PARAMATTHAJOTIKA

OR

THE COMMENTARY TO THE

SUTTANIPATA

OF THE

KHUDDAKANIKAYA, SUTTAPITAKA.

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොසත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථජෝතිකා

නාම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

ToC

Vol. VII

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARYA BUDDHAGHOSA THERA'S

PARAMATTHAJOTIKA

OR

THE COMMENTARY TO THE

SUTTANIPATA

OF THE

KHUDDAKANIKAYA, SUTTAPITAKA.

හදන්තාචරිය බුද්ධඝොසත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථජොතිකා

නාම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත, කොළඹ 10.

බු.ව 2554
ක්‍රි.ව 2010

මිල රු. 320/=

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොසත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථජොතිකා

නාම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

(තිපිටකමුද්දණකෙ සත්තමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොසත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථජොතිකා

නා ම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

රත්මලාණගාමෙ පරමධම්මචෙතිය පරිවෙණෙ
උපප්පධානාචරියෙන

සූරියගොඩ සුමඞ්ගලත්ථෙරෙන චෙව

කොළම්බනගරෙ
විජ්ජොදය මහාපරිවෙණෙ උපාචරිය පදප්පත්තෙන

මාපලගම චන්දජොතිත්ථෙරෙන ච

චිරගතලිපිබ්භම නිරාකරණෙන
සංසොධිතා.

විජ්ජොදය මහාපරිවෙණාධිපතිනා තිපිටකවාචිස්සරාචරියෙන

සිරි ඤාණිස්සරාභිධානෙන

ලඞ්කායං පච්ඡිමදිසාය චෙව සබරගාමදිසාය ච
පධාන නායක යතිස්සරෙන
ඔභාසසුද්ධිපත්තසමොලොකනෙන පටිග්ගහිතා.

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.
ටෙලි. 011 2 384028

බු.ව 2554
ක්‍රි.ව 2010

ToC

III වන මුද්‍රණය 500 (2010)

ToC

Vol. VII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTÁCARIYA BUDDHAGHÓSA THÉRA'S

PARAMATTHAJÓTIKÁ

OR

THE COMMENTARY TO THE

SUTTANIPÁTA

OF THE

KHUDDAKANIKÁYA, SUTTAPITAKA.

EDITED BY

SURIYAGODA SUMANGALA THÉRA

Vice-Principal,

Paramadhammacétiya Piriwena, Ratmalàna,

AND

THE LATE MÁPALAGAMA CANDAJÓTI THÉRA,

FINALLY REVISED BY

Tripiṭaka Wágiswarácárya

MAHAGODA SIRI ÑANISSARA THÈRA

Pradhána Náyaka of Western and Sabarágamuwa Provinces,

Principal, Vidyódaya Oriental College, Colombo.

S&S Printers

No. 49, Jayanthaweerasekara Mawatha,

Colombo 10.

011 2 384028.

B. E. 2554

C. E. 2010

ToC

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe

20 October 2010.
Somawathie Hewavitarane Trust,
130, Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,

ToC

PREFATORY NOTE.

With the issue of the Sutta-Nipāta Commentary I have much pleasure in bringing out the VIIth Volume of the Simon Hewavitarne Bequest. This is the first time that the complete edition of the Sutta-Nipāta Commentary has been printed and published in Ceylon. Like the previous texts, this too comes out of that Mint of learning the Vidyōdaya Pirivena, Māligākanda, under the guidance of the Venerable Principal Mahagoda Siri Nānissara Padhāna Nāyaka Thera.

This edition was begun by the late M. Candajōti Thēra whose untimely death has created a gap in the ranks of Pāli Scholarship. The work however was completed by Suriyagoda Sumangala Thera, before his departure to the Oxford University to study modern Western Methods.

The thanks of the Buddhist public are due to the great and meritorious work of these learned Theras.

C. A. Hewavitarne

ToC

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

දුතියමුද්දාපණං.

SECOND EDITION.

සුත්තනිපාතට්ඨකථාය පරමත්ථජොතිකාය නාම දුතියමුද්දාපණං කාතුකාමෙන තිපිටකමුද්දාපණසභාය අජ්ඣක්ඛධුරන්ධරෙන අපරන්තා පුබ්බද්වාරියෙන **චාලස් අල්විස් ජේවාවිතාරණ** නාමෙන සොගත මහාසයෙන සාදරමජ්ඣිට්ඨො සමානො'හං පඨමමුද්දිතපොත්ථකං-තත්ථ "සී. 1. සී. 11. ඉං" ඉති විඤ්ඤාපිතෙහි තීහි පොත්ථකෙහි අඤ්ඤතපි ඉධ "සි: V" ඉති සඤ්ඤාපිතෙන පොත්ථකෙන සද්ධිං සංසන්දයන්තො පුනපි විසුද්ධිං පාපෙසිමච්චන්තවිසුද්ධිමිච්ඡමානො. පඨම මුද්දාපණෙ පන සෙසලක්ඛණනිද්දිට්ඨානි පොත්ථකානි නෙව මයා දිට්ඨානි. තථා පෙත්ථ මම පරිස්සමො ච පඨමසොධකපරිස්සමතො 'නූනොති මඤ්ඤෙ.

සාසනහිතමෙවාසිංසමානෙන මයා'නෙන සඤ්චිතො පුඤ්ඤසඤ්චයො මමාචරියපාචරියාදීනං සබ්බෙසං, තථා "ඉදමත්ථමජ්ඣිට්ඨකො යථාවුත්තො **චාලස් අල්විස් ජේවාවිතාරණො**-තිපිටකමුද්දාපණපති පරිච්චත්තමහද්ධනො **සයිමන් ජේවාවිතාරණො**-තෙසං දුතියජෙට්ඨසොදරො **එඩ්මන්ඩ් ජේවාවිතාරණො**-තිණ්ණම්පි මෙසං ජෙට්ඨභාතුභූතො බොධිසත්තසම්මතො **අනගාරිකධම්මපාලොති** විදිතපුබ්බො ලොකසාසනහිතත්ථමෙව විහිතාපරිමිතකිච්චො **සිරි දෙවමිත්ත ධම්මපාලාභිධානො** භික්ඛුවරො"චාති කිත්තිසෙසත්තමිතාන මෙතෙසඤ්ච ලොකියලොකුත්තරසුඛත්ථං හොතු.

නිවෙදිතමිදං මයා ලඞ්කායං කාලම්බුනගරෙ **විද්‍යොදයමහාවිජ්ජාලයෙ** උපප්පධානාචරියෙන **බද්දෙගම පියරතනාභිධානෙන ථෙරෙනාති.**

Baddegama Piyaratana.

බු: ව: 2477 මාසපුණ්ණමියං.
ස: ව: 1855 මකරරවිමාසස්ස 17 } කුජවාරෙති.
කි: ව: 30-1-1934.

පත්ථාවනා.

PREFACE.

සුත්තන්තදස්සී සුත්තානි නිපාතෙත්වා තතො තතො
සුදෙසෙසි සතං සත්ථා සත්තානං සන්තමෙසිතං.

සඞ්ගීතිකාරා සඞ්ගය්හ සඞ්ගායිංසු මහෙසයො
ඨපෙසුං තානි තෙ සුත්තනිපාතොති මහාමතී.

යා ඛුද්දකනිකායම්හි නිකායන්තරදස්සිනා
තස්ස සුත්තනිපාතස්ස සුත්තසත්තනියා කතා.

අත්ථසංවණ්ණනා සම්මා වණ්ණිතග්ගයසස්සිනා
පරමත්ථජොතිකා නාම පරමත්ථප්පකාසිනී.

අනුබුද්ධ බුද්ධඝොසත්ථෙරෙන පිරබුද්ධිනා
මහාවිහාරවාසීනං වසීනං ථෙරසාමිනං.

සමුපාසිය සත්තානං වාචනාමග්ගමුත්තමං
සා නෙකලෙඛකාදීනං පමාදබහුමතොපි ච.

පාඨන්තරානං පත්තා සඤ්ජාතදෙසදූසිතා
අසෙසදෙසවාසීනං පඨනානඤ්ච පාඨනෙ.

සුත්තානං විත්තභෙදාය පත්තා පාවචනෙසිනං
ධම්මානන්දාභිධානෙන සඞ්ඝනායකසාමිනා.

ථෙරපාදෙන පරමධම්මචෙතියසඤ්ඤිතං
අජ්ඣාවුත්ථෙන ගණිනා පරිවෙණං සුවිස්සුතං.

මම්මාවෙරවරෙන'ස්සා සොධනං සාධු සාධිතං,
නෙවාසි නිවසීනං ඛණ්ඩිතත්තයමත්තකමෙව තං
බහූනමුපකාරාය අහවී බහුසො තදා.

කුසලො නෙකසත්ථෙසු භාසාසු විවිධාසු ච
මහාසයො යො සසිමන්ත්හෙවාවිතාරණාඛ්‍යවා.

සුද්ධසද්ධො සදා බුද්ධසාසනෙ සුද්ධමානසො
තික්ඛපඤ්ඤො දයාවාසො ධම්මජ්ජිතමහද්ධනො.

ධනං මහන්තං සම්බුද්ධ සුද්ධධම්මප්පවාරණෙ
පරිච්චජිය දෙවානං ගතො සම්මා සහව්‍යතං;

යථානුසාසනං තස්ස සොගතස්ස සිවෙසිනො
සමාරද්ධා තිපිටකබුද්ධදණාඛ්‍යා සභා සුභා.

පහූහි විභවෙසීහි සුද්ධසද්ධෙහි සාධුකං
හෙවාවිතාරණාඛ්‍යාත භාතරෙහි යසස්සිහි.

පත්ථයන්තෙහි නාථස්ස සද්ධම්මචිරට්ඨිතිං
සද්ධිං ගහට්ඨෙහි චෙව පණ්ඩිතෙහි යතීහි ච.

යථානුසාසනං තෙසං සාසනොදයකාමිනං
සංසදීයෙහි තෙහිස්සා'පෙක්ඛිතො සොධනම්පති.

පණ්ඩිතාචරියො චන්දජොතිත්ථෙරෙ පිරුසයො
ධම්මට්ඨිතිං පත්ථයන්තො සොධෙන්තො න චිරෙන තං.

අහො මච්චුවසං පත්තො කිච්චෙවමසම්මතිට්ඨිතෙ;
තස්මා තෙහෙව අජ්ඣිට්ඨො යාචොසානා තතො පරං.

සමොපලාකිය පොරාණෙ පරෙපි පටිපොත්ථකෙ
පරිස්සමෙන මහතා යථාසත්ති යථාබලං.

සොධෙසිං සාධුමාදායාදෙසමොසානසුද්ධියා
සිරිඤාණිස්සරව්හස්ස සාමින්දස්ස යසස්සිනො.

චාවිස්සරාචරියතං ගතස්ස පිටකත්තයෙ
විජ්ජොදයමහාවිජ්ජාමන්දිරාධිපතිස්ස තො
උභින්නමෙවාමෙරස්ස පාඨසොධනකාරිතං.

අතිසුකිතං සුකාපාවෙදිතබ්බ මනීසිතං
අයං සභං පසාදත්ථං නිබ්බාණත්ථඤ්ච වත්තතු.

Suriyagoda Sumangala.

Sri Wardhanaramaya,
Kollupitiya, 29th August 1919.

සූචිපත්‍රං.

CONTENTS.

සඤ්ඤාදත්ති ලක්ඛණානි.

ABBREVIATIONS.

සී. —සීහලක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
සී. I. —විජ්ජොදය පොත්කාලයෙ සීහලක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
සී. II.—ඇරැව්වල විජයසිරිවඩ්ඪනාරාම පොත්කාලයෙ සීහලක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
සී. III.—පොකුණුවිට විහාරෙ සීහලක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
සී. IV.—හික්කඩුවෙ තිලකාරාමවිහාරෙ සීහලක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
සී. V. —හික්කඩුවාසන්න තිරාණගම සුදස්සනාරාම මහාවිහාරෙ සීහලක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
"සී. පා.""පා."—ගාලුනගරෙ ආනන්දපරිවෙණතො ලද්ධං පවිපොත්කං.
ඉං. —ඉඞ්ගලීසක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
ම. —මරම්මක්ඛර සුත්තනිපාතට්ඨකථා.
"සු. පා." "පා." සුත්තනිපාත පාළි.
"ප වා"—පඨමවාරෙ

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS

VOWELS.

අ a ආ á ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū එ é ඔ ó

CONSONANTS.

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ṭa	ඨ ṭha	ඩ ḍa	ඪ ḍha	ණ ṇa
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma

ය ya ර ra ල la ව va ස sa හ ha ළ ḷa අං aṃ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kū	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khū	ඛෙ khé	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	ඤඤ ñña	තව tva, ත්‍ර tra	මඵ mpha
කඛ kkha	ඤහ ñha	දද dda	මබ, ඹ mba
කය kya	ඤච, ච ñca	දධ, ඬ ddha	මභ mbha
ක්‍රි kri	ඡ, ඤ්ඡ ñcha	ද්‍ර dra	මම mma
කව kva	ජ, ඤ්ජ ñja	ව, දව dva	මහ mha
ඛය khya	ඤඣ ñjha	ධව dhva	යය, යය yya
ඛව khva	ටට ṭṭa	නත nta	යහ yha
ගග gga	ටඨ, ඨ ṭṭha	නථ ntha	ලල lla
ගඝ ggha	ඩඩ ḍḍa	නද nda	ලය lya
ග්‍ර gra, ඞක ṅka	ඩඪ ḍḍha	නධ ndha	ලහ lha
ඞඛ ṅkha	ණණ ṇṇa	නන nna, නහ nha	වහ wha
ඞග ṅga	ණට ṇṭa	පප ppa	සස ssa
ඞඝ ṅgha	ණඨ ṇṭha	පඵ ppha	සම sma
චච cca	ණඩ, ඬ ṇḍa	බබ bba	සව swa
චඡ ccha	ණහ ṇha	බභ bbha	හම hma
ජජ jja	තත tta	බ්‍ර bra	හව hva
ජඣ jjha	තථ ttha	මප mpa	ළහ ḷha

ා á ි i ී ī ු u ූ ū ෙ é ො ó

පරමත්ථජොතිකා

නාම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

උත්තමං වන්දනෙය්‍යානං වන්දිත්වා **රතනත්තයං**,
යො **ඛුද්දකනිකායම්හි** ඛුද්දාචාරප්පහායිනා.[1]

දෙසිතො **ලොකනාථෙන** ලොකනිස්සරණෙසිනා,
තස්ස **සුත්තනිපාතස්ස** කරිස්සාමත්ථවණ්ණනං.

ගාථාසතසමාකිණ්ණො ගෙය්‍යව්‍යාකරණඞ්කිතො,
කස්මා **සුත්තනිපාතොති** සඞ්ඛමෙස ගතොති චෙ?

සුවුත්තතො සවනතො අත්ථානං සුට්ඨු තාණතො,
සවණා සූදනා චෙව යස්මා සුත්තං පවුච්චති.

තථාරූපානි සුත්තානි නිපාතෙත්වා තතො තතො,
සඞ්ඝතො ච අයං තස්මා සඞ්ඛමෙවමුපාගතො.

සබ්බානි චාපි සුත්තානි පමාණන්තෙන තාදිනො,
වචනානි අයං තෙසං නිපාතො ච යතො තතො.

අඤ්ඤසඞ්ඛානිමිත්තානං විසෙසානමභාවතො,
සඞ්ඛං **සුත්තනිපාතොති** එතමෙව සමජ්ඣගාති.

එවං සමධිගතසඞ්ඛො ච යස්මා එස වග්ගතො **උරගවග්ගො චූළවග්ගො මහාවග්ගො අට්ඨකවග්ගො පාරායනවග්ගොති** පඤ්චවග්ගො හොති. තෙසං උරගවග්ගො ආදි, සුත්තතො උරගවග්ගෙ ද්වාදස සුත්තානි, චූළවග්ගෙ චුද්දස, මහාවග්ගෙ ද්වාදස, අට්ඨකවග්ගෙ සොළස, පාරායනවග්ගෙ සොළසාති සත්තති සුත්තානි, තෙසං උරගසුත්තං ආදි, පරියත්තිපරිමාණතො[2] අට්ඨ භාණවාරා. එවං වග්ගසුත්තපරියත්තිපරිමාණවතො පනස්ස:-

1. සී. I. භාසිතා. 2. මු. පමාණතො.

"යො උප්පතිතං විනෙති කොධං
විසටං[1] සප්පවිසංව ඔසධෙහි,
සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං
උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ"න්ති

අයං ගාථා ආදි. තස්මා අස්සා ඉතොප්පභුති අත්ථවණ්ණනං කාතුං ඉදං වුච්චති :-

1. 1.

යෙන යත්ථ යදා යස්මා වුත්තා ගාථා අයං ඉමං,
විධිං පකාසයිත්වාස්සා කරිස්සාමත්ථවණ්ණනන්ති.

කෙන පනායං ගාථා වුත්තා? කත්ථ කදා කස්මා ච වුත්තාති? වුච්චතෙ :-යො සො භගවා චතුවීසතිබුද්ධසන්තිකෙ ලද්ධව්‍යාකරණො යාව වෙස්සන්තරජාතකං තාව පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ උප්පජ්ජි; තතොපි චවිත්වා සක්‍යරාජකුලෙ උප්පත්තිං ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන කතමහාභිනික්ඛමණො බොධිරුක්ඛමූලෙ සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා දෙවමනුස්සානං හිතාය ධම්මං දෙසෙසි, තෙන භගවතා සයම්භුනා අනාචරියකෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන වුත්තා, සා ච පන ආලවියං යදා භූතගාමසික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තදා තත්ථ උපගතානං ධම්මදෙසනත්ථං වුත්තාති, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙප විස්සජ්ජනා. විත්ථාරතො පන දූරෙනිදාන-අවිදූරෙනිදාන-සන්තිකෙ නිදානවසෙන තිවිධා වෙදිතබ්බා. තත්ථ දූරෙනිදානං නාම:-දීපඞ්කර භගවතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථා, අවිදූරෙනිදානං නාම:-තුසිත භවනතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථා, සන්තිකෙනිදානං නාම:-බොධි මණ්ඩතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථාති.

තත්ථ යස්මා අවිදූරෙනිදානං සන්තිකෙනිදානඤ්ච දූරෙනිදානෙයෙව සමොධානං ගච්ඡන්ති, තස්මා දූරෙනිදානවසෙනෙවෙත්ථ විත්ථාරතො විස්සජ්ජනා වෙදිතබ්බා. සා පනෙසා ජාතකට්ඨකථායං වුත්තාති ඉධ න විත්ථාරිතා, තතො තත්ථ විත්ථාරිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො :-තත්ථ පඨමගාථාය සාවත්ථියං වත්ථු උප්පන්නං, ඉධ ආලවියං, යථාහ: "තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා ආලවියං විහරති අග්ගාලවෙ චෙතියෙ,තෙන ඛො පන සමයෙන ආලවකා භික්ඛූ නවකම්මං කරොන්තා රුක්ඛං ඡින්දන්තිපි ඡෙදාපෙන්තිපි, අඤ්ඤතරොපි ආලවකො භික්ඛු රුක්ඛං ඡින්දති, තස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං භික්ඛුං එතදවොච : මා භන්තෙ අත්තනො භවනං කත්තුකාමො මය්හං භවනං ඡින්දීති. සො භික්ඛු අනාදියන්තොව ඡින්දියෙව, තස්සා ච දෙවතාය දාරකස්ස බාහං ආකොටෙසි.[2] අථ ඛො තස්සා දෙවතාය එතදහොසි : යන්නූනාහං ඉමං භික්ඛුං ඉධෙව ජීවිතා වොරොපෙය්‍යන්ති. අථ ඛො තස්සා දෙවතාය එතදහොසි: න ඛො මෙ තං පතිරූපං යාහං ඉමං භික්ඛුං

---

1. සී. I & II. විසතං. 2. බාහුං ඡින්දි, (ධම්මපදට්ඨකථා.)

ඉධෙව ජීවිතා වොරොපෙය්‍යං, යන්නූනාහං භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙය්‍යන්ති. අථ ඛො සා දෙවතා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි: "සාධු සාධු දෙවතෙ! සාධු ඛො ත්වං දෙවතෙ! තං භික්ඛුං ජීවිතා න වොරොපෙසි, සචෙජ්ජ ත්වං දෙවතෙ! තං භික්ඛුං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාසි, බහුඤ්ච ත්වං අපුඤ්ඤං පසවෙය්‍යාසි, ගච්ඡ දෙවතෙ! අමුකස්මිං ඔකාසෙ රුක්ඛො විවිත්තො, තස්මිං උපගච්ඡා"ති. එවඤ්ච පන වත්වා පුන භගවා තස්සා දෙවතාය උප්පන්නකොධවිනයනත්ථං "යො වෙ උප්පතිතං කොධං රථං භන්තංව ධාරයෙ"ති ඉමං ගාථමභාසි. තතො "කථං හි නාම සමණා සක්‍යපුත්තියා රුක්ඛං ඡින්දිස්සන්තිපි ඡෙදාපෙස්සන්තිපි, එකින්ද්‍රියං සමණා සක්‍යපුත්තියා ජීවං විහෙඨෙන්තී"ති එවං මනුස්සානං උජ්ඣායිතං සුත්වා භික්ඛූහි ආරොචිතෙ භගවා "භූතගාමපාතබ්‍යතාය පාචිත්තිය"න්ති ඉමං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙත්වා තත්ථ උපගතානං ධම්මදෙසනත්ථං:–"යො උප්පතිතං විනෙති කොධං විසටං සප්පවිසංව ඔසධෙහී"ති ඉමං ගාථමභාසීති.

එවමිදං එකං යෙව වත්ථු තීසු ඨානෙසු සඞ්ගහං ගතං: විනයෙ ධම්මපදෙ සුත්තනිපාතෙති. එත්තාවතා ච යා සා මාතිකා ඨපිතා:–

යෙන යත්ථ යදා යස්මා වුත්තා ගාථා අයං ඉමං,
විධිං පකාසයිත්වාස්සා කරිස්සාමත්ථවණ්ණනන්ති.

සා සඞ්ඛෙපතො විත්ථාරතො ච පකාසිතා හොති ඨපෙත්වා අත්ථවණ්ණනං.

අයමපනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා:–**යො**ති යො යාදිසො ඛත්තියකුලා වා පබ්බජිතො බ්‍රාහ්මණකුලා වා, නවො වා මජ්ඣිමො වා ථෙරො වා. **උප්පතිතන්ති** උද්ධමුද්ධං[1] පතිතං ගතං පවත්තන්ති අත්ථො. උප්පන්නන්ති වුත්තං හොති; උප්පන්නඤ්ච නාමෙතං වත්තමානභූත්වා[2] පගතොකාසකතභූමිලද්ධවසෙනානෙකප්පභෙදං. තත්ථ සබ්බම්පි සඞ්ඛතං උප්පාදාදිසමඞ්ගි වත්තමානුප්පන්නං නාම; යං සන්ධාය 'උප්පන්නා ධම්මා අනුප්පන්නා ධම්මා උප්පාදිනො ධම්මා'ති වුත්තං. ආරම්මණරසමනුභවිත්වා නිරුද්ධමනුභූත්වා[2] පගතසඞ්ඛාතං කුසලාකුසලං උප්පාදාදිත්තයමනුප්පත්වා නිරුද්ධං භූත්වාපගතසඞ්ඛාතං සෙසසඞ්ඛතඤ්ච භූත්වාපගතුප්පන්නං නාම, තදෙතං 'එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොතී'ති ච, 'යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාපාරිපූරී හොතී'ති ච එවමාදිසු සුත්තන්තෙසු දට්ඨබ්බං. 'යානිස්ස තානි පුබ්බෙ කතානි කම්මානී'ති ච එවමාදිනා නයෙන වුත්තකම්මං අතීතම්පි සමානං අඤ්ඤස්ස විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකස්සොකාසං කත්වා ඨිතත්තා තථා කතොකාසඤ්ච විපාකං අනුප්පන්නම්පි එවං කතොකාසෙ අවස්සමුප්පත්තිතො ඔකාසකතුප්පන්නං නාම. තාසු තාසු භූමිසු අසමූහතමකුසලං භූමි

1. කත්ථචි–උද්ධමුද්ධං. 2. සී. භූතා.

ලද්ධුප්පන්නං නාම. එත්ථ ච භූමියා භූමිලද්ධස්ස ච නානත්තං වෙදිතබ්බං, සෙය්‍යථීදං? භූමි නාම විපස්සනාය ආරම්මණභූතා තෙභූමකා පඤ්චක්ඛන්ධා. භූමිලද්ධං නාම තෙසු උප්පත්තිරහං කිලෙසජාතං, තඤ්ච න ආරම්මණවසෙන, ආරම්මණවසෙන හි සබ්බෙපි අතීතාදිභෙදෙ පරිඤ්ඤාතෙපි ච ඛීණාසවානං ඛන්ධෙ ආරබ්භ කිලෙසා උප්පජ්ජන්ති; මහාකච්චානඋප්පලවණ්ණාදීනං ඛන්ධෙ ආරබ්භ සොරෙය්‍යසෙට්ඨිපුත්ත-නන්දමාණවකාදීනං විය. යදි ච එතං භූමිලද්ධං සියා, තස්ස අප්පහෙය්‍යතො න කොචි භවමූලං ජහෙය්‍ය, වත්ථුවසෙන පන භූමිලද්ධං වෙදිතබ්බං. යත්ථ යත්ථ හි විපස්සනාය අපරිඤ්ඤාතා ඛන්ධා උප්පජ්ජන්ති, තත්ථ තත්ථ උප්පාදතො පභුති තෙසු වට්ටමූලං කිලෙසජාතමනුසෙති, තං අප්පහීනට්ඨෙන භූමිලද්ධුප්පන්නන්ති වෙදිතබ්බං, යත්ථ ච යස්ස ඛන්ධෙසු අප්පහීනානුසයිතා කිලෙසා, තස්ස තෙ එව ඛන්ධා තෙසං කිලෙසානං වත්ථු, න පරෙසං ඛන්ධා, අතීතක්ඛන්ධෙසු චස්ස අප්පහීනානුසයිතානං කිලෙසානං අතීතක්ඛන්ධා යෙව වත්ථු, න ඉතරෙ; එස නයො අනාගතාදීසු. තථා කාමාවචරක්ඛන්ධෙසු අප්පහීනානුසයිතානං කිලෙසානං කාමාවචරක්ඛන්ධායෙව වත්ථු; න ඉතරෙ, එස නයො රූපාරූපාවචරෙසු. සොතාපන්නාදීනං පන යස්ස යස්ස අරියපුග්ගලස්ස ඛන්ධෙසු තං තං වට්ටමූලං කිලෙසජාතං තෙන තෙන මග්ගෙන පහීනං, තස්ස තස්ස තෙ තෙ ඛන්ධා පහීනානං තෙසං තෙසං වට්ටමූලානං කිලෙසානං අවත්ථුතො භූමීති සඞ්ඛං න ලභන්ති. පුථුජ්ජනස්ස පන සබ්බසො වට්ටමූලානං කිලෙසානං අප්පහීනත්තා යං කිඤ්චි කයිරමානං කම්මං කුසලං වා අකුසලං වා හොති, ඉච්චස්ස කම්මකිලෙසප්පච්චයා වට්ටං වඩ්ඪති, තස්සෙතං වට්ටමූලං 'රූපක්ඛන්ධෙ යෙව, න වෙදනාක්ඛන්ධාදීසු -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ එව වා, න රූපක්ඛන්ධාදීසූ'ති න වත්තබ්බං. කස්මා? අවිසෙසෙන පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අනුසයිතත්තා. කථං? පථවිරසාදිමිව රුක්ඛෙ, යථා හි මහාරුක්ඛෙ පථවිතලං අධිට්ඨාය පථවිරසඤ්ච ආපොරසඤ්ච නිස්සාය තප්පච්චයා මූලඛන්ධසාඛාපසාඛාපල්ලවපලාසපුප්ඵඵලෙහි වඩ්ඪිත්වා නභං පූරෙත්වා යාව කප්පාවසානං බීජපරම්පරාය රුක්ඛපවෙණිං සන්තානෙන්තෙ ඨිතෙ තං[1] පථවිරසාදි 'මූලෙ එව න ඛන්ධාදීසු, ඵලෙ එව න මූලාදීසූ'ති න වත්තබ්බං. කස්මා? අවිසෙසෙන සබ්බෙසෙව මූලාදීසු අනුගතත්තා. එවං යථා පන තස්සෙව රුක්ඛස්ස පුප්ඵඵලාදීසු නිබ්බින්නො කොචි පුරිසො චතූසු දිසාසු මණ්ඩූකකණ්ටකං නාම රුක්ඛෙ විසං පයොජෙය්‍ය, අථ සො රුක්ඛො තෙන විසසම්ඵස්සෙන ඵුට්ඨො පථවිරසආපොරසානං පරියාදින්නත්තා අප්පසවධම්මතං ආගම්ම පුන සන්තානං නිබ්බත්තෙතුං සමත්ථො න භවෙය්‍ය, එවමෙවං ඛන්ධප්පවත්තියං නිබ්බින්නො කුලපුත්තො තස්ස පුරිසස්ස චතූසු දිසාසු රුක්ඛෙ විසප්පයොජනං විය අත්තනො සන්තානෙ චතුමග්ගභාවනං ආරභති, අථස්ස සො ඛන්ධසන්තානො තෙන චතුමග්ගවිසසම්ඵස්සෙන සබ්බසො වට්ටමූලකිලෙසානං පරියාදින්නත්තා කිරිය

---

1. කථචි-න.

භාවමත්තමුපගතකායකම්මාදිසබ්බකම්මප්පභෙදෙ, න ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තනධම්මතං ආගම්ම භවන්තරසන්තානං නිබ්බත්තෙතුං සමත්ථො හොති, කෙවලං පන චරිමවිඤ්ඤාණනිරොධෙන නිරින්ධනො විය ජාතවෙදො අනුපාදානො පරිනිබ්බාති. එවං භූමියා භූමිලද්ධස්ස ච නානත්තං වෙදිතබ්බං. අපිච අපරම්පි සමුදාචාරාරම්මණාධිග්ගහිතාවික්ඛම්භිතාසමූහතවසෙන චතුබ්බිධමුප්පන්නං. තත්ථ වත්තමානුප්පන්නමෙව සමුදාචාරුප්පන්නං. චක්ඛාදීනං පන ආපාථගතෙ ආරම්මණෙ පුබ්බභාගෙ අනුප්පජ්ජමානම්පි කිලෙසජාතං ආරම්මණස්ස අධිග්ගහිතත්තා එව අපරභාගෙ අවස්සමුප්පත්තිතො ආරම්මණාධිග්ගහිතුප්පන්නන්ති වුච්චති, කල්‍යාණිගාමෙ පිණ්ඩාය චරතො මහාතිස්සත්ථෙරස්ස විසභාගරූපදස්සනෙන උප්පන්නකිලෙසජාතමෙත්ථ නිදස්සනං. තස්ස 'උප්පන්නං කාමවිතක්ක'න්ති ආදීසු පයොගො දට්ඨබ්බො. සමථවිපස්සනානං අඤ්ඤතරවසෙන අවික්ඛම්භිතං කිලෙසජාතං චිත්තසන්තතිමනාරූළ්හම්පි උප්පත්තිනිවාරකස්ස හෙතුනො අභාවා අවික්ඛම්භිතුප්පන්නං නාම, තං 'අයම්පි ඛො භික්ඛවෙ ආනාපානසතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො සන්තො චෙව පණීතො ච අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරො, උප්පන්නුප්පන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙතී'ති ආදීසු දට්ඨබ්බං. සමථවිපස්සනාවසෙන පන වික්ඛම්භිතම්පි කිලෙසජාතං අරියමග්ගෙන අසමූහතත්තා උප්පත්තිධම්මතං අනතීතන්ති කත්වා අසමූහතුප්පන්නන්ති වුච්චති. ආකාසෙන ගච්ඡන්තස්ස අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො ථෙරස්ස කුසුමිතරුක්ඛෙ උපවනෙ පුප්ඵානි ඔචිනන්තස්ස මධුරස්සරෙන ගායතො මාතුගාමස්ස ගීතස්සරං සුතවතො උප්පන්නකිලෙසජාතමෙත්ථ නිදස්සනං. තස්ස 'අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං-පෙ-බහුලීකරොන්තො උප්පන්නුප්පන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ අන්තරායෙව අන්තරධාපෙතී'ති ආදීසු පයොගො දට්ඨබ්බො. තිවිධම්පි චෙතං ආරම්මණාධිග්ගහිතාවික්ඛම්භිතාසමූහතුප්පන්නං භූමිලද්ධෙනෙව[1] සඞ්ගහං ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. එවමෙතස්මිං යථාවුත්තප්පභෙදෙ උප්පන්නෙ භූමිලද්ධාරම්මණාධිග්ගහිතාවික්ඛම්භිතාසමූහතුප්පන්නවසෙනායං කොධො උප්පන්නොති වෙදිතබ්බො. කස්මා? එවංවිධස්ස විනෙතබ්බතො. එවංවිධමෙව හි උප්පන්නං යෙන කෙනචි විනයෙන විනෙතුං සක්කා හොති, යං පනෙතං වත්තමානභූතාපගතොකාසකතසමුදාචාරසඞ්ඛාතං උප්පන්නං, තත්ථ අඵලො ච අසක්‍යො ච වායාමො, අඵලො හි භූතාපගතෙ වායාමො, වායාමමන්තරෙනාපි තස්ස නිරුද්ධත්තා. තථා ඔකාසකතෙ, අසක්‍යො ච වත්තමානසමුදාචාරුප්පන්නෙ සඞ්කිලෙසවොදානානං එකජ්ඣමනුප්පත්තිතො. **විනෙතීති** එත්ථ පන:-

> "දුවිධො විනයො නාම එකමෙකෙත්ථ පඤ්චධා,
> තෙසු අට්ඨවිධෙනෙස විනෙතීති පවුච්චතී"ති.

---

1. කත්ථචි-භූමිලද්ධෙයෙව

අයං හි සංවරවිනයො පහාණවිනයොති දුවිධො විනයො, එත්ථ ච දුවිධෙ විනයෙ එකමෙකො විනයො පඤ්චධා භිජ්ජති, සංවරවිනයොපි හි සීලසංවරො සතිසංවරො ඤාණසංවරො ඛන්තිසංවරො විරියසංවරොති පඤ්චවිධො, පහාණවිනයොපි තදඞ්ගප්පහාණං වික්ඛම්භනප්පහාණං සමුච්ඡෙදප්පහාණං පටිප්පස්සද්ධිප්පහාණං නිස්සරණප්පහාණන්ති පඤ්චවිධො. තත්ථ 'ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො'ති ආදීසු සීලසංවරො. 'රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජතී'ති ආදීසු සතිසංවරො.

"යානි සොතානි ලොකස්මිං (අජිතාති භගවා)
සති තෙසං නිවාරණං,
සොතානං සංවරං බ්‍රෑමි පඤ්ඤායෙතෙ පිධීයරෙ"ති

ආදීසු ඤාණසංවරො. 'ඛමො හොති සීතස්ස උණ්හස්සා'ති ආදීසු ඛන්තිසංවරො. "උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙතී"ති ආදීසු විරියසංවරො වෙදිතබ්බො. සබ්බොපි චායං සංවරො යථාසකං සංවරිතබ්බානං විනෙතබ්බානඤ්ච කායවචීදුච්චරිතාදීනං සංවරණතො සංවරො, විනයනතො විනයොති වුච්චති. එවං තාව සංවරවිනයො පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බො. තථා: යං නාමරූපපරිච්ඡෙදාදීසු විපස්සනඞ්ගෙසු යාව අත්තනො අපරිහාණවසෙන පවත්තති, තාවදෙව තෙන තෙන ඤාණෙන තස්ස තස්ස අනත්ථසන්තානස්ස පහාණං, සෙය්‍යථීදං? නාමරූපවවත්ථානෙන සක්කායදිට්ඨියා, පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුවිසමහෙතුදිට්ඨීනං, තස්සෙව අපරභාගෙන කඞ්ඛාවිතරණෙන කථඞ්කථීභාවස්ස, කලාපසම්මසනෙන අහං මමාති ගාහස්ස, මග්ගාමග්ගවවත්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය, උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා, වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා, භයදස්සනෙන සභයෙසු අභයසඤ්ඤාය, ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය, නිබ්බිදානුපස්සනෙන අභිරතිසඤ්ඤාය, මුඤ්චිතුකම්‍යතාඤාණෙන අමුඤ්චිතුකම්‍යතාය, උපෙක්ඛාඤාණෙන අනුපෙක්ඛාය, අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියං නිබ්බාණෙ ච පටිලොමභාවස්ස, ගොත්‍රභුනා සඞ්ඛාරනිමිත්තගාහස්ස, පහාණමෙතං තදඞ්ගප්පහාණං නාම. යම්පන උපචාරප්පණාභෙදස්ස සමාධිනො යාව අත්තනො අපරිහානි පවත්තති ච, තාව තෙනාභිහතානං නීවරණානං යථාසකං විතක්කාදිපච්චනීකධම්මානඤ්ච අනුප්පත්තිසඞ්ඛාතං, පහාණමෙතං වික්ඛම්භනප්පහාණං නාම. යං පන චතුන්නං අරියමග්ගානං භාවිතත්තා තන්තම්මග්ගවතො අත්තනො සන්තානෙ යථාසකං 'දිට්ඨිගතානං පහාණායා'ති ආදිනා නයෙන වුත්තස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගහනස්ස පුන අච්චන්තං අප්පවත්තිභාවෙන සමුච්ඡෙදසඞ්ඛාතං, පහාණමිදං සමුච්ඡෙදප්පහාණං නාම. යම්පන ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධත්තං කිලෙසානං, එතං පටිප්පස්සද්ධිප්පහාණං නාම. යම්පන සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටත්තා[1] පහීණසබ්බසඞ්ඛතං. නිබ්බාණමෙතං නිස්සරණප්පහාණං නාම. සබ්බම්පි

1. කත්ථචි-නිස්සරණත්තා.

චෙතං පහාණං යස්මා චාගමෙත්ථ පහාණං, විනයනමෙත්ථ විනයො, තස්මා පහාණවිනයොති වුච්චති, තත්තප්පහාණවතො වා තස්ස තස්ස විනයස්ස සම්භවතොපෙතං පහාණවිනයොති වුච්චති; එවං පහාණවිනයොපි පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බො. එවමෙකස්ස පඤ්චධා භින්නත්තා දසෙතෙ විනයා හොන්ති. තෙසු පටිප්පස්සද්ධිවිනයං නිස්සරණවිනයඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසෙන අට්ඨවිධෙන විනයෙනෙස තෙන තෙන පරියායෙන විනෙතීති පවුච්චති. කථං? සීලසංවරෙන කායවචීදුච්චරිතං විනෙන්තොපි හි තංසම්පයුත්තං කොධං විනෙති, සතිපඤ්ඤාසංවරෙහි[1] අභිජ්ඣාදොමනස්සාදීහි විනෙන්තොපි දොමනස්සසම්පයුත්තං කොධං විනෙති, ඛන්තිසංවරෙන සීතාදීනි ඛමන්තොපි තං තං ආඝාතවත්ථුසම්භවං කොධං විනෙති, විරියසංවරෙන ව්‍යාපාදවිතක්කං විනෙන්තොපි තංසම්පයුත්තං කොධං විනෙති, යෙහි ධම්මෙහි තදඞ්ගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදප්පහානානි හොන්ති, තෙසං ධම්මානං අත්තනි නිබ්බත්තනෙන තෙ තෙ ධම්මෙ පජහන්තොපි තදඞ්ගප්පහාතබ්බකට්ඨං වික්ඛම්භිතබ්බං සමුච්ඡින්දිතබ්බඤ්ච කොධං විනෙති. කාමඤ්චෙත්ථ පහාණවිනයෙන විනයො න සම්භවති,[2] යෙහි පන ධම්මෙහි පහාණං හොති, තෙහි විනෙන්තොපි පරියායතො පහාණවිනයෙන විනෙතීති වුච්චති. පටිප්පස්සද්ධිප්පහාණකාලෙ පන විනෙතබ්බාභාවතො නිස්සරණප්පහාණස්ස ච අනුප්පාදෙතබ්බතො න තෙහි කිඤ්චි විනෙතීති වුච්චති. එවං තෙසු පටිප්පස්සද්ධිවිනයං නිස්සරණවිනයඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසෙන අට්ඨවිධෙන විනයෙනෙස තෙන තෙන පරියායෙන විනෙතීති වුච්චති. යෙ වා තෙ "පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ ආඝාතපටිවිනයා, යත්ථ භික්ඛුනො උප්පන්නො ආඝාතො සබ්බසො පටිවිනෙතබ්බො. කතමෙ පඤ්ච? යස්මිං භික්ඛවෙ පුග්ගලෙ ආඝාතො ජායෙථ, මෙත්තා තස්මිං පුග්ගලෙ භාවෙතබ්බා, කරුණා – පෙ – මුදිතා–උපෙක්ඛා–අසති අමනසිකාරො තස්මිං පුග්ගලෙ ආපජ්ජිතබ්බො; එවං තස්මිං පුග්ගලෙ ආඝාතො පටිවිනෙතබ්බො, කම්මස්සකතා එව වා තස්මිං පුග්ගලෙ අධිට්ඨාතබ්බා: "කම්මස්සකො අයමායස්මා–පෙ–දායාදො භවිස්සතී"ති. එවං පඤ්ච ආඝාතපටිවිනයා වුත්තා. යෙ වා "පඤ්චිමෙ ආවුසො ආඝාතපටිවිනයා, යත්ථ භික්ඛුනො උප්පන්නො ආඝාතො සබ්බසො පටිවිනෙතබ්බො. කතමෙ පඤ්ච? ඉධාවුසො එකච්චො පුග්ගලො අපරිසුද්ධකායසමාචාරො හොති අපරිසුද්ධවචීසමාචාරො හොති, එවරූපෙපි ආවුසො පුග්ගලෙ ආඝාතො පටිවිනෙතබ්බො"ති එවමාදිනාපි නයෙන පඤ්ච ආඝාතපටිවිනයා වුත්තා. තෙසු යෙන කෙනචි ආඝාතපටිවිනයෙන විනෙන්තොපෙස විනෙතීති පවුච්චති. අපිච යස්මා "උභතොදණ්ඩකෙන චෙපි භික්ඛවෙ කකචෙන චොරා ඔචරකා අඞ්ගමඞ්ගානි ඔකන්තෙය්‍යුං, තත්‍රාපි යො මනො පදූසෙය්‍ය, න මෙ සො තෙන සාසනකරො"ති එවං සත්ථු ඔවාදං–

1. කත්ථචි-සංවරෙන සි. 2. සී. I & II. සම්භවති.

"තසෙව තෙන පාපියො යො කුද්ධං පටිකුජ්ඣති,
කුද්ධං අප්පටිකුජ්ඣන්තො සඞ්ගාමං ජෙති දුජ්ජයං.

උභින්නමත්ථං චරති අත්තනො ච පරස්ස ච,
පරං සඞ්කුපිතං ඤත්වා යො සතො උපසම්මතී"ති.

"සත්තිමෙ භික්ඛවෙ ධම්මා සපත්තකන්තා සපත්තකරණා කොධනං ආගච්ඡන්ති ඉත්ථිං වා පුරිසං වා, කතමෙ සත්ත? ඉධ භික්ඛවෙ සපත්තො සපත්තස්ස එවං ඉච්ඡති: අහො වතායං දුබ්බණ්ණො අස්සාති, තං කිස්ස හෙතු? න භික්ඛවෙ සපත්තො සපත්තස්ස වණ්ණවතාය නන්දති, කොධනායං භික්ඛවෙ පුරිසපුග්ගලො කොධාභිභූතො, කිඤ්චාපි සො හොති සුන්හාතො සුවිලිත්තො කප්පිතකෙසමස්සු ඔදාතවත්ථවසනො, අථ ඛො සො දුබ්බණ්ණොව හොති කොධාභිභූතො, අයං භික්ඛවෙ පඨමො ධම්මො සපත්තකන්තො සපත්තකරණො කොධනං ආගච්ඡති ඉත්ථිං වා පුරිසං වා. පුන ච පරං භික්ඛවෙ සපත්තො සපත්තස්ස එවං ඉච්ඡති: අහො වතායං දුක්ඛං සයෙය්‍යාති -පෙ- න පචුරත්ථො අස්සාති- න භොගවා අස්සාති- න යසවා අස්සාති- න මිත්තවා අස්සාති- කායස්ස භෙදා පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජෙය්‍යාති. තං කිස්ස හෙතු? න භික්ඛවෙ සපත්තො සපත්තස්ස සුගතිගමනෙන නන්දති. කොධනායං භික්ඛවෙ පුරිසපුග්ගලො කොධාභිභූතො කොධපරෙතො කායෙන දුච්චරිතං චරති වාචාය-පෙ-මනසා දුච්චරිතං චරති; සො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා-පෙ-වාචාය-මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා -පෙ-නිරයං උපපජ්ජති කොධාභිභූතො"ති.

කුද්ධො අත්ථං න ජානාති කුද්ධො ධම්මං න පස්සති-පෙ-
යෙන කොධෙන කුද්ධාසෙ සත්තා ගච්ඡන්ති දුග්ගතිං,
තං කොධං සම්මදඤ්ඤාය පජහන්ති විපස්සිනො.

කොධං ජහෙ විප්පජහෙය්‍ය මානං
සඤ්ඤොජනං සබ්බමතික්කමෙය්‍ය,

අනත්ථජනනො කොධො කොධො චිත්තප්පකොපනො,
එකාපරාධං බම භූරිපඤ්ඤ! න පණ්ඩිතා කොධබලා භවන්තී"ති

එවමාදිනා නයෙන කොධෙ ආදීනවඤ්ච පච්චවෙක්ඛතොපි කොධො විනයං උපෙති, තස්මා එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වා කොධං විනෙන්තොපි එස විනෙතීති වුච්චති. **කොධන්ති** 'අනත්ථං මෙ අචරීති ආඝාතො ජායතී'ති ආදිනා නයෙන සුත්තෙ වුත්තානං නවන්නං 'අත්ථං මෙ න චරී'ති ආදීනඤ්ච තප්පටිපක්ඛතො සිද්ධානං නවන්නමෙවාති අට්ඨාරසන්නං ඛාණුකණ්ටකාදිනා අට්ඨානෙන සද්ධිං එකූනවීසතියා ආඝාතවත්ථූනං අඤ්ඤතරාඝාතවත්ථුසම්භවං ආඝාතං. **විසටන්ති** විත්ථතං. **සප්පවිසන්ති** සප්පස්ස විසං. **ඉවාති** ඔපම්මවචනං, ඉකාරලොපං කත්වා ච ඉච්චෙව වුත්තං. **ඔසධෙහීති** අගදෙහි, ඉදං වුත්තං

හොති: යථා විසතිකිච්ඡකො වෙජ්ජො සප්පෙන දට්ඨො[1] සබ්බං කායං ඵරිත්වා ඨිතං තං[2] සප්පවිසං මූලඛන්ධතචපත්තපුප්ඵාදීනං අඤ්ඤතරෙහි නානාභෙසජ්ජෙහි සංයොජෙත්වා කතෙහි ඔසධෙහි ඛිප්පමෙව විනෙය්‍ය, එවමෙවං යො යථාවුත්තෙනත්ථෙන උප්පතිතං චිත්තසන්තානං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතං කොධං යථාවුත්තෙසු විනයනූපායෙසු යෙන කෙනචි උපායෙන විනෙති නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තීකරොති. **සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාර**න්ති සො එවං කොධං විනෙන්තො භික්ඛු යස්මා කොධො තතියමග්ගෙන සබ්බසො පහීයති, තස්මා ඔරපාරසඤ්ඤිතානි පඤ්චොරම්භාගියසඤ්ඤොජනානි ජහාතීති වෙදිතබ්බං. අවිසෙසෙන හි **පාර**න්ති තීරස්ස නාමං, තස්මා ඔරානි ච තානි සංසාරසාගරස්ස පාරභූතානි චාති කත්වා **ඔරපාර**න්ති වුච්චති.[3] අථවා යො උප්පතිතං විනෙති කොධං විසටං සප්පවිසංව ඔසධෙහි, සො තතියමග්ගෙන සබ්බසො කොධං විනෙත්වා අනාගාමිඵලෙ ඨිතො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං. තත්ථ **ඔර**න්ති සකත්තභාවො, **පාර**න්ති පරත්තභාවො, ඔරං වා ඡ අජ්ඣත්තිකායතනානි, පාරං ඡ බාහිරායතනානි, තථා ඔරං මනුස්සලොකො, පාරං දෙවලොකො, ඔරං කාමධාතු, පාරං රූපාරූපධාතු, ඔරං කාමරූපභවො, පාරං අරූපභවො, ඔරං අත්තභාවො, පාරං අත්තභාවසුඛූපකරණානි, එවමෙතස්මිං ඔරපාරෙ චතුත්ථමග්ගෙන ඡන්දරාගං පජහන්තො **ජහාති ඔරපාර**න්ති වුච්චති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි අනාගාමිනො කාමරාගස්ස පහීනත්තා ඉධත්තභාවාදීසු ඡන්දරාගො එව නත්ථි, අපිච ඛො පනස්ස තතියමග්ගාදීනං විය වණ්ණප්පකාසනත්ථං සබ්බමෙතං ඔරපාරභෙදං සඞ්ගණ්හිත්වා තත්ථ ඡන්දරාගප්පහාණෙන **ජහාති ඔරපාර**න්ති වුත්තං. ඉදානි තස්සත්ථස්ස විභාවනත්ථාය උපමං ආහ: **උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ**න්ති. තත්ථ උරෙන ගච්ඡතීති= **උරගො**, සප්පස්සෙතං අධිවචනං. සො දුවිධො: කාමරූපී ච අකාමරූපී ච, කාමරූපීපි දුවිධො: ජලජො ථලජො ච, ජලජො ජලෙ එව කාමරූපං ලභති න ථලෙ, සඞ්ඛපාලජාතකෙ සඞ්ඛපාලනාගරාජා විය. ථලජො ථලෙයෙව න ජලෙ. සො ජජ්ජරභාවෙන **ජිණ්ණං** චිරකාලතාය **පුරාණඤ්චා**ති සඞ්ඛං ගතං **තචං** ජහන්තො චතුබ්බිධෙන ජහාති: සජාතියං ඨිතොපි ජිගුච්ඡන්තො නිස්සාය ථාමෙනාති. සජාති නාම සප්පජාති දීඝත්තභාවො. උරගා හි පඤ්චසු ඨානෙසු සජාතිං නාතිවත්තන්ති: උප්පත්තියං චුතියං විස්සත්ථනිද්දොක්කමනෙ සජාතියා මෙථුනපටිසෙවනෙ ජිණ්ණතචාපනයනෙ චාති. සප්පා හි[4] යදා තචං ජහාති, තදා සජාතියං යෙව ඨත්වා ජහාති, සජාතියං ඨිතොපි ච ජිගුච්ඡන්තො ජහාති, ජිගුච්ඡන්තො නාම යදා උපඩ්ඪට්ඨානෙ මුත්තො හොති උපඩ්ඪට්ඨානෙ අමුත්තො ඔලම්බති, තදා තං අට්ටීයන්තො ජහාති, එවං ජිගුච්ඡන්තොපි ච දණ්ඩන්තරං වා

1. කත්ථචි-සප්පදට්ඨෙන. 3. කත්ථචි-වුච්චන්ති.
2. බහූසු-විසතං. 4. බහූසු-යතො.

මූලන්තරං වා පාසාණන්තරං වා නිස්සාය ජහාති, නිස්සාය ජහන්තොපි ච ථාමං ජනෙත්වා උස්සාහං කරිත්වා විරියෙන වඞ්කං නඞ්ගුට්ඨං කත්වා පස්සසන්තොව ඵණං කත්වා ජහාති, එවං ජහිත්වා යෙන කාමං පක්කමති. එවමෙවං අයම්පි භික්ඛු ඔරපාරං ජහිතුකාමො චතුබ්බිධෙන ජහාති: සජාතියං ඨිතො ජිගුච්ඡන්තො නිස්සාය ථාමෙනාති. සජාති නාම භික්ඛුනො "අරියාය ජාතියා ජාතො"ති වචනතො සීලං. තෙනෙව චාහ: "සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො"ති, එවමෙතිස්සං සජාතියං ඨිතො භික්ඛු තං සකත්තභාවාදිභෙදං ඔරපාරං ජිණ්ණං පුරාණතචමිව දුක්ඛං ජනෙන්තං තත්‍ථ තත්‍ථ ආදීනවදස්සනෙන ජිගුච්ඡන්තො කල්‍යාණ මිත්තෙ නිස්සාය අධිමත්තං සම්මාවායාමසඞ්ඛාතං ථාමං ජනෙත්වා "දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙතී"ති වුත්තනයෙන රත්තින්දිවං ඡධා විභජිත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො උරගො විය වඞ්කං නඞ්ගුට්ඨං පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උරගො විය පස්සසන්තො අයම්පි අසිථිලපරක්කමතාය වායමන්තො උරගොව ඵණං කරිත්වා අයම්පි ඤාණවිප්ඵාරං ජනෙත්වා උරගොව තචං ඔරපාරං ජහාති, ජහිත්වා ච උරගො විය ජහිතතචො යෙන කාමං අයම්පි ඔහිත භාරො අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුදිසං පක්කමතීති. තෙනාහ භගවා:-

"යො උප්පතිතං විනෙති කොධං
විසටං සප්පවිසංව ඔසධෙහි,
සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං
උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ"න්ති.

එවමෙසා භගවතා අරහත්තනිකූටෙන පඨමගාථා දෙසිතාති.

ඉදානි දුතියගාථාය අත්‍ථවණ්ණනාක්කමො අනුප්පත්තො, තත්‍රාපි:-

යෙන යත්‍ථ යදා යස්මා වුත්තා ගාථා අයං ඉමං,
විධිං පකාසයිත්වාස්සා කරිස්සාමත්‍ථවණ්ණනන්ති

අයමෙව මාතිකා, තතො පරඤ්ච සබ්බගාථාසු. අතිවිත්‍ථාරභයෙන පන ඉතොප්පභුති මාතිකං අනික්ඛිපිත්වා උප්පත්තිදස්සනනයෙනෙව තස්සා තස්සා අත්‍ථං දස්සෙන්තො අත්‍ථවණ්ණනං කරිස්සාමි. සෙය්‍යථීදං?

යො රාගමුදච්ඡිදා අසෙසන්ති අයං දුතියගාථා, තස්සුප්පත්ති:[1] එකං සමයං භගවා සාවත්‍ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකො අඤ්ඤතරො සුවණ්ණකාරපුත්තො ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතො, ථෙරො තස්ස දහරානං අසුභං සප්පායන්ති මන්ත්වා රාගවිඝාතත්‍ථමසුභකම්මට්ඨානං අදාසි. තස්ස තස්මිං ආසෙවන මත්තම්පි චිත්තං න ලභති. සො අනුපකාරං මමෙතන්ති ථෙරස්ස

1. කත්‍ථචි-තස්සා කා උප්පත්ති.

ආරොචෙසි. ථෙරො "දහරස්ස මෙත්තං සප්පාය"න්ති මන්ත්වා පුනපි තදෙවාචික්ඛි. එවං චත්තාරො මාසා අතීතා, සො කිඤ්චිමත්තම්පි විසෙසං න ලභති. තතො නං ථෙරො භගවතො සන්තිකං නෙසි. භගවා අවිසයො සාරිපුත්ත! තුය්හෙතස්ස සප්පායං ජානිතුං, බුද්ධවෙනෙය්‍යො එසොති වත්වා පභස්සරවණ්ණං පදුමං ඉද්ධියා නිම්මිණිත්වා තස්ස හත්ථෙ පාදාසි: හන්ද භික්ඛු! ඉමං විහාරපච්ඡායායං වාලිකාතලෙ නාළෙන විජ්ඣිත්වා ඨපෙහි, අභිමුඛඤ්චස්ස පල්ලඞ්කෙන නිසීද ලොහිතං ලොහිතන්ති ආවජ්ජෙන්තොති. අයං කිර පඤ්ච ජාතිසතානි සුවණ්ණකාරොව අහොසි. තෙනස්ස ලොහිතනිමිත්තං සප්පායන්ති ඤත්වා භගවා ලොහිතකකම්මට්ඨානං අදාසි. සො තථා කත්වා මුහුත්තෙනෙව යථාක්කමං තත්ථ චත්තාරිපි ඣානානි අධිගන්ත්වා අනුලොමපටිලොමාදිනා නයෙන ඣානකීළනං ආරභි. අථ භගවා තං පදුමං මිලායතූති අධිට්ඨාසි. සො ඣානා වුට්ඨිතො තං මිලාතං කාළවණ්ණං දිස්වා පභස්සරරූපං ජරාය පරිමද්දිතන්ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තතො නං අජ්ඣත්තම්පි උපසංහරි. තතො යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තාති තයොපි භවෙ ආදිත්තෙ විය පස්සි, එවං පස්සතො චස්සාවිදූරෙ පදුමසරො අත්ථි. තත්ථ දාරකා ඔරොහිත්වා පදුමානි භඤ්ජිත්වා භඤ්ජිත්වා රාසිං කරොන්ති. තස්ස තානි උදකෙ පදුමානි නළවනෙ අග්ගිජාලා විය ඛායිංසු, පත්තානි පතන්තානි පපාතං පවිසන්තානි විය ඛායිංසු, ථලෙ නික්ඛිත්තපදුමානං අග්ගානි මිලාතානි අග්ගිදඩ්ඪානි විය ඛායිංසු, අථස්ස තදනුසාරෙන සබ්බධම්මෙ උපනිජ්ඣායතො භීය්‍යොසොමත්තාය තයො භවා ආදිත්තමිව අගාරං අප්පටිසරණා හුත්වා උපට්ඨහිංසු. තතො භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නො එව තස්ස භික්ඛුනො උපරි සරීරාභං මුඤ්චි, සා චස්ස මුඛඤ්ඤෙව අජ්ඣොත්ථරි, තතො සො කිමෙතන්ති ආවජ්ජෙන්තො භගවන්තං ආගන්ත්වා සමීපෙ ඨිතමිව දිස්වා උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිං පණාමෙසි. අථස්ස භගවා සප්පායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ඔභාසගාථං අභාසි: **යො රාගමුදච්ඡිදා අසෙස**න්ති.

තත්ථ රඤ්ජනවසෙන **රාගො**, පඤ්චකාමගුණරාගස්සෙතං අධිවචනං. **උදච්ඡිදා**ති උච්ඡින්දති භඤ්ජති විනාසෙති; අතීතකාලිකානම්පි හි ඡන්දසි වත්තමානවචනං අක්ඛරචින්තකා ඉච්ඡන්ති. **අසෙස**න්ති සානුසයං. **භිසපුප්ඵංව සරොරුහ**න්ති සරෙ විරූළ්හං පදුමපුප්ඵං විය. **විගය්හා**ති ඔගය්හ, පවිසිත්වාති අත්ථො. සෙසං පුබ්බසදිසමෙව. කිං වුත්තං හොති? යථා හි නාම එතෙ දාරකා සරං ඔරුය්හ භිසපුප්ඵං සරොරුහං ඡින්දන්ති, එවමෙව යො[1] භික්ඛු ඉමං තෙධාතුකලොකසන්නිවාසං ඔගය්හ "නත්ථි රාගසමො අග්ගි-කාමරාගෙන ඩය්හාමි චිත්තං මෙ පරිඩය්හති-යෙ රාගරත්තා'නුපතන්ති සොතං සයං කතං මක්කටකොව ජාලං-රත්තො ඛො ආවුසො රාගෙන අභිභූතො පරියාදින්නචිත්තො පාණම්පි හනතී"ති එවමාදිනයමනුගන්ත්වා රාගාදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන යථාවුත්තප්පකාරෙහි

1 කත්ථචි-සො.

සීලසංවරාදීහි සංවරෙහි සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකෙසු වත්ථූසු අසුභසඤ්ඤාය ච ථොකථොකං රාගං උච්ඡින්දන්තො අනාගාමිමග්ගෙන අවසෙසං අරහත්තමග්ගෙන ච තතො අවසෙසම්පි උච්ඡින්දති, පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙනෙව "සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ"න්ති එවමෙසා භගවතා අරහත්තනිකූටෙන ගාථා දෙසිතා. දෙසනාපරියොසානෙ ච සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

යො තණ්හමුදච්ඡිදාති කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති, අඤ්ඤතරො භික්ඛු ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ විහරන්තො තණ්හාවසෙන අකුසලවිතක්කං විතක්කෙති. භගවා තස්සජ්ඣාසයං විදිත්වා ඉමං ඔභාසගාථං අභාසි. තත්ථ තසතීති=**තණ්හා**, විසයෙහි තිත්තිං න උපෙතීති අත්ථො; කාමභවවිභවතණ්හානමෙතං අධිවචනං. **සරිත**න්ති ගතං පවත්තං, යාව භවග්ගා අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතන්ති වුත්තං හොති. **සීඝසර**න්ති සීඝගාමිනිං, සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකං ආදීනවමගණයිත්වා මුහුත්තෙනෙව පරචක්කවාළම්පි භවග්ගම්පි සම්පාපුණිතුං සමත්ථන්ති වුත්තං හොති. එවමෙතං සරිතං සීඝසරං සබ්බප්පකාරම්පි තණ්හං:-

"උපරි විසාලං දුප්පූරං ඉච්ඡං විසටගාමිනිං
යෙ ච තං අනුගච්ඡන්ති[1] තෙ හොන්ති චක්කධාරිනො"ති ච

තණ්හාදුතියො පුරිසො දීඝමද්ධාන සංසරං,
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං සංසාරං නාතිවත්තතී"ති ච

"ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසොති ඛො මහරාජා"ති ච එවං ආදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන වුත්තප්පකාරෙහි සීලසංවරාදීහි ච යො ථොකථොකං **විසොසයිත්වා** අරහත්තමග්ගෙන අසෙසං උච්ඡින්දති, සො භික්ඛු තස්මිංයෙව ඛණෙ සබ්බප්පකාරම්පි ජහාති ඔරපාරන්ති. දෙසනාපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

යො මානමුදබ්බධීති කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති. අඤ්ඤතරො භික්ඛු ගඞ්ගාතීරෙ විහරන්තො ගිම්හකාලෙ අප්පොදකෙ සොතෙ කතං නළසෙතුං පච්ඡා ආගතෙන මහොඝෙන වුය්හමානං දිස්වා අනිච්චා සඞ්ඛාරාති සංවිග්ගො අට්ඨාසි. තස්සජ්ඣාසයං විදිත්වා භගවා ඉමං ඔභාසගාථං අභාසි. තත්ථ **මානො**ති ජාතිආදිවත්ථුකො චෙතසො උන්නාමො, සො සෙය්‍යොහමස්මීති මානො සදිසොහමස්මීති මානො හීනොහමස්මීති මානොති එවං තිවිධො හොති, පුන සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමස්මීති-සෙය්‍යස්ස සදිසො-සෙය්‍යස්ස හීනො-සදිසස්ස සෙය්‍යො-සදිසස්ස සදිසො-සදිසස්ස හීනො-හීනස්ස සෙය්‍යො-හීනස්ස සදිසො-හීනස්ස හීනොහමස්මීති මානොති එවං නවවිධො හොති, තං සබ්බප්පකාරම්පි මානං:- "යෙන මානෙන මත්තාසෙ සත්තා ගච්ඡන්ති දුග්ගති"න්ති ආදිනා නයෙන තත්ථ ආදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන වුත්තප්පකාරෙහි සීලසංවරාදීහි ච යො ථොකථොකං වධෙන්තො

1. සී. II. අනුගිජ්ඣන්ති.

කිලෙසානං අබලාතිදුබ්බලත්තා නළසෙතුසදිසං නවලොකුත්තර ධම්මානං අතිබලත්තා මහොඝසදිසෙන අරහත්තමග්ගෙන **අසෙසං උදබ්බධි**, අනවසෙසප්පහානවසෙන උච්ඡින්දන්තො වධෙතීති වුත්තං හොති. සො භික්ඛු තස්මිංයෙව ඛණෙ සබ්බප්පකාරම්පි ජහාති ඔරපාරන්ති. දෙසනාපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

යො නාජ්ඣගමාති කා උප්පත්ති? ඉමිස්සා ගාථාය ඉතො පරාසං ද්වාදසන්නඤ්ච එකායෙව උප්පත්ති. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො අත්තනො ධීතුයා වාරෙය්‍යෙ පච්චුපට්ඨිතෙ චින්තෙසි: කෙනචි වසලෙන අපරිභුත්තපුබ්බෙහි පුප්ඵෙහි දාරිකං අලඞ්කරිත්වා පතිකුලං පෙසෙස්සාමීති. සො සන්තරබාහිරං සාවත්ථියං විචිනන්තො කිඤ්චි තිණපුප්ඵම්පි අපරිභුත්තපුබ්බං නාද්දස. අථ සම්බහුලෙ ධුත්තකජාතිකෙ බ්‍රාහ්මණදාරකෙ සන්නිපතිතෙ දිස්වා 'එතෙ පුච්ඡිස්සාමි, අවස්සං සම්බහුලෙසු කොචි ජානිස්සතී'ති මන්ත්වා පුච්ඡි. තෙ තං බ්‍රාහ්මණං උප්පණ්ඩෙන්තා ආහංසු: උදුම්බරපුප්ඵං නාම බ්‍රාහ්මණ! ලොකෙ න කෙනචි පරිභුත්තපුබ්බං, තෙන ධීතරං අලඞ්කරිත්වා දෙහීති. සො දුතියදිවසෙ කාලස්සෙව උට්ඨාය භත්තවිස්සග්ගං කත්වා අචිරවතියා නදියා තීරෙ උදුම්බරවනං ගන්ත්වා එකමෙකං රුක්ඛං විචිනන්තො පුප්ඵස්ස වණ්ටමත්තම්පි නාද්දස. අථ වීතිවත්තෙ මජ්ඣන්හිකෙ දුතියං තීරං අගමාසි, තත්‍ර ච අඤ්ඤතරො භික්ඛු අඤ්ඤතරස්මිං මනුඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. සො තත්ථ උපසඞ්කමිත්වා අමනසිකරිත්වා භික්ඛුං සකිං නිසීදිත්වා සකිං උක්කුටිකො හුත්වා සකිං ඨත්වා තං රුක්ඛං සබ්බසාඛාවිටපපත්තන්තරෙසු[1] විචිනන්තො කිලමති. තතො නං සො භික්ඛු ආහ: බ්‍රාහ්මණ! කිං මග්ගසී?ති. උදුම්බරපුප්ඵං භොති. උදුම්බරපුප්ඵං නාම බ්‍රාහ්මණ! ලොකෙ නත්ථි, මුසා එතං වචනං, මා කිලමිත්ථාති. අථ භගවා තස්ස භික්ඛුනො අජ්ඣාසයං විදිත්වා ඔභාසං මුඤ්චිත්වා සමුප්පන්නසමන්නාහාරබහුමානස්ස ඉමා ඔභාසගාථායො අභාසි: **යො නාජ්ඣගමා භවෙසු සාර**න්ති සබ්බා වත්තබ්බා.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව **නාජ්ඣගමා**ති නාධිගඤ්ඡි නාධිගච්ඡති වා. **භවෙසූ**ති කාම රූපාරූප-සඤ්ඤී අසඤ්ඤී නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී-එකවොකාර චතුවොකාර පඤ්චවොකාරභවෙසු. **සාර**න්ති නිච්චභාවං අත්තභාවං වා. **විචින**න්ති පඤ්ඤාය ගවෙසන්තො. **පුප්ඵමිව උදුම්බරෙසූ**ති යථා උදුම්බරරුක්ඛෙසු පුප්ඵං විචිනන්තො එස බ්‍රාහ්මණො නාජ්ඣගමා, එවං යො[2] යොගාවචරොපි පඤ්ඤාය විචිනන්තො සබ්බභවෙසු කිඤ්චි සාරං නාජ්ඣගමා, සො අසාරකත්තෙන තෙ ධම්මෙ අනිච්චතො අනත්තතො ච විපස්සන්තො අනුපුබ්බෙන ලොකුත්තරමග්ගෙ අධිගච්ඡන්තො ජහාති ඔරපාරං උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණන්ති අයමෙත්ථ යොජනා ච. අවසෙසගාථාසු පන යොජනං අවත්වා විසෙසත්ථමත්තමෙව වක්ඛාම.

---

1. සී. I & II, සාඛාවිටපත්තරෙසු. 2. බහූසු-සො.

"යස්ස'න්තරතො න සන්ති කොපා
ඉති භවාභවතඤ්ච වීතිවත්තො"ති

එත්ථ තාව අයං අන්තරසද්දො :-

"නදීතීරෙසු පත්ථානෙ සභාසු රථිකාසු ච
ජනා සඞ්ගම්ම මන්තෙන්ති මඤ්ච තඤ්ච කිමන්තරං.

අප්පමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන අන්තරා වොසානමාපාදි,

"අනත්ථජනනො කොධො කොධො චිත්තප්පකොපනො,
භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවබුජ්ඣතී"ති

එවං කාරණවෙමජ්ඣචිත්තාදීසු සම්බහුලෙසු අත්ථෙසු දිස්සති. ඉධ පන චිත්තෙ. තතො[1] **යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා**ති තතියමග්ගෙන සමූහතත්තා යස්ස චිත්තෙ න සන්ති කොපාති අත්ථො. යස්මා පන **භවො**ති සම්පත්ති, **විභවො**ති විපත්ති. තථා **භවො**ති වුඩ්ඪි, **විභවො**ති හානි. **භවො**ති සස්සතො, **විභවො**ති උච්ඡෙදො. **භවො**ති පුඤ්ඤං, **විභවො**ති පාපං. විභවොති අභවොති ච අත්ථතො එකමෙව. **තස්මා ඉති භවාභවතඤ්ච වීතිවත්තො**ති එත්ථ යා එසා සම්පත්ති-විපත්ති-වුඩ්ඪි-හානි-සස්සත-උච්ඡෙද-පුඤ්ඤ-පාපවසෙන ඉති අනෙකප්පකාරා භවාභවතා වුච්චති, චතුහිපි මග්ගෙහි යථාසම්භවං තෙන තෙන නයෙන තං ඉති භවාභවතඤ්ච වීතිවත්තොති එවමත්ථො **ඤාතබ්බො**.

යස්ස විතක්කාති එත්ථ පන යස්ස භික්ඛුනො තයො කාමබ්‍යාපාදවිහිංසාවිතක්කා, තයො ඤාතිජනපදාමරවිතක්කා, තයො පරානුද්දයතාපටිසංයුත්ත - ලාභසක්කාරසිලොක - අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්ත විතක්කාති එතෙ නව විතක්කා. සමන්තභද්‍රකෙ වුත්තනයෙන තත්ථ තත්ථ ආදීනවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පටිපක්ඛවවත්ථානෙන තස්ස තස්ස පහාණසමත්ථෙහි තීහි හෙට්ඨිමමග්ගෙහි ච **විධූපිතා** භුසං ධූපිතා සන්තාපිතා, දඩ්ඪාති අත්ථො. එවං විධූපෙත්වා ච **අජ්ඣත්තං සුවිකප්පිතා අසෙසා** නියකජ්ඣත්තභූතෙ අත්තනො ඛන්ධසන්තානෙ අජ්ඣත්තජ්ඣත්තභූතෙ[2] චිත්තෙ ච යථා න පුන සම්භවන්ති, එවං අරහත්තමග්ගෙන **අසෙසා ඡින්නා**, ඡින්නං හි කප්පිතන්ති වුච්චති. යථාහ : කප්පිතකෙසමස්සූති. එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

ඉදානි **සො නාච්චසාරී**ති එත්ථ **සො නාච්චසාරී**ති යො නාතිධාවී. **න පච්චසාරී**ති න ඔහීයි. කිං වුත්තං හොති? අච්චාරද්ධවීරියෙන හි උද්ධච්චෙ පතන්තො අච්චාසරති, අතිසිථිලෙන කොසජ්ජෙ පතන්තො පච්චාසරති, තථා භවතණ්හාය අත්තානං කිලමෙන්තො අච්චාසරති, කාමතණ්හාය කාමසුඛමනුයුඤ්ජන්තො පච්චාසරති, සස්සතදිට්ඨියා අච්චාසරති, උච්ඡෙදදිට්ඨියා පච්චාසරති, අතීතං අනුසොචන්තො අච්චාසරති, අනාගතං පටිකඞ්ඛන්තො පච්චාසරති, පුබ්බන්තානුදිට්ඨියා අච්චාසරති, අපරන්තානුදිට්ඨියා පච්චාසරති. තස්මා සො එතෙ උභො

1. කත්ථචි-චිත්තෙ. 2. කත්ථචි-අත්තජ්ඣත්තභූතෙ.

අන්තෙ වජ්ජෙත්වා මජ්ඣිමං පටිපදං පටිපජ්ජන්තො නාච්චසාරී න පච්චසාරීති එවං වුත්තං හොති. **සබ්බං අච්චගමා ඉමං පපඤ්ච**න්ති තාය ච පන අරහත්තමග්ගවොසානාය මජ්ඣිමාය පටිපදාය සබ්බං ඉමං වෙදනාසඤ්ඤාවිතක්කප්පභවං තණ්හාදිට්ඨිමානසඞ්ඛාතං තිවිධම්පි පපඤ්චං **අච්චගමා** අතික්කන්තො සමතික්කන්තොති අත්ථො.

තදනන්තරගාථාය පන **සබ්බං විතථමිදන්ති ඤත්වා ලොකෙති** අයමෙව විසෙසො. තස්සත්ථො: **සබ්බ**න්ති අනවසෙසං, සකලමනූනන්ති වුත්තං හොති. එවං සන්තෙපි පන විපස්සනූපගං ලොකියඛන්ධායතනධාතුප්පභෙදං සඞ්ඛතමෙව ඉධාධිප්පෙතං. **විතථ**න්ති විගතතථභාවං, නිච්චන්ති වා සුඛන්ති වා සුභන්ති වා අත්තාති වා යථා යථා වා කිලෙසවසෙන බාලජනෙහි ගය්හති, තථා තථා ‘භාවතො. කිං විතථන්ති[1] වුත්තං හොති.? **ඉද**න්ති තමෙව සබ්බං පච්චක්ඛභාවෙන දස්සෙන්තො ආහ. **ඤත්වා**ති මග්ගපඤ්ඤාය ජානිත්වා, තඤ්ච පනාසම්මොහතො න විසයතො. **ලොකෙති** ඔකාසලොකෙ. සබ්බං ඛන්ධාදිභෙදං ධම්මජාතං විතථමිදන්ති ඤත්වාති සම්බන්ධො.

ඉදානි ඉතො පරාසු චතූසු ගාථාසු **වීතලොභො, වීතරාගො, වීතදොසො, වීතමොහො**ති එතෙ විසෙසා. තත්ථ ලුබ්භනවසෙන **ලොභො**, සබ්බසඞ්ගාහිකමෙතං පඨමස්ස අකුසලමූලස්ස අධිවචනං; විසමලොභස්ස වා. යො සො “අප්පෙකදා භො භාරද්වාජ! මාතිමත්තීසුපි ලොභධම්මා උප්පජ්ජති, භගිනිමත්තීසුපි, ධීතුමත්තීසුපි ලොභධම්මා උප්පජ්ජතී”ති එවං වුත්තො. රඤ්ජනවසෙන **රාගො**, පඤ්චකාමගුණරාගස්සෙතං අධිවචනං. දුස්සනවසෙන **දොසො**, පුබ්බෙ වුත්තකොධස්සෙතං අධිවචනං. මුය්හනවසෙන **මොහො**, චතූසු අරියසච්චෙසු අඤ්ඤාණස්සෙතං අධිවචනං. තත්ථ යස්මා අයං **භික්ඛු** ලොභං ජිගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරභි: කුදස්සු නාමාහං ලොභං විනෙත්වා විගතලොභො විහරෙය්‍යන්ති. තස්මා තස්ස ලොභප්පහානූපායං සබ්බසඞ්ඛාරානං විතථභාවදස්සනත්ථං ලොභප්පහානානිසංසඤ්ච ඔරපාරප්පහානත්ථං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ. එස නයො ඉතො පරාසුපි. කෙචි පනාහු: යථාවුත්තෙනෙව නයෙන තෙ තෙ ධම්මෙ හි ජිගුච්ඡිත්වා විපස්සනමාරද්ධස්ස තස්ස තස්ස භික්ඛුනො එකමෙකාව එත්ථ ගාථා වුත්තාති, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං. එස නයො ඉතො පරාසු චතූසු ගාථාසු.

අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා: අප්පහීනට්ඨෙන සන්තානෙ අනුසෙන්තීති= **අනුසයා**, කාමරාගපටිඝමානදිට්ඨිවිචිකිච්ඡාභවරාගාවිජ්ජානං එතං අධිවචනං. සම්පයුත්තධම්මානං අත්තනො ආකාරානුවිධානට්ඨෙන **මූලා**, අක්ඛෙමට්ඨෙන අකුසලා, තම්පතිට්ඨාභූතාතිපි **මූලා**, සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකට්ඨෙන **අකුසලා**, උභයමෙපතං ලොභදොසමොහානං අධිවචනං. තෙ හි “ලොභො භික්ඛවෙ අකුසලඤ්ච අකුසල

---

1. කත්ථචි-තථා තථා‘භාවතොවිතථන්ති.

මූලක්ඛවා"ති ආදිනා නයෙන එවං නිද්දිට්ඨා. එවමෙතෙ අනුසයා තෙන තෙන මග්ගෙන පහීනත්තා යස්ස කෙචි න සන්ති, එතෙ ච අකුසලමූලා තථෙව **සමූහතාසෙ** සමූහතා ඉච්චෙව අත්ථො, පච්චත්තබහුවචනස්ස හි සකාරාගමං ඉච්ඡන්ති සද්දලක්ඛණකොවිදා. අට්ඨකථාචරියා පන **සෙති** නිපාතොති වණ්ණයන්ති, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං. එත්ථ පන කිඤ්චාපි සො එවංවිධො භික්ඛු ඛීණාසවො හොති, ඛීණාසවො ච නෙව ආදියති න පජහති පජහිත්වා ඨිතොති වුත්තො. තථාපි වත්තමානසමීපෙ වත්තමානවචනලක්ඛණෙන "ජහාති ඔරපාර"න්ති වුච්චති, අථවා අනුපාදිසෙසාය ච නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායන්තො අත්තනො අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනසඞ්ඛාතං ජහාති ඔරපාරන්ති වෙදිතබ්බො. තත්ථ කිලෙසපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියා චාති ද්විධා අනුසයානං අභාවො වෙදිතබ්බො. කිලෙසපටිපාටියා හි කාමරාගානුසයපටිඝානුසයානං තතියමග්ගෙන අභාවො හොති, මානානුසයස්ස චතුත්ථමග්ගෙන, දිට්ඨානුසයවිචිකිච්ඡානුසයානං පඨමමග්ගෙන, භවරාගානුසයාවිජ්ජානුසයානං චතුත්ථමග්ගෙනෙව. මග්ගපටිපාටියා පන පඨමමග්ගෙන දිට්ඨානුසයවිචිකිච්ඡානුසයානං අභාවො හොති, දුතියමග්ගෙන කාමරාගානුසයපටිඝානුසයානං තනුභාවො, තතියමග්ගෙන සබ්බසො අභාවො, චතුත්ථමග්ගෙන මානානුසයභවරාගානුසයඅවිජ්ජානුසයානං අභාවො හොති. තත්ථ යස්මා න සබ්බෙ අනුසයා අකුසලමූලා, කාමරාගභවරාගානුසයා එව හි ලොභාකුසලමූලෙන සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති, පටිඝානුසයාවිජ්ජානුසයා ච දොසො අකුසලමූලං මොහො අකුසලමූලමිච්චෙව සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති, දිට්ඨිමානවිචිකිච්ඡානුසයා පන න කිඤ්චි අකුසලමූලං හොන්ති,[1] යස්මා වා අනුසයාභාවවසෙන ච අකුසලමූලසමුග්ඝාතවසෙන ච කිලෙසප්පහානං පත්ථෙසි, තස්මා "යස්සානුසයා න සන්ති කෙචි, මූලා අකුසලා සමූහතාසෙ" ඉති භගවා ආහ.

යස්ස දරථජාති එත්ථ පන පඨමුප්පන්නා පඨමුප්පන්නා කිලෙසා පරිළාහට්ඨෙන දරථා නාම, අපරාපරුප්පන්නා තෙහි දරථෙහි ජාතත්තා **දරථජා** නාම. ඔරන්ති සක්කායො නාම වුච්චති. යථාහ: "ඔරිමං තීරන්ති ඛො භික්ඛු සක්කායස්සෙතං අධිවචන"න්ති. **ආගමනායා**ති උප්පත්තියා. **පච්චයාසෙ**ති පච්චයා එව. කිං වුත්තං හොති? යස්ස පන උපාදානක්ඛන්ධග්ගහණාය පච්චයභූතා අරියමග්ගෙන පහීනත්තා කෙචි දරථජවෙවචනා කිලෙසා න සන්ති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං.

යස්ස වනථජාති එත්ථාපි දරථජා විය වනථජා වෙදිතබ්බා, වචනත්ථෙ පන අයං විසෙසො: වනුතෙ වනොතීති වා=වනං, යාචති භජතීති අත්ථො; තණ්හායෙතං අධිවචනං. සා හි විසයානං පත්ථනතො සෙවනතො ච වනන්ති වුච්චති; තම්පරියුට්ඨානවසෙන වනං ථරති තනොතී[2]ති=**වනථො**, තණ්හානුසයස්සෙතං අධිවචනං, වනථා ජාතා

1. සී. II. හොති. 2. කත්ථචි-වනං තනොතීති.

=**වනථජාති**. කෙචි පනාහු: සබ්බෙපි කිලෙසා ගහනට්ඨෙන වනථොති වුච්චන්ති, අපරපරුප්පත්තා පන වනථජාති, අයමෙව චෙත්ථ උරගසුත්තෙ අත්ථො අධිප්පෙතො; ඉතරො පන ධම්මපදගාථායං. **විනිබන්ධාය භවායාති** භවවිනිබන්ධාය, අථවා චිත්තස්ස ච විසයෙසු විනිබන්ධාය; ආයතිං උප්පත්තියා චාති[1] අත්ථො. හෙතුයෙව **හෙතුකප්පා**.

යො නීවරණෙති එත්ථ නීවරණාති[2] චිත්තං හිතපටිපත්තිං වා නීවරන්තීති[3]=**නීවරණා**, පටිච්ඡාදෙන්තීති අත්ථො. **පහායාති** ජහිත්වා. **පඤ්චාති** තෙසං සඞ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදෙ. ඊඝාභාවතො **අනීඝො**. කථංකථාය තිණ්ණත්තා **තිණ්ණකථංකථො**. විගතසල්ලත්තා **විසල්ලො**. කිං වුත්තං හොති? යො භික්ඛු කාමච්ඡන්දාදීනි පඤ්ච නීවරණානි සමන්තභද්දකෙ වුත්තනයෙන සාමඤ්ඤතො විසෙසතො ච නීවරණෙසු ආදීනවං දිස්වා තෙන තෙන මග්ගෙන පහාය තෙසඤ්ච පහීනත්තා එව කිලෙසදුක්ඛසඞ්ඛාතස්ස[4] ඊඝස්ස අභාවෙන අනීඝො, "අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනා නයෙන පවත්තාය කථංකථාය තිණ්ණත්තා තිණ්ණකථංකථො, "තත්ථ කතමෙ පඤ්ච සල්ලා? රාගසල්ලො දොසසල්ලො මොහසල්ලො මානසල්ලො දිට්ඨිසල්ලො"ති පවුත්තානං පඤ්චන්නං සල්ලානං විගතත්තා විසල්ලො, සො භික්ඛු පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ජහාති ඔරපාරන්ති. අත්‍රාපි ච කිලෙසපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියා චාති ද්විධා එව නීවරණප්පහානං වෙදිතබ්බං. කිලෙසපටිපාටියා හි කාමච්ඡන්දනීවරණස්ස ව්‍යාපාදනීවරණස්ස ච තතියමග්ගෙන පහානං හොති. ථීනමිද්ධනීවරණස්ස උද්ධච්චනීවරණස්ස ච චතුත්ථමග්ගෙන. අකතං වත මෙ කුසලන්ති ආදිනා නයෙන පවත්තස්ස විප්පටිසාරසඞ්ඛාතස්ස කුක්කුච්චස්ස විචිකිච්ඡානීවරණස්ස ච පඨමමග්ගෙන. මග්ගපටිපාටියා පන කුක්කුච්චනීවරණස්ස විචිකිච්ඡානීවරණස්ස ච පඨමමග්ගෙන පහානං හොති. කාමච්ඡන්දනීවරණස්ස ව්‍යාපාදනීවරණස්ස ච දුතියමග්ගෙන තනුභාවො හොති, තතියෙන අනවසෙසප්පහානං, ථීනමිද්ධනීවරණස්ස උද්ධච්චනීවරණස්ස ච චතුත්ථමග්ගෙන පහානං හොතීති. එවං:–

"යො නීවරණෙ පහාය පඤ්ච අනීඝො තිණ්ණකථංකථො විසල්ලො,
සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ"න්ති

අරහත්තනිකූටෙනෙව භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො, එකච්චියෙන නයෙන[5] තස්සා තස්සා ගාථාය පරියොසානෙ සො සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.[6]

පරමත්ථජොතිකාය සුත්තනිපාතට්ඨකථාය
උරගසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. කත්ථචි-ආයතිඤ්ච උප්පත්තියඤ්චාති.
2. කත්ථචි-නීවරන්ති.
3. කත්ථචි-නිවාරෙන්තීති.
4. සී. I. II. මු. ඝත්තාතස්ස.
5. ඉං-එකමෙව යෙන නයෙන තෙසං භික්ඛූනං යා [ගාථා දෙසිතා, තෙන තෙන.
6. ඉං-ති වදන්ති.

1. 2.

පක්කොදනොති ධනියසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති, තෙන සමයෙන ධනියො ගොපො මහීතීරෙ පටිවසති. තස්ස පුබ්බයොගො:- කස්සපස්ස භගවතො පාවචනෙ දිප්පමානෙ වීසතිවස්ස සහස්සානි දිවසෙ දිවසෙ සඞ්ඝස්ස වීසතිසලාකභත්තානි අදාසි. සො තතො චුතො දෙවෙසු උප්පන්නො දෙවලොකෙ එව එකං බුද්ධන්තරං ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ-විදෙහරට්ඨමජ්ඣෙ පබ්බතරට්ඨං නාම අත්ථි, තත්ථ ධම්මකොණ්ඩං නාම නගරං, තස්මිං නගරෙ සෙට්ඨි පුත්තො හුත්වා අභිනිබ්බත්තො ගොයූථං නිස්සාය ජීවති, තස්ස තිංස මත්තානි ගොසහස්සානි හොන්ති, සත්තවීසතිසහස්සා ගාවො ඛීරං දුය්හන්ති; ගොපා නාම නිබද්ධවාසිනො න හොන්ති, වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ ථලෙ වසන්ති, අවසෙසෙ අට්ඨ මාසෙ යත්ථ තිණොදකං සුලභං ලබ්භති, තත්ථ වසන්ති; තඤ්ච නදීතීරං වා ජාතස්සරතීරං වා හොති, අථායම්පි වස්සකාලෙ අත්තනො වසිතගාමතො නික්ඛමිත්වා ගුන්නං ඵාසුවිහාරත්ථාය ඔකාසං ගවෙසන්තො මහාමහිං භිජ්ජිත්වා එකතො කාළමහී එකතො මහාමහිච්චෙව සඞ්ඛං ගන්ත්වා සන්දමානා පුන සමුද්ද සමීපෙ සමාගන්ත්වා පවත්තා යං ඔකාසං අන්තරදීපං අකාසි, තං පවිසිත්වා වජ්ජානං සාලං අත්තනො ච නිවෙසනං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි; තස්ස සත්ත පුත්තා සත්ත ධීතරො සත්ත සුණිසා අනෙකෙ ච කම්මකරා හොන්ති. ගොපා නාම වස්සනිමිත්තං ජානන්ති, යදා සකුණකා කුලාවකානි රුක්ඛග්ගෙ කරොන්ති, කක්කටකා උදකසමීපෙ ද්වාරං පිදහිත්වා ථලසමීපෙ ද්වාරෙන වලඤ්ජන්ති, තදා සුවුට්ඨිකා භවිස්සතීති ගණ්හන්ති, යදා පන සකුණකා කුලාවකානි නීචට්ඨානෙ උදකපිට්ඨෙ කරොන්ති, කක්කටකා ථලසමීපෙ ද්වාරං පිදහිත්වා උදකසමීපෙ ද්වාරෙන වලඤ්ජන්ති, තදා දුබ්බුට්ඨිකා භවිස්සතීති ගණ්හන්ති. අථ සො ධනියො සුවුට්ඨිකානිමිත්තෙන[1] උපලක්ඛෙත්වා උපකට්ඨෙ වස්සකාලෙ අන්තරදීපා නික්ඛමිත්වා මහාමහියා පරතීරෙ සත්ත සත්තාහම්පි දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙන අනජ්ඣොත්ථරණොකාසෙ අත්තනො වසනොකාසං කත්වා සමන්තා පරික්ඛිපිත්වා වජසාලා මාපෙත්වා තත්ථ නිවාසං කප්පෙසි. අථස්ස දාරුතිණාදිසඞ්ගහෙ කතෙ සබ්බෙසු පුත්තදාසකම්මකරපොරිසෙසු සමාහිතෙසු[2] ජාතෙසු නානප්පකාරෙ ඛජ්ජභොජ්ජෙ පටියත්තෙ සමන්තා චතුද්දිසා මෙඝමණ්ඩලානි උට්ඨහිංසු. සො ධෙනුයො දුහාපෙත්වා වජසාලාසු වච්ඡෙ බන්ධාපෙත්වා ගුන්නං චතුද්දිසා ධූමං කාරාපෙත්වා සබ්බපරිජනං භොජාපෙත්වා සබ්බකිච්චානි කාරාපෙත්වා තත්ථ තත්ථ දීපෙ උජ්ජාලාපෙත්වා සයං ඛීරෙන භත්තං භුඤ්ජිත්වා මහාසයනෙ අත්තනො සිරිසම්පත්තිං දිස්වා තුට්ඨචිත්තො හුත්වා අපරදිසාය මෙඝත්ථනිතසද්දං සුත්වා නිපන්නො ඉමං උදානං උදානෙසි: **පක්කොදනො දුද්ධඛීරො'හමස්මීති.**

---

1. සී. II. සුවුට්ඨිකලක්ඛණෙ. 2. සී. I. II. මු. සමාහියෙසු.

තත්‍ථායං අත්‍ථවණ්ණනා:-**පක්කොදනොති** සිද්ධභත්තො. **දුද්ධඛීරොති** ගාවො දුහිත්‍වා ගහිතඛීරො. **අහ**න්ති අත්තානං නිද්දිසති. **අස්මී**ති අත්තනො තථාභාවං, පක්කොදනො දුද්ධඛීරො ච අහමස්මි, භවාමීති අත්‍ථො. **ඉතීති** එවමාහාති අත්‍ථො. නිද්දෙසෙ පන "**ඉතීති** පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො ව්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාමෙත"න්ති එවමස්ස අත්‍ථො වණ්ණිතො, සොපි ඉදමෙව **සන්‍ධායාති** වෙදිතබ්බො. යං යං හි පුබ්බපදෙන වුත්තං, තස්ස තස්ස **එවමාහාති** එතමත්‍ථං දීපෙන්තො එව ඉතිසද්දො පච්ඡිමෙන පදෙන "මෙත්තගූති වා, භගවා ඉති වා" එවමාදිනා පදසන්ධි හොති නාඤ්ඤථා. **ධනියො ගොපොති** තස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස නාමසමොධානං; සො හි යානිමානි ථාවරාදීනි පඤ්ච ධනානි, තෙසු ඨපෙත්‍වා දානසීලාදිඅනුගාමිකධනං · ඛෙත්තවත්‍ථාරාමාදිතො ථාවරධනතොපි ගවස්සාදිතො ජඞ්ගමධනතොපි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිතො සංහාරිමධනතොපි සිප්පායතනාදිතො අඞ්ගසමධනතොපි යං තං ලොකස්ස පඤ්චගොරසානුප්පදානෙන බහූපකාරතං සන්‍ධාය "නත්‍ථි ගොසමිතං ධන"න්ති එවං විසෙසිතං ගොධනං; තෙන සමන්නාගතත්තා ධනියො, ගුන්නං පාලනතො ගොපො, යො හි අත්තනො ගාවො පාලෙති, සො ගොපොති වුච්චති, යො පරෙසං වෙතනෙන භතො හුත්‍වා, සො ගොපාලකො, අයං පන අත්තනො යෙව, තෙන **ගොපොති** වුත්තො. **අනුතීරෙති** තීරසමීපෙ. **මහියාති** මහාමහීනාමිකාය නදියා. සමානෙන අනුකූලවත්තිනා පරිජනෙන සද්ධිං වාසො යස්ස සො=**සමානවාසො**. අයඤ්ච තථාවිධො, තෙනාහ: **සමානවාසොති**. **ඡන්නාති** තිණපණ්ණච්ඡදනෙහි අනොවස්සකතා. **කුටීති** වාසඝරස්සෙතං අධිවචනං. **ආහිතොති** ආහතො; ජාලිතො වා. **ගිනීති** අග්ගි; තෙසු තෙසු ඨානෙසු අග්ගි "ගිනී"ති වොහරීයති. **අථ චෙ පත්‍ථයසීති** ඉදානි යදි ඉච්ඡසීති වුත්තං හොති. **පවස්සාති** සිඤ්ච, පග්ඝර; උදකං මුඤ්චාති අත්‍ථො. **දෙවාති** මෙඝං ආලපති. අයං තාවෙත්‍ථ පදවණ්ණනා. අයම්පන අත්‍ථවණ්ණනා:-එවමයං ධනියො ගොපො අත්තනො මහාසයනෙ නිපන්නො මෙඝත්‍ථනිතං සුත්‍වා **පක්කොදනො'හමස්මීති** භණන්තො කායදුක්ඛවූපසමූපායං කායසුඛහෙතුඤ්ච, අත්තනො සන්නිහිතන්ති දීපෙති. **දුද්ධඛීරො'හමස්මීති** භණන්තො චිත්තදුක්ඛවූපසමූපායං චිත්තසුඛහෙතුඤ්ච. **අනුතීරෙ මහියාති** නිවසනට්ඨානසම්පත්තිං. **සමානවාසොති** තාදිසෙ කාලෙ පියවිප්පයොගපදට්ඨානස්ස සොකස්සාභාවං. **ඡන්නා කුටීති** කායදුක්ඛාගමපටිඝාතං. **ආහිතො ගිනීති** යස්මා ගොපාලකා පරික්ඛෙපධූමදාරුඅග්ගිවසෙන තයො අග්ගී කරොන්ති, තෙ ච තස්ස ගෙහෙ සබ්බෙ කතා, තස්මා සබ්බදිසාසු පරික්ඛෙපග්ගිං සන්‍ධාය **ආහිතො ගිනීති** භණන්තො වාළමිගාගමනනිවාරණං දීපෙති, ගුන්නං මජ්ඣෙ ගොමයාදීහි ධූමග්ගිං සන්‍ධාය ඩංසමකසාදීහි ගුන්නං අනාබාධං, ගොපාලකානං සයනට්ඨානෙ දාරුඅග්ගිං සන්‍ධාය ගොපාලකානං සීතාබාධපටිඝාතං. සො එවං දීපෙන්තො

අත්තනො වා පුත්තානං වා පරිජනස්ස වා වුට්ඨිපච්චයස්ස කස්සචි ආබාධස්ස අභාවතො පීතිසොමනස්සජාතො ආහ: **අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවාති.**

එවං ධනියස්ස ඉමං ගාථං භාසමානස්ස අස්සොසි භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය ජෙතවනමහාවිහාරෙ ගන්ධකුටියං විහරන්තො, සුත්වා ච පන බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො අද්දස ධනියඤ්ච පජාපතිඤ්චස්ස: "ඉමෙ උභොපි හෙතුසම්පන්නා, සචෙ අහං ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමි, උභොපි පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සන්ති, නො චෙ ගමිස්සාමි, ස්වෙ උදකොඝෙන විනස්සිස්සන්තී"ති තං ඛණං යෙව සාවත්ථිතො සත්ත යොජනසතානි ධනියස්ස නිවෙසනට්ඨානං ආකාසෙන ගන්ත්වා තස්ස කුටියා උපරි අට්ඨාසි, ධනියො තං ගාථං පුනප්පුන භාසති යෙව න නිට්ඨාපෙති, භගවති ගතෙපි භාසති, භගවා තං සුත්වා න එත්තකෙන සන්තුට්ඨා වා විස්සත්ථා වා හොන්ති, එවම්පන හොන්තීති දීපෙතුං[1] **අක්කොධනො විගතඛීලො'හමස්මීති** ඉමං පටිගාථං අභාසි ව්‍යඤ්ජනසභාගං නො අත්ථසභාගං, න හි පක්කොදනොති අක්කොධනොති ච ආදීනි පදානි අත්ථතො සමෙන්ති මහාසමුද්දස්ස ඔරපාරතීරානි විය, ව්‍යඤ්ජනං පනෙත්ථ කිඤ්චි කිඤ්චි සමෙතීති ව්‍යඤ්ජනසභාගානි හොන්ති, තත්ථ පුරිමගාථාය සදිසපදානං වුත්තනයෙනෙවත්ථො වෙදිතබ්බො. විසෙසපදානං පන අයං පදතො අත්ථතො ච වණ්ණනා:-

අක්කොධනොති අකුජ්ඣනසභාවො, යො හි සො පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරආඝාතවත්ථුසම්භවො කොධො එකච්චස්ස සුපරිත්තොපි උප්පජ්ජමානො හදයං සන්තාපෙත්වා වූපසම්මති, යෙන ච තතො බලවතරුප්පන්නෙන එකච්චො මුඛවිකූණනමත්තං කරොති, තතො බලවතරෙන එකච්චො ඵරුසං වත්තුකාමො හනුසඤ්චලනමත්තං කරොති, අපරො තතො බලවතරෙන ඵරුසං භණති, අපරො තතො බලවතරෙන දණ්ඩං වා සත්ථං වා ගවෙසන්තො දිසා විලොකෙති, අපරො තතො බලවතරෙන දණ්ඩං වා සත්ථං වා ආමසති, අපරො තතො බලවතරෙන දණ්ඩාදීනි ගහෙත්වා උපධාවති, අපරො තතො බලවතරෙන එකං වා ද්වෙ වා පහාරෙ දෙති, අපරො තතො බලවතරෙන අපි ඤාතිසාලොහිතං ජීවිතා වොරොපෙති, එකච්චො තතො බලවතරෙන පච්ඡා විප්පටිසාරී අත්තානම්පි ජීවිතා වොරොපෙති සීහලදීපෙ කාලගාමවාසී අමච්චො විය, එත්තාවතා ච කොධො පරමවෙපුල්ලප්පත්තො හොති, සො භගවතො බොධිමණ්ඩෙයෙව සබ්බසො පහීනො උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො, තස්මා භගවා **අක්කොධනො'හමස්මීති** ආහ. **විගතඛීලොති** අපගතඛීලො. යෙ හි තෙ චිත්තත්ථද්ධභාවෙන පඤ්ච චෙතොඛීලා වුත්තා, යෙහි ඛීලීභූතෙ චිත්තෙ සෙය්‍යථාපි නාම ඛීලෙ භූමිභාගෙ චත්තාරො මාසෙ වස්සන්තෙපි දෙවෙ සස්සානි න

1. සී. II, හොන්තීති දස්සෙන්තො. මු. සී. I. දස්සෙතුං.

රූහන්ති, එවමෙවං සද්ධම්මසවණාදිකුසලහෙතුවසෙන වස්සන්තෙපි කුසලං න රූහති, තෙ ච භගවතො බොධිමණ්ඩෙයෙව සබ්බසො පහීණා, තස්මා භගවා **විගතඛිලො'හමස්මීති** ආහ. එකරත්තිං වාසො අස්සාති=**එකරත්තිවාසො**. යථා ධනියො තත්ථ චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ නිබද්ධවාසං උපගතො, න තථා භගවා, භගවා හි තං යෙව රත්තිං තස්ස අත්ථකාමතාය තත්ථ වාසං උපගතො, තස්මා **එකරත්තිවාසොති** ආහ. **විවටාති** අපනීතච්ඡදනා. **කුටීති** අත්තභාවො. අත්තභාවො හි තං තං අත්ථවසං පටිච්ච කායොතිපි ගුහාතිපි දෙහොතිපි සන්දෙහොතිපි නාවාතිපි රථොතිපි ධජොතිපි වම්මිකොතිපි කුටීතිපි කුටිකාතිපි වුච්චති. ඉධ පන කට්ඨාදීනි පටිච්ච ගෙහනාමිකා කුටි විය අට්ඨිආදීනි පටිච්ච සඞ්ඛං ගතත්තා කුටීති වුත්තො. යථාහ: "සෙය්‍යථාපි ආවුසො කට්ඨඤ්ච පටිච්ච වල්ලිඤ්ච පටිච්ච මත්තිකඤ්ච පටිච්ච තිණඤ්ච පටිච්ච ආකාසො පරිවාරිතො අගාරන්තෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති, එවමෙව ඛො ආවුසො අට්ඨිඤ්ච පටිච්ච නහාරුඤ්ච පටිච්ච මංසඤ්ච පටිච්ච චම්මඤ්ච පටිච්ච ආකාසො පරිවාරිතො රූපන්තෙව සඞ්ඛං ගච්ඡතී"ති. චිත්තමක්කටස්ස නිවාසතො වා කුටි යථාහ:–

"අට්ඨිකඞ්කලකුටී චෙසා මක්කටාවසථො ඉති,
මක්කටො පඤ්චද්වාරාය කුටිකාය'පසක්කිය,
ද්වාරෙන අනුපරියාති ඝට්ටයන්තො පුනප්පුන"න්ති.

සා කුටි යෙන[1] තණ්හාමානදිට්ඨිච්ඡදනෙන සත්තානං ඡන්නත්තා[2] පුනප්පුන රාගාදිකිලෙසවස්සං අතිවස්සති. යථාහ:–

"ඡන්නමතිවස්සති විවටං නාතිවස්සති,
තස්මා ඡන්නං විවරෙථ එවං තං නාතිවස්සතී"ති.

අයං ගාථා ද්වීසු ඨානෙසු වුත්තා ඛන්ධකෙ ථෙරගාථායඤ්ච: ඛන්ධකෙ "යො ආපත්තිං පටිච්ඡාදෙති, තස්ස කිලෙසා ච පුනප්පුන ආපත්තියො ච අතිවස්සන්ති, යො පන න පටිච්ඡාදෙති, තස්ස නාතිවස්සන්තී"ති ඉමං අත්ථං පටිච්ච වුත්තා. ථෙරගාථායං යස්ස රාගාදිච්ඡදනං අත්ථි, තස්ස පුන ඉට්ඨාරම්මණාදීසු රාගාදිසම්භවතො තං ඡන්නමතිවස්සති, සො වා උප්පන්නෙ කිලෙසෙ අධිවාසෙති, තස්සෙවං අධිවාසිතකිලෙසච්ඡදනච්ඡන්නා අත්තභාවකුටි පුනප්පුන කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යස්ස පන අරහත්තමග්ගඤාණවාතෙන කිලෙසච්ඡදනස්ස විද්ධංසිතත්තා විවටා, තස්ස නාතිවස්සතීති අයමෙත්ථ ඉධාධිප්පෙතො. භගවතො හි යථාවුත්තං ඡදනං යථාවුත්තෙනෙව නයෙන විද්ධංසිතං,[3] තස්මා **විවටා කුටීති** ආහ. **නිබ්බුතොති** උපසන්තො. **ගිනීති** අග්ගි, යෙන හි එකාදසවිධෙන අග්ගිනා සබ්බමිදං ආදිත්තං. යථාහ: ආදිත්තං රාගග්ගිනාති විත්ථාරො. සො අග්ගි භගවතො බොධිමූලෙ යෙව අරියමග්ගසලිලසෙකෙන නිබ්බුතො, තස්මා **නිබ්බුතො ගිනීති** ආහ.

1. ප–සඞ්ඛපිතෙන. 2. ප–ඡන්නං තං. 3. සී. I. විද්ධස්තං.

එවං වදන්තො ච ධනියං අතොට්ඨබ්බෙන තුස්සමානං **අඤ්ඤාපදෙසෙ**නෙව පරිභාසති ඔවදති අනුසාසති. කථං? **අක්කොධනොති** හි වදමානො ධනිය! ත්වං **පක්කොදනො'හමස්මීති** තුට්ඨො, ඔදනපාකො ච යාවජීවං ධනපරික්ඛයෙන කත්තබ්බො, ධනපරික්ඛයො ච අජ්ජන රක්ඛණාදිදුක්ඛපදට්ඨානං, එවං සන්තෙ දුක්ඛෙනෙව තුට්ඨො හොසි, අහම්පන අක්කොධනො'හමස්මීති තුස්සන්තො සන්දිට්ඨිකසම්පරායික දුක්ඛාභාවෙන තුට්ඨොති දීපෙති. **විගතඛිලොති** වදමානො ත්වං **දුද්ධඛීරො'හමස්මීති** තුස්සන්තො අසාතකිච්චොව සාතකිච්චො'ස්මීති මත්වා තුට්ඨො, අහම්පන **විගතඛිලො'හමස්මීති** තුස්සන්තො සාතකිච්චොව තුට්ඨොති දීපෙති. **අනුතීරෙ මහියෙකරත්තිවාසොති** වදමානො ත්වං **අනුතීරෙ .මහියා සමානවාසොති** තුස්සන්තො චතුමාසං නිබද්ධවාසෙන තුට්ඨො, නිබද්ධවාසො ච ආවාසසඞ්ගෙන හොති, සො ච දුක්ඛං, එවං සන්තෙ දුක්ඛෙනෙව තුට්ඨො හොසි, අහම්පන **එකරත්තිවාසොති** තුස්සන්තො අනිබද්ධවාසෙන තුට්ඨො, අනිබද්ධවාසො ච ආවාසසඞ්ගාභාවෙන හොති, සඞ්ගාභාවො ච සුඛන්ති සුඛෙනෙව තුට්ඨො හොමීති දීපෙති. **විවටා කුටීති** වදමානො ත්වං **ඡන්නා කුටීති** තුස්සන්තො ඡන්නගෙහතාය තුට්ඨො, ගෙහෙ ච තෙ ඡන්නෙපි අත්තභාවකුටං තං කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යෙන සඤ්ජනිතෙහි චතූහි මහොඝෙහි වුය්හමානො අනයව්‍යසනං පාපුණෙය්‍යාසි, එවං සන්තෙ අතොට්ඨබ්බෙනෙව තුට්ඨො අහොසි, අහම්පන **විවටා කුටීති** තුස්සන්තො අත්තභාවකුටියා කිලෙසච්ඡදනාභාවෙන තුට්ඨො, එවඤ්ච මෙ විවටාය කුටියා න තං කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යෙන සඤ්ජනිතෙහි චතූහි මහොඝෙහි වුය්හමානො අනව්‍යසනං පාපුණෙය්‍යං, එවං සන්තෙ තොට්ඨබ්බෙනෙව තුට්ඨො හොමීති දීපෙති. **නිබ්බුතො ගිනීති** වදමානො ත්වං **ආහිතො ගිනීති** තුස්සන්තො අසාතූපද්දවනිවාරණොව සාතුපද්දවනිවාරණො'ස්මීති මත්වා තුට්ඨො,අහම්පන **නිබ්බුතො ගිනීති** තුස්සන්තො එකාදසග්ගිපරිළාහාභාවතො සාතුපද්දවනිවාරණතායෙව තුට්ඨොති දීපෙති. **අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවාති** වදමානො එවං විගතදුක්ඛානං අනුප්පත්තසුඛානං කතසබ්බකිච්චානං අම්හාදිසානං එතං වචනං සොභති: "**අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවාති**, න නො තයා වස්සන්තෙන වා අවස්සන්තෙන වා වුද්ධි වා හානි වා අත්ථි." ත්වං පන කස්මා එවං වදසීති දීපෙති, තස්මා යං වුත්තං "එවං වදන්තො ච ධනියං අතොට්ඨබ්බෙන තුස්සමානං අඤ්ඤාපදෙසෙනෙව පරිභාසති ඔවදති අනුසාසතී"ති තං සම්මදෙව වුත්තන්ති.

එවමිමං භගවතා වුත්තං ගාථං සුත්වාපි ධනියො ගොපො "කො අයං ගාථං භාසතී"ති අවත්වා තෙන සුභාසිතෙන පරිතුට්ඨො පුනපි තථා රූපං සොතුකාමො අපරම්පි ගාථං ආහ: **අන්ධකමකසාති**. තත්ථ **අන්ධකාති** කාණමක්ඛිකානං අධිවචනං; පිඞ්ගලමක්ඛිකානන්තිපි එකෙ, **මකසා** මකසායෙව. **න විජ්ජරෙති** නත්ථි. **කච්ඡෙති** චෙ කච්ඡා නදී

කච්ඡො පබ්බතකච්ඡො ච, ඉධ කච්ඡො නදීකච්ඡො. **රූළ්හතිණෙති** සඤ්ජාතතිණෙ. **චරන්තීති** භත්තකිච්චං කරොන්ති. **වුට්ඨිම්පීති** වාතවුට්ඨිආදිකා අනෙකා වුට්ඨියො. තා ආළවකසුත්තෙ පකාසයිස්සාම, ඉධ පන වස්සවුට්ඨිං සන්ධාය වුත්තං. **සහෙය්‍යුන්ති** ඛමෙය්‍යුං. සෙසං පාකටමෙව. එත්ථ ධනියො යෙ අන්ධකමකසා සන්නිපතිත්වා රුහිරං පිවන්තා මුහුත්තෙනෙව ගාවො අනයව්‍යසනං පාපෙන්ති, තස්මා වුට්ඨිතමත්තෙයෙව තෙ ගොපාලකා පංසුනා ච සාඛාහි ච මාරෙන්ති, තෙසං අභාවෙන ගුන්නං ඛෙමතං කච්ඡෙ රූළ්හතිණෙ චරණෙන අද්ධානගමනපරිස්සමාභාවං වත්වා ඛුදාකිලමත්ථාභාවඤ්ච දීපෙන්තො යථා අඤ්ඤෙසං ගාවො අන්ධකමකසසම්ඵස්සෙහි රිස්සමානා අද්ධානගමනෙන කිලන්තා ඛුදාය මීයමානා එකවුට්ඨිනිපාතම්පි න සහෙය්‍යුං, න මෙ තථා ගාවො, මය්හං පන ගාවො වුත්තප්පකාරාභාවතො ද්වික්ඛත්තුං වා තික්ඛත්තුං වා වුට්ඨිම්පි සහෙය්‍යුන්ති දීපෙති. තතො භගවා යස්මා ධනියො අන්තරදීපෙ වසන්තො භයං දිස්වා කුල්ලං බන්ධිත්වා මහාමහිං තරිත්වා තං කච්ඡං ආගම්ම "අහං සුට්ඨු ආගතො නිබ්භයෙ ඨානෙ ඨිතො"ති මඤ්ඤමානො එවමාහ. සභයෙ එව ච සො ඨානෙ ඨිතො, තස්මා තස්ස ආගමනට්ඨානා අත්තනො ආගමනට්ඨානංව උත්තරිතරඤ්ච පණීතතරඤ්ච වණ්ණෙන්තො **බද්ධා හි භිසීති** ඉමං ගාථං අභාසි අත්ථසභාගං නො ව්‍යඤ්ජනසභාගං.

තත්ථ **භිසීති** පත්ථරිත්වා පුථුලං කත්වා බද්ධකුල්ලො වුච්චති ලොකෙ, අරියස්ස පන ධම්මවිනයෙ අරියමග්ගස්සෙතං අධිවචනං. අරියමග්ගො හි:–

මග්ගො පජ්ජො පථො පන්ථො අඤ්ජසං වටුමායනං,
නාවා උත්තරසෙතූ ච කුල්ලො ච භිසි සඞ්කමො,
අද්ධානං පභවො චෙව තත්ථ තත්ථ පකාසිතො.

ඉමායපි ගාථාය භගවා පුරිමනයෙනෙව තං ඔවදන්තො ඉමං අත්ථං ආහාති වෙදිතබ්බො. ධනිය! ත්වං කුල්ලං බන්ධිත්වා මහිං තරිත්වා ඉමං ඨානමාගතො, පුනපි ච තෙ කුල්ලො බන්ධිතබ්බො එව භවිස්සති, නදී ච තරිතබ්බා, න චෙතං ඨානං ඛෙමං, මයා පන එකචිත්තෙ මග්ගඞ්ගානි සමොධානෙත්වා ඤාණබන්ධනෙන **බද්ධා** අහොසි භිසි, සා ච සත්තතිංසබොධපක්ඛියධම්මපරිපුණ්ණතාය එකරසභාවනුපගතත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනතිවත්තනතො පුන බන්ධිතබ්බප්පයොජනාභාවෙන දෙවමනුස්සෙසු කෙනචි මොචෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය ච **සුසඞ්ඛතා**, තාය ච මහිං **තිණ්ණො** පුබ්බ[1] පත්ථිතප්පදෙසං ගතො, ගච්ඡන්තොපි ච න සොතාපන්නාදයො විය කඤ්චිදෙව පදෙසං ගතො, අථ ඛො පාරඞ්ගතො සබ්බාසවක්ඛයං සබ්බධම්මපාරං පරමං ඛෙමං නිබ්බානං ගතො, **තිණ්ණො**ති වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො. **පාරගතො**ති අරහත්තං පත්තො. කිං විනෙය්‍ය පාරගතොති චෙ? **විනෙය්‍ය ඔඝං කාමොඝාදි**

1. සී. II. නිසජ්.

චතුබ්බිධං ඔඝං තරිත්වා අතික්කම්ම තං පාරං ගතොති. ඉදානි ච පන මෙ පුන තරිතබ්බාභාවතො **අත්ථො භිසියා න විජ්ජති**, තස්මා මමෙව යුත්තං වත්තුං **අථ චෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවාති**. තම්පි සුත්වා ධනියො පුරිමනයෙනෙව **ගොපී මම අස්සවාති** ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **ගොපීති** භරියං නිද්දිසති. **අස්සවාති** වචනකරා කිඞ්කාර පටිස්සාවිනී. **අලොලාති** මාතුගාමො හි පඤ්චහි ලොලතාහි ලොලො හොති: ආහාරලොලතාය අලඞ්කාරලොලතාය පරපුරිසලොලතාය ධනලොලතාය පාදලොලතාය. තථාහි මාතුගාමො භත්තපූවසුරාදිභෙදෙ ආහාරෙ ලොලතාය අන්තමසො පාරිවාසිකභත්තම්පි භුඤ්ජති, හත්ථොතාපකම්පි ඛාදති, විගුණං ධනමනුප්පදත්වාපි සුරං පිවති. අලඞ්කාරලොලතාය අඤ්ඤං අලඞ්කාරමලභමානා අන්තමසො උදකතෙලකෙනපි කෙසෙ ඔසණ්ඨෙත්වා මුඛං පරිමජ්ජති. පුරිසලොලතාය අන්තමසො පුත්තෙනපි තාදිසෙ පදෙසෙ පක්කොසියමානා පඨමං අසද්ධම්මවසෙන චින්තෙති. ධනලොලතාය "හංසරාජං ගහෙත්වාන සුවණ්ණා පරිහායථ.[1]" පාදලොලතාය ආරාමාදිගමනසීලා හුත්වා සබ්බං ධනං විනාසෙති. තත්ථ ධනියො එකාපි ලොලතා මය්හං ගොපියා නත්ථීති දස්සෙන්තො **අලොලාති** ආහ. **දීඝරත්තං සංවාසියාති** චිරකාලං සද්ධිං වසමානා, කොමාරභාවතොප්පභුති එකතො වඩ්ඪිතා, තෙන පරපුරිසෙ න ජානාතීති දස්සෙති. **මනාපාති** එවං පරපුරිසෙ අජානන්තී මමෙව අල්ලීයතීති දස්සෙති. **තස්සා න සුණාමි කිඤ්චි පාපන්ති** ඉත්ථන්නාමෙන නාම සද්ධිං ඉමාය භාසිතං වා ලපිතං වාති එවං තස්සා න සුණාමි කිඤ්චි අතිචාරදොසන්ති දස්සෙති.

අථ භගවා එතෙහි ගුණෙහි ගොපියා තුට්ඨං ධනියං ඔවදන්තො පුරිමනයෙනෙව **චිත්තං මම අස්සවන්ති** ඉමං ගාථං අභාසි අත්ථසභාගං බ්‍යඤ්ජනසභාගඤ්ච. තත්ථ උත්තානත්ථානෙව පදානි. අයං පන අධිප්පායො:-ධනිය! ත්වං ගොපී මම අස්සවාති තුට්ඨො, සා පන තෙ අස්සවා භවෙය්‍ය වා න වා, දුජ්ජානං පරචිත්තං, විසෙසතො මාතුගාමස්ස, මාතුගාමං හි කුච්ඡියා පරිහරන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්කොන්ති, එවං දූරක්ඛචිත්තත්තා එව ච න සක්කා තුම්හාදිසෙහි ඉත්ථී අලොලාති වා සංවාසියාති වා මනාපාති වා නිප්පාපාති වා ජානිතුං. මය්හං පන චිත්තං අස්සවං ඔවාදපතිකරං මම වසෙ වත්තති, නාහං තස්ස වසෙ වත්තාමි, සො චස්ස අස්සවභාවො යමකපාටිහාරියෙ ඡන්නං වණ්ණානං අග්ගිධාරාසු ච උදකධාරාසු ච පවත්තමානාසු සබ්බජනස්ස පාකටො අහොසි. අග්ගිනිම්මානෙ හි තෙජොකසිණං සමාපජ්ජිතබ්බං, උදකනිම්මානෙ ආපොකසිණං, නීලාදිනිම්මානෙ නීලාදිකසිණානි. බුද්ධානම්පි හි වෙ චිත්තානි එකතො නප්පවත්තන්ති, එකමෙව පන අස්සවභාවෙන එවං වසවත්ති අහොසි, තඤ්ච ඛො පන සබ්බකිලෙස

1. කත්ථචි-පරිභායති.

ඛන්ධාපගමා **විමුත්තං**, විමුත්තත්තා තදෙව අලොලං, න තව ගොපී; දීපඞ්කරබුද්ධකාලතො ච පභුති දානසීලාදීහි දීඝරත්තං පරිභාවිතත්තා සංවාසියං; න තව ගොපී; තදෙතං අනුත්තරෙන දමථෙන[1] දමිතත්තා සුදන්තං, **සුදන්තත්තා** අත්තනො වසෙන ඡන්දචාරවිසෙසවන්තං[2] පහාය මමෙව අධිප්පායමත්තස්ස වසෙනානුවත්තනතො මනාපං, න තව ගොපී. **පාපං පන මෙ න විජ්ජතීති** ඉමිනා පන භගවා තස්ස අත්තනො චිත්තස්ස පාපාභාවං දස්සෙති ධනියො විය ගොපියා; සො චස්ස පාපාභාවො න කෙවලං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ යෙව, එකූනතිංස වස්සානි සරාගාදිකාලෙ අගාරමජ්ඣෙ වසන්තස්සාපි වෙදිතබ්බො. තදාපි හි‘ස්ස අගාරියභාවානුරූපං විඤ්ඤුපටිකුට්ඨං කායදුච්චරිතං වා වචීදුච්චරිතං වා මනොදුච්චරිතං වා න උප්පන්නපුබ්බං. තතො පරං මාරොපි ඡබ්බස්සානි අනභිසම්බුද්ධං එකං වස්සං අභිසම්බුද්ධන්ති සත්ත වස්සානි තථාගතං අනුබන්ධි: අප්පෙව නාම වාලග්ගනිත්තුදනමත්තම්පිස්ස පාපසමාචාරං පස්සෙය්‍යන්ති. සො අදිස්වාව නිබ්බින්නො ඉමං ගාථං අභාසි:-

“සත්ත වස්සානි භගවන්තං අනුබන්ධිං පදා පදං,
ඔතාරං නාධිගච්ඡිස්සං සම්බුද්ධස්ස සතීමතො”ති.

බුද්ධකාලෙපි තං උත්තරමාණවො සත්ත මාසානි අනුබන්ධි ආභිසමාචාරිකං දට්ඨුකාමො. සො කිඤ්චි වජ්ජං අදිස්වාව පරිසුද්ධසමාචාරො භගවාති ගතො. චත්තාරි හි තථාගතස්ස අරක්ඛෙය්‍යානි.[3] යථාහ:- “චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ තථාගතස්ස අරක්ඛෙය්‍යානි,[3] කතමානි චත්තාරි? පරිසුද්ධකායසමාචාරො භික්ඛවෙ තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස කායදුච්චරිතං, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය: මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසීති. පරිසුද්ධවචීසමාචාරො–පෙ–පරිසුද්ධමනොසමාචාරො–පෙ–පරිසුද්ධාජීවො භික්ඛවෙ තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස මිච්ඡාජීවො, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය: මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසී”ති. එවං යස්මා තථාගතස්ස චිත්තස්ස න කෙවලං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ පුබ්බෙපි පාපං නත්ථි යෙව, තස්මා එවමාහ: **පාපං පන මෙ න විජ්ජතීති**. තස්සාධිප්පායො: මමෙව චිත්තස්ස පාපං න සක්කා සුණිතුං, න තව ගොපියා; තස්මා යදි එතෙහි ගුණෙහි තුට්ඨෙන “අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා”ති වත්තබ්බං, මයාවෙතං වත්තබ්බන්ති. තම්පි සුත්වා ධනියො තතුත්තරිම්පි සුභාසිතරසායනං පිවිතුකාමො අත්තනො භුජිස්සභාවං දස්සෙන්තො ආහ: **අත්තවෙතනභතො‘හමස්මීති**.

තත්ථ **අත්තවෙතනභතොති** අත්තනියෙනෙව ඝාසච්ඡාදනෙන භතො, අත්තනො යෙව කම්මං කත්වා ජීවාමි, න පරස්ස වෙතනං ගහෙත්වා පරස්ස කම්මං කරොමීති දස්සෙති. **පුත්තාති** ධීතරො ච පුත්තා ච, තෙ සබ්බෙ පුත්තාතෙව එකජ්ඣං වුච්චන්ති. **සමානියාති** සන්නිහිතා අවිප්පවුත්ථා. **අරොගාති** නිරාබාධා, සබ්බෙව ඌරුබලී

1. කත්ථචි-දමථෙන. 2. ම. ඡචාරපවිසතං. 3. කත්ථචි-ආරක්ඛෙය්‍යානි.

බාහුබලීති දස්සෙති. **තෙසං න සුණාමි කිඤ්චි පාපන්ති** තෙසං චොරාති වා පාරදාරිකාති වා දුස්සීලාති වා කිඤ්චි පාපං න සුණාමීති. එවං වුත්තෙ භගවා පුරිමනයෙනෙව ධනියං ඔවදන්තො ඉමං ගාථං අභාසි: **නාහං භතකොති.**

අත්‍රාපි උත්තානත්ථානෙව පදානි, අයම්පන **අධිප්පායො**: ත්වං භුජිස්සො'හමස්මීති මඤ්ඤමානො භූත්වා, පරමත්ථතො ච **අත්තනො කම්මං** කත්වා ජීවන්තොපි දාසො එවාසි තණ්හාදාසත්තා, **භතකවාදා** ච න පරිමුච්චසි. වුත්තං හෙතං:– "ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හා දාසො"ති. පරමත්ථතො පන **නාහං භතකො'ස්මි කස්සචි,** අහං හි **කස්සචි** පරස්ස අත්තනො වා භතකො න හොමි, **කිඞ්කාරණා? යස්මා නිබ්බිට්ඨෙන චරාමි සබ්බලොකෙ,** අහං හි දීපඞ්කරපාදමූලතො[1] **පට්ඨාය** යාව බොධි තාව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස භතකො අහොසිං, **සබ්බඤ්ඤු**ත්තප්පත්තො පන නිබ්බිට්ඨනිබ්බිසො රාජභටො විය, **තෙනෙව** නිබ්බිට්ඨෙන සබ්බඤ්ඤුභාවෙන ලොකුත්තරසමාධිසුඛෙන ච **ජීවාමි,** තස්ස මෙ ඉදානි උත්තරිං කරණීයස්ස කතපතිචයස්ස[2] වා අභාවතො අප්පහීණපටිසන්ධිකානං තාදිසානං විය පත්තබ්බො කොචි **අත්ථො භතියා න විජ්ජති, භතියාති**පි පාඨො; තස්මා යදි භුජිස්සතාය තුට්ඨෙන "අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා"ති වත්තබ්බං, මයාවෙතං **වත්තබ්බන්ති.** තම්පි සුත්වා ධනියො අතිත්තොව සුභාසිතාමතෙන අත්තනො **පඤ්චප්ප**කාරගොමණ්ඩලපරිපුණ්ණභාවං දස්සෙන්තො ආහ: **අත්ථි වසාති.**

තත්ථ **වසාති** අදමිතවුඩ්ඪවච්ඡකා. **ධෙනුපාති** ධෙනුං පිවන්තා තරුණවච්ඡකා, ඛීරදායිකා වා ගාවො. **ගොධරණියොති** ගබ්භිනියො. **පවෙණියොති** වයප්පත්තා බලිවද්දෙහි සද්ධිං මෙථුනපත්ථනකගාවො. **උසභොපි ගවම්පතීති** යොපි සො ගොපාලකෙහි පාතො එව නහාපෙත්වා භොජෙත්වා පඤ්චඞ්ගුලං දත්වා මාලං බන්ධිත්වා "එහි තාත! ගාවො ගොචරං පාපෙත්වා රක්ඛිත්වා ආනෙහී"ති පෙසියති, එවං පෙසිතො ච ගාවො අගොචරං පරිහරිත්වා ගොචරෙ චාරෙත්වා සීහව්‍යග්ඝාදිභයා පරිත්තායිත්වා ආනෙති, තථාරූපො උසභොපි ගවම්පති ඉධ මය්හං ගොමණ්ඩලෙ අත්ථීති දස්සෙති. එවං වුත්තෙ භගවා තථෙව ධනියං ඔවදන්තො ඉමං පච්චනීකගාථං ආහ: **නත්ථි වසාති.**

එත්ථ චෙස අධිප්පායො: ඉධ අම්හාකං සාසනෙ අදමිතට්ඨෙන වුඩ්ඪට්ඨෙන ච වසාසඞ්ඛාතා පරියුට්ඨානා වා, තරුණවච්ඡකෙ සන්ධාය වසානං මූලට්ඨෙන, ඛීරදායිනියො සන්ධාය පග්ඝරණට්ඨෙන වා ධෙනුපාසඞ්ඛාතා අනුසයා වා, පටිසන්ධිගබ්භධාරණට්ඨෙන ගොධරණීසඞ්ඛාතා, පුඤ්ඤාපුඤ්ඤානෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරචෙතනා වා, සංයොගපත්ථනට්ඨෙන පවෙණීසඞ්ඛාතා පත්ථනතණ්හා වා, ආධිපච්චට්ඨෙන පුබ්බඞ්ගමට්ඨෙන සෙට්ඨට්ඨෙන ච ගවම්පතිඋසභසඞ්ඛාතං අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං වා නත්ථි, ස්වාහං ඉමාය සබ්බයොගක්ඛෙමභූතාය නත්ථිතාය තුට්ඨො, ත්වං පන

1. පා. මු. දීපඞ්කරතො. 2. සී I. මු. කතපරිචයස්ස.

සොකාදිවත්ථුභූතාය අත්ථිතාය තුට්ඨො, තස්මා සබ්බසො යොගක්ඛෙමත්තාය තුට්ඨස්ස මමෙවෙතං වත්තුං යුත්තං "අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා"ති. තම්පි සුත්වා ධනියො තතුත්තරිම්පි සුභාසිතරතනසාරං අධිගන්තුකාමො අත්තනො ගොගණස්ස ඛීලබන්ධනසම්පත්තිං දස්සෙන්තො ආහ: **ඛීලා නිඛාතා**ති.

තත්ථ **ඛීලා**ති ගුන්නං බන්ධනත්ථම්භා. **නිඛාතා**ති ආකොටෙත්වා භූමියං[1] පවෙසිතා ඛුද්දකා, මහන්තා ඛණිත්වා ඨපිතා. **අසම්පවෙධී**ති අකම්පකා. **දාමා**ති වච්ඡකානං බන්ධනත්ථාය කතා ගණ්ඨිතා නන්දිපාසයුත්තා රජ්ජුබන්ධනවිසෙසා. **මුඤ්ජමයා**ති මුඤ්ජතිණමයා. **නවා**ති අචිරකතා. **සුසණ්ඨානා**ති සුට්ඨුසණ්ඨානා, සුවට්ටිතසණ්ඨානා[2] වා. **න හි සක්ඛින්තී**ති නෙව සක්ඛිස්සන්ති. **ධෙනුපාපි ඡෙත්තු**න්ති තරුණවච්ඡකාපි ඡින්දිතුං.

එවං වුත්තෙ භගවා ධනියස්ස ඉන්ද්‍රියපරිපාකකාලං ඤත්වා පුරිමනයෙනෙව තං ඔවදන්තො ඉමං චතුසච්චපරිදීපකං ගාථං අභාසි: **උසභොරිව ඡෙත්වා**ති.

තත්ථ **උසභො**ති ගොපිතා ගොපරිණායකො යූථපති බලිවද්දො. කෙචි පන භණන්ති: ගවසතජෙට්ඨො උසභො, සහස්සජෙට්ඨො වසභො, සතසහස්සජෙට්ඨො නිසභොති. අපරෙ එකගාමක්ඛෙත්තෙ ජෙට්ඨො උසභො, ද්වීසු ජෙට්ඨො වසභො, සබ්බත්ථ අප්පටිහතො නිසභොති. සබ්බෙ එතෙ පපඤ්චා, අපි ච ඛො පන උසභොති වා වසභොති වා නිසභොති වා සබ්බෙපෙතෙ අප්පටිසමට්ඨෙන වෙදිතබ්බා, යථාහ:– "නිසභො වත භො සමණො ගොතමො"ති. රකාරො පදසන්ධිකරො. **බන්ධනානී**ති රජ්ජුබන්ධනානි කිලෙසබන්ධනානි ච. **නාගො**ති හත්ථී. **පූතිලත**න්ති ගළොචීලතං, යථා හි සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො පූතිකායො, වස්සසතිකොපි සුනඛො කුක්කුරො, තදහුජාතොපි සිගාලො ජරසිගාලොති වුච්චති; එවං අභිනවාපි ගළොචිලතා අසාරකත්තෙන[3] පූතිලතාති වුච්චති. **දලයිත්වා**ති ඡින්දිත්වා, ගබ්භඤ්ච සෙය්‍යඤ්ච=**ගබ්භසෙය්‍යං**. තත්ථ ගබ්භග්ගහණෙන ජලාබුජයොනි, සෙය්‍යග්ගහණෙන අවසෙසා, ගබ්භසෙය්‍යාමුඛෙන වා සබ්බාපි තා වුත්තාති වෙදිතබ්බා, සෙසමෙත්ථ පදත්ථතො උත්තානමෙව. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො:– ධනිය! ත්වං බන්ධනෙන තුට්ඨො, අහං පන බන්ධනෙන අට්ටියන්තො ථාමවීරියූපෙතො මහාඋසභොරිව බන්ධනානි පඤ්චුද්ධම්භාගියසංයොජනානි චතුත්ථඅරියමග්ගථාමවීරියෙන ඡෙත්වා නාගො පූතිලතංව පඤ්චොරම්භාගියසංයොජනබන්ධනානි හෙට්ඨාමග්ගත්තයථාමවීරියෙන දලයිත්වා, අථවා උසභොරිව බන්ධනානි අනුසයෙ, නාගො පූතිලතංව පරියුට්ඨානානි ඡෙත්වා දලෙත්වා ච ඨිතො, තස්මා න පුන ගබ්භසෙය්‍යං උපෙස්සං; සොහං ජාතිදුක්ඛවත්ථුකෙහි සබ්බදුක්ඛෙහි පරිමුත්තො සොභාමි "අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා"ති වදමානො. තස්මා සචෙ

1. පා. සී. III. භූමිං. 2. කත්ථචි-සුවට්ටිතා සුසණ්ඨානා. 3. ඉං-අසාරකට්ඨෙන.

තම්පි අහං විය වත්තුං ඉච්ඡසි, **ඡෙත්වාති බන්ධනානීති.** එත්ථ ච බන්ධනානි සමුදයසච්චං, ගබ්භසෙය්‍යා දුක්ඛසච්චං, **න උපෙස්සන්ති** එත්ථ අනුපගමො අනුපාදිසෙසවසෙන, **ඡෙත්වා පදාලෙත්වාති** එත්ථ ඡෙදෙ පදාලනඤ්ච සඋපාදිසෙසවසෙන නිරොධසච්චං, **යෙන ඡින්දති** පදාලෙති ච, තං මග්ගසච්චන්ති. එවමෙතං[1] **චතුසච්චදීපකං ගාථං සුත්වා** ගාථාපරියොසානෙ ධනියො ච පජාපති **චස්ස ද්වෙ ච ධීතරොති** චත්තාරො ජනා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, **අථ ධනියො අවෙච්චප්ප**සාදයොගෙන තථාගතෙ මූලජාතාය පතිට්ඨිතාය **සද්ධාය පඤ්ඤා**චක්ඛුනා භගවතො ධම්මකායං දිස්වා ධම්මතාය **චොදිතහදයො** චින්තෙසි: "බන්ධනානි **ඡින්දිං,** ගබ්භසෙය්‍යා ච මෙ **නත්ථි, අච්චිං** පරියන්තං කත්වා යාව භවග්ගා කො **අඤ්ඤො එවං සීහනාදං නදිස්සති** අඤ්ඤත්‍ර භගවතා, ආගතො නු ඛො මෙ **සත්ථා**"ති. **තතො භගවා** ඡබ්බණ්ණරස්මිජාලවිචිත්‍රං සුවණ්ණරසසෙකපිඤ්ජරං **සරීරාභං ධනියස්ස** නිවෙසනෙ මුඤ්චි "පස්සදානි යථාසුඛ"න්ති. **අථ ධනියො අන්තො** පවිට්ඨචන්දිමසූරියං විය[2] **සමන්තා** පජ්ජලිතදීපසහස්සසමුජ්ජලිතම්පි ච නිවෙසනං දිස්වා "ආගතො භගවා"ති චිත්තං **උප්පාදෙසි, තස්මිං**යෙව ච සමයෙ මෙඝොපි පාවස්සි. තෙනාහු **සඞ්ගීතිකාරා: නින්නඤ්ච ථලඤ්ච පූරයන්තොති.**

තත්ථ **නින්නන්ති** පල්ලලං. **ථල**න්ති උක්කූලං. **එවමෙතං** උක්කූලවික්කූලං සබ්බම්පි සමං කත්වා පූරයන්තො මහාමෙඝො **පාවස්සි, වස්සිතුං** ආරභීති වුත්තං හොති. **තාවදෙවාති** යං ඛණං භගවා **සරීරාභං මුඤ්චි,** ධනියො ච "සත්ථා මෙ ආගතො"ති සද්ධාමයං **චිත්තාභං මුඤ්චි,** තං ඛණං පාවස්සීති. කෙචි පන සූරියුග්ගමනම්පි තස්මිංයෙව **ඛණෙ** වණ්ණයන්ති. එවං තස්මිං ධනියස්ස සද්ධුප්පාදතථාගතොභාසඵරණසූරියුග්ගමනක්ඛණෙ වස්සතො දෙවස්ස සද්දං සුත්වා **ධනියො පීති**සොමනස්සජාතො ඉමමත්ථං අභාසථ: **ලාභො වත නො අනප්පකොති** ද්වෙ ගාථා. තත්ථ යස්මා ධනියො සපුත්තදාරො භගවතො **අරියමග්ගපටි**වෙධෙන ධම්මකායං දිස්වා ලොකුත්තරචක්ඛුනා, රූපකායං දිස්වා ලොකියචක්ඛුනා සද්ධාපටිලාභං ලභි, තස්මා ආහ: "ලාභො වත නො අනප්පකො යෙ මයං භගවන්තං අද්දසාමා"ති.

තත්ථ **වත** ඉති විම්හයත්ථෙ නිපාතො. **නො** ඉති අම්හාකං. **අනප්පකොති** විපුලො, සෙසං උත්තානමෙව. **සරණං තං උපෙමාති** එත්ථ පන කිඤ්චාපි මග්ගපටිවෙධෙනෙවස්ස සිද්ධං සරණගමනං, තත්ථ පන නිච්ඡයගමනමෙව ගතො ඉදානි වාචාය අත්තසන්නිය්‍යාතනං කරොති, මග්ගවසෙන වා සන්නිය්‍යාතසරණතං අචලසරණතං පත්තො තං පරෙසං වාචාය පාකටං කරොන්තො පණිපාතගමනං ගච්ඡති. **චක්ඛුමාති** භගවා පකතිදිබ්බපඤ්ඤාසමන්තබුද්ධචක්ඛූහීති පඤ්චහි චක්ඛුමා; තං ආලපන්තො ආහ: **සරණං තං උපෙම චක්ඛුමාති.**

1. සී. III, එකමෙකං. 2. කත්ථචි-චන්දං විය සූරියං විය.

සත්ථා නො හොසි තුවං මහාමුනීති ඉදම්පන වචනං සිස්සභාවූපගමනෙනාපි සරණගමනං පූරෙතුං භණති. **ගොපී ච අහඤ්ච අස්සවා බ්‍රහ්මචරියං සුගතෙ චරාමසෙති** ඉදං සමාදානවසෙන. තත්ථ **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති මෙථුනවිරතිමග්ගසමණධම්මසාසනසදාරසන්තොසානමෙතං අධිවචනං. "බ්‍රහ්මචාරී ආරාචාරී"ති එවමාදීසු හි මෙථුනධම්මවිරති බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති. "ඉදං ඛො පන පඤ්චසිඛ! බ්‍රහ්මචරියං එකන්තනිබ්බිදායා"ති එවමාදීසු මග්ගො. "අභිජානාමි ඛො පනාහං සාරිපුත්ත! චතුරඞ්ගසමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං චරිතා"ති[1] එවමාදීසු සමණධම්මො. "තයිදං බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්චා"ති එවමාදීසු සාසනං.

"මයඤ්ච භරියා නාතික්කමාම අම්හෙ ච භරියා නාතික්කමන්ති,
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මචරියං චරාම තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ"ති

එවමාදීසු සදාරසන්තොසො. ඉධ පන සමණධම්මබ්‍රහ්මචරියපුබ්බඞ්ගමං උපරි මග්ගබ්‍රහ්මචරියමධිප්පෙතං. **සුගතෙ**ති සුගතස්ස සන්තිකෙ, භගවා හි අන්තද්වයං අනුපගම්ම සුට්ඨු ගතත්තා සොභනෙන ච අරියමග්ගගමනෙන සමන්නාගතත්තා සුන්දරඤ්ච නිබ්බාණසඞ්ඛාතං ඨානං ගතත්තා සුගතොති වුච්චති, සමීපත්ථෙ චෙත්ථ භුම්මවචනං, තස්මා සුගතස්ස සන්තිකෙති අත්ථො. **චරාමසෙ**ති චරාම, යං හි තං සක්කතෙන 'චරාමසි'ති වුච්චති, තං ඉධ චරාමසෙ ඉති. අට්ඨකථාචරියා පන **සෙ**ති නිපාතොති භණන්ති, තෙනෙව චෙත්ථ ආයාචනත්ථං සන්ධාය චරෙම **සෙ**තිපි පාඨං විකප්පෙන්ති. යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං. එවං ධනියො බ්‍රහ්මචරියචරණාපදෙසෙන භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජ්ජාපයොජනං දීපෙන්තො ආහ: **ජාතිමරණස්ස පාරගා දුක්ඛස්ස'න්තකරා භවාමසෙ ඉති**. ජාතිමරණස්ස පාරං නාම නිබ්බාණං, තං අරහත්තමග්ගෙන ගච්ඡාම. **දුක්ඛස්සා**ති වට්ටදුක්ඛස්ස. **අන්තකරා**ති අභාවකරා. **භවාමසෙ**ති භවාම, අථ වා අහො වත මයං භවෙය්‍යාමාති. **චරාමසෙ ඉති** එත්ථ වුත්තනයෙනෙව තං[2] වෙදිතබ්බං.

එවං වත්වාපි ච පන උභොපි කිර භගවන්තං වන්දිත්වා "පබ්බාජෙථ නො භගවා"ති එවං පබ්බජ්ජං යාචිංසූති. අථ මාරෙ පාපිමා එවං තෙ උභොපි වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචන්තෙ දිස්වා "ඉමෙ මම විසයං අතික්කමිතුකාමා, හන්ද නෙසං අන්තරායං කරෙමී"ති ආගන්ත්වා ඝරාවාසෙ ගුණං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ: **නන්දති පුත්තෙහි පුත්තිමාති**.

තත්ථ **නන්දතී**ති තුස්සති මොදති. **පුත්තෙහී**ති පුත්තෙහිපි ධීතාහිපි, සහයොගත්ථෙ කරණත්ථෙ වා කරණවචනං, පුත්තෙහි සහ නන්දති, පුත්තෙහි කාරණභූතෙහි නන්දතීති වුත්තං හොති. **පුත්තිමා**ති පුත්තවා පුග්ගලො. **ඉතී**ති එවමාහ. **මාරො**ති වසවත්තිභූමියං අඤ්ඤතරො දාමරිකදෙවපුත්තො. සො හි තං ඨානං අතික්කමිතුකාමං ජනං-යං **සක්කොති** තං මාරෙති, යං න **සක්කොති තස්සපි මරණං ඉච්ඡති**,

---

1. සී. III. චරිතාති. 2. කත්ථචි-නයෙනෙවතං.

තෙන මාරොති වුච්චති. **පාපිමාති** ලාමකපුග්ගලො, පාපසමාචාරො වා; සඞ්ගීතිකාරානමෙතං වචනං, සබ්බගාථාසු ච ඊදිසානි. යථා ච **පුත්තෙහි** පුත්තිමා **ගොමියො ගොහි තථෙව නන්දති**, යස්ස ගාවො **අත්ථි සොපි** ගොමියො ගොහි සහ ගොහි වා කරණභූතාහි **තථෙව නන්දතීති** අත්ථො. එවං වත්වා ඉදානි තස්සත්ථස්ස සාධකකාරණං නිද්දිසති: **උපධී හි නරස්ස නන්දනාති. උපධීති** චත්තාරො උපධී: **කාමූපධි ඛන්ධූපධි** කිලෙසූපධි අභිසඞ්ඛාරූපධීති. කාමා හි "යං **පඤ්ච කාමගුණෙ පටිච්ච** උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං කාමානං **අස්සාදො"ති එවං** වුත්තස්ස සුඛස්ස අධිට්ඨානභාවතො උපධීයති **එත්ථ සුඛන්ති ඉමිනා** වචනත්ථෙන උපධීති වුච්චන්ති, ඛන්ධාපි ඛන්ධමූලකදුක්ඛස්ස අධිට්ඨාන භාවතො, කිලෙසාපි අපායදුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතො, **අභිසඞ්ඛාරාපි** භවදුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතොති. ඉධ පන කාමූපධි **අධිප්පෙතො**, සො සත්තසඞ්ඛාරවසෙන දුවිධො, තත්ථ සත්තපටිබද්ධො **පධානො**, තං දස්සෙන්තො පුත්තෙහි ගොහීති වත්වා කාරණං ආහ: **උපධී හි නරස්ස නන්දනාති.**

තස්සත්ථො: යස්මා ඉමෙ කාමූපධී නරස්ස නන්දනා, **නන්දයන්ති** නරං පීතිසොමනස්සං උපසංහරන්තා; තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං "**නන්දති** පුත්තෙහි පුත්තිමා ගොමියො ගොහි තථෙව නන්දති", **ත්වඤ්ච පුත්තිමා** ගොමියො ච, තස්මා එතෙහි නන්ද, මා පබ්බජ්ජං පටිකඞ්ඛි, **පබ්බජිතස්ස හි** එතෙ උපධයො න සන්ති, එවං සන්තෙ **ත්වං දුක්ඛස්සන්තං** පත්ථෙන්තොපි දුක්ඛිතොව භවිස්සසීති. ඉදානි තස්සපි **අත්ථස්ස සාධක** කාරණං නිද්දිසති:– **න හි සො නන්දති යො නිරූපධීති.**

තස්සත්ථො: යස්මා යස්සෙතෙ උපධයො නත්ථි,[1] **සො පියෙහි** ඤාතීහි විප්පයුත්තො නිබ්භොගුපකරණො න නන්දති, **තස්මා ත්වං ඉමෙ** උපධයො වජ්ජෙත්වා පබ්බජිතො දුක්ඛිතොව භවිස්සසීති. **අථ භගවා** "මාරො **අයං පාපිමා** ඉමෙසං අන්තරායාය ආගතො"**ති විදිත්වා ඵලෙන** ඵලං පාතෙන්තො විය තායෙව මාරෙනාභතාය **උපමාය මාරවාදං** භින්දන්තො තමෙව ගාථං පරිවත්තෙත්වා උපධී **සොකවත්ථූති** දස්සෙන්තො ආහ: **සොචති පුත්තෙහීති.**

තත්ථ සබ්බං පදත්ථතො උත්තානමෙව, **අයං පන අධිප්පායො**:– මා පාපිම! **එවං අවච: නන්දති පුත්තෙහි පුත්තිමාති. සබ්බෙහෙව හි** පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො, **අනතික්කමණීයො** අයං විධි, **තෙසඤ්ච** පියමනාපානං පුත්තදාරානං ගවස්සවළවහිරඤ්ඤ සුවණ්ණාදීනං විනාභාවෙන අධිමත්තසොකසල්ලසමප්පිතහදයා සත්තා උම්මත්තකාපි හොන්ති ඛිත්තචිත්තා, මරණම්පි නිගච්ඡන්ති මරණ මත්තම්පි දුක්ඛං, තස්මා එවං ගණ්හ: සොචති පුත්තෙහි පුත්තිමා, යථා ච පුත්තෙහි පුත්තිමා, ගොමියො ගොහි තථෙව සොචති. කිඞ්කාරණා?

1. මු. න සන්ති.

උපධී හි නරස්ස සොචනා, යස්මා ච උපධී හි නරස්ස සොචනා, තස්මා එව හි **න හි සො සොචති යො නිරූපධි**, යො උපධීනං සඞ්ගප්පහානෙන නිරූපධි හොති “සො සන්තුට්ඨො හොති කායපරිහාරියෙන චීවරෙන කුච්ඡිපරිහාරියෙන පිණ්ඩපාතෙන, යෙන යෙනෙව පක්කමති සමාදායෙව පක්කමති. සෙය්‍යථාපි නාම පක්ඛී සකුණො-පෙ-නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාති”. එවං සබ්බසොකසමුග්ඝාතා **න හි සො සොචති යො නිරූපධීති.** ඉති භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං වොසාපෙසි, අථවා **සො නිරූපධි** යො නික්කිලෙසො සො න සොචති, යාවදෙව හි කිලෙසා සන්ති, තාවදෙව සබ්බෙ උපධයො සොකමූලා හොන්ති, කිලෙසප්පහානා පන නත්ථි සොකොති. එවම්පි අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසනං වොසාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ධනියො ගොපී ච උභොපි පබ්බජිංසු. භගවා ආකාසෙනෙව ජෙතවනං අගමාසි. තෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකරිංසු, වසනට්ඨානෙ ච තෙසං ගොපාලකා විහාරං කාරෙසුං. සො අජ්ජාපි ගොකුලඞ්කවිහාරොත්වෙව පඤ්ඤායතීති.

පරමත්ථජොතිකාය සුත්තනිපාතට්ඨකථාය[1]
ධනියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 3.

සබ්බෙසු භූතෙසූති ඛග්ගවිසාණසුත්තං. කා උප්පත්ති? සබ්බසුත්තානං චතුබ්බිධා උප්පත්ති: අත්තජ්ඣාසයතො පරජ්ඣාසයතො අට්ඨුප්පත්තිතො පුච්ඡාවසිතො චාති. ද්වයතානුපස්සනාදීනං හි අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති, මෙත්තසුත්තාදීනං පරජ්ඣාසයතො, උරගසුත්තාදීනං අට්ඨුප්පත්තිතො, ධම්මිකසුත්තාදීනං පුච්ඡාවසිතො. තත්ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උප්පත්ති, විසෙසෙන පන යස්මා එත්ථ කාචි කාචි ගාථා තෙන තෙන පච්චෙකසම්බුද්ධෙන පුට්ඨෙන වුත්තා, කාචි අපුට්ඨෙන අත්තනො අභිසමයානුරූපං උදානංයෙව උදානෙන්තෙන. තස්මා කස්සාචි[2] ගාථාය පුච්ඡාවසිතො කස්සාචි[2] අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති. තත්ථ යා අයං අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උප්පත්ති, සා ආදිතො පභුති එවං වෙදිතබ්බා.

එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි: බුද්ධානං පත්ථනා ච අභිනීහාරො ච දිස්සති, තථා සාවකානං. පච්චෙකබුද්ධානං න දිස්සති, යන්නූනාහං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යන්ති. සො පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා යථාක්කමෙන එතමත්ථං පුච්ඡි. තස්ස භගවා පුබ්බයොගාවචරසුත්තං අභාසි. “පඤ්චිමෙ ආනන්ද! ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ-දිට්ඨෙව

---

1. මජ්ඣු-ඛුද්දකට්ඨකථාය, එවමඤ්ඤත්‍ර. 2. කත්ථචි-කස්සචි=කායචි.

ධම්මෙ පටිගච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති, නො චෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිගච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති; අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ දෙවපුත්තො සමානො අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති, අථ පච්ඡිමෙ කාලෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො හොතී"ති; එවං වත්වා පුන ආහ: පච්චෙකබුද්ධා නාම ආනන්ද! අභිනීහාරසම්පන්නා පුබ්බයොගාවචරා හොන්ති, තස්මා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං සබ්බෙසං පත්ථනා ච අභිනීහාරො ච ඉච්ඡිතබ්බොති. සො ආහ: බුද්ධානං භන්තෙ! පත්ථනා කීව චිරං වට්ටතීති? බුද්ධානං ආනන්ද! හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, මජ්ඣිමපරිච්ඡෙදෙන අට්ඨ අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, උපරිමපරිච්ඡෙදෙන සොළස අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, එතෙ ච භෙදා පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවිරියාධිකවසෙන ඤාතබ්බා. පඤ්ඤාධිකානං හි සද්ධා මන්දා හොති පඤ්ඤා තික්ඛා (විරියං මජ්ඣිමං,) සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා හොති, විරියාධිකානං මන්දාති. අප්පත්වා පන චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච දිවසෙ දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං දානං දෙන්තොපි තදනුරූපං[1] සීලාදිසබ්බපාරමීධම්මෙ ආචිනන්තොපි අන්තරා බුද්ධො භවිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති, කස්මා? ඤාණං ගබ්භං න ගණ්හාති වෙපුල්ලං නාපජ්ජති පරිපාකං න ගච්ඡතීති, සෙය්‍යථාපි නාම තිමාසචතුමාසපඤ්චමාසච්චයෙන නිප්ඵජ්ජනකං සස්සං තං තං කාලං අප්පත්වා දිවසෙ දිවසෙ සහස්සක්ඛත්තුං කොලායන්තොපි උදකෙන සිඤ්චන්තොපි අන්තරා පක්ඛෙන වා මාසෙන වා නිප්ඵාදෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති, කස්මා? සස්සං ගබ්භං න ගණ්හාති වෙපුල්ලං නාපජ්ජති පරිපාකං න ගච්ඡතීති, එවමෙවං අප්පත්වා චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි-පෙ-නෙතං ඨානං විජ්ජතීති. තස්මා යථාවුත්තමෙව කාලං පාරමීපරිපූරණං කාතබ්බං ඤාණපරිපාකත්ථාය, එත්තකෙනාපි ච කාලෙන බුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීහාරකරණෙ අට්ඨ සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. අයං හි:-

"මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරො ච ඡන්දතා,
අට්ඨධම්මසමොධානා අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී"ති.

අභිනීහාරොති ච මූලපණිධානස්සෙතං අධිවචනං. තත්ථ **මනුස්සත්තන්ති** මනුස්සජාති, අඤ්ඤත්‍ර හි මනුස්සජාතියා අවසෙසජාතිසු දෙවජාතියම්පි ඨිතස්ස පණිධි න ඉජ්ඣති, එත්ථ ඨිතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා මනුස්සත්තංයෙව පත්ථෙතබ්බං, තත්ථ ඨත්වා පණිධි කාතබ්බො, එවං සමිජ්ඣති. **ලිඞ්ගසම්පත්තීති** පුරිසභාවො, මාතුගාමනපුංසකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකාදීනං හි මනුස්සජාතියං ඨිතානම්පි පණිධි න ඉජ්ඣති, තත්ථ ඨිතෙන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා පුරිසභාවො

1. කත්ථචි-තදනුරූපා

යෙව පත්ථෙතබ්බා, තත්ථ ඨත්වා පණිධි කාතබ්බා,[1] එවං සමිජ්ඣති. **හෙතූති** අරහත්තස්ස[2] උපනිස්සයසම්පත්ති, යො හි තස්මිං අත්තභාවෙ වායමන්තො අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො, තස්ස සමිජ්ඣති, න ඉතරස්ස, යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඞ්කරපාදමූලෙ පබ්බජිත්වා තෙනත්තභාවෙන අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො අහොසි. **සත්ථාරදස්සනන්ති** බුද්ධානං සම්මුඛා දස්සනං, එවං හි ඉජ්ඣති නො අඤ්ඤථා, යථා හි සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඞ්කරං සම්මුඛා දිස්වා පණිධෙසි. **පබ්බජ්ජාති** අනගාරියභාවො, සො ච ඛො සාසනෙ වා කම්මවාදිකිරියවාදිතාපසපරිබ්බාජකනිකායෙ වා වට්ටති; යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි සුමෙධො නාම තාපසො හුත්වා පණිධෙසි. **ගුණසම්පත්තීති** ඣානාදිගුණපටිලාභො, පබ්බජිතස්සාපි හි ගුණසම්පන්නස්සෙව ඉජ්ඣති,[3] යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස; සො හි පඤ්චාභිඤ්ඤො අට්ඨසමාපත්තිලාභී ච හුත්වා පණිධෙසි. **අධිකාරොති** අධිකාකාරො, පරිච්චාගොති අත්ථො; ජීවිතාදිපරිච්චාගං හි කත්වා පණිදහතො එව ඉජ්ඣති නො ඉතරස්ස, යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි:-

"අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු,
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථො සුඛාය මෙ භවිස්සතී"ති

එවං ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා පණිධෙසි. **ඡන්දතාති** කත්තුකම්‍යතා, සා යස්ස බලවතී හොති, තස්ස ඉජ්ඣති. සා ච-සචෙ කොචි වදෙය්‍ය: කො චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි සතසහස්සඤ්ච කප්පෙ නිරයෙ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡතීති? තං සුත්වා යො අහන්ති වත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. තථා යදි කොචි වදෙය්‍ය: කො සකලචක්කවාළං වීතච්චිකානං අඞ්ගාරානං පූරං අක්කමන්තො අතික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති? කො සකලචක්කවාළං සත්තිසූලෙහි ආකිණ්ණං අක්කමන්තො අතික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති? කො සකලචක්කවාළං සමතිත්තිකං උදකපුණ්ණං උත්තරිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති? කො සකලචක්කවාළං නිරන්තරං වෙළුගුම්බසඤ්ඡන්නං මද්දන්තො අතික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡතීති? තං සුත්වා යො අහන්ති වත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. එවරූපෙන ච කත්තුකම්‍යතාඡන්දෙන සමන්නාගතො සුමෙධපණ්ඩිතො පණිධෙසීති. එවං සමිද්ධාභිනීහාරො ච බොධිසත්තො ඉමානි අට්ඨාරස අභබ්බට්ඨානානි න උපෙති: සො හි තතොප්පභුති න ජච්චන්ධො හොති, න ජච්චා[4] බධිරො, න උම්මත්තකො, න එළමූගො, න පීඨසප්පී, න මිලක්ඛෙසු උප්පජ්ජති, න දාසිකුච්ඡියා, න නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, නාස්ස ලිඞ්ගං පරිවත්තති, න පඤ්චානන්තරියකම්මානි කරොති, න කුට්ඨී හොති, න තිරච්ඡානයොනියං වට්ටකතො පච්ඡිමත්තභාවො හත්ථිතො අධිකත්තභාවො හොති, න ඛුප්පිපාසිකනිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතෙසු උප්පජ්ජති, න කාලකඤ්ජකඅසුරෙසු, න

1. ම. පණිධි කාතබ්බා.
2. සී. II. අරහත්තාය.
3. ඉං-ඉජ්ඣති, නො ඉතරස්ස.
4. ඉං-ජච්චෙව.

අවීචිනිරයෙ, න ලොකන්තරිකාසු, කාමාවචරෙසු න මාරො හොති, රූපාවචරෙසු න අසඤ්ඤභවෙ උප්පජ්ජති, න සුද්ධාවාසභවනෙ,[1] න අරූපභවෙසු, න අඤ්ඤං චක්කවාළං සඞ්කමති. යාචිමා උස්සාහො ච උම්මඟ්ගො ච අවත්ථානඤ්ච හිතචරියා චාති චතස්සො බුද්ධභූමියො, තාහි සමන්නාගතො හොති. තත්ථ:-

"උස්සාහො වීරියං වුත්තං උම්මඟ්ගො පඤ්ඤා පවුච්චති,
අවත්ථානං අධිට්ඨානං හිතචරියා මෙත්තාභාවනා"ති

වෙදිතබ්බා. යෙ චාපි ඉමෙ නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො පවිවෙකජ්ඣාසයො අලොභජ්ඣාසයො අදොසජ්ඣාසයො අමොහජ්ඣාසයො නිස්සරණජ්ඣාසයොති ඡ අජ්ඣාසයා බොධිපරිපාකාය සංවත්තන්ති, යෙහි සමන්නාගතත්තා නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා කාමෙ දොසදස්සාවිනො, පවිවෙකජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සඞ්ගණිකාය දොසදස්සාවිනො, අලොභජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා ලොභෙ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා දොසෙ දොසදස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා මොහෙ දොසදස්සාවිනො, නිස්සරණජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සබ්බභවෙසු දොසදස්සාවිනොති වුච්චන්ති, තෙහි ච සමන්නාගතො හොති.

පච්චෙකබුද්ධානං පන කිච්චිරං පත්ථනා වට්ටති? පච්චෙකබුද්ධානං ද්වෙ අසඞ්ඛ්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, තතො ඔරං න සක්කා; පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ කාරණං වෙදිතබ්බං. එත්තකෙනාපි ච කාලෙන පච්චෙකබුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීහාරකරණෙ පඤ්ච සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. තෙසං හි:-

"මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති විගතාසවදස්සනං,
අධිකාරො ඡන්දතා එතෙ අභිනීහාරකාරණා."[2]

තත්ථ **විගතාසවදස්සනන්ති** බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං යස්ස කස්සචි දස්සනන්ති අත්ථො, සෙසං වුත්තනයමෙව. අථ සාවකානං පත්ථනා කිත්තකං වට්ටතීති? ද්වින්නං අග්ගසාවකානං එකං අසඞ්ඛ්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච, අසීතිමහාසාවකානං කප්පසතසහස්සං, තථා බුද්ධස්ස මාතාපිතූනං, උපට්ඨාකස්ස, පුත්තස්සාති. තතො ඔරං න සක්කා, වුත්තනයමෙවෙත්ථ කාරණං. ඉමෙසං පන සබ්බෙසම්පි අධිකාරො ඡන්දතාති ද්වඞ්ගසම්පන්නායෙව අභිනීහාරො හොති. එවං ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා චාභිනීහාරෙන යථාවුත්තප්පභෙදං කාලං පාරමියො පූරෙත්වා බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්තා ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා උප්පජ්ජන්ති, පච්චෙකබුද්ධා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිකුලානං අඤ්ඤතරස්මිං, අග්ගසාවකා පන ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුලෙස්වෙව, බුද්ධා ඉව සබ්බබුද්ධා සංවට්ටමානෙ කප්පෙ න උප්පජ්ජන්ති, විවට්ටමානෙ කප්පෙ උප්පජ්ජන්ති; පච්චෙකබුද්ධා බුද්ධෙ අප්පත්වා බුද්ධානං

1. ස, I. II, භවෙ, න සුද්ධාවාසභවනෙ උප්පජ්ජති. 2. සී. II. කාරණන්ති.

උප්පජ්ජනකාලෙ යෙව උප්පජ්ජන්ති, බුද්ධා සයඤ්ච බුජ්ඣන්ති, පරෙ ච බොධෙන්ති; පච්චෙකබුද්ධා සයමෙව බුජ්ඣන්ති, න පරෙ බොධෙන්ති; අත්ථරසමෙව පටිවිජ්ඣන්ති, න ධම්මරසං; න හි තෙ ලොකුත්තරධම්මං පඤ්ඤත්තිං ආරොපෙත්වා දෙසෙතුං සක්කොන්ති, මූගෙන දිට්ඨසුපිනො විය වනචරකෙන නගරෙ සායිතබ්‍යඤ්ජනරසො විය ච තෙසං ධම්මාභිසමයො හොති, සබ්බං ඉද්ධිසමාපත්තිපටිසම්භිදාපභෙදං[1] පාපුණන්ති. ගුණවිසිට්ඨතාය බුද්ධානං හෙට්ඨා, සාවකානං උපරි හොන්ති, අඤ්ඤෙ පබ්බාජෙත්වා ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙන්ති, 'චිත්තසල්ලෙඛො කාතබ්බො, වොසානං නාපජ්ජිතබ්බ'න්ති ඉමිනා උද්දෙසෙන උපොසථං කරොන්ති, 'අජ්ජුපොසථො'ති වචනමත්තෙන වා. උපොසථං[2] කරොන්තා ච ගන්ධමාදනෙ මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ රතනමාළකෙ සන්නිපතිත්වා කරොන්තීති. එවං භගවා ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චෙකබුද්ධානං සබ්බාකාරපරිපූරං පත්ථනඤ්ච අභිනීහාරඤ්ච කථෙත්වා ඉදානි ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා චාභිනීහාරෙන සමුදාගතෙ තෙ තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ කථෙතුං **සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩන්ති** ආදිනා නයෙන ඉමං ඛග්ගවිසාණසුත්තං අභාසි. අයං තාව අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස උප්පත්ති, ඉදානි විසෙසෙන වත්තබ්බා.

1.

තත්ථ ඉමිස්සා තාව ගාථාය එවං උප්පත්ති වෙදිතබ්බා. අයං කිර පච්චෙකබුද්ධො පච්චෙකබොධිසත්තභූමිං ඔගාහන්තො ද්වෙ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤිකො හුත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො සමණධම්මං අකාසි. එතං කිර වත්තං අපරිපූරෙත්වා පච්චෙකබොධිං පාපුණන්තා නාම නත්ථි. කිං පනෙතං ගතපච්චාගතවත්තං නාම? හරණපච්චාහරණං. තං යථා විභූතං හොති, තථා කථෙස්සාම. ඉධෙකච්චො භික්ඛු හරති න පච්චාහරති, එකච්චො පච්චාහරති න හරති, එකච්චො පන නෙව හරති න පච්චාහරති, එකච්චො හරති ච පච්චාහරති ච. තත්ථ යො භික්ඛු පගෙව වුට්ඨාය චෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණවත්තං කත්වා බොධිරුක්ඛෙ උදකං ආසිඤ්චිත්වා පානීයඝටං පූරෙත්වා පානීයමාළකෙ ඨපෙත්වා ආචරියවත්තං උපජ්ඣායවත්තං කත්වා ද්වෙඅසීතිඛන්ධකවත්තානි චුද්දස මහාවත්තානි ච සමාදාය වත්තති. සො සරීරපරිකම්මං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා තාව විවිත්තාසනෙ වීතිනාමෙත්වා වෙලං ඤත්වා නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා සඞ්ඝාටිං ඛන්ධෙ කරිත්වා පත්තං අංසෙ ආලග්ගෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො චෙතියඞ්ගණං පත්වා චෙතියඤ්ච බොධිඤ්ච වන්දිත්වා ගාමසමීපෙ පාරුපිත්වා පත්තං ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති. එවං පවිට්ඨො ච ලාභී භික්ඛු පුඤ්ඤවා උපාසකෙහි සක්කත

---

1. ම. පකාරං. 2. ප-උපොසථං කරොන්ති.

ගරුකතො උපට්ඨාකකුලෙ වා පටික්කමණසාලායං වා පටික්කමිත්වා
උපාසකෙහි තං තං පඤ්හං පුච්ඡියමානො තෙසං පඤ්හවිස්සජ්ජනෙන
ධම්මදෙසනාවික්ඛෙපෙන ච තං මනසිකාරං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමති,
විහාරං ආගතොපි භික්ඛූනං පඤ්හං පුට්ඨො කථෙති, ධම්මං භණති,
තං තං ව්‍යාපාරමාපජ්ජති, පච්ඡාභත්තම්පි පුරිමයාමම්පි මජ්ඣිමයාමම්පි.
එවං භික්ඛූහි සද්ධිං පපඤ්චෙත්වා කායදුට්ඨුල්ලාභිභූතො පච්ඡිමයාමෙ
සයති, නෙව කම්මට්ඨානං මනසි කරොති, අයං වුච්චති "හරති න පච්චා
හරතී"ති. යො පන ව්‍යාධිබහුලො හොති, භුත්තාහාරො පච්චූසසමයෙ න
සම්මා පරිණමති, පගෙව වුට්ඨාය යථාවුත්තං වත්තං කාතුං න
සක්කොති, කම්මට්ඨානං වා මනසි කාතුං, අඤ්ඤදත්ථු යාගුං වා භෙසජ්ජං
වා පත්ථයමානො කාලස්සෙව පත්තචීවරං ආදාය ගාමං පවිසති. තත්ථ
යාගුං වා භෙසජ්ජං වා භත්තං වා ලද්ධා භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා[1]
පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො කම්මට්ඨානං මනසි කත්වා විසෙසං පත්වා
වා අප්පත්වා වා විහාරං ආගන්ත්වා තෙනෙව මනසිකාරෙන විහරති,
අයං වුච්චති "පච්චාහරති න හරතී"ති. ඊදිසා ච භික්ඛූ යාගුං පිවිත්වා
විපස්සනං ආරභිත්වා බුද්ධසාසනෙ අරහත්තං පත්තා ගණනපථං වීති
වත්තා. සීහලදීපෙ යෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලායං—න තං
ආසනං අත්ථි, යත්ථ යාගුං පිවිත්වාව අරහත්තං පත්තො භික්ඛු නත්ථි.
යො පන පමාදවිහාරී හොති නික්ඛිත්තධුරො, සබ්බවත්තානි භින්දිත්වා
පඤ්චවිධචෙතොවිනිබන්ධබද්ධචිත්තො[2] විහරන්තො කම්මට්ඨානමනසි
කාරමනනුයුත්තො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා ගිහිපපඤ්චෙන පපඤ්චිතො
තුච්ඡකො නික්ඛමති, අයං වුච්චති "නෙව හරති න පච්චාහරතී"ති. යො
පන පගෙව වුට්ඨාය පුරිමනයෙනෙව සබ්බවත්තානි පූරෙත්වා යාව
භික්ඛාචාරවෙලා තාව පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි
කරොති. කම්මට්ඨානං නාම දුවිධං : සබ්බත්ථකං පාරිහාරියඤ්ච. සබ්බත්
ථකං නාම මෙත්තා ච මරණසති ච, තං සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බතො සබ්බත්
ථකන්ති වුච්චති. මෙත්තා නාම ආවාසාදිසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා,
ආවාසෙසු හි මෙත්තාවිහාරී භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො හොති. තෙන
ඵාසුං අසංසට්ඨො විහරති. දෙවතාසු මෙත්තාවිහාරී දෙවතාහි රක්ඛිත
ගොපිතො සුඛං විහරති. රාජරාජමහාමත්තාදිසු මෙත්තාවිහාරී තෙහි
මමායිතො සුඛං විහරති. ගාමනිගමාදිසු මෙත්තාවිහාරී සබ්බත්ථ භික්ඛා
චරියාදිසු මනුස්සෙහි සක්කතගරුකතො සුඛං විහරති. මරණසති
භාවනාය ච ජීවිතනිකන්තිං පහාය අප්පමත්තො විහරති. යං පන සදා
පරිහරිතබ්බං චරිතානුකූලං ගහිතන්තං, දසඅසුභකසිණානුස්සතීසු
අඤ්ඤතරං චතුධාතුවවත්ථානමෙව වා, තං සදා පරිහරිතබ්බතො රක්ඛි
තබ්බතො භාවෙතබ්බතො ච පාරිහාරියන්ති වුච්චති. මූලකම්මට්ඨා
නන්තිපි තදෙව. තත්ථ යං පඨමං සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං මනසි කත්වා
පච්ඡා පාරිහාරියකම්මට්ඨානං මනසි කරොති, තං චතුධාතුවවත්ථාන

---

1. සී. පා. පත්ත· නිම්මාසිත්වා, & ම. මත්ත· නිබ්බාපෙත්වා.
2. ම· පඤ්චවිධචෙතොඛිලවිනිබන්ධචිත්තො.

මුඛෙන දස්සෙස්සාම. අයං හි යථාඨිතං යථාපණිහිතං කායං ධාතුසො පච්චවෙක්ඛති: යං ඉමස්මිං සරීරෙ වීසතිකොට්ඨාසෙසු කක්ඛළං ඛරිගතං සා පඨවීධාතු, යං ද්වාදසසු ආබන්ධනකිච්චකරං සිනෙහගතං සා ආපොධාතු, යං චතූසු පරිපාචනකරං උස්මගතං සා තෙජොධාතු, යං පන ඡසු විත්ථම්භනකරං වායොගතං සා වායොධාතු, යං පනෙත්ථ චතූහි මහාභූතෙහි අසම්ඵුට්ඨච්ඡිද්දවිවරං සා ආකාසධාතු, තංවිජානනකචිත්තං විඤ්ඤාණධාතු, තතො උත්තරිං අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථි, කෙවලං සුද්ධසඞ්ඛාරපුඤ්ජොව අයන්ති එවං ආදිමජ්ඣපරියොසානතො කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා කාලං ඤත්වා උට්ඨායාසනා නිවාසෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ගාමං පිණ්ඩාය ගච්ඡති. ගච්ඡන්තො ච යථා අන්ධපුථුජ්ජනා අභික්කමාදිසු "අත්තා අභික්කමති, අත්තනා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො වා, අහං අභික්කමාමි, මයා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො වා"ති වා සම්මුය්හන්ති, තථා අසම්මුය්හන්තො අභික්කමාමීති චිත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව චිත්තෙන සද්ධිං චිත්තසමුට්ඨානා සන්ධාරණවායොධාතු උප්පජ්ජති, සා ඉමං පඨවීධාත්වාදිසන්නිවෙසභූතං කායසම්මතං අට්ඨිකසඞ්ඝාටං විප්ඵරති, තතො චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරවසෙන අයං කායසම්මතො අට්ඨිකසඞ්ඝාටො අභික්කමති; තස්සෙවං අභික්කමතො එකෙකපාදුද්ධරණෙ චතූසු ධාතූසු වායොධාතුඅනුගතා තෙජොධාතු අධිකා උප්පජ්ජති මන්දා ඉතරා, අතිහරණවීතිහරණපහරණෙසු පන තෙජොධාතුඅනුගතා වායොධාතු අධිකා උප්පජ්ජති මන්දා ඉතරා, ඔරොහණෙ පන පඨවීධාතුඅනුගතා ආපොධාතු අධිකා උප්පජ්ජති මන්දා ඉතරා, සන්නික්ඛෙපනසම්පීළනෙසු ආපොධාතුඅනුගතා පඨවීධාතු අධිකා උප්පජ්ජති මන්දා ඉතරා, ඉච්චෙතා ධාතුයො තෙන තෙන අත්තනො උප්පාදකචිත්තෙන සද්ධිං තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති. තත්ථ කො එසො අභික්කමති? කස්ස වා අභික්කමණන්ති? එවං එකෙකපාදුද්ධරණාදිපකාරෙසු එකෙකස්මිං පකාරෙ උප්පන්නා ධාතුයො තදවිනිබ්භුත්තා ච සෙසා රූපධම්මා, තංසමුට්ඨාපකං චිත්තං, තංසම්පයුත්තා ච සෙසා අරූපධම්මාති එතෙ රූපාරූපධම්මා තතො පරං අතිහරණවීතිහරණාදිසු අඤ්ඤමඤ්ඤං පකාරං න සම්පාපුණන්ති, තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති. තස්මා අනිච්චා, යඤ්ච අනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තාති එවං සබ්බාකාරපරිපූරං කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තොව ගච්ඡති, කම්මට්ඨානවිප්පයුත්තචිත්තෙන පාදං න උද්ධරති, උද්ධරති චෙ, පටිනිවත්තිත්වා පුරිමපදෙසංයෙව එති, සීහළදීපෙ ආලින්දකවාසී මහාඵුස්සදෙවත්ථෙරො විය. සො කිර එකූනවීසතිවස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො එව විහාසි. මනුස්සාපි සුදං අන්තරාමග්ගෙ වපන්තා ච මද්දන්තා ච කම්මානි කරොන්තා ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා "අයං ථෙරො පුනප්පුන නිවත්තිත්වා ගච්ඡති, කිං නු ඛො මග්ගමූළ්හො? උදාහු කිඤ්චි පමුට්ඨො?"ති සමුල්ලපන්ති. සො තං අනාදියිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තචිත්තෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො වීසතිවස්සබ්භන්තරෙ අරහත්තං පාපුණි.

අරහත්තප්පත්තදිවසෙ චස්ස චඞ්කමණකොටියං අභිවත්ථා දෙවතා
අඞ්ගුලීහි දීපං උජ්ජාලෙත්වා අට්ඨාසි, චත්තාරොපි මහාරාජානො
සක්කො ච දෙවානමින්දො බ්‍රහ්මා ච සහම්පති උපට්ඨානං ආගමංසු.
තඤ්ච ඔභාසං දිස්වා වනවාසී මහාතිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡි:
"රත්තිභාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔභාසො අහොසි. කිං සො
ඔභාසො?"ති. ථෙරො වික්ඛෙපං කරොන්තො "ඔභාසො නාම දීපො
භාසොපි හොති, මණිඔභාසොපී"ති එවමාදිං ආහ. සො 'පටිච්ඡාදෙථ
තුම්හෙ'ති නිබද්ධො 'ආමා'ති පටිජානිත්වා ආරොචෙසි. කාළවල්ලි
මණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය ච. සොපි කිර ගතපච්චාගතවත්තං
පූරෙන්තො පඨමං තාව භගවතො මහාපධානං පූජෙමීති සත්ත
වස්සානි ඨානචඞ්කමමෙව අධිට්ඨාසි, පුන සොළස වස්සානි ගතපච්චා
ගතවත්තං පූරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. එවං කම්මට්ඨානමනුයුත්තෙන
නෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො වියුත්තෙන චිත්තෙන උද්ධටෙ
පටිනිවත්තන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා "ගාවී නු පබ්බජිතො නූ"ති
ආසඞ්කනීයපදෙසෙ ඨත්වා සඞ්ඝාටිං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගාම
වාරං පත්වා කච්ඡකරකා උදකං ගහෙත්වා ගණ්ඩූසං කත්වා ගාමං
පවිසති: භික්ඛං දාතුං වන්දිතුං වා උපගතෙ මනුස්සෙ 'දීඝායුකා
හොථා'ති වචනමත්තෙනාපි මෙ කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො මා අහොසීති.
සචෙ පන නං 'අජ්ජ භන්තෙ කිං සත්තමී? උදාහු අට්ඨමී?'ති දිවසං
පුච්ඡන්ති. උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති. සචෙ දිවසපුච්ඡකා න හොන්ති,
නික්ඛමණවෙලායං ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා යාති, සීහළදීපෙ යෙව
ගලම්බතිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගතා පඤ්ඤාස භික්ඛූ විය. තෙ කිර වස්සූප
නායිකඋපොසථදිවසෙ වත්තං අකංසු: අරහත්තං අප්පත්වා න අඤ්ඤ
මඤ්ඤං ආලපිස්සාමාති. ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තා ගාමද්වාරෙ උදක
ගණ්ඩූසං කත්වා පවිසිංසු. දිවසෙ පුච්ඡිතෙ උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙසුං,
අපුච්ඡිතෙ ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා විහාරං ආගමංසු. තත්ථ මනුස්සා
නිට්ඨුභනං දිස්වා ජානිංසු: අජ්ජ එකො ආගතො, අජ්ජ ද්වෙති. එවඤ්ච
චින්තෙසුං: කින්නු ඛො එතෙ අම්හෙහෙව සද්ධිං න සල්ලපන්ති?
උදාහු අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි? යදි අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි න සල්ලපන්ති, අද්ධා
විවාදජාතා භවිස්සන්ති. හන්ද නෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමාති
සබ්බෙ විහාරං අගමංසු. තත්ථ පඤ්ඤාසභික්ඛූසු වස්සං උපගතෙසු
ද්වෙ භික්ඛූ එකොකාසෙ නාද්දසංසු, තතො යො තෙසු චක්ඛුමා පුරිසො,
සො එවමාහ: න භො කලහකාරකානං වසනොකාසො ඊදිසො හොති.
සුසම්මට්ඨං චෙතියඞ්ගණං බොධියඞ්ගණං, සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො,
සූපට්ඨිතං[1] පානීයං පරිභොජනීයන්ති. තෙ තතොව නිවත්තා. තෙ
භික්ඛූ අන්තොතෙමාසෙයෙව විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තං පත්තා[2]
මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙසුං. එවං කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී
මහානාගත්ථෙරො විය ගලම්බතිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගතා භික්ඛූ විය ච
කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො ගාමසමීපං පත්වා

---

1. සී. I, II, මු. සුපතිට්ඨිතං 2. පා. පත්වා.

උදකගණ්ඩූසං කත්වා වීථියො සල්ලක්ඛෙත්වා-යත්ථ සුරාසොණ්ඩධුත්තාදයො කලහකාරකා චණ්ඩහත්ථිඅස්සාදයො වා නත්ථි, තං වීථිං පටිපජ්ජති. තත්ථ ච පිණ්ඩාය චරමානො න තුරිතතුරිතො විය ජවෙන ගච්ඡති. ජවනපිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගං නාම නත්ථි. විසමභූමිභාගප්පත්තං පන උදකභරිතසකටමිව නිච්චලොව හුත්වා ගච්ඡති. අනුඝරං[1] පවිට්ඨො ච දාතුකාමං අදාතුකාමං වා සල්ලක්ඛෙතුං තදනුරූපං කාලං ආගමෙන්තො භික්ඛං ගහෙත්වා පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො ආහාරෙ පටික්කූලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අක්ඛබ්භඤ්ජනවණාලෙපනපුත්තමංසූපමවසෙන පච්චවෙක්ඛන්තො අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං ආහාරෙති: නෙව දවාය න මදාය-පෙ-භුත්තාවී ච උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං භත්තකිලමථං පටිප්පස්සම්භෙත්වා යථා පුරෙභත්තං එවං පච්ඡාභත්තං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිමයාමඤ්ච කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අයං වුච්චති "හරති චෙව පච්චාහරති චා"ති.

එවමෙතං හරණපච්චාහරණං ගතපච්චාගතවත්තන්ති වුච්චති. එතං පූරෙන්තො යදි උපනිස්සයසම්පන්නො හොති, පඨමවයෙ එව අරහත්තං පාපුණාති; නො චෙ පඨමවයෙ පාපුණාති, අථ මජ්ඣිමවයෙ;[2] නො චෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති, අථ මරණසමයෙ; නො චෙ මරණසමයෙ පාපුණාති, අථ දෙවපුත්තො හුත්වා; නො චෙ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති, අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති; නො චෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති, අථ බුද්ධානං සන්තිකෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති. සෙය්‍යථාපි ථෙරො බාහියො; මහාපඤ්ඤො වා හොති, සෙය්‍යථාපි ථෙරො සාරිපුත්තොති. අයං පන පච්චෙකබොධිසත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො හුත්වා වීසති වස්සසහස්සානි එතං ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ උප්පජ්ජි. තතො චවිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. කුසලා ඉත්ථියො තදහෙව ගබ්භසණ්ඨානං ජානන්ති. සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තස්මා ජානිත්වා තං ගබ්භපතිට්ඨානං රඤ්ඤො නිවෙදෙසි. ධම්මතා එසා-යං පුඤ්ඤවන්තෙ සත්තෙ ගබ්භෙ උප්පන්නෙ මාතුගාමො ගබ්භපරිහාරං ලභති; තස්මා රාජා තස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා තතොප්පභුති නාච්චුණ්හං කිඤ්චි අජ්ඣොහරිතුං ලභති, නාතිසීතං නාතිඅම්බිලං නාතිලොණං නාතිකටුකං නාතිතිත්තකං. අච්චුණ්හෙ හි මාතරා අජ්ඣොහටෙ ගබ්භස්ස ලොහකුම්භිවාසො විය හොති, අතිසීතෙ ලොකන්තරිකවාසො විය, අච්චම්බිලලොණකටුකතිත්තෙහි භුත්තෙහි සත්ථෙන ඵාලෙත්වා අම්බිලාදීහි සිත්තානි විය ගබ්භසෙය්‍යකස්ස අඞ්ගානි තිබ්බවෙදනානි හොන්ති, අතිචඞ්කමනට්ඨානනිසජ්ජාසයනතොපි තං නිවාරෙන්ති, කුච්ඡිගතස්ස සඤ්චලනදුක්ඛං මා අහොසීති. මුදුකත්ථරණත්ථතාය[3] භූමියං චඞ්කමණා

1. [illegible] I. අනුඝරං. 2. කත්ථචි-වයෙ පාපුණාති. 3. බහූසු-මුදුකත්ථරණත්ථතාය.

දීති මත්තාය කාතුං ලභති. වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නං සාදුං සප්පායං අන්නපානං ලභති. පරිග්ගහෙත්වාව නං චඞ්කමාපෙන්ති නිසීදාපෙන්ති උට්ඨාපෙන්ති. සා එවං හරියමානා[1] ගබ්භපරිපාකකාලෙ සූතිඝරං පවිසිත්වා පච්චූසසමයෙ පුත්තං විජායි චම්පකතෙලමද්දිතමනොසිලාපිණ්ඩසදිසං ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණූපෙතං. තතො නං පඤ්චමදිවසෙ අලඞ්කතපටියත්තං රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තුට්ඨො ඡසට්ඨියා ධාතීහි උපට්ඨාපෙසි. සො සබ්බසම්පත්තීහි වඩ්ඪමානො න චිරස්සෙව විඤ්ඤුතං පාපුණි. තං සොළසවස්සුද්දෙසිකමෙව සමානං රාජා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි, තිවිධනාටකානි චස්ස උපට්ඨාපෙසි. අභිසිත්තො රජ්ජං කාරෙසි නාමෙන බ්‍රහ්මදත්තො සකලජම්බුදීපෙ වීසතියා නගරසහස්සෙසු. ජම්බුදීපෙ හි පුබ්බෙ චතුරාසීති නගරසහස්සානි අහෙසුං. තානි පරිහායන්තානි සට්ඨි අහෙසුං, තතො පරිහායන්තානි චත්තාළීසං, සබ්බපරිහායනකාලෙ පන වීසති හොන්ති. අයඤ්ච බ්‍රහ්මදත්තො සබ්බපරිහායනකාලෙ උප්පජ්ජි. තෙනස්ස වීසති නගරසහස්සානි අහෙසුං, වීසති පාසාදසහස්සානි, වීසති හත්ථිසහස්සානි, වීසති අස්සසහස්සානි, වීසති රථසහස්සානි, වීසති පත්තිසහස්සානි, වීසති ඉත්ථිසහස්සානි, ඔරොධා ච නාටකිත්ථියො ච, වීසති අමච්චසහස්සානි. සො මහාරජ්ජං කාරයමානො එව කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤායො අට්ඨ සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙසි. යස්මා පන අභිසිත්තරඤ්ඤා නාම අවස්සං අත්ථකරණෙ[2] නිසීදිතබ්බං. තස්මා එකදිවසං පගෙව භුඤ්ජිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදි. තත්ථ උච්චාසද්දමහාසද්දං අකංසු. සො අයං සද්දො සමාපත්තියා උපක්කිලෙසොති පාසාදතලං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙමීති නිසින්නො නාසක්ඛි අප්පෙතුං, රජ්ජවික්ඛෙපෙන සමාපත්ති පරිහීනා. තතො චින්තෙසි: කිං රජ්ජං වරං? උදාහු සමණධම්මො?ති. තතො රජ්ජසුඛං පරිත්තං අනෙකාදීනවං, සමණධම්මසුඛං පන විපුලං අනෙකානිසංසං උත්තමපුරිසසෙවිතඤ්චාති ඤත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි: ඉමං රජ්ජං ධම්මෙන සමෙන අනුසාස, මා ඛො අධම්මකාරං අකාසීති සබ්බං නිය්‍යාදෙත්වා පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිසුඛෙනෙව විහරති. න කොචි උපසඞ්කමිතුං ලභති අඤ්ඤත්‍ර මුඛධොවනදන්තකට්ඨදායකභත්තනීහාරකාදීහි. තතො අද්ධමාසමත්තෙන වීතික්කන්තෙන මහෙසී පුච්ඡි: රාජා උය්‍යානගමනබලදස්සනනාටකාදීසු කත්ථචි න දිස්සති, කුහිං ගතො?ති. තස්සා තමත්ථං ආරොචෙසුං. සා අමච්චස්ස පාහෙසි: රජ්ජෙ පටිච්ඡිතෙ අහම්පි පටිච්ඡිතා හොමි, එතු මයා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙතූති. සො උභො කණ්ණෙ ථකෙත්වා අස්සවණීයමෙතන්ති පටික්ඛිපි. සා පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං පෙසෙත්වා අනිච්ඡමානං තජ්ජාපෙසි: යදි න කරෙසි, ඨානාපි තෙ චාවෙමි, ජීවිතාපි වොරොපෙමීති. සො භීතො මාතුගාමො නාම දළ්හනිච්ඡයො, කදාචි එවම්පි කාරාපෙය්‍යාති එකදිවසං රහො

1. ම. පරිචාරියමානා. ඉං-හරියමානා. 2. සී. II. III. පා. ම. අට්ටකරණෙ.

ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සිරිසයනෙ වාසං[1] කප්පෙසි. සා පුඤ්ඤවතී සුඛසම්ඵස්සා, සො තස්සා ඵස්සරාගෙන රත්තො තත්ථ අභික්ඛණං සඞ්කිත සඞ්කිතොව අගමාසි, අනුක්කමෙන අත්තනො ඝරසාමිකො විය නිබ්බිසඞ්කො පවිසිතුමාරද්ධො. තතො රාජමනුස්සා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා න සද්දහති. දුතියම්පි තතියම්පි ආරොචෙසුං. තතො නිලීනො සයමෙව දිස්වා සබ්බාමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ආරොචෙසි. තෙ "අයං රාජාපරාධිකො හත්ථච්ඡෙදං අරහති, පාදච්ඡෙදං අරහතී"ති යාව සූලෙ උත්තාසනං තාව සබ්බකම්මකාරණානි නිද්දිසිංසු. රාජා "එතස්ස වධබන්ධනතාළනෙ[2] මය්හං විහිංසා උප්පජ්ජෙය්‍ය. ජීවිතා වොරොපනෙ පාණාතිපාතො භවෙය්‍ය, ධනහරණෙ අදින්නාදානං. අලං එවරූපෙහි කතෙහි, ඉමං මම රජ්ජා නික්කඩ්ඪථා"ති ආහ. අමච්චා තං නිබ්බිසයං අකංසු. සො අත්තනො ධනසාරඤ්ච පුත්තදාරඤ්ච ගහෙත්වා පරවිසයං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුත්වා 'කිං ආගතොසී'ති පුච්ඡි. දෙව! ඉච්ඡාමි තං උපට්ඨාතුන්ති, සො තං සම්පටිච්ඡි. අමච්චො කතිපාහච්චයෙන ලද්ධවිස්සාසො තං රාජානං එතදවොච: මහාරාජ! අමක්ඛිකමධුං පස්සාමි, තං ඛාදන්තො නත්ථීති. රාජා "කිම්පි එතං උප්පණ්ඩෙතුකාමො භණතී"ති න සුණාති. සො අන්තරං ලභිත්වා පුනපි සුට්ඨුතරං වණ්ණෙත්වා ආරොචෙසි. රාජා 'කිං එත'න්ති පුච්ඡි. බාරාණසිරජ්ජං දෙවාති. රාජා "මං නෙත්වා මාරාපෙතුකාමොසී"ති ආහ. සො "මා එවං දෙව! අවච, යදි න සද්දහසි, මනුස්සෙ පෙසෙහී"ති. සො මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා ගොපුරං ඛණිත්වා රඤ්ඤො සයනඝරෙ උට්ඨහිංසු. රාජා දිස්වා 'කිස්ස ආගතත්ථා'ති පුච්ඡි. චොරා මයං මහාරාජාති. රාජා තෙසං ධනං දාපෙත්වා 'මා පුන එවං අකත්ථා'ති ඔවදිත්වා විස්සජ්ජෙසි. තෙ ආගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. සො පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං තථෙව වීමංසිත්වා 'සීලවා රාජා, න තික්ඛො'ති චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා සීමන්තරෙ එකං නගරං උපගම්ම තත්ථ අමච්චස්ස පාහෙසි:[3] නගරං වා මෙ දෙහි, යුද්ධං වාති. සො බ්‍රහ්මදත්තස්ස තමත්ථං ආරොචාපෙසි:[4] ආණාපෙතු දෙවො, කිං යුජ්ඣාමි? නගරං දෙමී?ති. රාජා "න යුජ්ඣිතබ්බං, නගරං දත්වා ඉධාගච්ඡා"ති පෙසෙසි. සො තථා අකාසි. පටිරාජාපි තං නගරං ගහෙත්වා අවසෙසනගරෙසුපි තථෙව දූතං පෙසෙසි. තෙපි අමච්චා තථෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස පෙසෙත්වා තෙන 'න යුජ්ඣිතබ්බං, ඉධාගන්තබ්බ'න්ති වුත්තා බාරාණසිං අගමංසු. තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තං ආහංසු: මහාරාජ! තෙන සහ යුජ්ඣාමාති. රාජා 'මම පාණාතිපාතො භවිස්සතී'ති වාරෙසි. අමච්චා "මයං මහාරාජ! තං ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා ඉධෙව ආනෙස්සාමා"ති බහූහි උපායෙහි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා 'එහි මහාරාජා'ති ගන්තුං ආරද්ධා. රාජා "සචෙ සත්තමාරණපහරණවිලුම්පනකම්මං න කරෙථ, ආගච්ඡාමී"ති. අමච්චා 'න දෙව! කරොම, භයං දස්සෙත්වා පලාපෙමා'ති චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා ඝටෙසු දීපෙ පක්ඛිපිත්වා රත්තිං

1. ඉං.-සංවාසං. 2. සී. II. වධබන්ධනකාලෙ. 3. සී. II. පෙසෙසි. 4. සී. II. ආරොචෙසි.

ගච්ඡිංසු. පටිරාජා තං දිවසං බාරාණසිසමීපෙ නගරං ගහෙත්වා 'ඉදානි කි'න්ති රත්තිං සන්නාහං මොචාපෙත්වා පමත්තො නිද්දං ඔක්කමි සද්ධිං බලකායෙන. තතො අමච්චා බාරාණසිරාජානං ගහෙත්වා පටිරඤ්ඤො ඛන්ධාවාරං ගන්ත්වා සබ්බසටෙහි දීපෙ නීහරාපෙත්වා එකපජ්ජොතාය සෙනාය සද්දං අකංසු. පටිරඤ්ඤො අමච්චො මහාබලං දිස්වා භීතො අත්තනො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා 'උට්ඨෙහි, අමක්ඛිතමධුං ඛාදාහී'ති මහාසද්දං අකාසි, තථා දුතියොපි තතියොපි. පටිරාජා තෙන සද්දෙන පටිබුජ්ඣිත්වා භයං සන්තාසං ආපජ්ජි. උක්කුට්ඨිසතානි වත්තිංසු. සො "පරවචනං සද්දහිත්වා අමිත්තහත්ථං පත්තොම්හී"ති සබ්බරත්තිං තං තං විප්පලපිත්වා දුතියදිවසෙ "ධම්මිකො රාජා උපරොධං න කරෙය්‍ය, ගන්ත්වා ඛමාපෙමී"ති චින්තෙත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨහිත්වා "ඛම මහාරාජ! මය්හං අපරාධ"න්ති ආහ. රාජා තං ඔවදිත්වා 'උට්ඨෙහි, ඛමාමී'ති ආහ. සො රඤ්ඤා එවං වුත්තමත්තෙයෙව පරමස්සාසප්පත්තො අහොසි. බාරාණසිරඤ්ඤො සමීපෙ යෙව ජනපදෙ රජ්ජං ලභි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සහායකා අහෙසුං. අථ බ්‍රහ්මදත්තො ද්වෙපි සෙනා සම්මොදමානා එකතො ඨිතා දිස්වා "මමෙවෙකස්ස චිත්තානුරක්ඛාය අස්මිං මහාජනකායෙ ඛුද්දකමක්ඛිකාය පිවනමත්තම්පි ලොහිතබින්දුං න උප්පන්නං, අහො සාධු අහො සුට්ඨු, සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තු, අවෙරා හොන්තු, අබ්‍යාපජ්ඣා හොන්තූ"ති මෙත්තජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං සච්ඡිකත්වා සයම්භුතං පාපුණි. තං මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන සුඛිතං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං අමච්චා පණිපාතං කත්වා ආහංසු: යානකාලො මහාරාජ! විජිතබලකායස්ස සක්කාරො කාතබ්බො, පරාජිතබලකායස්ස භත්තපරිබ්බයො දාතබ්බොති. සො ආහ: නාහං භණෙ රාජා, පච්චෙකබුද්ධො නාමාහන්ති. කිං දෙවො භණති? න එදිසා පච්චෙකබුද්ධා හොන්තීති. කීදිසා භණෙ පච්චෙකබුද්ධා?ති. පච්චෙකබුද්ධා නාම ද්වඞ්ගුලකෙසමස්සූ අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා භවන්තීති. සො දක්ඛිණහත්ථෙන සීසං පරාමසි. තාවදෙව ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි, පබ්බජිතවෙසො පාතුරහොසි. ද්වඞ්ගුලකෙසමස්සු අට්ඨපරික්ඛාර සමන්නාගතො වස්සසතිකත්ථෙරසදිසො අහොසි. සො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පදුමපුප්ඵෙ නිසීදි. අමච්චා වන්දිත්වා "කිං භන්තෙ කම්මට්ඨානං? කථං අධිගතොසී"ති පුච්ඡිංසු. සො යතො අස්ස මෙත්තජ්ඣානං කම්මට්ඨානං අහොසි, තඤ්ච විපස්සනං විපස්සිත්වා අධිගතො, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො උදානගාථඤ්ච ව්‍යාකරණගාථඤ්ච ඉමඤ්ඤෙව ගාථං අභාසි: **සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩන්ති.**

තත්ථ **සබ්බෙසූති** අනවසෙසෙසු. **භූතෙසූති** සත්තෙසු. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන රතනසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. **නිධායාති** නික්ඛිපිත්වා. **දණ්ඩන්ති** කායවචීමනොදණ්ඩං; කායදුච්චරිතාදීන

මෙතං අධිවචනං. කායදුච්චරිතං හි දණ්ඩයතීති= **දණ්ඩො,** බාධෙති අනයබ්‍යසනං පාපෙතීති වුත්තං හොති; එවං වචීදුච්චරිතං මනොදුච්චරිතඤ්ච. පහරණදණ්ඩො එව වා දණ්ඩො, තං නිධායාතිපි වුත්තං හොති. **අවිහෙඨයන්ති** අවිහෙඨයන්තො. **අඤ්ඤතරම්පීති** යං කිඤ්චි එකම්පි. **තෙසන්ති** තෙසං සබ්බභූතානං. **න පුත්තමිච්ඡෙය්‍යාති** අත්‍රජො ඛෙත්තජො දින්නකො අන්තෙවාසිකොති ඉමෙසු චතූසු පුත්තෙසු යං කිඤ්චි පුත්තං න ඉච්ඡෙය්‍ය. **කුතො සහායන්ති** සහායං පන ඉච්ඡෙය්‍යාති කුතො එව එතං. **එකොති** පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො, අදුතියට්ඨෙන එකො, තණ්හාපහානෙන එකො, එකන්තවිගතකිලෙසොති එකො, එකො පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො. සමණසහස්සස්සාපි හි මජ්ඣෙ වත්තමානො ගිහිසංයොජනස්ස ඡින්නත්තා එකො; එවං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො. එකො තිට්ඨති එකො ගච්ඡති එකො නිසීදති එකො සෙය්‍යං කප්පෙති එකො ඉරියති වත්තතීති එවං අදුතියට්ඨෙන එකො.

"තණ්හාදුතියො පුරිසො දීඝමද්ධාන සංසරං,
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති.

එතමාදීනවං ඤත්වා තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං,
වීතතණ්හො අනාදානො සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ"ති

එවං තණ්හාපහාණට්ඨෙන එකො. "සබ්බකිලෙසා'ස්ස පහීණා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා-පෙ-ආයතිං අනුප්පාදධම්මා"ති එවං එකන්තවිගතකිලෙසොති එකො. අනාචරියකො හුත්වා සයම්භූ සාමඤ්ඤෙව පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එවං එකො පච්චෙකබොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො. **චරෙති** යා ඉමා අට්ඨ චරියා: සෙය්‍යථීදං? පණිධිසම්පන්නානං චතූසු ඉරියාපථෙසු ඉරියාපථචරියා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං අජ්ඣත්තිකායතනෙසු ආයතනචරියා, අප්පමාදවිහාරීනං චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සතිචරියා, අධිචිත්තමනුයුත්තානං චතූසු ඣානෙසු සමාධිචරියා, බුද්ධිසම්පන්නානං චතූසු අරියසච්චෙසු ඤාණචරියා, සම්මාපටිපන්නානං චතූසු අරියමග්ගෙසු මග්ගචරියා, අධිගතඵලානං චතූසු සාමඤ්ඤඵලෙසු පත්තිචරියා, තිණ්ණං බුද්ධානං සබ්බසත්තෙසු ලොකත්ථචරියා; තත්ථ පදෙසතො පච්චෙකබුද්ධසාවකානන්ති. යථාහ: "චරියාති අට්ඨ චරියායො: ඉරියාපථචරියා"ති විත්ථාරො. තාහි චරියාහි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. අථවා යා ඉමා අධිමුච්චන්තො සද්ධාය චරති, පග්ගණ්හන්තො විරියෙන චරති, උපට්ඨහන්තො සතියා චරති, අවික්ඛිත්තො සමාධිනා චරති, පජානන්තො පඤ්ඤාය චරති, විජානන්තො විඤ්ඤාණෙන චරති, එවං පටිපන්නස්ස 'කුසලා ධම්මා ආයතන්ත'න්ති ආයතනචරියාය චරති, එවං පටිපන්නො විසෙසමධිගච්ඡතීති විසෙසචරියාය චරතීති එවං අපරාපි අට්ඨ චරියා වුත්තා, තාහිපි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. **ඛග්ගවිසාණකප්පොති** එත්ථ ඛග්ගවිසාණං නාම ඛග්ගමිගසිඞ්ගං. කප්පසද්දස්ස

අත්ථං විත්ථාරතො මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනාය පකාසයිස්සාම, ඉධ පනායං "සඤ්ඣාපෙය්‍ය න කිර භො සාවකෙන සද්ධිං මන්තයමානො"ති එවමාදිසු විය පරිහායො වෙදිතබ්බො. **ඛග්ගවිසාණකප්පොති** ඛග්ගවිසාණසදිසොති වුත්තං හොති. අයං තාවෙත්ථ පදතො අත්ථවණ්ණනා. අධිප්පායානුසන්ධිතො පන එවං වෙදිතබ්බො: ය්වායං වුත්තප්පකාරො දණ්ඩො භූතෙසු පවත්තියමානො අහිතො හොති, තං තෙසු අප්පවත්තනෙන තප්පටිපක්ඛභූතාය මෙත්තාය හිතූපසංහාරෙන ච සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං නිහිතදණ්ඩත්තා එව ච යථා අනිහිතදණ්ඩා සත්තා භූතානි දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා විහෙඨෙන්ති, තථා අවිහෙඨයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසං ඉමං මෙත්තාකම්මට්ඨානමාගම්ම යදෙව තත්ථ වෙදනාගතං සඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණගතං තඤ්ච තදනුසාරෙනෙව තදඤ්ඤඤ්ච සඞ්ඛාරගතං විපස්සිත්වා ඉමං පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. අයං තාව අධිප්පායො. අයම්පන අනුසන්ධි: එවං වුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු: ඉදානි භන්තෙ කුහිං ගච්ඡථා?ති. තතො තෙන පුබ්බෙ පච්චෙකසම්බුද්ධා කත්ථ වසන්තී?ති ආවජ්ජෙත්වා ඤත්වා "ගන්ධමාදනපබ්බතෙ"ති[1] වුත්තෙ පුනාහංසු: අම්හෙදානි භන්තෙ! පජහථ න ඉච්ඡථා?ති. අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො ආහ: **න පුත්තමිච්ඡෙය්‍යාති** සබ්බං. තත්‍රාධිප්පායො: අහං ඉදානි අත්‍රජාදිසු යං කිඤ්චි පුත්තම්පි න ඉච්ඡෙය්‍යං, කුතො පන තුම්හාදිසං සහායං; තස්මා තුම්හෙසුපි යො මයා සද්ධිං ගන්තුං මාදිසො වා හොතුං ඉච්ඡති, සො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො. අථවා තෙහි "අම්හෙදානි භන්තෙ පජහථ න ඉච්ඡථා?"ති වුත්තෙ සො පච්චෙකසම්බුද්ධො 'න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය, කුතො සහාය'න්ති වත්වා අත්තනො යථාවුත්තෙනත්ථෙන එකචරියාය ගුණං දිස්වා පමුදිතො පීතිසොමනස්සජාතො ඉමං උදානං උදානෙසි: **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති**.

එවං වත්වා පෙක්ඛමානස්සෙව මහාජනස්ස ආකාසෙ උප්පතිත්වා ගන්ධමාදනං අගමාසි. ගන්ධමාදනො නාම හිමවති[2] චුල්ලකාලපබ්බතං මහාකාලපබ්බතං නාගපලිවෙඨනං චන්දගබ්භං සූරියගබ්භං සුවණ්ණපස්සං හිමවන්තං පබ්බතන්ති සත්ත පබ්බතෙ අතික්කම්ම හොති. තත්ථ නන්දමූලකං නාම පබ්භාරං පච්චෙකබුද්ධානං වසනොකාසො. තිස්සො ච ගුහායො: සුවණ්ණගුහා මණිගුහා රජතගුහාති. තත්ථ මණිගුහාද්වාරෙ මඤ්ජූසකො නාම රුක්ඛො යොජනං උබ්බෙධෙන යොජනං විත්ථාරෙන. සො යත්තකානි උදකෙ වා ථලෙ වා පුප්ඵානි පුප්ඵන්ති, සබ්බානි තානි පුප්ඵයති,[3] විසෙසෙන පච්චෙකබුද්ධාගමනදිවසෙ. තස්ස පරිතො සබ්බරතනමාලො හොති. තත්ථ සම්මජ්ජනකවාතො කචවරං ඡඩ්ඩෙති, සමකරණවාතො සබ්බරතනමයං වාලිකං සමං කරොති, සිඤ්චනකවාතො අනොතත්තදහතො ආනෙත්වා උදකං සිඤ්චති, සුගන්ධකරණවාතො හිමවන්තතො සබ්බෙසං ගන්ධරුක්ඛානං ගන්ධෙ ආනෙති,

---

1. බහුසු-පබ්බතනානි. 2. ඉං-නාම. 3. කත්ථචි-පුප්ඵානි, සබ්බානි පුප්ඵෙති.

ඔචිනනකවාතො පුප්ඵානි ඔචිනිත්වා පාතෙති, සඤ්චරණකවාතො සබ්බත්ථ සඤ්චරති. සදා පඤ්ඤත්තානෙව චෙත්ථ ආසනානි හොන්ති, යෙසු පච්චෙකබුද්ධුප්පාදදිවසෙ උපොසථදිවසෙ ච සබ්බපච්චෙකබුද්ධා සන්නිපතිත්වා නිසීදන්ති. අථ සම්පති අභිසම්බුද්ධපච්චෙකසම්බුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදති, තතො සචෙ තස්මිං කාලෙ අඤ්ඤෙපි පච්චෙකසම්බුද්ධා සංවිජ්ජන්ති, තෙපි තඞ්ඛණං යෙව සන්නිපතිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදන්ති, නිසීදිත්වා ච කිඤ්චිදෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහන්ති. තතො සඞ්ඝත්ථෙරො අධුනාගත පච්චෙකබුද්ධං සබ්බෙසං අනුමොදනත්ථාය 'කථමධිගත'න්ති කම්මට්ඨානං පුච්ඡති. තදාපි සො තමෙව අත්තනො උදානබ්‍යාකරණගාථං භාසති. පුන භගවාපි ආයස්මතා ආනන්දෙන පුට්ඨො තමෙව ගාථං භාසති, ආනන්දො ච සඞ්ගීතියන්ති. එවමෙකෙකා ගාථා පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධට්ඨානෙ මඤ්ජූසකමාලෙ ආනන්දෙන පුච්ඡිතකාලෙ සඞ්ගීතියන්ති චතුක්ඛත්තුං භාසිතා හොතීති.

පඨමගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

2.

සංසග්ගජාතස්සාති කා උප්පත්ති? අයම්පි පච්චෙකබොධිසත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ වීසතිවස්සසහස්සානි පුරිමනයෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා ලක්ඛණසම්මසනං කත්වා අරියමග්ගං අනධිගම්ම බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. සො තතො චුතො බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි උප්පජ්ජිත්වා පුරිමනයෙනෙව වඩ්ඪමානො යතොප්පභුති 'අයං ඉත්ථී, අයං පුරිසො'ති විසෙසං අඤ්ඤාසි, තදුපාදාය ධාතීනං හත්ථෙ න රමති, උච්ඡාදනන්හාපනමණ්ඩනාදිමත්තම්පි න සහති, තං පුරිසා එව පොසෙන්ති, ථනපායනකාලෙ ධාතියො කඤ්චුකං පවිසිත්වා පුරිසවෙසෙන ථඤ්ඤං පායෙන්ති. සො ඉත්ථීනං ගන්ධං ඝායිත්වා සද්දං වා සුණිත්වා රොදති, විඤ්ඤුතං පත්තොපි ඉත්ථියො පස්සිතුං න ඉච්ඡති, තෙන තං අනිත්ථිගන්ධොත්වෙව සඤ්ජානිංසු. තස්මිං සොළසවස්සුද්දෙසිකෙ ජාතෙ රාජා කුලවංසං ඨපෙස්සාමීති නානාකුලෙහි තස්ස අනුරූපා කඤ්ඤායො ආනෙත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි: කුමාරං රමාපෙහීති. අමච්චො උපායෙන තං රමාපෙතුකාමො තස්ස අවිදූරෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා නාටකානි පයොජාපෙසි. කුමාරො ගීතවාදිතසද්දං සුත්වා "කස්සෙසො සද්දො?"ති ආහ. අමච්චො "තවෙසො දෙව! නාටකිත්ථීනං සද්දො, පුඤ්ඤවන්තානං ඊදිසානි නාටකානි හොන්ති, අභිරම දෙව! මහාපුඤ්ඤොසි ත්ව"න්ති ආහ. කුමාරො අමච්චං දණ්ඩෙන තාළාපෙත්වා නික්කඩ්ඪාපෙසි. සො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා කුමාරස්ස මාතරා සහ ගන්ත්වා

1. කත්ථචි-අනෙතාකසිණ.

කුමාරං ඛමාපෙත්වා පුන අමච්චං අපෙසි. කුමාරො තෙහි අතිනිප්පී-
ළියමානො සෙට්ඨසුවණ්ණං දත්වා සුවණ්ණකාරෙ ආණාපෙසි: සුන්දරං
ඉත්ථිරූපං කරොථාති. තෙ විස්සකම්මුනා නිම්මිතසදිසං සබ්බාලඞ්කාර-
භූසිතං ඉත්ථිරූපං කත්වා දස්සෙසුං. කුමාරො දිස්වා විම්හයෙන සීසං
චාලෙත්වා මාතාපිතූනං පෙසෙසි: යදි ඊදිසිං ඉත්ථිං ලභාමි, ගණ්හාමීති.
මාතාපිතරො "අම්හාකං පුත්තො මහාපුඤ්ඤො, අවස්සං තෙන සහ
කතපුඤ්ඤා කාචි දාරිකා ලොකෙ උප්පන්නා භවිස්සතී"ති තං සුවණ්ණ-
රූපං රථං ආරොපෙත්වා අමච්චානං අප්පෙසුං: ගච්ඡථ ඊදිසිං දාරිකං
ගවෙසථාති. තෙ ගහෙත්වා සොළස මහාජනපදෙ විචරන්තා තං තං
ගාමං පත්වා උදකතිත්ථාදිසු යත්ථ යත්ථ ජනසමූහං පස්සන්ති, තත්ථ
තත්ථ දෙවතං විය තං සුවණ්ණරූපං ඨපෙත්වා නානාපුප්ඵවත්ථාලඞ්කා-
රෙහි පූජං කත්වා විතානං බන්ධිත්වා එකමන්තං තිට්ඨන්ති. "යදි කෙනචි
එවරූපා දිට්ඨපුබ්බා භවිස්සති, සො කථං සමුට්ඨාපෙස්සතී"ති. එතෙන
උපායෙන අඤ්ඤත්‍ර මද්දරට්ඨා සබ්බජනපදෙ ආහිණ්ඩිත්වා තං ඛුද්දක-
රට්ඨන්ති අවමඤ්ඤමානා තත්ථ පඨමං අගන්ත්වා නිවත්තිංසු. තතො
නෙසං අහොසි: මද්දරට්ඨම්පි තාව ගච්ඡාම, මා නො බාරාණසිං
පවිට්ඨෙපි රාජා පුන පාහෙසීති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං අගමංසු.
සාගලනගරෙ ච මද්දවො නාම රාජා, තස්ස ධීතා සොළසවස්සුද්දෙසිකා
අභිරූපා හොති, තස්සා වණ්ණදාසියො නහානොදකත්ථාය තිත්ථං ගතා
තත්ථ අමච්චෙහි ඨපිතං තං සුවණ්ණරූපං දූරතොව දිස්වා "අම්හෙ
උදකස්ස පෙසෙත්වා රාජපුත්තී සයමෙව ආගතා"ති භණන්තියො සමීපං
ගන්ත්වා "නායං සාමිනී, අම්හාකං සාමිනී ඉතො අභිරූපතරා"ති ආහංසු.
අමච්චා තං සුත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා අනුරූපෙන[1] නයෙන දාරිකං
යාචිංසු. සොපි අදාසි. තතො බාරාණසිරඤ්ඤො පාහෙසුං: ලද්ධා
දාරිකා, සාමං ආගච්ඡති, උදාහු අම්හෙව ආනෙමාති. සො ච "මයි
ආගච්ඡන්තෙ ජනපදපීළා භවිස්සති, තුම්හෙව ආනෙථා"ති පෙසෙසි.
අමච්චා දාරිකං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා කුමාරස්ස පාහෙසුං: ලද්ධා
සුවණ්ණරූපසදිසී දාරිකාති. කුමාරො සුත්වාව රාගෙන අභිභූතො
පඨමජ්ඣානා පරිහායි. සො දූතපරම්පරං පෙසෙසි: සීඝං ආනෙථාති.
තෙ සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව බාරාණසිං පත්වා බහිනගරෙ ඨිතා
රඤ්ඤො පාහෙසුං: අජ්ජ පවිසිතබ්බං නොති. රාජා "සෙට්ඨකුලා
ආනීතා දාරිකා, මඞ්ගලකිරියං කත්වා මහාසක්කාරෙන පවෙසෙස්සාම,
උය්යානං තාව නං නෙථා"ති ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු. සා
අච්චන්තසුඛුමාලා යානුග්ඝාතෙන උබ්බාළ්හා අද්ධානපරිස්සමෙන
උප්පන්නවාතරොගා මිලාතමාලා විය හුත්වා රත්තිංයෙව කාලමකාසි.
අමච්චා "සක්කාරා පරිභට්ඨම්හා"ති පරිදෙවිංසු. රාජා ච නාගරා ච
'කුලවංසො විනට්ඨො'ති පරිදෙවිංසු. නගරෙ මහාකොලාහලං අහොසි.
කුමාරස්ස සුතමත්තෙන යෙව මහාසොකො උදපාදි. තතො කුමාරො
සොකස්ස මූලං ඛනිතුමාරද්ධො. සො චින්තෙසි: අයං සොකො නාම

1. සී. II. අභිරූපෙන.

න අජාතස්ස හොති, ජාතස්ස පන හොති, තස්මා ජාතිං පටිච්ච සොකොති, ජාති පන කිං පටිච්චා?ති තතො භවං පටිච්ච ජාතීති එවං පුබ්බභාවනානුභාවෙන යොනිසො මනසි කරොන්තො අනුලොම පටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං දිස්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො තත්ථෙව නිසින්නො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං මග්ගඵලසුඛෙන සුඛිතං සන්තින්ද්‍රියං සන්තමානසං නිසින්නං දිස්වා පණිපාතං කත්වා අමච්චා ආහංසු: මා සොච දෙව! මහන්තො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤං තතො සුන්දර තරං ආනෙස්සාමාති. සො ආහ: නාහං සොචකො, නිස්සොකො පච්චෙකබුද්ධො අහන්ති. ඉතො පරං සබ්බං පුරිමගාථාසදිසමෙව ඨපෙත්වා ගාථාවණ්ණනං.

ගාථාවණ්ණනායං පන **සංසග්ගජාතස්සා**ති ජාතසංසග්ගස්ස. තත්ථ දස්සනසවණකායසමුල්ලපනසම්භොගවසෙන පඤ්චවිධො සංසග්ගො. තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා චක්ඛුවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නරාගො දස්සනසංසග්ගො නාම. තත්ථ සීහලදීපෙ කාලදීඝගාමෙ පිණ්ඩාය චරන්තං කල්‍යාණවිහාරවාසීභාණකදහරභික්ඛුං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා කෙනචි උපායෙන තං අලභිත්වා කාලඞ්කතා කුටුම්බියධීතා, තස්සා නිවාසනචොලඛණ්ඩං දිස්වා "එවරූපවත්ථධාරිණියා සද්ධිං සංවාසං නාලත්ථ"න්ති හදයං ඵාලෙත්වා කාලඞ්කතො සො එව ච දහරො නිදස්සනං. පරෙහි පන කථියමානං රූපාදිසම්පත්තිං අත්තනා වා හසිතලපිතගීතසද්දං සුත්වා සොතවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නරාගො සවණසංසග්ගො නාම; තත්‍රාපි ගිරිගාමවාසිකම්මාරධීතාය පඤ්චහි කුමාරීහි සද්ධිං පදුමස්සරං ගන්ත්වා නහාත්වා මාලං ආරොපෙත්වා උච්චාසද්දෙන ගායන්තියා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො සද්දං සුත්වා කාම රාගෙන විසෙසා පරිහායිත්වා අනයව්‍යසනං පත්තො පඤ්චග්ගලලෙන වාසී තිස්සදහරො නිදස්සනං. අඤ්ඤමඤ්ඤං අඞ්ගමඞ්ගපරාමසනෙන උප්පන්නරාගො කායසංසග්ගො නාම; ධම්මභාණකදහරභික්ඛු චෙත්ථ නිදස්සනං. මහාවිහාරෙ කිර දහරභික්ඛු ධම්මං භාසති, තත්ථ මහාජනෙ ආගතෙ රාජාපි අගමාසි සද්ධිං අන්තෙපුරෙන. තතො රාජධීතාය තස්ස රූපඤ්ච සරඤ්ච ආගම්ම බලවරාගො උප්පන්නො, තස්ස ච දහරස්සාපි; තං දිස්වා රාජා සල්ලක්ඛෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛි පාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පරාමසිත්වා ආලිඞ්ගිංසු. පුන සාණිපාකාරං අපනෙත්වා පස්සන්තා ද්වෙපි කාලඞ්කතෙ අද්දසංසූති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනසමුල්ලපනෙ උප්පන්නරාගො පන සමුල්ලපනසංසග්ගො නාම, භික්ඛුභික්ඛුනීහි සද්ධිං පරිභොගකරණෙ උප්පන්නරාගො සම්භොගසං සග්ගො නාම. ද්වීසුපි ච එතෙසු පාරාජිකප්පත්තො භික්ඛු ච භික්ඛුනී ච නිදස්සනං. මරිචවට්ටිනාමමහාවිහාරමහෙ කිර දුට්ඨගාමණී අභයො මහාරාජා මහාදානං පටියාදෙත්වා උභතොසඞ්ඝං පරිවිසති. තත්ථ උණ්හයාගුයා දින්නාය සඞ්ඝනවකසාමණෙරී අනාධාරකස්ස සඞ්ඝනවක සාමණෙරස්ස දන්තවලයං දත්වා සමුල්ලාපං අකාසි. තෙ උභොපි උප සම්පජ්ජිත්වා සට්ඨිවස්සා හුත්වා පරතීරං ගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමුල්ලාපෙන

පුබ්බසඤ්ඤං පටිලභිත්වා තාවදෙව ජාතසිනෙහා සික්ඛාපදං **වීතික්ක**මිත්වා පාරාජිකා අහෙසුන්ති. එවං පඤ්චවිධෙ සංසග්ගෙ යෙන කෙනචි සංසග්ගෙන ජාතසංසග්ගස්ස භවති සිනෙහො, පුරිමරාගපච්චයො බලවරාගො උප්පජ්ජති. තතො **සෙනහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති** තමෙව සිනෙහං අනුගච්ඡන්තං සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකසොකපරිදෙවාදිනානප්පකාරකං දුක්ඛමිදං **පහොති** නිබ්බත්තති භවති ජායති. අපරෙ පන ආරම්මණෙ චිත්තස්ස වොස්සග්ගො සංසග්ගොති භණන්ති. තතො සිනෙහො, සිනෙහා දුක්ඛන්ති එවමත්ථප්පභෙදං ඉමං අඩ්ඪගාථං වත්වා සො පච්චෙකසම්බුද්ධො ආහ: ස්වාහං යමිදං සෙනහන්වයං සොකාදිදුක්ඛං පහොති, තස්ස දුක්ඛස්ස මූලං ඛණන්තො පච්චෙකසම්බොධිං අධිගතොති. එවං වුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු: අම්හෙහිදානි භන්තෙ! කිං කාතබ්බ?න්ති. තතො සො ආහ: තුම්හෙ වා අඤ්ඤෙ වා යො ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිතුකාමො, සො සබ්බොපි **ආදීනවං සෙනහජං පෙක්ඛමානො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො**ති. එත්ථ ච යන්තං **සෙනහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොතී**ති වුත්තං හොති, තදෙව සන්ධාය ආදීනවං සෙනහජං පෙක්ඛමානොති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **අථවා** යථාවුත්තෙන සංසග්ගෙන සංසග්ගජාතස්ස භවති සෙනහො, සෙනහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති, එතං යථාභූතං ආදීනවං සෙනහජං පෙක්ඛමානො අහං අධිගතොති එවම්පි අභිසම්බන්ධිත්වා චතුත්ථපාදො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව උදානවසෙන වුත්තොති වෙදිතබ්බො. තතො පරං සබ්බං පුරිමගාථායං වුත්තසදිසමෙවාති.

සංසග්ගගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

3.

මිත්තෙ සුහජ්ජෙති කා උප්පත්ති? අයං පච්චෙකබොධිසත්තො පුරිමගාථායං වුත්තනයෙනෙව උප්පජ්ජිත්වා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තො පඨමං ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ‘කිං සමණධම්මො වරං, රජ්ජං වර?’න්ති වීමංසිත්වා චතුන්නං අමච්චානං හත්ථෙ රජ්ජං නිය්‍යාතෙත්වා[1] සමණධම්මං කරෙති. අමච්චා ‘ධම්මෙන සමෙන කරෙථා’ති වුත්තාපි ලඤ්චං ගහෙත්වා අධම්මෙන කරෙන්ති. තෙ ලඤ්චං ගහෙත්වා සාමිකෙ පරාජෙන්තා එකදා අඤ්ඤතරං රාජවල්ලභං පරාජෙසුං. සො රඤ්ඤො භත්තහාරකෙහි සද්ධිං පවිසිත්වා සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා දුතියදිවසෙ සයං විනිච්ඡයට්ඨානං අගමාසි. තතො මහාජනකායා “අමච්චා සාමිකෙ අස්සාමිකෙ කරෙන්තී”ති මහාසද්දං කරොන්තා මහායුද්ධං විය අකංසු. අථ රාජා විනිච්ඡයට්ඨානා වුට්ඨාය පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙතුං නිසින්නො තෙන සද්දෙන වික්ඛිත්තචිත්තො න සක්කොති අප්පෙතුං. සො “කිං රජ්ජෙන? සමණධම්මො වර”න්ති රජ්ජසුඛං පහාය පුන සමාපත්තිං නිබ්බත්තෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සිත්වා පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි, කම්මට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

---

1 සාළවී-නිය්‍යාදෙත්වා.

තත්‍ථ මෙත්තායනවසෙන **මිත්තා**. සුහදයභාවෙන **සුහජ්ජා**. කෙචි හි එකන්තහිතකාමතාය මිත්තාව හොන්ති, න සුහජ්ජා; කෙචි ආගමනගමනට්ඨානනිසජ්ජාසමුල්ලාපාදීසු හදයසුඛජනනෙන සුහජ්ජාව හොන්ති, න මිත්තා; කෙචි තදුභයවසෙන සුහජ්ජාචෙව මිත්තා ච. තෙ දුවිධා හොන්ති: අගාරියා අනගාරියා ච. තත්‍ථ අගාරියා තිවිධා හොන්ති: උපකාරා සමානසුඛදුක්ඛා අනුකම්පකාති. අනගාරියා විසෙසෙන අත්‍ථක්ඛායිනො එව. තෙ චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා හොන්ති, යථාහ: “චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි උපකාරො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො: පමත්තං රක්ඛති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛති, භීතස්ස සරණං හොති, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු තද්දිගුණං භොගං අනුප්පදෙති. තථා-චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො: ගුය්හමස්ස ආචික්ඛති, ගුය්හමස්ස පරිගූහති, ආපදාසු න විජහති, ජීවිතම්පිස්ස අත්‍ථාය පරිච්චත්තං හොති. තථා-චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො: අභවෙනස්ස න නන්දති, භවෙනස්ස නන්දති, අවණ්ණං භණමානං නිවාරෙති, වණ්ණං භණමානං පසංසති. තථා-චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි අත්‍ථක්ඛායී මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො: පාපා නිවාරෙති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙති, අස්සුතං සාවෙති, සග්ගස්ස මග්ගං ආචික්ඛතී”ති. තෙස්විධ අගාරියා අධිප්පෙතා, අත්‍ථතො පන සබ්බෙපි යුජ්ජන්ති. තෙ මිත්තෙ සුහජ්ජෙ. **අනුකම්පමානොති** අනුද්දයමානො, තෙසං සුඛං උපසංහරිතුකාමො දුක්ඛං අපහරිතුකාමො.[1] **හාපෙති අත්‍ථන්ති** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්‍ථවසෙන තිවිධං, තථා අත්තත්‍ථපරත්‍ථඋභයත්‍ථවසෙනාපි තිවිධං අත්‍ථං ලද්ධවිනාසනෙන අලද්ධානුප්පාදනෙනාති ද්විධාපි හාපෙති විනාසෙති. **පටිබද්ධචිත්තොති** අහං ඉමං විනා න ජීවාමි, එස මෙ ගති, එස මෙ පරායණන්ති එවං අත්තානං නීචෙ ඨානෙ ඨපෙන්තොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති, ඉමෙ මං විනා න ජීවන්ති, අහං තෙසං ගති අහං පරායණන්ති එවං අත්තානං උච්චෙ ඨානෙ ඨපෙන්තොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති. ඉධ පන එවං පටිබද්ධචිත්තො අධිප්පෙතො. **එතං භයන්ති** එතං අත්‍ථහාපනභයං, අත්තනො සමාපත්තිහානිං සන්ධාය භණති. **සන්‍ථවෙති** තිවිධො සන්‍ථවො තණ්හාදිට්ඨිමිත්තසන්‍ථවවසෙන. තත්‍ථ අට්ඨසතප්පභෙදාපි තණ්හා තණ්හාසන්‍ථවො, ද්වාසට්ඨිප්පභෙදාපි දිට්ඨි දිට්ඨිසන්‍ථවො, පටිබද්ධචිත්තතාය මිත්තානුකම්පනා මිත්තසන්‍ථවො, සො[2] ඉධ අධිප්පෙතො. තෙන හිස්ස සමාපත්ති පරිහීණා. තෙනාහ: එතං භයං සන්‍ථවෙ පෙක්ඛමානො අහමධිගතොති. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති වෙදිතබ්බං.

මිත්තසුහජ්ජගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. සී. පා. උපහත්තුකාමො දුක්ඛං අපහත්තුකාමො. 2. ප-තෙසු මිත්තසන්‍ථවො.

4.

වංසො විසාලොති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ තයො පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසංවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා, තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසිරාජකුලෙ නිබ්බත්තො, ඉතරෙ පච්චන්තරාජකුලෙසු. තෙ උභොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො උට්ඨාය “මයං කිං කම්මං කත්වා ඉමං ලොකුත්තරසුඛං අනුප්පත්තා?”ති ආවජ්ජෙත්වා පච්චවෙක්ඛමානා කස්සපබුද්ධකාලෙ අත්තනො චරියං අද්දසංසු. තතො ‘තතියො කුහි’න්ති ආවජ්ජන්තා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තං දිස්වා තස්ස ගුණෙ සරිත්වා “සො පකතියාව අප්පිච්ඡතාදිගුණසමන්නාගතො අහොසි, අම්හාකඤ්ච ඔවාදකො වත්තා වචනක්ඛමො පාපගරහී, හන්ද නං ආරම්මණං දස්සෙත්වා මොචෙමා”ති ඔකාසං ගවෙසන්තා තං එකදිවසං සබ්බාලඞ්කාරභූසිතං උය්‍යානං ගච්ඡන්තං දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උය්‍යානද්වාරෙ වෙළුගුම්බමූලෙ අට්ඨංසු. මහාජනො අතිත්තො රාජදස්සනෙන රාජානං ඔලොකෙති.[1] තතො රාජා “අත්ථි නු ඛො කොචි මම දස්සනෙ අබ්‍යාවටො?”ති ඔලොකෙන්තො පච්චෙකබුද්ධෙ අද්දක්ඛි. සහ දස්සනෙනෙව චස්ස තෙසු සිනෙහො උප්පජ්ජි. සො හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ සන්තෙන උපචාරෙන තෙ උපසඞ්කමිත්වා “භන්තෙ කින්නාමා තුම්හෙ”ති පුච්ඡි. තෙ ආහංසු: මයං මහාරාජ! අසජ්ජමානා නාමාති. භන්තෙ අසජ්ජමානාති එතස්ස කො අත්ථො?ති. අලග්ගනත්ථො මහාරාජාති. තතො තං වෙළුගුම්බං දස්සෙන්තා ආහංසු: සෙය්‍යථාපි මහාරාජ! ඉමං වෙළුගුම්බං සබ්බසො මූලක්ඛන්ධසාඛානුසාඛං සිබ්බෙත්වා ඨිතං අසිහත්ථො පුරිසො මූලෙ ඡෙත්වා ආවිඤ්ඡන්තො න සක්කුණෙය්‍ය උද්ධරිතුං. එවමෙව ත්වං අන්තො ච බහි ච ජටාය ජටිතො ආසත්තවිසත්තො තත්ථ ලග්ගො. සෙය්‍යථාපි වා පනස්ස වෙමජ්ඣෙ ජාතොපි අයං වංසකළීරො අසඤ්ජාතසාඛත්තා කෙනචි අලග්ගො ඨිතො, සක්කා ච පන අග්ගෙ වා මූලෙ වා ඡෙත්වා උද්ධරිතුං. එවමෙවං මයං කත්ථචි අසජ්ජමානා සබ්බා දිසා ගච්ඡාමාති තාවදෙව චතුත්ථජ්ඣානං[2] සමාපජ්ජිත්වා පස්සතො එව රඤ්ඤො ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමංසු. තතො රාජා චින්තෙසි: කදා නු ඛො අහම්පි එවං අසජ්ජමානො භවෙය්‍ය?න්ති. තත්ථෙව නිසීදිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **වංසො**ති වෙළු. **විසාලො**ති විත්ථිණ්ණො. වකාරො අවධාරණත්ථො, එවකාරො වා අයං; සන්ධිවසෙනෙත්ථ එකාරො නට්ඨො. තස්ස පරපදෙන සම්බන්ධො, තං පච්ඡා යොජෙස්සාම. **යථා**ති පටිභාගෙ.

---

1. කත්ථචි-උල්ලොකෙති. 2. කත්ථචි-චජ්ඣානං.

විසත්තොති ලග්ගො ජටිතො සංසිබ්බිතො. **පුත්තෙසු දාරෙසු චාති** පුත්තධීතුභරියාසු. **යා අපෙක්ඛාති** යා තණ්හා; යො සිනෙහො. **වංසකළීරොව අසජ්ජමානොති** වංසකළීරො විය අලග්ගමානො.[1] කිං වුත්තං හොති? යථා වංසො විසාලො විසත්තො එව හොති, පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා, සාපි එවං තානි වත්ථූනි සිබ්බෙත්වා ඨිතත්තා විසත්තා, එවං ස්වාහං තාය අපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා විසාලො වංසො විය විසත්තොති එවං අපෙක්ඛාය ආදීනවං දිස්වා තං අපෙක්ඛං මග්ගඤාණෙන ඡින්දන්තො අයං වංසකළීරොව රූපාදීසු දිට්ඨාදීසු වා ලාභාදීසු[2] වා කාමභවාදීසු වා තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන අසජ්ජමානො පච්චෙකබොධිං අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වංසකළීරගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

5.

මිගො අරඤ්ඤම්හීති කා උප්පත්ති? එකො කිර භික්ඛු කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ යොගාවචරො කාලං කත්වා බාරාණසියං සෙට්ඨිකුලෙ උප්පන්නො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො. සො සුභගො අහොසි, තතො පාරදාරිකො හුත්වා තත්ථ කාලකතො නිරයෙ නිබ්බත්තො තත්ථ පච්චිත්වා විපාකාවසෙසෙන සෙට්ඨිභරියාය කුච්ඡිම්හි ඉත්ථිපටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. නරකා ආගතානං ගත්තානි උණ්හානි හොන්ති. තෙන සෙට්ඨිභරියා ඩය්හමානෙන උදරෙන කිච්ඡෙන කසිරෙන තං ගබ්භං ධාරෙත්වා කාලෙන දාරිකං විජායි. සා ජාතදිවසතො පභුති මාතාපිතූනං සෙසබන්ධුපරිජනානඤ්ච දෙස්සා අහොසි. වයප්පත්තා ච යම්හි කුලෙ දින්නා, තත්ථපි සාමිකසස්සුසසුරානං දෙස්සාව අහොසි අප්පියා අමනාපා. අථ නක්ඛත්තෙ ඝොසිතෙ සෙට්ඨිපුත්තො තාය සද්ධිං කීළිතුං අනිච්ඡන්තො වෙසිං ආනෙත්වා කීළති. සා තං[3] දාසීනං සන්තිකා සුත්වා සෙට්ඨිපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා නානප්පකාරෙහි අනුනයිත්වා ආහ: අය්‍යපුත්ත! ඉත්ථී නාම සචෙපි දසන්නං රාජූනං කනිට්ඨා හොති, චක්කවත්තිනො වා ධීතා. තථාපි සාමිකස්ස පෙසණකාරා හොති. සාමිකෙ අනාලපන්තෙ සූලෙ ආරොපිතා විය දුක්ඛං පටිසංවෙදෙති. සචෙ අහං අනුග්ගහාරහා අනුග්ගහෙතබ්බා, නො චෙ විස්සජ්ජෙතබ්බාම්හි. අත්තනො ඤාතිකුලං ගමිස්සාමීති. සෙට්ඨිපුත්තො "හොතු භද්දෙ! මා සොචි, කීළනසජ්ජා හොහි, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමා"ති ආහ. සෙට්ඨිධීතා තාවතකෙනාපි සල්ලාපමත්තෙන උස්සාහජාතා 'ස්වෙ නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී'ති බහුං ඛජ්ජභොජ්ජං පටියාදෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො දුතියදිවසෙ අනාරොචෙත්වාව කීළනට්ඨානං ගතො. සා "ඉදානි පෙසෙස්සති, ඉදානි පෙසෙස්සතී"ති මග්ගං ඔලොකෙන්තී නිසින්නා උස්සූරං දිස්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි.

---

1. ඝී. II. අසජ්ජමානො. 2. සී. පා. ලොභාදීසු & කත්ථචි නත්ථි. 3. බහූසු-නත්ථි.

තෙ පච්චාගන්ත්වා ‘සෙට්ඨිපුත්තො ගතො’ති ආරොචෙසුං. සා සබ්බං තං පටියාදිතං[1] ආදාය යානං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්තු[2]මාරද්ධා. අථ නන්දමූලකපබ්භාරෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො සත්තමෙ දිවසෙ නිරොධා වුට්ඨාය අනොතත්තෙ මුඛං ධොවිත්වා නාගලතාදන්තපොණං ඛාදිත්වා “කත්ථ අජ්ජ භික්ඛං චරිස්සාමී”ති ආවජ්ජෙන්තො තං සෙට්ඨිධීතරං දිස්වා “ඉමිස්සා මයි කාරං කත්වා තං කම්මං පරික්ඛයං ගමිස්සතී”ති ඤත්වා–පබ්භාරසමීපෙ සට්ඨියොජනං මනොසිලාතලං–තත්ථ ඨත්වා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සා පටිපථෙ ඔරුය්හ බාරාණසිං අභිමුඛො අගමාසි. තං දිස්වා දාසියො සෙට්ඨිධීතාය ආරොචෙසුං. සා යානා ඔරුය්හ සක්කච්චං වන්දිත්වා පත්තං සබ්බරසසම්පන්නෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පූරෙත්වා පදුමපුප්ඵෙන පටිච්ඡාදෙත්වා හෙට්ඨාපි පදුමපුප්ඵං කත්වා පුප්ඵකලාපකං හත්ථෙන ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා වන්දිත්වා පුප්ඵකලාපකහත්ථා පත්ථෙසි: භන්තෙ යථා ඉමං පුප්ඵං, එවාහං යත්ථ යත්ථ උප්පජ්ජාමි; තත්ථ තත්ථ මහාජනස්ස පියා භවෙය්‍යං මනාපාති. එවං පත්ථෙත්වා දුතියං පත්ථෙසි: භන්තෙ දුක්ඛො ගබ්භවාසො, තං අනුපගම්ම පදුමපුප්ඵෙයෙව පටිසන්ධි භවෙය්‍යාති. තතියං පත්ථෙසි: භන්තෙ ජිගුච්ඡනීයො මාතුගාමො, චක්කවත්තිධීතාපි පරවසං ගච්ඡති, තස්මා අහං ඉත්ථිභාවං අනුපගම්ම පුරිසො භවෙය්‍යන්ති. චතුත්ථං පත්ථෙසි: භන්තෙ ඉමං සංසාරදුක්ඛං අතික්කම්ම පරියොසානෙ තුම්හෙහි පත්තං අමතං පාපුණෙය්‍යන්ති. එවං චතුරො පණිධී කත්වා තං පදුමපුප්ඵකලාපකං පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන[3] වන්දිත්වා පුප්ඵසදිසො එව මෙ ගන්ධො ච වණ්ණො ච හොතූති ඉමං පඤ්චමං පණිධිං අකාසි. තතො පච්චෙකබුද්ධො පත්තං පුප්ඵකලාපඤ්ච ගහෙත්වා ආකාසෙ ඨත්වා :–

> “ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු,
> සබ්බෙ පූරෙන්තු සඞ්කප්පා චන්දො පණ්ණරසො[4] යථා”ති

ඉමාය ගාථාය සෙට්ඨිධීතාය අනුමොදනං කත්වා “සෙට්ඨිධීතා මං ගච්ඡන්තං පස්සතූ”ති අධිට්ඨහිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. සෙට්ඨිධීතාය තං දිස්වා මහතී පීති උප්පන්නා. භවන්තරෙ කතං අකුසලකම්මං අනොකාසකතාය පරික්ඛීණං, චිඤ්චම්බිලධොතතම්බභාජනමිව සුද්ධා ජාතා. තාවදෙවස්සා පතිකුලෙ ඤාතිකුලෙ ච සබ්බො ජනො තුට්ඨො ‘කිං කරොමා’ති පියවචනානි පණ්ණාකාරානි පෙසෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො මනුස්සෙ පෙසෙසි: සීඝසීඝං ආනෙථ සෙට්ඨිධීතරං, අහං විස්සරිත්වා උය්‍යානං ආගතොති. තතොප්පභුති ච නං උරෙ විලිත්තචන්දනං විය මුත්තාහාරං විය පුප්ඵමාලං විය ච පියායන්තො පරිහරි.

---

1. සී. I & II. පටියාදතං & කත්ථචි-පටියාදතං.
2. සී. II. ගන්ත.
3. පඤ්චපතිට්ඨිතං
4. කත්ථචි-පණ්ණරස.

සා තත්ථ යාවතායුකං ඉස්සරියභොගසුඛං අනුභවිත්වා කාලං කත්වා පුරිසභාවෙන දෙවලොකෙ පදුමපුප්ඵෙ උප්පජ්ජි. සො දෙවපුත්තො ගච්ඡන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙ එව ගච්ඡති, තිට්ඨන්තොපි, නිසීදන්තොපි; සයන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙ යෙව සයති. මහාපදුමො දෙවපුත්තොති චස්ස නාමං අකංසු. එවං සො තෙන ඉද්ධානුභාවෙන අනුලොමපටිලොමං ඡදෙවලොකෙ එව සංසරති. තෙන ච සමයෙන බාරාණසිරඤ්ඤො වීසති ඉත්ථිසහස්සානි හොන්ති. එකිස්සාපි කුච්ඡියං පුත්තං න ලභති. අමච්චා රාජානං විඤ්ඤාපෙසුං: දෙව! කුලවංසානුපාලකො පුත්තො ඉච්ඡිතබ්බො. අත්‍රජෙ අවිජ්ජමානෙ ඛෙත්තජොපි කුලවංසධරො හොතීති. රාජා "ඨපෙත්වා මහෙසිං අවසෙසා නාටකිත්ථියො සත්තාහං ධම්මනාටකං කරොථා"ති යථාකාමං බහි චරාපෙසි. තථාපි පුත්තං නාලත්ථ. පුන අමච්චා ආහංසු: මහාරාජ! මහෙසී නාම පුඤ්ඤෙන ච පඤ්ඤාය ච සබ්බිත්ථීනං අග්ගා, අප්පෙවනාම දෙවො මහෙසියාපි කුච්ඡිස්මිං පුත්තං ලභෙය්‍යාති. රාජා මහෙසියා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සා ආහ: මහාරාජ! යා නාම සච්චවාදිනී සීලවතී, සා පුත්තං ලභෙය්‍ය; හිරොත්තප්පරහිතාය කුතො පුත්තොති පාසාදං අභිරුහිත්වා[1] පඤ්ච සීලානි සමාදියිත්වා පුනප්පුන අනුමජ්ජති. සීලවතියා රාජධීතාය පඤ්ච සීලානි අනුමජ්ජන්තියා පුත්තපත්ථනාචිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙ සක්කස්ස ආසනං සන්තප්පි. අථ සක්කො ආසනසන්තාපකාරණං ආවජ්ජෙන්තො එතමත්ථං විදිත්වා "සීලවතියා රාජධීතාය වරපුත්තං දෙමී"ති ආකාසෙනාගන්ත්වා දෙවියා පමුඛෙ ඨත්වා 'කිං වරෙසි දෙවී'ති පුච්ඡි. පුත්තං මහාරාජාති. "දම්මි දෙවි! පුත්තං, මා චින්තයී"ති වත්වා දෙවලොකං ගන්ත්වා "අත්ථි නු ඛො එත්ථ ඛීණායුකො?"ති ආවජ්ජෙන්තො "අයං මහාපදුමො උපරිදෙවලොකෙ උප්පජ්ජිතුං ඉතො චවතී"ති ඤත්වා තස්ස විමානං ගන්ත්වා "තාත! මහාපදුම! මනුස්සලොකං ගච්ඡාහී"ති යාචි. සො ආහ: මහාරාජ! මා එවං භණි, ජෙගුච්ඡො මනුස්සලොකොති. තාත! ත්වං මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤං කත්වා ඉධූපපන්නො, තත්ථෙව ඨත්වා පාරමියො පූරෙතබ්බා, ගච්ඡ තාතාති. දුක්ඛො මහාරාජ! ගබ්භවාසො, න සක්කොමි තත්ථ වසිතුන්ති. කිඤ්ච තෙ[2] තාත! ගබ්භවාසෙන? තථා හි ත්වං කම්මමකාසි, යථා කමලගබ්භෙ යෙව නිබ්බත්තිස්සසි, ගච්ඡ තාතාති පුනප්පුනං වුච්චමානො අධිවාසෙසි. තතො මහාපදුමො දෙවලොකා චවිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තො. තඤ්ච රත්තිං මහෙසී පච්චූසසමයෙ සුපිනන්තෙන වීසති ඉත්ථිසහස්සපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණියා පදුමසරෙ පුත්තං ලද්ධා විය අහොසි. සා පභාතෙ සීලානි රක්ඛමානා තථෙව තත්ථ ගන්ත්වා එකං පදුමපුප්ඵං අද්දස, තං නෙව තීරෙ හොති න ගම්භීරෙ. සහ දස්සනෙනෙව චස්සා තත්ථ පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජි. සා සාමං යෙව පවිසිත්වා තං පුප්ඵං අග්ගහෙසි. පුප්ඵෙ ගහිතමත්තෙ

1. සී. I. ආරූහිත්වා. 2. සී. I. කිඤ්චෙත්ථ.

යෙව පත්තානි විකසිංසු. තත්ථ තට්ටකෙ ආසීනසුවණ්ණපටිමං[1] විය දාරකං අද්දස, දිස්වාව 'පුත්තො ලද්ධො මෙ'ති සද්දං නිච්ඡාරෙසි. මහාජනො සාධුකාරසහස්සානි මුඤ්චි. රඤ්ඤො ච පෙසෙසි. රාජා සුත්වා 'කත්ථ ලද්ධො'ති පුච්ඡිත්වා ලද්ධොකාසඤ්ච සුත්වා උය්‍යානඤ්ච පොක්ඛරණිඤ්ච පදුමඤ්ච අම්හාකං යෙව, තස්මා අම්හාකං ඛෙත්තෙ ජාතත්තා ඛෙත්තජො නාමායං පුත්තොති වත්වා නගරං පවෙසෙත්වා වීසතිසහස්සා ඉත්ථියො ධාතිකිච්චං කාරාපෙසි. යා යා කුමාරස්ස රුචිං ඤත්වා පත්ථිතපත්ථිතං ඛාදනීයං ඛාදාපෙති, සා සා සහස්සං ලභති. සකලබාරාණසී චලිතා. සබ්බො ජනො කුමාරස්ස පණ්ණාකාරසහස්සානි පෙසෙසි. කුමාරො තං තං අතිනෙත්වා "ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජා"ති වුච්චමානො භොජනෙන උබ්බාළ්හො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා ගොපුරද්වාරං ගන්ත්වා ලාඛාගුළකෙන කීළති. තදා අඤ්ඤතරො පච්චෙකබුද්ධො බාරාණසිං නිස්සාය ඉසිපතනෙ වසති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය සෙනාසනවත්තසරීරපරිකම්මමනසිකාරාදීනි සබ්බකිච්චානි කත්වා පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො "අජ්ජ කත්ථ භික්ඛං ගහෙස්සාමී"ති ආවජ්ජෙන්තො කුමාරස්ස සම්පත්තිං දිස්වා 'එස පුබ්බෙ කිං කම්මං කරී?'ති වීමංසන්තො මාදිසස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා චතස්සො පත්ථනා පට්ඨෙසි. තත්ථ තිස්සො සිද්ධා, එකා න තාව සිද්ධා,[2] තස්ස උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙමීති භික්ඛාචරියවසෙන කුමාරස්ස අවිදූරෙ අගමාසි. කුමාරො දිස්වා සමණ! සමණ! මා ඉධ ආගඤ්ඡි, ඉමෙ හි තම්පි "ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජා"ති බාධෙය්‍යුන්ති ආහ. සො එකවචනෙනෙව තතො නිවත්තිත්වා අත්තනො සෙනාසනං පාවිසි. කුමාරො පරිජනං ආහ: අයං සමණො මයා වුත්තමත්තොව නිවත්තො, කුද්ධො නු ඛො මමා?ති. තතො තෙහි "පබ්බජිතා නාම දෙව! න කොධපරායණා හොන්ති, පරෙන පසන්නමනෙන යං දින්නං හොති, තෙන යාපෙන්තී"ති වුච්චමානොපි රුට්ඨො එව මමායං සමණො, ඛමාපෙස්සාමි තන්ති මාතාපිතූනං ආරොචෙත්වා හත්ථිං අභිරුහිත්වා මහතා රාජානුභාවෙන ඉසිපතනං ගන්ත්වා මිගයූථං දිස්වා පුච්ඡි: කින්නාමා එතෙ?ති. එතෙ සාමි! මිගා නාමාති. එතෙ 'ඉමං ඛාදථ, ඉමං භුඤ්ජථ, ඉමං සායථා'ති වත්වා පටිජග්ගන්තා අත්ථි නත්ථී?ති. නත්ථි සාමි, යත්ථ තිණොදකං සුලභං, තත්ථ වසන්තීති. කුමාරො යථා ඉමෙ අරක්ඛියමානාව යත්ථ ඉච්ඡන්ති තත්ථ වසන්ති. කදා නු ඛො අහම්පි එවං වසෙය්‍යන්ති එතමාරම්මණං අග්ගහෙසි. පච්චෙකබුද්ධොපි තස්ස ආගමනං ඤත්වා සෙනාසනමග්ගඤ්ච චඞ්කමණඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා එකද්වික්ඛත්තුං චඞ්කමිත්වා පදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා දිවාවිහාරොකාසඤ්ච පණ්ණසාලඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා පවිසනපදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා නික්ඛමණපදනික්ඛෙපං අදස්සෙත්වා අඤ්ඤත්‍ර අගමාසි. කුමාරො තත්ථ ගන්ත්වා තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කතං දිස්වා "වසති මඤ්ඤෙ එත්ථ සො පච්චෙකබුද්ධො"ති පරිජනෙන භාසිතං සුත්වා ආහ: පාතොපි සො සමණො රුට්ඨො. ඉදානි හත්ථි

අස්සාදීහි අත්තනො ඔකාසං අකතන්තං දිස්වා සුට්ඨුතරං රුස්සෙය්‍ය, ඉධෙව තුම්හෙ තිට්ඨථාති හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ එකො එව සෙනාසනං පවිට්ඨො වත්තසීසෙන සුසම්මට්ඨොකාසෙ පදනික්ඛෙපං දිස්වා “නායං සමණො එත්ථ චඞ්කමන්තො වණිජ්ජාදිකම්මං චින්තෙසි, අද්ධා අත්තනො හිතමෙව චින්තෙසී”ති වීමංසන්තො දිවාවිහාරට්ඨානං අගමාසි. තත්‍රාපි පදනික්ඛෙපං දිස්වා තත්ථෙව චින්තෙත්වා පුන පාදෙ පාදං නික්ඛිපන්තො ද්වාරං විවරිත්වා අන්තොපණ්ණසාලං පවිසිත්වා පච්චෙකබුද්ධං අපස්සන්තො ඉතො චිතො ච ඔලොකයමානො තස්සා සනසිලාපට්ටං අද්දස. තම්පි දිස්වා “නායං සමණො ඉධ නිසින්නො වණිජ්ජාදිකම්මං චින්තෙසි, අද්ධා අත්තනො හිතං සමණධම්මමෙව චින්තෙසී”ති තත්ථෙව නිසීදිත්වා යොනිසො මනසි කරොන්තො යථාක්කමෙන සමථං විපස්සනඤ්ච පරිපූරෙත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. සො ලොකුත්තරසුඛං අනුභවන්තො තතො න නික්ඛමති. අමච්චා “රඤ්ඤො ආණා නාම ගරුකා, මම පුත්තං ගහෙත්වා චිරං අරඤ්ඤෙ පපඤ්චිත්ථා”ති දණ්ඩම්පි නො පණෙය්‍ය, කුමාරං ගහෙත්වා ගච්ඡාමා”ති පණ්ණසාලං පවිසිත්වා පච්චෙකබුද්ධං අදිස්වා කුමාරං තථා නිසින්නං දිස්වා “අයං පච්චෙකබුද්ධං අපස්සන්තො චින්තාය නිසින්නො”ති මන්ත්වා ආහංසු: දෙව! පච්චෙකබුද්ධො ඉධෙව වසති, න කුහිඤ්චි ගතො, සොපි නං ආගන්ත්වා ඛමාපෙස්සාම, න දිට්ඨො පච්චෙකසම්බුද්ධොති මා චින්තය; එහි ගච්ඡාමාති. කුමාරො නාහං චින්තෙමි, අචින්තකොම්හි ජාතොති ආහ. කිං කථං සාමී?ති. පච්චෙකබුද්ධො ජාතොම්හීති. පුරිමනයෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි: **මිගො අරඤ්ඤම්හීති.**

තත්ථ **මිගොති** ද්වෙ මිගා: තිණමිගො පසදමිගොති ච. අපි ච සබ්බෙසං ආරඤ්ඤකචතුප්පදානං එතං අධිවචනං. ඉධ පන පසදමිගො අධිප්පෙතො. **අරඤ්ඤම්හීති** ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසං අරඤ්ඤං; ඉධ පන උය්‍යානං අධිප්පෙතං, තස්මා උය්‍යානම්හීති වුත්තං හොති. **යථාති** පටිභාගෙ.[1] **අබද්ධොති** රජ්ජුබන්ධනාදීසු යෙන කෙනචි අබද්ධො; එතෙන විස්සත්ථචරියං දීපෙති. **යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරායාති** යෙන දිසාභාගෙන ඉච්ඡති, තෙන ගොචරත්ථං ගච්ඡති; තස්මා තත්ථ යත්තකං ඉච්ඡති ගන්තුං තත්තකං ගච්ඡති, යං ඉච්ඡති ඛාදිතුං තං ඛාදතීති දීපෙති. වුත්තම්පි චෙතං භගවතා:– සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤෙ පවනෙ චරමානො විස්සත්ථො ගච්ඡති විස්සත්ථො තිට්ඨති විස්සත්ථො නිසීදති විස්සත්ථො සෙය්‍යං කප්පෙති, තං කිස්ස හෙතු? අනාපාථගතො භික්ඛවෙ ලුද්දස්ස, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි –පෙ– පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අන්ධමකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරස්ස චක්ඛුං අදස්සනං ගතො පාපිමතො”ති විත්ථාරො. **විඤ්ඤූ නරොති** පණ්ඩිතපුරිසො. **සෙරිතන්ති**

සච්ඡන්දවුත්තිතං අපරායත්තභාවං. **පෙක්ඛමානොති** පඤ්ඤාචක්ඛුනා ඔලොකයමානො, අථවා ධම්මසෙරිතං පුග්ගලසෙරිතඤ්ච. ලොකුත්තරධම්මා හි කිලෙසවසං අගමනතො සෙරිනො, තෙහි සමන්නාගතා පුග්ගලා ච. තෙසං භාවනිද්දෙසො සෙරිතා; තං පෙක්ඛමානොති. කිං වුත්තං හොති? මිගො අරඤ්ඤම්හි යථා අබද්ධො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය, කදා නු ඛො අහම්පි එවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති ඉති මෙ තුම්හෙහි ඉතො චිතො ච පරිවාරෙත්වා ඨිතෙහි බද්ධස්ස යෙනිච්ඡකං ගන්තුං අලභන්තස්ස තස්මිං යෙනිච්ඡකගමනාභාවෙන යෙනිච්ඡකගමනෙ චානිසංසං[1] දිස්වා අනුක්කමෙන සමථවිපස්සනා පාරිපූරිං අගමංසු. තතො පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හි. තස්මා අඤ්ඤොපි විඤ්ඤූ නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති.** සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

මිගගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

6.

ආමන්තනාති කා උප්පත්ති? අතීතෙ කිර එකවජ්ජිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි මුදුකජාතිකො. යදා රාජපුරිසා තෙන සහ යුත්තං වා අයුත්තං වා මන්තෙතුකාමා හොන්ති, තදා තං පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං එකමන්තං නෙන්ති. තං එකදිවසං දිවාසෙය්‍යං උපගතං අඤ්ඤතරො පුරිසො "මම දෙව! සොතබ්බං අත්ථී"ති එකමන්තං ගමනං යාචි. සො උට්ඨාය අගමාසි. පුන එකො මහාඋපට්ඨානෙ නිසින්නං යාචි, එකො හත්ථික්ඛන්ධෙ, එකො අස්සපිට්ඨිම්හි, එකො සුවණ්ණරථෙ, එකො සිවිකායං නිසීදිත්වා උය්‍යානං ගච්ඡන්තං යාචි; තස්සපි[2] ඔරොහිත්වා එකමන්තං අගමාසි. අපරො ජනපදචාරිකං ගච්ඡන්තං යාචි, තස්සපි වචනං සොතුං හත්ථිතො ඔරුය්හ එකමන්තං අගමාසි. එවං සො එකවජ්ජිකොති පාකටො හුත්වා නිබ්බින්නො පබ්බජි. අමච්චා ඉස්සරියෙන වඩ්ඪිතා. තෙසු එකො ගන්ත්වා රාජානං ආහ: අමුකං නාම මහාරාජ! ජනපදං මය්හං දෙහීති. රාජා තං ඉත්ථන්නාමො නාම භුඤ්ජතීති භණති. සො රඤ්ඤො වචනං අනාදියිත්වා 'ගච්ඡාමහං තං ජනපදං ගහෙත්වා භුඤ්ජාමී'ති තත්ථ ගන්ත්වා කලහං කත්වා පුන උභොපි රඤ්ඤො සන්තිකං ආගතා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දොසං ආරොචෙන්ති. රාජා 'න සක්කා ඉමෙ තොසෙතු'න්ති තෙසං ලොභෙ ආදීනවං දිස්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො: සහායමජ්ඣෙ ඨිතස්ස දිවාසෙය්‍යසඞ්ඛාතෙ වාසෙ ච මහාඋපට්ඨානසඞ්ඛාතෙ ඨානෙ ච උය්‍යානගමනසඞ්ඛාතෙ ගමනෙ ච ජනපදචාරිකාසඞ්ඛාතාය චාරිකාය ච "ඉදං මෙ සුණ, ඉදං මෙ දෙහී"ති ආදිනා නයෙන තථා තථා ආමන්තනා හොති. තස්මාහං තත්ථ

---

1. ඉං-චානිසංසං. 2. ප-දිස්වා යාචි; සොපි තතො.

නිබ්බිජ්ජිත්වා[1]-යායං අරියජනසෙවිතා අනෙකානිසංසා එකන්තසුඛා-එවං සන්තෙපි ලොභාභිභූතෙහි සබ්බකාපුරිසෙහි අනභිජ්ඣිතා අනභිපත්ථිතා පබ්බජ්ජා, තං අනභිජ්ඣිතං, පරෙසං අවසවත්තනෙන ධම්මපුග්ගලවසෙන ච සෙරිතං පෙක්ඛමානො විපස්සනං ආරභිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබොධිං අධිගතොති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආමන්තනාගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

7.

ඛිඩ්ඩා රතීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං එකපුත්තිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො ච'ස්ස එකපුත්තකො[2] පියො මනාපො පාණසමො, සො සබ්බ[3]ඉරියාපථෙසු පුත්තං ගහෙත්වාව වත්තති. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං ඨපෙත්වා ගතො. කුමාරොපි තං දිවසංයෙව උප්පන්නෙන ව්‍යාධිනා මතො. අමච්චා පුත්තසිනෙහෙන රඤ්ඤො හදයම්පි ඵලෙය්‍යාති අනාරොචෙත්වාව තං ඣාපෙසුං. රාජාපි උය්‍යානෙ සුරාමදෙන මත්තො පුත්තං නෙව සරි, තථා දුතියදිවසෙපි න්හානභොජනවෙලාසු, භුත්තාවී නිසින්නො සරිත්වා පුත්තං මෙ ආනෙථාති ආහ. තස්ස අනුරූපෙන විධානෙන තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. තතො සොකාභිභූතො නිසින්නො එවං යොනිසො මනසාකාසි: "ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති. සො එවං අනුක්කමෙන අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං සම්මසන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. සෙසං සංසග්ගගාථාය වුත්තසදිසමෙව, ඨපෙත්වා ගාථායත්ථවණ්ණනං.

අත්ථවණ්ණනායං පන **ඛිඩ්ඩාති** කීළිතා, සා දුවිධා හොති: කායිකා ච වාචසිකා ච, කායිකා නාම හත්ථීහිපි කීළන්ති අස්සෙහිපි ධනූහිපි ථරූහිපීති එවමාදි, වාචසිකා ගීතං සිලොකභණනං මුඛභෙරීති එවමාදි. **රතීති** පඤ්චකාමගුණරති. **විපුලන්ති** යාව අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච ඨානෙන සකලත්තභාවබ්‍යාපකං. සෙසං පාකටමෙව. අනුසන්ධියොජනාපි චෙත්ථ සංසග්ගගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, තතො පරඤ්ච සබ්බං.

ඛිඩ්ඩාරතිගාථාවණ්ණනා.
සමත්තා.

8.

චාතුද්දිසොති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පඤ්ච පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසං වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා, තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසිරාජා අහොසි, සෙසා පාකතිකරාජානො. [illegible] චත්තාරොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා[4]

---

1. කත්ථචි-නිබ්බිණ්ණා පබ්බජිත්වා.
2. ප-තස්ස එකපුත්තකො අහොසි.
3. බහූසු-සබ්බ.
4. සී. I. පබ්බජිතා.

අනුක්කමේන පච්චේකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරේ වසන්තා එක දිවසං සමාපත්තිතෝ වුට්ඨාය වංසකළීරගාථායං වුත්තනයේනේව අත්තනෝ කම්මඤ්ච සහායඤ්ච ආවජ්ජිත්වා ඤත්වා බාරාණසිරඤ්ඤෝ උපායේන ආරම්මණං දස්සේතුං ඔකාසං ගවේසන්ති. සෝ ච රාජා තික්ඛත්තුං රත්තියා උබ්බිජ්ජති, භීතෝ විස්සරං කරෝති, මහාතලේ ධාවති. පුරෝහිතේන කාලස්සේව වුට්ඨාය සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡිතෝපි "කුතෝ මේ ආචරිය! සුඛ"න්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආරෝචේසි. පුරෝහිතෝපි "අයං රෝගෝ න සක්කා යේන කේනචි උද්ධවිරේචනාදිනා භේසජ්ජකම්මේන විනේතුං, මය්හං පන ඛාදනූපායෝ උප්පන්නෝ"ති චින්තෙත්වා "රජ්ජහානිජීවිතන්තරායාදීනං පුබ්බනිමිත්තං එතං මහාරාජා"ති රාජානං සුට්ඨුතරං උබ්බේජෙත්වා "තස්ස වූපසමත්ථං එත්තකේ ච එත්තකේ ච හත්ථිඅස්සරථාදයෝ හිරඤ්ඤසුවණ්ණඤ්ච දක්ඛිණං දත්වා යඤ්ඤෝ යජිතබ්බෝ"ති යඤ්ඤයජනේ සමාදපේසි. තතෝ පච්චේකබුද්ධා අනේකානි පාණසහස්සානි යඤ්ඤත්ථාය සම්පිණ්ඩියමානානි දිස්වා එතස්මිං කම්මේ කතේ දුබ්බෝධනෙය්‍යෝ හෝති, හන්ද නං පටිගච්චේව ගන්ත්වා පෙක්ඛාමාති වංසකළීරගාථාය වුත්තනයේනේව ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරමානා රාජඞ්ගණේ පාළියා අගමංසු. රාජා සීහපඤ්ජරේ ඨිතෝ රාජඞ්ගණං ඔලෝකයමානෝ තේ අද්දක්ඛි, සහ දස්සනේනේව චස්ස සිනේහෝ උප්පජ්ජි, තතෝ තේ පක්කෝසාපෙත්වා ආකාසතලේ පඤ්ඤත්තාසනේ නිසීදාපෙත්වා සක්කච්චං භෝජෙත්වා කතභත්තකිච්චේ "කේ තුම්හේ"ති පුච්ඡි. මයං මහාරාජ! චාතුද්දිසා නාමාති. භන්තේ චාතුද්දිසාති ඉමස්ස කෝ අත්ථෝ?ති. චතූසු දිසාසු කත්ථචි භයං වා චිත්තුත්‍රාසෝ වා අම්හාකං නත්ථි මහාරාජාති. භන්තේ තුම්හාකං තං භයං කිඞ්කාරණා න හෝතී?ති. මහාරාජ! "මෙත්තං භාවේම, කරුණං, මුදිතං, උපෙක්ඛං භාවේම, තේන නෝ තං භයං න හෝතී"ති වත්වාච උට්ඨායාසනා අත්තනෝ වසතිං අගමංසු. තතෝ රාජා චින්තේසි: ඉමේ සමණා මෙත්තාදිභාවනාය භයං න හෝතීති භණන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අනේකසහස්සං පාණවධං වණ්ණයන්ති, කේසං නු ඛෝ වචනං සච්ච?න්ති. අථස්ස එතදහෝසි: සමණා සුද්ධේනාසුද්ධං ධෝවන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අසුද්ධේනාසුද්ධං, න ච සක්කා අසුද්ධේන අසුද්ධං ධෝවිතුං, පබ්බජිතානං වචනං එව සච්චන්ති. සෝ සබ්බේ සත්තා සුඛිතා හෝන්තූති ආදිනා නයේන මෙත්තාදයෝ චත්තාරෝපි බ්‍රහ්මවිහාරේ භාවෙත්වා හිතඵරණචිත්තේන අමච්චේ ආණාපේසි: සබ්බේ පාණේ මුඤ්චථ, සීතානි පානීයානි[1] පිවන්තු, හරිතානි තිණානි ඛාදන්තු, සීතෝ ච නේසං වාතෝ උපවායතූති. තේ තථා අකංසු. තතෝ රාජා කල්‍යාණමිත්තානං වචනේන පාපකම්මා මුත්තෝම්හීති චින්තෙත්වා තත්ථේව නිසින්නෝ විපස්සිත්වා පච්චේකබෝධිං සච්ඡාකාසි. අමච්චේහි ච භෝජනවේලායං "භුඤ්ජ මහාරාජ! කාලෝ"ති වුත්තේ[2] "නාහං රාජා"ති පුරිමනයේනේව සබ්බං වත්වා ඉමං උදානව්‍යාකරණගාථං අභාසි.

---

1. සී. I - II. පානානි 2. සී. 1. වුත්තේතං.

තත්ථ **චාතුද්දිසොති** චතූසු දිසාසු යථාසුඛවිහාරී, 'එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී'ති[a] ආදිනා වා නයෙන බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාඵරිතා චතස්සො දිසා අස්ස සන්තීතිපි=**චාතුද්දිසො**. තාසු දිසාසු කත්ථචි සත්තෙ වා සඞ්ඛාරෙ වා භයෙන න පටිහඤ්ඤතීති=**අප්පටිඝො**. **සන්තුස්සමානොති** ද්වාදසවිධස්ස සන්තොසස්ස වසෙන සන්තුස්සකො. **ඉතරීතරෙනාති** උච්චාවචෙන පච්චයෙන. **පරිස්සයානං සහිතා අඡම්භීති** එත්ථ පරිස්සයන්ති[1] කායචිත්තානි, පරිහාපෙන්ති වා තෙසං සම්පත්තිං, තානි වා පටිච්ච සයන්තීති=**පරිස්සයා**, බාහිරානං සීහබ්‍යග්ඝාදීනං අබ්භන්තරානඤ්ච කාමච්ඡන්දාදීනං කායචිත්තුපද්දවානං එතං අධිවචනං, තෙ පරිස්සයෙ අධිවාසනක්ඛන්තියා ච විරියාදීහි ච ධම්මෙහි සහතීති=**පරිස්සයානං සහිතා**. ථද්ධභාවකරභයාභාවෙන **අඡම්භී**. කිං වුත්තං හොති? (යො) යථා තෙ චත්තාරො සමණා, එවං ඉතරීතරෙන පච්චයෙන සන්තුස්සමානො එත්ථ පටිපත්තිපදට්ඨානෙ සන්තොසෙ ඨිතො චතූසු දිසාසු මෙත්තාදිභාවනාය චාතුද්දිසො, සත්තසඞ්ඛාරෙසු පටිහනනකභයාභාවෙන අප්පටිඝො ච හොති, සො චාතුද්දිසත්තා වුත්තප්පකාරානං පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිඝත්තා අඡම්භී ච හොතීති එතං පටිපත්තිගුණං දිස්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. අථ වා තෙ සමණා විය සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන වුත්තනයෙනෙව චාතුද්දිසො හොතීති ඤත්වා එවං චාතුද්දිසභාවං පත්ථයන්තො යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා අධිගතොම්හි, තස්මා අඤ්ඤොපි ඊදිසං ඨානං පත්ථයමානො චාතුද්දිසතාය පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිඝතාය ච අඡම්භී හුත්වා **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති**. සෙසං වුත්තනයමෙව.

චාතුද්දිසගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

9.

දුස්සඞ්ගහාති කා උප්පත්ති? බාරාණසීරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසී කාලමකාසි. තතො වීතිවත්තෙසු සොකදිවසෙසු[2] එකං දිවසං අමච්චා රාජූනං නාම තෙසු තෙසු කිච්චෙසු අග්ගමහෙසී අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බා; සාධු දෙවො අඤ්ඤං දෙවිං ආනෙතූති යාචිංසු. රාජා තෙන හි භණෙ ජානාථාති ආහ. තෙ පරියෙසන්තා–සාමන්තරජ්ජෙ රාජා මතො, තස්ස දෙවී රජ්ජං අනුසාසති, සා ච ගබ්භිනී හොති. අමච්චා අයං රඤ්ඤො අනුරූපාති ඤත්වා යාචිංසු. සා ගබ්භිනී නාම මනුස්සානං අමනාපා හොති, සචෙ ආගමෙථ යාව විජායාමි, එවං හොතු, නො චෙ අඤ්ඤං පරියෙසථාති ආහ. තෙ රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං, රාජා ගබ්භිනීපි හොතු, ආනෙථාති ආහ. තෙ ආනෙසුං. රාජා තං මහෙසිං කත්වා සබ්බං මහෙසීභොගං අදාසි. තස්සා පරිජනඤ්ච නානාවිධෙහි පණ්ණාකාරෙහි සඞ්ගණ්හාති. සා කාලෙන පුත්තං විජායි. තම්පි රාජා අත්තනො ජාත

---

a. අඞ්ගුත්තර-තිකනි-මහ වග්ග, 1. බහූසු-පරිසහන්ති. 2, සී. 11. කතිපයදිවසෙසු.

පුත්තම්ව සබ්බිරියාපථෙසු අඞ්කෙ ච උරෙ ච කත්වා විහරති. තතො දෙවියා පරිජනො චින්තෙසි: රාජා අතිවිය සඞ්ගණ්හාති කුමාරං, අවිස්සසනීයානි රාජහදයානි, හන්ද නං පරිභෙදෙමාති. තතො කුමාරං "ත්වං තාත! අම්හාකං රඤ්ඤො පුත්තො, න ඉමස්ස රඤ්ඤො, මා එත්ථ විස්සාසං ආපජ්ජී"ති ආහංසු. අථ කුමාරො "එහි පුත්තා"ති රඤ්ඤා වුච්චමානොපි හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪියමානොපි පුබ්බෙ විය රාජානං න අල්ලීයති. රාජා කිං එතන්ති වීමංසන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා "අරෙ! එතෙ මයා එවං සඞ්ගය්හන්තාපි පටිකූලවත්තිනො එවා"ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතො. රාජා පබ්බජිතොති අමච්චපරිජනාපි බහූ පබ්බජිතා, සපරිජනො රාජා පබ්බජිතොති මනුස්සා පණීතෙ පච්චයෙ උපනෙන්ති. රාජා පණීතෙ පණීතෙ පච්චයෙ යථාබුඩ්ඪං දාපෙති. තත්ථ යෙ සුන්දරං ලභන්ති, තෙ තුස්සන්ති. ඉතරෙ උජ්ඣායන්ති: මයං පරිවෙණසම්මජ්ජනාදීනි සබ්බකිච්චානි කරොන්තා ලූඛභත්තං ජිණ්ණවත්ථඤ්ච ලභාමාති. සො තම්පි ඤත්වා "අරෙ[1] යථාබුඩ්ඪං දීයමානෙපි නාම උජ්ඣායන්ති, අහො අයං පරිසා දුස්සඞ්ගහා"ති පත්තචීවරං ආදාය එකො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තත්ථ ගතෙහි ච කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

සා අත්ථතො පාකටා එව. අයං පන යොජනා: දුස්සඞ්ගහා පබ්බජිතාපි එකෙ යෙ අසන්තොසාභිභූතා, තථාවිධා එව වා අථො ගහට්ඨා ඝරමාවසන්තා, එතමහං දුස්සඞ්ගහභාවං ජිගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දුස්සඞ්ගහගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

10.

ඔරොපයිත්වාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර චාතුමාසිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා ගිම්හානං පඨමමාසෙ උය්‍යානං ගතො තත්ථ රමණීයෙ භූමිභාගෙ නීලඝනපත්තසඤ්ඡන්නං කොවිළාරරුක්ඛං දිස්වා කොවිළාරමූලෙ මම සයනං පඤ්ඤපෙථාති වත්වා උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙසි. පුන ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො, තදා කොවිළාරො පුප්ඵිතො හොති, තදාපි තථෙව අකාසි. පුනපි ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ගතො, තදා කොවිළාරො සංසීනපත්තො සුක්ඛරුක්ඛො විය අහොසි: තදාපි සො අදිස්වාව තං රුක්ඛං පුබ්බපරිචයෙන තත්ථෙව සෙය්‍යං ආණාපෙසි. අමච්චා ජානන්තාපි රඤ්ඤො ආණාති[2] භයෙන තත්ථ සෙය්‍යං පඤ්ඤපෙසුං. සො උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා "අරෙ! අයං පුබ්බෙ සඤ්ඡන්නපත්තො මණිමයො විය අභිරූපදස්සනො අහොසි, තතො මණිවණ්ණසාඛන්තරෙ ඨපිතපවාළඞ්කුරසදිසෙහි

1. කත්ථචි-අපරෙ. 2. සී. ආණත්තත්ති. පා. ආණත්තීති.

පුප්ඵිතසස්සිරිකවරදස්සනො අහොසි, මුත්තාදලසදිසවාලිකාකිණ්ණො චස්ස හෙට්ඨා භූමිභාගො බන්ධනාපමුත්තපුප්ඵසඤ්ඡන්නො රත්තකම්බල සඤ්ඡන්නො විය අහොසි, සො නාමජ්ජ සුක්ඛරුක්ඛො විය සාඛාමත්තාව සෙසො ඨිතො, අහො ජරාය උපහතො වරකොවිළාරො"ති චින්තෙත්වා අනුපාදින්නම්පි තාව ජරාය හඤ්ඤති, කිමඞ්ග පන උපාදින්නානීති අනිච්ච සඤ්ඤං පටිලභි. තදනුසාරෙනෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙ දුක්ඛතො ච අනත්ත තො ච විපස්සන්තො අහො වතාහම්පි සංසීනපත්තකොවිළාරො විය අපෙතගිහිබ්‍යඤ්ජනො භවෙය්‍යන්ති පත්ථයමානො අනුපුබ්බෙන තස්මිං සයනතලෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නොයෙව පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තතො ගමනකාලෙ අමච්චෙහි "කාලො ගන්තුං මහාරාජා"ති වුත්තෙ[1] නාහං රාජාති ආදීනි වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **ඔරොපයිත්වාති** අපනෙත්වා. **ගිහිබ්‍යඤ්ජනානීති** කෙසමස්සු ඔදාතවත්ථාලඞ්කාරමාලාගන්ධවිලෙපනිත්ථිපුත්තදාසිදාසාදීනි, එතානි හි ගිහිභාවං බ්‍යඤ්ජයන්ති, තස්මා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානීති වුච්චන්ති. **සංසීනපත්තොති** පතිතපත්තො. **ඡෙත්වානාති** මග්ගඤාණෙන ඡින්දිත්වා. **වීරොති** මග්ගවිරියසමන්නාගතො. **ගිහිබන්ධනානීති** කාමබන්ධනානි, කාමා හි ගිහීනං බන්ධනානි. අයං තාව පදත්ථො. අයම්පන අධිප්පායො: අහො වතාහම්පි ඔරොපයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි සංසීනපත්තො යථා කොවිළාරො භවෙය්‍යන්ති එවං හි චින්තයමානො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

කොවිළාරගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

පඨමො වග්ගො.

නිට්ඨිතො.

11-12.

සචෙ ලභෙථාති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ ද්වෙ පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසං වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා, තතො චවිත්වා ජෙට්ඨකො බාරාණසීරඤ්ඤො පුත්තො අහොසි. කනිට්ඨො පුරොහිතස්ස පුත්තො අහොසි. තෙ එකදිවසංයෙව පටිසන්ධිං ගහෙත්වා එකදිවසමෙව මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා සහපංසුකීළකා[2] සහායකා අහෙසුං. පුරොහිතපුත්තො පඤ්ඤවා අහොසි. සො රාජපුත්තං ආහ: සම්ම ත්වං පිතුනො අච්චයෙන රජ්ජං ලච්ඡසි, අහං පුරොහිතට්ඨානං, සුසික්ඛිතෙන ච සුඛං රජ්ජං අනුසාසිතුං සක්කා, එහි සිප්පං උග්ගහෙස්සාමාති. තතො උභොපි යඤ්ඤපවීතකණ්ඨා[3] හුත්වා ගාමනිගමාදිසු භික්ඛං චරමානා පච්චන්තජනපදගාමං ගතා. තඤ්ච ගාමං පච්චෙක

---

1. සී. I & II. වුත්තා. 2. සී. I, පංසුකීළනා. 3 ම. යඤ්ඤුපවීතකම්මා.

බුද්ධා භික්ඛාචාරවෙලායං පවිසන්ති. අථ මනුස්සා පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා උස්සාහජාතා ආසනානි පඤ්ඤපෙන්ති, පණීතං ඛාදනීයභොජනීයං උපනාමෙන්ති, මානෙන්ති, පූජෙන්ති. තෙසං එතදහොසි : අම්හෙහි සදිසා උච්චාකුලිකා[1] නාම නත්ථි, අථ ච පනිමෙ මනුස්සා යදි ඉච්ඡන්ති අම්හාකං භික්ඛං දෙන්ති, යදි නයිච්ඡන්ති න දෙන්ති. ඉමෙසං පන පබ්බජිතානං එවරූපං සක්කාරං කරොන්ති; අද්ධා එතෙ කිඤ්චි සිප්පං ජානන්ති. හන්ද තෙසං සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හාමාති තෙ මනුස්සෙසු පටික්කන්තෙසු ඔකාසං ලභිත්වා "යං භන්තෙ තුම්හෙ සිප්පං ජානාථ, තං අම්හෙපි සික්ඛාපෙථා"ති යාචිංසු. පච්චෙකබුද්ධා "න සක්කා අපබ්බජිතෙන සික්ඛිතු"න්ති ආහංසු. තෙ පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජිංසු. තතො තෙසං පච්චෙකබුද්ධා "එවං වො නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බ"න්ති ආදිනා නයෙන ආභිසමාචාරිකං ආචික්ඛිත්වා "ඉමස්ස සිප්පස්ස එකීභාවාභිරති නිප්ඵත්ති, තස්මා එකකෙනෙව නිසීදිතබ්බං, එකකෙන චඞ්කමිතබ්බං ඨාතබ්බං සයිතබ්බ"න්ති පාටියෙක්කං පණ්ණසාලමදංසු. තතො තෙ අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසීදිංසු. පුරොහිතපුත්තො නිසින්න කාලතොප්පභුති චිත්තසමාධානං ලද්ධා ඣානං ලභි. රාජපුත්තො මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගතො. සො තං දිස්වා කිං සම්මාති පුච්ඡි. උක්කණ්ඨිතොම්හීති ආහ. තෙන හි ඉධ නිසීදාති. සො තත්ථ මුහුත්තං නිසීදිත්වා ආහ : ඉමස්ස කිර සම්ම සිප්පස්ස එකීභාවාභිරති නිප්ඵත්තීති. පුරොහිතපුත්තො "එවං සම්ම, තෙන හි ත්වං අත්තනො නිසින්නොකාසං එව ගච්ඡ, උග්ගහෙස්සාම ඉමස්ස සිප්පස්ස නිප්ඵත්ති"න්ති ආහ. සො ගන්ත්වා පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො පුරිමනයෙනෙව තික්ඛත්තුං ආගතො. තතො නං පුරොහිතපුත්තො තථෙව උය්යොජෙත්වා තස්මිං ගතෙ චින්තෙසි: අයං අත්තනො ච කම්මං හාපෙති, මමඤ්ච ඉධ අභික්ඛණං ආගච්ඡන්තොති. සො පණ්ණසාලතො නික්ඛම්ම අරඤ්ඤං පවිට්ඨො. ඉතරො අත්තනො පණ්ණසාලාය නිසින්නො පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො හුත්වා තස්ස පණ්ණසාලං ආගන්ත්වා ඉතො චිතො ච මග්ගන්තොපි තං අදිස්වා චින්තෙසි : යො ගහට්ඨකාලෙ පණ්ණාකාරම්පි ආදාය ආගතො මං දට්ඨුං න ලභති, සො නාම මයි ආගතෙ දස්සනම්පි අදාතුකාමො අපක්කමි. අහො රෙ! චිත්ත න ලජ්ජසි, යං මං චතුක්ඛත්තුං ඉධානෙසි, සොදානි තෙ වසෙ න වත්තිස්සාමි, අඤ්ඤදත්ථු තං යෙව මම වසෙ වත්තෙස්සාමීති අත්තනො සෙනාසනං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. ඉතරොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා තත්ථෙව අගමාසි. තෙ උභොපි මනොසිලාතලෙ නිසීදිත්වා පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං ඉමා උදානගාථායො අභාසිංසු.

තත්ථ **නිපක**න්ති පකතිනිපුණං පණ්ඩිතං කසිණපරිකම්මාදිකුසලං. **සාධුවිහාරි**න්ති අප්පණාවිහාරෙන වා උපචාරෙන වා සමන්නාගතං. **ධීර**න්ති ධිතිසම්පන්නං. තත්ථ නිපකත්තෙන ධිතිසම්පදා වුත්තා ඉධ පන

1, ම, උච්චාකුලීනා·

ධිතිසම්පන්නාමෙවාති අත්ථො. ධිති නාම අසිථිලපරක්කමතා, "කාමං තචො ච න්හාරු ච"ති[a] එවං පවත්තවීරියස්සෙතං අධිවචනං; අපිච ධීසානපාපොතිපි ධීරො. **රාජාව රට්ඨං විජිතං පහායාති.** යථා පටිරාජා විජිතං රට්ඨං අනත්ථාවහන්ති ඤත්වා රජ්ජං පහාය එකො චරති, එවං බාලසහායං පහාය එකො චරෙ. අථවා **රාජාව රට්ඨ**න්ති යථා සුතසොමො රාජා විජිතරට්ඨං පහාය එකො චරි,[1] යථා ච මහාජනකො, එවං එකො චරෙති අයම්පි එතස්සත්ථො. සෙසං වුත්තානුසාරෙන සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතං.

සහායගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

13.

අද්ධා පසංසාමාති ඉමිස්සා ගාථාය යාව ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ පච්චෙකබුද්ධානං නිසජ්ජා තාව චාතුද්දිසගාථාය උප්පත්තිසදිසා එව උප්පත්ති. අයම්පන විසෙසො: යථා සො රාජා රත්තියා තික්ඛත්තුං උබ්බිජ්ජි, න තථා අයං, නෙවස්ස යඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො අහොසි. සො ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා "කෙ තුම්හෙ"ති පුච්ඡි. "මයං මහාරාජ! අනවජ්ජභොජිනො නාමා"ති. භන්තෙ අනවජ්ජභොජිනොති ඉමස්ස කො අත්ථො?ති. සුන්දරං වා අසුන්දරං වා ලද්ධා නිබ්බිකාරා භුඤ්ජාම මහාරාජාති. තං සුත්වා රඤ්ඤො එතදහොසි: යන්නූනාහං ඉමෙ උපපරික්ඛෙය්‍යං "එදිසා වා නො"ති. තං දිවසං කණාජකෙන බිලඞ්ගදුතියෙන පරිවිසි. පච්චෙකබුද්ධා අමතං භුඤ්ජන්තා විය නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිංසු. රාජා "හොන්ති නාම එකදිවසං පටිඤ්ඤාතත්තා නිබ්බිකාරා, සෙව ජානිස්සාමී"ති ස්වාතනායපි නිමන්තෙසි. තතො දුතියදිවසෙපි තථෙවාකාසි, තෙපි තථෙව පරිභුඤ්ජිංසු. අථ රාජා ඉදානි සුන්දරතරං දත්වා වීමංසිස්සාමීති පුනපි නිමන්තෙත්වා වෙ දිවසෙ මහාසක්කාරං කත්වා පණීතෙන අතිවිචිත්‍රෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසි. තෙ තථෙව නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිත්වා රඤ්ඤො මඞ්ගලං වත්වා පක්කමිංසු. රාජා අචිරපක්කන්තෙසු තෙසු "අනවජ්ජභොජිනොව ඉමෙ සමණා, අහො වතාහම්පි අනවජ්ජභොජී භවෙය්‍ය"න්ති චින්තෙත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබුද්ධො හුත්වා මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ අත්තනො ආරම්මණං විභාවෙන්තො ඉමං ගාථං අභාසි.

සා පදත්ථතො උත්තානා එව. කෙවලම්පන **සහායසම්පද**න්ති එත්ථ අසෙඛෙහි සීලාදික්ඛන්ධෙහි සම්පන්නා[2] සහායා එව සහායසම්පදාති වෙදිතබ්බා. අයම්පනෙත්ථ යොජනා: යා අයං වුත්තා සහායසම්පදා තං සහායසම්පදං **අද්ධා පසංසාම**, එකංසෙනෙව ථොමෙමාති වුත්තං හොති. කථං? **සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සහායාති.** කස්මා? අත්තනො හි

---

a. අඞ්ගුත්තර-දුකනි-පඨමවග්ග. 1. සී. I & II, චරති. 2. ප. සමන්නාගතා

සීලාදීහි සෙට්ඨෙ සෙවමානස්ස සීලාදයො ධම්මා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණන්ති, සමෙ සෙවමානස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං සමධාරණෙන[1] කුක්කුච්චස්ස විනොදනෙන ච ලද්ධා න පරිහායන්ති, එතෙ පන සහායකෙ සෙට්ඨෙ ච සමෙ ච අලද්ධා කුහනාදි මිච්ඡාජීවං වජ්ජෙත්වා ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජන්තො තත්ථ ච පටිඝානුනයං අනුප්පාදෙන්තො අනවජ්ජභොජී හුත්වා අත්ථකාමො කුලපුත්තො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො, අහම්පි හි එවං චරන්තො ඉමං සම්පත්තිං අධිගතොම්හීති.

අනවජ්ජභොජීගාථාවණ්ණනා .

සමත්තා.

14.

දිස්වා සුවණ්ණස්සාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො බාරාණසිරාජා ගිම්හසමයෙ දිවාසෙය්‍යං උපගතො. සන්තිකෙ චස්ස **වණ්ණදාසී** ගොසීසචන්දනං පිංසති. තස්සා එකබාහාය එකං සුවණ්ණවලයං, එක බාහාය ද්වෙ, තානි සඞ්ඝට්ටන්ති, ඉතරං න සඞ්ඝට්ටති. රාජා තං දිස්වා එවමෙව ගණවාසෙ සට්ටනා එකවාසෙ අසට්ටනාති පුනප්පුන තං දාසිං ඔලොකයමානො චින්තෙති. තෙන ච සමයෙන සබ්බාලඞ්කාර භූසිතා දෙවී තං බීජයන්තී ඨිතා හොති. සා වණ්ණදාසියා පටිබද්ධ චිත්තො මඤ්ඤෙ රාජාති චින්තෙත්වා තං දාසිං උට්ඨාපෙත්වා සයමෙව පිංසිතුමාරද්ධා. තස්සා උභොසු බාහාසු අනෙකෙ සුවණ්ණවලයා, තෙ සඞ්ඝට්ටන්තා මහාසද්දං ජනයිංසු. රාජා සුට්ඨුතරං නිබ්බින්දිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නොයෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං අනුත්තරෙන සුඛෙන සුඛිතං නිපන්නං චන්දනහත්ථා දෙවී උපසඞ්කමිත්වා "ආලිම්පාමි මහාරාජා"ති ආහ. අපෙහි මා ආලිම්පෙසීති[2] ආහ. සා "කිස්ස මහාරාජා?"ති. සො "නාහං රාජා"ති. එවමෙතෙසං තං කථාසල්ලාපං සුත්වා අමච්චා උපසඞ්කමිංසු. තෙහිපි මහාරාජ වාදෙන ආලපිතො "නාහං භනෙ රාජා"ති ආහ. සෙසං පඨමගාථායං වුත්තසදිසමෙව.

අයම්පන ගාථාවණ්ණනා: **දිස්වාති** ඔලොකෙත්වා. **සුවණ්ණස්සාති** කඤ්චනස්ස. **වලයානීති** පාඨසෙසො, සාවසෙසපාඨො හි අයං අත්ථො. **පභස්සරානීති** පභාසනසීලානි, ජුතිමන්තානීති වුත්තං හොති. **සෙසං** උත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා:- දිස්වා භුජස්මිං සුවණ්ණස්ස වලයානි ගණවාසෙ සති සඞ්ඝට්ටනා එකවාසෙ අසට්ටනාති එවං චින්තෙන්තො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොම්හීති. සෙසං වුත්තනය මෙවාති.

සුවණ්ණවලයගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

---

1. සමකරණෙන. 2. සී. I. පා. ආලිම්පාහීති. කත්ථචි-ආලිම්පසීති.

15.

එවං දුක්ඛමෙසනාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරෙ බාරාණසිරාජා දහරොව පබ්බජිතුකාමො අමච්චෙ ආණාපෙසි: දෙවිං ගහෙත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමීති. අමච්චා "න මහාරාජ! අරාජකං[1] රජ්ජං අම්හෙහි සක්කා රක්ඛිතුං, සාමන්තා ආගම්ම විලුම්පිස්සන්ති, යාව එකපුත්තකොපි උප්පජ්ජති, තාව ආගමෙහී"ති සඤ්ඤාපෙසුං. මුදුචිත්තො රාජා අධිවාසෙසි. අථ දෙවී ගබ්භං ගණ්හි. රාජා පුනපි තෙ ආණාපෙසි: දෙවී ගබ්භිනී, පුත්තං ජාතං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමීති. අමච්චා "දුජ්ජානං මහාරාජ! එතං. දෙවී පුත්තං වා විජායිස්සති ධීතරං වා, විජායනකාලං තාව ආගමෙහී"ති පුනපි සඤ්ඤාපෙසුං. අථ සා පුත්තං විජායි. තදාපි රාජා තථෙව අමච්චෙ ආණාපෙසි.. අමච්චා පුනපි රාජානං "ආගමෙහි මහාරාජ! යාව පටිබලො හොතී"ති බහූහි කාරණෙහි සඤ්ඤාපෙසුං. තතො කුමාරෙ පටිබලෙ ජාතෙ අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා 'පටිබලො අයං, රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා පටිපජ්ජථා'ති අමච්චානං ඔකාසං අදත්වා අන්තරාපණා කාසායවත්ථාදයො සබ්බපරික්ඛාරෙ ආහරාපෙත්වා අන්තෙපුරෙ එව පබ්බජිත්වා මහාජනකො විය නික්ඛමි. සබ්බපරිජනො නානප්පකාරකං පරිදෙවමානො රාජානං අනුබන්ධි. රාජා යාව අත්තනො රජ්ජසීමා තාව ගන්ත්වා කත්තරදණ්ඩෙන ලෙඛං කත්වා 'අයං ලෙඛා නාතික්කමිතබ්බා'ති ආහ. මහාජනො ලෙඛාය සීසං කත්වා භූමියං නිපන්නො පරිදෙවමානො "තුය්හං දානි තාත! රඤ්ඤො . ආණා කිං කරිස්සතී?"ති කුමාරං ලෙඛං අතික්කමාපෙසි. කුමාරො තාත තාතාති ධාවිත්වා රාජානං සම්පාපුණි. රාජා කුමාරං දිස්වා 'එතං මහාජනං පරිහරන්තො රජ්ජං කාරෙසිං, කිං දානි එකං දාරකං පරිහරිතුං න සක්ඛිස්ස'න්ති කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨො. තත්ථ පුබ්බපච්චෙකබුද්ධෙහි වසිතපණ්ණසාලං දිස්වා වාසං කප්පෙසි සද්ධිං පුත්තෙන. තතො කුමාරො වරසයනාදීසු කතපරිචයො තිණසන්ථරකෙ රජ්ජුමඤ්චකෙ වා සයමානො රොදති, සීතවාතාදීහි සම්ඵුට්ඨො සමානො 'සීතං තාත! උණ්හං තාත! මක්ඛිකා තාත! ඛාදන්ති, ඡාතොම්හි තාත! පිපාසිතොම්හි තාතා'ති වදති. රාජා තං සඤ්ඤාපෙන්තොයෙව රත්තිං වීතිනාමෙති, දිවාපිස්ස පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං උපනාමෙති, තං හොති මිස්සකභත්තං කඞ්ගුවරකමුග්ගාදිබහුලං. කුමාරො අච්ඡාදෙන්තම්පි තං ජිඝච්ඡාවසෙන භුඤ්ජමානො කතිපාහෙනෙව උණ්හෙ ඨපිතපදුමං විය මිලායි. පච්චෙකබොධිසත්තො පන පටිසඞ්ඛානබලෙන නිබ්බිකාරොයෙව භුඤ්ජති. තතො සො කුමාරං සඤ්ඤාපෙන්තො ආහ: 'නගරස්මිං තාත! පණීතො ආහාරො ලබ්භති, තත්ථ ගච්ඡාමා'ති. කුමාරො 'ආම තාතා'ති ආහ. තතො නං පුරක්ඛත්වා ආගතමග්ගෙනෙව නිවත්ති. කුමාරමාතාපි දෙවී "න දානි රාජා කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ චිරං වසිස්සති, කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සතී"ති

1. සී. II. අරාජිකං.

චින්තෙත්වා රඤ්ඤො කත්තරදණ්ඩෙන ලිඛිතට්ඨානෙ යෙව ගුත්තිං කාරාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තතො රාජා තස්සා වසතියා අවිදූරෙ ඨත්වා 'එත්ථ තෙ තාත! මාතා නිසින්නා, ගච්ඡාහී'ති පෙසෙසි. යාව ච සො තං ඨානං පාපුණාති, තාව උදික්ඛන්තො අට්ඨාසි "මා හෙව නං කොචි විහෙඨෙය්‍යා"ති. කුමාරො මාතුසන්තිකං ධාවන්තො අගමාසි. ආරක්ඛකපුරිසා ච නං දිස්වා දෙවියා ආරොචෙසුං, දෙවී වීසතිනාට කිත්ථිසහස්සපරිවුතා ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි, රඤ්ඤො ච පවත්තිං පුච්ඡි, අථ පච්ඡතො ආගච්ඡතීති සුත්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි, රාජාපි තදෙව[1] සකාවසථං අගමාසි, මනුස්සා රාජානං අදිස්වා නිවත්තිංසු. තතො දෙවී නිරාසා හුත්වා පුත්තං ගහෙත්වා නගරං ගන්ත්වා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. රාජාපි අත්තනො වසතිං පත්වා තත්ථ නිසින්නො විපස්සිත්වා පච්චෙක බොධිං සච්ඡිකත්වා මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමං උදානගාථං අභාසි.

සා පදත්ථතො උත්තානා එව. අයම්පන එත්ථ අධිප්පායො: ය්වායං එතෙන දුතියෙන කුමාරෙන සීතුණ්හාදීනි නිවෙදෙන්තෙන සහ වාසෙන තං සඤ්ඤාපෙන්තස්ස මම වාචාභිලාපො තස්මිං සිනෙහවසෙන අභිසජ්ජනා ච ජාතා, සචෙ අහං ඉමං න පරිච්චජාමි, තතො ආයතිම්පි තථෙව හොති යථා ඉදානි, එවං දුතියෙන සහ මමස්ස වාචාභිලාපො අභිසජ්ජනා වා, උභයම්පි චෙතං අන්තරායකරං විසෙසාධිගමස්සාති එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො තං ඡඩ්ඩෙත්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආයතිභයගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

16.

කාමා හි චිත්‍රාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර සෙට්ඨිපුත්තො දහරොව සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. තස්ස තිණ්ණං උතූනං තයො පාසාදා හොන්ති, සො තත්ථ සබ්බසම්පත්තීහි දෙවකුමාරො විය පරිචාරෙති. සො දහරොව සමානො පබ්බජිස්සාමීති මාතාපිතරො ආපුච්ඡි,[2] තෙ නිවාරෙන්ති, සො තථෙව නිබන්ධති, පුනපි නං මාතාපිතරො 'ත්වං තාත! සුඛුමාලො, දුක්කරා පබ්බජ්ජා, ඛුරධාරාය උපරි චඞ්කමණසදිසා'ති නානප්පකාරෙහි වාරෙන්ති, සො තථෙව නිබන්ධති. තෙ චින්තෙසුං: සචායං පබ්බජති අම්හාකං දොමනස්සං හොති, සචෙ නං නිවාරෙම එතස්ස දොමනස්සං හොති, අපි ච අම්හාකං දොමනස්සං හොතු මා ච එතස්සා'ති අනුජානිංසු. තතො සො සබ්බං පරිජනං පරිදෙවමානං අනාදියිත්වා ඉසිපතනං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජි, තස්ස උළාරසෙනාසනං න පාපුණාති, මඤ්චකෙ තට්ටිකං පත්ථරිත්වා සයි. සො වරසයනෙ කතපරිචයො සබ්බරත්තිං

---

1. කත්ථචි. තාවදෙව. 2. සී. පා. ආමන්තෙසි.

අතිදුක්ඛිතො අහොසි, පභාතෙපි සරීරපරිකම්මං කත්වා පත්තචීවරමාදාය පච්චෙකබුද්ධෙහි සද්ධිං පිණ්ඩාය පාවිසි. තත්ථ බුද්ධා අග්ගාසනඤ්ච අග්ගපිණ්ඩඤ්ච ලභන්ති, නවකා යං කිඤ්චිදෙව ආසනං ලූඛභොජනඤ්ච. සො තෙන ලූඛභොජනෙනාපි අතිදුක්ඛිතො අහොසි, සො කතිපාහෙනෙව කිසො දුබ්බණ්ණො හුත්වා නිබ්බිජ්ජි, යථා තං අපරිපාකගතෙ සමණධම්මෙ; තතො මාතාපිතූනං දූතං පෙසෙත්වා උප්පබ්බජි. සො කතිපාහස්සෙව[1] බලං ගහෙත්වා පුනපි පබ්බජිතුකාමො අහොසි. තතො තෙනෙව කමෙන පබ්බජිත්වා පුනපි උප්පබ්බජිත්වා තතියවාරෙ පබ්බජිත්වා සම්මා පටිපන්නො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං වත්වා පුන පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමමෙව ව්‍යාකරණගාථම්පි අභාසි.

තත්ථ කාමාති ද්වෙ කාමා: වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච, තත්ථ වත්ථුකාමා මනාපියරූපාදයො ධම්මා, කිලෙසකාමා ඡන්දාදයො සබ්බෙපි රාගප්පභෙදා, ඉධ පන වත්ථුකාමා අධිප්පෙතා; රූපාදිඅනෙකප්පකාරවසෙන **චිත්‍රා**; ලොකස්සාදවසෙන **මධුරා**; බාලපුථුජ්ජනානං මනං රමෙන්තීති=**මනොරමා. විරූපරූපෙනාති** විරූපෙන රූපෙන; නෙකවිධෙන සභාවෙනාති වුත්තං හොති. තෙ හි රූපාදිවසෙන චිත්‍රා, රූපාදීසුපි නීලාදිවසෙන විවිධරූපා, එවං තෙන විරූපරූපෙන තථා තථා අස්සාදං දස්සෙත්වා මථෙන්ති චිත්තං පබ්බජ්ජාය අභිරමිතුං න දෙන්තීති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. නිගමනම්පි ද්වීහි තීහි වා පදෙහි යොජෙත්වා පුරිමගාථාසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

කාමගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

17.

ඊතී චාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර රඤ්ඤො ගණ්ඩො උදපාදි, බාළ්හා වෙදනා වත්තන්ති. වෙජ්ජා සත්ථකම්මෙන විනා ඵාසු න හොතීති භණන්ති. රාජා තෙසං අභයං දත්වා සත්ථකම්මං කාරාපෙසි. තෙ ඵාලෙත්වා පුබ්බලොහිතං නීහරිත්වා නිබ්බෙදනං කත්වා වණං පට්ටෙන[2] බන්ධිංසු. ආහාරචාරෙසු ච තං සම්මා ඔවදිංසු. රාජා ලූඛභොජනෙන කිසසරීරො අහොසි, ගණ්ඩො චස්ස මිලායි, සො ඵාසුසඤ්ඤී හුත්වා සිනිද්ධාහාරං භුඤ්ජි, තෙන ච සඤ්ජාතබලො විසයෙ පටිසෙවි, තස්ස ගණ්ඩො පුන පුරිමසභාවංයෙව සම්පාපුණි. එවං යාව තික්ඛත්තුං සත්ථකම්මං කාරාපෙත්වා වෙජ්ජෙහි පරිවජ්ජිතො නිබ්බිජ්ජිත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විපස්සන්තො සත්තහි වස්සෙහි පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ එතීති=**ඊති**, ආගන්තුකානං අකුසලභාගියානං ව්‍යසනහෙතූනං එතං අධිවචනං; තස්මා කාමගුණාපි එතෙ අනෙකව්‍යසනාවහට්ඨෙන දළ්හසන්නිපාතට්ඨෙන ච **ඊති**. ගණ්ඩොපි අසුචිං පග්ඝරති

---

1. ම. කතිපාහෙ එව. 2. සී. වණපට්ටං, ම. වණපටං.

උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නො හොති, තස්මා එතෙ කිලෙසාසුචිපග්ඝරණතො උප්පාදජරාභඞ්ගෙහි උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නභාවතො ච **ගණ්ඩො**. උපද්දවතීති=**උපද්දවො**, අනත්ථං ජනෙන්තො අභිභවති අජ්ඣොත්ථරතීති අත්ථො. රාජදණ්ඩාදීනමෙතං අධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපෙතෙ අවිදිතනිබ්බානත්ථාවහහෙතුතාය සබ්බූපද්දවවත්ථුතාය ච **උපද්දවො**. යස්මා පනෙතෙ කිලෙසාතුරභාවං ජනෙන්තා සීලසඞ්ඛාතආරොග්‍යවිලොපං[1] උප්පාදෙන්තා පාකතිකමෙව ආරොග්‍යං විලුම්පන්ති, තස්මා ඉමිනා ආරොග්‍යවිලුම්පනට්ඨෙනෙව **රොගො**. අබ්භන්තරමනුප්පවිට්ඨට්ඨෙන පන අන්තොතුදකට්ඨෙන දුන්නීහරණීයට්ඨෙන ච **සල්ලං**. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභයාවහනතො **භයං**. මෙ එතන්ති=**මෙතං** සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. **නිගමනම්පි** වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ඊතිගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

18.

සීතඤ්චාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර සීතාලුකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ කුටිකායං විහරති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීතෙ සීතං උණ්හෙ උණ්හමෙව ච හොති අබ්භොකාසත්තා පදෙසස්ස ගොචරගාමෙ භික්ඛා යාවදත්ථාය[2] න ලබ්භති, පිවනකපානීයම්පි දුල්ලභං, වාතාතපඩංසමකසසිරිංසපාපි බාධෙන්ති. තස්ස එතදහොසි: ඉතො අඩ්ඪයොජනමත්තෙ සම්පන්නො පදෙසො, තත්ථ සබ්බෙපි එතෙ පරිස්සයා නත්ථි, යන්නූනාහං තත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං, ඵාසුකං විහරන්තෙන සක්කා විසෙසං අධිගන්තුන්ති. තස්ස පුන අහොසි: පබ්බජිතා නාම න පච්චයවසිකා හොන්ති, එවරූපඤ්ච චිත්තං වසෙ වත්තෙන්ති, න චිත්තස්ස වසෙ වත්තන්ති; නාහං ගමිස්සාමීති පච්චවෙක්ඛිත්වා න අගමාසි. එවං යාවතතියකං උප්පන්නං චිත්තං පච්චවෙක්ඛිත්වා නිවත්තෙසි. තතො තත්ථෙව සත්ත වස්සානි වසිත්වා සම්මා පටිපජ්ජමානො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව අගමාසි.

තත්ථ **සීතං** දුවිධං: අබ්භන්තරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච බාහිරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච; තථා උණ්හං. **ඩංසාති** පිඞ්ගලමක්ඛිකා. **සිරිංසපාති** යෙ කෙචි දීඝජාතිකා සරිත්වා ගච්ඡන්ති. සෙසං පාකටමෙව. නිගමනම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සීතාලුකගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

---

1. සී. පා. ලොලුප්පං. 2. ම. යාවදත්ථියං.

19.

නාගොවාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා වීසතිවස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා කාලකතො නිරයෙ වීසති එව වස්සානි පච්චිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ හත්ථියොනියං උප්පජ්ජිත්වා සුජාතක්ඛන්ධො පදුමවණ්ණසකලසරීරො උළාරො යූථපති මහානාගො අහොසි. තස්ස ඔභග්ගොභග්ගං සාඛාභඞ්ගං හත්ථිච්ඡාපාව ඛාදන්ති, ඔගාහෙපි නං හත්ථිනියො කද්දමෙන ලිම්පන්ති, සබ්බං පාරිලෙය්‍යකනාගස්සෙව අහොසි. සො යූථා නිබ්බිජ්ජිත්වා පක්කමි. තතො නං පදානුසාරෙන යූථං අනුබන්ධි. එවං යාවතතියං පක්කන්තො අනුබද්ධොව. තතො චින්තෙසි: ඉදානි මය්හං නත්තුකො බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, යන්නූනාහං අත්තනො පුරිමජාතියා උය්‍යානං ගච්ඡෙය්‍යං, තත්‍ර මං සො රක්ඛිස්සතීති. තතො රත්තියං නිද්දාවසං ගතෙ යූථෙ යූථං පහාය තමෙව උය්‍යානං පාවිසි, උය්‍යානපාලො දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා හත්ථිං ගහෙස්සාමීති සෙනාය පරිවාරෙසි. හත්ථී රාජානං එව අභිමුඛො ගච්ඡති. රාජා "මං අභිමුඛො එතී"ති ඛුරප්පං සන්නය්හිත්වා අට්ඨාසි. තතො හත්ථී 'විජ්ඣෙය්‍යාපි මං එසො"ති මානුසිකාය වාචාය "බ්‍රහ්මදත්ත! මා මං විජ්ඣි, අහං තෙ අය්‍යකො"ති ආහ. රාජා කිං භණසීති සබ්බං පුච්ඡි. හත්ථීපි රජ්ජෙ ච නරකෙ ච හත්ථියොනියඤ්ච පවත්තිං සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා–සුන්දරං මා භායි, මා ච කඤ්චි හිංසාපෙහීති[1] හත්ථිනො වට්ටඤ්ච ආරක්ඛකෙ ච හත්ථිභණ්ඩෙ ච උපට්ඨපෙසි. අථෙකදිවසං රාජා හත්ථික්ඛන්ධගතො අයං වීසතිවස්සානි රජ්ජං කත්වා[2] නිරයෙ පක්කො විපාකාවසෙසෙන ච තිරච්ඡානයොනියං උප්පන්නො තත්‍ථපි ගණවාසසඞ්ඝට්ටනං අසහන්තො ඉධාගතො, අහො දුක්ඛො ගණවාසො, එකීභාවො එව ච පන සුඛොති චින්තෙත්වා තත්‍ථෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං ලොකුත්තර සුඛෙන සුඛිතං අමච්චා උපසඞ්කමිත්වා පණිපාතං කත්වා "යානකාලො මහාරාජා"ති ආහංසු. තතො "නාහං රාජා"ති වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

සා පදත්ථතො පාකටා එව. අයම්පනෙත්ථ අධිප්පායයොජනා: සා ච ඛො යුත්තිවසෙන න අනුස්සවවසෙන. යථායං හත්ථී මනුස්ස කන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගච්ඡතීති වා සරීර මහන්තතාය වා නාගො, එවං කුදස්සු නාමාහම්පි අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගමනෙන ආගුං අකරණෙන පුන ඉත්ථත්තං අනාගමනෙන ච ගුණසරීරමහන්තතාය වා නාගො භවෙය්‍යං, යථා චෙස යූථානි විවජ්ජෙත්වා එකචරියසුඛෙන යථාභි රන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො, කුදස්සු නාමාහම්පි එවං ගණං විවජ්ජෙත්වා එකන්තාභිරතිසුඛෙන ඣාන සුඛෙන යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ,–යථා යථා සුඛං තථා තථා, යත්තකං වා ඉච්ඡාමි තත්තකං අරඤ්ඤෙ නිවසං, එකො චරෙ ඛග්ග

1. සී. පා. හිංසාපෙහීති, ප–හිංසෙත්ථි   2. කත්ථචි–කාරෙත්වා.

විසාණකප්පො, චරෙය්‍යන්ති අත්ථො. යථා වෙස සුසණ්ඨිතක්ඛන්ධතාය **සඤ්ජාතක්ඛන්ධො**, කුදස්සු නාමාහම්පි එවං අසෙක්ඛසීලක්ඛන්ධමහන්තතාය සඤ්ජාතක්ඛන්ධො භවෙය්‍යං; යථා වෙස පදුමසදිසගත්තතාය වා පදුමකුලෙ උප්පන්නතාය වා **පදුමී**, කුදස්සු නාමාහම්පි එවං පදුමසදිසබොජ්ඣඞ්ගමහන්තතාය වා අරියජාතිපදුමෙ උප්පන්නතාය වා **පදුමී** භවෙය්‍යං; යථා වෙස ථාමබලජවාදීහි **උළාරො**, කුදස්සු නාමාහම්පි එවං පරිසුද්ධකායසමාචාරතාදීහි සීලසමාධිනිබ්බෙධිකපඤ්ඤාදීහි වා **උළාරො** භවෙය්‍යන්ති එවං චින්තෙන්තො විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති.

නාගගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

20.

අට්ඨානතන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර පුත්තො දහරො එව සමානො පබ්බජිතුකාමො මාතාපිතරො ආමන්තෙසි.[1] මාතාපිතරො නං වාරෙන්ති, සො වාරියමානොපි නිබන්ධති යෙව පබ්බජිස්සාමීති. තතො නං පුබ්බෙ වුත්තසෙට්ඨිපුත්තං විය **සබ්බං** වත්වා අනුජානිංසු. පබ්බජිත්වා ච උය්‍යානෙයෙව වසිතබ්බන්ති පටිජානාපෙසුං. සො තථා අකාසි. තස්ස මාතා පාතොව **වීසතිසහස්ස**නාටකපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා පුත්තං යාගුං පායෙත්වා අන්තරඛජ්ජකාදීනි ච ඛාදාපෙත්වා යාවමජ්ඣන්හිකසමයං තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා නගරං පවිසති. පිතා ච මජ්ඣන්හිකෙ ආගන්ත්වා තං භොජෙත්වා අත්තනාපි භුඤ්ජිත්වා දිවසං තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා සායන්හසමයෙ ජාගරකපුරිසෙ ඨපෙත්වා නගරං පවිසති. සො එවං රත්තිං දිවං අවිවිත්තො විහරති.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආදිච්චබන්ධු නාම පච්චෙකබුද්ධො නන්දමූලකපබ්භාරෙ විහරති. සො ආවජ්ජෙන්තො තං අද්දස: අයං කුමාරො පබ්බජිතුං අසක්ඛි ජටං ඡින්දිතුං න සක්කොතීති, තතො පරං ආවජ්ජි: අත්තනො ධම්මතාය නිබ්බිජ්ජිස්සති නොති, අථ ධම්මතාය නිබ්බින්දන්තො අතිචිරං භවිස්සතීති ඤත්වා තස්ස ආරම්මණං දස්සෙස්සාමීති පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව මනොසිලාතලතො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ අට්ඨාසි. රාජපුරිසො දිස්වා පච්චෙකබුද්ධො මහාරාජාති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ඉදානි මෙ පුත්තො පච්චෙකබුද්ධෙන සද්ධිං අනුක්කණ්ඨිතො වසිස්සතීති පමුදිතමනො හුත්වා පච්චෙකබුද්ධං සක්කච්චං උපට්ඨහිත්වා තත්ථෙව වාසං යාචිත්වා පණ්ණසාලාදිවාවිහාරට්ඨානචඞ්කමණාදිසබ්බං කාරෙත්වා වාසෙසි. සො තත්ථ වසන්තො එකදිවසං ඔකාසං ලභිත්වා කුමාරං පුච්ඡි: කොසි ත්වන්ති? සො ආහ: අහං පබ්බජිතොති. පබ්බජිතා නාම න එදිසා හොන්ති. අථ භන්තෙ කීදිසා හොන්ති? කිං මය්හං අනනුච්ඡවියන්ති වුත්තෙ ත්වං අත්තනො අනනුච්ඡවියං න පෙක්ඛසි, නනු තෙ මාතා වීසති

1, ප. ආරොචෙසි.

සහස්සිත්ථීහි සද්ධිං පුබ්බණ්හසමයෙ ආගච්ඡන්ති උය්‍යානං අවිවිත්තං කරොන්ති, පිතා මහතා බලකායෙන සායන්හසමයෙ, ජාගරකපුරිසා සකලරත්තිං, පබ්බජිතා නාම තව සදිසා න හොන්ති, ඊදිසා පන හොන්තීති තත්‍ර ඨිතස්සෙව ඉද්ධියා හිමවති අඤ්ඤතරං විහාරං දස්සෙසි. සො තත්ථ පච්චෙකබුද්ධෙ ආලම්බනබාහං නිස්සාය ඨිතෙ ච චඞ්කමන්තෙ ච රජනකම්මසූචිකම්මාදීනි කරොන්තෙ ච දිස්වා ආහ තුම්හෙ ඉධ නාගච්ඡථ, පබ්බජ්ජා නාව තුම්හෙහි අනුඤ්ඤාතාති. ආම පබ්බජ්ජා අනුඤ්ඤාතා, පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සමණා නාම අත්තනො නිස්සරණං කාතුං ඉච්ඡිතං පත්ථිතඤ්ච පදෙසං ගන්තුං ලභන්ති. එත්තකංව වට්ටතීති වත්වා ආකාසෙ ඨත්වා "අට්ඨානතං සඞ්ගණිකාරතස්ස–යං ඵස්සයෙ සාමයිකං විමුත්ති"න්ති ඉමං උදානගාථං වත්වා දිස්සමානොයෙව කායෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. එවං ගතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ සො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. ආරක්ඛකපුරිසොපි සසිතො "කුමාරො ඉදානි කුහිං ගමිස්සතී"ති පමත්තො නිද්දං ඔක්කමි. සො තස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා පත්තචීවරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. තත්‍ර ච විවිත්තො විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා පච්චෙකබුද්ධට්ඨානං ගතො. තත්‍ර ච කථ මධිගතන්ති පුච්ඡිතො ආදිච්චබන්ධුනා වුත්තං උදානගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා අභාසි.

තස්සත්ථො: **අට්ඨානතන්ති** අට්ඨානං තං, අකාරණං තන්ති වුත්තං හොති; අනුනාසිකස්ස ලොපො කතො 'අරියසච්චානදස්සන'න්ති ආදීසු විය. **සඞ්ගණිකාරතස්සාති** ගණාභිරතස්ස. **යන්ති** කාරණවචනමෙතං; 'යං හිරීයති හිරීසිතබ්බෙනා'ති ආදීසු විය. **ඵස්සයෙති** අධිගච්ඡෙ. **සාමයිකං විමුත්තින්ති** ලොකියසමාපත්තිං, සා හි අප්පිතප්පිතසමයෙ එව පච්චනීකෙහි විමුච්චනතො සාමයිකා විමුත්තීති වුච්චති, තං සාමයිකං විමුත්තිං; අට්ඨානං තං–න තං කාරණං විජ්ජති, සඞ්ගණිකාරතස්ස යෙන කාරණෙන ඵස්සයෙ ඉති එතං ආදිච්චබන්ධුස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වචො නිසම්ම සඞ්ගණිකාරතිං පහාය යොනිසො පටිපජ්ජන්තො අධිගතොම්හීති ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අට්ඨානගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

දුතියො වග්ගො

නිට්ඨිතො.

21.

දිට්ඨිවිසූකානීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා රහොගතො චින්තෙසි: යථා සීතාදීනං පටිඝාතකානි උණ්හාදීනි අත්ථි, අත්ථි නු ඛො එවං වට්ටපටිඝාතකං විවට්ටං නොති. සො

a. සුත්තනි-මඞ්ගල සු.　b ධම්මස-අභිධම්ම ද්‍ර:-විභඞ්ග-ඛුද්දු-වි

අමච්චෙ පුච්ඡි: විවට්ටං ජානාථාති. තෙ ජානාම මහාරාජාති ආහංසු. රාජා කිං නාමාති? තතො "අනන්තවා ලොකො"ති ආදිනා නයෙන සස්සතුච්ඡෙදෙ කථෙසුං. අථ රාජා "ඉමෙ න ජානන්ති. සබ්බෙපි මෙ දිට්ඨිගතිකා"ති සයමෙව තෙසං විලොමතඤ්ච අයුත්තතඤ්ච දිස්වා "වට්ටපටිඝාතකං විවට්ටං අත්ථි, තං ගවෙසිතබ්බ"න්ති චින්තෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි, පච්චෙකබුද්ධමජ්ඣෙ ව්‍යාකරණගාථඤ්ච.

තස්සත්ථො: **දිට්ඨිවිසූකානීති** ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි; තානි හි මග්ගසම්මාදිට්ඨියා විරුද්ධට්ඨෙන විජ්ඣනට්ඨෙන විලොමට්ඨෙන ච විසූකානි, එවං දිට්ඨියා විසූකානීති=**දිට්ඨිවිසූකානි**, දිට්ඨියො එව වා විසූකානි=**දිට්ඨිවිසූකානි**. **උපාතිවත්තොති** දස්සනමග්ගෙන අතික්කන්තො. **පත්තො නියාමන්ති** අවිනිපාතධම්මතාය සම්බොධිපරායණතාය ච නියතභාවං අධිගතො, සම්මත්තනියාමසඞ්ඛාතං වා පඨමමග්ගන්ති; එත්තාවතා පඨමමග්ගකිච්චනිප්ඵත්ති ච තස්ස පටිලාභො ච වුත්තො. **පටිලද්ධමග්ගොති** ඉමිනා සෙසමග්ගපටිලාභං දස්සෙති. **උප්පන්නඤාණොම්හීති** උප්පන්නපච්චෙකබොධිඤාණො අම්හි; එතෙන ඵලං දස්සෙති. **අනඤ්ඤනෙය්‍යොති** අඤ්ඤෙහි ඉදං සච්චං ඉදං සච්චන්ති අනෙතබ්බො, එතෙන සයම්භුතං දීපෙති, පත්තෙ වා පච්චෙකබොධිඤාණෙ අඤ්ඤනෙය්‍යතාය[1] අභාවා සයංවසිතං. විපස්සනාය දිට්ඨිවිසූකානි උපාතිවත්තො, ආදිමග්ගෙන පත්තො නියාමං, සෙසෙහි පටිලද්ධමග්ගො, ඵලඤාණෙන උප්පන්නඤාණො, තං සබ්බං අත්තනාව අධිගතොති අනඤ්ඤනෙය්‍යො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දිට්ඨිවිසූකගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

22.

නිල්ලොලුපොති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර සූදො අන්තරභත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි මනුඤ්ඤදස්සනං සාදුරසං 'අප්පෙව නාම මෙ රාජා ධනමනුප්පදෙය්‍යා'ති. තං රඤ්ඤො ගන්ධෙනෙව භොත්තුකම්‍යතං ජනෙසි මුඛෙ ඛෙළං උප්පාදෙන්තං; පඨමකබළෙ පන මුඛෙ පක්ඛිත්තමත්තෙ සත්ත රසහරණිසහස්සානි අමතෙනෙව ඵුට්ඨානි[2] අහෙසුං. සූදො ඉදානි මෙ දස්සතීති චින්තෙසි. රාජාපි සක්කාරාරහො සූදොති චින්තෙසි. රසං සායිත්වා පන සක්කරොන්තං මං පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡෙය්‍ය "ලොලො අයං රාජා රසගරුකො"ති න කිඤ්චි අභණි. එවං යාව භොජනපරියොසානං තාව සූදොපි "ඉදානි දස්සති ඉදානි දස්සතී"ති චින්තෙසි. රාජාපි අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අභණි. තතො සූදො "නත්ථි ඉමස්ස රඤ්ඤො ජිව්හාවිඤ්ඤාණ"න්ති දුතියදිවසෙ අසාදුවන්තං උපනාමෙසි. රාජා භුඤ්ජන්තො

a. දීඝ -බ්‍රහ්මජාල සු.
1. සී. I & II. අනෙතය්‍යතාය. මඃ අඤ්ඤනෙය්‍යඤාණාය. 2. සී. ඵුට්ඨානි.

“තජ්ජනීගහණාකාරෙනො අජ්ජ සූදො”ති ජානන්තොපි පුබ්බෙ විය පච්චවෙක්ඛිත්වා අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අභණි. තතො සූදො “රාජා නෙව සුන්දරං නාසුන්දරං ජානාතී”ති චින්තෙත්වා සබ්බං පරිබ්බයං අත්තනා ගහෙත්වා යං කිඤ්චිදෙව පචිත්වා රඤ්ඤො දෙති. රාජා “අහො! ධනලොභො, අහං නාම වීසතිනගරසහස්සානි භුඤ්ජන්තො ඉමස්ස ලොභෙන භත්තමත්තම්පි න ලභාමී”ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **නිල්ලොලුපොති** අලොලුපො, යො හි රසතණ්හාභිභූතො හොති, සො භුසං ලුප්පති[1] පුනප්පුනඤ්ච ලුප්පති[1], තෙන **ලොලුපොති** වුච්චති. තස්මා එස තං පටික්ඛිපන්තො ආහ: **නිල්ලොලුපොති**. **නික්කුහොති** එත්ථ කිඤ්චාපි යස්ස තිවිධං කුහනවත්ථු නත්ථි, සො නික්කුහොති වුච්චති. ඉමිස්සා පන ගාථාය මනුඤ්ඤභොජනාදීසු විම්හයමනාපජ්ජනතො නික්කුහොති අයමධිප්පායො. **නිප්පිපාසොති** එත්ථ පාතුමිච්ඡා පිපාසා, තස්සා අභාවෙන නිප්පිපාසො, සාදුරසලොභෙන භොත්තුකම්‍යතාවිරහිතොති අත්ථො. **නිම්මක්ඛොති** එත්ථ පරගුණවිනාසනලක්ඛණො මක්ඛො, තස්ස අභාවෙන නිම්මක්ඛො; අත්තනො ගහට්ඨකාලෙ සූදස්ස ගුණමක්ඛනාභාවං සන්ධාය ආහ. **නිද්ධන්තකසාවමොහොති** එත්ථ රාගාදයො තයො කායදුච්චරිතාදීනි ච තීණීති ඡ ධම්මා යථාසම්භවං අප්පසන්නට්ඨෙන සකභාවං[2] විජහාපෙත්වා පරභාවං ගණ්හාපනට්ඨෙන ච කසාවාති වෙදිතබ්බා. යථාහ: “තත්ථ කතමෙ තයො කසාවා? රාගකසාවො දොසකසාවො මොහකසාවො, ඉමෙ තයො කසාවා–තත්ථ කතමෙ අපරෙපි තයො කසාවා? කායකසාවො වචීකසාවො මනොකසාවො”ති.[a] තෙසු මොහං ඨපෙත්වා පඤ්චන්නං කසාවානං තෙසඤ්ච සබ්බෙසං මූලභූතස්ස මොහස්ස නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො, තිණ්ණං එව වා කායවචීමනොකසාවානං මොහස්ස ච නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො, ඉතරෙසු නිල්ලොලුපතාදීහි රාගකසාවස්ස නිම්මක්ඛතාය දොසකසාවස්ස නිද්ධන්තභාවො සිද්ධො එව. **නිරාසයොති**[3] නිත්තණ්හො. **සබ්බලොකෙති** සකලලොකෙ, තීසු භවෙසු ද්වාදසසු වා ආයතනෙසු භවවිභවතණ්හාවිරහිතො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අථවා තයොපි පාදෙ වත්වා එකො චරෙති එවම්පි වා එකො චරිතුං සක්කුණෙය්‍යාති එවම්පි එත්ථ සම්බන්ධො කාතබ්බො.

නිල්ලොලුපගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

28.

පාපං සහායන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා මහතා රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො මනුස්සෙ කොට්ඨාගාරතො පුරාණධඤ්ඤාදීනි බහිද්ධා නීහරන්තෙ දිස්වා කිං භණෙ

1. ප. ලුබ්භති. 2. සී. පා. සභාවං. 3. සී. I. නිරාසො. a. විභඞ්ග-ඛුද්ද-වි.

ඉදානි අමච්චෙ පුච්ඡි. 'ඉදානි මහාරාජ නවධඤ්ඤානි නිප්ඵජ්ජිස්සන්ති, තෙසං ඔකාසං කාතුං ඉමෙ මනුස්සා පුරාණධඤ්ඤාදීනි ඡඩ්ඩෙන්තී'ති. රාජා "කිං භන්තෙ ඉත්ථාගාරබලකායාදීනං වට්ටං පරිපුණ්ණ"න්ති ආහ. ආම මහාරාජ! පරිපුණ්ණන්ති. තෙන හි භන්තෙ දානසාලා[1] කාරාපෙථ, දානානි දස්සාම; මා ඉමානි ධඤ්ඤානි අනුපකාරානි විනස්සිංසූති. තතො නං අඤ්ඤතරො දිට්ඨිගතිකො අමච්චො මහාරාජ "නත්ථි දින්න"න්ති ආරබ්භ යාව "බාලො ච පණ්ඩිතො ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තී"ති[a] වත්වා නිවාරෙසි. සො දුතියම්පි තතියම්පි කොට්ඨාගාරෙ විලුම්පන්තෙ දිස්වා තථෙව ආණාපෙසි. තතියම්පි නං "මහාරාජ දත්තුපඤ්ඤත්තං යදිදං දාන"න්ති ආදීනි වත්වා නිවාරෙසි. සො 'අරෙ අහං අත්තනො සන්තකම්පි න ලභාමි දාතුං, කිං මෙ ඉමෙහි පාපසහායෙහී'ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තඤ්ච පාපසහායං ගරහන්තො ඉමං උදාන ගාථං අභාසි.

තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො: ය්වායං දසවත්ථුකාය පාපදිට්ඨියා සමන්නාගතත්තා පාපො; පරෙසම්පි අනත්ථං දස්සෙතීති=අනත්ථදස්සී; කායදුච්චරිතාදිම්හි ච විසමෙ නිවිට්ඨො, තං අත්ථකාමො කුලපුත්තො **පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ, අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිවිට්ඨං. සයං න සෙවෙ**ති අත්තනො වසෙන න සෙවෙ, යදි පන පරවසො හොති, කිං සක්කා කාතුන්ති වුත්තං හොති. **පසුත**න්ති පසත්තං,[2] දිට්ඨිවසෙන තත්ථ තත්ථ ලග්ගන්ති අත්ථො. **පමත්ත**න්ති කාමගුණෙසු වොස්සට්ඨචිත්තං, කුසලභාවනාරහිතං වා;-තං එවරූපං න සෙවෙ න භජෙ න පයිරුපාසෙ, අඤ්ඤදත්ථු එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති.

පාපසහායගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

24.

බහුස්සුතන්ති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ අට්ඨ පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නාති සබ්බං අනවජ්ජභොජිගාථාය වුත්තසදිසමෙව. අයම්පන විසෙසො: පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා රාජා ආහ: කෙ තුම්හෙති. තෙ ආහංසු: මයං මහාරාජ බහුස්සුතා නාමාති. රාජා-අහං සුතබ්‍රහ්මදත්තො නාම, සුතෙන තිත්තිං න ගච්ඡාමි, හන්ද නෙසං සන්තිකෙ විචිත්‍රනයං සද්ධම්මදෙසනං සොස්සාමීති අත්තමනො දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ සඞ්ඝත්ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා වන්දිත්වා පුරතො නිසීදි "ධම්මකථං භන්තෙ කරොථා"ති. සො "සුඛී හොතු මහාරාජා, රාගක්ඛයො හොතූ"ති වත්වා උට්ඨිතො. රාජා අයං න බහුස්සුතො, දුතියො

---

1. සී. II. ධම්මසාලා. 2. සී. I & II. පසවං. පා පසටං. a. දීඝනි-සාමඤ්ඤඵල සු.

බහුසසුතො භවිසසතීති සෙවදනි විචිත්‍රධම්මදෙසනං සොසසාමීති සවාත නාය නිමනෙතසි. එවං යාව සබෙබසං පටිපාටි ගචඡති, තාව නිමනෙතසි. තෙ සබෙබපි–දෙසකඛයො හොතු, මොහකඛයො හොතු, ගතිකඛයො–වටටකඛයො–උපධිකඛයො–තණහකඛයො හොතූති එවං එකං එකං පදං විසෙසෙතවා සෙසං පඨමසදිසමෙව වතවා උටඨහිංසු. තතො රාජා ඉමෙ බහුසසුතා මයනති භණනති, න ච තෙසං විචිත්‍රකථා, කිමෙතෙහි වුතතනති තෙසං වචනතථං උපපරිකඛිතුමාරදෙධා. අථ රාගකඛයො හොතූති උපපරිකඛනෙතා රාගෙ ඛීණෙ දොසොපි මොහොපි අඤඤ තරඤඤතරෙපි කිලෙසා ඛීණා හොනතීති ඤතවා අතතමනො අහොසි. නිපපරියායබහුසසුතා ඉමෙ සමණා, යථාපි හි පුරිසෙන මහාපඨවිං වා ආකාසං වා අඞගුලියා නිදදිසනෙතන න අඞගුලිමනෙතාව පදෙසො නිදදිටෙඨා හොති, අපිච ඛො පන පඨවීආකාසා එව නිදදිටඨා හොනති. එවං ඉමෙහි එකමෙකං අතථං නිදදිසනෙතහි අපරිමාණා අතථා නිදදිටඨා හොනතීති.[1] තතො සො කුදදසු නාමාහමපි එවං බහුසසුතො භවිසසාමීති තථාරූපං බහුසසුතභාවං පතෙථනෙතා රජජං පහාය පබබජිතවා විපසසනෙතා පචෙචකබොධිං සචඡිකතවා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තතථායං සඞඛෙපතෙථා: **බහුසසුත**නති දුවිධො බහුසසුතො: තීසු පිටකෙසු අතථතො නිචචලො පරියතතිබහුසසුතො ච, මගගඵලවිජජා භිඤඤණානං පටිවිදධතතා පටිවෙධබහුසසුතො ච; තථා ධම්මධරො. උළාරෙහි පන කායවචීමනොකමෙමහි සමනනාගතො උළාරො යුතත පටිභානො මුතතපටිභානො යුතතමුතතපටිභානො ච පටිභානවා, පරියතතිපරිපුචඡාධිගමවසෙන ච තිධා පටිභානවා වෙදිතබෙබා. යසස හි පරියතති පටිභාති සො පරියතතිපටිභානවා, යසස අතථඤච ඤණඤච ලකඛණඤච ඨානාඨානඤච පරිපුචඡනතසස පරිපුචඡා පටිභාති සො පරිපුචඡාපටිභානවා, යෙන මගගාදයො පටිවිදධා හොනති සො පටිවෙධපටිභානවා, තං එවරූපං **බහුසසුතං ධම්මධරං භජෙථ මිතතං උළාරං පටිභානවනතං**, තතො තසසානුභාවෙන අතතතථ පරතථඋභයතථභෙදතො වා දිටඨධම්මිකසමපරායිකපරමතථභෙදතො වා අනෙකපපකාරානි **අඤඤාය අතථානි**; තතො "අහොසිනනුඛො අහං අතීතමදධාන"නතිආදිසු කඞඛාටඨානෙසු **විනෙයය කඞඛං** විචිකිචඡං විනෙතවා විනාසෙතවා එවං කතසබබකිචෙචා එකො චරෙ ඛගගවිසාණකපෙපාති.

බහුසසුතගාථාවණණනා
සමතතා.

25.

ඛිඩඩං රතිනති කා උපපතති? බාරාණසියං විභූසකබ්‍රහමදතෙතා නාම රාජා පාතොව යාගුං වා භතතං වා භුඤජිතවා නානාවිධවිභූස ණෙහි අතතානං විභූසාපෙතවා මහාආදාසෙ සකලසරීරං දිසවා යං න

---

1. සී. I. II. & පා. නිදදිටඨානි.
a. මජඣිමනි–සබබාසව සු.

ඉච්ඡති තං අපනෙත්වා අඤ්ඤෙන අඤ්ඤෙන විභූසනෙන විභූසාපෙති. තස්ස එකදිවසං එවං කරොන්තො භත්තවෙලා මජ්ඣන්තිකසමයො පත්තො; අථ අවිභූසිතොව දුස්සපට්ටෙන සීසං වෙඨෙත්වා භුඤ්ජිත්වා දිවාසෙය්‍යං උපගඤ්ඡි, පුනපි උට්ඨහිත්වා[1] තථෙව කරොන්තො සුරියො භග්ගො; එවං දුතියදිවසෙපි තතියදිවසෙපි. අථස්ස එවං මණ්ඩනපසුතස්ස පිට්ඨිරොගො උදපාදි. තස්සෙතදහොසි: අහො රෙ අහං සබ්බථාමෙන විභූසෙන්තොපි ඉමස්මිං කප්පකෙ විභූසනෙ අසන්තුට්ඨො ලොභං උප්පාදෙසිං, ලොභො ච නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හන්දාහං ලොභං නිග්ගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ ඛිඩ්ඩා රතී[2] ච පුබ්බෙ වුත්තාව. **කාමසුඛ**න්ති වත්ථුකාමසුඛං; වත්ථුකාමාපි හි සුඛස්ස විසයාදිභාවෙන සුඛන්ති වුච්චන්ති. යථාහ: “අත්ථි රූපං සුඛං සුඛානුපතිත”න්ති. එවමෙතං ඛිඩ්ඩං **රතිං කාමසුඛඤ්ච ඉමස්මිං ඔකාසලොකෙ අනලං කරිත්වා** අලන්ති අකත්වා එතං තප්පකන්ති වා සාරභූතන්ති වා එවං අග්ගහෙත්වා–**අනපෙක්ඛමානො**ති තෙන අනලඞ්කරණෙන අනපෙක්ඛණසීලො අපිහාලුකො නිත්තණ්හො. **විභූසනට්ඨානා විරතො සච්චවාදී එකො චරෙ**ති එත්ථ විභූසා දුවිධා: අගාරිකවිභූසා ච අනගාරිකවිභූසා ච, අගාරිකවිභූසා ච සාටකවෙඨනමාලාගන්ධාදි, අනගාරිකවිභූසා ච පත්තමණ්ඩනාදි, **විභූසා එව** විභූසනට්ඨානං, තස්මා විභූසනට්ඨානා තිවිධායපි විරතියා විරතො, අවිතථවචනතො සච්චවාදීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

විභූසනට්ඨානගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

26.

පුත්තඤ්ච දාරන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසීරඤ්ඤො කිර පුත්තො දහරකාලෙයෙව අභිසිත්තො රජ්ජං කාරෙති.[3] සො පඨමගාථාය වුත්තපච්චෙකබොධිසත්තො විය රජ්ජසිරිං අනුභොන්තො එකදිවසං චින්තෙසි: අහං රජ්ජං කාරෙන්තො බහූනං දුක්ඛං කාරෙමි, කිං මෙ එකස්ස භත්තත්ථාය ඉමිනා පාපෙන? හන්ද සුඛමුප්පාදෙමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ධනානී**ති මුත්තාමණිවෙළුරියසඞ්ඛසිලාපවාළරජතජාතරූපාදීනි රතනානි. **ධඤ්ඤානී**ති සාලිවීහියවගොධූමකඞ්ගුවරකකුද්‍රූසකප්පභෙදානි සත්ත සෙසාපරණ්ණානි ච. **බන්ධවානී**ති ඤාතිබන්ධු-ගොත්තබන්ධු-මිත්තබන්ධු-සිප්පබන්ධුවසෙන චතුබ්බිධබන්ධවෙ. **යථොධිකානී**ති සකසකඔධිවසෙන ඨිතානියෙව. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

පුත්තදාරගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. සී. උපට්ඨහිත්වා. 2. සී. I & II රතිං. 3. සී. II, පං. කාරෙසි.

27.

සඞෙගා එසොති කා උපපතති? බාරාණසියං කිර පාදලොලබ්‍රහමදතෙතා නාම රාජා අහොසි. සො පාතොව යාගුං වා භතතං වා භුඤජිතවා තීසු පාසාදෙසු තිවිධනාටකානි පසසති. තිවිධනාටකානීති- පුබබරාජතො ආගතං අනනතරරාජතො ආගතං අතතනො කාලෙ උටඨිතනති. සො එකදිවසං පාතොව දහරනාටකපාසාදං ගතො, තා නාටකියො රාජානං රමාපෙසසාමාති සකකසස දෙවානමිනදසස අචඡරායො විය අතීව මනොහරං නචචගීතවාදිතං පයොජෙසුං. රාජා අනචඡරියමෙතං දහරානනති අසනතුටෙඨා හුතවා මජඣිමනාටකපාසාදං ගතො, තාපි නාටකියො තථෙව අකංසු. සො තතථපි තථෙව අසනතුටෙඨා හුතවා මහානාටකපාසාදං ගතො, තාපි නාටකියො තථෙව අකංසු. රාජා වෙ තයො රජජපරිවටෙට අතීතානං තාසං මහලලකභාවෙන අටඨිකීළනසදිසං නචචං දිසවා ගීතඤච අමධුරං සුතවා පුනදෙව දහරනාටකපාසාදං පුන මජඣිමනාටකපාසාදනති එවං විචරිතවා කතථචි අසනතුටෙඨා චිනෙතසි: ඉමා නාටකියො සකකං දෙවානමිනදං අචඡරායො විය රමාපෙතුකාමා[1] සබබථාමෙන නචච ගීතවාදිතං පයොජෙසුං, සවාහං කතථචි අසනතුටෙඨා ලොභමෙව වඩෙඪමි, ලොභො නාමෙස අපායගමනීයො ධමෙමා, හනදාහං ලොභං නිගගණහාමීති රජජං පහාය පබබජිතවා විපසසනෙතා පචෙචකබොධිං සචඡිකතවා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තසසතෙථා: **සඞෙගා එසොති** අතතනො උපභොගං නිදදිසති, සො හි සජජනති තතථ පාණිනො කදදමෙපවිටෙඨා හතථී වියාති= සඞෙගා. **පරිතතමෙතථ සොඛ්‍යනති** එතථ පඤචකාමගුණූපභොගකාලෙ විපරීතසඤඤාය උපපාදෙතබබතො කාමාවචරධමමපරියාපනනතො වා ලාමකටෙඨන සොඛ්‍යං පරිතතං, විජජුපපභාය ඔභාසිතනචචදසසනසුඛං විය ඉතතරං, තාවකාලිකනති වුතතං හොති. **අපපසසාදෙ දුකඛමෙතථ භීයොති** එතථ ච යවායං "යං ඛො භිකඛවෙ ඉමෙ පඤච කාමගුණෙ පටිචච උපපජජති සුඛං සොමනසසං අයං කාමානං අසසාදො"ති[a] වුතෙතා සො, යමිදං "කො ච භිකඛවෙ කාමානං ආදීනවො: ඉධ භිකඛවෙ කුලපුතෙතා යෙන සිපපටඨානෙන ජීවිකං කපෙපති යදි මුදදාය යදි ගණනාය"ති[a] එවමාදිනා නයෙනෙතථ දුකඛං වුතතං, තං උපනිධාය අපෙපා උදබිනදුමතෙතා හොති, අථ ඛො දුකඛමෙව භීයො බහුං චතුසු සමුදෙදසු උදකසදිසං හොති, තෙන වුතතං: **අපපසසාදෙ දුකඛමෙතථ භීයොති. ගළො එසොති** අසසාදං දසෙසතවා ආකඩඪනවසෙන බළිසො එසොති, යදිදං පඤච කාමගුණා. **ඉති ඤතවා මුතීමාති** එවං ඤතවා බුදධිමා පණඩිතො පුරිසො සබබමෙතං පහාය එකො චරෙ ඛගගවිසාණකපෙපාති.

සඞගගාථාවණණනා
සමතතා.

1, ඝ. I, &, II, රමෙතුකාමං.   a. මජඣිමනි. දුකඛකඛනධසු.

28.

සන්දාලයිත්වාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අනිවත්තබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො සඞ්ගාමං වා ඔතිණ්ණො අජිනිත්වා අඤ්ඤං වා කිච්චං ආරද්ධො අනිට්ඨපෙත්වා න නිවත්තති, තස්මා නං එවං සඤ්ජානිංසු. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡති, තෙන ච සමයෙන දවඩාහො[1] උට්ඨාසි. සො අග්ගි සුක්ඛානි ච හරිතානි ච තිණාදීනි දහන්තො අනිවත්තමානො එව ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා තප්පටිභාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි: යථායං දවඩාහො[1] එවමෙව එකාදසවිධො අග්ගි සබ්බසත්තෙ දහන්තො අනිවත්තමානොව ගච්ඡති මහාදුක්ඛං උප්පාදෙන්තො; 'කුදස්සු නාමාහම්පි ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිවත්තනත්ථං අයං අග්ගි විය අරියමග්ගඤාණග්ගිනා කිලෙසෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡෙය්‍ය'න්ති. තතො මුහුත්තං ගන්ත්වා කෙවට්ටෙ අද්දස නදියං මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ. තෙසං ජාලන්තරං පවිට්ඨො එකො මහාමච්ඡො ජාලං භෙත්වා[3] පලායි. තෙ 'මච්ඡො ජාලං භෙත්වා ගතො'ති සද්දමකංසු. රාජා තම්පි වචනං සුත්වා තප්පටිභාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි: 'කුදස්සු නාමාහම්පි අරියමග්ගඤාණෙන තණ්හාදිට්ඨිජාලං භෙත්වා[2] අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්‍ය'න්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි.

තස්සා දුතියපාදෙ **ජාල**න්ති සුත්තමයං වුච්චති. **අම්බූ**ති උදකං, තත්ථ චරතීති=අම්බුචාරී, මච්ඡස්සෙතං අධිවචනං, සලිලෙ අම්බුචාරී=**සලිලම්බුචාරී**, තස්මිං නදීසලිලෙ ජාලං භෙත්වා අම්බුචාරීවාති වුත්තං හොති. තතියපාදෙ **දඩ්ඪ**න්ති දඩ්ඪට්ඨානං වුච්චති, යථා අග්ගි දඩ්ඪට්ඨානං පුන න නිවත්තති න තත්ථ භීයො ආගච්ඡති, එවං මග්ගඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං කාමගුණට්ඨානං අනිවත්තමානො, තත්ථ භීයො අනාගච්ඡන්තොති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සන්දාලගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

29.

ඔක්ඛිත්තචක්ඛූති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර චක්ඛුලොලබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො විය නාටකදස්සනමනුයුත්තො හොති. අයම්පන විසෙසො: සො අසන්තුට්ඨො තත්ථ තත්ථ ගච්ඡති, අයං තං තං නාටකං දිස්වා අතීව අභිනන්දිත්වා අභිනන්දිත්වා නාටකපරිවත්තදස්සනෙන තණ්හං වඩ්ඪෙන්තො විචරති. සො කිර නාටකදස්සනාය[3] ආගතං අඤ්ඤතරං කුටුම්බියභරියං දිස්වා රාගං උප්පාදෙසි. තතො සංවෙගමාපජ්ජිත්වා "අරෙ! අහං ඉමං තණ්හං වඩ්ඪෙන්තො අපායපරිපූරකො භවිස්සාමි, හන්ද නං නිග්ගණ්හිස්සාමී"ති[4] පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

1 සී. I. & II. දවදාහො. 3. සී. පා. නාටකදස්සනං.
2. සී. ගහෙත්වා. ම. ඡෙත්වා. 4. පා. නිග්ගණ්හාමීති.

තත්ථ **ඔක්ඛිත්තචක්ඛූති** හෙට්ඨා ඛිත්තචක්ඛු, සත්ත ගීවට්ඨීනි පටිපාටියා ඨපෙත්වා පරිවජ්ජනපහාතබ්බදස්සනත්ථං යුගමත්තං පෙක්ඛමානොති වුත්තං හොති, න හනුකට්ඨිනා හදයට්ඨිං සඞ්ඝට්ටෙන්තො, එවං හි ඔක්ඛිත්තචක්ඛුතා න සමණසාරුප්පා හොති. **න ච පාදලොලො**ති එකස්ස දුතියො ද්වින්නං තතියොති එවං ගණමජ්ඣං පවිසිතුකාමතාය කණ්ඩූයමානපාදො විය අභවන්තො දීඝචාරිකඅනවත්ථචාරිකා විරතො වා. **ගුත්තින්ද්‍රියොති** ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු ඉධ විසුං වුත්තාවසෙසවසෙන ගොපිතින්ද්‍රියො. **රක්ඛිතමානසානොති** මානසංයෙව මානසානං, තං රක්ඛිතමස්සාති=රක්ඛිතමානසානො, යථා කිලෙසෙහි න විලුප්පති, එවං රක්ඛිතචිත්තොති වුත්තං හොති. **අනවස්සුතොති** ඉමාය පටිපත්තියා තෙසු තෙසු ආරම්මණෙසු කිලෙසඅන්වාස්සවවිරහිතො. **අපරිඩය්හමානොති** එවං අන්වාස්සවවිරහා එව කිලෙසග්ගීහි අපරිඩය්හමානො, බහිද්ධා වා අනවස්සුතො අජ්ඣත්තං අපරිඩය්හමානො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති

ඔක්ඛිත්තචක්ඛුගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

30.

ඔහාරයිත්වාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අයං අඤ්ඤොපි චාතුමාසිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා චතුත්ථමාසෙ චතුත්ථමාසෙ උය්‍යානකීළනං[1] ගච්ඡති. සො එකදිවසං ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං පවිසන්තො උය්‍යානද්වාරෙ පත්තසඤ්ඡන්නං පුප්ඵාලඞ්කතවිටපං පාරිච්ඡත්තකකොවිළාරං දිස්වා එකං පුප්ඵං ගහෙත්වා උය්‍යානං පාවිසි. තතො රඤ්ඤා අග්ගපුප්ඵං ගහිතන්ති අඤ්ඤතරොපි අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධෙ ඨිතොයෙව එකං පුප්ඵං අග්ගහෙසි, එතෙනෙව උපායෙන සබ්බො බලකායො අග්ගහෙසි, පුප්ඵං අනාසාදෙන්තා පත්තම්පි ගණ්හිංසු. සො රුක්ඛො නිප්පත්තපුප්ඵො ඛන්ධමත්තොව අහොසි. තං රාජා සායන්හසමයෙ උය්‍යානා නික්ඛමන්තො දිස්වා කිං කතො අයං රුක්ඛො, මමාගමනවෙලායං මණිවණ්ණසාඛන්තරෙසු පවාළසදිසපුප්ඵාලඞ්කතො අහොසි, ඉදානි නිප්පත්තපුප්ඵො ජාතොති චින්තෙන්තො තස්සෙව අවිදූරෙ අපුප්ඵිතරුක්ඛං සඤ්ඡන්නපලාසං අද්දස, දිස්වා චස්ස එතදහොසි: අයං රුක්ඛො පුප්ඵභරිතසාඛත්තා බහුජනස්ස ලොභනීයො අහොසි, තෙන මුහුත්තෙනෙව බ්‍යසනං පත්තො, අයම්පන අඤ්ඤො අලොභනීයත්තා තථෙව ඨිතො. ඉදම්පි රජ්ජං පුප්ඵිතරුක්ඛො විය ලොභනීයං, භික්ඛුභාවො පන අපුප්ඵිතරුක්ඛො විය අලොභනීයො, තස්මා යාව ඉදම්පි අයං රුක්ඛො විය න විලුප්පති, තාව අයමඤ්ඤො සඤ්ඡන්නපත්තො යථා පාරිච්ඡත්තකො එවං කාසායෙනපි සඤ්ඡන්නෙන හුත්වා පබ්බජිතබ්බන්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

---

1. සී. I. ම. උය්‍යානකීළං.

තත්ථ **කාසායවත්ථො අභිනික්ඛමිත්වා**ති ඉමස්ස පාදස්ස ගෙහා අභිනික්ඛමිත්වා කාසායවත්ථො හුත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතං.

පාරිච්ඡත්තකගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

තතියො වග්ගො

නිට්ඨිතො.

81.

රසෙසූති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො[1] කිර බාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ අමච්චපුත්තෙහි පරිවුතො සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං කීළති. තස්ස සූදො සබ්බමංසානං රසං ගහෙත්වා අතීව සුසඞ්ඛතං අමතකප්පං අන්තරභත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි. සො තත්ථ ගෙධමාපන්නො කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජි. උදකකීළතො ච අතිවිකාලෙ නික්ඛන්තො සීඝසීඝං භුඤ්ජි. යෙහි සද්ධිං පුබ්බෙ භුඤ්ජති න තෙසං කඤ්චි[2] සරි. අථ පච්ඡා පටිසඞ්ඛං උප්පාදෙත්වා අහො මයා පාපකං කතං, ය්වාහං[3] රසතණ්හාය අභිභූතො සබ්බං ජනං විස්සරිත්වා එකොව භුඤ්ජිං, හන්ද නං රසතණ්හං නිග්ගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **රසෙසූ**ති අම්බිලමධුරතිත්තකටුකලොණිකඛාරිකකසාවාදිභෙදෙසු සායනීයෙසු. **ගෙධං අකර**න්ති ගිද්ධිං අකරොන්තො, තණ්හං අනුප්පාදෙන්තොති වුත්තං හොති. **අලොලො**ති ඉදං සායිස්සාමි ඉදං සායිස්සාමීති එවං රසවිසෙසෙසු අනාකුලො. **අනඤ්ඤපොසී**ති පොසෙතබ්බකසද්ධිවිහාරිකාදිවිරහිතො, කායසන්ධාරණමත්තෙන සන්තුට්ඨොති වුත්තං හොති. යථා වා පුබ්බෙ උය්‍යානෙ රසෙසු ගෙධකරණලොලො හුත්වා අනඤ්ඤපොසී ආසිං, එවං අහුත්වා, යාය තණ්හාය ලොලො හුත්වා රසෙසු ගෙධං කරොති, තං තණ්හං හිත්වා ආයතිං තණ්හාමූලකස්ස අඤ්ඤස්ස අත්තභාවස්ස අනිබ්බත්තනෙන අනඤ්ඤපොසීති දස්සෙති; අථවා අත්ථභඤ්ජනකට්ඨෙන අඤ්ඤෙති කිලෙසා වුච්චන්ති, තෙසං අපොසනෙන අනඤ්ඤපොසීති අයමෙපෙත්ථ අත්ථො. **සපදානචාරී**ති අවොක්කම්මචාරී අනුපුබ්බචාරී, ඝරපටිපාටිං අඡඩ්ඩෙත්වා අඩ්ඪකුලඤ්ච දලිද්දකුලඤ්ච නිරන්තරං පිණ්ඩාය පවිසමානොති අත්ථො. **කුලෙ කුලෙ අප්පටිබද්ධචිත්තො**ති ඛත්තියකුලාදිසු යත්ථ කත්ථචි කිලෙසවසෙන අලග්ගචිත්තො, චන්දූපමො නිච්චනවකො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති

රසගෙධගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. සී. I & II අනඤ්ඤපොසො. 2. සී. පං. කිඤ්චි. 3. සී. I & II ස්වාහං.

32.

පහාය පඤ්චාවරණානීති කා උප්පත්ති ? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා පඨමජ්ඣානලාභී අහොසි. සො ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ආවරණානීති** නීවරණානෙව, තානි අත්ථතො උරගසුත්තෙ වුත්තානි, තානි පන යස්මා අබ්භාදයො විය චන්දසූරියෙ[1] චෙතො ආවරන්ති, තස්මා **ආවරණානි චෙතසොති** වුත්තානි, තානි උපචාරෙන වා අප්පනාය වා **පහාය**. **උපක්කිලෙසෙති** උපගම්ම චිත්තං විබාධෙන්තෙ අකුසලධම්මෙ, වත්ථොපමාදීසු[a] වුත්තෙ අභිජ්ඣාදයො වා. **ව්‍යපනුජ්ජාති** නුදිත්වා[2] විනාසෙත්වා, විපස්සනාමග්ගෙන පජහිත්වාති අත්ථො. **සබ්බෙති** අනවසෙසෙ. එවං සමථවිපස්සනාසම්පන්නො පඨමමග්ගෙන දිට්ඨිනිස්සයස්ස පහීනත්තා **අනිස්සිතො**, සෙසමග්ගෙහි **ඡෙත්වා** තෙධාතුකං **සෙනහදොසං**, තණ්හං රාගන්ති[3] වුත්තං හොති, සෙනහො එව හි ගුණපටිපක්ඛතො **සෙනහදොසොති** වුත්තො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආවරණගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

33.

විපිට්ඨි කත්වානාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා චතුත්ථජ්ඣානලාභී අහොසි. සො ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො[4] ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **විපිට්ඨි කත්වානාති** විපිට්ඨිතො කත්වා, ඡඩ්ඩෙත්වා ජහිත්වාති අත්ථො. **සුඛං දුක්ඛඤ්චාති**[5] කායිකං සාතාසාතං. **සොමනස්සදොමනස්සන්ති** චෙතසිකං සාතාසාතං. **උපෙක්ඛන්ති** චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛං. **සමථන්ති** චතුත්ථජ්ඣානසමථමෙව. **විසුද්ධන්ති** පඤ්චනීවරණවිතක්කවිචාරපීතිසුඛසඞ්ඛාතෙහි නවහි පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා අතිසුද්ධං, නිද්ධන්තසුවණ්ණමිව විගතූපක්කිලෙසන්ති අත්ථො. අයම්පන යොජනා: විපිට්ඨි කත්වාන සුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච **පුබ්බෙව** පඨමජ්ඣානූපචාරභූමියං යෙව දුක්ඛං, තතියජ්ඣානූපචාරභූමියඤ්ච සුඛන්ති අධිප්පායො. පුන ආදිතොව වුත්තං චකාරං පරතො නෙත්වා සොමනස්සදොමනස්සඤ්ච විපිට්ඨි කත්වාන පුබ්බෙවාති අධිකාරො, තෙන සොමනස්සං චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ දොමනස්සඤ්ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙයෙවාති දීපෙති, එතානි හි එතෙසං පරියායතො පහානට්ඨානානි, නිප්පරියායතො පන දුක්ඛස්ස පඨමජ්ඣානං, දොමනස්සස්ස දුතියජ්ඣානං, සුඛස්ස තතියජ්ඣානං, සොමනස්සස්ස චතුත්ථජ්ඣානං,

---

1. සී. පං. චන්දසූරියං. 3. සී. I. II. තණ්හාරාගන්ති. a. මජ්ඣිමනි. 1-7. සු.
2. ප. පනුදිත්වා. 4. ම. දස්සෙන්තො. 5. ප. සුඛංච දුක්ඛංති.

පහාණට්ඨානං. යථාහ: "පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතී"ති ආදි, තං සබ්බං අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වුත්තං. යතො පුබ්බෙව[1] තීසු පඨමජ්ඣානාදිසු දුක්ඛදොමනස්සසුඛානි විපිට්ඨිං කත්වා එත්ථෙව චතුත්ථජ්ඣානෙ සොමනස්සං විපිට්ඨිං කත්වා ඉමාය පටිපදාය ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං එකො චරෙ ඉති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

විපිට්ඨිගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

34.

ආරද්ධවිරියොති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර පච්චන්තරාජා සහස්සයොධපරිමාණබලකායො රජ්ජෙන ඛුද්දකො පඤ්ඤාය මහන්තො අහොසි. සො එකදිවසං 'කිඤ්චාපි අහං ඛුද්දකො,[2] පඤ්ඤවතා ච පන සක්කා සකලජම්බුදීපං ගහෙතු'න්ති චින්තෙත්වා සාමන්තරඤ්ඤො දූතං පාහෙසි: සත්තදිවසබ්භන්තරෙ මෙ රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වාති. තතො සො අමච්චෙ සමොධානෙත්වා ආහ: මයා තුම්හෙ අනාපුච්ඡායෙව සාහසං කතං, අමුකස්ස රඤ්ඤො එවං පෙසිතං, කිං කාතබ්බන්ති. තෙ ආහංසු: සක්කා මහාරාජ සො දූතො නිවත්තෙතුන්ති. න සක්කා ගතො භවිස්සතීති. යදි එවං විනාසිතම්හා තයා, තෙන හි දුක්ඛං අඤ්ඤස්ස සත්ථෙන[3] මරිතුං, හන්ද මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මරාම, අත්තානං පහරිත්වා මරාම, උබ්බන්ධාම, විසං ඛාදාමාති එවං තෙසු එකමෙකො මරණමෙව සංවණ්ණෙති. තතො රාජා කිං මෙ ඉමෙහි, අත්ථි භණෙ මය්හං යොධාති ආහ. අථ අහං මහාරාජ යොධො, අහං මහාරාජ යොධොති තං යොධසහස්සං උට්ඨාසි. රාජා එතෙ උපපරික්ඛිස්සාමීති මන්තෙත්වා චිතකං සජ්ජෙත්වා ආහ: මයා භණෙ ඉදං නාම සාහසං කතං, තමෙම අමච්චා පටික්කොසන්ති, ස්වාහං චිතකං පවිසිස්සාමි, කො මයා සද්ධිං පවිසති, කො මය්හං ජීවිතං පරිච්චත්තන්ති. එවං වුත්තෙ පඤ්චසතා යොධා උට්ඨහිංසු: මයං මහාරාජ පවිසාමාති. තතො රාජා ඉතරෙ[4] පඤ්ච සතෙ ආහ: තුම්හෙදානි තාතා කිං කරිස්සථාති. තෙ ආහංසු: නායං මහාරාජ පුරිසකාරො, ඉත්ථිචරියා එසා, අපිච මහාරාජෙන පටිරඤ්ඤො දූතො පෙසිතො, තෙන මයං රඤ්ඤා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා මරිස්සාමාති. තතො රාජා පරිච්චත්තං තුම්හෙහි මම ජීවිතන්ති චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා තෙන යොධසහස්සෙන පරිවුතො ගන්ත්වා රජ්ජසීමාය නිසීදි. සොපි පටිරාජා තං පවත්තිං සුත්වා අරෙ සො ඛුද්දකරාජා මම දාසස්සාපි නප්පහොතීති රුස්සිත්වා[5] සබ්බං බලකායං ආදාය යුජ්ඣිතුං නික්ඛමි. ඛුද්දකරාජා තං අබ්භුය්යාතං දිස්වා බලකායං ආහ: තාතා තුම්හෙ න බහුකා, සබ්බෙ සම්පිණ්ඩිත්වා[6] අසිචම්මං ගහෙත්වා සීඝං ඉමස්ස රඤ්ඤො පුරතො

---

1. බහූසු-පුබ්බෙවාති.
2. ප: ඛුද්දකො රජ්ජෙන, පඤ්ඤාය පන මහා.
3. ම. භත්ථෙන.
4. ම. අපරෙ.
5. ම. දුස්සිත්වා.
6. ම. සම්පිණ්ඩිතා.

උජුකං එව ගච්ඡථාති. තෙ තථා අකංසු. අථ සා සෙනා ද්විධා භිජ්ජිත්වා අන්තරමදාසි. තෙ තං රාජානං ජීවගාහං ගණ්හිංසු. ඛුද්දක[1] රාජා තං මාරෙමීති පරිතො[2] ධාවති. පච්චිරාජා තං අභයං යාචි. තතො තස්ස අභයං දත්වා සපථං කාරාපෙත්වා අත්තනො මනුස්සං කත්වා තෙන සහ අඤ්ඤං රාජානං අබ්භුග්ගන්ත්වා තස්ස රජ්ජසීමාය ඨත්වා පෙසෙසි: රජ්ජං වා මෙ දෙතු යුද්ධං වාති. සො අහං එකයුද්ධම්පි න සහාමීති රජ්ජං නිය්යාතෙසි. එතෙනෙව උපායෙන සබ්බරාජානො ගහෙත්වා අන්තෙ බාරාණසිරාජානම්පි අග්ගහෙසි. සො එකසතරාජපරිවුතො සකල ජම්බුදීපෙ රජ්ජං අනුසාසන්තො චින්තෙසි: අහං පුබ්බෙ ඛුද්දකො අහොසිං, සොම්හි අත්තනො ඤාණසම්පත්තියා සකලජම්බුදීපස්ස ඉස්සරො ජාතො, තං ඛො පන මෙ ඤාණං ලොකියවිරියසම්පයුත්තං නෙව නිබ්බිදාය න විරාගාය සංවත්තති, සාධු වත'ස්සාහං ඉමිනා ඤාණෙන ලොකුත්තරධම්මං ගවෙසෙය්යන්ති. තතො බාරාණසිරඤ්ඤො රජ්ජං දත්වා පුත්තදාරඤ්ච සකජනපදමෙව පෙසෙත්වා පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො විරියසම්පත්තිං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ ආරද්ධං විරියං අස්සාති=**ආරද්ධවිරියො**, එතෙන අත්තනො විරියාරම්භං ආදිවිරියං දස්සෙති. පරමත්ථො වුච්චති නිබ්බානං, තස්ස පත්තියා **පරමත්ථපත්තියා**, එතෙන විරියාරම්භෙන පත්තබ්බං ඵලං දස්සෙති. **අලීනචිත්තොති** එතෙන විරියූපත්ථම්භානං[3] චිත්තචෙතසිකානං අලීනත්තං දස්සෙති. **අකුසීතවුත්තීති** එතෙන ඨානාසනචඞ්කමනාදීසු කායස්ස අනවසීදනං. **දළ්හනික්කමොති** එතෙන "කාමං තචො ච නහාරු ච"ති[a] එවං පවත්තං පදහනවිරියං දස්සෙති, යං තං අනුපුබ්බසික්ඛාදීසු පදහන්තො කායෙන චෙව පරමසච්චං සච්ඡිකරොතීති වුච්චති, අථවා එතෙන මග්ගසම්පයුත්තං විරියං දස්සෙති; තං හි දළ්හඤ්ච භාවනාපාරිපූරිං ගතත්තා, නික්කමො ච සබ්බසො පටිපක්ඛා නික්ඛන්තත්තා, තස්මා තංසමඞ්ගී පුග්ගලොපි-දළ්හො නික්කමො අස්සාති=**දළ්හනික්කමොති** වුච්චති. **ථාමබලූපපන්නොති** මග්ගක්ඛණෙ කායථාමෙන ඤාණබලෙන ච උපපන්නො, අථවා ථාමභූතෙන බලෙන උපපන්නොති ථාමබලූපපන්නො, ථිරං ඤාණබලූපපන්නොති වුත්තං හොති, එතෙන තස්ස විරියස්ස විපස්සනාඤාණසම්පයොගං දීපෙන්තො යොනිසො පදහනභාවං[4] සාධෙති. පුබ්බභාගමජ්ඣිමඋක්කට්ඨවිරිය වසෙන වා තයොපි පාදා යොජෙතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආරද්ධවිරියගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

35.

පටිසල්ලානන්ති කා උප්පත්ති? ඉමිස්සා ගාථාය ආවරණගාථා සදිසා එව උප්පත්ති, නත්ථි කොචි විසෙසො.

---

1. ඉ. අඤ්ඤෙ යොධා පලායිංසු. ඛුද්දක.
2. ඉ. පුරතො
a. අඞ්ගුත්තරනි-දු. ප. වග්ග.
3. විරියූපත්ථද්ධානං.
4. සී. පා. පධානභාවං.

අත්ථවණ්ණනායං පනස්ස **පටිසල්ලාන**න්ති තෙහි තෙහි සත්ත සඞ්ඛාරෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලානං එකමන්තසෙවිතා එකීභාවො, කායවිවෙකොති අත්ථො. **ඣාන**න්ති පච්චනීකජ්ඣාපනතො[1] ආරම්මණලක්ඛණූපනිජ්ඣානතො ච චිත්තවිවෙකො වුච්චති, තත්ථ අට්ඨ සමාපත්තියො නීවරණාදිපච්චනීකජ්ඣාපනතො[1] ආරම්මණූපනිජ්ඣානතො ච ඣානන්ති වුච්චති, විපස්සනාමග්ගඵලානි සත්තසඤ්ඤාදිපච්චනීකජ්ඣාපනතො[1] ලක්ඛණූපනිජ්ඣානතො ච, එවමෙත්ථ ඣානානි,[2] ඉධ පන ආරම්මණූපනිජ්ඣානංයෙව අධිප්පෙතං, එවමෙතං පටිසල්ලානඤ්ච ඣානඤ්ච **අරිඤ්චමානො** අජහමානො. **ධම්මෙසූ**ති විපස්සනූපගෙසු පඤ්චක්ඛන්ධාදිධම්මෙසු. **නිච්ච**න්ති සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං. **අනුධම්මචාරී**ති තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තනෙන අනුගතං **විපස්සනා**ධම්මං චරමානො, අථවා **ධම්මා**ති නව ලොකුත්තරධම්මා, **තෙසං** ධම්මානං අනුලොමො ධම්මොති **අනුධම්මො**, විපස්සනායෙතං අධිවචනං. තත්ථ ධම්මානං නිච්චං අනුධම්මචාරීති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං විභත්තිව්‍යත්තයෙන ධම්මෙසූති වුත්තං සියා. **ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසූ**ති තාය අනුධම්මචාරිතාසඞ්ඛාතාය[3] විපස්සනාය අනිච්චාකාරාදිදොසං තීසු භවෙසු සමනුපස්සන්තො එවං ඉමාය කායවිවෙකචිත්තවිවෙකසිඛාප්පත්තවිපස්සනාසඞ්ඛාතාය පටිපදාය අධිගතොති වත්තබ්බො, එකො චරෙති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

පටිසල්ලානගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

36.

තණ්හක්ඛයන්ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසීරාජා මහතා[4] රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස සරීරසොභාය ආවජ්ජිතහදයා සත්තා පුරතො ගච්ඡන්තාපි නිවත්තිත්වා තමෙව උල්ලොකෙන්ති, පච්ඡතො ගච්ඡන්තාපි, උභොහි පස්සෙහි ගච්ඡන්තාපි. පකතියා එව හි බුද්ධදස්සනෙ පුණ්ණචන්ද-සමුද්ද-රාජදස්සනෙ ච අතිත්තො ලොකො. අථ අඤ්ඤතරා කුටුම්බියභරියාපි උපරිපාසාදගතා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා අට්ඨාසි: රාජා තං දිස්වාව පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා අමච්චං ආණාපෙසි: ජානාහි තාව භණෙ අයං ඉත්ථී සස්සාමිකා වා අස්සාමිකා වාති. සො ඤත්වා සස්සාමිකාති ආරොචෙසි. අථ රාජා චින්තෙසි: ඉමා වීසති සහස්සනාටකියො දෙවච්ඡරායො විය මංයෙව එකං අභිරමෙන්ති, සො 'දානාහං එතාපි අතීසිත්වා[5] පරස්ස ඉත්ථියා තණ්හං උප්පාදෙසිං. සා උප්පන්නා අපායමෙව ආකඩ්ඪතීති තණ්හාය ආදීනවං දිස්වා හන්ද නං නිග්ගණ්හිස්සාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

---

1. බහුසු-ඣානතො.
2. බහුසු-යෙව චෙත්ථ ඵලානි.
3. සී චාරීසඞ්ඛාතාය.
4. බහුසු-මහච්ච.
5. ප. අතිසිත්වා.

තත්ථ **තණ්හක්ඛයන්ති** නිබ්බාණං, එවං දිට්ඨාදීනවාය **තණ්හාය** එව අප්පවත්තිං. **අප්පමත්තොති** සාතච්චකාරී සක්කච්චකාරී. **අනෙළමූගොති** අලාලාමුඛො, අථවා අනෙළො ච අමූගො ච, පණ්ඩිතො ව්‍යත්තොති වුත්තං හොති. හිතසුඛසම්පාපකං සුතමස්ස අත්ථීති **සුතවා**, ආගමසම්පන්නොති වුත්තං හොති. **සතීමාති** චිරකතාදීනං අනුස්සරිතා. **සඞ්ඛාතධම්මොති** ධම්මූපපරික්ඛාය පරිඤ්ඤාතධම්මො. **නියතොති** අරියමග්ගෙන නියාමප්පත්තො. **පධානවාති** සම්මප්පධානවිරියසම්පන්නො. උප්පටිපාටියා එස පාදෙ යොජෙතබ්බො. එවමෙතෙහි අප්පමාදාදීහි සමන්නාගතො නියාමසම්පාපකෙන පධානෙන පධානවා, තෙන පධානෙන පත්තනියාමත්තා[1] නියතො, තතො අරහත්තප්පත්තියා සඞ්ඛාතධම්මො, අරහා හි පුන සඞ්ඛාතබ්බාභාවතො සඞ්ඛාතධම්මොති වුච්චති. යථාහ :-

“යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ යෙ ච සෙඛා පුථූ ඉධා”ති.[a]

සෙසං වුත්තනයමෙව.

තණ්හක්ඛයගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

37.

සීහොවාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරස්ස කිර බාරාණසිරඤ්ඤො දූරෙ උය්‍යානං හොති. සො පගෙව වුට්ඨාය උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ යානා ඔරුය්හ උදකට්ඨානං උපගතො මුඛං ධොවිස්සාමීති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීහී පොතකං ජනිත්වා[2] ගොචරාය ගතා. රාජපුරිසො තං දිස්වා සීහපොතකො දෙවාති ආරොචෙසි. රාජා සීහො කිර න කස්සචි භායතීති තං උපපරික්ඛිතුං භෙරිආදීනි ආකොටාපෙසි. සීහපොතකො තං සද්දං සුත්වා තථෙව සයි. රාජා යාව තතියං ආකොටාපෙසි. සො තතියවාරෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා සබ්බං පරිසං ඔලොකෙත්වා තථෙව සයි. අථ රාජා යාවස්ස මාතා නාගච්ඡති තාව ගච්ඡාමාති වත්වා ගච්ඡන්තො චින්තෙසි : තං දිවසං ජාතොපි සීහපොතකො න සන්තසති න භායති, කුදස්සු නාමාහං තණ්හාදිට්ඨිපරිත්තාසං ඡෙත්වා න සන්තසෙය්‍යං න භායෙය්‍යන්ති. සො තං ආරම්මණං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො පුන කෙවට්ටෙහි මච්ඡෙ ගහෙත්වා සාඛාසු බන්ධිත්වා පසාරිතෙ[3] ජාලෙ වාතං අසඞ්ගංයෙව ගච්ඡමානං දිස්වා තම්පි නිමිත්තං අග්ගහෙසි : කුදස්සු නාමාහම්පි තණ්හාදිට්ඨිජාලං මොහජාලං වා ඵාලෙත්වා එවං අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්‍යන්ති. අථ උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණිතීරෙ නිසින්නො වාතබ්භාහතානි[4] පදුමානි ඔනමිත්වා උදකං ඵුසිත්වා වාතවිගමෙ පුන යථාට්ඨානෙ ඨිතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි දිස්වා තම්පි නිමිත්තං අග්ගහෙසි : කුදස්සු නාමාහම්පි යථා එතානි උදකෙ

---

1. සී. පා. පත්තනියාමතො
2. පා. ජනෙත්වා සී. ජණෙත්වා.
3. සී. පා. විසාරිතෙ.
4. ම. වාතප්පහටානි.

a. සුත්ත-අජිත-පඤ්හා.

ජාතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි තිට්ඨන්ති, එවමෙවං ලොකෙ ජාතො ලොකෙන අනුපලිත්තො තිට්ඨෙය්‍යන්ති. සො පුනප්පුන යථා සීහො වාතො පදුමානි, එවං අසන්තසන්තෙන අසජ්ජමානෙන අනුපලිත්තෙන භවිතබ්බන්ති චින්තෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **සීහොති** චත්තාරො සීහා: තිණසීහො පණ්ඩුසීහො කාළසීහො කෙසරසීහොති, කෙසරසීහො තෙසං අග්ගමක්ඛායති, සො ච ඉධ අධිප්පෙතො. **වාතො** පුරත්ථිමාදිවසෙන අනෙකවිධො. **පදුමං** රත්තසෙතාදිවසෙන. තෙසු යො කොචි වාතො, යං කිඤ්චි පදුමඤ්ච වට්ටති යෙව. තත්ථ යස්මා සන්තාසො අත්තසිනෙහෙන හොති, අත්තසිනෙහො ච තණ්හාලෙපො, සොපි දිට්ඨිසම්පයුත්තෙන වා විප්පයුත්තෙන වා ලොභෙන හොති. සොපි ච තණ්හායෙව, සජ්ජනං පන තත්ථ උපපරික්ඛාවිරහිතස්ස මොහෙන හොති, මොහො ච අවිජ්ජා, තත්ථ සමථෙන තණ්හාය පහානං හොති විපස්සනාය අවිජ්ජාය,[1] තස්මා සමථෙන අත්තසිනෙහං පහාය **සීහොව සද්දෙසු** අනිච්චදුක්ඛාදිසු **අසන්තසන්තො** විපස්සනාය මොහං පහාය **වාතොව ජාලම්හි** ඛන්ධායතනාදිසු **අසජ්ජමානො**, සමථෙනෙව ලොභා ලොභසම්පයුත්තත්තා එව දිට්ඨිඤ්ච පහාය **පදුමංව තොයෙන** සබ්බභවභොගලොභෙන අලිප්පමානො. එත්ථ ච සමථස්ස සීලං පදට්ඨානං, සමථො සමාධි, විපස්සනා පඤ්ඤාති, එවං තෙසු ද්වීසු ධම්මෙසු සිද්ධෙසු තයො ඛන්ධා සිද්ධා හොන්ති. තත්ථ සීලක්ඛන්ධෙන සුරතො හොති, සො සීහොව සද්දෙසු ආඝාතවත්ථූසු කුජ්ඣිතුකාමතාය න සන්තසති, පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන පටිවිද්ධසභාවො වාතොව ජාලම්හි ඛන්ධාදිධම්මභෙදෙ න සජ්ජති, සමාධික්ඛන්ධෙන වීතරාගො පදුමංව තොයෙන රාගෙන න ලිප්පති. එවං සමථවිපස්සනාහි සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධෙහි ච යථාසම්භවං අවිජ්ජාතණ්හානං තිණ්ණඤ්ච අකුසලමූලානං පහානවසෙන අසන්තසන්තො අසජ්ජමානො අලිප්පමානො ච වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

අසන්තසන්තගාථාවණ්ණනා.

සමත්තා.

38.

සීහො යථාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසීරාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගාමානුගාමිමග්ගං ඡඩ්ඩෙත්වා උජුං අටවිමග්ගං ගහෙත්වා මහතියා සෙනාය ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරස්මිං පබ්බතපාදෙ සීහො බාලසූරියාතපං තප්පමානො නිපන්නො හොති. තං දිස්වා රාජපුරිසො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සීහො කිර සද්දෙන න සන්තසතීති භෙරිසඞ්ඛපණවාදිසද්දං කාරාපෙසි. සීහො තථෙව නිපජ්ජි. දුතියම්පි කාරාපෙසි, සීහො තථෙව නිපජ්ජි.

1. ප. යස්මා සන්තාසො අත්තසිනෙහෙන හොති, අත්තසිනෙහො ච නාම අවිජ්ජාය,

තතියම්පි කාරාපෙසි, සීහො මමාපි පටිසත්තු අත්ථීති චතූහි පාදෙහි සුප්පතිට්ඨිතං පතිට්ඨහිත්වා සීහනාදං නදි. තං සුත්වාව හත්ථාරොහාදයො හත්ථිආදීහි ඔරොහිත්වා තිණගහනානි පවිට්ඨා, හත්ථිඅස්සගණා දිසාවිදිසාසු පලාතා, රඤ්ඤො හත්ථිපි රාජානං ගහෙත්වා වනගහනානි පොථයමානො පලායි. සො තං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො රුක්ඛසාඛායං ඔලම්බිත්වා පථවිං පත්වා එකාපදිකමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පච්චෙකබුද්ධානං වසනට්ඨානං පාපුණිත්වා[1] තත්ථ පච්චෙකබුද්ධෙ පුච්ඡි: අපි භන්තෙ සද්දමස්සුත්ථාති. ආම මහාරාජාති. කස්ස සද්දං භන්තෙති? පඨමං භෙරිසඞ්ඛාදීනං පච්ඡා සීහස්සාති. න භායිත්ථ භන්තෙති? න මයං මහාරාජ කස්සචි සද්දස්ස භායාමාති. සක්කා පන භන්තෙ මය්හම්පි එදිසං කාතුන්ති? සක්කා මහාරාජ සචෙ පබ්බජසීති. පබ්බජාමි භන්තෙති. තතො නං පබ්බාජෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සොපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සහනා ච හනනා ච සීඝජවත්තා ච **සීහො**, කෙසරසීහොව ඉධ අධිප්පෙතො. දාඨාබලං අස්ස අත්ථීති=**දාඨාබලී**. පසය්හ අභිභුය්‍යාති උභයං චාරීසද්දෙන සහ යොජෙතබ්බං: **පසය්හචාරී අභිභුය්‍යචාරීති**. තත්ථ පසය්හ[2] නිග්ගහෙත්වා පවාහෙත්වා[3] චරණෙන **පසය්හචාරී**, අභිභවිත්වා සන්තාසෙත්වා වසීකත්වා චරණෙන **අභිභුය්‍යචාරී**. ස්වායං කායබලෙන පසය්හ චාරී, තෙජසා අභිභුය්‍ය චාරී; තත්ථ සචෙ කොචි වදෙය්‍ය: 'කිං පසය්හ අභිභුය්‍ය චාරී'ති. තතො **මිගානන්ති** සාමිවචනං උපයොගවචනං කත්වා මිගෙ පසය්හ අභිභුය්‍ය චාරීති පච්චත්තබ්බං. **පන්තානීති** දූරානි. **සෙනාසනානීති** වසනට්ඨානානි.[4] සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතං.

දාඨාබලීගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

39.

මෙත්තං උපෙක්ඛන්ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර රාජා මෙත්තාදිඣානලාභී අහොසි. සො ඣානසුඛන්තරායො[5] රජ්ජන්ති ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තූති ආදිනා නයෙන හිතසුඛූපනයනකාමතා **මෙත්තා**, අහො වත ඉමම්හා දුක්ඛා විමුච්චෙය්‍යුන්ති ආදිනා නයෙන අහිතදුක්ඛාපනයනකාමතා **කරුණා**, මොදන්ති වත භොන්තො සත්තා මොදන්ති සාධු සුට්ඨූති ආදිනා නයෙන හිතසුඛාවිප්පයොගකාමතා **මුදිතා**, පඤ්ඤායිස්සන්ති සකෙන කම්මෙනාති සුඛ

---

1. සී. පා. ම. පාපුණි.
2. පා. නිග්ගය්හ
3. ම. පග්ගහෙත්වා.
4. සී. III. ම. වසනට්ඨානානි,
5. ම ඣානසුඛන්තරායකරං.

දුක්ඛජ්ඣුපෙක්ඛණතා **උපෙක්ඛා**, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන උප්පටිපාටියා මෙත්තං වත්වා උපෙක්ඛා වුත්තා මුදිතා ච පච්ඡා. **විමුත්ති**න්ති චතස්සොපි හි[1] එතා අත්තනො පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා විමුත්තියො. තෙන වුත්තං:– "මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ"ති. තත්ථ **ආසෙවමානො**ති තිස්සො තිකචතුක්කජ්ඣානවසෙන භාවයමානො, උපෙක්ඛං චතුත්ථජ්ඣානවසෙන භාවයමානො. **කාලෙ**ති මෙත්තං ආසෙවිත්වා තතො වුට්ඨාය කරුණං, තතො වුට්ඨාය මුදිතං, තතො ඉතරතො වා නිප්පීතිකජ්ඣානතො වුට්ඨාය උපෙක්ඛං ආසෙවමානොව කාලෙ ආසෙවමානොති වුච්චති, ආසෙවිතුං ඵාසුකාලෙන වා. **සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො**ති දසසු දිසාසු සබ්බෙන සත්තලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො. මෙත්තාදීනං හි භාවිතත්තා සත්තා අප්පටිකූලා හොන්ති, සත්තෙසු ච විරොධභූතො පටිඝො වූපසම්මති, තෙන වුත්තං: **සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො**ති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරෙන පන මෙත්තාදිකථා අත්ථසාලිනියා ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වුත්තා. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

අප්පමඤ්ඤාගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

40.

රාගඤ්ච දොසඤ්චාති කා උප්පත්ති? රාජගහං කිර උපනිස්සාය මාතඞ්ගො නාම පච්චෙකසම්බුද්ධො විහරති සබ්බපච්ඡිමො පච්චෙකබුද්ධානං. අථ'ම්හාකං බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ දෙවතායො බොධිසත්තස්ස පූජත්ථාය ආගච්ඡන්තියො තං දිස්වා 'මාරිස මාරිස බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො'ති භණිංසු. සො නිරොධා වුට්ඨහන්තො තං සද්දං සුත්වා අත්තනො ච ජීවිතක්ඛයං දිස්වා–හිමවන්තෙ මහාපපාතො නාම පබ්බතො පච්චෙකබුද්ධානං පරිනිබ්බානට්ඨානං–තත්ථ ආකාසෙන ගන්ත්වා පුබ්බෙ පරිනිබ්බුතපච්චෙකබුද්ධස්ස අට්ඨිසඞ්ඝාටං පපාතෙ පක්ඛිපිත්වා සිලාතලෙ නිසීදිත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **රාගදොසමොහා** උරගසුත්තෙ වුත්තා. **සංයොජනානී**ති දස සංයොජනානි, තානි ච තෙන තෙන මග්ගෙන **සන්දාලයිත්වා**. **අසන්තසං ජීවිතසඞ්ඛයම්හී**ති ජීවිතසඞ්ඛයො වුච්චති චුතිචිත්තස්ස පරිභෙදො, තස්මිඤ්ච ජීවිතසඞ්ඛයෙ ජීවිතනිකන්තියා පහීනත්තා අසන්තසන්ති: එත්තාවතා සොපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං අත්තනො දස්සෙත්වා ගාථාපරියොසානෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායීති.

ජීවිතසඞ්ඛයගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

1, ම. චෙතසො විමුත්ති.

41.

භජන්තීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා ආදිගාථාය වුත්තප්පකාරමෙව ඵීතං රජ්ජං සමනුසාසති. තස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි, දුක්ඛා වෙදනා වත්තන්ති, වීසති සහස්සිත්ථියො පරිවාරෙත්වා හත්ථපාදසම්බාහනාදීනි කරොන්ති අමච්චා "න දානායං රාජා ජීවිස්සති, හන්ද මයං අත්තනො සරණං ගවෙසාමා"ති චින්තෙත්වා අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා උපට්ඨානං යාචිංසු. තෙ තත්ථ උපට්ඨහන්ති එව, න කිඤ්චි ලභන්ති. රාජාපි ආබාධා වුට්ඨහිත්වා පුච්ඡි: ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමො ච කුහින්ති. තතො තං පවත්තිං සුත්වා සීසං චාලෙත්වා තුණ්හී අහොසි. තෙපි අමච්චා 'රාජා වුට්ඨිතො'ති සුත්වා තත්ථ කිඤ්චි අලභමානා පරමෙන පාරිජුඤ්ඤෙන සමන්නාගතා පුනදෙව ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. තෙන ච රඤ්ඤා "කුහිං තාතා! තුම්හෙ ගතා"ති වුත්තා ආහංසු: දෙවං දුබ්බලං දිස්වා ආජීවිකාභයෙන'මහා අසුකං නාම ජනපදං ගතාති. රාජා සීසං චාලෙත්වා චින්තෙසි: යන්නූනාහමෙතෙ වීමංසෙය්‍යං, කිං පුනපි එවං කරෙය්‍යුං නොති. සො පුබ්බෙ සාභාවිකරොගෙන ඵුට්ඨො විය ගාළ්හවෙදනං අත්තානං දස්සෙන්තො ගිලානාලයං අකාසි. ඉත්ථියො සම්පරිවාරෙත්වා පුබ්බසදිසමෙව සබ්බං අකංසු. තෙපි අමච්චා තථෙව පුන බහුතරං ජනං ගහෙත්වා පක්කමිංසු. එවං රාජා යාවතතියං සබ්බං පුබ්බසදිසං අකාසි. තෙපි තථෙව[1] පක්කමිංසු. තතො චතුත්ථම්පි තෙ ආගතෙ දිස්වා "අහො ඉමෙ දුක්කරං අකංසු; යෙ මං ව්‍යාධිතං පහාය අනපෙක්ඛා පක්කමිංසූ"ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **භජන්තීති** සරීරෙන අල්ලීයන්ති පයිරුපාසන්ති. **සෙවන්තීති** අඤ්ජලිකම්මාදීහි කිඞ්කාරපටිස්සාවිතාය ච පරිචරන්ති. කාරණං අත්ථො එතෙසන්ති=**කාරණත්ථා**, භජනාය සෙවනාය ච නාඤ්ඤං කාරණමත්ථි, අත්ථො එව නෙසං කාරණං, අත්ථ[2]හෙතු සෙවන්තීති වුත්තං හොති. **නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තාති** ඉතො කිඤ්චි ලච්ඡාමාති එවං අත්තපටිලාභකාරණෙන නික්කාරණා, කෙවලං:-

> "උපකාරො ච යො මිත්තො යො ච මිත්තො සුඛෙ දුඛෙ,
> අත්ථක්ඛායී ච යො මිත්තො යො ච මිත්තා'නුකම්පකො"ති[a]

එවං වුත්තෙන අරියෙන මිත්තභාවෙන සමන්නාගතා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා; අත්තනි ඨිතා එතෙසං,[3] පඤ්ඤා, අත්තානංයෙව ඔලොකෙන්ති න අඤ්ඤන්ති= **අත්තට්ඨපඤ්ඤා**; **දිට්ඨට්ඨපඤ්ඤා**ති අයම්පි කිර පොරාණපාඨො, සම්පති දිට්ඨෙව අත්ථෙ එතෙසං පඤ්ඤා, න

1. තෙපි-කත්ථචි. 2. පං. අත්ත. 3. අධිඨිතා එසං-කත්ථචි. a. දී. නි. සිඞ්ගාලසුත්ත.

ආයතිං ඉමෙ පෙක්ඛන්තීති වුත්තං හොති. අසුචීති අසුචිනා අතරියෙන කායවචීමනොකම්මෙන සමන්නාගතා. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කාරණත්ථගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

චතුත්ථො වග්ගො.

නිට්ඨිතො.

එකාදසහි ගාථාහි

එවමෙතං එකචත්තාලීසගාථාපරිමාණං **ඛග්ගවිසාණසුත්තං** සාත්ථිදෙව වුත්තෙනක යොජනානයෙන සබ්බත්ථ යථානුරූපං යොජෙත්වා අනුසන්ධිතො අත්ථතො ච වෙදිතබ්බං, අතිවිත්ථාරභයෙන පන අම්හෙහි න සබ්බත්ථ යොජිතන්ති.

පරමත්ථජොතිකාය සුත්තනිපාතට්ඨකථාය
ඛග්ගවිසාණසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 4.

එවං මෙ සුතන්ති කසීභාරද්වාජසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවා මගධෙසු විහරන්තො දක්ඛිණාගිරිස්මිං එකනාලායං බ්‍රාහ්මණගාමෙ පුරෙභත්තකිච්චං පච්ඡාභත්තකිච්චන්ති ඉමෙසු ද්වීසු බුද්ධකිච්චෙසු පුරෙභත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පච්ඡාභත්තකිච්චාවසානෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො කසීභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා "තත්‍ථ මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සතී"ති ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ සියා: කතමං බුද්ධානං පුරෙභත්තකිච්චං? කතමං පච්ඡාභත්තකිච්චන්ති? වුච්චතෙ: බුද්ධො භගවා පාතො එව උට්ඨාය උපට්ඨාකානුග්ගහත්ථං සරීරඵාසුකත්ථඤ්ච මුඛධොවනාදිසරීරපරිකම්මං කත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා තාව විවිත්තාසනෙ වීතිනාමෙත්වා භික්ඛාචාරවෙලාය නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා චීවරං පාරුපිත්වා පත්තමාදාය කදාචි එකො කදාචි භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති; කදාචි පකතියා, කදාචි අනෙකෙහි පාටිහාරියෙහි වත්තමානෙහි. සෙය්‍යථීදං? පිණ්ඩාය පවිසතො ලොකනාථස්ස පුරතො පුරතො ගන්ත්වා මුදුගතයො වාතා පථවිං සොධෙන්ති, වලාහකා උදකඵුසිතානි මුඤ්චන්තා මග්ගෙ රෙණුං වූපසමෙත්වා උපරි විතානං හුත්වා තිට්ඨන්ති, අපරෙ වාතා පුප්ඵානි උපහරිත්වා මග්ගෙ ඔකිරන්ති, උන්නතා

භූමිප්පදෙසා ඔනමන්ති, ඔනතා උන්නමන්ති, පාදනික්ඛෙපසමයෙ සමාව භූමි හොති, සුඛසම්ඵස්සානි පදුමපුප්ඵානි වා පාදෙ සම්පටිච්ඡන්ති, ඉන්දඛීලස්ස අන්තො ඨපිතමත්තෙන දක්ඛිණපාදෙ සරීරා ඡබ්බණ්ණරස්මියො නිච්ඡරිත්වා සුවණ්ණරසපිඤ්ජරානි විය පාසාදකූටාගාරාදීනි කරොන්තියො ඉතො චිතො ච විධාවන්ති, හත්ථිඅස්සවිහඞ්ගාදයො සකසකට්ඨානෙසු ඨිතායෙව මධුරෙන ආකාරෙන සද්දං කරොන්ති, තථා භෙරිවීණාදීනි තූරියානි, මනුස්සානං කායූපගතානි ආභරණානි ච. තෙන සඤ්ඤාණෙන මනුස්සා ජානන්ති: අජ්ජ භගවා ඉධ පිණ්ඩාය පවිට්ඨොති. තෙ සුනිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය ඝරා නික්ඛමිත්වා අන්තරවීථිං පටිපජ්ජිත්වා භගවන්තං ගන්ධපුප්ඵාදීහි සක්කච්චං පූජෙත්වා වන්දිත්වා "අම්හාකං භන්තෙ දස භික්ඛූ, අම්හාකං වීසං, අම්හාකං භික්ඛුසතං දෙථා"ති යාචිත්වා භගවතොපි පත්තං ගහෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා සක්කච්චං පිණ්ඩපාතෙන පටිමානෙන්ති. භගවා කතභත්තකිච්චො තෙසං සන්තානානි ඔලොකෙත්වා තථා ධම්මං දෙසෙති, යථා කෙචි සරණගමනෙ පතිට්ඨහන්ති, කෙචි පඤ්චසු සීලෙසු, කෙචි සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලානං අඤ්ඤතරස්මිං, කෙචි පබ්බජිත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙන්ති. එවං තථා තථා ජනං අනුග්ගහෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං ගච්ඡති. තත්ථ මණ්ඩලමාලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදති, භික්ඛූනං භත්තකිච්චපරියොසානං ආගමයමානො. තතො භික්ඛූනං භත්තකිච්චපරියොසානෙ උපට්ඨාකො භගවතො නිවෙදෙති. අථ භගවා ගන්ධකුටිං පවිසති. ඉදං තාව පුරෙභත්තකිච්චං. යඤ්චෙත්ථ න වුත්තං, තං බ්‍රහ්මායුසුත්තෙන වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං.[1]

අථ භගවා එවං කතපුරෙභත්තකිච්චො ගන්ධකුටියා උපට්ඨානෙ නිසීදිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා පාදපීඨෙ ඨපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං ඔවදති: "භික්ඛවෙ අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ, බුද්ධුප්පාදො දුල්ලභො ලොකස්මිං, මනුස්සපටිලාභො දුල්ලභො, ඛණසම්පත්ති දුල්ලභා, පබ්බජ්ජා දුල්ලභා, සද්ධම්මසවණං දුල්ලභං ලොකස්මි"න්ති. තතො භික්ඛූ භගවන්තං වන්දිත්වා කම්මට්ඨානං පුච්ඡන්ති. අථ භගවා භික්ඛූනං චරියාවසෙන කම්මට්ඨානං දෙති. තෙ කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡන්ති, කෙචි අරඤ්ඤං කෙචි රුක්ඛමූලං කෙචි පබ්බතාදීනං අඤ්ඤතරං කෙචි චාතුම්මහාරාජිකභවනං-පෙ- කෙචි වසවත්තිභවනන්ති. තතො භගවා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා සචෙ ආකඞ්ඛති, දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො මුහුත්තං සීහසෙය්‍යං කප්පෙති, අථ සමස්සාසිතකායො උට්ඨහිත්වා දුතියභාගෙ[2] ලොකං වොලොකෙති. තතියභාගෙ යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති, තත්ථ ජනො පුරෙභත්තං දානං දත්වා පච්ඡාභත්තං සුනිවත්ථො සුපාරුතො ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය විහාරෙ සන්නිපතති, තතො භගවා

1. පං. වෙදිතබ්බං.　　2. සී. II. දුතියභාගං.

සම්පත්තපරිසාය අනුරූපෙන පාටිහාරියෙන ගන්ත්වා ධම්මසභායං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසජ්ජ ධම්මං දෙසෙති කාලයුත්තං පමාණයුත්තං, අථ කාලං විදිත්වා පරිසං උය්‍යොජෙති. තතො සචෙ ගත්තානි ඔසිඤ්චිතුකාමො හොති, අථ බුද්ධාසනා වුට්ඨාය උපට්ඨාකෙන උදකපටියාදිතොකාසං ගන්ත්වා උපට්ඨාකහත්ථතො උදකසාටිකං ගහෙත්වා නහානකොට්ඨකං පවිසති, උපට්ඨාකොපි බුද්ධාසනං ආනෙත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ පඤ්ඤපෙති, භගවා ගත්තානි ඔසිඤ්චිත්වා රත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා උත්තරාසඞ්ගං කත්වා තත්ථ ආගන්ත්වා නිසීදති එකොව මුහුත්තං පටිසල්ලීනො, අථ භික්ඛූ තතො තතො ආගම්ම භගවතො උපට්ඨානං ගච්ඡන්ති, තත්ථ එකච්චෙ පඤ්හං පුච්ඡන්ති, එකච්චෙ කම්මට්ඨානං, එකච්චෙ ධම්මසවණං යාචන්ති, භගවා තෙසං අධිප්පායං සම්පාදෙන්තො පඨමයාමං වීතිනාමෙති, මජ්ඣිමයාමෙ සකලදසසහස්සිලොකධාතුදෙවතායො ඔකාසං ලභමානා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්ති යථාභිසඞ්ඛතං අන්තමසො චතුරක්ඛරම්පි, භගවා තාසං දෙවතානං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො මජ්ඣිමයාමං වීතිනාමෙති, තතො පච්ඡිමයාමං චත්තාරො භාගෙ කත්වා එකං භාගං චඞ්කමං අධිට්ඨාති, දුතියභාගං ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො සීහසෙය්‍යං කප්පෙති, තතියභාගං ඵලසමාපත්තියා වීතිනාමෙති, චතුත්ථභාගං මහාකරුණාසමාපත්තිං පවිසිත්වා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙති අප්පරජක්ඛමහාරජක්ඛාදිසත්තදස්සනත්ථං. ඉදං පච්ඡාභත්තකිච්චං.

එවමිමස්ස පච්ඡාභත්තකිච්චස්ස ලොකවොලොකනසඞ්ඛාතෙ චතුත්ථභාගාවසානෙ බුද්ධධම්මසඞ්ඝෙසු දානසීලඋපොසථකම්මාදීසු ච අකතාධිකාරෙ කතාධිකාරෙ ච අනුපනිස්සයසම්පන්නෙ උපනිස්සයසම්පන්නෙ ච සත්තෙ පස්සිතුං බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො කසිභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා "මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සතී"ති ච ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **එවම්මෙ සුතන්ති** ආදි ආයස්මතා ආනන්දෙන පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ ධම්මසඞ්ගීතිං කරොන්තෙන ආයස්මතා මහාකස්සපත්ථෙරෙන පුට්ඨෙන පඤ්චන්නං අරහන්තසතානං වුත්තං. **අහං ඛො සමණ කසාමි ච වපාමි චාති** කසිභාරද්වාජෙන වුත්තං. **අහම්පි ඛො බ්‍රාහ්මණ කසාමි චාති** ආදි භගවතා වුත්තං. තදෙතං සබ්බම්පි සමොධානෙත්වා කසිභාරද්වාජසුත්තන්ති වුච්චති.

තත්ථ **එවන්ති** ආකාරනිදස්සනාවධාරණත්ථො එවංසද්දො. ආකාරත්ථෙන හි එතෙන එතමත්ථං දීපෙති: නානානයනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානමත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං විවිධපාටිහාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපමුපලක්ඛණීය

සභාවං තස්ස භගවතො වචනං, තං සබ්බප්පකාරෙන කො **සමත්ථො විඤ්ඤාතුං?** අථ ඛො එවම්මෙ සුතං, මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති. නිදස්සනත්ථෙන "නාහං සයම්භූ, න මයා ඉදං සච්ඡිකත"න්ති අත්තානං පරිමොචෙන්තො **එවම්මෙ සුතං** මයා එවං සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං නිදස්සෙති. අවධාරණත්ථෙන "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො, ගතිමන්තානං, සතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො"ති[a] එවං භගවතා පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනො ධාරණබලං දස්සෙන්තො සත්තානං සොතුකම්යතං ජනෙති එවම්මෙ සුතන්ති. තඤ්ච අත්ථතො ව්‍යඤ්ජනතො වා අනූනමනධිකං එවමෙව න අඤ්ඤථා දට්ඨබ්බන්ති.

මෙ සුතන්ති එත්ථ මයාසද්දත්ථො මෙසද්දො, සොතවාරවිඤ්ඤුතත්ථො[1] සුතසද්දො, තස්මා **එවං මෙ සුත**න්ති එවං මයා සොතවිඤ්ඤාණපුබ්බඞ්ගමාය විඤ්ඤාණවීථියා උපධාරිතන්ති වුත්තං හොති. **එකං සමය**න්ති එකං කාලං. **භගවා**ති භාග්‍යවා භග්ගවා භත්තවාති වුත්තං හොති. **මගධෙසු විහරතී**ති මගධා නාම ජනපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිසද්දෙන මගධාති වුච්චති, තස්මිං මගධෙසු ජනපදෙ; කෙචි පන යස්මා චෙතියො රාජා මුසාවාදං භණිත්වා භූමිං පවිසන්තො 'මා ගධං පවිසා'ති වුත්තො, යස්මා වා තං රාජානං මග්ගන්තා භූමිං ඛණන්තා පුරිසා 'මා ගධං කරොථා'ති වුත්තා, තස්මා මගධාති එවමාදීහි නයෙහි බහුධා පපඤ්චෙන්ති, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බන්ති. **විහරතී**ති එකං ඉරියාපථබාධනං අපරෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරති පවත්තෙතීති වුත්තං හොති. දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙහි වා සත්තානං විවිධං හිතං හරතීති=විහරති, හරතීති උපහරති උපනෙති ජනෙති උප්පාදෙතීති වුත්තං හොති. තථා හි යදා සත්තා කාමෙසු විප්පටිපජ්ජන්ති, තදා කිර භගවා දිබ්බෙන විහාරෙන විහරති තෙසං අලොභකුසලමූලුප්පාදනත්ථං, අප්පෙවනාම ඉමං පටිපත්තිං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා කාමෙසු විරජ්ජෙය්‍යුන්ති. යදා පන ඉස්සරියත්ථං සත්තෙසු විප්පටිපජ්ජන්ති, තදා බ්‍රහ්මවිහාරෙන විහරති තෙසං අදොසකුසලමූලුප්පාදනත්ථං, අප්පෙවනාම ඉමං පටිපත්තිං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා අදොසෙන දොසං වූපසමෙය්‍යුන්ති. යදා පන පබ්බජිතා ධම්මාධිකරණං විවදන්ති, තදා අරියවිහාරෙන විහරති තෙසං අමොහකුසලමූලුප්පාදනත්ථං, අප්පෙවනාම ඉමං පටිපත්තිං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා අමොහෙන මොහං වූපසමෙය්‍යුන්ති. ඉරියාපථවිහාරෙන පන න කදාචි න විහරති, තං විනා අත්තභාවපරිහරණාභාවතොති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. **දක්ඛිණාගිරිස්මි**න්ති යො සො රාජගහං පරිවාරෙත්වා ඨිතො ගිරි, තස්ස දක්ඛිණපස්සෙ ජනපදො දක්ඛිණාගිරීති වුච්චති, දක්ඛිණගිරීති වා.

---

a. අඞ්ගුත්තර නි. එතදග්ගපාළි. 1. විඤ්ඤාණත්ථො-කත්ථචි.

තස්මිං ජනපදෙති වුත්තං හොති. තත්ථ විහාරස්සාපි තදෙව නාමං. **එකනාළායං බ්‍රාහ්මණගාමෙති** එකනාළාති තස්ස ගාමස්ස නාමං, බ්‍රාහ්මණා වා තත්ථ සම්බහුලා පටිවසන්ති, බ්‍රාහ්මණභොගො වා සො, තස්මා බ්‍රාහ්මණගාමොති වුච්චති. **තෙන ඛො පන සමයෙනාති** යං සමයං භගවා අපරාජිතපල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා පවත්තිත[1]වරධම්මචක්කො මගධරට්ඨෙ එකනාළං බ්‍රාහ්මණගාමං උපනිස්සාය දක්ඛිණාගිරිමහාවිහාරෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ඉන්ද්‍රිය පරිපාකං ආගමයමානො විහරති, තෙන සමයෙන කරණභූතෙනාති වුත්තං හොති. **ඛො පන** ඉති ඉදං පනෙත්ථ නිපාතද්වයං පදපූරණ මත්තං, අධිකාරන්තරදස්සනත්ථං වාති දට්ඨබ්බං. **කසිභාරද්වාජස්ස බ්‍රාහ්මණස්සාති** සො බ්‍රාහ්මණො කසියා ජීවති; **භාරද්වාජොති** චස්ස ගොත්තං, තස්මා එවං වුච්චති. **පඤ්චමත්තානීති** යථා භොජනෙ මත්තඤ්ඤූති එත්ථ මත්තසද්දො පමාණෙ වත්තති එවමිධාපි, තස්මා පඤ්චප්පමාණානි; අනූනානි අනධිකානි පඤ්ච නඞ්ගලසතානීති වුත්තං හොති. **පයුත්තානීති** යොජිතානි, බලිවද්දානං ඛන්ධෙසු ඨපෙත්වා යුගෙ යොත්තෙහි යොජිතානි හොන්තීති අත්ථො. **වප්පකාලෙති** වපනකාලෙ, බීජනික්ඛෙපකාලෙති වුත්තං හොති. තත්ථ ද්වෙ වප්පානි: කලලවප්පඤ්ච පංසුවප්පඤ්ච, පංසුවප්පං ඉධ අධිප්පෙතං, තඤ්ච ඛො පඨමදිවසෙ මඞ්ගලවප්පං. තත්‍රායං උපකරණසම්පදා: **තීණි** බලිවද්ද සහස්සානි උපට්ඨාපිතානි හොන්ති, සබ්බෙසං සුවණ්ණමයානි සිඞ්ගානි පටිමුක්කානි, රජතමයා ඛුරා, සබ්බෙ සෙතමාලාහි සබ්බගන්ධසුගන්ධෙහි පඤ්චඞ්ගුලිකෙහි[2] ච අලඞ්කතා පරිපුණ්ණඞ්ගපච්චඞ්ගා සබ්බලක්ඛණ සම්පන්නා, එකච්චෙ කාළා අඤ්ජනවණ්ණා යෙව, එකච්චෙ සෙතා වලාහකවණ්ණා යෙව, එකච්චෙ රත්තා පවාළවණ්ණා, එකච්චෙ කම්මාසා මසාරගල්ලවණ්ණා, පඤ්චසතා කස්සකපුරිසා සබ්බෙ අහත සෙතවත්ථනිවත්ථා මාලාලඞ්කතා දක්ඛිණංසකූටෙසු ඨපිතපුප්ඵචුම්බටකා හරිතාලමනොසිලාලඤ්ඡනුජ්ජලගත්තභාගා දසදසනඞ්ගලා එකෙක ගුම්බා හුත්වා ගච්ඡන්ති, නඞ්ගලානං[3] සීසඤ්ච යුගඤ්ච පතොදා ච සුවණ්ණවිනද්ධා, පඨමනඞ්ගලෙ අට්ඨ බලිවද්දා යුත්තා, සෙසෙසු චත්තාරො චත්තාරො, අවසෙසා කිලන්තපරිවත්තනත්ථං ආනීතා, එකෙකගුම්බෙ එකමෙකං බීජසකටං, එකෙකො කසති, එකෙකො වපති. බ්‍රාහ්මණො පන පගෙව මස්සුකම්මං කාරාපෙත්වා නහාත්වා සුගන්ධගන්ධෙහි විලිත්තො පඤ්චසතග්ඝණකං වත්ථං නිවාසෙත්වා සහස්සග්ඝණකං එකංසං කරිත්වා එකමෙකිස්සා අඞ්ගුලියා ද්වෙ ද්වෙ කත්වා වීසති අඞ්ගුලිමුද්දිකායො කණ්ණෙසුපි සීහකුණ්ඩලානි සීසෙ ච බ්‍රහ්මවෙඨනං පටිමුඤ්චිත්වා සුවණ්ණමාලං කණ්ඨෙ කත්වා බ්‍රාහ්මණගණපරිවුතො කම්මන්තං වොසාසති, අථස්ස බ්‍රාහ්මණී අනෙකසතභාජනෙසු පායාසං පචාපෙත්වා මහාසකටෙසු ආරොපෙත්වා ගන්ධොදකෙන නහායිත්වා සබ්බාලඞ්කාර භූසිතා බ්‍රාහ්මණීගණපරිවුතා කම්මන්තං අගමාසි. ගෙහම්පිස්ස සබ්බ

1. පවත්ත-බනුසු. 2. සී. I. පඤ්චමඞ්ගලකෙහි. 3. සී. II. නඞ්ගල.

ගන්ධෙහි සුවිලිත්තං, පුප්ඵෙහි සුකතබලිකම්මං, ඛෙත්තඤ්ච තෙසු තෙසු ඨානෙසු සමුස්සිතපටාකං අහොසි. පරිජනකම්මකාරෙහි සහ කම්මන්තං ආගතපරිසා අඩ්ඪතෙය්‍යසහස්සං අහොසි. සබ්බෙ අහතවත්ථනිවත්ථා, සබ්බෙසඤ්ච පායාසභොජනං පටියත්තං අහොසි. අථ බ්‍රාහ්මණො යත්ථ සාමං භුඤ්ජති, තං සුවණ්ණථාලිං ධොවාපෙත්වා පායාසස්ස පූරෙත්වා සප්පිමධුඵාණිතාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා නඞ්ගලබලිකම්මං කාරාපෙසි. බ්‍රාහ්මණී පඤ්ච කංසකංසතානි සුවණ්ණරජතකංසතම්බමයානි භාජනානි ගහෙත්වා නිසින්නානි සුවණ්ණකටච්ඡුං ගහෙත්වා පායාසෙන පරිවිසන්තී ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණො පන බලිකම්මං කාරාපෙත්වා රත්තසුවණ්ණුපාහනායො ආරොහිත්වා රත්තසුවණ්ණදණ්ඩං ගහෙත්වා ඉධ පායාසං දෙථ, ඉධ සප්පිං දෙථ, ඉධ සක්ඛරං දෙථාති වොසාසමානො විචරති. අථ භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව බ්‍රාහ්මණස්ස පරිවෙසනං වත්තමානං ඤත්වා "අයං කාලො බ්‍රාහ්මණං දමෙතු"න්ති නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සඞ්ඝාටිං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛමි යථා තං අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො: **අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වාති.**

තත්ථ **අථ** ඉති නිපාතො අඤ්ඤාධිකාරවචනාරම්භෙ, **ඛොති** පදපූරණෙ. **භගවාති** වුත්තනයමෙව. **පුබ්බණ්හසමයන්ති** දිවසස්ස පුබ්බභාගසමයං, පුබ්බණ්හසමයෙති අත්ථො, පුබ්බණ්හෙ වා සමයං පුබ්බණ්හසමයං, පුබ්බණ්හෙ එකං ඛණන්ති වුත්තං හොති, එවං අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං ලබ්භති. **නිවාසෙත්වාති** පරිදහිත්වා, විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙනෙතං වෙදිතබ්බං, න හි භගවා තතො පුබ්බෙ අනිවත්ථො ආසි. **පත්තචීවරං ආදායාති** පත්තං හත්ථෙහි චීවරං කායෙන ආදියිත්වා, සම්පටිච්ඡිත්වා ධාරෙත්වාති අත්ථො. භගවතො කිර පිණ්ඩාය පවිසිතුකාමස්ස භමරො විය විකසිතපදුමවනමජ්ඣං ඉන්දනීලමණිවණ්ණං සෙලමයං පත්තං හත්ථද්වයමජ්ඣං ආගච්ඡති, තස්මා එවමාගතං පත්තං හත්ථෙහි සම්පටිච්ඡිත්වා චීවරඤ්ච පරිමණ්ඩලං පාරුතං කායෙන ධාරෙත්වාති එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. යෙන වා තෙන වා හි[1] පකාරෙන ගණ්හන්තො ආදාය ඉච්චෙව වුච්චති, යථා 'සමාදායෙව පක්කමතී'ති.[a] **යෙනාති** යෙන මග්ගෙන. **කම්මන්තොති** කම්මකරණොකාසො. **තෙනාති** තෙන මග්ගෙන. **උපසඞ්කමීති** ගතො; යෙන මග්ගෙන කසිභාරද්වාජස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කම්මන්තො ගම්මති,[2] තෙන මග්ගෙන ගතොති වුත්තං හොති. අථ කස්මා භික්ඛූ භගවන්තං නානුබන්ධිංසූති? වුච්චතෙ: යදා භගවා එකකො කත්ථචි උපසඞ්කමිතුකාමො හොති, භික්ඛාචාරවෙලායං ද්වාරං පිදහිත්වා අන්තොගන්ධකුටිං පවිසති, තතො භික්ඛූ තාය සඤ්ඤාය ජානන්ති: අජ්ජ භගවා එකකො එව ගාමං පවිසිතුකාමො, අද්ධා කඤ්චි එවං විනෙතබ්බපුග්ගලං අද්දසාති, තෙ අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං

1. සී. I. &. II. යෙන යෙනෙව. 2. සී. II. ගච්ඡති. a. දීඝනි. සාමඤ්ඤඵලසු.

කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්ති, තදා භගවා එවමකාසි, තස්මා භික්ඛූ භගවන්තං නානුබන්ධිංසූති. **යෙන ඛො පන සමයෙනාති** යෙන සමයෙන භගවා කම්මන්තං උපසඞ්කමි, තෙන සමයෙන තස්ස **බ්‍රාහ්මණස්ස පරිවෙසනා වත්තති**, භත්තවිස්සග්ගො වත්තතීති **අත්ථො**. යං පුබ්බෙ අවොචුම්හ: බ්‍රාහ්මණී පඤ්ච කංසසතානි සුවණ්ණරජතකංසතම්බමයානි භාජනානි ගහෙත්වා තිසිතානානි සුවණ්ණකටච්ඡුං ගහෙත්වා පායාසෙන[1] පරිවිසන්තී ගච්ඡතීති. **අථ ඛො භගවා යෙන පරිවෙසනා තෙනුපසඞ්කමි**, කිං කාරණාති? බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහකරණත්ථං, න හි භගවා කපණපුරිසො විය භොත්තුකම්‍යතාය පරිවෙසනං උපසඞ්කමති, භගවතො හි ද්වෙ අසීතිසහස්සසඞ්ඛා සක්‍යකොලියා රාජානො ඤාතයො, තෙ අත්තනො අත්තනො සම්පත්තියා නිබද්ධභත්තං දාතුං උස්සහන්ති, න පන භගවා භත්තත්ථාය පබ්බජිතො, අපි ච ඛො පන අනෙකානි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජන්තො පාරමියො පූරෙත්වා “මුත්තො මොචෙස්සාමි, දන්තො-අස්සත්ථො=පරිනිබ්බුතො පරිනිබ්බාපෙස්සාමී”ති පබ්බජිතො, තස්මා අත්තනො මුත්තත්තා පරිනිබ්බුතත්තා ච පරං මොචෙන්තො පරිනිබ්බාපෙන්තො ච ලොකෙ විචරන්තො බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහකරණත්ථං යෙන පරිවෙසනා තෙනුපසඞ්කමීති වෙදිතබ්බං. **උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසීති** එවං උපසඞ්කමිත්වා ච එකමන්තං අට්ඨාසි, **එකමන්තන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො, එකොකාසං එකපස්සන්ති වුත්තං හොති, භුම්මත්ථෙ වා උපයොගවචනං, තස්ස දස්සනූපචාරෙ කථාසවනට්ඨානෙ යත්ථ ඨිතං බ්‍රාහ්මණො[2] පස්සති, තත්ථ උච්චට්ඨානෙ අට්ඨාසි, ඨත්වා ච සුවණ්ණරසපිඤ්ජරං සහස්සචන්දසුරියාභා අතිසෙමාන[3] සරීරාභං මුඤ්චි සමන්තතො අසීතිහත්ථපරිමාණං ඨානං, යාය අජ්ඣොත්ථරිතත්තා බ්‍රාහ්මණස්ස කම්මන්තසාලාභිත්තිරුක්ඛකසිතමත්තිකාපිණ්ඩාදයො සුවණ්ණමයා විය අහෙසුං. අථ මනුස්සා පායාසං භුත්තා භුත්තා අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපරිවාරවත්තිංසවරලක්ඛණපතිමණ්ඩිතසරීරං බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපවිභූසිතබාහුයුගලං කෙතුමාලාසමුජ්ජලිතසස්සිරීකතරදස්සනං ජඞ්ගමමිව පදුමසරං රංසිජාලුජ්ජලිතතාරාගණමිව ගගනතලං ආදිත්තමිව ච කනකගිරිසිඛරං සිරියා ජලමානං සම්මාසම්බුද්ධං එකමන්තං ඨිතං දිස්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා අඤ්ජලිම්පග්ගය්හ සම්පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. එවං තෙහි සම්පරිවාරිතං **අද්දසා ඛො කසිභාරද්වාජො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං පිණ්ඩාය ඨිතං, දිස්වාන භගවන්තං එතදවොච: අහං ඛො සමණ කසාමි ච වපාමි චාති.** කස්මා පනායං එවමාහ? කිං සමන්තපාසාදිකෙ පසාදනීයෙ උත්තමදමථසමථමනුප්පත්තෙපි භගවති අප්පසාදෙන, උදාහු අඤ්ඤෙසං ජනසහස්සානං පායාසං පරියාදෙත්වාපි කටච්ඡුභික්ඛාය මච්ඡෙරෙනාති? උභයථාපි නො. අපි ච ඛ්වාස්ස භගවතො දස්සනෙන අතිත්තං නික්ඛිත්තකම්මන්තං ජනං දිස්වා “කම්මභඞ්ගං මෙ කාතුං

1. සී. පා., යාසානි. 2 සී. II, යත්ථ ඨිතො බ්‍රාහ්මණං. 3. ප. අතිසෙමානං.

ආගතො"ති අනත්තමනතා අහොසි, තස්මා එවමාහ. භගවතො ච ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා "සචායං කම්මන්තෙ පයොජයිස්ස, සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සානං සීසෙ චූළාමණි විය අභවිස්ස, කො නාම අත්ථො න සම්පජ්ජිස්ස;[1] එවමෙවං අලසතාය කම්මන්තෙ අප්පයොජෙත්වා වප්පමඞ්ගලාදීසු පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජන්තො කායදළ්හිබහුලො විහරතී"ති පිස්ස අහොසි. තෙනාහ: **අහං ඛො සමණ කසාමි ච වපාමි ච කසිත්වා ච වපිත්වා ච භුඤ්ජාමී**ති. න මෙ කම්මන්තා ව්‍යාපජ්ජන්ති, න චමහි යථා ත්වං එවං ලක්ඛණසම්පන්නොති අධිප්පායො. **ත්වම්පි සමණ**–පෙ–**භුඤ්ජස්සු**, කො තෙ අත්ථො න සම්පජ්ජෙය්‍ය එවං ලක්ඛණසම්පන්නස්සාති අධිප්පායො. අපිචායං අස්සොසි: සක්‍යරාජකුලෙ කිර කුමාරො[2] උප්පන්නො චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිතොති. තස්මා ඉදානි 'අයං සො'ති ඤත්වා 'චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය කිලන්තොසී'ති උපාරම්භං කරොන්තො ආහ: **අහං ඛො සමණා**ති. අපිචායං තික්ඛපඤ්ඤො බ්‍රාහ්මණො න භගවන්තං අභික්ඛිපන්තො භණති, භගවතො පන රූපසම්පත්තිං දිස්වා පඤ්ඤාසම්පත්තිං සම්භාවයමානො කථාපවත්තනත්ථම්පි එවමාහ: **අහං ඛො සමණා**ති. තතො භගවා වෙනෙය්‍යවසෙන සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගකස්සකවප්පකභාවං අත්තනො දස්සෙන්තො ආහ: **අහම්පි ඛො බ්‍රාහ්මණා**ති. අථ බ්‍රාහ්මණස්ස චින්තා[3] උදපාදි: අයං සමණො කසාමි ච වපාමි චාති ආහ, න තස්ස[4] ඔළාරිකානි යුගනඞ්ගලාදීනි කසිභණ්ඩානි පස්සාමි, සො මුසා නු ඛො භණති නොති භගවන්තං පාදතලා පට්ඨාය යාව උපරි කෙසන්තා සමාලොකයමානො අඞ්ගවිජ්ජාය කතාධිකාරත්තා ද්වත්තිංසවරලක්ඛණසම්පත්තිමස්ස ඤත්වා 'අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං එවරූපො මුසා භණෙය්‍යා'ති තාවදෙව සඤ්ජාතබහුමානො භගවති සමණවාදං පහාය ගොත්තෙන භගවන්තං සමුදාචරමානො ආහ: **න ඛො පන මයං භොතො ගොතමස්සා**ති. එවඤ්ච පන වත්වා තික්ඛපඤ්ඤො බ්‍රාහ්මණො ගම්භීරමත්ථං සන්ධාය ඉමිනා එතං වුත්තන්ති ඤත්වා පුච්ඡිත්වා තමත්ථං ඤාතුකාමො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො: **අථ ඛො කසිභාරද්වාජො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසී**ති.

තත්ථ **ගාථායා**ති අක්ඛරපදනියමිතෙන වචනෙන; **අජ්ඣභාසී**ති අභාසි. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො **කසී**ති යුගනඞ්ගලාදිකසිසම්භාරසමායොගං වදති. භගවා පන–යස්මා පුබ්බධම්මසභාගෙන රූපෙත්වා කථනං නාම බුද්ධානං ආනුභාවො, තස්මා බුද්ධානුභාවං දීපෙන්තො පුබ්බධම්මසභාගෙන රූපෙන්තො ආහ: **සද්ධා බීජ**න්ති. කො පනෙත්ථ පුබ්බධම්මසභාගො? නනු බ්‍රාහ්මණෙන භගවා යුගනඞ්ගලාදි කසිසම්භාරසමායොගං පුච්ඡිතො, අථ ච පන අපුච්ඡිතස්ස බීජස්ස සභාගෙන රූපෙන්තො ආහ: **සද්ධා බීජ**න්ති. එවඤ්ච සති අනනුසන්ධිකාව

1. සී. I & II. න සම්පජ්ජෙත්ථ. ප–න සම්පජ්ජිස්සති.
2. සී. II. කුලකුමාරො.
3. සී. I. චිත්තං.
4. ප. තා'ස්ස.

අයං කථා හොතීති, වුච්චතෙ: න බුද්ධානං අනනුසන්ධිකා නාම කථා අත්ථි, නාපි පුබ්බධම්මසභාගං අරොපෙත්වා කථෙන්ති. එවඤ්චෙත්ථ අනුසන්ධි වෙදිතබ්බො: අනෙන හි බ්‍රාහ්මණෙන භගවා යුගනඞ්ගලාදිං කසිසම්භාරවසෙන කසිං පුච්ඡිතො, සො තස්ස අනුකම්පාය ඉදං අපුච්ඡිතන්ති අපරිහාපෙත්වා සමූලං සඋපකාරං සසම්භාරං සඵලං කසිං ඤාපෙතුං මූලතො පට්ඨාය කසිං දස්සෙන්තො ආහ: **සද්ධා බීජන්ති.** බීජං හි කසියා මූලං, තස්මිං සති කත්තබ්බතො අසති අකත්තබ්බතො, තප්පමාණෙන ච කත්තබ්බතො; බීජෙ හි සති කසිං කරොන්ති අසති න කරොන්ති, බීජප්පමාණෙන ච කුසලා කස්සකා ඛෙත්තං කසන්ති, න ඌනං ‘මා නො සස්සං පරිහායී’ති. න අධිකං ‘මා නො මොඝො වායාමො අහොසී’ති. යස්මා ච බීජමෙව මූලං, තස්මා භගවා මූලතො පට්ඨාය කසිං දස්සෙන්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කසියා පුබ්බධම්මස්ස බීජස්ස සභාගෙන අත්තනො කසියා පුබ්බධම්මං රූපෙන්තො ආහ: **සද්ධා බීජන්ති.** එවමෙත්ථ පුබ්බධම්මසභාගො වෙදිතබ්බො. පුච්ඡිතං යෙව වත්වා අපුච්ඡිතං පච්ඡා කිං න වුත්තන්ති චෙ? තස්ස උපකාරභාවතො ධම්මසම්බන්ධසමත්ථභාවතො ච. අයං හි බ්‍රාහ්මණො පඤ්ඤවා, මිච්ඡාදිට්ඨිකුලෙ පන ජාතත්තා සද්ධාවිරහිතො, සද්ධාවිරහිතො ච පඤ්ඤවා පරෙසං සද්ධාය අත්තනො අවිසයෙ අප්පටිපජ්ජමානො විසෙසං නාධිගච්ඡති, කිලෙසකාලුස්සියභාවාපගමප්පසාදමත්තලක්ඛණාපි යස්ස දුබ්බලා සද්ධා බලවතියා පඤ්ඤාය සහ වත්තමානා අත්ථසිද්ධිං න කරොති හත්ථිනා සහ එකධුරෙ නියුත්තගොණො විය, තස්මා තස්ස සද්ධා උපකාරිකා, එවං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සඋපකාරභාවතො තං බ්‍රාහ්මණං සද්ධාය පතිට්ඨාපෙන්තෙන පච්ඡාපි වත්තබ්බො අයමත්ථො පුබ්බෙ වුත්තො දෙසනාකුසලතාය. යථා අඤ්ඤත්‍රාපි “සද්ධා බන්ධති පාථෙය්‍ය”[a]න්ති ච, “සද්ධා දුතියා පුරිසස්ස හොතී”[a]ති ච, “සද්ධීධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ”[a]න්ති ච “සද්ධාය තරතී ඔඝ”[a]න්ති ච “සද්ධාහත්ථො මහානාගො”[b]ති ච, “සද්ධෙසිකො[1] භික්ඛවෙ අරියසාවකො”[c]ති චාති. බීජස්ස ච උපකාරිකා[2] වුට්ඨි, සා තදනන්තරඤ්ඤෙව වුච්චමානා සමත්ථා හොති, එවං ධම්මසම්බන්ධසමත්ථභාවතො පච්ඡාපි වත්තබ්බො අයමත්ථො පුබ්බෙ වුත්තො, අඤ්ඤඤ්ච එවංවිධො ඊසායොත්තාදි. තත්ථ[3] සම්පසාදනලක්ඛණා සද්ධා ඔකප්පනලක්ඛණා වා, පක්ඛන්දනරසා,[4] අධිමුත්තිපච්චුපට්ඨානා අකාලුස්සියපච්චුපට්ඨානා වා, සොතාපත්තියඞ්ගපදට්ඨානා සද්දහිතබ්බධම්මපදට්ඨානා වා, ආදාසජලතලාදීනං පසාදො විය චෙතසො පසාදභූතා උදකප්පසාදකමණි විය උදකස්ස සම්පයුත්තධම්මානං පසාදිකා. **බීජන්ති** පඤ්චවිධං බීජං: මූලබීජං ඛන්ධබීජං ඵළුබීජං අග්ගබීජං බීජබීජමෙව පඤ්චමන්ති. තං සබ්බම්පි විරූහනට්ඨෙන බීජන්ත්වෙව

---

a. සංයුත්තනි-26, 15, 140, 141.
b. අඞ්ගුත්තර 6-548.
c. අඞ්ගුත්තරනි-683.

1. අ-නි. සද්ධො සි ඛො. සත්ථ්වි-සද්ධෙසිකො.
2. ප-උපකාර.
3. සත්ථ්වි-එත්ථ.
4. සත්ථ්වි-පක්ඛන්ධන.

සඞ්ඛං ගච්ඡති. යථාහ: "බීජක්ඛෙත්තං විරූහණට්ඨෙනා"ති. තත්ථ යථා බ්‍රාහ්මණස්ස කසියා මූලභූතං බීජං ද්වෙ කිච්චානි කරොති: හෙට්ඨා මූලෙන පතිට්ඨාති, උපරි අඞ්කුරං උට්ඨාපෙති. එවං භගවතො කසියා මූලභූතා සද්ධා හෙට්ඨා සීලමූලෙන පතිට්ඨාති, උපරි සමථවිපස්සනඞ්කුරං උට්ඨාපෙති.[1] යථා ච තං මූලෙන පථවිරසං ආපොරසං ගහෙත්වා නාළෙන ධඤ්ඤපරිපාකගහණත්ථං වඩ්ඪති, එවමයං සීලමූලෙන සමථවිපස්සනාරසං ගහෙත්වා අරියමග්ගනාළෙන අරියඵලධඤ්ඤපරිපාකගහණත්ථං වඩ්ඪති. යථා ච තං භූමියං පතිට්ඨහිත්වා මූලඞ්කුරපණ්ණනාළකණ්ඩප්පසවෙහි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පත්වා ඛීරං ජනෙත්වා අනෙකසාලිඵලභරිතං සාලිසීසං නිප්ඵාදෙති, එවමයං චිත්තසන්තානෙ පතිට්ඨහිත්වා සීල–චිත්ත–දිට්ඨි–කඞ්ඛාවිතරණ–මග්ගාමග්ගඤාණදස්සන–පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධීහි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පත්වා ඤාණදස්සනවිසුද්ධිඛීරං ජනෙත්වා අනෙකපටිසම්භිදාභිඤ්ඤාභරිතං අරහත්තඵලං නිප්ඵාදෙති. තෙනාහ භගවා: **සද්ධා බීජ**න්ති. තත්ථ සියා: පරෙ පඤ්ඤාසකුසලධම්මෙසු එකතො උප්පජ්ජමානෙසු කස්මා සද්ධාව බීජන්ති වුත්තාති? වුච්චතෙ: බීජකිච්චකරණතො, යථා හි තෙසු විඤ්ඤාණංයෙව විජානනකිච්චං කරොති, එවං සද්ධා බීජකිච්චං, සා ච සබ්බකුසලානං මූලභූතා. යථාහ: 'සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමන්තො පයිරුපාසති, පයිරුපාසන්තො සොතං ඔදහති, ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, සුත්වා ධම්මං ධාරෙති, ධාතානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛති, අත්ථං උපපරික්ඛතො ධම්මා නිජ්ඣානං ඛමන්ති, ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දො ජායති, ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සහිත්වා තුලයති, තුලයිත්වා පදහති, පහිතත්තො සමානො කායෙන චෙව පරමසච්චං සච්ඡිකරොති පඤ්ඤාය ච නං අතිවිජ්ඣ පස්සතී"[a]ති.

තපති අකුසලධම්මෙ කායඤ්චාති=**තපො**, ඉන්ද්‍රියසංවරවිරියධුතඞ්ගදුක්කරකාරිකානං එතං අධිවචනං, ඉධ පන ඉන්ද්‍රියසංවරො අධිප්පෙතො. **වුට්ඨීති** වාතවුට්ඨි වස්සවුට්ඨීති[2] ආදිනා අනෙකවිධා, ඉධ වස්සවුට්ඨි අධිප්පෙතා, යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස වස්සවුට්ඨිසමනුග්ගහිතං බීජං බීජමූලකඤ්ච සස්සං විරූහති න මිලායති නිප්ඵත්තිං ගච්ඡති, එවං භගවතො ඉන්ද්‍රියසංවරසමනුග්ගහිතා සද්ධා සද්ධාමූලා ච සීලාදයො ධම්මා විරූහන්ති න මිලායන්ති නිප්ඵත්තිං ගච්ඡන්ති, තෙනාහ: **තපො වුට්ඨීති**. **පඤ්ඤා** මෙති එත්ථ ච වුත්තෙන මෙසද්දො ඉමෙසුපි පදෙසු යොජෙතබ්බො: සද්ධා මෙ බීජං, තපො මෙ වුට්ඨීති. තෙන කිං දීපෙති? යථා බ්‍රාහ්මණ තයා වපිතෙ බීජෙ සචෙ වුට්ඨි අත්ථි සාධු, නො චෙ අත්ථි උදකම්පි දාතබ්බං හොති, තථා මයා හිරිඊසෙ පඤ්ඤායුගනඞ්ගලෙ මනොයොත්තෙන එකාබද්ධෙ කතෙ විරියබලිබද්දෙ යොජෙත්වා සතිපාචනෙන විජ්ඣිත්වා අත්තනො චිත්තසන්තානඛෙත්තෙ සද්ධාබීජෙ වපිතෙ වුට්ඨිඅභාවො නාම නත්ථි, අයං පන මෙ සතතං සමිතං තපො වුට්ඨීති. පජානාති එතාය පුග්ගලො, සයං වා

1. සී. I, . ම. උපට්ඨපෙති. 2. සී. I. වස්සවුට්ඨීවාතවුට්ඨීති. a. ම. නි. කීටාගිරිසු.

සා පජානාතීති=**පඤ්ඤා**; සා කාමාවචරාදිභෙදතො අනෙකවිධා, ඉධ පන සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤා අධිප්පෙතා. **යුගනඞ්ගල**න්ති යුගඤ්ච නඞ්ගලඤ්ච; යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස යුගනඞ්ගලං, එවං භගවතො දුවිධාපි පඤ්ඤා, තත්ථ යථා යුගං ඊසාය උපනිස්සයං හොති, පුරතො හොති, ඊසාබද්ධං හොති, යොත්තානං නිස්සයං හොති, බලිවද්දානං එකතො ගමනං වාරෙති, එවං පඤ්ඤා හිරිපමුඛානං ධම්මානං උපනිස්සයා හොති යථාහ: “පඤ්ඤුත්තරා සබ්බෙ කුසලා ධම්මා”ති ච, “පඤ්ඤාහිසෙට්ඨා[1] කුසලා වදන්ති නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකාන”න්ති. කුසලානං ධම්මානං පුබ්බඞ්ගමට්ඨෙන පුරතො ච හොති, යථාහ: “සීලං හිරීචාපි සතඤ්ච ධම්මා අන්වායිකා පඤ්ඤවතො භවන්තී”ති. හිරිවිප්පයොගෙන අනුප්පත්තිතො ඊසාබද්ධා හොති. මනොසඞ්ඛාතස්ස සමාධියොත්තස්ස නිස්සයපච්චයතො යොත්තානං නිස්සයො හොති, අච්චාරද්ධාතිලීනභාවපටිසෙධනතො විරියබලිවද්දානං එකතො ගමනං වාරෙති, යථා ච නඞ්ගලං ඵාලයුත්තං කසනකාලෙ පඨවිඝනං භින්දති, මූලසන්තානකානි පදාලෙති; එවං සතියුත්තා පඤ්ඤා විපස්සනාකාලෙ ධම්මානං සන්තතිසමූහකිච්චාරම්මණඝනං භින්දති සබ්බකිලෙසමූලසන්තානකානි පදාලෙති, සා ච ඛො ලොකුත්තරාව; ඉතරා පන ලොකිකාපි සියා. තෙනාහ: **පඤ්ඤා මෙ යුගනඞ්ගල**න්ති.

හිරීයති එතාය පුග්ගලො, සයං වා හිරීයති අකුසලප්පවත්තිං ජිගුච්ඡතීති=**හිරි**; තග්ගහණෙන සහවරභාවතො ඔත්තප්පං ගහිතං යෙව හොති. **ඊසා**ති යුගනඞ්ගලසන්ධාරිකා දාරුයට්ඨි; යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ඊසා යුගනඞ්ගලං සන්ධාරෙති, එවං භගවතොපි හිරි ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤාසඞ්ඛාතං යුගනඞ්ගලං සන්ධාරෙති. හිරියා අසති පඤ්ඤාය අභාවතො, යථා ඊසාපටිබද්ධං යුගනඞ්ගලං කිච්චකාරි හොති අචලං අසිථිලං, එවං හිරිපටිබද්ධාව පඤ්ඤා කිච්චකාරී හොති අචලා අසිථිලා අබ්බොකිණ්ණා අහිරිකෙන, තෙනාහ: **හිරි ඊසා**ති. මුනාතීති=**මනො**; චිත්තස්සෙතං අධිවචනං, ඉධ පන මනොසීසෙන තංසම්පයුත්තො සමාධි අධිප්පෙතො. **යොත්ත**න්ති රජ්ජුබන්ධනං, තං තිවිධං: ඊසාය සහ යුගස්ස බන්ධනං, යුගෙන සහ බලිවද්දානං බන්ධනං, සාරථිනා සහ බලිවද්දානං බන්ධනන්ති. තත්ථ යථා බ්‍රාහ්මණස්ස යොත්තං ඊසායුගබලිවද්දෙ එකාබද්ධෙ කත්වා සකකිච්චෙ පටිපාදෙති, එවං භගවතො සමාධි සබ්බෙව තෙ හිරිපඤ්ඤාවිරියධම්මෙ එකාරම්මණෙ අවික්ඛෙපභාවෙන බන්ධිත්වා සකකිච්චෙ පටිපාදෙති. තෙනාහ: **මනො යොත්ත**න්ති. සරති එතාය චිරකතාදිමත්ථං පුග්ගලො, සයං වා සරතීති=**සති**. සා අසම්මුස්සනලක්ඛණා;[2] ඵාලෙතීති=**ඵාලො**; පාජෙති තෙනාති=**පාජනං**; තං ඉධ **පාචන**න්ති වුච්චති, පතොදස්සෙතං අධිවචනං, ඵාලො ච පාචනඤ්ච **ඵාලපාචනං**. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ඵාලපාචනං, එවම්භගවතො විපස්සනායුත්තා මග්ගයුත්තා ච සති, තත්ථ යථා ඵාලො නඞ්ගල

1. මජ්ඣු-පඤ්ඤා:හි සෙට්ඨා 2. මජ්ඣු-අපම්මුස්සන.

මනුරක්ඛති, පුරතො චස්ස ගච්ඡති, එවං සති කුසලානං ධම්මානං ගතියො සමන්නෙසමානා ආරම්මණෙ වා උපට්ඨාපයමානා පඤ්ඤානඞ්ගලං රක්ඛති. තථා හි "සතාරක්ඛෙන චෙතසා විහරතී"ති ආදීසු ආරක්ඛාති වුත්තා, අසම්මුස්සනවසෙන චස්ස පුරතො හොති, සති පරිචිතෙ හි ධම්මෙ පඤ්ඤා පජානාති නො සම්මුට්ඨෙ.[1] යථා ච පාචනං බලිවද්දානං විජ්ඣනෙ භයං දස්සෙන්තං සංසීදනං න දෙති උප්පථගමනඤ්ච වාරෙති, එවං සති විරියබලිවද්දානං අපායභයං දස්සෙන්තී කොසජ්ජසංසීදනං න දෙති, කාමගුණසඞ්ඛාතෙ අගොචරෙ චාරං නිවාරෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙන්තී උප්පථගමනඤ්ච නිවාරෙති. තෙනාහ: **සති මෙ ඵාලපාචන**න්ති.

කායගුත්තොති තිවිධෙන කායසුචරිතෙන ගුත්තො; **වචීගුත්තො**ති චතුබ්බිධෙන වචීසුචරිතෙන ගුත්තො; එත්තාවතා පාතිමොක්ඛසංවරසීලං වුත්තං. **ආහාරෙ උදරෙ යතො**ති එත්ථ ආහාරමුඛෙන සබ්බපච්චයානං සඞ්ගහිතත්තා චතුබ්බිධෙපි පච්චයෙ යතො සංයතො නිරුපක්කිලෙසොති අත්ථො, ඉමිනා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං වුත්තං. **උදරෙ යතො**ති උදරයතො මිතභොජී, ආහාරෙ මත්තඤ්ඤූති වුත්තං හොති, ඉමිනා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාමුඛෙන පච්චයපටිසෙවනසීලං වුත්තං. තෙන කිං දීපෙති? යථා ත්වං බ්‍රාහ්මණ බීජං වපිත්වා සස්සපරිපාලනත්ථං කණ්ටකවතිං වා රුක්ඛවතිං වා පාකාරපරික්ඛෙපං වා කරොසි, තෙන තෙ ගොමහිසමිගගණා පවෙසං අලභන්තා සස්සං න විලුම්පන්ති, එවං අහම්පි සද්ධාබීජං වපිත්වා නානප්පකාරකුසලසස්සපරිපාලනත්ථං කායවචීආහාරගුත්තිමයං තිවිධපරික්ඛෙපං කරොමි, තෙන මෙ රාගාදිඅකුසලධම්මගොමහිසමිගගණා පවෙසං අලභන්තා නානප්පකාරකං කුසලසස්සං න විලුම්පන්තීති. **සච්චං කරොමි නිද්දාන**න්ති එත්ථ වචීහි වාරෙහි අවිසංවාදනං සච්චං, නිද්දානන්ති ඡෙදනං ලුනනං උප්පාටනං, කරණවචනත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං, අයං හි එත්ථ අත්ථො: සච්චෙන කරොමි නිද්දානන්ති. කිං වුත්තං හොති? යථා ත්වං බාහිරං කසිං කසිත්වා සස්සදූසකානං තිණානං හත්ථෙන වා අසිතෙන වා නිද්දානං කරොසි, එවමහම්පි අජ්ඣත්තිකං කසිං කසිත්වා කුසලසස්සදූසකානං විසංවාදතිණානං සච්චෙන නිද්දානං කරොමි, ඤාණසච්චං වා එත්ථ සච්චන්ති වෙදිතබ්බං, යන්තං යථාභූතං ඤාණන්ති වුච්චති, තෙන අත්තසඤ්ඤාදීනං තිණානං නිද්දානං කරොමීති යොජෙතබ්බං; අථ වා නිද්දානන්ති ඡෙදකං ලවකං උප්පාටකන්ති අත්ථො, එවං සන්තෙ යථා ත්වං දාසං වා කම්මකරං වා නිද්දානං කරොසි 'නිද්දෙහි තිණානී'ති තිණානං ඡෙදකං ලවකං උප්පාටකං කරොසි, එවමහං සච්චං කරොමීති උපයොගවචනෙනෙව වත්තුං යුජ්ජති. අථ වා සච්චන්ති දිට්ඨිසච්චං, තමහං නිද්දානං කරොමි ඡෙත්තබ්බං ලුනිතබ්බං උප්පාටෙතබ්බං කරොමීති එවම්පි උපයොගවචනෙනෙව වත්තුං යුජ්ජතීති. **සොරච්චං මෙ පමොචන**න්ති

1. බහුසු-පම්මුට්ඨෙ.

එත්ථ යන්තං "කායිකො අවීතික්කමො වාචසිකො අවීතික්කමො"ති එවං සීලමෙව සොරච්චන්ති වුත්තං, න තං අධිප්පෙතං, වුත්තමෙව එතං **කායගුත්තො**ති ආදිනා නයෙන, අරහත්තඵලං පන අධිප්පෙතං. තම්පි හි සුන්දරෙ නිබ්බාණෙ රතභාවතො **සොරච්ච**න්ති වුච්චති. **පමොචන**න්ති යොගවිස්සජ්ජනං; කිං වුත්තං හොති? යථා තව පමොචනං පුනපි සායන්හෙ වා දුතියදිවසෙ වා අනාගතෙ සංවච්ඡරෙ වා යොජෙතබ්බතො අප්පමොචනමෙව හොති, න මම එවං, න හි මම අන්තරා මොචනං නාම අත්ථි, අහං හි දීපඞ්කරදසබලකාලතොපභුති පඤ්ඤානඞ්ගලෙ විරියබලිවද්දෙ යොජෙත්වා චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච මහාකසිං කසන්තො තාව න මුඤ්චිං, යාව න සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිං; යදා ච මෙ සබ්බං තං කාලං ඛෙපෙත්වා බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙන නිසින්නස්ස සබ්බගුණපරිවාරං අරහත්තඵලං උදපාදි, තදා මයා තං[1] සබ්බුස්සුක්කපටිප්පස්සද්ධිප්පත්තියා පමුත්තං, තදානි පුන යොජෙතබ්බං භවිස්සතීති එතමත්ථං සන්ධාය භගවා ආහ: **සොරච්චං මෙ පමොචන**න්ති.

විරියං මෙ ධුරධොරය්හ[2]න්ති එත්ථ විරියන්ති කායිකො වා චෙතසිකො වා විරියාරම්භොති ආදිනා නයෙන වුත්තපධානං, ධුරායං ධොරය්හං ධුරධොරය්හං,[2] ධුරං වහතීති අත්ථො. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ධුරායං ධොරය්හාකඩ්ඪිතං නඞ්ගලං භූමිඝනං භින්දති මූලසන්තානකානි ච පදාලෙති, එවං භගවතො විරියාකඩ්ඪිතං පඤ්ඤානඞ්ගලං යථාවුත්තං ඝනං භින්දති කිලෙසසන්තානකානි ච පදාලෙති. තෙනාහ: **විරියං මෙ ධුරධොරය්හ**න්ති. අථ වා පුරිමධුරං[3] වහන්තා ධුරා මූලධුරං වහන්තා ධොරය්හා, ධුරා ච ධොරය්හා ච ධුරධොරය්හං, තත්ථ යථා[4] බ්‍රාහ්මණස්ස එකමෙකස්මිං නඞ්ගලෙ චතුබලිවද්දප්පභෙදං ධුරධොරය්හං[2] වහන්තං උප්පන්නානුප්පන්න[5] තිණමූලඝාතං සස්සසම්පත්තිඤ්ච සාධෙති, එවං භගවතො චතුසම්මප්පධානවිරියප්පභෙදං ධුරධොරය්හං වහන්තං උප්පන්නානුප්පන්නාකුසලමූලඝාතං කුසලසම්පත්තිඤ්ච සාධෙති, තෙනාහ: **විරියං මෙ ධුරධොරය්හ**න්ති.[2] **යොගක්ඛෙමාධිවාහන**න්ති එත්ථ යොගෙහි ඛෙමත්තා **යොගක්ඛෙම**න්ති නිබ්බාණං වුච්චති, තං අධිකත්වා වාහියති අභිමුඛං වා වාහියතීති=**අධිවාහනං**, යොගක්ඛෙමස්ස අධිවාහනං=**යොගක්ඛෙමාධිවාහනං**; තෙන කිං දීපෙති? යථා තව ධුරධොරය්හං[2] පුරත්ථිමං දිසං පච්ඡිමාදිසු වා අඤ්ඤතරං අභිමුඛං වාහියති, තථා මම ධුරධොරය්හං[2] නිබ්බාණාභිමුඛං වාහියති, එවං වාහියමානඤ්ච **ගච්ඡති අනිවත්තන්තං**. යථා තව නඞ්ගලං වහන්තං ධුරධොරය්හං[2] ඛෙත්තකොටිං පත්වා පුන නිවත්තති, එවං අනිවත්තන්තං දීපඞ්කරතොපභුති ගච්ඡතෙව, යස්මා වා තෙන තෙන මග්ගෙන පහීනා කිලෙසා පුනප්පුන

1. බහුසු-කතං. 3. සී. 1. පුරිසධුරං. 5. කත්ථචි-උප්පන්නුප්පන්න.
2. පා. ධුරධොරෙය්‍ය. 4. සී. I. යදා

පහාතබ්බා න හොන්ති, යථා තව නඞ්ගලෙන ඡින්නානි තිණානි පුනපි අපරස්මිං සමයෙ ඡින්දිතබ්බානි හොන්ති, තථා මම[1] පඨමමග්ගවසෙන දිට්ඨෙකට්ඨෙ කිලෙසෙ, දුතියවසෙන ඔළාරිකෙ, තතියවසෙන අනුසහගතෙ, චතුත්ථවසෙන සබ්බකිලෙසෙ පජහන්තං **ගච්ඡති අනිවත්තන්තං**; අථවා **ගච්ඡති අනිවත්තන්ත**න්ති නිවත්තනරහිතං හුත්වා ගච්ඡතීති අත්ථො. **ත**න්ති තං ධුරධොරය්හං, එවමෙත්ථ පදච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො; එවං ගච්ඡන්තඤ්ච යථා තව ධුරධොරය්හං න තං ඨානං ගච්ඡති, යත්ථ ගන්ත්වා කස්සකො අසොකො නිස්සොකො විරජො හුත්වා න සොචති, එතං පන තං ඨානං ගච්ඡති, **යත්ථ ගන්ත්වා න සොචති** යත්ථ සති පාචනෙන එතං විරියධුරධොරය්හං චොදෙන්තො චොදෙන්තො ගන්ත්වා මාදිසො කස්සකො අසොකො නිස්සොකො විරජො හුත්වා න සොචති, තං **සබ්බ**සොකසල්ලසමුග්ඝාතභූතං නිබ්බාණාමතසඞ්ඛාතට්ඨානං ගච්ඡතීති.

ඉදානි නිගමනං කරොන්තො භගවා ඉමං ගාථමාහ:–

එවමෙසා කසී කට්ඨා සා හොති අමතප්ඵලා,
එතං කසිං කසිත්වාන සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතීති.

තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො: පස්ස බ්‍රාහ්මණ **එසා** සද්ධාබීජා තපොවුට්ඨියා අනුග්ගහිතා **කසී** පඤ්ඤාමයං යුගනඞ්ගලං හිරිමයඤ්ච ඊසං මනොමයෙන යොත්තෙන එකාබද්ධං කත්වා පඤ්ඤානඞ්ගලෙ සතිඵාලං ආකොටෙත්වා සතිපාචනං ගහෙත්වා කායවචීආහාරගුත්තියා ගොපෙත්වා සච්චං නිද්දානං කත්වා සොරච්චං පමොචනං විරියං ධුරධොරය්හං යොගක්ඛෙමාභිමුඛං අනිවත්තන්තං වාහෙන්තෙන[2] **කට්ඨා** කසිකම්මපරියොසානං චතුබ්බිධසාමඤ්ඤඵලං පාපිතා **සා හොති අමතප්ඵලා** සා එසා කසි අමතප්ඵලා හොති, අමතං වුච්චති නිබ්බාණං, නිබ්බාණානිසංසා හොතීති අත්ථො. සා ඛො පනෙසා කසි න මමෙවෙකස්ස අමතප්ඵලා හොති. අපි ච ඛො පන යො කොචි ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා එතං කසිං කසති, සො සබ්බොපි **එතං කසිං කසිත්වාන; සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතීති** සබ්බස්මා වට්ටදුක්ඛා දුක්ඛදුක්ඛා සඞ්ඛාරදුක්ඛා විපරිණාමදුක්ඛා පමුච්චතීති. එවං භගවා බ්‍රාහ්මණස්ස අරහත්තනිකූටෙන නිබ්බාණපරියොසානං කත්වා දෙසනං සමාපෙසි.

තතො බ්‍රාහ්මණො ගම්භීරත්ථං දෙසනං සුත්වා–මම කසිඵලං භුඤ්ජිත්වා අපරජ්ජු එව ඡාතො හොති, ඉමස්ස පන කසි අමතප්ඵලා, තස්සා ඵලං භුඤ්ජිත්වා සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතීති ච විදිත්වා පසන්නො පසන්නාකාරං කාතුං පායාසං දාතුමාරද්ධො. තෙනාහ: **අථ ඛො කසිභාරද්වාජොති**. තත්ථ **මහතියා**ති මහතියන්ති අත්ථො. **කංසපාතියා**ති සුවණ්ණපාතියං, සතසහස්සග්ඝනකෙ අත්තනො සුවණ්ණථාලෙ.

1. ප-තස්මා එවං=තස්මා එතං-බඃසු. 2. ප-වහන්තෙන.

වඩ්ඪෙත්වාති ජුපිත්වා, ආකිරිත්වාති වුත්තං හොති. **භගවතො උපනාමෙසීති** සප්පිමධුඵාණිතාදීහි විචිත්‍රං කත්වා දුකූලවිතානෙන පටිච්ඡාදෙත්වා උක්ඛිපිත්වා සක්කච්චං තථාගතස්ස අභිහරි. කින්ති? **භුඤ්ජතු භවං ගොතමො පායාසං කස්සකො භවන්ති.** තතො කස්සකභාවසාධකං කාරණමාහ: **යං හි භවං–පෙ–කසතීති**, යස්මා භවං–පෙ–කසතීති වුත්තං හොති. අථ භගවා **ගාථාභිගීතං මෙති** ආහ.

තත්ථ **ගාථාභිගීතන්ති** ගාථාහි අභිගීතං, ගාථායො භාසිත්වා[1] ලද්ධන්ති වුත්තං හොති. **මෙති** මයා; **අභොජනෙය්‍යන්ති** භුඤ්ජනාරහං න හොති. **සම්පස්සතන්ති** සම්මා[2] ආජීවසුද්ධිං පස්සතං, සමන්තා වා පස්සතං **සම්පස්සතං**, බුද්ධානන්ති වුත්තං හොති. **නෙස ධම්මොති** ගාථාභිගීතං භුඤ්ජිතබ්බන්ති එස ධම්මො එතං චාරිත්තං න හොති; තස්මා **ගාථාභිගීතං පනුදන්ති බුද්ධා** පටික්ඛිපන්ති න භුඤ්ජන්තීති. කිං පන භගවතා පායාසත්ථං ගාථා අභිගීතා යෙන එවං ආහාති? න එතදත්ථං අභිගීතා, අපිච ඛො පන පාතො පට්ඨාය ඛෙත්තසමීපෙ ඨත්වා කටච්ඡුභික්ඛම්පි අලභිත්වා පුන සකලබුද්ධගුණෙ පකාසෙත්වා ලද්ධං තදෙතං නටනච්චකාදීහි නච්චිත්වා ගායිත්වා ලද්ධසදිසං හොති, තෙන ගාථාභිගීතන්ති වුත්තං. තාදිසඤ්ච යස්මා බුද්ධානං න කප්පති, තස්මා අභොජනෙය්‍යන්ති වුත්තං. අප්පිච්ඡතානුරූපඤ්චෙතං න හොති, තස්මාපි පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පමානෙන ච එවං වුත්තං. යත්ථ ච නාම පරප්පකාසිතෙනාපි අත්තනො ගුණෙන උප්පන්නං ලාභං පටික්ඛිපන්ති, සෙය්‍යථාපි අප්පිච්ඡා ඝටීකාරො කුම්භකාරො. තත්‍ර කථං කොටිප්පත්තාය අප්පිච්ඡතාය සමන්නාගතො ච භගවා අත්තනාව අත්තනො ගුණප්පකාසනෙන උප්පන්නං ලාභං සාදියිස්සති, යතො යුත්තමෙව එතං භගවතො වත්තුන්ති. එත්තාවතා අප්පසන්නං අදාතුකාමං බ්‍රාහ්මණං ගාථාගායනෙන දාතුකාමං කත්වා සමණො ගොතමො භොජනං පටිග්ගහෙසි, ආමිසකාරණා ඉමස්ස දෙසනාති ඉමම්හා ලොකාපවාදා අත්තානං මොචෙන්තො දෙසනාපාරිසුද්ධිං දීපෙත්වා ඉදානි ආජීවපාරිසුද්ධිං දීපෙන්තො ආහ: **ධම්මෙ සති බ්‍රාහ්මණ වුත්තිරෙසාති**. තස්සත්ථො: ආජීවපාරිසුද්ධි**ධම්මෙ** වා දසවිධසුචරිතධම්මෙ වා බුද්ධානං චාරිත්තධම්මෙ වා **සති** සංවිජ්ජමානෙ අනුපහතෙ වත්තමානෙ **වුත්තිරෙසා** එකන්තවොදාතා ආකාසෙ පාණිප්පසාරණකප්පා එසනා පරියෙසනා ජීවිතවුත්ති බුද්ධානං **බ්‍රාහ්මණාති**.

එවං වුත්තෙන බ්‍රාහ්මණො–පායාසං මෙ පටික්ඛිපති, අකප්පියං කිරෙතං භොජනං, අධඤ්ඤො වතස්මි, දාතං දාතුං න ලභාමීති දොමනස්සං උප්පාදෙසි. අප්පෙව නාම අඤ්ඤං පටිග්ගණ්හෙය්‍යාති ච චින්තෙසි. තං ඤත්වා භගවා අහං භික්ඛාචාරවෙලං පරිවජ්ජෙත්වා ආගතො එත්තකෙන කාලෙන ඉමං බ්‍රාහ්මණං පසාදෙස්සාමීති. බ්‍රාහ්මණො ච දොමනස්සං අකාසි. ඉදානි තෙන දොමනස්සෙන මයි චිත්තං

1. කත්ථචි-ගායිත්වා 2. සී. I-සම්මා.

පකොපෙත්වා අමතවරධම්මං පටිවිජ්ඣිතුං න සක්ඛිස්සතීති බ්‍රාහ්මණස්ස පසාදජනනත්ථං තෙන පත්ථිතමනොරථං පූරෙන්තො ආහ: **අඤ්ඤෙන ච කෙවලින**න්ති. තත්ථ **කෙවලින**න්ති සබ්බගුණපරිපුණ්ණං, සබ්බයොගවිසංයුත්තං වාති අත්ථො. මහන්තානං සීලක්ඛන්ධාදීනං ගුණානං එසනතො **මහෙසිං**, පරික්ඛීණසබ්බාසවත්තා **ඛීණාසවං**, හත්ථපාදකුක්කුච්චමාදිං කත්වා වූපසන්තසබ්බකුක්කුච්චත්තා **කුක්කුච්චවූපසන්තං**; **උපට්ඨහස්සූ**ති පරිචරස්සු පටිමානයස්සු; එවං බ්‍රාහ්මණෙන චිත්තෙ උප්පාදිතෙපි පරියායමෙව භණති, න තු භණති 'දෙහි-ආහරාහී'ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

අථ බ්‍රාහ්මණො 'අයං පායාසො භගවතො ආනීතො, නාහං අරහාමි තං අත්තනොව ඡෙඤ්දත කස්සචි දතු'න්ති චින්තෙත්වා ආහ: **අථ කස්ස චාහ**න්ති. තතො භගවා තං පායාසං ඨපෙත්වා තථාගතං තථාගතසාවකඤ්ච අඤ්ඤස්ස අජීරණධම්මොති ඤත්වා ආහ: **න ඛ්වාහං ත**න්ති. තත්ථ **සදෙවක**වචනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවගහණං, **සමාරක**වචනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවගහණං, **සබ්‍රහ්මක**වචනෙන රූපාවචරබ්‍රහ්මගහණං, අරූපාවචරා පන භුඤ්ජෙය්‍යුන්ති අසම්භාවනෙය්‍යා, **සස්සමණබ්‍රාහ්මණී**වචනෙන සාසනස්ස පච්චත්ථිකපච්චාමිත්තසමණබ්‍රාහ්මණගහණං, සමිතපාපබාහිත[1]පාපසමණබ්‍රාහ්මණගහණඤ්ච, **පජා**වචනෙන සත්තලොකගහණං, **සදෙවමනුස්ස**වචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සගහණං, එවමෙත්ථ තීහි වචනෙහි ඔකාසලොකො, ද්වීහි පජාවසෙන සත්තලොකො ගහිතොති වෙදිතබ්බො. එස සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන ආලවකසුත්තෙ වණ්ණයිස්සාම. කස්මා පන සදෙවකාදීසු කස්සචි න සම්මා පරිණාමං ගච්ඡෙය්‍යාති? ඔළාරිකෙ සුඛුමොජාපක්ඛෙපතො; ඉමස්මිං හි පායාසෙ භගවන්තං උද්දිස්ස ගහිතමත්තෙයෙව දෙවතාහි ඔජා පක්ඛිත්තා; යථා සුජාතාය පායාසෙ චුන්දස්ස ච සූකරමද්දවෙ පච්චමානෙ වෙරඤ්ජායඤ්ච භගවතා ගහිතගහිතාලොපෙ භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ ච කච්චානස්ස ගුළකුම්භස්මිං අවසිට්ඨගුළෙ. සො ඔළාරිකෙ සුඛුමොජාපක්ඛෙපතො දෙවානං න පරිණමති. දෙවා හි සුඛුමසරීරා, තෙසං ඔළාරිකො මනුස්සාහාරො න සම්මා පරිණමති, මනුස්සානම්පි න පරිණමති, මනුස්සා හි ඔළාරිකසරීරා, තෙසං සුඛුමා දිබ්බොජා න සම්මා පරිණමති, තථාගතස්ස පන පකතිඅග්ගිනාව පරිණමති සම්මා ජීරති, කායබලඤාණබලප්පභාවෙනාති එකෙ. තථාගතසාවකස්ස ඛීණාසවස්සෙතං සමාධිබලෙන මත්තඤ්ඤුතාය ච පරිණමති, ඉතරෙසං ඉද්ධිමන්තානම්පි න පරිණමති, අචින්තනීයං වා එත්ථ කාරණං, බුද්ධවිසයො එසොති.

තෙන හි ත්වන්ති යස්මා අඤ්ඤෙ න පස්සාමි, මම න කප්පති, මම අකප්පන්තං සාවකස්සාපි මෙ න කප්පති, තස්මා ත්වං බ්‍රාහ්මණාති වුත්තං හොති. **අප්පහරිතෙ**ති පරිත්තහරිතතිණෙ[2] අප්පරූළ්හහරිත

1. ප. අසමිතපාපඅබාහිත. 2 සී. පරිත්තපරිහරිතතිණෙ.

තිණෙ වා පාසාණපිට්ඨිසදිසෙ. **අප්පාණකෙ**ති පායාසජ්ඣොත්ථරණකාරණෙන මරිතබ්බපාණරහිතෙ වා මහාඋදකක්ඛන්ධෙ, **සහ තිණ**නිස්සිතෙහි පාණෙහි තිණානං පාණකානඤ්ච **අනුරක්ඛණත්ථාය** එතං වුත්තං. **චිච්චිටායති චිටිචිටායතී**ති එවං සද්දං කරොති. **සන්ධූපායතී**ති සමන්තා ධූපායති. **සම්පධූපායතී**ති තථෙව අධිමත්තං ධූපායති. කස්මා එවං අහොසීති? භගවතො ආනුභාවෙන, න උදකස්ස, න පායාසස්ස, න බ්‍රාහ්මණස්ස, න අඤ්ඤෙසං දෙවයක්ඛාදීනං; භගවා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මසංවෙගත්ථං තථා අධිට්ඨාසි. **සෙය්‍යථාපි නාමා**ති ඔපම්මනිදස්සනමත්තමෙතං, යථා **ඵාලො**ති එත්තකමෙව වුත්තං හොති. **සංවිග්ගො** චිත්තෙන, **ලොමහට්ඨජාතො** සරීරෙන, සරීරෙ කිරස්ස නවනවුතිලොමකූපසහස්සානි සුවණ්ණභිත්තියා ආහතමණිනාගදන්තා විය උද්ධග්ගා අහෙසුං; සෙසං පාකටමෙව. **පාදෙසු** පන **නිපතිත්වා** භගවතො ධම්මදෙසනං අබ්භනුමොදමානො **භගවන්තං එතදවොච: අභික්කන්තං භො ගොතම අභික්කන්තං භො ගොතමා**ති. අබ්භනුමොදනෙ හි අයමිධ අභික්කන්තසද්දො, විත්ථාරතො පන මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං අත්ථවණ්ණනා ආවිභවිස්සති[1], යස්මා ච අබ්භනුමොදනත්ථෙ තස්මා සාධු සාධු භො ගොතමාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං.

> "භයෙ කොධෙ පසංසායං තුරිතෙ කොතූහලච්ඡරෙ,
> හාසෙ සොකෙ පසාදෙ ච කරෙ ආමෙණ්ඩිතං බුධො"ති

ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන පසංසාවසෙන චායං ද්වික්ඛත්තුං වුත්තොති වෙදිතබ්බො.[2] අථ වා **අභික්කන්ත**න්ති අභික්කන්තං[3] අතිඉට්ඨං අතිමනාපං, අතිසුන්දරන්ති වුත්තං හොති. තත්ථ එකෙන **අභික්කන්ත**සද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො පසාදං. අයං හි එත්ථ අධිප්පායො: අභික්කන්තං භො ගොතම යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා, අභික්කන්තං යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං ආගම්ම මම පසාදො. භගවතො එව වා වචනං ද්වෙ ද්වෙ අත්ථෙ සන්ධාය ථොමෙති, භොතො ගොතමස්ස වචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො, අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො, තථා සද්ධාජනනතො පඤ්ඤාජනනතො සාත්ථතො සබ්‍යඤ්ජනතො උත්තානපදතො ගම්භීරත්ථතො කණ්ණසුඛතො හදයඞ්ගමතො අනත්තුක්කංසනතො අපරවම්භනතො කරුණාසීතලතො පඤ්ඤාවදාතතො ආපාථරමණීයතො විමද්දක්ඛමතො සුය්‍යමානසුඛතො වීමංසියමානහිතතොති **එවමාදීහි** යොජෙතබ්බං. තතො පරම්පි චතූහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති. තත්ථ **නික්කුජ්ජිත**න්ති අධොමුඛට්ඨපිතං හෙට්ඨාමුඛජාතං වා; **උක්කුජ්ජෙය්‍යා**ති උපරිමුඛං කරෙය්‍ය. **පටිච්ඡන්න**න්ති තිණපණ්ණාදිච්ඡාදිතං. **විවරෙය්‍යා**ති උග්ඝාටෙය්‍ය. **මූළ්හස්සා**ති දිසාමූළ්හස්ස. **මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යා**ති හත්ථෙ ගහෙත්වා එස මග්ගොති වදෙය්‍ය. **අන්ධකාරෙ**ති කාළපක්ඛචාතුද්දසී-අඩ්ඪරත්ත-ඝනවනසණ්ඩ-මෙඝපටලෙහි

1. කත්ථචි-භවිස්සති. 2. ප-වුත්තොති. 3. බහූසු-අභික්කන්තං.

චතුරඞ්ග තමසි; අයං තාව පදත්ථො, අයං පන අධිප්පායයොජනා. යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්ම පතිතං[1] මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්තෙන; යථා පටිච්ඡන්නං විවරෙය්‍ය එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනන්තරධානා පභුති[2] මිච්ඡාදිට්ඨි ගහනපටිච්ඡන්නං සාසනං විවරන්තෙන; යථා මූළ්හස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගපටිපන්නස්ස මෙ සග්ගමොක්ඛ මග්ගං ආචික්ඛන්තෙන; යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය එවං මොහන්ධකාරනිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපානි අපස්සතො තප්ප ටිච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසකදෙසනාපජ්ජොතධාරණෙන, මය්හං භොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි දෙසිතත්තා අනෙකපරියා යෙන ධම්මො පකාසිතො; අථවා එකච්චියෙන මතෙන යස්මා අයං ධම්මො දුක්ඛදස්සනෙන අසුභෙ සුභන්ති විපල්ලාසප්පහානෙන ච නික්කුජ්ජිතුක්කුජ්ජනසදිසො, සමුදයදස්සනෙන දුක්ඛෙ සුඛන්ති විපල්ලා සප්පහානෙන ච පටිච්ඡන්නවිවරණසදිසො, නිරොධදස්සනෙන අනිච්චෙ නිච්චන්ති විපල්ලාසප්පහානෙන ච මූළ්හස්ස මග්ගාචික්ඛනසදිසො, මග්ග දස්සනෙන අනත්තනි අත්තාති විපල්ලාසප්පහානෙන ච අන්ධකාරෙ පජ්ජොතසදිසො, තස්මා **සෙය්‍යථාපි නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය** -පෙ-**පජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛින්තීති** එවං පකාසිතො හොති. යස්මා පනෙත්ථ සද්ධා-තප-කායගුත්තතාදීහි සීලක්ඛන්ධො පකාසිතො හොති, පඤ්ඤාය පඤ්ඤාක්ඛන්ධො, හිරිමන ආදීහි සමාධික්ඛන්ධො, යොගක්ඛෙමෙන නිරොධොති එවං තික්ඛන්ධො අරියමග්ගො නිරොධො චාති සරූපෙනෙව ද්වෙ අරියසච්චානි පකාසි තානි. තත්ථ මග්ගො පටිපක්ඛො සමුදයස්ස, නිරොධො දුක්ඛස්ස පටි පක්ඛො ඉති ඉමිනා පරියායෙන චත්තාරි සච්චානි පකාසිතානි, තස්මා **අනෙකපරියායෙන පකාසිතො හොතීති** වෙදිතබ්බො. **එසාහ**න්ති ආදීසු එසො අහන්ති=එසාහං; **සරණං ගච්ඡාමීති** පාදෙසු නිපතිත්වා පණිපාතිකෙන සරණගමනෙන ගතොපි ඉදානි වාචාය සමාදියන්තො ආහ. පණිපාතිකෙන වා බුද්ධං යෙව සරණං ගතො, ඉදානි තං ආදිං කත්වා සෙසෙ ධම්මසඞ්ඝෙපි ගන්තුං ආහ. **අජ්ජතග්ගෙති** අජ්ජතනං[3] ආදිං කත්වා, අජ්ජදග්ගෙ වා; දකාරො පදසන්ධිකරො, අජ්ජ ආදිං කත්වාති වුත්තං හොති. පාණෙහි උපෙතං=**පාණුපෙතං**, යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති තාව උපෙතං අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි සරණගමනෙහි **සරණං ගතං**[4] මං භවං **ගොතමො ධාරෙතු** ජානා තූති වුත්තං හොති. එත්තාවතා'නෙන සුතානුරූපා පටිපත්ති දස්සිතා හොති, නික්කුජ්ජිතාදීහි වා සත්ථුසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉමිනා එසා හන්ති ආදිනා සිස්සසම්පත්ති දස්සිතා, තෙන වා පඤ්ඤාපටිලාභං දස්සෙත්වා ඉමිනා සද්ධාපටිලාභො දස්සිතො, ඉදානි එවං පටිලද්ධ සද්ධෙන පඤ්ඤවතා යං කත්තබ්බං තං කාතුකාමො භගවන්තං

1. ප-අසද්ධම්ම පතිට්ඨිතං
2. බහුසු-සාසනන්තරධානා.
3. බහුසු-අජ්ජතං
4. බහුසු-සරණගතං.

යාචි: **ලභෙය්‍යාහ**න්ති. තත්ථ භගවතො ඉද්ධියාදීහි **අභිප්පසාදිත** චිත්තො 'භගවාපි චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිතො, කිමඞ්ග පනා හ'න්ති සද්ධාය **පබ්බජ්ජං** යාචි, තත්ථ පරිපූරකාරිතං පත්ථෙන්තො පඤ්ඤාය **උපසම්පදං**. සෙසං පාකටමෙව. **එකො වූපකට්ඨො**ති ආදීසු පන **එකො** කායවිවෙකෙන, **වූපකට්ඨො** චිත්තවිවෙකෙන, **අප්ප මත්තො** කම්මට්ඨානෙ සතිඅවිජහනෙන, **ආතාපී** කායිකචෙතසික විරියසඞ්ඛාතෙන ආතාපෙන, **පහිතත්තො** කායෙ ච ජීවිතෙ ච අන පෙක්ඛතාය, **විහරන්තො** අඤ්ඤතරඉරියාපථවිහාරෙන; **න චිරස්සෙ වා**ති පබ්බජ්ජං උපාදාය වුච්චති. **කුලපුත්තා**ති දුවිධා කුලපුත්තා: ජාතිකුලපුත්තා ආචාරකුලපුත්තා ච, අයම්පන උභයථාපි කුලපුත්තො. **අගාරස්මා**ති ඝරා, අගාරාතං[1] හිතං=අගාරියං, කසිගොරක්ඛාදි කුටුම්බ පොසනකම්මං වුච්චති; නත්ථි එත්ථ අගාරියන්ති=**අනගාරියං**, පබ්බජ්ජාය එතං අධිවචනං. **පබ්බජන්තී**ති උපගච්ඡන්ති උපසඞ්කමන්ති. තං අනුත්ත රන්ති=**තදනුත්තරං**; **බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන**න්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානං, අරහත්තඵලන්ති වුත්තං හොති, තස්ස හි අත්ථාය කුල පුත්තා පබ්බජන්ති. **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ; **සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා**ති අත්තනායෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා; අපර පච්චයං ඤත්වාති[2] අත්ථො. **උපසම්පජ්ජ විහාසී**ති පාපුණිත්වා සම්පාදෙත්වා වා විහාසි, එවං විහරන්තො ච **ඛීණා ජාති**–පෙ–**අබ්භඤ්ඤාසි**. **එතෙන**'ස්ස පච්චවෙක්ඛණාභූමිං දසෙසති. කතමා පන'ස්ස **ජාති ඛීණා**, **කථඤ්ච** නං **අබ්භඤ්ඤාසී**ති? වුච්චතෙ: න තාවස්ස අතීතා **ජාති ඛීණා** පුබ්බෙව ඛීණත්තා, නා'නාගතා පුබ්බෙ චෙතරහි ච අනාගතත්තා **එව**; න පච්චුප්පන්නා, විජ්ජමානත්තා. මග්ගස්ස පන අභාවිතත්තා යා උප්පජ්ජෙය්‍ය එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා **ජාති**, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන **ඛීණා**, තං සො මග්ගභාවනාය පහීණකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමා නම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොතීති ජානන්තො ජානාති. **වුසි තන්**ති වුත්ථං පරිවුත්ථං කතං චරිතං, නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; **කතං කරණීය**න්ති චතූසු සච්චෙසු චතූහිමග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහාණසච්ඡිකිරියභාවනාවසෙන සොළසවිධම්පි කිච්චං නිට්ඨාපි තන්ති අත්ථො. **නා'පරං ඉත්ථත්තායා**ති ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනා නත්ථීති, අථවා **ඉත්ථත්තායා**ති ඉත්ථභාවතො ඉමස්මා එවම්පකාරා ඉදානි වත්තමානා ඛන්ධ සන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං නත්ථි, ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකො රුක්ඛො වියාති අබ්භඤ්ඤාසි. **අඤ්ඤතරො**ති එකො; **අරහත**න්ති අරහන්තානං; මහාසාවකානං අබ්භන්තරො ආයස්මා භාරද්වාජො අහොසීති අයං කිරෙත්ථ අධිප්පායොති.

කසිභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. කත්ථචි-අගාරාය, 2. ප. ඤත්වාති.

1. 5.

පුච්ඡාමි මුනිං පහූතපඤ්ඤන්ති චුන්දසුත්තං. කා උප්පත්ති? සඞ්ඛෙපතො තාව අත්තජ්ඣාසය- පරජ්ඣාසය- අට්ඨුප්පත්ති- පුච්ඡාවසික භෙදතො චතූසු උප්පත්තීසු ඉමස්ස සුත්තස්ස පුච්ඡාවසිකා උප්පත්ති, විත්ථාරතො පන "එකං සමයං භගවා මල්ලෙසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන පාවා තදවසරි, තත්‍ර සුදං භගවා පාවායං විහරති චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ"-ඉතොප්පභුති යාව "අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදී"[*]ති තාව සුත්තෙ ආගතනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. එවං භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං නිසින්නෙ භගවති චුන්දො කම්මාරපුත්තො බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පරිවිසන්තො ව්‍යඤ්ජනසූපාදිගහණත්ථං භික්ඛූනං සුවණ්ණභාජනානි උපනාමෙසි. අප්පඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ කෙචි භික්ඛූ සුවණ්ණභාජනානි පටිච්ඡිංසු, කෙචි න පටිච්ඡිංසු, භගවතො පන එකමෙව භාජනං අත්තනො සෙලමයං පත්තං, දුතියභාජනං බුද්ධා න ගණ්හන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරො පාපභික්ඛු සහස්සග්ඝණකං සුවණ්ණභාජනං අත්තනො භොජනත්ථාය සම්පත්තං ථෙය්‍යචිත්තෙන කුඤ්චිකත්ථවිකාය පක්ඛිපි. චුන්දො පරිවිසිත්වා හත්ථපාදං ධොවිත්වා භගවන්තං නමස්සමානො භික්ඛුසඞ්ඝං ඔලොකෙන්තො තං භික්ඛුං අද්දස, දිස්වා ච පන අපස්සමානො විය[1] හුත්වා න තං කිඤ්චි අභණි, භගවති ච ථෙරෙසු ච ගාරවෙන, අපිච මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වචනපථො මා අහොසීති. සො කින්නු ඛො සංවරයුත්තා යෙව සමණා? උදාහු භින්නසංවරා ඊදිසාපි සමණාති ඤාතුකාමො සායන්හසමයෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: **පුච්ඡාමි මුනි**න්ති.

තත්ථ **පුච්ඡාමීති** ඉදං 'නිස්සෙසා පුච්ඡා: අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා'ති ආදිනා නයෙන නිද්දෙසෙ වුත්තනයමෙව. **මුනී**ති එතම්පි 'මොනං වුච්චති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා-පෙ-සම්මාදිට්ඨි, තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො මුනි මොනප්පත්තො, තීණි මොනෙය්‍යානි: කාය මොනෙය්‍ය'න්ති ආදිනා නයෙන තත්ථෙව වුත්තනයං; අයම්පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. **පුච්ඡාමීති** ඔකාසං කාරෙන්තො **මුනී**ති මුනි මුනිං භගවන්තං ආලපති. **පහූතපඤ්ඤ**න්ති ආදීනි ථුතිවචනානි, තෙහි තං මුනිං ථුනාති. තත්ථ **පහූතපඤ්ඤ**න්ති විපුලපඤ්ඤං, ඤෙය්‍ය පරියන්තිකත්තා ච'ස්ස විපුලතා වෙදිතබ්බා. **ඉති චුන්දො කම්මාර පුත්තොති** ඉදං ධනියසුත්තෙ වුත්තනයමෙව. ඉතො පරං පන එත්තකම්පි අවත්වා සබ්බං වුත්තනයං ඡඩ්ඩෙත්වා අවුත්තනයමෙව වණ්ණයිස්සාම. බුද්ධන්ති තීසු බුද්ධෙසු සම්මාසම්බුද්ධං, **ධම්මස්සාමී**ති මග්ගධම්මස්ස ජනකත්තා පුත්තස්සෙව පිතරං අත්තනා උප්පාදිත සිප්පායතනාදීනං විය ආචරියං ධම්මස්ස සාමිං[2] ධම්මිස්සරං ධම්මරාජං;

---

*. උදාන-75. 1. මඡසං-අද්දස, අපස්සමානො විය ච. 2. ප-ධම්මස්සාමිං.

ධම්මවසවත්තීනන්ති අත්ථො. වුත්තඤ්චෙතං: සො හි බ්‍රාහ්මණ භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදො, මග්ගානුගා ච පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා”[a]ති. **වීතතණ්හ**න්ති විගතකාමභවවිභවතණ්හං; **දිපදුත්තම**න්ති දිපදානං උත්තමං, තත්ථ කිඤ්චාපි භගවා න කෙවලං දිපදුත්තමො එව, අථ ඛො යාවතා සත්තා අපදා වා-පෙ-නාසඤ්ඤිනො වා, තෙසං[1] සබ්බෙසං උත්තමො, අථ ඛො උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන දිපදුත්තමොත්වෙව වුච්චති, දිපදා හි සබ්බසත්තානං උක්කට්ඨා චක්කවත්තිමහාසාවකපච්චෙකබුද්ධබුද්ධානං තත්ථ උප්පත්තිතො, තෙසඤ්ච උත්තමොති වුත්තෙ සබ්බසත්තුත්තමොති වුත්තොයෙව හොති. **සාරථීනං පවර**න්ති සාරෙතීති=සාරථි, හත්ථිදමකාදීනමෙතං අධිවචනං, තෙසඤ්ච භගවා පවරො අනුත්තරෙන දමථෙන පුරිසදම්මෙ දමෙතුං සමත්ථභාවතො. යථාහ: හත්ථිදමකෙන භික්ඛවෙ හත්ථිදම්මො සාරිතො එකං එව දිසං ධාවති පුරත්ථිමං වා පච්ඡිමං වා උත්තරං වා දක්ඛිණං වා, අස්සදමකෙන භික්ඛවෙ අස්සදම්මො-පෙ-ගොදමකෙන භික්ඛවෙ ගොදම්මො -පෙ-දක්ඛිණං වා, තථාගතෙන භික්ඛවෙ අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පුරිසදම්මො සාරිතො අට්ඨ දිසා විධාවති: රූපී රූපානි පස්සති, අයමෙකා දිසා, -පෙ- සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති අයං අට්ඨමී දිසා[b]”ති. **කතී**ති අත්ථප්පභෙදපුච්ඡා; **ලොකෙ**ති සත්තලොකෙ; **සමණා**ති පබ්බජිතබ්බඅත්ථනිදස්සනං; **ඉඞ්ඝා**ති යාචනත්ථෙ නිපාතො, **තදිඞ්ඝා**ති තෙ ඉඞ්ඝ; **බ්‍රූහී**ති ආචික්ඛ කථයස්සූති.

එවං වුත්තෙ භගවා චුන්දං කම්මාරපුත්තං ‘කිං භන්තෙ කුසලං කිං අකුසල’න්ති ආදිනා නයෙන ගිහිපඤ්හං අපුච්ඡිත්වා[2] සමණපඤ්හං පුච්ඡන්තං දිස්වා ආවජ්ජෙන්තො තං පාපභික්ඛුං සන්ධාය ‘අයං පුච්ඡතී’ති ඤත්වා තස්ස අඤ්ඤත්‍ර වොහාරමත්තා අස්සමණභාවං දීපෙන්තො ආහ: **චතුරො සමණා**ති. තත්ථ **චතුරො**ති සඞ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදො; **සමණා**ති කදාචි භගවා තිත්ථියෙ සමණවාදෙන වදති, යථාහ: “යානි තානි පුථුසමණබ්‍රාහ්මණානං වතකුතූහලමඞ්ගලානී”ති. කදාචි පුථුජ්ජනෙ, යථාහ: “සමණා සමණාති වො භික්ඛවෙ ජනො සඤ්ජානාතී[c]”ති. කදාචි සෙක්ඛෙ, යථාහ: “ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො ඉධ දුතියො සමණො[b]”ති. කදාචි ඛීණාසවං, යථාහ: “ආසවානං ඛයා සමණො හොතී[c]”ති. කදාචි අත්තානංයෙව, යථාහ: “සමණොති ඛො භික්ඛවෙ තථාගතස්සෙතං අධිවචන[d]”න්ති. ඉධ පන තීහි පදෙහි සබ්බෙපි අරියෙ සීලවන්තං පුථුජ්ජනඤ්ච, චතුත්ථෙන ඉතරං අස්සමණම්පි භණ්ඩුං කාසාවකණ්ඨං කෙවලං වොහාරමත්තකෙන සම

---

a. මජ්ඣිමනි. උපරි. ගොපාලකමොග්ගල්ලානසු. 2. ම. අපුච්ඡන්තං.
d. අඞ්ගුත්තර නි. 822. b. පං. මජ්ඣිම නි. 3, 222.
c. මජ්ඣිම නි. 264, 60, 267. 1. බහුසු-නාසඤ්ඤිනො.

ණොති සඞ්ගණ්හිත්වා චතුරො සමණාති ආහ. **න පඤ්චම’ත්ථීති** ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ වොහාරමත්තකෙන පටිඤ්ඤාමත්තකෙනාපි පඤ්චමො සමණො නාම නත්ථි. **තෙ තෙ ආවිකරොමීති** තෙ චතුරො සමණෙ තව පාකටෙ කරොමි. **සක්ඛි පුට්ඨොති** සම්මුඛා පුච්ඡිතො; **මග්ගජිනොති** මග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ විජිතාවීති අත්ථො. **මග්ගදෙසකොති** පරෙසං මග්ගං දෙසෙතා, **මග්ගෙ ජීවතීති** සත්තසු සෙඛෙසු යො කොචි සෙඛො අපරියොසිතමග්ගවාසත්තා ලොකුත්තරෙ, සීලවන්ත පුථුජ්ජනො ච ලොකියෙ මග්ගෙ ජීවති නාම, සීලවන්තපුථුජ්ජනො වා ලොකුත්තරමග්ගනිමිත්තං ජීවන්තොපි මග්ගෙ ජීවතීති වෙදිතබ්බො. **යො ච මග්ගදූසීති** යො ච දුස්සීලො මිච්ඡාදිට්ඨි, මග්ගපටිලොමාය පටිපත්තියා මග්ගස්ස දූසකොති අත්ථො.

ඉමෙ තෙ චත්තාරො **සමණාති** එවං භගවතා සඞ්ඛෙපෙන උද්දිට්ඨෙ චතුරො **සමණෙ**–අයං නාමෙත්ථ මග්ගජිනො, අයං මග්ගදෙසකො, අයං මග්ගෙ ජීවති, අයං මග්ගදූසීති එවං පටිවිජ්ඣිතුං අසක්කොන්තො පුන පුච්ඡිතුං චුන්දො ආහ: **කං මග්ගජින**න්ති. තත්ථ **මග්ගෙ ජීවති මෙති** යො සො මග්ගෙ ජීවති තමෙව **බ්‍රෑහි පුට්ඨොති**. සෙසං පාකටමෙව.

ඉදානිස්ස භගවා චතුරොපි සමණෙ චතූහි ගාථාහි නිද්දිසන්තො ආහ: **යො තිණ්ණකථඞ්කථොති**. තත්ථ **තිණ්ණකථඞ්කථො විසල්ලොති** එතං උරගසුත්තෙ වුත්තනයමෙව. අයම්පන විසෙසො: යස්මා ඉමාය ගාථාය **මග්ගජිනොති** බුද්ධසමණො අධිප්පෙතො, තස්මා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන කථඞ්කථාපතිරූපකස්ස සබ්බධම්මෙසු අඤ්ඤාණස්ස තිණ්ණත්තාපි තිණ්ණකථඞ්කථොති වෙදිතබ්බො. පුබ්බෙ වුත්තනයෙන හි තිණ්ණකථඞ්කථාපි සොතාපන්නාදයො පච්චෙකබුද්ධපරියොසානා සකදාගාමිවිසයාදීසු බුද්ධවිසයපරියොසානෙසු පටිහත[1] ඤාණප්පභාවත්තා පරියායෙන අතිණ්ණකථඞ්කථා ච හොන්ති, භගවා පන සබ්බප්පකාරෙන තිණ්ණකථඞ්කථො. **නිබ්බානාභිරතොති** නිබ්බානෙ අභිරතො, ඵලසමාපත්තිවසෙන සදා නිබ්බානනින්නචිත්තොති අත්ථො, තාදිසො ච භගවා, යථාහ: “සො ඛො අහං අග්ගිවෙස්සන තස්සා එව කථාය පරියොසානෙ තස්මිංයෙව පුරිමස්මිං සමාධිනිමිත්තෙ අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙමි සන්නිසාදෙමි එකොදි කරොමි සමාදහාමී[a]”ති. **අනනුගිද්ධොති** කඤ්චි ධම්මං තණ්හාගෙධෙන අනනුගිජ්ඣන්තො. **ලොකස්ස සදෙවකස්ස නෙතාති** ආසයානුසයානුලොමෙන ධම්මං දෙසෙත්වා පාරායණමහාසමයාදීසු අනෙකෙසු සුත්තන්තෙසු අපරිමාණානං දෙවමනුස්සානං සච්චපටිවෙධසම්පදානෙන සදෙවකස්ස ලොකස්ස නෙතා ගමයිතා තාරෙතා, පාරං සම්පාපෙතාති අත්ථො. **තාදින**න්ති තාදිනං[2], යථාවුත්තප්පකාරං ලොකධම්මෙහි නිබ්බිකාරන්ති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

---

1. බහුසු-අප්පටිහත.　　a. මජ්ඣිමනි-237.　　2. කත්ථචි-තාදිසං.

එවං භගවා ඉමාය ගාථාය මග්ගජිනන්ති බුද්ධසමණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි ඛීණාසවසමණං නිද්දිසන්තො ආහ: **පරමං පරමන්තීති**. තත්ථ **පරමං** නාම නිබ්බාණං, සබ්බධම්මානං අග්ගං උත්තමන්ති අත්ථො. **පරමන්ති යොධ ඤත්වා**ති තං පරමං පරමමිච්චෙව යො ඉධ සාසනෙ ඤත්වා පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන: **අක්ඛාති විභජති ඉධෙව ධම්ම**න්ති නිබ්බාණධම්මං අක්ඛාති අත්තනා පටිවිද්ධත්තා පරෙසං පාකටං කරොති 'ඉදං නිබ්බාණ'න්ති මග්ගධම්මං විභජති 'ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා–පෙ–අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො'ති, උභයම්පි වා උග්ඝටිතඤ්ඤූනං සඞ්ඛෙපදෙසනාය ආචික්ඛති, විපඤ්චිතඤ්ඤූනං විත්ථාරදෙසනාය විභජති, එවං ආචික්ඛන්තො විභජන්තො ච ඉධෙව සාසනෙ 'අයං ධම්මො න ඉතො බහිද්ධා'ති සීහනාදං නදන්තො අක්ඛාති ච විභජති ච. තෙන වුත්තං: **අක්ඛාති විභජති ඉධෙව ධම්ම**න්ති. **තං කඞ්ඛච්ඡිදං මුනිං අනෙජ**න්ති තං එවරූපං චතුසච්චපටිවෙධෙන අත්තනො දෙසනාය ච පරෙසං කඞ්ඛාඡෙදනෙන කඞ්ඛච්ඡිදං, මොනෙය්‍ය සමන්නාගමෙන මුනිං, එජාසඞ්ඛාතාය තණ්හාය අභාවතො අනෙජං, **දුතියං භික්ඛුනමාහු මග්ගදෙසි**න්ති එවං ඉමාය ගාථාය සයං අනුත්තරං මග්ගං උප්පාදෙත්වා දෙසනාය අනුත්තරෙ මග්ගදෙසී **සමානොපි**, දූතමිව ලෙඛවාචකමිව ච රඤ්ඤො අත්තනො **සාසනහරං සාසන** ජොතකඤ්ඤෙව **මග්ගදෙසි**න්ති ඛීණාසවසමණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි සෙඛ සමණඤ්ච සීලවන්තපුථුජ්ජනසමණඤ්ච නිද්දිසන්තො ආහ: **යො ධම්මපදෙ**ති.

තත්ථ පදවණ්ණනා පාකටා යෙව, අයම්පනෙත්ථ **අත්ථවණ්ණනා**: **යො** නිබ්බාණධම්මස්ස පදත්තා **ධම්මපදෙ** උභො අන්තෙ අනුපගම්ම දෙසිතත්තා ආසයානුරූපතො වා සතිපට්ඨානාදිනානප්පකාරෙහි දෙසිතත්තා **සුදෙසිතෙ** මග්ගසම්ඛිපි අනවසිතමග්ගකිච්චත්තා **මග්ගෙ ජීවති** සීලසංයමෙන **සංයතො** කායාදීසු සුපට්ඨිතාය චිර කතාදිසරණාය වා සතියා **සතිමා** අණුමත්තස්සාපි වජ්ජස්ස අභාවතො අනවජ්ජත්තා කොට්ඨාසභාවෙන ච පදත්තා සත්තතිංසබොධිපක්ඛිය ධම්මසඞ්ඛාතානි **අනවජ්ජපදානි** භඞ්ගඤාණතොපපභුති භාවනාසෙව නාය **සෙවමානො**, තං **භික්ඛූනං තතියං මග්ගජීවින්ති ආහූති**. එවං භගවා ඉමාය ගාථාය **මග්ගජීවි**න්ති සෙඛසමණං සීලවන්තපුථුජ්ජන සමණඤ්ච නිද්දිසිත්වා ඉදානි තං භණ්ඩුං කාසාවකණ්ඨං කෙවලං වොහාරමත්තකසමණං නිද්දිසන්තො ආහ: **ඡදනං කත්වානා**ති.

තත්ථ **ඡදනං කත්වානා**ති පතිරූපං කරිත්වා වෙසං ගහෙත්වා, ලිඞ්ගං ධාරෙත්වාති අත්ථො. **සබ්බතාන**න්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාව කානං, තෙසං හි සුන්දරානි වතානි, තස්මා තෙ සුබ්බතාති වුච්චන්ති. **පක්ඛන්දී**ති පක්ඛන්දකො, අන්තොපවිසකොති අත්ථො. දුස්සීලො හි ගූථපටිච්ඡාදනත්ථං තිණපණ්ණාදිච්ඡදනං විය අත්තනො දුස්සීලභාව පටිච්ඡාදනත්ථං සුබ්බතානං ඡදනං කත්වාන 'අහම්පි භික්ඛූ'ති භික්ඛු මජ්ඣෙ පක්ඛන්දති, එත්තකාවසෙසෙන භික්ඛූනා ගහෙතබ්බං එත්තන්ති

ලාභෙ දීයමානෙ අහං එත්තකවස්සොති ගණ්හිතුං පක්ඛන්දති, තෙන වුච්චති **ඡදනං කත්වාන සුබ්බතානං පක්ඛන්දීති**. චත්තාරොපි ඛත්තියාදීනං කුලානං උප්පන්නං පසාදං අනනුරූපපටිපත්තියා දූසෙතීති= **කුලදූසකො. පගබ්භොති** අට්ඨට්ඨානෙන කායපාගබ්භියෙන චතුට්ඨානෙන වචීපාගබ්භියෙන අනෙකට්ඨානෙන මනොපාගබ්භියෙන ච සමන්නාගතොති අත්ථො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරම්පන මෙත්තසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. කතපටිච්ඡාදනලක්ඛණාය මායාය සමන්නාගතත්තා **මායාවී**, සීලසංයමාභාවෙන **අසඤ්ඤතො**, පලාපසදිසත්තා **පලාපො**, යථා හි පලාපො අන්තො තණ්ඩුලරහිතොපි බහි ථුසෙන වීහි විය දිස්සති, එවමිධෙකච්චො අන්තො සීලාදිගුණසාරවිරහිතොපි බහි සුබ්බතච්ඡදනෙන සමණවෙසෙන සමණො විය දිස්සති, සො එවං පලාපසදිසත්තා පලාපොති වුච්චති. ආනාපානසති සුත්තෙ පන "අපලාපා'යං භික්ඛවෙ පරිසා නිප්පලාපා'යං භික්ඛවෙ පරිසා සුද්ධා සාරෙ පතිට්ඨිතා"[a]ති එවං පුථුජ්ජනකල්‍යාණකොපි පලාපොති වුත්තො, ඉධ පන කපිලසුත්තෙ ච "තතො පලාපෙ වාහෙථ අස්සමණෙ සමණමානිනො"[b]ති එවං පාරාජිකො පලාපොති වුත්තො. **පතිරූපෙන චරං ස මග්ගදූසීති** තං සුබ්බතානං ඡදනං කත්වා යථා චරන්තං "ආරඤ්ඤකො අයං රුක්ඛමූලිකො පංසුකූලිකො පිණ්ඩපාතිකො අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො"ති ජනො ජානාති, එවං පතිරූපෙන යුත්තරූපෙන බාහිරමට්ඨෙන[1] ආචාරෙන චරං සො පුග්ගලො අත්තනො ලොකුත්තරමග්ගස්ස පරෙසං සුගතිමග්ගස්ස ච දූසනතො මග්ගදූසීති වෙදිතබ්බො. එවං ඉමාය ගාථාය මග්ගදූසිං දුස්සීලං වොහාරමත්තකසමණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං අබ්‍යාමිස්සීභාවං දීපෙන්තො ආහ: **එතෙ ච පටිවිජ්ඣීති**.

තස්සත්ථො: **එතෙ** චතුරො සමණෙ යථාවුත්තෙන ලක්ඛණෙන **පටිවිජ්ඣි** අඤ්ඤාසි සච්ඡි අකාසි **යො ගහට්ඨො** ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා අඤ්ඤො වා කොචි, ඉමෙසං චතුන්නං සමණානං ලක්ඛණස්සවණමත්තෙන **සුතවා** තස්සෙව ලක්ඛණස්ස අරියානං සන්තිකෙ සුතත්තා **අරියසාවකො** තෙ යෙව සමණෙ "අයඤ්ඤෙවා'යඤ්ඤෙව එවං ලක්ඛණො"ති පජානනමත්තෙන **සපඤ්ඤො**-යාදිසො අයං පච්ඡා වුත්තො මග්ගදූසී, ඉතරෙපි **සබ්බෙ නෙතාදිසාති ඤත්වා**, **ඉති දිස්වා** එවං පාපං කරොන්තම්පි එතං පාපභික්ඛුං දිස්වා; තත්‍රායං යොජනා: එතෙ ච පටිවිජ්ඣි යො ගහට්ඨො සුතවා අරියසාවකො සපඤ්ඤො, **තස්ස** තාය පඤ්ඤාය සබ්බෙ නෙතාදිසාති ඤත්වා විහරතො ඉති දිස්වා **න හාපෙති සද්ධා** එවං පාපකම්මං කරොන්තං පාපභික්ඛුං දිස්වාපි න හාපෙති න හායති න නස්සති සද්ධාති. එවං ඉමාය ගාථාය තෙසං[2] අබ්‍යාමිස්සීභාවං දීපෙත්වා ඉදානි ඉති දිස්වාපි සබ්බෙ නෙතා

a. මජ්ඣිම නි-උපරි-ආනාපානසති සු.
b. සුත්තනි-284.
1. සංවි-මණ්ඩන=මට්ඨෙන.
2. සී. I. II. එවං.

දිසාති ජානන්තං අරියසාවකං පසංසන්තො ආහ: **කථං හි දුම්මෙධෙනාති.** තස්ස සම්බන්ධො: එතදෙව ච යුත්තං සුතවතො අරියසාවකස්ස යදිදං එකච්චං පාපං කරොන්තං ඉති දිස්වාපි සබ්බෙ තෙතාදිසාති ජානන්තං, කිං කාරණං? **කථං හි දුම්මෙධෙන අසම්පදුට්ඨං සුද්ධං අසුද්ධෙන සමං කරෙය්‍යාති.** තස්සත්ථො: කථං හි සුතවා අරියසාවකො සපඤ්ඤො සීලවිපත්තියා දුම්මෙධෙන මග්ගදූසිනා අදුට්ඨං ඉතරං **සමණත්තයං,** සුද්ධං සමණත්තයමෙවං අපරිසුද්ධ[1]කායසමාචාරතාදීහි අසුද්ධෙන පච්ඡිමෙන වොහාරමත්තකසමණෙන **සමං කරෙය්‍ය** සදිසන්ති ජානෙය්‍යාති. සුත්තපරියොසානෙ උපාසකස්ස න මග්ගො වා ඵලං වා කථිතං, කඞ්ඛාමත්තමෙව හි තස්ස තත්ථ පහීනන්ති.

චුන්දසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 6.

එවං මෙ සුතන්ති පරාභවසුත්තං. කා උප්පත්ති? මඞ්ගලසුත්තං කිර සුත්වා දෙවානං එතදහොසි: භගවතා මඞ්ගලසුත්තෙ සත්තානං වුද්ධිඤ්ච සොත්ථිඤ්ච කථයමානෙන එකංසෙන භවො එව කථිතො, නො පරාභවො; හන්දදානි යෙන සත්තා පරිහායන්ති විනස්සන්ති, තං නෙසං පරාභවම්පි පුච්ඡාමාති. අථ මඞ්ගලසුත්තං[2] කථිතදිවසතො දුතියදිවසෙ දසසහස්සචක්කවාළෙසු දෙවතායො පරාභවසුත්තං සොතුකාමා ඉමස්මිං එකචක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා එකවාලග්ගකොටිඔකාස[3]මත්තෙන දසපි වීසම්පි තිංසම්පි චත්තාළීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සට්ඨිම්පි සත්තතිම්පි අසීතිම්පි සුඛුමත්තභාවෙ නිම්මිනිත්වා සබ්බදෙවමානුසබ්‍රහ්මානො සිරියා ච තෙජෙන ච අධිගය්හ විරොචමානං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තතො සක්කෙන දෙවානමින්දෙන ආණත්තො අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො භගවන්තං පරාභවපඤ්හං පුච්ඡි. අථ භගවා පුච්ඡාවසෙන ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **එවං මෙ සුතන්ති** ආදි ආයස්මතා ආනන්දෙන වුත්තං, **පරාභවන්තං පුරිසන්ති** ආදිනා නයෙන එකන්තරිකා ගාථා දෙවපුත්තෙන වුත්තා, **සුවිජානො භවං හොතීති** ආදිනා නයෙන එකන්තරිකා එව අවසානගාථා ච භගවතා වුත්තා, තදෙතං සබ්බම්පි සමොධානෙත්වා **පරාභවසුත්තන්ති** වුච්චති.

තත්ථ **එවං මෙ සුතන්ති** ආදිසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. **පරාභවන්තං පුරිසන්ති** ආදිසු පන **පරාභවන්තං** පරිහායන්තං විනස්සන්තං; **පුරිසන්ති** යං කිඤ්චි සත්තං ජානිතුං; **මයං පුච්ඡාම ගොතමාති** සෙසදෙවෙහි සද්ධිං අත්තානං නිද්දිසිත්වා ඔකාසං කාරෙන්තො සො දෙවපුත්තො ගොත්තෙන භගවන්තං ආලපති. **භගවන්තං පුට්ඨුමාගම්මාති** මයං හි භගවන්තං

---

1. බහුසු-පරිසුද්ධ. 2. සුත්තස්ස-ඉති භවිතබ්බං. 3. ප. නිසාලග්ගකොටිඔකාස.

පුච්ඡිස්සාමාති තතො තතො චක්කවාළා ආගතාති අත්ථො. එතෙන ආදරං දස්සෙති. **කිං පරාභවතො මුඛ**න්ති ආගතානං අම්හාකං බ්‍රූහි: පරාභවතො පුරිසස්ස කිං මුඛං කිං ද්වාරං කා යොනි, **කිං කාරණං?** යෙන මයං පරාභවන්තං පුරිසං ජානෙය්‍යාමාති අත්ථො. එතෙන **පරාභවන්තං පුරිස**න්ති එත්ථ වුත්තස්ස පරාභවතො පුරිසස්ස පරාභවකාරණං පුච්ඡති, පරාභවකාරණෙ හි ඤාතෙ තෙන කාරණසාමඤ්ඤෙන සක්කා යො කොචි පරාභවපුරිසො ජානිතුන්ති. අථස්ස භගවා සුට්ඨු පාකටීකරණත්ථං පටිපක්ඛං දස්සෙත්වා පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය පරාභවමුඛං දීපෙන්තො ආහ: **සුවිජානො භව**න්ති.

තස්සත්ථො: ය්වායං **භවං** වඩ්ඪෙන්තො අපරිහායන්තො පුරිසො, සො **සුවිජානො හොතී**ති සුඛෙන අකිච්ඡෙන සක්කා විජානිතුං, යොපායං පරාභවතීති=**පරාභවො** පරිහායති විනස්සති, යස්ස තුම්හෙ පරාභවතො පුරිසස්ස මුඛං මං පුච්ඡථ, සොපි **සුවිජානො**. කථං? අයං හි **ධම්මකාමො භවං හොති** දසකුසලකම්මපථධම්මං කාමෙති පිහෙති පත්ථෙති සුණාති පටිපජ්ජති, සො තං පටිපත්තිං දිස්වා සුත්වා ච ජානිතබ්බතො සුවිජානො හොති; ඉතරොපි **ධම්මදෙස්සී පරාභවො** තමෙව ධම්මං දෙස්සති න කාමෙති න පිහෙති න පත්ථෙති න සුණාති න පටිපජ්ජති, සො එවං[1] විප්පටිපත්තිං දිස්වා ච සුත්වා ච ජානිතබ්බතො සුවිජානො හොතීති. එවමෙත්ථ භගවා පටිපක්ඛං දස්සෙන්තො අත්ථතො ධම්මකාමතං භවතො මුඛං දස්සෙත්වා ධම්මදෙස්සිතං පරාභවතො මුඛං දස්සෙසීති වෙදිතබ්බං.[2] අථ සා දෙවතා භගවතො භාසිතමභිනන්දමානා ආහ: **ඉති හෙත**න්ති.

තස්සත්ථො: **ඉති හි** යථා වුත්තෙන භගවතා, තථෙව **එතං විජා නාම** ගණ්හාම ධාරෙම, **පඨමො සො පරාභවො** සො ධම්මදෙස්සිතාලක්ඛණො පඨමො පරාභවො, යානි මයං පරාභවමුඛානි විජානිතුං ආගතම්හ, තෙසු ඉදං තාව එකං පරාභවමුඛන්ති වුත්තං හොති. තත්ථ විග්ගහො: පරාභවන්ති එතෙනාති=**පරාභවො**, කෙන ච පරාභවන්ති? යං පරාභවතො මුඛං කාරණං තෙන, ව්‍යඤ්ජනමත්තෙන එව හි එත්ථ නානාකරණං, අත්ථො පන **පරාභවො**ති වා **පරාභවතො මුඛ**න්ති වා[3] නානාකරණං නත්ථි. එවමෙකං[4] පරාභවතො මුඛං විජා නාමාති අභිනන්දිත්වා තතො පරං ඤාතුකාමතායාහ: **දුතියං භගවා බ්‍රූහි, කිං පරාභවතො මුඛ**න්ති. ඉතො පරං **තතියං චතුත්ථ**න්ති ආදිසුපි ඉමිනා එව නයෙනත්ථො වෙදිතබ්බො, ව්‍යාකරණපක්ඛෙපි ච. යස්මා තෙ තෙ සත්තා තෙහි තෙහි පරාභවමුඛෙහි සමන්නාගතා, න එකො එව සබ්බෙහි, න ච සබ්බෙ එකෙනෙව; තස්මා තෙසං තානි තානි පරාභවමුඛානි දස්සෙතුං **අසන්තස්ස පියා හොන්තී**ති ආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානාය එව දෙසනාය නානාවිධානි පරාභවමුඛානි ව්‍යාකාසීති වෙදිතබ්බං. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපතො අත්ථවණ්ණනා: අසන්තො

1. සී. II. ම. එතං. 2. කත්ථචි-දෙසෙසීති වෙදිතබ්බො 3. බහූසු-වා ගි. 4. එවමෙතං.

නාම ඡ සත්ථාරො, යෙ වා පනඤ්ඤෙපි අනුපසන්තෙන කායවචීමනො-
කම්මෙන සමන්නාගතා, තෙ **අසන්තා අස්ස පියා හොන්ති** සුනක්ඛත්තා-
දීනං අචෙලකොරක්ඛත්තියාදයො විය; **සන්තො** නාම බුද්ධපච්චෙක-
බුද්ධසාවකා, යෙ වා පනඤ්ඤෙපි උපසන්තෙන කායවචීමනොකම්මෙන
සමන්නාගතා, තෙ **සන්තෙ න කුරුතෙ පියං** අත්තනො පියෙ ඉට්ඨෙ
කන්තෙ මනාපෙ න කුරුතෙති අත්ථො. වෙනෙය්‍යවසෙන හෙත්ථ
වචනභෙදො කතොති වෙදිතබ්බො; අථවා **සන්තෙ න කුරුතෙ** ඉති
සන්තෙ න සෙවතීති අත්ථො, යථා රාජානං සෙවතීති එතස්මිං අත්ථෙ
රාජානං පකුරුතෙති සද්දවිදූ මඤ්ඤන්ති. **පියන්ති** පියමානො තුස්ස-
මානො මොදමානොති අත්ථො. අසතං ධම්මො නාම ද්වාසට්ඨි දිට්ඨි-
ගතානි දසාකුසලකම්මපථා වා, තං **අසතං ධම්මං රොචෙති** පිහෙති
පත්ථෙති. එවමෙතාය ගාථාය අසන්තපියතා සන්තඅප්පියතා අසද්ධම්ම-
රොචනඤ්චාති තිවිධං පරාභවතො මුඛං වුත්තං. එතෙන හි සමන්නා-
ගතො පුරිසො පරාභවති පරිහීයති, නෙව ඉධ න හුරං වුද්ධිං පාපුණාති,
තස්මා පරාභවතො මුඛන්ති වුච්චති. විත්ථාරම්පනෙත්ථ "අසෙවනා ච
බාලානං පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා"[ඝ]ති ගාථාවණ්ණනායං වක්ඛාම.

නිද්දාසීලී නාම යො ගච්ඡන්තොපි තිට්ඨන්තොපි නිසින්නොපි සයානොපි
නිද්දායති යෙව. **සභාසීලී** නාම සඞ්ගණිකාරාමතං භස්සාරාමතං අනු-
යුත්තො; **අනුට්ඨාතා**ති විරියතෙජවිරහිතො, උට්ඨානසීලො න හොති,
අඤ්ඤදත්ථු චොදියමානො කදාචි කරහචි ගහට්ඨො වා සමානො ගහට්ඨ-
කම්මං පබ්බජිතො වා පබ්බජිතකම්මං ආරභති. **අලසොති** ජාති-
අලසො අච්චන්තාභිභූතො පීනෙන සීතට්ඨානෙ සීතො එව හොති,
නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නො එව, අත්තනො උස්සාහෙන අඞ්ගං ඉරියා-
පථං නකප්පෙති. අතීතෙ අරඤ්ඤෙ අග්ගිම්හි උට්ඨිතෙ[1] අපලායනඅලසා-
චෙත්ථ නිදස්සනං; අයමෙත්ථ උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො, තතො ලාමක-
පරිච්ඡෙදෙනාපි පන අලසො අලසොත්වෙව වෙදිතබ්බො; ධජො ව රථස්ස
ධූමො ච අග්ගිනො කොධො පඤ්ඤාණමස්සාති=**කොධපඤ්ඤාණො**;
දොසචරිතො ඛිප්පකොපී අරුකූපමචිත්තො පුග්ගලො එවරූපො හොති.
ඉමාය ගාථාය නිද්දාසීලතා භස්සසීලතා අනුට්ඨානතා අලසතා කොධ-
පඤ්ඤාණතාති පඤ්චවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං, එතෙන හි සමන්නා-
ගතො නෙව ගහට්ඨො ගහට්ඨවුද්ධිං න පබ්බජිතො පබ්බජිතවුද්ධිං
පාපුණාති, අඤ්ඤදත්ථු පරිහායති යෙව පරාභවති යෙව, තස්මා **පරා-
භවතො මුඛ**න්ති වුච්චති.

මාතාති ජනිකා වෙදිතබ්බා. **පිතා**ති ජනකො යෙව; **ජිණ්ණකං**
සරීරසිථිලතාය, **ගතයොබ්බනං** යොබ්බනාතික්කමෙන ආසීතිකං වා
නාවුතිකං වා සයං කම්මානි කාතුමසමත්ථං; **පහු සන්තො**ති සමත්ථො
සමිද්ධො සුඛං ජීවමානො; **න භරතී**ති න පොසෙති. ඉමාය ගාථාය
මාතාපිතූනං අභරණමපොසනමනුපට්ඨානං එකංයෙව පරාභවමුඛං
වුත්තං. එතෙන හි සමන්නාගතො—යන්තං:—

ඝ. සුත්තනි-මඞ්ගලසු. 1. සී & පං. දපිතෙ.

"තාය නං පාරිචරියාය මාතාපිතූසු පණ්ඩිතා,
ඉධෙව නං පසංසන්ති පෙච්ච සග්ගෙ ච මොදතී"[a]ති

මාතාපෙත්තිභරස්ස[1] ආනිසංසං වුත්තං, තං න පාපුණාති, අඤ්ඤදත්ථු මාතාපිතරොපි න භරති, තං අඤ්ඤං භරිස්සතීති නින්දඤ්ච වජ්ජනීයතඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච පාපුණන්තො පරාභවති යෙව, තස්මා **පරාභවතො මුඛ**න්ති වුච්චති. පාපානං බාහිතත්තා **බ්‍රාහ්මණං**, සමිතත්තා **සමණං**, බ්‍රාහ්මණකුලප්පභවම්පි වා **බ්‍රාහ්මණං** පබ්බජ්ජූපගතං **සමණං**, තතො **අඤ්ඤං වාපි** යං[2] කිඤ්චි යාචනකං; **මුසාවාදෙන වඤ්චෙතී**ති වද භන්තෙ පච්චයෙනාති පවාරෙත්වා යාචිතො වා පටිජානිත්වා පච්ඡා අප්පදානෙන තස්ස තං ආසං විසංවාදෙති. ඉමාය ගාථාය බ්‍රාහ්මණාදීනං මුසාවාදෙන වඤ්චනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං, එතෙන හි සමන්නාගතො ඉධ නින්දං සම්පරායෙ[3] දුග්ගතිං සුගතියම්පි අධිප්පායවිපත්තිඤ්ච පාපුණාති. වුත්තං හෙතං: "දුස්සීලස්ස සීලවිපන්නස්ස පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡතී"[a]ති තථා "චතූහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො යථාභතං නික්ඛිත්තො එවං නිරයෙ, කතමෙහි චතූහි? මුසාවාදී හොතී"[a]ති ආදි, තථා "ඉධ සාරිපුත්ත එකච්චො සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා උපසඞ්කමිත්වා පවාරෙති: වද භන්තෙ පච්චයෙනාති, සො යෙන පවාරෙති තං න දෙති, සො චෙ තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති, සො යං යදෙව වණිජ්ජං පයොජෙති, සාස්ස හොති ඡෙජ්ජ[4]ගාමිනී; ඉධ පන සාරිපුත්ත යො[5] යෙන පවාරෙති, තං න යථාධිප්පායං දෙති, සො චෙ තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති, සො යං යදෙව වණිජ්ජං පයොජෙති, සාස්ස හොති න යථාධිප්පායා[a]"ති එවමිමානි නින්දාදීනි පාපුණන්තො පරාභවති යෙව, තස්මා **පරාභවතො මුඛ**න්ති වුත්තං.

පහූතවිත්තොති පහූතජාතරූපරජතමණිරතනො; **සහිරඤ්ඤො**ති සකහාපණො; **සභොජනො**ති අනෙකසූපබ්‍යඤ්ජනභොජනසම්පන්නො; **එකො භුඤ්ජති සාදූනී**ති සාදූනි භොජනානි අත්තනො පුත්තානම්පි අදත්වා පටිච්ඡන්නොකාසෙ භුඤ්ජතීති=එකො භුඤ්ජති සාදූනි. ඉමාය ගාථාය භොජනගිද්ධතා භොජනමච්ඡරියං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං, එතෙන හි සමන්නාගතො නින්දං විවජ්ජනීයතං දුග්ගතින්ති එවමාදීනි පාපුණන්තො පරාභවති යෙව, තස්මා **පරාභවතො මුඛ**න්ති වුත්තං. වුත්තනයෙනෙව සබ්බං සුත්තානුසාරෙන යොජෙතබ්බං. අති විත්ථාරභයෙන පන ඉදානි යොජනානයං අදස්සෙත්වා අත්ථමත්තමෙව භණාම. **ජාතිත්ථද්ධො** නාම යො 'අහං ජාතිසම්පන්නො'ති මානං ජනෙත්වා තෙන ථද්ධො වාතපූරිතභස්ත්‍රා විය උද්ධුමාතො හුත්වා න කස්සචි ඔනමති, එස නයො **ධනගොත්තත්ථද්ධෙසු**; **සඤ්ඤාතිං අතිමඤ්ඤෙතී**ති අත්තනො ඤාතිම්පි ජාතියා අතිමඤ්ඤති සක්‍යා විඩූඩභංව,

1. ම. භරණෙ 3. සී. I. සම්පරායං. 5. කත්ථචි-සො.
2. ප-වණිබ්බකං යං. 4. බහුසු-ඡෙද. a අඞ්ගුත්තරනි-80, 497, 232, 239.

ධනෙනාපි ච කපණො අයං **දලිද්දොති** අතිමඤ්ඤති **සාමීචිමත්තම්පි න** **කරොති**, තස්ස තෙ **ඤාතයො** පරාභවමෙව ඉච්ඡන්ති. ඉමාය ගාථාය වත්ථුතො චතුබ්බිධං ලක්ඛණතො එකමෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. **ඉත්ථිධුත්තොති** ඉත්ථීසු සාරත්තෙන, යං කිඤ්චි අත්ථි තං සබ්බම්පි දත්වා අපරාපරං ඉත්ථිං සඞ්ගණ්හාති, තථා සබ්බම්පි අත්තනො සන්තකං නික්ඛිපිත්වා සුරාපානප්පමත්තෙන **සුරාධුත්තෙන**, නිවත්ථසාටකම්පි නික්ඛිපිත්වා ජූතකීළනමනුයුත්තෙන **අක්ඛධුත්තෙන**; එතෙහි තීහි ඨානෙහි යං කිඤ්චිපි ලද්ධං හොති, තස්ස විනාසනතො **ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙතීති** වෙදිතබ්බො. සො එවංවිධො පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය තිවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං. **සෙහි දාරෙහීති** අත්තනො දාරෙහි; යො අත්තනො දාරෙහි **අසන්තුට්ඨො** හුත්වා **වෙසියාසු පදිස්සති**,[1] තථා **පරදාරෙසු**. සො යස්මා වෙසීනං ධනප්පදානෙන පරදාරසෙවනෙන ච රාජතො දණ්ඩාදීහි පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය දුවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං **අතීතයොබ්බනොති** යොබ්බනමතීච්ච ආසීතිකො වා නාවුතිකො වා හුත්වා- **ආනෙති** පරිගණ්හාති, **තිම්බරුත්ථනින්ති** තිම්බරුඵලසදිසත්ථනිං තරුණදාරිකං; **තස්සා ඉස්සා න සුපතීති** දහරාය මහල්ලකෙන සද්ධිං රති ච සංවාසො ච අමනාපො, මා හෙව ඛො පන තරුණං පත්ථෙය්‍යාති ඉස්සාය තං රක්ඛන්තො න සුපති. සො යස්මා කාමරාගෙන ච ඉස්සාය ච ඩය්හන්තො බහිද්ධා කම්මන්තෙ ච **අප්පයො**ජෙන්තො පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය ඉස්සාය අසුපනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං.

සොණ්ඩින්ති මච්ඡමංසමජ්ජාදීසු ලොලං ගෙධජාතං; **විකිරණින්ති** තුසං අට්ඨාය ධනං පංසුකං විය විකිරිත්වා නාසනසීලං; **පුරිසං වාපි තාදිසන්ති** පුරිසො වාපි යො එවරූපො හොති, තං යො **ඉස්සරියස්මිං ඨපෙති** ලඤ්ජමුද්දිකාදීනි දත්වා ඝරාවාසෙ වා කම්මන්තෙ වා වණිජ්ජාදිවොහාරෙසු වා සබ්‍යාපාරං කරොති,[2] සො යස්මා තස්ස දොසෙන ධනක්ඛයං පාපුණන්තො පරාභවති යෙව. තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය තථාවිධස්ස ඉස්සරියස්මිං ඨපනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං.

අප්පභොගො නාම සන්නිචිතානඤ්ච භොගානං ආයමුඛස්ස ච අභාවතො; **මහාතණ්හොති** මහතියා භොගතණ්හාය සමන්නාගතො, යං ලද්ධං තෙන අසන්තුට්ඨො; **ඛත්තියෙ ජායතෙ කුලෙති** ඛත්තියානං කුලෙ ජායති; **සො ච රජ්ජං පත්ථයතීති** සො එතාය[3] මහාතණ්හතාය අනුපායෙන උප්පටිපාටියා අත්තනො දායජ්ජභූතං අලබ්භනෙය්‍යං වා පරසන්තකං රජ්ජං පත්ථෙති, සො එවං පත්ථෙන්තො යස්මා තම්පි අප්පකං භොගං යොධාජීවාදීනං දත්වා රජ්ජං අපාපුණන්තො පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය රජ්ජපත්ථනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. ඉතො පරං යදි සා දෙවතා "තෙරසමං භගවා

1. [illegible]-පටිදිස්සති. 2. ම. වියොගං කරොති. 3. ප-තාය

බ්‍රූහි-පෙ-සතසහස්සිමං භගවා බ්‍රූහී"ති පුච්ඡෙය්‍ය, තම්පි භගවා භාසෙය්‍ය, යස්මා පන සා දෙවතා කිං ඉමෙහි පුච්ඡිතෙහි? **එතමෙත්ථ** වුද්ධිකරං[1] නත්ථීති තාති පරාභවමුඛානි අසුඛායමානා එත්තකම්පි පුච්ඡිත්වා විප්පටිසාරී හුත්වා තුණ්හී අහොසි, තස්මා භගවා තස්සාසයං විදිත්වා දෙසනං සමාපෙන්තො ඉමං ගාථං අභාසි: **එතෙ පරාභවෙ ලොකෙති.**

තත්ථ **පණ්ඩිතොති** පරිවීමංසාය සමන්නාගතො; **සමවෙක්ඛියාති** පඤ්ඤාචක්ඛුනා පරික්ඛිත්වා; **අරියොති** න මග්ගෙන න ඵලෙන, අපි ච ඛො පන එතස්මිං පරාභවමුඛසඞ්ඛාතෙ අනයෙ න ඉරීයතීති=අරියො; යෙන දස්සනෙන යාය පඤ්ඤාය පරාභවෙ දිස්වා විවජ්ජෙති තෙන සම්පන්නත්තා **දස්සනසම්පන්නො; ස ලොකං භජතෙ සිවන්ති** සො එවරූපො සිවං ඛෙමමුත්තමමනුපද්දවං දෙවලොකං භජති **අල්ලීයති**, උපගච්ඡතීති වුත්තං හොති. දෙසනාපරියොසානෙ පරාභවමුඛානි සුත්වා උප්පන්නසංවෙගානුරූපං යොනිසො පදහිත්වා සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලානි[2] පත්තා දෙවතා ගණනං[3] වීතිවත්තා. **යථාහ:**

"මහාසමයසුත්තෙ ච අථො මඞ්ගලසුත්තකෙ,
සමචිත්තෙ රාහුලොවාදෙ ධම්මචක්කෙ පරාභවෙ.

දෙවතාසමිතී තත්ථ අප්පමෙය්‍යා අනප්පිකා,
ධම්මාභිසමයො චෙත්ථ ගණනාතො අසඞ්ඛියො"ති.

පරාභවසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 7.

එවමෙම සුතන්ති අග්ගිකභාරද්වාජසුත්තං, **වසලසුත්තන්තිපි වුච්චති.** කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. කසීභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයෙන පච්ඡාභත්තකිච්චාවසානෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අග්ගිකභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං සරණසික්ඛාපදානං උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා "තත්ථ මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො සරණං ගන්ත්වා සික්ඛාපදානි සමාදියිස්සතී"ති ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා පවත්තාය කථාය බ්‍රාහ්මණෙන ධම්මදෙසනං යාචිතො ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **එවමෙම සුතන්ති** ආදි මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වණ්ණයිස්සාම. **අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයන්ති** ආදි කසීභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **තෙන ඛො පන සමයෙන අග්ගිකභාරද්වාජස්සාති** යං යං අවුත්තපුබ්බං තං තදෙව වණ්ණයිස්සාම. සෙය්‍යථීදං? සො හි බ්‍රාහ්මණො අග්ගිං ජුහති පරිචරතීති කත්වා **අග්ගිකොති** නාමෙන පාකටො අහොසි, **භාරද්වාජොති** ගොත්තෙන, තස්මා වුත්තං: **අග්ගිකභාරද්වාජස්සාති. නිවෙසනෙති** ඝරෙ, තස්ස

---

1. පං. වුද්ධිකාරණං. 2. සී. I. ඵලං 3. ඉං-ගණනපථං,

කිර බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනද්වාරෙ අන්තරවීථියං අග්ගිහොත්තසාලා අහොසි, තතො නිවෙසනද්වාරෙති වත්තබ්බෙ තස්සපි[1] පදෙසස්ස නිවෙසනෙ යෙව පරියාපන්නත්තා **නිවෙසනෙ**ති වුත්තං, සමීපත්ථෙ වා භුම්මවචනං, නිවෙසනසමීපෙති අත්ථො. **අග්ගි පජ්ජලිතො හොති**ති අග්ගියාධානෙ[2] ඨිතො අග්ගි කතබහුද්ධරණො සමිධාපක්ඛෙපං බීජනවාතඤ්ච ලභිත්වා ජලිතො උද්ධං සමුග්ගතච්චිසමාකුලො හොති; **ආහුති පග්ගහිතා**ති සසීසං න්හායිත්වා මහතා සක්කාරෙන පායාසසප්පිමධුඵාණිතාදීනි අභිහටානි හොන්තීති අත්ථො. යං හි කිඤ්චි අග්ගිම්හි ජුහිතබ්බං තං සබ්බං **ආහුතී**ති වුච්චති. **සපදාන**න්ති අනුඝරං, භගවා හි සබ්බජනානුග්ගහත්ථාය ආහාරසන්තුට්ඨියා ච උච්චනීචකුලං අවොක්කම්ම පිණ්ඩාය චරති, තෙන වුත්තං: **සපදානං පිණ්ඩාය චරමානො**ති. අථ කිමත්ථං සබ්බාකාරසම්පන්නං සමන්තපාසාදිකං භගවන්තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තං නප්පසීදීති,[3] කස්මා ච එවං ඵරුසෙන වචනෙන භගවන්තං සමුදාචරීති[4]? වුච්චතෙ: අයං කිර බ්‍රාහ්මණො මඞ්ගලකිච්චෙසු සමණදස්සනං අමඞ්ගලන්ති එවංදිට්ඨිකො, තතො මහාබ්‍රහ්මුනො භුඤ්ජනවෙලායං කාලකණ්ණී මුණ්ඩසමණකො මම නිවෙසනං උපසඞ්කමතීති මන්ත්වා චිත්තං නප්පසාදෙසි, අඤ්ඤදත්ථු රොසවසං යෙව අගමාසි, අථ රුට්ඨො අනත්තමනො අනත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසි: **තත්‍රෙව මුණ්ඩකා**ති ආදි.

තත්‍රාපි ච යස්මා මුණ්ඩො අසුද්ධො හොතීති බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි, තස්මා අයං අසුද්ධො, තෙන දෙවබ්‍රාහ්මණපූජකො න හොතීති ජිගුච්ඡන්තො **මුණ්ඩකා**ති ආහ, මුණ්ඩකත්තා වා උච්චිට්ඨො එස න ඉමං පදෙසං අරහති ආගච්ඡිතුන්ති, සමණො හුත්වාපි කායකිලෙසං න වණ්ණෙතීති ච සමණභාවං ජිගුච්ඡන්තො **සමණකා**ති ආහ, න කෙවලං රොසවසෙනෙව, වසලෙ වා පබ්බාජෙත්වා තෙහි සද්ධිං එකතො සම්භොගපරිභොගකරණෙන පතිතො අයං වසලතොපි පාපතරොති ජිගුච්ඡන්තො **වසලකා**ති ආහ, වසලජාතිකානං වා ආහුතිදස්සනමන්තස්සවණෙන පාපං හොතීති මඤ්ඤමානොපි එවමාහ. භගවා තථා වුත්තොපි විප්පසන්නෙනෙව මුඛවණ්ණෙන මධුරෙන සරෙන බ්‍රාහ්මණස්ස උපරි අනුකම්පාසීතලෙන චිත්තෙන අත්තනො සබ්බසත්තෙහි අසාධාරණතාදිභාවං පකාසෙන්තො ආහ: **ජානාසි පන ත්වං බ්‍රාහ්මණා**ති.

අථ බ්‍රාහ්මණො භගවතො මුඛප්පසාදසූචිතං තාදිභාවං ඤත්වා අනුකම්පාසීතලෙන චිත්තෙන නිච්ඡාරිතං මධුරස්සරං සුත්වා අමතෙනෙව අභිසිත්තහදයො අත්තමනො විප්පසන්නින්ද්‍රියො නිහතමානො හුත්වා තං ජාතිසභාවං විසඋග්ගාරසදිසං අසමුදාචාරවචනං[5] පහාය නූන යමහං හීනජච්චං වසලන්ති පච්චෙමි, න සො පරමත්ථතො වසලො, න ච හීනජච්චතා එව වසලකරණො ධම්මොති මඤ්ඤමානො **න ඛො**

1. සී. I & II තස්සපි. 3. ඉං. නප්පසීදති. 4. කත්ථචි-සමුදාචරතීති.
2. කත්ථචි-අග්ගියායතනෙ=අග්ගිස්සයඨානෙ. 5. කත්ථචි-සමුදාචාරවචනං.

අහං ඛො ගොතමාති ආහ. ධම්මතා හෙසා–යං හෙතුසම්පන්නා පච්චයාලාභෙන ඵරුසොපි සමානො ලද්ධමත්තෙන පච්චයෙ මුදුකො හොතීති. තත්ථ **සාධූති** අයං සද්දො ආයාචනසම්පටිච්ඡනසම්පහංසන සුන්දරදළ්හීකම්මාදිසු දිස්සති. "සාධු මෙ භන්තෙ භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ"[a]ති ආදිසු හි ආයාචනෙ, "සාධු භන්තෙති ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා"[b]ති ආදිසු සම්පටිච්ඡනෙ, "සාධු සාධු සාරිපුත්තා"[a]ති ආදිසු සම්පහංසනෙ,

"සාධු ධම්මරුචී රාජා සාධු පඤ්ඤාණවා නරො,
සාධු මිත්තානමද්දුබ්භො පාපානං අකරණං සුඛ"[c]න්ති

ආදිසු සුන්දරෙ, "සාධුකං සුණොම මනසි කරොමා"[d]ති ආදිසු දළ්හීකම්මෙ, ඉධ පන ආයාචනෙ; **තෙන හීති** තස්සාධිප්පායනිදස්සනං, සචෙ ඤාතුකාමොසීති වුත්තං හොති; කාරණවචනං වා, තස්ස–යස්මා ඤාතුකාමොසි, තස්මා බ්‍රාහ්මණ සුණාහි සාධුකං මනසි කරොහි, තථා තෙ භාසිස්සාමි, යථා ත්වං ජානිස්සසීති එවං පරපදෙහි සද්ධිං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්‍ර ච **සුණාහීති** සොතින්ද්‍රියවික්ඛෙපවාරණං, **සාධුකං මනසි කරොහීති** මනසිකාරෙ දළ්හීකම්මනියොජනෙන මනින්ද්‍රියවික්ඛෙපවාරණං, පුරිමඤ්චෙත්ථ බ්‍යඤ්ජනවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං, පච්ඡිමං අත්ථවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං, පුරිමෙන ච ධම්මස්සවනෙ නියොජෙති, පච්ඡිමෙන සුතානං ධම්මානං ධාරණූපපරික්ඛාදිසු, පුරිමෙන ච සබ්‍යඤ්ජනො'යං ධම්මො, තස්මා සවණීයොති දීපෙති, පච්ඡිමෙන සාත්ථො, තස්මා මනසි කාතබ්බොති; සාධුකපදං වා උභයපදෙහි යොජෙත්වා යස්මා අයං ධම්මො ධම්මගම්භීරො දෙසනාගම්භීරො ච, තස්මා සුණාහි සාධුකං, යස්මා අත්ථගම්භීරො පටිවෙධගම්භීරො ච, තස්මා සාධුකං මනසි කරොහීති එතමත්ථං දීපෙන්තො ආහ: **සුණාහි[1] සාධුකං මනසි කරොහීති.** තතො එවං ගම්භීරෙ කථමහං පතිට්ඨං ලභිස්සාමීති විසීදන්තමිව තං බ්‍රාහ්මණං සමුස්සාහෙන්තො ආහ: **භාසිස්සාමීති.** තත්ථ යථා ත්වං ඤස්සසි, තථාහං පරිමණ්ඩලෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහි උත්තානෙන නයෙන භාසිස්සාමීති එවමධිප්පායො වෙදිතබ්බො. තතො උස්සාහජාතො හුත්වා **එවං භොති ඛො අග්ගිකභාරද්වාජො බ්‍රාහ්මණො භගවතො පච්චස්සොසි,** සම්පටිච්ඡි පටිග්ගහෙසීති වුත්තං හොති. යථානුසිට්ඨං වා පටිපජ්ජනෙන අභිමුඛො අස්සොසීති. අථස්ස භගවා **එතදවොචාති[2]** ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය වුත්තං **කොධනො උපනාහීති** එවමාදිකං.

තත්ථ **කොධනොති** කුජ්ඣනසීලො; **උපනාහීති** තස්සෙව කොධස්ස දළ්හීකම්මෙන උපනාහෙන සමන්නාගතො; පරෙසං ගුණෙ මක්ඛෙති පුඤ්ඡතීති[3]=**මක්ඛී**, පාපො ච සො මක්ඛී ච=**පාපමක්ඛී; විපන්නදිට්ඨීති** විනට්ඨසම්මාදිට්ඨී, විපන්නාය වා විරූපං ගතාය දසවත්ථුකාය මිච්ඡා

a. සංයුත්තනි-363. 154. b අඞ්ගුත්තරනි-300. c. ජා. d. මහාවග්ග-112.

1. කත්ථචි-සුණොහි. 2. කත්ථචි-එතදවොචාති එතං අවොච. 3 බහූසු-මුඤ්ඡතීති.

දිට්ඨියා සමන්නාගතො; **මායාවීති** අත්තනො විජ්ජමානදොසපටිච්ඡාදන ලක්ඛණාය මායාය සමන්නාගතො; **තං ජඤ්ඤා වසලො ඉතීති** තං එවරූපං පුග්ගලං එතෙසං හීනධම්මානං වසනතො සිඤ්චනතො අන්වාස්සවනතො වසලොති ජානාහි, සචෙ හි බ්‍රහ්මුනො මත්ථකෙ ජාතො, අයං හි පරමත්ථතො වසලො එව; අත්තනො හදයතුට්ඨිමත්තං න පරනති. එවමෙත්ථ භගවා ආදිපදෙනෙව තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කොධ නිග්ගහං කත්වා කොධාදිධම්මෙ හීනපුග්ගලෙ පුග්ගලාධිට්ඨානාය ච දෙසනාය කොධාදිධම්මෙ දෙසෙන්තො එතෙන නාම පරියායෙන වසලඤ්ච වසලකරණෙ ච ධම්මෙ දෙසෙසි, එවං දෙසෙන්තො ච 'ත්වං අග'න්ති පරවම්භනමත්තකංසන්තඤ්ච අකත්වා ධම්මෙනෙව සමෙන ඤායෙන තං බ්‍රාහ්මණං වසලභාවෙ අත්තානඤ්ච බ්‍රාහ්මණභාවෙ ඨපෙසි.

ඉදානි-යා'යං බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි "කදාචි කරහචි[1] පාණාතිපාත අදින්නාදානාදීනි කරොන්තොපි බ්‍රාහ්මණො එවාති, තං දිට්ඨිං පටිසෙධෙන්තො යෙ වා සත්තා හිංසාදීසු අකුසලධම්මෙසු තෙහි තෙහි සමන්නාගතා ආදීනවං අපස්සන්තා[2] තෙ ධම්මෙ නප්පජහන්ති, තෙසං හිතා එතෙ ධම්මා වසලකරණාති. එත්ථ ආදීනවඤ්ච දස්සෙන්තො අපරෙහිපි පරියායෙහි වසලෙ ච වසලකරණෙ ච ධම්මෙ දෙසෙතුං[3] **එකජං වා ද්විජං වාති** එවමාදිගාථායො අභාසි.

තත්ථ **එකජොති** ඨපෙත්වා අණ්ඩජං අවසෙසයොනිජො, සො හි එකදා එව ජායති, **ද්විජොති** අණ්ඩජො, සො හි මාතුකුච්ඡිතො අණ්ඩකොසතො චාති ද්වික්ඛත්තුං ජායති, තං **එකජං වා ද්විජං වාපි**; **යොධ පාණානි** යො ඉධ සත්තං; **විහිංසතීති** කායද්වාරිකචෙතනාසමුට්ඨිතෙන වචීද්වාරිකචෙතනාසමුට්ඨිතෙන වා පයොගෙන ජීවිතා වොරොපෙති; **පාණානි හිංසතීතිපි** පාඨො, තත්ථ එකජං වා ද්විජං වාති එවම්පභෙදානි යොධ පාණානි හිංසතීති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. **යස්ස පාණෙ දයා නත්ථීති** එතෙන මනසා අනුකම්පාය අභාවං ආහ. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව ඉතො පරාසු ච ගාථාසු, යතො එත්තකම්පි අවත්වා ඉතො පරං උත්තානත්ථානි පදානි පරිහරන්තා අවණ්ණිතපදවණ්ණනාමත්තමෙව කරිස්සාම. **හනතීති** හනති විනාසෙති; **පරිරුන්ධතීති**[4] සෙනාය පරිවාරෙත්වා තිට්ඨති; **ගාමානි නිගමානි චාති** එත්ථ ච සද්දෙන නගරානීතිපි වත්තබ්බං; **නිග්ගාහකො සමඤ්ඤාතොති** ඉමිනා හනනපරිරුන්ධනෙන ගාමනිගමනගරබාධකොති ලොකෙ විදිතො. **ගාමෙ වා යදි වා'රඤ්ඤෙති** ගාමොපි නිගමොපි නගරම්පි සබ්බොව ඉධ ගාමො සද්ධිං උපචාරෙන, තං ඨපෙත්වා සෙසං අරඤ්ඤං, තස්මිං ගාමෙ වා යදි වා'රඤ්ඤෙ; **යං පරෙසං මමායිතං** යං පරසත්තානං පරිග්ගහිතමපරිච්චත්තං සත්තො වා සඞ්ඛාරො වා; **ථෙය්‍යා අදින්නං ආදියතීති** තෙහි අදින්නමනනුඤ්ඤාතං ථෙය්‍යචිත්තෙන

---

1. කත්ථචි-කදාචි කදාචි.
2. කත්ථචි-පස්සන්තා.
3. ප. දස්සෙතුං
4. බහුසු-උපරුන්ධතීති.

ආදියතීති යෙන කෙනචි පයොගෙන යෙන කෙනචි අවහාරෙන අත්තනො ගහණං සාධෙති. **ඉණමාදායාති** අත්තනො සන්තකං කිඤ්චි නික්ඛිපිත්වා නික්ඛෙපගහණෙන වා, කිඤ්චි අනික්ඛිපිත්වා එත්තකෙන කාලෙන එත්තකං වඩ්ඪිං දස්සාමීති වඩ්ඪිගහණෙන වා, යං ඉතො උදයං[1] භවිස්සති තං මය්හං, මූලං තවෙව භවිස්සතීති වා; උදයං[1] උභින්නම්පි සාධාරණන්ති වා එවං ආයොගගහණෙන වා[2] ඉණං ගහෙත්වා; **චුජ්ජමානො[3] පලායති: න හි තෙ ඉණමත්ථීති** තෙන ඉණායිකෙන 'දෙහි මෙ ඉණ'න්ති චොදියමානො න හි තෙ ඉණමත්ථි මයා ගහිතන්ති කො සක්ඛීති එවං භණන්තො සරෙ වසන්තොපි පලායති. **කිඤ්චික්ඛකම්‍යතාති** අප්පමත්තකෙපි කිස්මිඤ්චිදෙව ඉච්ඡාය, **පන්ථස්මිං වජන්තං ජනන්ති** මග්ගෙන ගච්ඡන්තං යං කඤ්චි ඉත්ථිං වා පුරිසං වා; **හන්ත්වා කිඤ්චික්ඛමාදෙතීති** මාරෙත්වා කොට්ටෙත්වා තං භණ්ඩකං ගණ්හාති; **අත්තහෙතූති** අත්තනො ජීවිතකාරණා; තථා **පරහෙතු**; **ධනහෙතූති** සකධනස්ස වා පරධනස්ස වා කාරණා, චකාරො සබ්බත්ථ විකප්පනත්ථො; **සක්ඛි පුට්ඨොති** යං ජානාසි තං වදෙහීති පුච්ඡිතො; **මුසා බ්‍රූතීති** ජානන්තො වා න ජානාමි, අජානන්තො වා ජානාමීති වදති, සාමිකෙ අස්සාමිකෙ කරොති. **ඤාතීනන්ති** සම්බන්ධීනං; **සඛානන්ති** වයස්සකානං; **දාරෙසූති** පරිග්ගහෙසු; **පටිදිස්සතීති** පටික්කූලෙන දිස්සති, අතිචරන්තො දිස්සතීති අත්ථො; **සහසාති** බලක්කාරෙන අතිච්චං; **සම්පියෙනාති** තෙහි තෙසං දාරෙහි පත්ථියමානො උභයසිනෙහවසෙනාපීති වුත්තං හොති.

මාතරං වා පිතරං වාති එවං මෙත්තාය පදට්ඨානභූතම්පි, **ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනන්ති** එවං කරුණාය පදට්ඨානභූතම්පි, **පහු සන්තො න භරතීති** අත්ථසම්පන්නො උපකරණසම්පන්නොපි හුත්වා න පොසෙති. **සස්සුන්ති** සස්සුං, **හන්තීති** පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි පහරති, **රොසෙති** කොධමස්ස ජනෙති **වාචාය** ඵරුසවචනෙන. **අත්ථන්ති** සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකපරමත්ථෙසු යං කඤ්චි; **පුච්ඡිතො සන්තොති** පුට්ඨො සමානො; **අනත්ථමනුසාසතීති** තස්ස අහිතමෙව ආචික්ඛති; **පටිච්ඡන්නෙන මන්තෙතීති** අත්ථං වා ආචික්ඛන්තොපි– යථා සො න ජානාති තථා අපාකටෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහි පටිච්ඡන්නෙන වචනෙන මන්තෙති, ආචරියමුට්ඨිං වා කත්වා දීඝරත්තං වසාපෙත්වා[4] සාවසෙසමෙව[5] මන්තෙති. **යො කත්වාති** අට්ඨකථාය මයා පුබ්බභාගා පාපිච්ඡතා වුත්තා, යා සා "ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා වාචාය-මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණිදහති **මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡතී**"[a]ති එවං ආගතා, යථා අඤ්ඤෙ න ජානන්ති තථා කරණෙන කතාතඤ්ඤුව අවිවරණෙන පටිච්ඡන්නා අස්ස කම්මන්තාති=**පටිච්ඡන්නකම්මන්තො. පරකුලන්ති** ඤාතිකුලං වා මිත්තකුලං වා; **ආගතන්ති** යස්ස තෙන කුලෙ භුත්තං, තං අත්තනො

1. සී. පා. උද්දයං. 3. සී. II. චුච්ජමානො. 4. සී. II. දීඝරත්තංච සාවෙත්වා.
2. බඹුසු-වා ඉණගහණෙන වා. a. විභඞ්ග-278 5. කත්ථචි-සාවසෙසවසෙනෙව.

ගෙහං ආගතං පානභොජනාදීහි **න පටිපූජෙති** න වා දෙති, අවභුත්තං වා දෙතීති අධිප්පායො. **යො බ්‍රාහ්මණං වාති** පරාභවසුත්තෙ වුත්තනයමෙව, **භත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙති** භොජනකාලෙ ජාතෙ; **උපට්ඨිතන්**තිපි පාඨො, භත්තකාලෙ ආගතන්ති අත්ථො; **රොසෙති වාචා න ච දෙතීති** අත්ථකාමො මෙ අයං බලක්කාරෙන මං පුඤ්ඤං කාරාපෙතුං ආගතොති අවිනෙත්වා අප්පතිරූපෙන ඵරුසවචනෙන රොසෙති, අන්තමසො සම්මුඛභාවමත්තම්පි[1] චස්ස න දෙති, පගෙව භොජනන්ති අධිප්පායො. **අසතං යොධ පබ්‍රූතීති** යො ඉධ යථා නිමිත්තානි දිස්සන්ති අසුකදිවසෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච තෙ භවිස්සතීති එවං අසජ්ජනානං වචනං පබ්‍රූති; **අසන්තන්**තිපි පාඨො, අභූතන්ති අත්ථො; **පබ්‍රූතීති** භණති, අමුකස්මිං නාම ගාමෙ මය්හං ඊදිසො ඝරවිභවො, එහි තත්ථ ගච්ඡාම, ඝරණී මෙ භවිස්සසි, ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච තෙ දස්සාමීති පරභරියං වා පරදාසිං වා වඤ්චෙන්තො ධුත්තො විය, **නිජිගීංසානොති** ජිගීංසමානො මග්ගමානො, තං වඤ්චෙත්වා යං කිඤ්චි ගහෙත්වා පලායිතුකාමොති අධිප්පායො. **යො ච'ත්තානන්**ති යො ච අත්තානං; **සමුක්කංසෙති** ජාති ආදීහි සමුක්කංසති උච්චට්ඨානෙ ඨපෙති; **පරඤ්ච මවජානාතීති** තෙහි යො පරං අවජානාති නීචං කරොති, මකාරො පදසන්ධිකරො; **නිහීනොති** ගුණවුද්ධිතො පරිහීනො අධමභාවං වා ගතො; **සෙන මානෙනාති** තෙන උක්කංසනාවජානනසඞ්ඛාතෙන අත්තනො මානෙන.

රොසකොති කායවාචාහි පරෙසං රොසජනකො; **කදරියොති** ථද්ධමච්ඡරී; යො පරෙ පරෙසං දෙන්තෙ අඤ්ඤෙ වා පුඤ්ඤං කරොන්තෙ වාරෙති, තස්සෙතං අධිවචනං; **පාපිච්ඡොති** අසන්තගුණසම්භාවනිච්ඡාය සමන්නාගතො; **මච්ඡරීති** ආවාසාදිමච්ඡරියයුත්තො; **සඨොති** අසන්තගුණප්පකාසනලක්ඛණෙන සාඨෙය්‍යෙන සමන්නාගතො; අසම්මාභාසී වා අකාතුකාමොපි කරොමීති ආදිවචනෙන; නාස්ස පාපජිගුච්ඡනලක්ඛණා හිරී, න තතො උත්තාසනතො උබ්බෙගලක්ඛණං ඔත්තප්පන්ති=**අහිරිකො අනොත්තාපී**. බුද්ධන්ති සම්මාසම්බුද්ධං, **පරිභාසතීති** අසබ්බඤ්ඤූති ආදීහි අපවදති, **සාවකඤ්ච** දුප්පටිපන්නොති ආදීහි; **පරිබ්බාජං ගහට්ඨං වාති** සාවකවිසෙසනමෙවෙතං, පබ්බජිතං වා තස්ස සාවකං ගහට්ඨං වා පච්චයදායකන්ති අත්ථො. බාහිරකං වා පරිබ්බාජං යං කඤ්චි[2] ගහට්ඨං වා අභූතෙන දොසෙන පරිභාසතීති එවමෙපත්ථ අත්ථං ඉච්ඡන්ති පොරාණා. **අනරහා සන්තොති** අඛීණාසවො සමානො; **අරහං පටිජානාතීති** අහං අරහන්ති පටිජානාති, යථා නං 'අරහා අය'න්ති ජානන්ති, තථා වාචං නිච්ඡාරෙති කායෙන පරක්කමති චිත්තෙන ඉච්ඡති අධිවාසෙති; **චොරොති** ථෙනො; **සබ්‍රහ්මකෙ ලොකෙති** උක්කට්ඨවසෙන ආහ, සබ්බලොකෙති වුත්තං හොති, ලොකෙ හි සන්ධිච්ඡෙද-නිල්ලොපහරණ-එකාගාරිකකරණ-පරිපන්ථතිට්ඨනාදීහි පරධනං විලුම්පන්තා චොරාති වුච්චන්ති, සාසනෙ

1, සී. පා. සුඛුමභාවමත්තම්පි. 2. මහුසු-කිඤ්චි.

පරිසසම්පත්තිආදීහි පච්චයාදීනි විලුම්පන්තා. යථාහ: "පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ මහාචොරා සන්තො සංවිජ්ජමානා ලොකස්මිං, කතමෙ පඤ්ච? ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චස්ස මහාචොරස්ස එවං හොති: කුදාස්සු නාමාහං සතෙන වා සහස්සෙන වා පරිවුතො ගාමනිගමරාජධානීසු ආහිණ්ඩිස්සාමි හනන්තො ඝාතෙන්තො ඡින්දන්තො ඡෙදාපෙන්තො පචන්තො පාචෙන්තොති, සො අපරෙන සමයෙන සතෙන වා සහස්සෙන වා පරිවුතො ගාමනිගමරාජධානීසු ආහිණ්ඩති හනන්තො-පෙ-පාචෙන්තො, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ ඉධෙකච්චස්ස පාපභික්ඛුනො එවං හොති: කුදාස්සු නාමාහං සතෙන වා-පෙ-රාජධානීසු චාරිකං චරිස්සාමි සක්කතො ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ගහට්ඨානඤ්චෙව පබ්බජිතානඤ්ච, ලාභී චීවරපිණ්ඩ-පෙ-පරික්ඛාරානන්ති, සො අපරෙන සමයෙන සතෙන වා සහස්සෙන වා පරිවුතො ගාමනිගමරාජධානීසු චාරිකං චරති සක්කතො-පෙ-පරික්ඛාරානං, අයං භික්ඛවෙ පඨමො මහාචොරො සන්තො සංවිජ්ජමානො ලොකස්මිං; පුන ච පරං භික්ඛවෙ ඉධෙකච්චො පාපභික්ඛු තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මවිනයං පරියාපුණිත්වා අත්තනො දහති, අයං භික්ඛවෙ දුතියො මහාචොරො සන්තො සංවිජ්ජමානො ලොකස්මිං; පුන ච පරං පාපභික්ඛු සුද්ධං බ්‍රහ්මචාරිං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තං අමූලකෙන අබ්‍රහ්මචරියෙන අනුද්ධංසෙති, අයං භික්ඛවෙ තතියො මහාචොරො සන්තො සංවිජ්ජමානො ලොකස්මිං; පුන ච පරං පාපභික්ඛු යානි තානි සඞ්ඝස්ස ගරුභණ්ඩානි ගරුපරික්ඛාරානි, සෙය්‍යථීදං? ආරාමො ආරාමවත්ථු විහාරො විහාරවත්ථු මඤ්චො පීඨං භිසි බිම්බොහනං ලොහකුම්භී ලොහභාණකං ලොහවාරකො ලොහකටාහො වාසි ඵරසු කුඨාරී කුද්දාලො නිඛාදනං වල්ලි වෙළු මුඤ්ජං බබ්බජං තිණං මත්තිකා දාරුභණ්ඩං මත්තිකාභණ්ඩං, තෙහි ගිහී සඞ්ගණ්හාති උපලාපෙති, අයං භික්ඛවෙ චතුත්ථො මහාචොරො සන්තො සංවිජ්ජමානො ලොකස්මිං; සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ සදෙවමනුස්සාය අයං අග්ගො මහාචොරො යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතී"ති[a]. තත්ථ ලොකිකචොරා ලොකිකමෙව ධනධඤ්ඤාදිං ථෙනෙන්ති, සාසනෙ වුත්තචොරෙසු පඨමො තථාරූපමෙව චීවරාදිපච්චයමත්තං, දුතියො පරියත්තිධම්මං, තතියො පරස්ස බ්‍රහ්මචරියං, චතුත්ථො සඞ්ඝිකගරුභණ්ඩං, පඤ්චමො ඣානසමාධිසමාපත්තිමග්ගඵලප්පභෙදං ලොකියලොකුත්තරගුණධනං ලොකියඤ්ච චීවරාදිපච්චයජාතං, යථාහ: "ථෙය්‍යාය වො භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තො"ති, තත්ථ ය්වායං පඤ්චමො මහාචොරො, තං සන්ධායාහ භගවා: **චොරො සබ්‍රහ්මකො ලොකොති.** සො හි "සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ සදෙවමනුස්සාය අයං අග්ගො මහාචොරො යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතී"ති එවං ලොකියලොකුත්තරධනථෙනනතො අග්ගො මහාචොරොති වුත්තො, තස්මා තං ඉධාපි **සබ්‍රහ්මකො ලොකොති** ඉමිනා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන

---

[a]. පාරාජිකපාළි-96.

පකාසෙසි, **එසො ඛො වසලාධමොති** එත්ථ ඛොති අවධාරණත්ථෙ, තෙන එසොයෙව වසලාධමො වසලානං හීනො **සබ්බපච්ඡිමකොති** අවධාරෙති, කස්මා? විසිට්ඨවත්ථුම්හි ථෙය්‍යධම්මවස්සනතො,[1] යාව තං පටිඤ්ඤං න විස්සජ්ජෙති තාව අවිගත[2]වසලකරණධම්මතො වාති.

එතෙ ඛො වසලාති ඉදානි යෙ තෙ[3] පඨමගාථාය ආසයවිපත්තිවසෙන කොධනාදයො පඤ්ච පාපමක්ඛිං වා ද්විධා කත්වා ඡ, දුතියගාථාය පයොගවිපත්තිවසෙන පාණහිංසකො එකො, තතියාය පයොගවිපත්තිවසෙනෙව ගාමනිගමනිග්ගාහකො එකො, චතුත්ථාය ථෙය්‍යාවහාරවසෙන එකො, පඤ්චමාය ඉණවඤ්චනවසෙන එකො, ඡට්ඨාය පසය්හාවහාරවසෙන පන්ථදූසකො එකො, **සත්තමාය** කූටසක්ඛිවසෙන එකො, අට්ඨමාය මිත්තදූභි[4]වසෙන එකො, නවමාය අකතඤ්ඤුවසෙන එකො, දසමාය කතනාසනවිහෙසනවසෙන එකො, **එකාදසමාය**[*] හදයවඤ්චනවසෙන එකො, **ද්වාදසමාය** පටිච්ඡන්නකම්මවිපත්තිවසෙන[5] ද්වෙ, තෙරසමාය අකතඤ්ඤූවසෙනෙව එකො, චුද්දසමාය වඤ්චනවසෙන එකො, **පණ්ණරසමාය** විහෙසනවසෙන එකො, සොළසමාය වඤ්චනවසෙන එකො, සත්තරසමාය අත්තුක්කංසනපරවම්භනවසෙන ද්වෙ, අට්ඨාරසමාය පයොගාසයවිපත්තිවසෙන රොසකාදයො සත්ත, එකූනවීසතිමාය පරිභාසණවසෙන ද්වෙ, වීසතිමාය අගඝම්භාචොරවසෙන එකොති එවං තෙත්තිංස චතුත්තිංස වා වසලා වුත්තා. තෙ නිද්දිසන්තො ආහ: **එතෙ ඛො වසලා වුත්තා මයා යෙ වො පකාසිතා**ති. තස්සත්ථො: **යෙ වො මයා** පුබ්බෙ ජානාසි පන ත්වං බ්‍රාහ්මණ වසලන්ති එවං සඞ්ඛෙපතො **වසලා වුත්තා**, තෙ විත්ථාරතො **එතෙ ඛො පකාසිතා**ති; අථ වා **යෙ වො මයා** පුග්ගලවසෙන වුත්තා, තෙ ධම්මවසෙනාපි **එතෙ ඛො පකාසිතා**; අථ වා **එතෙ ඛො වසලා වුත්තා** අරියෙහි කම්මවසෙන[6] න ජාතිවසෙන, **මයා යෙ වො පකාසිතා**ති **කොධනො උපනාහී**ති ආදිනා නයෙන.

එවං භගවා වසලං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා බ්‍රාහ්මණො සකාය දිට්ඨියා[7] අතීව අභිනිවිට්ඨො හොති, තස්මා තං දිට්ඨිං පටිසෙධෙන්තො ආහ: **න ජච්චා වසලො**ති. තස්සත්ථො:– පරමත්ථතො හි **න ජච්චා වසලො හොති න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො**, අපි ච ඛො පන **කම්මුනා වසලො හොති කම්මුනා හොති බ්‍රාහ්මණො**, අපරිසුද්ධං කම්මං වස්සන්තො වසලො හොති, පරිසුද්ධෙන කම්මුනා අපරිසුද්ධං බාහන්තො බ්‍රාහ්මණො හොති, යස්මා වා තුම්හෙ හීනං වසලං උක්කට්ඨං බ්‍රාහ්මණං මඤ්ඤිත්ථ[8] තස්මා හීනෙන කම්මුනා වසලො හොති උක්කට්ඨෙන කම්මෙන බ්‍රාහ්මණො හොතීති එවම්පි අත්ථං ඤාපෙන්තො

---

1. ථෙය්‍යධම්මදස්සනතො.
2. සී. I. II. අධිගත.
3. සී. එතෙ
4. කත්ථචි-මිත්තදූභි.
5. පටිච්ඡන්නකම්මන්තවසෙන.
6. ම. අරියධම්මවසෙන.
7. සී. II. සක්කායදිට්ඨියා.
8 ප. මඤ්ඤිත්ථා-කත්ථචි-මඤ්ඤථ.

* ඉං-ඉතො පට්ඨාය "එකාදසාය-ද්වාදසාය" ඉච්චාදිවසෙන.

එවමාහ. ඉදානි තමෙවත්ථං නිදස්සනෙන සාධෙතුං **තදමිනාපි ජානාථා**ති ආදිකා තිස්සො ගාථායො ආහ. තාසු ද්වෙ චතුප්පදා එකා ඡප්පදා. තාසං අත්ථො: යං මයා වුත්තං **න ජච්චා වසලො හොතී**ති ආදි, **තදමිනාපි ජානාථ යථාමෙදං නිදස්සනං** තං ඉමිනාපි පකාරෙන ජානාථ යෙන මෙ පකාරෙන යෙන මෙ[1] සාමඤ්ඤෙන ඉදං නිදස්සනන්ති වුත්තං හොති; කතමං නිදස්සනන්ති චෙ? **චණ්ඩාලපුත්තො සොපාකො** –පෙ– **බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා**ති. චණ්ඩාලස්ස පුත්තො= **චණ්ඩාලපුත්තො,** අත්තනො ඛාදනත්ථාය මතෙ සුනඛෙ ලභිත්වා පචතීති=**සොපාකො, මාතඞ්ගො**ති එවංනාමො, **විස්සුතො**ති එවං හීනාය ජාතියා ච ජීවිකාය ච නාමෙන ච පාකටො. **සො**ති පුරිම පදෙන සම්බන්ධිත්වා **සො මාතඞ්ගො යසං පරමං පත්තො** අබ්භුතං උත්තමං අතිවිසිට්ඨං යසං කිත්තිං පසංසං පත්තො; **යං සුදුල්ලභ**න්ති යං උළාරකුලූපපන්නෙනාපි[2] දුල්ලභං හීනකුලූපපන්නෙන[2] සුදුල්ලභං, එවං යසප්පත්තස්ස ච **ආගඤ්ඡුං තස්සුපට්ඨානං ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා බහූ** තස්ස මාතඞ්ගස්ස පාරිචරියත්ථං ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච අඤ්ඤෙ ච බහූ වෙස්සසුද්දාදයො ජම්බුදීපෙ මනුස්සා යෙභුය්‍යෙන උපට්ඨානං ආගමිංසූති අත්ථො. එවං උපට්ඨානසම්පන්නො **සො මාතඞ්ගො** විගතකිලෙසරජත්තා **විරජං,** මහන්තෙහි බුද්ධාදීහි පටිපන්නත්තා **මහාපථං,** බ්‍රහ්මලොකසඞ්ඛාතං දෙවලොකං යාපෙතුං සමත්ථත්තා **දෙවලොකයානසඞ්ඛාතං** අට්ඨසමාපත්තියානං **අභිරූය්හ** තාය පටිපත්තියා **කාමරාගං විරාජෙත්වා** කායස්ස භෙදා **බ්‍රහ්මලොකූපගො අහු;** සා තථා හීනාපි **න නං ජාති නිවාරෙසි බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා,** බ්‍රහ්මලොකූපපත්තිතොති වුත්තං හොති. අයං පනත්ථො එවං වෙදිතබ්බො:

අතීතෙ කිර මහාපුරිසො තෙන තෙනුපායෙන සත්තහිතං කරොන්තො සොපාකජීවිකෙ චණ්ඩාලකුලෙ උප්පජ්ජි. සො නාමෙන මාතඞ්ගො රූපෙන දුද්දසිකො හුත්වා බහිනගරෙ චම්මකුටිකාය වසති. අන්තොනගරෙ භික්ඛං චරිත්වා ජීවිකං කප්පෙති. අථෙකදිවසං තස්මිං නගරෙ සුරානක්ඛත්තෙ ඝොසිතෙ ධුත්තා යථාසකෙන පරිවාරෙන කීළන්ති, අඤ්ඤතරාපි බ්‍රාහ්මණමහාසාලධීතා පණ්ණරසසොළසවස්සුද්දෙසිකා දෙවකඤ්ඤා විය රූපෙන දස්සනීයා පාසාදිකා අත්තනො කුලවංසානුරූපං කීළිස්සාමීති පහූතං ඛජ්ජාදිකීළාසම්භාරං සකටෙසු ආරොපෙත්වා සබ්බසෙතවළවයුත්තං යානමාරුය්හ මහාපරිවාරෙන උය්‍යානභූමිං ගච්ඡති දිට්ඨමඞ්ගලිකාති නාමෙන. සා කිර දුස්සණ්ඨිත[3]රූපං අමඞ්ගලන්ති දට්ඨුං න ඉච්ඡති, තෙනස්සා දිට්ඨමඞ්ගලිකාත්වෙව සඤ්ඤා[4] උදපාදි. තදා සො මාතඞ්ගො කාලස්සෙව වුට්ඨාය පටපිලොතිකං නිවාසෙත්වා කංස[5]තාලං හත්ථෙ බන්ධිත්වා භොජනත්ථාය නගරං පවිසති මනුස්සෙ දිස්වා දූරතො එව කංස[5]තාලං ආකොටෙන්තො. අථ දිට්ඨමඞ්ගලිකා 'උස්සරථ උස්සරථා'ති පුරතො

1. කත්ථචි-යෙන.
2. ඉං.-කුලූපපන්නෙන.
3. ප.-දුස්සණ්ඨාන.
4. සී. පා. II. සඞ්ඛා.
5. සී. පා. කටස.

පුරතො හීනජනං අපනෙන්තෙහි පුරිසෙහි නීයමානා නගරද්වාරමජ්ඣෙ මාතඞ්ගං දිස්වා 'කො එසො'ති ආහ. අහං මාතඞ්ගචණ්ඩාලොති. සා 'ඊදිසං දිස්වා ගතානං කුතො වුඩ්ඪී'ති යානං නිවත්තාපෙසි. මනුස්සා මයං උය්‍යානං ගන්ත්වා ඛජ්ජභොජ්ජාදිං ලභෙය්‍යාම, තස්ස නො මාතඞ්ගෙන අන්තරායො කතොති කුපිතා "ගණ්හථ චණ්ඩාල"න්ති ලෙඩ්ඩූහි පහරිත්වා 'මතො'ති පාදෙ ගහෙත්වා එකමන්තෙ ඡඩ්ඩෙත්වා කචවරෙන පටිච්ඡාදෙත්වා අගමංසු. සො සතිං පටිලභිත්වා වුට්ඨාය මනුස්සෙ පුච්ඡි: කිං අය්‍යා ද්වාරං නාම සබ්බසාධාරණං? උදාහු බ්‍රාහ්මණානං යෙව කතන්ති. සබ්බෙසං සාධාරණන්ති. එවං සබ්බසාධාරණද්වාරෙන පවිසිත්වා භික්ඛාහාරෙන යාපෙන්තානං මං දිට්ඨමඞ්ගලිකාය මනුස්සා ඉමං අනයබ්‍යසනං පාපෙසුන්ති රථිකාය රථිකං ආහිණ්ඩන්තො මනුස්සානං ආරොචෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරද්වාරෙ නිපජ්ජි: දිට්ඨමඞ්ගලිකං අලද්ධා න වුට්ඨහාමීති. බ්‍රාහ්මණො ඝරද්වාරෙ මාතඞ්ගො නිපන්නොති සුත්වා තස්ස කාකණිකං දෙථ, තෙලෙන අඞ්ගං මක්ඛෙත්වා ගච්ඡතූති ආහ. සො තං න ඉච්ඡති, දිට්ඨමඞ්ගලිකං අලද්ධා න වුට්ඨහාමිච්චෙව ආහ. තතො බ්‍රාහ්මණො ද්වෙ කාකණිකායො දෙථ, කාකණිකාය පූවං ඛාදතු කාකණිකාය තෙලෙනඞ්ගං මක්ඛෙත්වා ගච්ඡතූති ආහ. සො තම්පි න ඉච්ඡති, තථෙව වදති. බ්‍රාහ්මණො සුත්වා මාසකං දෙථ පාදං උපඩ්ඪකහාපණං කහාපණං ද්වෙ තීණීති යාව සතං ආණාපෙසි. සො න ඉච්ඡති, තථෙව වදති. එවං යාචන්තානං යෙව සුරියො අත්ථං ගතො.

අථ බ්‍රාහ්මණී පාසාදා ඔරුය්හ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා යාචි: තාත මාතඞ්ග දිට්ඨමඞ්ගලිකාය අපරාධං ඛම, සහස්සං ගණ්හ ද්වෙ තීණීති යාව සතසහස්සං ගණ්හාහීති ආහ. සො තුණ්හීභූතො නිපජ්ජි යෙව. එවං චතුහපඤ්චාහෙ වීතිවත්තෙ බහුම්පි පණ්ණාකාරං දත්වා දිට්ඨමඞ්ගලිකං අලභන්තා ඛත්තියකුමාරාදයො මාතඞ්ගස්ස උපකණ්ණකෙ ආරොචාපෙසුං: පුරිසා නාම අනෙකානිපි සංවච්ඡරානි විරියං කත්වා ඉච්ඡිතත්ථං පාපුණන්ති, මා ඛො ත්වං නිබ්බිජ්ජි, අද්ධා වීහතීහච්චයෙන දිට්ඨමඞ්ගලිකං ලච්ඡසීති. සො තුණ්හීභූතො නිපජ්ජියෙව. අථ සත්තමෙ දිවසෙ සමන්තා පටිවිස්සකා උට්ඨහිත්වා "තුම්හෙ මාතඞ්ගං වා උට්ඨාපෙථ, දාරිකං වා දෙථ; මා අම්හෙ සබ්බෙ නාසයිත්ථා"ති ආහංසු. තෙසං කිර අයං දිට්ඨි: යස්ස ද්වාරෙ එවං නිපන්නො මරති, තස්ස ඝරෙන සහ සමන්තා සත්තසත්ත ඝරවාසිනො චණ්ඩාලා හොන්තීති. තතො දිට්ඨමඞ්ගලිකං නීලපට පිලොතිකං නිවාසාපෙත්වා උළුඞ්කකලොපිකාදීනි දත්වා පරිදෙවමානං තස්ස සන්තිකෙ නෙත්වා "හන්ද දාරිකං, උට්ඨාය ගච්ඡාහී"ති අදංසු. සා පස්සෙ ඨත්වා උට්ඨාහීති ආහ. සො හත්ථෙ ගහෙත්වා උට්ඨාපෙහීති ආහ. සා තං උට්ඨාපෙසි. සො නිසීදිත්වා ආහ: මයං අන්තොනගරෙ වසිතුං න ලභාම, එහි මං බහිනගරෙ චම්මකුටිං නෙහීති. සා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා තත්ථ නෙසි. පිට්ඨිං[1] ආරොපෙත්වාති ජාතකභාණකා.

1. බහූසු-පිට්ඨියං.

නෙත්වා ච'ස්ස සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා උණ්හොදකෙන න්හාපෙත්වා යාගුං පචිත්වා අදාසි. සො "බ්‍රාහ්මණකඤ්ඤා අයං මා විනස්සී"ති ජාතිසම්භෙදං අකත්වාව අඩ්ඪමාසමත්තං බලං ගහෙත්වා "අහං වනං ගච්ඡාමි, අතිචිරායතීති මා ත්වං උක්කණ්ඨී"ති වත්වා ඝරමානුස්සකානි ච "ඉමං මා පමජ්ජිත්ථා"ති ආණාපෙත්වා ඝරා නික්ඛම්ම තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා කතිපාහෙනෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා "ඉදානාහං දිට්ඨමඞ්ගලිකාය මනාපො භවිස්ස"න්ති ආකාසෙනාගන්ත්වා නගරද්වාරෙ ඔරොහිත්වා දිට්ඨමඞ්ගලිකාය සන්තිකං පෙසෙසි. සා සුත්වා "කොචි මඤ්ඤෙ මම ඤාතකො පබ්බජිතො මං දුක්ඛිතං ඤත්වා දට්ඨුං ආගතො භවිස්සතී"ති චින්තයමානා ගන්ත්වා තං ඤත්වා පාදෙසු පතිත්වා "කිස්ස මං අනාථං තුම්හෙ අකත්ථා"ති ආහ. මහාපුරිසො "මා ත්වං දිට්ඨමඞ්ගලිකෙ දුක්ඛිනී අහොසි, සකලජම්බුදීපවාසීහි තෙ සක්කාරං[1] කාරෙස්සාමී"ති වත්වා එතදවොච: ගච්ඡ ත්වං ඝොසනං කරොහි: මහාබ්‍රහ්මා මම සාමිකො, න මාතඞ්ගො, සො චන්දවිමානං භින්දිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ මම සන්තිකං ආගමිස්සතීති. සා ආහ: අහං භන්තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලධීතා හුත්වා අත්තනො පාපකම්මෙනිමං කපණභාවං පත්තා, න සක්කොමෙවං වත්තුන්ති. මහාපුරිසො "න ත්වං මාතඞ්ගස්ස පභාවං ජානාසී"ති වත්වා යථා සා සද්දහි, තථා අනෙකානි පාටිහාරියානි දස්සෙත්වා තථෙව තං ආණාපෙත්වා අත්තනො වසතිං අගමාසි. සා තථා අකාසි. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති හසන්ති: කථං හි නාම'යං අත්තනො පාපකම්මෙන චණ්ඩාලභාවං පත්තා පුන තං මහාබ්‍රහ්මානං කරිස්සතීති. සා අධිමනා එව හුත්වා දිවසෙ දිවසෙ ඝොසන්තී නගරං[2] ආහිණ්ඩති: ඉතො ඡට්ඨෙ දිවසෙ පඤ්චමෙ චතුත්ථෙ තතියෙ සුවෙ අජ්ජ ආගමිස්සතීති. මනුස්සා තස්සා විස්සත්ථභාවං ඤත්වා "කදාචි එවම්පි සියා"ති අත්තනො ඝරද්වාරෙසු මණ්ඩපං[3] කාරාපෙත්වා පාණිගහණට්ඨානං සජ්ජෙත්වා වයප්පත්තා දාරිකායො අලඞ්කරිත්වා "මහාබ්‍රහ්මනි ආගතෙ කඤ්ඤාදානං දස්සාමා"ති ආකාසං[4] උල්ලොකෙන්තා නිසීදිංසු. අථ මහාපුරිසො පුණ්ණමදිවසෙ ගගනතලං උපාරූළ්හෙ චන්දෙ චන්දවිමානං ඵාලෙත්වා පස්සතො ජනස්ස මහාබ්‍රහ්මරූපෙන නික්ඛමි. ජනො ද්වෙ චන්දා ජාතාති මඤ්ඤි. තතො අනුක්කමෙනාගතං දිස්වා 'සච්චං දිට්ඨමඞ්ගලිකා ආහ, මහාබ්‍රහ්මාව අයං දිට්ඨමඞ්ගලිකං දමෙතුං පුබ්බෙ මාතඞ්ගවෙසෙනාගඤ්ඡී'ති නිට්ඨං අගමාසි. එවං සො මහාජනෙන දිස්සමානො දිට්ඨමඞ්ගලිකාය වසතිට්ඨානෙ[5] එව ඔරොහි, සා ච තදා උතුනී අහොසි. සො තස්සා නාභිං අඞ්ගුට්ඨකෙන පරාමසි, තෙන ඵස්සෙන ගබ්භො නාම පතිට්ඨාසි. තතො තං "ගබ්භො තෙ සණ්ඨිතො, පුත්තම්හි ජාතෙ තං නිස්සාය ජීවා"ති ගන්ත්වා පස්සතො මහාජනස්ස පුන චන්දවිමානං පාවිසි. බ්‍රාහ්මණා "දිට්ඨමඞ්ගලිකා මහාබ්‍රහ්මුනො පජාපති, අම්හාකං

---

1. සී II. නමක්කාරං.
2. සී. II. නගරෙ.
3. සී. II. පා. පච්චයං.
4. සී. II ආකාසෙ.
5. සී. වසනට්ඨානෙ.

මාතා ජාතා”ති වත්වා තතො තතො ආගච්ඡන්ති සක්කාතුකාමා, මනුස්සසම්පීළනෙන[1] නගරද්වාරානි අනොකාසානි අහෙසුං. තෙ දිට්ඨමඞ්ගලිකං හිරඤ්ඤරාසිම්හි ඨපෙත්වා නහාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වා රථං ආරොපෙත්වා මහාසක්කාරෙන නගරං පදක්ඛිණං කාරාපෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා තත්‍ර තං “මහාබ්‍රහ්මුනො පජාපතී”ති දිබ්බට්ඨානෙ ඨපෙත්වා වසාපෙන්ති: යාව’ස්සා පතිරූපං වසනොකාසං කරෙම, තාව ඉධෙව වසතූති. සා මණ්ඩපෙ එව පුත්තං විජායි. තං විසුද්ධිදිවසෙ සද්ධිං පුත්තෙන සසීසං නහාපෙත්වා ‘මණ්ඩපෙ ජාතො’ති දාරකස්ස මණ්ඩව්‍ය[2]කුමාරොති නාමං අකංසු. තතොප්පභූති ච නං බ්‍රාහ්මණා “මහාබ්‍රහ්මුනො පුත්තො”ති පරිවාරෙත්වා චරන්ති. තතො නෙකසතසහස්සප්පකාරා පණ්ණාකාරා ආගච්ඡන්ති. තෙ බ්‍රාහ්මණා කුමාරස්ස රක්ඛං ඨපෙසුං, ආගතා ලහුං කුමාරං දට්ඨුං න ලභන්ති. කුමාරො අනුපුබ්බෙන වුද්ධිමන්වාය දානං දාතුමාරද්ධො, සො ආසාය සම්පත්තානං[3] කපණද්ධිකාදීනං අදත්වා බ්‍රාහ්මණානං යෙව දෙති. මහාපුරිසො “කිං මම පුත්තො දානං දෙති, න දෙතී”ති ආවජ්ජෙත්වා බ්‍රාහ්මණානං යෙව දානං දෙන්තං දිස්වා “යථා සබ්බෙසං දස්සති, තථා කරිස්සාමී”ති චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ආකාසෙනාගම්ම පුත්තස්ස ඝරද්වාරෙ අට්ඨාසි. කුමාරො තං දිස්වා “කුතො’යං එවං විරූපවෙසො වසලො ආගතො”ති රුට්ඨො ඉමං ගාථමාහ:

“කුතො නු ආගච්ඡසි? රුම්මවාසී
ඔතල්ලකො පංසුපිසාචකොව,
සඞ්කාරචොළං පටිමුච්ච කණ්ඨෙ
කො ’රෙ තුවං හොසි අදක්ඛිණෙය්‍යො”ති.

බ්‍රාහ්මණා “ගණ්හථ ගණ්හථා”ති තං ගහෙත්වා ආකොටෙත්වා අනය ව්‍යසනං පාපෙසුං. සො ආකාසෙන ගන්ත්වා බහිනගරෙ පච්චට්ඨාසි.[4] දෙවතා කුපිතා කුමාරං ගලෙ ගහෙත්වා උද්ධපාදං අධොසිරං ඨපෙසුං. සො අක්ඛීහි නිග්ගතෙහි මුඛෙන ඛෙළං ගලන්තෙන[5] ඝුරුඝුරුපස්සාසී දුක්ඛං වෙදියති, දිට්ඨමඞ්ගලිකා සුත්වා “කොචි ආගතො අත්ථී”ති පුච්ඡි. ආම පබ්බජිතො ආගඤ්ඡීති. කුහිං ගතොති. එවං ගතොති. සා තත්ථ ගන්ත්වා “ඛමථ භන්තෙ අත්තනො දාසස්සා”ති යාචන්තී තස්ස පාදමූලෙ භූමියං නිපජ්ජි. තෙන ච සමයෙන මහාපුරිසො පිණ්ඩාය චරිත්වා යාගුං ලභිත්වා තං පිවන්තො තත්ථ නිසින්නො හොති. සො අවසිට්ඨං ථොකං යාගුං දිට්ඨමඞ්ගලිකාය අදාසි: ගච්ඡිමං යාගුං උදකකුම්භියා ආලොළෙත්වා—යෙසං භූතවිකාරො අත්ථි, තෙසං අක්ඛිමුඛකණ්ණනාසාබිලෙසු ආසිඤ්ච, සරීරඤ්ච[6] පරිප්ඵොසෙහි, එවං නිබ්බිකාරා භවිස්සන්තීති. සා තථා අකාසි. තතො කුමාරස්ස පකති සරීරෙ ජාතෙ[7] “එහි තාත පණ්ඩිතං ඛමාපෙස්සාමා”ති පුත්තඤ්ච

1. බහුසු-සම්පීළෙන. 3. ප-ආසයසම්පත්තානං. 5. සාළවි-ගලන්තො. 7. බහුසු-
2. ප-මණ්ඩබ්ප. 4. ප-පච්චුට්ඨාසි. සී. II, අවට්ඨාසි. 6. සී. II සරීරෙපි. [කුමාරෙජාතෙ.

බ්‍රාහ්මණෙ ච තස්ස පාදමූලෙ නිකුජ්ජෙත්වා නිපජ්ජාපෙත්වා ඛමාපෙසි. සො "සබ්බජනස්ස දන්තං දන්තබ්බ"න්ති ඔවදිත්වා තස්ස ධම්මකථං කත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං යෙව ගන්ත්වා චින්තෙසි: ඉත්ථීසු පාකටා දිට්ඨමඞ්ගලිකා දමිතා, පුරිසෙසු පාකටො මණ්ඩබ්‍ය[1]කුමාරො, ඉදානි කො දමෙතබ්බොති. තතො ජාතිමන්තතාපසං අද්දස බන්ධුමතීනගරං නිස්සාය බන්ධුමතීනදීතීරෙ විහරන්තං. සො අහං ජාතියා විසිට්ඨො, අඤ්ඤෙහි පරිභුත්තොදකං න පරිභුඤ්ජාමීති උපරි නදියා වසති. මහාපුරිසො තස්ස උපරි භාගෙ වාසං කප්පෙත්වා තස්ස උදකපරිභොගවෙලායං දන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා උදකෙ පක්ඛිපි. තාපසො තං උදකෙන වුය්හමානං දිස්වා "කෙනිදං ඛිත්ත"න්ති පටිසොතං ගන්ත්වා මහාපුරිසං දිස්වා 'කො එත්ථා'ති ආහ. මාතඞ්ගචණ්ඩාලො ආචරියාති. අපෙහි චණ්ඩාල, මා උපරි නදියා වසීති. මහාපුරිසො 'සාධු ආචරියා'ති හෙට්ඨා නදියා වසති. පටිසොතම්පි දන්තකට්ඨාදීනි තාපසස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්ති. තාපසො පුන ගන්ත්වා අපෙහි චණ්ඩාල, මා හෙට්ඨා නදියා වස, උපරි නදියා යෙව වසාති ආහ. මහාපුරිසො 'සාධාචරියා'ති තථා අකාසි. පුනපි තථෙව අහොසි. තාපසො "පුනපි තථෙව කරොතී"ති රුට්ඨො මහාපුරිසං සපි: සූරියස්ස තෙ උග්ගමනවෙලාය සත්තධා මුද්ධා ඵලතූති. මහාපුරිසොපි 'සාධාචරිය! අහං පන සූරියස්සුට්ඨාතුං න දෙමී'ති වත්වා සූරියුට්ඨානං නිවාරෙසි. තතො 'රත්ති න විභායති. අන්ධකාරො ජාතො'ති භීතා බන්ධුමතීවාසිනො තාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා "අත්ථි නු ඛො ආචරිය අම්හාකං සොත්ථිභාවො"ති පුච්ඡිංසු. තෙ හි තං 'අරහා'ති මඤ්ඤන්ති. සො තෙසං සබ්බමාචික්ඛි. තෙ මහාපුරිසං උපසඞ්කමිත්වා "සූරියං භන්තෙ මුඤ්චථා"ති යාචිංසු. මහාපුරිසො "යදි තුම්හාකං අරහා ආගන්ත්වා මං ඛමාපෙති, මුඤ්චාමී"ති ආහ. මනුස්සා ගන්ත්වා තාපසං ආහංසු: එහි භන්තෙ මාතඞ්ගපණ්ඩිතං ඛමාපෙහි; මා තුම්හාකං කලහකාරණා මයං අනස්සුම්හාති. සො "නා'හං චණ්ඩාලං ඛමාපෙමී"ති ආහ. මනුස්සා අම්හෙ ත්වං නාසෙසී"ති හත්ථපාදෙසු ගහෙත්වා මහාපුරිසස්ස සන්තිකං නෙසුං. මහාපුරිසො "මම පාදමූලෙ කුච්ඡිනා නිපජ්ජිත්වා ඛමාපෙන්තො ඛමාමී"ති ආහ. මනුස්සා "එවං කරොහී"ති ආහංසු. තාපසො නා'හං චණ්ඩාලං වන්දාමීති. මනුස්සා 'තවච්ඡන්දෙන න වන්දිස්සසී'ති හත්ථපාදමස්සුගීවාදීසු[2] ගහෙත්වා මහාපුරිසස්ස පාදමූලෙ සයාපෙසුං. සො "ඛමාමහං ඉමස්ස, අපි ච අස්සෙවා'නුකම්පාය සූරියං න මුඤ්චාමි, සූරියෙ හි උග්ගතමත්තෙ මුද්ධා අස්ස සත්තධා ඵලිස්සති." මනුස්සා "ඉදානි භන්තෙ කිං කාතබ්බ"න්ති ආහංසු. මහාපුරිසො "තෙන හි ඉමං ගලප්පමාණෙ උදකෙ ඨපෙත්වා මත්තිකාපිණ්ඩෙන'ස්ස සීසං පටිච්ඡාදෙථ, සූරියරස්මීහි ඵුට්ඨො මත්තිකාපිණ්ඩො සත්තධා ඵලිස්සති, තස්මිං ඵලිතෙ එස අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡතූ"ති ආහ. (තෙ) තාපසං

---

1. ප-මණ්ඩප්ප. 2. සී. I. II. හත්ථපාදමස්සුදාඨිකාදීසු.

හත්ථපාදාදීසු ගහෙත්වා තථා අකංසු. මත්තිකාපිණ්ඩෙ සත්තධා ඵලිත්වා ජලෙ පතිතෙ තාපසො භීතො පලායි. මනුස්සා දිස්වා "පස්සථ භො[1] සමණස්ස ආනුභාව"න්ති දන්තකට්ඨපක්ඛෙපනමාදිං කත්වා සබ්බං විත්ථාරෙත්වා "නත්ථි ඊදිසො සමණො"ති තස්මිං පසීදිංසු. තතොප්පභුති සකලජම්බුදීපෙ ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො ගහට්ඨපබ්බජිතා මාතඞ්ග පණ්ඩිතස්ස උපට්ඨානං අගමංසු. සො යාවතායුකං ඨත්වා කායස්ස භෙදා බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජි. තෙනාහ භගවා: **තදමිනාපි ජානාථ**[2] –පෙ– **බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා**ති.

එවං න ජච්චා වසලො හොති–කම්මුනා වසලො හොතීති සාධෙත්වා ඉදානි **න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො–කම්මුනා හොති බ්‍රාහ්මණො**ති එතං[3] සාධෙතුං ආහ: **අජ්ඣායකකුලෙ ජාතා**–පෙ– **දුග්ගච්චා ගරහාය වා**ති.

තත්ථ **අජ්ඣායකකුලෙ ජාතා**ති[4] මන්තජ්ඣායකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතා, **අජ්ඣායකා කුලෙ ජාතා**තිපි පාඨො, මන්තානං අජ්ඣායකා අනුපක්කුට්ඨෙ ච බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතාති අත්ථො. මන්තා බන්ධවා එතෙසන්ති **මන්තබන්ධවා** වෙදබන්ධූ, වෙදපටිසරණාති වුත්තං හොති. **තෙ ච පාපෙසු කම්මෙසු අභිණ්හමුපදිස්සරෙ**ති තෙ එවං කුලෙ ජාතා මන්තබන්ධවා ච සමානාපි යදි පාණාතිපාතාදීසු පාපකම්මෙසු පුනප්පුන උපදිස්සන්ති, අථ **දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගාරය්හා සම්පරායෙ ච දුග්ගති** තෙ එවං උපදිස්සමානා ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ මාතාපිතූහිපි "න ඉමෙ අම්හාකං පුත්තා, දුජ්ජාතා එතෙ කුලස්ස අඞ්ගාරභූතා, නික්කඩ්ඪථ නෙ"ති; බ්‍රාහ්මණෙහිපි "ගහපතිකා එතෙ, න එතෙ බ්‍රාහ්මණා, මා නෙසං සද්ධයඤ්ඤථාලිපාකාදීසු පවෙසනං දෙථ, මා නෙහි සද්ධිං සල්ලපථා"ති; අඤ්ඤෙහිපි මනුස්සෙහි "පාපකම්මන්තා එතෙ, න එතෙ බ්‍රාහ්මණා"ති එවං ගාරය්හා හොන්ති. සම්පරායෙ ච නෙසං දුග්ගති, නිරයාදිභෙදා දුග්ගති එතෙසං පරලොකෙ[5] හොතීති අත්ථො. **සම්පරායෙ වා**තිපි පාඨො, පරලොකෙ එතෙසං දුක්ඛස්ස ගති දුග්ගති දුක්ඛප්පත්ති[6] යෙව හොතීති අත්ථො. **න නෙ ජාතී**ති සා තථා උක්කට්ඨාපි–යං ත්වං සාරතො පච්චෙසි–ජාති එතෙ පාපකම්මෙසු පතිදිස්සන්තෙ බ්‍රාහ්මණෙ **සම්පරායෙ ච දුග්ගතී**ති එත්ථ වුත්තප්පකාරාය **දුග්ගච්චා** වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගාරය්හාති එත්ථ වුත්තප්පකාරාය **ගරහාය වා න නිවාරෙති**.

එවං භගවා අජ්ඣායකකුලෙ ජාතානම්පි බ්‍රාහ්මණානං ගාරය්හාදිකධම්මවසෙන දිට්ඨෙව ධම්මෙ පතිතභාවං දීපෙන්තො දුග්ගතිගමනෙන ච සම්පරායෙ බ්‍රාහ්මණජාතියා අභාවං දීපෙන්තො **න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො–කම්මුනා හොති බ්‍රාහ්මණො**ති එතම්පි[7] අත්ථං සාධෙත්වා ඉදානි දුවිධම්පි තං අත්ථං නිගමෙන්තො ආහ: එවං බ්‍රාහ්මණ!

1. සී. I. II භොන්තො. 2. කත්ථචි–තදමිනා විජානාථ. 3. කත්ථචි–එවං. 4. බහූසු–කුලෙති. 5. බහූසු–ලොකො. 6. බහූසු–දුක්ඛප්පවත්ති. 7. බහූසු–එවම්පි.

“න ජච්චා වසලො හොති න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො,
කම්මනා වසලො හොති කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණො”ති.

සෙසං කසීභාරද්වාජසුත්තෙන වුත්තනයමෙව. විසෙසතො **එත්ථ නික්කුජ්ජිතං** වාති ආදීනං එවං යොජනා වෙදිතබ්බා: යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං මං කම්මවිමුඛං ජාතිවාදෙ පතිතං ජාතියා බ්‍රාහ්මණ-වසලභාවො හොතීති දිට්ඨිතො වුට්ඨාපෙන්තෙන, යථා පටිච්ඡන්නං විවරෙය්‍ය, එවං ජාතිවාදපටිච්ඡන්නං කම්මවාදං විවරන්තෙන, යථා මූළ්හස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං බ්‍රාහ්මණවසලභාවස්ස අසම්භින්නාමුජුමග්ගං ආචික්ඛන්තෙන, යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, එවං මාතඞ්ගාදිනිදස්සනපජ්ජොතධාරණෙන මය්හං භොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතත්තා **අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො**ති.

අග්ගිකභාරද්වාජ (වසල) සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1-8.

කරණීයමත්ථකුසලෙනාති මෙත්තසුත්තං. කා උප්පත්ති? හිමවන්තපස්සතො කිර දෙවතාහි උබ්බාළ්හා භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං සාවත්ථිං ආගච්ඡිංසු. තෙසං භගවා පරිත්තත්ථාය කම්මට්ඨානත්ථාය ච ඉමං සුත්තං අභාසි. අයං තාව සඞ්ඛෙපො. අයං පන විත්ථාරො :

එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා නානාවෙරජ්ජකා[1] භික්ඛූ භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ වස්සං උපගන්තුකාමා භගවන්තං උපසඞ්කමන්ති. තත්‍ර සුදං භගවා රාගචරිතානං සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකවසෙන එකාදසවිධං අසුභකම්මට්ඨානං, දොසචරිතානං චතුබ්බිධං මෙත්තාදිකම්මට්ඨානං, මොහචරිතානං මරණස්සතිකම්මට්ඨානාදීනි, විතක්කචරිතානං ආනාපානස්සතිපථවීකසිණාදීනි, සද්ධාචරිතානං බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානාදීනි, බුද්ධිචරිතානං චතුධාතුවවත්ථානාදීනීති ඉමිනා නයෙන චතුරාසීතිසහස්සප්පභෙදචරිතානුකූලානි කම්මට්ඨානානි කථෙති. අථ ඛො පඤ්චමත්තානි භික්ඛුසතානි භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සප්පායසෙනාසනඤ්ච ගොචරගාමඤ්ච පරියෙසමානා අනුපුබ්බෙන ගන්ත්වා පච්චන්තෙ හිමවන්තෙන සද්ධිං එකාබද්ධං නීලකාචමණිසන්නිභසිලාතලසීතලඝනච්ඡායනීලවනසණ්ඩමණ්ඩිතං මුත්තාජාලරජතපට්ටසදිසවාලුකාකිණ්ණභූමිභාගං සුචිසාතසීතලජලාසයපරිවාරිතං පබ්බතමද්දසංසු. අථ ඛො තෙ භික්ඛූ තත්ථෙකරත්තිං වසිත්වා පභාතාය රත්තියා සරීරපරිකම්මං කත්වා තස්සා'විදූරෙ අඤ්ඤතරං ගාමං පිණ්ඩාය

---

1. සී. 1. පා. නානාවෙරඤ්ජකා.

පවිසිංසු. ගාමො පන ඝනසන්නිවෙසසන්නිවිට්ඨකුලසහස්සයුත්තො, මනුස්සා චෙත්ථ සද්ධා පසන්නා,[1] තෙ පච්චන්තෙ පබ්බජිතදස්සනස්ස දුල්ලභතාය භික්ඛූ දිස්වා එව පීතිසොමනස්සජාතා හුත්වා තෙ භික්ඛූ භොජෙත්වා "ඉධෙව භන්තෙ තෙමාසං වසථා"ති යාචිත්වා පඤ්ච පධානකුටිසතානි කාරාපෙත්වා තත්ථ මඤ්චපීඨපානීයපරිභොජනීයඝටාදීනි සබ්බූපකරණානි පටියාදෙසුං. භික්ඛූ දුතියදිවසෙ[2] අඤ්ඤං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තත්ථාපි මනුස්සා තථෙව උපට්ඨහිත්වා වස්සාවාසං යාචිංසු. භික්ඛූ 'අසති අන්තරායෙ'ති අධිවාසෙත්වා තං වනසණ්ඩං පවිසිත්වා සබ්බරත්තින්දිවං ආරද්ධවිරියා හුත්වා යාමගණ්ඩිකං කොට්ටෙත්වා යොනිසොමනසිකාරබහුලා විහරන්තා රුක්ඛමූලානි උපගන්ත්වා නිසීදන්ති,[3] සීලවන්තානං භික්ඛූනං තෙජෙන විහතතෙජා[4] රුක්ඛදෙවතා අත්තනො විමානා ඔරුය්හ දාරකෙ ගහෙත්වා ඉතො චිතො ච විචරන්ති. සෙය්‍යථාපි නාම රාජූහි වා රාජමහාමත්තෙහි වා ගාමකාවාසං ගතෙහි ගාමවාසීනං ඝරෙසු ඔකාසෙ ගහිතෙ[5] ඝරමානුස්සකානි ඝරා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤත්‍ර වසන්තානි කදා නු ගමිස්සන්තීති දූරතො ඔලොකෙන්ති, එවමෙව දෙවතා අත්තනො අත්තනො විමානානි ඡඩ්ඩෙත්වා ඉතො චිතො ච විචරන්තියො දූරතොව ඔලොකෙන්ති: කදා නු භදන්තා ගමිස්සන්තීති. තතො එවං සමචින්තෙසුං: පඨමවස්සූපගතා භික්ඛූ අවස්සං තෙමාසං වසිස්සන්ති, මයං පන තාව චිරං දාරකෙ ගහෙත්වා ඔක්කම්ම වසිතුං න සක්ඛිස්සාම[6] හන්ද මයං භික්ඛූනං භයජනකං ආරම්මණං දස්සෙස්සාමාති. තා රත්තිං භික්ඛූනං සමණධම්මකරණවෙලාය භිංසනකානි යක්ඛරූපානි නිම්මිනිත්වා පුරතො පුරතො තිට්ඨන්ති, භෙරවසද්දඤ්ච කරොන්ති. භික්ඛූනං තානි රූපානි දිස්වා තඤ්ච සද්දං සුත්වා හදයං ඵන්දි; දුබ්බණ්ණා ච අහෙසුං උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතා, තෙන තෙ චිත්තං එකග්ගං කාතුං නා'සක්ඛිංසු, තෙසං අනෙකග්ගචිත්තානං භයෙන ච පුනප්පුන සංවිග්ගානං සති සම්මුස්සි,[7] තතො තෙසං මුට්ඨස්සතීනං දුග්ගන්ධානි ආරම්මණානි පයොජෙසුං, තෙසං තෙන ගන්ධෙන නිම්මථියමානමිව මත්ථලුඞ්ගං අහොසි, බාළ්හා සීසවෙදනා උප්පජ්ජිංසු, න ච තං පවත්තිං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙසුං. අථෙකදිවසං සඞ්ඝත්ථෙරස්ස උපට්ඨානකාලෙ සබ්බෙසු සන්නිපතිතෙසු සඞ්ඝත්ථෙරො පුච්ඡි: තුම්හාකං ආවුසො ඉමං වනසණ්ඩං පවිට්ඨානං කතිපාහං අතිවිය පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො අහොසි පරියොදාතො, විප්පසන්නානි ඉන්ද්‍රියානි, එතරහි පන'ත්ථ කිසා දුබ්බණ්ණා උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතා, කිං වො ඉධ අසප්පායන්ති. තතො එකො භික්ඛු ආහ: අහං භන්තෙ රත්තිං ඊදිසඤ්ච ඊදිසඤ්ච භෙරවාරම්මණං පස්සාමි ච සුණාමි ච, ඊදිසඤ්ච ගන්ධං ඝායාමි, තෙන මෙ චිත්තං න සමාධියතීති, එතෙනෙව උපායෙන

1. පා. I. සද්ධාසම්පන්නා
2. සී. I & II. දුතියං දිවසං.
3. පා. නිසීදිංසු.
4. පා. විගතතෙජා.
5. සී. I. ඔහිතෙ-මු. ඔගහිතෙ
6. පා. න සක්කොම.
7 සී. I. පමුස්සි.

සබ්බෙ තං[1] පවත්තිං ආරොචෙසුං. සඞ්ඝත්ථෙරො ආහ: භගවතා ආවුසො වෙ වස්සූපනායිකා පඤ්ඤත්තා, අම්හාකඤ්ච ඉදං සෙනාසනං අසප්පායං, ආයාමාවුසො භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා අඤ්ඤං සප්පායං සෙනාසනං පුච්ඡාමාති. සාධු භන්තෙති තෙ භික්ඛූ ථෙරස්ස පටිස්සුණිත්වා සබ්බෙ සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනුපලිත්තත්තා කුලෙසු කඤ්චි අනාමන්තෙත්වා එව යෙන සාවත්ථි තෙන චාරිකං පක්කමිංසු, අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො සන්තිකං අගමංසු. භගවා තෙ භික්ඛූ දිස්වා එතදවොච: "න භික්ඛවෙ අන්තොවස්සෙ චාරිකා චරිතබ්බා"ති මයා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, කිස්ස තුම්හෙ චාරිකං චරථාති. තෙ භගවතො සබ්බං ආරොචෙසුං. භගවා ආවජ්ජෙන්තො සකලජම්බුදීපෙ අන්තමසො චතුප්පාදපීඨකට්ඨාන මත්තම්පි තෙසං සප්පායසෙනාසනං නාද්දස. අථ තෙ භික්ඛූ ආහ: "න භික්ඛවෙ තුම්හාකං අඤ්ඤං සප්පායසෙනාසනං අත්ථි, තත්ථෙව තුම්හෙ විහරන්තා ආසවක්ඛයං පාපුණෙය්‍යාථ, ගච්ඡථ භික්ඛවෙ තමෙව සෙනාසනං උපනිස්සාය විහරථ, සචෙ පන දෙවතාහි අභයං ඉච්ඡථ, ඉමං පරිත්තං උග්ගණ්හථ, එතං හි වො පරිත්තඤ්ච කම්මට්ඨානඤ්ච භවිස්සතී"ති ඉමං සුත්තමභාසි. අපරෙ පන ආහු: "ගච්ඡථ භික්ඛවෙ තමෙව සෙනාසනං උපනිස්සාය විහරථා"ති ඉදඤ්ච වත්වා භගවා ආහ: අපි ච ඛො ආරඤ්ඤකෙන පරිහරණං ඤාතබ්බං, සෙය්‍යථීදං? සායං පාතං කරණවසෙන වෙ මෙත්තා වෙ පරිත්තා වෙ අසුභා වෙ මරණසතී අට්ඨමහාසංවෙගවත්ථුසමාවජ්ජනඤ්ච. අට්ඨ මහාසංවෙගවත්ථූනි නාම: ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණං චත්තාරි අපායදුක්ඛානීති; අථවා ජාතිජරාව්‍යාධිමරණානි චත්තාරි අපායදුක්ඛං පඤ්චමං අතීතෙ ච වට්ටමූලකං දුක්ඛං අනාගතෙ ච වට්ටමූලකං දුක්ඛං පච්චුප්පන්නෙ ආහාරපරියෙට්ඨිමූලකං දුක්ඛන්ති. එවං භගවා පරිහරණං ආචික්ඛිත්වා තෙසං භික්ඛූනං මෙත්තත්ථඤ්ච පරිත්තත්ථඤ්ච විපස්සනාපාදකජ්ඣානත්ථඤ්ච ඉමං සුත්තං අභාසීති.

තත්ථ **කරණීයමත්ථකුසලෙනා**ති ඉමිස්සා පඨමගාථාය තාව අයං පදවණ්ණනා: **කරණීය**න්ති කාතබ්බං, කරණාරහන්ති අත්ථො; **අත්ථො**ති පටිපදා, යං වා කිඤ්චි අත්තනො හිතං තං සබ්බං අරණීයතො අත්ථොති වුච්චති, අරණීයතො නාම උපගන්තබ්බතො,-අත්ථෙ කුසලෙන=**අත්ථකුසලෙන**, අත්ථෙ ඡෙකෙනාති වුත්තං හොති; **ය**න්ති අනියාමිතපච්චත්තං; **ත**න්ති නියාමිතඋපයොගං; උභයම්පි වා **යන්ත**න්ති පච්චත්තවචනං; **සන්තං පද**න්ති උපයොගවචනං, තත්ථ ලක්ඛණතො **සන්තං**, පත්තබ්බතො පදං, නිබ්බානස්සෙතං අධිවචනං; **අභිසමෙච්චා**ති අභිසමාගන්ත්වා; සක්කොතීති=**සක්කො**, සමත්ථො පටිබලොති වුත්තං හොති; **උජූ**ති අජ්ජවයුත්තො, සුට්ඨු උජූති=**සූජූ**; සුඛං වචො අස්මින්ති=**සුවචො**; **අස්සා**ති භවෙය්‍ය; **මුදූ**ති මද්දවයුත්තො; **න අතිමානී**ති=**අනතිමානී**; අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා: **කරණීය**

1. පා. සබ්බෙව තෙසං.　　a. මහාවග්ග.

මත්ථකුසලෙන යන්තං සන්තං පදං අභිසමෙච්චාති එත්ථ තාව අත්ථි කරණීයං අත්ථි අකරණීයං; තත්ථ සඞ්ඛෙපතො සික්ඛාත්තයං කරණීයං, සීලවිපත්ති දිට්ඨිවිපත්ති ආචාරවිපත්ති ආජීවවිපත්තීති එවමාදි අකරණීයං, තථා අත්ථි අත්ථකුසලො, අත්ථි අනත්ථකුසලො, තත්ථ යො ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා න අත්තානං සම්මා පයොජෙති, ඛණ්ඩසීලො හොති, එකවීසතිවිධං අනෙසනං නිස්සාය ජීවිකං කප්පෙති, සෙය්‍යථිදං? වෙළුදානං නිස්සාය පත්තදානං පුප්ඵදානං ඵලදානං දන්තකට්ඨදානං මුඛොදකදානං සිනානදානං චුණ්ණදානං මත්තිකාදානං චාටුකම්‍යතං මුග්ගසූපතං පාරිභට්ටතං ජඞ්ඝපෙසනිකං වෙජ්ජකම්මං දූතකම්මං පහෙණගමනං පිණ්ඩපටිපිණ්ඩදානානුප්පදානං වත්ථුවිජ්ජං නක්ඛත්තවිජ්ජං[1] අඞ්ගවිජ්ජං, ඡබ්බිධෙ ච අගොචරෙ චරති, සෙය්‍යථිදං? වෙසියගොචරෙ විධව – ථුල්ලකුමාරික–පණ්ඩක – භික්ඛුණී – පානාගාරගොචරෙති. සංසට්ඨො ච විහරති රාජූහි රාජමහාමත්තෙහි තිත්ථියෙහි තිත්ථියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන (ගිහි) සංසග්ගෙන, යානි වා පන තානි කුලානි අස්සද්ධානි අප්පසන්නානි අනොපානභූතානි අක්කොසකපරිභාසකානි අනත්ථකාමානි අහිතඅඵාසුඅයොගක්ඛෙමකාමානි භික්ඛූනං–පෙ–උපාසිකානං, තථාරූපානි කුලානි සෙවති භජති පයිරුපාසති, අයං අනත්ථකුසලො; යො පන ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්තානං සම්මා පයොජෙති, අනෙසනං පහාය චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ පතිට්ඨාතුකාමො සද්ධාසීසෙන පාතිමොක්ඛසංවරං සතිසීසෙන ඉන්ද්‍රියසංවරං විරියසීසෙන ආජීවපාරිසුද්ධිං පඤ්ඤාසීසෙන පච්චයපටිසෙවනං පූරෙති, අයං අත්ථකුසලො; යො වා සත්තාපත්තික්ඛන්ධසොධනවසෙන පාතිමොක්ඛසංවරං ඡද්වාරෙ ඝට්ටිතාරම්මණෙසු අභිජ්ඣාදීනං අනුප්පත්තිවසෙන ඉන්ද්‍රියසංවරං අනෙසනපරිවජ්ජනවසෙන විඤ්ඤුප්පසත්ථබුද්ධබුද්ධසාවකවණ්ණිතපච්චයපටිසෙවනෙන ච ආජීවපාරිසුද්ධිං යථාවුත්තපච්චවෙක්ඛණවසෙන පච්චයපටිසෙවනං චතුඉරියාපථපරිවත්තනෙ සාත්ථකාදීනං පච්චවෙක්ඛණවසෙන සම්පජඤ්ඤඤ්ච සොධෙති, අයම්පි අත්ථකුසලො; යො වා යථා ඌසොදකං පටිච්ච සඞ්කිලිට්ඨං වත්ථං පරියොදයති, ඡාරිකං පටිච්ච ආදාසො, උක්කාමුඛං පටිච්ච ජාතරූපං, තථා ඤාණං පටිච්ච සීලං වොදායතී'ති ඤත්වා ඤාණොදකෙන ධොවන්තො සීලං පරියොදපෙති; යථා ච කිකී සකුණිකා අණ්ඩං චමරීමිගො[2] වාලධිං එකපුත්තිකා නාරී පියං එකපුත්තකං එකනයනො පුරිසො තං එකනයනං රක්ඛති, තථා අතිවිය අප්පමත්තො අත්තනො සීලක්ඛන්ධං රක්ඛති, සායං පාතං පච්චවෙක්ඛමානො අණුමත්තම්පි වජ්ජං න පස්සති, අයම්පි අත්ථකුසලො; යො පන අවිප්පටිසාරකරසීලෙ පතිට්ඨාය කිලෙසවික්ඛම්භනපටිපදං පග්ගණ්හාති, තං පග්ගහෙත්වා කසිණපරිකම්මං කරෙති, කසිණපරිකම්මං කත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙති, අයම්පි අත්ථකුසලො; යො පන සමාපත්තිතො වුට්ඨාය සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අරහත්තං පාපුණාති, අයං අත්ථකුසලානං අග්ගො.

---

1. ප- ඛෙත්තවිජ්ජං. 2. පං. චමරමිගො.

තත්ථ යෙ ඉමෙ යාව අවිප්පටිසාරකරසීලෙ පතිට්ඨානෙන, යාව වා
කිලෙසවික්ඛම්භන පටිපදාය පග්ගහණෙන මග්ගඵලෙන **වණ්ණිතා**
අත්ථකුසලා, තෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ **අත්ථකුසලා**ති අධිප්පෙතා, තථාවිධා ච
තෙ භික්ඛූ, තෙන භගවා තෙ භික්ඛූ සන්ධාය එකපුග්ගලාධිට්ඨානාය
දෙසනාය **කරණීයමත්ථකුසලෙනා**ති ආහ. තතො කිං කරණීයන්ති?
(තෙසං අජානිත්වා[1] ඨිතානං ආහ:– **යන්තං සන්තං පදං අභිසමෙච්චා**ති.
අයමෙත්ථ[2] අධිප්පායො: තං බුද්ධානුබුද්ධෙහි වණ්ණිතං සන්තං නිබ්බාන
පදං පටිවෙධවසෙන අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමෙන **යං කරණීය**න්ති.
එත්ථ ච **ය**න්ති ඉමස්ස ගාථාපාදස්ස ආදිතො වුත්තමෙව. **කරණීය**න්ති*)
අධිකාරතො අනුවත්තති, තං සන්තං පදං අභිසමෙච්චාති අයං පන
යස්මා සාවසෙසපාඨො අත්ථො, තස්මා විහරිතුකාමෙනාති වුත්තන්ති
වෙදිතබ්බං; අථවා **සන්තං පදං අභිසමෙච්චා**ති අනුස්සවාදිවසෙන
ලොකියපඤ්ඤාය නිබ්බානපදං **සන්ත**න්ති ඤත්වා තං අධිගන්තුකාමෙන
යං තං කරණීයන්ති අධිකාරතො අනුවත්තති. තං කරණීයමත්ථ
කුසලෙනාති එවමෙත්ථ අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. අථවා **කරණීය**
මත්ථකුසලෙනාති වුත්තෙ කින්ති චින්තෙන්තානං ආහ: **යන්තං සන්තං**
පදං අභිසමෙච්චාති.

තස්සෙවං අධිප්පායො වෙදිතබ්බො: ලොකියපඤ්ඤාය සන්තං
පදං **අභිසමෙච්ච යං කරණීයං**; **ත**න්ති යං කාතබ්බං තං කරණීයං,
කරණාරහමෙව[3] තන්ති වුත්තං හොති, කිං පන තන්ති? කිමඤ්ඤං
සියා අඤ්ඤත්‍ර තදධිගමූපායතො, කාමඤ්චෙතං කරණාරහත්තෙන
සික්ඛාත්තයදීපකෙන ආදිපදෙනෙව වුත්තං. තථා හි අස්ස අත්ථ
වණ්ණනායං අවොචුම්හ: අත්ථි කරණීයං අත්ථි අකරණීයං, තත්ථ
සඞ්ඛෙපතො සික්ඛාත්තයං කරණීයන්ති. අතිසඞ්ඛෙපදෙසිතත්තා පන
තෙසං භික්ඛූනං කෙහිචි විඤ්ඤාතං කෙහිචි න විඤ්ඤාතං, තතො
යෙහි න විඤ්ඤාතං තෙසං විඤ්ඤාපනත්ථං යං විසෙසතො ආරඤ්ඤ
කෙන භික්ඛුනා කාතබ්බං තං විත්ථාරෙන්තො **සක්කො උජූ ච සුජූ ච**
සුවචො ච'ස්ස මුදු අනතිමානීති ඉමං තාව උපඩ්ඪගාථං ආහ. කිං
වුත්තං හොති? සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමො ලොකිය
පඤ්ඤාය වා තං අභිසමෙච්ච තදධිගමාය පටිපජ්ජමානො ආරඤ්ඤකො
භික්ඛු දුතියචතුත්ථපධානියඞ්ගසමන්නාගමෙන කායෙ ච ජීවිතෙ ච
අනපෙක්ඛො හුත්වා සච්චපටිවෙධාය පටිපජ්ජිතුං සක්කො අස්ස, තථා
කසිණපරිකම්මවත්තසමාදානාදීසු අත්තනො පත්තචීවරපටිසඞ්ඛරණා
දීසු ච යානි තානි සබ්‍රහ්මචාරීනං උච්චාවචානි කිඞ්කරණීයානි තෙසු
අඤ්ඤෙසු ච එවරූපෙසු සක්කො අස්ස දක්ඛො අනලසො සමත්ථො,
සක්කො හොන්තොපි ච තතියපධානියඞ්ගසමන්නාගමෙන උජු අස්ස,
උජු හොන්තොපි ච සකිං උජුභාවෙන සන්තොසං අනාපජ්ජිත්වා යාව
ජීවං පුනප්පුන අසිථිලකරණෙන සුට්ඨුතරං උජු අස්ස; අසඨතාය වා

1. පා. සඤ්ජානිත්වා.   2. සී. එත්ථ කො.   3. සී. කරණීයමෙව.

* ලෙඛනාරූළ්හපාඨො සී. I, II & V. පොත්ථකෙසු න දිස්සති.

උජු, අමායාවිතාය සුජු, කායවචීවඞ්කප්පහාණෙන වා උජු, මනො
වඞ්කප්පහාණෙන සුජු, අසන්තගුණස්ස වා අනාවිකරණෙන උජු,
අසන්තගුණෙන උප්පන්නස්ස ලාභස්ස අනධිවාසනෙන සුජු, එවං
ආරම්මණලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙහි පුරිමද්වයතතියසික්ඛාහි පයොගාසය
සුද්ධීහි ච උජු ච සුජු ච අස්ස, න කෙවලං උජු ච සුජු ච, අපි ච පන
සුවචො[1] **ච'ස්ස**, යො හි පුග්ගලො 'ඉදං න කාතබ්බ'න්ති වුත්තො
කින්තෙන දිට්ඨං? කින්තෙන සුතං? කො මෙ හුත්වා වදසි? කිං
උපජ්ඣායො? ආචරියො? සන්දිට්ඨො? සම්භත්තො?ති වදති, තුණ්හී
භාවෙන වා තං විහෙඨෙති, සම්පටිච්ඡිත්වා වා න තථා කරොති, සො
විසෙසාධිගමස්ස දූරෙ හොති, යො පන ඔවදියමානො 'සාධු භන්තෙ
සුට්ඨු වුත්තං, අත්තනො වජ්ජං නාම දුද්දසං හොති, පුනපි මං
එවරූපං දිස්වා වදෙය්‍යාථ අනුකම්පං උපාදාය, චිරස්සං මෙ තුම්හාකං
සන්තිකා ඔවාදො ලද්ධො'ති වදති, යථානුසිට්ඨඤ්ච පටිපජ්ජති, සො
විසෙසාධිගමස්ස අවිදූරෙ හොති, තස්මා එවං පරස්ස වචනං
සම්පටිච්ඡිත්වා කරොන්තො සුවචො ච අස්ස, යථා ච සුවචො එවං
මුදු අස්ස, **මුදූති** ගහට්ඨෙහි දූතගමනපහෙණගමනාදිසු යුජ්ජමානො
තත්ථ මුදුභාවං අකත්වා ථද්ධො හුත්වා වත්තපටිපත්තියං සකලෙ
බ්‍රහ්මචරියෙ ච මුදු අස්ස, සුපරිකම්මකතසුවණ්ණං විය තත්ථ තත්ථ
විනියොගක්ඛමො; අථවා මුදූති අභාකුටිකො උත්තානමුඛො සුඛ
සම්භාසො පටිසන්ථාරවුත්ති සුතිත්ථං විය සුඛාවගාහො අස්ස; න
කෙවලඤ්ච මුදු, අපිච පන **අනතිමානී** අස්ස ජාතිගොත්තාදීහි
අතිමානවත්ථූහි පරෙ නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, සාරිපුත්තත්ථෙරො විය චණ්ඩාල
කුමාරකසමෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති.

එවං භගවා සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය
වා පටිපජ්ජමානස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනො එකච්චං
කරණීයං වත්වා පුන තදුත්තරිම්පි වත්තුකාමො **සන්තුස්සකො චා**ති
දුතියගාථමාහ. තත්ථ "සන්තුට්ඨී ච කතඤ්ඤුතා"[a]ති එත්ථ වුත්තප්ප
භෙදෙන ද්වාදසවිධෙන සන්තොසෙන සන්තුස්සතීති=**සන්තුස්සකො**,
අථවා තුස්සතීති=**තුස්සකො**, සකෙන තුස්සකො සන්තෙන තුස්සකො
සමෙන තුස්සකොති=**සන්තුස්සකො**, තත්ථ සකං නාම "පිණ්ඩියාලොප
භොජනං නිස්සාය"[b]ති එවං උපසම්පදමණ්ඩලෙ උද්දිට්ඨං අත්තනා ච
සම්පටිච්ඡිතං චතුපච්චයජාතං, තෙන සුන්දරෙන වා අසුන්දරෙන වා
සක්කච්චං වා අසක්කච්චං වා දින්නෙන පටිග්ගහණකාලෙ පරිභොග
කාලෙ ච විකාරමදස්සෙත්වා යාපෙන්තො සකෙන තුස්සකොති වුච්චති;
සන්තං නාම යං ලද්ධං හොති අත්තනො විජ්ජමානං තෙන සන්තෙන
නෙව තුස්සන්තො තතො පරං න පත්ථෙන්තො අත්‍රිච්ඡතං පජහන්තො
සන්තෙන තුස්සකොති වුච්චති; සමං නාම ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අනුනය
පටිඝප්පහාණං, තෙන සමෙන සබ්බාරම්මණෙසු තුස්සන්තො සමෙන
තුස්සකොති වුච්චති; සුඛෙන භරීයතීති=**සුභරො**, සුපොසොති වුත්තං

1. කත්ථචි-සුබ්බචො, a සුත්තනිපාත 265 b. මහාවග්ග 55.

හොති, යො හි භික්ඛු සාලිමංසොදනාදීනං පත්තෙ පූරෙත්වා දින්නෙපි
දුම්මුඛභාවං අනත්තමනභාවමෙව ච දස්සෙති, තෙසං වා සම්මුඛාව තං
පිණ්ඩපාතං 'කිං තුම්හෙහි දින්න'න්ති අපසාදෙන්තො සාමණෙර
ගහට්ඨාදීනං දෙති එස[1] දුබ්භරො, එතං දිස්වා මනුස්සා දූරතොව
පරිවජ්ජෙන්ති "දුබ්භරො භික්ඛු න සක්කා පොසෙතු"න්ති. යො පන යං
කිඤ්චි ලූඛං වා පණීතං වා අප්පං වා බහුං වා ලභිත්වා අත්තමනො විප්ප
සන්නමුඛො හුත්වා යාති[2] එස සුභරො, එතං දිස්වා මනුස්සා අතිවිය
විස්සත්ථා හොන්ති "අම්හාකං භදන්තො සුභරො, ථොකථොකෙනපි
තුස්සති, මයමෙව නං පොසෙස්සාමා"ති පටිඤ්ඤං කත්වා පොසෙන්ති,
එවරූපො ඉධ සුභරොති අධිප්පෙතො; අප්පං කිච්චං අස්සාති=**අප්ප
කිච්චො**; න කම්මාරාමතා- භස්සාරාමතා- සඞ්ගණිකාරාමතාදිඅනෙක
කිච්චව්‍යාවටො; අථවා සකලවිහාරෙ නවකම්මසඞ්ඝභොගසාමණෙරා
රාමිකවොසාසනාදිකිච්චවිරහිතො අත්තනො කෙසනඛච්ඡෙදනපත්ත
චීවරපරිකම්මාදිං කත්වා සමණධම්මකිච්චපරො හොතීති වුත්තං හොති;
සල්ලහුකා වුත්ති අස්සාති=**සල්ලහුකවුත්ති**, යථා එකච්චො බහුභණ්ඩො
භික්ඛු දිසාපක්කමනකාලෙ බහුං පත්තචීවරපච්චත්ථරණං තෙලගුළාදිං
මහාජනෙන සීසභාරකටිභාරාදීහි උච්චාරාපෙත්වා[3] පක්කමති, එවං
අහුත්වා යො අප්පපරික්ඛාරො හොති පත්තචීවරාදිඅට්ඨසමණපරික්ඛාර
මත්තමෙව පරිහරති, දිසාපක්කමනකාලෙ පක්ඛී සකුණො විය සමාදා
යෙව පක්කමති, එවරූපො ඉධ **සල්ලහුකවුත්තීති** අධිප්පෙතො

සන්තානි ඉන්ද්‍රියානි අස්සාති=**සන්තින්ද්‍රියො**, ඉට්ඨාරම්මණාදීසු රාගාදි
වසෙන අනුද්ධතින්ද්‍රියොති වුත්තං හොති; **නිපකොති** විඤ්ඤූ විභාවී
පඤ්ඤවා, සීලානුරක්ඛණපඤ්ඤාය චීවරාදිවිචාරණපඤ්ඤාය ආවාසාදි
සත්තසප්පායපරිජානනපඤ්ඤාය ච සමන්නාගතොති අධිප්පායො. න
පගබ්භොති=**අප්පගබ්භො**; අට්ඨට්ඨානෙන කායපාගබ්භියෙන චතුට්ඨා
නෙන ච වචීපාගබ්භියෙන අනෙකට්ඨානෙන මනොපාගබ්භි යෙන ච
විරහිතොති අත්ථො; අට්ඨට්ඨානං කායපාගබ්භියං නාම:- සඞ්ඝගණ
පුග්ගලභොජනසාලා ජන්තාඝරන්හානතිත්ථ භික්ඛාචාරමග්ගඅන්තර
ඝරප්පවෙසනෙසු කායෙන අප්පතිරූපකරණං, සෙය්‍යථිදං? ඉධෙ
කච්චො සඞ්ඝමජ්ඣෙ පල්ලත්ථිකාය වා නිසීදති පාදෙ පාදමාදහිත්වා[4]
වාති එවමාදි. තථා ගණමජ්ඣෙ, ගණමජ්ඣෙති චතුපරිසසන්නි
පාතෙ, තථා බුඩ්ඪතරෙ පුග්ගලෙ, භොජනසාලායං පන බුඩ්ඪානං
ආසනං න දෙති නවානං ආසනං පටිබාහති, තථා ජන්තාඝරෙ, බුඩ්ඪෙ
චෙත්ථ අනාපුච්ඡා අග්ගිජාලනාදීනි කරොති, සිනානතිත්ථෙ ච යදිදං
දහරො බුඩ්ඪොති පමාණං අකත්වා ආගතපටිපාටියා න්හායිතබ්බන්ති
වුත්තං, තම්පි අනාදියන්තො පච්ඡා ආගන්ත්වා උදකං ඔතරිත්වා බුඩ්ඪෙ ච
නවෙ ච බාධෙති. භික්ඛාචාරමග්ගෙ පන අග්ගාසන-අග්ගොදක-අග්ග

---

1. කත්ථචි-ස.
2. පා. යාපෙති.
3. පා උද්ධරාපෙත්වා. සී III. උබ්බාහාපෙත්වා.
4. සී. පාදමොදහිත්වා.

පිණ්ඩත්ථං බුඩ්ඪානං පුරතො පුරතො යාති බාහාය බාහං පහරන්තො, අන්තරඝරප්පවෙසනෙ බුඩ්ඪානං පඨමතරං පවිසති, දහරෙහි කාය කීළනං කරොතීති එවමාදි; චතුට්ඨානං වචීපාගබ්භියං නාම:– සඞ්ඝගණ පුග්ගලන්තරඝරෙසු අප්පතිරූපවාචානිච්ඡාරණං, සෙය්‍යථීදං? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝමජ්ඣෙ අනාපුච්ඡා ධම්මං භාසති, තථා පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙ ගණෙ බුඩ්ඪතරෙ පුග්ගලෙ ච, තත්ථ මනුස්සෙහි පඤ්හං පුට්ඨො බුඩ්ඪතරං අනාපුච්ඡා විස්සජ්ජෙති, අන්තරඝරෙ පන ඉත්ථන්නාමෙ කිං අත්ථි? කිං යාගු? උදාහු කිං ඛාදනීයං භොජනීයං? කිං මෙ දස්සසි? කිමජ්ජ ඛාදිස්සාම? කිං භුඤ්ජිස්සාම?[1] කිං පිවිස්සාමාති එවමාදිං භාසති; අනෙකට්ඨානං මනොපාගබ්භියං නාම–තෙසු තෙසු ඨානෙසු කායවාචාහි අජ්ඣාචාරං අනාපජ්ජිත්වාපි මනසා එව කාමවිතක්කාදිනානප්පකාර අප්පතිරූපවිතක්කනං; **කුලෙසු අනනුගිද්ධො**ති යානි කුලානි උපසඞ්කමති, තෙසු පච්චයතණ්හාය වා අනනුලොමියගිහිසංසග්ගවසෙන වා අනනුගිද්ධො, න සහ සොචී න සහ නන්දී න සුඛිතෙසු සුඛිතො න දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො න උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනාවුය්‍යොගමාපජ්ජිතාති වුත්තං හොති. ඉමිස්සා ච ගාථාය යං **සුවචො ච'ස්සාති එත්ථ** වුත්තං අස්සාති වචනං තං සබ්බපදෙහි සද්ධිං **සන්තුස්සකො ච අස්ස** සුභරො ච **අස්සාති** එවං යොජෙතබ්බං.

එවං භගවා සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය වා පටිපජ්ජිතුකාමස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනො තතුත්තරිමපි කරණීයං ආචික්ඛිත්වා ඉදානි අකරණීයමපි ආචික්ඛිතුකාමො **න ච ඛුද්දං සමාචරෙ කිඤ්චි යෙන විඤ්ඤූ පරෙ උපවදෙය්‍යුන්**ති ඉමං උපඩ්ඪගාථමාහ. තස්සත්ථො: එවමිමං කරණීයං කරොන්තො යං තං කායවචීමනොදුච්චරිතං ඛුද්දං ලාමකන්ති වුච්චති තං **න ච ඛුද්දං සමාචරෙ** අසමාචරන්තො ච න කෙවලං ඔළාරිකං කිං පන **කිඤ්චි** න සමාචරෙ, අප්පමත්තකං අණුමත්තකම්පි න සමාචරෙති වුත්තං හොති;තතො තස්ස සමාචාරෙ සන්දිට්ඨිකමෙවාදීනවං දස්සෙති **යෙන විඤ්ඤූ පරෙ උපවදෙය්‍යුන්**ති, එත්ථ ච යස්මා අවිඤ්ඤූ පරෙ අප්පමාණං; තෙ හි අනවජ්ජං වා සාවජ්ජං කරොන්ති අප්පසාවජ්ජං වා මහාසාවජ්ජං, විඤ්ඤූ එව පන පමාණං, තෙ හි අනුවිච්ච පරියොගාහෙත්වා අවණ්ණාරහස්ස අවණ්ණං වණ්ණාරහස්ස වණ්ණං භාසන්ති, තස්මා විඤ්ඤූ පරෙති වුත්තං.[2]

එවං භගවා ඉමාහි අඩ්ඪතෙය්‍යාහි ගාථාහි සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය වා පටිපජ්ජිතුකාමස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස ආරඤ්ඤකසීසෙන ච සබ්බෙසම්පි කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විහරිතුකාමානං කරණීයාකරණීයභෙදං කම්මට්ඨානූපචාරං වත්වා ඉදානි තෙසං භික්ඛූනං තස්ස දෙවතාභයස්ස පටිඝාතාය පරිත්තත්ථං විපස්සනාපාදකජ්ඣානවසෙන කම්මට්ඨානත්ථඤ්ච **සුඛිනො වා ඛෙමිනො හොන්තූ**ති ආදිනා නයෙන මෙත්තකථං කථෙතුමාරද්ධො.

1. I. II & V. නත්ථි-කිං භුඤ්ජිස්සාම. 2. කත්ථචි-වුත්තං හොති.

තත්ථ **සුඛිනොති** සුඛසමඞ්ගිනො; **ඛෙමිනොති** ඛෙමවන්තො, අභයා නිරුපද්දවාති වුත්තං හොති; **සබ්බෙති** අනවසෙසා; **සත්තාති** පාණිනො; **සුඛිතත්තාති** සුඛිතචිත්තා, එත්ථ ච කායිකෙන සුඛෙන සුඛිනො, මානසෙන සුඛිතත්තා, තදුභයෙනාපි සබ්බභයූපද්දවවිග මෙන වා ඛෙමිනො වෙදිතබ්බා. කස්මා පන එවං වුත්තං? මෙත්තා භාවනාකාරදස්සනත්ථං. එවං හි මෙත්තා භාවෙතබ්බා: "සබ්බෙ සත්තා සුඛිනො හොන්තූ"ති වා "ඛෙමිනො හොන්තූ"ති වා "සුඛිතත්තා හොන්තූ"ති වා එවං යාව උපචාරතො අප්පණාකොටි තාව සඞ්ඛෙපෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි විත්ථාරතොපි තං දස්සෙතුං **යෙ කෙචීති** ගාථාද්වයමාහ. අථවා යස්මා පුථුත්තාරම්මණෙ පරිචිතං චිත්තං න ආදිකෙනෙව එකත්තෙ සණ්ඨාති ආරම්මණප්පභෙදං පන අනුගන්ත්වා කමෙන සණ්ඨාති, තස්මා තස්ස තසථාවරාදිදුකතිකප්ප භෙදෙ ආරම්මණෙ අනුගන්ත්වා අනුගන්ත්වා සණ්ඨානත්ථම්පි **යෙ කෙචීති** ගාථාද්වයමාහ. අථවා යස්මා යස්ස යං ආරම්මණං විභූතං හොති තස්ස තත්ථ චිත්තං සුඛං තිට්ඨති, තස්මා තෙසං භික්ඛූනං යස්ස යං විභූතං ආරම්මණං තස්ස තත්ථ චිත්තං සණ්ඨාපෙතුකාමො තසථාවරාදිදුකතිකා රම්මණප්පභෙදදීපකං **යෙ කෙචීති** ඉමං ගාථාද්වයමාහ.

එත්ථ හි තසථාවරදුකං දිට්ඨාදිට්ඨදුකං දූරසන්තිකදුකං භූත සම්භවෙසිදුකන්ති චත්තාරි දුකානි[1] දීඝාදීහි ඡහි පදෙහි මජ්ඣිම පදස්ස තීසු අණුකපදස්ස ච වීසු තිකෙසු අත්ථසම්භවතො දීඝරස්ස මජ්ඣිමත්තිකං මහන්තාණුකමජ්ඣිමත්තිකං[2] ථූලාණුකමජ්ඣිමත්තිකන්ති තයො තිකෙ ච දීපෙති. තත්ථ **යෙ කෙචීති** අනවසෙසවචනං. පාණා එව භූතා=**පාණභූතා**, අථවා පාණන්තීති=**පාණා**, එතෙන අස්සාස පස්සාසපටිබද්ධෙ පඤ්චවොකාරසත්තෙ ගණ්හාති, භවන්තීති=**භූතා**, එතෙන එකවොකාරචතුවොකාරසත්තෙ ගණ්හාති, **අත්ථීති** සන්ති සංවිජ්ජන්ති, එවං **යෙ කෙචි පාණභූතත්ථී**ති ඉමිනා වචනෙන දුක තිකෙහි සඞ්ගහෙතබ්බෙ **සබ්බෙ** සත්තෙ එකජ්ඣං දස්සෙත්වා ඉදානි සබ්බෙපි තෙ **තසා වා ථාවරා වා අනවසෙසාති** ඉමිනා දුකෙන සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙති, තත්ථ තසන්තීති=**තසා**, සතණ්හානං සභයානං එතං අධිවචනං; තිට්ඨන්තීති=**ථාවරා**, පහීණතණ්හාභයානං[3] අරහතං එතං අධිවචනං; නත්ථි තෙසං අවසෙසන්ති=**අනවසෙසා**, සබ්බෙපීති වුත්තං හොති; යඤ්ච දුතියගාථාය අන්තෙ වුත්තං තං සබ්බං දුක තිකෙහි සම්බන්ධිතබ්බං, යෙ කෙචි පාණභූතත්ථි තසා වා ථාවරා වා අනවසෙසා ඉමෙපි සබ්බෙ සත්තා භවන්තු සුඛිතත්තා, එවං යාව භූතා[4] වා සම්භවෙසී වා ඉමෙපි සබ්බෙ සත්තා භවන්තු සුඛිතත්තාති. ඉදානි දීඝරස්සමජ්ඣිමාදිතිකත්තයදීපකෙසු **දීඝා වාති** ආදීසු ඡසු පදෙසු **දීඝාති** දීඝත්තභාවා නාගමච්ඡගොධාදයො, අනෙකබ්‍යාම සතප්පමාණාපි හි මහාසමුද්දෙ නාගානං අත්තභාවා අනෙකයොජ

1. පා. චත්තාරො දුකෙ. 2. ඉද. I. & V නත්ථි. 3. ප-භයානං. 4. බහුසු-දීඝා.

නප්පමාණා ච මච්ඡගොධාදීනං අත්තභාවා හොන්ති; **මහන්තාති** මහන්තත්තභාවා, ජලෙ මච්ඡාදයො[1] ථලෙ හත්ථිනාගාදයො අමනුස්සෙසු දානවාදයො, ආහ ච: "රාහුග්ගං අත්තභාවීනං[a]"න්ති. තස්ස හි අත්තභාවො උබ්බෙධෙන චත්තාරි යොජනසහස්සානි අට්ඨ ච යොජනසතානි, බාහු ද්වාදසයොජනසතපරිමාණා, පඤ්ඤාසයොජනානි භමුකන්තරං, තථා අඞ්ගුලන්තරිකා, හත්ථතලානි වෙ යොජනසතානීති.

මජ්ඣිමාති අස්සගොමහිංසසූකරාදීනං අත්තභාවා; **රස්සකාති** තාසු තාසු ජාතිසු වාමනාදයො දීඝමජ්ඣිමෙහි ඔමකප්පමාණා **සත්තා**; **අණුකාති** මංසචක්ඛුස්ස අගොචරා දිබ්බචක්ඛුවිසයා, උදකාදීසු නිබ්බත්තා සුඛුමත්තභාවා සත්තා, ඌකාදයො වා, අපි ච යෙ තාසු තාසු ජාතිසු මහන්තමජ්ඣිමෙහි ථූලමජ්ඣිමෙහි ච ඔමකප්පමාණා **සත්තා** තෙ අණුකාති වෙදිතබ්බා; **ථූලාති** පරිමණ්ඩලත්තභාවා, මච්ඡකුම්මසිප්පිසම්බුකාදයො සත්තා; එවං තීහි තිකෙහි අනවසෙසතො සත්තෙ දස්සෙත්වා ඉදානි **දිට්ඨා වා යෙ ච අදිට්ඨා**ති ආදීහි තීහි දුකෙහිපි තෙ සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙති. තත්ථ **දිට්ඨාති** යෙ අත්තනො චක්ඛුස්ස ආපාථං ආගතවසෙන දිට්ඨපුබ්බා; **අදිට්ඨාති** යෙ පරසමුද්දපරසෙලපරචක්කවාළාදීසු ඨිතා, **යෙ ච දූරෙ වසන්ති අවිදූරෙති** ඉමිනා පන දුකෙන අත්තනො අත්තභාවස්ස දූරෙ ච අවිදූරෙ ච වසන්තෙ සත්තෙ දස්සෙති, තෙ උපාදායුපාදාවසෙන වෙදිතබ්බා, අත්තනො හි කායෙ වසන්තා සත්තා අවිදූරෙ, බහි කායතො වසන්තා දූරෙ, තථා අන්තො උපචාරෙ වසන්තා අවිදූරෙ බහි උපචාරතො වසන්තා දූරෙ, අත්තනො විහාරෙ ගාමෙ ජනපදෙ දීපෙ චක්කවාළෙ වසන්තා අවිදූරෙ, පර- පෙ - චක්කවාළෙ වසන්තා දූරෙ වසන්තීති වුච්චන්ති; **භූතාති** ජාතා අභිනිබ්බත්තා, යෙ ච භූතා න පුන භවිස්සන්තීති සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති තෙසං ඛීණාසවානං එතං අධිවචනං; සම්භවමෙසන්තීති=**සම්භවෙසී** අප්පහීණභවසංයොජනත්තා ආයතිම්පි සම්භවං එසන්තානං සෙඛපුථුජ්ජනානමෙතං අධිවචනං; අථවා චතූසු යොනීසු අණ්ඩජජලාබුජා සත්තා යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න භින්දන්ති තාව **සම්භවෙසී** නාම, අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච භින්දිත්වා බහි නික්ඛන්තා භූතා නාම, සංසෙදජා ඔපපාතිකා ච පඨමචිත්තක්ඛණෙ **සම්භවෙසී** නාම, දුතියචිත්තක්ඛණතො පපභුති **භූතා** නාම, යෙන වා යෙන ඉරියාපථෙන ජායන්ති, යාව තතො අඤ්ඤං න පාපුණන්ති තාව **සම්භවෙසී**, තතො පරං **භූතා**ති.

එවං භගවා සුඛිනො වාති ආදීහි අඩ්ඪතෙය්‍යාහි ගාථාහි නානප්පකාරතො තෙසං භික්ඛූනං හිතසුඛාගමපත්ථනාවසෙන සත්තෙසු මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි අහිතදුක්ඛානාගමපත්ථනාවසෙනාපි තං දස්සෙන්තො ආහ: **න පරො පරං නිකුබ්බෙථා**ති. එස පොරාණො පාඨො, ඉදානි **පරං හීති**පි පඨන්ති, අයං න සොභනො. තත්ථ **පරො**ති පරජනො, **පර**න්ති පරජනං; **න නිකුබ්බෙථා**ති න වඤ්චෙය්‍ය.

---

1. සී. පා. කච්ඡපාදයො. a. අඞ්ගු. 195

නාතිමඤ්ඤෙථාති න අතික්කමිත්වා මඤ්ඤෙය්‍ය; **කත්ථචී**ති කත්ථචි ඔකාසෙ, ගාමෙ වා ඛෙත්තෙ වා ඤාතිමජ්ඣෙ වා පූගමජ්ඣෙ වාති ආදි; **න**න්ති එතං; **කඤ්චී**ති යං කඤ්චි ඛත්තියං වා බ්‍රාහ්මණං වා ගහට්ඨං වා පබ්බජිතං වා සුගතං වා දුග්ගතං[1] වාති ආදි; **බ්‍යාරොසනා පටිඝසඤ්ඤා**ති කායවචීවිකාරෙහි බ්‍යාරොසනාය ච මනොවිකාරෙන පටිඝසඤ්ඤාය ච, **බ්‍යාරොසනාය පටිඝසඤ්ඤායා**ති හි වත්තබ්බෙ බ්‍යාරොසනා පටිඝසඤ්ඤාති වුච්චති. යථා සම්මදඤ්ඤාය විමුත්තාති වත්තබ්බෙ සම්මදඤ්ඤා විමුත්තාති; යථා ච අනුපුබ්බසික්ඛාය අනුපුබ්බකිරියාය අනුපුබ්බපටිපදායාති වත්තබ්බෙ අනුපුබ්බසික්ඛා අනුපුබ්බකිරියා අනුපුබ්බපටිපදාති. **නාඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දුක්ඛමිච්ඡෙය්‍යා**ති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දුක්ඛං න ඉච්ඡෙය්‍ය, කිං වුත්තං හොති: න කෙවලං සුඛිනො වා ඛෙමිනො හොන්තූති ආදිමනසිකාරවසෙනෙව මෙත්තං භාවෙය්‍ය, කිං පන? අහො වත යො කොචි පරපුග්ගලො යං කඤ්චි පරපුග්ගලං වඤ්චනාදීහි නිකතීහි න නිකුබ්බෙථ, ජාතිආදීහි ච නවහි මානවත්ථූහි කත්ථචි පදෙසෙ කඤ්චි පරපුග්ගලං නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ච බ්‍යාරොසනාය වා පටිඝසඤ්ඤාය වා දුක්ඛං න ඉච්ඡෙය්‍යාති එවම්පි මනසි කරොන්තො භාවෙය්‍යාති.

එවං අහිතදුක්ඛානාගමපත්ථනාවසෙන අත්ථතො මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙව උපමාය දස්සෙන්තො ආහ: **මාතා යථා නිය**න්ති. තස්සත්ථො: **යථා මාතා නියං පුත්තං** අත්තනි ජාතං ඔරසං පුත්තං තඤ්ච **එකපුත්තං** එව **ආයුසා අනුරක්ඛෙ** තස්ස දුක්ඛොපගම[2] පටිබාහනත්ථං අත්තනො ආයුම්පි චජිත්වා තං අනුරක්ඛෙ, **එවම්පි සබ්බභූතෙසු** ඉදං **මෙත්තමානසං භාවයෙ** පුනප්පුන ජනයෙ වඩ්ඪයෙ, තඤ්ච අපරිමාණසත්තාරම්මණවසෙන එකස්මිං වා සත්තෙ අනවසෙසඵරණවසෙන **අපරිමාණං**[3] භාවයෙ ඉති.

එවං සබ්බාකාරෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්සෙව වඩ්ඪනං දස්සෙන්තො ආහ: **මෙත්තඤ්ච සබ්බලොකස්මි**න්ති. තත්ථ **මිජ්ජති**[4] තායති වාති=**මිත්තො**, හිතජ්ඣාසයතාය සිනිය්හති අහිතාපගමතො රක්ඛති වාති අත්ථො, මිත්තස්ස භාවො=**මෙත්තං**; **සබ්බස්මි**න්ති අනවසෙසෙ; **ලොකස්මි**න්ති සත්තලොකෙ; මනසි භවන්ති=**මානසං**, තං හි චිත්තසම්පයුත්තත්තා එවං වුත්තං, **භාවයෙ** ඉති වඩ්ඪයෙ; නාස්ස පරිමාණන්ති=**අපරිමාණං**; අප්පමාණසත්තාරම්මණතාය එවං වුත්තං. **උද්ධ**න්ති උපරි, තෙන අරූපභවං ගණ්හාති. **අධොති** හෙට්ඨා; තෙන කාමභවං ගණ්හාති. **තිරිය**න්ති වෙමජ්ඣං, තෙන රූපභවං ගණ්හාති. **අසම්බාධ**න්ති සම්බාධවිරහිතං, භින්නසීමන්ති වුත්තං හොති. සීමා නාම පච්චත්ථිකො වුච්චති, තස්මිම්පි පවත්තන්ති අත්ථො. **අවෙර**න්ති වෙරවිරහිතං, අන්තරන්තරාපි වෙරචෙතනාපාතුභාවවිරහිතන්ති වුත්තං

1. පා. සුඛිතං වා දුක්ඛිතං.
2. ප-දුක්ඛාගමන.
3. සී. I & II. V. අප්පමාණං.
4. බහූසු-මෙජ්ජති.

හොති. **අසපත්තන්ති** විගතපච්චත්ථිකං, මෙත්තාවිහාරී හි පුග්ගලො මනුස්සානං පියො හොති අමනුස්සානං පියො හොති නාස්ස කොචි පච්චත්ථිකො හොති, තෙනස්ස තං මානසං විගතපච්චත්ථිකත්තා අසපත්තන්ති වුච්චති. පරියායවචනං හි එතං යදිදං පච්චත්ථිකො සපත්තොති. අයං අනුපදතො අත්ථවණ්ණනා. අයං පනෙත්ථ අධිප්පෙතත්ථවණ්ණනා: යදෙතං එවම්පි සබ්බභූතෙසු මානසං භාවයෙ අපරිමාණන්ති වුත්තං, තදෙවෙතං අපරිමාණං මෙත්තමානසං සබ්බලොකස්මිං භාවයෙ වඩ්ඪයෙ වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ගමයෙ. කථං? **උද්ධං අධො ච තිරියඤ්ච** උද්ධං යාව භවග්ගා අධො යාව අවීචිතො තිරියං යාව අවසෙසදිසා, උද්ධං වා ආරුප්පං අධො කාමධාතුං තිරියං රූපධාතුං අනවසෙසං ඵරන්තො එවං භාවෙන්තොපි ච තං යථා අසම්බාධං අවෙරං අසපත්තඤ්ච හොති, තථා සම්බාධවෙරසපත්තාභාවං කරොන්තො භාවයෙ; යං වා තං භාවනාසම්පදං පත්තං සබ්බත්ථ ඔකාසලාභවසෙන අසම්බාධං අත්තනො පරෙසු ආඝාතපටිවිනයෙන අවෙරං, අත්තනි ච පරෙසං ආඝාතපටිවිනයෙන අසපත්තං හොති, තං අසම්බාධං අවෙරං අසපත්තං අපරිමාණං මෙත්තං මානසං උද්ධං අධො තිරියඤ්ච තිවිධපරිච්ඡෙදෙ සබ්බලොකස්මිං භාවයෙ වඩ්ඪයෙ ඉති.

එවං මෙත්තාභාවනාය වඩ්ඪනං දස්සෙත්වා ඉදානි තං භාවනමනුයුත්තස්ස විහරතො ඉරියාපථනියමාභාවං දස්සෙන්තො ආහ: **තිට්ඨං චරං**–පෙ–**අධිට්ඨෙය්‍යාති**. තස්සත්ථො: එවමෙතං මෙත්තං මානසං භාවෙන්තො සො "නිසීදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධායා"ති ආදිසු විය ඉරියාපථනියමං අකත්වා යථාසුඛං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරඉරියාපථබාධනවිනොදනං කරොන්තො **තිට්ඨං වා චරං වා නිසින්නො වා සයානො වා යාවතා විගතමිද්ධො අස්ස** අථ **එතං** මෙත්තජ්ඣානස්සතිං **අධිට්ඨෙය්‍ය** අථවා එවං මෙත්තාභාවනාය වඩ්ඪනං දස්සෙත්වා ඉදානි වසීභාවං දස්සෙන්තො ආහ: **තිට්ඨං** චරන්ති. වසිප්පත්තො හි තිට්ඨං වා චරං වා යාවතා යාවතා ඉරියාපථෙන එතං මෙත්තජ්ඣානස්සතිං අධිට්ඨාතුකාමො හොති, අථවා තිට්ඨං වා චරං වාති න තස්ස ඨානාදීනි අන්තරායකරානි හොන්ති, අපිච ඛො යාවතා එවං තං මෙත්තජ්ඣානස්සතිං අධිට්ඨාතුකාමො හොති, තාවතා විගතමිද්ධො හුත්වා අධිට්ඨාති, නත්ථි තස්ස දන්ධායිතත්තං. තෙනාහ: **තිට්ඨං චරං නිසින්නො වා සයානො වා යාවතා'ස්ස විගතමිද්ධො එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති**. තස්සාධිප්පායො: යං තං මෙත්තඤ්ච සබ්බලොකස්මිං මානසං භාවයෙති වුත්තං, තං තථා භාවයෙ, යථා ඨානාදිසු යාවතා ඉරියාපථෙන ඨානාදීනි වා අනාදියිත්වා යාවතා එතං මෙත්තජ්ඣානස්සතිං අධිට්ඨාතුකාමො අස්ස තාවතා එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති.

මජ්ඣිම-නි. 52.

එවං මෙත්තාභාවනාය වසීභාවං දස්සෙන්තො **එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යා**ති තස්මිං මෙත්තාවිහාරෙ නියොජෙත්වා ඉදානි තං විහාරං ථුනන්තො ආහ: **බ්‍රහ්මමෙතං විහාරං ඉධමාහූ**ති. තස්සත්ථො: ය්වායං 'සුඛිනො වා ඛෙමිනො හොන්තූ'ති ආදිං කත්වා යාව එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති වණ්ණිතො මෙත්තාවිහාරො, **එතං** චතූසු දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියඉරියාපථවිහාරෙසු නිද්දොසත්තා අත්තනොපි පරෙසම්පි අත්ථකරත්තා ච **ඉධ** අරියස්ස ධම්මවිනයෙ **බ්‍රහ්මවිහාරමාහු** සෙට්ඨවිහාරමාහූති. යතො සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං තිට්ඨං චරං නිසින්නො වා සයානො වා යාවත'ස්ස විගතමිද්ධො එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති.

එවං භගවා තෙසං භික්ඛූනං නානප්පකාරතො මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා මෙත්තා සත්තාරම්මණත්තා අත්තදිට්ඨියා ආසන්නා හොති, තස්මා දිට්ඨිගහණනිසෙධනමුඛෙන තෙසං භික්ඛූනං තදෙව මෙත්තජ්ඣානං පාදකං කත්වා අරියභූමිප්පත්තිං දස්සෙන්තො ආහ: **දිට්ඨිඤ්ච අනුපගම්මා**ති. ඉමාය ගාථාය දෙසනං සමාපෙති.[1] තස්සත්ථො: ය්වායං **බ්‍රහ්මමෙතං විහාරං ඉධමාහූ**ති සංවණ්ණිතො මෙත්තජ්ඣානවිහාරො, තතො වුට්ඨාය යෙ තත්ථ විතක්කවිචාරාදයො ධම්මා තෙ, තෙසඤ්ච වත්ථාදිඅනුසාරෙන රූපධම්මෙ පරිග්ගහෙත්වා ඉමිනා නාමරූපපරිච්ඡෙදෙන 'සුද්ධසඞ්ඛාරපුඤ්ජො'යං, න ඉධ සත්තූපලබ්භතී'ති එවං **දිට්ඨිඤ්ච අනුපගම්ම** අනුපුබ්බෙන ලොකුත්තරසීලෙන **සීලවා** හුත්වා ලොකුත්තරසීලසම්පයුත්තෙනෙව සොතාපත්තිමග්ගසම්මාදිට්ඨිසඞ්ඛාතෙන **දස්සනෙන සම්පන්නො** තතො පරං යොපායං වත්ථුකාමෙ ගෙධො කිලෙසකාමො අප්පහීනො හොති, තම්පි සකදාගාමිඅනාගාමිමග්ගෙහි පතනුභාවෙන අනවසෙසප්පහානෙන ච **කාමෙසු ගෙධං, විනෙය්‍ය** විනයිත්වා වූපසමෙත්වා **න හි ජාතු ගබ්භසෙය්‍යං පුනරෙතී**ති එකංසෙනෙව පුන ගබ්භසෙය්‍යං න එති, සුද්ධාවාසෙසු නිබ්බත්තිත්වා තත්ථෙව අරහත්තං පාපුණිත්වා පරිනිබ්බාතීති.

එවං භගවා දෙසනං සමාපෙත්වා තෙ භික්ඛූ ආහ: ගච්ඡථ භික්ඛවෙ තස්මිංයෙව වනසණ්ඩෙ විහරථ, ඉමඤ්ච සුත්තං මාසස්ස අට්ඨසු ධම්මසවණදිවසෙසු ගණ්ඩිං ආකොටෙත්වා උස්සාරෙථ, ධම්මකථං කරොථ, සාකච්ඡථ අනුමොදථ, ඉදමෙව කම්මට්ඨානං ආසෙවථ භාවෙථ, බහුලීකරොථ, තෙපි වො අමනුස්සා තං භෙරවාරම්මණං න දස්සෙස්සන්ති, අඤ්ඤදත්ථු අත්ථකාමා හිතකාමා භවිස්සන්තීති. තෙ සාධූති භගවතො පටිස්සුත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථ ගන්ත්වා තථා අකංසු. දෙවතායො භදන්තා අම්හාකං අත්ථකාමා හිතකාමාති පීතිසොමනස්සජාතා හුත්වා සයමෙව සෙනාසනං සම්මජ්ජන්ති උණ්හොදකං පටියාදෙන්ති, පිට්ඨිපරිකම්මං පාදපරිකම්මං කරොන්ති ආරක්ඛං සංවිදහන්ති, තෙ භික්ඛූ තථෙව මෙත්තං භාවෙත්වා තමෙව පාදකං කත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා සබ්බෙව තස්මිංයෙව අන්තොතෙමාසෙ අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණිත්වා මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙසුන්ති.

1. පා., සමාපෙසි.

එවං හි අත්ථකුසලා කුසලස්ස ධම්මෙ
ධම්මිස්සරෙන කථිතං කරණීයමත්ථං,
ඤත්වා'නුභුය්‍ය පරමං හදයස්ස සන්තිං
සන්තං පදං අභිසමෙන්ති සමත්තපඤ්ඤා.

තස්මා හි තං අමතමබ්භුතමරියකන්තං
සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහාතුකාමො,
විඤ්ඤූ ජනො විමලසීලසමාධිපඤ්ඤා
භෙදං කරෙය්‍ය සතතං කරණීයමත්ථන්ති.

මෙත්තසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 9.

අජ්ජ පණ්ණරසොති හෙමවතසුත්තං. කා උප්පත්ති? පුච්ඡාවසිකා උප්පත්ති, හෙමවතෙන හි පුට්ඨො පුට්ඨො[1] භගවා **ඡසු ලොකො සමුප්පන්නො**ති ආදීනි අභාසි. තත්ථ **අජ්ජ පණ්ණරසො**ති ආදි සාතාගිරෙන වුත්තං, **ඉති සාතාගිරො**ති ආදි සඞ්ගීතිකාරෙහි, **කච්චි මනො**ති ආදි හෙමවතෙන, **ඡසු ලොකො**ති ආදි භගවතා; තං සබ්බම්පි සමොධානෙත්වා හෙමවතසුත්තන්ති වුච්චති, සාතාගිරසුත්තන්ති එකච්චෙහි.[2] තත්ථ ය්‍වායං **අජ්ජ පණ්ණරසො**ති ආදි ගාථා, තස්සා උප්පත්ති: ඉමස්මිං යෙව භද්දකප්පෙ වීසතිවස්සසහස්සායුකෙසු පුරිසෙසු උප්පජ්ජිත්වා සොළස වස්සසහස්සානි ඨත්වා පරිනිබ්බුතස්ස භගවතො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස මහතියා පූජාය සරීරකිච්චං අකංසු. තස්ස ධාතුයො අවිකිරිත්වා සුවණ්ණක්ඛන්ධො විය එකඝනා හුත්වා සණ්ඨහිංසු. දීඝායුකබුද්ධානං හි එසා ධම්මතා. අප්පායුකබුද්ධා පන යස්මා බහුතරෙන ජනෙන අදිට්ඨා එව පරිනිබ්බායන්ති, තස්මා ධාතුපූජම්පි කත්වා තත්ථ තත්ථ ජනා පුඤ්ඤං පසවිස්සන්තීති අනුකම්පාය ධාතුයො විකිරන්තූති අධිට්ඨහන්ති, තෙන තෙසං සුවණ්ණචුණ්ණානි විය ධාතුයො විකිරන්ති, සෙය්‍යථාපි අම්හාකං භගවතො. මනුස්සා තස්ස භගවතො එකං යෙව ධාතුඝරං කත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං යොජනං උබ්බෙධෙන ච පරික්ඛෙපෙන ච. තස්ස එකෙකගාවුතන්තරානි චත්තාරි ද්වාරානි අහෙසුං. එකං ද්වාරං කිකී රාජා අග්ගහෙසි, එකං තස්සෙව පුත්තො පථවින්ධරො නාම, එකං සෙනාපතිපමුඛා අමච්චා, එකං සෙට්ඨිපමුඛා ජානපදා, රත්තසුවණ්ණමයා එකඝනා සුවණ්ණරසපටිභාගා ච නානාරතනමයා ඉට්ඨකා අහෙසුං එකෙකා සතසහස්සග්ඝනිකා, තෙ හරිතාලමනොසිලාහි මත්තිකාකිච්චං සුරභිතෙලෙන උදකකිච්චඤ්ච කත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං.

එවං පතිට්ඨිතෙ චෙතියෙ ද්වෙ කුලපුත්තා සහායකා නික්ඛමිත්වා සම්මුඛසාවකානං ථෙරානං සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. දීඝායුකබුද්ධානං හි සම්මුඛසාවකායෙව පබ්බාජෙන්ති උපසම්පාදෙන්ති නිස්සයං දෙන්ති,

---

1. කත්ථචි-පුට්ඨො 2. කත්ථචි-පි වුච්චති.

ඉතරෙ න ලභන්ති. තතො තෙ කුලපුත්තා "සාසනෙ භන්තෙ කති ධුරානී"ති පුච්ඡිංසු, ථෙරා 'ද්වෙ ධුරානී'ති කථෙසුං වාසධුරං පරියත්තිධුරඤ්චාති. තත්ථ පබ්බජිතෙන කුලපුත්තෙන ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ පඤ්ච වස්සානි වසිත්වා වත්තපටිවත්තං පූරෙත්වා පාතිමොක්ඛං ද්වෙ තීණි භාණවාරසුත්තන්තානි ච[1] පගුණං කත්වා කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා කුලෙ වා ගණෙ වා නිරාලයෙන අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අරහත්තසච්ඡිකිරියාය ඝටිතබ්බං වායමිතබ්බං, එතං වාසධුරං; අත්තනො ථාමෙන පන එකං වා නිකායං පරියාපුණිත්වා ද්වෙ වා පඤ්ච වා නිකායෙ පරියත්තිතො ච අත්ථතො ච සුවිසදං සාසනං අනුයුඤ්ජිතබ්බං, එතං පරියත්තිධුරන්ති. අථ තෙ කුලපුත්තා ද්වින්නං ධුරානං වාසධුරමෙව සෙට්ඨන්ති වත්වා "මයං පන'ම්හ දහරා, වුඩ්ඪකාලෙ වාසධුරං පරිපූරෙස්සාම, පරියත්තිධුරං තාව පූරෙමා"ති පරියත්තිං ආරභිංසු. තෙ පකතියාව පඤ්ඤවන්තො, න චිරස්සෙව සකලබුද්ධවචනෙ පකතඤ්ඤුනො විනයෙ ච අතීව විනිච්ඡයකුසලා අහෙසුං. තෙසං පරියත්තිං නිස්සාය පරිවාරො උප්පජ්ජි, පරිවාරං නිස්සාය ලාභො, එකමෙකස්ස පඤ්චසත පඤ්චසතා[2] භික්ඛූ පරිවාරා අහෙසුං, තෙ සත්ථුසාසනං දීපෙන්තා විහරිංසු. පුන බුද්ධකාලො විය අහොසි.

තදා ද්වෙ භික්ඛූ ගාමකාවාසෙ විහරන්ති ධම්මවාදී ච අධම්මවාදී ච. අධම්මවාදී චණ්ඩො හොති ඵරුසො මුඛරො. තස්ස අජ්ඣාචාරො ඉතරස්ස පාකටො හොති, තතො තං "ඉදං තෙ ආවුසො කම්මං සාසනස්ස අප්පතිරූප"න්ති චොදෙසි. සො 'කිං තෙ දිට්ඨං? කිං සුත'න්ති වික්ඛිපති, ඉතරො 'විනයධරා ජානිස්සන්තී'ති ආහ. තතො අධම්මවාදී "සචෙ ඉමං වත්ථුං විනයධරා විනිච්ඡිනිස්සන්ති, අද්ධා මෙ සාසනෙ පතිට්ඨා න භවිස්සතී"ති ඤත්වා අත්තනො පක්ඛං කාතුකාමො තාවදෙව පරික්ඛාරෙ ආදාය තෙ ද්වෙ ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා සමණපරික්ඛාරෙ දත්වා තෙසං නිස්සයෙන විහරිතුමාරද්ධො, සබ්බඤ්ච නෙසං උපට්ඨානං කරොන්තො සක්කච්චං වත්තපටිවත්තං පූරෙතුකාමො විය අකාසි. තතො එකදිවසං උපට්ඨානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා තෙහි විස්සජ්ජියමානොපි අට්ඨාසියෙව. ථෙරා 'කිඤ්චි වත්තබ්බමත්ථී'ති පුච්ඡිංසු, සො ආහ : භන්තෙ එකෙන මෙ භික්ඛුනා සහ අජ්ඣාචාරං පටිච්ච විවාදො අත්ථි, සො යදි තං වත්ථුං ඉධාගන්ත්වා ආරොචෙති, යථාවිනිච්ඡයං න විනිච්ඡිනිතබ්බන්ති. ථෙරා ඔසටං වත්ථුං යථාවිනිච්ඡයං න විනිච්ඡෙතුං න වට්ටතීති ආහංසු. සො එවං කසිරමානෙ භන්තෙ මම සාසනෙ පතිට්ඨා නත්ථි, මය්හෙතං පාපං හොතු, මා තං තුම්හෙ විනිච්ඡිනථාති. තෙ තෙන නිප්පීළියමානා සම්පටිච්ඡිංසු. සො තෙසං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පුන තං ආවාසං ගන්ත්වා සබ්බං විනයධරානං සන්තිකෙ නිට්ඨිතන්ති තං ධම්මවාදිං සුට්ඨුතරං අවමඤ්ඤන්තො ඵරුසෙන සමුදාචරති. ධම්මවාදී 'නිස්සඞ්කො අයං ජාතො'ති තාවදෙව නික්ඛමිත්වා ථෙරානං පරිවාරං භික්ඛුසහස්සං උපසඞ්කමිත්වා ආහ : නනු ආවුසො ඔසටං වා

1. බහූසු-සුත්තන්තානඤ්ච. 2. බහූසු-පඤ්චසතා.

වත්ථුං යථාධම්මං විනිච්ඡිනිතබ්බං, අනොසරුපෙත්වා එව වා අඤ්ඤමඤ්ඤං අච්චයං දෙසාපෙත්වා සාමග්ගී කාතබ්බා, ඉමෙ පන ථෙරා නෙව වත්ථුං විනිච්ඡිනිංසු න සාමග්ගිං අකංසු, කින්නාමෙතන්ති? තෙපි සුත්වා තුණ්හී අහෙසුං: නූන කිඤ්චි ආචරියෙහි ඤාතන්ති. තතො අධම්මවාදී ඔකාසං ලභිත්වා ත්වං පුබ්බෙ විනයධරා ජානන්තීති භණසි, ඉමෙදානි තෙ විනයධරා, ආරොචෙහි තං වත්ථුන්ති තං ධම්මවාදිං පීළෙත්වා 'අජ්ජතග්ගෙ පරාජිතො ත්වං, මා තං ආවාසං ආගඤ්ඡී'ති වත්වා පක්කමි. තතො ධම්මවාදී ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා "තුම්හෙ සාසනං අනපෙක්ඛිත්වා අම්හෙ උපට්ඨෙසි පරිතොසෙසී"ති පුග්ගලමෙව අපෙක්ඛිත්ථ, සාසනං අරක්ඛිත්වා පුග්ගලං රක්ඛිත්ථ, අජ්ජතග්ගෙදානි තුම්හාකං විනිච්ඡෙතුං න වට්ටති, අජ්ජ පරිනිබ්බුතො කස්සපො භගවාති මහාසද්දෙන කන්දිත්වා 'නට්ඨං සත්ථුසාසන'න්ති පරිදෙවමානො පක්කාමි.

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ සංවිග්ගා මයං පුග්ගලමනුරක්ඛන්තා සාසනරතනං සොබ්භෙ පක්ඛිපිම්හාති කුක්කුච්චමුප්පාදෙසුං. තෙ තෙනෙව කුක්කුච්චෙන උපහතාසයත්තා තෙසං ජෙට්ඨකො කාලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිතුමසක්කොන්තො හිමවති හෙමවතෙ පබ්බතෙ නිබ්බත්ති හෙමවතො යක්ඛොති නාමෙන, දුතියාචරියො මජ්ඣිමදෙසෙ සාතපබ්බතෙ සාතාගිරොති නාමෙන, තෙපි තෙසං පරිවාරභික්ඛූ තෙසංයෙව අනුවත්තිත්වා සග්ගෙ[1] නිබ්බත්තිතුමසක්කොන්තා තෙසං පරිවාරායක්ඛාව හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තෙසං පන පච්චයදායකා ගහට්ඨා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. හෙමවතසාතාගිරා අට්ඨවීසතියක්ඛසෙනාපතීනමබ්භන්තරා මහානුභාවා යක්ඛරාජානො අහෙසුං. යක්ඛසෙනාපතීනඤ්ච අයං ධම්මතා: මාසෙ මාසෙ අට්ඨ දිවසානි ධම්මවිනිච්ඡයත්ථං හිමවති මනොසිලාතලෙ භගලවතීපබ්බතෙ දෙවතානං සන්නිපාතො හොති, තත්ථ සන්නිපතිතබ්බන්ති. අථ සාතාගිරහෙමවතා තස්මිං සමාගමෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා සඤ්ජානිංසු, ත්වං සම්ම කුහිං උප්පන්නො? ත්වං කුහින්ති අත්තනො උප්පත්තිට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිත්වා විප්පටිසාරිනො අහෙසුං: නට්ඨා මයං සම්ම වීසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්වා එකං පාපසහායං නිස්සාය යක්ඛයොනියං උප්පන්නා, අම්හාකං පච්චයදායකා කාමාවචරදෙවලොකෙසු නිබ්බත්තාති. අථ සාතාගිරො ආහ: මාරිස හිමවා නාම අච්ඡරියබ්භුතසම්මතො, කිඤ්චි අච්ඡරියං දිස්වා වා සුත්වා වා මමාපි ආරොචෙය්‍යාසීති. හෙමවතොපි ආහ: මාරිස මජ්ඣිමදෙසො නාම අච්ඡරියබ්භුතසම්මතො, කිඤ්චි අච්ඡරියං දිස්වා වා සුත්වා වා මමාපි ආරොචෙය්‍යාසීති. එවං තෙසු වීසු සහායෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං කතිකං කත්වා තමෙව උප්පත්තිං අරිඤ්චිත්වා වසමානෙසු එකං බුද්ධන්තරං වීතිවත්තං, මහාපඨවී එකයොජනතිගාවුතමත්තං උස්සදා.

අථ අම්හාකං බොධිසත්තො දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතපණිධානො යාව වෙස්සන්තරජාතකං තාව පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ උප්පජ්ජිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා දෙවතාහි ආයාචිතො පඤ්ච මහා

1. බහූසු-සග්ගෙයෙව,

විලොකනානි විලොකෙත්වා දෙවානං ආරොචෙත්වා ද්වත්තිංසාය පුබ්බනිමිත්තෙසු වත්තමානෙසු ඉධ පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි දසසහස්සිං ලොකධාතුං කම්පෙත්වා. තානි දිස්වාපිමෙ යක්ඛා ඉමිනා කාරණෙන නිබ්බත්තානීති න ජානිංසු, ඛිඩ්ඩාපසුතත්තා නෙවද්දසංසූති එකෙ. එස නයො ජාතියං අභිනික්ඛමණෙ බොධියඤ්ච, ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ පන පඤ්චවග්ගියෙ ආමන්තෙත්වා භගවති තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං වරධම්මචක්කං පවත්තෙන්තෙ මහාභූමිචාලං පුබ්බනිමිත්තං පාටිහාරියානි ච එතෙසං එකො සාතාගිරො එව පඨමං අද්දස, නිබ්බත්තිකාරණඤ්ච තෙසං ඤත්වා සපරිසො භගවන්තං උපසඞ්කම්ම ධම්මදෙසනං අස්සොසි, න ච කිඤ්චි විසෙසං අධිගඤ්ඡි. කස්මා? සො හි ධම්මං සුණන්තො හෙමවතං අනුස්සරිත්වා 'ආගතො නු ඛො මෙ සහායකො නො'ති පරිසං ඔලොකෙත්වා අපස්සන්තො "වඤ්චිතො මෙ සහායො, යො එවං විචිත්‍රපටිභානං භගවතො දෙසනං න සුණාතී"ති වික්ඛිත්තචිත්තො අහොසි. භගවා ච අත්ථඞ්ගතෙපි ච සූරියෙ දෙසනං න නිට්ඨාපෙසි, අථ සාතාගිරො "සහායං ගහෙත්වා තෙන සහාගම්ම ධම්මදෙසනං සොස්සාමී"ති හත්ථියානඅස්සයානගරුළයානාදීනි මාපෙත්වා පඤ්චහි යක්ඛසතෙහි පරිවුතො හිමවන්තාභිමුඛො පායාසි, තදා හෙමවතොපි යස්මා පටිසන්ධිජාතිඅභිනික්ඛමණබොධිපරිනිබ්බාණෙස්වෙව ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි හුත්වාව පටිවිගච්ඡන්ති න චිරට්ඨිතිකානි හොන්ති, ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ පන තානි සවිසෙසානි හුත්වා චිරතරං ඨත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තස්මා හිමවති තං අච්ඡරියපාතුභාවං දිස්වා "යතො අහං ජාතො, න කදාචි අයං පබ්බතො එවං අභිරාමො භූතපුබ්බො, හන්දදානි මම සහායං ගහෙත්වා ආගම්ම තෙන සහ ඉමං පුප්ඵසිරිං අනුභවිස්සාමී"ති තථෙව මජ්ඣිමදෙසාභිමුඛො ආගච්ඡති. තෙ උභොපි රාජගහස්ස උපරි සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආගමනකාරණං පුච්ඡිංසු. හෙමවතො ආහ: යතො අහං මාරිස ජාතො නායං පබ්බතො එවං අකාලකුසුමිතෙහි රුක්ඛෙහි අභිරාමො භූතපුබ්බො, තස්මා තං එතං පුප්ඵසිරිං තයා සද්ධිං අනුභවිස්සාමීති ආගතොම්හීති. සාතාගිරො ආහ: ජානාසි පන ත්වං මාරිස යෙන කාරණෙන ඉමං අකාලපුප්ඵපාටිහාරියං ජාතන්ති, න ජානාමි මාරිසාති, ඉමං මාරිස පාටිහාරියං න කෙවලං හිමවන්තෙයෙව, අපි ච ඛො පන දසසහස්සිලොකධාතූසු නිබ්බත්තං, සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො අජ්ජ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි, තෙන කාරණෙනාති. එවං සාතාගිරො හෙමවතස්ස බුද්ධුප්පාදං කථෙත්වා තං භගවතො සන්තිකං ආනෙතුකාමො ඉමං ගාථමාහ. කෙචි පන ගොතමකෙ චෙතියෙ විහරන්තෙ භගවති අයමෙවමාහාති භණන්ති: **අජ්ජ පණ්ණරසො**ති.

තත්ථ **අජ්ජා**ති අයං රත්තින්දිවො, පක්ඛගණනතො **පණ්ණරසො** උපවසිතබ්බතො **උපොසථො**, තීසු වා උපොසථෙසු අජ්ජ පණ්ණරසො උපොසථො න චාතුද්දසීඋපොසථො න සාමග්ගිඋපොසථො, යස්මා වා පාතිමොක්ඛුද්දෙස-අට්ඨඞ්ග-උපවාස-පඤ්ඤත්ති-දිවසාදීසු සම්බහුලෙසු

අඤ්ඤෙසු උපොසථසද්දො වත්තති–“ආයාමාවුසො කප්පින! උපොසථං ගමිස්සාමා[a]”ති ආදීසු හි පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ උපොසථසද්දො, “එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො ඛො විසාඛෙ උපොසථො උපවුත්ථො[b]”ති ආදීසු පාණාතිපාතාවෙරමණිආදිකෙසු අඞ්ගෙසු, “සුද්ධස්ස වෙ සදා ඵග්ගු සුද්ධස්සුපොසථො සදා”[c]ති ආදීසු උපවාසෙ, “උපොසථො නාම නාගරාජා[d]”ති ආදීසු පඤ්ඤත්තියං, “තදහුපොසථෙ පණ්ණරසෙ සීසං නහාතස්සා[d]”ති ආදීසු දිවසෙ, තස්මා අවසෙසත්ථං පටික්ඛිපිත්වා ආසාළ්හපුණ්ණමදිවසං යෙව නියාමෙන්තො ආහ: **අජ්ජ පණ්ණරසො උපොසථො**ති, පාටිපදෙ දුතියාති එවං ගණියමානෙ අජ්ජ පණ්ණරසො දිවසොති අත්ථො; දිවි භවානි දිබ්බානි එත්ථ අත්ථීති=**දිබ්බා**, කානි තානි? රූපානි, තං හි රත්තිං දෙවානං දසසහස්සිලොකධාතුතො සන්නිපතිතානං සරීරවත්ථාභරණවිමානප්පභාහි අබ්භාදිඋපක්කිලෙස විරහිතාය චන්දප්පභාය ච සකලජම්බුදීපො අලඞ්කතො අහොසි, විසෙසාලඞ්කතො ච පරමවිසුද්ධිදෙවස්ස භගවතො සරීරප්පභාය. තෙනාහ: **දිබ්බා රත්ති උපට්ඨිතා**ති. එවං රත්තිගුණවණ්ණනාපදෙසෙනාපි සහායස්ස චිත්තප්පසාදං ජනෙන්තො බුද්ධුප්පාදං කථෙත්වා ආහ: **අනොමනාමං සත්ථාරං හන්ද පස්සාම ගොතම**න්ති.

තත්ථ අනොමෙහි අලාමකෙහි සබ්බාකාරපරිපූරෙහි ගුණෙහි නාමං අස්සාති=**අනොමනාමො**, තථා හිස්ස “බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො[e]”ති ආදිනා නයෙන බුද්ධොති අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං, භග්ගරාගොති භගවා භග්ගදොසොති ආදිනා නයෙන භගවාති අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං. එස නයො “අරහං සම්මා සම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො”ති ආදීසු. දිට්ඨධම්මිකාදීසු අත්ථෙසු දෙවමනුස්සෙ අනුසාසති ඉමං පජහථ ඉමං සමාදාය වත්තථාති=**සත්ථා**, අපිච සත්ථා භගවා සත්ථවාහො, යථා සත්ථවාහො සත්තෙ[1] කන්තාරං තාරෙතීති ආදිනා නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනාපි සත්ථා, තං **අනොම නාමං සත්ථාරං**, **හන්දා**ති ව්‍යවසානත්ථෙ නිපාතො; **පස්සාමා**ති තෙන අත්තානං සහ සඞ්ගහෙත්වා පච්චුප්පන්නවචනං; **ගොතම**න්ති ගොතම ගොත්තං. කිං වුත්තං හොති? සත්ථා න සත්ථාති මා විමතිං අකාසි, එකන්තව්‍යවසිතො හුත්වාව එහි **පස්සාම ගොතම**න්ති.

එවං වුත්තෙන හෙමවතො “අයං සාතාගිරෙ අනොමනාමං සත්ථාර”න්ති භණන්තො තස්ස සබ්බඤ්ඤුතං පකාසෙති, සබ්බඤ්ඤුනො ච දුල්ලභා ලොකෙ, සබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤෙහි පූරණාදිසදිසෙහෙව ලොකො උපද්දුතො, සො පන යදි සබ්බඤ්ඤූ අද්ධා තාදිලක්ඛණප්පත්තො භවිස්සති, තෙන තං එවං පරිගණ්හිස්සාමීති[2] චින්තෙත්වා තාදිලක්ඛණං පුච්ඡන්තො ආහ: **කච්චි මනො**ති. තත්ථ **කච්චී**ති පුච්ඡා; **මනො**ති

a. මහාවග්ග. උ. ඛ. b අඞ්ගුත්තරනි උ. සු. c. මජ්ඣිමනි 36. d. දීඝනි. මහාසුද-සු.
e. පටිසම්භිදාමග්ග. 1. ඉං-සත්ථෙ. 2. බහුසු-පරිගණ්හෙස්සාමීති.

චිත්තං; **සුපණිහිතොති** සුට්ඨු ඨපිතො අචලො අසම්පවෙධී; **සබ්බභූතෙසු තාදිනොති** තාදිලක්ඛණප්පත්තස්සෙව සතො, පුච්ඡා එව වා අයං: සො තව සත්ථා සබ්බභූතෙසු තාදී උදාහු නොති. **ඉට්ඨෙ අනිට්ඨෙ චාති** එවරූපෙ ආරම්මණෙ; **සඞ්කප්පාති** විතක්කා; **වසීකතාති** වසං ගමිතා. කිං වුත්තං හොති? යං ත්වං සත්ථාරං වදසි, තස්ස තෙ සත්ථුනො කච්චි තාදිලක්ඛණප්පත්තස්ස සතො සබ්බභූතෙසු මනො සුප්පණිහිතො උදාහු යාව චලනප්පච්චයං න ලභති තාව සුප්පණිහිතො විය ඛායති, සො වා තෙ සත්ථා කච්චි **සබ්බභූතෙසු** සමචිත්තෙන **තාදී** උදාහු **නොති**. යෙ ච ඛො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු ආරම්මණෙසු රාගදොසවසෙන සඞ්කප්පා උප්පජ්ජෙය්‍යුං, ත්‍යාස්ස කච්චි වසීකතා උදාහු කදාචි තෙසම්පි වසෙන[1] වත්තන්තීති.

තතො සාතාගිරො භගවතො සබ්බඤ්ඤුභාවෙ ව්‍යවසිතත්තා සබ්බෙ සබ්බඤ්ඤුගුණෙ අනුජානන්තො ආහ: **මනො ච'ස්ස සුපණිහිතොති** ආදි. තත්ථ **සුපණිහිතොති** සුට්ඨු ඨපිතො පථවිසමො අවිරුජ්ඣනට්ඨෙන, සිනෙරුසමො සුප්පතිට්ඨිතාචලට්ඨෙන, ඉන්දඛීලොපමො[2] චතුබ්බිධමාරපරවාදිගණෙහි අකම්පියට්ඨෙන, අනච්ඡරියඤ්චෙතං භගවතො ඉදානි සබ්බාකාරසම්පන්නත්තා සබ්බඤ්ඤුභාවෙ ඨිතස්ස මනො සුපණිහිතො අචලො භවෙය්‍ය, යස්ස තිරච්ඡානභූතස්සාපි සරාගාදිකාලෙ ඡද්දන්තනාගකුලෙ උප්පන්නස්ස සවිසෙන සල්ලෙන විද්ධස්ස අචලො අහොසි, වධකෙපි තස්මිං නප්පදුස්සි අඤ්ඤදත්ථු තස්සෙව අත්තනො දන්තෙ ඡෙත්වා අදාසි, තථා මහාකපිභූතස්ස මහතියා සිලාය සීසෙ පහටස්සාපි, තස්සෙව ච මග්ගං දෙසෙසි,[3] තථා විදූර[4] පණ්ඩිතභූතස්ස පාදෙසු ගහෙත්වා සට්ඨියොජනෙ කාලපබ්බතප්පාතෙ පක්ඛිත්තස්සාපි, අඤ්ඤදත්ථු තස්සෙව යක්ඛස්ස'ත්ථාය ධම්මං දෙසෙසි, තස්මා සම්මදෙවාහ සාතාගිරො: **මනො ච'ස්ස සුපණිහිතොති. සබ්බභූතෙසු තාදිනොති** සබ්බසත්තෙසු තාදිලක්ඛණප්පත්තස්සෙව මනො සුපණිහිතො, න යාව පච්චයං න ලභතීති අත්ථො; තත්ථ භගවතො තාදිලක්ඛණං පඤ්චධා වෙදිතබ්බං. යථාහ: "භගවා පඤ්චහාකාරෙහි තාදී: ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදී, චත්තාවීති තාදී, තිණ්ණාවීති[5] තාදී, තන්නිද්දෙසොති[6] තාදී, කථං භගවා ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදී? භගවා ලාභෙපි තාදීති එවමාදි සබ්බං නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. ලාභාදයො ච තස්ස මහාඅට්ඨකථායං විත්ථාරිතනයෙන වෙදිතබ්බා. පුච්ඡා එව වා අයං: සො තෙ සත්ථා **සබ්බභූතෙසු තාදි** උදාහු **නොති**, ඉමස්මිම්පි විකප්පෙ සබ්බභූතෙසු සමචිත්තතාය තාදී අම්හාකං සත්ථාති අත්ථො, අයං හි භගවා සුඛූපසංහාරකාමතාය දුක්ඛාපනයනකාමතාය ච සබ්බසත්තෙසු සමචිත්තො, යාදිසො අත්තනි තාදිසො පරෙසු, යාදිසො මහාමායාය තාදිසො චිඤ්චමාණවිකාය, යාදිසො පිතරි සුද්ධොදනෙ

1. ම. තෙසං වසෙනෙව. 2. ප. ඉන්දඛීලසමො. 3. ප. දස්සෙසි. 4. බහූසු-විධුර=විධූර. 5. ප. චත්තවාති තාදි තිණ්ණවාති. 6. සී. තන්නිද්දෙසාති.

තාදිසො සුප්පබුද්ධෙ, යාදිසො පුත්තෙ රාහුලෙ තාදිසො වධකෙසු දෙවදත්ත-ධනපාලක-අඞ්ගුලිමාලාදීසු සදෙවකෙ ච ලොකෙති තාදී. තස්මා සම්මදෙවාහ සාතාගිරෙ: **සබ්බභූතෙසු තාදිනො**ති. **අථො ඉට්ඨෙ අනිට්ඨෙ චා**ති එත්ථ පන එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො: යං කිඤ්චි ඉට්ඨං වා අනිට්ඨං වා ආරම්මණං, සබ්බප්පකාරෙහි තත්ථ යෙ රාගදොස වසෙන **සඞ්කප්පා** උප්පජ්ජෙය්‍යුං, ත්‍යාස්ස අනුත්තරෙන මග්ගෙන රාගාදීනං පහීණත්තා **වසීකතා** න කදාචි තෙසං වසෙන වත්තන්ති, සො හි භගවා අනාවිලසඞ්කප්පො සුවිමුත්තචිත්තො සුවිමුත්තපඤ්ඤොති. එත්ථ ච සුප්පණිහිතමනතාය අයොනිසො මනසිකාරාභාවො වුත්තො, සබ්බභූතෙසු ඉට්ඨානිට්ඨෙසු හි[1] යො යත්ථ භවෙය්‍ය, තං සත්තසඞ්ඛාර භෙදතො දුවිධමාරම්මණං වුත්තං, සඞ්කප්පවසීභාවෙන තස්මිං ආරම්මණෙ තස්ස මනසිකාරස්සාභාවතො කිලෙසප්පහාණං වුත්තං, සුප්පණිහිතමනතාය ච මනොසමාචාරසුද්ධි, සබ්බභූතෙසු තාදිතාය කායසමාචාරසුද්ධි, සඞ්කප්පෙසු වසීභාවෙන විතක්කමූලකත්තා වාචාය වචීසමාචාරසුද්ධි, තථා සුප්පණිහිතමනතාය ලොභාදිසබ්බදොසාභාවො, සබ්බභූතෙසු තාදිතාය මෙත්තාදිගුණසබ්භාවො, සඞ්කප්පවසීභාවෙන පටික්කූලෙ අප්පටික්කූලසඤ්ඤිතාදිභෙදා අරියිද්ධි, තාය චස්ස සබ්බඤ්ඤු භාවො වුත්තො හොතීති වෙදිතබ්බො.

එවං හෙමවතො පුබ්බෙ මනොද්වාරවසෙනෙව තාදිතං[2] පුච්ඡිත්වා තඤ්ච පටිජානන්තම්මිං සුත්වා දළ්හීකම්මත්ථං ඉදානි ද්වාරත්තයවසෙනාපි, පුබ්බෙ වා සඞ්ඛෙපෙන කායවචීමනොද්වාරසුද්ධිං පුච්ඡිත්වා තඤ්ච පටිජානන්තම්මිං සුත්වා දළ්හීකම්මත්ථමෙව විත්ථාරෙනාපි පුච්ඡන්තො ආහ: **කච්චි අදින්න**න්ති. තත්ථ ගාථාබන්ධසුඛත්ථාය පඨමං අදින්නාදාන විරතිං පුච්ඡති, **ආරා පමාදම්හා**ති පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්ත වොස්සග්ගතො දූරීභාවෙන අබ්‍රහ්මචරියවිරතිං පුච්ඡති; **ආරා පමදම්හා**තිපි පඨන්ති, ආරා මාතුගාමාති වුත්තං හොති; **ඣානං න රිඤ්චතී**ති ඉමිනා පන'ස්සා[3] යෙව තිවිධාය කායදුච්චරිතවිරතියා බලව භාවං පුච්ඡති, ඣානයුත්තස්ස හි විරති බලවතී හොතීති. අථ සාතාගිරෙ යස්මා භගවා න කෙවලං එතරහි අතීතෙපි අද්ධානෙ දීඝරත්තං අදින්නාදානාදීහි පටිවිරතො තස්සා තස්සෙව ච[4] විරතියා ආනුභාවෙන තං තං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභි, සදෙවකො චස්ස ලොකො "අදින්නාදානා පටිවිරතො සමණො ගොතමො[a]"ති ආදිනා නයෙන වණ්ණං භාසති, තස්මා විස්සට්ඨාය වාචාය සීහනාදං නදන්තො ආහ: **න සො අදින්නං ආදියතී**ති. තං අත්ථතො පාකටමෙව. ඉමිස්සාපි ගාථාය තතියපාදෙ **පමාදම්හා පමදම්හා**ති ද්වෙ පාඨා,[5] චතුත්ථපාදෙ ච **ඣානං න රිඤ්චතී**ති ඣානං රිත්තකං සුඤ්ඤකං න කරොති න පරිච්චජතීති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

---

1. සී. පා. සබ්බභූත ඉට්ඨානිට්ඨෙසි. 3. ප-තස්සා. a. දීඝනි. බ්‍රහ්මජාල සු.
2. සී. I. II. තාදිසං. ප. තාදිභාවං. 4. සී. තස්මා තස්සෙව. 5. ම. ද්විධා පාඨා.

එවං කායද්වාරෙ සුද්ධිං සුත්වා ඉදානි වචීද්වාරෙ සුද්ධිං පුච්ඡන්තො ආහ: **කච්චි මුසා න භණතීති**. එත්ථ ඛීණාතීති=ඛීණො, හිංසති විබාධතීති අත්ථො, වාචාය පථො=ව්‍යප්පථො, ඛීණො ව්‍යප්පථො අස්සාති=ඛීණව්‍යප්පථො, තං නකාරෙන පටිසෙධෙත්වා පුච්ඡති: **න ඛීණව්‍යප්පථො**ති, න ඵරුසවාචොති වුත්තං හොති; **නාඛීණව්‍යප්පථො**තිපි පාඨො, න **අඛීණ**වචනොති අත්ථො, ඵරුසවචනං හි පරෙසං හදයෙ අඛීයමානං තිට්ඨති, තාදිසවචනො කච්චි න සොති වුත්තං හොති. විභූතීති විනාසො, විභූතිං කායති[1] කරොති වා=විභූතිකං, විභූතිකමෙව=**වෙභූතියං**, **වෙභූතික**න්තිපි වුච්චති, පෙසුඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං, තං හි සත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤතො භෙදනෙන විනාසං කරොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

අථ සාතාගිරො යස්මා භගවා න කෙවලං එතරහි අතීතෙපි අද්ධානෙ දීඝරත්තං මුසාවාදාදීහි පටිවිරතො, තස්සා තස්සෙව ච විරතියා ආනුභාවෙන තං තං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභි, සදෙවකො චස්ස ලොකො "මුසාවාදා පටිවිරතො සමණො ගොතමො"ති[a] වණ්ණං භාසති, තස්මා විස්සට්ඨාය වාචාය සීහනාදං නදන්තො ආහ: **මුසා ච සො න භණතීති**. තත්ථ **මුසා**ති විනිධාය දිට්ඨාදීනි පරවිසංවාදනවචනං, තං **සො න භණති**; දුතියපාදෙ පන පඨමත්ථවසෙන **න ඛීණව්‍යප්පථො**, දුතියත්ථවසෙන **නාඛීණව්‍යප්පථො**ති වා පාඨො, චතුත්ථපාදෙ **මන්තා**ති පඤ්ඤා වුච්චති, භගවා යස්මා තාය[2] පරිච්ඡින්දිත්වා **අත්ථ**මෙව **භාසති** අත්ථතො අනපෙතවචනං න සම්ඵං, අඤ්ඤාණපුරෙක්ඛාරං හි නිරත්ථකවචනං බුද්ධානං නත්ථි, තස්මා ආහ: **මන්තා අත්ථං සො භාසතීති**. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

එවං වචීද්වාරසුද්ධිම්පි සුත්වා ඉදානි මනොද්වාරසුද්ධිං පුච්ඡන්තො ආහ: **කච්චි න රජ්ජති කාමෙසූ**ති. තත්ථ **කාමා**ති වත්ථුකාමා,[3] තෙසු කිලෙසකාමෙන න රජ්ජතීති පුච්ඡන්තො අනභිජ්ඣාලුතං පුච්ඡති, **අනාවිල**න්ති පුච්ඡන්තො ව්‍යාපාදෙනාවිලභාවං සන්ධාය අව්‍යාපාදතං පුච්ඡති. **මොහං අතික්කන්තො**ති පුච්ඡන්තො යෙන මොහෙන මූළ්හා මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හන්ති, තස්සාතික්කමෙන සම්මාදිට්ඨිතං පුච්ඡති; **ධම්මෙසු චක්ඛුමා**ති පුච්ඡන්තො සබ්බධම්මෙසු අප්පටිහතස්ස ඤාණචක්ඛුනො පඤ්චචක්ඛුවිසයෙසු වා ධම්මෙසු පඤ්චන්නම්පි චක්ඛූනං වසෙන සබ්බඤ්ඤුතං පුච්ඡති, ද්වාරත්තයපාරිසුද්ධියාපි සබ්බඤ්ඤූ න හොතීති චින්තෙත්වා. අථ සාතාගිරො යස්මා භගවා අප්පත්වාව අරහත්තං අනාගාමිමග්ගෙන කාමරාගව්‍යාපාදානං පහීනත්තා නෙව කාමෙසු රජ්ජති න ව්‍යාපාදෙන ආවිලචිත්තො, සොතාපත්තිමග්ගෙනෙව ච මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයස්ස සච්චපටිච්ඡාදකමොහස්ස පහීනත්තා මොහං අතික්කන්තො, සාමඤ්ඤෙව සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣිත්වා බුද්ධොති විමොක්ඛන්තිකං නාමං යථාවුත්තානි ච චක්ඛූනි පටිලභි, තස්මා තමස්ස[4] මනොද්වාරසුද්ධිං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ච උග්ඝොසෙන්තො ආහ: **න සො රජ්ජති කාමෙසූ**ති.

1. ම. විනාසෙති විභූයති ලායති.
2. ප-තාය මන්තාය.
3. ප-වත්ථුකාමා කිලෙසකාමා ච.
4. ප-තං තස්ස.

a. දීඝනි. බ්‍රහ්මජාල සු.

එවං හෙමවතො භගවතො චාරිත්තයපාරිසුද්ධිං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ච සුත්වා හට්ඨො උදග්ගො අතීතජාතියං බාහුසච්චවිසදාය[1] පඤ්ඤාය අසජ්ජමානවචනපථො හුත්වා අච්ඡරියබ්භුතරූපෙ සබ්බඤ්ඤුගුණෙ සොතුකාමො ආහ: **කච්චි විජ්ජාය සම්පන්නො**ති. තත්ථ **විජ්ජාය සම්පන්නො**ති ඉමිනා දස්සනසම්පත්තිං පුච්ඡති. **සංසුද්ධචාරණො**ති ඉමිනා ගමනසම්පත්තිං, ඡන්දවසෙන වෙත්ථ දීඝං කත්වා චාකාරමාහ, සංසුද්ධචරණොති අත්ථො; **ආසවා ඛීණා**ති ඉමිනා එතාය දස්සනගමනසම්පත්තියා පත්තබ්බාය ආසවක්ඛයසඞ්ඛාතාය පඨමනිබ්බාණධාතුයා පත්තිං පුච්ඡති; **නත්ථි පුනබ්භවො**ති ඉමිනා දුතියනිබ්බාණධාතුප්පත්තිසමත්ථතං පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන වා පරමස්සාසප්පත්තිං ඤත්වා ඨිතභාවං, තතො යා එසා "සො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං"න්ති[a] ආදිනා නයෙන භයභෙරවාදිසු තිවිධා, "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ -පෙ- ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ ඤාණදස්සනාය චිත්තං අභිනීහරතී"[b]ති ආදිනා නයෙන අම්බට්ඨාදිසු ච අට්ඨවිධා විජ්ජා වුත්තා, තාය යස්මා සබ්බායපි සබ්බාකාරසම්පන්නාය භගවා උපෙතො, යඤ්චෙතං "ඉධ මහානාම අරියසාවකො සීලසම්පන්නො හොති ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ හොති ජාගරියං අනුයුත්තො හොති සත්තහි සද්ධම්මෙහි සමන්නාගතො හොති චතුන්නං ඣානානං ආභිචෙතසිකානං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානං නිකාමලාභී හොතී"ති එවං උද්දිසිත්වා "කථඤ්ච මහානාම අරියසාවකො සීලසම්පන්නො හොතී"[c]ති ආදිනා නයෙන සෙඛසුත්තෙ නිද්දිට්ඨං පණ්ණරස ධම්මප්පභෙදං චරණං, තඤ්ච යස්මා සබ්බූපක්කිලෙසප්පහානෙන භගවතො අතිවිය සංසුද්ධං, යෙපිමෙ කාමාසවාදයො චත්තාරො ආසවා තෙපි යස්මා සබ්බෙ සපරිවාරා සවාසනා භගවතො ඛීණා, යස්මා ච ඉමාය විජ්ජාචරණසම්පදාය ඛීණාසවො හුත්වා තදා භගවා "නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති පච්චවෙක්ඛිත්වා ඨිතො, තස්මා සාතාගිරෙ භගවතො සබ්බඤ්ඤුභාවෙ ව්‍යවසායෙන සමුස්සාහිතහදයො සබ්බෙපි තෙ ගුණෙ අනුජානන්තො ආහ: **විජ්ජාය චෙව සම්පන්නො**ති.

තතො හෙමවතො සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති භගවති නික්කඞ්ඛො හුත්වා ආකාසෙ ඨිතො යෙව භගවන්තං පසංසන්තො සාතාගිරඤ්ච සංරාධෙන්තො ආහ: **සම්පන්නං මුනිනො චිත්ත**න්ති. තස්සත්ථො: **සම්පන්නං මුනිනො චිත්තං** "මනො චස්ස සුපණිහිතො"ති එත්ථ වුත්තතාදිභාවෙන පුණ්ණං[2] සම්පන්නං "න සො අදින්නං ආදියතී"ති එත්ථ වුත්තකායකම්මනා "න සො රජ්ජති කාමෙසූ"ති එත්ථ වුත්තමනොකම්මනා ච පුණ්ණං[2] සම්පන්නං "මුසා ච සො න භණතී"ති එත්ථ වුත්තව්‍යප්පථෙන ච වචීකම්මනාති වුත්තං හොති. එවං සම්පන්නචිත්තඤ්ච අනුත්තරාය විජ්ජාචරණසම්පදාය සම්පන්නත්තා **විජ්ජාචරණසම්පන්නං**, ඉමෙහි ගුණෙහි "මනො චස්ස සුපණිහිතො"ති ආදිනා

---

1. සී. I. II & III. බාහුසච්චභාවවිසදාය   2. බහුසු-පුන.

a. මජ්ඣිමනි. 20.   b. දීඝනි. 156.   . මජ්ඣිමනි. 329.

නයෙන **ධම්මතො නං පසංසසි** සභාවතො තච්ඡතො භූතතො එව නං පසංසසි න කෙවලං සද්ධාමත්තකෙනාති දස්සෙති. තතො සාතාගිරොපි එවමෙතං මාරිස සුට්ඨු තයා ඤාතඤ්ච අනුමොදිතඤ්චාති අධිප්පායෙන තමෙව සංරාධෙන්තො ආහ: **සම්පන්නං මුතිනො**-පෙ-**ධම්මතො අනුමොදසී**ති. එවඤ්ච වත්වා පුන භගවතො දස්සනෙ තං අභිත්ථරයමානො[1] ආහ: **සම්පන්නං**-පෙ-**හන්ද පස්සාම ගොතම**න්ති.

අථ හෙමවතො අත්තනො අභිරුචිතගුණෙහි පුරිමජාතිබාහුසච්චබලෙන භගවන්තං අභිත්ථුනන්තො සාතාගිරං ආහ: **එණිජඞ්ඝං**-පෙ-**එහි පස්සාම ගොතම**න්ති. තත්රත්ථො: එණිමිගස්සෙව ජඞ්ඝා අස්සාති=**එණිජඞ්ඝො**, බුද්ධානං හි එණිමිගස්සෙව අනුපුබ්බවට්ටා ජඞ්ඝා හොන්ති න පුරතො නිම්මංසා පච්ඡතො සුංසුමාරකුච්ඡි විය උද්ධුමාතා, **කිසා** ච බුද්ධා හොන්ති දීඝරස්සසමවට්ටිතයුත්තට්ඨානෙසු තථාරූපාය අඞ්ගපච්චඞ්ගසම්පත්තියා න වරපුරිසා[2] විය ථූලා, පඤ්ඤාය විලිඛිතකිලෙසත්තා වා කිසා අජ්ඣත්තිකබාහිරසපත්තවිද්ධංසනතො **වීරා**, එකාසනභොජිතාය ච පරිමිතභොජිතාය ච **අප්පාහාරා** න මත්තිමත්තා (මත්තා)ලොපභොජිතාය, යථාහ: "අහං ඛො පනුදායි අප්පෙකදා ඉමිනා පත්තෙන සමතිත්තිකං භුඤ්ජාමි භීයොපි භුඤ්ජාමි, අප්පාහාරො සමණො ගොතමො අප්පාහාරතාය ච වණ්ණවාදීති ඉති චෙ මං උදායි සාවකා සක්කරෙය්‍යුං ගරුකරෙය්‍යුං මානෙය්‍යුං පූජෙය්‍යුං, සක්කත්වා ගරුකත්වා උපනිස්සාය විහරෙය්‍යුං, යෙ තෙ උදායි මම සාවකා කොසකාහාරාපි අඩ්ඪකොසකාහාරාපි බෙලුවාහාරාපි අඩ්ඪබෙලුවාහාරාපි න මං තෙ ඉමිනා ධම්මෙන සක්කරෙය්‍යුං -පෙ- උපනිස්සාය විහරෙය්‍යු[a]"න්ති; ආහාරෙ ඡන්දරාගාභාවෙන **අලොලුපා** අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං ආහාරෙන්ති;[3] මොනෙය්‍යසම්පත්තියා **මුනිනො** අනාගාරිකතාය විවෙකනින්නමානසතාය ච **වනෙ ඣායන්**ති.[4] තෙනාහ හෙමවතො යක්ඛො: **එණිජඞ්ඝං**-පෙ-**එහි පස්සාම ගොතම**න්ති.

එවඤ්ච වත්වා පුන තස්ස භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සොතුකාමතාය **සීහංවෙකචර**න්ති ඉමං ගාථමාහ. තත්රත්ථො: **සීහංවා**ති දුරාසදට්ඨෙන ඛමට්ඨෙන නිබ්භයට්ඨෙන ච කෙසරසීහසදිසං, යාය තණ්හාය "තණ්හාදුතියො පුරිසො"[b]ති වුච්චති, තස්සා අභාවෙන **එකචරං**, එකිස්සා ලොකධාතුයා ද්වින්නං බුද්ධානං අනුප්පත්තිතොපි එකචරං, ඛග්ගවිසාණෙ වුත්තනයෙනපි වෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො; **නාග**න්ති පුනබ්භවං නෙව ගන්තාරං, අථවා ආගුං න කරොතීතිපි=නාගො, බලවාතිපි=නාගො, තං නාගං; **කාමෙසු අනපෙක්ඛින**න්ති විසුපි කාමෙසු ඡන්දරාගාභාවෙන අනපෙක්ඛිනං; **උපසඞ්කම්ම පුච්ඡාම මච්චුපාසප්පමොචන**න්ති[5] තං එවරූපං මහෙසිං උපසඞ්කමිත්වා

1. ප-අභිත්ථවයමානො. 3. ම. අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතාහාරා. 5. පා, මච්චුපාසාප්පමොචනං.
2. ම. න ච පවුර පුරිසා 4. ම. ඣායන්තං. a. මජ්ඣිම නි. 475 b. සුත්ත නි 740.

තෙභූමකවට්ටස්ස මච්චුපාසස්ස පමොචනං විවට්ටං **නිබ්බානං** පුච්ඡාම, යෙන වා උපායෙන දුක්ඛසමුදයසඞ්ඛාතා මච්චුපාසා **පමුච්චන්ති** තං මච්චුපාසප්පමොචනං පුච්ඡාමාති. ඉමං ගාථං හෙමවතො සාතාගිරඤ්ච සාතාගිරපරිසඤ්ච අත්තනො පරිසඤ්ච සන්ධායාහ.

තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ ආසාළ්හනක්ඛත්තං ඝොසිතං හොති. අථ සමන්තතො අලඞ්කතපටියත්තෙන දෙවනගරසිරිං පච්චනුභොන්තෙ විය රාජගහෙ කාළී නාම කුරරඝරිකා උපාසිකා පාසාදමාරුය්හ සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා සම්මපරිස්සමං විනොදෙන්තී පවාතෙ පදෙසෙ උතුග්ගහණත්ථං ඨිතා තෙසං යක්ඛසෙනාපතීනං තං බුද්ධගුණපටිසංයුත්තං කථං ආදිමජ්ඣපරියොසානතො අස්සොසි, සුත්වා ච එවං විවිධගුණසමන්නාගතා බුද්ධාති බුද්ධාරම්මණං පීතිං උප්පාදෙත්වා තාය නීවරණානි වික්ඛම්භෙත්වා තත්ථෙව ඨිතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අතො එව භගවතා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවිකානං උපාසිකානං අනුස්සවප්පසන්නානං යදිදං කාළී උපාසිකා කුරරඝරිකා"[a]ති එතදග්ගෙ ඨපිතා.

තෙපි යක්ඛසෙනාපතයො සහස්සයක්ඛපරිවාරා මජ්ඣිමයාමසමයෙ ඉසිපතනං පත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තිතපල්ලඞ්කෙනෙව නිසින්නං භගවන්තං උපසඞ්කම්ම වන්දිත්වා ඉමාය ගාථාය භගවන්තං අභිත්ථවිත්වා ඔකාසමකාරයිංසු: **අක්ඛාතාරං පවත්තාර**න්ති. තස්සත්ථො: ඨපෙත්වා තණ්හං තෙභූමකෙ ධම්මෙ "ඉදං ඛො පන භික්ඛවෙ දුක්ඛං අරියසච්ච"[b]න්ති ආදිනා නයෙන සච්චානං වවත්ථානකථාය[1] **අක්ඛාතාරං**, "තං ඛො පනිදං දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්‍යන්ති මෙ භික්ඛවෙ"[b]ති ආදිනා නයෙන තෙසු කිච්චඤාණකතඤාණපවත්තනෙන[2] **පවත්තාරං**, යෙ වා ධම්මා යථා වොහරිතබ්බා තෙසු තථා වොහාරකථනෙන අක්ඛාතාරං, තෙසං යෙව ධම්මානං සත්තානුරූපතො පවත්තාරං, උග්ඝටිතඤ්ඤූවිපචිතඤ්ඤූනං වා දෙසනාය අක්ඛාතාරං, නෙය්‍යානං පටිපාදනෙන පවත්තාරං, උද්දෙසෙන වා අක්ඛාතාරං, විභඞ්ගෙන තෙහි තෙහි පකාරෙහි වචනතො පවත්තාරං, බොධිපක්ඛියානං වා සලක්ඛණකථනෙන අක්ඛාතාරං, සත්තානං චිත්තසන්තානෙ පවත්තනෙන පවත්තාරං, සඞ්ඛෙපතො වා තෙහි පරිවට්ටෙහි සච්චානං කථනෙන අක්ඛාතාරං විත්ථාරතො පවත්තාරං, සද්ධින්ද්‍රියාදි ධම්මෙ, තං ධම්මං පවත්තෙන්තීති ධම්මචක්කන්ති එවමාදිනා පටිසම්භිදානයෙන විත්ථාරිතස්ස ධම්මචක්කස්ස පවත්තනතො පවත්තාරං; **සබ්බධම්මාන**න්ති චතුභූමකධම්මානං; **පාරගු**න්ති ඡහාකාරෙහි පාරගතං: අභිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාය පහානෙන භාවනාය සච්ඡිකිරියාය සමාපත්තියා, සො හි භගවා සබ්බධම්මෙ අභිජානන්තො ගතොති=අභිඤ්ඤාපාරගූ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ පරිජානන්තො ගතොති=පරිඤ්ඤාපාරගූ, සබ්බ

1. සී. II වවත්ථාය කථාය, ම. පවත්තනකථාය.
2. සී. පං පවත්තනෙන. ප-පකථනෙන.

a. අඞ්ගුත්තර නි 17.
b. ධම්මචක්කසුත්ත.

කිලෙසෙ පජහන්තො ගතොති=පහාණපාරගූ, චත්තාරො මග්ගෙ භාවෙන්තො ගතොති=භාවනාපාරගූ, නිරොධං[1] සච්ඡිකරොන්තො ගතොති=සච්ඡිකිරියාපාරගූ, සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො ගතොති=සමාපත්තිපාරගූ, එවං සබ්බධම්මානං පාරගුං; **බුද්ධං වෙරභයාතීත**න්ති අඤ්ඤාණසයනතො පටිබුද්ධත්තා බුද්ධං, සබ්බන[2] වා සරණ වණ්ණනායං වුත්තෙනත්ථෙන බුද්ධං, පඤ්චවෙරභයානං[3] අතීතත්තා වෙරභයාතීතං; එවං භගවන්තං අභිත්ථවන්තා **මයං පුච්ඡාම ගොතම**න්ති ඔකාසමකාරයිංසු.

අථ තෙසං යක්ඛානං තෙජෙන ච පඤ්ඤාය ච අග්ගො හෙමවතො යථාධිප්පෙතං පුච්ඡිතබ්බං පුච්ඡන්තො **කිස්මිං ලොකො**ති ඉමං ගාථමාහ. තස්සාදිපාදෙ **කිස්මි**න්ති භාවෙන භාවලක්ඛණෙ භුම්මවචනං, කිස්මිං උප්පන්නෙ **ලොකො සමුප්පන්නො** හොතීති අයං හි එත්ථ අධිප්පායො, සත්තලොකසඞ්ඛාරලොකෙ සන්ධාය පුච්ඡති, **කිස්මිං කුබ්බති සන්ථව**න්ති අහන්ති වා මමන්ති වා තණ්හාදිට්ඨිසන්ථවං කිස්මිං කුබ්බති, අධිකරණත්ථෙ භුම්මවචනං, **කිස්ස ලොකො**ති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, කිං **උපාදාය** ලොකොති සඞ්ඛං ගච්ඡතීති අයං හි එත්ථ අධිප්පායො; **කිස්මිං ලොකො**ති භාවෙන භාවලක්ඛණකාරණත්ථෙසු[4] භුම්මවචනං, කිස්මිං සති කෙන කාරණෙන ලොකො **විහඤ්ඤති** පීළීයති බාධීයතීති අයං හි එත්ථ අධිප්පායො.

අථ භගවා යස්මා ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු උප්පන්නෙසු සත්තලොකො ච ධඤ්ඤාදි[5] වසෙන සඞ්ඛාරලොකො ච උප්පන්නො හොති, යස්මා චෙත්ථ සත්තලොකො තෙසෙව ඡසු දුවිධම්පි සන්ථවං කරොති, චක්ඛායතනං වා හි අහං මමන්ති ගණ්හන්තො ගණ්හාති අවසෙසෙසු වා අඤ්ඤතරං, යථාහ: ‘චක්ඛුං අත්තාති යො වදෙය්‍ය තං න උපපජ්ජති[6][a]”ති ආදි, යස්මා ච එතානි යෙව ඡ උපාදාය දුවිධොපි ලොකොති සඞ්ඛං ගච්ඡති, යස්මා ච තෙසෙව ඡසු සති සත්තලොකො දුක්ඛපාතුභාවෙන විහඤ්ඤති, යථාහ: “හත්ථෙසු භික්ඛවෙ සති ආදානනික්ඛෙපනං හොති, පාදෙසු සති අභික්කමපටික්කමො හොති, පබ්බෙසු සති සමිඤ්ජනපසාරණං හොති, කුච්ඡිස්මිං සති ජිඝච්ඡාපිපාසා හොති, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ චක්ඛුස්මිං සති චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛ”[b]න්ති ආදි, තථා තෙසු ආධාරභූතෙසු පටිහතො සඞ්ඛාරලොකො ච විහඤ්ඤති. යථාහ: “චක්ඛුස්මිං අතිදස්සනෙ සප්පටිඝෙ පටිහඤ්ඤි වා[c]” ඉති ච “චක්ඛුං භික්ඛවෙ පටිහඤ්ඤති මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු”[b]ති එවමාදි. තථා තෙහි යෙව කාරණභූතෙහි දුවිධොපි ලොකො විහඤ්ඤති, යථාහ: “චක්ඛුං ආවිඤ්ඡති මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු”[d]ති ච “චක්ඛුං භික්ඛවෙ

1. කත්ථචි-නත්ථි.
2. කත්ථචි-සබ්බවන.
3. සී. පා. භයානි.
4. සී. භාවලක්ඛණාධිකරණත්ථෙසු
5. ප-ධනධඤ්ඤාදි.
6. සී. II. න උපපජ්ජයානි.

a. මජ්ඣිමනි. උපරිප.
b. සංයුත්තනි.
c ධම්මසං.
d. මහාවග්ග 31.

ආදිත්තං රූපා ආදිත්තා, කෙනාදිත්තං? ආදිත්තං රාගග්ගිනා"[a]ති එවමාදි. තස්මා ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනවසෙන තං පුච්ඡං විස්සජ්ජෙන්තො ආහ: **ඡස්සු ලොකො සමුප්පන්නො**ති.

අථ සො යක්ඛො අත්තනො වට්ටවසෙන පුට්ඨං පඤ්හං භගවතා ද්වාදසායතනවසෙන සඞ්ඛිපිත්වා විස්සජ්ජිතං න සුට්ඨු උපලක්ඛෙත්වා තඤ්ච අත්ථං තප්පටිපක්ඛඤ්ච ඤාතුකාමො සඞ්ඛෙපෙන වට්ටවිවට්ටං පුච්ඡන්තො ආහ: **කතමං ත**න්ති. තත්ථ උපාදාතබ්බට්ඨෙන **උපාදානං**, දුක්ඛසච්චස්සෙතං අධිවචනං, **යත්ථ ලොකො විහඤ්ඤතී**ති **ඡස්සු ලොකො විහඤ්ඤතී**ති එවං භගවතා යත්ථ ඡබ්බිධෙ උපාදානෙ ලොකො විහඤ්ඤතීති වුත්තො, **තං කතමං** උපාදානන්ති **එවං** උපඩ්ඪගාථාය සරූපෙනෙව දුක්ඛසච්චං පුච්ඡි, සමුදයසච්චං පන තස්ස කාරණභාවෙන ගහිතමෙව හොති, **නිය්‍යානං පුට්ඨො**ති ඉමාය පන උපඩ්ඪගාථාය මග්ගසච්චං පුච්ඡි, මග්ගසච්චෙන හි අරියසාවකො දුක්ඛං පරිජානන්තො සමුදයං පජහන්තො නිරොධං සච්ඡිකරොන්තො මග්ගං භාවෙන්තො ලොකම්හා නිය්‍යාති, තස්මා නිය්‍යානන්ති වුච්චති. **කථ**න්ති කෙන පකාරෙන; **දුක්ඛා පමුච්චතී**ති උපාදානන්ති වුත්තා වට්ටදුක්ඛා මොක්ඛං පාපුණාති, එවමෙත්ථ සරූපෙනෙව මග්ගසච්චං පුච්ඡි, නිරොධසච්චං පන තස්ස විසයභාවෙන ගහිතමෙව හොති.

එවං යක්ඛෙන සරූපෙන දස්සෙත්වා ච අදස්සෙත්වා ච චතුසච්චවසෙන පඤ්හං පුට්ඨො භගවා තෙනෙව නයෙන විස්සජ්ජෙන්තො ආහ: **පඤ්ච කාමගුණා**ති. තත්ථ **පඤ්චකාමගුණ**සඞ්ඛාතගොචරග්ගහණෙන තග්ගොචරානි පඤ්චායතනානි ගහිතානෙව හොන්ති, මනො ඡට්ඨො එතෙසන්ති=**මනොඡට්ඨා**, **පවෙදිතා**ති පකාසිතා, එත්ථ අජ්ඣත්තිකෙසු ඡට්ඨස්ස මනායතනස්ස ගහණෙන තස්ස විසයභූතං ධම්මායතනං ගහිතමෙව හොති. එවං කතමං තං උපාදානන්ති ඉමං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො පුනපි ද්වාදසායතනවසෙනෙව දුක්ඛසච්චං පකාසෙසි, මනොග්ගහණෙන වා සත්තන්නං විඤ්ඤාණධාතූනං[1] ගහිතත්තා තාසු පුරිමපඤ්චවිඤ්ඤාණධාතුග්ගහණෙන තාසං වත්ථූනි පඤ්ච චක්ඛාදීනි ආයතනානි මනොධාතු-මනොවිඤ්ඤාණධාතුග්ගහණෙන තාසං වත්ථුගොචරභෙදං ධම්මායතනං ගහිතමෙවාති එවම්පි ද්වාදසායතනවසෙන දුක්ඛසච්චං පකාසෙසි; ලොකුත්තරමනායතනධම්මායතනෙකදෙසො පනෙත්ථ "යත්ථ ලොකො විහඤ්ඤති" තං සඞ්ඛාය නිද්දිට්ඨත්තා න සඞ්ගය්හති. **එත්ථ ඡන්දං විරාජෙත්වා**ති එත්ථ ද්වාදසායතනභෙදෙ දුක්ඛසච්චෙ තානෙවායතනානි ඛන්ධතො ධාතුතො නාමරූපතොති තථා තථා වවත්ථපෙත්වා තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සන්තො අරහත්තමග්ගපරියොසානාය විපස්සනාය තණ්හාසඞ්ඛාතං ඡන්දං සබ්බසො විරාජෙත්වා, විනෙත්වා විද්ධංසෙත්වාති අත්ථො; **එවං දුක්ඛා පමුච්චතී**ති ඉමිනා පකාරෙන එතස්මා වට්ටදුක්ඛා

---

a. මහාවග්ග 31. 1. ම. විඤ්ඤාණකායානං.

පමුච්චතීති. එවමිමාය උපඩ්ඪගාථාය **නිය්‍යාණං පුච්ඡිතො බ්‍රූහි කථං දුක්ඛා පමුච්චතීති** අයං පඤ්හො විස්සජ්ජිතො හොති, මග්ගසච්චඤ්ච පකාසිතං, **සමුදයනිරොධසච්චානි** පනෙත්ථ පුරිමනයෙනෙව සඞ්ගහිතත්තා පකාසිතානෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බානි; උපඩ්ඪගාථාය වා දුක්ඛසච්චං ඡන්දෙන, සමුදයසච්චං විරාජෙත්වාති එත්ථ විරාගෙන නිරොධසච්චං; විරාගා විමුච්චතීති වචනතො වා මග්ගසච්චං, එවන්ති උපාය[1] නිදස්සනෙන මග්ගසච්චං; දුක්ඛනිරොධන්ති වචනතො වා දුක්ඛා පමුච්චතීති දුක්ඛපමොක්ඛෙන නිරොධසච්චන්ති එවමෙත්ථ චත්තාරි සච්චානි පකාසිතානි හොන්තීති වෙදිතබ්බානි.

එවං චතුසච්චගබ්භාය ගාථාය ලක්ඛණතො නිය්‍යාණං පකාසෙත්වා පුන තදෙව සකෙන නිරුත්තාභිලාපෙන නිගමෙන්තො ආහ: **එතං ලොකස්ස නිය්‍යාණ**න්ති. එත්ථ **එත**න්ති පුබ්බෙ වුත්තස්ස නිද්දෙසො; **ලොකස්සා**ති තෙධාතුකලොකස්ස; **යථාතථ**න්ති අවිපරීතං; **එතං වො අහමක්ඛාමී**ති සචෙපි මං සහස්සක්ඛත්තුං පුච්ඡෙය්‍යාථ, එතං වො අහමක්ඛාමි න අඤ්ඤං, කස්මා? යස්මා **එවං දුක්ඛා පමුච්චති** න අඤ්ඤථාති අධිප්පායො; අථවා එතෙන[2] නිය්‍යාණෙන එකවත්තික්ඛත්තුං[3] නිග්ගන්තානම්පි එතං වො අහමක්ඛාමි, උපරි විසෙසාධිගමායපි එතමෙව අහමක්ඛාමීති අත්ථො. කස්මා? යස්මා එවං දුක්ඛා පමුච්චති අසෙසනිස්සෙසාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ වෙපි යක්ඛසෙනාපතයො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු සද්ධිං යක්ඛසහස්සෙන.

අථ හෙමවතො පකතියාපි ධම්මගරු ඉදානි අරියභූමියං පතිට්ඨාය සුට්ඨුතරං අතිතෙන්තො භගවතො විචිත්‍රපටිභානාය දෙසනාය භගවන්තං සෙඛාසෙඛභූමිං පුච්ඡන්තො **කො සූධ තරතී**ති ගාථං අභාසි. තත්ථ **කො සූධ තරති ඔඝ**න්ති ඉමිනා චතුරොඝං කො තරතීති සෙඛභූමිං පුච්ඡති අවිසෙසෙන, යස්මා **අණ්ණව**න්ති න විත්ථතමත්තං නාපි ගම්භීරමත්තං, අපිච පන යං විත්ථතඤ්ච ගම්භීරතරඤ්ච වුච්චති තාදිසො **සංසාරණ්ණවො**, අයං හි සමන්තතො පරියන්තාභාවෙන (විත්ථතො හෙට්ඨා පතිට්ඨාභාවෙන*) උපරි ආලම්බනාභාවෙන ච ගම්භීරො, තස්මා කො ඉධ තරති අණ්ණවං, තස්මිඤ්ච **අප්පතිට්ඨෙ අනාලම්බෙ ගම්භීරෙ අණ්ණවෙ කො න සීදතී**ති අසෙක්ඛභූමිං පුච්ඡති.

අථ භගවා–යො හි භික්ඛු ජීවිතහෙතුපි වීතික්කමං අකරොන්තො **සබ්බදා සීලසම්පන්නො** ලොකියලොකුත්තරාය ච පඤ්ඤාය **පඤ්ඤවා** උපචාරප්පණාසමාධිනා ඉරියාපථහෙට්ඨිමමග්ගඵලෙහි ච **සුසමාහිතො** තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාය නියකජ්ඣත්තචින්තනසීලො සාතච්චකිරියාවහාය **අප්පමාදසතියා** ච සමන්නාගතො යස්මා සො චතුත්ථෙන මග්ගෙන ඉමං **දුත්තරං ඔඝ**මනවසෙසං **තරති**, තස්මා

1 බහූසු-උපාදය. 2. පා. එකෙන. 3. ම. එකාවත්තික්ඛත්තුං.

* ලෙඛාභි අඞ්කිතපාඨො බහූසු නත්ථි.

සෙඛභූමිං විස්සජ්ජෙන්තො **සබ්බදා සීලසම්පන්නො**ති ඉමං තිසික්ඛාගබ්භං ගාථමාහ. එත්ථ හි සීලසම්පදාය අධිසීලසික්ඛා සතිසමාධීහි අධිචිත්තසික්ඛා **අජ්ඣත්තචින්තී**තාපඤ්ඤාහි අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති තිස්සො සික්ඛා සඋපකාරා සානිසංසා ච වුත්තා, උපකාරෙ හි සික්ඛානං ලොකිය පඤ්ඤා සති ච ආනිසංසො සාමඤ්ඤඵලානීති. **එවං පඨමගාථාය** සෙඛභූමිං දස්සෙත්වා අසෙඛභූමිං දස්සෙන්තො **දුතියගාථමාහ.** තස්සත්ථො: **විරතො කාමසඤ්ඤායා**ති යා කාචි **කාමසඤ්ඤා** තතො සබ්බසො[1] චතුත්ථමග්ගසම්පයුත්තාය සමුච්ඡෙදවිරතියා **විරතො;** **විරත්තො**තිපි පාඨො, තදා කාමසඤ්ඤායාති භුම්මවචනං හොති, සගාථකවග්ගෙ පන **කාමසඤ්ඤාසූ**තිපි පාඨො; චතූහි **මග්ගෙහි දසන්නං** සංයොජනානං අතීතත්තා **සබ්බසංයොජනාතීතො,** චතුත්ථෙනෙව වා උද්ධම්භාගියසබ්බසංයොජනාතීතො, තත්‍ර තත්‍රාභිනන්දිනීතණ්හාසඞ්ඛාතාය නන්දියා තිණ්ණඤ්ච භවානං පරික්ඛීණත්තා **නන්දීභවපරික්ඛීණො** **සො** තාදිසො ඛීණාසවො භික්ඛු **ගම්භීරෙ සංසාරණ්ණවෙ න සීදති** නන්දීපරික්ඛයෙන සඋපාදිසෙසං භවපරික්ඛයෙන ච **අනුපාදිසෙසං** නිබ්බාණධාතුථලං ආසජ්ජ[2] පරමස්සාසප්පත්තියාති.

අථ හෙමවතො සහායඤ්ච යක්ඛපරිසඤ්ච ඔලොකෙත්වා **පීතිසොම**නස්සජාතො ගම්භීරපඤ්ඤන්ති එවමාදීහි ගාථාහි භගවන්තං අභිත්ථවිත්වා සබ්බාවතියා පරිසාය සහායෙන සද්ධිං අභිවාදෙත්වා **පදක්ඛිණං** කත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං අගමාසි. තාසං පන ගාථානමයං අත්ථවණ්ණනා: **ගම්භීරපඤ්ඤ**න්ති ගම්භීරපඤ්ඤාය **සමන්නාගතං,** තත්ථ පටිසම්භිදායං වුත්තනයෙන ගම්භීරපඤ්ඤා වෙදිතබ්බා. වුත්තං හි තත්ථ: "ගම්භීරෙසු ඛන්ධෙසු ඤාණං පවත්තතීති ගම්භීරපඤ්ඤා"ති ආදි, **නිපුණත්ථදස්සි**න්ති නිපුණෙහි ඛත්තියපණ්ඩිතාදීහි **අභිසඞ්ඛතානං** පඤ්හානං අත්ථදස්සිං, අත්ථානං වා යානි **නිපුණානි** කාරණානි දුප්පටිවිජ්ඣානි අඤ්ඤෙහි තෙසං දස්සනෙන **නිපුණත්ථදස්සිං,** රාගාදිකිඤ්චනාභාවෙන **අකිඤ්චනං** දුවිධෙ හි **කාමෙ තිවිධෙ** ච භවෙ අලග්ගනෙන **කාමභවෙ අසත්තං,** ඛන්ධාදිප්පභෙදෙසු සබ්බාරම්මණෙසු ඡන්දරාගබන්ධනාභාවෙන **සබ්බධි විප්පමුත්තං;**[3] **දිබ්බෙ පථෙ කමමාන**න්ති අට්ඨසමාපත්තිභෙදෙ දිබ්බෙ පථෙ **සමාපජ්ජ**නවසෙන චඞ්කමන්තං, තත්ථ කිඤ්චාපි න තාය වෙලාය භගවා **දිබ්බෙ පථෙ** කමති, අපිච ඛො පුබ්බෙ කමණං උපාදාය කමණසත්තිසබ්භාවෙන තත්ථ ලද්ධවසීභාවතාය වා එවං වුච්චති, අථවා යෙ තෙ විසුද්ධිදෙවා අරහන්තො, තෙසං පථෙ ච සන්තවිහාරෙ[4] කමණෙනාපෙතං වුත්තං; මහන්තානං ගුණානං එසනෙන **මහෙසිං**. දුතියගාථාය අපරෙන පරියායෙන ථුති ආරද්ධාති කත්වා පුන **නිපුණත්ථදස්සි**ග්ගහණං න දුස්සති, අථවා නිපුණත්ථෙ දස්සෙතාරන්ති අත්ථො.* **පඤ්ඤාදද**න්ති

1. සී. පා. සබ්බතො.
2. සී. II. ආපජ්ජ්. ප-ආපජ්ජ.
3. සී. III. විමුත්තං.
4. සී. පා. ජ සන්තවිහාරෙ.

* බහූසු ඉතො උද්ධං හෙමවතසුත්තවණ්ණනා න දිස්සති.

පඤ්ඤාපටිලාභසංවත්තනිකාය පටිපත්තියා කථෙන්ත පඤ්ඤාදායකං, **කාමාලයෙ අසත්ත**න්ති යො’යං කාමෙසු තණ්හාදිට්ඨිවසෙන දුවිධො ආලයො, තත්‍ථ අසත්තං; **සබ්බවිදු**න්ති සබ්බධම්මවිදුං, සබ්බඤ්ඤුන්ති වුත්තං හොති; **සුමෙධ**න්ති තස්ස සබ්බඤ්ඤුභාවස්ස මග්ගභූතාය පාරමීපඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය මෙධාය සමන්නාගතං; **අරියෙ පථෙ**ති අට්ඨඞ්ගිකෙ මග්ගෙ ඵලසමාපත්තියං වා; **කමමාන**න්ති පඤ්ඤාය අජ්ඣොගාහමානං, මග්ගලක්ඛණං ඤත්වා දෙසන්තො පවිසමානං වා ඛණෙ ඛණෙ ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනතො චතුබ්බිධෙ හි මග්ගෙ භාවනාසඞ්ඛාතාය කමණසත්තියා කමිතපුබ්බං වා; **සුදිට්ඨං වත නො අජ්ජා**ති අජ්ජ අම්හෙහි සුන්දරං දිට්ඨං, අජ්ජ වා අම්හාකං සුන්දරං දිට්ඨං, දස්සනන්ති අත්‍ථො; **සුප්පභාතං සුහුට්ඨිත**න්ති[1] අජ්ජ අම්හාකං සුට්ඨු පභාතං සොභනං වා පභාතං අහොසි, අජ්ජ ච නො සුන්දරං උට්ඨිතං අහොසි අනුපපගෙව සයනතො උට්ඨානං, කිං කාරණං? **යං අද්දසාම සම්බුද්ධං** යස්මා සම්බුද්ධං අද්දසාමාති අත්තනො ලාභසම්පත්තිං ආරබ්භ පාමොජ්ජං පවෙදෙති. **ඉද්ධිමන්තා**ති කම්මවිපාකජිද්ධියා සමන්නාගතා, **යසස්සිනො**ති ලාභග්ගපරිවාරග්ගසම්පන්නා; **සරණං යන්තී**ති කිඤ්චාපි මග්ගෙනෙව ගතා, තථාපි සොතාපන්නභාවපරිදීපනත්‍ථං පසාදුපදස්සනත්‍ථඤ්ච[2] වාචං භින්දති. **ගාමා ගාම**න්ති දෙවගාමා දෙවගාමං; **නගා නග**න්ති දෙවපබ්බතා දෙවපබ්බතං; **නමස්සමානා සම්බුද්ධං ධම්මස්ස ච සුධම්මත**න්ති සම්මාසම්බුද්ධො වත භගවා ස්වාක්ඛාතො වත භගවතා[3] ධම්මොති ආදිනා නයෙන බුද්ධසුබොධිතඤ්ච ධම්මසුධම්මතඤ්ච සුප්පටිපන්නො වත භගවතො සාවකසඞ්ඝොති ආදිනා සඞ්ඝසුප්පටිපත්තිඤ්ච අභිත්ථවිත්වා අභිත්ථවිත්වා නමස්සමානා ධම්මඝොසකා[4] හුත්වා **විචරිස්සාමා**ති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්‍ථ උත්තානමෙවාති.

හෙමවතසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

---

1. 10.

එවම්මෙ සුතන්ති ආලවකසුත්තං. කා උප්පත්ති? අත්‍ථවණ්ණනානයෙනෙවස්ස උප්පත්ති ආවිභවිස්සති, අත්‍ථවණ්ණනාය ච **එවම්මෙ සුතං එකං සමයං භගවා**ති එතං වුත්තත්‍ථමෙව; **ආලවියං විහරති ආලවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**ති එත්‍ථ පන කා ආලවී? කස්මා ච භගවා තස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ විහරතීති? වුච්චතෙ: ආලවීති තං රට්ඨම්පි නගරම්පි වුච්චති, තදුභයම්පි ඉධ වට්ටති. ආලවිනගරස්ස හි සමීපෙ විහරන්තොපි ආලවියං විහරතීති වුච්චති, තස්ස ච නගරස්ස සමීපෙ අවිදූරෙ ගාවුතමත්තෙ තං භවනං, ආලවිරට්ඨෙ විහරන්තොපි ආලවියං විහරතීති වුච්චති, ආලවිරට්ඨෙ චෙතං භවනං.

---

1. සී. පා. සුහුට්ඨිතං. ප-සුහුට්ඨිතං.
2. ම. පසාදුප්පදස්සනත්‍ථඤ්ච.
3. පං. භගවතො.
4. සී. ධම්මඝොසකා.

යස්මා පන ආළවකො රාජා විවිධනාටකූපභොගං ඡඩ්ඩෙත්වා චොරපටිබාහනත්ථං පටිරාජනිසෙධනත්ථං වායාමකරණත්ථඤ්ච සත්තමෙ සත්තමෙ දිවසෙ මිගවං ගච්ඡන්තො එකදිවසං බලකායෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි: යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති, තස්සෙව සො භාරොති. අථ තස්සෙව පස්සෙන මිගො පලායි, ජවසම්පන්නො රාජා ධනුං ගහෙත්වා පත්තිකොව තියොජනං තං මිගමනුබන්ධි. එණිමිගා ච තියොජනවෙගා එව හොන්ති, අථ පරික්ඛීණජවං තං මිගමුදකං පවිසිත්වා ඨිතං වධිත්වා තං ද්විධා ඡෙත්වා අනත්ථිකොපි මංසෙන 'නාසක්ඛි මිගං ගහෙතු'න්ති අපවාදමොචනත්ථං කාජෙනාදාය ආගච්ඡන්තො නගරස්සාවිදූරෙ බහලපත්තපලාසං මහානිග්‍රොධං දිස්වා පරිස්සමවිනොදනත්ථං තස්ස මූලමුපගතො. තස්මිඤ්ච නිග්‍රොධෙ ආළවකො යක්ඛො මහාරාජසන්තිකා වරං ලභිත්වා මජ්ඣන්තිකසමයෙ තස්ස රුක්ඛස්ස හි ඡායාය ඵුට්ඨොකාසං පවිට්ඨෙ පාණිනො ඛාදන්තො පටිවසති. සො තං දිස්වා ඛාදිතුං උපගතො. රාජා[1] තෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි: මුඤ්ච මං, අහන්තෙ දිවසෙ දිවසෙ මනුස්සඤ්ච ථාලිපාකඤ්ච පෙසෙස්සාමීති. යක්ඛො–ත්වං රජ්ජුපභොගෙන පමත්තො සම්මුස්සිස්සසි, අහම්පන භවනං අනුපගතඤ්ච අනනුඤ්ඤාතඤ්ච ඛාදිතුං න ලභාමි, ස්වාහං භවන්තම්පි මුඤ්චෙය්‍යං, කථං ජීවෙය්‍යන්ති[2] න මුඤ්චති, රාජා යං දිවසං න පෙසෙමි, තං දිවසං මං ගහෙත්වා ඛාදාහීති අත්තානං අනුජානිත්වා[3] තෙන මුත්තො නගරාභිමුඛො අගමාසි. බලකායො මග්ගෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා ඨිතො රාජානං දිස්වා "කිං මහාරාජ අයසමත්තභයා එවං කිලන්තොසී"ති වදන්තො පච්චුග්ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි. රාජා තං පවත්තිං අනාරොචෙත්වා නගරං ගන්ත්වා කතපාතරාසො නගරගුත්තිකං ආමන්තෙත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. නගරගුත්තිකො කිං දෙව කාලපරිච්ඡෙදො කතොති ආහ. රාජා න කතොති භණති ආහ. දුට්ඨු කතං දෙව! අමනුස්සා හි පරිච්ඡින්නමත්තමෙව ලභන්ති, අපරිච්ඡින්නෙ පන ජනපදස්ස බාධා භවිස්සති; හොතු දෙව, කිඤ්චාපි එවමකාසි, අප්පොස්සුක්කො ත්වං රජ්ජසුඛං අනුභොහි, අහමෙත්ථ කාතබ්බං කරිස්සාමීති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය බන්ධනාගාරං ගන්ත්වා යෙ යෙ වජ්ඣා හොන්ති, තෙ තෙ සන්ධාය යො ජීවිතත්ථිකො හොති සො නික්ඛමතූති භණති. යො පඨමං නික්ඛමති තං ගෙහං නෙත්වා න්හාපෙත්වා ච භොජෙත්වා ච ඉමං ථාලිපාකං යක්ඛස්ස නෙහීති පෙසෙති. තං රුක්ඛමූලං පවිට්ඨමත්තං යෙව යක්ඛො මූලකන්දං[4] විය ඛාදති, යක්ඛානුභාවෙන කිර මනුස්සානං කෙසාදීනි උපාදාය සකලසරීරං නවනීතපිණ්ඩො විය හොති. යක්ඛස්ස භත්තං ගාහාපෙත්වා

---

1. ම: ද්විධා ඡින්නමිගං දිස්වා අත්තානං මොචෙතුකාමො අහොසි, යක්ඛො තව මම හත්ථගතකාලතො පට්ඨාය නත්ථි මිගො මම සන්තකොව, මිගං දිස්වා අත්තානං මොචනං කිං නාමෙතං කරෙසි ත්වන්ති වත්වා රාජානං න මුඤ්චි අථ.
2. බහුසු–භවන්තම්පි ජීයෙය්‍යන්ති.
3. ම. අනුජානාපෙත්වා.
4. සී. II. මූලකන්දදණ්ඩ.

ගතපුරිසා තං දිස්වා භීතා යථාමිත්තං ආරොචෙසුං. තතොප්පභුති රාජා චොරෙ ගහෙත්වා යක්ඛස්ස දෙතීති මනුස්සා චොරකම්මතො පටිවිරතා, තතො අපරෙන සමයෙන නවචොරානං අභාවෙන පුරාණචොරානඤ්ච පරික්ඛයෙන බන්ධනාගාරානි සුඤ්ඤානි අහෙසුං. අථ නගරගුත්තිකො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා අත්තනො ධනං නගරරච්ඡාසු[1] ඡඩ්ඩාපෙසි: අප්පෙව නාම කොචි ලොභෙන ගණ්හෙය්‍යාති. තං පාදෙනපි කොචි නච්ඡුපි. සො චොරෙ අලභන්තො අමච්චානං ආරොචෙසි. අමච්චා කුල පටිපාටියා එකමෙකං ජිණ්ණකං පෙසෙම, සො පකතියාපි මච්චුපථෙ[2] වත්තතීති ආහංසු. රාජා අම්හාකං පිතරං අම්හාකං පිතාමහං පෙසෙතීති මනුස්සා වෙරං[3] කරිස්සන්ති, මා වො එතං රුච්චීති වාරෙසි.[4] තෙන හි දෙව දාරකං පෙසෙම උත්තානසෙය්‍යකං, තථාවිධස්ස හි මාතා මෙ පිතා මෙති සිනෙහො නත්ථීති ආහංසු. රාජා අනුජානි, තෙ තථා අකංසු. නගරෙ දාරකමාතරො ච දාරකෙ ගහෙත්වා ගබ්භිණියො ච පලායිත්වා පරජනපදෙ දාරකෙ සංවඩ්ඪෙත්වා ආනෙන්ති, එවං සබ්බානිපි ද්වාදස වස්සානි ගතානි. තතො එකදිවසං සකලනගරං විචිනිත්වා එකම්පි දාරකං අලභිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං: නත්ථි දෙව නගරෙ දාරකො, ඨපෙත්වා අන්තෙපුරෙ තව පුත්තං ආළවකකුමාරන්ති. රාජා යථා මම පුත්තො පියො එවං සබ්බලොකස්ස, අත්තනා පන පියතරං නත්ථි, ගච්ඡථ තම්පි දත්වා මම ජීවිතං රක්ඛථාති ආහ. තෙන ච සමයෙන ආළවකකුමාරස්ස මාතා පුත්තං නහාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වා දුකූලචුම්බටකෙ කත්වා අඞ්කෙ සයාපෙත්වා නිසින්නා හොති. රාජ පුරිසා රඤ්ඤො ආණාය තත්ථ ගන්ත්වා විප්පලපන්තියා තස්සා සොළස සන්නඤ්ච දෙවීසහස්සානං සද්ධිං ධාතියා තං ආදාය පක්කමිංසු: සෙව යක්ඛභක්ඛො භවිස්සතීති. තං දිවසඤ්ච භගවා පච්චූසසමයෙ පච්චුට්ඨාය ජෙතවනමහාවිහාරෙ මහාගන්ධකුටියං මහාකරුණාසමා පත්තිං සමාපජ්ජිත්වා පුන බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස ආළවකස්ස කුමාරස්ස අනාගාමිඵලප්පත්තියා උපනිස්සයං යක්ඛස්ස සොතාපත්තිඵලප්පත්තියා දෙසනාපරියොසානෙ ච චතුරාසීතියා පාණ සහස්සානං ධම්මචක්ඛුපටිලාභස්සාති. තස්මා විභාතාය රත්තියා පුරෙ භත්තකිච්චං කත්වා අනිට්ඨිතපච්ඡාභත්තකිච්චොව කාළපක්ඛුපොසථ දිවසෙ වත්තමානෙ ඔගතෙ සූරියෙ එකකොව අදුතියො පත්තචීවර මාදාය පාදමග්ගෙනෙව සාවත්ථියා තිංසයොජනානි ගන්ත්වා තස්ස[5] යක්ඛස්ස භවනෙ විහරති.

කිම්පන භගවා-යස්මිං නිග්‍රොධෙ ආළවකස්ස භවනං, තස්ස මූලෙ විහාසි උදාහු භවනෙ යෙවාති? වුච්චතෙ: භවනෙයෙව, යථෙව හි යක්ඛා අත්තනො භවනං පස්සන්ති[6] තථා භගවාපි. සො තත්ථ ගන්ත්වා

---

1. ම. නගරචාරෙසු.
2. ම. මච්චුමුඛෙ.
3. ම. කොධං.
4. ම. රුච්චතීති නිවාරෙසි.
5. ම. පාදගමනෙන සාවත්ථිතො තිංසයොජනික මග්ගං ගන්ත්වා තස්ස යක්ඛස්ස භවනං පාවිසි, තෙන වුත්තං: ආළවකස්ස.
6. සී. පා. යක්ඛා-පෙ-පස්සන්ති, ප-පවිසන්ති,

භවනද්වාරෙ අට්ඨාසි. තදා ආළවකො හිමවන්තෙ යක්ඛසමාගමං ගතො හොති. තතො ආළවකස්ස ද්වාරපාලො ගද්‍රභො නාම භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා කිං භන්තෙ භගවා විකාලෙ ආගතොති ආහ. ආම ගද්‍රභ ආගතො'ම්හි, සචෙ තෙ අගරු විහරෙය්‍යාමෙකරත්තිං ආළවකස්ස භවනෙති. න මෙ භන්තෙ ගරු, අපිච සො යක්ඛො කක්ඛළො ඵරුසො මාතාපිතූනම්පි අභිවාදනාදීනි න කරොති, මා රුච්චි භගවතො ඉධ වාසොති. ජානාමි ගද්‍රභ තස්ස කක්ඛළත්තං, න කොචි මම'න්තරායො භවිස්සති, සචෙ තෙ අගරු විහරෙය්‍යාමෙක රත්තින්ති. දුතියම්පි ගද්‍රභො යක්ඛො භගවන්තං එතදවොච: අග්ගි තත්තකපාලසදිසො භන්තෙ ආළවකො යක්ඛො මාතාපිතරොති වා සමණබ්‍රාහ්මණාති වා ධම්මොති වා න ජානාති; ඉධාගතානං චිත්තක්ඛෙපම්පි කරොති, හදයම්පි ඵාලෙති පාදෙපි ගහෙත්වා පරසමුද්දෙ වා පරචක්කවාළෙ වා ඛිපතීති. දුතියම්පි භගවා ආහ: ජානාමි ගද්‍රභ! සචෙ තෙ අගරු විහරෙය්‍යාම එකරත්තින්ති. න මෙ භන්තෙ ගරු, අපිච ඛො සො යක්ඛො අත්තනො අනාරොචෙත්වා අනුජානන්තං මං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, ආරොචෙමි භන්තෙ තස්සාති. යථාසුඛං ගද්‍රභ ආරොචෙහීති. තෙන හි භන්තෙ ත්වමෙව ජානාහීති භගවන්තං අභිවාදෙත්වා හිමවන්තාභිමුඛො පක්කාමි, භවනද්වාරම්පි සයමෙව භගවතො විවරමදාසි. භගවා අන්තොභවනං පවිසිත්වා යත්‍ථ අභිලක්ඛිතෙසු මඞ්ගලදිවසාදිසු නිසීදිත්වා ආළවකො සිරිං අනුභොති. තස්මිංයෙව දිබ්බරතනපල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා සුවණ්ණාභං මුඤ්චි, තං දිස්වා යක්ඛස්ස ඉත්‍ථියො ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා සම්පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. භගවා පුබ්බෙ තුම්හෙ දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා පූජනෙය්‍ය[1] පූජෙත්වා ඉමං සම්පත්තිං පත්තා, ඉදානිපි තථෙව කරොථ, මා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉස්සාමච්ඡරියාභිභූතා විහරථාති ආදිනා නයෙන තාසං පකිණ්ණකධම්මකථං කථෙසි. තා භගවතො මධුරනිග්ඝොසං[2] සුත්වා සාධුකාරසහස්සානි දත්වා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසුයෙව. ගද්‍රභොපි හිමවන්තං ගන්ත්වා ආළවකස්ස ආරොචෙසි: යග්ඝෙ මාරිස ජානෙය්‍යාසි, විමානෙ තෙ භගවා නිසින්නොති. සො ගද්‍රභස්ස සඤ්ඤමකාසි: තුණ්හී හොහි, ගන්ත්වා කත්තබ්බං කරිස්සාමීති. පුරිසමානෙන කිර ලජ්ජිතො අහොසි. තස්මා මා කොචි පරිසමජ්ඣෙ සුණෙය්‍යාති වාරෙසි.

තදා සාතාගිරහෙමවතා භගවන්තං ජෙතවනෙයෙව වන්දිත්වා යක්ඛසමාගමං ගමිස්සාමාති සපරිවාරා නානායානෙහි ආකාසෙන[3] ගච්ඡන්ති, ආකාසෙ ච යක්ඛානං න සබ්බත්‍ථ මග්ගො අත්‍ථි, ආකාසට්ඨානි විමානානි පරිහරිත්වා මග්ගට්ඨානෙනෙව මග්ගො හොති, ආළවකස්ස පන විමානං භුම්මට්ඨං සුගුත්තං පාකාරපරික්ඛිත්තං සුසංවිහිතද්වාරට්ටාලගොපුරං උපරි කංසජාලච්ඡන්නං මඤ්ජූසසදිසං තියොජනං උබ්බෙධෙන, තස්ස උපරි මග්ගො හොති. තෙ තං පදෙසමාගම්ම ගන්තුමසමත්‍ථා අහෙසුං.

1. කත්‍ථචි-පූජනීයෙසු. 2. සී. II. නිග්ඝොසන්තිං. 3. පා. ආකාසෙන.

බුද්ධානං හි නිසින්නාකාසස්ස උපරිභාගෙන යාව භවග්ගා තාව කොචි ගන්තුං සමත්ථො. තෙ කිමිදන්ති ආවජ්ජිත්වා භගවන්තං දිස්වා ආකාසෙ ඛිත්තලෙඩ්ඩු විය ඔරුය්හ වන්දිත්වා ධම්මං සුත්වා පදක්ඛිණං කත්වා යක්ඛසමාගමං ගච්ඡාම භගවාති තීණි වත්ථූනි පසංසන්තා යක්ඛසමාගමං අගමංසු. ආලවකො තෙ දිස්වා ඉධ නිසීදථාති පටික්කම්ම ඔකාසමදාසි.[1] තෙ ආලවකස්ස නිවෙදෙසුං: ලාභා තෙ ආලවක! යස්ස තෙ භවනෙ භගවා විහරති, ගච්ඡාවුසො භගවන්තං පයිරුපාසස්සූති. එවං භගවා භවනෙයෙව විහාසි, න යස්මිං නිග්‍රොධෙ ආලවකස්ස භවනං තස්ස මූලෙති. තෙන වුත්තං: **එකං සමයං භගවා ආලවියං විහරති ආලවකස්ස යක්ඛස්ස** භවනෙති.

අථ ඛො ආලවකො–පෙ–**එතදවොච: නික්ඛම සමණාති**. කස්මා පනායං එතදවොචාති? වුච්චතෙ: රොසෙතුකාමතාය. තත්‍රෙවං ආදිතොප්පභුති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො: අයං හි–යස්මා අස්සද්ධස්ස සද්ධාකථා දුක්කථා හොති දුස්සීලාදීනං සීලාදිකථා[2] විය, තස්මා තෙසං යක්ඛානං සන්තිකා භගවතො පසංසං සුත්වා එව අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය අබ්භන්තරකොපෙන තටතටායමාන හදයො හුත්වා "කො සො භගවා නාම? යො මම භවනං පවිට්ඨො"ති ආහ. තෙ ආහංසු: න ත්වං ආවුසො ජානාසි භගවන්තං අම්හාකං සත්ථාරං, යො තුසිතභවනෙ ඨිතො පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙසීති[3] ආදිනා නයෙන යාව ධම්මචක්කප්පවත්තනං කථෙන්තා පටිසන්ධිආදීසු ද්වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි වත්වා ඉමානිපි ත්වං ආවුසො අච්ඡරියානි නාද්දසාති චොදෙසුං. සො දිස්වාපි කොධවසෙන නාද්දසන්ති ආහ. ආවුසො ආලවක පස්සෙය්‍යාසි වා ත්වං න වා, කො තයා අත්ථො පස්සතා වා අපස්සතා වා, කිං ත්වං කරිස්සසි අම්හාකං සත්ථුනො, යො ත්වං තං උපනිධාය චලක්කකුධමහාඋසභසමීපෙ තදහුජාත වච්ඡකො විය තිධාපභින්නමත්තවරවාරණසමීපෙ භිඞ්කාරපොතකො විය භාසුරවිලම්බිකෙසරසණ්ඩසොභිතක්ඛන්ධස්ස මිගරඤ්ඤො සමීපෙ ජරසිගාලො විය දියඩ්ඪයොජනසතප්පවඩ්ඪකායසුපණ්ණරාජසමීපෙ ඡින්නපක්ඛකපොතකො විය ඛායසි, ගච්ඡ යං තෙ කරණීයං තං කරොහීති. එවං වුත්තෙ රුට්ඨො[4] ආලවකො උට්ඨහිත්වා මනොසිලාතලෙ වාමපාදෙන ඨත්වා පස්සථදානි තුම්හාකං වා සත්ථා මහානුභාවො අහං වාති දක්ඛිණපාදෙන සට්ඨියොජනමත්තං කෙලාසපබ්බතකූටං අක්කමි. තං අයොකූටපහටො[5] නිද්ධන්තඅයොපිණ්ඩො විය පපටිකායො මුඤ්චි. සො තත්‍ර ඨත්වා අහං ආලවකොති උග්ඝොසෙසි. සකලජම්බුදීපං සද්දො ඵරි. චත්තාරො කිර සද්දා සකලජම්බුදීපෙ සූයිංසු. යඤ්ච පුණ්ණකො යක්ඛසෙනාපති ධනඤ්ජයකොරබ්‍යරාජානං ජූතෙ ජිනිත්වා අප්ඵොටෙත්වා අහං ජිනීති උග්ඝොසෙසි, යඤ්ච සක්කො දෙවානමින්දො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පරිහායමානෙ විස්සකම්මදෙව

1. සී. II. ඔකාසමකාසි.
2. ප–සීලකථාදයො.
3. පං. විලොකිතං=කතං විලොකෙත්වාති.
4. ම. කුද්ධො.
5. සී. පං. කූටහතො.

පුත්තං සුනඛං කරිත්වා අහං පාපභික්ඛූ ච පාපභික්ඛුණී ච උපාසකොපාසිකායො ච සබ්බෙ ච අධම්මවාදිනො බාධෙමීති උග්ඝොසෙසි, යථා ච කුසජාතකෙ පභාවතිහෙතු සත්තහි රාජූහි නගරෙ උපරුද්ධෙ පභාවතිං අත්තනා සහ හත්ථික්ඛන්ධං ආරොපෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම අහං සීහස්සරකුසමහාරාජාති මහාපුරිසො උග්ඝොසෙසි, යථා ච කෙලාසමුද්ධනි ඨත්වා ආළවකොති. තදා හි සකලජම්බුදීපෙ වාරෙ වාරෙ ඨත්වා උග්ඝොසිතසදිසං අහොසි, තියොජනසහස්සවිත්ථතො ච හිමවාපි සම්පකම්පි[1] යක්ඛස්සානුභාවෙන. සො වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි: එතෙනෙව සමණං පලාපෙස්සාමීති. තෙ පුරත්ථිමාදිභෙදා වාතා සමුට්ඨහිත්වා අඩ්ඪයොජනයොජනද්වියොජනතියොජනප්පමාණානි පබ්බතකූටානි පදාලෙත්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උම්මූලෙත්වා ආළවිනගරං පක්ඛන්තා ජිණ්ණහත්ථිසාලාදීනි චුණ්ණෙන්තා ඡදනිට්ඨකා ආකාසෙ භමෙන්තා[2] භගවා "මා කස්සචි උපරොධො හොතූ"ති අධිට්ඨාසි. තෙ වාතා දසබලං පත්වා චීවරකණ්ණමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිංසු. තතො මහාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි: උදකෙන අජ්ඣොත්ථරිත්වා සමණං මාරෙස්සාමීති. තස්සානුභාවෙන උපරූපරි සතපටලසහස්සපටලාදිභෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු, වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පඨවී ඡිද්දා අහොසි, වනරුක්ඛාදීනං උපරි මහාමෙඝො ආගන්ත්වා දසබලස්ස චීවරෙ උස්සාවබින්දුමත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි. තතො පාසාණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානි ධූමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා දිබ්බමාලාගුළානි සම්පජ්ජිංසු. තතො පහරණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. එකතොධාරා උභතොධාරා අසිසත්තිඛුරප්පාදයො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං. තතො අඞ්ගාරවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණා අඞ්ගාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො කුක්කුලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අච්චුණ්හො කුක්කුලො ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ චන්දනචුණ්ණං හුත්වා නිපති. තතො වාලිකාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුඛුමා වාලිකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො කලලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. තං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බගන්ධං හුත්වා නිපති. තතො අන්ධකාරං සමුට්ඨාපෙසි: භිංසෙත්වා සමණං පලාපෙස්සාමීති. තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතන්ධකාරසදිසං හුත්වා දසබලං පත්වා සූරියප්පභාවිහතමිවන්ධකාරං අන්තරධායි. එවං යක්ඛො නවහි වාතවස්සපාසාණපහරණඞ්ගාරකුක්කුලවාලිකාකලලන්ධකාරවුට්ඨීහි භගවන්තං පලාපෙතුමසක්කොන්තො නානාවිධපහරණහත්ථ[3] අනෙකප්පකාරරූපභූතගණසමාකුලාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය සයමෙව භගවන්තං අභිගතො. තෙ භූතගණා අනෙකප්පකාරෙ විකාරෙ කත්වා ගණ්හථ හනථාති[4] භගවතො උපරි ආගච්ඡන්තා

---

1 ම. සඞ්කම්පි. 2 ම. ගමෙන්තා. 3. ප-හත්ථාය. 4 සී. . ගණ්හථාති.

විය හොන්ති, අපිච ඛො නිද්ධන්තලොහපිණ්ඩං විය මක්ඛිකා භගවන්තං අල්ලීයිතුමසමත්ථා අහෙසුං. එවං සන්තෙපි යථා බොධිමණ්ඩෙ මාරො ආගතවෙලායමෙව නිවත්තො තථා අනිවත්තිත්වා[1] උපඩ්ඪරත්තිමත්තං ව්‍යාකුලමකංසු. එවං උපඩ්ඪරත්තිමත්තෙන අනෙකප්පකාරවිභිංසනානි දස්සෙන්තෙපි[2] භගවන්තං චාලෙතුමසක්කොන්තො ආලවකො චින්තෙසි: යන්නූනාහං කෙනචි අජෙය්‍යං දුස්සාවුධං මුඤ්චෙය්‍යන්ති. චත්තාරි කිර ආවුධානි ලොකෙ සෙට්ඨානි: සක්කස්ස වජිරාවුධං වෙස්සවණස්ස ගදාවුධං යමස්ස නයනාවුධං ආලවකස්ස දුස්සාවුධන්ති. යදි හි සක්කො රුට්ඨො වජිරාවුධං සිනෙරුමත්ථකෙ පහරෙය්‍ය, අට්ඨසට්ඨිසහස්සාධික යොජනසතසහස්සං සිනෙරුං නිබ්භින්දිත්වා හෙට්ඨතො ගච්ඡෙය්‍ය, වෙස්සවණස්ස[3] පුථුජ්ජනකාලෙ විස්සජ්ජිතා ගදා බහූනං යක්ඛ සහස්සානං සීසං පාතෙත්වා පුන හත්ථපාසං ආගන්ත්වා තිට්ඨති, යමෙන රුට්ඨෙන නයනාවුධෙන ඔලොකිතමත්තෙන අනෙකානි කුම්භණ්ඩ සහස්සානි තත්තකපාලෙ තිලා විය විප්ඵුරන්තානි විනස්සන්ති, ආල වකො රුට්ඨො සචෙ ආකාසෙ දුස්සාවුධං මුඤ්චෙය්‍ය, ද්වාදස වස්සානි දෙවො න වස්සෙය්‍ය, සචෙ පථවියං මුඤ්චෙය්‍ය සබ්බරුක්ඛතිණාදීනි සුස්සිත්වා ද්වාදස වස්සන්තරං[4] න පුන රුහෙය්‍යුං, සචෙ සමුද්දෙ මුඤ්චෙය්‍ය තත්තකපාලෙ උදබින්දු[5] විය සබ්බමුදකං සුස්සෙය්‍ය, සචෙ සිනෙරුසදිසෙපි පබ්බතෙ මුඤ්චෙය්‍ය ඛණ්ඩාඛණ්ඩං හුත්වා විකිරෙය්‍ය. සො එවං මහානුභාවං දුස්සාවුධං උත්තරීයකතං[6] මුඤ්චිත්වා අග්ගහෙසි. යෙභුය්‍යෙන දසසහස්සිලොකධාතුසු දෙවතා වෙගෙන සන්නිපතිංසු: අජ්ජ භගවා ආලවකං දමෙස්සති, තත්ථ ධම්මං සොස්සාමාති; යුද්ධ දස්සනකාමාපි දෙවතා සන්නිපතිංසු; එවං සකලම්පි ආකාසං දෙව තාහි පුණ්ණං[7] අහොසි. අථාලවකො භගවතො සමීපෙ උපරූපරි විය විචරිත්වා වත්ථාවුධං මුඤ්චි; තං අසනිචක්කං විය ආකාසෙ භෙරව සද්දං කරොන්තං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං භගවන්තං පත්වා යක්ඛස්ස මානමද්දනත්ථං පාදපුඤ්ඡනචොලං හුත්වා පාදමූලෙ නිපති. ආලවකො තං දිස්වා ඡින්නවිසාණො විය උසභො උද්ධටදාඨො විය සප්පො නිත්තෙජො නිම්මදො නිපාතිතමානද්ධජො හුත්වා චින්තෙසි: දුස්සා වුධම්පි සමණං නාභිභොසි,[8] කින්නු ඛො කාරණන්ති? ඉදං කාරණං: මෙත්තාවිහාරයුත්තො සමණො, හන්ද නං රොසෙත්වා මෙත්තාය වියොජෙමීති. ඉමිනා සම්බන්ධෙනෙතං වුත්තං: **අථ ඛො ආලවකො යක්ඛො යෙන භගවා-පෙ-නික්ඛම සමණාති.** තත්ථාධිප්පායො: කස්මා මයා අනනුඤ්ඤාතො මම භවනං පවිසිත්වා ඝරසාමිකො විය ඉත්ථාගාරස්ස මජ්ඣෙ නිසින්නොසි, නනු අයුත්තමෙතං සමණස්ස යදිදං අදින්නපරිභොගො ඉත්ථිසංසග්ගො ච, තස්මා යදි ත්වං සමණධම්මෙ ඨිතො නික්ඛම සමණාති. එකෙ පන එතානි ච අඤ්ඤානි ච ඵරුස වචනානි වත්වා එවායං එතදවොචාති භණන්ති.

1. ම. අනිවත්තෙන්තා. 3. ම. වෙස්සවණෙන. 4. ම. වස්සන්තරෙ. 6. ම. උත්තරිසාටකං.
2. සී. II. විභිංසකානි දස්සෙන්තෙපි. 5. සී. II. උදකබින්දු. 7. ම. පරිපුණ්ණං.
8. සී. පා. නාභිභොසි.

අථ භගවා යස්මා ථද්ධො පටිත්ථද්ධභාවෙන විනෙතුං න සක්කා, සො හි පටිත්ථද්ධභාවෙ කයිරමානෙ සෙය්‍යථාපි චණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස නාසාය පිත්තං භින්දෙය්‍ය, සො භිය්‍යොසොමත්තාය චණ්ඩතරො අස්ස එවං ථද්ධතරො හොති, මුදුනා පන සො සක්කා විනෙතුන්ති ඤත්වා සාධාවුසොති පියවචනෙන තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා නික්ඛමි. තෙන වුත්තං: **සාධාවුසොති භගවා නික්ඛමී**ති. තතො ආලවකො සුවචො වතායං සමණො **එකවචනෙනෙව** නික්ඛන්තො, එවන්නාම නික්ඛාමෙතුං සුඛං සමණං අකාරණෙනෙවාහං සකලරත්තිං යුද්ධෙන අබ්භුය්‍යාසින්ති මුදුචිත්තො හුත්වා පුන චින්තෙසි: ඉදානිපි න සක්කා ජානිතුං කින්නුඛො සුවචතාය නික්ඛන්තො උදාහු කොධෙන? හන්ද නං වීමංසාමීති. තතො **පවිස සමණා**ති ආහ. අථ සුවචොති මුදුභූතචිත්තස්ස තස්ස චිත්තාවචත්ථානකරණත්ථං පුනපි පියවචනං වදන්තො **සාධාවුසොති භගවා පාවිසි**. ආලවකො පුනප්පුන තමෙව සුවචභාවං වීමංසන්තො **දුතියම්පි තතියම්පි නික්ඛම පවිසා**ති ආහ, භගවාපි තථා අකාසි. යදි න කරෙය්‍ය පකතියාපි ථද්ධං යක්ඛස්ස චිත්තං ථද්ධතරං හුත්වා ධම්මකථාය භාජනං න භවෙය්‍ය, තස්මා යථා නාම මාතා රොදන්තං පුත්තකං යං සො ඉච්ඡති තං දත්වා වා කත්වා වා සඤ්ඤාපෙති, තථා භගවා කිලෙසරොදනෙන රොදන්තං යක්ඛං සඤ්ඤාපෙතුං යං සො භණති තං අකාසි, යථා ච ධාතී ථඤ්ඤං අපිවන්තං දාරකං යං කිඤ්චි දත්වා[1] උපලාලෙත්වා පායෙති, තථා භගවා යක්ඛං ලොකුත්තරධම්මඛීරං පායෙතුං තස්ස පත්ථිතවචනකරණෙන උපලාලෙන්තො එවමකාසි, යථාපි පුරිසො ලාබුම්හි චතුමධුරං පූරෙතුකාමො තස්සබ්භන්තරං සොධෙති, එවං භගවා යක්ඛස්ස චිත්තෙ ලොකුත්තරචතුමධුරං පූරෙතුකාමො තස්සබ්භන්තරෙ කොධමලං සොධෙතුං යාවතතියං නික්ඛමණපවෙසනං අකාසි. අථාලවකො සුවචො අයං සමණො නික්ඛමාති වුත්තො[2] නික්ඛමති, පවිසාති වුත්තො[2] පවිසති, යන්නූනාහං ඉමං සමණං එවමෙවං සකලරත්තිං කිලමෙත්වා පාදෙ ගහෙත්වා පාරගඞ්ගාය ඛිපෙය්‍යන්ති පාපකං චිත්තං උප්පාදෙත්වා චතුත්ථවාරං ආහ: **නික්ඛම සමණා**ති. තං ඤත්වා භගවා **නඛ්වාහන්ත**න්ති ආහ. එවං වුත්තෙ තදුත්තරිං කරණීයං පරියෙසමානො පඤ්හං පුච්ඡිතබ්බං මඤ්ඤිස්සති, තං ධම්මකථාය මුඛං[3] භවිස්සතීතිපි ඤත්වා **නඛ්වාහන්ත**න්ති ආහ.

තත්ථ **න** ඉති පටික්ඛෙපෙ, **ඛො**ති අවධාරණෙ, **අහ**න්ති අත්තනිදස්සනෙ; **තං**ති හෙතුවචනං; තෙනෙත්ථ යස්මා ත්වං එවං චින්තෙසි, තස්මා අහං ආවුසො නෙව නික්ඛමිස්සාමි, යං තෙ කරණීයං තං කරොහීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. තතො ආලවකො යස්මා පුබ්බෙපි ආකාසෙන ගමනවෙලායං කින්නුඛො එතං සුවණ්ණවිමානං උදාහු රජතමණිවිමානානං අඤ්ඤතරං හන්ද තං පස්සාමාති එවං අත්තනො විමානං ආගතෙ ඉද්ධිමන්තෙ තාපසපරිබ්බාජකෙ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා

1. සී. II & III. කත්වා. 2. සී. II වුත්තෙ. 3. සී. I. සුඛං.

විස්සජ්ජෙතුමසක්කොන්තෙ චිත්තක්ඛෙපාදීහි විහෙඨෙති. කථං? අමනුස්සා හි භිංසනකරූපදස්සනෙන වා හදයවත්ථුපරිමද්දනෙන වාති ද්වීහාකාරෙහි චිත්තක්ඛෙපං කරොන්ති. අයං පන යස්මා "ඉද්ධිමන්තා භිංසනකරූපදස්සනෙන[1] න තසන්තී"ති ඤත්වා අත්තනො ඉද්ධිප්පභාවෙන සුඛුමත්තභාවං නිම්මිනිත්වා තෙසං අන්තො පවිසිත්වා හදයවත්ථුං පරිමද්දති, තතො චිත්තසන්තති න සණ්ඨාති, තස්සා[2] අසණ්ඨන්තා උම්මත්තකා හොන්ති ඛිත්තචිත්තා. එවං ඛිත්තචිත්තානං එතෙසං උරම්පි ඵාලෙති, පාදෙපි තෙ ගහෙත්වා පාරගඞ්ගාය ඛිපති: මා ස්සු මෙ පුන එවරූපා භවන්තමාගමිංසූති. තස්මා තෙ පඤ්හෙ සරිත්වා යන්නූනාහං ඉමං සමණං ඉදානි එවං විහෙඨෙය්‍යන්ති චින්තෙත්වා ආහ: **පඤ්හං තං සමණා**ති ආදි. කුතො පනස්ස තෙ පඤ්හාති? අස්ස කිර මාතාපිතරො කස්සපං භගවන්තං පයිරුපාසිත්වා අට්ඨ පඤ්හෙ සවිස්සජ්ජනෙ උග්ගහෙසුං, තෙ දහරකාලෙ ආළවකං පරියාපුණාපෙසුං. සො කාලච්චයෙන විස්සජ්ජනං සම්මුස්සි, තතො ඉමෙ පඤ්හාපි මා විනස්සන්තූති සුවණ්ණපට්ටෙ ජාතිහිඞ්ගුලකෙන ලිඛාපෙත්වා විමානෙ නික්ඛිපි. එවමෙතෙ බුද්ධපඤ්හා[3] බුද්ධවිසයා එව හොන්ති. භගවා තං සුත්වා යස්මා බුද්ධානං පරිච්චත්තලාභන්තරායො වා ජීවිතන්තරායො වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණප්පහානං පටිඝාතො වා න සක්කා කෙනචි කාතුං, තස්මා තං ලොකෙ අසාධාරණං බුද්ධානුභාවං දස්සෙන්තො ආහ: **න ඛ්වාහං තං ආවුසො පස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ**ති.

තත්ථ **සදෙවක**වචනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගහණන්ති ආදිනා නයෙන එතෙසං පදානං අත්ථමත්තදස්සනෙන සඞ්ඛෙපො වුත්තො, න අනුසන්ධියොජනාක්කමෙන විත්ථාරො, ස්වායං වුච්චති: **සදෙවක**වචනෙන හි උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො සබ්බදෙවෙසු ගහිතෙසුපි යෙසං තත්ථ සන්නිපතිතෙ දෙවගණෙ විමති අහොසි: මාරො මහානුභාවො ඡකාමාවචරිස්සරො වසවත්තී පච්චත්ථිකසාතො ධම්මදෙස්සී කුරූරකම්මන්තො, කින්නු ඛො සො'පිස්ස චිත්තක්ඛෙපාදිං න කරෙය්‍යාති, තෙසං විමතිපටිබාහනත්ථං **සමාරකෙ**ති ආහ. තතො යෙසං අහොසි: බ්‍රහ්මා මහානුභාවො එකඞ්ගුලියා එකචක්කවාළසහස්සෙ ආලොකං කරොති, ද්වීහි -පෙ- දසහි අඞ්ගුලීහි දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු, අනුත්තරඤ්ච ඣානසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙති, කිං සොපි න කරෙය්‍යාති, තෙසං විමතිපටිබාහනත්ථං **සබ්‍රහ්මකෙ**ති ආහ. අථ යෙසං අහොසි: පුථුසමණබ්‍රාහ්මණා සාසනස්ස පච්චත්ථිකා පච්චාමිත්තා මන්තාදිබලසමන්නාගතා, කිං තෙපි න කරෙය්‍යුන්ති, තෙසං විමතිපටිබාහනත්ථං **සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජායා**ති ආහ. එවං උක්කට්ඨට්ඨානෙසු කස්සචි අභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි **සදෙවමනුස්සායා**ති වචනෙන සම්මුතිදෙවෙ අවසෙසමනුස්සෙ ච උපාදාය උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙනෙව සෙසසත්තලොකෙපි කස්සචි අභාවං දස්සෙසීති එවමෙත්ථ අනුසන්ධියොජනාක්කමො වෙදි

1. සී. රූපෙන. 2. සී. II. තස්. සී. III. තස්ස. 3. ම. අට්ඨ පඤ්හා.

තබ්බා. එවං භගවා තස්ස බාධනාචිත්තං පටිසෙධෙත්වා පඤ්හපුච්ඡනෙ උස්සාහං ජනෙන්තො ආහ: **අපි ච ත්වං ආවුසො පුච්ඡ යදාකඞ්ඛසීති.** තස්සත්ථො: පුච්ඡ යදි ආකඞ්ඛසි, න මෙ පඤ්හවිස්සජ්ජනෙ භාරො අත්ථි, අථවා පුච්ඡ යං ආකඞ්ඛසි, සබ්බං තෙ විස්සජ්ජෙස්සාමීති සබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙසි අසාධාරණං පච්චෙකබුද්ධඅග්ගසාවකමහාසාවකෙහි, තෙ හි "පුච්ඡාවුසො සුත්වා වෙදිස්සාමා"ති වදන්ති. බුද්ධා පන පුච්ඡාවුසො යදාකඞ්ඛසීති වා :-

"පුච්ඡ වාසව මං පඤ්හං යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසී[a]"ති වා,

"බාවරිස්ස ච තුය්හං වා සබ්බෙසං සබ්බසංසයං,
කතාවකාසා පුච්ඡව්හො යං කිඤ්චි මනසිච්ඡථා[b]"ති

එවමාදිනා නයෙන දෙවමනුස්සානං සබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙන්ති. අනච්ඡරියඤ්චෙතං, යං භගවා බුද්ධභූමිං පත්වා එතං පවාරණං පවාරෙය්‍ය, යො බොධිසත්තභූමියං පදෙසඤ්ඤාණෙ වත්තමානොපි :-[1]

"කොණ්ඩඤ්ඤ පඤ්හානි වියාකරොහි
යාචන්ති තං ඉසයො සාධුරූපා,
කොණ්ඩඤ්ඤ එසො මනුජෙසු ධම්මො
යං වද්ධ[2]මාගච්ඡති එස භාරොති

එවං ඉසීහි යාචිතො :-

"කතාවකාසා පුච්ඡන්තු භොන්තො
යං කිඤ්චි පඤ්හං මනසාභිපත්ථිතං,
අහං හි තං තං වො වියාකරිස්සං
ඤත්වා සයං ලොකමිමං පරඤ්චා[c]"ති

එවං සරභඞ්ගකාලෙ, සම්භවජාතකෙ ච සකලජම්බුදීපං තික්ඛත්තුං විචරිත්වා පඤ්හානං අන්තකරං අදිස්වා ජාතියා සත්තවස්සො රථිකාය පංසුකීළිකං කීළන්තො සුචිරතෙන බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨො :-

"තග්ඝ තෙ අහමක්ඛිස්සං යථාපි කුසලො තථා,
රාජා ච ඛො තං ජානාති යදි කාහති වා න වා"ති

එවං සබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙසි. එවං භගවතා ආළවකස්ස සබ්බඤ්ඤුපවාරණාය පවාරිතාය **අථ ඛො ආළවකො යක්ඛො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි**: **කිං සූධ විත්ත**න්ති.

තත්ථ **කි**න්ති පුච්ඡාවචනං, **සූ**ති පදපූරණමත්තෙ නිපාතො, **ඉධා**ති අස්මිං ලොකෙ, **විත්ත**න්ති විඳති පීතිං[3] කරොතීති=විත්තං, ධනස්සෙතං අධිවචනං; **සුචිණ්ණ**න්ති සුකතං, **සුඛ**න්ති කායිකචෙතසිකං සාතං, **ආවහාතී**ති ආවහති ආනෙති දෙති, අප්පෙතීති වුත්තං හොති. **හවෙ** ඉති දළ්හත්ථෙ නිපාතො, **සාදුතර**න්ති අතිසයෙන සාදුං, සාධුතරන්තිපි

a. දීඝනි. c. ජාතක. 40 නිපාතෙ. ස. ජා. 30 නිපාතෙ. සං. ජා.
b. සුත්තනි. 1030. 1. ප-වත්තමානෙපි. 2. කත්ථචි-වට්ට. 3. කත්ථචි-විත්තිම්පීතිං.

පාඨො. **රසානන්ති** රසසඤ්ඤිතානං ධම්මානං, **කථන්ති** කෙන පකාරෙන, කථංජීවිනො ජීවිතං=**කථංජීවිජීවිතන්ති**, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන සානුනාසිකං වුච්චති, **කථං ජීවිං ජීවනන්ති** වා පාඨො; තස්ස ජීවන්තානං කථං ජීවිතන්ති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. එවමිමාය ගාථාය–"කිං සු ඉධ ලොකෙ පුරිසස්ස විත්තං සෙට්ඨං? කිං සු සුචිණ්ණං සුඛමාවහාති? කිං රසානං සාදුතරං? කථං ජීවිනො ජීවිතං සෙට්ඨ"මාහූති ඉමෙ චත්තාරො පඤ්හෙ පුච්ඡි.

අථස්ස භගවා කස්සපදසබලෙන විස්සජ්ජිතනයෙනෙව විස්සජ්ජෙන්තො ඉමං ගාථමාහ: **සද්ධීධ විත්තන්ති**. තත්ථ යථා හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි විත්තං උපභොගපරිභොගසුඛං ආවහති ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛං පටිබාහති දාලිද්දියං වූපසමෙති මුත්තාදිරතනපටිලාභහෙතු හොති ලොකසම්මුතිඤ්ච[1] ආවහති, එවං ලොකියලොකුත්තර**සද්ධාපි** යථාසම්භවං ලොකියලොකුත්තරවිපාකසුඛමාවහති, සද්ධාධුරෙන පටිපන්නානං ජාතිජරාදිදුක්ඛං පටිබාහති ගුණදාලිද්දියං වූපසමෙති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදිරතනපටිලාභහෙතු හොති.

"සද්ධො සීලෙන සම්පන්නො යසොභොගසමප්පිතො,
යං යං පදෙසං භජති තත්ථ තත්ථෙව පූජිතො[a]"ති

වචනතො ලොකසම්මුතිඤ්ච[1] ආවහතීති කත්වා **විත්තන්ති** වුත්තා, යස්මා පනෙතං සද්ධාවිත්තං අනුගාමිකං අනඤ්ඤසාධාරණං සබ්බසම්පත්තිහෙතු ලොකියස්ස හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිවිත්තස්සාපි නිදානං, සද්ධො එව හි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා විත්තං අධිගච්ඡති, අස්සද්ධස්ස පන විත්තං යාවදෙව අනත්ථාය හොති, තස්මා **සෙට්ඨන්ති** වුත්තං. **පුරිසස්සාති** උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදදෙසනා, යතො[2] න කෙවලං පුරිසස්ස, ඉත්ථියාදීනම්පි සද්ධාවිත්තමෙව සෙට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං; **ධම්මොති** දසකුසලකම්මපථධම්මො දානසීලභාවනාධම්මො වා, **සුචිණ්ණොති** සුකතො සුචරිතො, **සුඛමාවහාතීති** සොණසෙට්ඨිපුත්තරට්ඨපාලාදීනං විය මනුස්සසුඛං සක්කාදීනං විය දිබ්බසුඛං පරියොසානෙ මහාපදුමාදීනං විය නිබ්බාණසුඛඤ්ච ආවහතීති. **සච්චන්ති** අයං සච්චසද්දො අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති, සෙය්‍යථිදං? "සච්චං භණෙ න කුජ්ඣෙය්‍යා[b]"ති ආදීසු වාචාසච්චෙ, "සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච[c]"ති ආදීසු විරතිසච්චෙ, "කස්මා නු සච්චානි වදන්ති නානා පවාදියාසෙ කුසලා වදානා[d]"ති ආදීසු දිට්ඨිසච්චෙ, "චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණසච්චානි[e]"ති ආදීසු බ්‍රාහ්මණසච්චෙ, "එකං හි සච්චං න දුතියමත්ථි[f]"ති ආදීසු පරමත්ථසච්චෙ, "චතුන්නං සච්චානං කති කුසලා[g]"ති ආදීසු අරියසච්චෙ, ඉධ පන පරමත්ථසච්චං නිබ්බාණං විරතිසච්චඤ්ච අබ්භන්තරං කත්වා වාචාසච්චං අධිප්පෙතං, යස්සානුභාවෙන උදකාදීනි වසෙ වත්තෙන්ති ජාතිජරාමරණපාරං තරති. යථාහ:

---

a. ධම්මපද 303. d. සුත්තනි 885. g. පටිසම්භිද.
b. ධම්මපද 224. e අඞ්ගුත්තරනි ච. නි. 1. කත්ථචි-සම්මුතිඤ්ච=
c. ජාතක 80 නි, ම. සු. ජා. f. සුත්තනි 884. 2. ම, තස්මා [සම්මුතිඤ්ච.

"සච්චෙනවාචෙනුදකං හි ගාධති
විසම්පි සච්චෙන හනන්ති පණ්ඩිතා,
සච්චෙන දෙවො ථනයං පවස්සති
සච්චෙ ඨිතා නිබ්බුතිං පත්ථයන්ති.

යෙ කෙචි මෙ අත්ථි රසා පථබ්‍යා
සච්චං තෙසං සාදුතරං රසානං,
සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච
තරන්ති ජාතිමරණස්ස පාරං[a]"න්ති.

සාදුතරන්ති මධුරතරං පණීතතරං; **රසාන**න්ති යෙ ඉමෙ මූලරසො ඛන්ධරසොති ආදිනා නයෙන සායනීයධම්මා–යෙ චිමෙ "අනුජානාමි භික්ඛවෙ සබ්බං ඵලරසං[b]" "අරසරූපො භවං ගොතමො, යෙ ඛො බ්‍රාහ්මණ රූපරසා සද්දරසා[c]" "අනාපත්ති රසරසෙ"[1] "අයං ධම්මවිනයො එකරසො විමුත්තිරසො[d]" "භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්සා[e]"ති ආදිනා නයෙන ද්‍රවාචාරසූපඛජ්ජඅවසෙසබ්‍යඤ්ජනාදයො ධම්මා රසාති වුච්චන්ති, තෙසං රසානං **සච්චං හවෙ සාදුතරං** සච්චමෙව සාදුතරං, සාධුතරං වා සෙට්ඨතරං උත්තමතරං, මූලරසාදයො හි සරීරමුපබ්‍රූහෙන්ති සඞ්කිලෙසිකඤ්ච සුඛමාවහන්ති, සච්චරසෙ විරතිසච්චවාචා සච්චරසා සමථවිපස්සනාදීහි චිත්තමුපබ්‍රූහෙන්ති, අසඞ්කිලෙසිකඤ්ච සුඛමාවහන්ති, විමුත්තිරසො පරමත්ථසච්චරසපරිභාවිතත්තා[2] සාදු, අත්ථරසධම්මරසා ච තදධිගමූපායභූතමත්ථං ධම්මඤ්ච නිස්සාය පවත්තිතො, **පඤ්ඤාජීවි**න්ති එත්ථ පන ය්වායං අන්ධෙකචක්ඛුවිචක්ඛුකෙසු ද්විචක්ඛු පුග්ගලො ගහට්ඨො වා කම්මන්තානුට්ඨානසරණගමනදානසංවිභාගසීලසමාදානුපොසථකම්මාදිං ගහට්ඨපටිපදං පබ්බජිතො වා **අවිප්පටිසාර**කරසීලසඞ්ඛාතං තදුත්තරිං චිත්තවිසුද්ධිආදිභෙදං වා පබ්බජිතපටිපදං පඤ්ඤාය ආරාධෙත්වා ජීවති, තස්ස පඤ්ඤාජීවිනො ජීවිතං තං වා පඤ්ඤාජීවිං ජීවන්තං සෙට්ඨමාහූති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

එවං භගවතා විස්සජ්ජිතෙ චත්තාරොපි පඤ්හෙ සුත්වා අත්තමනො යක්ඛො අවසෙසෙපි චත්තාරො පඤ්හෙ පුච්ඡන්තො **කථංසු තරති ඔඝ**න්ති ගාථමාහ. අථස්ස භගවා පුරිමනයෙනෙව **විස්සජ්ජෙන්තො** ඉමං ගාථමාහ: **සද්ධාය තරතී**ති. තත්ථ කිඤ්චාපි යො චතුබ්බිධමොඝං තරති සො සංසාරණ්ණවම්පි තරති වට්ටදුක්ඛම්පි අච්චෙති කිලෙසමලාපි පරිසුජ්ඣති, එවං සන්තෙපි පන යස්මා අස්සද්ධො ඔඝතරණමසද්දහන්තො න පක්ඛන්දති පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්තවොස්සග්ගෙන පමත්තො තත්‍රෙවාසත්තවිසත්තත්තා සංසාරණ්ණවං න තරති, කුසීතො දුක්ඛං විහරති වොකිණ්ණො අකුසලෙහි ධම්මෙහි, අපඤ්ඤො පරිසුද්ධිමග්ගමජානන්තො න පරිසුජ්ඣති, තස්මා තප්පටිපක්ඛං දස්සෙන්තෙන භගවතා අයං ගාථා වුත්තා, එවං වුත්තාය චෙතාය යස්මා සොතාපත්ති

---

a. ජාතක 8 නි. සු. ජා. c. පාරාජික පා. e. නිද්දෙස. 2. කත්ථචි-පරිචිතත්තා.
b. මහාවග්ග. d. අඞ්ගුත්තරනි. 1. ප-සාමග්ගිරසො,

මග්ගපදට්ඨානං සද්ධින්ද්‍රියං, තස්මා **සද්ධාය තරතී ඔඝන්ති** ඉමිනා පදෙන දිට්ඨොඝතරණං සොතාපත්තිමග්ගං සොතාපන්නඤ්ච පකාසෙසි, යස්මා පන සොතාපන්නො කුසලානං ධම්මානං භාවනාය සාතච්චකිරියාසඞ්ඛාතෙන අප්පමාදෙන **සමන්නාගතො** දුතියමග්ගං ආරාධෙත්වා ඨපෙත්වා සකිදෙවිමං ලොකං **ආගමනමත්තං** අවසෙසං සොතාපත්තිමග්ගෙන අතිණ්ණං භවොඝවත්ථුං සංසාරණ්ණවං තරති, තස්මා **අප්පමාදෙන අණ්ණවන්ති** ඉමිනා පදෙන භවොඝතරණං සකදාගාමිමග්ගං සකදාගාමිඤ්ච පකාසෙසි,[1] යස්මා සකදාගාමී විරියෙන තතියමග්ගං ආරාධෙත්වා සකදාගාමිමග්ගෙන අනතීතං කාමොඝවත්ථුං කාමොඝසඤ්ඤිතඤ්ච කාමදුක්ඛමච්චෙති, තස්මා **විරියෙන දුක්ඛමච්චෙතීති** ඉමිනා පදෙන කාමොඝතරණං අනාගාමිමග්ගං අනාගාමිඤ්ච පකාසෙසි.[1] යස්මා පන අනාගාමී විගතකාමපඞ්කතාය පරිසුද්ධාය පඤ්ඤාය එකන්තපරිසුද්ධං චතුත්ථමග්ගපඤ්ඤං ආරාධෙත්වා අනාගාමිමග්ගෙන **අප්පහීණං අවිජ්ජාසඞ්ඛාතං** පරමමලං පජහති, තස්මා **පඤ්ඤාය පරිසුජ්ඣතීති** ඉමිනා පදෙන අවිජ්ජොඝතරණං අරහත්තමග්ගමරහත්තඤ්ච පකාසෙසි.[1] ඉමාය ච අරහත්තනිකූටෙන කථිතාය ගාථාය පරියොසානෙ යක්ඛො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. ඉදානි තමෙව පඤ්ඤාය පරිසුජ්ඣතීති එත්ථ වුත්තපඤ්ඤාපදං ගහෙත්වා අත්තනො පටිභානෙන ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං පඤ්හං පුච්ඡන්තො **කථංසු ලභතෙ පඤ්ඤන්ති** ඉමං ඡප්පදගාථමාහ. තත්ථ **කථන්ති** සබ්බත්ථෙව අත්ථයුත්තිපුච්ඡා හොති, අයං හි පඤ්ඤාදිමත්ථං ඤත්වා තස්ස යුත්තිං පුච්ඡති, **කථං** කාය යුත්තියා කෙන කාරණෙන **පඤ්ඤං ලභතීති**. එස නයො **ධනා**දීසු.

අථස්ස භගවා චතූහි කාරණෙහි පඤ්ඤාලාභං දස්සෙන්තො ආහ: **සද්දහානොති**. තස්සත්ථො: යෙන පුබ්බභාගෙ කායසුචරිතාදිභෙදෙන අපරභාගෙ ච සත්තතිංසබොධපක්ඛියභෙදෙන ධම්මෙන අරහන්තො බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකා නිබ්බානං පත්තා, තං **සද්දහානො අරහතං ධම්මං නිබ්බානපත්තියා** ලොකියලොකුත්තරං **පඤ්ඤං ලභති**, තඤ්ච ඛො න සද්ධාමත්තකෙනෙව, කිං පන යස්මා සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමන්තො පයිරුපාසති, පයිරුපාසන්තො සොතං ඔදහති, ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, තස්මා උපසඞ්කමනතොපපභුති යාව ධම්මස්සවණෙන **සුස්සූසං** ලභති. කිං වුත්තං හොති? තං ධම්මං සද්දහිත්වාපි ආචරියුපජ්ඣායෙ කාලෙන උපසඞ්කමිත්වා වත්තකරණෙන පයිරුපාසිත්වා යදා පයිරුපාසනාය ආරාධිතචිත්තා කිඤ්චි වත්තුකාමා හොන්ති, අථ අධිගතාය සොතුකම්‍යතාය සොතං ඔදහිත්වා සුණන්තො ලභතීති. එවං සුස්සූසම්පි ච සතිඅවිප්පවාසෙන **අප්පමත්තො** සුභාසිතදුබ්භාසිතඤ්ඤුතාය **විචක්ඛණො** එව ලභති න ඉතරෙ, තෙනාහ: **අප්පමත්තො විචක්ඛණොති**. එවං යස්මා සද්ධාය පඤ්ඤාය ලාභසංවත්තනිකං

1. සී. I. පකාසෙති.

පටිපදං පටිපජ්ජති, සුස්සූසාය සක්කච්චපඤ්ඤාධිගමූපායං සුණාති, අප්පමාදෙන ගහිතං න සම්මුස්සති, විචක්ඛණතාය අනූනාධිකමවිපරීතඤ්ච ගහෙත්වා විත්ථාරිකං කරොති, සුස්සූසාය වා ඔහිතසොතො පඤ්ඤාපටිලාභහෙතුං ධම්මං සුණාති, අප්පමාදෙන සුත්වා ධම්මං සන්ධාරෙති, විචක්ඛණතාය ධතානං ධම්මානං අත්ථමුපපරික්ඛති, අථානුපුබ්බෙන පරමත්ථසච්චං සච්ඡිකරොති, තස්මාස්ස භගවා **කථංසු ලභතෙ පඤ්ඤ**න්ති පුට්ඨො ඉමානි චත්තාරි කාරණානි දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ: **සද්දහානො**-පෙ-**විචක්ඛණො**ති. ඉදානි තතො පරෙ තයො පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙන්තො **පතිරූපකාරී**ති ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ දෙසකාලාදීනි අහාපෙත්වා ලොකියස්ස ලොකුත්තරස්ස වා ධනස්ස පතිරූපං අධිගමූපායං කරොතීති=**පතිරූපකාරී**, **ධුරවා**ති චෙතසිකවිරියවසෙන අනික්ඛිත්තධුරො, **උට්ඨාතා**ති "යො ච සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච තිණා භිය්‍යො න මඤ්ඤති."ති ආදිනා නයෙන කායිකවිරියවසෙන උට්ඨානසම්පන්නො අසිථිලපරක්කමො, **වින්දතෙ ධන**න්ති එකමූසිකාය න චිරස්සෙව චෙසතසහස්සසඞ්ඛං චූළන්තෙවාසී විය ලොකියධනඤ්ච තිලක්ඛමහාතිස්සත්ථෙරො විය ලොකුත්තරධනඤ්ච ලභති, සො හි තීහි ඉරියාපථෙහි විහරිස්සාමීති වත්තං[1] කත්වා ථිනමිද්ධාගමනවෙලාය පලාලචුම්බටකං තෙමෙත්වා සීසෙ කත්වා ගලප්පමාණං උදකං පවිසිත්වා ථිනමිද්ධං පටිබාහෙන්තො ද්වාදසහි වස්සෙහි අරහත්තං පාපුණි, **සච්චෙනා**ති වචීසච්චෙනාපි සච්චවාදී භූතවාදීති- පරමත්ථසච්චෙනාපි බුද්ධො පච්චෙකබුද්ධො අරියසාවකොති එවං **කිත්තිං පප්පොති**, **දද**න්ති යං කිඤ්චි ඉච්ඡිතපත්ථිතං දෙන්තො, **මිත්තානි ගන්ථති** සම්පාදෙති, කරොතීති අත්ථො, දුද්දදං වා දදං ගන්ථති, දාන මුඛෙන වා චත්තාරිපි සඞ්ගහවත්ථූනි ගහිතානීති වෙදිතබ්බානි, තෙහි මිත්තානි කරොතීති වුත්තං හොති.

එවං ගහට්ඨපබ්බජිතානං සාධාරණෙන ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙන නයෙන චත්තාරො පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි **කථං පෙච්ච න සොචතී**ති ඉමං පඤ්චමං පඤ්හං ගහට්ඨවසෙන විස්සජ්ජෙන්තො ආහ: **යස්සෙතෙ**ති. තස්සත්ථො: යස්ස **සද්දහානො අරහත**න්ති එත්ථ වුත්තාය සබ්බකල්‍යාණධම්මුප්පාදිකාය සද්ධාය සමන්නාගතත්තා **සද්ධස්ස**, **ඝරමෙසිනො**ති ඝරාවාසං පඤ්ච වා කාමගුණෙ එසන්තස්ස ගවෙසන්තස්ස කාමභොගිනො ගහට්ඨස්ස; **සච්චෙන කිත්තිං පප්පො**තීති එත්ථ වුත්තප්පකාරසච්චං, **සුස්සූසං ලභතෙ පඤ්ඤ**න්ති එත්ථ සුස්සූසන්තපඤ්ඤානාමෙන වුත්තො **ධම්මො**, **ධුරවා උට්ඨාතා**ති එත්ථ ධුරනාමෙන උට්ඨානනාමෙන ච වුත්තා ධිති, **දදං මිත්තානි ගන්ථතී**ති එත්ථ වුත්තප්පකාරො චාගො චාති එතෙ චතුරො ධම්මා සන්ති, **ස වෙ පෙච්ච න සොචතී**ති ඉධ ලොකා පරලොකං ගන්ත්වා ස වෙ[2] න සොචතීති.

a. දීඝනිකාය තතියවග්ග. 1. ඉං-වත්තං. 2. ප-ස වෙ පෙච්ච.

එවං භගවා පඤ්චමම්පි පඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා තං යක්ඛං චොදෙන්තො ආහ: **ඉඞ්ඝ අඤ්ඤෙපීති.** තත්ථ **ඉඞ්ඝා**ති චොදනත්ථෙ නිපාතො, **අඤ්ඤෙපීති** අඤ්ඤෙපි ධම්මෙ, **පුථුසමණබ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡස්සු,** අඤ්ඤෙපි වා පූරණාදිසබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤෙ පුථුසමණබ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡස්සු, **යදි** අම්හෙහි සච්චෙන කිත්තිං පප්පොතීති එත්ථ වුත්තප්පකාරා **සච්චා භිය්‍යො** කිත්තිපත්තිකාරණං සච්චං, **සුස්සූසං ලභතෙ පඤ්ඤ**න්ති එත්ථ සුස්සූසනපඤ්ඤාපදෙසෙන වුත්තා **දමා** භිය්‍යො ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤාලාභකාරණං වා, **දදං මිත්තානි ගන්ථතී**ති එත්ථ වුත්තප්පකාරා **චාගා** භිය්‍යො මිත්තගන්ථන කාරණං වා, **ධුරවා උට්ඨාතා**ති එත්ථ තං තං අත්ථවසං පටිච්ච ධුරනාමෙනුට්ඨාතනාමෙන ච වුත්තාය මහාභාරසහනෙ උස්සොළ්හීභාවප්පත්තාය විරියසඞ්ඛාතාය **ඛන්ත්‍යා** භිය්‍යො ලොකියලොකුත්තරධනවින්දනකාරණං වා, **සච්චං ධම්මො ධිතී චාගො**ති එවං වුත්තෙහි ඉමෙහෙව චතූහි ධම්මෙහි භිය්‍යො අස්මා ලොකා පරං ලොකං පෙච්ච අසොචනකාරණං වා **ඉධ විජ්ජතී**ති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපයොජනාය අත්ථවණ්ණනා. විත්ථාරතො පන එකමෙකං පදං අත්ථුද්ධාරපදුද්ධාරපදවණ්ණනානයෙහි විභජිත්වා වෙදිතබ්බා.

එවං වුත්තෙ යක්ඛො යෙන සංසයෙන[1] අඤ්ඤං පුච්ඡෙය්‍ය, තස්ස පහීනත්තා **කථන්නුදානි පුච්ඡෙය්‍යං පුථුසමණබ්‍රාහ්මණෙ**ති වත්වා යෙ පිස්ස[2] අපුච්ඡනකාරණං න ජානන්ති[3] තෙපි ජානාපෙන්තො **සොහං අජ්ජ පජානාමි යො අත්ථො සම්පරායිකො**ති ආහ. තත්ථ **අජ්ජා**ති අජ්ජාදිං කත්වාති අධිප්පායො, **පජානාමී**ති යථාවුත්තෙන පකාරෙන ජානාමි, **යො අත්ථො**ති එත්තාවතා සුස්සූසං **ලභතෙ පඤ්ඤ**න්ති ආදිනා නයෙන වුත්තං දිට්ඨධම්මිකං දස්සෙති, **සම්පරායිකො**ති ඉමිනා යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මාති වුත්තං පෙච්ච සොකාභාවකරං සම්පරායිකං, **අත්ථො**ති ච කාරණස්සෙතං අධිවචනං, අයං හි අත්ථසද්දො "සාත්ථං සව්‍යඤ්ජන[a]"න්ති එවමාදීසු පාඨත්ථෙ වත්තති, "අත්ථො මෙ ගහපති හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙන[b]"ති ආදීසු පයොජනෙ,[4] "හොති සීලවතං අත්ථො[c]"ති ආදීසු වුද්ධිම්හි, "බහුජනො භජතෙ අත්ථහෙතු[d]"ති ආදීසු ධනෙ, "උභින්නමත්ථං චරතී[e]"ති ආදීසු හිතෙ, "අත්ථෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිත[c]"න්ති ආදීසු කාරණෙ, ඉධ පන කාරණෙ, තස්මා යං පඤ්ඤාදිලාභාදීනං කාරණං දිට්ඨධම්මිකං යඤ්ච පෙච්ච සොකාභාවස්ස කාරණං සම්පරායිකං තං යොහං අජ්ජ භගවතා වුත්ත නයෙන සාමංයෙව පජානාමි, සො **කථන්නුදානි පුච්ඡෙය්‍යං පුථුසමණබ්‍රාහ්මණෙ**ති එවමෙත්ථ සඞ්ඛෙපතො අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං යක්ඛො **පජානාමි යො අත්ථො සම්පරායිකො**ති වත්වා තස්ස ඤාණස්ස භගවම්මූලකත්තං දස්සෙන්තො **අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො**ති ආහ.

---

1. සී. II. සංසයෙ න.
2. සී. II. යො අස්ස.
3. සී. II. න ජානාති.
4. බහුසු-විචක්ඛණෙ.

a. දීඝනි. බ්‍ර.
b. දීඝනි. දු. ච
c. ජාතක
d. සුත්තනි.
e. සංයුත්තනි.

තත්ථ **අත්ථායාති** හිතාය වුඩ්ඪියා වා, **යත්ථ දින්නං මහප්ඵලන්ති** "යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා"ති එත්ථ වුත්තනයෙන,[1] යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං හොති, තං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යං බුද්ධං පජානාමීති අත්ථො. කෙචි පන සඞ්ඝං සන්ධාය එවමාහාති භණන්ති. එවං ඉමාය ගාථාය අත්තනො හිතාධිගමං දස්සෙත්වා ඉදානි පරහිතපටිපත්තිං දීපෙන්තො ආහ: **සො අහං විචරිස්සාමීති**. තස්සත්ථො හෙමවතසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. එවමිමාය ගාථාය පරියොසානඤ්ච රත්තිවිභායනඤ්ච සාධුකාරසද්දුට්ඨානඤ්ච ආලවකකුමාරස්ස යක්ඛස්ස භවනං ආනයනඤ්ච එකක්ඛණෙයෙව අහොසි. රාජපුරිසා සාධුකාරසද්දං සුත්වා එවරූපො සාධුකාරසද්දො ඨපෙත්වා බුද්ධෙ න අඤ්ඤෙසං අබ්භුග්ගච්ඡති, ආගතො නු ඛො භගවාති ආවජ්ජෙන්තා භගවතො සරීරප්පභං දිස්වා පුබ්බෙ විය බහි අට්ඨත්වා නිබ්බිසඞ්කා අන්තොයෙව පවිසිත්වා අද්දසංසු භගවන්තං යක්ඛස්ස භවනෙ නිසින්නං යක්ඛඤ්ච අඤ්ජලිම්පග්ගහෙත්වා ඨිතං, දිස්වාන යක්ඛං ආහංසු: අයං තෙ මහායක්ඛ රාජකුමාරො බලිකම්මාය ආනීතො, හන්ද තං ඛාද වා භුඤ්ජ වා යථාපච්චයං වා කාරෙහීති. සො සොතාපන්නත්තා ලජ්ජිතො විසෙසතො ච භගවතො පුරතො එවං වුච්චමානො. අථ තං කුමාරං උභොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙත්වා භගවතො උපනාමෙසි: අයං භන්තෙ කුමාරො මය්හං පෙසිතො, ඉමාහං භගවතො දම්මි, හිතානුකම්පකා බුද්ධා, පතිගණ්හාතු භන්තෙ භගවා ඉමං දාරකං ඉමස්ස හිතත්ථාය සුඛත්ථායාති. ඉමඤ්ච ගාථමාහ:

"ඉමං කුමාරං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං
සබ්බඞ්ගුපෙතං පරිපුණ්ණබ්‍යඤ්ජනං,
උදග්ගචිත්තො සුමනො දදාමි තෙ
පටිග්ගහ ලොකහිතාය චක්ඛුමා"ති.

පටිග්ගහෙසි භගවා කුමාරං, පටිග්ගණ්හන්තො ච යක්ඛස්ස ච කුමාරස්ස ච මඞ්ගලකරණත්ථං පාදූනගාථං අභාසි. තං යක්ඛො කුමාරං සරණං ගමෙන්තො තික්ඛත්තුං චතුත්ථපාදෙන පූරෙති, සෙය්‍යථීදං?

දීඝායුකො හොතු අයං කුමාරො
තුවඤ්ච යක්ඛ සුඛිතො භවාහි,
අව්‍යාධිතා[2] ලොකහිතාය තිට්ඨථ
අයං කුමාරො සරණමුපෙති බුද්ධං-ධම්මං-සඞ්ඝන්ති.

භගවා කුමාරං රාජපුරිසානං අදාසි: ඉමං වඩ්ඪෙත්වා පුන මමෙව දෙථාති. එවං සො කුමාරො රාජපුරිසානං හත්ථතො යක්ඛස්ස හත්ථං යක්ඛස්ස හත්ථතො භගවතො හත්ථං භගවතො හත්ථතො පුන රාජපුරිසානං හත්ථං ගතත්තා නාමතො හත්ථආලවකොති ජාතො, තං ආදාය පටිනිවත්තෙන්තෙ රාජපුරිසෙ දිස්වා කස්සකවනකම්මිකාදයො "කිං යක්ඛො කුමාරං අතිදහරත්තා න ඉච්ඡතී"ති භීතා පුච්ඡිංසු, රාජපුරිසා "මා භායථ, ඛෙමං කතං භගවතා"ති සබ්බමාරොචෙසුං, තතො සාධු සාධූති සකලමාලවිනගරං එකකොලාහලෙන යක්ඛාභිමුඛං අහොසීති.

---

1. බහුසු-වුත්තභාවෙන. 2. ප-අව්‍යාධිකා.

යක්ඛොපි භගවතො භික්ඛාචාරකාලෙ අනුප්පත්තෙන පත්තචීවරං ගහෙත්වා උපඩ්ඪමග්ගං ආගන්ත්වා නිවත්ති. අථ භගවා නගරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො නගරද්වාරෙ අඤ්ඤතරස්මිං විවිත්තෙ රුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. තතො මහාජනකායෙන සද්ධිං රාජා ච නාගරා ච එකතො සම්පිණ්ඩිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කම්ම වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා නිසින්නා "කථං භන්තෙ එවං දාරුණං යක්ඛං දමයිත්ථා"ති පුච්ඡිංසු. තෙසං භගවා යුද්ධමාදිං කත්වා "එවං නවවිධවස්සං වස්සි, එවං විභිංසනකං[1] අකාසි, එවං පඤ්හං පුච්ඡි, තස්සාහං එවං විස්සජ්ජෙසි"න්ති තමෙවාලවකසුත්තං කථෙසි, කථාපරියොසානෙ චතුරාසීතිසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තතො රාජා ච නාගරා ච වෙස්සවණ්ණමහාරාජස්ස භවනසමීපෙ යක්ඛස්ස භවනං කත්වා පුප්ඵගන්ධාදිසක්කාරූපෙතං නිච්චබලිං පවත්තෙසුං. තඤ්ච කුමාරං විඤ්ඤුතං පත්තං "ත්වං භගවන්තං නිස්සාය ජීවිතං ලභි, ගච්ඡ භගවන්තං යෙව පයිරුපාසස්සු, භික්ඛුසඞ්ඝඤ්චා"ති විස්සජ්ජෙසුං. සො භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච පයිරුපාසමානො න චිරස්සෙව අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය සබ්බං බුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා පඤ්චසතඋපාසකපරිවාරො අහොසි. භගවා ච තං එතදග්ගෙ නිද්දිසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං උපාසකානං චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි පරිසං සඞ්ගණ්හන්තානං යදිදං හත්ථකො ආලවකො[a]"ති.

ආලවකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

චරං වා යදි වා තිට්ඨන්ති විජයසුත්තං, කායවිච්ඡන්දනිකසුත්තන්ති පි වුච්චති. කා උප්පත්ති? ඉදං කිර සුත්තං ද්වීසු ඨානෙසු වුත්තං, තස්මා අස්ස දුවිධා උප්පත්ති.

තත්ථ භගවතා අනුපුබ්බෙන කපිලවත්ථුං අනුප්පත්වා සාකියෙ විනෙත්වා නන්දාදයො පබ්බාජෙත්වා අනුඤ්ඤාතාය මාතුගාමස්ස පබ්බජ්ජාය ආනන්දත්ථෙරස්ස[2] භගිනී නන්දා-ඛෙමකසක්කස්ස රඤ්ඤො ධීතා අභිරූපනන්දා-ජනපදකල්‍යාණී නන්දාති තිස්සො නන්දායො පබ්බජිංසු. තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථියං විහරති. අභිරූපනන්දා අභිරූපායෙව අහොසි දස්සනීයා පාසාදිකා. තෙනෙවස්සා අභිරූපනන්දාති නාමමකංසු, ජනපදකල්‍යාණී නන්දාපි රූපෙනත්තනො සදිසං න පස්සති. තා උභොපි රූපමදමත්තා "භගවා රූපං විවණ්ණෙති ගරහති අනෙකපරියායෙන රූපෙ ආදීනවං දස්සෙතී"ති භගවතො න උපට්ඨානං ගච්ඡන්ති, දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡන්ති. එවං අප්පසන්නා කස්මා පබ්බජිතාති චෙ? අගතියා,[3] අභිරූපනන්දාය හි වාරෙය්‍යදිවසෙයෙව සාමිකො සක්‍යකුමාරො කාලමකාසි, අථ තං මාතාපිතරො අකාමං පබ්බාජෙසුං. ජනපදකල්‍යාණී නන්දාපි ආයස්මන්තෙ නන්දෙ අරහත්තං පත්තෙ

---

1. කත්ථචි-විභිංසකං.
2. පා. නන්දත්ථෙරස්ස.
3. ම. පකතියා.
a, අඞ්ගුත්තරනි. එතදග්ගපාළි.

නිරස්සා හුත්වා “මය්හං සාමිකො ච මාතා ච මහාපජාපතී[1] අඤ්ඤෙ ච ඤාතකා පබ්බජිතා, ඤාතීහි විනා දුක්ඛො ඝරාවාසො”ති ඝරාවාසෙ අස්සාදමලභන්තී පබ්බජිතා, න සද්ධාය. අථ භගවා තාසං ඤාණපරිපාකං විදිත්වා මහාපජාපතිං ආණාපෙසි: සබ්බාපි භික්ඛුණියො පටිපාටියා ඔවාදං ආගච්ඡන්තූති. තා අත්තනො වාරෙ සම්පත්තෙ අඤ්ඤං පෙසෙන්ති. තතො භගවා “සම්පත්තෙ වාරෙ අත්තනාව ආගන්තබ්බං, න අඤ්ඤා පෙසෙතබ්බා”ති ආහ. අථෙකදිවසං අභිරූපනන්දා අගමාසි, තං භගවා නිම්මිතරූපෙන සංවෙජෙත්වා “අට්ඨීනං නගරං කත[2]”න්ති ඉමාය ධම්මපදෙ ගාථාය–

“ආතුරං අසුචිං පූතිං පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං,
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං බාලානං අභිනන්දිතං.[3]
අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහි මානානුසයමුජ්ජහ,
තතො මානාභිසමයා උපසන්තා චරිස්සසී”ති

ඉමාහි ථෙරීගාථාහි ච අනුපුබ්බෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. අථෙකදිවසං සාවත්ථිවාසිනො පුරෙ භත්තං දානං දත්වා සමාදින්නුපොසථා සුචිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය ධම්මස්සවණත්ථාය ජෙතවනං ගන්ත්වා ධම්මස්සවණපරියොසානෙ භගවන්තං වන්දිත්වා නගරං පවිසන්ති, භික්ඛුණීසඞ්ඝොපි ධම්මකථං සුත්වා භික්ඛුණීඋපස්සයං ගච්ඡති, තත්ථ මනුස්සා ච භික්ඛුණියො ච භගවතො වණ්ණං භාසන්ති. චතුප්පමාණිකෙ හි ලොකසන්නිවාසෙ සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා අප්පසීදන්තා නාම නත්ථි, රූපප්පමාණිකාපි හි පුග්ගලා භගවතො ලක්ඛණඞ්කිත[4]මනුව්‍යඤ්ජනවිත්‍රසමුජ්ජලිතකෙතුමාලාබ්‍යාමප්පභාවිනද්ධමලඞ්කාරත්ථමිව ලොකස්ස සමුප්පන්නං රූපං දිස්වා පසීදන්ති, ඝොසප්පමාණිකා අනෙකසතෙසු ජාතකෙසු කිත්තිඝොසං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං කරවීකමධුරනිග්ඝොසං බ්‍රහ්මස්සරඤ්ච සුත්වා, ලූඛප්පමාණිකා පත්තචීවරාදි[5]ලූඛතං දුක්කරකාරිකාලූඛතං වා දිස්වා, ධම්මප්පමාණිකා සීලක්ඛන්ධාදීසු යං කිඤ්චි ධම්මක්ඛන්ධං උපපරික්ඛිත්වා; තස්මා සබ්බට්ඨානෙසු භගවතො වණ්ණං භාසන්ති. ජනපදකල්‍යාණී නන්දා භික්ඛුණීඋපස්සයං ගත්වාපි අනෙකපරියායෙන භගවතො වණ්ණං භාසන්තානං තෙසං සුත්වා භගවන්තං උපගන්තුකාමා හුත්වා භික්ඛුණීනං ආරොචෙසි. භික්ඛුණියො තං ගහෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු. භගවා පටිගච්චෙව තස්සා ආගමනං විදිත්වා කණ්ටකෙන කණ්ටකං ආණියා ච ආණිං නීහරිතුකාමො පුරිසො විය රූපෙනෙව රූපමදං විනෙතුං අත්තනො ඉද්ධිබලෙන පණ්ණරසසොළසවස්සුද්දෙසිකං අතිදස්සනීයං ඉත්ථිං පස්සෙ ඨත්වා වීජමානං අභිනිම්මිනි. නන්දා භික්ඛුණීහි සද්ධිං උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා භික්ඛුණීසඞ්ඝස්ස අන්තරෙ නිසීදිත්වා පාදතලාප්පභුති යාව කෙසන්තා භගවතො රූපසම්පත්තිං දිස්වා පුන තං භගවතො පස්සෙ ඨිතං නිම්මිතරූපඤ්ච දිස්වා “අහො අයං ඉත්ථී

1. ඉ. මහාපජාපතී ච.
2. පා. කත්වා.
3. ම. අභිපත්ථිතං
4. සී. ලක්ඛණඛචිත.
5. ප- පත්තලූඛචීවර. කත්ථචි- පත්තලූඛතං.

රූපවතී"ති අත්තනො රූපමදං ජහිත්වා තස්සා රූපෙ අභිරත්තභාවා අහොසි. තතො භගවා තං ඉත්ථිං වීසතිවස්සප්පමාණං කත්වා දස්සෙසි, මාතුගාමො හි සොළසවස්සුද්දෙසිකො යෙව සොභති, න තතො උද්ධං. අථ තස්සා රූපපරිහාණිං දිස්වා නන්දාය තස්මිං රූපෙ ඡන්දරාගො තනුකො අහොසි. තතො භගවා අවිජාතවණ්ණං සකිං විජාතවණ්ණං මජ්ඣිමිත්ථි-මහිත්ථිවණ්ණන්ති එවං යාව වස්සසතිකං ඔභග්ගං දණ්ඩපරායණං තිලකාහතගත්තං කත්වා දස්සෙත්වා පස්සමානායෙව නන්දාය තස්සා මරණං උද්ධුමාතකාදිභෙදං කාකාදීහි සම්පරිවාරෙත්වා ඛජ්ජමානං දුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටික්කූලභාවඤ්ච දස්සෙසි, නන්දාය තං කමං[1] දිස්වා "එවමෙවං මමපි අඤ්ඤස්සපි සබ්බසාධාරණො අයං කමො"ති අනිච්චසඤ්ඤා සණ්ඨාසි, තදනුසාරෙන ච දුක්ඛානත්තසඤ්ඤාපි. තයො භවා ආදිත්තමිව අගාරං අප්පටිසරණා හුත්වා උපට්ඨහිංසු. අථ භගවා "කම්මට්ඨානෙ පක්ඛන්තං නන්දාය චිත්ත"න්ති ඤත්වා තස්සා සප්පාය වසෙන ඉමා ගාථායො අභාසි:

"ආතුරං අසුචිං පූතිං පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං,
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං බාලානං අභිනන්දිතං.[2]
යථා ඉදං තථා එතං යථා එතං තථා ඉදං,
ධාතුසො[3] සුඤ්ඤතො පස්ස මා ලොකං පුනරාගමි;
භවෙ ඡන්දං විරාජෙත්වා උපසන්තා චරිස්සසී"ති.[a]

ගාථාපරියොසානෙ නන්දා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අථ භගවා උපරි මග්ගාධිගමත්ථං සුඤ්ඤතාපරිවාරං විපස්සනාකම්මට්ඨානං කථෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි. අයං තාවස්ස එකා උප්පත්ති.

භගවති පන රාජගහෙ විහරන්තෙ යා සා චීවරක්ඛන්ධකෙ විත්ථාරතො වුත්තසමුට්ඨානාය සාලවතියා ගණිකාය ධීතා ජීවකස්ස කනිට්ඨා සිරිමා නාම මාතු අච්චයෙන තං ඨානං ලභිත්වා "අක්කොධෙන ජිනෙ කොධ[b]"න්ති ඉමිස්සා ගාථාය වත්ථුම්හි පුණ්ණකසෙට්ඨිධීතරං අතිමඤ්ඤිත්වා[4] භගවන්තං ඛමාපෙන්තී ධම්මදෙසනං සුත්වා සොතාපන්නා හුත්වා අට්ඨ නිච්චභත්තානි පවත්තෙසි. තං ආරබ්භ අඤ්ඤතරො නිච්චභත්තිකො භික්ඛු රාගං උප්පාදෙසි, ආහාරකිච්චම්පි ච කාතුං අසක්කොන්තො නිරාහාරො නිපජ්ජීති ධම්මපදගාථාවත්ථුම්හි වුත්තං. තස්මිං තථා නිපන්නෙ යෙව සිරිමා කාලං කත්වා යාමභවනෙ සුයාමස්ස දෙවී අහොසි. අථ තස්සා සරීරස්ස අග්ගිකිච්චං නිවාරෙත්වා ආමකසුසානෙ රඤ්ඤා නික්ඛිපාපිතං සරීරං දස්සනාය භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අගමාසි තම්පි භික්ඛුං ආදාය, තථා නාගරා ච රාජා ච. තත්ථ මනුස්සා භණන්ති: පුබ්බෙ සිරිමාය අට්ඨුත්තරසහස්සෙනාපි දස්සනං දුල්ලභං, තං දානජ්ජ කාකණිකායපි දට්ඨුකාමො නත්ථීති. සිරිමාපි දෙවකඤ්ඤා පඤ්චහි රථසතෙහි පරිවුතා තත්ථාගමාසි. තත්‍රාපි

1. කත්ථචි-කම්මං & මාතුගාමං.
2. කත්ථචි-අභිපත්ථිතං.
3. පා. ධාතුසො.
4. ම. අවමඤ්ඤිත්වා.

a. ථෙරීගාථා
b. ධම්මපද.

භගවා සන්නිපතිතානං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තං, තස්ස භික්ඛුනො ඔවාදත්ථං "පස්ස චිත්තකතං බිම්බ"න්ති ඉමඤ්ච ධම්මපදගාථමභාසි. අයමස්ස දුතියා උප්පත්ති.

තත්ථ **චරං වාති** සකලරූපකායස්ස ගන්තබ්බදිසාභිමුඛෙනාභිනීහාරෙන ගච්ඡන්තො වා, **යදි වා තිට්ඨ**න්ති තස්සෙව උස්සාපනභාවෙන තිට්ඨන්තො වා, **නිසින්නො උද වා සය**න්ති තස්සෙව හෙට්ඨිමභාගසමිඤ්ජනඋපරිමභාගසමුස්සාපනභාවෙන නිසින්නො වා, තිරියං පසාරණභාවෙන සයානො වා, **සමිඤ්ජෙති පසාරෙතීති** තානි තානි පබ්බානි සමිඤ්ජෙති ච පසාරෙති ච, **එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා**ති සබ්බාපෙසා ඉමස්සෙව සවිඤ්ඤාණස්ස කායස්ස ඉඤ්ජනා චලනා ඵන්දනා, නත්ථෙත්ථ අඤ්ඤො කොචි චරන්තො වා පසාරෙන්තො වා, අපිච ඛො පන චරාමීති චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස ගන්තබ්බදිසාභිමුඛො අභිනීහාරො හොති, දෙසන්තරෙ රූපන්තරපාතුභාවොති අත්ථො, තෙන **චර**න්ති වුච්චති. තථා තිට්ඨාමීති චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස සමුස්සාපනං හොති, උපරූපරි ඨානෙන රූපපාතුභාවොති අත්ථො, තෙන **තිට්ඨ**න්ති වුච්චති. තථා නිසීදාමීති චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස හෙට්ඨිමභාගසමිඤ්ජනං උපරිමභාගසමුස්සාපනඤ්ච හොති, තථාභාවෙන රූපපාතුභාවොති අත්ථො, තෙන **නිසින්නො**ති වුච්චති. තථා **සයාමීති** චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස තිරියං පසාරණං හොති, තථාභාවෙන රූපපාතුභාවොති අත්ථො. තෙන **සය**න්ති වුච්චති. එවඤ්ච යස්මා යො කොචි ඉත්ථන්නාමො චරං වා යදි වා තිට්ඨං නිසින්නො උද වා සයං යමෙතං තත්ථ තත්ථ ඉරියාපථෙ තෙසං තෙසං පබ්බානං සමිඤ්ජනපසාරණවසෙන සමිඤ්ජෙති පසාරෙතීති වුච්චති, තම්පි යස්මා සමිඤ්ජනපසාරණචිත්තෙන උප්පජ්ජමානෙ යථාවුත්තනයෙනෙව හොති, තස්මා එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා, නත්ථෙත්ථඤ්ඤො කොචි, සුඤ්ඤමිදං කෙනචි චරන්තෙන වා පසාරෙන්තෙන වා සත්තෙන[1] වා පුග්ගලෙන වා, කෙවලං පන:-

> "චිත්තනානත්තමාගම්ම නානත්තං හොති වායුනො,
> වායුනානත්තතො නානා හොති කායස්ස ඉඤ්ජනා"ති

අයමෙත්ථ පරමත්ථො. එවමෙතාය ගාථාය භගවා-යස්මා එකස්මිං ඉරියාපථෙ චිරවිනියොගෙන කායපීළනං හොති, තස්ස ච විනොදනත්ථං ඉරියාපථපරිවත්තනං කයිරති, තස්මා **චරං වාති** ආදීහි ඉරියාපථපටිච්ඡන්නං දුක්ඛලක්ඛණං දීපෙති; තථා චරණකාලෙ ඨානාදීනමභාවතො සබ්බමෙතං චරණාදිභෙදං එසා කායස්ස ඉඤ්ජනාති භණන්තො සන්තතිපටිච්ඡන්නං අනිච්චලක්ඛණං තාය තාය සාමග්ගියා පවත්තාය **එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා**ති ච අත්තපටික්ඛෙපෙන භණන්තො අත්තසඤ්ඤාසන්තපටිච්ඡන්නං අනත්තලක්ඛණං දීපෙති.

---

1. ප. සයන්තෙන.

එවං ලක්ඛණත්තයදීපනෙන සුඤ්ඤතාකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පුන සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකඅසුභදස්සනත්ථං **අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො**ති ආරභි. තස්සත්ථො: යස්ස චෙසා කායස්ස ඉඤ්ජනා, ස්වායං කායො විසුද්ධිමග්ගෙ චතුත්තිංසාකාරවණ්ණනාය වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදභෙදෙන අව්‍යාපාරනයෙන ච පකාසිතෙහි සට්ඨාධිකෙහි තිහට්ඨිසතෙහි නවහි නහාරුසතෙහි ච සංයුත්තත්තා **අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො**, තත්ථෙව[1] පකාසිතෙන අග්ගපාදඞ්ගුලිතචාදිනා තචෙන ච නවපෙසිසතප්පභෙදෙන ච මංසෙන අවලිත්තත්තා **තචමංසාවලෙපනො** පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටික්කූලොති වෙදිතබ්බො. කිඤ්චෙත්ථ වෙදිතබ්බං සියා? යදි එස, යා සා මජ්ඣිමපුරිසස්ස සකලසරීරතො සඞ්කඩ්ඪිතා බදරට්ඨිප්පමාණා භවෙය්‍ය, තාය මක්ඛිකාපත්තසුඛුමාය ඡවියා නීලාදිරඞ්ගජාතෙන ගෙහභිත්ති විය පටිච්ඡන්නො න භවෙය්‍ය, අයං පන එවං සුඛුමායපි **ඡවියා කායො පටිච්ඡන්නො** පඤ්ඤාචක්ඛුවිරහිතෙහි බාලපුථුජ්ජනෙහි **යථාභූතං න දිස්සති**, ඡවියා රාගරඤ්ජිතො හිස්ස පරමජෙගුච්ඡපටික්කූලචම්මසඞ්ඛාතො තචොපි, තචපලිවෙඨිතං යං තං පභෙදතො :–

> "නව පෙසිසතා මංසා අවලිත්තා කලෙබරං,
> නානාකිමිකුලාකිණ්ණං මීළ්හට්ඨානංව පූතිකා"ති

එවං වුත්තනවමංසසතම්පි, මංසාවලිත්තා යෙ තෙ :–

> "නවනහාරුසතා හොන්ති ව්‍යාමමත්තෙන කලෙබරෙ,
> බන්ධන්ති අට්ඨිසඞ්ඝාටං අගාරමිව වල්ලියො"ති.

තෙපි, නහාරුසමොත්ථතානි පටිපාටියා අවත්ථිතානි පූතීනි දුග්ගන්ධානි තීණි සට්ඨාධිකානි අට්ඨිසතානිපි යථාභූතං න දිස්සන්ති. යතො අනාදි සිත්වා තං මක්ඛිකාපත්තසුඛුමං ඡවිං යානි පනස්ස ඡවිරාගරත්තෙන තචෙන පලිවෙඨිතත්තා සබ්බලොකස්ස අපාකටානි නානප්පකාරානි අබ්භන්තරකුණපානි පරමාසුචිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටික්කූලානි, තානිපි පඤ්ඤාචක්ඛුනා පටිවිජ්ඣිත්වා එවං පස්සිතබ්බා: **අන්තපූරෙ උදරපූරෙ**–පෙ–**පිත්තස්ස ච වසාය ච**ාති. තත්ථ අන්තස්ස පූරෙ=**අන්තපූරෙ**; උදරස්ස පූරෙ=**උදරපූරෙ**; උදරන්ති උදරියස්සෙතං අධිවචනං; තං හි ඨානනාමෙන උදරන්ති වුත්තං; **යකපෙළස්සා**ති යකනපිණ්ඩස්ස, **වත්ථිනො**ති මුත්තස්ස, ඨානූපචාරෙන පනෙතං වත්ථීති වුත්තං. **පූරෙ**ති අධිකාරො, තස්මා යකපෙළස්ස පූරෙ වත්ථිනො පූරෙති එවං යොජෙතබ්බං, එස නයො **හදයා**දිසු. සබ්බානෙව චෙතානි අන්තාදීනි වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදභෙදෙන අව්‍යාපාරනයෙන ච විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

එවං භගවා න කිඤ්චි එත්ථ එකම්පි ගය්හූපගං මුත්තාමණිසදිසං අත්ථි, අඤ්ඤදත්ථු අසුචිපරිපූරොවායං කායොති අබ්භන්තරකුණපං දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙවබ්භන්තරකුණපං බහිනික්ඛමණකුණපෙන

---

1. කත්ථචි-තත්ථෙව,

පාකටං කත්වා දස්සෙන්තො පුබ්බෙ වුත්තඤ්ච සඞ්ගණ්හිත්වා **අථස්ස නවහි සොතෙහී**ති ගාථාවයමාහ. තත්ථ **අථා**ති පරියායන්තරනිදස්සනං, අපරෙනාපි පරියායෙන අසුචිභාවං පස්සාති වුත්තං හොති. **අස්සා**ති ඉමස්ස කායස්ස, **නවහි සොතෙහී**ති උභොඅක්ඛිඡිද්ද-කණ්ණච්ඡිද්ද-නාසාඡිද්ද-මුඛ-වච්චමග්ග-පස්සාවමග්ගෙහි, **අසුචි සවතී**ති සබ්බලොකපාකටනානප්පකාරපරමජෙගුච්ඡදුග්ගන්ධඅසුචියෙව සවති සන්දති පග්ඝරති, න අඤ්ඤං කිඤ්චි අගරුචන්දනාදිගන්ධජාතං වා මණිමුත්තාදිරතනජාතං වා, **සබ්බදා**ති තඤ්ච ඛො සබ්බදා රත්තිම්පි දිවාපි පුබ්බණ්හෙපි සායන්හෙපි තිට්ඨතොපි ගච්ඡතොපීති, කිං තං අසුචින්ති චෙ? **අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකො**ති ආදි, එතස්ස හි ද්වීහි අක්ඛිච්ඡිද්දෙහි අපනීතතචමංසසදිසො **අක්ඛිගූථකො**, කණ්ණච්ඡිද්දෙහි රජොජල්ලසදිසො **කණ්ණගූථකො**, නාසාඡිද්දෙහි පුබ්බසදිසා **සිඞ්ඝාණිකා** ච සවති, **මුඛෙන** ච **වමති**, කිං වමති චෙ? **එකදා පිත්තං**, යදා අබද්ධපිත්තං කුපිතං හොති, තදා තං වමතීති අධිප්පායො, **සෙම්හඤ්චා**ති න කෙවලඤ්ච පිත්තං, යම්පි තං උදරපටලෙ එකපත්තපූරප්පමාණං සෙම්හං තිට්ඨති, තම්පි එකදා වමති, තං පනෙතං වණ්ණාදිතො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **සෙම්හඤ්චා**ති චසද්දෙන සෙම්හඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච එවරූපං උදරියලොහිතාදි[1] අසුචිං වමතීති දස්සෙති. එවං සත්තහි ද්වාරෙහි අසුචිවමනං දස්සෙත්වා කාලඤ්ඤූ ච පුග්ගලඤ්ඤූ ච භගවා තදුත්තරිං මෙ වාරාති විසෙසවචනෙන අනාමසිත්වා අපරෙන පරියායෙන සබ්බස්මාපි කායා අසුචිසවනං දස්සෙන්තො ආහ: **කායම්හා සෙදජල්ලිකා**ති. තත්ථ **සෙදජල්ලිකා**ති සෙදො ච ලොණපටලමලභෙදා ජල්ලිකා ච, තස්ස **සවති සබ්බදා**ති ඉමිනා සද්ධිං සම්බන්ධො.

එවං භගවා යථා නාම භත්තෙන පච්චමානෙ තණ්ඩුලඤ්ච උක්ඛලි[2] මලඤ්ච ඵෙණෙන සද්ධිං උට්ඨහිත්වා උක්ඛලිමුඛං මක්ඛෙත්වා බහි ගළති, තථා අසිතපීතාදිභෙදෙ ආහාරෙ කම්මජෙන අග්ගිනා පච්චමානෙ යං අසිතපීතාදිමලං උට්ඨහිත්වා **අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකො**ති ආදිනා භෙදෙන නික්ඛමන්තං අක්ඛිආදීනි මක්ඛෙත්වා බහි ගළති, තස්සාපි වසෙන ඉමස්ස කායස්ස අසුචිභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි–යං ලොකෙ උත්තමඞ්ගසම්මතං සීසං යං අතිවිසිට්ඨභාවතො පච්චෙන්තා වන්දනෙය්‍යානම්පි වන්දනං න කරොන්ති, තස්සාපි නිස්සාරතාය අසුචිතාය ච අසුචිභාවං දස්සෙන්තො **අථස්ස සුසිරං සීස**න්ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **සුසිර**න්ති ඡිද්දං; **මත්ථලුඞ්ගස්ස පූරිත**න්ති දධිභරිතඅලාබුකං විය මත්ථලුඞ්ගභරිතං, තඤ්ච පනෙතං මත්ථලුඞ්ගං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; **සුභතො නං මඤ්ඤතී බාලො**ති තමෙතං එවං නානාවිධකුණපභරිතම්පි කායං දුච්චින්තිතචින්තී බාලො සුභතො මඤ්ඤති සුභං සුචිං ඉට්ඨං කන්තං මනාපන්ති තීහිපි තණ්හාදිට්ඨිමාන මඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති. කස්මා? යස්මා **අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො** චතුසච්ච

1. සී. I. ලොහිතාදීනං. 2. ප-උදක.

පටිච්ඡාදකෙන මොහෙන පුරක්ඛතො චොදිතො පවත්තිතො, එවං ආදිය එවං අභිනිවිස එවං මඤ්ඤතීති ගාහිතොති අධිප්පායො. පස්ස යාව අනත්ථකරා චායං අවිජ්ජාති.

එවං භගවා සවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි අවිඤ්ඤාණකවසෙන දස්සෙතුං යස්මා වා චක්ඛුවත්ථිරසාදිපි කායො යථාවුත්තකුණපභරිතො යෙව හොති, තස්මා සබ්බප්පකාරෙපි සම්පත්තිභවෙ අසුභං[1] දස්සෙත්වා ඉදානි විපත්තිභවෙ දස්සෙතුං **යදා ච සො මතො සෙතී**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: ස්වායං එවංවිධො කායො, **යදා** ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණාපගමෙන[2] **මතො** වාතභරිතභස්තා විය **උද්ධුමාතකො** වණ්ණපරිභෙදෙන **විනීලකො සුසානස්මිං** නිරත්ථංව කලිඞ්ගරං ඡඩ්ඩිතත්තා **අපවිද්ධො සෙති**; අථ තදත්ථස්ස පුන උට්ඨානං භවිස්සතීති එකංසතො යෙව **අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයො**. තත්ථ මතොති අනිච්චතං දස්සෙති, සෙතීති නිරීහකත්තං, තදුභයෙන ච ජීවිතබලමදප්පහානෙ නියොජෙති, **උද්ධුමාතකො**ති සණ්ඨානවිපත්තිං දස්සෙති, **විනීලකො**ති ඡවිරාගවිපත්තිං, තදුභයෙන ච රූපමදප්පහානෙ වණ්ණපොක්ඛරතං පටිච්ච මානප්පහානෙ ච නියොජෙති, **අපවිද්ධො**ති ගහෙතබ්බාභාවං දස්සෙති, **සුසානස්මි**න්ති අන්තමසො අධිවාසෙතුමනරහං ජිගුච්ඡනීයභාවං, තදුභයෙනාපි මමන්ති ගාහස්ස සුභසඤ්ඤාය ච පහානෙ නියොජෙති; **අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයො**ති පතිකිරියාභාවං දස්සෙති, තෙන ච පරිවාරමදප්පහානෙ නියොජෙති.

එවමිමාය ගාථාය අපරිනිට්ඨිතාවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි පරිනිට්ඨිතකවසෙනාපි දස්සෙතුං **ඛාදන්ති න**න්ති ගාථමාහ. තත්ථ **යෙ ච'ඤ්ඤෙ**ති යෙ ච අඤ්ඤෙපි කාකකුලලාදයො කුණපභක්ඛා **පාණිනො[3] සන්ති**. තෙපි නං ඛාදන්තීති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙව.

එවං **චරං වා**ති ආදිනා නයෙන සුඤ්ඤතාකම්මට්ඨානවසෙන, **අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො**ති ආදිනා සවිඤ්ඤාණකාසුභවසෙන **යදා ච සො මතො සෙතී**ති ආදිනා අවිඤ්ඤාණකාසුභවසෙන කායං දස්සෙත්වා එවං නිච්චසුඛත්තභාවසුඤ්ඤෙ එකන්තඅසුභෙ චාපි කායස්මිං **සුභතො නං මඤ්ඤති බාලො අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො**ති ඉමිනා බාලස්ස වුත්තිං පකාසෙත්වා අවිජ්ජාමුඛෙන ච වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි තත්ථ පණ්ඩිතස්ස වුත්තිං පරිඤ්ඤාමුඛෙන ච විවට්ටං දස්සෙතුං **සුත්වාන බුද්ධවචන**න්ති ආරභි. තත්ථ **සුත්වානා**ති යොනිසො නිසාමෙත්වා; **බුද්ධවචන**න්ති කායවිච්ඡන්දනකරං බුද්ධවචනං; **භික්ඛූ**ති සෙඛො වා පුථුජ්ජනො වා; **පඤ්ඤාණවා**ති පඤ්ඤාණං වුච්චති විපස්සනා අනිච්චාදිප්පකාරෙසු පවත්තත්තා, තාය සමන්නාගතොති අත්ථො. **ඉධා**ති සාසනෙ; **සො ඛො නං පරිජානාතී**ති ඉමං කායං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානාති. **කථං**? යථා නාම කුසලො වාණිජො ඉදඤ්චිදඤ්චාති භණ්ඩං ඔලොකෙත්වා "එත්තකෙන ගහිතෙ එත්තකො උදයො භවිස්සතී"ති

1. ම. සුභ. 2. ම. ගමනෙන. 3. පා. පාණයො.

තුලයිත්වා තථා කත්වා පූත සළුදයං[1] මූලං ගණ්හන්තො තං භණ්ඩං ජහෙය්‍යාති, එවමෙවං අට්ඨිනහාරුආදයො ඉමෙ කෙසලොමාදයො වාති ඤාණචක්ඛුනා වොලොකෙන්තො ඤාතපරිඤ්ඤාය පරිජානාති, අනිච්චා එතෙ ධම්මා දුක්ඛා අනත්තාති තුලෙන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති, එවං තීරෙත්වා අරියමග්ගං පාපුණන්තො තත්‍ථ ඡන්දරාගප්පහාණෙන පහාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති; සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකඅසුභවසෙන වා පස්සන්තො ඤාතපරිඤ්ඤාය පරිජානාති, අනිච්චාදිවසෙන පස්සන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය, අරහත්තමග්ගෙන තතො ඡන්දරාගං අපකඩ්ඪිත්වා තං පජහන්තො පහාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. කස්මා සො එවං පරිජානාතීති චෙ? **යථාභූතං හි පස්සති**, යස්මා යථාභූතං පස්සතීති අත්‍ථො. **පඤ්ඤාණවා**ති ආදිනා එව ච එතස්මිං අත්‍ථෙ සිද්ධෙ යස්මා බුද්ධවචනං සුත්වා තස්ස පඤ්ඤාණවත්තං හොති. යස්මා ච සබ්බජනස්ස පාකටොපායං කායො අසුත්වා බුද්ධවචනං න සක්කා පරිජානිතුං, තස්මා තස්ස ඤාණහෙතුං ඉතො බාහිරානං එවං දට්ඨුමසමත්‍ථතඤ්ච දස්සෙතුං **සුත්වාන බුද්ධවචන**න්ති ආහ. තදිදං භික්ඛුණිං තඤ්ච විපල්ලත්‍ථචිත්තං භික්ඛුං ආරබ්භ දෙසනාපවත්තිතො අග්ගපරිසතො නප්පටිපත්තිපත්තානං[2] භික්ඛුභාවදස්සනතො ච **භික්ඛූ**ති ආහ.

ඉදානි **යථාභූතං හි පස්සතී**ති එත්‍ථ යථා පස්සන්තො යථාභූතං පස්සති, තඤ්ච දස්සෙතුං ආහ: **යථා ඉදං තථා එතං යථා එතං තථා ඉද**න්ති. තස්සත්‍ථො: **යථා ඉදං** සවිඤ්ඤාණකාසුභං ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණානං අනපගමා චරති තිට්ඨති නිසීදති සයති, **තථා එතං** එතරහි සුසානෙ සයිතං අවිඤ්ඤාණකම්පි පුබ්බෙ තෙසං ධම්මානමනපගමා අහොසි, **යථා** ච **එතං** එතරහි මතසරීරං තෙසං ධම්මානං අපගමා න චරති න තිට්ඨති න නිසීදති න සෙය්‍යං කප්පෙති, **තථා ඉදං** සවිඤ්ඤාණකම්පි තෙසං ධම්මානං අපගමා භවිස්සති; යථා ච ඉදං සවිඤ්ඤාණකං එතරහි න සුසානෙ මතං සෙති න උද්ධුමාතකාදිභාවමුපගතං, තථා එතං එතරහි මතසරීරම්පි පුබ්බෙ අහොසි, යථා පනෙතං එතරහි අවිඤ්ඤාණකාසුභං මතං සුසානෙ සෙති උද්ධුමාතකාදිභාවඤ්ච උපගතං, තථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකම්පි භවිස්සතීති. තත්‍ථ **යථා ඉදං තථා එත**න්ති අත්තනා සමානභාවං කරොන්තො බාහිරෙ දොසං පජහති, **යථා එතං තථා ඉද**න්ති මතසරීරෙන අත්තනො සමානභාවං කරොන්තො අජ්ඣත්තිකෙ රාගං පජහති, යෙනාකාරෙන උභයං සමං කරොති තං පජානන්තො උභයත්‍ථ මොහං පජහති.

එවං යථාභූතදස්සනෙන පුබ්බභාගඅකුසලමූලප්පහාණං සාධෙත්වා යස්මා එවං පටිපන්නො භික්ඛු අනුපුබ්බෙන අරහත්තමග්ගං පත්වා සබ්බං ඡන්දරාගං විරාජෙතුං සමත්‍ථො හොති, තස්මා ආහ: **අජ්ඣත්තඤ්ච බහිද්ධා ච කායෙ ඡන්දං විරාජයෙ; එවං පටිපන්නො භික්ඛු අනුපුබ්බෙනා**ති පාඨසෙසො.

1. කාළවි-සළුදුයං. 2. සී. I, II. නප්පටිපත්තිමත්තානං.

එවං සෙක්ඛභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි අසෙක්ඛභූමිං දස්සෙන්තො ආහ: **ඡන්දරාගවිරත්තො සො**ති. තස්සත්ථො: සො භික්ඛු අරහත්තමග්ගපඤ්ඤාණෙන[1] **පඤ්ඤාණවා** මග්ගානන්තරං ඵලං පාපුණාති, අථ සබ්බසො ඡන්දරාගස්ස පහීනත්තා **ඡන්දරාගවිරත්තො**ති ච මරණාභාවෙන පණීතට්ඨෙන වා **අමතං** සබ්බසඞ්ඛාරවූපසමතො **සන්තිං** තණ්හාසඞ්ඛාතවානාභාවතො **නිබ්බානං** චවනාභාවතො **අච්චුත**න්ති සංවණ්ණිතං **පදමජ්ඣගා**ති ච වුච්චති; අථවා සො භික්ඛු අරහත්තමග්ගපඤ්ඤාණෙන[1] පඤ්ඤාණවා මග්ගානන්තරං ඵලෙ ඨිතො ඡන්දරාගවිරත්තො නාම හොති, වුත්තප්පකාරඤ්ච පදමජ්ඣගාති වෙදිතබ්බො. තෙන **ඉධමස්ස** පහීනං, ඉදඤ්චානෙන ලද්ධන්ති දීපෙති.

එවං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභකම්මට්ඨානං සහ **නිප්ඵත්තියා** කථෙත්වා පුන සඞ්ඛෙපදෙසනාය එවං මහතො ආනිසංසස්ස **අන්තරායකරං** පමාදවිහාරං ගරහන්තො **දිපාදකො'ය**න්ති ගාථමාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි අපාදකාදයොපි කායා අසුචියෙව. ඉධාධිකාරවසෙන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන වා, යස්මා වා අඤ්ඤෙ අසුචිභූතාපි කායා ලොණම්බිලාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා මනුස්සානං භොජනෙපි උපනීයන්ති න ත්වෙව මනුස්සකායො, තස්මා අසුචිතරභාවමස්ස දස්සෙන්තොපි **දිපාදකො**ති ආහ. **අය**න්ති මනුස්සකායං දස්සෙති. **දුග්ගන්ධො පරිහීරතී**ති දුග්ගන්ධො සමානො පුප්ඵගන්ධාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා පරිහීරති; **නානාකුණපපරිපූරො**ති කෙසාදිනෙකප්පකාරකුණපභරිතො; **විස්සවන්තො තතො තතො**ති පුප්ඵගන්ධාදීහි පටිච්ඡාදෙතුං ඝටෙන්තානම්පි තං වායාමං නිප්ඵලං කත්වා නවහි වාරෙහි ඛෙළසිඞ්ඝාණිකාදීනි ලොමකූපෙහි ච සෙදජල්ලිකං විස්සවන්තො යෙව. තත්ථදනි පස්සථ: **එතාදිසෙන කායෙන යො** පුරිසො වා ඉත්ථි වා කොචි බාලො **මඤ්ඤෙ උන්නමෙතවෙ** තණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාහි අහන්ති වා මමන්ති වා නිච්චොති වාති ආදිනා නයෙන යො උන්නමිතුං **මඤ්ඤෙය්‍ය**, **පරං වා** ජාතිආදීහි **අවජානෙය්‍ය** අත්තානං උච්චෙ ඨානෙ ඨපෙන්තො, **කිමඤ්ඤත්‍ර අදස්සනා** ඨපෙත්වා අරියමග්ගෙන අරියසච්චදස්සනාභාවං කිමඤ්ඤං තස්ස එවං උන්නමාවජානනකාරණං සියාති.

දෙසනාපරියොසානෙ නන්දා භික්ඛුණී සංවෙගමාපාදි: අහො වත රෙ අහං බාලා, යා මං යෙව ආරබ්භ එවං විවිධධම්මදෙසනාපවත්තකස්ස භගවතො උපට්ඨානං නාගමාසින්ති. එවං සංවිග්ගා ච තමෙව ධම්මදෙසනං සමන්නාහරිත්වා තෙනෙව කම්මට්ඨානෙන කතිපාහබ්භන්තරෙ[2] අරහත්තං සච්ඡාකාසි. දුතියට්ඨානෙපි කිර දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සිරිමා දෙවකඤ්ඤා අනාගාමිඵලෙ සො ච භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

කායවිච්ඡන්දනිකසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සක්ථ වි-අරහත්තමග්ගඤාණෙන. 2 ම. කතිපයදිවසබ්භන්තරෙ.

1. 12.

සන්ථවාතො භයං ජාතන්ති මුනිසුත්තං. කා උප්පත්ති? න සබ්බසෙව සුත්තස්සෙකා උප්පත්ති, අපිචෙත්ථ ආදිතො තාව චතුන්නං ගාථානං අයමුප්පත්ති: භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ගාමකාවාසෙ අඤ්ඤතරා දුග්ගතිත්ථී මතපතිකා[1] පුත්තං භික්ඛූසු පබ්බාජෙත්වා අත්තනාපි භික්ඛුණීසු පබ්බජි. තෙ උභොපි සාවත්ථියං වස්සං උපගන්ත්වා අභිණ්හං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දස්සනකාමා අහෙසුං. මාතා කිඤ්චි ලභිත්වා පුත්තස්ස හරති, පුත්තොපි මාතුයා. එවං සායම්පි පාතොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමාගන්ත්වා ලද්ධං ලද්ධං විභජමානා සම්මොදමානා සුඛදුක්ඛං පුච්ඡමානා නිරාසඞ්කා අහෙසුං. තෙසං එවං අභිණ්හදස්සනෙන සංසග්ගො උප්පජ්ජි, සංසග්ගා විස්සාසො, විස්සාසා ඔතාරො, රාගෙන ඔතිණ්ණචිත්තානං පබ්බජිතසඤ්ඤා ච මාතාපුත්තසඤ්ඤා ච අන්තරධායි. තතො මරියාදං වීතික්කමිත්වා[2] අසද්ධම්මං පටිසෙවිංසු, අයසප්පත්තා ච විබ්භමිත්වා අගාරමජ්ඣෙ වසිංසු. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. කින්නු සො භික්ඛවෙ මොඝපුරිසො ජානාති "න මාතා පුත්තෙ සාරජ්ජති, පුත්තො ච පන මාතරී"ති ගරහිත්වා "නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකරූපම්පි සමනුපස්සාමී"[a]ති ආදිනා අවසෙසසුත්තෙන භික්ඛූ සංවෙජෙත්වා "තස්මාතිහ භික්ඛවෙ:-

විසං යථා හලාහලං තෙලමුක්කපිතං[3] යථා,
තම්බලොහ[4] විලීනංව මාතුගාමං විවජ්ජයෙ"ඉති ච

වත්වා පුන භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං **සන්ථවාතො භයං ජාතන්ති** ඉමා අත්තූපනායිකා චතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **සන්ථවො** තණ්හාදිට්ඨිමිත්තභෙදෙන තිවිධොති පුබ්බෙ වුත්තො. ඉධ තණ්හාදිට්ඨිසන්ථවො අධිප්පෙතො, තං සන්ධාය භගවා ආහ: පස්සථ භික්ඛවෙ! යථා ඉදං තස්ස මොඝපුරිසස්ස **සන්ථවාතො භයං ජාතං**, තං හි තස්ස අභිණ්හදස්සනකාමතාදිතණ්හාය බලව කිලෙසභයං ජාතං, යෙන[5] සණ්ඨාතුමසක්කොන්තො මාතරි විප්පටිපජ්ජි, අත්තානුවාදාදි වා මහාභයං, යෙන වා සාසනං ඡඩ්ඩෙත්වා විබ්භන්තො. **නිකෙතා**ති "රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො ගහපති නිකෙතසාරීති වුච්චතී"[b]ති ආදිනා නයෙන වුත්තා ආරම්මණප්පභෙදා; **ජායතෙ රජො**ති රාගදොසමොහරජො ජායතෙ. කිං වුත්තං හොති? න කෙවලඤ්ච තස්ස සන්ථවාතො භයං ජාතං, අපි ච ඛො පන යදෙතං කිලෙසානං නිවාසට්ඨෙන සාසවආරම්මණං නිකෙතන්ති වුච්චති, ඉදානිස්ස භින්නසංවරත්තා අතික්කන්තමරියාදත්තා සුට්ඨුතරං තතො නිකෙතා ජායතෙ රජො, යෙන සඞ්කිලිට්ඨචිත්තො

---

1. පා. මතපිතිකා.
2. සාත්ථි-මරියාදවීතික්කමිං කත්වා.
3. සී. I & II. තෙලමුක්කාසිතං.
4. ප-ලොහං.
5. පා. යෙන.

a. අඞ්ගුත්තරනි. 1
b. සංයුත්තනි.

අනයබ්‍යසනං පාපුණිස්සති, අථ වා පස්සථ භික්ඛවෙ! යථා ඉදං තස්ස මොඝපුරිසස්ස සන්ථවාතො භයං ජාතං, යථා ච සබ්බපුථුජ්ජනානං නිකෙතා ජායතෙ රජොති එවමෙත්ථ පදද්වයං යොජෙතබ්බං. සබ්බථා පන ඉමිනා පුරිමද්ධෙන භගවා පුථුජ්ජනදස්සනං ගරහිත්වා අත්තනො දස්සනං පසංසන්තො **අනිකෙත**න්ති පච්ඡිමද්ධං ආහ. තත්ථ යථාවුත්තනිකෙතපටික්ඛෙපෙන **අනිකෙතං** සන්ථවපටික්ඛෙපෙන ච **අසන්ථවං** වෙදිතබ්බං, උභයමෙතං නිබ්බාණස්සාධිවචනං. **එතං වෙ මුනිදස්ස**නන්ති එතං අනිකෙතමසන්ථවං බුද්ධමුනිනා දිට්ඨන්ති අත්ථො. තත්ථ **වෙ** ඉති විම්හයත්ථෙ නිපාතො දට්ඨබ්බො, තෙන ච යං නාම නිකෙතසන්ථවවසෙන මාතාපුත්තෙසුපි විප්පටිපජ්ජමානෙසු අනිකෙතමසන්ථවං එතං මුනිනා දිට්ඨං අහො අබ්භුතන්ති අයමධිප්පායො සිද්ධො හොති. අථ වා මුනිනො දස්සනන්තිපි=මුනිදස්සනං, දස්සනං නාම ඛන්ති රුචි, ඛමති චෙව රුච්චති චාති අත්ථො.

දුතියගාථාය **යො ජාතමුච්ඡිජ්ජා**ති යො කිස්මිඤ්චිදෙව වත්ථුස්මිං ජාතං භූතං නිබ්බත්තං කිලෙසං, යථා උප්පන්නාකුසලප්පහාණං හොති, තථා වායමන්තො තස්මිං වත්ථුස්මිං පුන අනිබ්බත්තනවසෙන උච්ඡින්දිත්වා යො අනාගතොපි කිලෙසො තථාරූපප්පච්චයසමොධානෙ[1] නිබ්බත්තිතුං අභිමුඛීභූතත්තා වත්තමානසමීපෙ වත්තමානලක්ඛණෙන ජායන්තොති වුච්චති, තඤ්ච **න රොපයෙය්‍ය ජායන්තං**, යථා අනුප්පන්නාකුසලානුප්පාදො හොති, තථා වායමන්තො න නිබ්බත්තෙය්‍යාති අත්ථො. කථඤ්ච න නිබ්බත්තෙය්‍ය? **අස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ**, යෙන[2] පච්චයෙන සො නිබ්බත්තෙය්‍ය, තං නානුප්පවෙසෙය්‍ය න සමොධානෙය්‍ය, එවං සම්භාරවෙකල්ලකරණෙන තං න රොපයෙය්‍ය ජායන්තං; අථ වා යස්මා මග්ගභාවනාය අතීතාපි කිලෙසා උච්ඡිජ්ජන්ති ආයති විපාකාභාවෙන, වත්තමානාපි න රොපීයන්ති තදභාවෙන, අනාගතාපි චිත්තසන්තතිං නානුප්පවෙසීයන්ති උප්පත්තිසාමත්ථියවිඝාතෙන, තස්මා යො අරියමග්ගභාවනාය ජාතමුච්ඡිජ්ජ න රොපයෙය්‍ය ජායන්තං, අනාගතම්පි චස්ස ජායන්තස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ. **තමාහු එකං මුනිනං චරන්තං සො**[3] ච **අද්දක්ඛි සන්තිපදං මහෙසී**ති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. එකන්තනික්කිලෙසතාය **එකං** සෙට්ඨට්ඨෙන වා එකං; **මුනින**න්ති මුනිං, මුනීසු වා එකං; **චරන්ත**න්ති සබ්බාකාරපරිපූරාය ලොකත්ථචරියාය අවසෙසචරියාහි ච විචරන්තං; **අද්දක්ඛී**ති අද්දස; **සො**ති යො ජාතමුච්ඡිජ්ජ අරොපණෙ අනනුප්පවෙසනෙ ච සමත්ථතාය **න රොපයෙය්‍ය ජායන්තමස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ**ති වුත්තො බුද්ධමුනි; **සන්තිපද**න්ති සන්තිකොට්ඨාසං, වාසට්ඨිදිට්ඨිගතවිපස්සනානිබ්බාණභෙදාසු තීසු සම්මුතිසන්ති-තදඞ්ගසන්ති-අච්චන්තසන්තීසු සෙට්ඨං එවං අනුපස්සන්තො ලොකෙ අච්චන්තසන්තිං අද්දස **මහෙසී**ති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

---

1. කත්ථචි-සමොධානෙන. 2. කත්ථචි-යෙන යෙන 3. ප-යො.

තතියගාථාය **සඞ්ඛායා**ති ගණයිත්වා පරිච්ඡින්දිත්වා වීමංසිත්වා යථාභූතතො ඤත්වා, දුක්ඛපරිඤ්ඤාය පරිජානිත්වාති අත්ථො. **වත්ථූනී**ති යෙසු එවමයං ලොකො සජ්ජති තානි ඛන්ධායතනධාතුභෙදානි කිලෙසට්ඨානානි; **පමාය**[1] **බීජ**න්ති යං තෙසං වත්ථූනං බීජං අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං තං පමාය[1] හිංසිත්වා වධිත්වා, සමුච්ඡෙදප්පහානෙන පජහිත්වාති අත්ථො. **සිනෙහමස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ**ති යෙන තණ්හාදිට්ඨිසිනෙහෙන සිනෙහිතං තං බීජං ආයතිං පටිසන්ධිවසෙන තං යථාවුත්තං වත්ථුසස්සං විරූහෙය්‍ය, තං සිනෙහමස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ; තප්පටිපක්ඛාය මග්ගභාවනාය තං නානුප්පවෙසෙය්‍යාති අත්ථො. **ස වෙ මුනි ජාතික්ඛයන්තදස්සී**ති සො එවරූපො බුද්ධමුනි නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය ජාතියා මරණස්ස ච අන්තභූතස්ස නිබ්බානස්ස දිට්ඨත්තා ජාතික්ඛයන්තදස්සී, **තක්කං පහාය න උපෙති සඞ්ඛං** ඉමාය චතුසච්චභාවනාය නවප්පභෙදම්පි අකුසලවිතක්කං පහාය සඋපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං පත්වා ලොකත්ථචරියං කාරෙන්තො අනුපුබ්බෙන චරිමවිඤ්ඤාණක්ඛයා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුප්පත්තියා දෙවො වා මනුස්සො වාති න උපෙති සඞ්ඛං, අපරිනිබ්බුතො එව වා යථා කාමවිතක්කාදිනො තක්කස්ස අප්පහීනත්තා අයං බාලො ‘රත්තො’ති වා ‘දුට්ඨො’ති වා සඞ්ඛං උපෙති, එවං **තක්කං පහාය න උපෙති සඞ්ඛ**න්ති එවමෙපත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

චතුත්ථගාථාය **අඤ්ඤායා**ති අනිච්චාදිනයෙන ජානිත්වා; **සබ්බානී**ති අසෙසානි;[2] **නිවෙසනානී**ති කාමභවාදිකෙ භවෙ, නිවිසන්ති හි තෙසු සත්තා, තස්මා නිවෙසනානීති වුච්චන්ති. **අනිකාමයං අඤ්ඤතරම්පි තෙස**න්ති එවං දිට්ඨාදීනවත්තා තෙසං නිවෙසනානං එකම්පි අපත්ථෙන්තො **සො** එවරූපො බුද්ධ**මුනි** මග්ගභාවනාබලෙන තණ්හාගෙධස්ස විගතත්තා **වීතගෙධො**, වීතගෙධත්තා එව ච **අගිද්ධො**, න යථා එකෙ අවීතගෙධා එව සමානා අගිද්ධම්හාති පජානන්ති එවං, **නායූහතී**ති තස්ස තස්ස නිවෙසනස්ස නිබ්බත්තකං කුසලමකුසලං වා න කරොති. කිං කාරණං? **පාරගතො හි හොති** යස්මා එවරූපො සබ්බනිවෙසනානං පාරං නිබ්බානං ගතො හොතීති අත්ථො.

එවං පඨමගාථාය පුථුජ්ජනදස්සනං ගරහිත්වා අත්තනො දස්සනං පසංසන්තො දුතියගාථාය යෙහි කිලෙසෙහි පුථුජ්ජනො අනුපසන්තො හොති, තෙසං අභාවෙන අත්තනො සන්තිපදාධිගමනං පසංසන්තො තතියගාථාය යෙසු වත්ථූසු පුථුජ්ජනො තක්කං අප්පහාය තථා තථා සඞ්ඛං[3] උපෙති, තෙසු චතුසච්චභාවනාය තක්කං පහාය අත්තනො සඞ්ඛානුපගමං පසංසන්තො චතුත්ථගාථාය ආයතිම්පි යානි නිවෙසනානි කාමයමානො පුථුජ්ජනො භවතණ්හාය ආයූහති, තෙසු තණ්හාභාවෙන අත්තනො අනායූහනං පසංසන්තො චතූහි ගාථාහි අරහත්තනිකූටෙනෙව එකට්ඨුප්පත්තිකං දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

1. ම. පහාය. 2. ම. අනවසෙසානි. 3. සී. I. යං.

සබ්බාභිභූතාදි කා උප්පත්ති? මහාපුරිසො මහාභිනික්ඛමණං කත්වා අනුපුබ්බෙන සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තනාය බාරාණසිං ගච්ඡන්තො බොධිමණ්ඩස්ස ච ගයාය ච අන්තරෙ උපකෙනාජීවකෙන සමාගඤ්ඡි. තෙන ච "විප්පසන්නානි ඛො තෙ ආවුසො ඉන්ද්‍රියානී"[a]ති ආදිනා නයෙන පුට්ඨො "සබ්බාභිභූ"[a]ති ආදීනි ආහ. උපකො "හුවෙය්‍යපාවුසො"[a]ති වත්වා සීසං ඔකම්පෙත්වා උම්මග්ගං ගහෙත්වා පක්කාමි. අනුක්කමෙන ච වඞ්ගහාර[1]ජනපදෙ අඤ්ඤතරං මාගවිකගාමං පාපුණි. තමෙනං මාගවිකජෙට්ඨො දිස්වා 'අහො අප්පිච්ඡො සමණො වත්ථම්පි න නිවාසෙති, අයං ලොකෙ අරහා'ති ඝරං නෙත්වා මංසරසෙන පරිවිසිත්වා භුත්තාවිඤ්ච නං සපුත්තදාරො වන්දිත්වා "ඉධෙව භන්තෙ වසථ, අහං පච්චයෙන උපට්ඨහිස්සාමී"ති[2] නිමන්තෙත්වා වසනොකාසං කත්වා අදාසි. සො තත්ථ වසති. මාගවිකො ගිම්හකාලෙ උදකසම්පන්නෙසු සීතලෙසු පදෙසෙසු චරිතුං[3] දූරං අපක්කන්තෙසු මිගෙසු තත්ථ ගච්ඡන්තො 'අම්හාකං අරහන්තං සක්කච්චං උපට්ඨහෙය්‍යාසූ'ති ජාවං[4] නාම ධීතරං ආණාපෙත්වා අගමාසි සද්ධිං පුත්තභාතුකෙහි. සා චස්ස ධීතා දස්සනීයා හොති කොට්ඨාසසම්පන්නා. දුතියදිවසෙ උපකො ඝරං ආගතො තං දාරිකං සබ්බං උපචාරං කත්වා පරිවිසිතුං උපගතං දිස්වා රාගෙන අභිභූතො භුඤ්ජිතුම්පි අසක්කොන්තො භාජනෙන භත්තං ආදාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා භත්තං එකමන්තෙ නික්ඛිපිත්වා "සචෙ ජාවං[4] ලභාමි, ජීවාමි; නො චෙ මරාමී"ති නිරාහාරො සයි.

සත්තමෙ දිවසෙ මාගවිකො ආගන්ත්වා ධීතරං උපකස්ස පවත්තිං පුච්ඡි. සා 'එකදිවසමෙව ආගන්ත්වා පුන නාගතපුබ්බො'ති ආහ. මාගවිකො ආගතවෙසෙනෙව නං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිස්සාමීති තං ඛණංයෙව ගන්ත්වා 'කිං භන්තෙ අඵාසුක'න්ති පාදෙ පරාමසන්තො පුච්ඡි. උපකො නිත්ථුනන්තො පරිවත්තති යෙව. සො "වද භන්තෙ! යං මයා සක්කා කාතුං, සබ්බං කරිස්සාමී"ති ආහ. උපකො සචෙ ජාවං[4] ලභාමි, ජීවාමි; නො චෙ අයමෙව මරණසෙය්‍යා"ති ආහ. ජානාසි පන භන්තෙ කිඤ්චි සිප්පන්ති. න ජානාමීති. න භන්තෙ කිඤ්චි සිප්පං අජානන්තෙන සක්කා ඝරාවාසං අධිට්ඨාතුන්ති. සො ආහ: නාහං කිඤ්චි සිප්පං ජානාමි, අපිච තුම්හාකං මංසහාරකො භවිස්සාමි, මංසඤ්ච වික්කිණිස්සාමීති. මාගවිකො අම්හාකම්පි එතදෙව රුච්චතීති උත්තරසාටකං දත්වා ඝරං ආනෙත්වා ධීතරං අදාසි. තෙසං සංවාසමන්වාය පුත්තො විජායි. සුභද්දොතිස්ස නාමං අකංසු. ජාවා පුත්තතොසනගීතෙන උපකං උප්පණ්ඩෙසි. සො අසහන්තො "භද්දෙ අහං අනන්තජිනස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමී"ති මජ්ඣිමදෙසාභිමුඛො පක්කාමි. භගවා ච තෙන සමයෙන සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනමහාවිහාරෙ. අථ ඛො භගවා පටිගච්චෙව භික්ඛූ ආණාපෙසි: යො භික්ඛවෙ අනන්ත

1. කත්ථචි-වඞ්ග.
2. බහූසු-පච්චයෙනාති.
3. පා. චසිතුං.
4. ඉං-ජාවං

a. මජ්ඣිමනිකාය.

ජිනොති පුච්ඡමානො ආගච්ඡති, තස්ස මං දස්සෙය්‍යාථාති. උපකොපි ඛො අනුපුබ්බෙනෙව සාවත්ථිං ආගන්ත්වා විහාරමජ්ඣෙ ඨත්වා. "ඉමස්මිං විහාරෙ මම සහායො අනන්තජිනො නාම අත්ථි, සො කුහිං වසතී"ති පුච්ඡි. තං භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං නයිංසු. භගවා තස්සානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. සො දෙසනාපරියොසානෙ අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි. භික්ඛූ තස්ස පුබ්බපවත්තිං සුත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං: භගවා පඨමං නිස්සිරීකස්ස නග්ගසමණස්ස ධම්මං දෙසෙසීති. භගවා තං කථාසමුට්ඨානං විදිත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාති. තෙ සබ්බං කථෙසුං. තතො භගවා "න භික්ඛවෙ තථාගතො අහෙතු අප්පච්චයා ධම්මං දෙසෙති,[1] නිම්මලා තථාගතස්ස දෙසනා, න සක්කා තත්ථ දොසං දට්ඨුං, තෙන භික්ඛවෙ ධම්මදෙසනූපනිස්සයෙන උපකො එතරහි අනාගාමී ජාතො"ති වත්වා අත්තනො දෙසනාමලාභාවදීපිකං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: සාසවෙසු සබ්බඛන්ධායතනධාතූසු ඡන්දරාගප්පහානෙන තෙහි අනභිභූතත්තා සයඤ්ච තෙ ධම්මෙ සබ්බෙ අභිභුය්‍ය පවත්තත්තා **සබ්බාභිභුං**, තෙසඤ්ච අඤ්ඤෙසඤ්ච සබ්බධම්මානං **සබ්බා**කාරෙන විදිතත්තා **සබ්බවිදුං**, තාය **සබ්බ**ධම්මදෙසනසමත්ථාය **සොභනාය** මෙධාය සමන්නාගතත්තා **සුමෙධං**, යෙසං තණ්හාදිට්ඨි**ලෙපානං** වසෙන සාසවක්ඛන්ධාදිභෙදෙසු ධම්මෙසු උපලිප්පන්ති, තෙසං **ලෙපානං** අභාවා තෙසු **සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනූපලිත්තං**, තෙසු ච සබ්බධම්මෙසු ඡන්දරාගාභාවෙන සබ්බෙ තෙ ධම්මෙ ජහිත්වා ඨිතත්තා **සබ්බඤ්ජහං**, උපධිවිවෙකනින්නෙන චිත්තෙන තණ්හක්ඛයෙ නිබ්බාණෙ **විසෙසෙන** මුත්තත්තා **තණ්හක්ඛයෙ විමුත්තං**, අධිමුත්තන්ති වුත්තං හොති. **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** තම්පි පණ්ඩිතා සත්තා[2] මුනිං **වෙදයන්ති** ජානන්ති, පස්සථ යාව පටිවිසිට්ඨොවායං මුනි, තස්ස කුතො දෙසනාමලන්ති අත්තානං විභාවෙති. විභාවනත්ථො හි **එත්ථ වා සද්දොති**. කෙචි පන වණ්ණයන්ති: උපකො තදා තථාගතං දිස්වාපි අයං බුද්ධමුනීති න සද්දහති. එවං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං, තතො භගවා–සද්දහතු වා මා වා, ධීරා පන තං මුනිං වෙදයන්තීති දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමභාසි.[3]

පඤ්ඤාබලන්ති කා උප්පත්ති? අයං ගාථා රෙවතත්ථෙරං ආරබ්භ වුත්තා. තත්ථ "ගාමෙ වා යදි වා'රඤ්ඤෙ"[a]ති ඉමිස්සා ගාථාය වුත්තනයෙන[4] රෙවතත්ථෙරස්ස ආදිතොප්පභුති පබ්බජ්ජා, පබ්බජිතස්ස ඛදිරවනෙ විහාරො, තත්ථ විහරතො විසෙසාධිගමො, භගවතො තත්ථ ගමනපච්චාගමනඤ්ච වෙදිතබ්බං. පච්චාගතෙ පන භගවති යො සො මහල්ලකො භික්ඛු උපාහනං සම්මුසිත්වා පටිනිවත්තෙන්තො ඛදිරරුක්ඛෙ ආලග්ගිතං දිස්වා සාවත්ථියං අනුප්පත්තො විසාඛාය උපාසිකාය "කිං

1. පා., සී. II. දෙසෙසි.
2. කත්ථචි-සත්තා.
3. පා. ගාථමාභාසි.
4. සී. පා. වුත්තවණ්ණනා.
a. ධම්මපද.

භන්තෙ රෙවතත්ථෙරස්ස වසනොකාසො රමණීයො”ති භික්ඛූ පුච්ඡි මාතාය යෙහි භික්ඛූහි පසංසිතො තෙ අපසාදෙන්තා “උපාසිකෙ එතෙ තුච්ඡං භණන්ති, න සුන්දරො භූමිප්පදෙසො, අතිලූඛං කක්ඛළං ඛදිරවනමෙවා”ති ආහ. සො විසාඛාය ආගන්තුකභත්තං භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාභත්තං මණ්ඩලමාළෙ සන්නිපතිතෙ භික්ඛූ උජ්ඣාපෙන්තො ආහ: කිං ආවුසො රෙවතස්ස සෙනාසනෙ රමණීයං තුම්හෙහි දිට්ඨන්ති. භගවා තං සුත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන පරිසමජ්ඣං පත්වා බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාති. තෙ ආහංසු: රෙවතං භන්තෙ ආරබ්භ කථා උප්පන්නා: එවං නවකම්මිකො කදා සමණධම්මං කරිස්සතීති. න භික්ඛවෙ රෙවතො නවකම්මිකො, අරහං රෙවතො ඛීණාසවොති වත්වා තං ආරබ්භ තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: දුබ්බලකර[1] කිලෙසප්පහාණසාධකෙන විකුබ්බණාධිට්ඨානප්පභෙදෙන වා පඤ්ඤාබලෙන සමන්නාගතත්තා **පඤ්ඤාබලං**, චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන ධුතඞ්ගවතෙන ච උප්පන්නත්තා **සීලවතූපපන්නං**, මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා ඉරියාපථසමාධිනා ච **සමාහිතං**, උපචාරප්පණාභෙදෙන ඣානෙන ඣානෙ වා රතත්තා **ඣානරතං**, සතිවෙපුල්ලප්පත්තත්තා **සතීමං**, රාගාදිසඞ්ගතො පමුත්තත්තා **සඞ්ගාපමුත්තං**, පඤ්චචෙතොඛිලචතුආසවාභාවෙන **අඛිලං අනාසවං**, **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** තම්පි එවං පඤ්ඤාදිගුණසංයුත්තං සඞ්ගාදිදොසවියුත්තං පණ්ඩිතා සත්තා[2] මුනිං වා වෙදයන්ති, පස්සථ යාව පතිවිසිට්ඨොවායං ඛීණාසවමුනි, සො නවකම්මිකොති වා කදා සමණධම්මං කරිස්සතීති වා කථං වත්තබ්බො, සො හි පඤ්ඤාබලෙන තං විහාරං නිට්ඨපෙසි න නවකම්මකරණෙන, කතකිච්චොව සො, න ඉදානි සමණධම්මං කරිස්සතීති රෙවතත්ථෙරං විභාවෙති, විභාවනත්ථො හි එත්ථ වා සද්දොති.

එකං චරන්තන්ති කා උප්පත්ති? බොධිමණ්ඩතොප්පභුති යථාක්කමං කපිලවත්ථුං අනුප්පත්තෙන භගවති පිතාපුත්තසමාගමෙ වත්තමානෙ භගවා සම්මොදමානෙන රඤ්ඤා සුද්ධොදනෙන “තුම්හෙ භන්තෙ ගහට්ඨකාලෙ ගන්ධකරණ්ඩකෙ වාසිතානි කාසිකාදීනි දුස්සානි නිවාසෙත්වා ඉදානි කථං ජිණ්ණකානි පංසුකූලකානි ධාරෙථා'ති එවමාදීනි වුත්තො රාජානං අනුනයමානො:-

“යං ත්වං තාත වදෙසි[3] පත්තුණ්ණං තූලකාසිකං,
පංසුකූලං තතො සෙය්‍යං එතං මෙ අභිපත්ථිත”න්ති

ආදීනි වත්වා ලොකධම්මෙහි අත්තනො අවිකම්පභාවං දස්සෙන්තො රඤ්ඤො ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සත්තපදගාථමභාසි.

---

1. ප-තර. 2. කත්ථචි-සන්තා. 3. ප-වදෙ වත්ථ. කත්ථචි-වදෙ මය්හං.

තස්සත්ථො: පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතාදීහි **එකං**, ඉරියාපථාදීහි චරියාහි **චරන්තං**, මොනෙය්‍යධම්මසමන්නාගමෙන **මුනිං**, සබ්බට්ඨානෙසු පමාදාභාවතො **අප්පමත්තං**, අක්කොසනගරහණාදිභෙදාය නින්දාය වණ්ණනත්ථොමනාදිභෙදාය පසංසාය චාති ඉමාසු **නින්දාපසංසාසු** පටිසඞ්ඛානුනයවසෙන **අවෙධමානං**, නින්දාපසංසාමුඛෙන චෙත්ථ අට්ඨපි ලොකධම්මා වුත්තාති වෙදිතබ්බං. **සීහංව** භෙරිසද්දාදීසු **සද්දෙසු** අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු පකතිවිකාරානුපගමෙන **අසන්තසන්තං** පන්තෙසු[1] වා සෙනාසනෙසු සන්තාසාභාවෙන, **වාතංව** සුත්තමයාදිභෙදෙ **ජාලම්හි** චතූහි මග්ගෙහි තණ්හාදිට්ඨිජාලෙ **අසජ්ජමානං** අට්ඨසු වා ලොකධම්මෙසු පටිසඞ්ඛානුනයවසෙන අසජ්ජමානං, **පදුමංව තොයෙන** ලොකෙ ජාතම්පි–යෙසං තණ්හාදිට්ඨිලෙපානං වසෙන සත්තා ලොකෙන ලිප්පන්ති, තෙසං ලෙපානං පහීනත්තා ලොකෙන **අලිප්පමානං**, නිබ්බානගාමිමග්ගං උප්පාදෙත්වා තෙන මග්ගෙන **නෙතාරමඤ්ඤෙසං** දෙවමනුස්සානං, අත්තනො පන අඤ්ඤෙන කෙනචි මග්ගං දස්සෙත්වා[2] අනෙතබ්බත්තා **අනඤ්ඤනෙය්‍යං තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** බුද්ධමුනිං වෙදයන්තීති අත්තානං විභාවෙති. සෙසමෙත්ථ උත්තාන[3]මෙව.

සො ඔගහනෙති කා උප්පත්ති? භගවතො පරමාභිසම්බුද්ධස්ස චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පූරිතදසපාරමී-දසඋපපාරමී-දසපරමත්ථපාරමිප්පභෙදං අභිනීහාරගුණං පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ අභිනිබ්බත්තිගුණං තත්ථ නිවාසගුණං මහාවිලොකනගුණං ගබ්භාවක්කන්තිං ගබ්භවාසං ගබ්භාභිනික්ඛමණං පදවීතිහාරං දිසාවිලොකනං බ්‍රහ්මගජ්ජනං මහාභිනික්ඛමණං මහාපධානං අභිසම්බොධිං ධම්මචක්කප්පවත්තනං චතුබ්බිධං මග්ගඤාණං ඵලඤාණං අට්ඨසු පරිසාසු අකම්පනඤාණං දසබලඤාණං චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤාණං පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදකඤාණං ඡබ්බිධමසාධාරණඤාණං අට්ඨවිධං සාවක[4]සාධාරණං බුද්ධඤාණං චතුද්දසවිධං බුද්ධඤාණං අට්ඨාරසබුද්ධගුණපරිච්ඡෙදකඤාණං එකූනවීසතිවිධං පච්චවෙක්ඛණඤාණං සත්තසත්තතිවිධඤාණං ඉච්චාදිගුණසතසහස්සෙ නිස්සාය පවත්තං මහාලාභසක්කාරං අසහමානෙහි තිත්ථියෙහි උය්‍යොජිතාය චිඤ්චමාණවිකාය "එකං ධම්මං අතීතස්ස"[a]ති ඉමිස්සා ගාථාය වත්ථුම්හි වුත්තනයෙනෙව චතුපරිසමජ්ඣෙ භගවතො අයසෙ උප්පාදිතෙ තප්පච්චයා භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං: එවරූපෙපි නාම අයසෙ උප්පන්නෙ න භගවතො චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං අත්ථීති. තං සුත්වා භගවා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන පරිසමජ්ඣං පත්වා බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාති. තෙ සබ්බං ආරොචෙසුං. තතො භගවා–බුද්ධා නාම භික්ඛවෙ අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු තාදිනො හොන්තීති වත්වා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

---

1. පන්තෙසු & කත්ථචි-පත්ථෙසු.
2. පා. සී. දෙසෙත්වා.
3. පා. වුත්තනය.
4. බහූසු-සාවකා.

a. ධම්මපද.

තස්සත්ථො: යථා නාම ඔගහනෙ මනුස්සානං නහානතිත්ථෙ අඞ්ගඝංසනත්ථාය චතුරස්සෙ වා අට්ඨංසෙ වා ථම්භෙ නිඛාතෙ උච්චාකුලීනාපි[1] නීචකුලීනාපි[1] අඞ්ගං ඝංසන්ති, න තෙන ථම්භස්ස උන්නති වා ඔනති වා හොති, එවමෙවං **යො ඔගහනෙ ථම්භොරිවාභිජායති, යස්මිං පරෙ වාචාපරියන්තං වදන්ති,** කිං වුත්තං හොති? **යස්මිං** වත්ථුස්මිං **පරෙ** තිත්ථියා වා අඤ්ඤෙ වා වණ්ණවසෙන උපරිමං වා අවණ්ණවසෙන හෙට්ඨිමං වා **වාචං පරියන්තං වදන්ති,** තස්මිං වත්ථුස්මිං අනුනයං වා පටිඝං වා අනාපජ්ජමානො තාදිභාවෙන යො ඔගහනෙ ථම්භොරිව භවතීති. **තං වීතරාගං සුසමාහිතින්ද්‍රියන්ති** තං ඉට්ඨාරම්මණෙ රාගාභාවෙන වීතරාගං අනිට්ඨාරම්මණෙ ච දොසමොහාභාවෙන සුසමාහිතින්ද්‍රියං සුට්ඨු වා සමොධානෙත්වා ඨපිතින්ද්‍රියං, අවික්ඛිත්තින්ද්‍රියං අලොලින්ද්‍රියන්තිපි වුත්තං හොති. **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** බුද්ධමුනිං වෙදයන්ති, තස්ස කථං චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං භවිස්සතීති අත්තානං විභාවෙති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

යො වෙ ඨිතත්තොති කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරා සෙට්ඨිධීතා පාසාදා ඔරුය්හ හෙට්ඨාපාසාදෙ තන්තවායසාලං ගන්ත්වා තසරං වට්ටෙන්තෙ[2] දිස්වා තස්ස උජුභාවෙන තප්පටිභාගනිමිත්තං අග්ගහෙසි: අහො වත සබ්බෙ[3] සත්තා කායවචීවඞ්කං පහාය තසරං විය උජුචිත්තා භවෙය්‍යුන්ති. සා පාසාදං අභිරුහිත්වාපි පුනප්පුන තදෙව නිමිත්තං ආවජ්ජන්තී නිසීදි. එවං පටිපන්නාය චස්සා න චිරස්සෙව අනිච්චලක්ඛණං පාකටං අහොසි, තදනුසාරෙනෙව ච දුක්ඛානත්තලක්ඛණානිපි. අථස්සා තයොපි භවා ආදිත්තා විය උපට්ඨහිංසු. තං තථා විපස්සමානං ඤත්වා භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව ඔභාසං මුඤ්චි. සා ඔභාසං දිස්වා කිං ඉදන්ති ආවජ්ජන්තී භගවන්තං පස්සෙ නිසින්නමිව දිස්වා උට්ඨාය පඤ්ජලිකා අට්ඨාසි. අථස්සා භගවා සප්පායං විදිත්වා ධම්මදෙසනාවසෙන ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: **යො වෙ** එකග්ගචිත්තතාය අකුප්පවිමුත්තිතාය ච වුඩ්ඪිහානීනං අභාවතො වික්ඛීණජාතිසංසාරත්තා භවන්තරූපගමනාභාවතො ච **ඨිතත්තො,** පහීණකායවචීමනොවඞ්කතාය අගතිගමනාභාවෙන වා **තසරංව උජු,** හිරොත්තප්පසම්පන්නත්තා **ජිගුච්ඡති කම්මෙහි පාපකෙහි** පාපකානි කම්මානි ගූථගතං විය මුත්තගතං විය ච ජිගුච්ඡති, හිරීයතීති වුත්තං හොති. යොගවිභාගෙනපි හි උපයොගත්ථෙ කරණවචනං සද්දසත්ථෙ සිජ්ඣති. **වීමංසමානො විසමං සමඤ්චා**ති කායවිසමාදිවිසමං කායසමාදිසමඤ්ච පහාණභාවනාකිච්චවසෙන[4] මග්ගපඤ්ඤාය වීමංසමානො උපපරික්ඛමානො; **තං වාපි ඛීණාසවං ධීරා මුනිං වෙදයන්තී**ති. කිං වුත්තං හොති? යථාවුත්තෙන නයෙන මග්ගපඤ්ඤාය වීමංසමානො විසමං සමඤ්ච යො

1. පා. සී II. කුලීනොපි.
2. කත්ථචි-වඩ්ඪෙන්තෙ.
3. කත්ථචි-වතස්ස සබ්බ.
4. කත්ථචි-සවණෙන & සාධනෙන.

වෙ ඨිතත්තො හොති, සො එවං තසරංව උජු හුත්වා කිඤ්චි වීතික්කමං අනාපජ්ජන්තො ජිගුච්ඡති කම්මෙහි පාපකෙහි, **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** යතො ඊදිසො හොතීති ඛීණාසවමුනිං දස්සෙන්තො අරහත්තනිකූටෙන ගාථං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සෙට්ඨිධීතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. එත්ථ ච විකප්පෙ වා සමුච්චයෙ වා **වා** සද්දො දට්ඨබ්බො.

යො සඤ්ඤතත්තොති කා උප්පත්ති? භගවති කිර ආළවියං විහරන්තෙ ආළවීනගරෙ අඤ්ඤතරො තන්තවායො සත්තවස්සිකං ධීතරං ආණාපෙසි: අම්ම හීයො අවසිට්ඨතසරං න බහුං, තසරං වට්ටෙත්වා ලහුං තන්තවායසාලං ආගච්ඡෙය්‍යාසි මා ඛො චිරායීති, සා සාධූති සම්පටිච්ඡි, සො සාලං ගන්ත්වා තන්තං විනෙන්තො[1] අට්ඨාසි. තං දිවසඤ්ච භගවා මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො තස්සා දාරිකාය සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීති පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයඤ්ච දිස්වා පගෙව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පත්තචීවරමාදාය නගරං පාවිසි. මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා අද්ධා අජ්ජ කොචි අනුග්ගහෙතබ්බො අත්ථි, පගෙව පවිට්ඨො භගවාති භගවන්තං උපගච්ඡිංසු. භගවා-යෙන මග්ගෙන සා දාරිකා පිතුසන්තිකං ගච්ඡති, තස්මිං අට්ඨාසි. නගරවාසිනො තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා පරිප්ඵොසෙත්වා පුප්ඵූපහාරං කත්වා විතානං බන්ධිත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. මහාජනකායො පරිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. දාරිකා තං පදෙසං පත්තා මහාජනපරිවුතං භගවන්තං දිස්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන[2] වන්දි.[3] තං භගවා ආමන්තෙත්වා පුච්ඡි: දාරිකෙ කුතො ආගතාසීති. න ජානාමි භගවාති. කුහිං ගමිස්සසීති. න ජානාමි භගවාති. න ජානාසීති. ජානාමි භගවාති. ජානාසීති. න ජානාමි භගවාති. තං සුත්වා මනුස්සා උජ්ඣායන්ති: පස්සථ භො අයං දාරිකා අත්තනො ඝරා ආගතාපි භගවතා පුච්ඡියමානා න ජානාමීති ආහ, තන්තවායසාලං ගච්ඡන්තී වාපි න ජානාමීති ආහ, න ජානාසීති වුත්තා ජානාමීති, ජානාසීති වුත්තා න ජානාමීති, සබ්බං පච්චනීකමෙව කරොතීති. භගවා මනුස්සානං තමත්ථං පාකටං කාතුකාමො තං පුච්ඡි: කිං මයා පුච්ඡිතං? කිං තයා වුත්තන්ති. සා ආහ: න මං භන්තෙ භගවා කොචි න ජානාති, ඝරතො ආගතා තන්තවායසාලං ගච්ඡතීති. අපිච මං තුම්හෙ පටිසන්ධිවසෙන පුච්ඡථ: කුතො ආගතාසීති, චුතිවසෙන පුච්ඡථ: කුහිං ගමිස්සසීති. අහඤ්ච න ජානාමි කුතො චම්හි ආගතා නිරයා වා දෙවලොකා වාති, න හි ජානාමි කුහිම්පි ගච්ඡිස්සං නිරයං වා දෙවලොකං වාති, තස්මා න ජානාමීති අවචං. තතො මං භගවා මරණං සන්ධාය පුච්ඡි: න ජානාසීති; අහඤ්ච ජානාමි සබ්බෙසං මරණං ධුවන්ති, තෙනාවොචං ජානාමීති, තතො මං භගවා මරණකාලං සන්ධාය පුච්ඡි: ජානාසීති, අහඤ්ච න ජානාමි කදාපි මරිස්සාමි කිං අජ්ජ උදාහු සෙවති, තෙනාවොචං: න ජානාමීති. භගවා

1. ප-විතනෙන්තො. 2. සී. පා. පඤ්චපතිට්ඨිතං. 3. ප-වන්දිත්වා අට්ඨාසි. 4. කත්ථචි-තං.

තාය විස්සජ්ජිතං පඤ්හං සාධු සාධූති අනුමොදි. මහාජනකායොපි යාව පණ්ඩිතායං දාරිකාති සාධුකාරසහස්සානි අදාසි. අථ භගවා දාරිකාය සප්පායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො :-

“අන්ධභූතො අයං ලොකො තනුකෙත්ථ විපස්සති,
සකුන්තො ජාලමුත්තොව අප්පො සග්ගාය ගච්ඡතී[a]”ති

ඉමං ගාථමාහ. සා ගාථාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානඤ්ච ධම්මාභිසමයො අහොසි.

සා භගවන්තං වන්දිත්වා පිතුසන්තිකං අගමාසි. පිතා තං දිස්වා ‘චිරෙනාගතා’ති රුට්ඨො වෙගෙන තන්තෙ වෙමං පක්ඛිපි, තං නික්ඛමිත්වා දාරිකාය කුච්ඡිං භින්දි. සා තත්ථෙව කාලමකාසි. සො දිස්වා “නාහං මම ධීතරං පහරිං, අපිච ඛො ඉමං වෙගසා වෙමං නික්ඛමිත්වා ඉමිස්සා කුච්ඡිං භින්දි, ජීවති නු ඛො න නු ඛො”ති වීමංසන්තො මතං දිස්වා චින්තෙසි: මනුස්සා මං ඉමිනා ධීතා මාරිතා”ති ඤත්වා උපක්කොසෙය්‍යුං, තෙන රාජාපි ගරුකං දණ්ඩං පණෙය්‍ය, හන්දාහං පටිගච්චෙව පලායාමීති. සො දණ්ඩභයෙන පලායන්තො භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ නිවසන්තානං භික්ඛූනං වසනොකාසං පාපුණි. තෙ ච භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තෙ තං පබ්බාජෙත්වා තචපඤ්චකං කම්මට්ඨානං අදංසු. සො තං උග්ගහෙත්වා වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි, තෙ ච තස්ස ආචරියුපජ්ඣායා. අථ මහාපවාරණාය සබ්බෙව භගවතො සන්තිකං ආගමිංසු:[1] විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙස්සාමාති. භගවා පවාරෙත්වා වුත්ථවස්සො භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගාමනිගමාදීසු චාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන ආලවිං අගමාසි. තත්ථ මනුස්සා භගවන්තං නිමන්තෙත්වා දානාදීනි කරොන්තා තං භික්ඛුං දිස්වා “ධීතරං මාරෙත්වා ඉදානි කං මාරෙතුකාමො ආගතොසී”ති[2] ආදීනි වත්වා උප්පණ්ඩෙසුං. භික්ඛූ තං සුත්වා උපට්ඨානවෙලාය උපසඞ්කමිත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා න “භික්ඛවෙ අයං භික්ඛු ධීතරං මාරෙසි, සා අත්තනො කම්මෙන මතා”ති වත්වා තස්ස භික්ඛුනො මනුස්සෙහි දුබ්බිජානං ඛීණාසවමුනිභාවං පකාසෙන්තො භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: **යො** තීසුපි කම්මද්වාරෙසු සීලසංයමෙන **සංයතත්තො**, කායෙන වා වාචාය වා චෙතසා වා හිංසාදිකං **න කරොති පාපං**, තඤ්ච ඛො පන **දහරො වා** දහරවයෙ ඨිතො **මජ්ඣිමො වා** මජ්ඣිමවයෙ ඨිතො, එතෙනෙව නයෙන ථෙරො වා පච්ඡිමවයෙ ඨිතොති කදාචිපි න කරොති. කිං කාරණං?[3] **යතත්තො** යස්මා අනුත්තරාය විරතියා සබ්බපාපෙහි උපරතචිත්තොති වුත්තං හොති. ඉදානි **මුනි අරොසනෙය්‍යො න රොසෙති කඤ්චී**ති එතෙසං පදානං අයං යොජනා ච අධිප්පායො ච: සො ඛීණාසවමුනි **අරොසනෙය්‍යො** ධීතුමාරකොති වා

1. බහුසු-අගමිංසු. 3. කත්ථචි-කාරණා. a. ධම්මපද 174.
2. කත්ථචි-මාරෙතුකාමාගතොසීති & මාරෙතුමාගතොසීති.

පෙසකාරෙති[1] වා එවමාදිනා නයෙන කායෙන වා වාචාය වා රොසෙතුං ඝට්ටෙතුං බාධෙතුං අරහො න හොති. **සොපි හි න රොසෙති කඤ්චි** නාහං මම ධීතරං මාරෙමි, ත්වං මාරෙසි, තුම්හාදිසො වා මාරෙසීති ආදීනි වත්වා කඤ්චි න රොසෙති න ඝට්ටෙති න බාධෙති, තස්මා සොපි න රොසනෙය්‍යො, අපිච ඛො පන "තිට්ඨතු නාගො මා නාගං ඝට්ටෙසි, නමො කරොහි නාගස්සා[a]"ති වුත්තනයෙන නමස්සිතබ්බො යෙව හොති. **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්තීති** එත්ථ පන තම්පි ධීරාව මුනිං වෙදයන්තීති එවං පදවිභාගො වෙදිතබ්බො. අධිප්පායො වෙත්ථ: තං අයං අරොසනෙය්‍යොති එතෙ බාලමනුස්සා අජානිත්වා රොසෙන්ති, යෙ පන ධීරා හොන්ති, තෙ ධීරාව තම්පි මුනිං වෙදයන්ති අයං ඛීණාසවමුනීති ජානන්තීති.

යදග්ගතොති කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර පඤ්චග්ගදායකො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. සො නිප්ඵජ්ජමානෙසු සස්සෙසු ඛෙත්තග්ගං රාසග්ගං කොට්ඨග්ගං කුම්භිඅග්ගං භොජනග්ගන්ති ඉමානි පඤ්ච අග්ගානි දෙති. තත්ථ පඨමපක්කානි යෙව සාලියවගොධූමසීසානි ආහරාපෙත්වා යාගුපායාසපුථුකාදීනි පටියාදෙත්වා "අග්ගස්ස දාතා මෙධාවී අග්ගං සො අධිගච්ඡතී[b]"ති එවංදිට්ඨිකො හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දානං දෙති, ඉදමස්ස ඛෙත්තග්ගදානං; නිප්ඵන්නෙසු පන සස්සෙසු ලායිතෙසු මද්දිතෙසු ච වරධඤ්ඤානි ගහෙත්වා තථෙව දානං දෙති, ඉදමස්ස රාසග්ගදානං; පුන තෙහි ධඤ්ඤෙහි කොට්ඨාගාරානි පූරාපෙත්වා[2] පඨමකොට්ඨාගාරවිවරණෙ පඨමනීහටානි ධඤ්ඤානි ගහෙත්වා තථෙව දානං දෙති, ඉදමස්ස කොට්ඨග්ගදානං; යං යදෙව පනස්ස ඝරෙ රන්ධන්ති, තතො අග්ගං අනුප්පන්නපබ්බජිතානං අදත්වා අන්තමසො දාරකානම්පි න කිඤ්චි දෙති, ඉදමස්ස කුම්භිඅග්ගදානං; පුන අත්තනො භොජනකාලෙ පඨමූපනීතං භොජනං පුරෙභත්තකාලෙ සඞ්ඝස්ස පච්ඡාභත්තකාලෙ සම්පත්තයාචකානං තදභාවෙ අන්තමසො සුනඛානම්පි අදත්වා න භුඤ්ජති, ඉදමස්ස භොජනග්ගදානං. එවං සො පඤ්චග්ගදායකොත්වෙව අභිලක්ඛිතො අහොසි.

අථෙකදිවසං භගවා පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රාහ්මණියා ච සොතාපත්තිමග්ගූපනිස්සයං විදිත්වා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා අතිප්පගෙව ගන්ධකුටිං පාවිසි. භික්ඛූ පිහිතද්වාරං ගන්ධකුටිං දිස්වා "අජ්ජ භගවා එකකො යෙව ගාමං පවිසිතුකාමො"ති ඤත්වා භික්ඛාචාරවෙලායං ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං කත්වා පිණ්ඩාය පවිසිංසු. භගවාපි බ්‍රාහ්මණස්ස භොජනවෙලායං නික්ඛමිත්වා සාවත්ථිං පාවිසි. මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා 'එවං නූනං අජ්ජ කොචි සත්තො අනුග්ගහෙතබ්බො අත්ථි, තථා හි: භගවා එකකො පවිට්ඨො'ති ඤත්වා න භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු නිමන්තනත්ථාය. භගවාපි අනුපුබ්බෙන බ්‍රාහ්මණස්සෙව ඝරද්වාරං සම්පත්වා අට්ඨාසි.

---

1. සී. II. පෙසකාරකොත්. 2. ප පූරෙත්වා. a. මජ්ඣිම-නි. b. අඞ්ගුත්තරනි.

තෙන ච සමයෙන බ්‍රාහ්මණො භාජනං ගහෙත්වා නිසින්නො හොති, බ්‍රාහ්මණී පණ්ණස්ස බීජනිං ගහෙත්වා ඨිතා; සා භගවන්තං දිස්වා 'සචායං බ්‍රාහ්මණො පස්සෙය්‍ය, පත්තං ගහෙත්වා සබ්බභොජනං දදෙය්‍ය, තතො මෙ පුන පචිතබ්බං භවෙය්‍යා'ති චින්තෙත්වා අප්පසාදඤ්ච මච්ඡෙර මලඤ්ච[1] උප්පාදෙත්වා යථා බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං න පස්සති, එවං තාලවණ්ටෙන පටිච්ඡාදෙසි. භගවා තං ඤත්වා සරීරාභං මුඤ්චි, තං බ්‍රාහ්මණො සුවණ්ණොභාසං දිස්වා කිමෙතන්ති උල්ලොකෙන්තො අද්දස භගවන්තං වාරෙ ඨිතං. බ්‍රාහ්මණීපි 'දිට්ඨො'තෙන[2] භගවා'ති තාවදෙව තාලවණ්ටං නික්ඛිපිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතං වන්දි. වන්දිත්වා චස්සා උට්ඨහන්තියා සප්පායං විදිත්වා භගවා:-

"සබ්බසො නාමරූපස්මිං යස්ස නත්ථි මමායිතං,
අසතා ච න සොචති ස වෙ භික්ඛූති වුච්චතී[a]"ති

ඉමං ගාථමභාසි, සා ගාථාපරියොසානෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

බ්‍රාහ්මණොපි භගවන්තං අන්තොඝරං පවෙසෙත්වා වරාසනෙ නිසීදාපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා අත්තනො උපනීතභොජනං උපනාමෙසි: තුම්හෙ භන්තෙ සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා, සාධු මෙතං භොජනං අත්තනො පත්තෙ පතිට්ඨාපෙථාති. භගවා තස්ස අනුග්ගහත්ථං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. කතභත්තකිච්චො ච බ්‍රාහ්මණස්ස සප්පායං විදිත්වා ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: **යං** කුම්භිතො පඨමමෙව ගහිතත්තා **අග්ගතො**, අඩ්ඪාවසෙසාය කුම්භියා ආගන්ත්වා තතො ගහිතත්තා **මජ්ඣතො**, එකද්විකටච්ඡුමත්තාවසෙසාය කුම්භියා ආගන්ත්වා තතො ගහිතත්තා **සෙසතො වා පිණ්ඩං ලභෙථ, පරදත්තූපජීවී**ති පබ්බජිතො, සො හි උදකදන්තපොණං ඨපෙත්වා අවසෙසං පරෙනෙව දත්තං උපජීවති, තස්මා පරදත්තූපජීවීති වුච්චති. **නාලං ථුතුං නොපි නිපච්චවාදී**ති අග්ගතො ලද්ධා අත්තානං වා දායකං වා ථොමෙතුම්පි නාරහති පහීනානුනයත්තා. සෙසතො ලද්ධා "කිං එතං ඉමිනා දින්න"න්ති ආදිනා නයෙන දායකං නිපාතෙත්වා අප්පියවචනානි වත්තාපි න හොති පහීනපටිඝත්තා. **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** තම්පි පහීනානුනයපටිඝං ධීරාව[3] මුනිං වෙදයන්තීති බ්‍රාහ්මණස්ස අරහත්තනිකූටෙන ගාථං දෙසෙසි, ගාථාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

මුනිං චරන්තන්ති කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො සෙට්ඨිපුත්තො උතුවසෙන තීසු පාසාදෙසු සබ්බසම්පත්තීහි පරිවාරිය මානො දහරොව පබ්බජිතුකාමො හුත්වා මාතාපිතරො යාචිත්වා ඛග්ගවිසාණසුත්තෙ **කාමා හි චිත්‍රා**ති ඉමිස්සා ගාථාය අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තනයෙනෙව නික්ඛන්තුං පබ්බජිත්වා ච උපපබ්බජිත්වා ච චතුත්ථවාරෙ

1. කත්ථචි-මච්ඡෙරඤ්ච. 2. ප-එතෙන. 3 බහූසු-ච. a ධම්මපද 367.

අරහත්තං පාපුණි. තං පුබ්බපරිචයෙන භික්ඛූ භණන්ති: සමයො ආවුසො උප්පබ්බජිතුන්ති. සො අභබ්බොදානාහං ආවුසො විබ්භමිතුන්ති ආහ. තං සුත්වා භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා "එවමෙතං භික්ඛවෙ අභබ්බො සො ඉදානි විබ්භමිතු"න්ති තස්ස ඛීණාසවමුනිභාවං ආවිකරොන්තො ඉමං ගාථමාහ.

තස්සත්ථො: මොනෙය්‍යධම්මසමන්නාගමෙන **මුනිං**, එකවිහාරිතාය. පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරාසු වා චරියාසු යාය කායචි චරියාය **චරන්තං**, පුබ්බෙ විය මෙථුනධම්මෙ චිත්තං අකත්වා අනුත්තරාය විරතියා **විරතං මෙථුනස්මා**, දුතියපාදස්ස සම්බන්ධො,[1] කීදිසං මුනිං චරන්තං විරතං මෙථුනස්මාති චෙ? **යො යොබ්බනෙ න උපනිබජ්ඣතෙ ක්වචි** යො භද්‍රෙපි යොබ්බනෙ වත්තමානෙ ක්වචි ඉත්ථිරූපෙ යථා පුරෙ එවං මෙථුනරාගෙන න උපනිබජ්ඣති, අථවා **ක්වචි** අත්තනො වා පරස්ස වා **යොබ්බනෙ**– "යුවා තාවම්හි, අයං වා යුවා'ති; පටිසෙවාමි තාව කාමෙ"ති එවං රාගෙන න උපනිබජ්ඣතීති අයම්පෙත්ථ අත්ථො. න කෙවලඤ්ච විරතං මෙථුනස්මා, අපිච ඛො පන ජාතිමදාදිභෙදා **මදා**, කාමගුණෙසු සතිවිප්පවාසසඞ්ඛාතා **පමාදා**පි ච **විරතං**, එවං **මදප්පමාදා විරතත්තා** එව ච **විප්පමුත්තං** සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි, යථා වා එකො ලොකියායපි විරතියා විරතො හොති, න එවං, කිම්පන **විප්පමුත්තං විරතං** සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි විප්පමුත්තත්තා ලොකුත්තරවිරතියා විරතන්තිපි අත්ථො. **තං වාපි ධීරා**ති තම්පි ධීරා එව **මුනිං වෙදයන්ති** තුම්හෙ පන තං න වෙදියථ, තෙන එවං භණථාති දස්සෙති.

අඤ්ඤාය ලොකන්ති කා උප්පත්ති? භගවා කපිලවත්ථුස්මිං විහරති. තෙන සමයෙන නන්දස්ස ආභරණමඞ්ගලං අභිසෙකමඞ්ගලං ආවාහමඞ්ගලන්ති තීණි මඞ්ගලානි අකංසු.[2] භගවාපි තත්ථ නිමන්තිතො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා නික්ඛමන්තො නන්දස්ස හත්ථෙ පත්තමදාසි. තං නික්ඛමන්තං දිස්වා ජනපදකල්‍යාණී ආහ: තුවටං ඛො අය්‍යපුත්ත ආගච්ඡෙය්‍යාසීති. සො භගවතො ගාරවෙන හන්ද[3] භගවා පත්ත"න්ති වත්තුං අසක්කොන්තො විහාරමෙව ගතො. භගවා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ ඨත්වා "ආහර නන්ද පත්ත"න්ති ගහෙත්වා 'පබ්බජිස්සසී'ති ආහ. සො භගවතො ගාරවෙන පටික්ඛිපිතුං අසක්කොන්තො 'පබ්බජාමි භගවා'ති ආහ. තං භගවා පබ්බාජෙසි. සො ජනපදකල්‍යාණියා වචනං පුනප්පුනං සරන්තො උක්කණ්ඨි. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා නන්දස්ස අනභිරතිං විනොදෙතුකාමො 'තාවතිංසභවනං ගතපුබ්බොසි නන්දා'ති ආහ. නන්දො "නාහං භන්තෙ ගතපුබ්බො"ති අවොච. තතො තං භගවා අත්තනො ආනුභාවෙන තාවතිංසභවනං නෙත්වා වෙජයන්තපාසාදද්වාරෙ අට්ඨාසි. භගවතො ආගමනං විදිත්වා සක්කො අච්ඡරාගණපරිවුතො පාසාදා ඔරුහි. තා

1. සී. සබ්බඤ්ච.
2. අභිසෙක ගෙහප්පවෙසන විවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු (ධම්මපදට්ඨකථා.)
3. ප- ගණ්හාතු

සබ්බාපි කස්සපස්ස භගවතො සාවිකානං පාදමක්ඛණතෙලං දත්වා කකුටපාදිනියො අහෙසුං. අථ භගවා නන්දං ආමන්තෙසි: පස්සසි නො ත්වං නන්ද ඉමානි පඤ්ච අච්ඡරාසතානි කකුටපාදානීති[1] සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. මාතුගාමස්ස නාම නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනං ගහෙතබ්බන්ති සකලෙපි බුද්ධවචනෙ එතං නත්ථි, අථ ච පනෙත්ථ භගවා උපායකුසලතාය ආතුරස්ස දොසෙ උක්කිලෙදෙත්වා[2] නීහරිතුකාමො වෙජ්ජො සුභොජනං විය නන්දස්ස රාගං උක්කිලෙදෙත්වා නීහරිතුකාමො නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනගහණං අනුඤ්ඤාසි, යථා තං අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි. තතො භගවා අච්ඡරාහෙතු නන්දස්ස බ්‍රහ්මචරියෙ අභිරතිං දිස්වා[3] භික්ඛූ ආණාපෙසි: භතකවාදෙන නන්දං චොදෙථාති. සො තෙහි චොදියමානො ලජ්ජිතො යොනිසො මනසි කරොන්තො පටිපජ්ජිත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තස්ස චඞ්කමණකොටියං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි, භගවතොපි ඤාණං උදපාදි. භික්ඛූ අජානන්තා තථෙවායස්මන්තං චොදෙන්ති. භගවා "න භික්ඛවෙ ඉදානි නන්දො එවං චොදෙතබ්බො"ති තස්ස ඛීණාසවමුනිභාවං දීපෙන්තො භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: දුක්ඛසච්චවවත්ථානකරණෙන ඛන්ධාදි**ලොකං අඤ්ඤාය** ජානිත්වා වවත්ථපෙත්වා, නිරොධසච්චසච්ඡිකිරියාය **පරමත්ථදස්සිං**, සමුදයප්පහානෙන චතුබ්බිධම්පි **ඔඝං**, පහීනසමුදයත්තා රූපමදාදිවෙගසහනෙන චක්ඛාදිආයතන**සමුද්දඤ්ච අතිතරිය** අතිතරිත්වා අතික්කමිත්වා මග්ගභාවනාය, තන්නිද්දෙසා තාදීති ඉමාය තාදිලක්ඛණප්පත්තියා **තාදිං**; යො වායං කාමරාගාදිකිලෙසරාසි යෙව අවහනනට්ඨෙන ඔඝො, කුච්ඡිතගතිපරියායෙන සමුන්දනට්ඨෙන[4] සමුද්දො, සමුදයප්පහානෙනෙව තං ඔඝං **සමුද්දඤ්ච**[5] අතිතරිය, අතිතිණ්ණොඝත්තා ඉදානි තුම්හෙහි එවං වුච්චමානෙපි විකාරමනාපජ්ජනතාය තාදින්ති එවමෙපත්ථ අත්ථො ච අධිප්පායො ච වෙදිතබ්බො. **තං ඡින්නගන්ථං අසිතං අනාසව**න්ති ඉදම්පනස්ස ථුතිවචනමෙව, ඉමාය ච චතුසච්චභාවනාය චතුන්නං ගන්ථානං ඡින්නත්තා ඡින්නගන්ථං, දිට්ඨියා තණ්හාය වා කත්ථචි අනිස්සිතත්තා අසිතං, චතුන්නං ආසවානං අභාවෙන අනාසවන්ති වුත්තං හොති; **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්තී**ති තම්පි ධීරාව ඛීණාසවමුනිං වෙදයන්ති, තුම්හෙ පන අවෙදියමානා එවං භණථාති දස්සෙති.

අසමා උභොති කා උපපත්ති? අඤ්ඤතරො භික්ඛු කොසලරට්ඨෙ පච්චන්තගාමං[6] නිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්මිඤ්ච ගාමෙ මිගලුද්දකො තස්ස භික්ඛුනො වසනොකාසං ගන්ත්වා මිගෙ බන්ධති. සො අරඤ්ඤං පවිසන්තො ථෙරං ගාමං පිණ්ඩාය චරන්තම්පි[7] පස්සති, අරඤ්ඤා ආගච්ඡන්තො ගාමතො නික්ඛමන්තම්පි පස්සති, එවං අභිණ්හ

1. සී.පා. කකුටපාදීනීති.
2. සී. උපක්කිලෙදෙත්වා.
3. ම. අභිරතීති විදිත්වා.
4. බහූසු–සමුද්දනට්ඨෙන. ප–සමුදියනට්ඨෙන.
5. බහූසු–ඔඝසමුද්දං.
6. සී. II. පා. පච්චන්තිමගාමං.
7. ම. පවිසන්තම්පි.

දස්සෙන්ත ථෙරෙ ජාතසිනෙහො අහොසි. සො යදා බහුං මංසං ලභති, තදා ථෙරස්සාපි රසපිණ්ඩපාතං දෙති. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති: 'අයං භික්ඛු "අමුකස්මිං පදෙසෙ මිගා තිට්ඨන්ති චරන්ති පානීයං පිවන්තී"ති ලුද්දකස්ස ආරොචෙති, තතො ලුද්දකො මිගෙ මාරෙති, තෙන උභො සඞ්ගම්ම ජීවිකං කප්පෙන්තී'ති. අථ භගවා ජනපදචාරිකං චරමානො[1] තං ජනපදං අගමාසි, භික්ඛූ ගාමං[2] පිණ්ඩාය පවිට්ඨා තං පවත්තිං සුත්වා භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ලුද්දකෙන සද්ධිං සමානජීවිකාභාවසාධකං තස්ස භික්ඛුනො ඛීණාසවමුනිභාවං දීපෙන්තො තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: යො[3] ච භික්ඛවෙ භික්ඛු යො[3] ච ලුද්දකො එතෙ **අසමා උභො**; යං මනුස්සා භණන්ති 'සමානජීවිකා'ති තං මිච්ඡා, කිං කාරණං? **දූරවිහාරවුත්තිනො**, දූරෙ විහාරො ච වුත්ති ච තෙසන්ති= දූරවිහාරවුත්තිනො, **විහාරො**ති වසනොකාසො, සො ච භික්ඛුනො අරඤ්ඤෙ, ලුද්දකස්ස ච ගාමෙ, **වුත්තී**ති ජීවිකා, සා ච භික්ඛුනො ගාමෙ සපදානභික්ඛාචරියා, ලුද්දකස්ස ච අරඤ්ඤෙ මිගසකුණමාරණා; පුන ච පරං **ගිහී දාරපොසී** සො ලුද්දකො තෙන කම්මෙන පුත්තදාරං පොසෙති, **අමමො ච සුබ්බතො** පුත්තදාරෙසු තණ්හාදිට්ඨිමමත්ත විරහිතො සුචිවතත්තා සුන්දරවතත්තා ච සුබ්බතො සො ඛීණාසව භික්ඛු; පුනච පරං **පරපාණරොධාය ගිහී අසංයතො** සො ලුද්දකො ගිහී පරපාණරොධාය ඉතෙසං පාණානං ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදාය කාය වාචාචිත්තෙහි අසංයතො, **නිච්චං මුනී රක්ඛති පාණිනො[4] යතො** ඉතරො පන ඛීණාසවමුනි කායවාචාචිත්තෙහි නිච්චං යතො සංයතො පාණිනො[4] රක්ඛති, එවං සන්තෙ තෙ කථං සමානජීවිකා භවිස්සන්තීති.

සිඛී යථාති කා උප්පත්ති? භගවති කපිලවත්ථුස්මිං විහරන්තෙ සාකියානං කථා උදපාදි: පඨමකසොතාපන්නො පච්ඡා සොතාපත්තිං පත්තස්ස ධම්මෙන බුඩ්ඪතරො හොති. තස්මා පච්ඡා සොතාපන්නෙන භික්ඛුනා පඨමසොතාපන්නස්ස ගිහිනො අභිවාදනාදීනි කාතබ්බානීති. තං කථං අඤ්ඤතරො පිණ්ඩචාරිකො භික්ඛු සුත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා අඤ්ඤ එව හි අයං ජාති, පූජනෙය්‍යවත්ථු ලිඞ්ගන්ති සන්ධාය "අනාගාමි චෙපි භික්ඛවෙ ගිහී හොති, තෙන තදහු පබ්බජිතස්ස සාමණෙරස්සාපි අභිවාදනාදීනි කාතබ්බානෙවා"ති වත්වා පුන පච්ඡා සොතාපන්නස්සාපි භික්ඛුනො පඨමසොතාපන්නගහට්ඨතො අතිමහන්තං විසෙසං දස්සෙන්තො භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: යවායං මත්ථකෙ ජාතාය සිඛාය සබ්භාවෙන **සිඛී**, මණිදණ්ඩසදිසාය ගීවාය **නීලගීවො**ති ච මයූර[5] **විහඞ්ගමො** වුච්චති, සො යථා හරිතහංස-තම්බහංස-ඛීරහංස-කාලහංස-පාකහංස-සුවණ්ණ

1. පා. චරන්තො.
2. පා. ජනපදං.
3. සී. I. සො.
4. බහූසු-පාණිනෙ.
5. සී. II. පා. මයූර.

හංසස්ස යො'යං සුවණ්ණහංසො, තස්ස **හංසස්ස ජවෙන සොළසිම්පි කලං න උපෙති**, සුවණ්ණහංසො හි මුහුත්තෙන යොජනසහස්සම්පි ගච්ඡති, යොජනම්පි අසමත්ථො ඉතරො, දස්සනීයතාය පන උභොපි **දස්සනීයා** හොන්ති, **එවං ගිහී** පඨමසොතාපන්නොපි කිඤ්චාපි මග්ග දස්සනෙන දස්සනීයො හොති; අථ ඛො සො පච්ඡාසොතාපන්නස්සාපි මග්ගදස්සනෙන තුල්‍යදස්සනීයභාවස්සාපි **භික්ඛුනො** ජවෙන නානු කරොති, කතමෙන ජවෙන? උපරිමග්ගවිපස්සනාඤාණජවෙන, ගිහිනො හි තං ඤාණං දන්ධං හොති පුත්තදාරාදිජටාජටිතත්තා, භික්ඛුනො පන තික්ඛං හොති තස්සා ජටාය විජටිතත්තා, ස්වායමත්ථො භගවතා **මුනිනො විවිත්තස්ස වනස්මිං ඣායතොති** ඉමිනා පාදෙන[1] දීපිතො. අයං හි සෙඛමුනි භික්ඛු කායචිත්තවිවෙකෙන ච විවිත්තො හොති, ලක්ඛණාරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ච නිච්චං වනස්මිං ඣායති; කුතො ගිහිනො එවරූපො විවෙකො ච ඣානඤ්චාති. අයං හි එත්ථ අධිප්පා යොති.

මුනිසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

පඨමවග්ගො ච අත්ථවණ්ණනානයතො සමත්තො
නාමෙන උරගවග්ගොති.

---

2. 1.

යානීධ භූතානීති රතනසුත්තං. කා උප්පත්ති? අතීතෙ කිර වෙසාලියං දුබ්භික්ඛාදයො උපද්දවා උප්පජ්ජිංසු, තෙසං වූපසමනත්ථාය ලිච්ඡවයො රාජගහං ගන්ත්වා යාචිත්වා භගවන්තං වෙසාලිං ආනයිංසු, එවං ආනීතො භගවා තෙසං උපද්දවානං වූපසමනත්ථාය ඉදං සුත්තං අභාසි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. පොරාණා පනස්ස වෙසාලිවත්ථුතො පභුති උප්පත්තිං වණ්ණයන්ති. සා එවං වෙදිතබ්බා: බාරාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි ගබ්භො සණ්ඨාසි. සා තං ඤත්වා රඤ්ඤො නිවෙදෙසි. රාජා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා සම්මා පරිහරියමානගබ්භා ගබ්භපරිපාකකාලෙ විජායනඝරං පාවිසි. පුඤ්ඤවන්තීනං පච්චූසසමයෙ ගබ්භවුට්ඨානං හොති, සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තෙන පච්චූසසමයෙ අලත්තකපටලබන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසං මංසපෙසිං විජායි. තතො "අඤ්ඤා දෙවියො සුවණ්ණබිම්බසදිසෙ පුත්තෙ විජායන්ති, අග්ගමහෙසී මංස පෙසි"න්ති රඤ්ඤො පුරතො මම අවණ්ණො උප්පජ්ජෙය්‍යාති චින්තෙත්වා තෙන අවණ්ණභයෙන තං මංසපෙසිං එකස්මිං භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤෙන පටිකුජ්ජිත්වා රාජමුද්දිකාය ලඤ්ඡෙත්වා ගඞ්ගාය සොතෙ පක්ඛිපාපෙසි. මනුස්සෙහි ඡඩ්ඩිතමත්තෙ දෙවතා රක්ඛං සංවිදහිංසු. සුවණ්ණපට්ටිකඤ්චෙත්ථ ජාතිහිඞ්ගුලකෙන 'බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ග

1. කත්ථචි-පදෙන.

මහෙසියා පජා'ති ලිඛිත්වා බන්ධිංසු. තතො තං භාජනං උම්මිභයාදීහි
අනුපද්දුතං ගඞ්ගාය සොතෙන පායාසි. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤ
තරො තාපසො ගොපාලකුලං නිස්සාය ගඞ්ගාතීරෙ විහරති. සො
පාතොව ගඞ්ගං ඔතිණ්ණො තං භාජනං ආගච්ඡන්තං දිස්වා පංසුකූල
සඤ්ඤාය අග්ගහෙසි. තතො තත්ථ තං අක්ඛරපට්ටිකං රාජමුද්දි
කාලඤ්ඡනඤ්ච දිස්වා මුඤ්චිත්වා තං මංසපෙසිං අද්දස. දිස්වාන'ස්ස
එතදහොසි: සියා ගබ්භො, තථාහිස්ස දුග්ගන්ධපූතිභාවො නත්ථීති
ඤත්වා සුද්ධෙ ඔකාසෙ ඨපෙසි. අථ අඩ්ඪමාසච්චයෙන ද්වෙ මංසපෙසියො
අහෙසුං, තාපසො දිස්වා සාධුකතරං ඨපෙසි. තතො පුන අඩ්ඪ
මාසච්චයෙන එකමෙකිස්සා පෙසියා හත්ථපාදසීසානං අත්ථාය පඤ්ච
පඤ්ච පිළකා උට්ඨහිංසු. අථ තතො අඩ්ඪමාසච්චයෙන එකා මංස
පෙසි සුවණ්ණබිම්බසදිසො දාරකො එකා දාරිකා අහොසි. තෙසු
තාපසස්ස පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජි, අඞ්ගුට්ඨකතො චස්ස ඛීරං නිබ්බත්ති.
තතො පභුති ච ඛීරභත්තං ලභති.[1] සො භත්තං භුඤ්ජිත්වා ඛීරං
දාරකානං මුඛෙ ආසිඤ්චති. තෙසං යං යං උදරං පවිසති, තං සබ්බං
මණිභාජනගතං විය සන්දිස්සති, එවං නිච්ඡවි අහෙසුං. අපරෙ පන
ආහු:- සිබ්බෙත්වා ඨපිතා විය තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ලීනා ඡවි අහොසි.
එවං තෙ නිච්ඡවිතාය වා ලීනච්ඡවිතාය වා ලිච්ඡවීති පඤ්ඤායිංසු.
තාපසො දාරකෙ පොසෙන්තො උස්සූරෙ ගාමං පිණ්ඩාය[2] පවිසති,
අතිදිවා පටික්කමති, තස්ස තං ව්‍යාපාරං ඤත්වා ගොපාලකා ආහංසු:
භන්තෙ පබ්බජිතානං දාරකපොසනං පලිබොධො, අම්හාකං දාරකෙ
දෙථ, මයං පොසෙස්සාම, තුම්හෙ අත්තනො කම්මං කරොථාති.
තාපසො සාධූති පටිස්සුණි. ගොපාලකා දුතියදිවසෙ මග්ගං සමං
කත්වා පුප්ඵෙහි ඔකිරිත්වා ධජපටාකා උස්සාපෙත්වා තුරියෙහි වජ්ජ
මානෙහි අස්සමං ආගතා. තාපසො-මහාපුඤ්ඤා දාරකා අප්පමාදෙන
වඩ්ඩෙථ, වඩ්ඩෙත්වා ච අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරෙථ, පඤ්ච
ගොරසෙන රාජානං තොසෙත්වා භූමිභාගං ගහෙත්වා නගරං මාපෙථ,
තත්‍ර කුමාරං අභිසිඤ්චථාති වත්වා දාරකෙ අදාසි. තෙ සාධූති පටිස්සුණිත්වා
දාරකෙ නෙත්වා පොසෙසුං. දාරකා වුඩ්ඪිමන්වාය කීළන්තා විවාදට්ඨා
නෙසු අඤ්ඤෙ ගොපාලදාරකෙ හත්ථෙනපි පාදෙනපි පහරන්ති. තෙ
රොදන්ති. කිස්ස රොදථාති ච මාතාපිතූහි වුත්තා "ඉමෙ නිම්මාතා
පිතිකා තාපසපොසිතා අම්හෙ අතීව පහරන්තී"ති වදන්ති. තතො
තෙසං මාතාපිතරො "ඉමෙ දාරකා අඤ්ඤෙ දාරකෙ විහෙසෙන්ති
දුක්ඛාපෙන්ති, න ඉමෙ සඞ්ගහෙතබ්බා වජ්ජෙතබ්බා ඉමෙ-වජ්ජෙතබ්බා
ඉමෙ"ති ආහංසු. තතොප්පභුති කිර සො පදෙසො වජ්ජීති වුච්චති,
තියොජනසතං පරිමාණෙන. අථ තං පදෙසං ගොපාලකා රාජානං
තොසෙත්වා අග්ගහෙසුං, තත්ථ ච නගරං මාපෙත්වා සොළසවස්සුද්දෙ
සිකං කුමාරං අභිසිඤ්චිත්වා රාජානං අකංසු. තාය චස්ස දාරිකාය සද්ධිං
වාරෙය්‍යං කත්වා කතිකං අකංසු: න බාහිරතො දාරිකා ආනෙතබ්බා,

1. සී. ලභි. 2. සී. II. භික්ඛාය.

ඉතො දාරිකා න කස්සචි දාතබ්බාති. තෙසං පඨමසංවාසෙන ද්වෙ දාරකා ජාතා ධීතා ච පුත්තො ච, එවං සොළසක්ඛත්තුං ද්වෙ ද්වෙ ජාතා. තතො තෙසං දාරකානං යථාක්කමං වඩ්ඪන්තානං ආරාමුය්‍යාන නිවාසනට්ඨානපරිවාරසම්පත්තිං ගහෙතුං අප්පහොන්තං තං නගරං තික්ඛත්තුං ගාවුතන්තරෙන ගාවුතන්තරෙන පාකාරෙන පරික්ඛිපිංසු. තස්ස පුනප්පුන විසාලීකතත්තා වෙසාලීත්වෙව නාමං ජාතං. ඉදං වෙසාලිවත්ථු.

අයං පන වෙසාලී භගවතො උප්පන්නකාලෙ ඉද්ධා වෙපුල්ලප්පත්තා අහොසි. තත්ථ හි රාජූනං යෙව සත්ත සහස්සානි සත්ත සතානි සත්ත ච රාජානො අහෙසුං, තථා යුවරාජසෙනාපතිභණ්ඩාගාරිකප්පභුතීනං. යථාහ:-තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලී ඉද්ධා චෙව හොති ඵීතා ච බහුජනා ආකිණ්ණමනුස්සා සුභික්ඛා ච, සත්ත ච පාසාදසහස්සානි සත්ත ච පාසාදසතානි සත්ත ච පාසාදා, සත්ත ච කූටාගාරසහස්සානි සත්ත ච කූටාගාරසතානි සත්ත ච කූටාගාරානි, සත්ත ච ආරාමසහස්සානි සත්ත ච ආරාමසතානි සත්ත ච ආරාමා, සත්ත ච පොක්ඛරණීසහස්සානි සත්ත ච පොක්ඛරණීසතානි සත්ත ච පොක්ඛරණියොති. සා අපරෙන සමයෙන දුබ්භික්ඛා අහොසි දුබ්බුට්ඨිකා දුස්සස්සා, පඨමං දුග්ගත මනුස්සා මරන්ති, තෙ බහිද්ධා ඡඩ්ඩෙන්ති, මතමනුස්සානං කුණප ගන්ධෙන අමනුස්සා නගරං පවිසිංසු. තතො බහුතරා මීයන්ති, තාය පටික්කූලතාය ච සත්තානං අහිවාතකරොගො උප්පජ්ජි. ඉති තීහි දුබ්භික්ඛ-අමනුස්ස-රොගභයෙහි උපද්දුතාය වෙසාලියා නගරවාසිනො උපසඞ්කමිත්වා රාජානං ආහංසු:-මහාරාජ ඉමස්මිං නගරෙ තිවිධභයං උප්පන්නං, ඉතො පුබ්බෙ යාව සත්තමා රාජකුලපරිවට්ටා එවරූපං අනුප්පන්නපුබ්බං, තුම්හාකං මඤ්ඤෙ අධම්මිකත්තෙන එතරහි උප්පන්නන්ති. රාජා සබ්බෙ සන්ථාගාරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා "මය්හං අධම්මිකභාවං විචිනාථා"ති ආහ. තෙ සබ්බං පවෙණිං විචිනන්තා න කිඤ්චි අද්දසංසු. තතො රඤ්ඤො දොසං අදිස්වා "ඉදං භයං අම්හාකං කථං වූපසමෙය්‍යා"ති චින්තෙසුං. තත්ථ එකච්චෙ ඡ සත්ථාරෙ අපදිසිංසු:-එතෙහි ඔක්කන්තමත්තෙන වූපසම්මතීති. එකච්චෙ ආහංසු:-බුද්ධො කිර ලොකෙ උප්පන්නො, සො භගවා සබ්බසත්තහිතාය ධම්මං දෙසෙති මහිද්ධිකො මහානුභාවො, තෙන ඔක්කන්තමත්තෙන සබ්බ භයානි වූපසමෙය්‍යුන්ති. තෙන තෙ අත්තමනා හුත්වා "කහං පන සො භගවා එතරහි විහරති? අම්හෙහි වා පෙසිතෙ ආගච්ඡෙය්‍යා"ති ආහංසු. අථාපරෙ ආහංසු: බුද්ධා නාම අනුකම්පකා, කිස්ස නා ගච්ඡෙය්‍යුන්ති. සො පන භගවා එතරහි රාජගහෙ විහරති, රාජා ච නං බිම්බිසාරො උපට්ඨහති, කදාචි සො ආගන්තුං න දෙය්‍යාති. තෙන හි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා . ආනෙස්සාමාති ද්වෙ ලිච්ඡවිරාජානො මහතා බලකායෙන පහූතං පණ්ණාකාරං දත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං පෙසෙසුං: බිම්බිසාරං සඤ්ඤාපෙත්වා භගවන්තං ආනෙථාති. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤො පණ්ණාකාරං දත්වා තං පවත්තිං නිවෙදෙත්වා "මහාරාජ භගවන්තං

අම්හාකං නගරං පෙසෙහී"ති ආහංසු. රාජා න සම්පටිච්ඡි. තුම්හෙව ජානාථාති ආහ. තෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එවං ආහංසු: භන්තෙ අම්හාකං නගරෙ තීණි භයානි උප්පන්නානි, සචෙ භගවා ආගච්ඡෙය්‍ය, සොත්ථි නො භවෙය්‍යාති. භගවා ආවජ්ජෙත්වා වෙසාලියං රතනසුත්තෙන වුත්තෙන සා රක්ඛා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙ ඵරිස්සති. සුත්තපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො භවිස්සතීති අධිවාසෙසි. අථ රාජා බිම්බිසාරො භගවතො අධිවාසනං සුත්වා[1] භගවතා වෙසාලිගමනං අධිවාසිතන්ති නගරෙ ඝොසනං කාරාපෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ආහ:- කිං භන්තෙ සම්පටිච්ඡිත්ථ වෙසාලිගමනන්ති. ආම මහාරාජාති. තෙන හි භන්තෙ ආගමෙථ යාව මග්ගං පටියාදෙමීති. අථ ඛො රාජා බිම්බිසාරො රාජගහස්ස ච ගඞ්ගාය ච අන්තරා පඤ්චයොජනං භූමිං සමං කත්වා යොජනෙ යොජනෙ විහාරං මාපෙත්වා භගවතො ගමනකාලං පටිවෙදෙසි. භගවා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො පායාසි. රාජා පඤ්චයොජනං මග්ගං පඤ්චවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි ජාණුමත්තං ඔකිරාපෙත්වා ධජපටාකාපුණ්ණඝටකදලිආදීනි උස්සාපෙත්වා භගවතො ද්වෙ සෙතච්ඡත්තානි එකෙකස්ස භික්ඛුස්ස එකමෙකං උක්ඛිපාපෙත්වා සද්ධිං අත්තනො පරිවාරෙන පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජං කරොන්තො එකෙකස්මිං විහාරෙ භගවන්තං වසාපෙත්වා මහාදානානි දත්වා[2] පඤ්චහි දිවසෙහි ගඞ්ගාතීරං නෙසි.[3] තත්ථ සබ්බාලඞ්කාරෙහි නාවං අලඞ්කරොන්තො වෙසාලිකානං සාසනං[4] පෙසෙසි: ආගතො භගවා, මග්ගං පටියාදෙත්වා සබ්බෙ භගවතො පච්චුග්ගමනං කරොථාති. තෙ දිගුණං පූජං කරිස්සාමාති වෙසාලියා ච ගඞ්ගාය ච අන්තරා තියොජනං භූමිං සමං කත්වා භගවතො චත්තාරි එකෙකස්ස භික්ඛුස්ස ද්වෙ ද්වෙ සෙතච්ඡත්තානි මාපෙත්වා[5] පූජං කුරුමානා ගඞ්ගාතීරෙ[6] ආගන්ත්වා අට්ඨංසු. බිම්බිසාරො ද්වෙ නාවායො සඞ්ඝාටෙත්වා මණ්ඩපං කත්වා පුප්ඵදාමාදීහි අලඞ්කරිත්වා තත්ථ සබ්බරතනමයං බුද්ධාසනං පඤ්ඤාපෙසි, භගවා තස්මිං නිසීදි, පඤ්චසතා භික්ඛූපි නාවං අභිරුහිත්වා යථානුරූපං නිසීදිංසු. රාජා භගවන්තං අනුගච්ඡන්තො ගලප්පමාණං උදකං ඔරොහිත්වා යාව භන්තෙ භගවා ආගච්ඡති, තාවාහං ඉධෙව ගඞ්ගාතීරෙ වසිස්සාමීති වත්වා නිවත්තො. උපරි දෙවතා යාව අකනිට්ඨභවනා පූජං අකංසු, හෙට්ඨාගඞ්ගා[7] නිවාසිනො කම්බලස්සතරාදයො නාගරාජානො පූජං අකංසු. එවං මහතියා පූජාය භගවා යොජනමත්තං අද්ධානං ගඞ්ගාය ගන්ත්වා වෙසාලිකානං සීමන්තරං පවිට්ඨො. තතො ලිච්ඡවිරාජානො තෙන බිම්බිසාරෙන කතපූජාය දිගුණං කරොන්තා ගලප්පමාණෙ උදකෙ භගවන්තං පච්චුග්ගච්ඡිංසු. තෙනෙව ඛණෙන තෙන මුහුත්තෙන විජ්ජුප්පභාවිනද්ධන්ධකාරවිසටකූටො ගලගලායන්තො චතුසු දිසාසු මහාමෙඝො 'වුට්ඨාසි. අථ භගවතා පඨමපාදෙ ගඞ්ගාතීරෙ

1. සී I විදිත්වා. සී. III ඤත්වා. 4. පා. සී. ලෙඛං. 6. සී පා තීරං.
2. සී, II. පා, කත්වා. 3. සී. II. පා නෙත්වා. 5. සී I. සජ්ජෙත්වා. 7. ම. හෙට්ඨාභාගෙ.

නික්ඛන්තමත්තෙන පොක්ඛරවස්සං වස්සි. යෙ තෙමෙතුකාමා තෙ එව තෙමෙන්ති. අතෙමෙතුකාමා න තෙමෙන්ති, සබ්බත්ථ ජාණුමත්තං ඌරුමත්තං කටිමත්තං ගලප්පමාණං උදකං වහති, සබ්බකුණපානි උදකෙන ගඞ්ගං පවෙසිතානි, පරිසුද්ධො භූමිභාගො අහොසි. ලිච්ඡවිරාජානො භගවන්තං අන්තරා යොජනෙ යොජනෙ වාසෙත්වා මහාදානානි දත්වා[1] තීහි දිවසෙහි දිගුණං පූජං කරොන්තා වෙසාලිං නයිංසු. වෙසාලිං සම්පත්තෙ භගවති සක්කො දෙවානමින්දො දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතො ආගඤ්ඡි. මහෙසක්ඛානං දෙවානං සන්නිපාතෙන අමනුස්සා යෙභුය්‍යෙන පලායිංසු. භගවා නගරද්වාරෙ ඨත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි: ඉමං ආනන්ද රතනසුත්තං උග්ගහෙත්වා බලිකම්මූපකරණානි ගහෙත්වා ලිච්ඡවිකුමාරෙහි සද්ධිං වෙසාලියා තීසු පාකාරන්තරෙසු[2] විචරන්තො පරිත්තං කරොහීති රතනසුත්තං අභාසි. එවං කෙන පනෙතං සුත්තං කදා තත්ථ කස්මා ච වුත්තන්ති එතෙසං පඤ්හානං විස්සජ්ජනා විත්ථාරෙන වෙසාලිවත්ථුතො පභුති පොරාණෙහි වණ්ණියන්ති.

එවං භගවතො වෙසාලිං අනුප්පත්තදිවසෙ යෙව වෙසාලිනගරද්වාරෙ තෙසං උපද්දවානං පටිඝාතත්ථාය වුත්තං ඉදං රතනසුත්තං උග්ගහෙත්වා ආයස්මා ආනන්දො පරිත්තත්ථාය භාසමානො භගවතො පත්තෙන උදකං ආදාය සබ්බනගරෙ අබ්භුක්කිරන්තො අනුවිචරි. **යං කිඤ්චීති** වුත්තමත්තෙ යෙව ච ථෙරෙන යෙ පුබ්බෙ අපලාතා සඞ්කාරකූටභිත්තිප්පදෙසාදිනිස්සිතා අමනුස්සා තෙ චතූහි ද්වාරෙහි පලායිංසු, ද්වාරානි අනොකාසානි අහෙසුං. තතො එකච්චෙ ද්වාරෙසු ඔකාසං අලභමානා පාකාරං භින්දිත්වා පලාතා. අමනුස්සෙසු ගතමත්තෙසු මනුස්සානං ගත්තෙසු රොගො වූපසන්තො; තෙ නික්ඛමිත්වා සබ්බගන්ධපුප්ඵාදීහි ථෙරං පූජෙසුං. මහාජනො නගරමජ්ඣෙ සන්ථාගාරං සබ්බගන්ධෙහි ලිම්පිත්වා විතානං[3] කත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා තත්ථ බුද්ධාසනං පඤ්ඤපෙත්වා භගවන්තං ආනෙසි. භගවා සන්ථාගාරං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි, භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො රාජානො මනුස්සා ච පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිංසු, සක්කොපි දෙවානමින්දො ද්වීසු දෙවලොකෙසු දෙවපරිසාය සද්ධිං උපනිසීදි අඤ්ඤෙ ච දෙවා, ආනන්දත්ථෙරොපි සබ්බං වෙසාලිං අනුවිචරන්තො රක්ඛං කත්වා වෙසාලිනගරවාසීහි සද්ධිං ආගන්ත්වා එකමන්තං නිසීදි. තත්ථ භගවා සබ්බෙසං තමෙව රතනසුත්තං අභාසීති.

තත්ථ **යානීධ භූතානීති** පඨමගාථායං **යානීති** යානි යාදිසානි අප්පෙසක්ඛානි වා මහෙසක්ඛානි වා; **ඉධාති** ඉමස්මිං පදෙසෙ, තස්මිං ඛණෙ සන්නිපතිතට්ඨානං සන්ධාය; **භූතානීති** කිඤ්චාපි භූතසද්දො "භූතස්මිං පාචිත්තිය"න්ති[a] එවමාදීසු විජ්ජමානෙ,[4] "භූතමිදන්ති භික්ඛවෙ සමනු

---

1. සී පා. කත්වා.
2. සී. II පා. තිපාකාරන්තරෙසු.
3. ම. විහාරං.
4. සී. විජ්ජමානං.

a. පාචිත්තිය.

පසත්ථා”ති[a] එවමාදීසු ඛන්ධපඤ්චකෙ, “චත්තාරො ඛො භික්ඛු මහාභූතා හෙතු”ති[b] එවමාදීසු චතුබ්බිධෙ පඨවීධාත්වාදිරූපෙ, “යො ච කාලඝසො භූතො”ති[c] එවමාදීසු ඛීණාසවෙ, “සබ්බෙව නික්ඛිපිස්සන්ති භූතා ලොකෙ සමුස්සය”න්ති[d] එවමාදීසු සබ්බසත්තෙ, “භූතගාමපාතව්‍යතායා”ති[e] එවමාදීසු රුක්ඛාදිකෙ, “භූතං භූතතො සඤ්ජානාතී”ති[f] එවමාදීසු චාතුම්මහාරාජිකානං හෙට්ඨා සත්තනිකායං උපාදාය වත්තති; ඉධ පන අවිසෙසතො අමනුස්සෙසු දට්ඨබ්බො; **සමාගතානී**ති සන්නිපතිතානි; **භුම්මානී**ති භූමියං නිබ්බත්තානි; **වා** ඉති විකප්පනෙ, තෙන යානීධ භුම්මානි වා භූතානි සමාගතානීති ඉමං එකං විකප්පං කත්වා පුන දුතියං විකප්පං කාතුං **යානිව අන්තලික්ඛෙ**ති ආහ. අන්තලික්ඛෙ යානි භූතානි නිබ්බත්තානි, තානි සබ්බානි ඉධ සමාගතානීති අත්ථො. එත්ථ ච යාමතො යාව අකනිට්ඨං තාව නිබ්බත්තානි භූතානි ආකාසෙ පාතුභූතවිමානෙසු නිබ්බත්තත්තා අන්තලික්ඛෙ භූතානීති වෙදිතබ්බානි, තතො හෙට්ඨා සිනෙරුතො පභුති යාව භූමියං රුක්ඛලතාදීසු අධිවත්ථානි පඨවියඤ්ච නිබ්බත්තානි භූතානි, තානි සබ්බානි භූමියං භූමිපටිබද්ධෙසු ච රුක්ඛලතාපබ්බතාදීසු නිබ්බත්තත්තා භුම්මානි භූතානීති වෙදිතබ්බානි. එවං භගවා සබ්බානෙව අමනුස්සභූතානි **භුම්මානි වා යානිව අන්තලික්ඛෙ**ති ද්වීහි පදෙහි විකප්පෙත්වා පුන එකෙන පදෙන පරිග්ගහෙත්වා **සබ්බෙව භූතා සුමනා භවන්තූ**ති ආහ. **සබ්බෙ**ති අනවසෙසා; **එවා**ති අවධාරණෙ, එකම්පි අනපනෙත්වාති අධිප්පායො. **භූතා**ති අමනුස්සා; **සුමනා භවන්තූ**ති සුඛිතමනා පීතිසොමනස්සජාතා භවන්තු; **අථොපී**ති කිච්චන්තරසන්නියොජනත්ථං වාක්‍යොපාදානෙ නිපාතද්වයං; **සක්කච්ච සුණන්තු භාසිත**න්ති අට්ඨිං කත්වා මනසි කත්වා සබ්බචෙතසො සමන්නාහරිත්වා දිබ්බසම්පත්තිලොකුත්තරසුඛාවහං මම දෙසනං සුණන්තු. එවමෙත්ථ භගවා **යානීධ භූතානි සමාගතානී**ති අනියාමිතවචනෙන භූතානි පරිග්ගහෙත්වා පුන භුම්මානි වා යානිව අන්තලික්ඛෙති ද්විධා විකප්පෙත්වා තතො **සබ්බෙව භූතා**ති පුන එකජ්ඣං කත්වා **සුමනා භවන්තූ**ති ඉමිනා වචනෙන ආසයසම්පත්තියං නියොජෙන්තො **සක්කච්ච සුණන්තු භාසිත**න්ති පයොගසම්පත්තියං, තථා යොනිසොමනසිකාරසම්පත්තියං පරතො ඝොසසම්පත්තියඤ්ච, තථා අත්තසම්මාපණිධිසප්පුරිසූපස්සය[1] සම්පත්තීසු සමාධිපඤ්ඤාහෙතු සම්පත්තීසු ච නියොජෙන්තො ගාථං සමාපෙසි.

තස්මා හි භූතාති දුතියගාථා. තත්ථ **තස්මා**ති කාරණවචනං; **භූතා**ති ආමන්තනවචනං, **නිසාමෙථා**ති සුණාථ, **සබ්බෙ**ති අනවසෙසා, කිං වුත්තං හොති? යස්මා තුම්හෙ දිබ්බට්ඨානානි තත්ථ උපභොගසම්පදඤ්ච පහාය ධම්මසවණත්ථං ඉධ සමාගතා න නටනච්චනාදි[2] දස්සනත්ථං, තස්මා හි භූතා නිසාමෙථ සබ්බෙති, අථවා **සුමනා භවන්තූ**ති

a මජ්ඣිමනි. c. ජාතක. e පාචිත්තිය 1. සා. නිස්සය. [නටනාටකාදි.
b. සුත්තනි d. දීඝනි. f. මජ්ඣිමනි. 2. සී. I. පා. නටනට්ටකාදි & ම.

සක්කච්ච **සුණන්තූති** වචනෙන තෙසං සුමනභාවං සක්කච්ච සොතු-
කම්‍යතඤ්ච දිස්වා ආහ: යස්මා තුම්හෙ සුමනභාවෙන අත්තසම්මාපණිධි-
යොනිසොමනසිකාරාසයසුද්ධීහි සක්කච්ච සොතුකම්‍යතාය සප්පුරිසූ-
පස්සයපරතොඝොසපදට්ඨානතාපයොගසුද්ධීහි ච යුත්තා, **තස්මා හි**
භූතා නිසාමෙථ සබ්බෙති. අථවා යං පුරිමගාථාය අනෙන **භාසිතන්ති**
වුත්තං, තං කාරණභාවෙන අපදිසන්තො ආහ: යස්මා මම භාසිතං
නාම අතිදුල්ලභං සබ්බාක්ඛණපරිවජ්ජිතස්ස ඛණස්ස දුල්ලභත්තා,
අනෙකානිසංසඤ්ච පඤ්ඤාකරුණාගුණෙන පවත්තත්තා, තඤ්චාහං
වත්තුකාමො **සුණන්තු භාසිතන්ති** අවොච, තස්මා හි භූතා නිසාමෙථ
සබ්බෙති ඉදං ඉමිනා ගාථාපදෙන වුත්තං හොති. එවමෙතං කාරණං
නිරූපෙන්තො අත්තනො භාසිතනිසාමනෙ නියොජෙත්වා නිසාමෙ-
තබ්බං වත්තුං ආරද්ධො: **මෙත්තං කරොථ මානුසියා පජායාති.**
තස්සත්ථො: යායං තීහි උපද්දවෙහි උපද්දුතා මානුසී පජා, තස්සා
මානුසියා පජාය මිත්තභාවං හිතජ්ඣාසයතං පච්චුපට්ඨාපෙථාති; කෙචි
පන **මානුසියන්ති** පඨන්ති, තං භුම්මට්ඨාසම්භවා න යුජ්ජති. යම්පි
වෙඤ්ඤද අත්ථං වණ්ණෙන්ති, සොපි න යුජ්ජති, අධිප්පායො පනෙත්ථ:
නාහං බුද්ධොති ඉස්සරියබලෙන වදාමි, අපිච පන තුම්හාකඤ්ච
ඉමිස්සා ච මානුසියා පජාය හිතත්ථං වදාමි: **මෙත්තං කරොථ මානුසියා**
පජායාති. එත්ථ ච-

> "යෙ සත්තසණ්ඩං පථවිං විජෙත්වා
> රාජිසයො යජමානානුපරියගා,
>
> අස්සමෙධං පුරිසමෙධං
> සම්මාපාසං වාජපෙය්‍යං නිරග්ගළං,
>
> මෙත්තස්ස චිත්තස්ස සුභාවිතස්ස
> කලම්පි තෙ නානුභවන්ති සොළසිං.[a]
>
> එකම්පි චෙ පාණමදුට්ඨචිත්තො
> මෙත්තායති කුසලී තෙන හොති,
>
> සබ්බෙච පාණෙ මනසානුකම්පී
> පහූතමරියො පකරොති පුඤ්ඤං"න්ති[a]

එවමාදීනං සුත්තානං එකාදසානිසංසානඤ්ච වසෙන යෙ මෙත්තං
කරොන්ති, තෙසං මෙත්තා හිතාති වෙදිතබ්බා, "දෙවතානුකම්පිතො
පොසො සදා භද්‍රානි පස්සතී"ති එවමාදීනං වසෙන යෙසු කරීයති
තෙසම්පි හිතාති වෙදිතබ්බා, එවං උභයෙසම්පි හිතභාවං දස්සෙන්තො
මෙත්තං කරොථ මානුසියා පජායාති වත්වා ඉදානි උපකාරම්පි
දස්සෙන්තො ආහ: **දිවා ච රත්තො ච හරන්ති යෙ බලිං තස්මා හි**
නෙ රක්ඛථ අප්පමත්තාති. තස්සත්ථො: යෙ මනුස්සා චිත්තකම්මකට්ඨ-
කම්මාදීහි[1]පි දෙවතා කත්වා චෙතියරුක්ඛාදීනි ච උපසඞ්කමිත්වා

1. ම. චිත්තකම්මරූපකම්මාදීහි. a. අඞ්ගුත්තරනි.

දෙවතා උද්දිසස දිවා බලිං කරොනති, දීපපූජඤච කාලපකඛාදිසු රතතිං බලිං කරොනති, සලාකභතතාදීනි වා දතවා ආරකඛදෙවතා උපාදාය යාව බ්‍රහමදෙවානං පතතිදානනියයාතනෙන දිවා බලිං කරොනති, ඡතතාරොපණදීපමාලාසබබරතතිකධමමසවණාදීනි කාරාපෙතවා පතතිදානනියයාතනෙන ච රතතිං බලිං කරොනති, තෙ කථං න රකඛිතබබා? යතො එවං දිවා ච රතතො ච තුමෙහ උද්දිසස කරොනති යෙ බලිං, **තසමා හි නෙ රකඛථ** තසමා බලිකමමකාරණාපි තෙ මනුසෙස රකඛථ ගොපයථ අහිතං තෙසං අපනෙථ හිතං උපනෙථ අපපමතතා හුතවා තං කතඤඤුභාවං හදයෙ කතවා[1] නිචචං අනුසසරනතාති.

එවං දෙවතාසු මනුසසානං උපකාරකභාවං **දසෙසතවා** තෙසං උපදදවවූපසමතථං බුදධාදිගුණපපකාසනෙන ච දෙවමනුසසානං ධමමසවණතථං **යං කිඤචි විතතං** ති ආදිනා නයෙන සචචවචනං පයුඤජිතුං ආරදධො. තතථ **යං කිඤචීති** අනියාමිතවසෙන අනවසෙසං පරියාදියති, යං කිඤචි තතථ තතථ වොහාරූපගං; **විතතනති** ධනං, තං හි විතතිං ජනෙතීති=විතතං; **ඉධ වාති** මනුසසලොකං නිදදිසති, **හුරං වාති** තතො පරං අවසෙසලොකං, තෙන ච ඨපෙතවා මනුසෙස සබබලොකගහණෙ පතෙත **සගෙගසු වාති** පරතො වුතතතතා ඨපෙතවා මනුසෙස ච සගෙග ච අවසෙසානං නාගසුපණණාදීනං ගහණං වෙදිතබබං. එවං ඉමෙහි ඊහි පදෙහි යං මනුසසානං වොහාරූපගං අලඞකාරපරිභොගූපගඤච ජාතරූපරජතමුතතාමණිවෙළුරියපවාළලොහිතඞකමසාරගලලාදිකං, යඤච මුතතාමණිවාලුකතථතාය භූමියා රතනමයවිමානෙසු නෙකයොජනසතවිතථතෙසු **භවනෙසු** උපපනනානං නාගසුපණණාදීනං විතතං තං වා නිදදිටඨං හොති. **සගෙගසු වාති** කාමාවචරරූපාවචරදෙවලොකෙසු, තෙ හි සොභනෙන කමෙමන ඉරියනති ගමමනතීති සගගා, සුටඨු වා අගගාතිපි සගගා; **යනති** යං සසාමිකං වා; **රතනනති** රතිං නයති වහති ජනයති වඩෙඪතීති=රතනං, යං කිඤචි චිතතීකතං මහගඝඤච අතුලං දුලලභදසසනං අනොමසතතපරිභොගඤච තසෙසතං අධිවචනං. යථාහ :

"චිතතීකතං මහගඝඤච අතුලං දුලලභදසසනං,
අනොමසතතපරිභොගං රතනං තෙන වුචචතී"ති.

පණීතනති උතතමං සෙටඨං අතපපකං. එවං ඉමිනා ගාථාපදෙන යං සගෙගසු අනෙකයොජනසතපපමාණසබබරතනමයවිමානෙසු සුධමමවෙජයනතපපභුතීසු සසාමිකං, යඤච බුදධුපපාදවිරහෙ[2] අපායමෙව පරිපූරෙනෙතසු සතෙතසු සුඤඤවිමානපටිබදධං අසාමිකං, යං වා පතඤඤමපි පඨවිමහාසමුදදහිමවනතාදිනිසසිතං අසාමිකරතනං, තං නිදදිටඨං හොති. **න නො සමං අතථි තථාගතෙනාති**; න ඉති පටිසෙධෙ, **නො** ඉති අවධාරණෙ, **සමනති** තුලයං,[3] **අතථීති** විජජති,

1. ම. ඨපෙතවා. 2. සී. II. විරහෙන. 3. පං. සී. I. ථුතතං.

තථාගතෙනාති බුද්ධෙන; කිං වුත්තං හොති? යං එතං විත්තඤ්ච රතනඤ්ච පකාසිතං, එත්ථ එකම්පි බුද්ධරතනෙන සදිසං රතනං නෙවත්ථි, යම්පි හි තං චිත්තීකතට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථීදං? රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනං මණිරතනඤ්ච, යම්හි උප්පන්නෙ මහාජනො න අඤ්ඤත්ථ චිත්තීකාරං කරොති, න කොචි පුප්ඵගන්ධාදීනි ගහෙත්වා යක්ඛට්ඨානං වා භූතට්ඨානං වා ගච්ඡති, සබ්බොපි ජනො චක්කරතනමණිරතනමෙව චිත්තීකරොති පූජෙති තං තං වරං පත්ථෙති, පත්ථිතපත්ථිතඤ්චස්ස එකච්චං සමිජ්ඣති, තම්පි රතනං බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි චිත්තීකතට්ඨෙන රතනං තථාගතොව රතනං, තථාගතෙ හි උප්පන්නෙ යෙ කෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා, න තෙ අඤ්ඤත්‍ර චිත්තීකාරං කරොන්ති න කඤ්චි අඤ්ඤං පූජෙන්ති, තථා හි බ්‍රහ්මා සහම්පති සිනෙරුමත්තෙන රතනදාමෙන තථාගතං පූජෙසි, යථාබලඤ්ච අඤ්ඤෙ දෙවා, මනුස්සා ච බිම්බිසාර-කොසලරාජ-අනාථපිණ්ඩිකාදයො; පරිනිබ්බුතම්පි භගවන්තං උද්දිස්ස ඡන්නවුතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා අසොකමහාරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීති විහාරසහස්සානි පතිට්ඨාපෙසි. කො පන වාදො අඤ්ඤෙසං චිත්තීකාරානං, අපි ච කස්සඤ්ඤස්ස පරිනිබ්බුතස්සාපි ජාතිබොධිධම්මචක්කප්පවත්තනපරිනිබ්බානට්ඨානානි පටිමාචෙතියාදීනි වා උද්දිස්ස එවං චිත්තීකාරගරුකාරො වත්තති, යථා භගවතො; එවං චිත්තීකතට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං මහග්ඝට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථාපි කාසිකං වත්ථං, යථාහ: "ජිණ්ණම්පි භික්ඛවෙ කාසිකං වත්ථං වණ්ණවන්තඤ්චෙව හොති සුඛසම්ඵස්සඤ්ච මහග්ඝඤ්චා"[a]ති. තම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි. යදිපි මහග්ඝට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං, තථාගතො හි යෙසං පංසුකූලම්පි[1] පටිගණ්හාති, තෙසං තං හොති මහප්ඵලං මහානිසංසං, සෙය්‍යථාපි අසොකස්ස රඤ්ඤො, ඉදමස්ස මහග්ඝතාය, එවං මහග්ඝතාවචනෙ[2] චෙත්ථ දොසාභාවසාධකං ඉදං තාව සුත්තපදං වෙදිතබ්බං: "යෙසං ඛො පන පතිගණ්හාති චීවර-පෙ-පරික්ඛාරං, තෙසං තං හොති මහප්ඵලං මහානිසංසං, ඉදමස්ස මහග්ඝතාය වදාමි: සෙය්‍යථාපි තං භික්ඛවෙ කාසිකං වත්ථං මහග්ඝං, තථූපමාහං භික්ඛවෙ ඉමං පුග්ගලං වදාමී"[a]ති. එවං මහග්ඝට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං අතුලට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථීදං? රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනං උප්පජ්ජති ඉන්දනීලමණිනාභි සත්තරතනමයසහස්සාරං පවාළනෙමි රත්තසුවණ්ණසන්ධි, යස්ස දසන්නං දසන්නං අරානං උපරි එකං මුද්ධාරං හොති වාතං ගහෙත්වා සද්දකරණත්ථං, යෙන කතො සද්දො සුකුසලප්පතාළිතපඤ්චඞ්ගිකතූරියසද්දො විය හොති, යස්ස නාභියා උභොහි[3] පස්සෙහි සීහමුඛානි හොන්ති අබ්භන්තරං සකටචක්කස්සෙව සුසිරං, තස්ස කත්තා වා කාරෙතා වා නත්ථි, කම්මපච්චයෙන උතුතො[4]

---

1 බහුසු-පංසුකම්පි.
2. සී. ම. වචනෙන.
3. සී. II, ම. උභතො හි.
4. සා. සී. II, උතුනා.
a. අඞ්ගුත්තරනි.

සමුට්ඨාති, යං රාජා දසවිධං චක්කවත්තිවත්තං පූරෙත්වා තදහු පොසථෙ පණ්ණරසෙ පුණ්ණමදිවසෙ සීසං නහාතො උපොසථිකො උපරිපාසාදවරගතො සීලානි සොධෙන්තො[1] නිසින්නො පුණ්ණචන්දං විය සූරියං විය ච උට්ඨෙන්තං පස්සති, යස්ස ද්වාදසයොජනතො සද්දො සූයති, යොජනතො වණ්ණො දිස්සති, යං මහාජනෙන 'දුතියො මඤ්ඤෙ චන්දො සූරියො වා උට්ඨිතො'ති අතිවිය කොතූහල ජාතෙන දිස්සමානං නගරස්ස උපරි ආගන්ත්වා රඤ්ඤො අන්තො පුරස්ස පාචීනපස්සෙ නාතිඋච්චනීචං හුත්වා මහාජනස්ස ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙතුං යුත්තට්ඨානෙ අක්ඛාහතං විය තිට්ඨති; තදෙව අනුබන්ධ මානං හත්ථිරතනං උප්පජ්ජති-සබ්බසෙතො රත්තපාදො සත්තප්ප තිට්ඨො ඉද්ධිමා වෙහාසඞ්ගමො උපොසථකුලා වා ඡද්දන්තකුලා වා ආගච්ඡති, උපොසථකුලා ආගච්ඡන්තො හි සබ්බජෙට්ඨකො ආගච්ඡති, ඡද්දන්තකුලා සබ්බකනිට්ඨො-සික්ඛිතසික්ඛො දමථූපෙතො, සො ද්වාදසයොජනං පරිසං ගහෙත්වා සකලජම්බුදීපං අනුසංයායිත්වා[2] පුරෙපාතරාසමෙව සකරාජධානිං ආගච්ඡති; තම්පි අනුබන්ධමානං අස්සරතනං උප්පජ්ජති-සබ්බසෙතො රත්තපාදො කාකසීසො මුඤ්ජ කෙසො වලාහකඅස්සරාජකුලා ආගච්ඡති, සෙසමෙත්ථ[3] හත්ථිරතන සදිසමෙව; තම්පි අනුබන්ධමානං මණිරතනං උප්පජ්ජති, සො හොති මණි වෙළුරියො සුභො[4] ජාතිමා අට්ඨංසො සුපරිකම්මකතො ආයාමතො චක්කනාභිසදිසො වෙපුල්ලපබ්බතා ආගච්ඡති, සො චතුරඞ්ගසමන්නා ගතෙපි අන්ධකාරෙ රඤ්ඤො ධජග්ගතො[5] යොජනං ඔභාසෙති, යස්ස ඔභාසෙන මනුස්සා දිවාති මඤ්ඤමානා කම්මන්තෙ පයොජෙන්ති අන්තමසො කුන්ථකිපිල්ලිකං උපාදාය පස්සන්ති; තම්පි අනුබන්ධමානං ඉත්ථිරතනං උප්පජ්ජති, පකතිඅග්ගමහෙසී වා හොති, උත්තර කුරුතො වා ආගච්ඡති මද්දරාජකුලතො වා, · අතිදීඝාදිඡදොස විවජ්ජිතා අතික්කන්තා මානුසං වණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බං වණ්ණං, යස්සා රඤ්ඤො සීතකාලෙ උණ්හානි ගත්තානි හොන්ති, උණ්හකාලෙ සීතානි, සතධා ඵොටිතතූලපිචුනො විය සම්ඵස්සො හොති, කායතො චන්දනගන්ධො වායති මුඛතො උප්පලගන්ධො, පුබ්බුට්ඨායිතාදිඅනෙක ගුණසමන්නාගතා ච හොති; තම්පි අනුබන්ධමානං ගහපතිරතනං උප්පජ්ජති රඤ්ඤො පකතිකම්මකාරො සෙට්ඨි, යස්ස චක්කරතනෙ උප්පන්නමත්තෙ දිබ්බං චක්ඛුං පාතුභවති, යෙන සමන්තතො යොජන මත්තෙ නිධිං පස්සති සස්සාමිකම්පි අස්සාමිකම්පි, සො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා පවාරෙති: අප්පොස්සුක්කො ත්වං දෙව හොහි, අහං තෙ ධනෙන ධනකරණීයං කරිස්සාමීති; තම්පි අනුබන්ධමානං පරිණායක රතනං උප්පජ්ජති,රඤ්ඤො පකතිජෙට්ඨපුත්තො චක්කරතනෙ උප්පන්න මත්තෙ[6] අතිරෙකපඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතො හොති, ද්වාදස යොජනාය පරිසාය චෙතසා චිත්තං පරිජානිත්වා නිග්ගහපග්ගහසමත්ථො[7]

---

1. ම. ආවජ්ජෙන්තො.
2. අනුසංයිත්වා.
3. සී. II. සෙසමස්ස.
4. පා. සුද්ධො.
5. සී. II. සා. ධජග්ගං ගතො.
6. සී. I. සා. පා උප්පන්නො.
7. සා. නිග්ගහපග්ගහකරණසමත්ථො.

හොති, සො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා පවාරෙති: "අප්පොස්සුක්කො ත්වං දෙව හොහි, අහං තෙ දෙව! රජ්ජං අනුසාසිස්සාමී"ති; යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං අතුලට්ඨෙන රතනං, යස්ස න සක්කා තුලයිත්වා තීරයිත්වා අග්ඝං[1] කාතුං–සතසහස්සං වා අග්ඝති කොටිං වාති, තත්ථ එකරතනම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි අතුලට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං; තථාගතො හි න සක්කා සීලතො වා සමාධිතො වා පඤ්ඤාදීනං වා අඤ්ඤතරතො කෙනචි තුලයිත්වා තීරයිත්වා එත්තක ගුණො වා ඉමිනා සමොධානෙත්වා[2] සප්පටිභාගො වාති පරිච්ඡින්දිතුං, එවං අතුලට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං දුල්ලභදස්සනට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථාපි දුල්ලභපාතුභාවතො රාජා චක්කවත්තී චක්කාදීනි ච තස්ස රතනානි, තම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි දුල්ලභදස්සනට්ඨෙන රතනං තථාගතොව රතනං, කුතො චක්කවත්තිආදීනං වා රතනත්තං, යානි එකස්මිං යෙව කප්පෙ අනෙකානි උප්පජ්ජන්ති. යස්මා පන අසඞ්ඛෙය්‍යෙපි කප්පෙ තථාගත සුඤ්ඤො ලොකො හොති, තස්මා තථාගතොව කදාචි කරහචි උප්පජ්ජනතො දුල්ලභදස්සනො, වුත්තං චෙතං භගවතා පරිනිබ්බාණ සමයෙ:–"දෙවතා ආනන්ද උජ්ඣායන්ති: දූරා ච තම්හා[3] ආගතා තථාගතං දස්සනාය, කදාචි කරහචි තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති අරහං සම්මා සම්බුද්ධො,[4] අජ්ජ ච රත්තියා පච්චූසසමයෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බාණං භවිස්සති, අයඤ්ච මහෙසක්ඛො භික්ඛු භගවතො පුරතො ඨිතො ඔවාරෙන්තො, න මයං ලභාම පච්ඡිමෙ කාලෙ තථාගතං දස්සනායා"ති[a] එවං දුල්ලභදස්සනට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථීදං? රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනාදි, තං හි කොටිසතසහස්සධනානම්පි සත්තභූමකපාසාදවරතලෙ නිවසන්තානම්පි චණ්ඩාලවෙණනෙසාද රථකාරපුක්කුසාදීනං නීචකුලිකානං ඔමකපුරිසානං සුපිනන්තෙපි[5] පරිභොගත්ථාය න නිබ්බත්තති, උභතො සුජාතස්ස පන රඤ්ඤො ඛත්තියස්සෙව පරිපූරිතදසවිධචක්කවත්තිවත්තස්ස පරිභොගත්ථාය නිබ්බත්තනතො අනොමසත්තපරිභොගං යෙව හොති, තම්පි බුද්ධ රතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං, තථාගතො හි ලොකෙ අනොමසත්තසම්මතා නම්පි අනුපනිස්සයසම්පන්නානං විපරීතදස්සනානං පූරණකස්සපාදීනං ඡන්නං සත්ථාරානං අඤ්ඤෙසඤ්ච එවරූපානං සුපිනන්තෙපි[6] අපරි භොගො, උපනිස්සයසම්පන්නානං පන චතුප්පදායපි ගාථාය පරියො සානෙ අරහත්තං අධිගන්තුං සමත්ථානං නිබ්බෙධිකඤාණදස්සනානං බාහියදාරුචීරියප්පභුතීනං අඤ්ඤෙසඤ්ච මහාකුලප්පසුතානං මහා සාවකානං පරිභොගො, තෙ හි තං දස්සනානුත්තරිය–සවණානුත්තරිය

1. සී. I සා අග්ඝං
2. ප සමෙවා වා.
3. ස. I. II. දූරතො චම්හා.
4. සාත්ථ ච-බහුවචනං.
5. සා. ම. සුපිනන්තෙනාපි.
6. සී. සුපිනන්තෙනපි. ඔ. සා. සුපිනන්තෙනපි.

a. දීඝනි-මහාපරිනිබ්බාණ සු.

පාරිචරියානුත්තරියාදීනි සාධෙන්තා තථා තථා[1] පරිභුඤ්ජන්ති. එවං අනොමසත්තපරිභොගවසෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. යම්පි තං අවිසෙසතො රතිජනනට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථාපි රඤ්ඤො චක්ක රතනං, තං හි දිස්වාව රාජා අත්තමනො හොති, එවම්පි රඤ්ඤො රතිං ජනෙති, පුන ච පරං රාජා චක්කවත්ති වාමෙන හත්ථෙන සුවණ්ණභිඞ්කාරං ගහෙත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන චක්කරතනං අබ්භුක්කිරති: 'පවත්තතු භවං චක්කරතනං- අභිවිජිනාතු භවං චක්කරතන'න්ති. තතො චක්කරතනං පඤ්චඞ්ගිකං විය තුරියං මධුරස්සරං නිච්ඡරන්තං[2] ආකාසෙන පුරත්ථිමං දිසං ගච්ඡති. අන්වදෙව රාජා චක්කවත්ති චක්කානුභාවෙන ද්වාදසයොජනවිත්ථිණ්ණාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය නාතිඋච්චං නාතිනීචං උච්චරුක්ඛානං හෙට්ඨා[3] භාගෙන නීචරුක්ඛානං උපරිභාගෙන[4] රුක්ඛෙසු පුප්ඵඵලපල්ලවාදි පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගතානං හත්ථතො පණ්ණාකාරඤ්ච ගණ්හන්තො 'එහි ඛො මහාරාජා'ති එවමාදිනා පරමනිපච්චාකාරෙන ආගතෙ පටිරාජානො 'පාණො න හන්තබ්බො'ති ආදිනා නයෙන අනුසාසන්තො ගච්ඡති, යත්ථ පන රාජා භුඤ්ජිතුකාමො දිවාසෙය්‍යං වා කප්පෙතුකාමො හොති, තත්ථ චක්කරතනං ආකාසා ඔතරිත්වා[5] උදකාදි සබ්බකිච්චක්ඛමෙ සමෙ භූමිභාගෙ අක්ඛාහතං විය තිට්ඨති, පුන රඤ්ඤො ගමනචිත්තෙන උප්පන්නෙ පුරිමනයෙනෙව සද්දං කරොන්තං ගච්ඡති. යං සුත්වා ද්වාදසයොජනිකාපි[6] පරිසා ආකාසෙන ගච්ඡති, චක්කරතනං අනුපුබ්බෙන පුරත්ථිමං සමුද්දං අජ්ඣොගාහති, තස්මිං අජ්ඣොගාහන්තෙ උදකං යොජනප්පමාණං අපගන්ත්වා භිත්තිකතං විය තිට්ඨති, මහාජනො යථාකාමං සත්ත රතනානි ගණ්හාති, පුන රාජා භිඞ්කාරං ගහෙත්වා 'ඉතො පට්ඨාය මම රජ්ජ'න්ති උදකෙන අබ්භුක්කිරිත්වා නිවත්තති, සෙනා පුරතො හොති චක්කරතනං පච්ඡතො රාජා මජ්ඣෙ, චක්කරතනස්ස[7] ඔසක්කිතොසක්කිතට්ඨානං උදකං පරිපූරෙති, එතෙනෙව උපායෙන දක්ඛිණපච්ඡිමඋත්තරෙපි සමුද්දෙ ගච්ඡති, එවං චතුද්දිසං අනුසංයායිත්වා චක්කරතනං තියොජනප්පමාණං[8] ආකාසං ආරොහති, තත්ථ ඨිතො රාජා චක්ක රතනානුභාවෙන විජිතං පඤ්චසතපරිත්තදීපපතිමණ්ඩිතං සත්ත යොජනසහස්සපරිමණ්ඩලං පුබ්බවිදෙහං තථා අට්ඨයොජනසහස්ස පරිමණ්ඩලං උත්තරකුරුං සත්තයොජන[9]සහස්සපරිමණ්ඩලං යෙව අපරගොයානං දසයොජනසහස්සපරිමණ්ඩලං ජම්බුදීපඤ්චාති එවං චතුමහාදීපද්විසහස්සපරිත්තදීපපතිමණ්ඩිතං චක්කවාළං සුඵුල්ලපුණ්ඩරීක වනං විය ඔලොකෙති, එවං ඔලොකයතො චස්ස අනප්පිකා රති උප්පජ්ජති, එවම්පි තං චක්කරතනං රඤ්ඤො රතිං ජනෙති, තම්පි

1. සී. II. තථාගතං.
2. කත්ථචි-නිස්සරන්තං & නිරන්තරං.
3. සා. හෙට්ඨා හෙට්ඨා.
4. පා. උපරූපරි.
5. සී. II. ඔරොහිත්වා.
6. සී. II. යොජනාපි.
7. සී. I. චක්කරතනෙන.
8. ම. සී. තියොජනසතප්පමාණං.
9. ම. නවයොජන.

බුද්ධරතනසමං නත්ථි, යදි හි රතිජනනට්ඨෙන රතනං තථාගතොව රතනං, කිං කරිස්සති එතං චක්කරතනං, තථාගතො හි යස්සා දිබ්බාය රතියා චක්කරතනාදීහි සබ්බේහිපි ජනිතා චක්කවත්තිරති සඞ්ඛම්පි කලම්පි කලභාගම්පි න උපෙති, තතොපි රතිතො උත්තරිතරඤ්ච පණීතතරඤ්ච අත්තනො ඔවාදපතිකරානං අසඞ්ඛෙය්‍යානම්පි දෙවමනුස්සානං පඨමජ්ඣානරතිං දුතියජ්ඣාන–තතියජ්ඣාන–චතුත්ථජ්ඣාන–පඤ්චමජ්ඣානරතිං ආකාසානඤ්චායතනරතිං විඤ්ඤාණඤ්චායතන–ආකිඤ්චඤ්ඤායතන– නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනරතිං සොතාපත්තිමග්ගරතිං සොතාපත්තිඵලරතිං සකදාගාමි–අනාගාමි–අරහත්තමග්ගඵලරතිඤ්ච ජනෙති, එවං රතිජනනට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථීති.

අපිච රතනං නාමෙතං දුවිධං හොති: සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකඤ්ච; තත්ථ අවිඤ්ඤාණකං චක්කරතනං මණිරතනං යං වා පනඤ්ඤම්පි අනින්ද්‍රියබද්ධං සුවණ්ණරජතාදි, සවිඤ්ඤාණකං හත්ථිරතනාදි පරිණායකරතනපරියොසානං, යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං ඉන්ද්‍රිය[1]බද්ධං; එවං දුවිධෙ චෙත්ථ සවිඤ්ඤාණකරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා අවිඤ්ඤාණකං සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිරතනං සවිඤ්ඤාණකානං හත්ථිරතනාදීනං අලඞ්කාරත්ථාය උපනීයති. සවිඤ්ඤාණකරතනම්පි දුවිධං: තිරච්ඡානගතරතනං මනුස්සරතනඤ්ච, තත්ථ මනුස්සරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා තිරච්ඡානරතනං මනුස්සරතනස්ස ඔපවය්හං[2] හොති. මනුස්සරතනම්පි දුවිධං:–ඉත්ථිරතනං පුරිසරතනඤ්ච; තත්ථ පුරිසරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා ඉත්ථිරතනං පුරිසරතනස්ස පරිචාරිකත්තං ආපජ්ජති. පුරිසරතනම්පි දුවිධං: අගාරිකරතනං අනගාරිකරතනඤ්ච; තත්ථ අනගාරිකරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා අගාරිකරතනෙසු අග්ගො චක්කවත්තීපි සීලාදිගුණයුත්තං අනගාරිකරතනං පඤ්චපතිට්ඨිතං[3] වන්දිත්වා උපට්ඨහිත්වා පයිරුපාසිත්වා ච දිබ්බමානුසිකා සම්පත්තියො පාපුණිත්වා අන්තෙ නිබ්බාණසම්පත්තිං පාපුණාති. එවං අනගාරිකරතනම්පි දුවිධං අරියපුථුජ්ජනවසෙන, අරියරතනම්පි දුවිධං සෙඛාසෙඛවසෙන, අසෙඛරතනම්පි දුවිධං සුක්ඛවිපස්සකසමථයානිකවසෙන. සමථයානිකරතනම්පි දුවිධං: සාවකපාරමීප්පත්තං අප්පත්තඤ්ච; තත්ථ සාවකපාරමීප්පත්තං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? ගුණමහන්තතාය, සාවකපාරමිප්පත්තරතනතොපි පච්චෙකබුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? ගුණමහන්තතාය, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානසදිසාපි හි අනෙකසතා සාවකා එකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ගුණානං සතභාගම්පි න උපෙන්ති. පච්චෙකබුද්ධ[4]රතනතොපි සම්මාසම්බුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? ගුණමහන්තතාය, සකලම්පි හි ජම්බුදීපං පල්ලඞ්කෙන පල්ලඞ්කං ඝට්ටෙන්තා නිසින්නා පච්චෙකබුද්ධා[5] එකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස ගුණානං

1. ම. සී. II. ජීවිතින්ද්‍රියබද්ධං, කත්ථචි–මින්ද්‍රිය.
2. සී. පා. ඔපවුය්හං.
3. ම. සී II. පතිට්ඨිතෙන.
4. ප. සම්බුද්ධ.
5. ප. සම්බුද්ධා.

නෙව සඞ්ඛං න කලං න කලභාගං උපෙනති, වුත්තං හෙතං[1] භගවතා: "යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා-පෙ-තථාගතො තෙසං අග්ග මක්ඛායතී"ති[a] ආදි. එවං කෙනචිපි පරියායෙන තථාගතසමං රතනං නත්ථි, තෙනාහ භගවා: **න නො සමං අත්ථි තථාගතෙනාති**.

එවං භගවා බුද්ධරතනස්ස අඤ්ඤෙහි රතනෙහි අසමතං වත්වා ඉදානි තෙසං සත්තානං උප්පන්නඋපද්දවවූපසමනත්ථං නෙව ජාතිං න ගොත්තං න කොලපුත්තියං න වණ්ණපොක්ඛරතාදිං නිස්සාය අපි ච ඛො පන අවීචිමුපාදාය භවග්ගපරියන්තෙ ලොකෙ සීලසමාධික්ඛන්ධාදීහි ගුණෙහි බුද්ධරතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණීතං, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතූති**. තස්සත්ථො: **ඉදම්පි** ඉධ වා හුරං වා සග්ගෙසු වා යං කිඤ්චි අත්ථි විත්තං වා රතනං වා, තෙන සද්ධිං තෙහි[2] ගුණෙහි අසමත්තා **බුද්ධෙ රතනං පණීතං** යදි එතං සච්චං **එතෙන සච්චෙන** ඉමෙසං පාණීනං **සොත්ථි හොතු** සොභනානං අත්ථිතා හොතු-අරොගතා නිරුපද්දවතාති. එත්ථ ච යථා "චක්ඛුං ඛො ආනන්ද සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා"ති[b] එවමාදීසු අත්තභාවෙන වා අත්තනියභාවෙන වාති අත්ථො, ඉතරථා හි චක්ඛුං අත්තා වා අත්තනියං වාති අප්පටිසිද්ධමෙව සියාති. එවං **රතනං පණීතන්ති** රතනත්තං පණීතං රතනභාවො පණීතොති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො, ඉතරථා හි බුද්ධො නෙව රතනන්ති සිජ්ඣෙය්‍ය, න හි යත්ථ රතනං අත්ථි තං රතනන්ති සිජ්ඣති, යත්ථ පන චිත්තීකතාදිඅත්ථසඞ්ඛාතං යෙන වා තෙන වා විධිනා සම්බන්ධගතං රතනත්තං අත්ථි, යස්මා තං රතනත්තං උපාදාය **රතනන්ති** පඤ්ඤපීයති, තස්මා තස්ස රතනත්තස්ස අත්ථිතාය රතනන්ති සිජ්ඣති; අථවා **ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණීතන්ති** ඉමිනාපි කාරණෙන බුද්ධො රතනන්ති එවමෙපත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. වුත්තමත්තාය ච භගවතා ඉමාය ගාථාය රාජකුලස්ස සොත්ථි ජාතා භයං වූපසන්තං, ගාථාය[3] ආණා කොටිසතසහස්ස චක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතා.

එවං බුද්ධගුණෙන සච්චං වත්වා ඉදානි නිබ්බානධම්මගුණෙන වත්තුං ආරද්ධො: **ඛයං විරාගන්ති**. තත්ථ යස්මා නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය රාගාදයො ඛීණා හොන්ති පරික්ඛීණා, යස්මා ච තං තෙසං අනුප්පාදනිරොධක්ඛයමත්තං, යස්මා ච තං රාගාදිවිප්පයුත්තං[4] සම්පයොගතො ච ආරම්මණතො ච, යස්මා වා තම්හි සච්ඡිකතෙ රාගාදයො අච්චන්තං විරත්තා හොන්ති විගතා විද්ධස්තා, තස්මා **ඛයන්ති** ච **විරාගන්ති** ච වුච්චති; යස්මා පනස්ස න උප්පාදො පඤ්ඤායති න වයො-පෙ-න ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං, තස්මා තං න ජායති න ජීයති න මීයතීති කත්වා **අමතන්ති** වුච්චති, උත්තමට්ඨෙන පන අතප්පකට්ඨෙන[5] ච **පණීතන්ති**; **යදජ්ඣගාති** යං අජ්ඣගා වින්දි පටිලභි අත්තනො

1. ඛුද්දු-ච තං.
2. ප. තෙහි තෙහි.
3. ප. ඉමිස්සා ගාථාය.
4. ම. විප්පයුත්තං.
5. සී. II. අතප්පකරට්ඨෙන.
a අඞ්ගුත්තරනි. b. සංයුත්තනි.

ඤාණබලෙන සච්ඡිකාසි; **සක්‍යමුනීති** සක්‍යකුලප්පසුතත්තා සක්‍යො, මොනෙය්‍යධම්මසමන්නාගතත්තා මුනි, සක්‍යො එව මුනි=සක්‍යමුනි; **සමාහිතොති** අරියමග්ගසමාධිනා සමාහිතචිත්තො; **න තෙන ධම්මෙන සමත්ථි කිඤ්චීති** තෙන ඛයාදිනාමකෙන සක්‍යමුනිනා අධිගතෙන ධම්මෙන සමං කිඤ්චි ධම්මජාතං නත්ථි, තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං: "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායතී"ති[a] ආදි. එවං භගවා නිබ්බාණධම්මස්ස අඤ්ඤෙහි ධම්මෙහි අසමතං වත්වා ඉදානි තෙසං සත්තානං උප්පන්න උපද්දවවූපසමනත්ථං ඛයවිරාගාමතපණීතතාගුණෙහි නිබ්බාණධම්ම රතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි ධම්මෙ රතනං පණීතං, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතූති.** තස්සත්ථො පුරිමගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

එවං නිබ්බාණධම්මගුණෙන සච්චං වත්වා[1] ඉදානි මග්ගධම්ම ගුණෙන වත්තුං ආරද්ධො: **යං බුද්ධසෙට්ඨොති.** තත්ථ බුජ්ඣිතා සච්චානීති ආදිනා නයෙන බුද්ධො, උත්තමො පසංසනියො චාති=සෙට්ඨො, බුද්ධො ච සො සෙට්ඨො ච **බුද්ධසෙට්ඨො**, අනුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසඞ්ඛාතෙසු[2] වා බුද්ධෙසු සෙට්ඨොති බුද්ධසෙට්ඨො, සො බුද්ධසෙට්ඨො **යං පරිවණ්ණයී** "අට්ඨඞ්ගිකො ච මග්ගානං ඛෙමං නිබ්බාණපත්තියා"[b]ති ච "අරියං වො භික්ඛවෙ සම්මාසමාධිං දෙසිස්සාමි සඋපනිසං සපරික්ඛාර"න්ති ච එවමාදිනා නයෙන තත්ථ තත්ථ පසංසි පකාසයි; **සුචින්ති** කිලෙසමලසමුච්ඡෙදකරණතො අච්චන්තවොදානං; **සමාධිමානන්තරිකඤ්ඤමාහූති** යඤ්ච අත්තනො පවත්තිසමනන්තරං නියමෙනෙව ඵලප්පදානතො ආනන්තරියසමාධීති ආහු, න හි මග්ගසමාධිම්හි උප්පන්නෙ තස්ස ඵලුප්පත්තිනිසෙධකො[3] කොචි අන්තරායො අත්ථි, යථාහ: "යඤ්ච පුග්ගලො සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො අස්ස කප්පස්ස ච උඩ්ඩය්හන[4] වෙලා අස්ස නෙව තාව කප්පො උඩ්ඩය්හෙය්‍ය[5] යාවායං පුග්ගලො න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡි කරෙති, අයං වුච්චති පුග්ගලො ඨිතකප්පී, සබ්බෙපි මග්ගසමඞ්ගිනො පුග්ගලා ඨිතකප්පිනො"ති; **සමාධිනා තෙන සමො න විජ්ජතීති** තෙන බුද්ධසෙට්ඨපරිවණ්ණිතෙන සුචිනා ආනන්තරිකසමාධිනා සමො රූපාවචර සමාධි වා අරූපාවචරසමාධි වා කොචි න විජ්ජති, කස්මා? තෙසං භාවිතත්තා තත්ථ තත්ථ බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නස්සාපි පුන නිරයාදීසු උප්පත්තිසම්භවතො, ඉමස්ස ච අරහත්තසමාධිස්ස භාවිතත්තා අරිය පුග්ගලස්ස සබ්බුප්පත්තිසමුග්ඝාතසම්භවතො, තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං: "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා වා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො

1. සී. II ම සත්වා. 3. ම. නිබන්ධකො 4. සී. II. ම. සා උඩ්ඩහන.
2. ම. පච්චෙකබුද්ධසුතබුද්ධසඞ්ඛාතෙසු. 5. උඩ්ඩහෙය්‍ය.
a. අඞ්ගුත්තර නි. b. මජ්ඣිම නි.

මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති.[a] ආදි. එවං භගවා ආනන්තරිකසමාධිස්ස අඤ්ඤෙහි සමාධීහි අසමතං වත්වා ඉදානි පුරිමනයෙනෙව මග්ගධම්මරතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි ධම්මෙ**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහීතාති.

එවං මග්ගධම්මගුණෙනාපි සච්චං වත්වා ඉදානි සඞ්ඝගුණෙනාපි වත්තුං ආරද්ධො: **යෙ පුග්ගලා**ති. තත්ථ **යෙ**ති අනියමෙත්වා උද්දෙසො, **පුග්ගලා**ති සත්තා, **අට්ඨා**ති තෙසං ගණනපරිච්ඡෙදො, තෙහි චත්තාරො ච පටිපන්නා චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතාති අට්ඨ හොන්ති. **සතං පසත්ථා**ති සප්පුරිසෙහි බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි අඤ්ඤෙහි ච දෙවමනුස්සෙහි පසත්ථා, කස්මා, සහජසීලාදිගුණයොගා, තෙසං හි චම්පකවකුලකුසුමාදීනං සහජාතවණ්ණගන්ධාදයො විය සහජාතසීලසමාධිආදයො ගුණා, තෙන තෙ වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි විය පුප්ඵානි දෙවමනුස්සානං සතං පියා මනාපා පාසංසියා[1] ච හොන්ති, තෙන වුත්තං: **යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා**ති; අථවා **යෙ**ති අනියාමෙත්වා උද්දෙසො, **පුග්ගලා**ති සත්තා, **අට්ඨසත**න්ති තෙසං ගණනපරිච්ඡෙදො; තෙ හි එකබීජී කොලංකොලො සත්තක්ඛත්තුපරමොති තයො සොතාපන්නා, කාමරූපාරූපභවෙසු අධිගතඵලා තයො සකදාගාමිනො, තෙ සබ්බෙපි චතුන්නං පටිපදානං වසෙන චතුවීසති, අන්තරාපරිනිබ්බායී උපහච්චපරිනිබ්බායී සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී උද්ධංසොතො අකනිට්ඨගාමීති අවිහෙසු පඤ්ච, තථා අතප්පසුදස්සසුදස්සීසු, අකනිට්ඨෙසු පන උද්ධංසොතවජ්ජා චත්තාරොති චතුවීසති අනාගාමිනො, සුක්ඛවිපස්සකො සමථයානිකොති ද්වෙ අරහන්තො, චත්තාරො මග්ගට්ඨාති චතුපඤ්ඤාස, තෙ සබ්බෙපි සද්ධාධුරපඤ්ඤාධුරානං වසෙන දිගුණා හුත්වා අට්ඨසතං හොන්ති, සෙසං වුත්තනයමෙව; **චත්තාරි එතානි යුගානි හොන්තී**ති තෙ සබ්බෙපි අට්ඨ වා අට්ඨසතං වාති විත්ථාරවසෙන උද්දිට්ඨපුග්ගලා සඞ්ඛෙපවසෙන සොතාපත්තිමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගන්ති එවං යාව අරහත්තමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගන්ති චත්තාරි යුගානි හොන්ති. **තෙ දක්ඛිණෙය්‍යා**ති එත්ථ **තෙ**ති පුබ්බෙ අනියාමෙත්වා උද්දිට්ඨානං නියාමෙත්වා නිද්දෙසො, යෙ පුග්ගලා විත්ථාරවසෙන අට්ඨ වා අට්ඨසතං වාති වා සඞ්ඛෙපවසෙන පන චත්තාරි යුගානි හොන්තීති වුත්තා සබ්බෙපි තෙ; දක්ඛිණං අරහන්තීති=**දක්ඛිණෙය්‍යා**, දක්ඛිණා නාම කම්මඤ්ච කම්මවිපාකඤ්ච සද්දහිත්වා "එස මෙ ඉමං වෙජ්ජකම්මං වා ජඞ්ඝපෙසණිකං වා කරිස්සතී"ති එවමාදීනි අනපෙක්ඛිත්වා දීයමානො දෙය්‍යධම්මො, තං අරහන්ති නාම සීලාදිගුණයුත්තා පුග්ගලා, ඉමෙ ච තාදිසා, තෙන වුච්චන්ති දක්ඛිණෙය්‍යාති; **සුගතස්ස සාවකා**ති භගවා සොභනෙන ගමනෙන යුත්තත්තා සොභනඤ්ච ඨානං ගතත්තා සුට්ඨු ච ගතත්තා

1. සා. පසංසනියා. a. අඞ්ගුත්තර නි.

සුට්ඨු එව ච ගදත්තා සුගතො, තස්ස සුගතස්ස; සබ්බෙපි තෙ වචනං සුණන්තීති=සාවකා, කාමඤ්ච අඤ්ඤෙපි සුණන්ති, න පන සුත්වා කාතබ්බකිච්චං කරොන්ති. ඉමෙ පන සුත්වා කාතබ්බං ධම්මානුධම්මපටිපත්තිං කත්වා මග්ගඵලානි පත්තා, තස්මා සාවකාති වුච්චන්ති. **එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානී**ති එතෙසු සුගතසාවකෙසු අප්පකානිපි දානානි දින්නානි පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණාවිසුද්ධිභාවං උපගතත්තා මහප්ඵලානි හොන්ති, තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං: "යාවතා භික්ඛවෙ සඞ්ඝා වා ගණා වා, තථාගතසාවකසඞ්ඝො තෙසං අග්ගමක්ඛායති යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝො -පෙ- අග්ගො විපාකො හොතී"ති[a]. එවං භගවා සබ්බෙසම්පි මග්ගට්ඨඵලට්ඨානං[1] වසෙන සඞ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙ**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

එවං මග්ගට්ඨඵලට්ඨානං වසෙන සඞ්ඝගුණෙන[2] සච්චං වත්වා ඉදානි තතො එකච්චියානං ඵලසමාපත්තිසුඛං අනුභවන්තානං ඛීණාසවපුග්ගලානං යෙව ගුණෙන වත්තුං ආරද්ධො: **යෙ සුප්පයුත්තා**ති. තත්ථ **යෙ**ති අනියාමිතුද්දෙසවචනං; **සුප්පයුත්තා**ති සුට්ඨු පයුත්තා, අනෙකවිහිතං අනෙසනං පහාය සුද්ධාජීවිතං නිස්සාය විපස්සනාය අත්තානං යුඤ්ජිතුං ආරද්ධාති අත්ථො; අථවා **සුප්පයුත්තා**ති පරිසුද්ධකායවචීපයොගසමන්නාගතා, තෙන තෙසං සීලක්ඛන්ධං දස්සෙති; **මනසා දළ්හෙනා**ති දළ්හෙන මනසා ථිරසමාධියුත්තෙන චෙතසාති අත්ථො, තෙන තෙසං සමාධික්ඛන්ධං දස්සෙති; **නික්කාමිනො**ති කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛා හුත්වා පඤ්ඤාධුරෙන විරියෙන සබ්බකිලෙසෙහි කතනික්ඛමණා, තෙන තෙසං විරියසම්පන්නං පඤ්ඤාක්ඛන්ධං දස්සෙති; **ගොතමසාසනම්හී**ති ගොතමතො ගොතමස්ස තථාගතස්සෙව සාසනම්හි, තෙන ඉතො බහිද්ධා නානප්පකාරම්පි අමරතපං කරොන්තානං සුප්පයොගාදිගුණාභාවතො කිලෙසෙහි නික්ඛමණාභාවං දීපෙති; **තෙ**ති පුබ්බෙ උද්දිට්ඨානං නිද්දෙසවචනං; **පත්තිපත්තා**ති එත්ථ පත්තබ්බාති=පත්ති, පත්තබ්බා නාම පත්තුං අරහා, යං පත්වා අච්චන්තයොගක්ඛෙමිනො හොන්ති, අරහත්තඵලස්සෙතං අධිවචනං, තං පත්තිං පත්තාති=පත්තිපත්තා; **අමත**න්ති නිබ්බාණං; **විගය්හා**ති ආරම්මණවසෙන විගාහිත්වා; **ලද්ධා**ති ලභිත්වා; **මුධා**ති අව්‍යයෙන, කාකණිකම්පි ව්‍යයං අකත්වා; **නිබ්බුති**න්ති පටිප්පස්සද්ධකිලෙසදරථං ඵලසමාපත්තිං; **භුඤ්ජමානා**ති අනුභවමානා. කිං වුත්තං හොති? යෙ ඉමස්මිං[3] ගොතමසාසනම්හි සීලසම්පන්නත්තා සුප්පයුත්තා, සමාධිසම්පන්නා මනසා දළ්හෙන, පඤ්ඤාසම්පන්නත්තා

1. සී. I. පා, මග්ගඵලට්ඨානං.
2. සී. I. පා, මග්ගඵලට්ඨසඞ්ඝගුණෙන.
3. සී. II ඉදම්පි. පා, ස, I. ඉමෙසු.
a. අඞ්ගුත්තරනි.

නික්කාමිනො, තෙ ඉමාය සම්මාපටිපදාය අමතං විගය්හ මුධා ලද්ධා[1] ඵලසමාපත්තිසඞ්ඛාතං නිබ්බුතිං භුඤ්ජමානා පත්තිපත්තා නාම හොන්තීති. එවං භගවා ඵලසමාපත්තිසුඛමනුභවන්තානං ඛීණාසවපුග්ගලානං යෙව වසෙන සඞ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙ**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

එවං ඛීණාසවපුග්ගලානං ගුණෙන සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි බහුජනපච්චක්ඛෙන සොතාපන්නස්සෙව ගුණෙන වත්තුමාරද්ධො: **යථින්දඛීලො**ති. තත්ථ **යථා**ති උපමාවචනං, **ඉන්දඛීලො**ති නගරද්වාරනිවාරණත්ථං උම්මාරබ්භන්තරෙ අට්ඨ වා දස වා හත්ථෙ පඨවිං ඛණිත්වා ආකොටිතස්ස සාරදාරුමයථම්භස්සෙතං අධිවචනං, **පඨවි**න්ති භූමිං, **සිතො**ති අන්තො පවිසිත්වා නිස්සිතො, **සියා**ති භවෙය්‍ය, **චතුබ්භි වාතෙභී**ති චතූහි දිසාහි ආගතවාතෙහි, **අසම්පකම්පියො**ති කම්පෙතුං වා චාලෙතුං වා අසක්කුණෙය්‍යො, **තථූපම**න්ති තථාවිධං, **සප්පුරිස**න්ති උත්තමපුරිසං, **වදාමී**ති භණාමි, **යො අරියසච්චානි අවෙච්ච පස්සතී**ති යො චත්තාරි අරියසච්චානි පඤ්ඤාය අජ්ඣොගාහෙත්වා පස්සති. තත්ථ අරියසච්චානි විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි; අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො:[2] යථා හි ඉන්දඛීලො ගම්භීරනෙමත්තාය පඨවිං සිතො[3] චතුබ්භි වාතෙහි අසම්පකම්පියො සියා, ඉමම්පි සප්පුරිසං තථූපමං එව වදාමි: යො අරියසච්චානි අවෙච්ච පස්සති, කස්මා? යස්මා සොපි ඉන්දඛීලො විය චතූහි වාතෙහි සබ්බතිත්ථියවාදවාතෙහි අසම්පකම්පියො හොති, තම්හා දස්සනා කෙනචි කම්පෙතුං වා චාලෙතුං වා අසක්කුණෙය්‍යො, තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං: "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ අයොඛීලො වා ඉන්දඛීලො වා ගම්භීරනෙමො සුනිඛාතො අචලො අසම්පකම්පියො[4] පුරත්ථිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය භුසා වාතවුට්ඨි, නෙව නං සඞ්කම්පෙය්‍ය න සම්පකම්පෙය්‍ය න සම්පචාලෙය්‍ය, පච්ඡිමාය-දක්ඛිණාය-උත්තරාය චෙපි-පෙ-න සම්පචාලෙය්‍ය, තං කිස්ස හෙතු? ගම්භීරත්තා භික්ඛවෙ නෙමස්ස සුනිඛාතත්තා ඉන්දඛීලස්ස, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යෙ හි කෙචි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉදං දුක්ඛන්ති-පෙ-පටිපදාති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ න අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා මුඛං උල්ලොකෙන්ති: අයං නූන භවං ජානං ජානාති පස්සං පස්සතීති. තං කිස්ස හෙතු? සුදිට්ඨත්තා භික්ඛවෙ චතුන්නං අරියසච්චාන[a]"න්ති. එවං භගවා බහුජනපච්චක්ඛස්ස සොතාපන්නස්සෙව වසෙන සඞ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙ**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

---

1. ම. ලද්ධා මුධා.
2. ම. සඞ්ඛෙපො.
3. ම. ගම්භිරනෙමිතාය පඨවිනිස්සිතො.
4. සී. II පා. අසම්පකම්පී.

a. සංයුත්තනි.

එවං අවිසෙසතො සොතාපන්නස්ස ගුණෙන සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි-යෙ තෙ[1] තයො සොතාපන්නා-එකබීජී කොලඞ්කොලො සත්තක්ඛත්තුපරමොති. යථාහ: "ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති, සො එකංයෙව භවං නිබ්බත්තිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං එකබීජී, තථා ද්වෙ වා තීණි වා කුලානි සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං කොලඞ්කොලො, තථා සත්තක්ඛත්තුං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං සත්තක්ඛත්තුපරමො"ති, තෙසං සබ්බකනිට්ඨස්ස සත්තක්ඛත්තුපරමස්ස ගුණෙන වත්තුමාරද්ධො: **යෙ අරියසච්චානීති.** තත්ථ **යෙ අරියසච්චානීති** එතං වුත්තනයමෙව, **විභාවයන්තීති** පඤ්ඤොභාසෙන සච්චපටිච්ඡාදකකිලෙසන්ධකාරං විධමිත්වා අත්තනො පකාසිතානි පාකටානි කරොන්ති, **ගම්භීරපඤ්ඤෙනාති** අප්පමෙය්‍යපඤ්ඤතාය සදෙවකස්සපි ලොකස්ස ඤාණෙන අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨපඤ්ඤෙන, සබ්බඤ්ඤුනාති වුත්තං හොති; **සුදෙසිතානීති** සමාසබ්‍යාසසාකල්‍යවෙකල්‍යාදීහි තෙහි තෙහි නයෙහි සුට්ඨු දෙසිතානි, **කිඤ්චාපි තෙ හොන්ති භුසප්පමත්තාති** තෙ විභාවිතඅරියසච්චා පුග්ගලා කිඤ්චාපි දෙවරජ්ජචක්කවත්තිරජ්ජාදිං පමාදට්ඨානං ආගම්ම භුසප්පමත්තා හොන්ති, තථාපි සොතාපත්තිමග්ගඤාණෙන අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධා[2] ඨපෙත්වා **සත්ත** භවෙ අනමතග්ගෙ සංසාරෙ යෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තෙසං නිරුද්ධත්තා අත්ථඞ්ගතත්තා **න අට්ඨමං භවං ආදියන්ති,** සත්තමභවෙ එව පන විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තං පාපුණන්තීති. එවං භගවා සත්තක්ඛත්තුපරමවසෙන සඞ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙති** තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සායපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

එවං සත්තක්ඛත්තුපරමස්ස අට්ඨමං භවං අනාදියනගුණෙන සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි තස්සෙව සත්ත භවෙ ආදියතොපි අඤ්ඤෙහි අප්පහීණභවාදානෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨෙන ගුණෙන වත්තුමාරද්ධො: **සහාවස්සාති.** තත්ථ **සහාවාති** සද්ධිංයෙව; **අස්සාති** න තෙ භවං අට්ඨමං ආදියන්තීති වුත්තෙසු අඤ්ඤතරස්ස; **දස්සනසම්පදායාති** සොතාපත්තිමග්ගසම්පත්තියා, සොතාපත්තිමග්ගො හි නිබ්බානං දිස්වා කත්තබ්බකිච්චසම්පදාය සබ්බපඨමං නිබ්බානදස්සනතො දස්සනන්ති වුච්චති, තස්ස අත්තනි පාතුභාවො දස්සනසම්පදා, තාය දස්සනසම්පදාය සහ එව; **තයස්සු[3] ධම්මා ජහිතා භවන්තීති** එත්ථ **සු** ඉති පදපූරණමත්තෙන නිපාතො "ඉදං සු මෙ සාරිපුත්ත මහාවිකටභොජනස්මිං හොතී[a]"ති එවමාදීසු විය, යතො සහාවස්ස

1. සී. II එතෙ
2. සී III ම. නිරොධෙන.
3. තයො-අස්සු-බාලාවතාරෙ.
a. මජ්ඣිමනි.

දස්සනසම්පදාය තයො ධම්මා ජහිතා භවන්ති, පහීනා භවන්තීති අයමෙවෙත්ථ අත්ථො: ඉදානි ජහිතධම්මදස්සනත්ථං ආහ: **සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡිතඤ්ච සීලබ්බතං වාපි යදත්ථි කිඤ්චීති.**

තත්ථ සති කායෙ විජ්ජමානෙ උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකසඞ්ඛාතෙ කායෙ වීසතිවත්ථුකා දිට්ඨි **සක්කායදිට්ඨි**, සතී වා කායෙ දිට්ඨීතිපි= සක්කායදිට්ඨි, යථාවුත්තප්පකාරෙ කායෙ විජ්ජමානා දිට්ඨීති අත්ථො, සති යෙව වා කායෙ දිට්ඨීතිපි සක්කායදිට්ඨි, යථාවුත්තප්පකාරෙ කායෙ 'විජ්ජමානො රූපාදිසඞ්ඛාතො අත්තා'ති එවං පවත්තා දිට්ඨීති අත්ථො, තස්සා ච පහීනත්තා සබ්බදිට්ඨිගතානි පහීනානියෙව හොන්ති, සා හි තෙසං මූලං. සබ්බකිලෙසව්‍යාධිවූපසමනතො පඤ්ඤා චිකිච්ඡිතන්ති වුච්චති, තං පඤ්ඤාචිකිච්ඡිතං ඉතො විගතං තතො වා පඤ්ඤාචිකිච්ඡිතා ඉදං විගතන්ති=**විචිකිච්ඡිතං**, සත්ථරි කඞ්ඛතීති ආදිනා නයෙන වුත්තාය අට්ඨවත්ථුකාය විමතියා එතං අධිවචනං; තස්සා පහීනත්තා සබ්බවිචිකිච්ඡිතානි පහීනානි හොන්ති, තං හි තෙසං මූලං, ඉතො බහිද්ධා සමණබ්‍රාහ්මණානං සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධීති එවමාදිසු ආගතං ගොසීලකුක්කුරසීලාදිකං සීලං ගොවතකුක්කුර වතාදිකඤ්ච වතං **සීලබ්බතන්ති** වුච්චති, තස්ස පහීනත්තා සබ්බම්පි නග්ගියමුණ්ඩියාදි අමරතපං පහීනං හොති, තං හි තස්ස මූලං, තෙන සබ්බාවසානෙ වුත්තං **යදත්ථි කිඤ්චීති**, දුක්ඛදස්සනසම්පදාය චෙත්ථ සක්කායදිට්ඨි-සමුදයදස්සනසම්පදාය විචිකිච්ඡිතං-මග්ගදස්සනනිබ්බාණ දස්සනසම්පදාය සීලබ්බතං පහීයතීති විඤ්ඤාතබ්බං. **එවමස්ස කිලෙස** වට්ටප්පහාණං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්මිං කිලෙසවට්ටෙ සති යෙන විපාක වට්ටෙන භවිතබ්බං, තප්පහාණා තස්සාපි පහාණං දීපෙන්තො ආහ: **චතූහපායෙහි ච විප්පමුත්තොති.** තත්ථ චත්තාරො අපායා නාම නිරයතිරච්ඡානපෙත්තිවිසයඅසුරකායා, තෙහි ඡස සත්තභවෙ උපාදියන්තොපි විප්පමුත්තොති අත්ථො. එවමස්ස විපාකවට්ටප්පහාණං දස්සෙත්වා ඉදානි යං ඉමස්ස විපාකවට්ටස්ස මූලභූතං කම්මවට්ටං තස්සාපි පහාණං දස්සෙන්තො ආහ: **ඡ චාභිඨානානි අභබ්බො කාතුන්ති.** තත්ථ **අභිඨානානීති** ඔළාරිකට්ඨානානි, තානි **එස ඡ අභබ්බො** කාතුං, තානි ච "අට්ඨානමෙතං භික්ඛවෙ **අනවකාසො** යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා[a]"ති ආදිනා නයෙන එකකනිපාතෙ වුත්තානි මාතුඝාත-පිතුඝාත-අරහන්ත ඝාත-ලොහිතුප්පාද—සඞ්ඝභෙද—අඤ්ඤසත්ථාරුද්දෙසකම්මානීති වෙදි තබ්බානි, තානි හි-කිඤ්චාපි දිට්ඨිසම්පන්නො අරියසාවකො කුන්ථ කිපිල්ලිකම්පි ජීවිතා න වොරොපෙති, අපි ච ඛො පන පුථුජ්ජන භාවස්ස විගරහණත්ථං වුත්තානි; පුථුජ්ජනො හි අදිට්ඨිසම්පන්නත්තා එවං මහාසාවජ්ජානි අභිට්ඨානානිපි කරොති, දස්සනසම්පන්නො පන අභබ්බො තානි කාතුන්ති, අභබ්බග්ගහණඤ්චෙත්ථ භවන්තරෙපි

a. අඞ්ගුත්තරනි.

අකරණදස්සනත්ථං, භවන්තරෙපි හි එස අත්තනො අරියසාවකභාවං අජානන්තොපි ධම්මතාය එව එතානි වා ඡ පකතිපාණාතිපාතාදීනි වා පඤ්ච වෙරානි අඤ්ඤසත්ථාරුද්දෙසෙන සහ ඡ ඨානානි න කරොති, යානි සන්ධාය එකච්චෙ **ඡ චාභිඨානානීති** පඨන්ති, මතමච්ඡගාහාදයො චෙත්ථ අරියසාවකගාමදාරකානං නිදස්සනං. එවං භගවා සත්ත භවෙ ආදියතොපි අරියසාවකස්ස අඤ්ඤෙහි අප්පහීනභවාදානෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨගුණවසෙන සඞ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙ**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහීතාති.

එවං සත්ත භවෙ ආදියතොපි අඤ්ඤෙහි අප්පහීනභවාදානෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨගුණෙන[1] සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි 'න කෙවලං දස්සනසම්පන්නො ඡ අභිට්ඨානානි අභබ්බො කාතුං, කිම්පන අප්පමත්තකම්පි පාපං කම්මං කත්වා තස්ස පටිච්ඡාදායපි අභබ්බො'ති පමාදවිහාරිනොපි දස්සනසම්පන්නස්ස කතප්පටිච්ඡාදනාභාවගුණෙන වත්තුමාරද්ධො: **කිඤ්චාපි සො කම්මං කරොති පාපක**න්ති. තස්සත්ථො: **සො** දස්සනසම්පන්නො **කිඤ්චාපි** සතිසම්මොසෙන පමාදවිහාරං ආගම්ම, යන්තං භගවතා ලොකවජ්ජසඤ්චිච්චානතික්කමණං සන්ධාය වුත්තං "යං මයා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං තං මම සාවකා ජීවිතහෙතුපි නාතික්කමන්තී"[a]ති, තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං කුටිකාරසහසෙය්‍යාදිං වා පණ්ණත්තිවජ්ජවීතික්කමසඞ්ඛාතං බුද්ධපටිකුට්ඨං **කායෙන පාපකම්මං කරොති**. පදසොධම්ම-උත්තරිං ඡප්පඤ්චවාචා ධම්මදෙසනං සම්ඵප්පලාපඵරුසවචනාදිං වා **වාචාය උද චෙතසා** වා, කත්ථචි ලොභදොසුප්පාදනජාතරූපාදිසාදියනං චීවරාදිපරිභොගෙසු අපච්චවෙක්ඛණාදිං වා පාපකම්මං කරොති, **අභබ්බො සො තස්ස පටිච්ඡාදාය**, න සො තං ඉදං අකප්පියමකරණීයන්ති ජානිත්වා මුහුත්තම්පි පටිච්ඡාදෙති, තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පන සත්ථරි වා විඤ්ඤූසු වා සබ්රහ්මචාරීසු ආවිකත්වා යථාධම්මං පටිකරොති, න පුන කරිස්සාමීති එවං සංවරිතබ්බං වා සංවරති, කස්මා? යස්මා **අභබ්බතා දිට්ඨපදස්ස වුත්තා**, එවරූපං පාපකම්මං කත්වා තස්ස පටිච්ඡාදාය දිට්ඨනිබ්බානපදස්ස දස්සනසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභබ්බතා වුත්තාති අත්ථො, කථං? "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ දහරො කුමාරො මන්දො උත්තානසෙය්‍යකො හත්ථෙන වා පාදෙන වා අඞ්ගාරං අක්කමිත්වා ඛිප්පමෙව පටිසංහරති, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ ධම්මතා එසා දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස, කිඤ්චාපි තථාරූපිං ආපත්තිං ආපජ්ජති යථාරූපාය ආපත්තියා වුට්ඨානං පඤ්ඤායති, අථ ඛො තං ඛිප්පමෙව සත්ථරි වා විඤ්ඤූසු වා සබ්රහ්මචාරීසු දෙසෙති විවරති උත්තානීකරොති, දෙසෙත්වා විවරිත්වා උත්තානීකත්වා ආයතිං සංවරං ආපජ්ජතී"[b]ති. එවං භගවා පමාදවිහාරිනොපි දස්සන

1. ම. ගුණවසෙන. a. අඞ්ගුත්තරනි. b. මජ්ඣිමනි-කොසම්බියසු.

සම්පන්නස්ස කතපටිච්ඡාදනාභාවගුණෙන සඞ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙති**; තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

එවං සඞ්ඝපරියාපන්නානං පුග්ගලානං තෙන තෙන ගුණප්පකාරෙන සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි ය්වායං භගවතා රතනත්තයගුණං දීපෙන්තෙන ඉධ සඞ්ඛෙපෙන අඞ්ගුත්තරෙ ච විත්ථාරෙන පරියත්තිධම්මො දෙසිතො, තම්පි නිස්සාය[1] පුන බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චං වත්තුමාරද්ධො: **වනප්පගුම්බෙ යථා ඵුස්සිතග්ගෙති**. තත්ථ ආසන්නසන්නිවෙසවවත්ථිතානං[2] රුක්ඛානං සමූහො වනං; මූලසාරඵෙග්ගුතචසාඛාපලාසෙහි පවුද්ධො: ගුම්බො පගුම්බො, වනෙ පගුම්බො=වනප්පගුම්බො, ස්වායං **වනප්පගුම්බෙති** වුත්තො, එවම්පි හි වත්තුං ලබ්භති “අත්ථි සවිතක්කසවිචාරෙ-අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තෙ.”[a] “සුඛෙ දුක්ඛෙ ජීවෙ”ති[b] ආදීසු විය; **යථාති** ඔපම්මවචනං,[3] ඵුස්සිතානි අග්ගානි අස්සාති=ඵුස්සිතග්ගො, සබ්බසාඛාපසාඛාසඤ්ජාතපුප්ඵොති අත්ථො, සො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව **ඵුස්සිතග්ගෙති** වුත්තො; **ගිම්හාන මාසෙ පඨමස්මිං ගිම්හෙති** යෙ චත්තාරො ගිම්හානමාසා, තෙසං චතුන්නං ගිම්හානානං එකස්මිං මාසෙ, කතමස්මිං මාසෙ ඉති චෙ? **පඨමස්මිං** ගිම්හෙ චිත්තමාසෙති අත්ථො, සො හි පඨමගිම්හොති ච බාලවසන්තොති ච වුච්චති. තතො පරං පදත්ථතො පාකටමෙව, **අයං** පනෙත්ථ පිණ්ඩත්ථො: යථා පඨමගිම්හනාමකෙ බාලවසන්තෙ නානාවිධරුක්ඛගහනවන්තෙ[4] සුපුප්ඵිතග්ගසාඛො තරුණරුක්ඛගච්ඡපරියායනාමො පගුම්බො අතිවිය සස්සිරිකො හොති. එවමෙතං ඛන්ධායතනාදීහි සතිපට්ඨානසම්මප්පධානාදීහි සීලසමාධික්ඛන්ධාදීහි වා නානප්පකාරෙහි අත්ථප්පභෙදපුප්ඵෙහි අතිවිය සස්සිරිකත්තා **තථූපමං** නිබ්බානගාමිං මග්ගං දීපනතො **නිබ්බානගාමිං** පරියත්තිධම්මවරං නෙව ලාභහෙතු න සක්කාරාදිහෙතු- කෙවලං හි මහාකරුණාය අබ්භුස්සාහිතහදයො සත්තානං **පරමං හිතාය අදෙසයීති-පරමං හිතායාති** එත්ථ ච ගාථාබන්ධසුඛත්ථං අනුනාසිකො, අයං පනත්ථො: පරමහිතාය නිබ්බානාය අදෙසයීති. එවං භගවා ඉමං සුපුප්ඵිතග්ග[5] වනප්පගුම්බසදිසං පරියත්තිධම්මං වත්වා ඉදානි තමෙව නිස්සාය බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි බුද්ධෙති**; තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො, කෙවලං පන **ඉදම්පි** යථාවුත්තප්පකාරපරියත්තිධම්මසඞ්ඛාතං **බුද්ධෙ රතනං පණීතන්ති** එවං යොජෙතබ්බං. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

---

1. සා. තෙන.
2. ම. වනසණ්ඩඝනාභිවෙසන උට්ඨිතානං.
3. පං. සං. උපමාවචනං.
4. සා. නානාවිධරුක්ඛගහණවනෙ. සී. II, III ම නානාවිධරුක්ඛගහණවනෙ.
5. සී. II ඵුස්සිතග්ග.

a. කථාවත්ථුප-
b. මජ්ඣිමනි-සන්දකසු.

එවං භගවා පරියත්තිධම්මෙන බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි ලොකුත්තරධම්මෙන වත්තුමාරද්ධො: **වරො වරඤ්ඤූ**ති. තත්ථ **වරො**ති පණීතාධිමුත්තිකෙහි ඉච්ඡිතො, අහො වත මයම්පි එවරූපා අස්සාමාති, වරගුණයොගතො වා වරො, උත්තමො අතිසෙට්ඨොති අත්ථො; **වරඤ්ඤූ**ති නිබ්බානඤ්ඤූ, නිබ්බානං හි සබ්බධම්මානං උත්තමට්ඨෙන වරං, තඤ්චෙස බොධිමූලෙ සයං පටිවිජ්ඣිත්වා අඤ්ඤාසි; **වරදො**ති පඤ්චවග්ගිය-භද්දවග්ගිය-ජටිලාදීනං අඤ්ඤෙසඤ්ච දෙවමනුස්සානං නිබ්බෙධභාගියවාසනාභාගියවරධම්මදායීති[1] අත්ථො, **වරාහරො**ති වරස්ස මග්ගස්ස ආහටත්තා වරාහරොති වුච්චති, සො හි භගවා දීපඞ්කරතොප්පභුති සමතිංසපාරමියො පූරෙන්තො පුබ්බකෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි අනුයාතං පුරාණමග්ගවරමාහරි, තෙන වරාහරොති වුච්චති, අපිච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපටිලාභෙන **වරො**, නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය **වරඤ්ඤූ**, සත්තානං විමුත්තිසුඛදානෙන **වරදො**, උත්තමපටිපදාහරණෙන **වරාහරො**; එතෙහි ලොකුත්තරගුණෙහි අධිකස්ස කස්සචි අභාවතො **අනුත්තරො**. අපරො නයො: **වරො** උපසමාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, **වරඤ්ඤූ** පඤ්ඤාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, **වරදො** චාගාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, **වරාහරො** සච්චාධිට්ඨානපරිපූරණෙන වරං මග්ගසච්චමාහරීති, තථා වරො පුඤ්ඤුස්සයෙන, වරඤ්ඤූ පඤ්ඤුස්සයෙන, වරදො බුද්ධභාවත්ථිකානං තදුපායසම්පදානෙන, වරාහරො පච්චෙකබුද්ධභාවත්ථිකානං තදුපායාහරණෙන, අනුත්තරො තත්ථ තත්ථ අසදිසතාය අත්තනා වා අනාචරියකො හුත්වා පරෙසං ආචරියභාවෙන. **ධම්මවරං අදෙසයී**ති සාවකභාවත්ථිකානං තදත්ථාය ස්වාක්ඛාතතාදිගුණයුත්තස්ස වරධම්මස්ස[2] දෙසනතො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති එවං භගවා නවවිධෙන ලොකුත්තරධම්මෙන අත්තනො ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි බුද්ධෙ**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො, කෙවලං පන යං වරං ලොකුත්තරධම්මං එස අඤ්ඤාසි යඤ්ච අදාසි යඤ්ච ආහරි යඤ්චදෙසෙසි, **ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණීත**න්ති එවං යොජෙතබ්බං. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති

එවං භගවා පරියත්තිධම්මඤ්ච නවලොකුත්තරධම්මඤ්ච නිස්සාය ද්වීහි ගාථාහි බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි යෙ තං පරියත්තිධම්මං අස්සොසුං සුතානුසාරෙන ච පටිපජ්ජිත්වා නවප්පකාරම්පි ලොකුත්තරධම්මං අධිගමිංසු, තෙසං අනුපාදිසෙසනිබ්බානපත්තිගුණං නිස්සාය පුන සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්තුමාරද්ධො: **ඛීණං පුරාණ**න්ති. තත්ථ **ඛීණ**න්ති සමුච්ඡින්නං, **පුරාණ**න්ති පුරාතනං; **නව**න්ති සම්පති වත්තමානං; **නත්ථිසම්භව**න්ති අවිජ්ජමානපාතුභාවං; **විරත්තචිත්තා**ති විගතරාගචිත්තා; **ආයතිකෙ භවස්මි**න්ති අනාගතමද්ධානං පුනබ්භවෙ;

1. සී. II භාගියානංවරමදාසීති. ම. නිබ්බෙධභාගියංවා වාසනාභාගියංවා ධම්මං අදාසීති.
2. ම. ධම්මවරස්ස.

වන්ති යෙසං ඛීණං පුරාණං නවං නත්ථිසම්භවං–යෙ ච ආයතිකෙ භවස්මිං විරත්තචිත්තා තෙ ඛීණාසවා භික්ඛූ; **ඛීණබීජාති** උච්ඡින්නබීජා, **අවිරූළ්හිච්ඡන්දාති** විරූළ්හිච්ඡන්දවිරහිතා; **නිබ්බන්තීති** විජ්ඣායන්ති, **ධීරාති** ධිතිසම්පන්නා; **යථායම්පදීපොති** අයං පදීපො විය. කිං වුත්තං හොති? යන්තං සත්තානං උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධම්පි පුරාණං අතීතකාලිකං[1] කම්මං තණ්හාසිනෙහස්ස අප්පහීණත්තා පටිසන්ධිආහරණසමත්ථතාය අඛීණඤ්ඤෙව හොති, තං පුරාණං කම්මං යෙසං අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාසිනෙහස්ස සොසිතත්තා අග්ගිනා දඩ්ඪබීජමිව ආයතිං විපාකදානාසමත්ථතාය ඛීණං, යඤ්ච නෙසං බුද්ධපූජාදිවසෙන ඉදානි පවත්තමානං කම්මං නවන්ති වුච්චති, තඤ්ච තණ්හාපහාණෙනෙව ඡින්නමූලපාදපපුප්ඵමිව ආයතිං ඵලදානාසමත්ථතාය යෙසං නත්ථිසම්භවං, යෙ ච තණ්හාපහාණෙනෙව ආයතිකෙ භවස්මිං විරත්තචිත්තා, තෙ ඛීණාසවා භික්ඛූ "කම්මං ඛෙත්තං විඤ්ඤාණං බීජ"[a]න්ති එවං වුත්තස්ස පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස කම්මක්ඛයෙනෙව ඛීණත්තා ඛීණබීජා. යොපි පුබ්බෙ පුනබ්භවසඞ්ඛාතාය විරූළ්හියා ඡන්දො අහොසි, තස්සපි සමුදයප්පහාණෙනෙව පහීණත්තා පුබ්බෙ විය චුතිකාලෙ අසම්භවෙන අවිරූළ්හිච්ඡන්දා, ධිතිසම්පන්නත්තා ධීරා, චරිමවිඤ්ඤාණනිරොධෙන යථා අයම්පදීපො නිබ්බුතො එවං නිබ්බන්ති, පුන රූපිනො වා අරූපිනො වාති එවමාදිං පඤ්ඤත්තිපථං අච්චෙන්තීති, තස්මිං කිර සමයෙ නගරදෙවතානං පූජත්ථාය ජාලිතෙසු පදීපෙසු එකො පදීපො විජ්ඣායි, තං දස්සෙන්තො ආහ: **යථායම්පදීපොති.**

එවං **භගවා** යෙ තං පුරිමාහි වීහි ගාථාහි වුත්තං පරියත්තිධම්මං අසෙසාසුං සුතානුසාරෙනෙව පටිපජ්ජිත්වා නවප්පකාරම්පි ලොකුත්තර ධම්මං අධිගමිංසු. තෙසං අනුපාදිසෙසනිබ්බාණපත්තිගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චවචනං පයුඤ්ජන්තො දෙසනං සමාපෙසි: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙති.** තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො; කෙවලං පන **ඉදම්පි** යථා වුත්තෙන පකාරෙන ඛීණාසවභික්ඛූනං නිබ්බාණසඞ්ඛාතං **සඞ්ඝෙ රතනං පණීතන්ති** එවං යොජෙතබ්බං. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති. දෙසනාපරියොසානෙ රාජකුලස්ස සොත්ථි අහොසි, සබ්බූපද්දවා වූපසමිංසු. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි.

අථ සක්කො දෙවානමින්දො–භගවතා රතනත්තයගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජමානෙන නගරස්ස සොත්ථි කතා, මයාපි නගරස්ස සොත්ථත්ථං රතනත්තයගුණං නිස්සාය යං කිඤ්චි වත්තබ්බන්ති චින්තෙත්වා අවසානෙ ගාථාත්තයං අභාසි: **යානීධ භූතානීති.** තත්ථ යස්මා බුද්ධො යථා ලොකහිතත්ථාය උස්සුක්කං ආපජ්ජන්තෙහි ආගන්තබ්බං තථා ආගතතො, යථා එතෙහි ගන්තබ්බං තථා ගතතො, යථා එතෙහි

1. පා. සා. අතීතභවිකං. a. අඞ්ගුත්තරනි-

ආජානිතබ්බං තථා ආජානනතො, යථා ජානිතබ්බං තථා ජානනතො, යඤ්ච තථෙව හොති තස්ස ගදනතො ච තථාගතොති වුච්චති. යස්මා ච සො දෙවමනුස්සෙහි පුප්ඵගන්ධාදිනා බහි නිබ්බත්තෙන උපකරණෙන ධම්මානුධම්මපටිපත්තාදිනා ච අත්තනි නිබ්බත්තෙන අති විය පූජිතො, තස්මා සක්කො දෙවානමින්දො සබ්බං දෙවපරිසං අත්තනා සද්ධිං සම්පිණ්ඩෙත්වා ආහ: **තථාගතං දෙවමනුස්සපූජිතං බුද්ධං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූ**ති. යස්මා පන ධම්මො-මග්ගධම්මො යථා යුගනද්ධසමථවිපස්සනාබලෙන ගන්තබ්බං කිලෙසපක්ඛං සමුච්ඡින්දන්තෙන, තථා ගතොති තථාගතො, නිබ්බාණධම්මොපි යථාවතො පඤ්ඤාය පටිවිද්ධො ච සබ්බදුක්ඛවිඝාතාය සම්පජ්ජති, බුද්ධාදීහි තථා අවගතො, තස්මා තථාගතොති වුච්චති, යස්මා ච සඞ්ඝොපි යථා අත්තහිතාය පටිපන්නෙහි ගන්තබ්බං තෙන තෙන මග්ගෙන තථාගතො, තස්මා තථාගතොත්වෙව වුච්චති, තස්මා අවසානගාථාද්වයෙපි තථාගතං ධම්මං නමස්සාම සුවත්ථි හොතු-තථාගතං සඞ්ඝං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූති වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

එවං සක්කො දෙවානමින්දො ඉමං ගාථාත්තයං භාසිත්වා භගවන්තං පදක්ඛිණං කත්වා දෙවපුරමෙව ගතො සද්ධිං දෙවපරිසාය. භගවා පන තදෙව රතනසුත්තං දුතියදිවසෙපි දෙසෙසි. පුන චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. එවං යාව සත්තමං දිවසං[1] දෙසෙසි. දිවසෙ දිවසෙ දෙසනාවසානෙ තථෙව ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා අද්ධමාසමෙව වෙසාලියං විහරිත්වා රාජූනං ගච්ඡාමාති පටිවෙදෙසි. තතො රාජානො දිගුණෙන සක්කාරෙන පුන තීහි දිවසෙහි භගවන්තං ගඞ්ගාතීරං නයිංසු. ගඞ්ගාය නිබ්බත්තා නාගරාජානො ච චින්තෙසුං: මනුස්සා තථාගතස්ස සක්කාරං කරොන්ති, මයං කිං න කරිස්සාමාති සුවණ්ණරජතමණිමයා නාවායො මාපෙත්වා සුවණ්ණරජතමණිමයෙ එව පල්ලඞ්කෙ පඤ්ඤාපෙත්වා පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ඡන්නං උදකං කරිත්වා 'අම්හාකං අනුග්ගහං කරොථා'ති භගවන්තං උපගතා, භගවා අධිවාසෙත්වා රතනනාවමාරූළ්හො, පඤ්ච ච භික්ඛුසතානි පඤ්චසතනාවායො අභිරූළ්හා.[2] නාගරාජානො භගවන්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන නාගභවනං පවෙසෙසුං. තත්‍ර සුදං භගවා සබ්බරත්තිං නාගපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. දුතියදිවසෙ දිබ්බෙහි ඛාදනීයභොජනීයෙහි මහාදානං අදංසු.[3] භගවා අනුමොදිත්වා නාගභවනා නික්ඛමි. භුම්මට්ඨදෙවා[4] "මනුස්සා ච නාගා ච තථාගතස්ස සක්කාරං කරොන්ති, මයං කිං න කරිස්සාමා"ති චින්තෙත්වා වනප්පගුම්බ රුක්ඛපබ්බතාදිසු ඡත්තාතිඡත්තානි උක්ඛිපිංසු, එතෙනෙව උපායෙන යාව අකනිට්ඨබ්‍රහ්මභවනං තාව මහාසක්කාරවිසෙසො නිබ්බත්ති. බිම්බිසාරොපි ලිච්ඡවීහි ආගමනකාලෙ කතසක්කාරතො දිගුණං සක්කාරමකාසි. පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පඤ්චහි දිවසෙහි භගවන්තං රාජගහං ආනෙසි.

1. සී. II. සත්තදිවසෙ. 2. සී. පා. සත.සතං. 3. සී. I, II & V. අකංසු. 4. ප-දෙවතා.

රාජගහමනුප්පත්තෙ භගවති පච්ඡාභත්තං මණ්ඩලමාළෙ සන්නිපතිතානං භික්ඛූනං අයමන්තරාකථා උදපාදි: අහො බුද්ධස්ස භගවතො ආනුභාවො-යං උද්දිස්ස ගඞ්ගාය ඔරතො ච පාරතො ච අට්ඨයොජනො භූමිභාගො නින්නඤ්ච ථලඤ්ච සමං කත්වා වාලිකාය ඔකිරිත්වා පුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නො, යොජනප්පමාණං ගඞ්ගාය උදකං නානාවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ඡන්නං, යාව අකනිට්ඨභවනා ඡත්තාතිඡත්තානි උස්සිතානීති. භගවා තං පවත්තිං ඤත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන ගන්ත්වා මණ්ඩලමාළෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි, නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කාය නුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාති. භික්ඛූ සබ්බං ආරොචෙසුං. භගවා එතදවොච: න භික්ඛවෙ අයං පූජාවිසෙසො මය්හං බුද්ධානුභාවෙන නිබ්බත්තො-න නාගදෙවබ්‍රහ්මානුභාවෙන, අපිච ඛො පුබ්බෙ අප්පමත්තකපරිච්චාගානුභාවෙන නිබ්බත්තොති. භික්ඛූ ආහංසු: න මයං භන්තෙ තං අප්පමත්තකං පරිච්චාගං ජානාම, සාධු නො භගවා තථා කථෙතු, යථා මයං තං ජානෙය්‍යාමාති. භගවා ආහ: "භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ තක්කසිලායං සඞ්ඛො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. තස්ස පුත්තො සුසීමො නාම මාණවො[1] සොළසවස්සුද්දෙසිකො වයෙන එක[2]දිවසං පිතරං උපසඞ්කමිත්වා එක[3]මන්තං අට්ඨාසි. තං පිතා ආහ: කිං තාත සුසීමාති. සො ආහ: ඉච්ඡාමහං තාත බාරාණසිං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගහෙතුන්ති. තෙන හි තාත සුසීම අසුකො නාම බ්‍රාහ්මණො මම සහායකො, තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උග්ගණ්හාහීති කහාපණසහස්සං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා මාතාපිතරො අභිවාදෙත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං ගන්ත්වා උපචාරයුත්තෙන විධිනා ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා අත්තානං නිවෙදෙසි. ආචරියො 'මම සහායස්ස පුත්තො'ති මාණවං සම්පටිච්ඡිත්වා සබ්බං පාහුනෙය්‍යමකාසි. සො අද්ධානකිලමථං පටිවිනොදෙත්වා තං කහාපණසහස්සං ආචරියස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා සිප්පං උග්ගහෙතුං ඔකාසං යාචි; ආචරියො ඔකාසං කත්වා උග්ගණ්හාපෙසි. සො ලහුඤ්ච ගණ්හන්තො බහුඤ්ච ගණ්හන්තො ගහිතගහිතඤ්ච සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිත්තමිව සීහතෙලං අවිනස්සමානං ධාරෙන්තො ද්වාදසවස්සිකං සිප්පං කතිපයමාසෙනෙව පරියොසාපෙසි. සො සජ්ඣායං කරොන්තො ආදිමජ්ඣමෙව පස්සති නො පරියොසානං. අථ ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: ඉමස්ස සිප්පස්ස ආදිමජ්ඣමෙව පස්සාමි පරියොසානං න පස්සාමීති. ආචරියො ආහ: අහම්පි තාත එවමෙවාති. අථ කො චරහි ඉමස්ස සිප්පස්ස පරියොසානං ජානාතීති? ඉසිපතනෙ තාත ඉසයො අත්ථි, තෙ ජානෙය්‍යුන්ති[4] ආහ. තෙ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡාමි ආචරියාති. පුච්ඡ තාත යථාසුඛන්ති. සො ඉසිපතනං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි: ආදිමජ්ඣපරියොසානං ජානාථාති. ආම ආවුසො ජානාමාති. තං මම්පි සික්ඛා

---

1. ප-මාණවො අහොසි.
2. ප-සො එක.
3. ප-අභිවාදෙත්වා එක.
4. පා, සා, ජානන්තීති.

පෙථාති. තෙන හි ආවුසො පබ්බජාහි, න සක්කා අපබ්බජිතෙන සික්ඛිතුන්ති. සාධු භන්තෙ පබ්බාජෙථ වා මං යං වා ඉච්ඡථ තං කත්වා[1] වා පරියොසානං ජානාපෙථාති, තෙ තං පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙතුං අසමත්ථා "එවං තෙ නිවාසෙතබ්බං එවං පාරුපිතබ්බ"න්ති ආදිනා නයෙන ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සො තත්ථ සික්ඛන්තො උපනිස්සයසම්පන්නත්තා අචිරෙනෙව පච්චෙකබොධිං අභිසම්බුජ්ඣි. සකලබාරාණසියං **සුසීමපච්චෙකබුද්ධො**ති පාකටො අහොසි ලාභග්ග යසග්ගප්පත්තො සම්පන්නපරිවාරො. සො අප්පායුකසංවත්තනිකස්ස කම්මස්ස කතත්තා න චිරෙනෙව පරිනිබ්බායි. තස්ස පච්චෙකබුද්ධා ච මහාජනකායො ච සරීරකිච්චං කත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා නගරද්වාරෙ ථූපං පතිට්ඨාපෙසුං. අථ ඛො සඞ්ඛො බ්‍රාහ්මණො "පුත්තො මෙ චිර ගතො, න චස්ස පවත්තිං ජානාමී"ති පුත්තං දට්ඨුකාමො තක්කසිලාය නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසියං පත්වා මහාජනකායං සන්නි පතිතං දිස්වා "අද්ධා බහුසු එකොපි මෙ පුත්තස්ස පවත්තිං ජානිස්සතී"ති චින්තෙන්තො උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි. සුසීමො නාම මාණවො ඉධාගතො අත්ථි, අපි නු තස්ස පවත්තිං ජානාථාති? තෙ ආම බ්‍රාහ්මණ ජානාම: අස්මිං නගරෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ හුත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණ ධාතුයා පරිනිබ්බායි; අයමස්ස ථූපො පතිට්ඨාපිතොති ආහංසු. සො භූමිං හත්ථෙන පහරිත්වා රොදිත්වා ච පරිදෙවිත්වා ච තං චෙතියඞ්ගණං ගන්ත්වා තිණානි උද්ධරිත්වා[2] උත්තරසාටකෙන වාලිකං ආනෙත්වා පච්චෙකබුද්ධචෙතියඞ්ගණෙ ආකිරිත්වා කමණ්ඩලුතො උදකෙන සමන්තතො භූමිං[3] පරිප්ඵොසිත්වා වනපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා උත්තර සාටකෙන පටාකං ආරොපෙත්වා ථූපස්ස උපරි අත්තනො ඡත්තං බන්ධිත්වා පක්කාමී[a]"ති.

එවං අතීතං දස්සෙත්වා තං ජාතකං පච්චුප්පන්නෙන අනුසන්ධෙන්තො භික්ඛූනං ධම්මකථං කථෙසි. "සියා ඛො පන වො භික්ඛවෙ එවමස්ස[4] අඤ්ඤො නූන තෙන සමයෙන සඞ්ඛො බ්‍රාහ්මණො අහොසීති. න ඛො පනෙතං භික්ඛවෙ එවං දට්ඨබ්බං, අහං තෙන සමයෙන සඞ්ඛො බ්‍රාහ්මණො අහොසිං, මයා සුසීමස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස චෙතියඞ්ගණෙ තිණානි උද්ධටානි, තස්ස මෙ කම්මස්ස නිස්සන්දෙන අට්ඨයොජනං මග්ගං විගතඛාණුකණ්ටකං කත්වා සමං සුද්ධමකංසු, මයා තත්ථ වාලිකා ඔකිණ්ණා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන අට්ඨයොජනෙ මග්ගෙ වාලිකං ඔකිරිංසු, මයා තත්ථ වනකුසුමෙහි පූජා කතා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන නවයොජනමග්ගෙ ථලෙ ච උදකෙ ච නානාපුප්ඵෙහි පුප්ඵසන්ථරං අකංසු, මයා තත්ථ කමණ්ඩලූදකෙන භූමි පරිප්ඵොසිතා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන වෙසාලියං පොක්ඛරවස්සං වස්සි; මයා තස්මිං[5]

---

1. සී යං වා තං වා කත්වා.
2. සී. I. II. & V හරිත්වා.
3. බහුසු-උදකෙන.
4. බහුසු-භික්ඛවෙ.
5. සී. I තස්ස.
a. ධම්මපදට්ඨකථා.

චෙතියෙ පටාකා ආරොපිතා ඡත්තඤ්ච බද්ධං, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන යාව අකනිට්ඨභවනා පටාකා ආරොපිතා ඡත්තාධිඡත්තානි ච[1] උස්සිතානි. ඉති ඛො භික්ඛවෙ අයං මය්හං පූජාවිසෙසො නෙව බුද්ධානුභාවෙන නිබ්බත්තො න නාගදෙවබ්‍රහ්මානුභාවෙන. අපිච ඛො අප්පමත්තකපරිච්චාගානුභාවෙන නිබ්බත්තො”ති ධම්මකථාපරියොසානෙ ඉමං ගාථං අභාසි:

> “මත්තාසුඛපරිච්චාගා පස්සෙ චෙ විපුලං සුඛං,
> චජෙ මත්තාසුඛං ධීරො සම්පස්සං විපුලං සුඛ[a]”න්ති.

පරමත්ථජොතිකාය
සුත්තනිපාතට්ඨකථාය රතනසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 2.

සාමාකචිඞ්ගූලකචීනකානීති ආමගන්ධසුත්තං. කා උප්පත්ති? අනුප්පන්නෙ භගවති ආමගන්ධො නාම බ්‍රාහ්මණො පඤ්චහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බතන්තරෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා වනමූලඵලාහාරො හුත්වා තත්ථ පටිවසති. න කදාචි මච්ඡමංසං ඛාදති. අථ තෙසං තාපසානං ලොණම්බිලාදීනි අපරිභුඤ්ජන්තානං[2] පණ්ඩුරොගො උප්පජ්ජි. තතො තෙ “ලොණම්බිලාදිසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ගච්ඡාමා”ති පච්චන්තගාමං සම්පත්තා. තත්ථ මනුස්සා තෙ ඉසී දිස්වා[3] නිමන්තෙත්වා භොජෙසුං. කතභත්තකිච්චානං තෙසං මඤ්චපීඨපරිභොගභාජනපාදමක්ඛණාදීනි උපනෙත්වා “එත්ථ භන්තෙ වසථ-මා උක්කණ්ඨිත්ථා”ති වසනට්ඨානං දස්සෙත්වා පක්කමිංසු. දුතියදිවසෙ චාපි තෙසං දානං දත්වා පුන ඝරපටිපාටියා එකෙකදිවසං දානමදංසු. තාපසා චතුමාසං තත්ථ වසිත්වා ලොණම්බිලාදිසෙවනාය පිරභාවප්පත්තසරීරා හුත්වා “මයං ආවුසො ගච්ඡාමා”ති මනුස්සානං ආරොචෙසුං. මනුස්සා තෙසං තෙලතණ්ඩුලාදීනි අදංසු. තෙ තානි ආදාය අත්තනො අස්සමමෙව අගමංසු, තඤ්ච ගාමං තථෙව සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ ආගමිංසු. මනුස්සාපි තෙසං ආගමනකාලං විදිත්වා දානත්ථාය තණ්ඩුලාදීනි සජ්ජෙත්වාව අච්ඡන්ති, ආගතෙ ච තෙ තථෙව සම්මානෙන්ති.

අථ භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා තත්ථ විහරන්තො තෙසං තාපසානං උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා තතො නික්ඛම්ම භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො චාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන තං ගාමං සමනුප්පත්තො, මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා මහාදානානි අදංසු, භගවා තෙසං ධම්මං දෙසෙසි, තෙ තාය ධම්මදෙසනාය අප්පෙකච්චෙ සොතාපත්තිසකදාගාමි

---

1. සී. I. පටාකා ච ඡත්තානිපි
2. සී. සා. අපරිභුඤ්ජමානානං.
3. ම. තෙසු පසීදිත්වා

a. ධම්මපද 290.

අනාගාමිනො අහෙසුං, එකච්චෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. භගවා පුනදෙව සාවත්ථිං[1] පච්චාගමාසි, අථ තෙ තාපසා තං ගාමං අගමංසු, මනුස්සා තාපසෙ දිස්වා න පුබ්බසදිසං කොතූහලමකංසු. තාපසා තෙ පුච්ඡිංසු: කිං ආවුසො ඉමෙ මනුස්සා න පුබ්බසදිසා, කින්නු ඛො අයං ගාමො රාජදණ්ඩෙන උපද්දුතො උදාහු දුබ්භික්ඛෙන උදාහු අම්හෙහි සීලාදිගුණසම්පන්නතරො කොචි පබ්බජිතො ඉමං ගාමං අනුප්පත්තොති. තෙ ආහංසු: න භන්තෙ රාජදණ්ඩෙන න දුබ්භික්ඛෙනායං ගාමො උපද්දුතො, අපිච බුද්ධො ලොකෙ[2] උප්පන්නො, සො භගවා බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉධාගතොති. තං සුත්වා ආමගන්ධතාපසො බුද්ධොති ගහපතයො වදෙථ, බුද්ධොති භන්තෙ වදෙමාති තික්ඛත්තුං වත්වා "ඝොසොපි ඛො එසො දුල්ලභො ලොකස්මිං යදිදං බුද්ධො"ති අත්තමනො අත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙත්වා පුච්ඡි: කින්නු ඛො සො බුද්ධො ආමගන්ධං භුඤ්ජති න භුඤ්ජතීති. කො භන්තෙ ආමගන්ධොති. ආමගන්ධො නාම මච්ඡමංසං ගහපතයොති. භගවා භන්තෙ මච්ඡමංසං පරිභුඤ්ජතීති. තං සුත්වා තාපසො විප්පටිසාරී අහොසි: මා හෙව ඛො පන බුද්ධො සියාති. පුන චින්තෙසි: බුද්ධානං පාතුභාවො නාම දුල්ලභො, ගන්ත්වා[3] පුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමීති. තතො යෙන භගවා ගතො, තං මග්ගං මනුස්සෙ පුච්ඡිත්වා වච්ඡගිද්ධිනී ගාවී විය තුරිතතුරිතො සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන සාවත්ථිං අනුප්පත්වා ජෙතවනමෙව පාවිසි සද්ධිං සහාය පරිසාය. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්මදෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්නො එව හොති. තාපසා භගවන්තං උපගම්ම[4] තුණ්හීභූතා අනභිවාදෙත්වාව එකමන්තං නිසීදිංසු. භගවා "කච්චි වො ඉසයො ඛමනීය"න්ති ආදිනා නයෙන තෙහි සද්ධිං පටිසම්මොදි; තෙපි ඛමනීයං භොගොතමාති ආදිමාහංසු. තතො ආමගන්ධො භගවන්තං පුච්ඡි: ආමගන්ධං භො ගොතම භුඤ්ජසි න භුඤ්ජසීති. කො එසො බ්‍රාහ්මණ ආමගන්ධො නාමාති. මච්ඡමංසං භො ගොතමාති. භගවා න බ්‍රාහ්මණ මච්ඡමංසං ආමගන්ධො, අපිච ඛො ආමගන්ධො නාම සබ්බෙ කිලෙසා පාපකා අකුසලා ධම්මාති වත්වා න බ්‍රාහ්මණ ඉදානි ත්වමෙව ආමගන්ධං පුච්ඡි, අතීතෙපි තිස්සො නාම බ්‍රාහ්මණො කස්සපං භගවන්තං පුච්ඡි. එවඤ්ච සො පුච්ඡි—එවං සො භගවා ව්‍යාකාසීති තිස්සෙන ච බ්‍රාහ්මණෙන කස්සපෙන ච භගවතා වුත්තගාථායො එව ආනෙත්වා තාහි ගාථාහි බ්‍රාහ්මණං සඤ්ඤාපෙන්තො ආහ: **සාමාකචිඞ්ගූලකචීනකානීති**. අයං තාව ඉමස්ස සුත්තස්ස ඉධ උප්පත්ති අතීතෙ පන:

කස්සපො කිර බොධිසත්තො අට්ඨ අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා—බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී—තස්සා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි; අග්ගසාවකොපි තං දිවසං යෙව දෙවලොකා චවිත්වා අනුපුරොහිත

---

1. සී III. සාවත්ථියං 2. බහුසු-බුද්ධො. 3. ම. බුද්ධං දිස්වා 4. ම. උපසඞ්කම්ම.

බ්‍රාහ්මණස්ස පජාපතියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තන්ති. එවං තෙසං එකදිවසමෙව පටිසන්ධිග්ගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. එකදිවසෙ යෙව එතෙසං එකස්ස කස්සපො එකස්ස තිස්සොති නාමං අකංසු. තෙ සහපංසුකීළනකා ච සහායකා අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිං අගමංසු. තිස්සස්ස පිතා පුත්තං ආණාපෙසි: අයං තාත කස්සපො නික්ඛම්ම[1] පබ්බජිත්වා බුද්ධො භවිස්සති, ත්වම්පි තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භවනිස්සරණං කරෙය්‍යාසීති. සො සාධූති පටිස්සුණිත්වා[2] බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උභොපි සම්ම පබ්බජිස්සාමාති ආහ. බොධිසත්තො සාධූති පටිස්සුණි. තතො වුඩ්ඪිං අනුප්පත්තකාලෙපි තිස්සො බොධිසත්තං ආහ: එහි සම්ම පබ්බජිස්සාමාති. බොධිසත්තො න නික්ඛමි. තිස්සො න තාවස්ස ඤාණං පරිපාකං ගතන්ති සයං නික්ඛම්ම ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා වසති. බොධිසත්තොපි අපරෙන සමයෙන ඝරෙ ඨිතො යෙව ආනාපානසතිං පරිග්ගහෙත්වා චත්තාරි ඣානානි අභිඤ්ඤායො ච උප්පාදෙත්වා පාසාදෙන බොධිමණ්ඩසමීපං ගන්ත්වා පුන "පාසාදො යථාඨානෙ යෙව පතිට්ඨාතූ"ති අධිට්ඨාසි; සො සකට්ඨානෙ යෙව පතිට්ඨාසි. අපබ්බජිතෙන කිර[3] බොධිමණ්ඩං පත්තුං න සක්කොති. සො පබ්බජිත්වා බොධිමණ්ඩං පත්වා නිසීදිත්වා සත්ත දිවසෙ පධානයොගං කත්වා සත්තහි දිවසෙහි සම්මාසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. තදා ඉසිපතනෙ වීසතිසහස්සා පබ්බජිතා පටිවසන්ති. අථ කස්සපො භගවා තෙ ආමන්තෙත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙසි, සුත්තපරියොසානෙ සබ්බෙව අරහන්තො අහෙසුං, සො සුදං භගවා වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවුතො[4] තත්ථෙව ඉසිපතනෙ වසති, කිකී ච නං කාසිරාජා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති. අථෙකදිවසං බාරාණසිවාසී එකො පුරිසො පබ්බතෙ චන්දනසාරාදීනි ගවෙසන්තො තිස්සස්ස තාපසස්ස අස්සමං පත්වා තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තාපසො තං දිස්වා 'කුතො ආගතොසී'ති පුච්ඡි. බාරාණසිතො භන්තෙති. කා තත්ථ පවත්තීති. තත්ථ භන්තෙ කස්සපො නාම සම්මාසම්බුද්ධො උප්පන්නොති. තාපසො දුල්ලභවචනං සුත්වා පීතිසොමනස්සජාතො පුච්ඡි: කිං සො ආමගන්ධං භුඤ්ජති න භුඤ්ජතීති. කො භන්තෙ ආමගන්ධොති. මච්ඡමංසං ආවුසොති. භගවා භන්තෙ මච්ඡමංසං භුඤ්ජතීති. තං සුත්වා තාපසො විප්පටිසාරී හුත්වා පුන චින්තෙසි: ගන්ත්වා තං පුච්ඡිස්සාමි; සචෙ ආමගන්ධං පරිභුඤ්ජාමීති වක්ඛති, තතො තං තුම්හාකං භන්තෙ ජාතියා ච කුලස්ස ච ගොත්තස්ස ච අනනුච්ඡවියමෙතන්ති නිවාරෙත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භවනිස්සරණං කරිස්සාමීති සල්ලහුකං උපකරණං ගහෙත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන සායන්හසමයෙ බාරාණසිං පත්වා ඉසිපතනමෙව පාවිසි. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්මදෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්නො යෙව හොති.

1. සී. II. පාසාද නික්ඛම්ම.
2. සී I. II. III. සම්පටිස්සුත්වා පා. පටිස්සුත්වා.
3. සී II. පත්ත.
4. සී. II. III. වීසති භික්ඛු සහස්සපරිවුතො.

තාපසො භගවන්තං උපසඞ්කමම[1] අනභිවාදෙත්වා තුණ්හීභූතො එකමන්තං අට්ඨාසි. භගවා තං දිස්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පටිසම්මොදි. සොපි ඛමනීයං භො[2] කස්සපාති ආදීනි වත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා භගවන්තං පුච්ඡි: ආමගන්ධං භො කස්සප භුඤ්ජසි න භුඤ්ජසීති. නාහං බ්‍රාහ්මණ ආමගන්ධං භුඤ්ජාමීති. සාධු සාධු භො කස්සප පරකුණපං අඛාදන්තො සුන්දරමකාසි, යුත්තමෙතං භොතො කස්සපස්ස ජාතියා ච කුලස්ස ච ගොත්තස්ස චාති. තතො භගවා අහං කිලෙසෙ සන්ධාය ආමගන්ධං න භුඤ්ජාමීති වදාමි, බ්‍රාහ්මණො මච්ඡමංසං පච්චෙති; යන්නූනාහං සෙව ගාමං පිණ්ඩාය අපවිසිත්වා කිකීරඤ්ඤො ගෙහා ආහතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජෙය්‍යං, එවං ආමගන්ධං ආරබ්භ කථා පවත්තිස්සති, තතො බ්‍රාහ්මණං ධම්මදෙසනාය සඤ්ඤාපෙස්සාමීති දුතියදිවසෙ කාලස්සෙව සරීරපරිකම්මං කත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි; භික්ඛූ ගන්ධකුටිද්වාරං පිහිතං දිස්වා "න භගවා අජ්ජ භික්ඛූහි සද්ධිං පවිසිතුකාමො"ති ඤත්වා ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං කත්වා පිණ්ඩාය පවිසිංසු. භගවාපි ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි; තාපසොපි ඛො පත්තසාකං[3] පචිත්වා ඛාදිත්වා භගවතො සන්තිකෙ නිසීදි. කිකීකාසිරාජා භික්ඛූ පිණ්ඩාය චරන්තෙ දිස්වා 'භගවා භන්තෙ කුහි'න්ති පුච්ඡිත්වා 'විහාරෙ මහාරාජා'ති ච සුත්වා නානාව්‍යඤ්ජනමනෙකරසමංසවිකතිසම්පන්නං භොජනං භගවතො පාහෙසි. අමච්චා විහාරං නෙත්වා භගවතො ආරොචෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිවිසන්තා පඨමං නානාමංසවිකතිසම්පන්නං යාගුං අදංසු. තාපසො දිස්වා ඛාදති නු ඛො නොති චින්තෙන්තො අට්ඨාසි. භගවා තස්ස පස්සතො යෙව යාගුං පිවන්තො මංසඛණ්ඩං මුඛෙ පක්ඛිපි, තාපසො දිස්වා රුට්ඨො. පුන යාගුපීතස්ස නානාරසව්‍යඤ්ජනං භොජනමදංසු. තම්පි ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තං දිස්වා අතිවිය රුට්ඨො: මච්ඡමංසං ඛාදන්තො යෙව න ඛාදාමීති භණතීති. අථ භගවන්තං කතභත්තකිච්චං හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා නිසින්නං උපසඞ්කමිත්වා "භො කස්සප මුසා ත්වං භණසි, නෙතං පණ්ඩිතකිච්චං, මුසාවාදො හි ගරහිතො බුද්ධානං; යෙපි තෙ පබ්බතපාදෙ වනමූලඵලාදීහි යාපෙන්තා ඉසයො වසන්ති, තෙපි මුසා න භණන්තී"ති වත්වා පුන ඉසීනං ගුණෙ[4] ගාථාය වණ්ණෙන්තො ආහ: **සාමාකචිඞ්ගූලකචීනකානීති.**

තත්ථ **සාමාකා**ති ධුනිත්වා වා සීසානි උච්චිනිත්වා වා ගය්හූපගා තිණධඤ්ඤජාති, තථා **චිඞ්ගූලකා**ති කණවීරපුප්ඵසණ්ඨානසීසා හොන්ති; **චීනකානී**ති අටවිපබ්බතපාදෙසු අරොපිතජාතා චීනමුග්ගා; **පත්තප්ඵල**න්ති යං කිඤ්චි හරිතපණ්ණං, **මූලඵල**න්ති යං කිඤ්චි කන්දමූලං, **ගවිප්ඵල**න්ති යං කිඤ්චි රුක්ඛවල්ලිඵලං; මූලග්ගහණෙන වා කන්දමූලං, ඵලග්ගහණෙන රුක්ඛවල්ලිඵලං, ගවිප්ඵලග්ගහණෙන උදකෙ

---

1. සී. II. උපසඞ්කමිත්වා.
2. සී. I. II. III. වො.
3. ෂී. පා. පත්තසාඛං.
4. සී. II. ගුණං.

ජාතසිඞ්ඝාටක-කසෙරුකාදිඵලං වෙදිතබ්බං[1]; **ධම්මෙන ලද්ධ**න්ති ධුතෙය්‍යපහෙණගමනාදිමිච්ඡාජීවං පහාය වත්තෙ උඤ්ඡාචරියාය ලද්ධං; **සන්ත**න්ති සන්තො අරියා; **අස්නමානා**ති භුඤ්ජමානා; **න කාමකාමා අලිකං භණන්තී**ති තෙ එවං අමමා අපරිග්ගහා එතානි සාමාකාදීනි භුඤ්ජමානා ඉසයො, යථා ත්වං සාදුරසාදිභෙදෙ කාමෙ පත්ථයන්තො ආමගන්ධං භුඤ්ජන්තො යෙව නාහං බ්‍රාහ්මණ ආමගන්ධං භුඤ්ජාමීති වදන්තො[2] අලිකං භණසි, තථා න කාමකාමා අලිකං භණන්ති. කාමෙ කාමයන්තා මුසා න භණන්තීති ඉසීනං පසංසාය භගවතො නින්දං දීපෙති.

එවං ඉසීනං පසංසාපදෙසෙන භගවන්තං නින්දිත්වා ඉදානි අත්තනා අධිප්පෙතං නින්දාවත්ථුං දස්සෙත්වා නිප්පරියායෙනෙව භගවන්තං නින්දන්තො ආහ: **යදස්නමානො**[3]ති; තත්ථ දකාරො පදසන්ධිකරො, අයම්පනත්ථො: යං කිඤ්චිදෙව ලාව[4]මංසං වා තිත්තිරමංසං වා ධොවනවෙජ්ජනාදිනා පුබ්බපරිකම්මෙන **සුකතං**, පචනවාසනාදිනා පච්ඡාපරිකම්මෙන **සුනිට්ඨිතං**, න මාතරා න පිතරා අපිච ඛො පන 'දක්ඛිණෙය්‍යා අය'න්ති මඤ්ඤමානෙහි ධම්මකාමෙහි **පරෙහි දින්නං**, සක්කාරකරණෙන **පයතං** පණීතමලඞ්කතං, උත්තමරසතාය ඔජවන්තතාය ථාමබලහරණසමත්ථතාය ච **පණීතං අස්නමානො** ආහාරයමානො, න කෙවලඤ්ච යං කිඤ්චි මංසමෙව. අපිච ඛො පන ඉමම්පි **සාලීනමන්නං** විචිතකාළකං සාලිතණ්ඩුලොදනං **පරිභුඤ්ජමානො**, **සො භුඤ්ජසි කස්සප ආමගන්ධං** සො ත්වං යං කිඤ්චි මංසං භුඤ්ජමානො ඉදඤ්ච සාලීනමන්නං පරිභුඤ්ජමානො **භුඤ්ජසි කස්සප ආමගන්ධ**න්ති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති.

එවං ආහාරතො භගවන්තං නින්දිත්වා ඉදානි මුසාවාදං ආරොපෙත්වා නින්දන්තො ආහ: **න ආමගන්ධො** -පෙ- **සුසඞ්ඛතෙහී**ති. තස්සත්ථො: පුබ්බෙ මයා පුච්ඡිතො සමානො **න ආමගන්ධො මම කප්පතීති ඉච්චෙව** ත්වං භාසසි, එවං එකංසෙනෙව ත්වං භාසසි **බ්‍රහ්මබන්ධු** බ්‍රාහ්මණගුණවිරහිත ජාතිමත්තබ්‍රාහ්මණාති පරිභාසන්තො භණති, **සාලීනමන්න**න්ති සාලිතණ්ඩුලොදනං **පරිභුඤ්ජමානො**ති භුඤ්ජමානො **සකුන්තමංසෙහි සුසඞ්ඛතෙහී**ති තදා භගවතො අභිහටං සකුණමංසං නිද්දිසන්තො භණති. එවං භණන්තො එව ච භගවතො හෙට්ඨා පාදතලාප්පභුති යාව උපරි කෙසන්තා සරීරමුල්ලොකෙන්තො ද්වත්තිංස වරලක්ඛණාසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනසම්පදං ව්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපඤ්ච දිස්වා එවරූපමහාපුරිසලක්ඛණාදිපටිමණ්ඩිතකායො න මුසා භණිතුමරහති, අයං හිස්ස භවන්තරෙපි සච්චවාචාතිස්සන්දෙන උණ්ණා භමුකන්තරෙ ජාතා ඔදාතා මුදු තූලසන්නිභා, එකෙකානි ච ලොමකූපෙසු ලොමානි, ස්වායං කථමිදානි මුසා භණිස්සති, අද්ධා අඤ්ඤො ඉමස්ස ආමගන්ධො භවිස්සති, යං සන්ධාය එතදවොච: නාහං බ්‍රාහ්මණ

1. සී. පා. ඛාදිතබ්බං.
2. සී. II. පා. භණන්තො.
3. සී. II. III. යදස්නස්මානො ම. අස්නන්තො
4. බහූසු-ලාප.

ආමගන්ධං භුඤ්ජාමීති: ගාථූපාගං එතං පුච්ඡයන්ති විනෙත්වා සඤ්ජාතබහුමානො ගොත්තෙනෙව ආලපන්තො ඉමං ගාථාසෙසං ආහ: **පුච්ඡාමි තං කස්සප එතමත්ථං කථම්පකාරො තව ආමගන්ධොති.**

අථස්ස භගවා ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙන්තො **පාණාතිපාතොති** එවමාදිමාහ. තත්ථ **පාණාතිපාතොති** පාණවධො, **වධඡෙදබන්ධනන්ති** එත්ථ සත්තානං දණ්ඩාදීහි ආකොටනං වධො, හත්ථපාදාදීනං ඡෙදනං ඡෙදො, රජ්ජුආදීහි බන්ධො බන්ධනං; **ථෙය්‍යා[1] මුසාවාදොති** ථෙය්‍යඤ්ච මුසාවාදො ච, **නිකතීති** දස්සාමි කරිස්සාමීති ආදිනා නයෙන ආසං උප්පාදෙත්වා නිරාසඞ්කරණං[2], **වඤ්චනානීති** අසුවණ්ණං සුවණ්ණන්ති ගාහාපනාදීනි, **අජ්ඣෙනකුජ්ජන්ති** නිරත්ථකානත්ථජනකගන්ථපරියාපුණනං, **පරදාරසෙවනාති** පරපරිග්ගහිතාසු චාරිත්තාපජ්ජනං, **එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති** එස පාණාතිපාතාදි අකුසලධම්මසමුදාචාරො ආමගන්ධො විස්සගන්ධො[3] කුණපගන්ධො, කිං කාරණං? අමනුඤ්ඤත්තා කිලෙසඅසුචිමිස්සත්තා සබ්භි ජිගුච්ඡිතත්තා පරමදුග්ගන්ධභාවාවහත්තා ච, යෙ හි යෙ උස්සන්න[4] කිලෙසා සත්තා, තෙ තෙ හි අතිදුග්ගන්ධා හොන්ති, නික්කිලෙසානං මතසරීරම්පි දුග්ගන්ධං න හොති, තස්මා එසාමගන්ධො, මංසභොජනම්පන අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඞ්කිතඤ්ච අනවජ්ජං, තස්මා න හි මංසභොජනං ආමගන්ධොති.

එවං ධම්මාධිට්ඨානාය දෙසනාය එකෙන නයෙන ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි යස්මා තෙ තෙ සත්තා තෙහි තෙහි ආමගන්ධෙහි සමන්නාගතා න එකො එව සබ්බෙහි න ච සබ්බෙ එකෙනෙව, තස්මා තෙසං තෙ තෙ ආමගන්ධෙ පකාසෙන්තො **යෙ ඉධ කාමෙසු අසඤ්ඤතා ජනාති** ආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානාය තාව දෙසනාය ආමගන්ධෙ විස්සජ්ජෙන්තො වෙ ගාථායො අභාසි. තත්ථ **යෙ ඉධ කාමෙසු අසංයතා ජනාති** යෙ කෙචි ඉධ ලොකෙ කාමපතිසෙවනසඞ්ඛාතෙසු කාමෙසු මාතිමාතුච්ඡාදිසුපි[5] මරියාදාවිරහෙන හීනසංවරතාය අසංයතා පුථුජ්ජනා, **රසෙසු ගිද්ධාති** ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යෙසු රසෙසු ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොපන්නා අනාදීනවදස්සාවිනො අනිස්සරණපඤ්ඤා රසෙ පරිභුඤ්ජන්ති, **අසුචීකමිස්සිතා[6]ති** තාය රසගිද්ධියා රසපටිලාභත්ථාය නානප්පකාරමිච්ඡාජීවසඞ්ඛාතඅසුචිභාවමිස්සිතා, **නත්ථිකදිට්ඨීති** නත්ථි දින්නන්ති ආදිදසවත්ථුකමිච්ඡාදිට්ඨිසමන්නාගතා, **විසමාති** විසමෙන කායකම්මාදිනා සමන්නාගතා, **දුරන්නයාති** දුවිඤ්ඤාපයා සන්දිට්ඨිපරාමාසීආධානගාහිදුප්පටිනිස්සග්ගිතා[7] සමන්නාගතා, **එසාමගන්ධොති** එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨො කාමෙසු අසඤ්ඤතතා රසගිද්ධතා ආජීවවිපත්ති නත්ථිකදිට්ඨි කායදුච්චරිතාදිවිසමතා දුරනුබොධතාති අපරොපි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙවත්ථෙන ඡබ්බිධො ආමගන්ධො වෙදිතබ්බො; **න හි මංසභොජනන්ති** මංසභොජනං පන යථාවුත්තෙනෙවත්ථෙන න ආමගන්ධොති.

---

1. ප. ථෙය්‍යං.
2. ප. නිරාසාකරණං.
3. සී. මිස්ස. ම. විය.
4. ම. උප්පන්නා.
5. ම. මාතාපිතුච්ඡාදිසුපි.
6. ම. අසුචිභාවං අසිතා.
7. සී. ම. නිස්සග්ගියා.

දුතියගාථායපි **යෙ ලූඛසාති** යෙ ලූඛා නිරසා, **අත්තකිලමථානු යුත්තාති** අත්ථො; **දාරුණාති** කක්ඛලා දොවචස්සතායුත්තා, **පිට්ඨිමංසිකාති** පුරතො මධුරං භණිත්වා පරම්මුඛෙ **අවණ්ණභාසිනො**, **එතෙ හි** අභිමුඛෙ ඔලොකෙතුං අසක්කොන්තා පරම්මුඛානං පිට්ඨිමංසඛාදකා විය හොන්ති, තෙන **පිට්ඨිමංසිකාති** වුච්චන්ති; **මිත්තදූහිනොති මිත්ත දූභකා**,[1] දාරධනජීවිතෙසු විස්සාසමාපන්නානං මිත්තානං තත්ථ මිච්ඡා පටිපජ්ජනකාති වුත්තං හොති; **නික්කරුණාති** කරුණාවිරහිතා සත්තානං අනත්ථකාමා, **අතිමානිනොති** "ඉධෙකච්චො ජාතියා වා-පෙ-අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙ අතිමඤ්ඤති, යො එවරූපො මානො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්සා"[a]ති එවං වුත්තෙන අතිමානෙන සමන්නාගතා; **අදානසීලාති** අදානපකතිකා අදානාධිමුත්තා, අසංවිභාගරතාති අත්ථො; **න ච දෙන්ති කස්සචීති** තාය ච පන අදානසීලතාය යාචිතාපි සන්තා කස්සචි කිඤ්චි න දෙන්ති, අදින්නපුබ්බකකුලෙ මනුස්සසදිසා නිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතපරායණා හොන්ති; කෙචි පන **ආදානසීලාතිපි** පඨන්ති, කෙවලං ගහණසීලා, **කස්සචි** පන කිඤ්චි **න දෙන්තීති**. **එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති** එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨො ලූඛතා දාරුණතා පිට්ඨිමංසිකතා මිත්තදූහිතා නික්කරුණතා අතිමානිතා අදානසීලතා ආදානතාති අපරොපි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙවත්ථෙන අට්ඨවිධො ආමගන්ධො වෙදිතබ්බො, න මංසභොජනන්ති.

එවං පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය ද්වෙ ගාථායො වත්වා පුන තස්ස තාපසස්ස ආසයානුපරිවත්තනං විදිත්වා ධම්මාධිට්ඨානායෙව දෙසනාය එකං ගාථමභාසි. තත්ථ **කොධො** උරගසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො; **මදොති** "ජාතිමදො ගොත්තමදො ආරොග්‍යමදො"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ වුත්තප්පභෙදො චිත්තස්ස මජ්ජනභාවො; **ථම්භොති** ථද්ධභාවො; **පච්චුට්ඨපනාති**[2] පච්චනීකට්ඨපනා ධම්මෙන නයෙන වුත්තස්ස පටිවිරුජ්ඣිත්වා ඨානං; **මායාති** "ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ විභත්තා කතපාපපටිච්ඡාදනතා; **උසූයාති** පරලාභසක්කාරාදිසු ඉස්සා; **භස්සසමුස්සයොති** සමුස්සිතං භස්සං, අත්තුක්කංසනතාති වුත්තං හොති; **මානාතිමානොති** "ඉධෙකච්චො ජාතියා වා-පෙ-අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පුබ්බකාලෙ පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති, අපරකාලෙ අත්තානං සෙය්‍යං දහති, පරෙ හීනෙ දහති, යො එවරූපො මානො-පෙ-කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්සා"ති විභඞ්ගෙ විභත්තො; **අසබ්භි සන්ථවොති** අසප්පුරිසෙහි සන්ථවො; **එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති** එස කොධාදි නවවිධො අකුසලරාසි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙවත්ථෙන ආමගන්ධොති වෙදිතබ්බො, න මංසභොජනන්ති.

එවං ධම්මාධිට්ඨානාය දෙසනාය නවවිධං ආමගන්ධං දස්සෙත්වා පුනපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙන්තො තිස්සො ගාථායො අභාසි. තත්ථ **යෙ පාප**

---

1. ම. මිත්තදූසකා. 2. ම. පච්චුපට්ඨානාති. a. විභඞ්ග.

සීලාති යෙ පාපසමාචාරතාය පාපසීලාති ලොකෙ පාකටා; **ඉණඝාතසූචකාති** වසලසුතෙත වුතතනයෙනෙව ඉණං ගහෙතවා තසස අපපදනෙන ඉණඝාතා, පෙසුඤඤෙන සූචකා ච; **වොහාරකූටා ඉධ පාටිරූපිකාති** ධමමටඨටඨානෙ ඨිතා ලඤචං ගහෙතවා සාමිකෙ පරාජෙනෙතා කූටෙන වොහාරෙන සමනනාගතතතා වොහාරකූටා ධමමටඨපතිරූපකතතා පාටිරූපිකා; අථවා **ඉධාති** සාසනෙ, **පාටිරූපිකාති** දුසසීලා, තෙ හි යසමා තෙසං ඉරියාපථසමපදාදීහි සීලවනතපටිරූපතා[1] අතථි, තසමා පටිරූපා, පටිරූපා එව පාටිරූපිකා; **නරාධමා යෙධ කරොනති කිබබිස**නති යෙ ඉධ ලොකෙ නරාධමා මාතාපිතූසු බුදධපචෙචකබුදධාදීසු ච මිචඡාපටිපතතිසඞඛාතං[2] කිබබිසං කරොනති; **එසාමගනෙධා න හි මංසභොජන**නති එස එතාය ගාථාය පුගගලෙ අධිටඨාය නිදදිටෙඨා පාපසීලතා ඉණඝාතතා සූචකතා වොහාරකූටතා පාටිරූපිකතා කිබබිසකාරිතාති අපරොපි පුබෙබ වුතෙතන නෙවතෙථන ඡබබිධො ආමගනෙධා වෙදිතබෙබා. න මංසභොජනනති.

යෙ ඉධ පාණෙසු අසංයතා ජනාති යෙ ජනා ඉධ ලොකෙ පාණෙසු යථාකාමකාරිතාය සතමපි සහසසමපි මාරෙතවා අනුදදයමතතසසාපි අකරණෙන අසංයතා; **පරෙසමාදය විහෙසමුයයුතා**ති පරෙසං සනතකං ආදය ධනං වා ජීවිතං වා තතො මා එවං කරොථාති යාචනතානං වා නිවාරෙනතානං වා පාණිලෙඩඩුදණඩාදීහි විහෙසං උයයුතා; **පරෙ වා** සතෙත[3] **සමාදය** අජජ දස අජජ වීසතීති එවං සමාදියිතවා තෙසං වධබනධනාදීහි විහෙසමුයයුතා; **දුසසීලලුදදා**ති නිසසීලා ච[4] දුරාචාරතතා ලුදදා ච කුරූරකමමනතා ලොහිතපාණිතාය, මචඡඝාතකමිගබනධකසාකුණිකාදයො ඉධ අධිපෙපතා; **ඵරුසා**ති ඵරුසවාචා; **අනාදරා**ති ඉදානි න කරිසසාම විරමිසසාම එවරූපාති එවං ආදරවිරහිතා; **එසාමගනෙධා න හි මංසභොජන**නති එස එතාය ගාථාය පුගගලෙ අධිටඨාය නිදදිටෙඨා පාණාතිපාතො වධචෙඡදබනධනනති ආදිනා නයෙන පුබෙබ වුතෙතා වා පාණෙසු අසංයතතා පරෙසං විහෙසා දුසසීලතා ලුදදතා ඵරුසතා අනාදරොති ඡබබිධො ආමගනෙධා වෙදිතබෙබා න මංසභොජනනති පුබෙබ වුතතමපි හි සොතූනං සොතුකාමතාය අවධාරණතාය දළහීකරණතථායාති එවමාදීහි කාරණෙහි පුන වුචචති, තෙනෙව ච පරතො වකඛති "ඉචෙචතමතථං භගවා පුනපපුනං අකඛාසි තං වෙදයි මනතපාරගූ"ති.

එතෙසු ගිදධා විරුදධාතිපාතිනොති එතෙසු පාණෙසු ගෙධෙන ගිදධා දොසෙන විරුදධා මොහෙන ආදීනවං අපසසනතා පුනපපුන අජඣාචාරපපතතියා අතිපාතිනො; එතෙසු වා පාණාතිපාතො වධචෙඡදබනධනනති ආදිනා නයෙන වුතෙතසු පාපකමෙමසු යථාසමභවං යෙ ගෙධවිරොධාතිපාතසඞඛාතරාගදොසමොහා, තෙහි ගිදධා විරුදධා අති

1. සී. පා. ඉරියාපථසමපදාදිසීලලකඛණං පටිරූපං.
2. ම. පටිපතතිසඤඤිතං.
3. ප-සනෙතා.
4. සී, II, පා. දුසසීලා.

පාතිනො; **නිච්චුය්‍යුතා**ති අකුසලකරණෙ නිච්චං උය්‍යුතා, කදාචි පටි සඞ්ඛාය අප්පටිවිරතා; **සෙච්චා**ති අසමා ලොකා පරං[1] ගන්ත්වා **තමං වජන්ති යෙ පතන්ති සත්තා නිරයං අවංසිරා**ති යෙ ලොකන්තරි කන්ධකාරසඞ්ඛාතං නීචකුලතාදිභෙදං[2] වා තමං වජන්ති, යෙ පතන්ති සත්තා අවීචිආදිභෙදං නිරයං අවංසිරා අධොගතසීසා; **එසාමගන්ධා**ති තෙසං සත්තානං තමවජනනිරයපතනහෙතු **එස** ගෙධ විරොධාති පාතභෙදෙ, සබ්බාමගන්ධමූලභූතො යථාවුත්තෙනත්ථෙන තිවිධො ආමගන්ධො, **න හි මංසභොජන**න්ති මංසභොජනං පන න ආමගන්ධොති.

එවං භගවා පරමත්ථතො ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙත්වා **දුග්ගතිමග්ග**භාවඤ්චස්ස පකාසෙත්වා **ඉදානි** යස්මිං මච්ඡමංසභොජනෙ තාපසො ආමගන්ධසඤ්ඤී දුග්ගතිමග්ගසඤ්ඤී ච හුත්වා තස්ස අභොජනෙන සුද්ධිකාමො හුත්වා තං න භුඤ්ජති, තස්ස අඤ්ඤස්ස ච තථාවිධස්ස විසොධෙතුං අසමත්ථභාවං දස්සෙන්තො **න මච්ඡමංස**න්ති ඉමං ඡප්පදං ගාථමාහ. තත්ථ සබ්බපදානි අනන්තිමපාදෙන යොජෙතබ්බානි. න මච්ඡමංසං සොධෙති මච්චං අවිතිණ්ණකඞ්ඛං, න ආහුතියඤ්ඤමුතූපසෙවනා සොධෙති මච්චං අවිතිණ්ණකඞ්ඛන්ති එවං. එත්ථ ච **න මච්ඡමංස**න්ති අඛාදියමානං මච්ඡමංසං න සොධෙති, තථා **අනාසකත්ත**න්ති එවං පොරාණා වණ්ණෙන්ති; එවං පන සුන්දරතරං සියා: න මච්ඡමංසානං අනාසකත්තං න සොධෙති මච්චන්ති, අථාපි සියා: එවං සන්තෙ අනාසකත්තං ඔහීයතීති, තඤ්ච න පරත්ථ තපෙන **සඞ්ගහිතත්තා**, "යෙවාපි ලොකෙ අමරා බහූ තපා"ති එත්ථ හි **සබ්බොපි** වුත්තාව සෙසො අත්තකිලමථො සඞ්ගහං ගච්ඡතීති; **නග්ගිය**න්ති අචෙලකත්තං; **මුණ්ඩිය**න්ති මුණ්ඩභාවො; **ජටාජල්ල**න්ති ජටා ච රජොජල්ලඤ්ච, **ඛරාජිනානී**ති ඛරානි අජිනචම්මානි; **න අග්ගිහුත්තස්සුපසෙවනා**ති අග්ගිපරිචරියා; **අමරා**ති අමරභාවපත්ථනත්ථාය පවත්තකායකිලෙසා; **බහූ**ති උක්කුටිකප්පධානාදිභෙදතො අනෙකෙ; **තපා**ති සරීරසන්තාපා; **මන්තා**ති වෙදා; **ආහුතී**ති අග්ගිමහි හොමකම්මං; **යඤ්ඤමුතූපසෙවනා**ති අස්සමෙධාදියඤ්ඤා ච උතූපසෙවනා ච, උතූපසෙවනා නාම ගිම්හෙ ආතපට්ඨානසෙවනා, වස්සෙ රුක්ඛමූලසෙවනා, හෙමන්තෙ ජලප්පවෙසසෙවනා; **න සොධෙන්ති මච්චං අවිතිණ්ණකඞ්ඛ**න්ති කිලෙසසුද්ධියා වා භවසුද්ධියා වා අවිතිණ්ණවිචිකිච්ඡං මච්චං න සොධෙන්ති, කඞ්ඛාමලෙ හි සති න විසුද්ධො හොති, ත්වඤ්ච **සකඞ්ඛො** යෙවාති. එත්ථ ච **අවිතිණ්ණකඞ්ඛ**න්ති එතං **න මච්ඡමංස**න්ති ආදීහි සුත්වා කිං නු ඛො මච්ඡමංසානං අභොජනාදිනා සියා විසුද්ධිමග්ගොති තාපසස්ස කඞ්ඛාය උප්පන්නාය භගවතා වුත්තං සියාති නො අධිප්පායො, යා චස්ස සො මච්ඡමංසං භුඤ්ජතීති සුත්වාව බුද්ධෙ කඞ්ඛා උප්පන්නා, තං සන්ධායෙතං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

---

1 ම පරත්ථ   2. සී. ම. නීචකුලිනතාදිභෙදං.

එවං මච්ඡමංසනානාසකතතාදීනං විසොධෙතුං **අසමත්ථභාවං** දස්සෙත්වා ඉදානි විසොධෙතුං සමත්ථෙ ධම්මෙ දෙසෙන්තො **සොතෙසු ගුත්තොති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **සොතෙසූති** ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු; **ගුත්තොති** ඉන්ද්‍රියසංවරගුත්තියා සමන්නාගතො, එත්තාවතා ඉන්ද්‍රියසංවරපරිවාරං සීලං දස්සෙති; **විදිතින්ද්‍රියො චරෙති** ඤාතපරිඤ්ඤාය ඡළින්ද්‍රියානි විදිත්වා පාකටානි කත්වා චරෙය්‍ය, විහරෙය්‍යාති වුත්තං හොති. එත්තාවතා විසුද්ධසීලස්ස නාමරූපපරිච්ඡෙදං දස්සෙති; **ධම්මෙ ඨිතොති** අරියමග්ගෙන අභිසමෙතබ්බචතුසච්චධම්මෙ ඨිතො, එතෙන සොතාපත්තිභූමිං දස්සෙති; **අජ්ජවමද්දවෙ රතොති** උජුභාවෙ ච මුදුභාවෙ ච රතො; එතෙන සකදාගාමිභූමිං දස්සෙති; සකදාගාමී හි කායවඞ්කාදිකරානං චිත්තත්ථද්ධභාවකරානඤ්ච රාගදොසානං පතනුභාවා අජ්ජවමද්දවෙ රතො හොති; **සඞ්ගාතිගොති** රාගදොසසඞ්ගාතිගො, එතෙන අනාගාමිභූමිං දස්සෙති; **සබ්බදුක්ඛප්පහීනොති** සබ්බස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස හෙතුප්පහානෙන පහීනසබ්බදුක්ඛො, එතෙන අරහත්තභූමිං දස්සෙති; **න ලිප්පති දිට්ඨසුතෙසු ධීරොති** සො එවං අනුපුබ්බෙන අරහත්තං පත්තො ධිතිසම්පදාය ධීරො දිට්ඨසුතෙසු ධම්මෙසු කෙනචි ලෙපෙන න ලිප්පති, න කෙවලඤ්ච දිට්ඨසුතෙසු මුතවිඤ්ඤාතෙසු ච න ලිප්පති, අඤ්ඤදත්ථු පරමං විසුද්ධිං පත්තො හොතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

ඉතො පරං **ඉච්චෙතමත්ථන්ති** ච ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තා. තාසං අත්ථො: **ඉති භගවා** කස්සපො **එතමත්ථං පුනප්පුනං** අනෙකාහි ගාථාහි ධම්මාධිට්ඨානාය පුග්ගලාධිට්ඨානාය ච දෙසනාය යාව සො තාපසො අඤ්ඤාසි තාව **අභාසි** කථෙසි විත්ථාරෙසි; **තං වෙදයි මන්තපාරගූති** සොපි තඤ්ච අත්ථං මන්තපාරගූ වෙදපාරගූ තිස්සො බ්‍රාහ්මණො වෙදයි අඤ්ඤාසි, කිං කාරණං? යස්මා අත්ථතො ච පදතො ච දෙසනානයතො ච **චිත්‍රාහි ගාථාහි මුනි පකාසයි**, කීදිසො **නිරාමගන්ධො අසිතො දුරන්නයො** ආමගන්ධකිලෙසාභාවා නිරාමගන්ධො, තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයාභාවා අසිතො, බාහිරදිට්ඨිවසෙන ඉදං සෙය්‍යො ඉදං වරන්ති කෙනචි නෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා දුරන්නයො දුන්නයො. එවං පකාසිතවතො චස්ස **සුත්වාන බුද්ධස්ස සුභාසිතං පදං** සුකථිතං ධම්මදෙසනං සුත්වාන **නිරාමගන්ධං** නික්කිලෙසයොගං **සබ්බදුක්ඛප්පනූදනං** සබ්බවට්ටදුක්ඛනුදං, **නීචමනො** නීචචිත්තො හුත්වා **වන්දි තථාගතස්ස** තිස්සො බ්‍රාහ්මණො තථාගතස්ස පාදෙ පඤ්චපතිට්ඨිතං කත්වා වන්දි; **තත්ථෙව පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථාති** තත්ථෙව ච තං ආසනෙ නිසින්නං කස්සපං භගවන්තං තිස්සො තාපසො පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථ, අයාචීති[1] වුත්තං හොති. තං භගවා එහි භික්ඛූති ආහ, සො තං ඛණං යෙව අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තො හුත්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා වස්සසතිකත්ථෙරො විය භගවන්තං වන්දිත්වා කතිපාහෙනෙව සාවකඤාණං[2] පටිවිජ්ඣිත්වා තිස්සො නාම අග්ගසාවකො අහොසි, පුන දුතියො භාරද්වාජො නාම, එවං තස්ස භගවතො තිස්සභාරද්වාජං නාම සාවකයුගං අහොසි.

1. සී. II. ආයාචීති. 2. ම. සාවකපාරමීඤාණං.

අම්හාකං පන භගවා යා ච තිස්සෙන බ්‍රාහ්මණෙන ආදිතො තිස්සො ගාථා වුත්තා, යා ච කස්සපෙන භගවතා මජ්ඣෙ නව–යා ච තදා සඞ්ගීතිකාරෙහි අන්තෙ ද්වෙ–තා සබ්බාපි චතුද්දස ගාථා ආනෙත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා ඉමං ආමගන්ධසුත්තං ආචරියපමුඛානං පඤ්චන්නං තාපසසතානං ආමගන්ධං ව්‍යාකාසි. තං සුත්වා සො බ්‍රාහ්මණො තත්ථෙව නීචමනො හුත්වා භගවතො පාදෙ වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි සද්ධිං පරිසාය, 'එථ භික්ඛවො'ති භගවා අවොච, තෙ තත්ථෙව එහිභික්ඛුභාවං පත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා කතිපාහෙනෙව සබ්බෙ අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසූති.

පරමත්ථජොතිකාය සුත්තනිපාතට්ඨකථාය
ආමගන්ධසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 3.

හිරිං තරන්තන්ති හිරිසුත්තං. කා උප්පත්ති? අනුප්පන්නෙ භගවති සාවත්ථියං අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණමහාසාලො අඩ්ඪො අහොසි අසීතිකොටිධනවිභවො, තස්ස ච එකපුත්තකො අහොසි පියො මනාපො; සො තං දෙවකුමාරං විය නානප්පකාරෙහි සුඛූපකරණෙහි සංවඩ්ඪෙන්තො තං සාපතෙය්‍යං තස්ස අනිය්‍යාතෙත්වාව කාලමකාසි සද්ධිං බ්‍රාහ්මණියා. තතො තස්ස මාණවකස්ස මාතාපිතූනං අච්චයෙන භණ්ඩාගාරිකො සාරගබ්භං[1] විවරිත්වා සාපතෙය්‍යං නීයාතෙන්තො[2] ආහ: ඉදං තෙ සාමි මාතාපිතූනං සන්තකං, ඉදං අය්‍යකපය්‍යකානං සන්තකං, ඉදං සත්තකුලපරිවට්ටෙන ආගතන්ති. මාණවකො ධනං දිස්වා චින්තෙසි: ඉදං ධනං යෙව දිස්සති, යෙහි පන ඉදං සඤ්චිතං තෙ න දිස්සන්ති, සබ්බෙව මච්චුවසං ගතා, ගච්ඡන්තා ච න ඉතො කිඤ්චි ආදාය අගමිංසු. එවන්නාම භොගෙ පහාය ගන්තබ්බො පරලොකො: න සක්කා කිඤ්චි ආදාය ගන්තුං අඤ්ඤත්‍ර සුචරිතෙන, යන්නූනාහං ඉමං ධනං පරිච්චජිත්වා සුචරිතධනං ගණ්හෙය්‍යං, යං සක්කා ආදාය ගන්තුන්ති. සො දිවසෙ දිවසෙ සතසහස්සං විස්සජ්ජෙන්තො පුන චින්තෙසි: පහූතමිදං ධනං, කිං ඉමිනා එවමප්පකෙන පරිච්චාගෙන, යන්නූනාහං මහාදානං දදෙය්‍යන්ති. සො රඤ්ඤො ආරොචෙසි: මහාරාජ මම ඝරෙ එත්තකං ධනමත්ථි, ඉච්ඡාමි තෙන මහාදානං දාතුං, සාධු මහාරාජ නගරෙ ඝොසනං කාරාපෙහීති. රාජා තථා කාරාපෙසි. සො ආගතාගතානං භාජනානි පූරෙත්වා සත්තහි දිවසෙහි සබ්බං ධනමදාසි, දත්වා ච චින්තෙසි: එවං මහාපරිච්චාගං කත්වා අයුත්තං ඝරෙ වසිතුං, යන්නූනාහං පබ්බජෙය්‍යන්ති. තතො පරිජනස්සෙතමත්ථං ආරොචෙසි, තෙ මා ත්වං සාමි ධනං පරික්ඛීණන්ති චින්තෙසි,[3] මයං අප්පකෙනෙව කාලෙන නානාවිධෙහි උපායෙහි ධනසඤ්චයං කරිස්සාමාති වත්වා නානප්පකාරෙහි තං යාචිංසු. සො තෙසං යාචනං[4] අනාදියිත්වාව තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජි.

---

1. ම. සාරගබ්භං: 2. සී. I. නිය්‍යාදෙන්තො 3. සී. II. පා. චින්තයි. 4. ම. වචනං

තත්ථ අට්ඨවිධා **තාපසා:** සපුත්තභරියා උඤ්ඡාචාරිකා සම්පත්තකාලිකා අනග්ගිපක්කිකා[1] අස්සමුට්ඨිකා දන්තලුය්‍යකා පවත්තඵලිකා වණ්ටමුත්තිකා චාති. තත්ථ **සපුත්තභරියාති** පුත්තදාරෙන සද්ධිං පබ්බජිත්වා කසිවණිජ්ජාදීහි ජීවිකං කප්පයමානා කෙණියජටිලාදයො; **උඤ්ඡාචාරිකාති** නගරද්වාරෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා තත්ථ ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුමාරදයො සිප්පාදීනි[2] සික්ඛාපෙත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණං පටික්ඛිපිත්වා තිලතණ්ඩුලාදිකප්පියභණ්ඩපටිග්ගාහකා, තෙ සපුත්තභරියෙහි සෙට්ඨතරා; **සම්පත්තකාලිකාති** ආහාරවෙලායං සම්පත්තං ආහාරං ගහෙත්වා යාපෙන්තා, තෙ උඤ්ඡාචාරිකෙහි සෙට්ඨතරා; **අනග්ගිපක්කිකාති** අග්ගිනා අපක්කං පත්තඵලාදිං ඛාදිත්වා යාපෙන්තා, තෙ සම්පත්තකාලිකෙහි සෙට්ඨතරා; **අස්සමුට්ඨිකාති** මුට්ඨිපාසාණං ගහෙත්වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි වාසිසත්ථකාදිං ගහෙත්වා විචරන්තා යදා ඡාතා හොන්ති තදා සම්පත්තරුක්ඛතො තචං ගහෙත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙන්ති, තෙ අනග්ගිපක්කිකෙහි සෙට්ඨතරා; **දන්තලුය්‍යකාති** මුට්ඨිපාසාණාදීනිපි අගහෙත්වා චරන්තා බුදුකාලෙ සම්පත්තරුක්ඛතො දන්තෙහි උප්පාටෙත්වා තචං ඛාදිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙන්ති, තෙ අස්සමුට්ඨිකෙහි සෙට්ඨතරා; **පවත්තඵලිකාති** ජාතස්සරං වා වනසණ්ඩං වා නිස්සාය වසන්තා–යං තත්ථ සරෙ භිසමූලාලාදි යං වා වනසණ්ඩෙ පුප්ඵකාලෙ පුප්ඵං ඵලකාලෙ ඵලං තමෙව ඛාදන්ති, පුප්ඵඵලෙ අසති අත්තමසො තත්ථ රුක්ඛපපටිකම්පි ඛාදිත්වා වසන්ති, නත්වෙව ආහාරත්ථාය අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡන්ති, උපොසථඞ්ගාධිට්ඨානං බ්‍රහ්මවිහාරභාවනඤ්ච කරොන්ති, තෙ දන්තලුය්‍යකෙහි සෙට්ඨතරා; **වණ්ටමුත්තිකා** නාම වණ්ටමුත්තානි භූමියං පතිතානි පත්තානි යෙව ඛාදන්ති, සෙසං පුරිමසදිසමෙව, තෙ සබ්බසෙට්ඨා. අයං බ්‍රාහ්මණකුලපුත්තො තාපසපබ්බජ්ජාසු අග්ගපබ්බජ්ජං පබ්බජිස්සාමීති වණ්ටමුත්තිකපබ්බජ්ජං යෙව පබ්බජිත්වා හිමවති ද්වෙ තයො පබ්බතෙ අතික්කම්ම අස්සමං කාරාපෙත්වා පටිවසති.

අථ භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සාවත්ථිවාසී එකො පුරිසො පබ්බතෙ චන්දනසාරාදීනි ගවෙසන්තො තස්ස අස්සමං පත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සො තං දිස්වා කුතො ආගතොසීති පුච්ඡි. සාවත්ථිතො භන්තෙති. කා තත්ථ පවත්තීති. තත්ථ භන්තෙ මනුස්සා අප්පමත්තා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තීති. කස්ස ඔවාදං සුත්වාති. බුද්ධස්ස භගවතොති. තාපසො බුද්ධසද්දසවණෙන විම්හිතො බුද්ධොති ත්වං භො පුරිස වදෙසීති ආමගන්ධෙ වුත්තනයෙනෙව තික්ඛත්තුං පුච්ඡිත්වා සොසොපි ඛො එසො දුල්ලභොති අත්තමනො භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමො හුත්වා චින්තෙසි: න යුත්තං බුද්ධස්ස

---

1. සී. පක්කිකා. 2. සී. II. සික්ඛාදීනි.

සන්තිකං තුවට්ටකෙන ගන්තුං, කින්නු ඛො ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍යන්ති. පුන චින්තෙසි: බුද්ධා නාම ආමිසගරුකා න හොන්ති, හන්දාහං ධම්මපණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ගච්ඡාමීති චත්තාරො පඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරි: කීදිසො මිත්තො න සෙවිතබ්බො, කීදිසො මිත්තො සෙවිතබ්බො, කීදිසො පයොගො පයුඤ්ජිතබ්බො, කිං රසානං අග්ගන්ති. සො තෙ පඤ්හෙ ගහෙත්වා මජ්ඣිමදෙසාභිමුඛො පක්කාමි; අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පවිට්ඨො. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්මදෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්නොව හොති. සො භගවන්තං දිස්වා අවන්දිත්වාව එකමන්තං අට්ඨාසි. භගවා කච්චි ඉසි ඛමනීයන්ති ආදිනා නයෙන සම්මොදි; සොපි ඛමනීයං භො ගොතමාති ආදිනා නයෙන පටිසම්මොදිත්වා "යදි බුද්ධො භවිස්සති මනසා පුච්ඡිතෙ පඤ්හෙ වාචාය එව විස්සජ්ජෙස්සතී"ති මනසා එව භගවන්තං තෙ පඤ්හෙ පුච්ඡි. භගවා බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨො ආදිපඤ්හං තාව විස්සජ්ජෙතුං **හිරිං තරන්ත**න්ති ආරභිත්වා අඩ්ඪතෙය්‍යා ගාථායො අභාසි.

තාසං අත්ථො: **හිරිං තරන්ත**න්ති හිරිං අතික්කමන්තං අහිරිකං නිල්ලජ්ජං; **විජිගුච්ඡමාන**න්ති අසුචිං විය පස්සමානං, අහිරිකො හි හිරිං විජිගුච්ඡති අසුචිං විය පස්සති තෙන තං න භජති න අල්ලීයති, තෙන වුත්තං: **විජිගුච්ඡමාන**න්ති; **සඛාහමස්මි ඉති භාසමාන**න්ති අහං සම්ම තව සහායො හිතකාමො සුඛකාමො, ජීවිතම්පි මෙ තුය්හං අත්ථාය පරිච්චත්තන්ති එවමාදිනා නයෙන භාසමානං; **සය්හානි කම්මානි අනාදියන්ත**න්ති එවං භාසිත්වාපි ච සය්හානි කාතුං සක්කානිපි තස්ස කම්මානි අනාදියන්තං කරණත්ථාය අසමාදියන්තං, අථ වා චිත්තෙන තත්ථ ආදරමත්තම්පි අකරොන්තං, අපිච ඛො පන උප්පන්නෙසු කිච්චෙසු ව්‍යසනමෙව දස්සෙන්තං; **නෙසො මමන්ති ඉති තං විජඤ්ඤා**ති තං එවරූපං මිත්තං මිත්තපතිරූපකො එසො නෙසො මම මිත්තොති එවං පණ්ඩිතො පුරිසො විජානෙය්‍ය. **අනන්වය**න්ති යං අත්ථං 'දස්සාමි කරිස්සාමී'ති භාසති, තෙන අනනුගතං; **පියං වාචං යො මිත්තෙසු පකුබ්බතී**ති යො අතීතානාගතෙහි පදෙහි පටිසන්ථරන්තො තිරත්ථෙන සඞ්ගණ්හන්තො කෙවලං ව්‍යඤ්ජනච්ඡායාමත්තෙන නෙව පියං මිත්තෙසු වාචං පවත්තෙති; **අකරොන්තං භාසමානං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා**ති[1] එවරූපං, යං භාසති තං අකරොන්තං කෙවලං වාචාය භාසමානං වචීපරමො නාමෙස අමිත්තො මිත්තපතිරූපකොති එවං පරිච්ඡින්දිත්වා පණ්ඩිතා ජානන්ති. **න සො මිත්තො යො සදා අප්පමත්තො භෙදාසඞ්කී රන්ධමෙවානුපස්සී**ති යො භෙදමෙව ආසඞ්කමානො කතමධුරෙන උපචාරෙන සදා අප්පමත්තො විහරති, යං කිඤ්චි අසතියා අමනසිකාරෙන කතං අඤ්ඤාණකෙන වා අකතං යදා මං ගරහිස්සති තදා නං එතෙන පටිචොදෙස්සාමීති එවං රන්ධමෙව අනුපස්සති, න සො මිත්තො සෙවිතබ්බොති.

1. තං එවරූපං-ඉං.

එවං භගවා 'කීදිසො මිත්තො න සෙවිතබ්බො'ති ඉමං[1] ආදිපඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා දුතියං විස්සජ්ජෙතුං **යස්මිඤ්ච සෙතීති** ඉමං උපඩ්ඪගාථමාහ. තස්සත්ථො: **යස්මිඤ්ච** මිත්තෙ මිත්තො තස්ස හදයමනුපවිසිත්වා **සයන්තෙ**, යථා නාම **පිතු උරසි**[2] පුත්තො "ඉමස්ස මයි උරසි **සයන්තෙ** දුක්ඛං වා අනත්තමනතා වා භවෙය්‍යා"ති ආදීනි අපරිසඞ්කමානො නිබ්බිසඞ්කො හුත්වා **සෙති**, එවමෙවං දාරධනජීවිතාදීසු විස්සාසං කරොන්තො මිත්තභාවෙන නිබ්බිසඞ්කො සෙති. **යො ච පරෙහි** කාරණසතං කාරණසහස්සම්පි වත්වා **අභෙජ්ජො, ස වෙ මිත්තො** සෙවිතබ්බොති.

එවං භගවා 'කීදිසො මිත්තො සෙවිතබ්බො'ති එවං දුතියපඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා තතියං විස්සජ්ජෙන්තො **පාමුජ්ජකරණ**න්ති ගාථමාහ. **තස්සත්ථො**: පාමුජ්ජං කරොතීති=**පාමුජ්ජකරණං**, **ඨාන**න්ති කාරණං, කිං පන තං? විරියං, තං හි ධම්මූපසංහිතං පීතිපාමුජ්ජසුඛමුප්පාදෙන්තො පාමුජ්ජකරණන්ති වුච්චති, යථාහ: "ස්වාක්ඛාතෙ භික්ඛවෙ ධම්මවිනයෙ යො ආරද්ධවිරියො, සො සුඛං විහරතී"[a]ති; පසංසං ආවහතීති=**පසංසාවහනං**, ආදිතො දිබ්බමානුසසුඛානං පරියොසානෙ නිබ්බාණසුඛස්ස සාධනතො ඵලොපචාරෙන **සුඛං** ඵලං පටිකඞ්ඛමානො **ඵලානිසංසො**, භාවෙතීති වඩ්ඪෙති; **වහන්තො පොරිසං ධුර**න්ති **පුරිසානුච්ඡවිකං** භාරං ආදාය විහරන්තො එකං[3] සම්මප්පධානවිරියසඞ්ඛාතං ඨානං භාවෙති, ඊදිසො පයොගො සෙවිතබ්බොති.

එවං භගවා තතියපඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා චතුත්ථං විස්සජ්ජෙතුං **පවිවෙකරස**න්ති ගාථමාහ. තත්ථ **පවිවෙකො**ති කිලෙසවිවෙකතො ජාතත්තා අග්ගඵලං වුච්චති, තස්ස **රසො**ති අස්සාදනට්ඨෙන තං සම්පයුත්තං සුඛං, **උපසමො**ති කිලෙසූපසමනෙන[4] ජාතත්තා නිබ්බාණසඞ්ඛාතඋපසමාරම්මණත්තා වා තදෙව, **ධම්මපීතිරසො**ති අරියධම්මතො අනපෙතාය නිබ්බාණසඞ්ඛාතෙ ච[5] ධම්මෙ උප්පන්නාය පීතියා රසත්තා තදෙව, තං **පවිවෙකරසං උපසමස්ස ච රසං පිත්වා** තදෙව **ධම්ම**[6]**පීතිරසං පිවං නිද්දරො හොති නිප්පාපො** පිවිත්වාපි කිලෙසපරිළාහාභාවෙන නිද්දරො, පිවන්තොපි පහීණපාපත්තා නිප්පාපො හොති, තස්මා එතං රසානමග්ගන්ති; කෙචි පන ඛාන්තිබ්බාණපච්චවෙක්ඛණානං කායචිත්තඋපධිවිවෙකානඤ්ච වසෙන පවිවෙකරසාදයො තයො එව එතෙ ධම්මාති යොජෙන්ති, පුරිමමෙව සුන්දරං.

එවං භගවා චතුත්ථං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කතිපාහෙනෙව පටිසම්භිදාප්පත්තො අරහා අහොසීති.

හිරිසුත්තවණ්ණනා.
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I II & v. ඉදං. 3 සී. II. එතං. 5. ප-වා. a. අඞ්ගුත්තරනි. එකනිපාත
2. සී. උපරි. 4. ප-සමනතො. 6. කත්ථචි-පිත්වා ධම්ම.

2. 4.

එවං මෙ සුතන්ති මඞ්ගලසුත්තං. කා උප්පත්ති? ජම්බුදීපෙ කිර තත්ථ තත්ථ නගරද්වාරසන්ථාගාරසභාදීසු[1] මහාජනා[2] සන්නිපතිත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණං දත්වා නානප්පකාරසීතාහරණාදිබාහිරකක්ඛානකථා[3] කථාපෙන්ති,[4] එකෙකා කථා චතුමාසච්චයෙන නිට්ඨාති. තත්ථ එකදිවසං මඞ්ගලකථා සමුට්ඨාසි: කින්නු ඛො මඞ්ගලං, කිං දිට්ඨං මඞ්ගලං, සුතං මඞ්ගලං, මුතං මඞ්ගලං, කො මඞ්ගලං ජානාතීති. අථ දිට්ඨමඞ්ගලිකො නාම එකො පුරිසො ආහ: අහං මඞ්ගලං ජානාමි: දිට්ඨං ලොකෙ මඞ්ගලං, දිට්ඨං නාම අභිමඞ්ගලසම්මතං රූපං, සෙය්‍යථීදං? ඉධෙකච්චො කාලස්සෙව වුට්ඨාය හාසමානසකුණං[5] පස්සති බෙලුවලට්ඨිං වා ගබ්භිනිං වා කුමාරකෙ වා අලඞ්කතපටියත්තෙ පුණ්ණ[6]ඝටං වා අල්ලරොහිතමච්ඡං වා ආජඤ්ඤං වා ආජඤ්ඤරථං[7] වා උසභං වා ගාවිං වා කපිලං[8] යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි එවරූපං අභිමඞ්ගලසම්මතං රූපං පස්සති, ඉදං වුච්චති **දිට්ඨමඞ්ගල**න්ති. තස්ස වචනං එකච්චෙ අග්ගහෙසුං එකච්චෙ නාග්ගහෙසුං, යෙ නාග්ගහෙසුං තෙ තෙන සහ විවදිංසු.

අථ සුතමඞ්ගලිකො නාම එකො පුරිසො ආහ: චක්ඛු නාමෙතං භො සුචිම්පි අසුචිම්පි පස්සති තථා සුන්දරම්පි අසුන්දරම්පි මනාපම්පි අමනාපම්පි; යදි තෙන දිට්ඨං මඞ්ගලං සියා සබ්බම්පි මඞ්ගලං සියා, තස්මා න දිට්ඨං මඞ්ගලං, අපි ච ඛො පන සුතං මඞ්ගලං, සුතං නාම අභිමඞ්ගලසම්මතො සද්දො, සෙය්‍යථීදං? ඉධෙකච්චො කාලස්සෙව වුට්ඨාය වඩ්ඪාති වා වඩ්ඪමානාති වා පුණ්ණාති වා ඵුස්සාති වා සුමනාති වා සිරීති වා සිරිවඩ්ඪාති වා අජ්ජ සුනක්ඛත්තං සුමුහුත්තං සුදිවසං සුමඞ්ගලන්ති එවරූපං වා යං කිඤ්චි අභිමඞ්ගලසම්මතං සද්දං සුණාති, ඉදං වුච්චති **සුතමඞ්ගල**න්ති. තස්සපි වචනං එකච්චෙ අග්ගහෙසුං එකච්චෙ නාග්ගහෙසුං, යෙ නාග්ගහෙසුං තෙ තෙන සහ විවදිංසු.

අථ මුතමඞ්ගලිකො නාමෙකො පුරිසො ආහ: සොතම්පි හි නාමෙතං භො සාධුම්පි අසාධුම්පි මනාපම්පි අමනාපම්පි සුණාති, යදි තෙන සුතං මඞ්ගලං සියා, සබ්බම්පි මඞ්ගලං සියා, තස්මා න සුතං මඞ්ගලං, අපි ච ඛො පන මුතං මඞ්ගලං, මුතං නාම අභිමඞ්ගලසම්මතං ගන්ධරසඵොට්ඨබ්බං, සෙය්‍යථීදං? ඉධෙකච්චො කාලස්සෙව වුට්ඨාය පදුමගන්ධාදිපුප්ඵගන්ධං වා ඝායති, ඵුස්සදන්තකට්ඨං වා ඛාදති, පථවිං වා ආමසති, හරිතසස්සං වා අල්ලගොමයං වා කච්ඡපං වා තිලවාහං වා පුප්ඵං වා ඵලං වා ආමසති, ඵුස්සමත්තිකාය වා සමාලිම්පති ඵුස්සසාටකං වා නිවාසෙති ඵුස්සවෙඨනං වා ධාරෙති, යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි එවරූපං අභිමඞ්ගලසම්මතං ගන්ධං වා ඝායති

1. සී. II. සන්ථාගාරාදීසු.
2. පා. මහාජනො.
3. පා. බාහිරකකථා.
4. පා. කථාපෙති.
5. සී. I. II. වාචසකුණං. සී. III වාතසකුණං. පා. හාසසකුණං.
6. සී. III. සුවණ්ණ
7. සී. I. II. III. ආජඤ්ඤරූපං.
8. ප-කපිලං වා.

රසං වා සායති ඵොට්ඨබ්බං වා ඵුසති, ඉදං වුච්චති **මුතමඞ්ගල**න්ති. තස්සපි වචනං එකච්චෙව අග්ගහෙසුං එකච්චෙව නාග්ගහෙසුං. තත්ථ න දිට්ඨමඞ්ගලිකො සුතමුතමඞ්ගලිකෙ අසක්ඛි සඤ්ඤාපෙතුං, න තෙසං අඤ්ඤතරො ඉතරෙ වෙ; තෙසු ච මනුස්සෙසු යෙ දිට්ඨමඞ්ගලිකස්ස වචනං ගණ්හිංසු, තෙ දිට්ඨං යෙව මඞ්ගලන්ති ගතා, යෙ සුතමුතමඞ්ගලිකානං, තෙ සුතං යෙව-මුතං යෙව මඞ්ගලන්ති ගතා. එවමයං මඞ්ගලකථා සකලජම්බුදීපෙ පාකටා ජාතා.

අථ සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සා ගුම්බගුම්බා හුත්වා කින්නුඛො මඞ්ගලන්ති මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. තෙසං මනුස්සානං ආරක්ඛදෙවතා තං කථං සුත්වා තථෙව මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. තාසං දෙවතානං භුම්මදෙවතා මිත්තා හොන්ති, අථ තතො සුත්වා භුම්මදෙවතාපි තථෙව මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. තාසම්පි දෙවතානං ආකාසට්ඨදෙවතා මිත්තා හොන්ති, ආකාසට්ඨදෙවතානං චාතුම්මහාරාජිකදෙවතා, එතෙනෙව උපායෙන යාව සුදස්සීදෙවතානං අකනිට්ඨදෙවතා මිත්තා හොන්ති, අථ තතො සුත්වා අකනිට්ඨදෙවතාපි තථෙව ගුම්බගුම්බා හුත්වා මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. එවං දසසහස්සචක්කවාළෙසු සබ්බත්ථ මඞ්ගලචින්තා උදපාදි, උප්පන්නා ච ඉදං මඞ්ගලං ඉදං මඞ්ගලන්ති මඞ්ගලං විනිච්ඡිය මානාපි අප්පත්තා එව විනිච්ඡයං ද්වාදස වස්සානි අට්ඨාසි; සබ්බෙ මනුස්සා ච දෙවා ච බ්‍රහ්මානො ච ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ දිට්ඨසුතමුත වසෙන තිධා භින්නා, එකොපි ඉදමෙව මඞ්ගලන්ති යථාභූතතො නිට්ඨං ගතො නාහොසි, මඞ්ගලකොලාහලං ලොකෙ උප්පජ්ජි,

කොලාහලං නාම පඤ්චවිධං: කප්පකොලාහලං චක්කවත්තිකොලාහලං බුද්ධකොලාහලං මඞ්ගලකොලාහලං මොනෙය්‍යකොලාහලන්ති. තත්ථ කාමාවචරදෙවා මුත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුදම්මුඛා අස්සූනි හත්ථෙහි පුඤ්ඡමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනො හුත්වා වස්සසතසහස්සස්ස අච්චයෙන කප්පුට්ඨානං හෙස්සති, අයං ලොකො විනස්සිස්සති මහාසමුද්දො උස්සුස්සිස්සති අයඤ්ච මහාපථවී සිනෙරු ච පබ්බතරාජා උඩ්ඩය්හිස්සති විනස්සිස්සති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති; මෙත්තං මාරිසා භාවෙථ කරුණං-මුදිතං-උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ, මාතරං උපට්ඨහථ පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො හොථ, ජාගරථ මා පමාදත්ථාති මනුස්සපථෙ විචරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **කප්පකොලාහලං** නාම. කාමාවචරදෙවා එව වස්සසතස්ස අච්චයෙන චක්කවත්තී රාජා ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතීති මනුස්සපථෙ විචරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **චක්කවත්තිකොලාහලං** නාම. සුද්ධාවාසා පන දෙවා බ්‍රහ්මාභරණෙන අලඞ්කරිත්වා බ්‍රහ්මවෙඨනං සීසෙ කත්වා පීතිසොමනස්සජාතා බුද්ධගුණවාදිනො[1] වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතීති මනුස්සපථෙ විචරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **බුද්ධකොලාහලං** නාම. සුද්ධාවාසා එව දෙවා දෙවමනුස්සානං චිත්තං ඤත්වා ද්වාදසන්නං වස්සානං අච්චයෙන

1. සී. I II. බුද්ධගුණධාරිනො.

සම්මාසම්බුද්ධො මඞ්ගලං කථෙස්සතීති මනුස්සපථෙ විචරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **මඞ්ගලකොලාහලං** නාම. සුද්ධාවාසා එව දෙවා සතතන්නං වස්සානං අච්චයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවතා සද්ධිං සමාගම්ම මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡිස්සතීති මනුස්සපථෙ විචරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **මොනෙය්‍යකොලාහලං** නාම. ඉමෙසු පඤ්චසු කොලාහලෙසු දිට්ඨමඞ්ගලාදිවසෙන තිධා භින්නෙසු දෙවමනුස්සෙසු ඉදං මඞ්ගලකොලාහලං ලොකෙ උප්පජ්ජි.

අථ දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච චින්තිත්වා චින්තිත්වා මඞ්ගලානි අලභමානෙසු ද්වාදසන්නං වස්සානං අච්චයෙන තාවතිංසකායිකා දෙවතා සඞ්ගම්ම සමාගම්ම එවං සමචින්තෙසුං: සෙය්‍යථාපි නාම මාරිසා ඝරසාමිකො අන්තොඝරජනානං, ගාමසාමිකො ගාමවාසීනං, රාජා සබ්බමනුස්සානං, එවමෙවං අයං සක්කො දෙවානමින්දො අම්හාකං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච යදිදං පුඤ්ඤතෙජෙන[1] ඉස්සරියෙන පඤ්ඤාය ච, තින්නං දෙවලොකානං අධිපති, යන්නූන මයං සක්කං දෙවානමින්දං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යාමාති.[2] තා සක්කස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සක්කං දෙවානමින්දං තඞ්ඛණානුරූපනිවාසනාභරණසස්සිරිකසරීරං අඩ්ඪතෙය්‍යකොටිඅච්ඡරාගණපරිවුතං පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලවරාසනෙ නිසින්නං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨත්වා එතදවොචුං: යග්ඝෙ මාරිස ජානෙය්‍යාසි, එතරහි මඞ්ගලපඤ්හා සමුට්ඨිතා: එකෙ දිට්ඨං මඞ්ගලන්ති වදන්ති, එකෙ සුතං මඞ්ගලන්ති වදන්ති, එකෙ මුතං මඞ්ගලන්ති. තත්ථ මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච අනිට්ඨං ගතා, සාධු වත නො ත්වං යථාවතො ව්‍යාකරොහීති. දෙවරාජා පකතියාපි පඤ්ඤවා "අයං මඞ්ගලකථා කත්ථ පඨමං සමුට්ඨිතා"ති ආහ. මයං දෙව චාතුම්මහාරාජිකානං අස්සුම්හාති ආහංසු. තතො චාතුම්මහාරාජිකා ආකාසට්ඨදෙවතානං- ආකාසට්ඨදෙවතා භුම්මට්ඨදෙවතානං- භුම්මට්ඨදෙවතා මනුස්සාරක්ඛදෙවතානං- මනුස්සාරක්ඛදෙවතා මනුස්සලොකෙ සමුට්ඨිතාති ආහංසු. අථ දෙවානමින්දො සම්මාසම්බුද්ධො කත්ථ වසතීති පුච්ඡි. මනුස්සලොකෙ දෙවාති ආහංසු. තං භගවන්තං කොචි පුච්ඡීති ආහ. න කොචි දෙවාති. කින්නු ඛො නාම තුම්හෙ මාරිසා අග්ගිං ඡඩ්ඩෙත්වා ඛජ්ජොතකං[3] උජ්ජාලෙථ, යෙ අනවසෙසමඞ්ගලදෙසකං තං භගවන්තං අතීසිත්වා[4] මං පුච්ඡිතබ්බං මඤ්ඤථ; ආගච්ඡථ මාරිසා තං භගවන්තං පුච්ඡාම, අද්ධා සස්සිරිකං පඤ්හව්‍යාකරණං[5] ලභිස්සාමාති එකං දෙවපුත්තං ආණාපෙසි: ත්වං භගවන්තං පුච්ඡාති. සො දෙවපුත්තො තඞ්ඛණානුරූපෙන අලඞ්කාරෙන අත්තානං අලඞ්කරිත්වා විජ්ජුරිව විජ්ජොතමානො දෙවගණපරිවුතො ජෙතවනමහාවිහාරං ආගන්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨත්වා මඞ්ගලපඤ්හං පුච්ඡන්තො ගාථාය අජ්ඣභාසි, භගවා පනස්ස පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි.

---

1. සී. I. පුඤ්ඤත තෙජෙන.
2. ප-ආරොචෙය්‍යාමාති
3. සී. II. ම. ඛජ්ජොපනකං.
4. ප-අතිසිත්වා & ම, අතික්කමිත්වා.
5. පා. පඤ්හවෙය්‍යාකරණං.

තත්ථ **එවං මෙ සුතන්**ති ආදීනමත්ථො සඞ්ඛෙපතො කසිභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනායං වුත්තො, විත්ථාරං පන ඉච්ඡන්තෙන පපඤ්චසූදනියා මජ්ඣිමට්ඨකථාය වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බො. කසිභාරද්වාජසුත්තෙන ච මගධෙසු විහරති දක්ඛිණාගිරිස්මිං එකනාළායං බ්‍රාහ්මණගාමෙති වුත්තං, ඉධ **සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති**. තස්මා සාවත්ථියන්ති ඉදං පදං ආදිං කත්වා ඉධ අපුබ්බපදවණ්ණනං කරිස්සාම, සෙය්‍යථිදං? **සාවත්ථියන්**ති එවන්නාමකෙ නගරෙ, තං කිර සවත්ථස්ස නාම ඉසිනො නිවාසට්ඨානං අහොසි, තස්මා–යථා කුසම්බස්ස නිවාසො කොසම්බී, කාකන්දස්ස කාකන්දී[1]–එවං ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන සාවත්ථීති වුච්චති. පොරාණා පන වණ්ණයන්ති: යස්මා තස්මිං ඨානෙ සත්ථසමායොගෙ කිං භණ්ඩං[2] අත්ථීති පුච්ඡිතෙ සබ්බමත්ථීති ආහංසු, තස්මා තං වචනමපි උපාදය සාවත්ථීති වුච්චතීති. තස්සං සාවත්ථියං[3], එතෙනස්ස ගොචරගාමො දීපිතො හොති; ජෙතො නාම රාජකුමාරො, තෙන රොපිතසංවඩ්ඪිතත්තා තස්ස ජෙතස්ස–වනන්ති ජෙතවනං, තස්මිං **ජෙතවනෙ**; අනාථපිණ්ඩං එතස්මිං අත්ථීති–අනාථපිණ්ඩිකො, තස්ස **අනාථපිණ්ඩිකස්ස**, අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා චතුපඤ්ඤාසකොටිධනපරිච්චාගෙන නිට්ඨාපිතාරාමෙති අත්ථො; එතෙනස්ස පබ්බජිතානුරූපනිවාසොකාසො දීපිතො හොති.

අථාති අවිච්ඡෙදත්ථෙ, **ඛො**ති අධිකාරන්තරනිදස්සනත්ථෙ නිපාතො. තෙන අවිච්ඡින්නෙයෙව තත්ථ භගවතො විහාරෙ ඉදමධිකාරන්තරං උදපාදීති දස්සෙති, කිං තන්ති? **අඤ්ඤතරා දෙවතා**ති ආදි. තත්ථ **අඤ්ඤතරා**ති අනියමිතනිද්දෙසො, සා හි නාමගොත්තතො[4] අපාකටා, තස්මා අඤ්ඤතරාති වුත්තා, දෙවො එව–**දෙවතා**; ඉත්ථිපුරිසසාධාරණමෙතං, ඉධ පන පුරිසො යෙව සො දෙවපුත්තො, කින්තු සාධාරණනාමවසෙන දෙවතාති වුත්තො. **අභික්කන්තාය රත්තියා**ති එත්ථ **අභික්කන්ත**සද්දො ඛයසුන්දරාභිරූපඅබ්භනුමොදනාදිසු දිස්සති, තත්ථ "අභික්කන්තා භන්තෙ රත්ති නික්ඛන්තො පඨමො යාමො, චිරනිසින්නො භික්ඛුසඞ්ඝො, උද්දිසතු භන්තෙ භගවා භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛ[a]"න්ති එවමාදිසු ඛයෙ දිස්සති, "අයං ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා"[b]ති එවමාදිසු සුන්දරෙ.

"කො මෙ වන්දති පාදානි ඉද්ධියා යසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන සබ්බා ඔභාසයං දිසා"[b]ති

එවමාදිසු අභිරූපෙ, "අභික්කන්තං භො ගොතම අභික්කන්තං භො ගොතමා"[b]ති එවමාදිසු අබ්භනුමොදනෙ, ඉධ පන ඛයෙ, තෙන අභික්කන්තාය රත්තියා පරික්ඛීණාය රත්තියාති වුත්තං හොති. **අභික්කන්තවණ්ණා**ති ඉධ **අභික්කන්ත**සද්දො අභිරූපෙ. **වණ්ණ**සද්දො පන ඡවිථුතිකුලවග්ගකාරණසණ්ඨානප්පමාණරූපායතනාදිසු

1. සං. මාකන්දී· 2. සී II කිං 3. ප–සාවත්ථියං, සමීපත්ථෙ භුම්මවචනං.
4. ස. I, II. සාමඤ්ඤගොත්තෙන a චූලවග්ග. 317. b. අඞ්ගුත්තර නි.

දිස්සති, තත්ථ "සුවණ්ණවණ්ණොසි භගවා''[a]ති එවමාදීසු ඡවියා "කදා සංචූළ්හා පන තෙ ගහපති ඉමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණා''[b]ති එවමාදීසු ථුතියං, "චත්තාරොමෙ භො ගොතම වණ්ණා''[c]ති එවමාදීසු කුලවග්ගෙ, "අථ කෙන නු වණ්ණෙන ගන්ධත්ථෙනොති වුච්චති''[d]ති එවමාදීසු කාරණෙ, "මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං අභිනිම්මිණිත්වා''[d]ති එවමාදීසු සණ්ඨානෙ, "තයො පත්තස්ස වණ්ණා''ති එවමාදීසු පමාණෙ, "වණ්ණො ගන්ධො රසො ඔජා''ති එවමාදීසු රූපායතනෙ, සො ඉධ ඡවියා දට්ඨබ්බො. තෙන අභික්කන්තවණ්ණා අභිරූපච්ඡවීති වුත්තං හොති.

කෙවලකප්පන්ති එත්ථ **කෙවල**සද්දො අනවසෙසයෙභුය්‍යඅබ්‍යාමිස්සානතිරෙකදළ්හත්ථවිසංයොගාදිඅනෙකත්ථො, තථා හිස්ස "කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරිය''[e]න්ති එවමාදීසු අනවසෙසතා අත්ථො, "කෙවලකප්පා ච අඞ්ගමගධා පහූතං ඛාදනීයං භොජනීයං ආදාය උපසඞ්කමිස්සන්ති''[f]ති එවමාදීසු යෙභුය්‍යතා, "කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති''[g]ති එවමාදීසු අබ්‍යාමිස්සතා, "කෙවලං සද්ධාමත්තකං නූන අයමායස්මා''[g]ති එවමාදීසු අනතිරෙකතා, "අයං ආයස්මතො අනුරුද්ධස්ස බාහිකො නාම සද්ධිවිහාරිකො කෙවලකප්පං සඞ්ඝභෙදාය ඨිතො''[g]ති එවමාදීසු දළ්හත්ථතා, "කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසොති වුච්චතී''[g]ති එවමාදීසු විසංයොගො, ඉධ පනස්ස අනවසෙසතා අත්ථොති අධිප්පෙතො. කප්පසද්දො පනායං අභිසද්දහනවොහාරකාලපඤ්ඤත්තිඡෙදනවිකප්පලෙසසමන්තභාවාදිඅනෙකත්ථො, තථා හිස්ස "ඔකප්පනියමෙතං භොතො ගොතමස්ස යථා තං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා''[h]ති එවමාදීසු අභිසද්දහනමත්ථො, "අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතු''[i]න්ති එවමාදීසු වොහාරො, "යෙන සුදං නිච්චකප්පං විහරාමී''[g]ති එවමාදීසු කාලො, "ඉච්චායස්මා කප්පො''[j]ති එවමාදීසු පඤ්ඤත්ති, "අලඞ්කතො කප්පිතකෙසමස්සූ''[k]ති එවමාදීසු ඡෙදනං "කප්පති ද්වඞ්ගුලකප්පො''[l]ති එවමාදීසු විකප්පො, "අත්ථිකප්පො නිපජ්ජිතු''[g]න්ති එවමාදීසු ලෙසො, "කෙවලකප්පං වෙළුවනං ඔභාසෙත්වා''[d]ති එවමාදීසු සමන්තභාවො, ඉධ පනස්ස සමන්තභාවො අත්ථොති අධිප්පෙතො, යතො **කෙවලකප්පං ජෙතවන**න්ති එත්ථ අනවසෙසං සමන්තතො ජෙතවනන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. **ඔභාසෙත්වා**ති ආභාය[1] ඵරිත්වා, චන්දිමා විය ච සූරියො විය ච එකොභාසං එකපජ්ජොතං කරිත්වාති අත්ථො; **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමී**ති භුම්මත්ථෙ කරණවචනං, යතො යත්ථ භගවා තත්ථ උපසඞ්කමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඞ්කමිතබ්බො තෙනෙව කාරණෙන උපසඞ්කමීති එවමෙපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො, කෙන ච කාරණෙන භගවා උපසඞ්කමිතබ්බො?

a. සුත්තනි-548 d. සංයුත්තනි. g. අඞ්ගුත්තරනි. h. මජ්ඣිමනි. මහාසච්චකසු.
b. මජ්ඣිම නි. උපාලි සු. e. දීඝනි සාමඤ්ඤඵල සු. i. චූලවග්ග. j. සුත්තනි 1092.
c. දීඝනි අම්බට්ඨ සු. f. මහාවග්ග 25. 1. සී. II. ආභාසං. III. ඔභාසං. k. ජාතක.

නානප්පකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිප්පායෙන සාදුඵලූපභොගාධිප්පායෙන දිජගණෙහි නිච්චඵලිතමහාරුක්ඛො විය උපසඞ්කමිතබ්බො, **උපසඞ්කමීති** ගතාති වුත්තං හොති; **උපසඞ්කමිත්වාති** උපසඞ්කමනපරියොසානදීපනං, අථවා එවං ගතා තතො ආසන්නතරං ඨානං භගවතො සමීපසඞ්ඛාතං ගන්ත්වාති වුත්තං හොති; **භගවන්තං අභිවාදෙත්වාති** භගවන්තං වන්දිත්වා පණමිත්වා නමස්සිත්වා; **එකමන්තන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො, එකොකාසං එකපස්සන්ති වුත්තං හොති, භුම්මත්ථෙ වා උපයොගවචනං; **අට්ඨාසීති** නිසජ්ජාදිපටික්ඛෙපො, ඨානං කප්පෙසි, ඨිතා අහොසීති අත්ථො, කථං ඨිතා පන සා එකමන්තං ඨිතා අහූති?

න පච්ඡතො න පුරතො නාපි ආසන්නදූරතො,
න කච්ඡෙ නොපි පටිවාතෙ න චාපි ඔනතුන්නතෙ,
ඉමෙ දොසෙ විවජ්ජෙත්වා එකමන්තං ඨිතා අහූ.

කස්මා පනායං අට්ඨාසි එව න නිසීදීති? ලහුං නිවත්තිතුකාමතාය, දෙවතා හි කඤ්චිදෙව අත්ථවසං පටිච්ච සුචිපුරිසො විය වච්චට්ඨානං මනුස්සලොකං ආගච්ඡන්ති, පකතියා පනෙතාසං යොජනසතතොප්පභුති මනුස්සලොකො දුග්ගන්ධතාය පටික්කූලො හොති, න තත්ථ අභිරමන්ති, තෙන සා ආගතකිච්චං කත්වා ලහුං නිවත්තිතුකාමතාය න නිසීදි, යස්ස ච ගමනාදිඉරියාපථපරිස්සමස්ස විනොදනත්ථං නිසීදන්ති සො දෙවානං පරිස්සමො නත්ථි තස්මාපි න නිසීදි, යෙ ච මහාසාවකා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා ඨිතා තෙ පතිමානෙසි, තස්මාපි න නිසීදි; අපි ච භගවති ගාරවෙනෙව න නිසීදි, දෙවතානං හි නිසීදිතුකාමානං ආසනං නිබ්බත්තති, තං අනිච්ඡමානා නිසජ්ජාය චිත්තම්පි අකත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි; **එකමන්තං ඨිතා ඛො සා දෙවතාති** එවං ඉමෙහි කාරණෙහි එකමන්තං ඨිතා ඛො සා දෙවතා; **භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසීති** භගවන්තං අක්ඛරපාදනියමිතගන්ථිතෙන වචනෙන අභාසීති අත්ථො.

තත්ථ **බහූති** අනියාමිතසඞ්ඛානිද්දෙසො, තෙන අනෙකසතා අනෙකසහස්සා අනෙකසතසහස්සාති වුත්තං හොති; දිබ්බන්තීති= **දෙවා**, පඤ්චහි කාමගුණෙහි කීළන්ති අත්තනො වා සිරියා ජොතන්තීති අත්ථො; අපි ච තිවිධා **දෙවා** සම්මුතිඋපපත්තිවිසුද්ධිවසෙන, යථාහ: "දෙවාති තයො දෙවා: සම්මුතිදෙවා උපපත්තිදෙවා විසුද්ධිදෙවාති, **සම්මුතිදෙවා** නාම රාජානො දෙවියො කුමාරා, **උපපත්තිදෙවා** නාම චාතුම්මහාරාජිකෙ දෙවෙ උපාදාය තදුත්තරිං[1] දෙවා, **විසුද්ධිදෙවා** නාම අරහන්තො වුච්චන්තී"[a]ති, තෙසු ඉධ උපපත්තිදෙවා අධිප්පෙතා; මනුනො අපච්චාති= **මනුස්සා**, පොරාණා පන භණන්ති: මනස්ස උස්සන්නතාය[2] මනුස්සා; තෙ ජම්බුදීපකා අපරගොයානිකා උත්තරකුරුකා පුබ්බවිදෙහකාති චතුබ්බිධා, ඉධ ජම්බුදීපකා අධිප්පෙතා; **මඞ්ගලන්ති** මඞ්ගන්ති ඉමෙහි සත්තාති= **මඞ්ගලානි**, ඉද්ධිං වුද්ධිඤ්ච පාපුණන්තීති අත්ථො; **අචින්තයුන්ති** චින්තෙසුං; **ආකඞ්ඛමානාති**

1. සී. II. තතුපරි. 2. සී. II., සා, මනුස්සන්නතාය. a. විභඞ්ග.

ඉච්ඡමානා පත්ථයමානා පිහයමානා; **සොත්ථානන්ති** සොත්ථිභාවං, සබ්බෙසං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං සොභනානං සුන්දරානං කල්‍යාණානං ධම්මානං අත්ථිභාවොති වුත්තං හොති; **බ්‍රූහීති** දෙසෙහි පකාසෙහි ආචික්ඛ විවර විභජ උත්තානීකරොහි; **මඞ්ගලන්ති** ඉද්ධිකාරණං වුද්ධිකාරණං සබ්බසම්පත්තිකාරණං; **උත්තමන්ති** විසිට්ඨං පවරං සබ්බලොකහිතසුඛාවහන්ති. අයං ගාථාය අනුපදවණ්ණනා.

අයං පන පිණ්ඩත්ථො: සො දෙවපුත්තො දසසහස්සචක්කවාළෙසු දෙවතා මඞ්ගලපඤ්හං සොතුකාමතාය ඉමස්මිං එකචක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා එකවාලග්ගකොටිඔකාසමත්තෙ දසපි වීසතිම්පි තිංසම්පි චත්තාලීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සට්ඨිම්පි සත්තතිම්පි අසීතිම්පි සුඛුමත්තභාවෙ[1] නිම්මිණිත්වා සබ්බෙ දෙවමාරබ්‍රහ්මානො සිරියා ච තෙජසා ච අධිගය්හ[2] විරොචමානං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං පරිවාරෙත්වා ඨිතා දිස්වා තස්මිඤ්ඤෙව සමයෙ අනාගතානම්පි සකලජම්බුදීපකානං මනුස්සානං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සබ්බදෙවමනුස්සානං විචිකිච්ඡාසල්ලසමුද්ධරණත්ථං ආහ: බහූ දෙවා මනුස්සා ච මඞ්ගලානි අචින්තයුං, ආකඞ්ඛමානා සොත්ථානං අත්තනො සොත්ථිභාවං ඉච්ඡන්තා, බ්‍රූහි මඞ්ගලමුත්තමං තෙසං දෙවානං[3] අනුමතියා මනුස්සානඤ්ච අනුග්ගහෙන මයා පුට්ඨො සමානො යං සබ්බෙසමෙව අම්හාකං එකන්තහිතසුඛාවහතො උත්තමං මඞ්ගලං තං නො අනුකම්පං උපාදාය බ්‍රූහි භගවාති.

එවමෙතං දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා භගවා **අසෙවනා ච බාලානන්ති** ගාථමාහ. තත්ථ **අසෙවනාති** අභජනා අපයිරුපාසනා; **බාලානන්ති** බලන්ති අස්සසන්තීති[4]=බාලා, අස්සසිතපස්සසිතමත්තෙන ජීවන්ති න පඤ්ඤාජීවිතෙනාති අධිප්පායො, තෙසං බාලානං; **පණ්ඩිතානන්ති** පණ්ඩන්තීති[5]=පණ්ඩිතා, සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකෙසු අත්ථෙසු ඤාණගතියා ගච්ඡන්තීති අධිප්පායො, තෙසං පණ්ඩිතානං; **සෙවනාති** භජනා පයිරුපාසනා තංසහායතා තංසම්පවඞ්කතා; **පූජාති** සක්කාරගරුකාරමානනවන්දනා; **පූජනීයානන්ති** පූජාරහානං; **එතං මඞ්ගලමුත්තමන්ති** යා ච බාලානං අසෙවනා යා ච පණ්ඩිතානං සෙවනා යා ච පූජනීයානං පූජා තං සබ්බං සම්පිණ්ඩෙත්වා ආහ: **එතම්මඞ්ගලමුත්තමන්ති**, යං තයා පුට්ඨං **බ්‍රූහි මඞ්ගලමුත්තමන්ති** එත්ථ තාව එතං මඞ්ගලමුත්තමන්ති ගණ්හාහීති වුත්තං හොති, අයමෙතිස්සා ගාථාය පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පනස්සා එවං වෙදිතබ්බා: එවමෙතං දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා භගවා ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ යස්මා චතුබ්බිධා **කථා**: පුච්ඡිතකථා අපුච්ඡිතකථා සානුසන්ධිකථා අනනුසන්ධිකථාති. තත්ථ "පුච්ඡාමි තං ගොතම භූරිපඤ්ඤ, කථංකරො සාවකො සාධු හොතී"[a]ති ච "කථං නු ත්වං මාරිස ඔඝමතරී"[b]ති ච එවමාදිසු පුච්ඡිතෙන

---

1. පා. සුඛුමත්තභාවං. 2. පා. අභිභුය්‍ය. 3. සී. III. තාසං දෙවතානං. 4. සී. III. අනන්තීති. 5. සී. II. පණ්ඩන්තීති.
a සුත්තනි. b. සංයුත්තනි.

කථිතා **පුච්ඡිතකථා**, "යං පරෙ සුඛතො ආහු-තදරියා ආහු දුක්ඛතො[a]"ති එවමාදිසු අපුච්ඡිතෙන අත්තජ්ඣාසයවසෙන[1] කථිතා **අපුච්ඡිතකථා**, සබ්බාපි බුද්ධානං කථා "සනිදානාහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමී"[b]ති වචනතො **සානුසන්ධිකථා**, **අනනුසන්ධිකථා** ඉමස්මිං සාසනෙ නත්ථි, එවමෙතාසු කථාසු අයං දෙවපුත්තෙන පුච්ඡිතෙන භගවතා කථිතත්තා පුච්ඡිතකථා, පුච්ඡිතකථායඤ්ච යථා ඡෙකො පුරිසො කුසලො මග්ගස්ස කුසලො අමග්ගස්ස මග්ගං පුට්ඨො පඨමං විජහිතබ්බං ආචික්ඛිත්වා පච්ඡා ගහෙතබ්බං ආචික්ඛති 'අමුකස්මිං නාම ඨානෙ ද්වෙධාපථො හොති, තත්ථ වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හථා'ති; එවං සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බෙසු අසෙවිතබ්බං ආචික්ඛිත්වා සෙවිතබ්බං ආචික්ඛිතබ්බං,[2] භගවා ච මග්ගකුසලපුරිසසදිසො, යථාහ: "පුරිසො මග්ගකුසලොති ඛො තිස්ස තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස, සො හි කුසලො ඉමස්ස ලොකස්ස කුසලො පරස්ස ලොකස්ස කුසලො මච්චුධෙය්‍යස්ස කුසලො අමච්චුධෙය්‍යස්ස කුසලො මාරධෙය්‍යස්ස කුසලො අමාරධෙය්‍යස්සා[c]"ති, තස්මා පඨමං අසෙවිතබ්බං ආචික්ඛන්තො ආහ: **අසෙවනා ච බාලානං පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා**ති. විජහිතබ්බමග්ගො විය හි පඨමං බාලා න සෙවිතබ්බා න පයිරුපාසිතබ්බා, තතො ගහෙතබ්බමග්ගො විය පණ්ඩිතා සෙවිතබ්බා පයිරුපාසිතබ්බාති ආහ.

කස්මා පන භගවතා මඞ්ගලං කථෙන්තෙන පඨමං බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා කථිතාති. වුච්චතෙ: යස්මා ඉමං දිට්ඨාදිසු මඞ්ගලදිට්ඨිං බාලසෙවනාය දෙවමනුස්සා ගණ්හිංසු, සා ච අමඞ්ගලං, තස්මා තෙසං තං ඉධලොකත්ථපරලොකත්ථභඤ්ජකං අකල්‍යාණමිත්තසංසග්ගං ගරහන්තෙන උභයලොකත්ථසාධකඤ්ච කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගං පසංසන්තෙන භගවතා පඨමං බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා කථිතාති.

තත්ථ බාලා නාම යෙ කෙචි පාණාතිපාතාදිඅකුසලකම්මපථසමන්නාගතා සත්තා, තෙ තීහාකාරෙහි ජානිතබ්බා, යථාහ: "තීණිමානි භික්ඛවෙ බාලස්ස බාලලක්ඛණානී"[d]ති සුත්තං; අපි ච පූරණකස්සපාදයො ඡ සත්ථාරො, දෙවදත්ත-කොකාලික-කටමොරකතිස්ස-ඛණ්ඩදෙවියාපුත්ත-සමුද්දදත්ත-චිඤ්චමාණවිකාදයො, අතීතකාලෙ ච දීඝවිදස්ස භාතාති ඉමෙ අඤ්ඤෙ ච එවරූපා සත්තා බාලාති වෙදිතබ්බා, තෙ අග්ගිපදිත්තමිව අඞ්ගාරං අත්තනා දුග්ගහිතෙන අත්තානඤ්ච අත්තනො වචනකාරකෙ ච විනාසෙන්ති, යථා දීඝවිදස්ස භාතා චතුබුද්ධන්තරං සට්ඨියොජනමත්තෙන අත්තභාවෙන උත්තානො පතිතො මහානිරයෙ පච්චති, යථා ච තස්ස දිට්ඨිං අභිරුචිය තානි[3] පඤ්ච කුලසතානි තස්සෙව සහබ්‍යතං උපපන්නානි මහානිරයෙ පච්චන්ති, වුත්තඤ්චෙතං: "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ නළාගාරා වා තිණාගාරා වා අග්ගිමුක්කො කූටාගාරානිපි

a. සුත්තනි 762.
b. [illegible]
c. මජ්ඣිමනි. චූළගොපාලසු.
d. අඞ්ගුත්තරනි-තික.
1. සී. II. & ම. වසෙනෙව.
2. සී. II ආචික්ඛති.
3. සී. I. II. අභිරුචිත්වානි & ම. අභිරුචිතකානි.

දහති උල්ලිත්තාවලිත්තානි නිවාතානි ඵුසසිතග්ගලානි පිහිතවාත පානානි, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යානි කානිචි භයානි උප්පජ්ජන්ති සබ්බානි තානි බාලතො උප්පජ්ජන්ති නො පණ්ඩිතතො, යෙ කෙචි උපද්දවා උප්පජ්ජන්ති-පෙ-යෙ කෙචි උපස්සග්ගා-පෙ-නො පණ්ඩිතතො, ඉති ඛො භික්ඛවෙ සප්පටිභයො බාලො අප්පටිභයො පණ්ඩිතො, සඋපද්දවො බාලො අනුපද්දවො[1] පණ්ඩිතො, සඋපස්සග්ගො බාලො අනුපස්සග්ගො පණ්ඩිතො"[a]ති. අපි ච පූතිමච්ඡසදිසො බාලො, පූතිමච්ඡ බද්ධපත්තපුටසදිසො හොති තදුපසෙවී, ඡඩ්ඩනීයතං ජිගුච්ඡනීයතඤ්ච ආපජ්ජති විඤ්ඤූනං, වුත්තඤ්චෙතං:

"පූතිමච්ඡං කුසග්ගෙන යො නරො උපනය්හති,
කුසාපි පූති වායන්ති එවං බාලූපසෙවනා"[b]ති.

අකිත්තිපණ්ඩිතො චාපි සක්කෙන දෙවානම්න්දෙන වරෙ දීයමානෙ එවමාහ:

"බාලං න පස්සෙ න සුණෙ න ච බාලෙන සංවසෙ,
බාලෙන'ල්ලාපසල්ලාපං න කරෙ න ච රොචයෙ.

කින්නු තෙ අකරං[2] බාලො වද කස්සප කාරණං,
කෙන කස්සප බාලස්ස දස්සනං නාභිකඞ්ඛසි.

අනයං නයති දුම්මෙධො අධුරායං නියුඤ්ජති,
දුන්නයො සෙය්‍යසො හොති සම්මා වුත්තො පකුප්පති,
විනයං සො න ජානාති සාධු තස්ස අදස්සනං"[c]න්ති.

එවං භගවා සබ්බාකාරෙන බාලූපසෙවනං ගරහන්තො 'බාලානං අසෙවනං මඞ්ගල'න්ති වත්වා ඉදානි පණ්ඩිතසෙවනං පසංසන්තො 'පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා මඞ්ගල'න්ති ආහ.

තත්ථ පණ්ඩිතා නාම යෙ කෙචි පාණාතිපාතා වෙරමණිආදිදස කුසලකම්මපථසමන්නාගතා සත්තා, තෙ තීහාකාරෙහි ජානිතබ්බා, යථාහ:"තීණිමානි භික්ඛවෙ පණ්ඩිතස්ස පණ්ඩිතලක්ඛණානී"[a]ති සුත්තං; අපි ච බුද්ධපච්චෙකබුද්ධා අසීති මහාසාවකා අඤ්ඤෙ ච තථාගතසාවකා සුනෙත්ත-මහාගොවින්ද-විධුර-සරභඞ්ග-මහොසධ-සුතසොම-නිමිරාජ අයොඝරකුමාර-අකිත්තිපණ්ඩිතාදයො ච පණ්ඩිතාති වෙදිතබ්බා, තෙ භයෙ විය රක්ඛා අන්ධකාරෙ විය පදීපා ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛාභිභවෙ විය අන්නපානාදිපටිලාභො අත්තනො වචනකරානං සබ්බභයඋපද්දවූ පස්සග්ගවිද්ධංසනසමත්ථා හොන්ති. තථා හි: තථාගතං ආගම්ම අසඞ්ඛෙය්‍යා අපරිමාණා දෙවමනුස්සා ආසවක්ඛයං පත්තා, බ්‍රහ්මලොකෙ පතිට්ඨිතා, දෙවලොකෙ පතිට්ඨිතා, සුගතිලොකෙ උප්පන්නා; සාරිපුත්තත්ථෙරෙ චිත්තං පසාදෙත්වා චතූහි ච පච්චයෙහි ථෙරං උපට්ඨහිත්වා අසීති කුලසහස්සානි සග්ගෙ නිබ්බත්තානි, තථා මහාමොග්ගල්ලාන

---

1. සී. II. නිරුපද්දවො.
2. සී. I-II. අකරං.

a. අඞ්ගුත්තර-තිකනිපාත.
b. මහානාරදකස්සප-ජාතක.
c. අකිත්ති-ජාතක.

මහාකස්සපප්පභුතීසු සබ්බෙසු මහාසාවකෙසු; සුනෙත්තස්ස සත්ථුනො සාවකා අප්පෙකච්චෙ බ්‍රහ්මලොකෙ උපපජ්ජිංසු, අප්පෙකච්චෙ පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං සහබ්‍යතං-පෙ-අප්පෙකච්චෙ ගහපතිමහාසාලකුලානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජිංසු, වුත්තඤ්චෙතං: "නත්ථි භික්ඛවෙ පණ්ඩිතතො භයං නත්ථි පණ්ඩිතතො උපද්දවො නත්ථි පණ්ඩිතතො උපස්සග්ගො"[a]ති; අපිච තගරමාලාදිගන්ධභණ්ඩසදිසො පණ්ඩිතො-තගරමාලාදිගන්ධභණ්ඩපලිවෙඨිතපත්තසදිසො හොති තදුපසෙවී-භාවනීයතං මනුඤ්ඤතඤ්ච ආපජ්ජති විඤ්ඤූනං, වුත්තඤ්චෙතං:

"තගරඤ්ච පලාසෙන යො නරො උපනය්හති,
පත්තාපි සුරභී වායන්ති එවං ධීරූපසෙවනා"[b]ති.

අකිත්තිපණ්ඩිතො චාපි සක්කෙන දෙවානමින්දෙන වරෙ දීයමානෙ එවමාහ:

"ධීරං පස්සෙ සුණෙ ධීරං ධීරෙන සහ සංවසෙ,
ධීරෙන'ල්ලාපසල්ලාපං තං කරෙ තඤ්ච රොචයෙ.

කින්නු තෙ අකරා ධීරො වද කස්සප කාරණං,
කෙන කස්සප ධීරස්ස දස්සනං අභිකඞ්ඛසි.

නයං නයති මෙධාවී අධුරායං න යුඤ්ජති,
සුනයො සෙය්‍යසො හොති සම්මා වුත්තො න කුප්පති,
විනයං සො පජානාති සාධු තෙන සමාගමො"[c]ති.

එවං භගවා සබ්බාකාරෙන පණ්ඩිතසෙවනං[1] පසංසන්තො 'පණ්ඩිතානං සෙවනං මඞ්ගල'න්ති වත්වා ඉදානි තාය බාලානං අසෙවනාය පණ්ඩිතානං සෙවනාය ච අනුපුබ්බෙන පූජනීයභාවං උපගතානං පූජං පසංසන්තො **පූජා ච පූජනීයානං එතං මඞ්ගලමුත්තම**න්ති[2] ආහ. තත්ථ පූජනීයා නාම සබ්බදොසවිරහිතත්තා සබ්බගුණසමන්නාගතත්තා ච බුද්ධා භගවන්තො තතො පච්ඡා පච්චෙකබුද්ධා අරියසාවකා ච, තෙසං හි පූජා අප්පිකාපි දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය හොති, සුමනමාලාකාර-මල්ලිකාදයො චෙත්ථ නිදස්සනං. තත්ථෙකනිදස්සනමත්තං භණාම:

භගවා කිර එකදිවසං පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. අථ ඛො සුමනො මාලාකාරො රඤ්ඤො මාගධස්ස[3] පුප්ඵානි ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො අද්දස භගවන්තං නගරද්වාරං අනුප්පත්තං පාසාදිකං පසාදනීයං[4] බුද්ධසිරියා ජලන්තං, දිස්වානස්ස එතදහොසි: රාජා පුප්ඵානි ගහෙත්වා සතං වා සහස්සං වා දදෙය්‍ය, භගවතො පන පූජා අප්පමෙය්‍යඅසඞ්ඛෙය්‍යඵලා දීඝරත්තං

1. සී. I.II.ම. පණ්ඩිතූපසෙවනං.
2. සී. I & ච පූජනීයානං මඞ්ගලන්ති.
3. සී. III. මාගධස්ස සෙනියස්ස බිම්බිසාරස්ස.
4. සී. III. ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණාසීති අනුබ්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතං.

a. අඞ්ගුත්තර-තික.
b. මහානාරදකස්සප-ජාතක.
c. අකිත්තිජාතකං-තෙරසනිපාත.

හිතසුඛාවහා හොති, හන්දාහං ඉමෙහි පුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙමීති පසන්නචිත්තො එකං පුප්ඵමුට්ඨිං ගහෙත්වා භගවතො පටිමුඛං ඛිපි. පුප්ඵානි ආකාසෙන ගන්ත්වා භගවතො උපරි මාලාවිතානං හුත්වා අට්ඨංසු. මාලාකාරො තං ආනුභාවං දිස්වා පසන්නතරචිත්තො පුන එකං මුට්ඨිං ඛිපි. තානි ගන්ත්වා මාලාකඤ්චුකො හුත්වා අට්ඨංසු. එවං අට්ඨ පුප්ඵමුට්ඨී[1] ඛිපි; තානි ගන්ත්වා පුප්ඵකූටාගාරං හුත්වා අට්ඨංසු. භගවා අන්තොකූටාගාරෙ විය අහොසි. මහාජනකායො සන්නිපති. භගවා මාලාකාරං පස්සන්තො සිතං පාත්වාකාසි. ආනන්දත්ථෙරො 'බුද්ධා අහෙතු අප්පච්චයා සිතං න පාතුකරොන්තී'ති සිතකාරණං පුච්ඡි. භගවා ආහ: 'එසො ආනන්ද මාලාකාරො ඉමිස්සා පූජාය ආනුභාවෙන සත සහස්සකප්පෙ දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරිත්වා පරියොසානෙ **මුනිස්සරො**[2] නාම පච්චෙකබුද්ධො භවිස්සති, වචනපරියොසානෙ ච ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථං අභාසි:

"තඤ්ච කම්මං කතං සාධු යං කත්වා නානුතප්පති,
යස්ස පතීතො සුමනො විපාකං පටිසෙවතී"[a]ති.

ගාථාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. එවං අප්පිකාපි තෙසං පූජා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය හොතීති වෙදිතබ්බා, සා ච ආමිසපූජාව, කො පන වාදො පටිපත්තිපූජාය; යතො–යෙ කුලපුත්තා සරණගමනෙන සික්ඛාපදපටිග්ගහණෙන උපොසථඞ්ගසමාදානෙන චතුපාරිසුද්ධිසීලාදීහි ච අත්තනො ගුණෙහි[3] භගවන්තං පූජෙන්ති, කො තෙසං පූජාය ඵලං වණ්ණයිස්සති, තෙ හි තථාගතං පරමාය පූජාය පූජෙන්තීති වුත්තං, යථාහ: යො ඛො ආනන්ද භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා ධම්මානුධම්මපටිපන්නො විහරති සාමීචිපටිපන්නො අනුධම්මචාරී, සො තථාගතං සක්කරොති ගරු කරොති මානෙති පූජෙති පරමාය පූජායා"[b]ති. එතෙනානුසාරෙන පච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකානම්පි පූජාය හිතසුඛාවහතා[4] වෙදිතබ්බා. අපිච ගහට්ඨානං කනිට්ඨස්ස ජෙට්ඨා භාතාපි භගිනීපි පූජනීයා, පුත්තස්ස මාතාපිතරො, කුලවධූනං සාමිකො සස්සු සසුරො[5]ති එවමෙපෙත්ථ පූජනීයා වෙදිතබ්බා, එතෙසම්පි හි පූජා[6] කුසලධම්මසඞ්ඛාතත්තා ආයු ආදිවඩ්ඪි හෙතුත්තා ච මඞ්ගලමෙව, වුත්තං හෙතං: "යෙ තෙ මත්තෙය්‍යා භවිස්සන්ති පෙත්තෙය්‍යා සාමඤ්ඤා බ්‍රහ්මඤ්ඤා කුලෙජෙට්ඨාපචායිනො, ඉමං කුසලං ධම්මං සමාදාය වත්තිස්සන්ති, තෙ තෙසං කුසලානං ධම්මානං සමාදාන හෙතු ආයුනාපි වඩ්ඪිස්සන්ති වණ්ණෙනපි වඩ්ඪිස්සන්තී"[c]ති ආදි.*

1. සී I. අට්ඨමුට්ඨී.
2. ධම්මපදට්ඨකථා=සුමනො.
3. සී. III. සීලගුණෙහි.
4. සී. II & ච. වහතො මඞ්ගලන්ති.
5. සී. II. III සාමිකාසස්සුසසුරා
6. සී. I. II. III. & ච. පූජාය

a ධම්මපද. b දීඝනි–මහාපරිනිබ්බාණසු.
c. දීඝනි–චක්කවත්තිසීහනාද සු.

* අනන්තරං "ඉදානි යස්මා යං යත්ථ මඞ්ගලං වත්තබ්බං තං තස්ස මඞ්ගලත්තං විභාවයෙ ඉති මාතිකා නික්ඛිත්තා තස්මා ඉදං වුච්චති" ඉති සී. I. & ච. දිස්සති.

එවමෙතිස්සා ගාථාය බාලානං **අසෙවනා** පණ්ඩිතානං සෙවනා පූජනීයානං පූජාති තීණි මඞ්ගලානි වුත්තානි. තත්ථ බාලානං අසෙවනා බාලසෙවනපච්චයභයානං[1] පරිත්තාණෙන උභයලොකහිතහෙතුත්තා පණ්ඩිතානං සෙවනා පූජනීයානං පූජා ච තාසං ඵලවිභූතිවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව නිබ්බානසුගතිහෙතුත්තා මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා. ඉතො පරන්තු මාතිකං අදස්සෙත්වා එව යං යත්ථ මඞ්ගලං, තං වවත්ථපෙස්සාමි, තස්ස ච මඞ්ගලත්තං විභාවයිස්සාමීති.

නිට්ඨිතා අසෙවනා ච බාලානන්ති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

එවං භගවා **බ්‍රූහි මඞ්ගලමුත්තම**න්ති එකං අජ්ඣෙසිතොපි අප්පං යාචිතො බහුදායකො උළාර[2]පුරිසො විය එකාය ගාථාය තීණි මඞ්ගලානි වත්වා තතො උත්තරිම්පි දෙවතානං සොතුකාමතාය මඞ්ගලානඤ්ච අත්ථිතාය යෙසං යෙසං යං යං අනුකූලං තෙ තෙ සත්තෙ තත්ථ තත්ථ මඞ්ගලෙ නියොජෙතුකාමතාය ච **පතිරූපදෙසවාසො**ති ආදීහි ගාථාහි පුනපි අනෙකානි මඞ්ගලානි වත්තුමාරද්ධො.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව **පතිරූපො**ති අනුච්ඡවිකො,[3] **දෙසො**ති ගාමොපි නිගමොපි නගරම්පි ජනපදොපි යො කොචි සත්තානං නිවාසොකාසො, **වාසො**ති තත්ථ නිවාසො; **පුබ්බෙ**ති පුරා අතීතාසු ජාතිසු, **කතපුඤ්ඤතා**ති උපචිතකුසලතා; **අත්තා**ති චිත්තං වුච්චති, සකලො වා අත්තභාවො, **සම්මාපණිධී**ති තස්ස අත්තනො සම්මා පණිධානං, නියුඤ්ජනං ඨපනන්ති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **පතිරූපදෙසවාසො** නාම යත්ථ චතස්සො පරිසා විහරන්ති[4] දානාදීනි පුඤ්ඤකිරියවත්ථූනි වත්තන්ති, නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං දිප්පති, තත්ථ නිවාසො සත්තානං පුඤ්ඤකිරියාය පච්චයත්තා[5] මඞ්ගලන්ති වුච්චති, සීහළදීපං පවිට්ඨකෙවට්ටාදයො චෙත්ථ නිදස්සනං. අපරො නයො: **පතිරූපදෙසො** නාම භගවතො බොධිමණ්ඩප්පදෙසො, ධම්මචක්කප්පවත්තිතප්පදෙසො, ද්වාදසයොජනාය පරිසාය මජ්ඣෙ සබ්බතිත්ථියමතං භින්දිත්වා යමකපාටිහාරියදස්සිතගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලප්පදෙසො, දෙවොරොහණප්පදෙසො, යො වා පනඤ්ඤොපි සාවත්ථි-රාජගහාදිබුද්ධාදිවාසප්පදෙසො; තත්ථ නිවාසො සත්තානං ඡඅනුත්තරියපටිලාභපච්චයතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති. අපරො නයො: * පුරත්ථිමාය දිසාය කජඞ්ගලං නාම නිගමො තස්ස අපරෙන මහාසාලා තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, දක්ඛිණපුරත්ථිමාය දිසාය සලලවතී නාම නදී තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, දක්ඛිණාය දිසාය සෙතකණ්ණිකං

---

1. සී. III. භයාදීනං & ච. භයාදි.
2. සී. II, III. උදාර,
3. සී. පා. අනුච්ඡවියො.
4. පා. සී. I, II, III, විචරන්ති.
5. සී. . පා. පච්චයතො

*. මහාවග්ග.

නාම නිගමො තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, පච්ඡිමාය දිසාය ථූනං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, උත්තරාය දිසාය උසීරද්ධජො නාම පබ්බතො තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, අයං මජ්ඣිමදෙසො; ආයාමෙන තීණි යොජනසතානි විත්ථාරෙන අඩ්ඪතෙය්‍යසතානි[1] පරික්ඛෙපෙන නව යොජනසතානි හොන්ති, එසො පතිරූපදෙසො නාම, එත්ථ[2] චතුන්නං මහාදීපානං විසහස්සානං පරිත්තදීපානඤ්ච ඉස්සරියාධිපච්චකාරකා චක්කවත්තී උප්පජ්ජන්ති, එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයො මහාසාවකා උප්පජ්ජන්ති, ද්වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා පච්චෙකසම්බුද්ධා, චත්තාරි අට්ඨ සොළස වා අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධා ච උප්පජ්ජන්ති. තත්ථ සත්තා චක්කවත්තිරඤ්ඤො ඔවාදං ගහෙත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාය සග්ගපරායණා හොන්ති, තථා පච්චෙකසම්බුද්ධානං ඔවාදෙ පතිට්ඨාය; සම්මාසම්බුද්ධ-බුද්ධසාවකානං පන ඔවාදෙ පතිට්ඨාය සග්ගපරායණා නිබ්බානපරායණා ච හොන්ති. තස්මා තත්ථ වාසො ඉමාසං සම්පත්තීනං පච්චයතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතා නාම අතීතජාතියං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඛීණාසවෙ ආරබ්භ උපචිතකුසලතා, සාපි මඞ්ගලං. කස්මා? බුද්ධපච්චෙකබුද්ධෙ සම්මුඛතො[3] දස්සෙත්වා බුද්ධානං වා බුද්ධසාවකානං වා සම්මුඛා සුතාය චතුප්පදායපි ගාථාය පරියොසානෙ අරහත්තං පාපනතො.[4] යො ච මනුස්සො පුබ්බෙ කතාධිකාරො උස්සන්නකුසලමූලො හොති, සො තෙනෙව කුසලමූලෙන විපස්සනං[5] උප්පාදෙත්වා ආසවක්ඛයං පාපුණාති යථා රාජා මහාකප්පිනො අග්ගමහෙසී ච, තෙන වුත්තං පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතා මඞ්ගලන්ති.

අත්තසම්මාපණිධි නාම ඉධෙකච්චො අත්තානං දුස්සීලං සීලෙ පතිට්ඨාපෙති අස්සද්ධං සද්ධාසම්පදාය පතිට්ඨාපෙති මච්ඡරිං චාගසම්පදාය පතිට්ඨාපෙති, අයං වුච්චති අත්තසම්මාපණිධීති. එසො ච මඞ්ගලං. කස්මා? දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකවෙරප්පහාණවිවිධානිසංසාධිගමහෙතුතොති.

එවං ඉමිස්සාපි ගාථාය පතිරූපදෙසවාසො පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතා අත්තසම්මාපණිධීති තීණි යෙව මඞ්ගලානි වුත්තානි, මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා පතිරූපදෙසවාසො චාති ඉමිස්සාපි ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

---

1. සී. II. අඩ්ඪතෙය්‍යානි.
2. සී. II. III. තත්‍ර.
3. සී. II. සම්මුඛා.
4. සී. II. පාපෙතීති කත්වා.
5. සී. II, III. දෙසනං.

ඉදානි **බාහුසච්චඤ්චාති** එත්ථ **බාහුසච්ච**න්ති බහුස්සුතභාවො; **සිප්ප**න්ති යං කිඤ්චි හත්ථකොසල්ලං; **විනයො**ති කායවාචාචිත්තවිනයනං, **සුසික්ඛිතො**ති සුට්ඨු සික්ඛිතො; **සුභාසිතා**ති සුට්ඨු භාසිතා, **යා**ති අනියමනිද්දෙසො, **වාචා**ති ගිරා බ්‍යප්පථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: බාහුසච්චං නාම යං තං "සුතධරො හොති සුතසන්නිචයො"ති ච "ඉධෙකච්චස්ස බහු සුතං හොති: සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණ"[a]න්ති ච එවමාදිනා නයෙන සත්ථුසාසනධරත්තං වණ්ණිතං. තං අකුසලප්පහානකුසලාධිගමහෙතුතො අනුපුබ්බෙන පරමත්ථ[1]සච්චසච්ඡිකිරියහෙතුතො ච මඞ්ගලන්ති වුච්චති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා: "සුතවා ච ඛො භික්ඛවෙ අරියසාවකො අකුසලං පජහති කුසලං භාවෙති සාවජ්ජං පජහති අනවජ්ජං භාවෙති සුද්ධමත්තානං පරිහරතී"[a]ති, අපරම්පි වුත්තං: "ධතානං ධම්මානං අත්ථූපපරික්ඛති, අත්ථූපපරික්ඛතො ධම්මා නිජ්ඣානං ඛමන්ති, ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දො ජායති, ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සහන්තො තුලෙති, තුලයන්තො පදහති, පදහන්තො කායෙන චෙව පරමත්ථ[1]සච්චං සච්ඡිකරොති පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ පස්සතී"[b]ති. අපි ච අගාරියබාහුසච්චම්පි යං අනවජ්ජං තං උභයලොකහිතසුඛාවහනතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං.

සිප්පං නාම අගාරියසිප්පඤ්ච අනගාරියසිප්පඤ්ච; තත්ථ අගාරියසිප්පං නාම යං පරපාණූපරොධවිරහිතං අකුසලවිවජ්ජිතං මණිකාර-සුවණ්ණකාරකම්මාදි, තං ඉධ ලොකත්ථාවහනතො මඞ්ගලං. අනගාරියසිප්පං නාම චීවරවිචාරණසිබ්බනාදි සමණපරික්ඛාරාභිසඞ්ඛරණං, යං තං "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු යානි තානි සබ්‍රහ්මචාරීනං උච්චාවචානි කිඞ්කරණීයානි තත්ථ දක්ඛො හොතී"[c]ති ආදිනා නයෙන තත්ථ තත්ථ සංවණ්ණිතං, යං නාථකරණධම්මොති ච වුත්තං, තං අත්තනො ච පරෙසඤ්ච උභයලොකහිතසුඛාවහනතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං.

විනයො නාම අගාරියවිනයො ච අනගාරියවිනයො ච, තත්ථ අගාරියවිනයො නාම දසඅකුසලකම්මපථවිරමණං, සො තත්ථ අසඞ්කිලෙසාපජ්ජනෙන ආචාරගුණවවත්ථානෙන ච සුසික්ඛිතො උභයලොකහිතසුඛාවහනතො මඞ්ගලං, අනගාරියවිනයො ච සත්තාපත්තික්ඛන්ධෙ අනාපජ්ජනං, සොපි වුත්තනයෙනෙව සුසික්ඛිතො, චතුපාරිසුද්ධිසීලං වා අනගාරියවිනයො, සො යථා තත්ථ[2] පතිට්ඨාය අරහත්තං පාපුණාති, එවං සික්ඛනෙන[3] සුසික්ඛිතො ලොකියලොකුත්තරසුඛාධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බො.

සුභාසිතා වාචා නාම මුසාවාදාදිදොසවිරහිතා වාචා; යථාහ: චතූහි භික්ඛවෙ අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා වාචා සුභාසිතා හොතී"[d]ති, සුසඤ්ඤතවාචා[4] එව වා සුභාසිතා, යථාහ:

---

a. අඞ්ගුත්තරනි.
b. මජ්ඣිමනි.
c. දීඝනි. සඞ්ගීතිසු.
d. සුත්තනි සුභාසිතසු.
1. සත්ථ-පරම.
2. සා. තථා.
3. සී. II. III. සික්ඛාපෙන්තා.
4. පා. සී. III, IV. අසම්ඵප්පලාපා වාචා.

"සුභාසිතං උත්තමමාහු සන්තො
ධම්මං භණෙ නාධම්මං, තං දුතියං,
පියං භණෙ නාප්පියං, තං තතියං
සච්චං භණෙ නාලිකං, තං චතුත්ථ"[a] න්ති,

අයම්පි උභයලොකහිතසුඛාවහනතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා, යස්මා ච අයං විනයපරියාපන්නා එව, තස්මා විනයග්ගහණෙන එතං අසඞ්ගණ්හිත්වා විනයො සඞ්ගහෙතබ්බො, අථවා කිං ඉමිනා පරිස්සමෙන? පරෙසං ධම්මදෙසනා වාචා ඉධ සුභාසිතා වාචාති වෙදිතබ්බා. සා හි යථා පතිරූපදෙසවාසො, එවං සත්තානං උභයලොකහිතසුඛනිබ්බාණාධිගමපච්චයතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති, ආහ චාපි :

"යං බුද්ධො භාසති වාචං ඛෙමං නිබ්බාණපත්තියා,
දුක්ඛස්ස'න්තකිරියාය සා වෙ වාචානමුත්තමා"[b] ති.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය බාහුසච්චං සිප්පං විනයො ච සුසික්ඛිතො සුභාසිතා වාචාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි, මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා බාහුසච්චඤ්චාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **මාතාපිතු උපට්ඨාන**න්ති එත්ථ මාතු ච පිතු චාති[1] **මාතාපිතු, උපට්ඨාන**න්ති උපට්ඨහනං; පුත්තානඤ්ච දාරානඤ්චාති[2] **පුත්තදාරස්ස**, සඞ්ගණ්හනං **සඞ්ගහො**; න ආකුලා **අනාකුලා**, කම්මා එව **කම්මන්තා**. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා : මාතා නාම ජනිකා වුච්චති තථා පිතා, උපට්ඨානං නාම පාදධොවනසම්බාහනුච්ඡාදනන්හාපනෙහි චතුපච්චයසම්පදානෙන ච උපකාරකරණං, තත්ථ යස්මා මාතාපිතරො බහුකාරා[3] පුත්තානං අත්ථකාමා අනුකම්පකා, යං පුත්තකෙ බහි කීළිත්වා පංසුමක්ඛිතසරීරකෙ ආගතෙ දිස්වා පංසුකං පුඤ්ඡිත්වා මත්ථකං උපසිඞ්ඝායන්තා පරිචුම්බන්තා ච සිනෙහං උප්පාදෙන්ති, වස්සසතම්පි මාතාපිතරො සීසෙන පරිහරන්තා පුත්තා තෙසං[4] පතිකාරං කාතුං අසමත්ථා, යස්මා ච තෙ ආපාදකා පොසකා ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරො බ්‍රහ්මසම්මතා[5] පුබ්බාචරියසම්මතා, තස්මා තෙසං උපට්ඨානං ඉධ පසංසං පෙච්ච සග්ගසුඛඤ්ච ආවහති, තෙන මඞ්ගලන්ති වුච්චති. වුත්තං හෙතං භගවතා :

---

1. සී. II. & ච. මාතා ච පිතා ච.
2. සා. ච. පුත්තාච දාරාච පුත්තදාර තස්ස.
3. සී. I, II, III. ම. බහූපකාරා.
4. සී. II. පා. තස්ස.
5. සී II, III බ්‍රහ්මසමා.

a. සුත්තනි. සුභාසිතසු. b. සුත්තනි. 456

"බ්‍රහ්මාති[1] මාතාපිතරො පුබ්බාචරියාති වුච්චරෙ,
ආහුනෙය්‍යා ච පුත්තානං පජාය අනුකම්පකා.

තස්මා හි නෙ නමස්සෙය්‍ය සක්කරෙය්‍ය ච[2] පණ්ඩිතො,
අන්නෙන අථ පානෙන වත්ථෙන සයනෙන ච,
උච්ඡාදනෙන නහාපනෙන[3] පාදානං ධොවනෙන ච.

තාය නං පරිචරියාය මාතාපිතූසු පණ්ඩිතා,
ඉධ චෙව නං පසංසන්ති පෙච්ච සග්ගෙ ච මොදතී"[a]ති.

අපරො නයො: උපට්ඨානං නාම භරණකිච්චකරණකුලවංසට්ඨපනාදි පඤ්චවිධං, තං පාපනිවාරණාදිපඤ්චවිධදිට්ඨධම්මිකහිතහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, වුත්තඤ්චෙතං භගවතා: "පඤ්චහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරො පච්චුපට්ඨාතබ්බා; භතො නෙ භරිස්සාමි, කිච්චං නෙසං කරිස්සාමි, කුලවංසං ඨපෙස්සාමි, දායජ්ජං පටිපජ්ජිස්සාමි,[4] අථ ච පන පෙතානං කාලකතානං දක්ඛිණං අනුප්පදස්සාමීති; ඉමෙහි ඛො ගහපතිපුත්ත පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරො පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තං අනුකම්පන්ති: පාපා නිවාරෙන්ති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙන්ති, සිප්පං සික්ඛාපෙන්ති, පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජෙන්ති, සමයෙ දායජ්ජං නිය්‍යාදෙන්තී"[b]ති. අපි ච යො මාතාපිතරො තීසු වත්ථූසු පසාදුප්පාදනෙන සීලසමාදපනෙන පබ්බජ්ජාය වා **උපට්ඨහති**, අයං මාතාපිතුඋපට්ඨාකානං අග්ගො, තස්ස තං මාතාපිතුඋපට්ඨානං මාතාපිතූහි කතස්ස උපකාරස්ස පච්චුපකාරභූතං අනෙකෙසං දිට්ඨධම්මිකානං සම්පරායිකානඤ්ච අත්ථානං පදට්ඨානතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

පුත්තදාරස්සාති එත්ථ අත්තනො ජාතා පුත්තාපි ධීතරොපි පුත්තාත්වෙව **සඞ්ඛං** ගච්ඡන්ති, දාරාති වීසතියා භරියානං යා කාචි භරියා, පුත්තා ච දාරා ච-පුත්තදාරං, තස්ස පුත්තදාරස්ස; **සඞ්ගහො**ති **සම්මා**නනාදීහි උපකාරකරණං, තං සුසංවිහිතකම්මන්තතාදිදිට්ඨධම්මිකහිතහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, වුත්තඤ්චෙතං භගවතා: "පච්ඡිමා දිසා පුත්තදාරා වෙදිතබ්බා"[b]ති, එත්ථ උද්දිට්ඨං පුත්තදාරං භරියාසද්දෙන සඞ්ගණ්හිත්වා "පඤ්චහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා භරියා පච්චුපට්ඨාතබ්බා: සම්මානනාය අවිමානනාය[5] අනතිචරියාය ඉස්සරියවොස්සග්ගෙන අලඞ්කාරානුප්පදානෙන; ඉමෙහි ඛො ගහපතිපුත්ත පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා භරියා පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකං අනුකම්පති: සුසංවිහිතකම්මන්තා ච හොති, සුසඞ්ගහිතපරිජනා ච, අනතිචාරිනී ච, සම්භතං අනුරක්ඛති, දක්ඛා ච හොති අනලසා සබ්බකිච්චෙසූ"[b]ති. අයං වා අපරො නයො: සඞ්ගහොති ධම්මිකාහි දානපියවචන

1. සී. I. II. පා. බ්‍රහ්මා හි.
2. සා. පා. සී II. සක්කාරෙය්‍යාථ.
3. කත්ථචි-උච්ඡාදනෙන නහාපනෙ.
4. සී. I. II. III. පටිපජ්ජාමි.
5. සී. II. අභිමානනාය.
a. අඞ්ගුත්තරනි 80.
b. දීඝනි-සිඞ්ගාලොවාදසු.

අත්ථචරියාහි සඞ්ගණ්හනං, සෙය්‍යථිදං? උපොසථදිවසෙසු පරිබ්බය දානං නක්ඛත්තදිවසෙසු නක්ඛත්තදස්සාපනං මඞ්ගලදිවසෙසු මඞ්ගල කරණං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකෙසු අත්ථෙසු ඔවාදානුසාසනන්ති; තං වුත්තනයෙනෙව දිට්ඨධම්මිකහිතහෙතුතො සම්පරායිකහිතහෙතුතො දෙවතාහිපි නමස්සනීයභාවහෙතුතො ච මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, යථාහ සක්කො දෙවානමින්දො:

"යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරා සීලවන්තො උපාසකා,
ධම්මෙන දාරං පොසෙන්ති තෙ නමස්සාමි මාතලී"ති.

අනාකුලා කම්මන්තා නාම[1] කාලඤ්ඤුතාය පතිරූපකාරිතාය අනලසතාය උට්ඨානවිරියසම්පදාය අබ්‍යසනීයතාය ච කාලාතික්කම අප්පතිරූපකරණාකරණසිථිලකරණාදිඅකුසලභාවවිරහිතා කසිගො රක්ඛවණිජ්ජාදයො කම්මන්තා; එතෙ අත්තනො වා පුත්තදාරස්ස වා දාසකම්මකරානං වා ව්‍යත්තතාය එවං පයොජිතා දිට්ඨෙව ධම්මෙ ධන ධඤ්ඤවුද්ධිපටිලාභහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුත්තා, වුත්තං චෙතං භගවතා:

"පතිරූපකාරී ධුරවා උට්ඨාතා වින්දතෙ ධන"[b]න්ති ච;
න දිවා සොප්ප[2] සීලෙන රත්තිනුට්ඨානදස්සිනා,
නිච්චං මත්තෙන සොණ්ඩෙන සක්කා ආවසිතුං ඝරං.

අතිසීතං අතිඋණ්හං අතිසායමිදං අහු,
ඉති විස්සට්ඨකම්මන්තෙ අත්ථා අච්චෙන්ති මාණවෙ.

යො ච සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච තිණා භීයො න මඤ්ඤති,
කරං පුරිසකිච්චානි සො සුඛා න විහායතී"[c]ති ච;

භොගෙ සංහරමානස්ස භමරස්සෙව ඉරීයතො,
භොගා සන්නිචයං යන්ති වම්මිකොවූපචීයතී"[c]ති ච

එවමාදි.

එවං ඉමිස්සාපි ගාථාය මාතුපට්ඨානං පිතුපට්ඨානං පුත්තදාරස්ස සඞ්ගහො අනාකුලා ච කම්මන්තාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි, පුත්තදාරස්ස සඞ්ගහං වා ද්විධා කත්වා පඤ්ච, මාතාපිතුපට්ඨානං වා එක මෙව කත්වා තීණි, මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා මාතාපිතුඋපට්ඨානන්ති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **දානඤ්චා**ති එත්ථ දීයතෙ ඉමිනාති-**දානං**, අත්තනො සන්තකං පරස්ස පටිපාදීයතීති වුත්තං හොති; ධම්මස්ස චරියා ධම්මා වා අන පෙතා චරියා-**ධම්මචරියා**, ඤායතෙන අම්හාකං ඉමෙ ඉති-**ඤාතකා**; න අවජ්ජාති-**අනවජ්ජා**, අනින්දිතා අගරහිතාති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

---

1. සී. I. II නාම කම්මන්තා. a සංයුත්තනි. c. දීඝනි. සිඟාලොවාද සු.
2 සී. සොප්පන & ප-සුප්පන. b සුත්තනි 189.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **දානං** නාම පරං උද්දිස්ස සුබුද්ධි[1]පුබ්බිකා අන්නාදිදස්සදානවත්ථුපරිච්චාගචෙතනා[2] තංසම්පයුත්තො වා අලොභො, අලොභෙන[3] හි තං වත්ථුං පරස්ස පටිපාදෙති, තෙන වුත්තං. දීයතෙ ඉමිනාති-දානන්ති; තං බහුජනපියමනාපතාදීනං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං ඵලවිසෙසානං අධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුත්තං, "දායකො සීහ දානපති බහුනො ජනස්ස පියො හොති මනාපො"[a]ති එවමාදීනි චෙත්ථ සුත්තානි අනුස්සරිතබ්බානි; අපරො නයො: දානං නාම දුවිධං: ආමිසදානඤ්ච ධම්මදානඤ්ච, තත්ථ ආමිසදානං වුත්තප්පකාරමෙව, ඉධ ලොකපරලොකදුක්ඛක්ඛයසුඛාවහස්ස පන සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතස්ස ධම්මස්ස පරෙසං හිතකාමතාය දෙසනා ධම්මදානං, ඉමෙසඤ්ච ද්වින්නං දානානං එතදෙව අග්ගං, යථාහ:

"සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති
සබ්බං රසං ධම්මරසො ජිනාති,
සබ්බං රතිං ධම්මරතී ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාතී"[b]ති.

තත්ථ ආමිසදානස්ස මඞ්ගලත්තං වුත්තමෙව, ධම්මදානං පන යස්මා අත්ථපටිසංවෙදිතාදීනං ගුණානං පදට්ඨානං, තස්මා මඞ්ගලන්ති වුච්චති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා: "යථා යථා භික්ඛවෙ භික්ඛු යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති, තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථපටිසංවෙදී ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී චා"[a]ති එවමාදි.

ධම්මචරියා නාම දසකුසලකම්මපථකිරියා,[4] යථාහ: "තිවිධං ඛො ගහපතයො කායෙන ධම්මචරියා සමචරියා හොතී"[c]ති එවමාදි. සා පනෙසා ධම්මචරියා සග්ගලොකූපපත්තිහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා: "ධම්මචරියාසමචරියාහෙතු ඛො ගහපතයො එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්තී"[c]ති.

ඤාතකා නාම මාතිතො වා පිතිතො වා යාව සත්තමා පිතාමහයුගා සම්බන්ධා, තෙසං භොගපාරිජුඤ්ඤෙන වා ව්‍යාධිපාරිජුඤ්ඤෙන වා අභිහතානං අත්තනො සමීපං ආගතානං යථාබලං ඝාසච්ඡාදනධනධඤ්ඤාදීහි සඞ්ගහො පසංසාදීනං දිට්ඨධම්මිකානං සුගතිගමනාදීනඤ්ච සම්පරායිකානං විසෙසාධිගමානං හෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

අනවජ්ජකම්මානි නාම උපොසථඞ්ගසමාදාන-වෙය්‍යාවච්චකරණ ආරාමවනරොපණසෙතුකරණාදීනි කායවචීමනොසුචරිතකම්මානි, තානි හි නානප්පකාරහිතසුඛාධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චන්ති. "ඨානං ඛො පනෙතං විසාඛෙ විජ්ජති, යං ඉධෙකච්චො ඉත්ථී වා

1. ප. සන්තුසී.　　4. සී. II & ම. චරියා.　　b. ධම්මපද 354.
2. සී. II. III ම. අන්නාදිදසවත්ථුකා දානපරිච්චාගචෙතනා.
3. සී. II. තෙන.　　a. අඞ්ගුත්තර නි.　　c මජ්ඣිම නි. සාලෙය්‍යකසු.

පුරිසො වා අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං උපොසථං උපවසිත්වා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා චාතුම්මහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා"[a]ති එවමාදීනි චෙත්ථ සුත්තානි අනුස්සරිතබ්බානි.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය දානං ධම්මචරියා ඤාතකානං සඞ්ගහො අනවජ්ජානි කම්මානීති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි. මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිටසිනා දානඤ්චාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **ආරති විරතීති** එත්ථ **ආරතීති** ආරමණං, **විරතීති** විරමණං, විරමන්ති වා එතාය සත්තාති-විරති, **පාපාති** අකුසලා; මදනීයට්ඨෙන මජ්ජං, මජ්ජස්ස පානං-මජ්ජපානං, තතො **මජ්ජපානා**, සංයමනං **සංයමො**; අප්පමජ්ජනං **අප්පමාදො**, **ධම්මෙසූති** කුසලෙසු. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **ආරති** නාම පාපෙ ආදීනවදස්සිනො මනසා එව අනභිරති, **විරති** නාම කම්මද්වාරවසෙන කායවාචාහි විරමණං. සා චෙසා විරති නාම සම්පත්තවිරති සමාදානවිරති සමුච්ඡෙදවිරතීති තිවිධා හොති. තත්ථ යා කුලපුත්තස්ස අත්තනො ජාතිං වා කුලං වා ගොත්තං වා පටිච්ච "න මෙ එතං පතිරූපං' ය්වාහං ඉමං පාණං හනෙය්‍යං අදින්නං ආදියෙය්‍ය"න්ති ආදිනා නයෙන සම්පත්තවත්ථුතො විරති, අයං **සම්පත්තවිරති** නාම; සික්ඛාපදසමාදානවසෙන පවත්තා **සමාදානවිරති** නාම, යස්සා පවත්තිතො පභුති කුලපුත්තො පාණාතිපාතාදීනි න සමාචරති;[1] අරියමග්ගසම්පයුත්තා **සමුච්ඡෙදවිරති** නාම; යස්සා පවත්තිතො පභුති අරියසාවකස්ස පඤ්ච භයානි-වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති. **පාපං** නාම යං තං "පාණාතිපාතො ඛො ගහපතිපුත්ත කම්මකිලෙසො අදින්නාදානං-පෙ-කාමෙසු මිච්ඡාචාරො-පෙ-මුසාවාදො"[b]ති එවං විත්ථාරෙත්වා-

"පාණාතිපාතො අදින්නාදානං මුසාවාදො ච වුච්චති,
පරදාරගමනඤ්චෙව නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා"[b]ති

එවං ගාථාය සඞ්ගහිතං කම්මකිලෙසසඞ්ඛාතං චතුබ්බිධං අකුසලං, තතො පාපා; සබ්බාපෙසා ආරති ච විරති ච දිට්ඨධම්මිකසම්පරායික භයවෙරප්පහානාදිනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති. "පාණාතිපාතා පටිවිරතො ඛො ගහපතිපුත්ත අරියසාවකො"[b]ති ආදීනි චෙත්ථ සුත්තානි ආහරිතබ්බානීති.[2]

---

a. අඞ්ගුත්තරනි. උපොසථ සු.
b. දීඝනි. සිඟාලොවාදසු.

1. සා. න කරොති.
2. සී. I & ච. අනුස්සරිතබ්බානි.

මජ්ජපානා සංයමො නාම පුබ්බෙ වුත්තසුරමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණියාවෙතං අධිවචනං, යස්මා පන මජ්ජපායී අත්ථං න ජානාති ධම්මං න ජානාති මාතු අන්තරායං කරොති පිතු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධතථාගතසාවකානම්පි අන්තරායං කරොති, දිට්ඨධම්මෙ ගරහං සම්පරායෙ දුග්ගතිං අපරාපරියෙ[1] උම්මාදඤ්ච පාපුණාති, මජ්ජපානා පන සංයතො තෙසං දොසානං වූපසමං තබ්බිපරීතගුණසම්පදඤ්ච පාපුණාති, තස්මා අයං මජ්ජපානා සංයමො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බො.

කුසලෙසු **ධම්මෙසු අප්පමාදො** නාම “කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනිට්ඨිතකිරියතා[2] ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තඡන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො, යො එවරූපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං, අයං වුච්චති පමාදො”[a]ති එතස්ස වුත්තස්ස පමාදස්ස පටිපක්ඛනයෙන අත්ථතො කුසලෙසු ධම්මෙසු සතියා අවිප්පවාසො වෙදිතබ්බො; සො නානප්පකාරකුසලාධිගමහෙතුතො අමතාධිගමහෙතුතො ච මඞ්ගලන්ති වුච්චති, තත්ථ “අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො”[b]ති ච “අප්පමාදො අමතපදං”[c]න්ති ච එවමාදි සත්ථු සාසනං අනුස්සරිතබ්බං.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය පාපා විරති මජ්ජපානා සංයමො කුසලෙසු ධම්මෙසු අප්පමාදොති තීණි මඞ්ගලානි වුත්තානි. මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිවඝිතා ආරති විරති පාපාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **ගාරවො චාති** එත්ථ **ගාරවොති** ගරුභාවො; **නිවාතොති** නීචවුත්තිතා;[3] **සන්තුට්ඨීති** සන්තොසො; කතස්ස ජානනතා[4] **කතඤ්ඤුතා**; **කාලෙනාති** ඛණෙන සමයෙන, ධම්මස්ස සවණං-**ධම්මසවණං**. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **ගාරවො** නාම ගරුකාරප්පයොගාරහෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධතථාගතසාවකආචරියුපජ්ඣායමාතිපිති[5] ජෙට්ඨභාතිකභගිනීආදිසු යථානුරූපං ගරුකාරො ගරුකරණං ගාරවතා; ස චායං ගාරවො යස්මා සුගතිගමනාදීනං හෙතු, යථාහ: “ගරුකාතබ්බං ගරුකරොති මානෙතබ්බං මානෙති පූජෙතබ්බං පූජෙති, සො තෙන කම්මෙන එවං සමත්තෙන එවං සමාදින්නෙන කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති, නො චෙ කායස්ස-පෙ-උපපජ්ජති, සචෙ මනුස්සත්තං ආගච්ඡති, යත්ථ යත්ථ

1. සී. I. III. IV. අපරාපරියායෙ.
2. සී. II. අනවට්ඨිතකිරියතා.
3. සී. I. II. පා. නීචවත්තනං
4. සා. කතඤ්ජානනතා
5. සී. I. III. IV. මාතුපිතු.

a. විභඞ්ග 272.
b. මජ්ඣිමනි අට්ඨකනාගරසු.
c. ධම්මපද 21.
d අඞ්ගුත්තරනි.

පබ්බාජායති[1] උච්චාකුලීනො හොති[a]"ති. යථා චාහ: "සත්තිමෙ භික්ඛවෙ අපරිහානියා ධම්මා, කතමෙ සත්ත? සත්ථු ගාරවතා"[b]ති ආදි. තස්මා මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

නිවාතො නාම නීචමනතා නිවාතවුත්තිතා, යාය සමන්නාගතො පුග්ගලො නිහතමානො නිහතදප්පො පාදපුඤ්ඡනචොළකසමො භින්නවිසාණුසභසමො උද්ධටදාඨසප්පසමො ච හුත්වා සණ්හො සඛිලො සුඛසම්භාසො හොති, අයං නිවාතො; ස්වායං යසාදිගුණපටිලාභහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති, ආහ ච: "නිවාතවුත්ති අත්ථද්ධො තාදිසො ලභතෙ යස"[c]න්ති එවමාදි.

සන්තුට්ඨි නාම ඉතරීතරපච්චයසන්තොසො, සො ච ද්වාදසවිධො හොති, සෙය්‍යථිදං? චීවරෙ-යථාලාභසන්තොසො යථාබලසන්තොසො යථාසාරුප්පසන්තොසොති තිවිධො, එවං පිණ්ඩපාතාදිසු. තස්සායං පභෙදවණ්ණනා: ඉධ භික්ඛු[2] චීවරං ලභති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා, සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස **චීවරෙ යථාලාභසන්තොසො**; අථ පන ආබාධිකො හොති ගරුං චීවරං පාරුපන්තො ඔණමති වා කිලමති වා, සො සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං පරිවත්තෙත්වා ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **චීවරෙ යථාබලසන්තොසො**; අපරො භික්ඛු පණීතපච්චයලාභී හොති, සො පට්ටචීවරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ඝං චීවරං ලද්ධා[3] 'ඉදං ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං බහුස්සුතානඤ්ච අනුරූප'න්ති තෙසං දත්වා අත්තනා සඞ්කාරකූටා වා අඤ්ඤතො වා කුතොචි නන්තකානි උච්චිනිත්වා සඞ්ඝාටිං කත්වා[4] ධාරෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **චීවරෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො**. ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස **පිණ්ඩපාතෙ යථාලාභසන්තොසො**; අථ පන ආබාධිකො හොති, ලූඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා ගාළ්හං[5] රොගාතඞ්කං පාපුණාති, සො සභාගස්ස භික්ඛුනො තං දත්වා තස්ස හත්ථතො සප්පිමධුඛීරාදීනි භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **පිණ්ඩපාතෙ යථාබලසන්තොසො**; අපරො භික්ඛු පණීතං පිණ්ඩපාතං ලභති, සො 'අයං පිණ්ඩපාතො ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං අඤ්ඤෙසඤ්ච පණීතපිණ්ඩපාතං විනා අයාපෙන්තානං සබ්‍රහ්මචාරීනං අනුරූපො'ති තෙසං දත්වා අත්තනා පිණ්ඩාය චරිත්වා මිස්සකාහාරං[6] භුඤ්ජන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො**. ඉධ පන භික්ඛුනො සෙනාසනං පාපුණාති, සො තෙනෙව සන්තුස්සති පුන අඤ්ඤං සුන්දරතරම්පි පාපුණන්තං න ගණ්හාති, අයමස්ස **සෙනාසනෙ යථාලාභසන්තොසො**; අථ පන ආබාධිකො හොති නිවාත

1. සී. පා. උපපජ්ජති.
2. සී. III. ඉධපන භික්ඛු.
3. ච. සා ලභිත්වා.
4. සී. I. සඞ්ඝාටිකං කරිත්වා.
5. සා. බාළ්හං.
6. සා. මිස්සකාහාරභොජනං.

a මජ්ඣිමනි. සුභසු
b අඞ්ගුත්තරනි
c. ජාතක.

සෙනාසනෙ වසන්තො අතිවිය පිත්තරොගාදීහි ආතුරීයති, සො සභාගස්ස භික්ඛුනො තං දත්වා තස්ස පාපුණනකෙ[1] පවාතසීතල සෙනාසනෙ වසිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **සෙනාසනෙ යථාබලසන්තොසො**; අපරො භික්ඛු සුන්දරසෙනාසනං පත්තම්පි න සම්පටිච්ඡති, 'සුන්දරසෙනාසනං පමාදට්ඨානං, තත්‍ර නිසින්නකාලෙ ථිනමිද්ධං ඔක්කමති, නිද්දාභිභූතස්ස ච පුන පටිබුජ්ඣතො කාමවිතක්කා සමුදාචරන්තී'ති[2] සො තං පටික්ඛිපිත්වා අබ්භොකාසරුක්ඛමූලපණ්ණකුටීසු යත්ථ කත්ථචි නිවසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො**; ඉධ පන භික්ඛු භෙසජ්ජං ලභති හරීටකං වා ආමලකං වා, සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤෙහි ලද්ධං සප්පිමධුඵාණිතාදිම්පි න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස **ගිලානපච්චයෙ යථාලාභසන්තොසො**; අථ පන ආබාධිකො[3] තෙලෙනත්ථිකො ඵාණිතං ලභති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො තෙලෙන භෙසජ්ජං කත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **ගිලානපච්චයෙ යථාබලසන්තොසො**; අපරො භික්ඛු එකස්මිං භාජනෙ පූතිමුත්තහරීටකං ඨපෙත්වා එකස්මිං චතුමධුරං 'ගණ්හථ භන්තෙ යදිච්ඡසී'ති වුච්චමානො සචස්ස තෙසං අඤ්ඤතරෙනපි ව්‍යාධි වූපසම්මති, අථ පූතිමුත්තහරීටකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං, අයඤ්ච "පූතිමුත්තභෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජ්ජා, තත්ථ තෙ යාවජීවං උස්සාහො කරණීයො"[a]ති වුත්තන්ති චින්තෙන්තො චතුමධුරභෙසජ්ජං පටික්ඛිපිත්වා මුත්තහරීටකෙන භෙසජ්ජං කරොන්තො පරමසන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **ගිලානපච්චයෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො**. එවම්පභෙදො සබ්බොපෙසො සන්තොසො සන්තුට්ඨීති වුච්චති; සා අත්‍රිච්ඡතා-මහිච්ඡතා-පාපිච්ඡතාදීනං පාපධම්මානං පහානාධිගමහෙතුතො සුගතිහෙතුතො අරියමග්ගසම්භාරභාවතො චාතුද්දිසාදිභාවහෙතුතො ච මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා, ආහ ච:

"චාතුද්දිසො අප්පටිඝො ච හොති
සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන[b]"ති එවමාදි.

කතඤ්ඤුතා නාම අප්පස්ස වා බහුස්ස වා යෙන කෙනචි කතස්ස උපකාරස්ස පුනප්පුන අනුස්සරණභාවෙන ජානනතා, අපි ච නෙරයිකාදිදුක්ඛපරිත්තාණතො පුඤ්ඤානි එව පාණීනං බහූපකාරානි, තතො තෙසම්පි උපකාරානුස්සරණතා කතඤ්ඤුතාති වෙදිතබ්බා; සා සප්පුරිසෙහි පසංසනීයතාදිනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුත්තා, ආහ ච: "ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ පුග්ගලා දුල්ලභා ලොකස්මිං, කතමෙ ද්වෙ? යො ච පුබ්බකාරී යො ච කතඤ්ඤූ කතවෙදී"[c]ති.

---

1. සී. II. ච. පාපුණනත. a මහාවග්ග-55. c. අඞ්ගුත්තරදුකනි-52.
2. පා සී. I. විතක්කා සමුදාචරතීයි. b සුත්තනි-42.
3. සී. III. ම. අථ පන භික්ඛු ආබාධිකො. සී. II. ඉධ පන භික්ඛු ආබාධිකො හොති.

කාලෙන ධමමසවණං නාම යසමිං කාලෙ උද්ධච්චසහගතං චිතතං හොති කාමවිතකකාදීනං වා අඤඤතරෙන අභිභූතං, තසමිං කාලෙ තෙසං විනොදනතථං ධමමසවණං; අපරෙ ආහු: පඤචමෙ පඤචමෙ දිවසෙ ධමමසවණං කාලෙන ධමමසවණං නාම, යථාහ ආයසමා අනුරුද්ධො: "පඤචාහිකං ඛො පන මයං භනෙත සබබරතතිං ධමමියා කථාය සනනිසීදාමා"[a]ති; අපි ච යසමිං කාලෙ කලයාණමිතෙත උපසඞකමිතවා සකකා හොති අතතනො කඞඛාපටිවිනොදකං ධමමං සොතුං, තසමිං කාලෙපි ධමමසවණං කාලෙන ධමමසවණනති වෙදිතබබං, යථාහ: "තෙ කාලෙන කාලං උපසඞකමිතවා පරිපුචඡති පරිපඤහතී"[b]ති ආදි; තදෙතං කාලෙන ධමමසවණං නීවරණපපහාණෙන චතුරානිසංසආසවකඛයාදිනානපපකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො මඞගලනති වෙදිතබබං, වුතතඤෙචතං: "යසමිං සමයෙ භිකඛවෙ අරියසාවකො අටඨිකතවා මනසි කතවා සබබචෙතසො සමනනාහරිතවා ඔහිතසොතො ධමමං සුණාති පඤචසස නීවරණා තසමිං සමයෙ න හොනතී"[c]ති "සොතානුගතානං භිකඛවෙ ධමමානං-පෙ-සුපපටිවිදධානං චතතාරො ආනිසංසා පාටිකඞඛා"[d]ති ච "චතතාරොමෙ භිකඛවෙ ධමමා කාලෙන කාලං සමමා භාවියමානා සමමා අනුපරිවතතියමානා අනුපුබෙබන ආසවානං ඛයං පාපෙනති, කතමෙ චතතාරො? කාලෙන ධමමසවණං"[c]නති එවමාදීනි.

එවමිමිසසා ගාථාය ගාරවො නිවාතො සනතුටඨි කතඤඤුතා කාලෙන ධමමසවණනති පඤච මඞගලානි වුතතානි, මඞගලතතඤච තෙසං තතථ තතථ විභාවිතමෙවාති.

නිටඨිතා ගාරවො චාති ඉමිසසා ගාථාය අතථවණණනා.

ඉදානි **ඛනතී චාති** එතථ ඛමනං **ඛනති**; පදකඛිණගගාහිතාය සුඛං වචො අසමිනති-සුවචො, සුවචසස කමමං සොවචසසං, සොවචසසසස භාවො=**සොවචසසතා**; කිලෙසානං සමිතතතා **සමණා**; **දසසනනති** පෙකඛණං; ධමමසස සාකචඡා=**ධමමසාකචඡා**. සෙසං වුතතනයමෙවාති. අයං පදවණණනා.

අතථවණණනා පන එවං වෙදිතබබා: ඛනති නාම අධිවාසනකඛනති, යාය සමනනාගතො භිකඛු දසහි අකකොසවතථූහි අකකොසනෙත වධබනධාදීහි වා විහිංසනෙත[1] පුගගලෙ අසුණනෙතා විය ච අපසසනෙතා විය ච නිබබිකාරො හොති ඛනතිවාදී විය, යථාහ:

"අහු අතීතමදධානං සමණො ඛනතිදීපනො,
තං ඛනතියා යෙව ඨිතං කාසිරාජා අඡෙදයී"[e]ති.

a. මහාවගග.
b. දීඝනි-දසුතතරසු.
c. සංයුතතනි.
d. අඞගුතතර-චතුකකනි
e. ජාතකපාළි ඛනතිවාදිජා.
1. සී. III. ම. විහෙසනෙත

භද්දකතො වා මනසි කරෙති තතො උත්තරිං අපරාධාභාවෙන ආයස්මා පුණ්ණත්ථෙරො විය, යථාහ: "සචෙ මං භන්තෙ සුණාපරන්තකා මනුස්සා අක්කොසිස්සන්ති පරිභාසිස්සන්ති, තත්ථ මෙ එවං භවිස්සති: භද්දකා වතිමෙ සුණාපරන්තකා මනුස්සා සුභද්දකා වතිමෙ සුණාපරන්තකා මනුස්සා, යං මෙ[1] න ඉමෙ පාණිනා පහාරං දෙන්තී"[a]ති[2] ආදි, යාය ච සමන්නාගතො ඉසීනම්පි පසංසනීයො හොති, යථාහ සරභඞ්ගො ඉසි:

"කොධං වධිත්වා න කදාචි සොචති
මක්ඛප්පහානං ඉසයො වණ්ණයන්ති,
සබ්බෙසං වුත්තං ඵරුසං ඛමෙථ
එතං ඛන්තිං උත්තමමාහු සන්තො"[b]ති.

දෙවතානම්පි පසංසනීයො හොති, යථාහ සක්කො දෙවානමින්දො:

"යො හවෙ බලවා සන්තො දුබ්බලස්ස තිතික්ඛති,
තමාහු පරමං ඛන්තිං නිච්චං ඛමති දුබ්බලො"[c]ති.

බුද්ධානම්පි පසංසනීයො හොති යථාහ භගවා:

"අක්කොසං වධබන්ධඤ්ච අදුට්ඨො යො තිතික්ඛති,
ඛන්තීබලං බලානීකං තමයං බ්‍රෑමි බ්‍රාහ්මණ"[d]න්ති.

සා පනෙසා ඛන්ති එතෙසඤ්ච ඉධ වණ්ණිතානං අඤ්ඤෙසඤ්ච ගුණානං අධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා.

සොවචස්සතා නාම සහධම්මිකං වුච්චමානො වික්ඛෙපං වා තුණ්හීභාවං වා ගුණදොසචින්තනං වා අනාපජ්ජිත්වා අතිවිය ආදරඤ්ච ගාරවඤ්ච නීචමනතඤ්ච පුරක්ඛත්වා 'සාධූ'ති වචනකරණතා; සා සබ්‍රහ්මචාරීනං සන්තිකා ඔවාදානුසාසනිපටිලාභහෙතුතො දොසප්පහානගුණාධිගමහෙතුතො ච මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

සමණානං දස්සනං නාම උපසමිතකිලෙසානං භාවිතකායවචී[3]චිත්තපඤ්ඤානං උත්තමදමථසමථසමන්නාගතානං පබ්බජිතානං උපසඞ්කමනුපට්ඨානඅනුස්සරණසවණදස්සනං. සබ්බම්පි ඔමක[4]දෙසනාය දස්සනන්ති වුත්තං; තං මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, කස්මා? බහූපකාරත්තා, ආහ ච: "දස්සනම්පහං භික්ඛවෙ තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරන්ති වදාමී"ති ආදි. යතො හිතකාමෙන කුලපුත්තෙන සීලවන්තෙ භික්ඛූ ඝරද්වාරං සම්පත්තෙ දිස්වා-යදි දෙය්‍යධම්මො අත්ථි, යථාබලං දෙය්‍යධම්මෙන පතිමානෙතබ්බා, යදි නත්ථි පඤ්චපතිට්ඨිතං කත්වා වන්දිතබ්බා, තස්මිම්පි අසම්පජ්ජමානෙ අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා නමස්සිතබ්බා, තස්මිම්පි අසම්පජ්ජමානෙ පසන්නචිත්තෙන පියචක්ඛූහි සම්පස්සිතබ්බා, එවං දස්සනමූලකෙනාපි හි පුඤ්ඤෙන අනෙකානි ජාතිසහස්සානි චක්ඛුම්හි

1. සී. I. II. සා. මං.
2. සී. I. දස්සනන්තිති.
3. සී. II. කායසීල.
4. ලාමක (සබ්බත්ථ)
a. මජ්ඣිමනි-පුණ්ණොවාදසු.
b. ජාතකපාළි-සරභඞ්ගජා.
c. සංයුත්තනි-සක්කස.
d. සුත්තනි-625.

රොගො වා දාහො[1] වා උස්සදා වා පිළකා වා න හොන්ති, විප්පසන්නානි පඤ්චවණ්ණසස්සිරීකානි හොන්ති චක්ඛූනි රතනවිමානෙ උග්ඝාටිතමණිකවාටසදිසානි, සතසහස්සකප්පමත්තං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සබ්බසම්පත්තීනං ලාභී හොති. අනච්ඡරියඤ්චෙතං යං මනුස්සභූතො සප්පඤ්ඤජාතිකො සම්මා පවත්තිතෙන සමණදස්සනමයෙන පුඤ්ඤෙන එවරූපං විපාකසම්පත්තිං අනුභවෙය්‍ය, යත්ථ තිරච්ඡානගතානම්පි[2] කෙවලං සද්ධාමත්තකජනිතස්ස[3] සමණදස්සනස්ස එවං විපාකසම්පත්තිං වණ්ණයන්ති:

"උලූකකො මණ්ඩලක්ඛිකො
වෙදියකෙ චිරදීඝවාසිකො[4]
සුඛිතො වත කොසියො අයං
කාලුට්ඨිතං පස්සති බුද්ධවරං.

මයි චිත්තං පසාදෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච'නුත්තරෙ,
කප්පානං[5] සතසහස්සානි දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

දෙවලොකා චවිත්වාන කුසලකම්මෙන චොදිතො,
භවිස්සති අනන්තඤාණො සොමනස්සොති විස්සුතො"ති.

කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා නාම පදොසෙ වා පච්චූසෙ වා ද්වෙ සුත්තන්තිකා භික්ඛූ අඤ්ඤමඤ්ඤං සුත්තන්තං සාකච්ඡන්ති, විනයධරා විනයං, ආභිධම්මිකා අභිධම්මං, ජාතකභාණකා ජාතකං, අට්ඨකථිකා අට්ඨකථං, ලීනුද්ධතවිචිකිච්ඡාපරෙතචිත්තවිසොධනත්ථං වා තම්හි තම්හි කාලෙ සාකච්ඡන්ති, අයං කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා; සා ආගමව්‍යත්ති ආදීනං ගුණානං හෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චතීති.

එවමිමිස්සා ගාථාය ඛන්ති සොවචස්සතා සමණදස්සනං කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි; මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ඛන්තී චාති ඉමිස්සා ගාථාය
අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **තපො** චාති එත්ථ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ තපතීති=**තපො**; බ්‍රහ්මං චරියං බ්‍රහ්මානං වා චරියන්ති=**බ්‍රහ්මචරියං**, සෙට්ඨචරියන්ති වුත්තං හොති; අරියසච්චානං දස්සනං=**අරියසච්චානදස්සනං**; **අරියසච්චානි දස්සන**න්තිපි එකෙ, තං න සුන්දරං; නික්ඛන්තං වානතොති=නිබ්බානං, සච්ඡිකරණං=සච්ඡිකිරියා, නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියා=**නිබ්බානසච්ඡිකිරියා**. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

1. සී. I. II. දොසො.
2. සී I ගතෙපි.
3. සී. I & ච. සද්ධාමත්තකං ජායති, තස්ස.
4. ම. වෙදියකොකොචිරදීඝවාසිතො.
5. මජ්ඣු-කප්පානි.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **තපො** නාම අභිජ්ඣාදොමනස්සාදීනං තපනතො ඉන්ද්‍රියසංවරො, කොසජ්ජස්ස වා තපනතො විරියං, තෙන හි සමන්නාගතො පුග්ගලො ආතාපීති වුච්චති; ස්වායං අභිජ්ඣාදිප්පහාණජ්ඣානාදිපටිලාභහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බො.

බ්‍රහ්මචරියං නාම මෙථුනවිරති, සමණධම්මසාසනමග්ගානං ඉදං අධිවචනං. තථා හි "අබ්‍රහ්මචරියං පහාය බ්‍රහ්මචාරී හොතී"[a]ති එවමාදීසු මෙථුනවිරති බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති, "භගවති නො ආවුසො බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතීති? එවමාවුසො[a]"ති එවමාදීසු සමණධම්මො, "න තාවාහං පාපිම පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ ඉදං බ්‍රහ්මචරියං න ඉද්ධඤ්චෙව භවිස්සති ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං"[b]න්ති එවමාදීසු සාසනං, "අයමෙව ඛො භික්ඛු අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො බ්‍රහ්මචරියං, සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨී"ති එවමාදීසු මග්ගො, ඉධ පන අරියසච්චදස්සනෙන පරතො මග්ගස්ස සඞ්ගහිතත්තා අවසෙසං සබ්බම්පි වට්ටති; තඤ්චෙතං උපරූපරි ඤාණප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං. **අරියසච්චානදස්සනං** නාම විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තත්ථානං[1] චතුන්නං අරියසච්චානං අභිසමයවසෙන මග්ගදස්සනං; තං සංසාරදුක්ඛවීතික්කමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

නිබ්බාණසච්ඡිකිරියා නාම ඉධ අරහත්තඵලං නිබ්බාණන්ති අධිප්පෙතං, තම්පි හි පඤ්චගතිවාණසඞ්ඛාතාය තණ්හාය නික්ඛන්තත්තා නිබ්බාණන්ති වුච්චති, තස්ස පත්ති වා පච්චවෙක්ඛණා වා සච්ඡිකිරියාති වුච්චති, ඉතරස්ස පන නිබ්බාණස්ස අරියසච්චානං දස්සනෙනෙව සච්ඡිකිරියා සිද්ධා, තෙන තං ඉධ අනධිප්පෙතං; එවමෙසා නිබ්බාණසච්ඡිකිරියා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාදිහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බාති.

එවමිමිස්සා ගාථාය තපො බ්‍රහ්මචරියං අරියසච්චානදස්සනං නිබ්බාණසච්ඡිකිරියාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි; මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා තපො චාති ඉමිස්සා ගාථාය
අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **ඵුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහී**ති එත්ථ **ඵුට්ඨස්සා**ති ඵුසිතස්ස[3] ඵුසිතස්ස සම්පත්තස්ස; ලොකෙ ධම්මා=**ලොකධම්මා**, යාව ලොකප්පවත්ති තාව අනිවත්තකා ධම්මාති වුත්තං හොති; **චිත්තන්ති** මනො මානසං; **යස්සාති** නවස්ස වා මජ්ඣිමස්ස වා ථෙරස්ස වා; **න කම්පතීති** න චලති න වෙධති; **අසොකන්ති** නිස්සොකං අබ්බූළ්හසොකසල්ලං; **විරජන්ති** විගතරජං; විද්ධස්තරජං; **ඛෙමන්ති** අභයං නිරුපද්දවං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

---

1. සී. පා. වුත්තානං. 3. සී. II, ච. ඵුස්සිතස්ස. b. දීඝනි-පරිනිබ්බාණසු.
2. සී. I. සඞ්ඛිත්තාය. මජ්ඣිමනි-

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **ඵුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහි යස්ස චිත්තං න කම්පති** යස්ස ලාභාලාභාදීහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි ඵුට්ඨස්ස අජ්ඣොත්ථටස්ස චිත්තං න කම්පති න චලති න වෙධති, තස්ස තං චිත්තං කෙනචි අකම්පනීයලොකුත්තරභාවාවහනතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, කස්ස පන එතෙහි ඵුට්ඨස්ස චිත්තං න කම්පති? අරහතො ඛීණාසවස්ස න අඤ්ඤස්ස කස්සචි, වුත්තඤ්හෙතං:

"සෙලො යථා එකඝනො වාතෙන න සමීරති,
එවං රූපා රසා සද්දා ගන්ධා ඵස්සා ච කෙවලා;

ඉට්ඨා ධම්මා අනිට්ඨා ච නප්පවෙධෙන්ති තාදිනො,
ඨිතං චිත්තං විප්පමුත්තං වයඤ්චස්සානුපස්සතී"[a]ති.

අසොකං නාම ඛීණාසවස්සෙව චිත්තං, තං හි යො "සොකො සොචනා සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො චෙතසො පරිජ්ඣායිතත්ත"[b]න්ති ආදිනා නයෙන වුච්චති, සො සොකො; තස්ස[1] අභාවතො අසොකං, කෙචි නිබ්බානං වදන්ති, තං පුරිමපදෙන නානුසන්ධියති.[2]

යථා ච අසොකං එවං විරජං ඛෙමන්තිපි, ඛීණාසවස්සෙව හි චිත්තං රාගදොසමොහරජානං විගතත්තා විරජං, චතූහි ච යොගෙහි ඛෙමත්තා ඛෙමං, යතො එවං තෙන තෙනාකාරෙන තම්හි තම්හි පවත්තික්ඛණෙ ගහෙත්වා නිද්දිට්ඨවසෙන තිවිධම්පි අප්පවත්තක්ඛන්ධතාදි[3] ලොකුත්තමභාවාවහනතො ආහුනෙය්‍යාදිභාවාවහනතො ච මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං.

එවමිමිස්සා ගාථාය අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි **අකම්පිතචිත්තං** අසොකචිත්තං විරජචිත්තං ඛෙමචිත්තන්ති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි, මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ඵුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහීති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

එවං භගවා **අසෙවනා ච බාලාන**න්ති ආදීහි දසහි ගාථාහි අට්ඨතිංස මඞ්ගලානි කථෙත්වා ඉදානි එතානෙව අත්තනා වුත්තමඞ්ගලානි ථුනන්තො **එතාදිසානි කත්වානා**ති ඉමං අවසානගාථං අභාසි. තස්සායං අත්ථවණ්ණනා: **එතාදිසානී**ති එතානි ඊදිසානි මයා වුත්තප්පකාරානි බාලානං අසෙවනාදීනි; **කත්වානා**ති කත්වා, කරිත්වාති අත්ථො අනඤ්ඤං; **සබ්බත්ථ මපරාජිතා**ති සබ්බත්ථ ඛන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරදෙවපුත්තමාරප්පභෙදෙසු චතූසු පච්චත්ථිකෙසු එකෙනපි අපරාජිතා හුත්වා, සයමෙව තෙ චත්තාරො මාරෙ පරාජෙත්වාති වුත්තං හොති, මකාරො චෙත්ථ පදසන්ධිකරණමත්තොති විඤ්ඤාතබ්බො; **සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්තී**ති එතාදිසානි මඞ්ගලානි කත්වා චතූහි

1. සී. II. වුච්චති තස්ස. 3. සී. I. IV. අප්පවත්තක්ඛන්ධාදි.
2. සී I. නානුප්පජ්ජති. a. අඞ්ගුත්තරනි. b. විභඞ්ග පාළි-නවචචි.

මාරෙහි අපරාජිතා හුත්වා සබ්බත්ථ ඉධලොකපරලොකෙසු ඨාන චඞ්කමනාදිසු ච සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, බාලසෙවනාදීහි යෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං ආසවා විඝාතපරිළාහා තෙසං අභාවා සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, අනුපද්දුතා අනුපස්සට්ඨා[1] ඛෙමිනො අප්පටිභයා ගච්ඡන්තීති වුත්තං හොති, අනුනාසිකො චෙත්ථ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං වුත්තොති වෙදිතබ්බො, **තං තෙසං මඞ්ගලමුත්තම**න්ති ඉමිනා ගාථාපාදෙන භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. කථං? එවං දෙවපුත්ත යෙ එතාදිසානි කරොන්ති, තෙ යස්මා සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, තස්මා තං බාලානං අසෙවනාදි අට්ඨතිංසවිධම්පි තෙසං එතාදිස[2]කාරකානං මඞ්ගලං උත්තමං සෙට්ඨං පවරන්ති ගණ්හාහීති. එවඤ්ච භගවතා නිට්ඨාපිතාය දෙසනාය පරියොසානෙ කොටිසතසහස්සදෙවතායො අරහත්තං පාපුණිංසු, සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලප්පත්තානං ගණනා අසඞ්ඛෙය්‍යා අහොසි.

අථ භගවා දුතියදිවසෙ ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි: ඉමං ආනන්ද රත්තිං අඤ්ඤතරා දෙවතා මං උපසඞ්කමිත්වා මඞ්ගලපඤ්හං පුච්ඡි, තස්සාහං[3] අට්ඨතිංස මඞ්ගලානි අභාසිං; උග්ගණ්හාහි ආනන්ද ඉමං මඞ්ගලපරියායං, උග්ගහෙත්වා භික්ඛූ වාචෙහීති. ථෙරො උග්ගහෙත්වා භික්ඛූ වාචෙසි, තයිදං ආචරියපරම්පරාභතං[4] යාව අජ්ජතනා පවත්තති; එවමිදං බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විප්ඵාරිකං[5] බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි එතෙස්වෙව මඞ්ගලෙසු ඤාණපරිචයපාටවත්ථං අයං ආදිතො පභුති යොජනා: එවමිමෙ ඉධලොකපරලොකලොකුත්තර සුඛකාමා සත්තා බාලජනසෙවනං පහාය පණ්ඩිතෙ නිස්සාය පූජනීයෙ පූජෙන්තා පතිරූපදෙසවාසෙන පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතාය ච කුසලප්පවත්තියං චොදියමානා අත්තානං සම්මා පණිධාය බාහුසච්ච සිප්පවිනයෙහි අලඞ්කතත්තභාවා විනයානුරූපං සුභාසිතං භාසමානා යාව ගිහිභාවං න විජහන්ති, තාව මාතාපිතුඋපට්ඨානෙන පොරාණං ඉණමූලං විසොධයමානා පුත්තදාරසඞ්ගහෙන නවං ඉණමූලං පයොජයමානා අනාකුලකම්මන්තතාය ධනධඤ්ඤාදිසමිද්ධිං පාපුණන්තා දානෙන භොගසාරං ධම්මචරියාය ජීවිතසාරඤ්ච ගහෙත්වා ඤාතිසඞ්ගහෙන සකජනහිතං අනවජ්ජකම්මන්තතාය පරජනහිතඤ්ච කරොන්තා පාපවිරතියා පරූපඝාතං මජ්ජපානසංයමෙන අත්තූපඝාතඤ්ච විවජ්ජෙත්වා ධම්මෙසු අප්පමාදෙන කුසලපක්ඛං වඩ්ඪෙන්තා[6] වඩ්ඪිතකුසලතාය ගිහිබ්‍යඤ්ජනං ඔහාය පබ්බජිතභාවෙ ඨිතාපි බුද්ධබුද්ධසාවකුපජ්ඣායාචරියාදිසු ගාරවෙන නිවාතෙන ච වත්තසම්පදං ආරාධෙත්වා සන්තුට්ඨියා පච්චයගෙධං විහාය[7] කතඤ්ඤුතාය සප්පුරිසභූමියං ඨත්වා ධම්මස්සවනෙන චිත්තලීනත්තං පහාය ඛන්තියා සබ්බපරිස්සයෙ අභිභවන්තා[8] සොවචස්සතාය සනාථං අත්තානං කත්වා සමණදස්සනෙන

---

1. ම. අනුපද්දවා අනුපසග්ගා.
2. ම. එතාදිසානං.
3. සී. අථස්සාහං.
4. සී. I, I IIII. පා. පරම්පරාගතං.
5. සී. පං. විත්ථාරිකං.
6. සා. සී. I. III. V. වඩ්ඪෙත්වා.
7. සී II. පහාය.
8. සා. අභිභවිත්වා.

පටිපත්තිපයොගං පස්සන්තා ධම්මසාකච්ඡාය කඞ්ඛට්ඨානීයෙසු ධම්මෙසු කඞ්ඛං පටිවිනොදෙත්වා ඉන්ද්‍රියසංවරතපෙන සීලවිසුද්ධිං සමණධම්මං බ්‍රහ්මචරියෙන චිත්තවිසුද්ධිං තතො පරා ච චතස්සො විසුද්ධියො සම්පාදෙන්තා ඉමාය පටිපදාය අරියසච්චදස්සනපරියොසානං ඤාණදස්සනවිසුද්ධිං පත්වා අරහත්තඵලසඞ්ඛාතං නිබ්බානං සච්ඡි කරොන්ති, යං සච්ඡි කත්වා සිනෙරුපබ්බතො විය වාතවුට්ඨීහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අවිකම්පමානචිත්තා අසොකා විරජා ඛෙමිනො හොන්ති, යෙ ච ඛෙමිනො තෙ සබ්බත්ථ අපරාජිතා හොන්ති සබ්බත්ථ ච සොත්ථිං ගච්ඡන්ති. තෙනාහ භගවා :

"එතාදිසානි කත්වාන-සබ්බත්ථ මපරාජිතා,
සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්ති-තං තෙසං මඞ්ගලමුත්තම"න්ති.

මහාමඞ්ගලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 5.

එවං මෙ සුතන්ති සූචිලොමසුත්තං. කා උප්පත්ති? අත්ථවණ්ණනා නයෙනෙවස්ස උප්පත්ති ආවිභවිස්සති; අත්ථවණ්ණනායඤ්ච **එවං මෙ සුතන්**ති ආදි වුත්තත්ථමෙව; **ගයායං විහරති ටඞ්කිතමඤ්චෙ සූචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**ති එත්ථ පන කා ගයා? කො ටඞ්කිතමඤ්චො? කස්මා භගවා තස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ විහරතීති? වුච්චතෙ: **ගයා**ති ගාමොපි තිත්ථම්පි වුච්චති, තදුභයම්පි ඉධ වට්ටති, ගයාගාමස්ස අවිදූරෙ විහරන්තොපි ගයායං විහරතීති වුච්චති, තස්ස ච ගාමස්ස සමීපෙ අවිදූරෙ වාරසන්තිකෙ සො ටඞ්කිතමඤ්චො, ගයාතිත්ථෙ විහරන්තොපි ගයායං විහරතීති වුච්චති, ගයාතිත්ථෙ ච සො ටඞ්කිතමඤ්චො, **ටඞ්කිතමඤ්චො**ති චතුන්නං පාසාණානං උපරි විත්ථතං පාසාණං ආරොපෙත්වා කතො පාසාණමඤ්චො, තං නිස්සාය යක්ඛස්ස භවනං, ආළවකස්ස භවනං විය.

යස්මා වා පන භගවා තං දිවසං පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සූචිලොමස්ස ච ඛරස්ස චාති ද්වින්නං යක්ඛානම්පි සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං අද්දස, තස්මා පත්තචීවරමාදාය අනොතාඅරුණෙ යෙව නානාදිසාහි සන්නිපතිතස්ස ජනස්ස ඛෙළසිඞ්ඝාණිකාදිනානප්පකාරාසුචිනිස්සන්දකිලිට්ඨභූමිභාගම්පි තං තිත්ථප්පදෙසං ආගන්ත්වා තස්මිං ටඞ්කිතමඤ්චෙ නිසීදි සූචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ. තෙන වුත්තං: **එකං සමයං භගවා ගයායං විහරති ටඞ්කිතමඤ්චෙ සූචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**ති.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති යං සමයං භගවා තත්ථ විහරති, තෙනෙව සමයෙන; **ඛරො ච යක්ඛො සූචිලොමො ච යක්ඛො භගවතො අවිදූරෙ අතික්කමන්තී**ති-කෙ තෙ යක්ඛා? කස්මා ච අතික්කමන්තීති? වුච්චතෙ:

ToC

තෙසු තාව එකො අතීතෙ සඞ්ඝස්ස තෙලං අනාපුච්ඡා ගහෙත්වා අත්තනො සරීරං මක්ඛෙසි, සො තෙන කම්මෙන නිරයෙ පච්චිත්වා ගයාපොක්ඛරණීතීරෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්ති, තස්සෙව චස්ස කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන විරූපානි අඞ්ගපච්චඞ්ගානි අහෙසුං ඉට්ඨකච්ඡදනසදිසඤ්ච ඛරසම්ඵස්සචම්මං. සො කිර යදා පරං භිංසා[1]පෙතුකාමො හොති, තදා ඡදනිකට්ඨකසදිසානි චම්මකපාලානි උක්ඛිපිත්වා භිංසා[1]පෙති. එවං සො ඛරසම්ඵස්සත්තා ඛරො යක්ඛොත්වෙව නාමං ලභි.

ඉතරො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ උපාසකො හුත්වා මාසස්ස අට්ඨදිවසෙ විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුණාති. සො එකදිවසං ධම්මසවණෙ ඝොසිතෙ සඞ්ඝාරාමද්වාරෙ අත්තනො ඛෙත්තං කොලායන්තො උග්ඝොසනං සුත්වා "සචෙ න්හායාමි චිරං භවිස්සතී"ති කිලිට්ඨගත්තොව උපොසථාගාරං පවිසිත්වා මහග්ඝෙ භුම්මත්ථරණෙ අනාදරෙන නිපජ්ජිත්වා සුපි. 'භික්ඛු එවායං න උපාසකො'ති සංයුත්තභාණකා. සො තෙන ච අඤ්ඤෙන ච කම්මෙන නිරයෙ පච්චිත්වා ගයාපොක්ඛරණියා තීරෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො. සො තස්ස කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන දුද්දසිකො අහොසි, සරීරෙ චස්ස සූචිසදිසානි ලොමානි අහෙසුං. සො හි භිංසා[1]පෙතබ්බකෙ සත්තෙ සූචීහි විජ්ඣන්තො විය භිංසා[1]පෙති. එවං සො සූචිසදිසලොමත්තා සූචිලොමො යක්ඛොත්වෙව නාමං ලභි. තෙ අත්තනො ගොචරත්ථාය භවනතො නික්ඛමිත්වා මුහුත්තං ගන්ත්වා ගතමග්ගෙනෙව නිවත්තිත්වා ඉතරං දිසාභාගං ගච්ඡන්තා භගවතො අවිදූරෙ අතික්කමන්ති.

අථ ඛො ඛරොති කස්මා තෙ එවමාහංසු? ඛරො සමණකප්පං[2] දිස්වා ආහ, සූචිලොමො පන 'යො භායති න සො සමණො, සමණපතිරූපකත්තා පන සමණකො හොතී'ති එවං ලද්ධිකො, තස්මා තාදිසං භගවන්තං මඤ්ඤමානො **නෙසො සමණො සමණකො එසොති** සහසාව වත්වා පුන වීමංසිතුකාමො ආහ: **යාව ජානාමීති.** **අථ ඛොති** එවං වත්වා තතො; **සූචිලොමො යක්ඛොති** ඉතො පභූති යාව **අපි ච ඛො තෙ සම්ඵස්සො පාපකොති** තාව උත්තානත්ථමෙව, **කෙවලඤ්චෙත්ථ භගවතො කායන්ති** අත්තනො කායං භගවතො උපනාමෙසීති එවං **සම්බන්ධො** වෙදිතබ්බො. තතො අභායන්තං භගවන්තං දිස්වා **පඤ්හං තං සමණාති** ආදිමාහ, කිං කාරණං? සො හි චින්තෙසි: ඉමිනාපි නාම මෙ එවං ඛරෙන අමනුස්සසම්ඵස්සෙන මනුස්සො සමානො අයං න භායති, හන්දාහං එතං බුද්ධවිසයං පඤ්හං පුච්ඡාමි, අද්ධා අයං තත්ථ න සම්පායිස්සති, තතො නං එවං විහෙඨෙස්සාමීති. භගවා තං සුත්වා **න ඛ්වාහන්තං ආවුසොති** ආදිමාහ. තං සබ්බං ආළවකසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව සබ්බාකාරෙහි වෙදිතබ්බං. **අථ ඛො සූචිලොමො යක්ඛො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි: රාගො ච දොසො චාති.**

---

1. ප-භිංසා. 2. සී. I, III, IV. සමණකප්පං.

තත්ථ **රාගදොසා** වුත්තනයා එව; **කුතොනිදානාති** කින්නිදානා කිංහෙතුකා, **කුතොති** පච්චත්තවචනස්ස තො ආදෙසො වෙදිතබ්බො; සමාසෙ චස්ස ලොපාභාවො; අථ වා **නිදානාති** ජාතා, උප්පන්නාති අත්ථො, තස්මා **කුතොනිදානා** ජාතා[1] උප්පන්නාති වුත්තං හොති; **අරතී රතී ලොමහංසො කුතොජාති** යායං "පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති අරතිතා[2] අනභිරති අනභිරමණා උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා[3]"ති එවං විභත්තා[a] **අරති**, යා ච පඤ්චසු කාමගුණෙසු **රති**, යො ච ලොමහංසසමුට්ඨාපනතො **ලොමහංසො**ත්වෙව සඞ්ඛං ගතො චිත්තුත්‍රාසො, ඉමෙ තයො ධම්මා **කුතොජා** කුතො ජාතාති පුච්ඡති; **කුතොසමුට්ඨායාති** කුතො උප්පජ්ජිත්වා; **මනොති** කුසලචිත්තං; **විතක්කාති** අභයසුත්තෙ වුත්තා නව කාමවිතක්කාදයො; **කුමාරකා ධඞ්කමිවොස්සජන්තීති** යථා ගාමදාරකා කීළන්තා කාකං සුත්තෙන පාදෙ බන්ධිත්වා ඔස්සජන්ති, ඛිපන්ති, එවං කුසලමනං අකුසලවිතක්කා කුතො සමුට්ඨාය ඔස්සජන්තීති පුච්ඡති.

අථස්ස භගවා තෙ පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙන්තො **රාගො චාති** දුතියගාථමාහ. තත්ථ **ඉතොති** අත්තභාවං සන්ධායාහ, අත්තභාවනිදානා හි **රාගදොසා**, **අරතිරතිලොමහංසා** ච අත්තභාවතො ජාතා, කාමවිතක්කාදිඅකුසල**විතක්කා** ච අත්තභාවතො යෙව සමුට්ඨාය **කුසලමනො ඔස්සජන්ති**, තෙන තදඤ්ඤං පකතිආදිකාරණං පටික්ඛිපන්තො ආහ: **ඉතොනිදානා, ඉතොජා, ඉතොසමුට්ඨායාති.** සද්දසිද්ධි මෙත්ථ පුරිමගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. එවං තෙ පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි යායං **ඉතොනිදානාති** ආදීසු අත්තභාවනිදානා අත්තභාවතො ජාතා අත්තභාවතො සමුට්ඨායාති අත්ථො වුත්තො, තං සාධෙන්තො ආහ: **ස්නෙහජා අත්තසම්භූතාති.** එතෙ හි සබ්බෙපි රාගාදයො විතක්කපරියොසානා තණ්හාසිනෙහෙන ජාතා, තථා ජායන්තා ච පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධභෙදෙ **අත්තභාවපරියායෙ අත්තනි** සම්භූතා, තෙනාහ: **ස්නෙහජා අත්තසම්භූතාති**. ඉදානි තදත්ථජොතිකං උපමං කරොති: **නිග්‍රොධස්සෙව ඛන්ධජාති.** තත්ථ ඛන්ධෙසු ජාතා **ඛන්ධජා**, පාරොහානමෙතං අධිවචනං. කිං වුත්තං හොති? යථා නිග්‍රොධස්ස ඛන්ධජා නාම පාරොහා ආපොරසසිනෙහෙ සති ජායන්ති, ජායන්තා ච තස්මිං යෙව නිග්‍රොධෙ තෙසු තෙසු සාඛාප්පභෙදෙසු සම්භවන්ති, එවමෙතෙපි රාගාදයො අජ්ඣත්තතණ්හාසිනෙහෙ සති ජායන්ති, ජායන්තා ච තස්මිං යෙව අත්තභාවෙ තෙසු තෙසු චක්ඛාදිභෙදෙසු ද්වාරාරම්මණවත්ථූසු සම්භවන්ති, තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං: අත්තභාවනිදානා අත්තභාවජා අත්තභාවසමුට්ඨානා ච එතෙති. අවසෙසදියඩ්ඪගාථාය පන අයං සබ්බසඞ්ගාහිකා අත්ථවණ්ණනා: එවං

1 සී. I. II. කුතො ජාතා කුතො.
2. සී. පා. අරතිකා.
3. සී. පා. උක්කණ්ඨිකා. පරිතස්සිකා.
a විභඞ්ග 273.

අත්තසම්භූතා ච එතෙ **පුථූ විසත්තා කාමෙසු**, රාගොපි හි පඤ්චකාම ගුණිකාදිවසෙන, දොසොපි ආඝාතවත්ථාදිවසෙන, අරතිආදයොපි තස්ස තස්ස භෙදස්ස වසෙනාති සබ්බථා සබ්බෙපිමෙ කිලෙසා පුථූ අනෙකප්ප කාරා හුත්වා ඡද්වාරාරම්මණාදිවසෙන තෙසු තෙසු වත්ථුකාමෙසු තථා තථා විසත්තා ලග්ගා සංසිබ්බිත්වා ඨිතා, කිමිව? **මාලුවාව විතතා වනෙ** යථා වනෙ විතතා මාලුවා තෙසු තෙසු රුක්ඛසාඛාපසාඛාදි භෙදෙසු විසත්තා හොති ලග්ගා සංසිබ්බිත්වා ඨිතා, එවං පුථුප්ප භෙදෙන වත්ථුකාමෙසු විසත්තා කිලෙසගණා, යෙ නං පජානන්ති යතොනිදානං තෙ නං විනොදෙන්ති සුණොහි යක්ඛ. තත්ථ **යතොනිදානන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො, තෙන කිං දීපෙති? **යෙ සත්තා නං** කිලෙසගණං **යතොනිදානං** උප්පජ්ජතීති එවං ජානන්ති, **තෙ නං** තණ්හාසිනෙහසිනෙහිතෙ අත්තභාවෙ උප්පජ්ජතීති ඤත්වා තං තණ්හාසිනෙහං ආදීනවානුපස්සනාදිනා භාවනාඤාණග්ගිනා විසොසෙන්තා **විනොදෙන්ති** පජහන්ති ව්‍යන්තීකරොන්ති ච, තං අම්හාකං සුභාසිතං **සුණොහි යක්ඛාති**. එවමෙත්ථ අත්තභාවපජානනෙන දුක්ඛපරිඤ්ඤං තණ්හාසිනෙහරාගාදිකිලෙසගණවිනොදනෙන සමුදයප්පහාණඤ්ච දීපෙති; යෙ ච නං විනොදෙන්ති **තෙ දුත්තරං ඔඝමිමං තරන්ති අතිණ්ණපුබ්බං අපුනබ්භවාය**, එතෙන මග්ගභාවනං නිරොධසච්ඡිකිරියඤ්ච දීපෙති, යෙ හි නං කිලෙසගණං විනොදෙන්ති තෙ අවස්සං මග්ගං භාවෙන්ති, න හි මග්ගභාවනං විනා කිලෙසවිනොදනං අත්ථි; යෙ ච මග්ගං භාවෙන්ති, තෙ දුත්තරං පකතිඤාණෙන කාමොඝාදිං චතුබ්බිධම්පි ඔඝමිමං තරන්ති, මග්ගභාවනා හි ඔඝතරණං, **අතිණ්ණපුබ්බන්ති** ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සුපිනන්තෙනාපි[1] අවීතික්කන්තපුබ්බං, **අපුනබ්භවායාති** නිබ්බාණාය. එවමිමං චතුසච්චදීපකං ගාථං සුණන්තා "සුත්වා ධම්මං ධාරෙන්ති ධතානං ධම්මානං **අත්ථූපපරික්ඛන්තී"ති**, ආදිකාය කමානුගාමිනියා[2] පඤ්ඤාය අනුක්කමමානා තෙ චෙපි සහායකා යක්ඛා ගාථාපරියොසානෙ යෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, පාසාදිකා ච අහෙසුං සුවණ්ණවණ්ණා දිබ්බාලඞ්කාරභූසිතාති.

සූචිලොමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 6.

ධම්මචරියන්ති කපිලසුත්තං. කා උප්පත්ති? හෙමවතසුත්තෙ වුත්තනයෙන පරිනිබ්බුතෙ කස්සපෙ භගවති ද්වෙ කුලපුත්තා භාතරො **නික්ඛමිත්වා** සාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිංසු ජෙට්ඨො සොධනො නාම කනිට්ඨො කපිලො නාම. තෙසං මාතා සාධනී නාම කනිට්ඨභගිනී තාපනා නාම, තාපි භික්ඛුනීසු පබ්බජිංසු. තතො තෙ චෙපි හෙමවත

---

1. සී. I, II. සුපිනන්තෙනාපි. 2. පා. කම්මානුගාමිනියා සී. II, කම්මාසුගාමිනියා.

සුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව 'සාසනෙ භන්තෙ කති ධුරානී'ති ධුරානි පුච්ඡිත්වා සුත්වා ච ජෙට්ඨො 'වාසධුරං පූරෙස්සාමී'ති පඤ්ච වස්සානි ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ වසිත්වා පඤ්චවස්සො හුත්වා යාව අරහත්තං තාව කම්මට්ඨානං සුත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වායමන්තො අරහත්තං පාපුණි. කපිලො 'අහං තාව තරුණො වුද්ධකාලෙ වාසධුරං පරිපූරෙස්සමී'ති ගන්ථධුරං ආරභිත්වා තෙපිටකො[1] අහොසි. තස්ස පරියත්තිං නිස්සාය පරිවාරො[2] පරිවාරං නිස්සාය ලාභො ච උදපාදි. සො බාහුසච්චමදෙන මත්තො පණ්ඩිතමානී අනඤ්ඤාතෙපි අඤ්ඤාතමානී හුත්වා පරෙහි වුත්තං කප්පියම්පි අකප්පියං අකප්පියම්පි කප්පියං සාවජ්ජම්පි අනවජ්ජං අනවජ්ජම්පි සාවජ්ජන්ති භණති. සො පෙසලෙහි භික්ඛූහි 'මා ආවුසො කපිල එවං අවචා'ති ආදිනා නයෙන ඔවදියමානො 'තුම්හෙ කිං ජානාථ? රිත්තමුට්ඨිසදිසා'ති ආදීහි වචනෙහි ඛුංසෙන්තො වම්භෙන්තො යෙව චරති. භික්ඛූ තස්ස භාතුනො සොධනත්ථෙරස්සපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. සොපි නං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: 'ආවුසො කපිල සාසනස්ස ආයු නාම තුම්හාදිසානං සම්මා පටිපත්ති, මා ආවුසො කපිල කප්පියම්පි අක්ප්පියං අකප්පියම්පි කප්පියං–පෙ–අනවජ්ජම්පි සාවජ්ජන්ති වදෙහී'ති. සො තස්සාපි වචනං නාදියි. තතො නං සොධනත්ථෙරො වත්තික්ඛත්තුං වත්වා

> "එකං වාචං ද්වෙ වාචා[3] භණෙය්‍ය අනුකම්පකො
> තතුත්තරිං න භාසෙය්‍ය දාසො අයිරස්ස[4] සන්තිකෙ"ති

පරිවජ්ජෙත්වා ත්වමෙව ආවුසො සකෙන කම්මෙන පඤ්ඤායිස්සසී'ති පක්කාමි. තතො පභූති නං පෙසලා භික්ඛූ ඡඩ්ඩෙසුං. සො දුරාචාරො හුත්වා දුරාචාරපරිවුතො විහරන්තො එකදිවසං උපොසථං ඔසාරෙස්සාමීති සීහාසනං[5] අභිරුය්හ චිත්‍රබීජනිං ගහෙත්වා නිසින්නො 'වත්තති[6] ආවුසො එත්ථ භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛො'ති තික්ඛත්තුං ආහ. අථ එකභික්ඛුපි මය්හං වත්තතීති න අවොච, න ච තස්ස තෙසං වා පාතිමොක්ඛො වත්තතීති. තතො සො පාතිමොක්ඛෙ සුතෙපි අසුතෙපි හි විනයො නාම නත්ථීති ආසනා වුට්ඨාසි. එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනං ඔසක්කාපෙසි විනාසෙසි.

අථ සොධනත්ථෙරො තදහෙව පරිනිබ්බායි. සොපි කපිලො එවං තං සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා කාලඞ්කතො අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති, සාපිස්ස මාතා ච භගිනී ච තස්සෙව දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජිත්වා පෙසලෙ භික්ඛූ අක්කොසමානා පරිභාසමානා කාලඞ්කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිංසු. තස්මිං යෙව ච කාලෙ පඤ්චසතා පුරිසා ගාමඝාතාදීනි කත්වා චොරිකාය ජීවන්තා ජනපදමනුස්සෙහි අනුබද්ධා පලායමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ කිඤ්චි ගහනං වා පටිසරණං වා අපස්සන්තා අවිදූරෙ පාසාණෙ වසන්තං අඤ්ඤතරං ආරඤ්ඤකභික්ඛුං දිස්වා

1. සී. I. II. තිපිටකො.
2. ම. පරිවාරො අහොසි
3. සී. පා. එකවාචං ද්වෙවාචං.
4. සී. IV. ම. අය්‍යස්ස.
5. සී. IV. ම. ඔවදිස්සාමීති ආසනං.
6. ම. වත්තති.

වන්දිත්වා අම්හාකං භන්තෙ පටිසරණං හොථා ති භණිංසු. ථෙරො 'තුම්හාකං සීලසදිසං පටිසරණං නත්ථි, සබ්බෙ පඤ්ච සීලානි සමාදියථා'ති ආහ. තෙ සබ්බෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා සීලානි සමාදියිංසු. ථෙරො 'තුම්හෙ සීලවන්තා ඉදානි අත්තනො ජීවිතං[1] විනාසෙන්තෙසුපි මා මනො පදූසයිත්ථා'ති ආහ. තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිංසු. අථ තෙ ජානපදා සම්පත්තා ඉතො චිතො ච මග්ගමානා තෙ චොරෙ දිස්වා සබ්බෙව ජීවිතා වොරොපෙසුං. තෙ කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවෙසු නිබ්බත්තිංසු තෙසං ජෙට්ඨචොරො ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො අහොසි. ඉතරෙ තස්සෙව පරිවාරා. තෙ අනුලොමපටිලොමං සංසරන්තා[2] එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකතො චවිත්වා ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො-සාවත්ථිද්වාරෙ කෙවට්ටගාමො අත්ථි-තත්ථ පඤ්චකුලසතජෙට්ඨස්ස කෙවට්ටස්ස පජාපතියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි, ඉතරෙ අවසෙසකෙවට්ටපජාපතීනං, එවං තෙසං එකදිවසංයෙව පටිසන්ධිග්ගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. අථ කෙවට්ටජෙට්ඨො අත්ථි නු ඛො ඉමස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤෙපි දාරකා අජ්ජ ජාතාති විචිනන්තො තෙ දාරකෙ දිස්වා ඉමෙ මෙ පුත්තස්ස සහායකා භවිස්සන්තීති සබ්බෙසං පොසාවනිකං අදාසි. තෙ සබ්බෙ සහායකා සහ පංසුං කීළන්තා අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තා අහෙසුං, යසෝජෝ[3] තෙසං අග්ගො අහොසි. කපිලොපි තදා නිරයෙ පක්කාවසෙසෙන අචිරවතියා සුවණ්ණවණ්ණො දුග්ගන්ධමුඛො මච්ඡො හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකදිවසං සබ්බෙ කෙවට්ටදාරකා ජාලානි ගහෙත්වා මච්ඡෙ බන්ධිස්සාමාති නදිං ගන්ත්වා ජාලානි පක්ඛිපිංසු. තෙසං ජාලං[4] සො මච්ඡො පාවිසි. තං දිස්වා සබ්බො කෙවට්ටගාමො උච්චාසද්දමහාසද්දො අහොසි: අම්හාකං පුත්තා පඨමං මච්ඡෙ බන්ධන්තා සුවණ්ණමච්ඡං බන්ධිංසු, වුද්ධි තෙසං දාරකානං, ඉදානි ච නො රාජා පහූතං ධනං දස්සතීති. අථ තෙ පඤ්චසතාපි දාරකසහායකා මච්ඡං නාවාය පක්ඛිපිත්වා නාවං උක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමංසු. රාජා දිස්වා කිං එතං භණෙති ආහ. මච්ඡො දෙවාති. රාජා සුවණ්ණවණ්ණං මච්ඡං දිස්වා 'භගවා එතස්ස වණ්ණකාරණං[5] ජානිස්සතී'ති මච්ඡං ගාහාපෙත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි. මච්ඡස්ස මුඛ[6]විවරණකාලෙ ජෙතවනං අතිවිය දුග්ගන්ධං හොති. රාජා භගවන්තං පුච්ඡි; කස්මා භන්තෙ මච්ඡො සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො, කස්මා චස්ස මුඛතො දුග්ගන්ධො වායතීති. අයං මහාරාජ කස්සපස්ස භගවතො පාවචනෙ කපිලො නාම භික්ඛු අහොසි බහුස්සුතො ආගතාගමො අත්තනො වචනං අගණ්හන්තානං භික්ඛූනං අක්කොසකපරිභාසකො තස්ස ච භගවතො සාසනවිනාසකො, යං සො තස්ස භගවතො සාසනං විනාසෙසි, තෙන කම්මෙන අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති, විපාකාවසෙසෙන ච ඉදානි මච්ඡො ජාතො, යං දීඝරත්තං බුද්ධවචනං වාචෙසි බුද්ධස්ස වණ්ණං කථෙසි තස්ස

1. සී. II. IV. ජීවිතෙසු 3. V. සී. පා, සො. 5. සී. I. II. III. වණ්ණාකාරං.
2. සී. II. V. පා. සංසරණන්ත. 4. ම. ජාලෙ. 6. සී. I. II. V. මුඛං.

නිස්සන්දෙන ඊදිසං වණ්ණං පටිලභි, යං භික්ඛූනං අක්කොසකපරිභාසකො අහොසි, තෙනස්ස මුඛතො දුග්ගන්ධො වායති, උල්ලපාපෙමි තං මහාරාජාති. ආම භගවාති. අථ භගවා මච්ඡං ආලපි: ත්වංසි කපිලොති. ආම භගවා අහං කපිලොති. කුතො ආගතොසීති. අවීචිමහානිරයතො භගවාති. සොධනො කුහිං ගතොති. පරිනිබ්බුතො භගවාති. සාධනී කුහිං ගතාති. නිරයෙ නිබ්බත්තා භගවාති. තාපනා කුහිං ගතාති. මහානිරයෙ නිබ්බත්තා භගවාති. ඉදානි ත්වං කුහිං ගමිස්සසීති. මහානිරයං භගවාති. තාවදෙව විප්පටිසාරාභිභූතො නාවං සීසෙන පහරිත්වා කාලකතො මහානිරයෙ නිබ්බත්ති. මහාජනො සංවිග්ගො අහොසි ලොමහට්ඨජාතො. අථ භගවා තත්ථ සම්පත්තගහට්ඨපබ්බජිතපරිසාය තංඛණානුරූපං ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **ධම්මචරියන්ති** කායසුචරිතාදිධම්මචරියං, **බ්‍රහ්මචරියන්ති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; **එතදාහු වසුත්තමන්ති** එතං උභයම්පි ලොකියලොකුත්තරං සුචරිතං සග්ගමොක්ඛසුඛසම්පාපකත්තා වසුත්තමන්ති ආහු අරියා, **වසුත්තමං** නාම උත්තමරතනං, අනුගාමිකං අත්තාධීනං රාජාදීනං අසාධාරණන්ති අධිප්පායො.

එත්තාවතා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා සම්මාපටිපත්ති යෙව පටිසරණන්ති දස්සෙත්වා ඉදානි පටිපත්තිවිරහිතාය පබ්බජ්ජාය අසාරකත්ත[1] දස්සෙන්තො කපිලං අඤ්ඤෙ ච තථාරූපෙ ගරහන්තො **පබ්බජිතොපි චෙ හොතීති** එවමාදිමාහ. තත්‍රායං අත්ථවණ්ණනා: යො හි කොචි ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි අපනෙත්වා භණ්ඩුකාසාවාදීනං ගහණමත්තං උපසඞ්කමණෙන **පබ්බජිතොපි චෙ හොති** පුබ්බෙ වුත්තනයෙන **අගාරස්මා අනගාරියං, සො චෙ මුඛරජාතිකො** හොති ඵරුසවචනො, නානප්පකාරාය විහෙසාය අභිරතත්තා **විහෙසාභිරතො,** හිරොත්තප්පාභාවෙන මගසදිසත්තා **මගො, ජීවිතං තස්ස පාපියො** තස්ස එවරූපස්ස ජීවිතං අතිපාපං අතිහීනං, කස්මා? යස්මා ඉමාය මිච්ඡාපටිපත්තියා රාගාදිමනෙකප්පකාරං **රජං වඩ්ඪෙති අත්තනො.** න කෙවලඤ්ච ඉමිනාව කාරණෙනස්ස ජීවිතං පාපියො, අපි ච ඛො පන අයං එවරූපො මුඛරජාතිකත්තා **කලහාභිරතො භික්ඛු** සුභාසිතස්ස අත්ථවිජානනසම්මොහනෙන **මොහධම්මෙන ආවටො** 'මා ආවුසො කපිල එවං අවච, ඉමිනාපි පරියායෙන තං ගණ්හාහී'ති එවමාදිනා නයෙන පෙසලෙහි භික්ඛූහි **අක්ඛාතම්පි න ජානාති ධම්මං බුද්ධෙන දෙසිතං,** යො ධම්මො බුද්ධෙන දෙසිතො තං නානප්පකාරෙන අක්ඛාතො වුච්චමානම්පි න ජානාති,- එවම්පිස්ස[2] ජීවිතං පාපියො. තථා සො එවරූපො විහෙසාභිරතත්තා **විහෙසං භාවිතත්තානං** භාවිතත්තෙන ඛීණාසවභික්ඛූ සොධනත්ථෙරප්පභුතිකෙ-'න තුම්හෙ විනයං ජානාථ, න සුත්තං- න අභිධම්මං-බුඩ්ඪපබ්බජිතා'ති ආදිනා නයෙන **විහෙසන්තො,** උපයොගප්පත්තියං හි ඉදං සාමිවචනං; අථ වා යථාවුත්තෙනෙව නයෙන

1. V. සි. පා. අසාරකත්තං. 2. II, IV. එවමාදිමපිස්ස

විහෙසං භාවිතත්තානං 'කරෙන්තා'ති පාඨසෙසො වෙදිතබ්බො, එවං නිප්පරියායමෙව සාමිවචනං සිජ්ඣති; **අවිජ්ජාය පුරක්ඛතොති** භාවිතත්තවිහෙසනෙ ආදීනවදස්සනපටිච්ඡාදිකාය අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො පෙසිතො පයොජිතො තං භාවිතත්තානං විහෙසාභාවෙන පවත්තං දිට්ඨෙව ධම්මෙ චිත්තවිබාධනෙන **සංකිලෙසං** ආයතිඤ්ච නිරයසම්පාපනෙන **මග්ගං නිරයගාමිනං න ජානාති**, අජානන්තො ච තෙන මග්ගෙන චතුබ්බිධාපායභෙදං **විනිපාතං සමාපන්නො**, තත්ථ ච විනිපාතෙ **ගබ්භා ගබ්භං තමා තමං** එකෙකනිකායෙ සතක්ඛත්තුං සහස්සක්ඛත්තුම්පි මාතුකුච්ඡිතො මාතුකුච්ඡිං චන්දසුරියෙහිපි අවිද්ධංසනීයා අසුරකායතමා තමඤ්ච සමාපන්නො **ස වෙ තාදිසකො භික්ඛු පෙච්ච** ඉතො පරලොකං ගන්ත්වා අයං කපිලමච්ඡො විය නානප්පකාරං **දුක්ඛං නිගච්ඡති**, කිං කාරණං? **ගූථකූපො යථා අස්ස සම්පුණ්ණො ගණවස්සිකො** යථා වච්චකුටි ගූථකූපො ගණවස්සිකො අනෙකවස්සිකො බහූනි වස්සානි මුඛතො ගූථෙන පූරියමානො[1] සම්පුණ්ණො අස්ස, සො උදකකුම්භසතෙහි උදකකුම්භසහස්සෙහි ධොවියමානොපි දුග්ගන්ධදුබ්බණ්ණියානපගමා දුබ්බිසොධො හොති, එවමෙවං **යො එවරූපො අස්ස** දීඝරත්තං සංකිලිට්ඨකම්මන්තො ගූථකූපො විය ගූථෙන පාපෙන සම්පුණ්ණත්තා **සාඞ්ගණො** පුග්ගලො සො **දුබ්බිසොධො හි** චිරකාලං තස්ස අඞ්ගණස්ස විපාකං පච්චනුභොන්තොපි න සුජ්ඣති; තස්මා වස්සගණනාය අපරිමාණම්පි කාලං ස වෙ තාදිසකො භික්ඛු පෙච්ච දුක්ඛං නිගච්ඡතීති. අථ වා අයං ඉමිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො: යං වුත්තං 'ස වෙ තාදිසකො භික්ඛු පෙච්ච දුක්ඛං නිගච්ඡතී'ති, තත්‍ර සියා තුම්හාකං: 'සක්කා පනායං තථා කාතුං යථා පෙච්ච දුක්ඛං න නිගච්ඡෙය්‍යා'ති, න සක්කා, කස්මා? යස්මා **ගූථකූපො**-පෙ-**සාඞ්ගණොති**. යතො පටිගච්චෙව **යං එවරූපං ජානාථ භික්ඛවො ගෙහනිස්සිතං** යං එවරූපං පඤ්චකාමගුණනිස්සිතං ජානෙය්‍යාථ අභූතගුණපත්ථනා[2]කාරප්පත්තාය පාපිකාය ඉච්ඡාය සමන්නාගතත්තා **පාපිච්ඡං**, කාමවිතක්කාදීහි සමන්නාගතත්තා **පාපසඞ්කප්පං**, කායිකවීතික්කමාදිනා වෙළුදානාදිභෙදෙන ච පාපාචාරෙන සමන්නාගතත්තා **පාපාචාරං**, වෙසියාදිපාපගොචරතො **පාපගොචරං**, **සබ්බෙ සමග්ගා හුත්වාන අභිනිබ්බිජ්ජයාථ** නං. තත්ථ **අභිනිබ්බිජ්ජයාථාති** විවජ්ජෙය්‍යාථ මා භජෙය්‍යාථ, මා වස්ස අභිනිබ්බිජ්ජනමත්තෙනෙව අප්පොස්සුක්කතං ආපජ්ජෙය්‍යාථ, අපි ච ඛො පන **කාරණ්ඩවං නිද්ධමථ කසම්බුඤ්ච අවකස්සථ** තං කචවරභූතං පුග්ගලං කචවරමිව අනපෙක්ඛා නිද්ධමථ කසටභූතඤ්ච නං ඛත්තියාදීනං මජ්ඣෙ පවිට්ඨං පග්ඝරිතකුට්ඨචණ්ඩාලං විය අවකස්සථ හත්ථෙ වා සීසෙ වා ගහෙත්වා නික්කඩ්ඪථ, සෙය්‍යථාපි ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පුග්ගලං පාපධම්මං බාහායං ගහෙත්වා බහිද්වාරකොට්ඨකා නික්ඛාමෙත්වා සූචිඝටිකං අදාසි, එවං තං අවකස්සථාති දස්සෙති, කිං කාරණං?

---

1. සී. II. පූපියමානො. 2. පත්ථනා-පඨමවාරෙ.

සඞ්ඝාරාමො නාම සීලවන්තානං කතො න දුස්සීලානං. යතො එතදෙව **තතො පලාපෙ වාහෙථ අස්සමණෙ සමණමානිනෙ** යථා හි පලාපා අන්තො තණ්ඩුලරහිතාපි බහි ථුසෙන වීහී විය දිස්සන්ති, එවං පාපභික්ඛූ අන්තො සීලාදිවිරහිතාපි බහි කාසාවාදිපරික්ඛාරෙන භික්ඛූ විය දිස්සන්ති, තස්මා පලාපාති වුච්චන්ති, තෙ පලාපෙ වාහෙථ ඔපුනාථ විධමථ පරමත්ථතො අස්සමණෙ වෙසමත්තෙන සමණමානිනෙ එවං **නිද්ධමිත්වාන-පෙ-පතිස්සතා**. තත්ථ **කප්පයව්හොති** කප්පෙථ, කරෙථාති වුත්තං හොති; **පතිස්සතාති** අඤ්ඤමඤ්ඤං සගාරවා සප්පතිස්සා. **තතො සමග්ගා නිපකා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථාති** අථෙවං තුම්හෙ සුද්ධා සුද්ධෙහි සංවාසං කප්පෙන්තා දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤතාය සමග්ගා අනුපුබ්බෙන පරිපාකගතාය පඤ්ඤාය නිපකා සබ්බස්සෙවිමස්ස වට්ටදුක්ඛාදිනො දුක්ඛස්ස අන්තං කරිස්සථාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ තෙ පඤ්චසතා කෙවට්ටපුත්තා සංවෙගමාපජ්ජිත්වා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං පත්ථයමානා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව දුක්ඛස්සන්තං කරිත්වා භගවතා සද්ධිං **ආනෙඤ්ජවිහාරසමාපත්තිධම්ම**පරිභොගෙන එකපරිභොගා අහෙසුං. සා ච තෙසං එවං භගවතා සද්ධිං එකපරිභොගතා උදානෙ **වුත්තයසොජසුත්ත**වසෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

කපිලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 7.

එවං මෙ සුතන්ති බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ **අථ ඛො සම්බහුලාති** ආදිනා නයෙන වුත්තා. තත්ථ **සම්බහුලාති** බහූ අනෙකෙ; **කොසලකාති** කොසලරට්ඨවාසිනො; **බ්‍රාහ්මණමහාසාලාති** ජාතියා බ්‍රාහ්මණා මහාසාරතාය මහාසාලා, යෙසං කිර නිදහිත්වා ඨපිතං යෙව අසීතිකොටිසඞ්ඛං ධනමත්ථි, තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලාති වුච්චන්ති, ඉමෙ ච තාදිසා, තෙන වුත්තං: බ්‍රාහ්මණමහාසාලාති. **ජිණ්ණාති** ජජ්ජරීභූතා ජරාය ඛණ්ඩිච්චාදිභාවමාපාදිතා; **වුද්ධාති** අඞ්ගපච්චඞ්ගානං වුද්ධිමරියාදං පත්තා; **මහල්ලකාති** ජාතිමහල්ලකතාය සමන්නාගතා, චිරකාලප්පසූතාති වුත්තං හොති; **අද්ධගතාති** අද්ධානං ගතා, ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ **අතීතාති** අධිප්පායො; **වයො අනුප්පත්තාති** පච්ඡිමවයං සම්පත්තා; අපි ච **ජිණ්ණාති** පොරාණා, චිරකාලප්පවත්තකුලන්වයාති වුත්තං හොති; **වුද්ධාති** සීලාචාරාදිගුණවුද්ධියුත්තා; **මහල්ලකාති** විභවමහන්තතාය සමන්නාගතා මහද්ධනා මහාභොගා; **අද්ධගතාති** මග්ගපටිපන්නා බ්‍රාහ්මණානං වතචරියාදිමරියාදං අවීතික්කම්ම චරමානා; **වයො අනුප්පත්තාති**-ජාතිවුද්ධභාවම්පි අන්තිමවයං අනුප්පත්තාති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. **භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසූති** ඛමනීයාදීනි පුච්ඡන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්පවත්තමොද

අහෙසුං; යාය ච 'කච්චි භොතො ගොතමස්ස ඛමනීයං කච්චි යාපනීයං අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං බලං ලහුට්ඨානං ඵාසුවිහාරො'ති ආදිකාය කථාය සම්මොදිංසු, තං පීතිපාමොජ්ජසම්මොදජනනතො සම්මොදිතුං අරහතො ච සම්මොදනීයං, අත්ථබ්‍යඤ්ජනමධුරතාය සුචිරම්පි කාලං සාරෙතුං නිරන්තරං පවත්තෙතුං අරහතො සරිතබ්බභාවතො ච සාරණීයං, සුය්‍යමානසුඛතො ච සම්මොදනීයං, අනුස්සරියමානසුඛතො සාරණීයං, තථා බ්‍යඤ්ජනපරිසුද්ධතාය සම්මොදනීයං, අත්ථපරිසුද්ධතාය සාරණීයන්ති එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි **සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා** පරියොසාපෙත්වා නිට්ඨපෙත්වා යෙනත්ථෙනාගතා තං පුච්ඡිතුකාමා **එකමන්තං නිසීදිංසු**.

තං :–

"න පච්ඡතො න පුරතො නාපි ආසන්නදූරතො
න පස්සෙ[1] නාපි පටිවාතෙ න චාපි ඔනතුන්නතෙ"ති

ආදිනා නයෙන මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වුත්තමෙව. එවං **එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලා භගවන්තං එතදවොචුං**. කිං තන්ති? **සන්දිස්සන්ති නු ඛො**ති ආදි. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව, කෙවලං හෙත්ථ **බ්‍රාහ්මණානං බ්‍රාහ්මණධම්මෙ**ති දෙසකාලාදිධම්මං[2] ඡඩ්ඩෙත්වා යො බ්‍රාහ්මණධම්මො තස්මිං යෙව. **තෙන හි බ්‍රාහ්මණා**ති යස්මා මං තුම්හෙ යාචිත්ථ තස්මා බ්‍රාහ්මණා **සුණාථ** සොතං ඔදහථ, **සාධුකං මනසි කරොථ** යොනිසො මනසි කරොථ,[3] තථා පයොගසුද්ධියා සුණාථ ආසයසුද්ධියා සාධුකං මනසි කරොථ, අවික්ඛෙපෙන සුණාථ පග්ගහෙන සාධුකං මනසි කරොථාති ආදිනා නයෙන එතෙසං පදානං පුබ්බෙ අවුත්තොපි අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. අථ භගවතා වුත්තං තං වචනං සම්පටිච්ඡන්තා **එවං භොති ඛො තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලා භගවතො පච්චස්සොසුං** භගවතො වචනං අභිමුඛා හුත්වා අස්සොසුං, අථවා පටිසුණිංසු, සුණාථ සාධුකං මනසි කරොථාති වුත්තමත්ථං කත්තුකාමතාය පටිජානිංසූති වුත්තං හොති. අථ තෙසං එවං පටිස්සුතවතං භගවා එතදවොච, කිං තන්ති? **ඉසයො පුබ්බකා**ති ආදි.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව **සඤ්ඤතත්තා**ති සීලසංයමෙන සංයතචිත්තා, **තපස්සිනො**ති ඉන්ද්‍රියසංවරතපයුත්තා; **අත්තදත්ථමචාරිසු**න්ති මන්තජ්ඣෙනබ්‍රහ්මවිහාරභාවනාදිං අත්තනො අත්ථං අකංසු. සෙසං පාකටමෙව.

දුතියගාථාදීසුපි අයං සඞ්ඛෙපවණ්ණනා: **න පසූ බ්‍රාහ්මණානාසු**න්ති පුරාණානං බ්‍රාහ්මණානං පසූ න ආසුං, න තෙ පසුපරිග්ගහමකංසු: **න හිරඤ්ඤං න ධානිය**න්ති හිරඤ්ඤඤ්ච බ්‍රාහ්මණානං අන්තමසො ජතුමාසකොපි නාහොසි තථා වීහිසාලියවගොධූමාදිසු පුබ්බන්නාපරන්නභෙදං ධානියම්පි තෙසං නාහොසි, තෙ හි නික්ඛිත්තජාතරූපරජතා අසන්නිධිකාරකාව හුත්වා කෙවලං **සජ්ඣායධනධඤ්ඤා**,

1. න කච්ඡෙ (මඞ්ගල්සු-ව.) 2. දසකුසලාදිධම්මං-ප. වා. 3. සී. I, V. මනසිකරොථාති.

අත්තනො මන්තජ්ඣෙනසඞ්ඛාතෙනෙව ධනෙන ධඤ්ඤෙන ච සමන්නාගතා අහෙසුං, යො චායං මෙත්තාදිවිහාරො සෙට්ඨත්තා අනුගාමිකත්තා ච බ්‍රහ්මනිධීති වුච්චති තඤ්ච **බ්‍රහ්මං නිධිමපාලයුං** සදා තස්ස භාවනානුයොගෙන. එවං විහාරීනං **යං නෙසං පකතං ආසී**ති එතෙසං පකතං එතෙ බ්‍රාහ්මණෙ උද්දිස්ස කතං අහොසි; **ද්වාරභත්තං උපට්ඨිත**න්ති බ්‍රාහ්මණානං දස්සාමාති සජ්ජෙත්වා තෙහි තෙහි දායකෙහි අත්තනො අත්තනො ඝරද්වාරෙ ඨපිතං භත්තං; **සද්ධාපකත**න්ති සද්ධාය පකතං, **සද්ධාදෙය්‍ය**න්ති වුත්තං හොති; **එසාන**න්ති එසන්තීති=එසා, තෙසං **එසානං** එසමානානං පරියෙසමානානන්ති වුත්තං හොති; **දාතවෙ**ති දාතබ්බං, **තදමඤ්ඤිංසූ**ති තං අමඤ්ඤිංසු, තං ද්වාරෙ සජ්ජෙත්වා ඨපිතං භත්තං සද්ධාදෙය්‍යං පරියෙසමානානං එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං දාතබ්බං අමඤ්ඤිංසු දායකා ජනා න තතො පරං, අනත්ථිකා හි තෙ **අඤ්ඤෙන** අහෙසුං, කෙවලං ඝාසච්ඡාදනපරමතාය සන්තුට්ඨාති අධිප්පායො. **නානාරත්තෙහී**ති නානාවිධරාගරත්තෙහි **වත්ථෙහි** විචිත්තත්ථරණත්ථතෙහි **සයනෙහි** එකභූමිකද්විභූමිකාදිපාසාදභෙදෙහි **ආවසථෙහී**ති එවරූපෙහි උපකරණෙහි **ඵීතා** රට්ඨානං එකෙකප්පදෙසභූතා **ජනපදා** ච කෙචි කෙචි **සකලරට්ඨා** ච 'නමො බ්‍රාහ්මණාන'න්ති සායං පාතං **බ්‍රාහ්මණෙ** දෙවෙ විය **නමස්සිංසු**. තෙ එවං නමස්සියමානා **ලොකෙනාවජ්ඣා බ්‍රාහ්මණා ආසුං**, න කෙවලඤ්ච අවජ්ඣා, **අජෙය්‍යා** විහෙසිතුන්තම්පි[1] අනභිභවනීයත්තා අජෙය්‍යා ච අහෙසුං, කිං කාරණං? **ධම්මරක්ඛිතා** යස්මා ධම්මෙන රක්ඛිතා, තෙ හි පඤ්ච වරසීලධම්මෙ රක්ඛිංසු. "ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං"ති ධම්මරක්ඛිතා හුත්වා අවජ්ඣා අජෙය්‍යා ච අහෙසුන්ති අධිප්පායො. **න නෙ කොචි නිවාරෙසී**ති තෙ බ්‍රාහ්මණෙ **කුලානං ද්වාරෙසු සබ්බසො** බාහිරෙසු ච අබ්භන්තරෙසු ච සබ්බද්වාරෙසු, යස්මා තෙසු පියසම්මතෙසු සීලවරසමන්නාගතෙසු මාතාපිතූසු විය අතිවිස්සත්ථා මනුස්සා අහෙසුං, තස්මා ඉදං නාමට්ඨානං තයා න පවිසිතබ්බන්ති න කොචි නිවාරෙසි. එවං ධම්මරක්ඛිතා කුලද්වාරෙසු අනිවාරිතා චරන්තා අට්ඨ ච චත්තාරීසඤ්චාති–**අට්ඨචත්තාරීසං වස්සානි** කුමාරභාවතො පභුති චරණෙන **කොමාරං බ්‍රහ්මචරියං චරිංසු තෙ** යෙපි බ්‍රාහ්මණචණ්ඩාලා අහෙසුං, කො පන වාදො බ්‍රහ්මසමාදිසූති එව මෙත්ථ අධිප්පායො වෙදිතබ්බො; එවං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තා එව හි **විජ්ජාචරණපරියෙට්ඨිං අචරුං බ්‍රාහ්මණා පුරෙ** න අබ්‍රහ්මචාරිනො හුත්වා, තත්ථ **විජ්ජාපරියෙට්ඨී**ති මන්තජ්ඣෙනං, වුත්තඤ්හෙතං: 'සො අට්ඨචත්තාරීසං වස්සානි කොමාරං බ්‍රහ්මචරියං චරති මන්තෙ අධීයමානො'ති, **චරණපරියෙට්ඨී**ති සීලානං රක්ඛණං; **විජ්ජාචරණපරියෙට්ඨු**න්තිපි පාඨො, විජ්ජාචරණෙ පරියෙසිතුං අචරුන්ති අත්ථො. යථාවුත්තඤ්ච කාලං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා තතො පරං ඝරාවාසං කප්පෙන්තාපි **න බ්‍රාහ්මණා අඤ්ඤමගමුං** ඛත්තියං වා වෙස්සාදීසු අඤ්ඤතරං වා,

1. V. සී. පං. විහිංසිතුම්පි. a. ජංඝකපාලි-

යෙ අහෙසුං දෙවසමා වා මරියාදා වාති අධිප්පායො. තත්ථ සතං වා සහස්සං වා දත්වා **නපි භරියං කිණිංසු තෙ**, සෙය්‍යථාපි එතරහි එකච්චෙ කිණන්ති, තෙ හි ධම්මෙන දාරං පරියෙසන්ති, කථං? අට්ඨචත්තාරීසං වස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා බ්‍රාහ්මණවාරෙ සාඤ්ඤුහික්ඛං ආහිණ්ඩන්ති: අහං අට්ඨචත්තාරීසං වස්සානි චිණ්ණබ්‍රහ්මචරියො, යදි මයප්පත්තා දාරිකා අත්ථි 'දෙථ මෙ'ති. තතො යස්ස වයප්පත්තා දාරිකා හොති, සො තං අලඞ්කරිත්වා නීහරිත්වා වාරෙ ඨිතස්සෙව බ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ උදකං ආසිඤ්චන්තො 'ඉමං තෙ බ්‍රාහ්මණ භරියං පොසාවනත්ථාය දම්මී'ති වත්වා දෙති. කස්මා පන තෙ එවං චිරං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වාපි දාරං පරියෙසන්ති? න යාවජීවං බ්‍රහ්මචාරිනො හොන්තී'ති. මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන, තෙසං හි එවං දිට්ඨි හොති: යො පුත්තං න උප්පාදෙති සො කුලවංසච්ඡෙදකරො හොති, තතො නිරයෙ පච්චතීති. චත්තාරො කිර අභායිතබ්බං භායන්ති: ගණ්ඩුප්පාදො කිකී කොන්තනී බ්‍රාහ්මණොති[1]. **ගණ්ඩුප්පාදා** කිර මහාපඨවියා ඛයභයෙන මත්තභොජිනො හොන්ති න බහුං මත්තිකං ඛාදන්ති, **කිකී** සකුණිකා ආකාසපතනභයෙන අණ්ඩස්ස උපරි උත්තානා සෙති, **කොන්තනී** සකුණිකා පඨවිකම්පනභයෙන පාදෙහි භූමියං න සුට්ඨු අක්කමති, බ්‍රාහ්මණා කුලවංසූපච්ඡෙදභයෙන දාරං පරියෙසන්ති, ආහ චෙත්ථ:-

"ගණ්ඩුප්පාදො කිකී චෙව කොන්තනී බ්‍රාහ්මණධම්මිකො,
එතෙ අභායං භායන්ති සම්මූළ්හා චතුරො ජනා"ති.

එවං ධම්මෙන දාරං පරියෙසිත්වාපි ච **සම්පියෙනෙව සංවාසං සඞ්ගන්ත්වා සමරොචයුං**, සම්පියෙනෙව අඤ්ඤමඤ්ඤපෙමෙනෙව කායෙන ච චිත්තෙන ච මිස්සීභූතා සඞ්ඝටිතා සංසට්ඨා හුත්වා සංවාසමරොචෙසුං න අප්පියෙන න නිග්ගහෙන වාති වුත්තං හොති. එවං **සම්පියෙනෙව** සංවාසං රොචෙන්තාපි ච **අඤ්ඤත්‍ර තම්හා**ති. යො සො **උතුසමයො**, යම්හි සමයෙ බ්‍රාහ්මණී බ්‍රාහ්මණෙන උපගන්තබ්බා, **අඤ්ඤත්‍ර තම්හා සමයා** ඨපෙත්වා තං සමයං උතුතො විරතං **උතුවෙරමණිං පති** භරියං යාව පුන සො සමයො ආගච්ඡති[1] තාව අට්ඨත්වා **අන්තරා** යෙව; **මෙථුනං ධම්ම**න්ති මෙථුනාය ධම්මාය, සම්පදානවචනප්පත්තියා කිරෙතං උපයොගවචනං; **නාස්සු ගච්ඡන්තී**ති නෙව ගච්ඡන්ති; **බ්‍රාහ්මණා**ති යෙ හොන්ති දෙවසමා ච මරියාදා වාති අධිප්පායො. අවිසෙසෙන පන සබ්බෙපි **බ්‍රහ්මචරියඤ්ච**-පෙ-**අවණ්ණයුං**. තත්ථ **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති මෙථුනවිරති; **සීල**න්ති සෙසානි චත්තාරි සික්ඛාපදානි; **අජ්ජව**න්ති උජුභාවො, අත්ථතො අසඨතා අමායාවිතා ච; **මද්දව**න්ති මුදුභාවො, අත්ථතො අථද්ධතා අනතිමානිතා ච; **තපො**ති ඉන්ද්‍රියසංවරො; **සොරච්ච**න්ති සුරතභාවො සුඛසීලතා අප්පටිකූලසමාචාරතා; **අවිහිංසා**ති පාණිආදීහි අවිහෙසිකජාතිකතා සකරුණභාවො; **ඛන්තී**ති අධිවාසනක්ඛන්ති, ඉච්චෙතෙ ගුණෙ අවණ්ණයුං, යෙපි

1. බ්‍රාහ්මණොති-ප. චා. 2. සී. පා. නාගච්ඡති

නාසක්ඛිංසු **සබ්බසො** පටිපත්තියා ආරාධෙතුං, තෙපි තත්ථ **සාරදස්සිනො** හුත්වා වාචාය වණ්ණයිංසු පසංසිංසු. එවං වණ්ණෙන්තානඤ්ච **යො නෙසං**-පෙ-**නාගමා**. යො එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං **පරමො බ්‍රහ්මා අහොසි** බ්‍රහ්මසමො නාම උත්තමො බ්‍රාහ්මණො **අහොසි, දළ්හෙන** පරක්කමෙන සමන්නාගතත්තා **දළ්හපරක්කමො; සවාති** විභාවනෙ වාසද්දො, තෙන සො එවරූපො බ්‍රාහ්මණොති තමෙව විභාවෙති; **මෙථුනං ධම්ම**න්ති මෙථුනසමාපත්තිං; **සුපිනන්තෙනපි නාගමාති** සුපිනෙනාපි න අගමාසි. තතො **තස්ස වත්තං**-පෙ-**අවණ්ණයුං. ඉමාය** ගාථාය නවමගාථාය වුත්තගුණෙනෙව ආදි අන්තවසෙන නිද්දිසන්තො දෙවසමෙ බ්‍රාහ්මණෙ පකාසෙති, තෙහි **විඤ්ඤුජාතිකා පණ්ඩිතා තස්ස** බ්‍රහ්මසමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස **වත්තං අනුසික්ඛන්ති** පබ්බජ්ජාය ඣාන භාවනාය ච, තෙ ඉමෙ බ්‍රහ්මචරියාදිගුණෙ පටිපත්තියා එව වණ්ණ යන්තීති. තෙ සබ්බෙපි බ්‍රාහ්මණා පඤ්චකනිපාතෙ දොණසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. ඉදානි මරියාදෙ බ්‍රාහ්මණෙ දස්සෙන්තො ආහ: **තණ්ඩුලං සයන**න්ති. තස්සත්ථො: තෙසු යෙ හොන්ති මරියාදා බ්‍රාහ්මණා සචෙ යඤ්ඤං කප්පෙතුකාමා හොන්ති අථ ආමකධඤ්ඤ පටිග්ගහණා පටිවිරතත්තා නානප්පකාරකං තණ්ඩුලඤ්ච මඤ්චපීඨාදි භෙදං **සයනඤ්ච** ඛොමාදිභෙදං **වත්ථඤ්ච** ගොසප්පිතිලතෙලාදිභෙදං **සප්පිතෙලඤ්ච යාචිය ධම්මෙන** :-

"උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති එසා අරියාන යාචනා[a]"ති

එවං වුත්තෙන උද්දිස්සට්ඨානසඞ්ඛාතෙන ධම්මෙන යාචිත්වා අථ යො යං ඉච්ඡති දාතුං තෙන තං දින්නං තණ්ඩුලාදිං **සමොධානෙත්වා** සඞ්කඩ්ඪිත්වා, **සමුද්දනෙත්වා**තිපි පාඨො, එකොයෙවත්ථො, **තතො යඤ්ඤමකප්පයුං** තතො ගහෙත්වා දානමකංසු, කරොන්තා ච එව මෙතස්මිං **උපට්ඨිතස්මිං** දානසඞ්ඛාතෙ **යඤ්ඤස්මිං නාස්සු ගාවො හනිංසු තෙ** න තෙ ගාවියො මාරෙසුං, ගාවිමුඛෙන චෙත්ථ සබ්බපාණා වුත්තාති වෙදිතබ්බා, කිංකාරණා න හනිංසූති? බ්‍රහ්මචරියාදිගුණ යුත්තත්තා. අපි ච විසෙසතො **යථා මාතා**-පෙ-**නාස්සු ගාවො හනිංසු තෙ**. තත්ථ **යාසු ජායන්ති ඔසධාති** යාසු පිත්තාදීනං භෙසජ්ජ භූතා පඤ්ච ගොරසා ජායන්ති. **අන්නදාති** ආදීසු යස්මා පඤ්ච ගොරසෙ පරිභුඤ්ජන්තානං ඛුදා වූපසම්මති බලං වඩ්ඪති ඡවිවණ්ණො විප්පසීදති කායිකචෙතසිකසුඛං උප්පජ්ජති, **තතො** තස්මා **අන්නදා බලදා වණ්ණදා සුඛදා චාති** වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. එවං තෙ යඤ්ඤෙසු ගාවො අහනන්තා පුඤ්ඤප්පභාවානුග්ගහිතසරීරා **සුඛුමාලා**-පෙ-**සුඛමෙධිත්ථයං පජා**. තත්ථ **සුඛුමාලා** මුදුතලුණහත්ථපාදාදිතාය, **මහාකායා** ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා, **වණ්ණවන්තො** සුවණ්ණ වණ්ණතාය සණ්ඨානයුත්තතාය ච, **යසස්සිනො** ලාභපරිවාරසම්පදාය; **සෙහි ධම්මෙහීති** සකෙහි චාරිත්තෙහි **කිච්චාකිච්චෙසු. උස්සුකාති**

a. ජාතකපාළි අඛිසෙනජාතකං.

කිච්චෙසු ඉදං කාතබ්බං අකිච්චෙසු ඉදං න කාතබ්බන්ති චාති උස්සුක්කමාපන්නා හුත්වාති අත්ථො. එවං තෙ පොරාණා බ්‍රාහ්මණා එවරූපා හුත්වා දස්සනීයා පසාදනීයා ලොකස්ස පරමදක්ඛිණෙය්‍යා ඉමාය පටිපත්තියා **යාව ලොකෙ අවත්තිංසු** තාව විගතීති භයූපද්දවා හුත්වා නානප්පකාරකං **සුඛං එධිත්ථ** පාපුණිංසු සුඛං වා එධිත්ථ සුඛං වුද්ධිං අගමාසි; **අයං පජා**ති සත්තලොකං නිද්දිසති. කාලච්චයෙන පන සම්භින්නමරියාදභාවං ආපජ්ජිතුකාමානං **තෙසං ආසි විපල්ලාසො**. තත්ථ **විපල්ලාසො**ති විපරීතසඤ්ඤා; **අණුතො** අණූති ලාමකට්ඨෙන පරිත්තට්ඨෙන අප්පස්සාදට්ඨෙන අණුභූතතො කාමගුණතො උප්පන්නං ඣානප්පමඤ්ඤාභිඤ්ඤාණසුඛානි උපනිධාය **සඞ්ඛම්පි** අනුපගමනෙන අණුං කාමසුඛං, ලොකුත්තරසුඛං වා උපනිධාය අණුභූතතො අත්තනා පටිලද්ධලොකියසමාපත්තිසුඛතො අණුං අප්පකතොපි අප්පකං කාමසුඛං දිස්වාති අධිප්පායො; **රාජිනො චා**ති රඤ්ඤො ච; **වියාකාර**න්ති සම්පත්තිං; **ආජඤ්ඤසංයුත්තෙ**ති අස්සාජානීයයුත්තෙ; **සුකතෙ**ති ද්‍රුකම්මලොහකම්මෙන සුනිට්ඨිතෙ; **චිත්තසිබ්බනෙ**ති සීහචම්මාදීහි අලඞ්කරණවසෙන චිත්තසිබ්බනෙ; **නිවෙසනෙ**ති ඝරවත්ථූනි **නිවෙසෙ**ති තත්ථ පතිට්ඨාපිතඝරානි; **විභත්තෙ**ති ආයාමවිත්ථාරවසෙන විභත්තානි, **භාගසො මිතෙ**ති අඞ්ගණද්වාරපාසාදකූටාගාරාදිවසෙන කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං කත්වා මිතානි. කිං වුත්තං හොති? තෙසං බ්‍රාහ්මණානං අණුතො අණුසඤ්ඤිතං කාමසුඛඤ්ච රඤ්ඤො ව්‍යාකාරඤ්ච අලඞ්කතනාරියො ච වුත්තප්පකාරෙ රථෙ ච නිවෙසනෙ නිවෙසෙ ච දිස්වා දුක්ඛස්සෙව එතෙසු වත්ථූසු සුඛන්ති පවත්තත්තා පුබ්බෙ පවත්තනෙක්ඛම්මසඤ්ඤාවිපල්ලාසසඞ්ඛාතා විපරීතසඤ්ඤා ආසි. තෙ එවං විපරීතසඤ්ඤා හුත්වා **ගොමණ්ඩල**-පෙ-**බ්‍රාහ්මණා**. තත්ථ **ගොමණ්ඩලපරිබ්බූළ්හ**න්ති ගොයූථෙහි පරිකිණ්ණං; **නාරීවරගණායුත**න්ති වරනාරිගණසංයුත්තං; **උළාර**න්ති විපුලං; **මානුසං භොග**න්ති මනුස්සානං නිවෙසනාදිභොගවත්ථුං; **අභිජ්ඣායිංසු** ති 'අහො වතිදං අම්හාකං අස්සා'ති තණ්හං වඩ්ඪෙන්තා අභිපත්ථයමානා ඣායිංසු. එවං අභිජ්ඣායන්තා ච-එතෙ මනුස්සා සුන්හාතා සුවිලිත්තා කප්පිතකෙසමස්සූ ආමුත්තමාලාභරණා පඤ්චහි කාමගුණෙහි පරිචාරෙන්ති, මයං පන එවං තෙහි නමස්සියමානාපි සෙදමලකිලිට්ඨගත්තා පරූළ්හකච්ඡනඛලොමා භොගරහිතා පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තා විරහාම, එතෙ ච හත්ථික්ඛන්ධඅස්සපිට්ඨිසිවිකාසුවණ්ණරථාදීහි විචරන්ති, මයං පාදෙහි, එතෙ ද්වෙභූමකාදිපාසාදතලෙසු වසන්ති, මයං අරඤ්ඤරුක්ඛමූලාදීසු, එතෙ ච ගොණකාදීහි අත්ථතාසු වරසෙය්‍යාසු සයන්ති, මයං තට්ටිකාචම්මඛණ්ඩාදීනි අත්ථරිත්වා භූමියං; එතෙ නානාරසානි භොජනානි භුඤ්ජන්ති, මයං උඤ්ඡාචරියාය යාපෙම; කථන්නු ඛො මයම්පි එතෙහි සදිසා භවෙය්‍යාමාති චින්තෙත්වා ධනං ඉච්ඡිතබ්බං න සක්කා ධනරහිතෙහි අයං සම්පත්ති පාපුණිතුන්ති ච අවධාරෙත්වා

වෙදෙ භින්දිත්වා ධම්මයුත්තෙන පුරාණමන්තෙන නාසෙත්වා අධම්මයුත්තෙන කූටමන්තෙන ගන්ථෙත්වා ධනත්ථිකා ඔක්කාකරාජානමුපසඞ්කම්ම සො ත්වං වචනාදීහි පයුඤ්ජිත්වා අම්හාකං මහාරාජ බ්‍රාහ්මණවංසෙ පවෙණියා ආගතං පොරාණමන්තපදං අත්ථි, තං මයං ආචරියමුට්ඨිනා න කස්සචි භණිම්හ; තං මහාරාජා සොතුමරහතීති ච වත්වා අස්සමෙධාදියඤ්ඤං වණ්ණයිංසු, වණ්ණයිත්වා ච රාජානං උස්සාහෙන්තා යජ මහාරාජ, එවං පහූතධනධඤ්ඤො ත්වං, නත්ථි තෙ යඤ්ඤසම්භාරවෙකල්ලං; එවං හි තෙ යජතො සත්තකුලපරිවට්ටා සග්ගෙ උප්පජ්ජිස්සන්තීති අවොචුං. තෙන තෙසං තං පවත්තිං දස්සෙන්තො ආහ භගවා: **තෙ තත්ථ මන්තෙ**-පෙ-**බහු තෙ ධන**න්ති. තත්ථ **තත්ථා**ති තස්මිං යං භොගමභිජ්ඣායිංසු තං නිමිත්තන්ති වුත්තං හොති, නිමිත්තත්ථෙ හි එතං භුම්මවචනං; **තදුපාගමු**න්ති තදා උපාගමුං; **පහූතධනධඤ්ඤොසී**ති පහූතධනධඤ්ඤො භවිස්සසි අභිසම්පරායන්ති අධිප්පායො. ආසංසායං හි අනාගතෙපි වත්තමානවචනං ඉච්ඡන්ති සද්දකොවිදා; **යජස්සූ**ති යජාහි; **විත්තං ධන**න්ති ජාතරූපාදි රතනමෙව විත්තිකාරණතො විත්තං සමිද්ධිකාරණතො ධනන්ති වුත්තං; අථවා **විත්ත**න්ති විත්තිකාරණභූතමෙව ආභරණාදි උපකරණං, යං "පහූතවිත්තූපකරණො[1]"ති ආදීසු ආගච්ඡති; ධනන්ති හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි. කිං වුත්තං හොති? තෙ බ්‍රාහ්මණා මන්තෙ ගන්ථෙත්වා තදා ඔක්කාකං උපාගමුං, කින්ති? මහාරාජ බහු තෙ විත්තඤ්ච ධනඤ්ච, යජස්සු ආයතිම්පි පහූතධනධඤ්ඤො භවිස්සසීති. එවං කාරණං වත්වා සඤ්ඤාපෙන්තෙහි **තතො ච රාජා**-පෙ-**අදා ධනං**.

තත්ථ **සඤ්ඤත්තො**ති ඤාපිතො; **රථෙසභො**ති මහාරථෙසු ඛත්තියෙසු අකම්පියට්ඨෙන උසභසදිසො; අස්සමෙත්ථ මෙධන්තීති= **අස්සමෙධො**, වීහි පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස එකවීසති යූපස්ස ඨපෙත්වා භූමිඤ්ච පුරිසෙ ච අවසෙසසබ්බවිභවදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං; පුරිසමෙත්ථ මෙධන්තීති=**පුරිසමෙධො**, චතූහි පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා අස්සමෙධෙ වුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං; **සම්මමෙත්ථ** පාසන්තීති=**සම්මාපාසො**, දිවසෙ දිවසෙ සම්මං ඛිපිත්වා තස්ස පතිතොකාසෙ වෙදිං කත්වා සංහාරිමෙහි යූපාදීහි සරස්සතීනදියා නිමුග්ගොකාසතො පභුති පටිලොමං ගච්ඡන්තෙන යජිතබ්බස්ස යාත්‍රා යාගස්සෙතං අධිවචනං; වාජමෙත්ථ පිවන්තීති=**වාජපෙය්‍යො**, එකෙන පරියඤ්ඤෙන සත්තරසහි පසූහි යජිතබ්බස්ස බෙලුවයූපස්ස සත්තරසසත්තරසකදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං, නත්ථි එත්ථ අග්ගළොති=**නිරග්ගළො**, නවහි පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා ච පුරිසෙහි ච අස්සමෙධෙ වුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස සබ්බමෙධපරියායනාමස්ස අස්සමෙධවිකප්පස්සෙතං අධිවචනං; සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

1. දීඝනි.

ඉදානි-යං වුත්තං 'බ්‍රාහ්මණානං අදා ධන'න්ති තං දස්සෙන්තො **ගාවො සයනඤ්චා**ති ගාථාවයමාහ. සො හි රාජා 'දීඝරත්තං ලූඛාහාරෙන කිලන්තා පඤ්ච ගොරසෙ පරිභුඤ්ජන්තූ'ති තෙසං සපුඞ්ගවානි ගොයූථානෙව අදාසි, තථා 'දීඝරත්තං ථණ්ඩිලසායිතාය චූළසාටකනිවාසනෙන එකසෙය්‍යාය පාදචාරෙන රුක්ඛමූලාදිවාසෙන ච කිලන්තා ගොණකාදිඅත්ථතවරසයනාදිසු සුඛං අනුභොන්තූ'ති තෙසං මහග්ඝානි සයනාදීනි ච අදාසි. එවමෙතං නානප්පකාරකං අඤ්ඤඤ්ච හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිධනං අදා, තෙනාහ භගවා: **ගාවො සයනඤ්ච වත්ථඤ්ච**-පෙ-**බ්‍රාහ්මණානං අදා** ධනන්ති. එවං තස්ස රඤ්ඤො සන්තිකා **තෙ ච තත්ථ**-පෙ-**පුඤ්ඤුපාගමුං**.[1] කිං වුත්තං හොති? තස්ස රඤ්ඤො සන්තිකා **තෙ** බ්‍රාහ්මණා තෙසු යාගෙසු ධනං ලභිත්වා දීඝරත්තං දිවසෙ දිවසෙ එකදිවසමෙව ඝාසච්ඡාදනං පරියෙසිත්වා නානප්පකාරකං වත්ථුකාම**සන්නිධිං සමරොචයුං**; තතො **තෙසං ඉච්ඡාවතිණ්ණානං** ඛීරාදිපඤ්චගොරසසාදවසෙන රසතණ්හාය ඔතිණ්ණචිත්තානං ඛීරාදීනිපි තාව ගුන්නං සාදූනි, අද්ධා[2] ඉමාසං මංසං සාදුතරං භවිස්සතීති එවං මංසං පටිච්ච **භිය්‍යො තණ්හා පවඩ්ඪථ**; තතො චින්තෙසුං: සචෙ මයං මාරෙත්වා ඛාදිස්සාම ගාරය්හා භවිස්සාම; යන්නූන මන්තෙ ගන්ථෙය්‍යාමාති. අථ පුනපි වෙදං භින්දිත්වා තදනුරූපෙ[3] **තෙ තත්ථ මන්තෙ ගන්ථෙත්වා** තෙ බ්‍රාහ්මණා තන්නිමිත්තං කූටමන්තෙ ගන්ථෙත්වා ඔක්කාකරාජානං පුන උපාගමිංසු ඉමමත්ථං භාසමානා: **යථා ආපො ච**-පෙ-**බහු තෙ** ධනන්ති. කිං වුත්තං හොති? අම්හාකං මහාරාජ මන්තෙසු එතදාගතං: **යථා ආපො** හත්ථධොවනාදිසබ්බකිච්චෙසු පාණීනං උපයොගං ගච්ඡති, නත්ථි තෙසං තතොනිදානං පාපං, කස්මා? යස්මා **පරික්ඛාරො සො හි පාණිනං** උපකරණත්ථාය උප්පන්නොති අධිප්පායො, යථා චායං මහා**පථවී** ගමනට්ඨානාදිසබ්බකිච්චෙසු කහාපණසඞ්ඛාතං **හිරඤ්ඤං** සුවණ්ණරජතාදිභෙදං **ධනං** යවගොධූමාදිභෙදං **ධාඤ්ඤඤ්ච** සංවොහාරාදිසබ්බකිච්චෙසු උපයොගං ගච්ඡති, **එවං ගාවො මනුස්සානං** සබ්බකිච්චෙසු උපයොගගමනත්ථාය උප්පන්නා, තස්මා එතා හනිත්වා නානප්පකාරකෙ යාගෙ **යජස්සු** බහු **තෙ විත්තං යජස්සු** බහු **තෙ ධන**න්ති එවං පුරිමනයෙනෙව **තතො ච රාජා**-පෙ-**අඝාතයි**. යං තතො පුබ්බෙ කස්සචි සත්තං **න පාදා**-පෙ-**ඝාතයි**. තදා කිර බ්‍රාහ්මණා යඤ්ඤවාටං ගාවීනං පූරෙත්වා මඞ්ගලඋසභං බන්ධිත්වා **රඤ්ඤො** මූලං නෙත්වා මහාරාජ ගොමෙධයඤ්ඤං යජස්සු, එවං තෙ බ්‍රහ්මලොකස්ස මග්ගො විසුද්ධො භවිස්සතීති ආහංසු. රාජා කතමඞ්ගලකිච්චො ඛග්ගං ගහෙත්වා පුඞ්ගවෙන සහ අනෙකසතසහස්සා ගාවො මාරෙසි. බ්‍රාහ්මණා යඤ්ඤවාටෙ මංසානි භුඤ්ජිත්වා ඛාදිංසු. පීතකොදාතරත්තකම්බලෙ ච පාරුපිත්වා මාරෙසුං, තදුපාදාය කිර ගාවො පාරුතෙ දිස්වා උබ්බිජ්ජන්ති. තෙනාහ. භගවා: **න පාදා**-පෙ-

1. J, II, III මුපාගමුං, 2. අත්ථද්ධා-බහුසු. 3. තදනුරූපං-ප, වා.

ඝාතයිංසූති. තතො දෙවාති එවං තස්මිං රඤ්ඤා ගාවියො ඝාතෙතුමාරද්ධෙ[1] **අථ** තදනන්තරමෙව තං ගොඝාතනං දිස්වා එතෙ චාතුම්මහාරාජිකාදයො **දෙවා ච, පිතරොති** බ්‍රාහ්මණෙසු ලද්ධවොහාරා බ්‍රහ්මානො ච සක්කො දෙවානමින්දො ච පබ්බතපාදනිවාසිනො දානවයක්ඛසඞ්ඛාතා **අසුරරක්ඛසා ච අධම්මො** අධම්මොති එවං වාචං නිච්ඡාරෙන්තා ධි මනුස්සා ධි මනුස්සාති ච වදන්තා **පක්කන්දුං** එවං භූමිතො පභුති සො සද්දො මුහුත්තෙන යාව බ්‍රහ්මලොකා අගමා. එකාධිකකාරපරිපුණ්ණො ලොකො අහොසි, කිං කාරණං? **යං සත්ථං නිපතී ගවෙ** යස්මා ගාවිම්හි සත්ථං නිපතීති වුත්තං හොති. න කෙවලඤ්ච දෙවාදයො පක්කන්දුං, අයං අඤ්ඤොපි ලොකෙ අනත්ථො උදපාදි, යෙ හි තෙ **තයො රොගා පුරෙ ආසුං ඉච්ඡා අනසනං ජරා,** කිඤ්චි කිඤ්චිදෙව පත්ථනතණ්හා ච ඛුදා ච පරිපාකජරා චාති වුත්තං හොති, තෙ **පසූනඤ්ච සමාරම්භා අට්ඨානවුතිමාගමුං,** චක්ඛුරොගාදිනා භෙදෙන අට්ඨානවුතිභාවං පාපුණිංසූති අත්ථො. ඉදානි භගවා තං පසුසමාරම්භං නින්දන්තො ආහ: **එසො අධම්මොති.** තස්සත්ථො. **එසො** පසුසමාරම්භසඞ්ඛාතො කායදුච්චරිතාදීනං[2] **තිණ්ණං දණ්ඩානං** අඤ්ඤතරදණ්ඩභූතො ධම්මතො අපෙතත්තා=**අධම්මො ඔක්කන්තො අහු** පවත්තො ආසි. සො ච ඛො තතො පභුති **පවත්තත්තා පුරාණො** යස්ස ඔක්කමණතො පභුති කෙනචි පාදාදිනා අහිංසන්තියො **අදූසිකා** ගාවො **හඤ්ඤන්ති,** යා සන්තෙන්තා **ධම්මා ධංසෙන්ති** චවන්ති පරිහායන්ති **යාජකා** යඤ්ඤයාජිනො ජනාති. **එවමෙසො අණුධම්මොති** එවං එසො ලාමකධම්මො හීනධම්මො, අධම්මොති වුත්තං හොති; යස්මා වා එත්ථ දානධම්මොපි අප්පකො අත්ථි තස්මා තං සන්ධායාහ: **අණුධම්මොති. පොරාණොති** තාව චිර කාලතො පභුති පවත්තත්තා පොරාණො විඤ්ඤූහි පන ගරහිතත්තා **විඤ්ඤූගරහිතොති** වෙදිතබ්බො, යස්මා ච විඤ්ඤූගරහිතො තස්මා **යත්ථ එදිසකං පස්සති යාජකං ගරහතී ජනො,** කථං? අභූතං බ්‍රාහ්මණෙහි උප්පාදිතං, ගාවො වධිත්වා මංසං ඛාදන්තීති එවමාදීනි වත්වාති අයමෙත්ථ අනුසසවො. **එවං ධම්මෙ වියාපන්නෙති** එවං පොරාණෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ නට්ඨෙ, **වියාපන්නෙතීපි** පාඨො, විපරිවත්තිත්වා අඤ්ඤථා භූතෙති අත්ථො; **විභින්නා සුද්දවෙස්සිකාති** පුබ්බෙ සමග්ගා විහරන්තා සුද්දා ච වෙස්සා ච තෙපි භින්නා; **පුථූ විභින්නා ඛත්තියාති** ඛත්තියාපි බහූ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්නා; **පතිං භරියාවමඤ්ඤථාති** භරියා ච සරුවාසත්තං ඉස්සරියබලෙ ඨිතා පුත්තබලාදීහි උපෙතා හුත්වා පතිං අවමඤ්ඤන්ති පරිභවි අවමඤ්ඤි න සක්කච්චං උපට්ඨාසි. එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං විභින්නා සමානා **ඛත්තියා බ්‍රහ්මබන්ධූ ච -පෙ- කාමානං වසමන්වගුන්ති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච **යෙ චඤ්ඤෙ** වෙස්සා සුද්දා යථා සඞ්කරං නාපජ්ජන්ති එවං අත්තනො අත්තනො ගොත්තෙන රක්ඛිතත්තා **ගොත්තරක්ඛිතා** තෙ සබ්බෙපි තං **ජාතිවාදං**

1. සී. II මාරෙතුමාරද්ධෙ. 2. සී. II, V. පා. කායදණ්ඩාදීනං.

නීරං කත්වා අහං ඛත්තියො අහං බ්‍රාහ්මණොති එතං සබ්බම්පි නාසෙත්වා පඤ්චකාමගුණසඞ්ඛාතානං කාමානං වසං **අන්වගූ** පාපුණිංසු, කාමහෙතු න කිඤ්චි අකත්තබ්බං නාකංසූති වුත්තං හොති.

එවමෙත්ථ භගවා **ඉසයො පුබ්බකාති** ආදීහි නවහි ගාථාහි පොරාණානං බ්‍රාහ්මණානං වණ්ණං භාසිත්වා **යො නෙසං පරමොති** ගාථාය බ්‍රහ්මසමං, **තස්ස වත්තමනුසික්ඛන්තාති** ගාථාය දෙවසමං, **තණ්ඩුලං සයනන්ති** ආදිකාහි චතූහි ගාථාහි මරියාදං, **තෙසං ආසි විපල්ලාසොති** ආදීහි සත්තරසහි ගාථාහි සම්භින්නමරියාදං, තස්ස විප්පටිපත්තියා දෙවාදීනං පක්කන්දනාදිදීපනත්ථඤ්ච දස්සෙත්වා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණචණ්ඩාලො පන ඉධ අවුත්තො යෙව, කස්මා? යස්මා විපත්තියාපි අකාරණං, බ්‍රාහ්මණධම්මසම්පත්තියා හි බ්‍රහ්මසම-දෙවසම-මරියාද-කාරණං හොන්ති, විපත්තියා සම්භින්නමරියාදො; අයම්පන දොණසුත්තෙ වුත්තප්පකාරො, බ්‍රාහ්මණචණ්ඩාලො බ්‍රාහ්මණධම්මවිපත්තියාපි අකාරණං, කස්මා? විපන්නෙ ධම්මෙ උප්පන්නත්තා, තස්මා තං අදස්සෙත්වාව දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. එතරහි පන සොපි බ්‍රාහ්මණචණ්ඩාලො දුල්ලභො, එවමයං බ්‍රාහ්මණානං ධම්මො විනට්ඨො. තෙන චාහ දොණො බ්‍රාහ්මණො: "එවං සන්තෙ මයං භො ගොතම බ්‍රාහ්මණචණ්ඩාලම්පි න පූරෙමා"ති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව.

බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 8.

යස්මා හි ධම්මන්ති ධම්මසුත්තං, නාවාසුත්තන්තිපි වුච්චති. කා උප්පත්ති? ඉදං සුත්තං ආයස්මන්තං සාරිපුත්තත්ථෙරං ආරබ්භ වුත්තං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරො පන ද්වින්නං අග්ගසාවකානං උප්පත්තිතො පභුති වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථිදං?

අනුප්පන්නෙ කිර භගවති ද්වෙ අග්ගසාවකා එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. තෙසං පඨමො චවිත්වා-රාජගහස්ස අවිදූරෙ උපතිස්සගාමො නාම බ්‍රාහ්මණානං භොගගාමො අත්ථි, තත්ථ සට්ඨිඅධිකපඤ්චකොටිසතධනවිභවස්ස ගාමසාමිනො බ්‍රාහ්මණස්ස රූපසාරී නාම බ්‍රාහ්මණී-තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. දුතියො-තස්සෙවාවිදූරෙ කොලිතගාමො නාම බ්‍රාහ්මණානං භොගගාමො අත්ථි, තත්ථ තථාරූපවිභවස්සෙව ගාමසාමිනො බ්‍රාහ්මණස්ස මොග්ගල්ලානී නාම බ්‍රාහ්මණී-තස්සා කුච්ඡියං තං දිවසමෙව පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. එවං තෙසං එකදිවසමෙව පටිසන්ධිග්ගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. එකදිවසෙ යෙව ච තෙසං එකස්ස උපතිස්සගාමෙ ජාතත්තා උපතිස්සො, එකස්ස කොලිතගාමෙ ජාතත්තා කොලිතොති නාමං අකංසු. තෙ සහ පංසුං කීළන්තා සහායකා අනුපුබ්බෙන වුද්ධිං පාපුණිංසු. එකමෙකස්ස ච පඤ්ච පඤ්ච

මාණවකසතානි පරිවාරා අහෙසුං. තෙ උය්‍යානං වා නදීතිත්ථං වා ගච්ඡන්තා සපරිවාරා යෙව ගච්ඡන්ති, එකො පඤ්චහි සුවණ්ණසිවිකාසතෙහි-දුතියො පඤ්චහි ආජඤ්ඤරථසතෙහි. තදා ච රාජගහෙ කාලානුකාලං ගිරග්ගසමජ්ජො නාම හොති, සායණ්හසමයෙ නගරවෙමජ්ඣෙ යත්ථ සකලඅඞ්ගමගධවාසිනො අභිඤ්ඤාතා ඛත්තියකුමාරාදයො සන්නිපතිත්වා සුපඤ්ඤත්තෙසු මඤ්චපීඨාදීසු නිසින්නා සමජ්ජවිභූතිං පස්සන්ති. අථ තෙ සහායකා තෙන පරිවාරෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදිංසු. තතො උපතිස්සො සමජ්ජවිභූතිං පස්සන්තො මහාජනකායං සන්නිපතිතං දිස්වා එත්තකො ජනකායො වස්සසතං අප්පත්වාව මරිස්සතීති චින්තෙසි. තස්ස මරණං ආගන්ත්වා නලාටන්තෙ ඨිතං විය අහොසි. තථා කොලිතස්ස. තෙසං අනෙකප්පකාරෙසු නටෙසු නච්චන්තෙසු දස්සනමත්තෙපි චිත්තං න නමි, අඤ්ඤදත්ථු සංවෙගො යෙව උදපාදි. අථ වුට්ඨිතෙ සමජ්ජෙ පක්කන්තාය පරිසාය සකපරිවාරෙන පක්කන්තෙසු තෙසු සහායෙසු කොලිතො උපතිස්සං පුච්ඡි: කිං සම්ම නටකාදිදස්සනෙන තව පමොදමත්තම්පි නාහොසීති. සො තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා තම්පි තථෙව පටිපුච්ඡි. සොපි තස්ස අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙත්වා එහි සම්ම පබ්බජිත්වා අමතං ගවෙසිස්සාමාති ආහ. සාධු සම්මාති උපතිස්සො තං සම්පටිච්ඡි. තතො ද්වෙපි ජනා තං සම්පත්තිං ඡඩ්ඩෙත්වා පුනදෙව රාජගහමනුප්පත්තා. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ සඤ්ජයො නාම පරිබ්බාජකො පටිවසති. තෙ තස්ස සන්තිකෙ පඤ්චහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිත්වා කතිපාහෙනෙව තයො වෙදෙ සබ්බඤ්ච පරිබ්බාජකසමයං උග්ගහෙසුං. තෙ තෙසං සත්ථානං ආදිමජ්ඣපරියොසානං උපපරික්ඛන්තා පරියොසානං අදිස්වා ආචරියං පුච්ඡිංසු: ඉමෙසං සත්ථානං ආදිමජ්ඣං දිස්සති, පරියොසානං පන න දිස්සති, ඉදං නාම ඉමෙහි සත්ථෙහි පාපුණෙය්‍යාති යතො උත්තරිං පාපුණිතබ්බං නත්ථීති. සොපි ආහ: අහම්පි තෙසං තථාවිධං පරියොසානං න පස්සාමීති. තෙ ආහංසු: තෙන හි මයං ඉමෙසං පරියොසානං ගවෙසිස්සාමාති. තෙ ආචරියො යථාසුඛං ගවෙසථාති ආහ. එවං තෙ තෙන අනුඤ්ඤාතා අමතං ගවෙසමානා ආහිණ්ඩන්තා ජම්බුදීපෙ පාකටා අහෙසුං. තෙහි ඛත්තියපණ්ඩිතාදයො පඤ්හං පුට්ඨා උත්තරුත්තරිං න සම්පායන්ති, උපතිස්සො කොලිතොති වුත්තෙන පන කො එතෙ? න ඛො මයං ජානාමාති භණන්තො නත්ථි, එවං විස්සුතා අහෙසුං.

එවං තෙසු අමතපරියෙසනං චරමානෙසු අම්හාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං අනුප්පත්තො. තෙපි පරිබ්බාජකා සකලජම්බුදීපං චරිත්වා-තිට්ඨතු අමතං, අන්තමසො පරියොසානපඤ්හවිස්සජ්ජනමත්තම්පි අලභන්තා පුනදෙව රාජගහං අගමංසු. "අථ ඛො ආයස්මා අස්සජි පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා"ති යාව තෙසං පබ්බජ්ජා තාව සබ්බං ඛන්ධකෙ ආගත

නයෙන විත්ථාරතො දට්ඨබ්බං. එවං පබ්බජිතෙසු තෙසු වීසු සහායකෙසු ආයස්මා සාරිපුත්තො අඩ්ඪමාසෙන සාවකපාරමීඤාණං සච්ඡාකාසි. සො යදා අස්සජිත්ථෙරෙන සද්ධිං එකවිහාරෙ වසති, තදා භගවතො උපට්ඨානං ගන්ත්වා අනන්තරං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති: 'පුබ්බාචරියො බො මෙ අයං ආයස්මා, එතමහං නිස්සාය භගවතො සාසනං අඤ්ඤාසි'න්ති ගාරවෙන; යදා පන අස්සජිත්ථෙරෙන සද්ධිං එකවිහාරෙ න වසති, තදා යස්සං දිසායං ථෙරො වසති තං දිසං ඔලොකෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතං[1] වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සති. තං දිස්වා කෙචි භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං: සාරිපුත්තො අග්ගසාවකො හුත්වා දිසං නමස්සති, අජ්ජාපි මඤ්ඤෙ බ්‍රාහ්මණදිට්ඨි අප්පහීනාති. අථ භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා තං කථාසල්ලාපං සුත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නංයෙව අත්තානං දස්සෙන්තො භික්ඛූ ආමන්තෙසි: 'කාය නුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නා'ති තෙ තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. තතො භගවා 'න භික්ඛවෙ සාරිපුත්තො දිසං නමස්සති, යං නිස්සාය සාසනං අඤ්ඤාසි. තං අත්තනො ආචරියං වන්දති නමස්සති සම්මානෙති, ආචරියපූජකො භික්ඛවෙ සාරිපුත්තො'ති වත්වා තත්ථ සන්නිපතිතානං ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ **යස්මා හි ධම්මං පුරිසො විජඤ්ඤා**ති යතො පුග්ගලා පිටකත්තයප්පභෙදං පරියත්තිධම්මං වා පරියත්තිං සුත්වා අධිගන්තබ්බං නවලොකුත්තරප්පභෙදං පටිවෙධධම්මං වා පුරිසො **විජඤ්ඤා** ජානෙය්‍ය වෙදෙය්‍ය; **යස්මා**තිපි පාඨො, සො එවත්ථො; **ඉන්දංව නං දෙවතා පූජයෙය්‍යා**ති යථා සක්කං දෙවානමින්දං වීසු දෙවලොකෙසු දෙවතා පූජෙන්ති, එවං සො පුග්ගලො තං පුග්ගලං කාලස්සෙව වුට්ඨාය උපාහනා ඔමුඤ්චනාදිං සබ්බං වත්තපටිවත්තං කරොන්තො පූජෙය්‍ය සක්කරෙය්‍ය ගරුකරෙය්‍ය, කිඞ්කාරණා? **සො පූජිතො**-පෙ-**පාතුකරොති ධම්මං** සො ආචරියො එවං පූජිතො **තස්මිං අන්තෙවාසිකම්හි පසන්නචිත්තො** පරියත්තිපටිවෙධවසෙන **බහුස්සුතො** දෙසනාවසෙනෙව පරියත්තිධම්මඤ්ච දෙසනං සුත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපත්තියා අධිගන්තබ්බං පටිවෙධධම්මඤ්ච පාතුකරොති, දෙසනාය වා පරියත්තිධම්මං උපමාවසෙන අත්තනා අධිගතපටිවෙධධම්මං පාතුකරොති. **තදට්ඨිකත්වාන නිසම්ම ධීරො**ති එවං පසන්නෙන ආචරියෙන පාතුකතං ධම්මං අට්ඨිකත්වාන සුණිත්වා උපධාරණසමත්ථතාය ධීරො පුරිසො; **ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජමානො**ති ලොකුත්තරධම්මස්ස අනුලොමත්තා අනුධම්මභූතං විපස්සනං භාවයමානො; **විඤ්ඤූ විභාවී නිපුණො ච හොතී**ති විඤ්ඤුතාසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය අධිගමෙන විඤ්ඤූ, විභාවෙත්වා පරෙසම්පි පාකටං කත්වා ඤාපනසමත්ථතාය විභාවී, පරමසුඛුමත්ථපටිවෙධිතාය නිපුණො ච හොති; **යො[2] තාදිසං භජතෙ අප්පමත්තො**ති යො[2] තාදිසං පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරං බහුස්සුතං අප්පමත්තො තප්පසාදනපරො හුත්වා භජති.

1. ම. පතිට්ඨිතෙන.　　2. සී. I. II. III. IV. V. සො.

එවං පණ්ඩිතාචරියසෙවනං පසංසිත්වා ඉදානි බාලාචරියසෙවනං නින්දන්තො **බුද්ධඤ්ච බාල**න්ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **බුද්ධ**න්ති බුද්ධෙන කායකම්මාදිනා සමන්නාගතං, පඤ්ඤ'භාවතො **බාලං**, **අනාගතත්ථ**න්ති අනධිගතපරියත්තිපටිවෙධත්ථං; **උසූයක**න්ති ඉස්සාමනකතාය අන්තෙවාසිකස්ස වුද්ධිං අසහමානං. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව පදතො, අධිප්පායතො පන යො බහුචීවරාදිලාභී ආචරියො අන්තෙවාසිකානං චීවරාදීනි න සක්කොති දාතුං, ධම්මදානෙ පන අතිච්චදුක්ඛා නන්තවචනමත්තම්පි න සක්කොති, එතෙහි බුද්ධතාදිධම්මෙහි සමන්නාගතත්තා තං බුද්ධං බාලං අනාගතත්ථං උසූයකං ආචරියමුපසෙවමානො "පූතිමච්ඡං කුසග්ගෙනා[a]"ති වුත්තනයෙන **සයම්පි** බාලො හොති. තස්මා **ඉධ** සාසනෙ කඤ්චි අප්පමත්තකම්පි පරියත්තිධම්මං පටිවෙධධම්මං වා **අවිභාවයිත්වා** ච **අවිජානිත්වා** ච **යස්ස** ධම්මෙසු කඞ්ඛා තං අතරිත්වා **මරණං උපෙතී**ති එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඉදානි තස්සෙවත්ථස්ස පාකටකරණත්ථං **යථා නරො**ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **ආපග**න්ති නදිං; **මහොදික**න්ති බහුදකං; **සලිල**න්ති ඉතො චිතො ච ගතං, **විත්ථිණ්ණ**න්ති වුත්තං හොති; **සරිත**න්තිපි පාඨො, සො එවත්ථො; **සීඝසොත**න්ති හාරහාරිකං, වෙගවතීති වුත්තං හොති; **කිං සො**ති එත්ථ 'සො වුය්හමානො'ති ඉමිනාව සොකාරෙන තස්ස නරස්ස නිද්දිට්ඨත්තා නිපාතමත්තො සොකාරො, කිං සූති වුත්තං හොති, යථා "න භවිස්සාමි නාම සො විනස්සිස්සාමි නාම සො"ති. **ධම්ම**න්ති පුබ්බෙ වුත්තං දුවිධමෙව; **අනිසාමයත්ථ**න්ති අනිසාමෙත්වා අත්ථං. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව පදතො. අධිප්පායතො පන **යථා**[1] කොචිදෙව නරො වුත්තප්පකාරං නදිං **ඔතරිත්වා** තාය නදියා **වුය්හමානො අනුසොතගාමී** සොතමෙව අනුගච්ඡන්තො[2] **පරෙ** පාරත්ථිකෙ **කිං සක්ඛ**ති පාරං නෙතුං, **සක්ඛතී**තිපි පාඨො, **තථෙව** දුවිධම්පි **ධම්මං** අජානන්තො පඤ්ඤාය **අවිභාවයිත්වා** බහුස්සුතානඤ්ච සන්තිකෙ අත්ථං අනිසාමෙත්වා **සයං** අවිභාවිතත්තා **අජානන්තො** අනිසාමිතත්තා ච **අවිතිණ්ණකඞ්ඛො පරෙ කිං සක්ඛති නිජ්ඣාපෙතුං** පෙක්ඛාපෙතුන්ති එවමස්ස අත්ථො දට්ඨබ්බො, "සො වත චුන්ද අත්තනා පලිපපලිපන්නො[b]"ති ආදිකඤ්චෙත්ථ සුත්තපදමනුස්සරිතබ්බං.

එවං බාලසෙවනාය බාලස්ස පරං නිජ්ඣාපෙතුං අසමත්ථතාය පාකටකරණත්ථං උපමං වත්වා ඉදානි "යො තාදිසං භජතෙ අප්පමත්තො"ති එත්ථ වුත්තස්ස පණ්ඩිතස්ස පරෙ නිජ්ඣාපෙතුං සමත්ථතාය පාකටකරණත්ථං **යථාපි නාව**න්ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **පියෙනා**ති[3] දබ්බිපදරෙන, **අරිත්තෙනා**ති වෙළුදණ්ඩෙන; **තත්ථා**ති තස්සං නාවායං; **තදුපායඤ්ඤූ**ති තස්සා නාවාය ආහරණපසාරණාදිඋපාය ජානනෙන මග්ගපටිපාදනෙන උපායඤ්ඤූ, සික්ඛිතසික්ඛතාය ලහුහත්ථතාය ච **කුසලො**, උප්පන්නුපද්දවපතිකාරසමත්ථතාය **මුතීමා. වෙදගූ**ති

---

1. න සො සක්ඛරති-ප. වා. 2. සී. අනුගච්ඡන්තො. 3. පා. පියෙනාති.

a. ජාතකපාළි. b. මජ්ඣිම සල්ලෙඛසු.

වෙදසඞ්ඛාතෙහි චතූහි මග්ගඤාණෙහි ගතො; **භාවිතත්තොති** තායෙව මග්ගභාවනාය භාවිතචිත්තො; **බහුස්සුතොති** පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව, **අවෙච්චධම්මොති** අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පනසභාවො; **සොතාවධානූපනිසූපපන්නොති** සොතඔදහනෙන ච මග්ගඵලානං උපනිස්සයෙන ච උපපන්නො. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. අධිප්පායයොජනාපි සක්කා පුරිමනයෙනෙව ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතා.

එවං පණ්ඩිතස්ස පරෙ නිජ්ඣාපෙතුං සමත්ථභාවපාකටකරණත්ථං උපමං වත්වා තස්සා පණ්ඩිතසෙවනාය නියොජෙන්තො **තස්මා හවෙති** ඉමං **අවසාන**ගාථමාහ. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: යස්මා උපනිස්සය**සම්පන්නා** පණ්ඩිතසෙවනෙන විසෙසං පාපුණන්ති **තස්මා හවෙ සප්පුරිසං භජෙථ**, කීදිසං සප්පුරිසං? **මෙධාවිනඤ්චෙව බහුස්සුතඤ්ච** පඤ්ඤාසම්පත්තියා ච මෙධාවිනං වුත්තප්පකාරෙන සුතද්වයෙන ච බහුස්සුතං, තාදිසං හි භජමානො තෙන භාසිතස්ස ධම්මස්ස **අඤ්ඤාය අත්ථං**, එවං ඤත්වා ච යථානුසිට්ඨං **පටිපජ්ජමානො** තාය පටිපත්තියා පටිවෙධවසෙන **විඤ්ඤාතධම්මො සො** මග්ගඵලනිබ්බාණප්පභෙදං ලොකුත්තර **සුඛං ලභෙථ** අධිගච්ඡෙය්‍ය පාපුණෙය්‍යාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං සමාපෙසි.

ධම්මසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 9.

කිංසීලොති කිංසීලසුත්තං. කා උප්පත්ති? ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස ගිහිසහායකො එකො ථෙරස්සෙව පිතුනො වඞ්ගන්තබ්‍රාහ්මණස්ස සහායස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො අහොසි. සො සට්ඨිකොටිඅධිකපඤ්චසතකොටිධනං පරිච්චජිත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සබ්බං බුද්ධවචනං පරියාපුණි. තස්ස ථෙරො බහුසො ඔවදිත්වා කම්මට්ඨානමදාසි. සො තෙන විසෙසං නාධිගච්ඡති. තතො ථෙරො 'බුද්ධවෙනෙය්‍යො එසො'ති ඤත්වා තං ආදාය භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා තං භික්ඛුං ආරබ්භ පුග්ගලං අනියාමෙත්වා **කිංසීලොති** පුච්ඡති. **අථස්ස** භගවා තතො පරං අභාසි.

තත්ථ **කිංසීලොති** කීදිසෙන වාරිත්තසීලෙන සමන්නාගතො, කීදිසපකතිකො වා; **කිංසමාචාරොති** කීදිසෙන චාරිත්තෙන යුත්තො; **කානි කම්මානි බ්‍රූහයන්ති** කානි කායකම්මාදීනි වඩ්ඪෙන්තො; **නරො සම්මා විනිට්ඨ'ස්සාති** අභිරතො නරො සාසනෙ සම්මා පතිට්ඨිතො භවෙය්‍ය; **උත්තමත්ථඤ්ච පාපුණෙති** සබ්බත්ථානං උත්තමං අරහත්තඤ්ච පාපුණෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

තතො භගවා 'සාරිපුත්තො අද්ධමාසූපසම්පන්නො සාවකපාරමිප්පත්තො, කස්මා ආදිකම්මිකපුථුජ්ජනපඤ්හං පුච්ඡතී'ති ආවජ්ජන්තො සද්ධිවිහාරිකං ආරබ්භාති ඤත්වා පුච්ඡාය වුත්තං චාරිත්තසීලං අවිභාවෙත්වාව තස්ස සප්පායවසෙන ධම්මං දෙසෙන්තො **වද්ධාපචායීති** ආදිමාහ. තත්ථ පඤ්ඤාවද්ධො ගුණවද්ධො ජාතිවද්ධො

වයොවද්ධොති චත්තාරො වද්ධා; ජාතියා හි දහරොපි බහුස්සුතො භික්ඛු අප්පස්සුතමහල්ලකභික්ඛූනමන්තරෙ බාහුසච්චපඤ්ඤාය වුද්ධත්තා **පඤ්ඤාවද්ධො**, තස්ස හි සන්තිකෙ මහල්ලකභික්ඛූපි බුද්ධවචනං පරියාපුණන්ති ඔවාදවිනිච්ඡයපඤ්හවිස්සජ්ජනානි ච පච්චාසිංසන්ති, තථා දහරොපි භික්ඛු අධිගමසම්පන්නො **ගුණවද්ධො** නාම, තස්ස හි ඔවාදෙ පතිට්ඨාය මහල්ලකාපි විපස්සනාගබ්භං ගහෙත්වා අරහත්තඵලං පාපුණන්ති, තථා දහරොපි රාජා ඛත්තියො මුද්ධාවසිත්තො බ්‍රාහ්මණො වා සෙසජනස්ස වන්දනාරහතො **ජාතිවද්ධො** නාම, සබ්බො පන පඨමජාතො **වයොවද්ධො** නාම. තත්ථ යස්මා පඤ්ඤාය සාරිපුත්තස්ස සදිසො නත්ථි ඨපෙත්වා භගවන්තං, තථා ගුණෙනපි අද්ධමාසෙන සබ්බසාවකපාරමීඤාණස්ස පටිවිද්ධත්තා, ජාතියාපි සො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ උප්පන්නො, තස්මා තස්ස භික්ඛුනො වයෙන සමානොපි සො ඉමෙහි තීහි කාරණෙහි එව වුද්ධො, ඉමස්මිං පනත්ථෙ පඤ්ඤාගුණෙහි එව වුද්ධභාවං සන්ධාය භගවා ආහ: **වද්ධාපචායීති**. තස්මා ඊදිසානං වුද්ධානං අපචිතිකරණෙන **වද්ධාපචායී**, තෙසමෙව වද්ධානං ලාභාදීසු උසූයාවිගමෙන **අනුසූයකො ච සියාති** අයං ආදිපාදස්ස අත්ථො. **කාලඤ්ඤූ චස්සාති** එත්ථ පන රාගෙ උප්පන්නෙ තස්ස විනොදනත්ථාය ගරූනං දස්සනං ගච්ඡන්තොපි කාලඤ්ඤූ, දොස-මොහ-කොසජ්ජෙ උප්පන්නෙ තස්ස විනොදනත්ථාය ගරූනං දස්සනං ගච්ඡන්තොපි කාලඤ්ඤූ, යතො එවං **කාලඤ්ඤූ චස්ස ගරූ**[1] **දස්සනාය**; **ධම්මිං කථන්ති** සමථවිපස්සනායුත්තං; **එරයිතන්ති** වුත්තං; **ඛණඤ්ඤූති** තස්සා කථාය ඛණවෙදී, දුල්ලභො වා අයං ඊදිසාය කථාය සවණක්ඛණොති ජානන්තො; **සුණෙය්‍ය සක්කච්චාති** තං කථං සක්කච්චං සුණෙය්‍ය, න කෙවලඤ්ච තමෙව, අඤ්ඤම්පි බුද්ධගුණාදිපටිසංයුත්තානි **සුභාසිතානි** සක්කච්චමෙව සුණෙය්‍යාති අත්ථො. 'කාලඤ්ඤූ චස්ස ගරූ[1] දස්සනායා'ති එත්ථ වුත්තනයඤ්ච අත්තනො උප්පන්නරාගාදිවිනොදනකාලඤ්ච ඤත්වාපි ගරූනං සන්තිකං ගච්ඡන්තො **කාලෙන ගච්ඡෙ ගරූනං සකාසං**, අහං කම්මට්ඨානිකො ධුතඞ්ගධරො චාති කත්වා න චෙතියවන්දනබොධියඞ්ගණභික්ඛාචාරමග්ගඅතිමජ්ඣන්තිකවෙලාදීසු යත්ථ කත්ථචි ඨිතං ආචරියං දිස්වා පරිපුච්ඡනත්ථාය උපසඞ්කමෙය්‍ය, සකසෙනාසනෙ පන අත්තනො ආසනෙ නිසින්නං වූපසන්තදරථං සල්ලක්ඛෙත්වා කම්මට්ඨානාදිවිධිපුච්ඡනත්ථං උපසඞ්කමෙය්‍යාති අත්ථො. එවං උපසඞ්කමන්තොපි ච **ථම්භං නිරංකත්වා නිවාතවුත්ති** ථද්ධභාවකරං මානං විනාසෙත්වා නීචවුත්ති පාදපුඤ්ඡනචොලකඡින්නවිසාණූසභඋද්ධටදාඨසප්පසදිසො හුත්වා උපසඞ්කමෙය්‍ය, අථ තෙන ගරුනා වුත්තං **අත්ථං ධම්මං**-පෙ-**සමාචරෙ ච**. **අත්ථන්ති** භාසිතත්ථං, **ධම්මන්ති** පාළිධම්මං, **සංයමන්ති** සීලං, **බ්‍රහ්මචරියන්ති** අවසෙසසාසනබ්‍රහ්මචරියං. **අනුස්සරෙ චෙව සමාචරෙ චාති** අත්ථං කපිතොකාසෙ අනුස්සරෙය්‍ය

1. සී, පා ගරූනං.

ධම්මං-සංයමං-බ්‍රහ්මචරියං කථිතොකාසෙ **අනුස්සරෙය්‍ය**, අනුස්සරණ
මත්තෙනෙව ච අතුස්සන්තො තං සබ්බම්පි **සමාචරෙ** සමාචරෙය්‍ය
සමාදාය වත්තෙය්‍ය, තෙසං භාවනං අත්තනි පවත්තෙන්තො උස්සුක්කං
කරෙය්‍යාති අත්ථො, එවං කරොන්තො හි කිච්චකරො හොති. තතො
පරඤ්ච ධම්මාරාමො ධම්මරතො ධම්මෙ ඨිතො ධම්මවිනිච්ඡයඤ්ඤූ
භවෙය්‍ය, සබ්බපදෙසු චෙත්ථ **ධම්මොති** සමථවිපස්සනා; ආරාමො
රතීති එකොව අත්ථො, ධම්මෙ ආරාමො අස්සාති=**ධම්මාරාමො**; ධම්මෙ
රතො න අඤ්ඤං පිහෙතීති=**ධම්මරතො**; **ධම්මෙ ඨිතො** ධම්මං පතිට්ඨා
වත්තනතො; ධම්මවිනිච්ඡයං ජානාති ඉදං උදයඤාණං ඉදං වය
ඤාණන්ති=**ධම්මවිනිච්ඡයඤ්ඤූ** එවරූපො අස්ස, අථ යායං රාජකථාදි
තිරච්ඡානකථා තරුණවිපස්සකස්ස බහිද්ධා රූපාදිසු අභිනන්දනුප්පාද
නෙන තං සමථවිපස්සනාධම්මං සන්දූසෙති, තස්මා ධම්මසන්දොසවාදොති
වුච්චති තං **නෙවාචරෙ ධම්මසන්දොසවාදං**, අඤ්ඤදත්ථු ආවාස
ගොචරාදිසප්පායානි සෙවන්තො **නියෙථ තච්ඡෙහි සුභාසිතෙහි**,
සමථවිපස්සනාපටිසංයුත්තානෙවෙත්ථ තච්ඡානි, තථාරූපෙහි සුභා
සිතෙහි **නියෙථ** නයෙය්‍ය, කාලං ඛෙපෙය්‍යාති අත්ථො. ඉදානි **ධම්ම**
සන්දොසවාදන්ති එත්ථ අතිසඞ්ඛෙපෙන වුත්තං සමථවිපස්සනායුත්තස්ස
භික්ඛුනො උපක්කිලෙසං පාකටං කරොන්තො තදඤ්ඤෙනපි උපක්කි
ලෙසෙන සද්ධිං **හස්සං[1] ජප්ප**න්ති ඉමං ගාථමාහ. **හාස**න්තිපි පාඨො
විපස්සකෙන හි භික්ඛුනා හසනීයස්මිං වත්ථුස්මිං මිහිතමත්තමෙව[2]
කාතබ්බං, නිරත්ථකකථා ජප්පො න භාසිතබ්බො, ඤාතිබ්‍යසනාදිසු
පරිදෙවො න කාතබ්බො, ඛාණුකණ්ටකාදිම්හිපි **මනොපදොසො**
න උප්පාදෙතබ්බො, **මායාකත**න්ති වුත්තා මායා, තිවිධං **කුහනං**
පච්චයෙසු **ගිද්ධි**, ජාති ආදීහි **මානො**, පච්චනීකසාතතාසඞ්ඛාතො
සාරම්භො, ඵරුසවචනලක්ඛණං **කක්කස්සං** රාගාදයො **කසාවා**, අධික
තණ්හාසඞ්ඛාතා **මුච්ඡා**ති ඉමෙ ච දොසා සුඛකාමෙන අඞ්ගාරකාසු විය
සුචිකාමෙන ගූථට්ඨානං විය ජීවිතුකාමෙන ආසිවිසාදයො විය ච
පහාතබ්බා, **හිත්වා** ච ආරොග්‍යමදාදිවිගමා **වීතමදෙන** චිත්තවික්ඛෙපා
භාවා **ඨිතත්තෙන චරිතබ්බං**, එවං පටිපන්නො හි සබ්බූපක්කිලෙස
පරිසුද්ධාය භාවනාය න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණාති තෙනාහ
භගවා: **හස්සං ජප්පං**-පෙ-**ඨිතත්තො**ති.

ඉදානි ය්වායං **හස්සං ජප්ප**න්ති ආදිනා නයෙන උපක්කිලෙසො
වුත්තො, තෙන සමන්නාගතො භික්ඛු යස්මා සාහසො හොති **අවීමංස**
කාරී, රත්තො රාගවසෙන දුට්ඨො දොසවසෙනෙව වත්තති,[3] පමත්තො ච
හොති කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසාතච්චකාරී, **තථාරූපස්ස** ච
'සුණෙය්‍ය සක්කච්ච සුභාසිතානී'ති ආදිනා නයෙන වුත්තො ඔවාදො
නිරත්ථකො, තස්මා ඉමස්ස සඞ්කිලෙසස්ස පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය
සුතාදිවුද්ධිපටිපක්ඛභාවං දස්සෙන්තො **විඤ්ඤාතසාරානී**ති ඉමං
ගාථමභාසි. තස්සත්ථො: යානි එතානි සමථවිපස්සනාපටිසංයුත්තානි

1. සී, I. හස්සං. 2. ම, හසිතමත්තමෙව. 3. සී. පා, ගච්ඡති,

සුභාසිතානි, තෙසං විජානනං සාරො: යදි විඤ්ඤාතානි සාධු, අථ සද්දමත්තමෙව ගහිතං, න කිඤ්චි කතං හොති, යෙන එතානි සුතමයෙන ඤාණෙන විඤ්ඤායන්ති තං **සුතං** එතඤ්ච සුතමයං ඤාණං **විඤ්ඤාතසමාධිසාරං**, තෙසු විඤ්ඤාතෙසු ධම්මෙසු යො **සමාධි** චිත්තස්සා වික්ඛෙපො තථත්තාය පටිපත්ති, අයමස්ස සාරො, න හි විජානනමත්තෙනෙව කොචි අත්ථො සිජ්ඣති; **යො** පනායං **නරො** රාගාදිවසෙන වත්තනතො **සාහසො**, කුසලානං ධම්මානං භාවනාය[1] අසාතච්චකාරිතාය **පමත්තො**, සො සද්දමත්තගාහී යෙව හොති, තෙන **තස්ස** අත්ථවිජානනාභාවතො සා සුභාසිතවිජානන **පඤ්ඤා** වා තථත්තාය පටිපත්තියා අභාවතො **සුතං** වා **න වඩ්ඪතීති**. එවං පමත්තානං සත්තානං පඤ්ඤාපරිහානිං සුතපරිහානිඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අප්පමත්තානං තදුභයසාරාධිගමනං දස්සෙන්තො ආහ: **ධම්මෙ ච යෙ**-පෙ-**සාරමජ්ඣගූති**. තත්ථ අරියප්පවෙදිතො ධම්මො නාම සමථවිපස්සනා ධම්මො, එකොපි හි බුද්ධො සමථවිපස්සනාධම්මං අදෙසෙත්වා පරිනිබ්බුතො නාම නත්ථි, තස්මා එතස්මිං **ධම්මෙ ච යෙ අරියප්පවෙදිතෙ රතා** නිරතා අප්පමත්තා සාතච්චානුයොගිනො, **අනුත්තරා තෙ වචසා මනසා ච කම්මනා**, තෙ චතුබ්බිධෙන වචීසුචරිතෙන තිවිධෙන මනොසුචරිතෙන තිවිධෙන කායසුචරිතෙන ච සමන්නාගතත්තා වචසා මනසා ච කම්මනා ච අනුත්තරා අවසෙසස්සත්තෙහි අසමා අග්ගා විසිට්ඨා, එත්තාවතා සද්ධිං පුබ්බභාගසීලෙන අරියමග්ගසම්පයුත්තං සීලං දස්සෙසි. එවං පරිසුද්ධසීලා තෙ **සන්තිසොරච්චසමාධිසණ්ඨිතා** සුතස්ස පඤ්ඤාය ච සාරමජ්ඣගූ, යෙ අරියප්පවෙදිතෙ ධම්මෙ රතා තෙ න කෙවලං වාචාදීහි අනුත්තරා හොන්ති, අපි ච ඛො පන සන්තිසොරච්චෙ **සමාධිම්හි** ච **සණ්ඨිතා** හුත්වා සුතස්ස පඤ්ඤාය ච සාරමජ්ඣගූ අධිගතා ඉච්චෙව වෙදිතබ්බා, ආසංසායං භූතවචනං, තත්ථ **සන්තීති** නිබ්බානං, **සොරච්චන්ති** සුන්දරෙ රතභාවෙන යථාභූතපටිවෙධිකා පඤ්ඤා, සන්තියා සොරච්චන්ති—**සන්තිසොරච්චං**, නිබ්බානාරම්මණාය මග්ගපඤ්ඤායෙතං අධිවචනං, **සමාධීති** තංසම්පයුත්තොපි මග්ගසමාධි, **සණ්ඨිතාති** තදුභයෙ පතිට්ඨිතා, **සුතපඤ්ඤානං සාරං** නාම අරහත්තඵලවිමුත්ති, විමුත්තිසාරං හි ඉදං බ්‍රහ්මචරියං.

එවමෙත්ථ භගවා ධම්මෙන පුබ්බභාගපටිපදං 'අනුත්තරා වචසා'ති ආදීහි සීලක්ඛන්ධං, සන්තිසොරච්චසමාධීහි පඤ්ඤාක්ඛන්ධසමාධික්ඛන්ධෙති තීහිපි ඉමෙහි ඛන්ධෙහි අපරභාගපටිපදඤ්ච දස්සෙත්වා සුතපඤ්ඤාසාරෙන අකුප්පවිමුත්තිං දස්සෙන්තො අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං සමාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ච සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලං පත්වා පුන නචිරස්සෙව අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසීති.

කිංසීලසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1, අභාවනාය-ප-වා,

2. 10.

උට්ඨහථාති උට්ඨානසුත්තං. කා උප්පත්ති? එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තො රත්තිං ජෙතවනවිහාරෙ වසිත්වා පුබ්බණ්හසමයං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පාචීනද්වාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා මිගාරමාතුපාසාදං අගමාසි දිවාවිහාරත්ථාය. ආචිණ්ණං කිරෙතං භගවතො රත්තිං ජෙතවනවිහාරෙ වසිත්වා මිගාරමාතුපාසාදෙ දිවාවිහාරූපගමනං, රත්තිඤ්ච මිගාරමාතුපාසාදෙ වසිත්වා ජෙතවනෙ දිවාවිහාරූපගමනං. කස්මා? ද්වින්නං කුලානං අනුග්ගහත්ථාය මහාපරිච්චාගගුණපරිදීපනත්ථාය ච. මිගාරමාතුපාසාදස්ස ච හෙට්ඨා පඤ්ච කූටාගාරගබ්භසතානි හොන්ති යෙසු පඤ්චසතා භික්ඛූ වසන්ති. තත්ථ යදා භගවා හෙට්ඨාපාසාදෙ වසති තදා භික්ඛූ භගවතො ගාරවෙන උපරිපාසාදං නාරුහන්ති. තං දිවසං පන භගවා උපරිපාසාදෙ කූටාගාරගබ්භං පාවිසි. තෙන හෙට්ඨාපාසාදෙ පඤ්චපි ගබ්භසතානි පඤ්චසතා භික්ඛූ පවිසිංසු. තෙ ච සබ්බෙව නවා හොන්ති අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං උද්ධතා උන්නළා පාකතින්ද්‍රියා, තෙ පවිසිත්වා දිවා දිවාසෙය්‍යං සුපිත්වා සායං වුට්ඨාය මහාතලෙ සන්නිපතිත්වා 'අජ්ජ භත්තග්ගෙ තුය්හං කිං අහොසි, ත්වං කත්ථ අගමාසී'ති, 'අහං ආවුසො කොසලරඤ්ඤො ඝරං, අහං අනාථපිණ්ඩිකස්ස, තත්ථ එවරූපො ච එවරූපො ච භොජනවිධි අහොසී'ති නානප්පකාරං ආමිසකථං කථෙන්තා උච්චාසද්දා මහාසද්දා අහෙසුං. භගවා තං සද්දං සුත්වා 'ඉමෙ මයා සද්ධිං වසන්තාපි එවං පමත්තා, අහො අයුත්තකාරිනො'ති මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ආගමනං චින්තෙසි. තාවදෙව ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවතො චිත්තං ඤත්වා ඉද්ධියා ආගම්ම පාදමූලෙ වන්දමානො යෙව අහොසි. තතො නං භගවා ආමන්තෙසි: 'එතෙ තෙ මොග්ගල්ලාන සබ්‍රහ්මචාරයො පමත්තා, සාධු තෙ සංවෙජෙහී'ති. එවං භන්තෙති ඛො සො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවතො පටිස්සුණිත්වා තාවදෙව ආපොකසිණං සමාපජ්ජිත්වා කරීසභූමියං[1] ඨිතං මහාපාසාදං තාවං විය මහාවාතො පාදඞ්ගුට්ඨකෙන කම්පෙසි සද්ධිං පතිට්ඨිතපථවිප්පදෙසෙන. අථ තෙ භික්ඛූ භීතා විස්සරං කරොන්තා සකසකචීවරානි ඡඩ්ඩෙත්වා චතූහි ද්වාරෙහි නික්ඛමිංසු. භගවා තෙසං අත්තානං දස්සෙන්තො අඤ්ඤෙන ද්වාරෙන ගන්ධකුටිං පවිසන්තො විය අහොසි. තෙ භගවන්තං දිස්වා වන්දිත්වා අට්ඨංසු. භගවා 'කිං භික්ඛවෙ භීතත්ථා'ති පුච්ඡි. තෙ 'අයං භන්තෙ මිගාරමාතුපාසාදො කම්පිතො චලිතො'ති ආහංසු. ජානාථ භික්ඛවෙ කෙනාති. න ජානාම භන්තෙති. අථ භගවා තුම්හාදිසානං භික්ඛවෙ මුට්ඨස්සතීනං අසම්පජානානං පමාදවිහාරීනං සංවෙගජනනත්ථං මොග්ගල්ලානෙන කම්පිතො'ති වත්වා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තමභාසි.

---

1. පා. කර (ජ)ඤ්ජභූමියං ම. ථද්ධභූමියං

තත්ථ **උට්ඨහථා**ති අලසභාවා උට්ඨහථ ඝටථ වායමථ මා කුසීතා හොථ; **නිසීදථා**ති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානානුයොගත්ථාය නිසීදථ; **කො අත්ථො සුපිතෙන වො**ති කො තුම්හාකං **අනුපාදපරි**නිබ්බාණත්ථාය පබ්බජිතානං සුපිතෙන අත්ථො, න හි සක්කා සුපන්තෙන කොචි අත්ථො පාපුණිතුං; **ආතුරානං හි කා නිද්දා සල්ලවිද්ධාන රුප්පත**න්ති යත්‍ර ච නාම අප්පකෙපි සරීරප්පදෙසෙ උට්ඨිතෙන චක්ඛුරොගාදිනා රොගෙන ආතුරානං එකඞ්ගුලමත්තම්පි පවිට්ඨෙන අයසල්ලඅට්ඨිසල්ලදන්තසල්ලවිසාණසල්ලකට්ඨසල්ලානං අඤ්ඤතරසල්ලෙන රුප්පමානානං මනුස්සානං නිද්දා නත්ථි, තත්ථ තුම්හාකං සකලචිත්තසරීරසන්තානං භජිත්වා උප්පන්නෙහි නානප්පකාරකිලෙසරොගෙහි ආතුරානං හි කා නිද්දා, රාගසල්ලාදීහි ච පඤ්චහි සල්ලෙහි අන්තොහදයං පවිසිය විද්ධානං **සල්ලවිද්ධාන රුප්පතං**.

එවං වත්වා පුන භගවා භීයොසොමත්තාය තෙ භික්ඛූ උස්සාහෙන්තො සංවෙජෙන්තො ච ආහ: **උට්ඨහථ**-පෙ-**වසානුගෙ**ති. තත්‍රායං සාධිප්පායයොජනා අත්ථවණ්ණනා: එවං කිලෙසසල්ලවිද්ධානං වො භික්ඛවෙ කාලො පබුජ්ඣිතුං. කිං කාරණං? **මණ්ඩපෙය්‍යමිදං** භික්ඛවෙ බ්‍රහ්මචරියං සත්ථා සම්මුඛීභූතො, ඉතො පුබ්බෙ පන වො දීඝරත්තං සුත්තං ගිරීසු සුත්තං නදීසු සුත්තං සමෙසු-විසමෙසු-රුක්ඛග්ගෙසුපි සුත්තං අදස්සනා අරියසච්චානං, තස්මා තස්සා නිද්දාය අන්තකිරියත්ථං උට්ඨහථ නිසීදථ දළ්හං සික්ඛථ සන්තියා. තත්ථ පුරිමපාදස්සත්ථො වුත්තනයො එව; දුතියපාදෙ පන **සන්තී**ති තිස්සො සන්තියො: අච්චන්තසන්ති තදඞ්ගසන්ති සම්මුතිසන්තීති, නිබ්බාණවිපස්සනාදිට්ඨිගතානමෙතං අධිවචනං, ඉධ පන අච්චන්තසන්ති නිබ්බාණං අධිප්පෙතං, තස්මා නිබ්බාණත්ථං **දළ්හං සික්ඛථ** අසිථිලපරක්කමා හුත්වා සික්ඛථාති වුත්තං හොති, කිං කාරණං? **මා වො පමත්තෙ විඤ්ඤාය මච්චුරාජා අමොහයිත්ථ වසානුගෙ** මා තුම්හෙ පමත්තා එතෙති එවං ඤත්වා මච්චුරාජපරියායනාමො මාරො වසානුගෙ අමොහයිත්ථ, යථා තස්ස වසං ගච්ඡථ එවං වසානුගෙ කරොන්තො මා අමොහයිත්ථාති වුත්තං හොති. යතො තස්ස වසං අනුපගච්ඡන්තා **යාය දෙවා මනුස්සා** ච සමප්පිතා, යාය දෙවා මනුස්සා ච **අපෙක්ඛා** රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බත්ථිකා තං රූපාදිං **සිතා** නිස්සිතා අල්ලීනා **හුත්වා තිට්ඨන්ති, තරථ** සමතික්කමථ **එතං** නානප්පකාරෙසු විසයෙසු විසටවිත්ථිණ්ණවිසාලත්තා[1] **විසත්තිකං** භවභොගතණ්හං, **ඛණො වො මා උපච්චගා** අයං තුම්හාකං සමණධම්මකරණක්ඛණො මා අතික්කමි, යෙසං හි අයං එවරූපො ඛණො අතික්කමති, යෙ ච ඉමං ඛණං අතික්කමන්ති, තෙ **ඛණාතීතා හි සොචන්ති නිරයම්හි සමප්පිතා** නිරස්සාදට්ඨෙන නිරයසඞ්ඛාතෙ චතුබ්බිධෙපි අපායෙ පතිට්ඨිතා 'අකතං වත නො කල්‍යාණ'න්ති ආදිනා නයෙන සොචන්ති.

---

1. විසටවිත්ථිණ්ණවිසල්ලත්තා-ප. ව.

එවං භගවා තෙ භික්ඛූ උස්සාහෙත්වා සංවෙජෙත්වා ච ඉදානි තෙසං තං පමාදවිහාරං ගරහිත්වා සබ්බෙව තෙ අප්පමාදෙ නියොජෙන්තො **පමාදො රජොති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **පමාදොති** සඞ්ඛෙපතො සති විප්පවාසො, සො චිත්තමලිනට්ඨෙන **රජො**, තං පමාදමනුපතිතො **පමාදානුපතිතො**, පමාදානුපතිතත්තා අපරාපරුප්පන්නො පමාදො එව සොපි **රජො**, නහි කදාචි පමාදො නාම අරජො අත්ථි. එතෙන කිං දීපෙති? මා තුම්හෙ 'දහරා තාව මයං පච්ඡා ජානිස්සාමා'ති විස්සාසමාපජ්ජිත්ථ, දහරකාලෙපි හි පමාදො රජො, මජ්ඣිමකාලෙපි-ථෙරකාලෙපි-පමාදානුපතිතත්තා මහාරජො සඞ්කාරකූටො එව හොති, යථා ඝරෙ එකදිවසිකො රජො එව වඩ්ඪමානො පන ගණවස්සිකො සඞ්කාරකූටො එව හොති, එවං සන්තෙපි පන පඨමවයෙ බුද්ධවචනං පරියාපුණිත්වා ඉතරවයෙසු සමණධම්මං කරොන්තො, පඨමවයෙ වා පරියාපුණිත්වා මජ්ඣිමවයෙ සුණිත්වා පච්ඡිමවයෙ සමණධම්මං කරොන්තොපි භික්ඛු පමාදවිහාරී න හොති අප්පමාදානුලොමපටිපදං පටිපන්නත්තා, යො පන සබ්බවයෙසු පමාදවිහාරී දිවාසෙය්‍යං ආමිසකථඤ්ච අනුයුත්තො සෙය්‍යථාපි තුම්හෙ, තස්සෙසො පඨමවයෙ පමාදො[1] රජො, ඉතරවයෙසු පමාදානුපතිතො මහාපමාදො ච මහාරජො එවාති. එවං තෙසං පමාදවිහාරං ගරහිත්වා අප්පමාදෙ නියොජෙන්තො ආහ: **අප්පමාදෙන විජ්ජාය අබ්බහෙ සල්ලමත්තනොති.** තස්සත්ථො: යස්මා එවමෙසො සබ්බදාපි පමාදො රජො, තස්මා සතිඅවිප්පවාසසඞ්ඛාතෙන **අප්පමාදෙන** ආසවානං ඛයඤාණසඞ්ඛාතාය ච **විජ්ජාය** පණ්ඩිතො කුලපුත්තො උද්ධරෙ **අත්තනො** හදයනිස්සිතං රාගාදිපඤ්චවිධං **සල්ල**න්ති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං සමාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සංවෙගමාපජ්ජිත්වා තමෙව ධම්මදෙසනං මනසිකරිත්වා පච්චවෙක්ඛමානා විපස්සනං ආරභිත්වා පඤ්චසතාපි තෙ භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසූති.

උට්ඨානසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 11.

කච්චි අභිණ්හසංවාසාති රාහුලසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවා සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා බොධිමණ්ඩතො අනුපුබ්බෙන කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තත්ථ රාහුලකුමාරෙන[2] 'දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහී'ති දායජ්ජං යාචිතො සාරිපුත්තත්ථෙරං ආණාපෙසි: රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙහීති. තං සබ්බං ඛන්ධකට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. එවං පබ්බජිතං පන රාහුලකුමාරං වුද්ධිප්පත්තං සාරිපුත්තත්ථෙරොව උපසම්පාදෙසි, මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අස්ස කම්මවාචාචරියො අහොසි. තං භගවා 'අයං කුමාරො ජාතිආදිසම්පන්නො, සො ජාති

1. බුද්ධවචනං පරියාපුණිත්වා පමාදො-ප. වං. 2. සී. I, II. & V. රාහුලෙන කුමාරෙන

ගොත්තකුලවණ්ණපොක්ඛරතාදීනි නිස්සාය මානං වා ජප්පං වා,[1] මා අකාසී'ති දහරකාලතො පභුති යාව න අරියභූමිං පාපුණි, තාව ඔවදන්තො අභිණ්හං ඉදං සුත්තමභාසි. තස්මා චෙතං සුත්තපරියොසානෙපි වුත්තං: ඉත්ථං සුදං භගවා ආයස්මන්තං රාහුලං ඉමාහි ගාථාහි අභිණ්හං ඔවදතීති.

තත්ථ පඨමගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: **කච්චි ත්වං රාහුල අභිණ්හං සංවාස**හෙතු ජාතිආදීනං අඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා න පරිභවසි **පණ්ඩිතං**, **ඤාණ**පදීපස්ස ධම්මදෙසනාදීපස්ස ච ධාරණතො **උක්කාධාරො මනුස්සානං කච්චි අපචිතො තව** කච්චි නිච්චං පූජිතො තයාති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං සන්ධාය භණති. එවං වුත්තෙන ආයස්මා රාහුලො 'නාහං භගවා නීචපුරිසො විය සංවාසහෙතු මානං වා ජප්පං වා කරොමී'ති දීපෙන්තො ඉමං පටිගාථමාහ: **නාහං අභිණ්හසංවාසාති**. සා උත්තානත්ථා එව.

තතො නං භගවා උත්තරිං ඔවදන්තො **පඤ්ච කාමගුණෙති** ආදිකා අවසෙසගාථායො ආහ. තත්ථ යස්මා පඤ්ච කාමගුණා සත්තානං පියරූපා පියජාතිකා අතිවිය සන්තෙහි ඉච්ඡිතා පත්ථිතා මනො ච නෙසං රමයන්ති, තෙ චායස්මා රාහුලො හිත්වා සද්ධාය ඝරා නික්ඛන්තො, න රාජාභිනීතො න චොරාභිනීතො න ඉණට්ටො න භයට්ටො න ආජීවිකාපකතො, තස්මා නං භගවා **පඤ්ච කාමගුණෙ හිත්වා පියරූපෙ මනොරමෙ සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මාති** සමුත්තෙජෙත්වා ඉමස්ස නෙක්ඛම්මස්ස අනුරූපාය පටිපත්තියා නියොජෙන්තො ආහ: **දුක්ඛස්සන්තකරො භවාති**.

තත්ථ සියා: නනු චායමායස්මා **දායජ්ජං** පත්ථෙන්තො බලක්කාරෙන පබ්බාජිතො, අථ කස්මා භගවා ආහ: '**සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මා**'ති. වුච්චතෙ: නෙක්ඛම්මාධිමුත්තත්තා, අයං හි ආයස්මා දීඝරත්තං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො, **පදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධස්ස** පුත්තං **උපරෙවතං** නාම සාමණෙරං දිස්වා **සඞ්ඛො** නාම නාගරාජා හුත්වා සත්ත දිවසෙ **දානං** දත්වා තථාභාවං පත්ථෙත්වා තතො පභුති **පත්ථනා**සම්පන්නො අභිනීහාරසම්පන්නො සතසහස්සකප්පෙ පාරමියො පූරෙත්වා අන්තිමභවං උප්පන්නො, එවං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තත්තඤ්චස්ස භගවා ජානාති, තථාගතබලඤ්ඤතරං හි එතං ඤාණං, තස්මා ආහ: **සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මාති**. අථවා දීඝරත්තං සද්ධායෙව ඝරා නික්ඛම්ම ඉදානි දුක්ඛස්සන්තකරො භවාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. ඉදානිස්ස ආදිතො පභුති වට්ටදුක්ඛස්සන්තකිරියාය පටිපත්තිං දස්සෙතුං[2] **මිත්තෙ භජස්සු කල්‍යාණෙති** ආදිමාහ. තත්ථ සීලාදීහි අධිකා **කල්‍යාණමිත්තා** නාම, තෙ භජන්තො හිමවන්තං නිස්සාය මහාසාලා මූලාදීහි විය සීලාදීහි වඩ්ඪති, තෙනාහ: **මිත්තෙ භජස්සු කල්‍යාණෙති**. **පන්තඤ්ච[3] සයනාසනං විවිත්තං අප්පනිග්ඝොසන්ති** යඤ්ච සයනාසනං පන්තං දූරං

1. සී. I & V. චෙතං ඉධ 2. සී. V. දෙසෙතුං. 3. පත්ථඤ්ච-ප. වං.

විවිත්තං අප්පකිණ්ණං අප්පනිග්ඝොසං, යත්ථ මිගසූකරාදිසද්දෙන අරඤ්ඤසඤ්ඤා උප්පජ්ජති, තථාරූපං සයනාසනඤ්ච භජස්සු; **මත්තඤ්ඤූ හොහි භොජනෙති** පමාණඤ්ඤූ හොහි, පටිග්ගහණමත්තං පරිභොගමත්තඤ්ච ජානාහීති අත්ථො. තත්ථ පටිග්ගහණමත්තඤ්ඤුනා දෙය්‍යධම්මෙ අප්පෙ දායකෙපි අප්පං දාතුකාමෙ අප්පමෙව ගහෙතබ්බං, දෙය්‍යධම්මෙ අප්පෙ දායකෙ පන බහුං දාතුකාමෙපි අප්පමෙව ගහෙතබ්බං, දෙය්‍යධම්මෙ පන බහුතරෙ දායකෙ අප්පං දාතුකාමෙ අප්පමෙව ගහෙතබ්බං, දෙය්‍යධම්මෙපි බහුතරෙ දායකෙ බහුං දාතුකාමෙ අත්තනො බලං ජානිත්වා ගහෙතබ්බං, අපිච මත්තා යෙව වණ්ණිතා භගවතාති පරිභොගමත්තඤ්ඤුනා පුත්තමංසං විය අක්ඛබ්භඤ්ජනමිව ච යොනිසො මනසි කරිත්වා භොජනං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති. එවමිමාය ගාථාය බ්‍රහ්මචරියස්ස උපකාරභූතාය කල්‍යාණමිත්තසෙවාය නියොජෙත්වා සෙනාසනභොජනමුඛෙන ච පච්චයපරිභොගසීලං සමාදපෙත්වා ඉදානි යස්මා චීවරාදිසු තණ්හාය මිච්ඡාආජීවො හොති තස්මා තං පටිසෙධෙත්වා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙන්තො **චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ චාති** ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ **පච්චයෙති** ගිලානපච්චයෙ; **එතෙසූති** එතෙසු චතූසු චීවරාදිසු භික්ඛූනං තණ්හුප්පාදවත්ථූසු, **තණ්හං මාකාසීති** හිරිකොපීනපටිච්ඡාදනාදිඅත්ථමෙතෙ චත්තාරො පච්චයා නිච්චාතුරානං පුරිසානං පතිකාරභූතා, ජජ්ජරසරසොසවිමස්ස අතිදුබ්බලස්ස කායස්ස උපත්ථම්භභූතාති ආදිනා නයෙන ආදීනවං පස්සන්තො තණ්හං මා ජනෙසි, අජනෙන්තො අනුප්පාදෙන්තො විහරාහීති වුත්තං හොති. කිං කාරණං? **මා ලොකං පුනරාගමි** එතෙසු හි තණ්හං කරොන්තො තණ්හාය ආකඩ්ඪියමානො පුනපි ඉමං ලොකං ආගච්ඡති, සො ත්වං එතෙසු තණ්හං මාකාසි, එවං සන්තෙ න පුන ඉමං ලොකං ආගමිස්සසීති.

එවං වුත්තෙන ආයස්මා රාහුලො 'චීවරෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා'ති චීවරපටිසංයුත්තානි ද්වෙ ධුතඞ්ගානි සමාදියි: පංසුකූලිකඞ්ගඤ්ච තෙචීවරිකඞ්ගඤ්ච, 'පිණ්ඩපාතෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා'ති පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තානි පඤ්ච ධුතඞ්ගානි සමාදියි: පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං එකාසනිකඞ්ගං සපදානචාරිකඞ්ගං පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගං ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගන්ති, 'සෙනාසනෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා'ති සෙනාසනපටිසංයුත්තානි ඡ ධුතඞ්ගානි සමාදියි: ආරඤ්ඤකඞ්ගං අබ්භොකාසිකඞ්ගං රුක්ඛමූලිකඞ්ගං යථාසන්ථතිකඞ්ගං සොසානිකඞ්ගං නෙසජ්ජිකඞ්ගන්ති, 'ගිලානපච්චයෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා'ති සබ්බපච්චයෙසු යථාලාභං යථාබලං යථාසාරුප්පන්ති තීහි සන්තොසෙහි සන්තුට්ඨො අහොසි, යථා තං සුවචො කුලපුත්තො පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනින්ති.

එවං භගවා ආයස්මන්තං රාහුලං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙත්වා ඉදානි අවසෙසසීලෙ සමථවිපස්සනාසු ච සමාදපෙතුං **සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මින්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මින්ති**

එත්ථ භවස්සූති පාඨසෙසො, **භවාති** අනන්තරපාදෙන වා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, තථා දුතියපාදෙ, **එවමෙතෙහි** ද්වීහි වචනෙහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ ඉන්ද්‍රියසංවරසීලෙ ච සමාදපෙසි; පාකටවසෙන **චෙත්ථ පඤ්චින්ද්‍රියානි** වුත්තානීති, ලක්ඛණතො පන ඡට්ඨම්පි වුත්තංයෙව හොතීති වෙදිතබ්බං, **සති කායගතා ත්‍යත්ථූති** එවං චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ පතිට්ඨිතස්ස තුය්හං චතුධාතුවවත්ථානචතුබ්බිධසම්පජඤ්ඤආනාපානසතිආහාරෙපටික්කූලසඤ්ඤාභාවනාදිභෙදා කායගතාසති අත්ථු භවතු භාවෙහි තන්ති අත්ථො; **නිබ්බිදාබහුලො භවාති** සංසාරවට්ටෙ උක්කණ්ඨනබහුලො සබ්බලොකෙ අනභිරතසඤ්ඤී හොහීති අත්ථො. එත්තාවතා නිබ්බෙධභාගියං උපචාරභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි **අප්පනා**භූමිං දස්සෙන්තො **නිමිත්තං පරිවජ්ජෙහීති** ආදිමාහ. තත්ථ **නිමිත්ත**න්ති රාගට්ඨානියං සුභනිමිත්තං, තෙනෙව තං පරතො විසෙසෙන්තො ආහ: **සුභං රාගූපසංහිත**න්ති. **පරිවජ්ජෙහීති** අමනසිකාරෙන පරිච්චජාහි. **අසුභාය චිත්තං භාවෙහීති** යථා සවිඤ්ඤාණකෙ අවිඤ්ඤාණකෙ වා කායෙ අසුභභාවනා සම්පජ්ජති, එවං චිත්තං භාවෙහි; **එකග්ගං සුසමාහිත**න්ති උපචාරසමාධිනා එකග්ගං අප්පනාසමාධිනා සුසමාහිතං, යථා තෙ ඊදිසං චිත්තං හොති තථා තං භාවෙහීති අත්ථො. එවමස්ස **අප්පනා**භූමිං දස්සෙත්වා විපස්සනං දස්සෙන්තො **අනිමිත්ත**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහීති** එවං නිබ්බෙධභාගියෙන සමාධිනා සමාහිතචිත්තො විපස්සනං භාවෙහීති වුත්තං හොති, විපස්සනා හි 'අනිච්චානුපස්සනාඤාණං නිච්චනිමිත්තතො විමුච්චතී'ති අනිමිත්තො විමොක්ඛො[a]'ති ආදිනා නයෙන රාගනිමිත්තාදීනං වා අග්ගහණෙන අනිමිත්තවොහාරං ලභති, යථාහ: "සො ඛ්වාහං ආවුසො සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා අනිමිත්තං චෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහරාමි, තස්ස මය්හං ආවුසො ඉමිනා විහාරෙන විහරතො නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං හොතී[b]"ති. **මානානුසයමුජ්ජහාති** ඉමාය අනිමිත්තභාවනාය අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභිත්වා "**අනිච්චසඤ්ඤිනො** මෙඝිය **අනත්තසඤ්ඤා** සණ්ඨාති **අනත්තසඤ්ඤී** අස්මිමානසමුග්ඝාතං පාපුණාතී"ති එවමාදිනා අනුක්කමෙන මානානුසයං උජ්ජහ පජහ, පරිච්චජාති අත්ථො; **තතො මානාභිසමයා උපසන්තො චරිස්සසීති** අථෙවං අරියමග්ගෙන මානස්ස අභිසමයා ඛයා වයා පහානා පටිනිස්සග්ගා උපසන්තො නිබ්බුතො සීතිභූතො සබ්බදරථපරිළාහවිරහිතො යාව න අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි, තාවසඤ්ඤතා නිමිත්තාප්පණිහිතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ඵලසමාපත්තිවිහාරෙන චරිස්සසි විහරිස්සසීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තතො පරං **ඉත්ථං සුදං භගවාති** ආදි සඞ්ගීතිකාරකානං වචනං. තත්ථ **ඉත්ථං සුද**න්ති ඉත්ථං සුදං, එවමෙවාති වුත්තං හොති. සෙසමුත්තානත්ථමෙව, එවං ඔවදියමානො වායසමා,

a. පටිසම්භිදාමග්ග-විමොක්ඛකථා. c. අඞ්ගුත්තරනි. නවකනිපාත; සම්බොධිවග්ග
·q මොග්ගල්ලානසංයුත්ත; සළායතනවග්ග පඨමසුත්ත; 1. ඉං-ඉදානිවිපස්සනං

රාහුලො පරිපාකගතෙසු විමුත්තිපරිපාචනීයෙසු ධම්මෙසු චූළරාහුලො වාදසුත්තපරියොසානෙ අනෙකෙහි දෙවතාසහස්සෙහි සද්ධිං අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

රාහුලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 12.

එවං මෙ සුතන්ති නිග්‍රොධකප්පසුත්තං, වඞ්ගීසසුත්තන්තිපි වුච්චති. කා උප්පත්ති? අයමෙව, යාස්ස නිදානෙ වුත්තා. තත්ථ එවං මෙති ආදීනි වුත්තත්ථානෙව, යතො තානි අඤ්ඤානි ච තථාවිධානි ඡඩ්ඩෙත්වා අවුත්තනයමෙව වණ්ණයිස්සාම. අග්ගාලවෙ චෙතියෙති ආළවියං අග්ගචෙතියෙ; අනුප්පන්නෙ හි භගවති අග්ගාලව-ගොතමකාදීනි අනෙකානි චෙතියානි අහෙසුං යක්ඛනාගාදීනං භවනානි, තානි උප්පන්නෙ භගවති මනුස්සා විනාසෙත්වා විහාරෙ අකංසු තෙනෙව ච නාමෙන වොහරිංසු, තතො අග්ගාලවචෙතියසඞ්ඛාතෙ විහාරෙ විහරතීති වුත්තං හොති. ආයස්මතො වඞ්ගීසස්සාති එත්ථ ආයස්මාති පියවචනං, වඞ්ගීසොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, සො ජාතිතො පභුති එවං වෙදිතබ්බො:

සො කිර පරිබ්බාජකස්ස පුත්තො පරිබ්බාජිකාය කුච්ඡිම්හි ජාතො අඤ්ඤතරං විජ්ජං ජානාති, යස්සානුභාවෙන ඡවසීසං ආකොටෙත්වා සත්තානං ගතිං ජානාති. මනුස්සාපි සුදං අත්තනො ඤාතීනං කාලකතානං සුසානතො සීසානි ආනෙත්වා තං තෙසං ගතිං පුච්ඡන්ති, සො 'අසුකනිරයෙ නිබ්බත්තො අසුකමනුස්සලොකෙ'ති වදති. තෙ තෙන විම්හිතා තස්සෙව බහුං ධනං දෙන්ති. එවං සො සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි. සො සතසහස්සකප්පං පූරිතපාරමී අභිනීහාරසම්පන්නො පඤ්චහි පුරිසසහස්සෙහි පරිවුතො ගාමනිගම රාජධානිසු විචරන්තො සාවත්ථිං අනුප්පත්තො. තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථියං විහරති. සාවත්ථිවාසිනො පුරෙභත්තං දානං දත්වා පච්ඡාභත්තං සුනිවත්ථා සුපාරුතා පුප්ඵගන්ධාදීනි[1] ගහෙත්වා ධම්ම සවණත්ථාය ජෙතවනං ගච්ඡන්ති. සො තෙ දිස්වා මහාජනකායො කුහිං ගච්ඡතීති පුච්ඡි. අථස්ස තෙ ආචික්ඛිංසු: බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, සො බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තත්ථ ගච්ඡාමාති, සොපි තෙහි සද්ධිං සපරිවාරො ගන්ත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං භගවා ආමන්තෙසි: කිං වඞ්ගීස ජානාසි කිර ත්වං විජ්ජං යාය සත්තානං ඡවසීසානි ආකොටෙත්වා ගතිං පවෙදෙසී'ති. 'එවං භො ගොතම ජානාමී'ති. භගවා නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සීසං ආහරාපෙත්වා දස්සෙසි, සො තම්පි ආකොටෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සීසං භො ගොතමාති ආහ. එවං සබ්බගති නිබ්බත්තානං සීසානි දස්සෙසි, සොපි තථෙව ඤත්වා ආරොචෙසි.

---

1. සී. I, II, & v. ම. පුප්ඵගන්ධාදීනි.

අත්ථස්ස භගවා ඛීණාසවසීසං දස්සෙසි; සො පුනප්පුන ආකොටෙත්වා න අඤ්ඤාසි. තතො භගවා 'අවිසයො තෙ එත්ථ වඞ්ගීස මමෙවෙසො විසයො, ඛීණාසවස්ස සීසන්ති වත්වා ඉමං ගාථං අභාසි:

"ගතී මිගානං පවනං ආකාසො පක්ඛිනං ගති,
විභවො ගති ධම්මානං නිබ්බානං අරහතො ගතී[a]"ති.

වඞ්ගීසො ගාථං සුත්වා 'ඉමං මෙ භො ගොතම විජ්ජං දෙහී'ති ආහ. භගවා 'නායං විජ්ජා අපබ්බජිතානං සම්පජ්ජතී'ති ආහ. සො 'පබ්බාජෙත්වා වා මං භො ගොතම යං වා ඉච්ඡසි තං කත්වා ඉමං විජ්ජං දෙහී'ති ආහ. තදා ච භගවතො නිග්‍රොධකප්පත්ථෙරො සමීපෙ හොති, තං භගවා ආණාපෙසි: 'තෙන හි නිග්‍රොධකප්ප ඉමං පබ්බාජෙහී'ති. සො තං පබ්බාජෙත්වා තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. වඞ්ගීසො අනුපුබ්බෙන පටිසම්භිදාප්පත්තො අරහා අහොසි. එතදග්ගෙ ච භගවතා නිද්දිට්ඨො: 'එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං පටිභානවන්තානං යදිදං වඞ්ගීසො[b]"ති.

එවං සමුදාගතස්ස ආයස්මතො වඞ්ගීසස්ස **උපජ්ඣායො** වජ්ජාවජ්ජාදිඋපනිජ්ඣායනෙන එවං ලද්ධවොහාරො **නිග්‍රොධකප්පො** නාම ථෙරො. **කප්පොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං, නිග්‍රොධමූලෙ පන අරහත්තං අධිගතත්තා **නිග්‍රොධකප්පොති** භගවතා වුත්තො, තතො තං භික්ඛූපි එවං වොහරන්ති; සාසනෙ ථිරභාවං පත්තොති **ථෙරො**. **අග්ගාළවෙ චෙතියෙ අචිරපරිනිබ්බුතො හොතීති** තස්මිං චෙතියෙ අචිරපරිනිබ්බුතො හොති; **රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්සාති** ගණම්හා වූපකට්ඨත්තා[1] රහොගතස්ස කායෙන පටිසල්ලීනස්ස චිත්තෙන තෙහි තෙහි විසයෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලීනස්ස; **එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදීති** ඉමිනා ආකාරෙන විතක්කො උප්පජ්ජි, කස්මා පන උදපාදීති? අසම්මුඛත්තා දිට්ඨාසෙවනත්තා ච, අයං හි තස්ස පරිනිබ්බානකාලෙ න සම්මුඛො අහොසි. දිට්ඨපුබ්බඤ්ච තෙනස්ස හත්ථකුක්කුච්චාදිපුබ්බාසෙවනං, තාදිසඤ්ච අඛීණාසවානම්පි හොති, ඛීණාසවානම්පි පුබ්බපරිචයෙන, තථා හි පිණ්ඩොලභාරද්වාජො පච්ඡාභත්තං දිවාවිහාරත්ථාය උදෙනස්ස උය්‍යානමෙව ගච්ඡති, පුබ්බෙ රාජා හුත්වා තත්ථ පරිචාරෙසීති ඉමිනා පුබ්බපරිචයෙන, ගවම්පතිත්ථෙරො තාවතිංසභවනෙ සුඤ්ඤං දෙවවිමානං ගච්ඡති දෙවපුත්තො හුත්වා තත්ථ පරිචාරෙසීති ඉමිනා පුබ්බපරිචයෙන, පිලින්දිවච්ඡො භික්ඛූ වසලවාදෙන සමුදාචරති අබ්බොකිණ්ණානි පඤ්ච ජාතිසතානි බ්‍රාහ්මණො හුත්වා තථා අභාසීති ඉමිනා පුබ්බපරිචයෙන; තස්මා අසම්මුඛත්තා දිට්ඨාසෙවනත්තා චස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි: **පරිනිබ්බුතො නු ඛො මෙ උපජ්ඣායො උදාහු නො පරිනිබ්බුතොති**. තතො පරං උත්තානත්ථමෙව. **එකංසං විවරං කථාති** එත්ථ පන පුන සණ්ඨාපනෙන එවං

a. පරිවාරපාළි ගාථාසඞ්ගණිකා. b. අංගුත්තරනි-එතදග්ගපාළි.

1. ඉං. සි I & v-රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්සාති ගණම්හා වූපකට්ඨත්තා-ඉති ඌනං

වුත්තං, **එකංස**න්ති ච වාමංසං පාරුපිත්වා ඨිතස්සෙතං අධිවචනං, යතො යථා වාමංසං පාරුපිත්වා ඨිතං හොති තථා චීවරං **කත්වාති** එවමස්ස **අත්ථො** වෙදිතබ්බො. සෙසං පාකටමෙව.

අනොමපඤ්ඤන්ති ඔමං වුච්චති පරිත්තං ලාමකං, න ඔමපඤ්ඤං මහාපඤ්ඤන්ති **අත්ථො**; **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති පච්චක්ඛමෙව; ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙති වා අත්ථො; **විචිකිච්ඡාන**න්ති එවරූපානං පරිවිතක්කානං; **ඤාතොති** පාකටො; **යසස්සී**ති ලාභපරිවාරසම්පන්නො; **අභිනිබ්බුතත්තොති** ගුත්තචිත්තො අපරිඩය්හමානචිත්තො වා; **තයා කත**න්ති නිග්‍රොධමූලෙ නිසින්නත්තා නිග්‍රොධකප්පොති වදතා තයා කතන්ති, යථා අත්තනා උපලක්ඛිතං තථා භණති, භගවා පන න නිසින්නත්තා එව තං තථා ආලපි අපි ච ඛො තත්ථ අරහත්තං පත්තත්තා; **බ්‍රාහ්මණස්සාති** ජාතිං සන්ධාය **භණති**, සො කිර බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලා පබ්බජිතො; **නමස්සං අචරීති** නමස්සමානො විහාසි; **මුත්‍යපෙක්ඛොති** නිබ්බානසඞ්ඛාතං මුත්තිං අපෙක්ඛමානො, නිබ්බානං පත්ථෙන්තොති වුත්තං හොති; **දළ්හධම්මදස්සීති** භගවන්තං ආලපති, **දළ්හධම්ම**න්ති නිබ්බානං අභිජ්ජනට්ඨෙන, තඤ්ච භගවා දසෙසති, තස්මා තං දළ්හධම්මදස්සීති ආහ. **සක්කාති**පි භගවන්තමෙව කුලනාමෙන ආලපති; **මයම්පි සබ්බෙ**ති නිරවසෙසපරිසං සඞ්ගණ්හිත්වා අත්තානං දසෙසන්තො භණති; **සමන්තචක්ඛූති**පි භගවන්තමෙව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙනාලපති; **සමවට්ඨිතාති** සම්මා අවට්ඨිතා ආභොගං කත්වා ඨිතා; **නොති** අම්හාකං **සවණායාති** ඉමස්ස පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණසවණත්ථාය; **සොතාති** සොතින්ද්‍රියානි; **ත්වං නො සත්ථා ත්වමනුත්තරොසීති** ථුතිවචනමත්ත මෙවෙතං, **ඡින්දෙව නො විචිකිච්ඡ**න්ති අකුසලවිචිකිච්ඡාය නිබ්බිචිකිච්ඡො සො විචිකිච්ඡාපතිරූපකං පන තං පරිවිතක්කං **සන්ධාය**෴ෙව මාහ; **බ්‍රූහි මෙත**න්ති බ්‍රූහි මෙ එතං යං මයා යාචිතොසි 'තං සාවකං සක්ක මයම්පි **සබ්බෙ** අඤ්ඤාතුමිච්ඡාමා'ති බ්‍රුවන්තො ච තං බ්‍රාහ්මණං **පරිනිබ්බුතං වෙදය භූරිපඤ්ඤ** මජ්ඣෙව නො භාස පරිනිබ්බුතං ඤත්වා මහාපඤ්ඤ භගවා මජ්ඣෙව අම්හාකං සබ්බෙසං භාස **යථා සබ්බෙව** මයං ජානෙය්‍යාම; **සක්කොව දෙවානංව සහස්සනෙත්තොති** ඉදං පන ථුතිවචනමෙව, **අපිචස්ස අයං අධිප්පායො**: යථා **සක්කො සහස්ස** නෙත්තො දෙවානං **මජ්ඣෙ** තෙහි **සක්කච්චං සම්පටිච්ඡිතවචනො** භාසති එවං **අම්හාකං මජ්ඣෙ අම්හෙහි සම්පටිච්ඡිතවචනො භාසාති**. **යෙ කෙචීති ඉමම්පි** ගාථං භගවන්තං ථුනන්තො යෙව වත්ථුකාමතං ජනෙන්තො **භණති**. තස්සත්ථො: **යෙ කෙචි** අභිජ්ඣාදයො **ගන්ථා** තෙසං අප්පහානෙ මොහවිචිකිච්ඡානං පහාණාභාවතො **මොහමග්ගාති** ච **අඤ්ඤාණපක්ඛාති** ච **විචිකිච්ඡට්ඨානාති** ච වුච්චන්ති, **සබ්බෙ තෙ තථාගතං පත්වා** තථාගතස්ස දෙසනාබලෙන විද්ධංසිතා හොන්ති න සන්ති, කිං කාරණං? **චක්ඛුං හි එතං පරමං නරානං** යස්මා තථාගතො සබ්බගන්ථවිධමනපඤ්ඤාචක්ඛුජනනතො නරානං පරමං චක්ඛූති වුත්තං හොති. **නො චෙ හි ජාතූති ඉමම්පි** ගාථං ථුනන්තො

යෙව වත්තුකාමතං ජනෙන්තො ච භණති. තත්ථ **ජාතූති** ඒකංසවචනං **පුරිසොති** භගවන්තං සන්ධායාහ; **ජොතිමන්තොති** පඤ්ඤාජොතිසම්පන්නා සාරිපුත්තාදයො, ඉදං වුත්තං හොති: යදි භගවා යථා පුරත්ථිමාදිභෙදො වාතො අබ්භඝනං විහන්ති, එවං දෙසනාවෙගෙන කිලෙසෙ විහනෙය්‍ය. තථා යථා අබ්භඝනෙ නිවුතො ලොකො තමොව හොති එකන්ධකාරො, එවං අඤ්ඤාණනිවුතොපි තමොවස්ස, යෙපි ඉමෙදානි ජොතිමන්තො ඛායන්ති සාරිපුත්තාදයො, **තෙපි න තපෙය්‍යුන්ති**. **ධීරා ච**ාති ඉමම්පි ගාථං පුරිමනයෙනෙව භණති. තස්සත්ථො: ධීරා ච පණ්ඩිතා පුරිසා **පජ්ජොතකරා** භවන්ති පඤ්ඤාපජ්ජොතං උප්පාදෙන්ති, තස්මා අහං **තං වීර** පධානවිරියසමන්නාගත භගවා **තථෙව මඤ්ඤෙ** ධීරොති ච පජ්ජොතකරොත්වෙව ච මඤ්ඤාමි, මයං හි විපස්සිනං සබ්බධම්මෙ යථාභූතං පස්සන්තං භගවන්තං **ජානන්තා** එවං **උපාගමම්හා**, තස්මා **පරිසාසු නො ආවිකරොහි කප්පං** නිග්‍රොධකප්පං ආවිකර=පෙ-පකාසෙහීති. **ඛිප්පන්ති** ඉමම්පි ගාථං පුරිමනයෙනෙව භණති තස්සත්ථො: **ඛිප්පං ගිරං එරය** ලහුං අවිරායමානො වචනං භාස වග්ගුං මනොරමං භගවා, යථා සුවණ්ණහංසො ගොචරපරික්කන්තො ජාතස්සරවනසණ්ඩං දිස්වා ගීවං **පග්ගය්හ** උත්තාරෙත්වා රත්තතුණ්ඩෙන සනිකං අතරමානො **වග්ගුං** ගිරං නිකූජති නිච්ඡාරෙති, එවමෙව ත්වම්පි **සනිකං නිකූජ** ඉමිනා මහාපුරිසලක්ඛණඤ්ඤතරෙන **බින්දුස්සරෙන සුවිකප්පිතෙන** සුට්ඨුවිකප්පිතෙන අභිසඞ්ඛතෙන, එතෙ මයං **සබ්බෙව උජ්ජුගතා** අවික්ඛිත්තමානසා හුත්වා තව නිකූජිතං **සුණොමා**ති. **පහීනජාතිමරණ**න්ති ඉමම්පි ගාථං පුරිමනයෙනෙව භණති. තත්ථ න සෙසෙසීති=**අසෙසො**, තං **අසෙසං**, සොතාපන්නාදයො විය කිඤ්චි අසෙසෙත්වා **පහීනජාතිමරණ**න්ති වුත්තං හොති; **නිග්ගය්හා**ති සුට්ඨු යාචිත්වා නිබන්ධිත්වා; **ධොන**න්ති ධුතසබ්බපාපං; **වදෙස්සාමී**ති කථාපෙස්සාමි **ධම්මං**. **න කාමකාරො හි පුථුජ්ජනාන**න්ති පුථුජ්ජනානමෙව හි කාමකාරො නත්ථි, යං පත්ථෙන්ති ඤාතුං වා වත්තුං වා තං න සක්කොන්ති; **සඞ්ඛෙය්‍යකාරො ච තථාගතාන**න්ති තථාගතානං පන වීමංසකාරො පඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමා කිරියා, තෙ යං පත්ථෙන්ති ඤාතුං වා වත්තුං වා තං සක්කොන්තීති අධිප්පායො. ඉදානි තං සඞ්ඛෙය්‍යකාරං පකාසෙන්තො **සම්පන්නවෙය්‍යාකරණ**න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: තථා හි තව භගවා **ඉදං සමුජ්ජුපඤ්ඤස්ස** තත්ථ තත්ථ **සමුග්ගහීතං** වුත්තං පවත්තිතං සම්පන්නං වෙය්‍යාකරණං '**ස**න්තතිමහාමත්තො සත්තතාලමත්තං අබ්භුග්ගන්ත්වා පරිනිබ්බායිස්සති, සුප්පබුද්ධො සක්කො සත්තමෙ දිවසෙ පථවිං පවිසිස්සතී'ති එවමාදීසු අවිපරීතං දිට්ඨං තතො පන සුට්ඨුතරං අඤ්ජලිම්පණාමෙත්වා ආහ: **අයමඤ්ජලි පච්ඡිමො සුප්පණාමිතො** අයම්පරෙපි අඤ්ජලි සුට්ඨුතරං පණාමිතො; **මා මොහයී** මා නො අකථෙන්තො මොහයි **ජානං** ජානන්තො කප්පස්ස ගතිං, **අනොමපඤ්ඤා**ති භගවන්තං ආලපති. **පරොවර**න්ති ඉමං පන ගාථං අපරෙනපි පරියායෙන අමොහනමෙව

යාචන්තො ආහ. තත්ථ **පරොවරන්ති** ලොකුත්තරලොකියවසෙන සුන්දරාසුන්දරං, දූරෙ සන්තිකං වා; **අරියධම්මන්ති** චතුසච්චධම්මං; **විදිත්වාති** පටිවිජ්ඣිත්වා; **ජානන්ති** සබ්බං ඤෙය්‍යධම්මං ජානන්තො; **වාචාභිකඞ්ඛාමීති යථා ඝම්මනි ඝම්මතත්තො** පුරිසො කිලන්තො තසිතො **වාරිං**, එවං තෙ වාචං අභිකඞ්ඛාමි; **සුතං පවස්සාති** සුතසඞ්ඛාතං සද්දායතනං පවස්ස පග්ඝර මුඤ්ච පවත්තෙහි; **සුතස්ස වස්සාති** වා පාඨො, වුත්තප්පකාරස්ස සද්දායතනස්ස වුට්ඨිං වස්සාති අත්ථො. ඉදානි යාදිසං වාචං අභිකඞ්ඛති තං පකාසෙන්තො **යදත්ථිකන්ති** ගාථමාහ. තත්ථ **කප්පායනොති** කප්පමෙව පූජාවසෙන භණති; **යථා විමුත්තොති** කිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා යථා අසෙඛා, උදාහු සඋපාදිසෙසාය යථා සෙඛාති පුච්ඡති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

එවං ද්වාදසහි ගාථාහි යාචිතො භගවා තං ව්‍යාකරොන්තො **අච්ඡෙච්ඡීති** ආදිමාහ. තස්ස පුරිමපදස්ස තාව අත්ථො: යාපි ඉමස්මිං නාමරූපෙ කාමතණ්හාදිභෙදා තණ්හා දීඝරත්තං අප්පහීනට්ඨෙන අනුසයිතා කණ්හනාමකස්ස මාරස්ස සොතන්තිපි වුච්චති තං **කණ්හස්ස සොතභූතං දීඝරත්තානුසයිතං ඉධ නාමරූපෙ තණ්හං** කප්පායනො **ඡින්දීති; ඉති භගවාති** ඉදං පනෙත්ථ සඞ්ගීතිකාරානං වචනං. **අතාරි ජාතිමරණං අසෙසන්ති** සො තං තණ්හං ඡෙත්වා අසෙසං ජාතිමරණං අතාරි, අනුපාදිසෙසො පරිනිබ්බායීති දස්සෙති; **ඉච්චබ්‍රවි භගවා පඤ්චසෙට්ඨොති** වඞ්ගීසෙන පුට්ඨො භගවා එවං අවොච පඤ්චන්නං පඨමසිස්සානං පඤ්චවග්ගියානං සෙට්ඨො, පඤ්චහි වා සද්ධාදීහි ඉන්ද්‍රියෙහි සීලාදීහි වා ධම්මක්ඛන්ධෙහි අතිවිසිට්ඨෙහි චක්ඛූහි ච සෙට්ඨොති සඞ්ගීතිකාරානමෙවිදං වචනං.

එවං වුත්තෙ භගවතො භාසිතමභිනන්දමානො වඞ්ගීසො **එස සුත්වාති** ආදිගාථායො ආහ. තත්ථ පඨමගාථාය **ඉසිසත්තමාති** භගවා ඉසි ච **සත්තමො** ච උත්තමට්ඨෙන, විපස්සීසිඛීවෙස්සභූකකුසන්ධකොණාගමනකස්සපනාමකෙ ඡ ඉසයො අත්තනා සහ සත්ත කරොන්තො පාතුභූතොතිපි ඉසි **සත්තමො**, තං ආලපන්තො ආහ: **න මං වඤ්චෙසීති.** යස්මා පරිනිබ්බුතො තස්මා තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ඉච්ඡන්තං මං න වඤ්චෙසි, න **විසංවාදෙසීති** අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. දුතියගාථාය යස්මා මුත්තපෙඛො විහාසි, තස්මා තං සන්ධායාහ: **යථාවාදී තථාකාරී අහු බුද්ධස්ස සාවකොති. මච්චුනො ජාලං තතන්ති** තෙභූමකවට්ටෙ විත්ථතං මාරස්ස තණ්හාජාලං, **මායාවිනොති** බහුමායස්ස, **තථා මායාවිනොතිපි** කෙචි පඨන්ති, තෙසං යො අනෙකාහි මායාහි අනෙකක්ඛත්තුං භගවන්තම්පි උපසඞ්කමි තස්ස තථා මායාවිනොති අධිප්පායො. තතියගාථාය **ආදීති** කාරණං; **උපාදානස්සාති** වට්ටස්ස, වට්ටං හි උපාදාතබ්බට්ඨෙන ඉධ උපාදානන්ති වුත්තං; තස්ස උපාදානස්ස ආදිං අවිජ්ජාතණ්හාදිභෙදං කාරණං **අද්දස කප්පොති** එවං වත්තුං වට්ටති භගවාති අධිප්පායෙන වදති; **අච්චගා වත** අතික්කන්තො වත;

මච්චුධෙය්‍යන්ති මච්චු එත්ථ ධියතීති මච්චුධෙය්‍යං, තෙභූමකවට්ට ස්සෙතං අධිවචනං, තං සුදුත්තරං මච්චුධෙය්‍යං අච්චගා වතාති වෙද ජාතො භණති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙවාති.

නිග්‍රොධකප්පසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 13.

පුච්ඡාමි මුනින්ති සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තං, මහාසමයසුත්තන්තිපි වුච්චති, මහාසමයදිවසෙ කථිතත්තා. කා උප්පත්ති? පුච්ඡාවසිකා උප්පත්ති, නිම්මිතබුද්ධෙන හි පුට්ඨො භගවා ඉමං සුත්තමභාසි. තං සද්ධිං පුච්ඡාය සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තන්ති වුච්චති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො විත්ථාරතො පන සාකියකොලියානං උප්පත්තිතො පභුති පොරාණෙහි වණ්ණීයති. තත්‍රායං උද්දෙසමත්තවණ්ණනා: පඨමකප්පිකානං කිර රඤ්ඤො මහාසම්මතස්ස රොජො නාම පුත්තො අහොසි, රොජස්ස වර රොජො නාම–වරරොජස්ස කල්‍යාණො–කල්‍යාණස්ස වරකල්‍යාණො–වරකල්‍යාණස්ස මන්ධාතා–මන්ධාතුස්ස වරමන්ධාතා–වරමන්ධාතුස්ස උපොසථො–උපොසථස්ස වරො–වරස්ස උපවරො–උපවරස්ස මඛාදෙවො–මඛාදෙවපරම්පරා චතුරාසීතිඛත්තියසහස්සානි අහෙසුං. තෙසං පරතො තයො ඔක්කාකවංසා අහෙසුං. තතියඔක්කාකස්ස පඤ්ච මහෙසියො අහෙසුං: හත්ථා චිත්තා ජන්තු ජාලිනී විසාඛාති, එකෙකිස්සා පඤ්ච පඤ්ච ඉත්ථිසතානි පරිවාරා. සබ්බජෙට්ඨාය චත්තාරො පුත්තා: ඔක්කාමුඛො කරකණ්ඩු හත්ථිනකො සිනිපූරොති. පඤ්ච ධීතරො පියා සුප්පියා ආනන්දා විජිතා විජිතසෙනාති. එවං සා නව පුත්තෙ ලභිත්වා කාලමකාසි.

අථ රාජා අඤ්ඤං දහරං අභිරූපං රාජධීතරං ආනෙත්වා අග්ග මහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි. සාපි එකං පුත්තං විජායි, ජාතං කුමාරං පඤ්චමදිවසෙ අලඞ්කරිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තුට්ඨො මහෙසියා වරං අදාසි. සා ඤාතකෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා පුත්තස්ස රජ්ජං යාචි. රාජා තස්සා වසලි, මම පුත්තානං අන්තරායමිච්ඡසීති නාදාසි. සා පුනප්පුන රහො රාජානං පරිතොසෙත්වා 'න මහාරාජ මුසාවාදො වට්ටතී'ති ආදීනි වත්වා යාචති එව. අථ රාජා පුත්තෙ ආමන්තෙසි: 'අහං තාතා තුම්හාකං කනිට්ඨං ජන්තුකුමාරං දිස්වා තස්ස මාතු සහසා වරං අදාසිං, සා පුත්තස්ස රජ්ජං පරිණාමෙතුං ඉච්ඡති, තුම්හෙ මමච්චයෙන ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙය්‍යාථා'ති අට්ඨහි අමච්චෙහි සද්ධිං උය්‍යොජෙසි. තෙ භගිනියො ආදාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය නගරා නික්ඛමිංසු. කුමාරා පිතු අච්චයෙනාගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙස්සන්ති, ගච්ඡාම තෙ උපට්ඨහාමාති චින්තෙත්වා බහූ මනුස්සා අනුබන්ධිංසු: පඨමදිවසෙ යොජනමත්තා සෙනා අහොසි, දුතියෙ ද්වියොජනමත්තා, තතියෙ තියොජනමත්තා. කුමරා චින්තෙසුං: 'මහා අයං බලකායො, සචෙ මයං කඤ්චි සාමන්ත රාජානං අක්කමිත්වා ජනපදං ගණ්හිස්සාම, සොපි නො නප්පහොස්සති,

කිං පරෙසං පීළං කත්වා ලද්ධරජ්ජෙන, මහා ජම්බුදීපො, අරඤ්ඤෙ නගරං මාපෙස්සාමාති හිමවන්තාභිමුඛා අගමංසු. තත්ථ නගරමාපනොකාසං පරියෙසමානා-හිමවති කපිලො නාම ඝොරතපො තාපසො පටිවසති පොක්ඛරණීතීරෙ මහාසාකසණ්ඩෙ[1]-තස්ස වසනොකාසං ගතා. සො තෙ දිස්වා පුච්ඡිත්වා සබ්බං පවත්තිං සුත්වා තෙසු අනුකම්පං අකාසි. සො කිර භුම්මජාලං නාම විජ්ජං ජානාති, යාය අසීතිහත්ථෙ ආකාසෙ ච හෙට්ඨා භූමියඤ්ච ගුණදොසෙ පස්සති. අථෙකස්මිං පදෙසෙ සූකරමිගා සීහබ්‍යග්ඝාදයො තාසෙත්වා පරිපාතෙන්ති, මණ්ඩූකමූසිකා සප්පෙ හිංසාපෙන්ති, සො තෙ දිස්වා 'අයං භූමිප්පදෙසො පුථුවිඅග්ග'න්ති තස්මිං පදෙසෙ අස්සමං මාපෙසි. තතො සො රාජකුමාරෙ ආහ: සචෙ මම නාමෙන නගරං කරොථ, දෙමි වො ඉදං ඔකාසන්ති. තෙ තථා පටිජානිංසු. තාපසො 'ඉමස්මිං ඔකාසෙ ඨත්වා චණ්ඩාලපුත්තොපි චක්කවත්තිං බලෙන අතිසෙතී'ති වත්වා අස්සමෙ රඤ්ඤො ඝරං මාපෙත්වා නගරං මාපෙථා'ති තං ඔකාසං දත්වා සයං අවිදූරෙ පබ්බතපාදෙ අස්සමං කත්වා වසි.

තතො කුමාරා තත්ථ නගරං මාපෙත්වා කපිලස්ස වුත්ථොකාසෙ කතත්තා කපිලවත්ථූති නාමං ආරොපෙත්වා තත්ථ නිවාසං කප්පෙසුං. අථ අමච්චා ඉමෙ කුමාරා වයප්පත්තා යදි තෙසං පිතා සන්තිකෙ භවෙය්‍ය, සො ආවාහවිවාහං කාරෙය්‍ය, ඉදානි පන අම්හාකං භාරොති චින්තෙත්වා කුමාරෙහිපි සද්ධිං සම්මන්තෙසුං. කුමාරා අම්හාකං සදිසා ඛත්තියධීතරො න පස්සාම නාපි භගිනීනං තංසදිසෙ ඛත්තියකුමාරෙ, ජාතිසම්භෙදඤ්ච න කරොමාති තෙ ජාතිසම්භෙදභයෙන ජෙට්ඨභගිනිං මාතුට්ඨානෙ ඨපෙත්වා අවසෙසාහි සංවාසං කප්පෙසුං. තෙසං පිතා තං පවත්තිං සුත්වා 'සක්‍යා වත භො කුමාරා'ති උදානං උදානෙසි. අයං තාව සක්‍යානං උප්පත්ති. වුත්තඤ්චෙතං භගවතා: 'අථ ඛො අම්බට්ඨ රාජා ඔක්කාකො අමච්චෙ පාරිසජ්ජෙ ආමන්තෙසි: කහං නු ඛො භො එතරහි කුමාරා සම්මන්තීති. අත්ථි දෙව හිමවන්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා තීරෙ මහා සාකසණ්ඩො, තත්ථෙතරහි කුමාරා සම්මන්ති, තෙ ජාතිසම්භෙදභයා සකාහි භගිනීහි සද්ධිං සංවාසං කප්පෙන්තීති. අථ ඛො අම්බට්ඨ රාජා ඔක්කාකො උදානං උදානෙසි: සක්‍යා වත භො රාජකුමාරා පරමසක්‍යා වත භො රාජකුමාරාති තදග්ගෙ ච පන අම්බට්ඨ සක්‍යා පඤ්ඤායන්ති, සො ච සක්‍යානං පුබ්බපුරිසො''[2]ති.

තතො තෙසං ජෙට්ඨභගිනියා කුට්ඨරොගො උදපාදි, කොවිළාරපුප්ඵසදිසානි ගත්තානි අහෙසුං. රාජකුමාරා ඉමාය සද්ධිං එකතො නිසජ්ජට්ඨානභොජනාදීනි කරොන්තානම්පි උපරි එස රොගො සඞ්කමතීති චින්තෙත්වා උය්‍යානකීළං ගච්ඡන්තා විය තං යානෙ ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පොක්ඛරණිං ඛණාපෙත්වා තං තත්ථ ඛාදනීය භොජනීයෙන සද්ධිං පක්ඛිපිත්වා උපරි පටිච්ඡාදෙත්වා පංසුං දත්වා පක්කමිංසු. තෙන ච සමයෙන රාමො නාම රාජා කුට්ඨරොගී ඔරොධෙහි ච නාටකෙහි ච ජිගුච්ඡියමානො තෙන සංවෙගෙන ජෙට්ඨපුත්තස්ස රජ්ජං

---

1. සී. I. මහාසාවකසණ්ඩෙ ම. මහාසාවකාවනසණ්ඩෙ. 2. දීඝනිකායඅම්බට්ඨසු.

දත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ පත්තමූලඵලානි පරිභුඤ්ජන්තො න චිරස්සෙව අරොගො සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වා ඉතො චිතො ච විචරන්තො මහන්තං සුසිරරුක්ඛං දිස්වා තස්සබ්භන්තරෙ සොළසහත්ථප්පමාණං තං කොලාපං සොධෙත්වා ද්වාරඤ්ච වාතපානඤ්ච කත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. සො අඞ්ගාරකටාහෙ අග්ගිං කත්වා රත්තිං විස්සරඤ්ච සුස්සරඤ්ච සුණන්තො සයති. සො අමුකස්මිං පදෙසෙ සීහො සද්දමකාසි අමුකස්මිං ව්‍යග්ඝොති සල්ලක්ඛෙත්වා පභාතෙ තත්ථ ගන්ත්වා විඝාසමංසං ආදාය පචිත්වා ඛාදති. අථෙකදිවසං සො පච්චූසසමයෙ අග්ගිං ජාලෙත්වා නිසීදි. තෙන ච සමයෙන තස්සා රාජධීතාය ගන්ධං ඝායිත්වා ව්‍යග්ඝො තං පදෙසං ඛණිත්වා පදරත්ථරෙ විවරමකාසි. තෙන විවරෙන ව්‍යග්ඝං දිස්වා භීතා විස්සරමකාසි. සො තං සද්දං සුත්වා 'ඉත්ථිසද්දො එසො'ති ච සල්ලක්ඛෙත්වා පාතොව තත්ථ ගන්ත්වා 'කො එත්ථා'ති ආහ. 'මාතුගාමො සාමී'ති, 'නික්ඛමාහීති, 'න නික්ඛමාමී'ති. 'කිඞ්කාරණා'ති. 'ඛත්තියකඤ්ඤා අහ'න්ති. එවං සොබ්භනිබාතාපි මානමෙව කරොති. සො සබ්බං පුච්ඡිත්වා 'අහම්පි ඛත්තියො'ති ජාතිං ආචික්ඛිත්වා 'එහිදානි ඛීරෙ පක්ඛිත්තසප්පි විය ජාත'න්ති ආහ. සා 'කුට්ඨරොගිනීම්හි සාමි න සක්කා නික්ඛමිතු'න්ති ආහ. සො 'කතකම්මොදානි අහං, සක්කා තිකිච්ඡිතු'න්ති නිස්සෙණිං දත්වා තං උද්ධරිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා සයං පරිභුත්තභෙසජ්ජානි එව දත්වා න චිරස්සෙව අරොගං සුවණ්ණවණ්ණමකාසි, තාය ච සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි, සා පඨමසංවාසෙනෙව ගබ්භං ගණ්හිත්වා ද්වෙ පුත්තෙ විජායි, පුනපි ද්වෙති එවං සොළසක්ඛත්තුං විජායි; එවං තෙ ද්වත්තිංස භාතරො අහෙසුං. තෙ අනුපුබ්බෙන වුද්ධිප්පත්තෙ පිතා සබ්බසිප්පානි සික්ඛාපෙසි.

අථෙකදිවසං එකො රාමරඤ්ඤො නගරවාසී පබ්බතෙ රතනානි ගවෙසන්තො තං පදෙසං ආගතො රාජානං දිස්වා අඤ්ඤාසි 'ජානාමහං දෙව තුම්හෙ'ති චාහ. 'කුතො ත්වං ආගතොසී'ති ච තෙන පුට්ඨො නගරතො දෙවා'ති ආහ. තතො නං රාජා සබ්බං පවත්තිං පුච්ඡි. එවං තෙසු සල්ලපමානෙසු තෙ දාරකා ආගමිංසු. සො තෙ දිස්වා 'ඉමෙ කෙ දෙවා,ති පුච්ඡි. 'පුත්තා මෙ භණෙ'ති. 'ඉමෙහිදානි දෙව ද්වත්තිංස කුමාරෙහි පරිවුතො වනෙ කිං කරිස්සසි? එහි රජ්ජං සමනුසාසා'ති. 'අලං භණෙ ඉධෙව සුඛ'න්ති. සො 'ලද්ධදානි මෙ කථාපාභත'න්ති නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පුත්තස්ස ආරොචෙසි. රඤ්ඤො පුත්තො 'පිතරං ආනෙස්සාමී'ති චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය තත්ථ ගන්ත්වා නානප්පකාරෙහි පිතරං යාචි. සොපි 'අලං තාත කුමාර ඉධෙව සුඛ'න්ති න ඉච්ඡි. තතො රාජපුත්තො 'නදානි රාජා ආගන්තුං ඉච්ඡති, හන්දස්ස ඉධෙව නගරං මාපෙමී'ති චින්තෙත්වා තං කොලරුක්ඛං උද්ධරිත්වා ඝරං කත්වා නගරං මාපෙත්වා කොලරුක්ඛං අපනෙත්වා කතත්තා **කොලනගර**න්ති ච ව්‍යග්ඝපථෙ කතත්තා **ව්‍යග්ඝපජ්ජ**න්ති චාති ද්වෙ නාමානි ආරොපෙත්වා අගමාසි. තතො වයප්පත්තෙ කුමාරෙ මාතා ආණාපෙසි: 'තාතා තුම්හාකං කපිලවත්ථුවාසිනො සක්‍යා මාතුලා හොන්ති

ධීතරෙ තෙසං ගණ්හථා'ති. තෙ යං දිවසං ඛත්තියකඤ්ඤායො නදී කීළනං ගච්ඡන්ති, තං දිවසං ගන්ත්වා නදීතිත්ථං උපරුන්ධිත්වා නාමානි සාවෙත්වා පත්ථිතා පත්ථිතා රාජධීතරො ගහෙත්වා අගමංසු, සක්‍ය රාජානො තං සුත්වා 'හොතු භනෙ අම්හාකං ඤාතකා එවා'ති තුණ්හී අහෙසුං. අයං **කොලියානං** උප්පත්ති.

එවං තෙසං **සාකියකොලියානං** අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරොන්තානං ආගතො වංසො යාව **සීහහනුරාජා** තාව විත්ථාරතො වෙදිතබ්බො. **සීහහනුරඤ්ඤො** පන පඤ්ච පුත්තා අහෙසුං. **සුද්ධොදනො අමිතොදනො ධොතොදනො සුක්කොදනො අසුක්කොදනො**ති.[1] තෙසු සුද්ධොදනෙ රජ්ජං කාරයමානෙ තස්ස පජාපතියා **මහාමායා**දෙවියා කුච්ඡිම්හි පූරිතපාරමී මහාපුරිසො ජාතකනිදානෙ වුත්තනයෙන තුසිතපුරා චවිත්වා පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන කතමහාභිනික්ඛමණො සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො යථාක්කමං **කපිලවත්ථුං** ගන්ත්වා සුද්ධොදනමහාරාජාදයො අරියඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ජනපදචාරිකං පක්කමිත්වා පුනපි අපරෙන සමයෙන පච්චාගන්ත්වා පණ්ණරසහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං කපිලවත්ථුස්මිං විහරති **නිග්‍රොධාරාමෙ**. තත්ථ විහරන්තෙ ච භගවති සාකියකොලියානං උදකං පටිච්ච කලහො අහොසි. කථං?

තෙසං කිර උභින්නම්පි කපිලපුරකොලියපුරානං අන්තරෙ **රොහිණී** නාම නදී පවත්තති. සා කදාචි අප්පොදිකා හොති කදාචි මහොදිකා, අප්පොදිකකාලෙ සෙතුං කත්වා සාකියාපි කොලියාපි අත්තනො අත්තනො සස්සපායනත්ථං උදකං ආනෙන්ති. තෙසං මනුස්සා එකදිවසං සෙතුං කරොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං භණ්ඩන්තා 'අරෙ තුම්හාකං රාජකුලං භගිනීහි සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි කුක්කුටසොණසිගාලාදිතිරච්ඡානා විය–තුම්හාකං රාජකුලං සුසිරරුක්ඛෙ වාසං කප්පෙසි පිසාචිල්ලිකා වියා'ති එවං ජාතිවාදෙන බුංසෙත්වා අත්තනො අත්තනො රාජූනං ආරොචෙසුං. තෙ කුද්ධා යුද්ධසජ්ජා හුත්වා රොහිණීනදීතීරං සම්පත්තා. එවං තං සාගරසදිසං[2] බලං අට්ඨාසි. අථ භගවා 'ඤාතකා කලහං කරොන්ති, හන්ද තෙ වාරෙමී'ති ආකාසෙනාගන්ත්වා විත්ථතං සෙනානං මජ්ඣෙ අට්ඨාසි, ආවජ්ජිත්වා සාවත්ථිතො ආගතො'ති එකෙ, ඨත්වා පන **අත්තදණ්ඩසුත්තං** අභාසි. තං සුත්වා සබ්බෙ සංවෙගප්පත්තා ආවුධානි ඡඩ්ඩෙත්වා භගවන්තං නමස්සමානා අට්ඨංසු මහග්ඝඤ්ච ආසනං පඤ්ඤාපෙසුං. භගවා ඔරුය්හ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා "කුඨාරිහත්ථො පුරිසො"ති ආදිකං ඵන්දනජාතකං,[a] "වන්දාමි තං කුඤ්ජරා"ති ආදිකං ලටුකිකජාතකං,[b]

"සම්මොදමානා ගච්ඡන්ති ජාලමාදාය පක්ඛිනො,
යදා තෙ විවදිස්සන්ති තදා එහින්ති මෙ වසන්ති".

සී. II. සඪිතොදනො. මිතොදනො. මහාවංසෙ. 2. ඉ. විත්ථතසදිසං a, ජාතකපාළි.

ඉමං වට්ටකජාතකඤ්ච කථෙත්වා පුන තෙසං චිරකාලප්පවත්තං ඤාතිභාවං දස්සෙන්තො ඉමං මහාවංසං කථෙසි. තෙ පුබ්බෙපි කිර මයං ඤාතකා එවාති අතීව පසීදිංසු. තතො සක්‍යා අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙ කුමාරෙ කොලියා අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙති පඤ්ච කුමාරසතානි භගවතො පරිවාරත්ථාය අදංසු. භගවා තෙසං පුබ්බහෙතුං දිස්වා 'එථ භික්ඛවො'ති ආහ, තෙ සබ්බෙ ඉද්ධියා නිබ්බත්තඅට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා හුත්වා ආකාසෙ අබ්භුග්ගන්ත්වා ආගම්ම භගවන්තං වන්දිත්වා අට්ඨංසු. භගවා තෙ ආදාය මහාවනං අගමාසි. තෙසං පජාපතියො දූතෙ පාහෙසුං, තෙ තාහි නානප්පකාරෙහි පලොභියමානා[1] උක්කණ්ඨිංසු. භගවා තෙසං උක්කණ්ඨිතභාවං ඤත්වා හිමවන්තං දස්සෙත්වා තත්ථ කුණාලජාතකකථාය තෙසං අනභිරතිං විනොදෙතුකාමො ආහ: 'දිට්ඨපුබ්බො වො භික්ඛවෙ හිමවා'ති. 'න භගවා'ති. 'එථ භික්ඛවෙ පෙක්ඛථා'ති අත්තනො ඉද්ධියා තෙ ආකාසෙන නෙන්තො 'අයං සුවණ්ණපබ්බතො අයං රජතපබ්බතො අයං මණිපබ්බතො'ති නානප්පකාරෙ පබ්බතෙ දස්සෙත්වා කුණාලදහෙ මනොසිලාතලෙ පච්චුට්ඨාසි. තතො 'හිමවන්තෙ සබ්බෙ චතුප්පදබහුප්පදාදිභෙදා තිරච්ඡානගතා පාණා ආගච්ඡන්තු සබ්බෙසඤ්ච පච්ඡතො කුණාලසකුණො'ති අධිට්ඨාසි, ආගච්ඡන්තෙ ච තෙ ජාතිනාමනිරුත්තිවසෙන වණ්ණෙන්තො 'එතෙ භික්ඛවෙ හංසා එතෙ කොඤ්චා එතෙ චක්කවාකා-කරවීකා-හත්ථිසොණ්ඩකා-පොක්ඛරසාතකා'ති තෙසං දස්සෙසි; තෙ විම්හිතහදයා පස්සන්තා සබ්බපච්ඡතො ආගච්ඡන්තං වීහි විජකඤ්ඤාහි තුණ්ඩෙන ඩසිත්වා ගහිතකට්ඨවෙමජ්ඣෙ නිසින්නං සහස්සවිජකඤ්ඤාපරිවාරං කුණාලසකුණං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා භගවන්තං ආහංසු:

කච්චි භන්තෙ භගවාපි ඉධ කුණාලරාජා භූතපුබ්බො'ති. ආම භික්ඛවෙ මයාවෙස කුණාලවංසො කතො, අතීතෙ හි මයං චත්තාරො ජනා ඉධ වසිම්හ: නාරදො දෙවලො ඉසි, ආනන්දො ගිජ්ඣරාජා, පුණ්ණමුඛො ඵුස්සකොකිලො, අහං කුණාලො සකුණොති සබ්බං මහාකුණාලජාතකං කථෙසි. තං සුත්වා තෙසං භික්ඛූනං පුරාණදුතියිකායො ආරබ්භ උප්පන්නා අනභිරති වූපසන්තා. තතො තෙසං භගවා සච්චකථං කථෙසි, කථාපරියොසානෙ සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්නො සබ්බඋපරිමො අනාගාමී අහොසි, එකොපි පුථුජ්ජනො වා අරහා වා නත්ථි. තතො භගවා තෙ ආදාය පුනදෙව මහාවනෙ ඔරුහි, ආගච්ඡමානා ච තෙ භික්ඛූ අත්තනොව ඉද්ධියා ආගච්ඡිංසු. අථ තෙසං භගවා උපරිමග්ගත්ථාය පුන ධම්මං දෙසෙසි, තෙ පඤ්චසතාපි විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. පඨමං පත්තො පඨමමෙව ආගමාසි භගවතො ආරොචෙස්සාමීති. ආගන්ත්වා ච 'අභිරමාමහං භගවා න උක්කණ්ඨාමී'ති වත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. එවං තෙ සබ්බෙපි අනුක්කමෙන ආගන්ත්වා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු ජෙට්ඨමාසඋපොසථදිවසෙ සායණ්හසමයෙ

1. පං. සී. II. III. V. උපලොභියමානා.

තතො පඤ්චසතඛීණාසවපරිවුතං වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං ඨපෙත්වා අසඤ්ඤසත්තෙ ච අරූපිබ්‍රහ්මානො ච සකල දසසහස්සචක්කවාළෙ අවසෙසදෙවතායො මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වුත්තනයෙන සුඛුමත්තභාවෙ නිම්මිනිත්වා සම්පරිවාරෙසුං: 'විචිත්‍ර පටිභානං ධම්මදෙසනං, සොස්සාමා'ති. තත්‍ර චත්තාරො ඛීණාසව බ්‍රහ්මානො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය බ්‍රහ්මගණං අපස්සන්තා කුහිං ගතාති ආවජ්ජිත්වා තමත්ථං ඤත්වා පච්ඡා ආගන්ත්වා ඔකාසං අලභමානා චක්කවාළමුද්ධනි ඨත්වා පච්චෙකගාථායො අභාසිංසු. යථාහ: "අථ ඛො චතුන්නං සුද්ධාවාසකායිකානං දෙවානං[1] එතදහොසි: අයං ඛො භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං මහාවනෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සබ්බෙහෙව අරහන්තෙහි, දසහි ච ලොකධාතූහි දෙවතායො යෙභුය්‍යෙන සන්නිපතිතා භගවන්තං දස්සනාය භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච; යන්නූන මයම්පි යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාම උපසඞ්කමිත්වා භගවතො සන්තිකෙ[2] පච්චෙකගාථායො භාසෙය්‍යාමා"ති සබ්බං සගාථකවග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එවං ගන්ත්වා ච තත්‍ර එකො බ්‍රහ්මා පුරත්ථිමචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්‍ර ඨිතො ඉමං ගාථං අභාසි:- **මහාසමයො පවනස්මිං**-පෙ-**දක්ඛිතායෙ අපරාජිතසඞ්ඝ**න්ති. ඉමඤ්චස්ස ගාථං භාසමානස්ස පච්ඡිමචක්කවාළපබ්බතෙ ඨිතා සද්දං අස්සොසුං. දුතියො පච්ඡිමචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්‍ර ඨිතො තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි: **තත්‍ර භික්ඛවො සමාදහංසු**-පෙ-**ඉන්ද්‍රියානි රක්ඛන්ති පණ්ඩිතා**ති. තතියො දක්ඛිණචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්‍ර ඨිතො තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි: **ඡෙත්වා ඛීලං ඡෙත්වා පලිඝං**-පෙ-**සුසුනාගා**ති. චතුත්ථො උත්තරචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්‍ර ඨිතො තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි: **යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ**-පෙ-**දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්තී**ති. තස්සපි තං සද්දං දක්ඛිණචක්කවාළෙ ඨිතො අස්සොසි. එවං තදා ඉමෙ චත්තාරො බ්‍රහ්මානො පරිසං ථොමෙත්වා ඨිතා අහෙසුං, මහාබ්‍රහ්මානො[3] එකං චක්කවාළං ඡාදෙත්වා අට්ඨංසු[4].

අථ භගවා දෙවපරිසං උල්ලොකෙත්වා[5] භික්ඛූනං ආරොචෙසි: "යෙපි තෙ භික්ඛවෙ අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි භගවන්තානං එතපරමා යෙව දෙවතා සන්නිපතිතා අහෙසුං සෙය්‍යථාපි මය්හං එතරහි, යෙපි තෙ භික්ඛවෙ භවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො-පෙ-සන්නිපතිතා භවිස්සන්ති සෙය්‍යථාපි මය්හං එතරහී[a]"ති. තතො තං දෙවපරිසං භව්‍යාභව්‍යවසෙන ද්විධා විභජි: එත්තකා භව්‍යා එත්තකා අභව්‍යාති. තත්‍ර අභබ්බපරිසා බුද්ධසතෙපි ධම්මං දෙසෙන්තෙ න බුජ්ඣති, භබ්බපරිසා සක්කා බොධෙතුන්ති ඤත්වා පුන භබ්බපුග්ගලෙ චරියවසෙන ඡද්ධා විභජි: එත්තකා රාගචරිතා එත්තකා දොස-මොහ-විතක්ක-සද්ධා බුද්ධිචරිතාති. එවං චරියවසෙන

1. සී. පා. දෙවතානං. 3. පං. සී. V. මහාබ්‍රහ්මා. 5. ම. ඔලොකෙත්වා.
2. සී. පා. 1 & V. උපසඞ්කමිත්වා ච පන. 4. සී. පං. V. අට්ඨාසි. a. දීඝනිකාය මහාසමය.

පරිග්ගහෙත්වා අස්සා පරිසාය කීදිසා ධම්මදෙසනා සප්පායාති ධම්මකථං විචිනිත්වා පුන තං පරිසං මනසාකාසි: අත්තජ්ඣාසයෙන නු ඛො ජානෙය්‍ය පරජ්ඣාසයෙන අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පුච්ඡාවසෙනාති. තතො පුච්ඡාවසෙන ජානෙය්‍යාති ඤත්වා පඤ්හං පුච්ඡිතුං සමත්ථො අත්ථි නත්ථීති පුන සකලපරිසං ආවජ්ජිත්වා නත්ථි කොචීති ඤත්වා සචෙ අහමෙව පුච්ඡිත්වා අහමෙව විස්සජ්ජෙය්‍යං එතමස්සා පරිසාය සප්පායං න හොති, යන්නූනාහං නිම්මිතබුද්ධං මාපෙය්‍යන්ති පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය මනොමයිද්ධියා. අභිසඞ්ඛරිත්වා නිම්මිතබුද්ධං මාපෙසි සබ්බඞ්ග පච්චඞ්ගී ලක්ඛණසම්පන්නො පත්තචීවරධරො ආලොකිතවිලොකිතාදි සම්පන්නො හොතූති අධිට්ඨානචිත්තෙන සහ පාතුරහොසි. සො පාචීන ලොකධාතුතො භගවතො සමෙයෙව ආසනෙ නිසින්නො එව ආගන්ත්වා යාති භගවතා ඉමම්හි සමාගමෙ චරියවසෙන ඡ සුත්තානි කථිතානි, සෙය්‍යථීදං? පුරාභෙදසුත්තං කලහවිවාදසුත්තං චූලව්‍යූහං මහාව්‍යූහං තුවටකං ඉදමෙව සම්මාපරිබ්බාජනියන්ති; තෙසු රාගචරිත දෙවතානං සප්පායවසෙන කථෙතබ්බස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස පවත්තනත්ථං පඤ්හං පුච්ඡන්තො **පුච්ඡාමි මුනිං පහූතපඤ්ඤ**න්ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **පහූතපඤ්ඤ**න්ති මහාපඤ්ඤං; **තිණ්ණ**න්ති චතුරොඝතිණ්ණං; **පාරඞ්ගත**න්ති නිබ්බානප්පත්තං; **පරිනිබ්බුත**න්ති සඋපාදිසෙස නිබ්බානවසෙන පරිනිබ්බුතං; **ඨිතත්ත**න්ති ලොකධම්මෙහි අකම්පනීය චිත්තං; **නික්ඛම්ම ඝරා පනුජ්ජ කාමෙ**ති වත්ථුකාමෙ පනුදිත්වා ඝරාවාසා නික්ඛම්ම; **කථං භික්ඛු සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා**ති සො භික්ඛු කථං ලොකෙ සම්මා පරිබ්බජෙය්‍ය විහරෙය්‍ය අනුපලිත්තො ලොකෙන හුත්වා, ලොකං අතික්කමෙය්‍යාති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව.

අථ භගවා යස්මා ආසවක්ඛයං අප්පත්වා[2] ලොකෙ සම්මා පරිබ්බජන්තො නාම නත්ථි තස්මා තස්මිං රාගචරිතවසෙන පරිග්ගහිතෙ භබ්බපුග්ගලසමූහෙ තං තං තෙසං සමානදොසානං දෙවතාගණානං ආචිණ්ණදොසප්පහානත්ථං **යස්ස මඞ්ගලා**ති ආරභිත්වා අරහත්තනිකූටෙනෙව ඛීණාසවපටිපදං පකාසෙන්තො පණ්ණරස ගාථායො අභාසි. තත්ථ පඨමගාථාය තාව **මඞ්ගලා**ති මඞ්ගලසුත්තෙ වුත්තානං දිට්ඨමඞ්ගලාදීනමෙතං අධිවචනං; **සමූහතා**ති සුට්ඨු ඌහතා පඤ්ඤාසත්ථෙන සුච්ඡින්නා; **උප්පාතා**ති 'උක්කාපාත දිසාඩාහාදයො එවංවිපාකා හොන්තී'ති එවං පවත්තා උප්පාතාභිනිවෙසා; **සුපිනා**ති පුබ්බණ්හසමයෙ සුපිනං දිස්වා ඉදං නාම හොති, මජ්ඣන්තිකාදීසු ඉදං; වාමපස්සෙන සයතා දිට්ඨෙ ඉදං නාම හොති, දක්ඛිණපස්සාදීහි ඉදං; සුපිනන්තෙන චන්දං දිස්වා ඉදං නාම හොති, සුරියාදයො දිස්වා ඉදන්ති එවම්පවත්තා සුපිනාභිනිවෙසා; **ලක්ඛණා**ති දණ්ඩලක්ඛණවත්ථලක්ඛණාදිපාඨං පඨිත්වා ඉමිනා ඉදං හොතීති එවං පවත්තා ලක්ඛණාභිනිවෙසා; තෙ සබ්බෙපි බ්‍රහ්මජාලෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. **සමඞ්ගලදොසවිප්පහීණො**ති අට්ඨතිංස මහාමඞ්ගලානි ඨපෙත්වා අවසෙසා

1. පං සී. සමමෙව ම. සයමෙව. 2. ම. යස්මා යස්මිං ආසවක්ඛයං අප්පත්තො.

මඞ්ගලදොසා නාම, යස්ස පනෙතෙ මඞ්ගලාදයො සමූහතා ස මඞ්ගලදොසවිප්පහීනො හොති, අථවා මඞ්ගලානඤ්ච උප්පාතාදිදොසානඤ්ච පහීනත්තා මඞ්ගලදොසවිප්පහීනො හොති, න මඞ්ගලාදීහි සුද්ධිං පච්චෙති අරියමග්ගෙන අධිගතත්තා, තස්මා **සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය** සො ඛීණාසවො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය අනුපලිත්තො ලොකෙනාති.

දුතියගාථාය **රාගං විනයෙථ මානුසෙසු දිබ්බෙසු කාමෙසු චාපි භික්ඛූති** මානුසෙසු ච දිබ්බෙසු ච කාමගුණෙසු අනාගාමිමග්ගෙන අනුප්පත්තිධම්මතං නෙන්තො රාගං විනයෙථ; **අතික්කම්ම භවං සමෙච්ච ධම්මන්ති** එවං රාගං විනෙත්වා තතො පරං අරහත්තමග්ගෙන සබ්බප්පකාරතො පරිඤ්ඤාභිසමයාදයො සාධෙන්තො චතුසච්චභෙදම්පි සමෙච්ච ධම්මං ඉමාය පටිපදාය තිවිධම්පි අතික්කම්ම භවං; **සම්මා සොති** සොපි භික්ඛු සම්මා ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය. තතියගාථාය **අනුරොධවිරොධවිප්පහීනොති** සබ්බවත්ථූසු පහීනරාගදොසො. සෙසං වුත්තනයමෙව. සබ්බගාථාසු ච **සොපි භික්ඛු සම්මා ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යාති** යොජෙතබ්බං, ඉතො පරං හි යොජනම්පි[1] අවත්වා අවුත්තනයමෙව වණ්ණයිස්සාම.

චතුත්ථගාථාය සත්තසඞ්ඛාරවසෙන දුවිධං **පියඤ්ච අප්පියඤ්ච** වෙදිතබ්බං, තත්ථ ඡන්දරාගපටිඝප්පහානෙන **හිත්වා; අනුපාදායාති** චතූහි උපාදානෙහි කිඤ්චි ධම්මං අග්ගහෙත්වා; **අනිස්සිතො කුහිඤ්චීති** අට්ඨසතභෙදෙන තණ්හානිස්සයෙන වාසට්ඨිභෙදෙන දිට්ඨිනිස්සයෙන ච කුහිඤ්චි රූපාදිධම්මෙ භවෙ වා අනිස්සිතො; **සංයොජනියෙහි විප්පමුත්තොති** සබ්බෙපි තෙභූමකධම්මා දසවිධසංයොජනස්ස විසයත්තා සංයොජනියා, තෙහි සබ්බප්පකාරතො මග්ගභාවනාය පරිඤ්ඤාතත්තා ච විප්පමුත්තොති අත්ථො. පඨමපාදෙන චෙත්ථ රාගදොසප්පහානං වුත්තං, දුතියෙන උපාදානනිස්සයාභාවො, තතියෙන සෙසාකුසලෙහි අකුසලවත්ථූහි ච විප්පමොක්ඛො; පඨමෙන වා රාගදොසප්පහානං, දුතියෙන තදුපායො, තතියෙන තෙසං පහීනත්තා සංයොජනියෙහි විප්පමොක්ඛොති වෙදිතබ්බො.

පඤ්චමගාථාය **උපධීසූති** ඛන්ධුපධීසු, **ආදානානීති**පි ආදාතබ්බට්ඨෙන තෙයෙව වුච්චන්ති; **අනඤ්ඤනෙය්‍යොති** අනිච්චාදීනං සුදිට්ඨත්තා ඉදං **සෙය්‍යොති** කෙනචි න නෙතබ්බො. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. ඉදං වුත්තං හොති: ආදානෙසු චතුත්ථමග්ගෙන සබ්බසො ඡන්දරාගං **විනෙත්වා සො** විනීතඡන්දරාගො තෙසු **උපධීසු න සාරමෙති** සබ්බෙ උපධී **අසාරකතො**තෙව පස්සති, තතො තෙසු දුවිධෙනපි නිස්සයෙන **අනිස්සිතො** අඤ්ඤෙන වා කෙනචි ඉදං සෙය්‍යොති අනෙතබ්බො ඛීණාසවො භික්ඛු සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය.

ඡට්ඨගාථාය **අවිරුද්ධොති** එතෙසං තිණ්ණං දුච්චරිතානං පහීනත්තා සුචරිතෙහි සද්ධිං අවිරුද්ධො; **විදිත්වා ධම්මන්ති** මග්ගෙන චතුසච්චධම්මං ඤත්වා; **නිබ්බානපදාභිපත්ථයානොති** අනුපාදිසෙසං ඛන්ධනිබ්බානපදං පත්ථයමානො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. සත්තමගාථාය

1. ප-වං. පදයොජනම්පි.

අක්කුට්ඨොති දසහි අක්කොසවත්ථූහි අභිසත්තො; **න සන්ධියෙථාති** න උපනය්හෙථ න කුප්පෙය්‍ය; **ලද්ධා පරභොජනං න මජ්ජෙති** පරෙහි දින්නං සද්ධාදෙය්‍යං ලභිත්වා අහං ඤාතො යසස්සී ලාභීති න මජ්ජෙය්‍ය. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අට්ඨමගාථාය **ලොභන්ති** විසය[1]ලොභං, **භවන්ති** කාමභවාදිභවං, එවං ද්වීහි පදෙහි භවභොගතණ්හා වුත්තා, පුරිමෙන වා සබ්බාපි තණ්හා පච්ඡිමෙන කම්මභවො; **විරතො ඡෙදනබන්ධනතොති** එවමෙතෙසං කම්මකිලෙසානං පහීනත්තා පරසත්තච්ඡෙදනබන්ධනා ච විරතොති. සෙසං වුත්තනයමෙව. නවමගාථාය **සාරුප්පමත්තනො විදිත්වාති** අත්තනො භික්ඛුභාවස්ස අප්පතිරූපං අනෙසනාදිං පහාය සම්මා එසනාදිං ආජීවසුද්ධිං **අඤ්ඤඤ්ච සම්මාපටිපත්තිං** තත්ථ පතිට්ඨහනෙන විදිත්වා, න හි ඤාතමත්තෙනෙව කිඤ්චි හොති; **යථාතථියන්ති** යථාතථං යථාභූතං; **ධම්මන්ති** ඛන්ධායතනාදිභෙදං යථාභූතඤාණෙන චතුසච්චධම්මං වා මග්ගෙන **විදිත්වා**. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

දසම ගාථාය **සො නිරාසයො අනාසසානොති**[2]යස්ස අරියමග්ගෙන විනාසිතත්තා **අනුසයා ච න සන්ති අකුසලමූලා ච සමූහතා** සො නිරාසො නිත්තණ්හො හොති, තතො ආසායඅභාවෙන කඤ්චි රූපාදිධම්මං නාසිංසති, තෙනාහ: **නිරාසයො අනාසසානොති.**[2] සෙසං වුත්තනයමෙව. එකාදසමගාථාය **ආසවඛීණොති** ඛීණචතුරාසවො, **පහීනමානොති** පහීනනවවිධමානො; **රාගපථන්ති** රාගවිසයභූතං තං තෙභූමකධම්මජාතං; **උපාතිවත්තොති** පරිඤ්ඤාපහානෙහි අතික්කන්තො; **දන්තොති** සබ්බද්වාරවිසෙවනං හිත්වා අරියෙන දමථෙන දන්තභූමිං පත්තො; **පරිනිබ්බුතොති** කිලෙසග්ගිවූපසමෙන සීතිභූතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ද්වාදසමගාථාය **සද්ධොති** බුද්ධාදිගුණෙසු පරප්පච්චයවිරහිතත්තා සබ්බාකාරසම්පන්නෙන අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො න පරස්ස සද්ධාය පටිපත්තියං ගමනභාවෙන, යථාහ: "නාහං එත්ථ භන්තෙ භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමී"[a]ති. **සුතවාති** වොසිතසුතකිච්චත්තා පරමත්ථිකසුතසමන්නාගතො; **නියාමදස්සීති** සංසාරකන්තාරමූළ්හෙ ලොකෙ අමතපුරගාමිනො සම්මත්තනියාමභූතස්ස මග්ගස්ස දස්සාවී, දිට්ඨමග්ගොති වුත්තං හොති; **වග්ගගතෙසු න වග්ගසාරීති** වග්ගගතා නාම ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතිකා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිලොමත්තා එවං වග්ගාහි දිට්ඨිහි ගතෙසු සත්තෙසු න වග්ගසාරී 'ඉදං උච්ඡිජ්ජිස්සති ඉදං තථෙව භවිස්සතී'ති එවං දිට්ඨිවසෙන අගමනතො; **පටිඝන්ති** පටිඝාතකං, චිත්තඝට්ටකන්ති වුත්තං හොති, දොසවිසෙසනමෙවෙතං; **විනෙය්‍යාති** විනෙත්වා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

තෙරසමගාථාය **සංසුද්ධජිනොති** සංසුද්ධෙන අරහත්තමග්ගෙන විජිතකිලෙසො: **විවත්තච්ඡදොති** විවටරාගදොසමොහච්ඡදනො; **ධම්මෙසු වසීති** චතුසච්චධම්මෙසු වසිප්පත්තො, න හිස්ස සක්කා තෙ ධම්මා යථා

1. ඉං.-විසම. 2. "නිරාසසො අනාසසානො"තිපි.

a. සංයුත්තනි මහාසංයුත්ත.

ඤත්තා කෙනචි අඤ්ඤථා කාතුං, තෙන **ඛීණාසවො** ධම්මෙසු වසීති වුච්චති; **පාරගූති** පාරං වුච්චති නිබ්බානං, තං - ගතො, සඋපාදිසෙසවසෙන අධිගතොති වුත්තං හොති; **අනෙජොති** අපගතතණ්හාචලනො; **සඞ්ඛාරනිරොධඤාණකුසලොති** සඞ්ඛාරනිරොධො වුච්චති නිබ්බානං, තම්හි **ඤාණං** අරියමග්ගපඤ්ඤා, තත්ථ කුසලො චතුක්ඛත්තුං භාවිතත්තා, ඡෙකොති වුත්තං හොති. චුද්දසමගාථාය **අතීතෙසූති** පවත්තිං පත්වා අතික්කන්තෙසු පඤ්චක්ඛන්ධෙසු; **අනාගතෙසූති** පවත්තිං අප්පත්තෙසු පඤ්චක්ඛන්ධෙසු එව; **කප්පාතීතොති** 'අහං මම'න්ති කප්පනං සබ්බමපි වා තණ්හාදිට්ඨිකප්පං අතීතො; **අතිච්ච සුද්ධිපඤ්ඤොති** අතීව සුද්ධිපඤ්ඤො අතික්කමිත්වා වා සුද්ධිපඤ්ඤො, කිං අතික්කමිත්වා? අද්ධත්තයං. අරහා හි ය්වායං අවිජ්ජාසඞ්ඛාරසඞ්ඛාතො අතීතො අද්ධා, ජාතිජරාමරණසඞ්ඛාතො අනාගතො අද්ධා, විඤ්ඤාණාදිභවපරියන්තො පච්චුප්පන්නො ච අද්ධා, තං සබ්බම්පි අතික්කම්ම කඞ්ඛං විතරිත්වා පරමසුද්ධිප්පත්තපඤ්ඤො හුත්වා ඨිතො, තෙන වුච්චති අතිච්ච සුද්ධිපඤ්ඤොති; **සබ්බායතනෙහීති** ද්වාදසහායතනෙහි, අරහා හි එවං කප්පාතීතො කප්පාතීතත්තා අතිච්ච සුද්ධිපඤ්ඤත්තා ච ආයතිං න කිඤ්චි ආයතනං උපෙති, තෙනාහ: **සබ්බායතනෙහි විප්පමුත්තොති.**

පණ්ණරසමගාථාය **අඤ්ඤාය පදන්ති** යෙ තෙ "සච්චානං චතුරො පදා"[a]ති වුත්තා, තෙසු එකෙකං පදං පුබ්බභාගසච්චවවත්ථානපඤ්ඤාය ඤත්වා; **සමෙච්ච ධම්මන්ති** තතො පරං චතූහි අරියමග්ගෙහි චතුසච්චධම්මං සමෙච්ච; **විවටං දිස්වාන පහානමාසවානන්ති** අථ පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන ආසවක්ඛයසඞ්ඛාතං නිබ්බානං විවටං පාකටමනාවටං දිස්වා; **සබ්බූපධීනං පරික්ඛයාති** සබ්බෙසං ඛන්ධකාමගුණකිලෙසාභිසඞ්ඛාරභෙදානං උපධීනං පරික්ඛීණත්තා කත්ථචි අසජ්ජමානො භික්ඛු සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය විහරෙය්‍ය අනල්ලීයන්තො ලොකං ගවෙෂ්‍යාති දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

තතො සො නිම්මිතො ධම්මදෙසනං ථොමෙන්තො **අද්ධා හි භගවාති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **යො සො එවං විහාරීති** යො සො මඞ්ගලාදීනි සමූහනිත්වා සබ්බමඞ්ගලදොසප්පහානවිහාරී, යොපි සො දිබ්බමානුසෙසු කාමෙසු රාගවිනයභවාතික්කමධම්මාභිසමයවිහාරීති එවං තාය තාය ගාථාය නිද්දිට්ඨං භික්ඛුං දස්සෙන්තො ආහ. සෙසං උත්තානමෙව. අයං පන යොජනා: **අද්ධා හි භගවා තථෙව එතං** යං ත්වං 'යස්ස මඞ්ගලා සමූහතා'ති ආදීනි වත්වා තස්සා තස්සා ගාථාය පරියොසානෙ 'සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා'ති අවච, කිං කාරණං? **යො සො එවං විහාරී භික්ඛු** සො උත්තමෙන දමථෙන **දන්තො**, සබ්බානි ච දසපි **සංයොජනානි** චතුරො ච යොගෙ වීතිවත්තො හොති, තස්මා **සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය** නත්ථි මෙ එත්ථ විචිකිච්ඡාති ඉති දෙසනාථොමනගාථම්පි අරහත්තනිකූටෙනෙව

---

a. ධම්මපද 273.

නිට්ඨාපෙසි, සුත්තපරියොසානෙ කොටිසතසහස්සදෙවානං අග්ගඵලප්පත්ති අහොසි, සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලප්පත්තා පන ගණනාතො අසඞ්ඛෙය්‍යාති.

සම්මාපරිබ්බාජනියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 14.

එවං මෙ සුතන්ති ධම්මිකසුත්තං. කා උප්පත්ති? **තිට්ඨමානෙ** කිර භගවති ලොකනාථෙ **ධම්මිකො** නාම උපාසකො අහොසි නාමෙන ච පටිපත්තියා ච, සො කිර සරණසම්පන්නො සීලසම්පන්නො බහුස්සුතො පිටකත්තයධරො අනාගාමී අභිඤ්ඤාලාභී ආකාසචාරී අහොසි, තස්ස පරිවාරා පඤ්චසතා උපාසකා, තෙපි තාදිසා එව අහෙසුං. තස්සෙක දිවසං උපොසථිකස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස මජ්ඣිමයාමාවසානසමයෙ එවං පරිවිතක්කො උදපාදි: යන්නූනාහං අගාරියඅනගාරියානං පටිපදං පුච්ඡෙය්‍යන්ති. සො පඤ්චහි උපාසකසතෙහි පරිවුතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි, භගවා චස්ස ව්‍යාකාසි.

තත්ථ පුබ්බෙ වණ්ණිතසදිසං පුබ්බනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අපුබ්බං වණ්ණයිස්සාම. තත්ථ පඨමගාථාය තාව **කථංකරො**ති කථං කරොන්තො කථං පටිපජ්ජන්තො; **සාධු හොතී**ති සුන්දරො අනවජ්ජො අත්ථසාධකො හොති; **උපාසකාසෙ**ති උපාසකා ඉච්චෙව වුත්තං හොති. සෙසං අත්ථතො[1] පාකටමෙව. අයං පන යොජනා: **යෙ වා අගාරා අනගාරමෙන්ති** පබ්බජන්ති **යෙ වා අගාරිනො උපාසකා** එතෙසු ද්විවිධෙසුපි සාවකෙසු කථං කරො සාවකො සාධු හොතීති. ඉදානි එවං පුට්ඨස්ස භගවතො ව්‍යාකරණසමත්ථතං දීපෙන්තො **තුවං හී**ති ගාථා වයමාහ. තත්ථ **ගති**න්ති අජ්ඣාසයගතිං, **පරායණ**න්ති නිප්ඵත්තිං, අථ වා **ගති**න්ති නිරයාදිපඤ්චප්පභෙදං; පරායණන්ති ගතිතො පරං අයනං[2] ගතිවිප්පමොක්ඛං පරිනිබ්බානං; **න චත්ථි තුල්‍යො**ති තයා සදිසො නත්ථි. **සබ්බං තුවං ඤාණමවෙච්ච ධම්මං පකාසෙසි සත්තෙ අනුකම්පමානො**ති ත්වං භගවා යදත්ථි ඤෙය්‍යං නාම තං අනවසෙසං අවෙච්ච පටිවිජ්ඣිත්වා සත්තෙ අනුකම්පමානො සබ්බං ඤාණඤ්ච ධම්මඤ්ච පකාසෙසි, යං යං යස්ස හිතං හොති තං තං ආවිකාසි යෙව දෙසෙසියෙව, න තෙ අත්ථි ආචරියමුට්ඨීති වුත්තං හොති; **විරොචසි විමලො**ති ධූමරජාදිවිරහිතො විය චන්දො රාගාදිමලාභාවෙන විමලො විරොචසි. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ඉදානි යෙසං තදා භගවා ධම්මං දෙසෙසි තෙ දෙවපුත්තෙ කිත්තෙත්වා භගවන්තං පසංසන්තො **ආගඤ්ඡි තෙ සන්තිකෙ**ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **නාගරාජා එරාවණො නාමා**ති අයං කිර එරාවණො නාම දෙවපුත්තො කාමරූපී[3] දිබ්බෙ විමානෙ වසති, සො යදා සක්කො

---

1. සී. II. සෙසමෙත්ථ. 2. පං. සී. I, II. ආයතං 3. ම. කාමරූපෙ.

උය්‍යානකීළනං ගච්ඡති, තදා දියඩ්ඪසතයොජනං කායං අභිනිම්මිණිත්වා තෙත්තිංස කුම්භෙ මාපෙත්වා එරාවණො නාම හත්ථී හොති, තස්ස එකෙකස්මිං කුම්භෙ ද්වෙ ද්වෙ දන්තා හොන්ති, එකෙකස්මිං දන්තෙ සත්ත සත්ත පොක්ඛරණියො, එකෙකිස්සා පොක්ඛරණියා සත්ත සත්ත පදුමිනියො එකෙකිස්සා පදුමිනියා සත්ත සත්ත පුප්ඵානි, එකෙකස්මිං පුප්ඵෙ සත්ත සත්ත පත්තානි, එකෙකස්මිං පත්තෙ සත්ත සත්ත අච්ඡරායො නච්චන්ති පදුමච්ඡරායොත්වෙව විස්සුතා සක්කස්ස නාටකිත්ථියො,[1] යා ච විමානවත්ථුස්මිම්පි "හමන්ති කඤ්ඤා පදුමෙසු සික්ඛිතා"ති ආගතා, තෙසං පන තෙත්තිංසකුම්භානං මජ්ඣෙ සුදස්සනකුම්භො නාම තිංසයොජනමත්තො හොති, තත්ථ යොජනප්පමාණො මණිපල්ලඞ්කො තියොජනුබ්බෙධෙ පුප්ඵමණ්ඩපෙ අත්ථරීයති, තත්ථ සක්කො දෙවානමින්දො අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො දිබ්බසම්පත්තිං පච්චනුභොති, සක්කො පන දෙවානමින්දෙ උය්‍යානකීළාතො පටිනිවත්තෙන පුන තං රූපං සංහරිත්වාන දෙවපුත්තොව හොති. තං සන්ධායාහ: **ආගඤ්ඡි තෙ සන්තිකෙ නාගරාජා එරාවණො නාමා**ති; **ජිනොති සුත්වා**ති විජිතපාපධම්මො එස භගවාති එවං සුත්වා; **සොපි තයා මන්තයිත්වා**ති තයා සද්ධිං මන්තෙත්වා, පඤ්හං පුච්ඡිත්වාති අධිප්පායො; **අජ්ඣගමා**ති අධිඅගමා, ගතොති[2] වුත්තං හොති; **සාධූති සුත්වාන පතීතරූපො**ති තං පඤ්හං සුත්වා සාධු භන්තෙති අභිනන්දිත්වා තුට්ඨරූපො ගතොති අත්ථො.

රාජාපි තං වෙස්සවණො කුවෙරොති එත්ථ සො යක්ඛො රඤ්ජනට්ඨෙන රාජා, විසාණාය රාජධානියා රජ්ජං කාරෙතීති[3]=වෙස්සවණො, පුරිමනාමෙන කුවෙරොති වෙදිතබ්බො. සො කිර කුවෙරො නාම බ්‍රාහ්මණමහාසාලො හුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා විසාණාය රාජධානියා අධිපති හුත්වා නිබ්බත්තො, තස්මා කුවෙරොති වුච්චති වුත්තඤ්චෙතං ආටානාටියසුත්තෙ: "කුවෙරස්ස ඛො පන මාරිස මහාරාජස්ස විසාණා නාම රාජධානී, තස්මා කුවෙරො මහාරාජා වෙස්සවණොති පවුච්චතී"[4]ති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

තත්ථ සියා: කස්මා පන දූරතරෙ තාවතිංසභවනෙ වසන්තො එරාවණො පඨමං ආගතො වෙස්සවණො පච්ඡා, එකනගරෙව වසන්තො අයං උපාසකො සබ්බපච්ඡා; කථඤ්ච සො තෙසං ආගමනමඤ්ඤාසි යෙන එවමාහාති? වුච්චතෙ: වෙස්සවණො කිර තදා අනෙකසහස්සපවාළපල්ලඞ්කං ද්වාදසයොජනං නාරිවාහනං අභිරූය්හ පවාළකූටන්තං උච්චාරෙත්වා දස සහස්සකොටියක්ඛෙහි පරිවාරිතො භගවන්තං පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමීති ආකාසට්ඨවිමානානි පරිහරිත්වා මග්ගෙන මග්ගං ආගච්ඡන්තො වෙළුකණ්ටකනගරෙ නන්දමාතාය උපාසිකාය නිවෙසනස්ස උපරිභාගං සම්පත්තො, උපාසිකාය අයමානුභාවො: පරිසුද්ධසීලා හොති නිච්චං විකාලභොජනා පටිවිරතා පිටකත්තයධාරිණී අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨිතා.

---

1. සී. පං. නාටකිත්ථියො
2. අභිගතොති-ප-වා,
3. සී. II. කාරෙතීති,
4. දීඝනිකායෙ පාතිකවග්ගෙ ආටානාටියසුත්ත,

සා තස්මිං සමයෙ සීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙත්වා උත්තරගහණත්ථාය මාලුතෙරිතොකාසෙ ඨත්වා අට්ඨකපාරායණවග්ගං පරිමණ්ඩලෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහි මධුරෙන සරෙන භණති. වෙස්සවණො තත්ථෙව යානං ඨපෙත්වා යාව උපාසිකා "ඉදමවොච භගවා මගධෙසු විහරන්තො පාසාණකෙ චෙතියෙ පරිචාරකසොළසානං බ්‍රාහ්මණාන" න්ති නිගමනං අහාසි, තාව සබ්බං සුත්වා වග්ගපරියොසානෙ සුවණ්ණමුරජසදිසං මහාකණ්ඨං[1] පග්ගහෙත්වා සාධු සාධු භගිනීති සාධුකාරමදාසි. සා 'කො එසො'ති ආහ. අහං භගිනි වෙස්සවණොති. උපාසිකා කිර පඨමං සොතාපන්නා අහොසි, පච්ඡා වෙස්සවණො, තං සො ධම්මතො සහොදරභාවං සන්ධාය උපාසිකං භගිනීවාදෙන සමුදාචරති. උපාසිකාය ච 'විකාලො භාතික භද්දමුඛ යස්සදානි කාලං මඤ්ඤසී'ති වුත්තෙ 'අහං භගිනි තයි පසන්නො පසන්නාකාරං කරොමී'ති ආහ. තෙන හි භද්දමුඛ මම ඛෙත්තෙ නිප්ඵන්නං සාලිං කම්මකරා ආහරිතුං න සක්කොන්ති' තං තව පරිසාය ආණාපෙහීති. සො සාධු භගිනීති යක්ඛෙ ආණාපෙසි; තෙ අඩ්ඪතෙරස[2] කොට්ඨාගාරසතානි පූරෙසුං. තතොපපභුති කොට්ඨාගාරං න ඌනමහොසි, නන්දමාතු කොට්ඨාගාරං වියාති ලොකෙ නිදස්සනං අහොසි. වෙස්සවණො කොට්ඨාගාරානි පූරෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමි; භගවා විකාලෙ ආගතොසීති ආහ. ආම භගවාති සබ්බං ආරොචෙසි. ඉමිනා කාරණෙන ආසන්නතරෙපි චාතුම්මහාරාජිකභවනෙ වසන්තො වෙස්සවණො පච්ඡා ආගතො, එරාවණස්ස පන න කිඤ්චි අන්තරා කරණීයං අහොසි, තෙන සො පඨමං ආගතො.

අයං පනුපාසකො කිඤ්චාපි අනාගාමී පකතියාව එකභත්තිකො, තථාපි තදා උපොසථදිවසොති කත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය සායණ්හසමයං සුනිවත්ථො සුපාරුතො පඤ්චසතඋපාසකපරිවුතො ජෙතවනං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා අත්තනො ඝරං ආගම්ම තෙසං උපාසකානං සරණසීලඋපොසථානිසංසභෙදං උපාසකධම්මං කථෙත්වා තෙ උපාසකෙ උය්‍යොජෙසි, තෙසඤ්ච තස්සෙව ඝරෙ මුට්ඨිහත්ථප්පමාණපාදකානි පඤ්ච කප්පියමඤ්චසතානි පාටෙක්කොවරකෙසු පඤ්ඤත්තානි හොන්ති. තෙ අත්තනො අත්තනො ඔවරකං පවිසිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිංසු, උපාසකොපි තථෙවාකාසි,

තෙන ච සමයෙන සාවත්ථිනගරෙ සත්තපඤ්ඤාස කුලසතසහස්සානි වසන්ති මනුස්සගණනාය අට්ඨාරස කොටිමනුස්සා, තෙන පඨමයාමෙ හත්ථිඅස්සමනුස්සභෙරිසද්දාදිනා සාවත්ථිනගරං මහාසමුද්දො විය එකසද්දං හොති, මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ සො සද්දො පටිප්පස්සම්භති, තම්හි කාලෙ උපාසකො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය අත්තනො ගුණෙ ආවජ්ජිත්වා 'යෙනාහං මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන සුඛිතො විහරාමි, ඉදං සුඛං කං නිස්සාය ලද්ධ'න්ති විචිනන්තො භගවන්තං නිස්සායාති භගවති චිත්තං පසාදෙත්වා භගවා එතරහි කතමෙන විහාරෙන විහරතීති ආවජ්ජන්තො දිබ්බෙන චක්ඛුනා එරාවණවෙස්සවණෙ දිස්වා දිබ්බාය

---

a. සුත්තනිපාත පාරායණවග්ග, 1, සී, පං. මහාකණ්ඨං. 2. සී. I & II, අට්ඨාරස.

සොතධාතුයා ධම්මදෙසනං සුත්වා චෙතොපරියඤාණෙන තෙසං පසන්නචිත්තතං ඤත්වා යන්නූනාහම්පි භගවන්තං උභයහිතං පටිපදං පුච්ඡෙය්‍යන්ති චින්තෙසි. තස්මා සො එකනගරෙ වසන්තොපි සබ්බපච්ඡා ආගතො, එවඤ්ච තෙසං ආගමනමඤ්ඤාසි, තෙනාහ: **ආගඤ්ඡි තෙ සන්තිකෙ නාගරාජා-පෙ-සො චාපි සුත්වාන පතීතරූපොති.**

ඉදානි ඉතො බහිද්ධා ලොකසම්මතෙහි සමණබ්‍රාහ්මණෙහි උක්කට්ඨභාවං[1] භගවන්තං පසංසන්තො **යෙ කෙචිමෙති** ගාථාවයමාහ. තත්ථ **තිත්ථියාති** නන්ද-වච්ඡ-සඞ්කිච්චෙහි ආදිපුග්ගලෙහි තීහි තිත්ථකරෙහි කතෙ දිට්ඨිතිත්ථෙ ජාතා, තෙසං සාසනෙ පබ්බජිතා පූරණාදයො ඡ සත්ථාරො, තත්ථ නාථපුත්තො **නිගණ්ඨා**, අවසෙසා ආජීවිකා, තෙ සබ්බෙ දස්සෙන්තො ආහ: **යෙ කෙචිමෙ තිත්ථියා වාදසීලාති** මයං සම්මා පටිපන්නා අඤ්ඤෙ මිච්ඡා පටිපන්නාති එවං වාදසාරණසීලා ලොකං මුඛසත්තීහි විතුදන්තා විචරන්ති, **ආජීවිකා වාති** තෙ එකජ්ඣමුද්දිට්ඨෙ දිට්ඨිං භින්දිත්වා දස්සෙති; **නාතිතරන්තීති** නාතික්කමන්ති; **සබ්බෙති** අඤ්ඤෙපි යෙ කෙචි තිත්ථියසාවකාදයො, තෙපි පරිගණ්හන්තො[2] ආහ; **ඨිතො වජන්තං වියාති** යථා කොචි ඨිතො ගතිවිකලො **සීඝගාමිනං** පුරිසං ගච්ඡන්තං නාතිතරෙය්‍ය, එවං තෙ පඤ්ඤාගතියා අභාවෙන තෙ තෙ අත්ථප්පභෙදෙ බුජ්ඣිතුං අසක්කොන්තා ඨිතා **අතිජවනපඤ්ඤං** භගවන්තං නාතිතරන්තීති අත්ථො. **බ්‍රාහ්මණා වාදසීලා වුද්ධා වාති** එත්තාවතා චඞ්කි-තාරුක්ඛ-පොක්ඛරසාති-ජාණුස්සොණිආදයො දස්සෙති; **අපි බ්‍රාහ්මණා සන්ති කෙචීති** ඉමිනා මජ්ඣිමාපි දහරාපි කෙවලං බ්‍රාහ්මණා සන්ති අත්ථි උපලබ්භන්ති; **කෙචීති** එවං අස්සලායන-වාසිට්ඨ-අම්බට්ඨ-උත්තරමාණවකාදයො දස්සෙති **අත්ථබද්ධාති** අපි නු ඛො ඉමං පඤ්හං ව්‍යාකරෙය්‍ය, ඉමං කථං ඡින්දෙය්‍යාති එවං අත්ථබද්ධා භවන්ති; **යෙ චාපි චඤ්ඤෙති** අඤ්ඤෙපි යෙ මයං **වාදිනොති එවං මඤ්ඤමානා** චරන්ති ඛත්තියපණ්ඩිත-බ්‍රාහ්මණබ්‍රහ්මදෙවයක්ඛාදයො **අපරිමාණා**, තෙපි සබ්බෙ තයි අත්ථබද්ධා **භවන්තීති** දස්සෙති.

එවං නානප්පකාරෙහි භගවන්තං පසංසිත්වා ඉදානි ධම්මෙනෙව **තං පසංසිත්වා** ධම්මකථං යාචන්තො **අයං හි ධම්මොති** ගාථාවයමාහ. **තත්ථ අයං හි ධම්මොති** සත්තතිංස බොධිපක්ඛියධම්මෙ සන්ධායාහ; **නිපුණොති සණ්හො** දුප්පටිවිජ්ඣො;[3] **සුඛොති** පටිවිද්ධො සමානො ලොකුත්තරසුඛං ආවහති, තස්මා සුඛාවහත්තා සුඛොති වුච්චති; **සුප්පවුත්තොති** සුදෙසිතො; **සුස්සූසමානාති** සොතුකාමම්හාති අත්ථො; **තං නො වදාති** තං ධම්මං අම්හාකං වද; **ත්වං නොතිපි** පාඨො, **ත්වං** අම්හං වදාති අත්ථො, **සබ්බෙපිමෙ භික්ඛවොති** තං ඛණං **නිසින්නානි කිර** පඤ්ච **භික්ඛුසතානි** හොන්ති, **තානි** දස්සෙන්තො යාචති; **උපාසකා චාපීති අත්තනො** පරිවාරෙ අඤ්ඤෙ ච දස්සෙති.[4] සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

---

1. ඉං-භාවෙන.
2. සී. I. පං. පරිගණ්හෙන්තො.
3. සී. I, දුප්පටිවිජ්ඣො.
4. සී. II දස්සෙසි.

අථ භගවා අනගාරියපටිපදං තාව දෙසෙතුං භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා **සුණාථ මෙ භික්ඛවො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ධම්මං ධුතං තඤ්ච ධරාථ සබ්බෙ**ති කිලෙසෙ ධුනාතීති=ධුතො, එවරූපං කිලෙසධුනනකං පටිපදාධම්මං **සාවයාමි වො**, තඤ්ච මයා සාවිතං සබ්බෙ ධරථ පටිපජ්ජථ මා පමාදිත්ථාති වුත්තං හොති; **ඉරියාපථ**න්ති ගමනාදි චතුබ්බිධං; **පබ්බජිතානුලොමික**න්ති සමණසාරුප්පසතිසම්පජඤ්ඤයුත්තං, අරඤ්ඤෙ කම්මට්ඨානානුයොගවසෙන පවත්තමෙවාති අපරෙ; **සෙවෙථ න**න්ති තං ඉරියාපථං භජෙය්‍ය; **අත්ථදසො**ති* හිතානුපස්සී; **මුතිමා**ති බුද්ධිමා. සෙසමෙත්ථ ගාථාය පාකටමෙව. **නවෙ විකාලෙ**ති එවං පබ්බජිතානුලොමිකං ඉරියාපථං සෙවමානො ච දිවාමජ්ඣන්තික වීතික්කමං උපාදාය විකාලෙ න චරෙය්‍ය භික්ඛු, යුත්ත **කාලෙ** එව පන **ගාමං පිණ්ඩාය චරෙය්‍ය**, කිං කාරණං? **අකාලචාරිං හි සජන්ති සඞ්ගා** අකාලචාරිං පුග්ගලං රාගසඞ්ගාදයො අනෙකෙ සඞ්ගා සජන්ති පරිස්සජන්ති උපගූහන්ති අල්ලීයන්ති; **තස්මා විකාලෙ න චරන්ති බුද්ධා** තස්මා යෙ චතුසච්චබුද්ධා අරියපුග්ගලා න තෙපි විකාලෙ පිණ්ඩාය චරන්තීති; තෙන කිර සමයෙන විකාලභොජනසික්ඛාපදං අප්පඤ්ඤත්තං හොති, තස්මා ධම්මදෙසනාවසෙනෙවෙත්ථ පුථුජ්ජනානං ආදීනවං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ. අරියා පන සහ මග්ගපටිලාභා එව තතො පටිවිරතා හොන්ති; එසා ධම්මතා.

එවං විකාලචරියං පටිසෙධෙත්වා කාලෙ චරන්තෙනාපි එවං චරිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ: **රූපා ච සද්දා චා**ති. තස්සත්ථො: යෙ තෙ රූපාදයො නානප්පකාරකං මදං ජනෙන්තා **සත්තෙ සම්මදයන්ති**, තෙසු පිණ්ඩපාතපාරිසුද්ධිසුත්තාදිසු වුත්තනයෙන **ඡන්දං විනෙත්වා** යුත්ත **කාලෙනෙව පාතරාසං පවිසෙය්‍යා**ති. එත්ථ ච පාතො අසිතබ්බොති=පාතරාසො, පිණ්ඩපාතස්සෙතං නාමං, සො යත්ථ ලබ්භති සො පදෙසොපි තංයොගෙන පාතරාසොති ඉධ වුත්තො, යතො පිණ්ඩපාත ලභනොකාසං ගවෙසෙය්‍යාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං පවිට්ඨො "පිණ්ඩං භික්ඛු-පෙ-සඞ්ගහිතත්තභාවො".

තත්ථ **පිණ්ඩ**න්ති මිස්සකභත්තං භික්ඛං, සා හි තතො තතො සමොධානෙත්වා සම්පිණ්ඩිතට්ඨෙන පිණ්ඩොති වුච්චති; **සමයෙනා**ති අනොතාමජ්ඣන්තිකකාලෙන; **එකො පටික්කම්මා**ති කායවිවෙකං සම්පාදෙන්තො අදුතියො නිවත්තිත්වා; **අජ්ඣත්තචින්තී**ති තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා ඛන්ධසන්තානං චින්තෙන්තො; **න මනො බහිද්ධා නිච්ඡාරයෙ**ති බහිද්ධා රූපාදිසු රාගාදිවසෙන චිත්තං න නීහරෙ; **සඞ්ගහිතත්තභාවො**ති සුට්ඨුගහිතචිත්තො. එවං විහරන්තො පන "සචෙපි සො-පෙ-පරූපවාදං."

කිං වුත්තං හොති? **සො** යොගාවචරො කිඤ්චිදෙව සොතුකාමතාය උපගතෙන **සාවකෙන** වා **කෙනචි** අඤ්ඤතිත්ථියගහට්ඨාදිනා වා ඉධෙව **පබ්බජිතෙන භික්ඛුනා වා සද්ධිං සචෙපි සල්ලපෙ**, අථ ය්වායං

* අත්ථදස්සී & අත්ථදසො.

මග්ගඵලාදිපටිසංයුත්තො දසකථාවත්ථුභෙදො වා අනප්පකට්ඨෙන පණීතො ධම්මො, ධම්මං පණීතං තං උදාහරෙය්‍ය, අඤ්ඤං පන පිසුණවාචං වා **පරූපවාදං**[1] වා අප්පමත්තකම්පි න උදාහරෙය්‍යාති.

ඉදානි තස්මිං පරූපවාදෙ දොසං දස්සෙන්තො ආහ: **වාදං හි එකෙති**. තස්සත්ථො: ඉධෙකච්චෙ මොඝපුරිසා පරූපවාදසඤ්ඤිතං නානප්පකාරං විග්ගාහිකකථාභෙදං **වාදං පටිසෙනියන්ති** විරුජ්ඣන්ති යුජ්ඣිතුකාමා හුත්වා සෙනාය පටිමුඛං ගච්ඡන්තා විය හොන්ති; **තෙ** මයං **ලාමකපඤ්ඤෙ නප්පසංසාම**, කිං කාරණං? **තතො තතො නෙ පසජ්ජන්ති සඞ්ගා** යස්මා තෙ තාදිසකෙ පුග්ගලෙ තතො තතො වචනපථතො සමුට්ඨාය විවාදසඞ්ගා පසජ්ජන්ති අල්ලීයන්ති, කිං පන කාරණං පසජ්ජන්තීති? **චිත්තං හි තෙ තත්ථ ගමෙන්ති දූරෙ** යස්මා තෙ පටිසෙනියන්තා **චිත්තං** තත්ථ ගමෙන්ති යත්ථ ගතං සමථවිපස්සනානං දූරෙ හොතීති, එවං පරිත්තපඤ්ඤානං පවත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි මහාපඤ්ඤානං පවත්තිං දස්සෙන්තො ආහ:-**පිණ්ඩං විහාරං**-පෙ-**වරපඤ්ඤසාවකොති**.

තත්ථ විහාරෙන පතිස්සයො සයනාසනෙන මඤ්චපීඨන්ති තීහිපි පදෙහි සෙනාසනමෙව වුත්තං; **ආපන්ති** උදකං; **සඞ්ඝාටිරජූපවාහනන්ති** පංසුමලාදිනො සඞ්ඝාටිරජස්ස ධොවනං; **සුත්වාන ධම්මං සුගතෙන දෙසිතන්ති** සබ්බාසවාදීසු "පටිසඞ්ඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවති සීතස්ස පටිඝාතාය"[a]ති ආදිනා නයෙන භගවතා දෙසිතං ධම්මං සුත්වා **සඞ්ඛාය සෙවෙ වරපඤ්ඤසාවකො**. එත්ථ ඉධ **පිණ්ඩන්ති** වුත්තං පිණ්ඩපාතං, විහාරාදීහි වුත්තං සෙනාසනං ආපමුඛෙන දස්සිතං ගිලානපච්චයං, සඞ්ඝාටියා චීවරන්ති චතුබ්බිධම්පි පච්චයං සඞ්ඛාය "යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ඨිතියා"[a]ති ආදිනා නයෙන පච්චවෙක්ඛිත්වා සෙවෙ වරපඤ්ඤසාවකො සෙවිතුං සක්කුණෙය්‍ය වරපඤ්ඤස්ස තථාගතස්ස සාවකො සෙඛො වා පුථුජ්ජනො වා නිප්පරියායෙන වා අරහා, සො හි චතුරපස්සෙනො "සඞ්ඛායෙකං පටිසෙවති සඞ්ඛායෙකං අධිවාසෙති සඞ්ඛායෙකං පරිවජ්ජෙති සඞ්ඛායෙකං විනොදෙතී"[b]ති වුත්තො. යස්මා ච සඞ්ඛාය සෙවෙ වරපඤ්ඤසාවකො **තස්මා හි පිණ්ඩ**-පෙ-**පොක්ඛරෙ වාරිබින්දු** තථා හොතීති වෙදිතබ්බො.

එවං ඛීණාසවපටිපත්තිං දස්සෙන්තො **අරහත්තනිකූටෙන** අනාගාරියපටිපදං නිට්ඨපෙත්වා ඉදානි අගාරියපටිපදං දස්සෙතුං **ගහට්ඨවත්තං පන වොති** ආදිමාහ. තත්ථ පඨමගාථාය තාව **සාවකොති** අගාරියසාවකො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා: **යො** මයා ඉතො පුබ්බෙ **කෙවලො** අබ්‍යාමිස්සො සකලො පරිපුණ්ණො **භික්ඛුධම්මො** කථිතො, **එස** ඛෙත්තවත්ථුආදිපරිග්ගහෙහි **සපරිග්ගහෙන න ලබ්භා ඵස්සෙතුං** න සක්කා අධිගන්තුන්ති. එවං තස්ස භික්ඛුධම්මං පටිසෙධෙත්වා ගහට්ඨධම්මමෙව දස්සෙන්තො ආහ: **පාණං න හානෙති**,

1, ම. ඵරුසවාදං. a. මජ්ඣිමනිකාය සබ්බාසව සුත්ත. b. දීඝනිකාය සඞ්ගීති සුත්ත.

තත්‍ථ පුරිමඩ්ඪෙන තිකොටිපරිසුද්ධා පාණාතිපාතා වෙරමණී වුත්තා, පච්ඡිමඩ්ඪෙන සත්තෙසු හිතපටිපත්ති, තතියපාදෙ චෙත්‍ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තෙ, චතුත්‍ථපාදෙ ථාවරතසභෙදෙ මෙත්තසුත්තවණ්ණනාය සබ්බප්පකාරතො වණ්ණිතො. සෙසං උත්තානත්‍ථමෙව. උප්පටිපාටියා පන යොජනා කාතබ්බා, තසථාවරෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං න හනෙ න ඝාතයෙය්‍ය නානුජඤ්ඤාති; **නිධාය දණ්ඩ**න්ති ඉතො වා පරං **වත්තෙය්‍යාති** පාඨසෙසො ආහරිතබ්බො, ඉතරථා හි න පුබ්බෙනාපරං සන්ධියතීති.

එවං පඨමසික්ඛාපදං දස්සෙත්වා ඉදානි දුතියසික්ඛාපදං දස්සෙන්තො ආහ: **තතො අදින්න**න්ති. තත්‍ථ **කිඤ්චී**ති අප්පං වා බහුං වා, **ක්වචී**ති ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා; **සාවකො**ති අගාරියසාවකො; **බුජ්ඣමානො**ති පරසන්තකමිදන්ති ජානමානො; **සබ්බං අදින්නං පරිවජ්ජයෙය්‍යා**ති එවං හි පටිපජ්ජමානො සබ්බං අදින්නං පරිවජ්ජයෙය්‍ය නො අඤ්ඤථාති දීපෙති. සෙසමෙත්‍ථ වුත්තනයඤ්ච පාකටඤ්චාති. එවං දුතියසික්ඛාපදම්පි තිකොටිපරිසුද්ධං දස්සෙත්වා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො පභුති තතියං දස්සෙන්තො ආහ: **අබ්‍රහ්මචරිය**න්ති. තත්‍ථ **අසම්භුණන්තො**ති අසක්කොන්තො.

ඉදානි චතුත්‍ථසික්ඛාපදං දස්සෙන්තො ආහ: **සභග්ගතො වා**ති තත්‍ථ **සභග්ගතො**ති සන්ථාගාරාදිගතො, **පරිසග්ගතො**ති පූගමජ්ඣගතො; සෙසමෙත්‍ථ වුත්තනයඤ්ච පාකටඤ්චාති.

එවං චතුත්‍ථසික්ඛාපදම්පි තිකොටිපරිසුද්ධං දස්සෙත්වා පඤ්චමං දස්සෙන්තො ආහ: **මජ්ජඤ්ච පාන**න්ති. තත්‍ථ **මජ්ජඤ්ච පාන**න්ති ගාථාබන්ධසුඛත්‍ථං එවං වුත්තං, අයං පනත්‍ථො: මජ්ජපානඤ්ච **න සමාචරෙය්‍යා**ති; **ධම්මං ඉම**න්ති මජ්ජපානවෙරමණිධම්මං; **උම්මාදනන්ත**න්ති තං උම්මාදපරියොසානං, යො හි සබ්බලහුසො මජ්ජපානස්ස විපාකො සො මනුස්සභූතස්ස උම්මත්තකසංවත්තනිකො හොති; **ඉති නං විදිත්වා**ති ඉති තං මජ්ජපානං ඤත්වා. සෙසමෙත්‍ථ වුත්තනයඤ්ච පාකටඤ්චාති. එවං පඤ්චමසික්ඛාපදම්පි තිකොටිපරිසුද්ධං දස්සෙත්වා ඉදානි පුරිමසික්ඛාපදානම්පි මජ්ජපානමෙව සඞ්කිලෙසකරඤ්ච භෙදකරඤ්චාති දස්සෙත්වා දළ්හතරං තතො වෙරමණියං නියොජෙන්තො ආහ: **මදා හි පාපානි කරොන්තී**ති. තත්‍ථ **මදා**ති මදහෙතු; හිකාරො නිපාතො පදපූරණමත්තො; **පාපානි කරොන්තී**ති පාණාතිපාතාදීනි සබ්බාකුසලානි කරොන්ති; **උම්මාදනං මොහන**න්ති පරලොකෙ උම්මාදනං ඉහ ලොකෙ මොහනං; සෙසං උත්තානත්‍ථමෙව.

එත්තාවතා අගාරියසාවකස්ස නිච්චසීලං දස්සෙත්වා ඉදානි උපොසථඞ්ගානි දස්සෙන්තො **පාණං න හානෙ**ති ගාථාද්වයමාහ. තත්‍ථ **අබ්‍රහ්මචරියා**ති අසෙට්ඨචරියභූතා, **මෙථුනා**ති මෙථුනධම්මසමාපත්තිතො; **රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍ය විකාලභොජන**න්ති රත්තිම්පි න භුඤ්ජෙය්‍ය දිවාපි කාලාතික්කන්තභොජනං න භුඤ්ජෙය්‍ය. **න ච ගන්ධ**න්ති **එත්‍ථ ගන්ධග්ගහණෙන විලෙපනචුණ්ණාදීනි**පි ගහිතානෙවාති

වෙදිතබ්බාති; **මඤ්චෙති** කප්පියමඤ්චෙ; **සන්ථතෙති** තට්ටිකාදීහි කප්පියත්ථරණෙහි අත්ථතෙ; **ඡමායං** පන ගොණකාදිසන්ථතායම්පි වට්ටති; **අට්ඨඞ්ගිකන්ති** පඤ්චඞ්ගිකං විය තුරියං න අඞ්ගවිනිමුත්තං; **දුක්ඛන්තගුනාති** වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං ගතෙන. සෙසමෙත්ථ පාකට මෙව. පච්ඡිමද්ධං පන සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තන්තිපි ආහු. එවං උපොසථඞ්ගානි දස්සෙත්වා ඉදානි උපොසථකාලං දස්සෙන්තො ආහ: **තතො ච පක්ඛස්සාති.** තත්ථ **තතොති** පදපූරණමත්තෙන නිපාතො; **පක්ඛස්සුපවස්සුපොසථන්ති** එවං පරපදෙන යොජෙතබ්බං; **පක්ඛස්ස චාතුද්දසී පඤ්චදසී අට්ඨමීති** එතෙ තයො දිවසෙ උපවස්ස උපොසථං, එතං අට්ඨඞ්ගිකං උපොසථං උපගම්ම වසිත්වාති; **පාටිහාරියපක්ඛඤ්චාති** එත්ථ පන වස්සූපනායිකාය පුරිමභාගෙ ආසාළ්හමාසො අන්තොවස්සෙ තයො මාසා කත්තිකමාසොති ඉමෙ පඤ්ච මාසා පාටිහාරියපක්ඛොති වුච්චන්ති;[1] ආසාළ්හකත්තිකඵග්ගුනමාසා තයො එවාති අපරෙ; පක්ඛූපොසථදිවසානං පුරිමපච්ඡිමදිවසවසෙන පක්ඛෙ පක්ඛෙ තෙරසී පාටිපද සත්තමී නවමී සඞ්ඛාතා චත්තාරො චත්තාරො දිවසාති අපරෙ, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං, න පුඤ්ඤෙන හායිතබ්බං,[2] එවමෙතං පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච **පසන්නමානසො සුසමත්තරූපං** සුපරිපුණ්ණරූපං එකම්පි දිවසං අපරිච්චජන්තො **අට්ඨඞ්ගුපෙතං** උපොසථං උපවස්සාති සම්බන්ධිතබ්බං.

එවං උපොසථකාලං දස්සෙත්වා ඉදානි එතෙසු කාලෙසු එතං උපොසථං උපවස්ස කිං කාතබ්බන්ති[3] දස්සෙන්තො ආහ: **තතො ච පාතොති.** එත්ථාපි **තතොති** පදපූරණමත්තෙන නිපාතො, අනන්තරත්ථෙ වා, අථාති වුත්තං හොති; **පාතොති** අපරජ්ජුදිවසෙ පුබ්බභාගෙ; **උපවුත්ථුපොසථොති** උපවසිතඋපොසථො; **අන්නෙනාති** යාගුභත්තාදිනා; **පානෙනාති** අට්ඨවිධපානකෙන; **අනුමොදමානොති** අනුපමොදමානො, නිරන්තරං මොදමානොති අත්ථො; **යථාරහන්ති** අත්තනො අනුරූපෙන, යථාසත්ති යථාබලන්ති වුත්තං හොති; **සංවිභජෙථාති** භොජෙය්‍ය[4] පතිමානෙය්‍ය. සෙසං පාකටමෙව.

එවං උපවුත්ථොපොසථස්ස කිච්චං දස්සෙත්වා ඉදානිස්ස යාවජීවිකං ගුරුවත්තං ආජීවපාරිසුද්ධිඤ්ච කථෙත්වා තාය පටිපදාය අධිගන්තබ්බට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ: **ධම්මෙන මාතාපිතරොති.** තත්ථ **ධම්මෙනාති** ධම්මලද්ධෙන භොගෙන, **භරෙථාති** පොසෙය්‍ය; **ධම්මිකං සො වණිජ්ජන්ති** සත්ථවණිජ්ජා සත්තවණිජ්ජා මංසවණිජ්ජා සුරාවණිජ්ජා විසවණිජ්ජාති ඉමා පඤ්ච අධම්මවණිජ්ජා වජ්ජෙත්වා අවසෙසා ධම්මිකා වණිජ්ජා, වණිජ්ජාමුඛෙන චෙත්ථ කසිගොරක්ඛාදි අපරෙපි ධම්මිකො වොහාරො සඞ්ගහිතො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. **අයං** පන යොජනා: සො නිච්චසීලඋපොසථසීලදානධම්මසමන්නාගතො අරියසාවකො **පයොජයෙ** ධම්මිකං වණිජ්ජං තතො

1. සී. I. පා. වුච්චති. 3. සී. පා. කාතබ්බතං. 4. ම. භරෙය්‍ය.
2. පා. හායිතබ්බං, ම. සබ්බං වා පන පුඤ්ඤකාමිනා කාතබ්බං.

ලද්ධෙන ච ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මෙන භොගෙන මාතාපිතරෙ භරෙය්‍ය, අථ සො ගිහී එවං අප්පමත්තො ආදිතො පභුති වුත්තං ඉමං වත්තං වත්තයං කායස්ස භෙදා යෙ තෙ අත්තනො ආභාය අන්ධකාරං විධමිත්වා ආලොකකරණෙන සයම්පභාති ලද්ධනාමා ඡකාමාවචරදෙවා තෙ සයම්පභෙ නාම දෙවෙ උපෙති භජති අල්ලීයති තෙසං නිබ්බත්තිට්ඨානෙ නිබ්බත්තතීති.

ධම්මිකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ච වග්ගො දුතියො නාමෙන චූළවග්ගොති.

3. 1.

පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමීති පබ්බජ්ජාසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මතො ආනන්දස්ස පරිවිතක්කො උදපාදි: 'සාරිපුත්තාදීනං මහාසාවකානං පබ්බජ්ජා කිත්තිතා, තං භික්ඛූ ච උපාසකා ච ජානන්ති; භගවතො පන අකිත්තිතා, යන්නූනාහං කිත්තෙය්‍ය'න්ති. සො ජෙතවනමහාවිහාරෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා චිත්තවීජනිං ගහෙත්වා භික්ඛූනං භගවතො පබ්බජ්ජං කිත්තෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ යස්මා පබ්බජ්ජං කිත්තෙන්තෙන යථාපබ්බජිතං කිත්තෙතබ්බං, යථා ච පබ්බජි තං කිත්තෙන්තෙන යථා ස වීමංසමානො පබ්බජ්ජං රොචෙසි තං කිත්තෙතබ්බං, තස්මා "පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමී"ති වත්වා "යථා පබ්බජී"ති ආදිමාහ. **චක්ඛුමාති** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමා, චක්ඛුසම්පන්නොති අත්ථො. සෙසං ආදිගාථාය උත්තානමෙව. ඉදානි **යථා වීමංසමානොති** තමත්ථං පකාසෙන්තො ආහ: **සම්බාධො'**යන්ති. තත්ථ **සම්බාධොති** පුත්තදාරාදිසම්පීළනෙන කිලෙසසම්පීළනෙන ච කුසලකිරියාය ඔකාසවිරහිතො; **රජස්සායතනන්ති** කම්බොජාදයො විය අස්සාදීනං රාගාදිරජස්ස උප්පත්තිදෙසො; **අබ්භොකාසොති** වුත්තසම්බාධස්ස පටිපක්ඛභාවෙන ආකාසො විය විවටො; **ඉති දිස්වාන පබ්බජීති** ඉති ඝරාවාසපබ්බජ්ජාසු ව්‍යාධිජරාමරණෙහි සුට්ඨුතරං චොදියමානහදයො ආදීනවං ආනිසංසඤ්ච වීමංසිත්වා මහාභිනික්ඛමණං අභිනික්ඛමිත්වා[1] අනොමානදීතීරෙ ඛග්ගෙන කෙසෙ ඡින්දිත්වා තාවදෙව චතුරඞ්ගුලමත්තසණ්ඨිතසමණසාරුප්පකෙසමස්සු හුත්වා ඝටීකාරෙන බ්‍රහ්මුනා උපනීතෙ අට්ඨපරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා 'එවං නිවාසෙතබ්බං එවං පාරුපිතබ්බ'න්ති කෙනචි අනනුසිට්ඨො අනෙකජාතිසහස්සපවත්තිතෙන අත්තනො පබ්බජ්ජාචිත්තෙනෙව[2] සික්ඛාපියමානො පබ්බජි, එකං කාසාවං

1 ම. නික්ඛමිත්වා. 2. සී. III පා. පබ්බජ්ජාචිණ්ණෙනෙව.

නිවාසෙත්වා එකං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා චීවරං බන්ධෙ කරිත්වා මත්තිකාපත්තං අංසෙ ආලග්ගෙත්වා පබ්බජිතවෙසං අධිට්ඨාසීති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

එවං භගවතො පබ්බජ්ජං කිත්තෙත්වා තතො පරං පබ්බජිතපටිපත්තිං අනොමානදීතීරං හිත්වා පධානාය ගමනඤ්ච පකාසෙතුං **පබ්බජිත්වාන කායෙනා**ති ආදිසබ්බං අභාසි. තත්ථ **කායෙන පාපං කම්මං විවජ්ජයීති** තිවිධං කායදුච්චරිතං වජ්ජෙසි; **වචීදුච්චරිත**න්ති චතුබ්බිධං වචීදුච්චරිතං; **ආජීවං පරිසොධයීති** මිච්ඡාජීවං හිත්වා සම්මාජීවමෙව පවත්තයි. එවං ආජීවට්ඨමකං සීලං සොධෙත්වා අනොමානදීතීරතො තිංසයොජනප්පමාණං සත්තාහෙන **අගමා රාජගහං බුද්ධො**; තත්ථ කිඤ්චාපි යදා රාජගහං අගමා තදා බුද්ධො න හොති, තථාපි බුද්ධස්ස පුබ්බචරියාති කත්වා එවං වත්තුං ලබ්භති, ඉධ රාජ ජාතො, ඉධ රජ්ජං අග්ගහෙසීති ආදි ලොකියවොහාරවචනං විය; **මගධාන**න්ති මගධානං ජනපදස්ස, නගරන්ති වුත්තං හොති; **ගිරිබ්බජ**න්ති ඉදම්පි තස්ස නාමං, තං හි පණ්ඩවගිජ්ඣකූටවෙභාරඉසිගිලිවෙපුල්ලනාමකානං පඤ්චන්නං ගිරීනං මජ්ඣෙ වජො විය ඨිතං තස්මා ගිරිබ්බජන්ති වුච්චති; **පිණ්ඩාය අභිහාරෙසීති** භික්ඛත්ථාය තස්මිං නගරෙ චරි;

සො කිර නගරද්වාරෙ ඨත්වා චින්තෙසි: සචාහං රඤ්ඤො **බිම්බිසාරස්ස** අත්තනො ආගමනං නිවෙදෙය්‍යං: **සුද්ධොදනස්ස** පුත්තො **සිද්ධත්ථො** නාම කුමාරො ආගතොති බහුම්පි මෙ පච්චයං අභිහාරෙය්‍ය, න ඛො පනෙතං පතිරූපං පබ්බජිතස්ස ආරොචෙත්වා පච්චයගහණං, හන්දාහං පිණ්ඩාය චරාමීති. තතො[1] දෙවදත්තියං පංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා පාචීනද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා අනුඝරං පිණ්ඩාය අචරි, තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො: **පිණ්ඩාය අභිහාරෙසීති.**

ආකිණ්ණවරලක්ඛණොති සරීරෙ ආකිරිත්වා විය ඨපිතවරලක්ඛණො විපුලවරලක්ඛණො වා, විපුලම්පි හි ආකිණ්ණන්ති වුච්චති; යථාහ: "ආකිණ්ණලුද්දො පුරිසො ධාතිචෙලංව මක්ඛිතො[a]"ති, විපුලලුද්දොති අත්ථො; **තමද්දසාති** තතො කිර පුරිමානි සත්ත දිවසානි නගරෙ නක්ඛත්තං ඝොසිතං අහොසි, තං දිවසං පන නක්ඛත්තං වීතිවත්තං, කම්මන්තා පයොජෙතබ්බාති භෙරි චරි; අථ මහාජනො රාජඞ්ගණෙ සන්නිපති, රාජාපි කම්මන්තං සංවිදහිස්සාමී'ති සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා බලකායං පස්සන්තො තං පිණ්ඩාය අභිහාරෙන්තං මහාසත්තං අද්දස, තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො: **තමද්දසා බිම්බිසාරො පාසාදස්මිං පතිට්ඨිතොති.**[2] **ඉමමත්ථං අභාසථාති** ඉමං අත්ථං අමච්චානං[3] අභාසි. ඉදානි තං තෙසං අමච්චානං භාසිතමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ: **ඉමං භොන්තොති.**

1. සී. I. හන්දාහං තතො-ඉති නත්ථි. 3. සී. I. & V. ඉමං අමච්චානං.
2. සී. I. & v. පතිඨිතොති-පෙ- a. ජාතකපාළි ජසාකනිපාත-භිසපුප්ඵජාතක.

තත්ථ **ඉමන්ති** සො රාජා බොධිසත්තං දස්සෙති; **භොන්තොති** අමච්චෙ ආලපති; **නිසාමෙථාති** පස්සථ; **අභිරූපොති** දස්සනීයඞ්ගපච්චඞ්ගො; **බ්‍රහාති** ආරොහපරිණාහසම්පන්නො; **සුචීති** පරිසුද්ධඡවිවණ්ණො; **චරණෙනාති** ගමනෙන; **නීචකුලා-මිවාති** නීචකුලා ඉව පබ්බජිතො න හොතීති අත්ථො, මකාරො පදසන්ධිකරො; **කුහිං භික්ඛු ගමිස්සතීති** අයං භික්ඛු කුහිං ගමිස්සති අජ්ජ කත්ථ වසිස්සති තං ජානිතුං **රාජදූතා** සීඝං ගච්ඡන්තු, දස්සනකාමා හි මයං අස්සාති[1] ඉමිනා අධිප්පායෙන භණති; **ගුත්තද්වාරො** ඔක්ඛිත්තචක්ඛුතාය, **සුසංවුතො** සතියා, **ගුත්තද්වාරො** වා සතියා, **සුසංවුතො** පාසාදිකෙන සඞ්ඝාටිචීවරධාරණෙන; **ඛිප්පං පත්තං අපූරෙසීති සම්පජානත්තා පතිස්සතත්තා** ච අධිකං අගණ්හන්තො අලං එත්තාවතාති අජ්ඣාසයපූරණෙන ඛිප්පං පත්තං අපූරෙසි. **මුනීති** මොනත්ථාය පටිපන්නත්තා අප්පත්තමුනිභාවොපි මුනිච්චෙව වුත්තො, ලොකවොහාරෙන වා, ලොකියා හි අමොනසම්පන්නම්පි[2] පබ්බජිතං මුනීති භණන්ති; **පණ්ඩවං අභිහාරෙසීති** තං පබ්බතං ආරුහි;

සො කිර මනුස්සෙ පුච්ඡි: ඉමස්මිං නගරෙ පබ්බජිතා කත්ථ වසන්තීති. අථස්ස තෙ පණ්ඩවස්ස උපරි පුරත්ථාභිමුඛපබ්භාරෙති ආරොචෙසුං, තස්මා තමෙව පණ්ඩවං අභිහාරෙසි **එත්ථ වාසො භවිස්සතීති** එවං චින්තෙත්වා. **බ්‍යග්ඝුසභොව සීහොව ගිරිගබ්භරෙති** ගිරිගුහායං බ්‍යග්ඝොව උසභොව සීහො විය ච **නිසින්නොති** අත්ථො, එතෙහි තයො සෙට්ඨා විගතභයභෙරවා ගිරිගබ්භරෙ නිසීදන්ති තස්මා එවං උපමං අකාසි. **භද්දයානෙනාති** හත්ථිඅස්සරථසිවිකාදිනා උත්තමයානෙන; **ස යානභූමිං යායිත්වාති** යාවතිකා භූමි හත්ථිඅස්සාදිනා යානෙන සක්කා ගන්තුං තං ගන්ත්වා; **ආසජ්ජාති** පත්වා, **සමීපමස්ස** ගන්ත්වාති අත්ථො; **උපාවිසීති** නිසීදි. **යුවාති** යොබ්බනසම්පන්නො; **දහරොති** ජාතියා තරුණො; **පඨමුප්පත්තිකො සුසූති** තදුභයවිසෙසනමෙව, **යුවා සුසූති** අභියොබ්බනො; **පඨමුප්පත්තිකොති** පඨමෙනෙව[3] යොබ්බනවෙගෙන උට්ඨිතො, **දහරො චාසීති** සන්ති ච **දහරත්තෙන** සුබාලකො විය ඛායසීති. **අනීකග්ගන්ති** බලකායං සෙනාමුඛං; **දදාමි භොගෙ භුඤ්ජස්සූති** එත්ථ අහං තෙ අඞ්ගමගධෙසු යාවිච්ඡසි තාව දදාමි භොගෙ, තං ත්වං **සොභයන්තො** අනීකග්ගං නාගසඞ්ඝපුරක්ඛතො භුඤ්ජස්සූති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

උජුං ජනපදො රාජාති "දදාමි භොගෙ භුඤ්ජස්සු ජාතිං අක්ඛාහි **පුච්ඡිතො"ති** එවං කිර වුත්තෙ මහාපුරිසො චින්තෙසි: සචෙ අහං රජ්ජෙන අත්ථිකො අස්සං චාතුම්මහාරාජිකාදයොපි මං අත්තනො **අත්තනො** රජ්ජෙන නිමන්තෙය්‍යුං, ඝරෙ ඨිතො එව වා චක්කවත්ති **රජ්ජං කාරෙය්‍යං,** අයං පන රාජා අජානන්තො එවමාහ, හන්දාහං ජානා**පෙමීති** බාහං උච්චාරෙත්වා අත්තනො ආගතදිසාභාගං නිද්දිසන්තො

---

1. සී. I. II. අස්සාමාති. 2. සී. පා. අමොනසම්පත්තම්පි.
3. සී. පා. යුවාසීති සතියොබ්බනෙ පඨමුප්පත්තිතො පඨමෙනෙව

උජු ජනපදො රාජාති ආදිමාහ. තත්ථ **හිමවන්තස්ස පස්සතොති** භණන්තො සස්සසම්පත්තිවෙකල්ලාභාවං දස්සෙසි; හිමවන්තං හි නිස්සාය පාසාණවිවරසම්භවා මහාසාලාපි පඤ්චහි වඩ්ඪීහි වඩ්ඪන්ති කිමඞ්ග පන ඛෙත්තෙ වුත්තානි සස්සානි; **ධනවිරියෙන සම්පන්නොති** භණන්තො සත්තහි රතනෙහි අවෙකල්ලත්තං පරරාජූහි අනක්කමණීයං වීරපුරිසාධිට්ඨිතභාවඤ්ච දස්සෙති; **කොසලෙසු නිකෙතිනොති** භණන්තො නවකරාජභාවං පටික්ඛිපති, නවකරාජා හි නිකෙතීති න වුච්චති, යස්ස පන ආදිකාලතො පභුති අන්වයවසෙන එව[1] ජනපදෙ නිවාසො සො නිකෙතීති වුච්චති, තථාරූපො ච රාජා සුද්ධොදනො යං සන්ධායාහ: **කොසලෙසු නිකෙතිනොති**, තෙන අන්වයාගතම්පි භොගසම්පත්තිං දීපෙති. එත්තාවතා අත්තනො භොගසම්පත්තිං දීපෙත්වා **ආදිච්චා නාම ගොත්තෙන සාකියා නාම ජාතියාති** ඉමිනා ජාතිසම්පත්තිඤ්ච ආවිකත්වා යං වුත්තං රඤ්ඤා "දදාමි භොගෙ භුඤ්ජස්සූ"ති තං පටික්ඛිපන්තො ආහ: **තම්හා කුලා පබ්බජිතොම්හි රාජ න කාමෙ අභිපත්ථය**න්ති; යදි හි අහං කාමෙ අභිපත්ථෙය්‍යං න ඊදිසං ධනවිරියසම්පන්නං චාසීතිසහස්සවීරපුරිසසමාකුලං කුලං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජෙය්‍යන්ති අයං කිරෙත්ථ අධිප්පායො.

එවං රඤ්ඤො වචනං පටික්ඛිපිත්වා තතො පරං අත්තනො පබ්බජ්ජාහෙතුං දස්සෙන්තො ආහ: **කාමෙස්වාදීනවං දිස්වා නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතොති** එතං[2] පබ්බජිතොම්හීති ඉමිනා අභිසම්බන්ධිතබ්බං. තත්ථ **දට්ඨූති** දිස්වා. සෙසමෙත්ථ ඉතො පුරිමගාථාසු ච යං යං න විචාරිතං තං තං සබ්බං උත්තානත්ථත්තා එව න විචාරිතන්ති වෙදිතබ්බං. එවමත්තනො පබ්බජ්ජාහෙතුං වත්වා පධානත්ථාය ගන්තුකාමො රාජානං ආමන්තෙන්තො ආහ: **පධානාය ගමිස්සාමි එත්ථ මෙ රඤ්ජති[3] මනොති**. තස්සත්ථො: යස්මාහං මහාරාජ නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො පබ්බජිතො තස්මා තං පරමත්ථනෙක්ඛම්මං නිබ්බාණමතං සබ්බධම්මානං අග්ගට්ඨෙන පධානං පත්ථෙන්තො පධානත්ථාය ගමිස්සාමි එත්ථ මෙ පධානෙ රඤ්ජති[3] මනො න කාමෙසූති.

එවං වුත්තෙ කිර රාජා බොධිසත්තං ආහ: පුබ්බෙව මෙතං භන්තෙ සුතං "සුද්ධොදනරඤ්ඤො කිර පුත්තො සිද්ධත්ථකුමාරො චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා පබ්බජිත්වා බුද්ධො භවිස්සතී"ති සොහං භන්තෙ තුම්හාකං අධිමුත්තිං දිස්වා එවං පසන්නො බුද්ධත්තං පාපුණිස්සථාති. සාධු භන්තෙ බුද්ධත්තං පත්වා පඨමං මම විජිතං ඔක්කමෙය්‍යාථාති.

පබ්බජ්ජාසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. පා. එව යො. 2. ප-වා-එවං 3. ප-වා-රජ්ජති.

3. 2.

තං මං පධානපහිතත්තන්ති පධානසුත්තං. කා උප්පත්ති? "පධානාය ගමිස්සාමි එත්ථ මෙ රජ්ජති මනො"ති ආයස්මා ආනන්දෙ පබ්බජ්ජාසුත්තං නිට්ඨපෙසි. භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව චින්තෙසි: මයා ඡබ්බස්සානි පධානං පත්ථයමානෙන දුක්කරකාරිකා කතා, තං අජ්ජ භික්ඛූනං කථෙස්සාමීති. අථ ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා බුද්ධාසනෙ නිසින්නො **තං මං පධානපහිතත්ත**න්ති ආරභිත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **තං** මන්ති මීහිපි වචනෙහි අත්තානමෙව නිද්දිසති; **පධානපහිතත්ත**න්ති නිබ්බාණත්ථාය පෙසිතචිත්තං පරිච්චත්තඅත්තභාවං වා; **නදිං නෙරඤ්ජරං පතී**ති ලක්ඛණං නිද්දිසති, ලක්ඛණං හි පධානපහිතත්තාය නෙරඤ්ජරා නදී, තෙනෙව චෙත්ථ උපයොගවචනං; අයම්පනත්ථො: නදියා නෙරඤ්ජරායාති, නෙරඤ්ජරාය තීරෙති වුත්තං හොති; **විපරක්කම්මා**ති අතීව පරක්කමිත්වා; **ඣායන්ත**න්ති **අප්පාණක**[1]ඣානමනුයුඤ්ජන්තං; **යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා**ති චතූහි යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බාණස්ස අධිගමත්ථං. **නමුචී**ති මාරො, සො හි අත්තනො විසයා නික්ඛමිතුකාමෙ දෙවමනුස්සෙ න **මුඤ්චති** අන්තරායං තෙසං කරොති තස්මා **නමුචී**ති වුච්චති; **කරුණ**න්ති අනුද්දයායුත්තං; **භාසමානො උපාගමී**ති ඉදං උත්තානමෙව, කස්මා පන උපාගතොති?

මහාපුරිසො කිර එකදිවසං චින්තෙසි: **සබ්බදා** ආහාරං පරියෙසමානො ජීවිතෙ සාපෙක්ඛො හොති, න ච සක්කා ජීවිතෙ සාපෙක්ඛෙන අමතං අධිගන්තුන්ති. තතො ආහාරූපච්ඡෙදාය පටිපජ්ජි, තෙන කිසො දුබ්බණ්ණො ච අහොසි, අථ මාරො 'අයං සම්බොධාය මග්ගො හොති න හොතී'ති අජානන්තො අතිඝොරං තපං කරොති කදාචි මම විසයං අතික්කමෙය්‍යාති භීතො ඉදඤ්චිදඤ්ච වත්වා වාරෙස්සාමීති ආගතො තෙනෙවාහ: **කිසො ත්වමසි දුබ්බණ්ණො සන්තිකෙ මරණං තවා**ති. එවඤ්ච වත්වා අථස්ස මරණසන්තිකභාවං සාධෙන්තො ආහ: **සහස්සභාගො මරණස්ස එකංසො තව ජීවිත**න්ති. තස්සත්ථො: **සහස්සං** භාගානං අස්සාති—සහස්සභාගො, කො සො මරණස්ස පච්චයොති පාඨසෙසො; එකො අංසොති=එකංසො, ඉදං වුත්තං හොති: අයං අප්පාණකජ්ඣානාදිසහස්සභාගො තව මරණස්ස පච්චයො තතො පන තෙ එකො එව භාගො ජීවිතං, එවං සන්තිකෙ මරණං තවාති.

එවං මරණස්ස සන්තිකභාවං සාධෙත්වා අථ නං ජීවිතෙ සමුස්සාහෙන්තො ආහ: **ජීවමෙහො**[2] **ජීවිතං සෙය්‍යො**ති, කථං සෙය්‍යොති චෙ? **ජීවං පුඤ්ඤානි කාහසි**. අථ අත්තනා[3] සම්මතානි පුඤ්ඤානි දස්සෙන්තො ආහ: **චරතො ච තෙ**ති. තත්ථ **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති කාලෙන කාලං මෙථුනවිරතිං සන්ධායාහ යං තාපසා කරොන්ති; **ජුහතො**ති ජුහන්තස්ස. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. **දුග්ගො මග්ගො**ති

1, I. II. & V අප්පාණං. 2, සී. පා. ජීව භො. 3 පා. අත්තනො.

ඉමං පන අඩ්ඪගාථං පධානවිච්ඡන්දං[1] ජනෙන්තො ආහ. තත්ථ අප්පාණකජ්ඣානාදිග්ගහණත්තා දුක්ඛෙන ගන්තබ්බොති[2]– **දුග්ගො** දුක්ඛිතකායචිත්තෙන කත්තබ්බත්තා **දුක්කරො**; සන්තිකමරණෙන තාදිසෙනාපි පාපුණිතුං අසක්කුණෙය්‍යතො **දුරභිසම්භවොති** එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉතො පරං **ඉමා ගාථා භණං මාරො අට්ඨා බුද්ධස්ස සන්තිකෙති** අයමඩ්ඪගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තා, සකලගාථාපීති එකෙ, භගවතා එව පන පරං විය අත්තානං නිද්දිසන්තෙන සබ්බමෙතං එවංජාතිකං වුත්තන්ති අයමම්හාකං ඛන්ති. තත්ථ **අට්ඨාති** අට්ඨාසි. සෙසං උත්තානමෙව. ඡට්ඨගාථාය **යෙනත්ථෙනාති** එත්ථ පරෙසං අන්තරායකරණෙන අත්තනො අත්ථෙන ත්වං **පාපිම ආගතොසීති** අයං අධිප්පායො. සෙසං උත්තානමෙව. **ජීවං පුඤ්ඤානි කාහසීති** ඉදං පන වචනං පටික්ඛිපන්තො **අණුමත්තෙනාපීති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **පුඤ්ඤෙනාති** වට්ටගාමිං මාරෙන වුත්තපුඤ්ඤං **සන්ධාය භණති.** සෙසං උත්තානමෙව.

ඉදානි **එකංසො තව ජීවිත**න්ති ඉදං වචනං ආරබ්භ මාරං සන්තජ්ජෙන්තො **අත්ථි සද්ධාති** ඉමං ගාථමාහ. තත්‍රාධිප්පායො: අරෙ මාර යො අනුත්තරෙ සන්තිවරපදෙ අස්සද්ධො භවෙය්‍ය, **සද්ධොපි වා කුසීතො, සද්ධො** ආරද්ධවිරියො සමානොපි වා දුප්පඤ්ඤො, තං ත්වං ජීවිතමනුපුච්ඡමානො සොභෙය්‍යාසි, මය්හං පන අනුත්තරෙ සන්තිවරපදෙ ඔකප්පනසද්ධා **අත්ථි**, තථා කායිකචෙතසිකං අසිථිලපරක්කමතාසඞ්ඛාතං **විරියං** වජිරූපමා **පඤ්ඤා ච මම විජ්ජති**, සො ත්වං **එවං මං පහිතත්තං** මුත්තජ්ඣාසයං **කිං ජීවමනුපුච්ඡසි**, පඤ්ඤා ච මමාති **එත්ථ චසද්දෙන සති සමාධි ච**, එවං සන්තෙ යෙහි පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි සමන්නාගතා නිබ්බානං පාපුණන්ති තෙසු **එකෙනාපි අවිරහිතං එව මමං පහිතත්තං කිං ජීවමනුපුච්ඡසි**, නනු

“එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො විරියමාරභතො දළ්හං,
පඤ්ඤවන්තස්ස ඣායතො, පස්සතො උදයබ්බයං[a]”න්ති.

එවං මාරං සන්තජ්ජෙත්වා අත්තනො භෙදචිත්තප්පවත්තිං දස්සෙන්තො **නදීනං අපීති** ගාථාත්තයමාහ තං පදත්ථතො පාකටමෙව. අයං පන අධිප්පායවණ්ණනා: ය්වායං මම සරීරෙ **අප්පාණකජ්ඣාන**විරියවෙගසමුට්ඨිතො **වාතො** වත්තති, ලොකෙ ගඞ්ගායමුනාදීනං **නදීනං[3] අපි සොතානි අයං විසොසයෙ, කිඤ්ච මෙ** එවං **පහිතත්තස්ස** චතුනාළිමත්තං **ලොහිතං න උපසොසයෙ**, න කෙවලඤ්ච මෙ ලොහිතමෙව සුස්සති, අපි ච ඛො පන තමහි **ලොහිතෙ සුස්සමානම්හි** බද්ධාබද්ධභෙදං සරීරානුගතං **පිත්තං**, අසිතපීතාදිපටිච්ඡාදකං චතුනාළිමත්තමෙව **සෙම්හඤ්ච**, කිඤ්චාපරන්ති? තත්තකමෙව මුත්තඤ්ච ඔජඤ්ච සුස්සති; තෙසු ච සුස්සමානෙසු මංසානිපි ඛීයන්ති, තස්ස මෙ එවං

1. ප. වා. විච්ඡිත්තිං., ම. විච්ඡින්නං
2. සී. I. II. IV. පත්තබ්බොති.
3. යමුනානදීනං-බහූසු.
a. ධම්මපද-111 - 112 - 113.

අනුපුබ්බෙන මංසෙසු ඛීයමානෙසු භීයො චිත්තං පසීදති න චෙව තප්පච්චයා සංසීදති, සො ත්වං ඊදිසං චිත්තමජානන්තො සරීරමත්තමෙව දිස්වා භණසි: "කිසො ත්වමසි දුබ්බණ්ණො සන්තිකෙ මරණං තවා"ති. න කෙවලඤ්ච මෙ චිත්තමෙව පසීදති, අපි ච ඛො පන භීයො සති ච පඤ්ඤා ච සමාධි මම තිට්ඨති, අණුමත්තොපි පමාදො වා මොහො වා චිත්තවික්ඛෙපො වා නත්ථි, තස්ස මය්හං එවං විහරතො යෙ කෙචි සමණබ්‍රාහ්මණා අතීතං වා අද්ධානං අනාගතං වා එතරහි වා ඔපක්කමිකා වෙදනා වෙදියන්ති තාසං[1] තිදසන්තභූතං පත්තස්ස උත්තමවෙදනං, යථා අඤ්ඤස්ස දුක්ඛෙන ඵුට්ඨානං සුඛං, සීතෙන උණ්හං, උණ්හෙන සීතං, ඛුදාය භොජනං, පිපාසාය ඵුට්ඨානං උදකං අපෙක්ඛතෙ චිත්තං, එවං පඤ්චසු කාමගුණෙසු එකකාමම්පි නාපෙක්ඛතෙ චිත්තං, අහො වතාහං සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා සුඛසෙය්‍යං සයෙය්‍යන්ති ඊදිසෙනාකාරෙන එකචිත්තම්පි න උප්පන්නං. පස්ස ත්වං මාර සත්තස්ස සුද්ධතන්ති එවං අත්තනො සුද්ධතං දස්සෙත්වා නිවා රෙමි නන්ති ආගතස්ස මාරස්ස මනොරථභඤ්ජනත්ථං මාරසෙනං කිත්තෙත්වා තාය අපරාජෙය්‍යභාවං දස්සෙන්තො කාමා තෙ පඨමා සෙනාති ආදිකා ඡ ගාථායො ආහ.

තත්ථ යස්මා ආදිතොව අගාරියභූතෙ සත්තෙ වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමා මොහයන්ති, තෙ අභිභුය්‍ය අනාගාරියභාවං උපගතානං පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති උප්පජ්ජති, වුත්තඤ්චෙතං "පබ්බජිතෙන ඛො ආවුසො අභිරති දුක්කරා[a]"ති, තතො තෙ පරපටිබද්ධජීවිකත්තා ඛුප්පිපාසා බාධෙති, තාය බාධිතානං පරියෙසනතණ්හා චිත්තං කිලමයති, අථ තෙසං කිලන්තචිත්තානං ථීනමිද්ධං ඔක්කමති; තතො විසෙසමනධිගච්ඡන්තානං දුරභිසම්භවෙසු අරඤ්ඤවනපත්ථෙසු සෙනාසනෙසු විහරතං උත්‍රාසසඤ්ඤිතා භීරු ජායති, තෙසං උස්සඞ්කිතපරිසඞ්කිතානං දීඝරත්තං විවෙකරසමනස්සාදයමානානං විහරතං න සියා නු ඛො එස මග්ගොති පටිපත්තියං විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති, තං විනොදෙත්වා විහරතං අප්පමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන මානමක්ඛථම්භා ජායන්ති තෙපි විනොදෙත්වා විහරතං තතො අධිකතරං විසෙසාධිගමං නිස්සාය ලාභසක්කාරසිලොකා උප්පජ්ජන්ති, ලාභාදිමුච්ඡිතා ධම්මපතිරූපකානි පකාසෙන්තා මිච්ඡායසං අධිගන්ත්වා තත්ථ ඨිතා ජාතිආදීහි අත්තානං උක්කංසෙන්ති පරං වම්භෙන්ති, තස්මා කාමාදීනං එවං පඨමසෙනාදිභාවො වෙදිතබ්බො.

එවමෙතං දසවිධං සෙනං උද්දිසිත්වා යස්මා සා කණ්හධම්මසමන්නාගතත්තා කණ්හස්ස නමුචිනො උපකාරාය සංවත්තති තස්මා නං තව සෙනාති නිද්දිසන්තො ආහ: එසා නමුචි තෙ සෙනා කණ්හස්සාභිප්පහාරිණීති. තත්ථ අභිප්පහාරිණීති සමණබ්‍රාහ්මණානං ඝාතනී නිප්පොථනී අන්තරායකරීති අත්ථො. න නං අසූරො ජිනාති ජෙත්වා ච ලභතෙ

---

1. සී. තාදිසං a සංයුත්තනිකාය ජම්බුඛාදකසංයුත්ත-දුක්කරසුත්ත.

සුඛන්ති එවං තව සෙනං අසූරො කායෙ ච ජීවිතෙ ච සාපෙක්ඛො පුරිසො න ජිනාති, සූරො පන ජිනාති ජෙත්වා මග්ගසුඛං ඵලසුඛඤ්ච ආවහති අධිගච්ඡති. යස්මා ච ලභතෙ සුඛං තස්මා තං සුඛං පත්ථයමානො අහම්පි, **එස මුඤ්ජං පරිහරෙති**[1] සඞ්ගාමාවචරා අනිවත්තිනො පුරිසා අත්තනො අනිවත්තනකභාවඤ්ඤාපනත්ථං සීසෙ වා ධජෙ වා ආවුධෙ වා මුඤ්ජතිණං බන්ධන්ති තං අයම්පි පරිහරන්තෙව මං ධාරෙහි, තව සෙනාපරාජිතස්ස **ධිරත්ථු මම ජීවිතං**; තස්මා එතං[2] ධාරෙහි **සඞ්ගාමෙ මෙ මතං සෙය්‍යො යඤ්චෙ ජීවෙ පරාජිතො** යෙන ජීවිතෙන පරාජිතො ජීවෙ තස්මා ජීවිතා තයා සම්මාපටිපන්නානං අන්තරායකරෙන සද්ධිං සඞ්ගාමෙ මතං මම සෙය්‍යොති අත්ථො, කස්මා මතං සෙය්‍යොති චෙ? යස්මා **පගාළ්හා එත්ථ**-පෙ- **සුබ්බතා**.

එත්ථ කාමාදිකාය අත්තුක්කංසනපරවම්භනපරියොසානාය තව සෙනාය **පගාළ්හා** නිමුග්ගා අනුප්පවිට්ඨා **එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා න දිස්සන්ති** සීලාදීහි ගුණෙහි නප්පකාසන්ති අන්ධකාරං පවිට්ඨා විය හොන්ති, එතෙ එවං පගාළ්හා සමානා සචෙපි කදාචි කරහචි උම්මුජ්ජිත්වා නිමුජ්ජනපුරිසො විය සාහු සද්ධාති ආදිනා නයෙන උම්මුජ්ජන්ති තථාපි තාය සෙනාය අජ්ඣොත්ථටත්තා **තඤ්ච මග්ගං න ජානන්ති** ඛෙමං නිබ්බාණගාමිනං සබ්බෙපි බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො **යෙන ගච්ඡන්ති සුබ්බතා**ති.

ඉමං පන ගාථං සුත්වා මාරො පුන කිඤ්චි අවත්වා එව පක්කාමි, පක්කන්තෙ තස්මිං මහාසත්තො තාය දුක්කරකාරිකාය කිඤ්චිපි විසෙසං අනධිගච්ඡන්තො අනුක්කමෙන "සියා නු ඛො අඤ්ඤො මග්ගො බොධායා"ති[4] ආදීනි චින්තෙත්වා ඔළාරිකාහාරං ආහාරෙත්වා බලං ගහෙත්වා විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පගෙව සුජාතාය පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා භද්දවනසණ්ඩෙ දිවාවිහාරං නිසීදිත්වා තත්ථ අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්තො දිවසං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ මහාබොධිමණ්ඩාභිමුඛො ගන්ත්වා සොත්ථියෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො බොධිමූලෙ විකිරිත්වා දසසහස්සලොකධාතුසු දෙවතාහි කතසක්කාරබහුමානො "කාමං තචො ච න්හාරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු උපසුස්සතු සරීරෙ මංසලොහිතං නාදූති බුද්ධත්තං අපාපුණිත්වා පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමී"ති පටිඤ්ඤං කත්වා අපරාජිතපල්ලඞ්කෙන නිසීදි චතුරඞ්ගවිරියං අධිට්ඨහිත්වා.[3] තං ඤත්වා මාරො පාපිමා අජ්ජ සිද්ධත්ථො පටිඤ්ඤං කත්වා නිසින්නො, අජ්ජෙවදානිස්ස සා පටිඤ්ඤා පටිබාහිතබ්බාති බොධිමණ්ඩතො යාව චක්කවාළමායතං වාදසයොජනවිත්ථාරං උද්ධං නවයොජනමුග්ගතං මාරසෙනං සමුට්ඨාපෙත්වා දියඩ්ඪයොජනසතප්පමාණං ගිරිමෙඛලං හත්ථිරාජං අභිරුය්හ බාහුසහස්සං මාපෙත්වා නානාවුධානි ගහෙත්වා ගණ්හථ

1. පරිහරෙය්‍යං-බහූසු.
2. ඉං, එවං
3. චතුරඞ්ගවිරියං අධිට්ඨහිත්වා-ඉති බහූසු නත්ථි.
4. මජ්ඣිමනිකාය පඨමපණ්ණාසක අරියපරියෙසන සුත්ත.

හත්ථෙ පහරථාති[1] භණන්තො ආලවකසුත්තෙ වුත්තප්පකාරා වුට්ඨියො මාපෙසි. තා මහාපුරිසං පත්වා තත්ථ වුත්තප්පකාරා එව සම්පජ්ජිංසු. තතො වජිරඞ්කුසෙන හත්ථිං කුම්භෙ පහරිත්වා මහාපුරිසස්ස සමීපං නෙත්වා උට්ඨෙහි භො සිද්ධත්ථ පල්ලඞ්කාති ආහ. මහාපුරිසෙන උට්ඨහාමි මාරාති වත්වා තං ධජිනිං සමන්තා විලොකෙන්තෙන ඉමා ගාථායො අභාසි: **සමන්තා ධජිනි**න්ති. තත්ථ **ධජිනි**න්ති සෙනං; **යුත්ත**න්ති උය්‍යුත්තං; **සවාහන**න්ති ගිරිමෙඛලනාගරාජසහිතං; **පච්චුග්ගච්ඡාමී**ති අභිමුඛො උපරි ගමිස්සාමි, සො ච ඛො තෙනෙව කායෙන, කස්මා? **මා මං ඨානා අචාවයී** මං එතස්මා ඨානා අපරාජිතපල්ලඞ්කා මාරො මා චාලෙසීති වුත්තං හොති. **නප්පසහතී**ති සහිතුං න සක්කොති නාභිභවති වා; **ආමං පත්ත**න්ති ආමං මත්තිකාභාජනං; **අස්මනා**ති පාසාණෙන සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

ඉදානි එතං තෙ මාරසෙනං භින්දිත්වා තතො පරං විජිතසඞ්ගාමො සම්පත්තධම්මරජ්ජාභිසෙකො[2] ඉදං කරිස්සාමීති දස්සෙන්තො ආහ: **වසිං කරිත්වා**ති. තත්ථ **වසිං කරිත්වා සඞ්කප්ප**න්ති මග්ගභාවනාය සබ්බං මිච්ඡාසඞ්කප්පං පහාය සම්මාසඞ්කප්පස්සෙව පවත්තනෙන වසිං කරිත්වා සඞ්කප්පං; **සතිඤ්ච සූපට්ඨිත**න්ති[3] කායාදීසු චතූසු ඨානෙසු අත්තනො සතිඤ්ච සුට්ඨු උපට්ඨිතං කරිත්වා; එවං වසීකත[4]සඞ්කප්පො සූපට්ඨිතසති **රට්ඨා රට්ඨං විචරිස්සාමි** දෙවමනුස්සභෙදෙ **පුථූ සාවකෙ විනයන්තො** අථ මයා විනීයමානා **තෙ අප්පමත්තා-පෙ-න සොචරෙ** තං නිබ්බානාමතමෙව සච්ඡිකත්වාති[5] අධිප්පායො.

අථ මාරො ඉමා ගාථායො සුත්වා ආහ: මං එවරූපං යක්ඛං දිස්වා න භායසි භික්ඛූති. ආම මාර න භායාමීති. කස්මා න භායසීති? දානාදීනං පාරමීපුඤ්ඤානං කතත්තාති. කො එතං ජානාති දානාදීති ත්වං අකාසීති. කිං එත්ථ පාපිම සක්ඛිකිච්චෙන, අපිච එකස්මිං යෙව භවෙ වෙස්සන්තරො හුත්වා යං දානමදාසිං, තස්සානුභාවෙන සත්තක්ඛත්තුං ඡහි පකාරෙහි සඤ්ජාතකම්පා අයං මහාපථවී යෙව සක්ඛීති එවං වුත්තෙන උදකපරියන්තං කත්වා මහාපථවී කම්පි භෙරවසද්දං මුඤ්චමානා යං සුත්වා මාරො අසනිහතො විය භීතො ධජං පණාමෙත්වා පලායි සද්ධිං පරිසාය.

අථ මහාපුරිසො තීහි යාමෙහි තිස්සො විජ්ජා සච්ඡිකත්වා අරුණුග්ගමනෙ "අනෙකජාතිසංසාරං-පෙ-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා[*]"ති ඉදං උදානං උදානෙසි. මාරො උදානසද්දෙන ආගන්ත්වා-අයං බුද්ධො අහන්ති පටිජානාති, හන්ද නං අනුබන්ධාමි ආභිසමාචාරිකං පස්සිතුං, සචස්ස කිඤ්චි කායෙන වා වාචාය වා ඛලිතං භවිස්සති හෙඨෙස්සාමි නන්ති. පුබ්බෙ බොධිසත්තභූමියං ඡබ්බස්සානි අනුබන්ධිත්වා බුද්ධත්තං පත්තං එකං වස්සං අනුබන්ධි. තතො භගවතො කිඤ්චි ඛලිතං අපස්සන්තො **සත්ත වස්සානී**ති ඉමා නිබ්බෙජනීයගාථායො අභාසි.

---

1. සී. II. ගණ්හථ ගණ්හථාති.
2. රජ්ජාභිසෙකො-බහුසු.
3. සී. II. සුපතිට්ඨිතං.
4. එවං කත-බහුසු.
5. නිබ්බානාමතමෙවාති-[බහුසු.
[*] ධම්මපද ජරාවග්ග.

තත්ථ **ඔකාර**න්ති රන්ධං විවරං; **නාධිගච්ඡිස්ස**න්ති නාධිගමිං **මෙද
වණ්ණ**න්ති මෙදපිණ්ඩසදිසං; **අනුපරියගා**ති පරිතො පරිතො අගමාසි;
මුදූති මුදුකං; **වින්දෙමා**ති අධිගච්ඡෙය්‍යාම;[1] **අස්සාදනා**ති සාදුභාවො.
වායසෙත්තොති වායසො එත්තො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. අයං
පනෙත්ථ යොජනා: සත්ත වස්සානි භගවන්තං ඔතාරාපෙක්ඛො අනුබන්ධිං
කත්ථචි අවිජහන්තො **පදා පදං** එවං අනුබන්ධිත්වාපි ච ඔතාරං නාධි
ගමිං, සොහං යථා නාම **මෙදවණ්ණං පාසාණං** මෙදසඤ්ඤී වායසො
එකස්මිං පස්සෙ මුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣිත්වා අස්සාදං අවින්දමානො
අපෙත්ථ නාම **එත්ථ මුදු වින්දෙම අපි** ඉතො **අස්සාදනා සියා**ති සමන්තා
තථෙව විජ්ඣන්තො **අනුපරි**යායිත්වා කත්ථචි **අස්සාදං අලද්ධා**
පාසාණොවාය'න්ති නිබ්බිජ්ජ පක්කමෙය්‍ය, එවමෙවායං භගවන්තං
කායකම්මාදීසු අත්තනො පරිත්තපඤ්ඤාමුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣන්තො
සමන්තා අනුපරියගා අපෙත්ථ නාම කත්ථචි අපරිසුද්ධකායසමාචාරාදිං
මුදුභාවං වින්දෙම කුතොචි අස්සාදනා සියාති, තෙදානි මයං අස්සාදං
අලභමානා **කාකොව සෙලං ආසජ්ජ නිබ්බිජ්ජාපෙම ගොතමං**
ආසජ්ජ තතො ගොතමා නිබ්බිජ්ජ අපෙමාති. එවං වදතො කිර
මාරස්ස සත්ත වස්සානි විප්පලපරිස්සමං නිස්සාය බලවසොකො උදපාදි
තෙනස්ස විසීදමානඞ්ගපච්චඞ්ගස්ස බෙලුවපණ්ඩු නාම වීණා කච්ඡතො
පතිතා යා සකිං අඞ්ගුලීහි වාදිතා චත්තාරො මාසෙ මධුරස්සරං මුඤ්චති
යං ගහෙත්වා සක්කො පඤ්චසිඛස්ස අදාසි, තං සො පතමානම්පි
න බුජ්ඣි. තෙනාහ භගවා: **තස්ස සොකපරෙතස්ස වීණා කච්ඡා
අභස්සථ තතො සො දුම්මනො යක්ඛො තත්ථෙවන්තරධායථා**ති,
සඞ්ගීතිකාරා අංහංසූති එකෙ, අම්හාකං පනෙතං නක්ඛමතීති.

පධානසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 3.

එවං මෙ සුතන්ති සුභාසිතසුත්තං. අත්තජ්ඣාසයතො චස්ස
උප්පත්ති. භගවා හි සුභාසිතප්පියො, සො අත්තනො සුභාසිතසමුදා
චාරප්පකාසනෙන සත්තානං දුබ්භාසිතසමුදාචාරං පටිසෙධෙන්තො ඉමං
සුත්තමභාසි. තත්ථ **එවං මෙ සුත**න්ති ආදි සඞ්ගීතිකාරවචනං. තත්ථ **තත්‍ර
ඛො භගවා**--පෙ--**භදන්තෙති තෙ භික්ඛූ**ති එතං අපුබ්බං, සෙසං වුත්ත
නයමෙව. තස්මා අපුබ්බපද[2]වණ්ණනත්ථමිදං වුච්චති, **තත්‍රා**ති දෙස
කාලපරිදීපනං, තං හි යං සමයං විහරති තත්‍ර සමයෙ, යස්මිඤ්ච ආරාමෙ
විහරති තත්‍ර ආරාමෙති දීපෙති භාසිතබ්බයුත්තෙ වා දෙසකාලෙ
දීපෙති, න හි භගවා අයුත්තෙ දෙසෙ කාලෙ වා ධම්මං භාසති "අකාලො
ඛො තාව බාහියා"[a]ති ආදි චෙත්ථ සාධකං; **ඛො**ති පදපූරණමත්තෙ
අවධාරණාදිකාලත්ථෙ වා නිපාතො; **භගවා**ති ලොකගරුපරිදීපනං;
භික්ඛූති කථාසවණයුත්තපුග්ගලපරිදීපනං; **ආමන්තෙසී**ති ආලපි
අභාසි සම්බොධෙසි; **භික්ඛවො**ති ආමන්තනාකාරපරිදීපනං, තඤ්ච

---

1. සී. අධිගච්ඡෙම. 2. අපුබ්බ-බහුසු. a. උදානපාළි.

භික්ඛණසීලතාදිගුණයොගසිද්ධත්තා වුත්තං, තෙන තෙසං හීනාධික ජනසෙවිතං[1] වුත්තිං පකාසෙන්තො උද්ධතදීනභාවනිග්ගහං[2] කරොති, **භික්ඛවොති** ඉමිනා ච කරුණාවිප්ඵාරසොම්මහදයනයන නිපාතපුබ්බඞ්ගමෙන වචනෙන තෙ අත්තනො මුඛාභිමුඛෙ කරිත්වා තෙනෙව කථෙතුකම්‍යතාදීපකෙන වචනෙන තෙසං සොතුකම්‍යතං ජනෙති, තෙනෙව ච සම්බොධනත්ථෙන වචනෙන සාධුකසවණමනසිකාරෙපි තෙ නියොජෙති, සාධුකසවණමනසිකාරායත්තා හි සාසනසම්පත්ති; අපරෙසුපි දෙවමනුස්සෙසු විජ්ජමානෙසු කස්මා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති චෙ? ජෙට්ඨසෙට්ඨාසන්නසදාසන්නිහිතභාවතො, සබ්බපරිසසාධාරණා හි අයං ධම්මදෙසනා න පාටිපුග්ගලිකා, පරිසාය ච ජෙට්ඨා භික්ඛූ පඨමුප්පන්නත්තා, සෙට්ඨා අනාගාරියභාවං ආදිං කත්වා සත්ථු චරියානුවිධායකත්තා සකලසාසනපටිග්ගාහකත්තා ච; ආසන්නා තත්ථ නිසින්නෙසු සත්ථු සන්තිකත්තා, සදාසන්නිහිතා සත්ථු සන්තිකාවචරත්තා, තෙන භගවා සබ්බපරිසසාධාරණං ධම්මං දෙසෙන්තො භික්ඛූ එව ආමන්තෙසි; අපි ච භාජනං තෙ ඉමාය කථාය යථානුසිට්ඨං පටිපත්තිසබ්භාවතොති තෙ එව ආමන්තෙසි; **භදන්තෙති** ගාරවාධිවචනමෙතං; **තෙ භික්ඛූති** යෙ භගවා ආමන්තෙසි තෙ එවං භගවන්තං ආලපන්තා භගවතො පච්චස්සොසුන්ති;

චතූහි අඞ්ගෙහීති චතූහි කාරණෙහි අවයවෙහි වා; මුසාවාදා වෙරමණී ආදීනි හි චත්තාරි සුභාසිතවාචාය කාරණානි, සච්චවචනාදයො චත්තාරො අවයවා, කාරණත්ථෙ ච අඞ්ගසද්දො, **චතූහීති** නිස්සක්කවචනං හොති, අවයවත්ථෙ කරණවචනං; **සමන්නාගතාති** සමනු ආගතා පවත්තා යුත්තා ච; **වාචාති** සමුල්ලපනවාචා, යා සා "වාචා ගිරා ව්‍යප්පථො"[a]ති ච "නෙලා කණ්ණසුඛා"[b]ති ච එවමාදීසු ආගච්ඡති, යා පන "වාචාය චෙ කතං කම්ම"[c]න්ති[3] එවං විඤ්ඤත්ති ච, "යා චතූහි වචීදුච්චරිතෙහි ආරති-පෙ-අයං වුච්චති සම්මා වාචා[a]"ති එවං විරති ච, "ඵරුසා වාචා භික්ඛවෙ ආසෙවිතා භාවිතා බහුලීකතා නිරයසංවත්තනිකා හොති[d]"ති එවං චෙතනා ච වාචාති ආගච්ඡති; සා ඉධ අනධිප්පෙතා, කස්මා? අභාසිතබ්බතො; **සුභාසිතා හොතීති** සුට්ඨු භාසිතා හොති, තෙනස්සා අත්ථාවහනතං දීපෙති; **න දුබ්භාසිතාති** න දුට්ඨු භාසිතා, තෙනස්සා අනත්ථාවහනතං දීපෙති; **අනවජ්ජාති** වජ්ජසඞ්ඛාතරාගාදිදොසවිරහිතා, තෙනස්සා කාරණසුද්ධිං වත්ථු දොසාභාවඤ්ච දීපෙති; **අනනුවජ්ජා චාති** අනුවාදවිමුත්තා, තෙනස්සා සබ්බාකාරසම්පත්තිං දීපෙති; **විඤ්ඤූනන්ති** පණ්ඩිතානං, තෙන නින්දාපසංසාසු බාලා අප්පමාණන්ති දීපෙති; **කතමෙහි චතූහීති** කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා; **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ **භික්ඛවෙති** යෙසං කථෙතුකාමො තදාලපනං; **භික්ඛූති**

1. ස-වා. හීනාදිකභාවසෙවිතං, ම. හීනාධිකභාවාසෙවිතං.
2. ස-වා. උද්ධතාදීනං භාවනිග්ගහං.
3. සී. II. වාචාය යං චෙතසිකං කම්මන්ති.

a. ධම්මසඞ්ගණී.
b. දීඝනිකාය බ්‍රහ්මජාලසුත්ත.
c. විභඞ්ගපාළි.
d. අඞ්ගුත්තරනිකාය අට්ඨකනිපාත දානවග්ග.

වුත්තප්පකාරවාචාභාසණකපුග්ගලනිදස්සනං; **සුභාසිතං යෙව භාසතීති** පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය චතූසු වාචඞ්ගෙසු අඤ්ඤතරඞ්ගනිද්දෙසවචනං; **නො දුබ්භාසිතන්ති** තස්සෙව වාචඞ්ගස්ස පටිපක්ඛභාසණනිවාරණං, තෙන මුසාවාදදොසොපි කාචි වත්තබ්බාති දිට්ඨිං නිසෙධෙති, **නො දුබ්භාසිතන්ති** ඉමිනා මිච්ඡාවාචප්පහාණං දීපෙති; **සුභාසිතන්ති** ඉමිනා පහීණමිච්ඡාවාචෙන සතා භාසිතබ්බවචනලක්ඛණං තථා පාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදං, අඞ්ගපරිදීපනත්ථං පන අභාසිතබ්බං පුබ්බෙ අවත්වා භාසිතබ්බමෙවාහ. එස නයො **ධම්මඤ්ඤෙවා**ති ආදීසුපි. එත්ථ ච **සුභාසිතං යෙව භාසති නො දුබ්භාසිතන්ති** ඉමිනා පිසුණදොසරහිතං සමග්ගකරණවචනං වුත්තං, **ධම්මං යෙව භාසති නො අධම්මන්ති** ඉමිනා සම්ඵදොසරහිතං[1] ධම්මතො අනපෙතං මන්තාවචනං වුත්තං ඉතරෙහි ද්වීහි ඵරුසාලිකරහිතානි **පියසච්චවචනා**ති වුත්තානි; **ඉමෙහි ඛො**ති ආදිනා පන තානි අඞ්ගානි පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තො තං වාචං නිගමෙති, විසෙසතො චෙත්ථ **ඉමෙහි ඛො භික්ඛවෙ චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා වාචා සුභාසිතා හොතීති** භණන්තො යදඤ්ඤෙ පටිඤ්ඤාදීහි අවයවෙහි නාමාදීහි පදෙහි ලිඞ්ගවචනවිභත්තිකාලකාරකාදීහි සම්පත්තීහි ච සමන්නාගතං වාචං සුභාසිතන්ති මඤ්ඤන්ති, තං ධම්මතො පටිසෙධෙති, අවයවාදිසම්පන්නාපි හි පෙසුඤ්ඤාදිසමන්නාගතා වාචා දුබ්භාසිතාව හොති අත්තනො පරෙසඤ්ච අනත්ථාවහත්තා, ඉමෙහි පන චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා සචෙපි මිලක්ඛභාසාපරියාපන්නා ඝටචෙටිකාගීතකපරියාපන්නා වා හොති; තථාපි සුභාසිතා එව ලොකියලොකුත්තරහිතසුඛාවහත්තා, සීහලදීපෙ මග්ගපස්සෙ සස්සං රක්ඛන්තියා සීහලචෙටිකාය සීහලකෙනෙව ජාතිජරාමරණපටිසංයුත්තං ගීතං[2] ගායන්තියා සුත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තා සට්ඨිමත්තා විපස්සකභික්ඛූ චෙත්ථ අරහත්තං පත්තා නිදස්සනං, තථා තිස්සො නාම ආරද්ධවිපස්සකො භික්ඛු පදුමසරසමීපෙන ගච්ඡන්තො පදුමසරෙ පදුමානි භින්දිත්වා භින්දිත්වා

> "පාතකඩුලලිතකොකනදං සුරියාලොකෙන තජ්ජියතෙ
> එවං මනුස්සත්තගතා සත්තා ජරාභිවෙගෙන මද්දීයන්තී"ති

ඉමං ගීතං ගායන්තියා චෙටිකාය සුත්වා අරහත්තං පත්තො, බුද්ධන්තරෙ ච අඤ්ඤතරො පුරිසො සත්තහි පුත්තෙහි සද්ධිං වනා ආගම්ම අඤ්ඤතරාය ඉත්ථියා මුසලෙන තණ්ඩුලෙ කොට්ටෙන්තියා

> "ජරාය පරිමද්දිතං එතං මිලාතච්ඡවිචම්මනිස්සිතං
> මරණෙන භිජ්ජති එතං මච්චුස්ස ඝසමාමිසං
>
> කිමීනං ආලයං එතං නානාකුණපෙන පූරිතං
> අසුචිස්ස භාජනං එතං කදලික්ඛන්ධසමං ඉද"න්ති

1. ම. සම්ඵප්පලාපදොසරහිතං. 2. සී. I. II. & V. ඉං. සුත්තං ගීතකං.

ඉමං ගීතිකං සුත්වා සහ[1] පුත්තෙහි පච්චෙකබොධිං පත්තො, අඤ්ඤෙ ච ඊදිසෙහි උපායෙහි අරියභූමිං පත්තා නිදස්සනං. අනච්ඡරියං පනෙතං යං භගවතා ආසයානුසයකුසලෙන සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති ආදිනා නයෙන වුත්තා ගාථායො සුත්වා පඤ්චසතා[2] භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු, අඤ්ඤෙ ච ඛන්ධායතනාදිපටිසංයුත්තා කථා සුත්වා අනෙකෙ දෙවමනුස්සාති.

එවං ඉමෙහි චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා වාචා සචෙපි මිලක්ඛභාසාපරියාපන්නා ඝටචෙටිකාගීතපරියාපන්නා වා හොති තථාපි සුභාසිතාති වෙදිතබ්බා, සුභාසිතත්තා එව ච අනවජ්ජා ච විඤ්ඤූනං අත්ථිකානං කුලපුත්තානං අත්ථපටිසරණානං නොබ්‍යඤ්ජනපටිසරණානන්ති. **ඉදමවොච භගවාති** ඉදං සුභාසිතලක්ඛණං භගවා ආවොච; **ඉදං වත්වා සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථාති** ඉදඤ්ච ලක්ඛණං වත්වා අථ අඤ්ඤම්පි එතං අවොච සත්ථා ඉදානි වත්තබ්බා ගාථා දස්සෙන්තො. සබ්බමෙතං සඞ්ගීතිකාරා ආහංසු. තත්ථ **අපරන්ති** ගාථාබන්ධවචනං සන්ධාය වුච්චති, තං දුවිධං හොති: පච්ඡා ආගතපරිසං අස්සවණසුස්සවණආධාරණදළ්හීකරණාදීනි වා සන්ධාය තදත්ථදීපකමෙව ච, පුබ්බෙ කෙනචි කාරණෙන පරිහාපිතස්ස අත්ථස්ස දීපනෙන අත්ථවිසෙසදීපකඤ්ච–"පුරිසස්ස හි ජාතස්ස කුඨාරි ජායතෙ මුඛෙ"[a]ති ආදීසු විය, ඉධ පන තදත්ථදීපකමෙව.

තත්ථ **සන්තොති** බුද්ධාදයො තෙ හි සුභාසිතං උත්තමං සෙට්ඨන්ති වණ්ණයන්ති; **දුතියං තතියං චතුත්ථන්ති** ඉදං පන පුබ්බෙ නිද්දිට්ඨක්කමං උපාදාය වුත්තං ගාථාපරියොසානෙ පන වඞ්ගීසත්ථෙරො භගවතො සුභාසිතෙ[3] පසීදි; සො යං පසන්නාකාරං අකාසි යඤ්ච වචනං භගවා අභාසි, තං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරකා **අථ ඛො ආයස්මාති** ආදිමාහංසු.

තත්ථ **පටිභාති මන්ති** මම භාගො පකාසති; **පටිභාතු තන්ති** තව භාගො පකාසතු; **සාරුප්පාහීති** අනුච්ඡවිකාහි; **අභිත්ථවීති** පසංසි. **න තාපයෙති** විප්පටිසාරෙන න තාපෙය්‍ය; **න විහිංසෙය්‍යාති** අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දන්තො න බාධෙය්‍ය; **සා වෙ වාචාති** සා වාචා එකංසෙන සුභාසිතා, එත්තාවතා අපිසුණවාචාය භගවන්තං ථොමෙසි. **පතීතනන්දිතාති** හට්ඨෙන හදයෙන පටිමුඛං ගන්ත්වා නන්දිතා පියායිතා; **යං අනාදාය පාපානි පරෙසං භාසතෙ පියන්ති** යං වාචං භාසන්තො පරෙසං පාපානි අප්පියානි පටික්කූලානි ඵරුසවචනානි අනාදාය අත්ථබ්‍යඤ්ජනමධුරං පියමෙව වචනං භාසති, තං **පියවාචමෙව භාසෙය්‍යාති** වුත්තං හොති ඉමාය ගාථාය පියවචනෙන භගවන්තං අභිත්ථවි. **අමතාති** අමතසදිසා සාදුභාවෙන, වුත්තඤ්හෙතං:–"සච්චං හවෙ සාදුතරං රසානන්"[b]ති, නිබ්බානාමතපච්චයත්තා වා අමතා; **එස ධම්මො සනන්තනොති** යායං සච්චවාචා නාම එස පොරාණො

1. සී. I. II. & v සහසත්ත
2. I. II & ඉං. පඤ්චසතා පඤ්චසතා.
3. ම සුභාසිතෙන.

a. සුත්තනිපාත 657.
b. සුත්තනිපාත 182.

ධම්මො චරියා පවෙණී ඉදමෙව හි පොරාණානං ආචිණ්ණං, න තෙ අලිකං භාසිංසු, තෙනෙවාහ: **සච්චෙ අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච ආහු සන්තො පතිට්ඨිතා**ති. තත්ථ සච්චෙ පතිට්ඨිතත්තා එව අත්තනො ච පරෙසඤ්ච අත්ථෙ පතිට්ඨිතා, අත්ථෙ පතිට්ඨිතත්තා එව ච ධම්මෙ පතිට්ඨිතා හොන්තීති වෙදිතබ්බා, පරං වා චයං සච්චවිසෙසණමෙවෙව වෙදිතබ්බං; සච්චෙ පතිට්ඨිතා, කීදිසෙ? අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච, යං පරෙසං අත්ථතො අනපෙතත්තා අත්ථං, අනුපරොධං කරොතීති වුත්තං හොති, සතිපි ච අනුපරොධකරත්තෙ ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මං, යං ධම්මිකමෙව අත්ථං සාධෙතීති වුත්තං හොති. ඉමාය ගාථාය සච්චවචනෙන භගවන්තං අභිත්ථවි. **ඛෙම**න්ති අභයං නිරුපද්දවං, කෙන කාරණෙනාති චෙ? **නිබ්බානපත්තියා දුක්ඛස්සන්තකිරියාය**, යස්මා කිලෙසනිබ්බානං පාපෙති වට්ටදුක්ඛස්ස ච අන්තකිරියාය සංවත්තතීති අත්ථො. අථවා **යං බුද්ධො නිබ්බානපත්තියා දුක්ඛස්සන්තකිරියායා**ති චිත්තං නිබ්බාන ධාතුනම්පත්ථාය ඛෙමමග්ගප්පකාසනතො **ඛෙමං වාචං භාසති, සා වෙ වාචානමුත්තමා**ති සා වාචා සබ්බවාචානං සෙට්ඨාති එවමෙපත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමාය ගාථාය සමත්තා[1]වචනෙන භගවන්තං අභිත්ථවන්තො අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසීති. අයමෙත්ථ අපුබ්බපදවණ්ණනා, සෙසං වුත්තනයමෙව වෙදිතබ්බන්ති.

සුභාසිතසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 4.

එවං මෙ සුතන්ති පූරළාසසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවා පච්ඡාභත්තකිච්චාවසානෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සුන්දරිකභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා තත්ථ මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සතීති ච ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **එවං මෙ සුත**න්ති ආදි සඞ්ගීතිකාරානං වචනං; **කිංජච්චො භව**න්ති ආදි තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස, **න බ්‍රාහ්මණො නොම්හී**ති ආදි භගවතො, තං සබ්බම්පි **සමොධානෙත්වා පූරළාසසුත්ත**න්ති වුච්චති. තත්ථ වුත්තසදිසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අවුත්තං වණ්ණයිස්සාම, තඤ්ච ඛො උත්තානත්ථානි පදානි අනාමසන්තා.

කොසලෙසූති කොසලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිසද්දෙන **කොසලා**ති වුච්චති, තස්මිං කොසලෙසු ජනපදෙසු. කෙචි පන යස්මා පුබ්බෙ මහාපනාදං රාජකුමාරං නානානාටකානි දිස්වා සිතමත්තම්පි අකරොන්තං සුත්වා රාජා ආණාපෙසි: යො මම පුත්තං හසාපෙති සබ්බාභරණෙහි තං අලඞ්කරොමීති. තතො නඞ්ගලානි ඡඩ්ඩෙත්වා මහාජනකායො සන්නිපති,

---

1, මත්තා · ප ච.

තෙ ච මනුස්සා අතිරෙකසත්තවස්සානි නානාකීළිකාදයො දස්සෙන්තාපි නං නාසක්ඛිංසු හසාපෙතුං, තතො සක්කො දෙවනටං පෙසෙසි, සො දිබ්බනාටකං දස්සෙත්වා හසාපෙසි, අථ තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො වසනොකාසාභිමුඛා පක්කමිංසු, තෙ පටිපථෙ මිත්තසුහජ්ජාදයො දිස්වා පටිසන්ථාරමකංසු: කච්චි භො කුසලං කච්චි භො කුසලන්ති. තස්මා තං කුසලන්ති සද්දං උපාදාය සො පදෙසො **කොසලා**ති වුච්චතීති වණ්ණෙන්ති. **සුන්දරිකාය නදියා තීරෙ**ති සුන්දරිකාති එවන්නාමිකාය නදියා තීරෙ; **තෙන ඛො පනා**ති යෙන සමයෙන භගවා තං බ්‍රාහ්මණං විනෙතුකාමො ගන්ත්වා තස්සා නදියා තීරෙ සසීසං පාරුපිත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසජ්ජාසඞ්ඛාතෙන ඉරියාපථවිහාරෙන විහරති, **සුන්දරිකභාරද්වාජො**ති සො බ්‍රාහ්මණො තස්සා නදියා තීරෙ වසති අග්ගිං ච ජුහති, **භාරද්වාජො**ති චස්ස ගොත්තං, තස්මා එවං වුච්චති; **අග්ගිං ජුහතී**ති ආහුතිපක්ඛිපනෙන[1] ජාලෙති; **අග්ගිහුත්තං පරිචරතී**ති අග්‍යායතනං සම්මජ්ජනූපලෙපනබලිකම්මාදිනා පයිරුපාසති;

කො නු ඛො ඉමං හව්‍යසෙසං භුඤ්ජෙය්‍යාති සො කිර බ්‍රාහ්මණො අග්ගිම්හි හුතාවසෙසං[2] පායාසං දිස්වා චින්තෙසි: අග්ගිම්හි තාව පක්ඛිත්තො පායාසො මහාබ්‍රහ්මුනා භුත්තො, අයං පන අවසෙසො අත්ථි, තං යදි බ්‍රහ්මුනො මුඛතො ජාතස්ස බ්‍රාහ්මණස්සෙව දදෙය්‍යං එවං මෙ පිතරු සහ පුත්තෙනාපි සන්තප්පිතො භවෙය්‍ය සුවිසොධිතො ච බ්‍රහ්මලොකගාමිමග්ගො අස්ස; හන්දාහං බ්‍රාහ්මණං ගවෙසාමීති. තතො බ්‍රාහ්මණදස්සනත්ථං **උට්ඨායාසනා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙසි** කො නු ඛො ඉමං හව්‍යසෙසං භුඤ්ජෙය්‍යාති.

අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙති තස්මිං වනසණ්ඩෙ සෙට්ඨරුක්ඛමූලෙ; **සසීසං පාරුතන්ති** සහ සීසෙන පාරුතකායං, කස්මා පන භගවා එවමකාසි, කිං නාරායණසඞ්ඛාත[3] බලොපි හුත්වා නාසක්ඛි හිමපාතං සීතවාතඤ්ච පටිබාහිතුන්ති අත්ථෙතම්පි කාරණං, න හි බුද්ධා සබ්බසො කායපටිජග්ගනං න කරොන්ති එව, අපි ච භගවා-ආගතෙ බ්‍රාහ්මණෙ සීසං විවරිස්සාමි තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො කථං පවත්තෙස්සති, අථස්ස කථානුසාරෙන ධම්මං දෙසෙස්සාමීති කථාපවත්තනත්ථං එවමකාසි; **දිස්වාන වාමෙන-පෙ-තෙනුපසඞ්කමී**ති, සො කිර භගවන්තං දිස්වා-බ්‍රාහ්මණො අයං සසීසං පාරුපිත්වා සබ්බරත්තිං පධානමනුයුත්තො ඉමස්ස දක්ඛිණොදකං දත්වා ඉමං හව්‍යසෙසං දස්සාමීති බ්‍රාහ්මණසඤ්ඤී හුත්වා එව උපසඞ්කමි; **මුණ්ඩො අයං භවං මුණ්ඩකො අයං භව**න්ති සීසෙ විවරිතමත්තෙව කෙසන්තං දිස්වා **මුණ්ඩො**ති ආහ, තතො සුට්ඨුතරං ඔලොකෙන්තො[4] පරිත්තමත්තම්පි සිඛං අදිස්වා හීළෙන්තො **මුණ්ඩකො**ති ආහ, එවරූපා හි තෙසං බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි; **තතොවා**ති යත්ථ ඨිතො අද්දස තම්හා පදෙසා; **මුණ්ඩාපී**ති කෙනචි කාරණෙන මුණ්ඩිතසීසාපි හොන්ති.

---

1. ආහුතික්ඛෙපනෙන-ප. වා.
2. සී. අග්ගිං ජුහිත්වා අවසෙසං.
3. සී. I & III, නාරායණ සඞ්ඛාත.
4. සී. පා & ඉං, ආලොකෙන්තො.

න බ්‍රාහ්මණො නොම්හීති එත්ථ නකාරො පටිසෙධෙ **නොකාරො** අවධාරණෙ, "න නො සමං"න්ති ආදීසු විය, තෙන නෙවම්හි **බ්‍රාහ්මණොති** දසෙසති; **න රාජපුත්තොති** ඛත්තියො නම්හි; **න වෙස්සායනොති** වෙස්සොපි නම්හි; **උද කොචි නොම්හීති** අඤ්ඤොපි සුද්දො වා චණ්ඩාලො වා කොචි න හොමීති එවං එකංසෙනෙව ජාතිවාදසමුදාචාරං පටික්ඛිපති, කස්මා? මහාසමුද්දං පත්තා විය හි නදියො පබ්බජ්ජූපගතා කුලපුත්තා ජහන්ති පුරිමානි නාමගොත්තානි, පහාරාදසුත්තඤ්චෙත්ථ සාධකං. එවං ජාතිවාදං පටික්ඛිපිත්වා යථාභූතමත්තානං ආවිකරොන්තො ආහ: **ගොත්තං පරිඤ්ඤාය පුථුජ්ජනානං අකිඤ්චනො මන්ත චරාමි ලොකෙති;**

කථං ගොත්තං පරිඤ්ඤාසීති චෙ? භගවා හි තීහි පරිඤ්ඤාහි පඤ්චක්ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤාසි තෙසු ච පරිඤ්ඤාතෙසු ගොත්තං පරිඤ්ඤාතමෙව හොති,රාගාදිකිඤ්චනානං පන අභාවෙන සො අකිඤ්චනො. මන්තා ජානිත්වා ඤාණානුපරිවත්තීහි කායකම්මාදීහි චරති, තෙනාහ: **ගොත්තං -පෙ- ලොකෙති;** මන්තා වුච්චති පඤ්ඤා, තාය වෙස චරති, තෙනෙවාහ: **මන්ත චරාමි ලොකෙති** ඡන්දවසෙන රස්සං කත්වා. එවං අත්තානං ආවිකත්වා ඉදානි එවං ඔළාරිකං ලිඞ්ගම්පි දිස්වා පුච්ඡිතබ්බාපුච්ඡිතබ්බං න ජානාසීති බ්‍රාහ්මණස්ස උපාරම්භං ආරොපෙන්තො ආහ: **සඞ්ඝාටිවාසී-පෙ-ගොත්තපඤ්හ**න්ති. එත්ථ ජිණ්ණසඞ්ඝටිතට්ඨෙන තිණ්ණම්පි චීවරානි **සඞ්ඝාටීති** අධිප්පෙතානි, තානි නිවාසෙති පරිදහතීති=**සඞ්ඝාටිවාසී;** **අගහො**[1]ති අගෙහො, **නිත්තණ්හොති** අධිප්පායො, නිවාසාගාරං පන භගවතො ජෙතවනෙ මහාගන්ධකුටි-කරෙරිමණ්ඩලමාලා-කොසම්බකුටි-චන්දනමාලාදි[2] අනෙකප්පකාරං, තං සන්ධාය න යුජ්ජති; **නිවුත්තකෙසොති** අපගතකෙසො, ඔහාරිතකෙසමස්සූති වුත්තං හොති; **අභිනිබ්බුතත්තොති** අතීව වූපසන්තපරිළාහචිත්තො ගුත්තචිත්තො වා **අලිප්පමානො ඉධ මාණවෙභීති** උපකරණසිනෙහස්ස පහීනත්තා මනුස්සෙහි අලිත්තො අසංසට්ඨො එකන්තවිවිත්තො; **අකල්ලං මං බ්‍රාහ්මණාති** යවාහං එවං සඞ්ඝාටිවාසී-පෙ-අලිප්පමානො ඉධ මාණවෙහි, තං මං ත්වං බ්‍රාහ්මණ පාකතිකානි නාමගොත්තානි අතීතං පබ්බජිතං සමානං අප්පතිරූපං **ගොත්තපඤ්හං පුච්ඡසීති.**

එවං වුත්තෙ උපාරම්භං මොචෙන්තො බ්‍රාහ්මණො ආහ: **පුච්ඡන්ති වෙ භො බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණෙභි සහ බ්‍රාහ්මණො නො භවන්ති.** තත්ථ **බ්‍රාහ්මණො නොති** බ්‍රාහ්මණො නූති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති: නාහං භො අකල්ලං පුච්ඡාමි, අම්හාකං හි බ්‍රාහ්මණසමයෙ බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණෙහි සමාගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණො නු භවං භාරද්වාජො නු භවන්ති එවං ජාතිම්පි ගොත්තම්පි පුච්ඡන්ති එවාති. එවං වුත්තෙ භගවා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තමුදුභාව[3]කරණත්ථං මන්තෙසු අත්තනො පකතඤ්ඤුතං පකාසෙන්තො ආහ: **බ්‍රාහ්මණො චෙ ත්වං බ්‍රූසි-පෙ-**

සුත්තනිපාත 224   1. අගිහො.-බහුපු.   2. ම. චන්දමාලාදි   3. ◦ II. V. මුදු.

චතුවීසතක්ඛරන්ති. තස්සත්ථො: සචෙ ත්වං ‘බ්‍රාහ්මණො අහ’න්ති **මඤ්ඤ** **අබ්‍රාහ්මණං බ්‍රෑසි**, තස්මා භවන්තං **සාවිත්තිං පුච්ඡාමි තිපදං චතුවීසතක්ඛරං**, තං මෙ බ්‍රෑහීති. එත්ථ ච භගවා පරමත්ථවෙදානං තිණ්ණං පිටකානං ආදිභූතං පරමත්ථබ්‍රාහ්මණෙහි සබ්බබුද්ධෙහි පකාසිතං අත්ථසම්පන්නං ව්‍යඤ්ජනසම්පන්නඤ්ච බුද්ධං **සරණං ගච්ඡාමි, ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි, සඞ්ඝං සරණං ගච්ඡාමීති** ඉමං අරියං සාවිත්තිං සන්ධාය පුච්ඡති; යදිපි හි බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤං වදෙය්‍ය, අද්ධා තං භගවා නායං බ්‍රාහ්මණ අරියස්ස විනයෙ සාවිත්තීති වුච්චතීති තස්ස අසාරකත්තං දස්සෙත්වා ඉධෙව පතිට්ඨාපෙය්‍ය. බ්‍රාහ්මණො පන ‘සාවිත්තිං පුච්ඡාමි තිපදං චතුවීසතක්ඛර’න්ති ඉදං අත්තනො සමයසිද්ධං සාවිත්තිලක්ඛණව්‍යඤ්ජකං[1] බ්‍රහ්මස්සරෙන නිච්ඡාරිතං වචනං සුත්වාව අද්ධායං සමණො බ්‍රාහ්මණසමයෙ නිට්ඨං ගතො, අහං පන අඤ්ඤාණෙන අබ්‍රාහ්මණො අයන්ති පරිභවිං; සාධුරූපො මන්තපාරගූ බ්‍රාහ්මණොව එසොති නිට්ඨං ගන්ත්වා හන්ද නං යඤ්ඤවිධිං දක්ඛිණෙය්‍යවිධිඤ්ච පුච්ඡාමීති තමත්ථං පුච්ඡන්තො **කිං නිස්සිතා**–පෙ–**ලොකෙති** ඉදං විසමගාථාපදද්වයමාහ. තස්සත්ථො: **කිං නිස්සිතා** කිමධිප්පායා කිං පත්ථෙන්තා **ඉසයො ච ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා** ච අඤ්ඤෙ ච **මනුජා දෙවතානං** අත්ථාය **යඤ්ඤං අකප්පයිංසු**. **යඤ්ඤමකප්පයිංසූති** මකාරො පදසන්ධිකරො, **අකප්පයිංසූති** සංවිදහිංසු; අකංසු පුථූති බහූ අන්නපානදානාදිනා භෙදෙන අනෙකප්පකාරෙ, පුථූ වා ඉසයො මනුජා ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා ච කිං නිස්සිතා යඤ්ඤමකප්පයිංසු, කථං තෙසං තං කම්මං සමිජ්ඣතීති ඉමිනා අධිප්පායෙන පුච්ඡති.

අථස්ස භගවා තමත්ථං පකාසෙන්තො යදන්තගූ වෙදගූ යඤ්ඤකාලෙ යස්සාහුතිං ලභෙ තස්සිජ්ඣෙති බ්‍රෑමී”ති ඉදං සෙසපදද්වයමාහ. තත්ථ **යදන්තගූති** යො අන්තගූ, ඔකාරස්ස අකාරො, දකාරො ච පදසන්ධිකරො “අසාධාරණමඤ්ඤෙසං[a]”න්ති ආදිසු මකාරො විය, අයං පනත්ථො: **යො** වට්ටස්ස තීහි පරිඤ්ඤාහි අන්තගතත්තා **අන්තගූ**, චතූහි ච මග්ගඤාණවෙදෙහි කිලෙසෙ විධමිත්වා[2] ගතත්තා **වෙදගූ**, සො **යස්ස** ඉසිමනුජඛත්තියබ්‍රාහ්මණානං අඤ්ඤතරස්ස **යඤ්ඤකාලෙ** යස්මිං කිස්මිඤ්චි ආහාරෙ පච්චුපට්ඨිතෙ අන්තමසො වනපණ්ණමූලඵලාදිමහිපි **ආහුතිං ලභෙ** තතො කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං ලභෙය්‍ය, **තස්ස** තං යඤ්ඤකම්මං **ඉජ්ඣෙ** සමිජ්ඣෙය්‍ය මහප්ඵලං භවෙය්‍යාති බ්‍රෑමීති.

අථ බ්‍රාහ්මණො තං භගවතො පරමත්ථයොගගම්භීරං අතිමධුරගිරනිබ්බිකාරසරසම්පන්නං දෙසනං සුත්වා සරීරසම්පත්තිසූචිතඤ්චස්ස සබ්බගුණසම්පත්තිං සම්භාවයමානො පීතිසොමනස්සජාතො **අද්ධා හි තස්සා**ති ගාථමාහ. තත්ථ **ඉති බ්‍රාහ්මණො**ති සඞ්ගීතිකාරානං වචනං, සෙසං බ්‍රාහ්මණස්ස, තස්සත්ථො: **අද්ධා හි තස්ස** මය්හං **හුතමිජ්ඣෙ** අයං අජ්ජ දෙය්‍යධම්මො ඉජ්ඣිස්සති සමිජ්ඣිස්සති මහප්ඵලො භවිස්සති.

1, සී. පං, V. ව්‍යඤ්ජනකං 2. විජම්භිත්වා-බහූසු. a. නිධිකණ්ඩසුත්ත

යං තාදිසං වෙදගුං අද්දසාම යස්මා තාදිසං භවන්තරූපං වෙදගුං අද්දසාම, ත්වඤ්ඤෙව හි සො වෙදගූ න අඤ්ඤො, ඉතො පුබ්බෙ පන **තුම්හාදිසානං** වෙදගූනං අනාගතත්තාව **අදස්සනෙන** අම්හාදිසානං යඤ්ඤෙ පටියත්තං **අඤ්ඤෙ ජනා භුඤ්ජන්ති පූරළාසං** චරුකඤ්ඤෙව[1] පූවඤ්ඤෙවාති.

තතො භගවා අත්තනි පසන්නං වචනපටිග්ගහණසජ්ජං බ්‍රාහ්මණං විදිත්වා යථාස්ස සුට්ඨු පාකටා හොන්ති එවං නානප්පකාරෙහි දක්ඛිණෙය්‍යං පකාසෙතුකාමො **තස්මාතිහ** ත්වන්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො යස්මා මයි පසන්නොසි **තස්මා** පන **ඉහ ත්වං** බ්‍රාහ්මණ **උපසඞ්කම්ම පුච්ඡාති** අත්තානං දස්සෙන්තො ආහ, ඉදන්ති ඉතො පුබ්බං අත්ථෙනත්ථිකපදං පරපදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. **අත්ථෙනත්ථිකො** තස්ස අත්ථිකභාවස්සානුරූපං කිලෙසග්ගිවූපසමෙන **සන්තං** කොධධූම විගමෙන **විධූමං** දුක්ඛාභාවෙන **අනීඝං** අනෙකවිධආසාභාවෙන **නිරාසං අප්පෙවිධ** එකංසෙන ඉධට්ඨිතොව ඉධ වා සාසනෙ **අභිවින්දෙ** ලච්ඡසි අධිගච්ඡිස්සසි **සුමෙධං** වරපඤ්ඤං ඛීණාසවදක්ඛිණෙය්‍යන්ති අථවා යස්මා මයි පසන්නොසි තස්මාතිහ ත්වං බ්‍රාහ්මණ අත්ථෙන අත්ථිකො, සො එවං අත්ථෙනත්ථිකො සමානො උපසඞ්කම්ම පුච්ඡ සන්තං විධූමං අනීඝං නිරාසන්ති අත්තානං දස්සෙන්තො ආහ: "එවං පුච්ඡන්තො අප්පෙවිධ අභිවින්දෙ සුමෙධං ඛීණාසවං දක්ඛිණෙය්‍ය"න්ති එවමෙපෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

අථ බ්‍රාහ්මණො යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානො භගවන්තං ආහ **යඤ්ඤෙ රතොහං භො ගොතම**-පෙ=**බ්‍රූහි මෙ තං**න්ති. තත්ථ 'යඤ්ඤෙ යාගෙ දාන'න්ති අත්ථතො එකං, තස්මා **දානරතො අහං** තාය එව ච දානාරම්මතාය දානං **දාතුකාමො න** පන **ජානාමි**, එවං අජානන්තං **අනුසාසතු මං භවං** අනුසාසන්තො ච උත්තානෙනෙව නයෙන, **යත්ථ හුතං ඉජ්ඣෙ බ්‍රූහි මෙ තං**න්ති එවමෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා; **යථාහුතං**න්තිපි පාඨො.

අථස්ස භගවා වත්තුකාමො ආහ: **තෙන හි**-පෙ-**දෙසෙස්සාමී**ති. ඔහිතසොතස්ස චස්ස අනුසාසනත්ථං තාව **මා ජාතිං පුච්ඡීති** ගාථං ආහ. තත්ථ **මා ජාතිං පුච්ඡීති** යදි හුතසමිද්ධිං දානමහප්ඵලත්තං පච්චාසිංසසි ජාතිං මා පුච්ඡ, අකාරණං හි දක්ඛිණෙය්‍යවිචාරණාය ජාති. **චරණඤ්ච පුච්ඡාති** අපි ච ඛො සීලාදිගුණභෙදං චරණං පුච්ඡ, එතං හි දක්ඛිණෙය්‍යවිචාරණාය කාරණං. ඉදානස්ස තමත්ථං විභාවෙන්තො නිදස්සනමාහ: **කට්ඨා හවෙ ජායති ජාතවෙදො**ති ආදි. තත්‍රාධිප්පායො:[2] ඉධ කට්ඨා අග්ගි ජායති න ච සො සාලාදිකට්ඨා ජාතො එව අග්ගිකිච්චං කරොති සොපාණදොණිආදි[3] කට්ඨා ජාතො න කරොති, අපි ච ඛො අත්තනො අච්චිආදිගුණසම්පන්නත්තා එව කරොති, එවං න බ්‍රාහ්මණකුලාදීසු ජාතො එව දක්ඛිණෙය්‍යො හොති

1. ම. රුක්ඛඵලඤ්ච. 2. ම. තත්‍රායං අධිප්පායො. 3. සී සාපාදනදොණි ආදි.

චණ්ඩාලකුලාදීසු ජාතො න හොති, අපි ච ඛො **නීචාකුලීනො** උච්චා-
කුලීනොපි ඛීණාසවමුනි **ධිතිමා හිරීනිසෙධො ආජානීයො හොති**
ඉමාය ධිතිහිරිපමුඛාය ගුණසම්පත්තියා ජාතිමා උත්තමදක්ඛි-
ණෙය්‍යොති; **සො** හි ධිතියා ගුණෙ ධාරයති හිරියා දොසෙ නිසෙධෙති
වුත්තඤ්චෙතං; "හිරියා හි සන්තො න කරොන්ති පාප"[a]න්ති. තෙන
තෙ බ්‍රූමි: මා ජාතිං පුච්ඡ, කට්ඨා හවෙ ජායති ජාතවෙදො, චරණඤ්ච
පුච්ඡ, නීචාකුලීනොපි මුනී ධිතිමා ආජානීයො හොති හිරීනිසෙධොති.
එස සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන අස්සලායනසුත්තානුසාරෙන වෙදි-
තබ්බො.

එවමෙතං භගවා චාතුවණ්ණවිසුද්ධියා[1] අනුසාසිත්වා ඉදානි යත්-
හුතං ඉජ්ඣතෙ යථා ච හුතං ඉජ්ඣතෙ තමත්ථං දස්සෙතුං **සච්චෙන
දන්තො**ති ආදිකා ගාථා ආහ තත්ථ **සච්චෙනා**ති පරමත්ථසච්චෙන,
තං හි පත්තො **දන්තො** හොති, තෙනාහ: **සච්චෙන දන්තො**ති;
දමසා උපෙතොති ඉන්ද්‍රියදමෙන සමන්නාගතො; **වෙදන්තගූ**ති
වෙදෙහි වා කිලෙසානං **අන්තගතො** වෙදානං වා අන්තං චතුත්ථමග්ග-
ඤාණං ගතො; **වුසිතබ්‍රහ්මචරියො**ති පුන වසිතබ්බාභාවතො වුත්ථ-
මග්ගබ්‍රහ්මචරියො; **කාලෙන තම්හි හබ්‍යං පවෙච්ඡෙ**ති අත්තනො
දෙය්‍යධම්මත්ථිතාකාලං තස්ස සම්මුඛීභාවකාලඤ්ච උපලක්ඛෙත්වා
තෙන කාලෙන තාදිසෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙ දෙය්‍යධම්මං පවෙච්ඡෙ
පවෙසෙය්‍ය පටිපාදෙය්‍ය. **කාමෙ**ති වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච;
සුසමාහිතින්ද්‍රියාති සුට්ඨු සමාහිතින්ද්‍රියා; අවික්ඛිත්තින්ද්‍රියාති වුත්තං
හොති; **චන්දොව රාහුගහණා පමුත්තා**ති යථා චන්දො රාහුගහණා
එවං කිලෙසගහණා පමුත්තා යෙ අතීව භාසන්ති චෙව තපන්ති ච
සතාති සතිසම්පන්නා; **මමායිතානී**ති තණ්හාදිට්ඨිමමායිතානි.

යො කාමෙ හිත්වාති ඉතොපභුති අත්තානං සන්ධාය වදති.
තත්ථ **කාමෙ හිත්වා**ති කිලෙසකාමෙ පහාය; **අභිභුය්‍යචාරී**ති තෙසං
පහීනත්තා වත්ථුකාමෙ අභිභුය්‍යචාරී; **ජාතිමරණස්ස අන්තං** නාම
නිබ්බාණං වුච්චති, තඤ්ච යො **වෙදි** අත්තනො පඤ්ඤාබලෙන අඤ්ඤාසි;
උදකරහදොවාති යෙ ඉමෙ අනොතත්තදහො කණ්ණමුණ්ඩදහො රථ-
කාරදහො ඡද්දන්තදහො කුණාලදහො මන්දාකිනී සීහප්පපාතකොති
හිමවති සත්ත මහාරහදා අග්ගිසුරියසන්තාපෙහි අසම්ඵුට්ඨත්තා
නිච්චසීතලා, තෙසං අඤ්ඤතරො උදකරහදොව සීතො **පරිනිබ්බුතො**
කිලෙසපරිළාහත්තා. **සමො**ති තුල්‍යො; **සමෙහී**ති විපස්සීආදීහි බුද්ධෙහි,
තෙ හි පටිවෙධසමත්තා සමාති වුච්චන්ති, තස්මා තෙසං පටිවෙධෙනාධි-
ගන්තබ්බෙසු ගුණෙසු පහාතබ්බෙසු වා දොසෙසු වෙමත්තතා,
අද්ධානායුකුලප්පමාණාභිනික්ඛමණපධානබොධිරංසීහි පන තෙසං
වෙමත්තතා හොති, තථා හි තෙ හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන චතූහි අසඞ්ඛෙ-
ය්‍යෙහි කප්පසතසහස්සෙන ච පාරමියො පූරෙන්ති, උපරිම-
පරිච්ඡෙදෙන සොළසහි අසඞ්ඛෙය්‍යෙහි කප්පසතසහස්සෙන ච, අයං

a. ජාතකපාලි. 1. ම. සී. 1 චතුවණ්ණසුද්ධියා.

තෙසං **අද්ධානවෙමත්තතා**; හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන ච වස්සසතායුක කාලෙ උප්පජ්ජන්ති උපරිමපරිච්ඡෙදෙන වස්සසතසහස්සායුකකාලෙ, අයං තෙසං **ආයුවෙමත්තතා**; ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා උප්පජ්ජන්ති, අයං **කුලවෙමත්තතා**; උච්චා වා හොන්ති අට්ඨාසීති හත්ථප්පමාණා, නීචා වා පණ්ණරසඅට්ඨාරසහත්ථප්පමාණා; අයං **පමාණවෙමත්තතා**; හත්ථිඅස්සරථසිවිකාහි නික්ඛමන්ති වෙහාසෙන වා යථා විපස්සීකකුසන්ධා අස්සරථෙන නික්ඛමිංසු, සිඛීකොණාගමනා හත්ථික්ඛන්ධෙන, වෙස්සභූ සිවිකාය, කස්සපො වෙහාසෙන, සක්‍යමුනි අස්සපිට්ඨියා, අයං **නෙක්ඛම්මවෙමත්තතා**; සත්තාහං වා පධානමනුයුඤ්ජන්ති අඩ්ඪමාසං මාසං ද්වෙමාසං තෙමාසං ඡමාසං එකවස්සං ද්විතිචතුපඤ්චඡවස්සානි වා; අයං **පධානවෙමත්තතා**; අස්සත්ථො වා බොධිරුක්ඛො හොති නිග්‍රොධාදීනං වා අඤ්ඤතරො, අයං **බොධිවෙමත්තතා**; ව්‍යාමාසීතිඅනන්තප්පභාහි යුත්තා හොන්ති, තත්ථ ව්‍යාමප්පභා අසීතිප්පභා වා සබ්බෙසං සමානා, අනන්තප්පභා පන දූරම්පි ගච්ඡති ආසන්නං එකගාවුතං ද්විගාවුතං යොජනං අනෙකයොජනං චක්කවාළපරියන්තම්පි, මඞ්ගලස්ස බුද්ධස්ස සරීරප්පභා දසසහස්සචක්කවාළං අගමාසි, එවං සන්තෙපි පන සභාවිත්තායත්තා ච[1] සබ්බබුද්ධානං, යො යත්තකං ඉච්ඡති තස්ස තත්තකං ගච්ඡති, අයං **රංසිවෙමත්තතා**;

ඉමා අට්ඨ වෙමත්තතා ඨපෙත්වා අවසෙසෙසු පටිවෙධනාධිගන්තබ්බෙසු ගුණෙසු පහාතබ්බෙසු වා දොසෙසු නත්ථි තෙසං විසෙසො, තස්මා සමාති වුච්චන්ති, එවමෙතෙහි සමො සමෙහි; **විසමෙහි දූරෙති** න සමා විසමා පච්චෙකබුද්ධාදයො අවසෙසසබ්බසත්තා, තෙහි විසමෙහි අසදිසතාය දූරෙ, සකලජම්බුදීපං පූරෙත්වා පල්ලඞ්කෙන පල්ලඞ්කං සඞ්ඝට්ටෙත්වා නිසින්නා පච්චෙකබුද්ධාපි හි ගුණෙහි එකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං කො පන වාදො සාවකාදිසු, තෙනාහ: විසමෙහි දූරෙති, **තථාගතො හොතීති** උභයපදෙහි දූරෙති යොජෙතබ්බං; **අනන්තපඤ්ඤොති** අපරිමිතපඤ්ඤො, ලොකියමනුස්සානං හි පඤ්ඤං උපනිධාය අට්ඨමකස්ස[2] පඤ්ඤා අධිකා, තස්ස පඤ්ඤං උපනිධාය සොතාපන්නස්ස, එවං යාව අරහතො පඤ්ඤං උපනිධාය පච්චෙකබුද්ධස්ස පඤ්ඤා අධිකා, පච්චෙකබුද්ධස්ස පඤ්ඤං පන උපනිධාය තථාගතස්ස පඤ්ඤා අධිකාති න වත්තබ්බා අනන්තා ඉච්චෙව පන වත්තබ්බා, තෙනාහ: අනන්තපඤ්ඤොති **අනූපලිත්තොති** තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙහි අලිත්තො, **ඉධ වා හුරං වාති** ඉධ ලොකෙ වා පරලොකෙ වා. යොජනා පනෙත්ථ සමො සමෙහි විසමෙහි දූරෙ තථාගතො හොති කස්මා? යස්මා අනන්තපඤ්ඤො අනූපලිත්තො ඉධ වා හුරං වා තෙන තථාගතො අරහති පූරළාසන්ති.

යම්හි න මායාති අයං පන ගාථා අඤ්ඤා ච ඊදිසා මායාදිදොසයුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු දක්ඛිණෙය්‍යසඤ්ඤුප්පහාණත්ථං වුත්තාති වෙදිතබ්බා. තත්ථ **අමමොති** සත්තසඞ්ඛාරෙසු 'ඉදං මමා'ති පගිණ්හාභාවො.[3]

1. ම. [illegible] ච. 2. ම. ඉගෙට්ඨකස්ස. 3. මමායිතභාවො-ප.ච.

නිවෙසනානීති තණ්හාදිට්ඨිනිවෙසනං[1]; තෙන හි මනො තීසු භවෙසු නිවිසති, තෙන තං නිවෙසනං **මනසො**ති වුච්චති, තස්සෙව වා නිවිසති තං හිත්වා ගන්තුං අසමත්ථතාය, තෙනපි නිවෙසනන්ති වුච්චති **පරිග්ගහා**ති තණ්හාදිට්ඨියො එව තාහි පරිග්ගහිතධම්මා වා; **කෙචී**ති අප්පමත්තකාපි; **අනුපාදියානො**ති තෙසං නිවෙසනපරිග්ගහානං අභාවා කඤ්චි ධම්මං අනුපාදියමානො. **සමාහිතො** මග්ගසමාධිනා; **උදතාරී**ති උත්තිණ්ණො; **ධම්මඤ්ච අඤ්ඤාසී**ති සබ්බඤ්ච ඤෙය්‍යධම්මං අඤ්ඤාසි, **පරමාය දිට්ඨියා**ති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන. **භවාසවා**ති භවතණ්හාජ්ඣත්තිකත්තසස්සතදිට්ඨිසහගතා රාගා; **වචී**ති වාචා; **ඛරා**ති කක්ඛලා ඵරුසා; **විධූපිතා**ති දඩ්ඪා; **අත්ථඞ්ගතා**ති අත්ථං ගතා; **න සන්තී**ති විධූපිතත්තා අත්ථඞ්ගතත්තා ච උභයෙහි පන උභයං යොජෙතබ්බං, **සබ්බධී**ති සබ්බෙසු ඛන්ධායතනාදිසු. **මානසත්තෙසූ**ති මානෙන ලග්ගෙසු; **දුක්ඛං පරිඤ්ඤායා**ති වට්ටදුක්ඛං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා; **සඛෙත්තවත්ථු**න්ති සහෙතුප්පච්චයං, සද්ධිං කම්මකිලෙසෙහීති වුත්තං හොති. **ආසං අනිස්සායා**ති තණ්හං අනල්ලීයිත්වා; **විවෙකදස්සී**ති නිබ්බානදස්සී, **පරවෙදිය**න්ති පරෙහි ඤාපෙතබ්බං **දිට්ඨිමුපාතිවත්තො**ති ද්වාසට්ඨිභෙදම්පි මිච්ඡාදිට්ඨිං අතික්කන්තො. **ආරම්මණා**ති පච්චයා, පුනබ්භවකාරණානීති වුත්තං හොති.

පරොවරාති පරා අවරා[2] සුන්දරාසුන්දරා පරා වා බාහිරා අවරා අජ්ඣත්තිකා; **සමෙච්චා**ති ඤාණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා; **ධම්මා**ති ඛන්ධායතනාදයො ධම්මා; **උපාදානක්ඛයෙ විමුත්තො**ති නිබ්බානෙ නිබ්බානාරම්මණතො විමුත්තො නිබ්බානාරම්මණවිමුත්තිලාභීති අත්ථො. **සංයොජනජාතික්ඛයන්තදස්සී**ති සංයොජනක්ඛයන්තදස්සී ජාතික්ඛයන්තදස්සී ච, සංයොජනක්ඛයන්තෙන චෙත්ථ සඋපාදිසෙසා නිබ්බානධාතු ජාතික්ඛයන්තෙන අනුපාදිසෙසා වුත්තා, ඛයන්තොති හි අච්චන්ත ඛයස්ස සමුච්ඡෙදප්පහානස්සෙතං අධිවචනං, අනුනාසිකලොපො චෙත්ථ "විවෙකජං පීතිසුඛ"න්ති ආදිසු විය න කතො. **යොපානු**දීති යො අපනුදි; **රාගපථ**න්ති රාගාරම්මණං, රාගමෙව වා, රාගොපි හි දුග්ගතීනං පථත්තා රාගපථොති වුච්චති කම්මපථො විය; **සුද්ධො නිද්දොසො විමලො අකාවො**[3]ති පරිසුද්ධකායසමාචාරාදිතාය සුද්ධො, යෙහි රාගදොසා අයම්පජා දොසදොසා මොහදොසාති වුච්චති, තෙසං අභාවා නිද්දොසො, අට්ඨපුරිසමලවිගමා විමලො, උපක්කිලෙසාභාවතො අකාවො,[3] උපක්කිලිට්ඨො හි උපක්කිලෙසෙන සකාවො[4]ති වුච්චති, සුද්ධො වා යස්මා නිද්දොසො, නිද්දොසත්තා විමලො, බාහිරමලාභාවෙන විමලත්තා අකාවො[3] සමලො හි සකාවො[4]ති වුච්චති, විමලත්තා වා ආගුං න කරොති තෙන අකාවො[3], ආගුකිරියා හි උපඝාතකරණතො කාවො[4]ති වුච්චති. **අත්තනා අත්තානං නානුපස්සතී**ති ඤාණසම්පයුත්තෙන චිත්තෙන විපස්සන්තො අත්තනො ඛන්ධෙසු අඤ්ඤං අත්තානං නාම න පස්සති ඛන්ධමත්තමෙව පස්සති, යථායං අත්තත්තාව අත්තානං

---

1. සෙවනං-බහූසු. 2. ඔවරා-ප. වං. 3. අකාමො-ප. වං. 4. කාමො-ප. වං.

සඤ්ජානාමීති වාස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, තස්ස අභාවා **අත්තනා** අත්තානං නානුපස්සං අඤ්ඤදත්ථු පඤ්ඤාය ඛන්ධෙ පස්සති, මග්ගසමාධිනා **සමාහිතො**, කායවඞ්කාදීනං අභාවා **උජ්ජුගතො**, ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයතො **ඨිතත්තො**, තණ්හාසඞ්ඛාතාය එජාය පඤ්චන්නං චෙතොඛීලානං අට්ඨට්ඨානාය ච කඞ්ඛාය අභාවා **අනෙජො අඛීලො අකඞ්ඛො**; **මොහන්තර**න්ති මොහකාරණා මොහපච්චයා, සබ්බකිලෙසානමෙතං අධිවචනං, **සබ්බෙසු ධම්මෙසු ච ඤාණදස්සී**ති සච්ඡිකතසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණො, යං හි සබ්බෙසු ධම්මෙසු ඤාණං, තඤ්ච භගවා පස්සි, අධිගතං මෙති සච්ඡිකත්වා විහාසි, තෙන වුච්චති සබ්බෙසු ධම්මෙසු ච ඤාණදස්සීති. **සම්බොධි**න්ති අරහත්තං, **අනුත්තර**න්ති පච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි අසාධාරණං, **සිව**න්ති ඛෙමං නිරුපද්දවං සස්සිරිකං වා ,**යක්ඛස්සා**ති පුරිසස්ස; **සුද්ධී**ති වොදානතා; එත්ථ හි මොහන්තරභාවෙන සබ්බදොසාභාවො තෙන සංසාරකාරණසමුච්ඡෙදො, **අන්තිමසරීරධාරිතා**ඤාණදස්සිතාය සබ්බගුණසම්භවො තෙන අනුත්තරසම්බොධිපත්ති, ඉතො පරඤ්ච පහාතබ්බමධිගන්තබ්බං වා නත්ථි, තෙනාහ: **එත්තාවතා** යක්ඛස්ස සුද්ධීති.

එවං වුත්තෙ බ්‍රාහ්මණො භීයොසොමත්තාය භගවති පසන්නො පසන්නාකාරං කරොන්තො ආහ: **හුතඤ්ච මය්හ**න්ති. තස්සත්ථො: යමහං ඉතො පුබ්බෙ බ්‍රහ්මානං ආරබ්භ අග්ගිම්හි අජුහං[1] තමෙම හුතං සච්චං වා හොති අලිකං වාති න ජානාමි, අජ්ජ පන ඉදං **හුතඤ්ච මය්හං හුතමත්ථු සච්චං** සච්චහුතමෙව අත්ථූති යාචන්තො භණති, **යං තාදිසං වෙදගුනං අලත්ථං** යස්මා ඉධෙව ඨිතො භවන්තරූපං වෙදගුං අලත්ථං, **බ්‍රහ්මා හි සක්ඛි** පච්චක්ඛමෙව හි ත්වං බ්‍රහ්මා යතො, **පතිගණ්හාතු මෙ භගවා** පටිග්ගහෙත්වා ච **භුඤ්ජතු මෙ භගවා පූරළාස**න්ති තං හව්‍යසෙසං උපනාමෙන්තො ආහ.

අථ භගවා කසිභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයෙන ගාථාද්වයමභාසි. තතො බ්‍රාහ්මණො අයං අත්තනා න ඉච්ඡති කම්පි වඤ්ඤදං **ඤත්වාය** කෙවලිනං මහෙසිං ඛීණාසවං කුක්කුච්චවූපසන්තං අඤ්ඤෙන පානෙන උපට්ඨහස්සූති භණතීති එවං ගාථාය අත්ථං අසල්ලක්ඛෙත්වා තං ඤාතුකාමො ආහ: **සාධාහං භගවා**ති. තත්ථ **සාධූ**ති ආයාචනත්ථෙ නිපාතො. **තථා**ති යෙන ත්වමාහ තෙන පකාරෙන; **විජඤ්ඤ**න්ති[2] ජානෙය්‍යං; **ය**න්ති යං දක්ඛිණෙය්‍යං; **යඤ්ඤකාලෙ පරියෙසමානො** උපට්ඨහෙය්‍යන්ති පාඨසෙසො. **පප්පුය්‍යා**ති පත්වා; **තව සාසන**න්ති තව ඔවාදං; ඉදං **වුත්තං** හොති:-සාධාහං භගවා තව ඔවාදං ආගම්ම තථා විජඤ්ඤං, ආරොචෙහි මෙ තං කෙවලිනන්ති අධිප්පායො. යො **දක්ඛිණං** භුඤ්ජෙය්‍ය මාදිසස්ස, යඤ්චාහං යඤ්ඤකාලෙ පරියෙසමානො උපට්ඨහෙය්‍යං, තථාරූපං මෙ දක්ඛිණෙය්‍යං දසෙසහි, සචෙ ත්වං න **භුඤ්ජසී**ති.

1. සී. I. II. V. & ඉං. ජුහාමි. 2. සී. I. II. V. & ඉං. විජඤ්ඤුං.

අථස්ස භගවා පාකටෙන නයෙන තථාරූපං දක්ඛිණෙය්‍යං දස්සෙන්තො **සාරම්භා යස්සාති** ගාථාත්තයමාහ. තත්‍ථ **සීමන්තානං විනෙතාරන්ති** සීමාති මරියාදා, සාධුජනවුත්ති, තස්සා අන්තා පරියොසානා අපරභාගාති කත්වා සීමන්තා වුච්චන්ති කිලෙසා, තෙසං විනෙතාරන්ති අත්‍ථො; සීමන්තාති බුද්ධවෙනෙය්‍යා සෙඛා ච පුථුජ්ජනා ච, තෙසං විනෙතාරන්තිපි එකෙ. **ජාතිමරණක්ඛාවිදන්ති** එවං ජාති හොති එවං මරණන්ති එත්‍ථ කුසලං; **මොනෙය්‍යසම්පන්නන්ති** පඤ්ඤාසම්පන්නං, කායමොනෙය්‍යාදිසම්පන්නං වා. **භූකුටිං[1] විනයිත්වානාති** යං එකච්චෙ දුබ්බුද්ධිනො යාචකං දිස්වා භූකුටිං[1] කරොන්ති තං විනයිත්වා, පසන්නමුඛා හුත්වාති අත්‍ථො. **පඤ්ජලිකාති** පග්ගහීතඤ්ජලිනො හුත්වා.

අථ බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං ථොමයමානො **බුද්ධො භවන්ති** ගාථමාහ. තත්‍ථ **ආයාගොති** ආයජිතබ්බො, තතො තතො ආගම්ම වා යජිතබ්බමෙත්‍ථාතිපි ආයාගො, දෙය්‍යධම්මානං අධිට්ඨානභූතොති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්‍ථ ඉතො පුරිමගාථාසු ච යං න වණ්ණිතං තං සක්කා අවණ්ණිතම්පි ජානිතුන්ති උත්තානත්‍ථත්තා යෙව න වණ්ණිතං, ඉතො පරං පන කසීභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයමෙවාති.

පූරළාසසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

3, 5.

එවං මෙ සුතන්ති මාඝසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව **යාස්ස** නිදානෙ වුත්තා. අයං හි මාඝො මාණවො දායකො අහොසි දානපති. තස්සෙතදහොසි: සම්පන්නකපණද්ධිකාදීනං දානං දින්නං මහප්ඵලං හොති උදාහු නොති සමණං ගොතමං එතමත්‍ථං පුච්ඡිස්සාමි, සමණො කිර ගොතමො අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං ජානාතීති. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි, භගවා චස්ස පුච්ඡානුරූපං ව්‍යාකාසි. තයිදං සඞ්ගීතිකාරකානං බ්‍රාහ්මණස්ස භගවතොති තිණ්ණම්පි වචනං සමොධානෙත්වා මාඝසුත්තන්ති වුච්චති.

තත්‍ථ **රාජගහෙති** එවංනාමකෙ නගරෙ; තං හි මන්ධාතු මහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහිතත්තා රාජගහන්ති වුච්චති. අඤ්ඤෙපෙත්‍ථ පකාරෙ වණ්ණයන්ති. කිං තෙහි? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස, තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහීතං තෙසං වසන්තවනං[2] හුත්වා තිට්ඨති. එවං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨානං[3] ආහ: **ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙති**. සො ච ගිජ්ඣා තස්ස කූටෙසු[4] වසිංසු ගිජ්ඣසදිසානි වාස්ස කූටානි තස්මා ගිජ්ඣකූටොති වුච්චතීති වෙදිතබ්බො. **අථ ඛො–පෙ–අවොචාති**, එත්‍ථ **මාඝොති** තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං; **මාණවොති** අන්තෙවාසිවාසං අනතීතභාවෙන වුච්චති, ජාතියා පන මහල්ලකො, පුබ්බාචිණ්ණ

---

1. සී. I. V. & ඉං. භකුටිං සී. II, භාකුටිං.
2. ම. වසනවනං.
3. ම. නිවසනට්ඨානං.
4. සී පා. ගජ්ඣා වාස්ස කූටෙ.

වසෙනාති එකෙ, පිඞ්ගියො මාණවො විය, සො හි වීසංවස්සසතිකොපි පුබ්බාචිණ්ණවසෙන පිඞ්ගියො මාණවොත්වෙව[1] සඞ්ඛං අගමාසි. සෙසං වුත්තනයමෙව, **අහං හි භො-පෙ-පසවාමීති** එත්ථ **දායකො දානපතීති** දායකො චෙව දානපති ච, යො හි අඤ්ඤස්ස සන්තකං තෙනාණත්තො දෙති, සො හි දායකො හොති තස්මිං පන දානෙ ඉස්සරියාභාවතො න දානපති; අයං පන අත්තනො සන්තකං යෙව දෙති තෙනාහ: **අහං හි භො ගොතම දායකො දානපතීති**, අයමෙව හි එත්ථ අත්ථො; අඤ්ඤත්‍ර පන අන්තරන්තරා මච්ඡෙරෙන අභිභුය්‍යමානො දායකො අනභිභූතො දානපතීති ආදිනාපි නයෙන වත්තුං වට්ටති, **වදඤ්ඤූති** යාචකානං වචනං ජානාමි, වුත්තමත්තෙන යෙව අයමිදමරහති අයමිදන්ති පුරිසවිසෙසාවධාරණෙන බහුප්පකාරභාවගහණෙන වා, **යාචයොගොති** යාචිතුං යුත්තො, යො හි යාචකෙ දිස්වා භකුටිං[2] කත්වා ඵරුසවචනාදීනි භණති සො න යාචයොගො හොති, අහං පන න තාදිසොති දීපෙති; **ධම්මෙනාති** අදින්නාදානනිකතිවඤ්චනාදීනි වජ්ජෙත්වා භික්ඛාචරියාය යාචනායාති අත්ථො, යාචනා හි බ්‍රාහ්මණානං භොගපරියෙසනෙ ධම්මො,[3] යාචමානානඤ්ච තෙසං පරෙහි අනුග්ගහකාමෙහි දින්නා **භොගා ධම්මලද්ධා** නාම **ධම්මාධිගතා** ච හොන්ති, සො ච තථා පරියෙසිත්වා ලභි, තෙනාහ: **ධම්මෙන භොගෙ පරියෙසාමි**-පෙ-**ධම්මාධිගතෙහීති**. **භිය්‍යොපි දදාමීති** තතො උත්තරිම්පි දදාමි, පමාණං නත්ථි, ලද්ධලද්ධභොගප්පමාණෙන දදාමීති දස්සෙති; **තග්ඝාති** එකංසවචනෙ නිපාතො, එකංසෙනෙව[4] හි සබ්බබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි පසත්ථං දානං අන්තමසො තිරච්ඡානගතානම්පි දීයමානං, වුත්තඤ්චෙතං: "**සබ්බත්ථ** වණ්ණිතං දානං න දානං ගරහිතං ක්වචී"ති, තස්මා භගවාපි තං එකංසෙනෙව පසංසන්තො ආහ: **තග්ඝ ත්වං මාණව**-පෙ-**පසවසීති**, සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

එවං භගවතා බහුං සො පුඤ්ඤං **පසවතීති** වුත්තෙපි දක්ඛිණෙය්‍යතො දක්ඛිණාවිසුද්ධිං සොතුකාමො බ්‍රාහ්මණො උත්තරිං භගවන්තං පුච්ඡි, තෙනාහු සඞ්ගීතිකාරා: **අථ ඛො මාඝො මාණවො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසීති**, තං අත්ථතො වුත්තනයමෙව.

පුච්ඡාමහන්ති ආදිගාථාසු පන **වදඤ්ඤූනන්ති** වචනවිදූනං, **සබ්බා**කාරෙන සත්තානං වුත්තවචනාධිප්පායඤ්ඤූනන්ති වුත්තං හොති; **සුජ්ඣෙ** ඉති දක්ඛිණෙය්‍යවසෙන සුද්ධං මහප්ඵලං භවෙය්‍ය. යොජනා පනෙත්ථ: **යෙ යාචයොගො දානපති ගහට්ඨො පුඤ්ඤත්ථිකො** හුත්වා **පරෙසං අන්නපානං දදං යජති** න අග්ගිම්හි ආහුතිමත්තං උක්ඛිපන්තො, තඤ්ච ඛො **පුඤ්ඤපෙක්ඛොව** න පච්චුපකාරකල්‍යාණකිත්තිසද්දාදිඅපෙක්ඛො, තස්ස එවරූපස්ස **යජමානස්ස හුතං කථං සුජ්ඣෙය්‍යාති**. **ආරාධයෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙහි තාදීති** සො යාචයොගො දක්ඛිණෙය්‍යෙහි ආරාධයෙ සම්පාදයෙ සොධයෙ මහප්ඵලං තං හුතං

1. සී. I. II. V. ඉං. පිඞ්ගියො මාණවොත්වෙව පුබ්බාචිණ්ණෙන.
2. පං. සී. භකුටිං, 3. ඉ. පරියෙසනෙ ධම්මො. 4. ඉ. එකංසවචනෙනෙව.

කරෙය්‍ය න අඤ්ඤථාති අත්ථො. ඉමිනාස්ස කථං හුතං යජමානස්ස සුජ්ඣෙ ඉච්චෙතං ව්‍යාකතං හොති. **අක්ඛාහි මෙ භගවා දක්ඛිණෙය්‍යෙ**ති එත්ථ **යො සාවයොගො දදං පරෙසං යජති තස්ස මෙ භගවා දක්ඛිණෙය්‍යෙ අක්ඛාහී**ති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

අථස්ස භගවා නානප්පකාරෙහි නයෙහි **දක්ඛිණෙය්‍යෙ** පකාසෙන්තො **යෙ වෙ අසත්තා**ති ආදිකා ගාථායො අභාසි. තත්ථ **අසත්තා**ති රාගාදිසඞ්ගවසෙන අලග්ගා; **කෙවලිනො**ති පරිනිට්ඨිත කිච්චා; **යතත්තා**ති ගුත්තචිත්තා. **දන්තා** අනුත්තරෙන දමථෙන, **විමුත්තා** පඤ්ඤාචෙතොවිමුත්තීහි, **අනීඝා** ආයතිං වට්ටදුක්ඛාභාවෙන, **නිරාසා** සම්පති කිලෙසාභාවෙන.[1] ඉමිස්සා පන ගාථාය දුතියගාථා භාවනානුභාවප්පකාසනනයෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා. "භාවනානුයොගමනුයුත්තස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො විහරතො කිඤ්චාපි න එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය: 'අහො වත මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා'ති. අථ ඛ්වාස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චතී"ති[a] ඉදඤ්චෙත්ථ සුත්තං සාධකං. **රාගඤ්ච-පෙ-යෙසු න මායා-පෙ-න තණ්හාසු උපාතිපන්නා**ති කාමතණ්හාදිසු න නිපන්නා; **විතරෙය්‍යා**ති තරිත්වා. **තණ්හා**ති රූපතණ්හාදි ඡබ්බිධා; **භවාභවායා**ති සස්සතාය වා උච්ඡෙදාය වා, අථවා භවස්සාභවාය භවාභවාය පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියාති වුත්තං හොති; **ඉධ වා හුරං වා**ති ඉදං පන කුහිඤ්චි ලොකෙති ඉමස්ස විත්ථාරවචනං. **යෙ වීතරාගා-පෙ-සමිතාවිනො**ති සමිතවන්තො, කිලෙසවූපසමකාරිනොති අත්ථො, සමිතාවිත්තා[2] ච **වීතරාගා අකොපා; ඉධ විප්පහායා**ති ඉධ ලොකෙ වත්තමානෙ ඛන්ධෙ විහාය, තතො පරං යෙසං ගමනං නත්ථීති වුත්තං හොති.

ඉතො පරං **යෙ කාමෙ හිත්වා අගිහා චරන්ති සුසංවුතත්තා තසරංව උජ්ජූ**ති ඉමම්පි ගාථං කෙචි පඨන්ති. **ජහිත්වා**ති හිත්වා, **ජහෙත්වා**තිපි පාඨො, අයමෙව **අත්ථො**. **අත්තදීපා**ති අත්තනො ගුණෙ එව අත්තනො දීපං කත්වා විචරන්තා ඛීණාසවා වුච්චන්ති. **යෙ හෙත්ථා**ති හකාරො නිපාතො පදපූරණමත්තෙන, අයං පනත්ථො: **යෙ එත්ථ** ඛන්ධායතනාදිසන්තානෙ **යථා ඉදං** ඛන්ධායතනාදි **තථා ජානන්ති** යංසභාවං තංසභාවං යෙව නං ජානන්ති අනිච්චාදිවසෙන ජානන්තා; **අයමන්තිමා නත්ථිදානි පුනබ්භවො**ති අයං නො අන්තිමා ජාති; ඉදානි නත්ථි පුනබ්භවොති එවඤ්ච යෙ ජානන්තීති. **යො වෙදගූ**ති ඉදානි අත්තානං සන්ධාය භගවා ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **සතිමා**ති ඡසතත[3] විහාරසතියා සමන්නාගතො; **සම්බොධිපත්තො**ති සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො; **සරණං බහුන්න**න්ති බහූනං දෙවමනුස්සානං භයවිහිංසනෙන සරණභූතො.

එවං දක්ඛිණෙය්‍යෙ සුත්වා අත්තමනො බ්‍රාහ්මණො ආහ: **අද්ධා අමොඝා**ති. තත්ථ **ත්වං හෙත්ථ ජානාසි යථා තථා ලොකෙ ඉද**න්ති ත්වං හි එත්ථ ඉදං සබ්බම්පි ඤෙය්‍යං යථා තථා ජානාසි යථාවතො ජානාසි, යාදිසං

1. ම. දුක්ඛාභාවෙන. a. අඞ්ගුත්තරනිකාය. 2. සී, I. සමිතාවිතත්තා, 3. ප-වා. ඡසත.

තං, තාදිසමෙව ජානාසීති වා වුත්තං හොති. **තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො**ති තථා හි තෙ එසා ධම්මධාතු සුප්පටිවිද්ධා, යස්සා සුප්පටිවිද්ධත්තා යං යං ඉච්ඡති, තං තං ජානාසීති අධිප්පායො.[1] එවං සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං පසංසිත්වා දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදාය යඤ්ඤසම්පදං ඤත්වා දායකසම්පදායපි තං ඵලඞ්ගපරිපූරං යඤ්ඤසම්පදං සොතුකාමො **යො යාචයොගො**ති උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡති. තත්‍රායං යොජනා: යො යාචයොගො දදං පරෙසං යජති, තස්ස අක්ඛාහි මෙ භගවා යඤ්ඤසම්පදන්ති. අථස්ස භගවා තීහි ගාථාහි අක්ඛාති. තත්ථ අයං අත්ථයොජනා: යජස්සු මාඝ, යජමානො ච සබ්බත්ථ විප්පසාදෙහි චිත්තං තීසුපි කාලෙසු චිත්තං පසාදෙහි, එවං තෙ යාගං:-

"පුබ්බෙව දානා සුමනො, දදං චිත්තං පසාදයං,
දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා"ති

යඤ්ඤසම්පදා වුත්තා; තාය සම්පන්නො යඤ්ඤො භවිස්සති. තත්ථ සියා 'කථං චිත්තං පසාදෙතබ්බ'න්ති? දොසප්පහානෙන. කථං දොසප්පහානං හොති? යඤ්ඤාරම්මණතාය. අයං හි **ආරම්මණං යජමානස්ස යඤ්ඤ, එත්ථ පතිට්ඨාය ජහාති දොසං** අයං හි සත්තෙසු මෙත්තාපුබ්බඞ්ගමෙන සම්මාදිට්ඨිපදීපවිහතමොහන්ධකාරෙන චිත්තෙන යජමානස්ස දෙය්‍යධම්මසඞ්ඛාතො යඤ්ඤො ආරම්මණං හොති. සො එත්ථ යඤ්ඤෙ ආරම්මණවසෙන පවත්තියා පතිට්ඨාය දෙය්‍යධම්මපච්චයං ලොභං, පටිග්ගාහකපච්චයං කොධං, තදුභයනිදානං මොහන්ති එවං තිවිධම්පි ජහාති දොසං. **සො** එවං භොගෙසු **වීතරාගො**, සත්තෙසු **පවිනෙය්‍ය දොසං**, තප්පහානෙනෙව පහීනපඤ්චනීවරණො අනුක්කමෙන උපචාරප්පනාභෙදං අපරිමාණසත්තඵරණෙන එකසත්තෙ වා අනවසෙසඵරණෙන **අප්පමාණං** මෙත්තං චිත්තං භාවෙන්තො පුන භාවනාවෙපුල්ලත්ථං[2] **රත්තිං දිවං සතතං** සබ්බඉරියාපථෙසු අප්පමත්තො හුත්වා තමෙව මෙත්තජ්ඣානසඞ්ඛාතං **සබ්බා දිසා ඵරතෙ අප්පමඤ්ඤ**න්ති.

අථ බ්‍රාහ්මණො තං ඉමත්තං 'බ්‍රහ්මලොකමග්ගො අය'න්ති අජානන්තො කෙවලං අත්තනො විසයාතීතං මෙත්තාභාවනං සුත්වා සුට්ඨුතරං ජාතසබ්බඤ්ඤුසම්භාවනො භගවති අත්තනො[3] බ්‍රහ්මලොකාධිමුත්තත්තා බ්‍රහ්මලොකූපපත්තිමෙව ච සුද්ධිං මුත්තිඤ්ච මඤ්ඤමානො බ්‍රහ්මලොකමග්ගං පුච්ඡන්තො **කො සුජ්ඣතී**ති ගාථමාහ. තත්‍ර ච බ්‍රහ්මලොකගාමිං පුඤ්ඤං කරොන්තං සන්ධායාහ: **කො සුජ්ඣති මුච්චතී**ති, අකරොන්තං සන්ධාය: **බජ්ඣති**[4] **චා**ති. **කෙනත්තනා**ති[5] කෙන කාරණෙන; **සක්ඛි බ්‍රහ්මජ්ජ දිට්ඨො**ති බ්‍රහ්මා අජ්ජ සක්ඛි දිට්ඨො; **සච්ච**න්ති භගවතො බ්‍රහ්මසමත්තං ආරබ්භ අච්චාදරෙන සපථං කරොති. **කථං උපපජ්ජතී**ති අච්චාදරෙනෙව පුනපි පුච්ඡති. **ජුතිමා**ති භගවන්තං

1. සී. I, අපෙථා
2. සී. I, වෙකල්ලත්තං ප වා, වෙපුල්ලත්තං.
3. දත්තනා-බහුසු.
4. සී. I. බුජ්ඣති.
5. ඉං., කොනාති,

ආලපති. තත්ථ යස්මා යො භික්ඛු මෙත්තාය තිකචතුක්කජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තමෙව පාදකං කත්වා විපස්සන්තො අරහත්තං පාපුණාති, සො සුජ්ඣති මුච්චති ච, තථාරූපො ච බ්‍රහ්මලොකං න ගච්ඡති. යො පන මෙත්තාය තිකචතුක්කජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා 'සන්තා එසා සමාපත්තී'ති ආදිනා නයෙන තං අස්සාදෙති, සො බජ්ඣති, අපරිහීනජ්ඣානො ච තෙනෙව ඣානෙන බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති, තස්මා භගවා යො සුජ්ඣති මුච්චති ච තස්ස බ්‍රහ්මලොකගමනං අනනුජානන්තො අනාමසිත්වාව තං පුග්ගලං, යො බජ්ඣති, තස්ස තෙන ඣානෙන බ්‍රහ්මලොකගමනං දස්සෙන්තො බ්‍රාහ්මණස්ස සප්පායෙන නයෙන **සො යජතී**ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **තිවිධන්ති** තිකාලප්පසාදං සන්ධායාහ, තෙන දායකතො අඞ්ගත්තයං දස්සෙති; **ආරාධයෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙහි තාදී**ති තවෙසො[1] තාදිසො තිවිධසම්පත්තිසාධකො පුග්ගලො[2] තිවිධං යඤ්ඤසම්පදං දක්ඛිණෙය්‍යෙහි ඛීණාසවෙහි සාධෙය්‍ය සම්පාදෙය්‍ය, ඉමිනා පටිග්ගාහකතො අඞ්ගත්තයං දස්සෙති. **එවං යජිත්වා සම්මා යාචයොගො**ති එවං මෙත්තජ්ඣානපදට්ඨානභාවෙන ඡළඞ්ගසමන්නාගතං යඤ්ඤං සම්මා යජිත්වා සො යාචයොගො තෙන ඡළඞ්ගයඤ්ඤපතිස්සයෙන මෙත්තජ්ඣානෙන **උපපජ්ජති බ්‍රහ්මලොක**න්ති බ්‍රූමීති බ්‍රාහ්මණං සමුස්සාහෙන්තො දෙසනං සමාපෙසි. සෙසං සබ්බගාථාසු උත්තානත්ථමෙව, ඉතො පරඤ්ච පුබ්බෙ වුත්තනයමෙවාති.

මාඝසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 6.

එවං මෙ සුතන්ති සභියසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා, අත්ථවණ්ණනාක්කමෙපි චස්ස පුබ්බසදිසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, යං පන අපුබ්බං, තං උත්තානත්ථානි පදානි පරිහරන්තා වණ්ණයිස්සාම.

වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙති වෙළුවනන්ති තස්ස උය්‍යානස්ස නාමං, තං කිර වෙළූහි ච පරික්ඛිත්තං අහොසි අට්ඨාරසහත්ථෙන ච පාකාරෙන, ගොපුරද්වාරට්ටාලකයුත්තං නීලොභාසං මනොරමං; තෙනෙව වෙළුවනන්ති වුච්චති, කලන්දකානඤ්චෙත්ථ නිවාපං අදංසු තෙන කලන්දකනිවාපොති වුච්චති. කලන්දකා නාම කාළකා වුච්චන්ති, පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරො රාජා තත්ථ උය්‍යානකීළනත්ථං ආගතො සුරාමදෙන මත්තො දිවාසෙය්‍යං සුපි, පරිජනොපිස්ස 'සුත්තො රාජා'ති පුප්ඵඵලාදීහි පලොභියමානො ඉතො චිතො ච පක්කාමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා සුසිරරුක්ඛා කණ්හසප්පො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛමාගච්ඡති,[3] තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා 'රඤ්ඤො ජීවිතං දම්මී'ති කාළකවෙසෙන ආගන්ත්වා කණ්ණමූලෙ සද්දමකාසි, රාජා පටිබුජ්ඣි;

---

1. ඉං. සඤ්ච ශො. තවසො-ප. වා. 2. තිවිධසම්පත්තිසාධකො පුග්ගලො-බහූසු නත්ථි
3. සී. ඉං. අභිමුඛාගච්ඡති.

කණ්ණසප්පො නිවත්තෙත්වා, සො තං දිස්වා 'ඉමාය මම කාලකාය ජීවිතං දින්න'න්ති කාලකායං තත්ථ නිවාපං පට්ඨපෙසි, අභයඝොසඤ්ච ඝොසාපෙසි, තස්මා තං තතොප්පභුති කාලකනිවාපොති සඞ්ඛං ගතං. **සභියස්ස පරිබ්බාජකස්සාති** සභියොති තස්ස නාමං, පරිබ්බාජකොති බාහිරපබ්බජ්ජං උපාදාය වුච්චති. **පුරාණසාලොහිතාය දෙවතායාති** න මාතා න පිතා, අපි ච ඛො පනස්ස මාතා විය පිතා විය ච හිතජ්ඣාසයත්තා සො දෙවපුත්තො පුරාණසාලොහිතා දෙවතාති වුත්තො.

පරිනිබ්බුතෙ කිර කස්සපෙ භගවති පතිට්ඨිතෙ සුවණ්ණචෙතියෙ තයො කුලපුත්තා සම්මුඛසාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා චරියානුරූපානි කම්මට්ඨානානි ගහෙත්වා පච්චන්තජනපදං ගන්ත්වා අරඤ්ඤායතනෙ සමණධම්මං කරොන්ති, අන්තරන්තරා ච චෙතිය[1]වන්දනත්ථාය ධම්ම[2]සවණත්ථාය නගරං ගච්ඡන්ති, අපරෙන ච සමයෙන තාවතකම්පි අරඤ්ඤ විප්පවාසං[3] අරොචයමානා තත්ථෙව අප්පමත්තා විහරිංසු. එවං විහරන්තාපි න ච කිඤ්චි විසෙසං අධිගමිංසු. තතො තෙසං අහොසි: 'මයං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තා ජීවිතෙ සාපෙක්ඛා හොම, ජීවිතෙ සාපෙක්ඛෙන ච න සක්කා ලොකුත්තරධම්මො අධිගන්තුං, පුථුජ්ජනකාලකිරියාපි දුක්ඛා, හන්ද මයං නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා පබ්බතං අභිරුය්හ කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛා සමණධම්මං කරොමා'ති; තෙ තථා අකංසු.

අථ තෙසං මහාථෙරො උපනිස්සයසම්පන්නත්තා තදහෙව ඡළභිඤ්ඤාපරිවාරං අරහත්තං සච්ඡාකාසි. සො ඉද්ධියා හිමවන්තං ගන්ත්වා අනොතත්තෙ මුඛං ධොවිත්වා උත්තරකුරූසු පිණ්ඩපාතං චරිත්වා කතභත්තකිච්චො පුන අඤ්ඤම්පි පදෙසං ගන්ත්වා පත්තං පූරෙත්වා අනොතත්තඋදකඤ්ච නාගලතාදන්තපොණඤ්ච[4] ගහෙත්වා තෙසං සන්තිකං ආගන්ත්වා ආහ: 'පස්සථාවුසො මමානුභාවං, අයං උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතො, ඉදං හිමවන්තතො උදකදන්තපොණං ආභතං, ඉමං භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොථ, එවාහං තුම්හෙ සදා උපට්ඨහිස්සාමී'ති තෙ තං සුත්වා ආහංසු: 'තුම්හෙ භන්තෙ කතකිච්චා; තුම්හෙහි සහ සල්ලාපමත්තම්පි අම්හාකං පපඤ්චො, මා දානි තුම්හෙ පුන අම්හාකං සන්තිකං ආගමිත්ථා'ති. සො කෙනචි පරියායෙන තෙ සම්පටිච්ඡාපෙතුං අසක්කොන්තො පක්කාමි. තතො තෙසං එකො ද්වීහතීහච්චයෙන පඤ්චාභිඤ්ඤො අනාගාමී අහොසි; සොපි තථෙව අකාසි. ඉතරෙන ච පටික්ඛිත්තො තථෙව අගමාසි. සො තං පටික්ඛිපිත්වා වායමන්තො පබ්බතං ආරූළ්හදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ කිඤ්චි විසෙසං අනධිගන්ත්වාව කාලකතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. ඛීණාසවත්ථෙරොපි තං දිවසමෙව පරිනිබ්බායි, අනාගාමී සුද්ධාවාසෙසු උප්පජ්ජි. දෙවපුත්තො ඡසු කාමාවචරෙසු අනුලොමපටිලොමෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකා චවිත්වා අඤ්ඤතරස්සා පරිබ්බාජිකාය කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි.

1. පං. චෙතියං.
2. පං. ධම්ම.
3. පං. අරඤ්ඤවිප්පවාසං.
4. සී. I. II. IV. & V. දන්තකට්ඨපොණඤ්ච.

සා කිර අඤ්ඤතරස්ස ඛත්තියස්ස ධීතා, තං මාතාපිතරො 'අම්හාකං ධීතා සමයන්තරං ජානාතූ'ති එකස්ස පරිබ්බාජකස්ස නිය්‍යාතෙසුං. තස්සෙකො අන්තෙවාසිකො පරිබ්බාජකො තාය සද්ධිං විප්පටිපජ්ජි, සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි, තං ගබ්භිනිං දිස්වා පරිබ්බාජිකා නික්කඩ්ඪිංසු ච; සා අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡන්තී අන්තරාමග්ගෙ සභායං විජායි, තෙනස්ස සභියොත්වෙව නාමං අකාසි. සොපි සභියො වඩ්ඪිත්වා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නානාසත්ථානි උග්ගහෙත්වා මහාවාදී හුත්වා වාදක්ඛිත්තතාය සකලජම්බුදීපෙ චරන්තො අත්තනො සදිසං වාදිං අදිස්වා නගරවාරෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා ඛත්තියකුමාරාදයො සිප්පං සික්ඛාපෙන්තො තත්ථ වසති.

අථ භගවා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං ආගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහරති කලන්දකනිවාපෙ, සභියො පන බුද්ධුප්පාදං න ජානාති. අථ සො සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය 'ඉමාහං විසෙසං කස්සානුභාවෙන පත්තො'ති ආවජ්ජෙන්තො[1] කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ සමණධම්මකිරියං තෙ ච සහායෙ අනුස්සරිත්වා 'තෙසු එකො පරිනිබ්බුතො, එකො ඉදානි කත්ථා'ති ආවජ්ජෙන්තො දෙවලොකා චවිත්වා ජම්බුදීපෙ උප්පන්නො බුද්ධුප්පාදම්පි න ජානාතී'ති ඤත්වා 'හන්ද නං බුද්ධූපසෙවනාය නියොජෙමී'ති වීසති පඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා රත්තිභාගෙ තස්ස අස්සමං ආගම්ම ආකාසෙ ඨත්වා 'සභිය සභියා'ති පක්කොසි. සො නිද්දායමානො නික්ඛිත්තුං තං සද්දං සුත්වා නික්ඛම්ම ඔභාසං දිස්වා පඤ්ජලිකො අට්ඨාසි. තතො නං බ්‍රහ්මා ආහ: 'අහං සභිය තවත්ථාය වීසතිං පඤ්හෙ ආහරිං, තෙ ත්වං උග්ගණ්හ, යො ච තෙ සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉමෙ පඤ්හෙ පුට්ඨො ව්‍යාකරොති තස්ස සන්තිකෙ බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යාසී'ති. ඉමං[2] දෙවපුත්තං සන්ධාය එතං වුත්තං: **පුරාණසාලොහිතාය දෙවතාය පඤ්හා උද්දිට්ඨා හොන්තී**ති. **උද්දිට්ඨා**ති උද්දෙසමත්තෙනෙව වුත්තා න විභත්තා. එවං වුත්තෙන ච තෙ සභියො එකවචනෙනෙව පදපටිපාටියා උග්ගහෙසි. අථ සො බ්‍රහ්මා ජානන්තොපි තස්ස බුද්ධුප්පාදං නාචික්ඛි, අයං ගවෙසමානො පරිබ්බාජකො සයමෙව සත්ථාරං ඤස්සති, ඉතො බහිද්ධා ච සමණබ්‍රාහ්මණානං තුච්ඡභාවන්ති ඉමිනා පනාධිප්පායෙන **එවමාහ**: **යො තෙ සභිය**-පෙ-**චරෙය්‍යාසී**ති. ථෙරගාථාසු පන චතුක්කනිපාතෙ සභියත්ථෙරාපදානං වණ්ණෙන්තා භණන්ති: සා චස්ස මාතා අත්තනො විප්පටිපත්තිං චින්තෙත්වා තං ජිගුච්ඡමානා ඣානං උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නා, තාය බ්‍රහ්මදෙවතාය තෙ පඤ්හා උද්දිට්ඨාති.

යෙ තෙති ඉදානි වත්තබ්බානං උද්දෙසපච්චුද්දෙසො. **සමණබ්‍රාහ්මණා**ති පබ්බජ්ජූපගමෙන ලොකසම්මුතියා ච සමණා චෙව බ්‍රාහ්මණා ච; **සඞ්ඝිනො**ති ගණවන්තො; **ගණිනො**ති 'සත්ථාරො සබ්බඤ්ඤුනො මය'න්ති එවං පටිඤ්ඤාතාරො; **ගණාචරියා**ති උද්දෙසපරිපුච්ඡාදිවසෙන පබ්බජිතගහට්ඨගණස්ස ආචරියා; **ඤාතා**ති අභිඤ්ඤාතා විස්සුතා,

1. සී. I. පා. ආවජ්ජෙන්තො. 2. සී. I & III. ඉදං.

පාකටාති වුත්තං හොති. **යසස්සිනොති** ලාභසම්පන්නා; **තිත්ථකරාති** තෙසං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්තෙහි ඔතරිතබ්බානං ඔගාහිතබ්බානං දිට්ඨිතිත්ථානං කත්තාරො; **සාධුසම්මතා බහුජනස්සාති** සාධවො එතෙ සන්තො සප්පුරිසාති එවං බහුජනස්ස සම්මතා; **සෙය්‍යථීදන්ති** කතමෙ තෙති චෙ ඉච්චෙතස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. **පූරණොති** නාමං, **කස්සපොති** ගොත්තං; සො කිර ජාතියා දාසො, දාසසතං පූරෙන්තො ජාතො, තෙනස්ස පූරණොති නාමමකංසු. පලායිත්වා පන නග්ගො පබ්බජිත්වා 'කස්සපො අහ'න්ති ගොත්තං උද්දිසි, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ච පච්චඤ්ඤාසි. **මක්ඛලීති** නාමං, ගොසාලාය ජාතත්තා **ගොසාලොති**පි වුච්චති, සොපි කිර ජාතියා දාසො එව, පලායිත්වා පබ්බජි, සබ්බඤ්ඤුතඤ්ච පච්චඤ්ඤාසි. **අජිතොති** නාමං, අප්පිච්ඡතාය කෙසකම්බලං ධාරෙසි, තෙන **කෙසකම්බලීති** වුච්චති, සොපි සබ්බඤ්ඤුතං පච්චඤ්ඤාසි. **පකුධොති** නාමං, **කච්චායනොති** ගොත්තං, අප්පිච්ඡවසෙන උදකෙ ජීවසඤ්ඤාය ච නහානමුඛධොවනාදිපටික්ඛිත්තො, සොපි සබ්බඤ්ඤුතං පච්චඤ්ඤාසි. **සඤ්ජයොති** නාමං, බෙලට්ඨො පනස්ස පිතා, තස්මා බෙලට්ඨපුත්තොති වුච්චති, සොපි සබ්බඤ්ඤුතං පච්චඤ්ඤාසි. **නිගණ්ඨොති** පබ්බජ්ජානාමෙන, **නාත[1] පුත්තොති** පිතුනාමෙන වුච්චති, නාතො කිර නාමස්ස පිතා, තස්ස පුත්තොති නාත[1] පුත්තො, සොපි සබ්බඤ්ඤුතං පච්චඤ්ඤාසි. සබ්බෙ පඤ්චසතපඤ්චසතසිස්ස පරිවාරා අහෙසුං.

තෙති තෙ ඡ සත්ථාරෙ[2] **තෙ පඤ්හෙති** වීසති පඤ්හෙ; **තෙති** තෙ ඡ සත්ථාරො, **නෙව සම්පායන්තීති** න සම්පාදෙන්ති; **කොපන්ති** චිත්තචෙතසිකානං ආවිලභාවං, **දොසන්ති** පදුට්ඨචිත්තතං, උභයමෙපතං මන්දතික්ඛභෙදස්ස කොධස්සෙවාධිවචනං; **අප්පච්චයන්ති** අප්පතීතත්තං දොමනස්සන්ති වුත්තං හොති, **පාතුකරොන්තීති** කායවචීවිකාරෙන පකාසෙන්ති, පාකටං කරොන්ති. **හීනායාති** ගහට්ඨභාවාය, ගහට්ඨභාවො හි පබ්බජ්ජං උපනිධාය සීලාදිගුණහීනතො හීනකාමපටිසෙවනතො වා හීනොති වුච්චති; උච්චා පබ්බජ්ජා; **ආවත්තිත්වාති** ඔසක්කිත්වා; **කාමෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍යන්ති** කාමෙ පටිසෙවෙය්‍යං;

ඉති කිරස්ස සබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤානම්පි පබ්බජිතානං තුච්ඡකත්තං දිස්වා අහොසි, උප්පන්නපරිවිතක්කවසෙනෙව ච ආගන්ත්වා පුනප්පුන විමංසමානස්ස අථ ඛො සභියස්ස පරිබ්බාජකස්ස එතදහොසි: 'අයම්පි ඛො සමණො'ති ච 'යෙපි තෙ හොන්තො'ති ච 'සමණො ඛො දහරොති න උඤ්ඤාතබ්බො'ති චාති එවමාදි. තත්ථ **ජිණ්ණාති** ආදීනි පදානි වුත්තනයානෙව; **ථෙරාති** අත්තනො සමණධම්මෙ ථිරභාවප්පත්තා **රත්තඤ්ඤූති** රත්තඤ්ඤූ 'නිබ්බානරතනං ජානාම මය'න්ති එවං සකාය පටිඤ්ඤාය ලොකෙනාපි සම්මතා, බහුරත්තිවිදූ වා; චිරං පබ්බජිතානං එතෙසන්ති-**චිරපබ්බජිතා**; **න උඤ්ඤාතබ්බොති** න අවජානිතබ්බො,

1. නාථ-නාළ්ච. 2. ප. ච-සත්ථාරො.

න නීවං කත්වා ජානිතබ්බොති වුත්තං හොති; **න පරිභොතබ්බොති** න පරිභවිතබ්බො, 'කිමෙස ඤස්සතී'ති එවං න ගහෙතබ්බොති වුත්තං හොති.

කඞ්ඛී වෙවිකිච්ඡීති සභියො භගවතා සද්ධිං සම්මොදමානො එවං භගවතො රූපසම්පත්තිදූපසමසූචිතං සබ්බඤ්ඤුතං සම්භාවයමානො විගතුද්ධච්චො හුත්වා ආහ: **කඞ්ඛී වෙවිකිච්ඡීති**; තත්ථ 'ලභෙය්‍යං නු ඛො ඉමෙසං ව්‍යාකරණ'න්ති එවං පඤ්හානං ව්‍යාකරණකඞ්ඛාය **කඞ්ඛී**, 'කො නු ඛො ඉමස්සිමස්ස ච පඤ්හස්ස අත්ථො'ති එවං විචිකිච්ඡාය **වෙවිකිච්ඡී**, දුබ්බලවිචිකිච්ඡාය වා තෙසං පඤ්හානං අත්ථකඞ්ඛනතො **කඞ්ඛී**, බලවතියා විචිනන්තො කිච්ඡති යෙව න සක්කොති සන්නිට්ඨාතුන්ති **වෙවිකිච්ඡී**; **අභිකඞ්ඛමානොති** අතීව පත්ථයමානො; **තෙසන්තකරොති** තෙසං පඤ්හානං අන්තකරො භවන්තොව එවං භවාහීති දස්සෙන්තො ආහ: **පඤ්හෙ මෙ පුට්ඨො-පෙ-ව්‍යාකරොහි මෙති**, තත්ථ **පඤ්හෙ මෙති** පඤ්හෙ මයා. **පුට්ඨොති** පුච්ඡිතො, **අනුපුබ්බන්ති** පඤ්හපටිපාටියා; **අනුධම්මන්ති** අත්ථානුරූපං පාලිං ආරොපෙන්තො; **ව්‍යාකරොහි මෙති** මය්හං ව්‍යාකරොහි.

දූරතොති සො කිර ඉතො චිතො වාහිණ්ඩන්තො සත්තයොජනසතමග්ගතො ආගතො. තෙනාහ භගවා: **දූරතො ආගතොසීති**, කස්සපස්ස භගවතො වා සාසනතො ආගතත්තා දූරතො ආගතොසීති තං ආහ. **පුච්ඡ මන්ති** ඉමාය පනස්ස ගාථාය සබ්බඤ්ඤුපවාරණං[1] පවාරෙති. තත්ථ **මනසිච්ඡසීති** මනසා ඉච්ඡසි.

යං වතාහන්ති යං වත අහං; **අත්තමනොති** පීතිපාමොජ්ජසොමනස්සෙහි ඵුටචිත්තො; **උදග්ගොති** කායෙන චිත්තෙන ච අබ්භුන්නතො, ඉදං පන පදං න සබ්බපාඨෙසු අත්ථි; ඉදානි යෙහි ධම්මෙහි අත්තමනො තෙ දස්සෙන්තො ආහ: **පමුදිතො පීතිසොමනස්සජාතොති**. **කිම්පත්තිනන්ති** කිං පත්තං කිමධිගතං; **සොරතන්ති** සුවූපසන්තං[2] **සූරතන්තිපි** පාඨො, සුට්ඨු උපරතන්ති අත්ථො; **දන්තන්ති** දමිතං; **බුද්ධොති** විබුද්ධො බුද්ධබොද්ධබ්බො[3] වා.

එවං සභියො එකෙකාය[4] ගාථාය චත්තාරො කත්වා පඤ්චහි ගාථාහි වීසති පඤ්හෙ පුච්ඡි, භගවා පනස්ස එකමෙකං පඤ්හං එකෙකාය[4] ගාථාය කත්වා අරහත්තනිකූටෙනෙව වීසතියා ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

තත්ථ යස්මා භින්නකිලෙසො පරමත්ථභික්ඛු සො ච නිබ්බානප්පත්තො හොති, තස්මා අස්ස **කිම්පත්තිනමාහු භික්ඛුන්ති** ඉමං පඤ්හං ව්‍යාකරොන්තො **පජ්ජෙනාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යො අත්තනා භාවිතෙන මග්ගෙන **පරිනිබ්බානගතො** කිලෙසපරිනිබ්බානං[5] පත්තො, පරිනිබ්බානගතත්තා එව ච **විතිණ්ණකඞ්ඛො**, විපත්තිසම්පත්ති හානිවුඩ්ඪි උච්ඡෙදසස්සත අපුඤ්ඤපුඤ්ඤප්පභෙදං **විභවඤ්ච භවඤ්ච විප්පහාය** මග්ගවාසං **වුසිතවා ඛීණපුනබ්භවොති** ච

1. සී. I. සබ්බඤ්ඤුත පවාරණං.
2. ම. සුට්ඨුපසන්තං.
3. ම., බුද්ධ බොධිතබ්බො.
4. සී. පා. එකමෙකාය.
5. පා. කිලෙස [නිබ්බාණං.

එතෙසං ථුතිවචනානං අරහො, **සො භික්ඛූති**. යස්මා පන විප්පටිපත්තිතො සුට්ඨු උපරතභාවෙන නානප්පකාරකිලෙසවූපසමෙන ච සොරතො හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො **සබ්බත්ථ උපෙක්ඛකොති** ආදිනා නයෙන දුතියපඤ්හබ්‍යාකරණමාහ. තස්සත්ථො:-යො **සබ්බත්ථ** රූපාදීසු ආරම්මණෙසු "චක්ඛුනා රූපං දිස්වා. නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො"[a]ති එවං පවත්තාය ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාය **උපෙක්ඛකො** වෙපුල්ලප්පත්තාය සතියා **සතිමා, න සො හිංසති**, නෙව හිංසති කඤ්චි තසථාවරාදිභෙදං සත්තං **සබ්බලොකෙ** සබ්බස්මිම්පි ලොකෙ, තිණ්ණොඝත්තා **තිණ්ණො**, සමිතපාපත්තා **සමණො**, ආවිලසඞ්කප්පපහානා **අනාවිලො**, **යස්ස** ඉමෙ රාගදොසමොහමානදිට්ඨිකිලෙසදුච්චරිතසඞ්ඛාතා සත්තුස්සදා කෙචි ඔළාරිකා වා සුඛුමා වා **න සන්ති, සො** ඉමාය උපෙක්ඛාවිහාරිතාය සතිවෙපුල්ලතාය අහිංසකතාය ච විප්පටිපත්තිතො සුට්ඨු උපරතභාවෙන ඉමිනා ඔඝාදිනානප්පකාරකිලෙසවූපසමෙන ච **සොරතොති**. යස්මා ච භාවිතින්ද්‍රියො නිබ්භයො නිබ්බිකාරො දන්තො හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො **යස්සින්ද්‍රියානීති** ගාථාය තතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථො: **යස්ස** චක්ඛාදීනි **ඡ ඉන්ද්‍රියානි** ගොචරභාවනාය අනිච්චාදිතිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා වාසනාභාවනාය සතිසම්පජඤ්ඤගන්ධං ගාහාපෙත්වා ච **භාවිතානි**, තානි ච ඛො යථා **අජ්ඣත්තං** ගොචරභාවනාය, එවං පන **බහිද්ධා ච සබ්බලොකෙති** යත්ථ යත්ථ ඉන්ද්‍රියානං වෙකල්‍යතා වෙකල්‍යතාය වා **සම්භවො**, **තත්ථ** නාභිජ්ඣාදිවසෙන භාවිතානීති; එවං **නිබ්බිජ්ඣ**[1] ඤත්වා පටිවිජ්ඣිත්වා **ඉමං පරඤ්ච ලොකං** සකසන්තතිඛන්ධලොකං පරසන්තතිඛන්ධලොකඤ්ච අදන්ධමරණං මරිතුකාමො **කාලං කඞ්ඛති** ජීවිතක්ඛයකාලං ආගමෙති පතිමානෙති න භායති මරණස්ස, යථාහ ථෙරො:

> "මරණෙ මෙ භයං නත්ථි, නිකන්ති නත්ථි ජීවිතෙ,
> නාභිකඞ්ඛාමි මරණං, නාභිකඞ්ඛාමි ජීවිතං,
> කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා"[a]ති.

භාවිතො ස දන්තොති එවං භාවිතින්ද්‍රියො සො දන්තොති, යස්මා පන බුද්ධො නාම බුද්ධිසම්පන්නො කිලෙසනිද්දාවිබුද්ධො ච, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො **කප්පානීති** ගාථාය චතුත්ථපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තත්ථ **කප්පානීති** තණ්හාදිට්ඨියො, තා හි තථා තථා විකප්පනතො කප්පානීති වුච්චන්ති; **විචෙය්‍යාති** අනිච්චාදිභාවෙන සම්මසිත්වා; **කෙවලානීති** සකලානි; **සංසාරන්ති** යො චායං:-

> "ඛන්ධානඤ්ච පටිපාටි ධාතුආයතනාන ච
> අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානා[2] සංසාරොති පවුච්චතී"ති

එවං ඛන්ධාදිපටිපාටිසඞ්ඛාතො **සංසාරො**, තං **සංසාරඤ්ච** කෙවලං **විචෙය්‍ය**, එත්තාවතා ඛන්ධානං මූලභූතෙසු කම්මකිලෙසෙසු ඛන්ධෙසු චාති එවං තිසුපි වට්ටෙසු විපස්සනං ආහ; **උභයං**[3] **චුතූපපාතන්ති**

---

a. ථෙරගාථා. 1. සී. පා. නිබ්බිජ්ජ. 2. සා. සී. වත්තමාකානං. 3. දුභයං-බහූසු.

සත්තානං චුතිං උපපාතන්ති ඉමඤ්ච උභයං විචෙය්‍ය ඤත්වාති අත්ථො. එතෙන චුතූපපාතඤාණං ආහ. **විගතරජමනඞ්ගණං විසුද්ධ**න්ති රාගාදිරජානං විගමා අඞ්ගණානං අභාවා මලානඤ්ච විගමා විගතරජමනඞ්ගණං විසුද්ධං, **පත්තං ජාතික්ඛය**න්ති නිබ්බාණං පත්තං; **තමාහු බුද්ධ**න්ති තං ඉමාය ලොකුත්තරවිපස්සනාය චුතූපපාතඤාණභෙදාය බුද්ධියා සම්පන්නත්තා ඉමාය ච වීතරජාදිතාය කිලෙසනිද්දාවිබුද්ධත්තා[1] තාය පටිපදාය ජාතික්ඛයං පත්තං බුද්ධමාහු. අථ වා **කප්පානි විචෙය්‍ය කෙවලානී**ති අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ අමුත්‍රාසින්ති ආදිනා නයෙන විචිනිත්වාති අත්ථො. එතෙන පඨමවිජ්ජමාහ. **සංසාරං දුභයං චුතූපපාත**න්ති සත්තානං චුතිං උපපාතන්ති ඉමඤ්ච උභයං සංසාරං, ඉමෙ වත භොන්තො සත්තාති ආදිනා නයෙන විචිනිත්වාති අත්ථො; එතෙන දුතියවිජ්ජමාහ; අවසෙසෙන තතියවිජ්ජමාහ ආසවක්ඛයඤාණෙන විගතරජාදිතා ච නිබ්බාණප්පත්ති ච හොතීති. **තමාහු බුද්ධ**න්ති එවං විජ්ජාත්තයභෙදබුද්ධිසම්පන්නං තං බුද්ධමාහූති.

එවං පඨමගාථාය වුත්තෙන පඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා දුතියගාථාය වුත්තපඤ්හස්සපි යස්මා බ්‍රහ්මභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තො පරමත්ථබ්‍රාහ්මණො බාහිතසබ්බපාපො හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො **බාහිත්වා**ති ගාථාය පඨමපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථො: යො චතුත්ථමග්ගෙන **බාහිත්වා සබ්බපාපකානි ඨිතත්තා** ඨිතො ඉච්චෙව වුත්තං හොති, බාහිතපාපත්තා එව ච **විමලො** විමලභාවං බ්‍රහ්මභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තො පටිප්පස්සද්ධසමාධිවික්ඛෙපකරකිලෙසමලෙන අග්ගඵලසමාධිනා **සාධු සමාහිතො**, සංසාරහෙතුසමතික්කමෙන **සංසාරමතිච්ච** පරිනිට්ඨිතකිච්චතාය **කෙවලී, සො** තණ්හාදිට්ඨීහි අනිස්සිතත්තා **අසිතො** ලොකධම්මෙහි නිබ්බිකාරත්තා තාදීති ච **පවුච්චති** එවං ථුතිරහො **සො බ්‍රහ්මා** සො බ්‍රාහ්මණොති.

යස්මා පන සමිතපාපතාය **සමණො** නින්හාතපාපතාය[2] **න්හාතකො**, ආගුං අකරණෙන **නාගොති** පවුච්චති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො තතො පරාහි තීහි ගාථාහි තයො පඤ්හෙ ව්‍යාකාසි. තත්ථ **සමිතාවී**ති අරියමග්ගෙන කිලෙසෙ සමෙත්වා ඨිතො; **සමණො පවුච්චති තථත්තා**ති තථාරූපො සමණො පවුච්චතීති එත්තාවතා පඤ්හො ව්‍යාකතො හොති. සෙසං තස්මිං සමණෙ සභියස්ස බහුමානජනනත්ථං ථුතිවචනං, යො හි සමිතාවී, සො පුඤ්ඤාපාපානං අප්පටිසන්ධිකරණෙන **පහාය පුඤ්ඤපාපං** රජානං විගමෙන **විරජො අනිච්චාදිවසෙන ඤත්වා ඉමං පරඤ්ච ලොකං ජාතිමරණං උපාතිවත්තො තාදී** ච හොති. **නින්හාය-පෙ-න්හාතකො**ති එත්ථ පන යො අජ්ඣත්තබහිද්ධාසඞ්ඛාතෙ සබ්බස්මිම්පි ආයතනලොකෙ අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණවසෙන උප්පත්තිරහානි **සබ්බපාපකානි** මග්ගඤාණෙන

1. ප. වා. වීතරාගාදිතාය-ම. විගතරජාදිකාය කිලෙසනිද්දාදිසුද්ධතාය.
2. සී. I. නහාතපාපතාය.

නින්හාය ධොවිත්වා, තාය නින්හාතපාපකතාය තණ්හාදිට්ඨිකප්පෙහි **කප්පියෙසු දෙවමනුස්සෙසු කප්පං න එති, තං න්හාතකමාහූති** එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

චතුත්ථගාථායපි **ආගුං න කරොති කිඤ්චි ලොකෙති** යො[1] ලොකෙ අප්පමත්තකම්පි පාපසඞ්ඛාතං ආගුං න කරොති, **නාගො පවුච්චති තථත්තාති** එත්තාවතා පඤ්හො ව්‍යාකතො හොති. සෙසං පුබ්බනයෙනෙව ථුතිවචනං, යො හි මග්ගෙන පහීනආගුත්තා ආගුං න කරොති, සො කාමයොගාදිකෙ **සබ්බසංයොගෙ** දසසංයොජනභෙදානි ච සබ්බබන්ධනානි **විසජ්ජ** ජහිත්වා **සබ්බත්ථ** ඛන්ධාදීසු කෙනචි සඞ්ගෙන[2] **න සජ්ජති** ද්වීහි ච විමුත්තීහි **විමුත්තත්තා තාදී** ච හොතීති.

එවං දුතියගාථාය වුත්තපඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා තතියගාථාය වුත්තපඤ්හෙසුපි යස්මා **ඛෙත්තානීති** ආයතනානි වුච්චන්ති; යථාහ:- චක්ඛුමෙතං චක්ඛායතනමෙතං-පෙ-ඛෙත්තමෙතං වත්ථුමෙතන්ති; තානි **විජෙය්‍ය** ජෙත්වා අභිභවිත්වා **විචෙය්‍ය** වා අනිච්චාදිභාවෙන විචිනිත්වා උපපරික්ඛිත්වා **කෙවලානි** අනවසෙසානි විසෙසතො පන සඞ්ගහෙතු[3]භූතං **දිබ්බං මානුසකඤ්ච බ්‍රහ්මඛෙත්තං**. යං දිබ්බං ද්වාදසායතනභෙදං තථා මානුසකඤ්ච, යඤ්ච බ්‍රහ්මඛෙත්තං ඡළායතනෙ චක්ඛායතනාදිද්වාදසායතනභෙදං[4] තං සබ්බම්පි විජෙය්‍ය විචෙය්‍ය වා, යතො යදෙතං සබ්බෙසං ඛෙත්තානං මූලබන්ධනං අවිජ්ජාභවතණ්හාදි, තස්මා **සබ්බඛෙත්තමූලබන්ධනා පමුත්තො**. එවමෙතෙසං ඛෙත්තානං විජිතත්තා විචිතත්තා වා[5] **ඛෙත්තජිනො** නාම හොති, තස්මා ඛෙත්තානීති ඉමාය ගාථාය පඨමපඤ්හං ව්‍යාකාසි, තත්ථ කෙචි "කම්මං ඛෙත්තං විඤ්ඤාණං බීජං තණ්හා සිනෙහො"ති[a] වචනතො කම්මානි ඛෙත්තානීති වදන්ති.

දිබ්බං මානුසකඤ්ච බ්‍රහ්මඛෙත්තන්ති එත්ථ ච දෙවූපගං කම්මං දිබ්බං, මනුස්සූපගං මානුසකං, බ්‍රහ්මූපගං බ්‍රහ්මඛෙත්තන්ති වණ්ණයන්ති, සෙසං වුත්තනයමෙව. යස්මා පන සකාවෙට්ඨෙන කොසසදිසත්තා කොසානීති කම්මානි වුච්චන්ති, තෙසඤ්ච ලූනත්තා සමුච්ඡින්නත්තා කුසලො හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො කොසානීති ගාථාය දුතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථො: ලොකියලොකුත්තරවිපස්සනාය විසයතො කිච්චතො ච අනිච්චාදිභාවෙන කුසලාකුසලකම්මසඞ්ඛාතානි **කොසානි විචෙය්‍ය කෙවලානි**, විසෙසතො පන සඞ්ගහෙතුභූතං අට්ඨකාමාවචරකුසලචෙතනාභෙදං **දිබ්බං මානුසකඤ්ච** නවමහග්ගතකුසලචෙතනාභෙදඤ්ච **බ්‍රහ්මකොසං** විචෙය්‍ය, තතො ඉමාය මග්ගභාවනාය **අවිජ්ජා**භවතණ්හාදිභෙද[6] **සබ්බකොසානං මූලබන්ධනා** පමුත්තො, එවමෙතෙසං කොසානං ලූනත්තා **කුසලො පවුච්චති තථත්තා තාදී** ච හොතීති අථවා සන්තානං ධම්මානඤ්ච නිවාසට්ඨෙන අසිකොසසදිසත්තා කොසා

1. ප. චා. පො. 3. සහෙතු-බහූසු 5. විචිතත්තා-බහූසු. 6. භෙදකං-කත්ථචි.
2. සී. I, සංයොගෙන, 4. එවං සබ්බත්ථ දිස්සති, තථාපි "ඡළායතන-ද්වායතනභෙදං"
a. අඞ්ගුත්තරනිකාය ඉති පුත්තකාති බායති රූපාරූපභවවණ්ණනා,

නීති තයො භවා ද්වාදසායතනානි ච වෙදිතබ්බානි, යතො එතෙහි
පෙත්ථ යොජනා කාතබ්බාති. යස්මා ච න කෙවලං පණ්ඩතීති ඉමිනාව
පණ්ඩිතොති පවුච්චති. අපි ච ඛො පන පණ්ඩරාති ඉතො උපගතො
පච්චයපඤ්ඤාය අලලීනොතිපි පණ්ඩිතොති පවුච්චති, තස්මා තමත්ථං
දස්සෙන්තො **තදුභයානී**ති[1] ගාථාය තතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථො:
අජ්ඣත්තං බහිද්ධා චාති එවං **උභයානි**[2] අතිච්චාදිභාවෙන විචෙය්‍ය;
පණ්ඩරානීති ආයතනානි, තානි හි පකතිපරිසුද්ධත්තා රූළ්හියා ච එවං
වුච්චන්ති, තානි විචෙය්‍ය-ඉමාය පටිපත්තියා නිද්ධන්තමලත්තා **සුද්ධ
පඤ්ඤො, පණ්ඩිතො පවුච්චති තථත්තා** යස්මා තානි පණ්ඩරානි
පඤ්ඤාය ඉතො හොති; සෙසමස්ස ථුතිවචනං, සො හි පාපපුඤ්ඤ
සඞ්ඛාතං **කණ්හසුක්කමුපාතිවත්තො තාදී** ච හොති, තස්මා එවං
ථුතො. යස්මා පන මොනං වුච්චති **ඤාණං**, යා පඤ්ඤා පජානනා-
පෙ-සම්මාදිට්ඨි තෙන **ඤාණෙන** සමන්නාගතො මුනීති වුත්තං, තස්මා
තමත්ථං දස්සෙන්තො **අසතඤ්චා**ති ගාථාය චතුත්ථපඤ්හං ව්‍යාකාසි.
තස්සත්ථො: ය්වායං අකුසලකුසලප්පභෙදො අසතඤ්ච සතඤ්ච ධම්මො,
තං **අජ්ඣත්තං බහිද්ධා**ති ඉමස්මිං සබ්බලොකෙ පච්චයඤාණෙන
අසතඤ්ච සතඤ්ච ඤත්වා ධම්මං, තස්ස ඤාතත්තා එව රාගාදිභෙදතො
සත්තවිධං **සඞ්ගං** තණ්හාදිට්ඨිභෙදතො දුවිධං **ජාලඤ්ච අතිච්ච**
අතික්කමිත්වා ඨිතො, **සො** තෙන මොනසඞ්ඛාතෙන පච්චයඤාණෙන
සමන්නාගතත්තා මුනි; **දෙවමනුස්සෙහි පූජියො**ති ඉදං පනස්ස ථුති
වචනං, සො හි ඛීණාසවමුනිත්තා දෙවමනුස්සානං පූජාරහො හොති,
තස්මා එවං ථුතො.

එවං තතියගාථාය වුත්තෙන පඤ්හ විස්සජ්ජෙත්වා චතුත්ථගාථාය
වුත්තපඤ්හසුපි-යස්මා යො චතූහි මග්ගඤාණවෙදෙහි කිලෙසක්ඛයං
කරොන්තො ගතො සො පරමත්ථතො **වෙදගූ** නාම හොති, සො[3] ච
සබ්බසමණබ්‍රාහ්මණානං සත්ථසඤ්ඤකානි **වෙදානි** තායෙව මග්ගභාව
නාය කිච්චතො අතිච්චාදිවසෙන **විචෙය්‍ය**, තත්ථ ඡන්දරාගප්පහාණෙන
තමෙව **සබ්බං වෙදමතිච්ච**, යා වෙදපච්චයා අඤ්ඤථා වා උප්පජ්ජන්ති
වෙදනා, තාසු **සබ්බාසු වෙදනාසු** වීතරාගො හොති, තස්මා තමත්ථං
දස්සෙන්තො ඉදං පත්තිනන්ති අවත්වා **වෙදානී**ති ගාථාය පඨමං
පඤ්හං ව්‍යාකාසි. යස්මා වා යො පච්චයපඤ්ඤාය වෙදානි විචෙය්‍ය තත්ථ
ඡන්දරාගප්පහාණෙන සබ්බං වෙදමතිච්ච වත්තති, සො සත්ථසඤ්ඤකානි
වෙදානි ගතො ඤාතො අතික්කන්තො ච හොති, යො වෙදනාසු වීත
රාගො, සොපි වෙදනාසඤ්ඤකානි වෙදානි ගතො අතික්කන්තො
හොති; වෙදානි ගතොතිපි වෙදගූ, තස්මා තම්පි අත්ථං දස්සෙන්තො
ඉදං පත්තිනන්ති අවත්වා ඉමාය ගාථාය පඨමං පඤ්හං ව්‍යාකාසි.
යස්මා[4] පන දුතියපඤ්හෙ **අනුවිදිතො**ති අනුබුද්ධො වුච්චති, සො ච
අනුවිච්ච පපඤ්චනාමරූපං අජ්ඣත්තං අත්තනො සන්තානෙ
තණ්හාදිට්ඨිමානභෙදං පපඤ්චං තප්පච්චයා නාමරූපඤ්ච **අතිච්චා**නු

1. දුභයානීති-බහුසු. 2. දුභයානි-බහුසු. 3. ම. යො. 4. සී. I. තස්මා.

පස්සන්තාදීහි අනුවිච්ච අනුවිදිත්වා, න කෙවලඤ්ච අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච **රොගමූලං** පරසන්තානෙ ච ඉමස්ස නාමරූපරොගස්ස මූලං අවිජ්ජා භවතණ්හාදිං තමෙව වා පපඤ්චං අනුවිච්ච, තාය භාවනාය **සබ්බරොගානං මූලබන්ධනා** සබ්බස්මා වා රොගානං මූලබන්ධනා අවිජ්ජාභවතණ්හාදිභෙදා තස්මා එව වා පපඤ්චා පමුත්තො හොති, තස්මා තං දස්සෙන්තො **අනුවිච්චාති** ගාථාය දුතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. කථඤ්ච **විරියවාති** එත්ථ පන-යස්මා යො අරියමග්ගෙන[1] සබ්බපාපකෙහි විරතො, තථා විරතත්තා ච ආයතිඅප්පටිසන්ධිතාය **නිරයදුක්ඛමතිච්ච** ඨිතො **විරියවා සො** විරියනිකෙතො, සො වා ඛීණාසවො විරියවාති **වත්තබ්බතං** අරහති, තස්මා තමත්ථං[2] දස්සෙන්තො **විරතොති** ගාථාය තතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. **පධානවා ධීරො තාදීති** ඉමානි පනස්ස ථුතිවචනානි, සො හි පධානවා මග්ගජ්ඣානපධානෙන ධීරො කිලෙසාරිවිද්ධංසනසමත්ථතාය, තාදී නිබ්බිකාරතාය, තස්මා එවං ථුතො; සෙසං යොජෙත්වා වත්තබ්බං. ආජානීයො කින්තිනාම හොතීති එත්ථ පන යස්මා පහීනසබ්බවඞ්කදොසො කාරණාකාරණඤ්ඤූ අස්සො වා හත්ථි වා ආජානීයො හොතීති ලොකෙ වුච්චති, න ච තස්ස සබ්බසො තෙ දොසා පහීනා එව, ඛීණාසවස්ස පන තෙ පහීනා; තස්මා සො ආජානීයොති පරමත්ථතො වත්තබ්බතං අරහතීති දස්සෙන්තො **යස්සාති** ගාථාය චතුත්ථපඤ්හං ව්‍යාකාසි.

තස්සත්ථො: අජ්ඣත්තං බහිද්ධා **චාති** එවං අජ්ඣත්තබහිද්ධාසංයොජනසඞ්ඛාතානි **යස්ස අස්සු ලූනානි බන්ධනානි** පඤ්ඤාසත්ථෙන ඡින්නානි පදාලිතානි, **සඞ්ගමූලනානි** යානි තෙසු තෙසු වත්ථූසු සඞ්ගස්ස සජ්ජනාය අනතික්කමණාය මූලං හොන්ති; අථවා යස්ස අස්සු ලූනානි රාගාදීනි බන්ධනානි, යානි අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච සඞ්ගමූලං හොන්ති, සො **සබ්බස්මා සඞ්ගානං** මූලභූතා **සබ්බසඞ්ගානං** වා මූලභූතා **බන්ධනා පමුත්තො ආජානීයො වුච්චති තථත්තා තාදී ච හොතීති,** එවං චතුත්ථගාථාය වුත්තපඤ්හෙ විස්සජ්ජෙත්වා පඤ්චමගාථාය වුත්තපඤ්හෙ සුපි-යස්මා යං ඡන්දජ්ඣත්තමන්තෙන අක්ඛරචින්තකා සොත්තියං වණ්ණෙන්ති, වොහාරමත්තසොත්තියො සො, අරියො පන බාහුසච්චෙන නිස්සුතපාපතාය ච පරමත්ථසොත්තියො හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො ඉදං පත්තිනන්ති අවත්වා **සුත්වාති** ගාථාය පඨමපඤ්හං ව්‍යාකාසි.

තස්සත්ථො :සො ඉමස්මිං ලොකෙ සුතමයපඤ්ඤාකිච්චවසෙන සුත්වා කාතබ්බකිච්චවසෙන වා සුත්වා විපස්සනූපගං **සබ්බං** ධම්මං අනිච්චාදිවසෙන ච අභිඤ්ඤාය සාවජ්ජානවජ්ජං යදත්ථි කිඤ්චි, ඉමාය පටිපදාය කිලෙසෙ කිලෙසට්ඨානියෙ ච ධම්මෙ අභිභවිත්වා අභිභූති සඞ්ඛං ගතො, තං **සුත්වා සබ්බධම්මං අභිඤ්ඤාය ලොකෙ සාවජ්ජානවජ්ජං යදත්ථි කිඤ්චි අභිභුං** සුතවන්තො[3] **සොත්තියොති ආහු**; යස්මා ච සො අකථංකථී කිලෙසබන්ධනෙහි විමුත්තො රාගාදීහි ඊඝෙහි අනීඝො ච හොති

1. සී, I. අරියමග්ගෙනහි. 2. සං-බහූසු. 3. පං, සුතවන්තා.

සබ්බධි සබ්බෙසු ඛන්ධායතනාදීසු, තස්මා තං **අකථංකථිං විමුත්තං අනීඝං සබ්බධි** නිස්සුතපාපකත්තාපි සොත්තියොති ආහූති. යස්මා පන හිතකාමෙන ජනෙන අරණීයතො අරියො හොති–අභිගමනීයතොති අත්ථො–තස්මා[1] යෙහි ගුණෙහි සො අරණීයො හොති, තෙ දස්සෙන්තො **ඡෙත්වාති** ගාථාය දුතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථො: චත්තාරි **ආසවානි** චෙව **ආලයානි** පඤ්ඤාසත්ථෙන ඡෙත්වා **විද්වා** විඤ්ඤූ විභාවී චතුමග්ගඤාණී **සො** පුනබ්භවවසෙන **න උපෙති ගබ්භසෙය්‍යං** කඤ්චි යොනිං න උපගච්ඡති, කාමාදි[2]භෙදඤ්ච **සඤ්ඤං තිවිධං** කාමගුණසඞ්ඛාතඤ්ච **පඞ්කං පනුජ්ජ** පනුදිත්වා තණ්හාදිට්ඨිකප්පානං අඤ්ඤතරම්පි කප්පං න එති, එවං ආසවච්ඡෙදාදිගුණසමන්නාගතං **තමාහු අරියොති**; යස්මා වා පාපකෙහි ආරකත්තා අරියො හොති අනයෙ[3] ච අනිරියනා; තස්මා තම්පි අත්ථං දස්සෙන්තො ඉමාය ගාථාය දුතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි; ආසවාදයො හි පාපකා ධම්මා අනය සම්මතා, තෙ ච තෙන ඡින්නා පනුන්නා න ච තෙහි කම්පති ඉච්චස්ස තෙ ආරකා හොන්ති න ච තෙසු ඉරීයති, තස්මා ආරකාස්ස හොන්ති පාපකා ධම්මාති ඉමිනාපත්ථෙන, අනයෙ න ඉරියතීති ඉමිනාපත්ථෙන තමාහු අරියොති ච එවමෙපත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. විද්වා සො න උපෙති ගබ්භසෙය්‍යන්ති ඉදං පනිමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ ථුතිවචනමෙව හොති.

කථඤ්චරණවා ඉති එත්ථ ච පන යස්මා චරණෙහි පත්තබ්බං[4] පත්තො චරණවාති වත්තබ්බතං අරහති, තස්මා තං දස්සෙන්තො යො ඉධාති ගාථාය තතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තත්ථ **යො ඉධාති** යො ඉමස්මිං සාසනෙ; **චරණෙසූති** සීලාදීසු හෙමවතසුත්තෙ වුත්තපණ්ණරසසු ධම්මෙසු–නිමිත්තත්ථෙ භුම්මවචනං– **පත්තිපත්තොති** පත්තබ්බං පත්තො; යො චරණනිමිත්තං චරණහෙතු චරණපච්චයා පත්තබ්බං **අරහත්තං පත්තොති** වුත්තං හොති. **චරණවා සොති** සො ඉමාය චරණෙහි පත්තබ්බපත්තියා චරණවා හොතීති; එත්තාවතා පඤ්හො ව්‍යාකතො හොති, සෙසමස්ස ථුතිවචනං, යො හි චරණෙහි පත්තිපත්තො, සො **කුසලො** ච හොති ඡෙකො **සබ්බදා ච ආජානාති** නිබ්බාණධම්මං නිච්චං නිබ්බාණනින්නචිත්තතාය **සබ්බත්ථ** ච ඛන්ධාදීසු **න සජ්ජති** ද්වීහි ච විමුත්තීහි **විමුත්තො** හොති පටිඝා චස්ස **න සන්තීති**.

යස්මා පන කම්මාදීනං පරිබ්බාජනෙන පරිබ්බාජකො නාම හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො **දුක්ඛවෙපක්කන්ති** ගාථාය චතුත්ථං පඤ්හං ව්‍යාකාසි. තත්ථ විපාකො එව වෙපක්කං, දුක්ඛං වෙපක්කමස්සාති–**දුක්ඛවෙපක්කං** පවත්තිදුක්ඛජනනතො සබ්බම්පි තෙධාතුකකම්මං වුච්චති; **උද්ධන්ති** අතීතං, **අධොති** අනාගතං, **තිරියං වාපි මජ්ඣෙති** පච්චුප්පන්නං, තං හි න උද්ධං න අධො, තිරියං උභින්නඤ්ච අන්තරා, තෙන මජ්ඣෙති වුත්තං; **පරිබ්බාජයිත්වාති**

---

1. යස්මා-බහුසු. 2 සී. I, කම්මාදි. 3. අනයෙන & අනරියෙ-කත්ථචි.
4. සී. I, ම. පත්තබ්බතං.

නික්ඛාමෙත්වා නිද්ධමෙත්වා **පරිඤ්ඤචාරීති** පඤ්ඤාය පරිවජ්ජිත්වා
චරන්තො; අයං තාව අපුබ්බපදවණ්ණනා, අයම්පන අධිප්පායයොජනා:
යො තියද්ධපරියාපන්නම්පි දුක්ඛජනකං **යදත්ථි කිඤ්චි** කම්මං, තං
සබ්බං[1] අරියමග්ගෙන තණ්හාවිජ්ජාසිනෙහෙ සොසෙන්තො අප්පටි
සන්ධිජනකභාවකරණෙන පරිබ්බාජයිත්වා තථා පරිබ්බාජිතත්තා එව ච
තං කම්මං පරිඤ්ඤාය චරණතො[2] පරිඤ්ඤචාරී, න කෙවලඤ්ච
කම්මමෙව **මායං මානමථොපි ලොභකොධං** ඉමෙපි ධම්මෙ පහාණ
පරිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤචාරී **පරියන්තමකාසි නාමරූපං** නාමරූපස්ස ච
පරියන්තං අකාසි, පරිබ්බාජෙසි ඉච්චෙවත්ථො. ඉමෙසං කම්මාදීනං
පරිබ්බාජනෙන **තං පරිබ්බාජකමාහු, පත්තිපත්තන්ති** ඉදං[3] පනස්ස
ථුතිවචනං. එවං පඤ්හාව්‍යාකරණෙන තුට්ඨස්ස පන සභියස්ස යානි ච
තීණීති ආදීසු අභිත්ථවනගාථාසු-**ඔසරණානීති** ඔගහනානි තිත්ථානි,
දිට්ඨියොති අත්ථො; තානි යස්මා සක්කායදිට්ඨියා සහ බ්‍රහ්මජාලෙ
වුත්තද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි ගහෙත්වා තෙසට්ඨි හොන්ති, යස්මා තානි
අඤ්ඤතිත්ථිය **සමණානං පවාද**භූතානි සත්ථානි **සිතානි** තෙහි උප
දිසිතබ්බවසෙන න උප්පත්තිවසෙන, උප්පත්තිවසෙන පන යදෙතං
ඉත්ථී පුරිසොති **සඤ්ඤක්ඛරං** වොහාරනාමං යා වායං මිච්ඡාපරි
විතක්කානුස්සවාදිවසෙන එවරූපෙන අත්තනා භවිතබ්බන්ති බාලානං
විපරීතසඤ්ඤා උප්පජ්ජති, තදුභයනිස්සිතානි තෙසං වසෙන උප්පජ්ජන්ති
න අත්තපච්චක්ඛානි, තානි ච භගවා **විනෙය්‍ය** විනයිත්වා[4] **ඔඝතමගා**
ඔඝතමං ඔඝන්ධකාරං අගා අතික්කන්තො-**ඔඝන්තමගාති** වා පාඨො.
ඔඝානං අන්තං අගා[5]-තස්මා ආහ: **යානි ච තීණි**-පෙ-**තමගාති.**

තතො පරං වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං පාරඤ්ච නිබ්බාණං තප්පත්තියා
දුක්ඛාභාවතො ච තං සන්ධායාහ: **අන්තගූසි පාරගූ දුක්ඛස්සාති.** අථවා
පාරගූ භගවා නිබ්බාණගතත්තා, තං ආලපන්තො ආහ: පාරගූ
අන්තගූසි දුක්ඛස්සාති අයමෙත්ථ සම්බන්ධො; සම්මා ච බුද්ධො සාමඤ්ච
බුද්ධොති **සම්මාසම්බුද්ධො; තං තං මඤ්ඤෙති** තමෙව මඤ්ඤාමි න
අඤ්ඤන්ති අච්චාදරෙන භණති; **ජුතිමාති** පරෙසම්පි අන්ධකාරවිධ
මනෙන ජුතිසම්පන්නො, **මුතිමාති** අපරප්පච්චයඤෙය්‍යඤාණසමත්ථාය
මුතියා පඤ්ඤාය සම්පන්නො, **පහූතපඤ්ඤොති** අනන්තපඤ්ඤො, ඉධ
සබ්බඤ්ඤුතඤාණමධිප්පෙතං; **දුක්ඛස්සන්තකරාති** ආමන්තෙන්තො
ආහ; **අතාරෙසි මන්ති** කඞ්ඛාතො මං තාරෙසි.

යම්මෙති අඩ්ඪගාථාය නමක්කාරකරණං භණති. තත්ථ **කඞ්ඛි
තන්ති** වීසතිපඤ්හනිස්සිතං අත්ථං සන්ධායාහ. සො හි තෙන කඞ්ඛිතො
අහොසි: **මොනපථෙසූති** ඤාණපථෙසු; **විනලීකතාති** විගතනලා කතා:
උච්ඡින්නාති වුත්තං හොති. **නාග නාගස්සාති** එකං ආමන්තණවචනං,
එකස්ස භාසතො **අනුමොදන්තීති** ඉමිනා සම්බන්ධො, ධම්මදෙසනන්ති

1. ඉං. & සී. II. තස්ස.
2. ප. වාං-චරන්තො.
3. පදං.-බහුසු.
4. ප වා-විතරිත්වා.
5. සී. I. II. V. අන්තගා.

පාඨසෙසො; **සබ්බෙ දෙවාති** ආකාසට්ඨා ච භුම්මට්ඨා ච **නාරදපබ්බතාති** තෙපි කිර ද්වෙ දෙවගණා පඤ්ඤවන්තො, තෙපි **අනුමොදන්තීති** සබ්බං පසාදෙන්ත[1] තක්කාය ච භණති. අනුමොදනාරම්භං ව්‍යාකරණසම්පදං සුත්වා **නමො තෙති** අඤ්ජලිම්පග්ගහෙත්වා ආහ; **පුරිසාජඤ්ඤාති** පුරිසෙසු ජාතිසම්පන්න, **පටිපුග්ගලොති** පටිභාගො පුග්ගලො **තුවං** **බුද්ධො** චතුසච්චපටිවෙධෙන, **සත්ථා** අනුසාසතියා සත්ථවාහතාය ච **මාරාභිභූ** චතුමාරාභිභවෙන, **මුනි** බුද්ධමුනි, **උපධීති** ඛන්ධකිලෙසකාමගුණාභිසඞ්ඛාරභෙදා චත්තාරො, **වග්ගූති** අභිරූපං; **පුඤ්ඤෙ චාති** ලොකියෙ න ලිප්පසි තෙසං අකරණෙන පුබ්බෙ කතානම්පි වා ආයතිං ඵලූපභොගාභාවෙන තන්නිමිත්තෙන වා තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙන; **වන්දති සත්ථුනොති** එවං භණන්තො ගොප්ඵකෙසු පරිග්ගහෙත්වා පඤ්ච පතිට්ඨිතං වන්දි. **අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති** අඤ්ඤතිත්ථියො එව; **ආකඞ්ඛතීති** ඉච්ඡති. **ආරද්ධචිත්තාති** අභිරාධිතචිත්තා; **අපිච මෙත්ථ පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතාති** අපි ච මයා එත්ථ අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිවාසෙ පුග්ගලනානත්තං විදිතං, න සබ්බෙනෙව පරිවසිතබ්බන්ති, කෙන පන න පරිවසිතබ්බං? අග්ගියෙහි ජටිලෙහි-සාකියෙන ජාතියා-ලිඞ්ගං විජහිත්වා ආගතෙන, අවිජහිත්වා ආගතොපි ච යො මග්ගඵලපටිලාභාය හෙතුසම්පන්නො හොති, තාදිසො ච සභියො පරිබ්බාජකො, තස්මා භගවා තව පන සභිය තිත්ථියවත්තපූරණත්ථාය පරිවාසකාරණං නත්ථි, අත්ථිකො ත්වං මග්ගඵලපටිලාභාය හෙතුසම්පන්නොති විදිතමෙතං මයාති තස්ස පබ්බජ්ජං අනුජානන්තො ආහ: **අපිච මෙත්ථ පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතාති.** සභියො පන අත්තනො ආදරං දස්සෙන්තො ආහ: සචෙ භන්තෙති. තං සබ්බං අඤ්ඤඤ්ච තථාරූපං උත්තානත්ථත්තා පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා ච ඉධ න වණ්ණිතං, යතො පුබ්බෙ වණ්ණිතානුසාරෙන වෙදිතබ්බන්ති.

සභියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 7.

එවමෙම සුතන්ති සෙලසුත්තං කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා, අත්ථවණ්ණනාක්කමෙපි චස්ස පුබ්බසදිසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; යං පන අපුබ්බං තං උත්තානත්ථානි පදානි පරිහරන්තා වණ්ණයිස්සාම.[2] **අඞ්ගුත්තරාපෙසූති** අඞ්ගා එව සො ජනපදො, ගඞ්ගාය පන[3] යා උත්තරෙන ආපො, තාසං අවිදූරත්තා උත්තරාපාතිපි[4] වුච්චති. කතරගඞ්ගාය උත්තරෙන[5] යා ආපොති: මහාමහීගඞ්ගාය; තත්‍රායං තස්සා නදියා ආවිභාවත්ථං ආදිතොපභුති වණ්ණනා.

අයං කිර ජම්බුදීපො දසසහස්සයොජනපරිමාණො; තත්ථ චතුසහස්සයොජනපරිමාණො පදෙසො උදකෙන අජ්ඣොත්ථටො සමුද්දොති සඞ්ඛං ගතො, තිසහස්සයොජනප්පමාණෙ මනුස්සා වසන්ති; තිසහස්ස

---

1. සී. I. පසාදෙන්ත. 2. ම. වණ්ණයිස්සාමි. 3. ම. පනාසං. 4. ම. උත්තරාපොතිපි. 5. ම උත්තරෙනස්ස.

යොජනප්පමාණෙ හිමවා පතිට්ඨිතො උබ්බෙධෙන පඤ්චයොජනසතො චතුරාසීතිසහස්සකූටපතිමණ්ඩිතො සමන්තතො සන්දමානපඤ්චසතනදීවිචිත්‍රො, යත්ථ ආයාමවිත්ථාරෙන ගම්භීරතාය ච පඤ්ඤාසපඤ්ඤාසයොජනා[1] දියඩ්ඪයොජනසතපරිමණ්ඩලා පුරළාසසුත්තවණ්ණනායං වුත්තා අනොතත්තාදයො සත්ත මහාසරා පතිට්ඨිතා; තෙසු අනොතත්තං සුදස්සනකූටං චිත්‍රකූටං කාලකූටං ගන්ධමාදනකූටං කෙලාසකූටන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි පබ්බතෙහි පරික්ඛිත්තං. තත්ථ සුදස්සනකූටං සුවණ්ණමයං ද්වියොජනසතුබ්බෙධං අන්තොවඞ්කං කාකමුඛසණ්ඨානං තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා ඨිතං, චිත්‍රකූටං සබ්බරතනමයං, කාලකූටං අඤ්ජනමයං, ගන්ධමාදනකූටං සානුමයං අබ්භන්තරෙ මුග්ගවණ්ණං නානප්පකාරඔසධසඤ්ඡන්නං කාලපක්ඛුපොසථදිවසෙ ආදිත්තමිවඞ්ගාරං ජලන්තං[2] තිට්ඨති, කෙලාසකූටං රජතමයං; සබ්බානි සුදස්සනෙන සමානුබ්බෙධසණ්ඨානානි තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා ඨිතානි සබ්බානි දෙවානුභාවෙන නාගානුභාවෙන ච වස්සන්ති, නදියො ච තෙසු සන්දන්ති, තං සබ්බම්පි උදකං අනොතත්තමෙව පවිසති. චන්දිමසුරියා දක්ඛිණෙන වා උත්තරෙන වා ගච්ඡන්තා පබ්බතන්තරෙන තං ඔභාසෙන්ති, උජුං ගච්ඡන්තා න ඔභාසෙන්ති, තෙනෙවස්ස අනොතත්තන්ති සඞ්ඛා උදපාදි.

තත්ථ මනොහරපදසිලානි[3] නිම්මච්ඡකච්ඡපානි ඵලිකසදිසනිම්මලූදකානි නහානතිත්ථානි සුප්පටියත්තානි හොන්ති, යෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඛීණාසවා ඉසිගණා ච නහායන්ති, දෙවයක්ඛාදයො ච උය්‍යානකීළිකං කීළන්ති. චතුසු චස්ස පස්සෙසු සීහමුඛං හත්ථිමුඛං අස්සමුඛං උසභමුඛන්ති චත්තාරි මුඛානි හොන්ති, යෙහි චතස්සො නදියො සන්දන්ති. සීහමුඛෙන නික්ඛන්තනදීතීරෙ සීහා බහුතරා හොන්ති, හත්ථිමුඛාදීහි හත්ථිඅස්සඋසභා;[4] පුරත්ථිමදිසතො[5] නික්ඛන්තනදී අනොතත්තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ඉතරා තිස්සො නදියො අනුපගම්ම පාචීනහිමවන්තෙනෙව අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසති, පච්ඡිමදිසතො ච උත්තරදිසතො ච නික්ඛන්තනදියොපි තථෙව පදක්ඛිණං කත්වා පච්ඡිමහිමවන්තෙනෙව උත්තරහිමවන්තෙනෙව ච අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසන්ති, දක්ඛිණදිසතො නික්ඛන්තනදී පන තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණෙන උජුං පාසාණපිට්ඨෙනෙව සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා පබ්බතං පහරිත්වා උට්ඨාය පරිණාහෙන තිගාවුතප්පමාණා උදකධාරා හුත්වා ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි[6] ගන්ත්වා තියග්ගළෙ නාම පාසාණෙ පතිතා පාසාණො උදකධාරාවෙගෙන භින්නො[7] තත්ථ පඤ්ඤාසයොජනප්පමාණා තියග්ගළා නාම පොක්ඛරණී ජාතා; පොක්ඛරණිතො කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පවිසිය සට්ඨියොජනානි, තතො ඝනපථවිං භින්දිත්වා උමඞ්ගෙන සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා විඤ්ඣං නාම තිරච්ඡපබ්බතං පහරිත්වා හත්ථතලෙ

1. ම. යොජනානි. 3 ප-වා. පදරසිලානි. 5. ම. පුරත්ථිමතො. 7. භින්නා-
2. පා. ජලිතං. 4. ම. උසභා බහුතරා හොන්ති. 6. සී. යොජනං.

[බහුසු.

පඤ්චඞ්ගුලිසදිසා[1] පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තන්ති; සා තික්ඛත්තුං අනොතත්තං පදක්ඛිණං කත්වා ගතට්ඨානෙ ආවට්ටගඞ්ගාති වුච්චති, උජුකං පාසාණපිට්ඨෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ කණ්හගඞ්ගාති වුච්චති, ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ ආකාසගඞ්ගාති වුච්චති, තියග්ගලපාසාණෙ පඤ්ඤාසයොජනොකාසෙ තියග්ගලපොක්ඛරණීති වුච්චති. කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පවිසිය සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ බහලගඞ්ගාති වුච්චති, පථවිං භින්දිත්වා උම්මග්ගෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ උම්මග්ගගඞ්ගාති වුච්චති, විජ්ඣං නාම තිරච්ඡ[2]පබ්බතං පහරිත්වා පඤ්චධාරා හුත්වා[3] පවත්තට්ඨානෙ ගඞ්ගා යමුනා අචිරවතී සරභූ මහීති පඤ්චධා වුච්චති. එවමෙතා පඤ්ච මහාගඞ්ගා හිමවතා[4] සම්භවන්ති, තාසු යා අයං පඤ්චමී මහී නාම සා ඉධ මහාමහීගඞ්ගාති අධිප්පෙතා.

තස්සා ගඞ්ගාය උත්තරෙන යා ආපො, තාසං අවිදූරත්තා සො ජනපදො අඞ්ගුත්තරාපාති වෙදිතබ්බො, තස්මිං ජනපදෙ **අඞ්ගුත්තරාපෙසු**. **චාරිකං චරමානො**ති අද්ධානගමනං කුරුමානො. තත්ථ භගවතො දුවිධා චාරිකා: තුරිතචාරිකා ච අතුරිතචාරිකා ච. තත්ථ දූරෙපි භබ්බපුග්ගලෙ දිස්වා සහසා ගමනං තුරිතචාරිකා, සා මහාකස්සපපච්චුග්ගමනාදීසු දට්ඨබ්බා, තං පච්චුග්ගච්ඡන්තො හි භගවා මුහුත්තෙන තිගාවුතං අගමාසි, ආළවකදමනත්ථං තිංසයොජනං, තථා අඞ්ගුලිමාලස්සත්ථාය, පුක්කුසාතිස්ස පන පඤ්චචත්තාලීසයොජනං, මහාකප්පිනස්ස වීසංයොජනසතං, ධනියස්සත්ථාය සත්තයොජනසතං අද්ධානං අගමාසි. අයං තුරිතචාරිකා;[5] ගාමනිගමනගරපටිපාටියා පන පිණ්ඩපාතචාරිකාදීහි[6] ලොකං අනුග්ගණ්හන්තස්ස ගමනං අතුරිතචාරිකා, අයං ඉධ අධිප්පෙතා, එවං චාරිකං චරමානො. **මහතා**ති සඞ්ඛ්‍යාමහත්තා ගුණමහත්තා ච, **භික්ඛුසඞ්ඝෙනා**ති සමණගණෙන **අඩ්ඪතෙළසෙහී**ති අඩ්ඪෙන තෙළසහි, ද්වාදසහි සතෙහි පඤ්ඤාසාය ච භික්ඛූහි සද්ධින්ති වුත්තං හොති; **යෙන-පෙ-තදවසරී**ති ආපණබහුලතාය සො නිගමො ආපණොත්වෙව නාමං ලභි, තස්මිං කිර වීසති ආපණමුඛසහස්සානි විභත්තානි අහෙසුං, **යෙන** දිසාභාගෙන මග්ගෙන වා සො **අඞ්ගුත්තරාපානං රට්ඨස්ස නිගමො** ඔසරිතබ්බො, තෙන අවසරි **තදවසරි** අගමාසි තං නිගමං අනුපාපුණීති වුත්තං හොති. **කෙණියො ජටිලො**ති කෙණියොති නාමෙන; ජටිලොති තාපසො.

සො කිර බ්‍රාහ්මණමහාසාලො; ධනරක්ඛණත්ථාය පන තාපසපබ්බජ්ජං සමාදාය රඤ්ඤො පණ්ණාකාරං දත්වා භූමිභාගං ගහෙත්වා තත්ථ අස්සමං කාරෙත්වා වසති කුලසහස්සස්ස නිස්සයො හුත්වා; අස්සමෙපි චස්ස එකො තාලරුක්ඛො දිවසෙ දිවසෙ එකං සුවණ්ණඵලං මුඤ්චතීති වදන්ති. සො දිවා කාසායානි ධාරෙති ජටා බන්ධති, රත්තිං යථාසුඛං පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති.

---

1. සී. I. පඤ්චඞ්ගුලසදිසා. 2. ම. තිරච්ඡානං. 3. ම. පඤ්චධාරාය. 4. පා. හිමවන්තා. 5. ම. චාරිකා නාම. 6. පා. චරියාදීහි.

සක්‍යපුත්තොති උච්චාකුලපරිදීපනං, **සක්‍යකුලා පබ්බජිතොති** සද්ධාය පබ්බජිතභාවපරිදීපනං, කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛීණංයෙව තං කුලං පහාය සද්ධාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති; **තං ඛො පනාති** ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්ස ඛො පන භොතො ගොතමස්සාති අත්ථො. **කල්‍යාණොති** කල්‍යාණගුණසමන්නාගතො, සෙට්ඨොති වුත්තං හොති. **කිත්තිසද්දොති** කිත්තියෙව ථුතිඝොසො වා; **ඉතිපි සො භගවාති** ආදිම්හි පන අයං තාව යොජනා; සො භගවා ඉතිපි අරහං ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො -පෙ- ඉතිපි භගවාති ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනාති වුත්තං හොති. **තත්ථ** ආරකත්තා අරීනං අරානඤ්ච හතත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා පාපකරණෙ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව කාරණෙහි සො භගවා **අරහන්ති** වෙදිතබ්බො. ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තාති ආරකත්තා අරහං; තෙ ච නෙන කිලෙසාරයො මග්ගෙන හතාති අරීනං හතත්තාපි අරහං; යඤ්චෙතං අවිජ්ජාභවතණ්හාමයනාභි පුඤ්ඤාදිඅභිසඞ්ඛාරාරං ජරාමරණනෙමි ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරථෙ සමායොජිතං අනාදිකාලප්පවත්තං සංසාරචක්කං තස්ස නෙන බොධිමණ්ඩෙ විරියපාදෙහි සීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙන කම්මක්ඛය කරඤාණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා හතාති අරානං හතත්තාපි අරහං; දක්ඛිණෙය්‍යත්තා ච චීවරාදිපච්චයෙ සක්කාරගරුකාරාදීනි ච අරහතීති පච්චයාදීනං අරහත්තාපි අරහං; යථා ච ලොකෙ කෙචි[1] පණ්ඩිතමානිනො බාලා අයසභයෙන රහො පාපං කරොන්ති, එවං නායං කදාචි කරොතීති පාපකරණෙ රහාභාවතොපි අරහං; හොති චෙත්ථ:-

> "ආරකත්තා හතත්තා ච කිලෙසාරීන සො මුනි.
> හතසංසාරචක්කාරො පච්චයාදීන චාරහො
> න රහො කරොති පාපානි අරහනෙතන පවුච්චතී"ති.

සම්මා සාමඤ්ච සච්චානං බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධො**; අතිසය විසුද්ධාහි විජ්ජාහි අබ්භුතක්කමෙන චරණෙන ච සමන්නාගතත්තා විජ්ජාචරණසම්පන්නො; සොභනගමනත්තා සුන්දරට්ඨානං ගතත්තා සුට්ඨු ගතත්තා සම්මා ගදත්තා ච සුගතො; සබ්බථාපි විදිතලොකත්තා ලොකවිදූ, සො හි සභාවතො සමුදයතො නිරොධතො නිරොධූපායතොති සබ්බථා ඛන්ධායතනාදිභෙදං සඞ්ඛාරලොකං අවෙදි, "එකො ලොකො සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා, ද්වෙ ලොකා නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තයො ලොකා තිස්සො වෙදනා, චත්තාරො ලොකා චත්තාරො ආහාරා, පඤ්ච ලොකා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, ඡ ලොකා ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි, සත්ත ලොකා සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො, අට්ඨ ලොකා අට්ඨ ලොකධම්මා, නව ලොකා නව සත්තාවාසා, දස ලොකා දස ආයතනානි, ද්වාදස ලොකා ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස

1. කෙචි කෙචි-මජ්ඣ.

ලොකා අට්ඨාරස ධාතුයො”ති එවම්පි සබ්බථා සඞ්ඛාරලොකං අවෙදි, සත්තානං ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති චරිතං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බෙ අභබ්බෙ සත්තෙ ජානාතීති සබ්බථා සත්තලොකං අවෙදි, තථා එකං චක්කවාළං ආයාමතො විත්ථාරතො ච යොජනානං ද්වාදසසතසහස්සානි තීණි සහස්සානි අඩ්ඪපඤ්චමානි ච සතානි පරික්ඛෙපතො ඡත්තිංස සත සහස්සානි දසසහස්සානි අඩ්ඪුඩ්ඪානි ච සතානි.

තත්ථ:-

“ද්වෙ සතසහස්සානි චත්තාරි නහුතානි ච
එත්තකං බහලත්තෙන සඞ්ඛාතායං වසුන්ධරා.

චත්තාරි සතසහස්සානි අට්ඨෙව නහුතානි ච
එත්තකං බහලත්තෙන ජලං වාතෙ පතිට්ඨිතං.

නව සතසහස්සානි මාලුතො නභමුග්ගතො
සට්ඨිචෙව සහස්සානි එසා ලොකස්ස සණ්ඨිති.

එවං සණ්ඨිතෙ චෙත්ථ යොජනානං:-

චතුරසීතිසහස්සානි අජ්ඣොගාළ්හො මහණ්ණවෙ
අච්චුග්ගතො තාවදෙව සිනෙරු පබ්බතුත්තමො.

තතො උපඩ්ඪුපඩ්ඪෙන පමාණෙන යථාක්කමං
අජ්ඣොගාළ්හුග්ගතා දිබ්බා නානාරතනචිත්තිතා.[1]

යුගන්ධරො ඊසධරො කරවීකො සුදස්සනො
නෙමින්ධරො විනතකො අස්සකණ්ණො ගිරිබ්‍රහා

එතෙ සත්ත මහාසෙලා සිනෙරුස්ස සමන්තතො
මහාරාජානමාවාසා දෙවයක්ඛනිසෙවිතා.

යොජනානං සතානුච්චො හිමවා පඤ්චපබ්බතො
යොජනානං සහස්සානි තීණි ආයතවිත්ථතො
චතුරසීතිසහස්සෙහි කූටෙහි පතිමණ්ඩිතො.

තිපඤ්චයොජනක්ඛන්ධ පරික්ඛෙපා නගව්හයා
පඤ්ඤාසයොජනක්ඛන්ධ සාඛායාමා සමන්තතො

සතයොජනවිත්ථිණ්ණා තාවදෙව ච උග්ගතා
ජම්බූ යස්සානුභාවෙන ජම්බුදීපො පකාසිතො.

ද්වෙ අසීතිසහස්සානි අජ්ඣොගාළ්හො මහණ්ණවෙ
අච්චුග්ගතො තාවදෙව චක්කවාළසිලුච්චයො
පරික්ඛිපිත්වා තං සබ්බං චක්කවාළමයං ඨිතො.

---

1. ම. රතනච්චිතා.

තත්ථ චන්දමණ්ඩලං එකූනපඤ්ඤාසයොජනං, සූරියමණ්ඩලං පඤ්ඤාසයොජනං, තාවතිංසභවනං දසසහස්සයොජනං, තථා අසුරභවනං අවීචිමහානිරයො ජම්බුදීපො ච, අපරගොයානං සත්තසහස්සයොජනං තථා පුබ්බවිදෙහං, උත්තරකුරු අට්ඨසහස්සයොජනො, එකමෙකො චෙත්ථ මහාදීපො පඤ්චසතපඤ්චසතපරිත්තදීපපරිවාරො, තං සබ්බම්පි එකං චක්කවාළං එකා ලොකධාතු, චක්කවාළන්තරෙසු ලොකන්තරිකනිරයා.

එවං අනන්තානි චක්කවාළානි අනන්තා ලොකධාතුයො අනන්තෙන බුද්ධඤාණෙන අඤ්ඤාසීති සබ්බථා ඔකාසලොකං අවෙදි, එවං සො භගවා සබ්බථා විදිතලොකත්තා ලොකවිදූති වෙදිතබ්බො. අත්තනා පන ගුණෙහි විසිට්ඨතරස්ස කස්සචි අභාවා අනුත්තරො; විචිත්තෙහි විනයනූපායෙහි පුරිසදම්මෙ සාරෙතීති පුරිසදම්මසාරථි; දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං අනුසාසති නිත්ථාරෙති වාති සත්ථා; දෙවමනුස්සග්ගහණං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන භබ්බපුග්ගලපරිග්ගහවසෙන ච කතං, නාගාදිකෙපි පන එස ලොකියත්ථෙන අනුසාසති; යදත්ථි ඤෙය්‍යං නාම; සබ්බස්ස බුද්ධත්තා විමොක්ඛන්තිකනාම*වසෙන බුද්ධො; යතො පන සො:-

"භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො භගෙහි ච විභත්තවා
භත්තවා වන්තගමනො භවෙසු භගවා තතො"ති.

අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පනෙතානි පදානි විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තානි. **සො ඉමං ලොක**න්ති සො භගවා ඉමං ලොකං, ඉදානි වත්තබ්බං නිදස්සෙති. **සදෙවක**න්ති ආදීනි කසිභාරද්වාජආළවකසුත්තෙසු වුත්තනයානෙව; **සය**න්ති සාමං අපරනෙය්‍යො හුත්වා, **අභිඤ්ඤා**ති අභිඤ්ඤාය, **සච්ඡිකත්වා**ති පච්චක්ඛං කත්වා. **පවෙදෙතී**ති බොධෙති **ඤා**පෙති පකාසෙති; **සො ධම්මං** දෙසෙති-පෙ-පරියොසානකල්‍යාණන්ති **සො** භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච අනුත්තරං විවෙකසුඛං හිත්වාපි ච **ධම්මං දෙසෙති**, තඤ්ච ඛො අප්පං වා බහුං වා දෙසෙන්තො[1] ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙති.

කථං එකගාථාපි හි සමන්තභද්දකත්තා ධම්මස්ස පඨමපදෙන **ආදිකල්‍යාණා** දුතියතතියපදෙහි **මජ්ඣෙකල්‍යාණා** පච්ඡිමපදෙන **පරියොසානකල්‍යාණා**, එකානුසන්ධිකං සුත්තං නිදානෙන ආදිකල්‍යාණං නිගමනෙන පරියොසානකල්‍යාණං සෙසෙන මජ්ඣෙකල්‍යාණං, නානානුසන්ධිකං පඨමානුසන්ධිනා ආදිකල්‍යාණං පච්ඡිමෙන පරියොසානකල්‍යාණං සෙසෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණං; සකලොපි සාසනධම්මො අත්තනො අත්ථභූතෙන සීලෙන ආදිකල්‍යාණො සමථවිපස්සනාමග්ගඵලෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණො නිබ්බානෙන පරියොසානකල්‍යාණො; සීලසමාධීහි වා ආදිකල්‍යාණො විපස්සනාමග්ගෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණො ඵලනිබ්බානෙහි පරියොසානකල්‍යාණො; බුද්ධසුබොධිතාය වා ආදිකල්‍යාණො ධම්මසුධම්මතාය මජ්ඣෙකල්‍යාණො සඞ්ඝසුප්පටිපත්තියා

---

* ඤාණ-ප. වා. 1. සී. I. දෙසෙන්තො.

පරියොසානකල්‍යාණො; තං සුත්වා තථත්තාය පටිපන්නෙන අධිගන්තබ්බාය අභිසම්බොධියා වා ආදිකල්‍යාණො පච්චෙකබොධියා මජ්ඣෙ කල්‍යාණො සාවකබොධියා පරියොසානකල්‍යාණො, සූයයමානො චෙස නීවරණාදිවික්ඛම්භනතො සවණෙනාපි කල්‍යාණමෙවාවහතීති ආදිකල්‍යාණො පටිපජ්ජමානො සමථවිපස්සනාසුඛාවහනතො පටිපත්තියාපි කල්‍යාණං ආවහතීති මජ්ඣෙ කල්‍යාණො තථා පටිපන්නො ච පටිපත්තිඵලෙ නිට්ඨිතෙ තාදිභාවාවහනතො පටිපත්තිඵලෙනාපි කල්‍යාණමෙවාවහතීති පරියොසානකල්‍යාණො; නාථප්පභවත්තා ච පභවසුද්ධියා ආදිකල්‍යාණො අත්ථසුද්ධියා[1] මජ්ඣෙ කල්‍යාණො කිච්චසුද්ධියා පරියොසානකල්‍යාණො; යතො අප්පං වා බහුං වා දෙසෙන්තො[2] ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙතීති[3] වෙදිතබ්බො.

සාත්ථං සව්‍යඤ්ජනන්ති එවමාදීසු පන යස්මා ඉමං ධම්මං දෙසෙන්තො සාසන**බ්‍රහ්මචරියං** මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච **පකාසෙති** නානානයෙහි දීපෙති, තඤ්ච යථාසම්භවං අත්ථසම්පත්තියා **සාත්ථං**, ව්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා **සව්‍යඤ්ජනං**, සඞ්කාසනපකාසනවිවරණවිභජනඋත්තානීකරණපඤ්ඤත්තිඅත්ථපදසමායොගතො සාත්ථං, අක්ඛරපදව්‍යඤ්ජනාකාරනිරුත්තිනිද්දෙසසම්පත්තියා සව්‍යඤ්ජනං, අත්ථගම්භීරතාපටිවෙධගම්භීරතාහි සාත්ථං, ධම්මගම්භීරතාදෙසනාගම්භීරතාහි සව්‍යඤ්ජනං, අත්ථපටිභානපටිසම්භිදාවිසයතො සාත්ථං, ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාවිසයතො සව්‍යඤ්ජනං, පණ්ඩිතවෙදනීයතො පරික්ඛකජනප්පසාදකන්ති සාත්ථං, සද්ධෙය්‍යතො ලොකියජනප්පසාදකන්ති සව්‍යඤ්ජනං, ගම්භීරාධිප්පායතො සාත්ථං, උත්තානව්‍යඤ්ජනතො සව්‍යඤ්ජනං, උපනෙතබ්බස්ස අභාවතො සකලපරිපුණ්ණභාවෙන **කෙවලපරිපුණ්ණං**, අපනෙතබ්බස්ස අභාවතො නිද්දොසභාවෙන **පරිසුද්ධං**, සික්ඛාත්තයපරිග්ගහිතත්තා බ්‍රහ්මභූතෙහි සෙට්ඨෙහි චරිතබ්බතො තෙසඤ්ච චරියභාවතො බ්‍රහ්මචරියං, තස්මා සාත්ථං සව්‍යඤ්ජනං-පෙ-බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති වුච්චති.

අපිච: යස්මා සනිදානං සඋප්පත්තිකඤ්ච දෙසෙන්තො ආදිකල්‍යාණං දෙසෙති, වෙනෙය්‍යජනානුරූපතො අත්ථස්ස අවිපරීතතාය හෙතුදාහරණයුත්තතො ච මජ්ඣෙ කල්‍යාණං, සොතූනං සද්ධාපටිලාභෙන නිගමනෙන ච පරියොසානකල්‍යාණං, එවං දෙසෙන්තො ච බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති, තඤ්ච පටිපත්තියා අධිගමව්‍යත්තිතො සාත්ථං, පරියත්තියා ආගමව්‍යත්තිතො සව්‍යඤ්ජනං, සීලාදිපඤ්චධම්මක්ඛන්ධයුත්තතො කෙවලපරිපුණ්ණං, නිරුපක්කිලෙසතො නිත්ථරණත්ථාය පවත්තිතො ලොකාමිසනිරපෙක්ඛතො ච පරිසුද්ධං, සෙට්ඨෙන බ්‍රහ්මභූතානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං චරියතො බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති, තස්මාපි සො ධම්මං දෙසෙති -පෙ- බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති වුච්චති. **සාධු ඛො පනා**ති සුන්දරං ඛො පන,

1. සී. I. අත්ථසිද්ධියා 2. සී. I. දෙසෙන්තො. 3. සී. I. දෙසෙතීති.

අත්ථාවහං සුඛාවහන්ති වුත්තං හොති. **ධම්මියා කථායාති** පානකානිසංසපටිසංයුත්තාය, අයං හි කෙණියො සායණ්හෙ භගවතො ආගමනං අස්සොසි, තුච්ඡහත්ථො භගවන්තං දස්සනාය ගන්තුං ලජ්ජමානො විකාලභොජනා විරතානම්පි පානකං කප්පතීති ච චින්තෙත්වා පඤ්චහි කාජ[1]සතෙහි සුසඞ්ඛතං බදරපානං ගාහාපෙත්වා අගමාසි, යථාහ භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ: "අථ ඛො කෙණියස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි: කිං නු ඛො අහං සමණස්ස ගොතමස්ස හරාපෙය්‍ය"න්ති සබ්බං වෙදිතබ්බං. තතො නං භගවා යථා සෙඛසුත්තෙ සාකියෙ ආවසථානිසංසපටිසංයුත්තාය–ගොසිඞ්ගසාලවනෙ තයො කුලපුත්තෙ සාමග්ගිරසපටිසංයුත්තාය–රථවිනීතෙ ජාතිභූමකෙ භික්ඛූ දසකථාවත්ථුපටිසංයුත්තාය–එවං තඞ්ඛණානුරූපාය පානකානිසංසපටිසංයුත්තාය කථාය පානකදානානිසංසං **සන්දස්සෙසි**,[2] තථාරූපානං පුඤ්ඤානං පුනපි කත්තබ්බතාය නියොජෙන්තො **සමාදපෙසි**, අබ්භුස්සාහං ජනෙන්තො **සමුත්තෙජෙසි**, සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකෙන ඵලවිසෙසෙන පහංසෙන්තො[3] සම්පහංසෙසි. තෙනාහ: ධම්මියා කථාය–පෙ–සම්පහංසෙසීති. සො භීයොසොමත්තාය භගවති පසන්නො භගවන්තං නිමන්තෙසි, භගවා චස්ස තික්ඛත්තුං පටික්ඛිපිත්වා අධිවාසෙසි, තෙනාහ: **අථ ඛො කෙණියො ජටිලො–පෙ–අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙනාති.**

කිමත්ථං පන පටික්ඛිපි භගවාති: පුනප්පුනං යාචනාය චස්ස පුඤ්ඤවඩ්ඪි භවිස්සති බහුතරඤ්ච පටියාදෙස්සති, තතො අඩ්ඪතෙළසානං භික්ඛුසතානං පටියත්තං අඩ්ඪසොළසානං පාපුණිස්සතීති. කුතො අපරානි තීණි සතානීති චෙ: පටියත්තෙයෙව හි භත්තෙ සෙලො බ්‍රාහ්මණො තීහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිස්සති, තං දිස්වා භගවා එවමාහාති. **මිත්තාමච්චාති** මිත්තෙ ච කම්මකරෙ ච, **ඤාතිසාලොහිතාති** සමානලොහිතෙ එකයොනිසම්බන්ධෙ පුත්තධීතාදයො අවසෙසබන්ධවෙ ච; **යෙනාති** යස්මා, **මෙති** මය්හං, **කායවෙය්‍යාවටිකන්ති** කායෙන වෙය්‍යාවච්චං; **මණ්ඩලමාලං පටියාදෙන්තීති** සවිතානං මණ්ඩපං කරොති. **තිණ්ණං වෙදානන්ති** ඉරුබ්බෙදයජුබ්බෙදසාමවෙදානං, සහ නිඝණ්ඩුනා ච කෙටුභෙන ච **සනිඝණ්ඩුකෙටුභානං**, නිඝණ්ඩූති නාමනිඝණ්ඩු රුක්ඛාදීනං වෙවචනප්පකාසකං සත්ථං, කෙටුභන්ති කිරියාකප්පවිකප්පො කවීනං උපකාරාය සත්ථං, සහ අක්ඛරප්පභෙදෙන **සාක්ඛරප්පභෙදානං**, අක්ඛරප්පභෙදොති සික්ඛා ච නිරුත්ති ච; **ඉතිහාසපඤ්චමානන්ති** අථබ්බණවෙදං චතුත්ථං කත්වා "ඉතිහ[4] ආස ඉතිහ[4] ආසා"ති ඊදිසවචනපටිසංයුත්තපුරාණකථාසඞ්ඛාතො ඉතිහාසො පඤ්චමො එතෙසන්ති ඉතිහාසපඤ්චමා, තෙසං ඉතිහාසපඤ්චමානං; පදං තදවසෙසඤ්ච ව්‍යාකරණං අජ්ඣෙති වෙදෙති චාති **පදකො වෙය්‍යාකරණො**; ලොකායතෙ විතණ්ඩවාදසත්ථෙ මහාපුරිසලක්ඛණාධිකාරෙ ච ද්වාදසසහස්සෙ මහාපුරිසලක්ඛණසත්ථෙ අනූනො පරිපූරකාරීති **ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො**, අවයො න හොතීති වුත්තං හොති; අවයො

1. I. II. V. & ඉං. කාච. 2. ම. සන්දස්සෙති. 3. සී. ඉං. පහංසෙන්තො 4. සී. ඉතිහ,

නාම යො න තානි අත්තො ච ගත්තො ච සන්තානෙතුං සක්කොති. ජඞ්ඝාය හිතං[1] විහාරං **ජඞ්ඝාවිහාරං**, චිරාසනාදිජනිතං පරිස්සමං විනොදෙතුං ජඞ්ඝාපසාරණත්ථං අදීඝචාරිකන්ති වුත්තං හොති; **අනුචඞ්කමමානොති** චඞ්කමමානො එව; **අනුවිචරමානොති** ඉතො චිතො ච චරමානො; **කෙණියස්සමියෙති** කෙණියස්ස අස්සමතිවාසිතො;[2] **ආවාහොති** කඤ්ඤාගහණං, **විවාහොති** කඤ්ඤාදානං, **මහායඤ්ඤොති** මහාදානං; **මාගධොති** මගධානං ඉස්සරො, මහතියා සෙනාය සමන්නාගතත්තා **සෙනියො**, **බිම්බීති** සුවණ්ණං, තස්මා සාරසුවණ්ණසදිසවණ්ණතාය **බිම්බිසාරො**; **සො මෙ නිමන්තිතොති** සො මයා නිමන්තිතො.

අථ බ්‍රාහ්මණො පුබ්බෙ කතාධිකාරත්තා බුද්ධසද්දං සුත්වා අමතෙනෙවාභිසිත්තො විම්හයං ඤූපෙන්තො ආහ: **බුද්ධොති භො කෙණිය වදෙසීති**; ඉතරො යථාභූතං ආචික්ඛන්තො ආහ: **බුද්ධොති භො[3] සෙල වදාමීති**. තතො නං පුනපි දළ්හීකරණත්ථං පුච්ඡි; ඉතරොපි තථෙවාරොචෙසි. අථ කප්පසහස්සෙහිපි බුද්ධසද්දස්ස දුල්ලභභාවං දස්සෙන්තො ආහ: **ඝොසොපි ඛො එසො දුල්ලභො ලොකස්මිං යදිදං බුද්ධොති**; තත්ථ **යදිදන්ති** නිපාතො, යො එසොති වුත්තං හොති. අථ බ්‍රාහ්මණො බුද්ධසද්දං සුත්වා "කිං නු ඛො සො සච්චමෙව බුද්ධො, උදාහු නාමමත්තමෙවස්ස බුද්ධො"ති වීමංසිතුකාමො චින්තෙසි අභාසි එව චා: ආගතානි ඛො පන -පෙ- විවත්තච්ඡදොති.

තත්ථ **මන්තෙසූති** වෙදෙසු. "තථාගතො කිර උප්පජ්ජිස්සතී"ති පටිගච්චෙව සුද්ධාවාසදෙවා බ්‍රාහ්මණවෙසෙන ලක්ඛණානි පක්ඛිපිත්වා වෙදෙ වාචෙන්ති, "තදනුසාරෙන මහෙසක්ඛා සත්තා තථාගතං ජානිස්සන්තී"ති, තෙන පුබ්බෙ වෙදෙසු මහාපුරිසලක්ඛණානි ආගච්ඡන්ති, පරිනිබ්බුතෙ පන තථාගතෙ කමෙන අන්තරධායන්ති, තෙන එතරහි නත්ථි; **මහාපුරිසස්සාති** පණිධිසමාදානඤාණකරුණාදිගුණමහතො පුරිසස්ස; **ද්වෙව ගතියොති** ද්වෙ එව නිට්ඨා, කාමඤ්චායං ගතිසද්දො "පඤ්ච ඛො ඉමා[4] සාරිපුත්ත ගතියො"ති ආදීසු භවභෙදෙ, "ගතී මිගානං පවන"න්ති ආදීසු නිවාසට්ඨානෙ, "එවං අධිමත්තගතිමන්තො[5]"ති ආදීසු පඤ්ඤාය, "ගතිගත"න්ති ආදීසු විසටභාවෙ වත්තති, ඉධ පන නිට්ඨායං වෙදිතබ්බො. තත්ථ කිඤ්චාපි යෙහි (ලක්ඛණෙහි) සමන්නාගතො රාජා හොති චක්කවත්තී, න තෙහි එව බුද්ධො, ජාතිසාමඤ්ඤතො පන තානියෙව තානීති වුච්චන්ති, තස්මා වුත්තං: **යෙහි සමන්නාගතස්සාති**. **සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසතීති** ·යදි අගාරෙ වසති; **රාජා හොති චක්කවත්තීති** චතූහි අච්ඡරියධම්මෙහි සඞ්ගහවත්ථූහි ච ලොකං රඤ්ජෙන්තො[6] රාජා, චක්කරතනං වත්තෙති චතූහි සම්පත්තිචක්කෙහි වත්තති තෙහි ච පරං වත්තෙති පරහිතාය ච ඉරියාපථචක්කානං වත්තො එත්ථස්මිං අත්ථීති චක්කවත්තී, එත්ථ ච රාජාති සාමඤ්ඤං චක්කවත්තීති විසෙසනං,

1. සී. I. ජඞ්ඝාහිතං.
2. ඉං., & සී. නිවාසිනො.
3. සී. සො.
4. පඤ්ච ඛො ඉමා-සීහනාදසුත්තෙ ම. නි.
5. සී. ගතිමන්තො.
6. සී. රඤ්ජනතො.

ධම්මෙන චරතීති **ධම්මිකො**, ඤායෙන සමෙන වත්තතීති අත්ථො, ධම්මෙන රජ්ජං ලභිත්වා රාජා ජාතොති **ධම්මරාජා**, පරහිතධම්මකරණෙන වා ධම්මිකො, අත්තහිතධම්මකරණෙන ධම්මරාජා; චතුරන්තාය ඉස්සරොති **චාතුරන්තො**, චතුසමුද්දන්තාය චතුබ්බිධදීපභූසිතාය ච පථවියා ඉස්සරොති අත්ථො; අජ්ඣත්තං කොධාදිපච්චත්ථිකෙ බහිද්ධා ච සබ්බරාජානො විජෙසීති **විජිතාවී**; **ජනපදත්ථාවරියප්පත්තොති** ජනපදෙසු ධුවභාවං ථාවරභාවං පත්තො න සක්කා කෙනචි චාලෙතුං, ජනපදො වා තම්හි ථාවරියප්පත්තො අනුස්සුකො සකම්මනිරතො අචලො අසම්පවෙධීතිපි ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො; **සෙය්‍යථීදන්ති** නිපාතො, තස්ස "එතානි[1] කතමානී"ති අත්ථො; **චක්කරතනං-පෙ-පරිණායකරතනමෙව සත්තමන්ති** තානි සබ්බප්පකාරතො රතනසුත්තවණ්ණනායං වුත්තානි.

තෙසු අයං චක්කවත්තිරාජා චක්කරතනෙන අජිතං ජිනාති, හත්ථිඅස්සරතනෙහි විජිතෙ යථාසුඛමනුවිචරති, පරිණායකරතනෙන විජිතමනුරක්ඛති, සෙසෙහි උපභොගසුඛමනුභවති, පඨමෙන චස්ස උස්සාහසත්තියොගො, හත්ථිඅස්සගහපතිරතනෙහි පභූසත්තියොගො, පරිණායකරතනෙන මන්තසත්තියොගෙන සුපරිපුණ්ණො හොති, ඉත්ථිමණිරතනෙහි ච තිවිධසත්තියොගඵලං; සො ඉත්ථිමණිරතනෙහි භොගසුඛං අනුභොති, සෙසෙහි ඉස්සරියසුඛං; විසෙසතො චස්ස පුරිමානි තීණි අදොසකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති. මජ්ඣිමානි අලොභකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන, පච්ඡිමමෙකං අමොහකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙනාති වෙදිතබ්බං.

පරොසහස්සන්ති අතිරෙකසහස්සං; **සූරාති** අභීරුජාතිකා, **වීරඞ්ගරූපාති** දෙවපුත්තසදිසකායා, එවං තාවෙකෙ, අයං පනෙත්ථ සභාවො:[2] **වීරාති** උත්තමසූරා වුච්චන්ති. වීරානං අඞ්ගං වීරඞ්ගං වීරකාරණං, විරියන්ති වුත්තං හොති, වීරඞ්ගං රූපං එතෙසන්ති වීරඞ්ගරූපා; විරියමයසරීරා වියාති වුත්තං හොති; **පරසෙනප්පමද්දනාති** සචෙ පටිමුඛං තිට්ඨෙය්‍ය පරසෙනා, තං[3] මද්දිතුං සමත්ථාති අධිප්පායො; **ධම්මෙනාති** "පාණො න හන්තබ්බො"ති ආදිනා පඤ්චසීලධම්මෙන. **අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විවත්තච්ඡද්දොති*** එත්ථ රාගදොසමොහමානදිට්ඨිඅවිජ්ජාදුච්චරිතච්ඡදනෙහි පටිච්ඡන්නෙ කිලෙසන්ධකාරෙ ලොකෙ තං ඡදනං විවත්තෙත්වා සමන්තතො සඤ්ජාතාලොකො හුත්වා ඨිතොති විවත්තච්ඡද්දො, තත්ථ පඨමෙන පදෙන පූජාරහතා, දුතියෙන තස්සා හෙතු, යස්මා[4] සම්මාසම්බුද්ධොති, තතියෙන බුද්ධත්තහෙතු විවත්තච්ඡද්දතා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. අථවා විවට්ටො ච විච්ඡද්දො චාති විවත්තච්ඡද්දො, වට්ටරහිතො ඡදනරහිතො චාති වුත්තං හොති, තෙන "අරහං වට්ටාභාවෙන සම්මාසම්බුද්ධො ඡදනාභාවෙනා"ති එවං පුරිමපදද්වයස්සෙව හෙතුද්වයං වුත්තං හොති, දුතියවෙසාරජ්ජෙන චෙත්ථ පුරිමසිද්ධි පඨමෙන දුතියසිද්ධි තතියචතුත්ථෙහි තතියසිද්ධි

1. ම. තානි, 2. ප. වා-අයමෙපනෙත්ථ සභාවො. 3. සී. පරසෙනං. 4. තස්මා-බහූසු.

* සද්දනීති 136 පිටුව-විවට්ටච්ඡදනී.

හොති, පුරිමඤ්ච ධම්මචක්ඛුං දුතියං බුද්ධචක්ඛුං තතියං සමන්තචක්ඛුං සාධෙතීති වෙදිතබ්බං. ඉදානි භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමො ආහ: කහං පන භො-පෙ-සම්බුද්ධොති. එවං වුත්තෙති ආදිසු යෙනෙසාති යෙන දිසාභාගෙන එසා, නීලවනරාජීති නීලවණ්ණරුක්ඛපන්ති, වෙතසවනං කිර තං මෙඝපන්තිසදිසං, තත්ථ භගවා තදා විහාසි; තං නිද්දිසන්තො ආහ: යෙනෙසා භො සෙල නීලවනරාජීති, "තත්ථ සො විහරතී"ති අයං පනෙත්ථ පාඨසෙසො, භුම්මත්ථෙ වා කරණවචනං. පදෙ පදන්ති පදසමීපෙ පදං; තෙන තුරිතගමනං පටිසෙධෙති. දුරාසදාති කාරණං ආහ: යස්මා තෙ දුරාසදා, තස්මා එවං හොන්තො ආගච්ඡන්තූති, කිං පන කාරණං දුරාසදාති චෙ: සීහාව එකචරා, යථා හි සීහා සහායකිච්චාභාවතො එකචරා; එවං තෙපි විවෙකකාමතාය. යදා චාහන්ති ආදිනා පන තෙ මාණවකෙ උපචාරං සික්ඛාපෙති. තත්ථ මා උපාකෙථාති මා පවෙසෙථ මා කථෙථාති වුත්තං හොති; ආගමෙන්තූති පටිමානෙන්තූ; යාව කථා පරියොසානං ගච්ඡති තාව තුණ්හීභවන්තූති අත්ථො.

සමන්නෙසීති[1] ගවෙසි; යෙභුය්‍යෙනාති බහුකානි අද්දස අප්පකානි න අද්දස, තතො යානි න අද්දස තානි දීපෙන්තො ආහ: ඨපෙත්වා ද්වෙති; කඞ්ඛතීති කඞ්ඛං උප්පාදෙති; පත්ථනං "අහො වත පස්සෙය්‍යා"න්ති; විචිකිච්ඡතීති තතො තතො තානි විචිනන්තො කිච්ඡති න සක්කොති දට්ඨුං; නාධිමුච්චතීති තාය විචිකිච්ඡාය සන්නිට්ඨානං න ගච්ඡති; න සම්පසීදතීති තතො "පරිපුණ්ණලක්ඛණො අය"න්ති භගවති පසාදං නාපජ්ජති; කඞ්ඛාය වා දුබ්බලවිමති වුත්තා, විචිකිච්ඡාය මජ්ඣිමා, අනධිමුච්චනතාය බලවතී, අසම්පසාදෙන තෙහි ධම්මෙහි චිත්තස්ස කලුසභාවො; කොසොහිතෙති වත්ථිකොසෙන පටිච්ඡන්නෙ; වත්ථගුය්හෙති අඞ්ගජාතෙ, භගවතො හි වාරණස්සෙව කොසොහිතං වත්ථගුය්හං සුවණ්ණවණ්ණං පදුමගබ්භසමානං, තං සො වත්ථපටිච්ඡන්නත්තා අපස්සන්තො අන්තොමුඛගතාය ච ජිව්හාය පහූතභාවං අසල්ලක්ඛෙන්තො තෙසු ද්වීසු ලක්ඛණෙසු කඞ්ඛී අහොසි; වෙචිකිච්ඡී. තථාරූපන්ති තථාරූපං?

කිමෙත්ථ අම්හෙහි වත්තබ්බං. වුත්තමෙතං නාගසෙනත්ථෙරෙනෙව මිලින්දරඤ්ඤා පුට්ඨෙන: "දුක්කරං භන්තෙ නාගසෙන භගවතා කතන්ති, කිං මහාරාජාති මහාජනෙන හිරිකරණොකාසං බ්‍රහ්මායුබ්‍රාහ්මණස්ස ච අන්තෙවාසිඋත්තරස්ස ච බාවරිස්ස අන්තෙවාසීනං සොළසබ්‍රාහ්මණානඤ්ච සෙලස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අන්තෙවාසීනං තිසතමාණවානඤ්ච දස්සෙසි භන්තෙති. න මහාරාජ භගවා ගුය්හං දස්සෙති, ඡායං භගවා දස්සෙති; ඉද්ධියා අභිසඞ්ඛරිත්වා නිවාසනනිවත්ථං කායබන්ධනබද්ධං චීවරපාරුතං ඡායාරූපකමත්තං දස්සෙති මහාරාජාති; ඡායාරූපෙ දිට්ඨෙ සති දිට්ඨො එව නනු භන්තෙති. තිට්ඨතෙතං මහාරාජ, හදයරූපං දිස්වා බුජ්ඣනකසත්තො භවෙය්‍ය, "හදයමංසං නීහරිත්වා මෙත්වා දස්සෙය්‍ය සම්මාසම්බුද්ධොති. කල්ලොසි භන්තෙ නාගසෙනා"ති.

1. සම්මන්නෙසීති-මජ්ඣ.

නින්නාමෙත්වාති නීහරිත්වා, කණ්ණසොතානුමසනෙන චෙත්ථ දීඝභාවො, නාසිකාසොතානුමසනෙන තනුභාවො; නලාටච්ඡාදනෙන පුථුලභාවො පකාසිතොති වෙදිතබ්බො. **ආචරියපාචරියානන්ති** ආචරියානඤ්ච ආචරියාචරියානඤ්ච; **සකෙ වණ්ණෙති** අත්තනො ගුණෙ. **පරිපුණ්ණකායොති** ලක්ඛණෙහි පුණ්ණතාය අහීනඞ්ගපච්චඞ්ගතාය ච පරිපුණ්ණසරීරො, **සුරුචීති** සුන්දරසරීරප්පභො, **සුජාතොති** ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා සණ්ඨානසම්පත්තියා ච සුනිබ්බත්තො; **චාරුදස්සනොති** සුචිරම්පි පස්සන්තානං අතිත්තිජනකං අප්පටිකූලං රමණීයං චාරු එව දස්සනං අස්සාති චාරුදස්සනො, කෙචි පන භණන්ති: "චාරුදස්සනොති සුන්දරනෙත්තො"ති. **සුවණ්ණවණ්ණොති** සුවණ්ණසදිසවණ්ණො; **අසීති** භවසි. එතං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං; **සුසුක්කදාඨොති** සුට්ඨු සුක්කදාඨො, භගවතො හි දාඨාහි[1] චන්දකිරණා විය අතිවිය පණ්ඩරරංසියො නිච්ඡරන්ති, තෙනාහ: සුසුක්කදාඨොසීති. **මහාපුරිසලක්ඛණාති** පුබ්බෙ වුත්තබ්‍යඤ්ජනානෙව වචනන්තරෙන නිගමෙන්තො ආහ.

ඉදානි තෙසු ලක්ඛණෙසු අත්තනො අභිරුචිතෙහි ලක්ඛණෙහි භගවන්තං ථුනන්තො ආහ: පසන්නනෙත්තොති; භගවා හි පඤ්චවණ්ණප්පසාදසම්පත්තියා **පසන්නනෙත්තො**, පරිපුණ්ණචන්දමණ්ඩලසදිසමුඛත්තා **සුමුඛො**, ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා බ්‍රහා, බ්‍රහ්මුජ්ජුගත්තතාය **උජු**, ජුතිමන්තතාය **පතාපවා**; යම්පි චෙත්ථ පුබ්බෙ වුත්තං, තං **මජ්ඣෙ සමණසඞ්ඝස්සාති** ඉමිනා පරියායෙන ථුනතා පුන වුත්තං, ඊදිසො හි එවං විරොචති; එස නයො උත්තරගාථායපි. **උත්තමවණ්ණිනොති** උත්තමවණ්ණසම්පන්නස්ස. **ජම්බුසණ්ඩස්සාති** ජම්බුදීපස්ස, පාකටෙන ඉස්සරියං වණ්ණයන්තො ආහ, අපි ච චක්කවත්ති චතුන්නම්පි දීපානං ඉස්සරො හොති. **ඛත්තියාති** ජාතිඛත්තියා; **භොජාති** භොගියා, **රාජානොති** යෙ කෙචි රජ්ජං කාරෙන්තා; **අනුයුත්තාති** අනුගාමිනො සෙවකා; **රාජාභිරාජාති** රාජූනං පූජනීයො රාජා හුත්වා, චක්කවත්තීති අධිප්පායො; **මනුජින්දොති** මනුස්සාධිපති පරමිස්සරො හුත්වා.

එවං වුත්තෙ භගවා යෙ තෙ භවන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙ සකෙ වණ්ණෙ භඤ්ඤමානෙ අත්තානං පාතුකරොන්තීති ඉමං සෙලස්ස මනොරථං පූරෙන්තො ආහ: රාජාහමස්මීති. තත්‍රායං අධිප්පායො: යං ඛො මං ත්වං සෙල යාචසි 'රාජා අරහසි භවිතුං චක්කවත්ති"ති, එත්ථ අප්පොස්සුක්කො හොහි: **රාජාහමස්මි**, සති ච රාජත්තෙ යථා අඤ්ඤො රාජා සමානොපි යොජනසතං වා අනුසාසති ද්වෙ තීණි වා චත්තාරි වා පඤ්ච යොජනසතානි යොජනසහස්සං වා චක්කවත්ති හුත්වාපි චතුදීපපරියන්තමත්තං වා, නාහං එවං පරිච්ඡින්නවිසයො; අහං හි **ධම්මරාජා අනුත්තරො** භවග්ගතො අවීචිං පරියන්තං කත්වා තිරියං අප්පමෙය්‍යා ලොකධාතුයො අනුසාසාමි, යාවතා හි අපදද්විපදාදිභෙදා

1 සී, දාඨා.

සත්ථා, අහං තෙසං අග්ගො, න හි මෙ කොචි සීලෙන වා-පෙ-විමුත්තිඤාණදස්සනෙන වා පටිභාගො අත්ථි; ස්වාහං එවං ධම්මරාජා අනුත්තරෙ අනුත්තරෙනෙව චතුසතිපට්ඨානාදිභෙදබොධපක්ඛියසඞ්ඛාතෙන **ධම්මෙන චක්කං වත්තෙමි** "ඉදං පජහථ ඉදං උපසම්පජ්ජ විහරථා"ති ආදි ආණාචක්කං, "ඉදං ඛො පන භික්ඛවෙ දුක්ඛං අරියසච්ච"න්ති ආදිනා පරියත්තිධම්මෙන ධම්මචක්කමෙව වා; **චක්කං අප්පතිවත්තිය**න්ති යං චක්කං **අප්පතිවත්තියං** හොති සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා කෙනචි වා ලොකස්මින්ති.

එවං අත්තානං ආවිකරොන්තං භගවන්තං දිස්වා පීතිසොමනස්සජාතො සෙලො පුන දළ්හීකරණත්ථං **සම්බුද්ධො** පටිජානාසීති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **කො නු සෙනාපතී**ති ධම්මරඤ්ඤො හොතො ධම්මෙන පවත්තිතස්ස ධම්මචක්කස්ස අනුප්පවත්තකො සෙනාපති කොති පුච්ඡි, තෙන ච සමයෙන භගවතො දක්ඛිණපස්සෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො නිසින්නො හොති සුවණ්ණපුඤ්ජො විය සිරියා සොභමානො, තං දස්සෙන්තො භගවා මයා පවත්තිතන්ති ගාථමාහ. තත්ථ **අනුජාතො තථාගත**න්ති තථාගතහෙතු අනුජාතො, තථාගතෙන හෙතුනා ජාතොති අත්ථො. එවං "කො නු සෙනාපතී"[1]ති පඤ්හං ව්‍යාකරිත්වා, යං සෙලො ආහ "සම්බුද්ධො පටිජානාසී"ති, තත්ථ තං නික්කඞ්ඛං කාතුකාමො "නාහං පටිඤ්ඤාමත්තෙනෙව පටිජානාමි, අපිචාහං ඉමිනා කාරණෙන බුද්ධොති ඤාපෙතුං අභිඤ්ඤෙය්යන්ති ගාථමාහ.

තත්ථ **අභිඤ්ඤෙය්ය**න්ති විජ්ජා ච විමුත්ති ච, මග්ගසච්චසමුදයසච්චානි පන **භාවෙතබ්බ**පහාතබ්බානි, හෙතුවචනෙන පන ඵලසිද්ධිතො තෙසං ඵලානි නිරොධසච්ච[1] දුක්ඛසච්චානිපි වුත්තානෙව භවන්ති. යතො සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං පරිඤ්ඤෙය්යං පරිඤ්ඤාතන්ති එවමෙත්ථ වුත්තමෙව හොති; එවං චතුසච්චභාවනං සච්චභාවනාඵලඤ්ච විජ්ජාවිමුත්තිං දස්සෙන්තො "බොද්ධබ්බං බුජ්ඣිත්වා බුද්ධො ජාතොස්මී"ති වුත්තෙන හෙතුනා බුද්ධත්තං සාධෙති. එවං නිප්පරියායෙන අත්තානං පාතුකත්වා අත්තනි කඞ්ඛාවිතරණත්ථං බ්‍රාහ්මණං අභිත්ථරයමානො විනයස්සූති ගාථාත්තයමාහ. තත්ථ **සල්ලකත්තො**ති රුගසල්ලාදිසත්තසල්ලකත්තනො.[2] **බ්‍රහ්මභූතො**ති සෙට්ඨභූතො; **අතිතුලො**ති තුලං අතීතො උපමං අතීතො, නිරූපමොති අත්ථො; **මාරසෙනප්පමද්දනො**ති "කාමා තෙ පඨමා සෙනා"ති ආදිකාය "දිස්වා සමන්තා ධජිනි"න්ති එවං වුත්තාය මාරපරිසසඞ්ඛාතාය මාරසෙනාය පමද්දනො; **සබ්බාමිත්තෙ**ති ඛන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරමච්චුදෙවපුත්තමාරාදිකෙ සබ්බපච්චත්ථිකෙ; **වසීකත්වා**ති අත්තනො වසෙ වත්තෙත්වා **අකුතොභයො**ති කුතොචි අභයො.

එවං වුත්තෙ සෙලො බ්‍රාහ්මණො තාවදෙව භගවති සඤ්ජාතප්පසාදො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො හුත්වා ඉමං භොන්තොති ගාථාත්තයමාහ, යථා තං පරිපාකගතාය උපනිස්සයසම්පත්තියා සම්මා චොදියමානො.[3]

1. ඉං, නිරොධ. 2. කත්තනො? 3 ඔවදියමානො-බහුසු.

තත්ථ **කණ්හාභිජාතිකො**ති චණ්ඩාලාදිනීචකුලෙ ජාතො. තතො තෙපි මාණවකා තත්ථෙව පබ්බජ්ජාපෙක්ඛා හුත්වා එතඤ්චෙව[1] රුච්චති භොතොති ගාථමාහංසු, යථා තං තෙන සද්ධිං කතාධිකාරා කුලපුත්තා, අථ සෙලො තෙසු මාණවකෙසු තුට්ඨචිත්තො තෙ දස්සෙන්තො පබ්බජ්ජං යාචමානො බ්‍රාහ්මණාති ගාථමාහ.

තතො භගවා-යස්මා සෙලො අතීතෙ පදුමුත්තරස්ස භගවතො සාසනෙ තෙසංයෙව තිණ්ණං පුරිසසතානං ගණසෙට්ඨො හුත්වා තෙහි සද්ධිං පරිවෙණං කාරාපෙත්වා දානාදීනි ච පුඤ්ඤානි කත්වා කමෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තිං අනුභවමානො පච්ඡිමෙ භවෙ තෙසංයෙව ආචරියො හුත්වා නිබ්බත්තො, තඤ්ච තෙසං කම්මං විමුත්තිපරිපාකාය පරිපක්කං එහිභික්ඛුභාවස්ස ච උපනිස්සයභූතං, තස්මා තෙ සබ්බෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙන්තො ස්වාක්ඛාතන්ති ගාථමාහ. තත්ථ **සන්දිට්ඨික**න්ති පච්චක්ඛං, **අකාලික**න්ති මග්ගානන්තරං ඵලුප්පත්තිතො න කාලන්තරෙ පත්තබ්බඵලං; **යත්ථා**ති යන්නිමිත්තා, මග්ගබ්‍රහ්මචරියනිමිත්තා හි **පබ්බජ්ජා අප්පමත්තස්ස** සතිවිප්පවාසවිරහිතස්ස තීසු සික්ඛාසු **සික්ඛතො අමොඝා** හොති, තෙනාහ: ස්වාක්ඛාතං-පෙ-සික්ඛතොති. එවඤ්ච වත්වා "එථ භික්ඛවො"ති භගවා **අවොච**, තෙ සබ්බෙ පත්තචීවරධරා හුත්වා ආකාසෙනාගම්ම භගවන්තං අභිවාදෙසුං. එවං ඉමං තෙසං එහිභික්ඛුභාවං සන්ධාය සඞ්ගීතිකාරා: **අලත්ථ ඛො සෙලො-පෙ-උපසම්පද**න්ති ආහංසු.

භුත්තාවින්ති භුත්තවන්තං, **ඔනීතපත්තපාණි**න්ති පත්තතො ඔනීතපාණිං, අපනීතහත්ථන්ති වුත්තං හොති, තත්ථ "උපගන්ත්වා"ති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො, ඉතරථා හි "භගවන්තං එකමන්තං නිසීදී"ති න යුජ්ජති.

අග්ගිහුත්තමුඛාති භගවා කෙණියස්ස චිත්තානුකූලවසෙන අනුමොදන්තො එවමාහ. තත්ථ අග්ගිපරිචරියං විනා බ්‍රාහ්මණානං යඤ්ඤභාවතො **අග්ගිහුත්තමුඛා යඤ්ඤා**ති වුත්තං, අග්ගිහොත්තසෙට්ඨා **අග්ගිහොත්තපධානාති අත්ථො**; වෙදෙ **අජ්ඣායන්තෙහි පඨමං අජ්ඣෙ**තබ්බතො **සාවිත්තී ඡන්දසො මුඛ**න්ති වුත්තා; **මනුස්සානං** සෙට්ඨතො **රාජා මුඛ**න්ති වුත්තො, **නදීනං** ආධාරතො පටිසරණතො ච **සාගරො මුඛ**න්ති වුත්තො; චන්දයොගවසෙන "අජ්ජ කත්තිකා, අජ්ජ රොහිණී"ති පඤ්ඤාණතො ආලොකකරණතො සොම්මභාවතො ච **නක්ඛත්තානං මුඛං චන්දො**ති වුත්තො, තපන්තානං අග්ගත්තා **ආදිච්චො තපතං මුඛ**න්ති වුත්තො, දක්ඛිණෙය්‍යානං පන අග්ගත්තා විසෙසෙන තස්මිං සමයෙ බුද්ධපමුඛං සන්ධාය **පුඤ්ඤං ආකඞ්ඛමානානං සඞ්ඝො වෙ යජතං මුඛ**න්ති වුත්තො, තෙන "සඞ්ඝො පුඤ්ඤස්ස ආයමුඛ"න්ති **දස්සෙති**.

---

1. සී. තඤ්චෙව, කත්ථචි-එව තඤ්චෙව.

"යං තං සරණ"න්ති අඤ්ඤාව්‍යාකරණගාථමාහ; තස්සත්ථො: පඤ්චහි චක්ඛූහි **චක්ඛුමා භගවා** යස්මා මයං **ඉතො අට්ඨමෙ දිවසෙ** තං **සරණං** අගමම්හ, තස්මා **සත්තරත්තෙන තව සාසනෙ** අනුත්තරෙන දමථෙන දන්තම්හ, අහො තෙ **සරණස්ස** ආනුභාවොති. **ඉතො** පරං භගවන්තං ද්වීහි ගාථාහි ථුනිත්වා තතියාය වන්දනං යාචති:

"භික්ඛවො තිසතා ඉමෙ තිට්ඨන්ති පඤ්ජලීකතා,
පාදෙ වීර පසාරෙහි නාගා වන්දන්තු සත්ථුනො"ති.

සෙලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 8.

අනිමිත්තන්ති සල්ලසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවතො කිර උපට්ඨාකො එකො උපාසකො; තස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්ත සොකාභිභූතො සත්තාහං නිරාහාරො අහොසි. තං අනුකම්පන්තො භගවා තස්ස ඝරං ගන්ත්වා සොකවිනොදනත්ථං ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ **අනිමිත්තන්ති** කිරියාකාරනිමිත්තවිරහිතං, යථා හි "යදාහං අක්ඛිං වා නිඛනිස්සාමි[1] භමුකං වා උක්ඛිපිස්සාමි, තෙන නිමිත්තෙන තං **භණ්ඩං** අවහරා"ති ආදීසු කිරියාකාරනිමිත්තං අත්ථි, න එවං ජීවිතෙ, න හි සක්කා ලද්ධුං: "යාවාහං ඉදං වා කරෙමි, තාව ත්වං ජීව මා මිය්‍යා"ති; **අනඤ්ඤාතන්ති** අතො එව න සක්කා එකංසෙන අඤ්ඤාතුං "එත්තකං වා එත්තකං වා කාලං ඉමිනා ජීවිතබ්බ"න්ති ගතියා ආයුපරියන්තවසෙන වා; යථා හි චාතුම්මහාරාජිකාදීනං පරිමිතං ආයුං, න තථා **මච්චානං**, එවම්පි එකංසෙන අනඤ්ඤාතං; **කසිරන්ති** අනෙක පච්චයපටිබද්ධවුත්තිභාවතො කිච්ඡං න සුඛයාපනීයං, තථා හි තං අස්සාසපටිබද්ධඤ්ච පස්සාසපටිබද්ධඤ්ච මහාභූතපටිබද්ධඤ්ච කබලීකා රාහාරපටිබද්ධඤ්ච උස්මාපටිබද්ධඤ්ච විඤ්ඤාණපටිබද්ධඤ්ච, අනස්ස සන්තොපි හි න ජීවති, අපස්සසන්තොපි; චතූසු වා ධාතූසු කට්ඨමුඛාදි ආසීවිසදට්ඨො විය කායො පථවිධාතුප්පකොපෙන තාව ථද්ධො හොති කාලිඞ්ගරසදිසො; යථාහ:

"පත්ථද්ධො භවතී කායො දට්ඨො කට්ඨමුඛෙන වා,
පථවීධාතුප්පකොපෙන හොති කට්ඨමුඛෙව සො"ති.

ආපොධාතුප්පකොපෙන පූතිභාවං ආපජ්ජිත්වා පග්ඝරිතපුබ්බ මංසලොහිතො අට්ඨිචම්මාවසෙසො හොති, යථාහ:

"පූතියො[2] භවතී කායො දට්ඨො පූතිමුඛෙන වා,
ආපොධාතුප්පකොපෙන හොති පූතිමුඛෙව සො"ති.

තෙජොධාතුප්පකොපෙන අඞ්ගාරකාසුයං පක්ඛිත්තො විය සමන්තා පරිඩය්හති; යථාහ:

---

1 ම. නික්ඛමිස්සාමි. ප වා—සක්ඛිං වා නික්ඛිපිස්සාමි. 2. ම. පූතිකො.

"සන්තත්තො භවතී කායො දට්ඨො අග්ගිමුඛෙන වා,
තෙජොධාතුප්පකොපෙන හොති අග්ගිමුඛෙව සො"ති

වායොධාතුප්පකොපෙන **සඤ්ජිජ්ජමානසන්ධිබන්ධනො** පාසාණෙහි **කොට්ටෙත්වා සඤ්චුණ්ණියමානට්ඨිකො** විය ච හොති, යථාහ:

"සඤ්ඡින්නො භවතී කායො දට්ඨො සත්ථමුඛෙන වා,
වායොධාතුප්පකොපෙන හොති සත්ථමුඛෙව සො"ති.

ධාතු(ප්ප)කොපබ්‍යාපන්නකායොපි ච න ජීවති, යදා පන තා ධාතුයො **අඤ්ඤමඤ්ඤං** පතිට්ඨානාදිකිච්චං සාධෙන්තාපි සමං වහන්ති, තදා **ජීවිතං** පවත්තති, එවං මහාභූතපටිබද්ධඤ්ච ජීවිතං; දුබ්භික්ඛාදීසු පන ආහාරූපච්ඡෙදෙන සත්තානං ජීවිතක්ඛයො පාකටො එව, එවං කබලීකාරාහාරපටිබද්ධඤ්ච ජීවිතං; තථා අසිතපීතාදිපරිපාකෙ කම්මජතෙජෙ ඛීණෙ සත්තා ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තාපි පාකටා එව, එවං උස්මාපටිබද්ධඤ්ච ජීවිතං; විඤ්ඤාණෙ පන නිරුද්ධෙ නිරුද්ධිතො පභූති[1] සත්තානං න හොති ජීවිතන්ති එවම්පි ලොකෙ පාකටමෙව, එවං විඤ්ඤාණපටිබද්ධඤ්ච ජීවිතං. එවං අනෙකප්පච්චයපටිබද්ධවුත්තිභාවතො කසිරන්ති වෙදිතබ්බං. **පරිත්තඤ්චා**ති අප්පකං, දෙවානං ජීවිතං උපනිධාය තිණග්ගෙ උස්සාවබින්දුසදිසං චිත්තක්ඛණතො උද්ධං අභාවෙන වා පරිත්තං, අතිදීඝායුකොපි හි සත්තො අතීතෙන චිත්තෙන ජීවිත්ථ න ජීවති න ජීවිස්සති, අනාගතෙන ජීවිස්සති න ජීවති න ජීවිත්ථ, පච්චුප්පන්නෙන ජීවති න ජීවිත්ථ න ජීවිස්සති, වුත්තඤ්චෙතං:

"ජීවිතං අත්තභාවො ච සුඛදුක්ඛා[2] ච කෙවලා
එකචිත්තසමායුත්තා ලහුසො වත්තතෙ ඛණො.
චුල්ලාසීතිසහස්සානි කප්පෙ තිට්ඨන්ති යෙ මරූ
න ත්වෙව තෙපි ජීවන්ති[3] ද්වීහි චිත්තෙහි සංයුතා"ති.

තඤ්ච දුක්ඛෙන සඤ්ඤුතන්ති තඤ්චෙතං ජීවිතං එවං අනිමිත්තමඤ්ඤාතං කසිරං පරිත්තඤ්ච සමානම්පි සීතුණ්හඩංසමකසාදිසම්ඵස්සඛුප්පිපාසා-සඞ්ඛාරදුක්ඛ-විපරිණාමදුක්ඛ-දුක්ඛදුක්ඛෙහි සංයුතං, කිං වුත්තං හොති: යස්මා ඊදිසං මච්චානං ජීවිතං, තස්මා ත්වං යාව තං පරික්ඛයං න ගච්ඡති, තාව ධම්මචරියමෙව බ්‍රූහය, මා පුත්තමනුසොචාති.

අථාපි මඤ්ඤෙය්‍යාසි සබ්බූපකරණෙහි පුත්තං අනුරක්ඛන්තස්සාපි මෙ සො මතො, තෙන සොචාමීති; එවම්පි මා සොචි, **න හි සො උපක්කමො අත්ථි යෙන ජාතා න මියරෙ**, න හි සක්කා කෙනචි උපක්කමෙන ජාතා සත්තා මා මරන්තූති රක්ඛිතුන්ති වුත්තං හොති. තතො යස්මා සො "ජරං පත්වා නාම භන්තෙ මරණං අනුරූපං, අතිදහරො මෙ පුත්තො මතො"ති චින්තෙසි, තස්මා ආහ: "ජරම්පි පත්වා මරණං එවං ධම්මා හි පාණිනො"ති. ජරම්පි පත්වා අපත්වාපි

1. නිරුද්ධපකති(ක)-බහූසු. 2. ම. සුඛා දුක්ඛා. 3. ම. තිට්ඨන්ති.

මරණං, තස්මා එත්ථ නියමොති වුත්තං හොති. ඉදානි තමත්ථං නිදස්සෙන්තො සාධෙන්තො "ඵලානමිව පක්කාන"න්ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යථා ඵලානං පක්කානං, යස්මා සුරියුග්ගමනතොප්පභුති සුරියාතපෙන සන්තප්පමානෙ රුක්ඛෙ පථවිරසො ච ආපොරසො ච පත්තතො සාඛං සාඛතො ඛන්ධං ඛන්ධතො මූලන්ති එවං අනුක්කමෙන මූලතො පථවිමෙව පවිසති, ඔග්ගමනතො පභුති පන පථවිතො මූලං මූලතො ඛන්ධන්ති එවං අනුක්කමෙන සාඛාපත්තපල්ලවාදීනි පුන ආරොහති, එවං ආරොහන්තෙ ච පරිපාකගතඵලෙ වණ්ටමූලං න පවිසති, අථ සුරියාතපෙන තප්පමානෙ වණ්ටමූලෙ පරිළාහො උප්පජ්ජති; තෙන තානි ඵලානි පාතො පාතො නිච්චකාලං පතන්ති, තෙසං **පාතො පතනතො භයං** හොති පතනතො භයං හොතීති අත්ථො, එවං **ජාතානං මච්චානං නිච්චං මරණතො භයං**, පක්කඵලසදිසා හි සත්තාති.[1] කිඤ්ච භිය්‍යො: යථාපි කුම්භ-පෙ-ජීවිතන්ති. තස්මා "දහරා ච-පෙ-පරායණා"ති එවං ගණ්හ. එවඤ්ච ගහෙත්වා "තෙසං මච්චු-පෙ-ඤාතී වා පන ඤාතකෙ"ති එවමපි ගණ්හ. යස්මා ච න පිතා තායතෙ පුත්තං ඤාතී වා පන ඤාතකෙ, තස්මා පෙක්ඛතඤ්ඤෙව-පෙ-නීයති. තත්ථ[2] යොජනා: පස්සමානානං යෙව ඤාතීනං "අම්ම තාතා"ති ආදිනා නයෙන පුථු අනෙකප්පකාරං **ලාලපතං**[3] යෙව ච මච්චානං **එකමෙකො** මච්චො යථා **ගො වජ්ඣො** එවං නීයති, එවං **පස්ස** උපාසක යාව අත්තාණො ලොකොති.

තත්ථ යෙ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො ඨිතිසම්පන්නා, තෙ **එවමබ්භාහතො ලොකො මච්චුනා ච ජරාය ච** සො න සක්කා කෙනචි පරිත්තාණං කාතුන්ති යස්මා ජානන්ති, **තස්මා ධීරා න සොචන්ති විදිත්වා ලොකපරියායං,** ඉමං ලොකසභාවං[4] ඤත්වා න සොචන්තීති වුත්තං හොති. ත්වං පන යස්ස මග්ගං-පෙ-පරිදෙවසි, කිං වුත්තං හොති: **යස්ස** මාතුකුච්ඡිං **ආගතස්ස** ආගතමග්ගං වා ඉතො චවිත්වා අඤ්ඤත්ථ **ගතස්ස** ගතමග්ගං **වා න ජානාසි,** තස්ස ඉමෙ **උභො අන්තෙ අසම්පස්සං නිරත්ථං පරිදෙවසි,** ධීරා පන තෙ පස්සන්තා විදිත්වා ලොකපරියායං න සොචන්තීති.[5]

ඉදානි "නිරත්ථං පරිදෙවසී"ති එත්ථ වුත්තපරිදෙවනාය නිරත්ථකභාවං සාධෙන්තො "පරිදෙවයමානො චෙ"ති ආදිමාහ. තත්ථ **උදබ්බහෙ**ති උබ්බහෙය්‍ය ධාරෙය්‍ය, අත්තන්ති සඤ්ජනෙය්‍යාති අත්ථො; **සම්මූළ්හො හිංසමත්තාන**න්ති සම්මූළ්හො හුත්වා අත්තානං බාධෙන්තො[6] **කයිරා චෙනං**[7] **විචක්ඛණො**ති යදි තාදිසො **කඤ්චි අත්ථං** උදබ්බහෙ විචක්ඛණොපි තං පරිදෙවං කරෙය්‍ය, න හි රුණ්ණෙනාති එත්ථායං යොජනා: **න** පන කොචි **රුණ්ණෙන** වා **සොකෙන** වා **චෙතසො සන්තිං පප්පොති,** අපි ච ඛො පන රොදතො සොචතො ච **භිය්‍යො අස්ස උප්පජ්ජතෙ දුක්ඛං සරීරඤ්ච** දුබ්බණ්ණියාදීහි **උපහඤ්ඤතී**ති.

1. ම. පක්කඵලසදිසත්තාති. 2. ම. තත්‍රායං. 3. ම ලාලප්පතං. 4. ම. ලොකපරියායං. ලොකෙ සභාවං-කත්ථචි. 5. ම. නානුසොචන්තීති. 6. ම. පාතෙන්තො. 7. ඉං.

[අවතං

න තෙන පෙතාති තෙන පරිදෙවනෙන කාලකතා න **පාලෙන්ති** න යාපෙන්ති න තං තෙසං උපකාරාය හොති, තස්මා **නිරත්ථා පරිදෙවනා**ති. න කෙවලඤ්ච නිරත්ථා, අනත්ථම්පි ආවහති, කස්මා? යස්මා "සොකමප්පජහං–පෙ–වසමන්වගූ" තත්ථ **අනුත්ථුනන්තො**ති අනුසොචන්තො, **වසමන්වගූ**ති වසඞ්ගතො. එවම්පි නිරත්ථකත්තං අනත්ථාවහත්තඤ්ච සොකස්ස දස්සෙත්වා ඉදානි සොකවිනයත්ථං ඔවදන්තො අඤ්ඤෙපි පස්සාති ආදිමාහ. තත්ථ **ගමිනො**ති ගමිකෙ[1] පරලොකගමනසජ්ජෙ ඨිතෙති වුත්තං හොති; **ඵන්දන්තෙවිධ පාණිනො**ති මරණභයෙන ඵන්දමානෙයෙව ඉධ සත්තෙ **යෙන යෙන**ති යෙනාකාරෙන **මඤ්ඤන්ති**: "දීඝායුකො භවිස්සති අරොගො භවිස්සතී"ති **තතො තං අඤ්ඤථා** යෙව හොති, සො එවං මඤ්ඤිතො මරතිපි රොගීපි හොති, **එතාදිසො** අයං **විනාභාවො** මඤ්ඤිතප්පවත්තිතො හොති. **පස්ස** උපාසක ලොකසභාවන්ති එවමෙත්ථ අධිප්පායයොජනා වෙදිතබ්බා. **අරහතො සුත්වා**ති ඉමං එවරූපං අරහතො ධම්මදෙසනං සුත්වා; **න සො ලබ්භා මයා ඉතී**ති සො පෙතො ඉදානි මයා පුන[2] ජීවතූති න ලබ්භා ඉති පරිජානන්තො **විනෙය්‍ය පරිදෙවිත**න්ති වුත්තං හොති.

කිඤ්ච භියො: යථා සරණමාදිත්තං–පෙ–ධංසයෙති. තත්ථ **ධීරො**ති ධිතිසම්පදාය, **සප්පඤ්ඤො** සාභාවිකපඤ්ඤාය, **පණ්ඩිතො** බාහුසච්චපඤ්ඤාය, **කුසලො** චින්තක[3]ජාතිකතාය වෙදිතබ්බො,–චින්තාමය–සුතමය–භාවනාමයපඤ්ඤාහි වා යොජෙතබ්බං, න කෙවලඤ්ච සොකමෙව, පරිදෙවං–පෙ–සල්ලමත්තනො, තත්ථ **පජප්ප**න්ති තණ්හං, **දොමනස්ස**න්ති චෙතසිකදුක්ඛං; **අබ්බහෙ**ති උද්ධරෙ; **සල්ල**න්ති එතමෙව තිප්පකාරං දුන්නීහරණට්ඨෙන ච අන්තො විජ්ඣනට්ඨෙන ච සල්ලං, පුබ්බෙ වුත්තං සත්තවිධං වා රාගාදිසල්ලං, එතස්මිං හි අබ්බූළ්හෙ (සල්ලෙ) අබ්බූළ්හසල්ලො-පෙ–නිබ්බුතොති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි. තත්ථ **අසිතො**ති තණ්හාදිට්ඨීහි අනිස්සිතො; **පප්පුය්‍යා**ති පාපුණිත්වා; සෙසං ඉධ ඉතො පුබ්බෙ ච වුත්තත්තා උත්තානත්ථමෙව, තස්මා න **වණ්ණිත**න්ති.

සල්ලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 9.

එවං මෙ සුතන්ති **වාසෙට්ඨසුත්තං**. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා, අත්ථවණ්ණනං පනස්ස වුත්තනයානි උත්තානත්ථානි ච පදානි පරිහරන්තා කරිස්සාම.

ඉච්ඡානඞ්ගලෙති[4] ගාමස්ස නාමං; බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං **චඞ්කීතාරුක්ඛො තොදෙය්‍යා**ති වොහාරනාමමෙතං, **පොක්ඛරසාතීති ජානුස්සොණී**ති නෙමිත්තිකං. තෙසු කිර එකො හිමවන්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා පදුමෙ නිබ්බත්තො; අඤ්ඤතරො තාපසො තං පදුමං

1. ම. ගමිනොති ගමකො. ගමිනො–බහූසු. 2. පන–බහූසු. 3. ම. චින්තක. චින්තිකා– 4. සී. ඉච්ඡානඞ්ගලෙති,

[කත්ථචි,

ගහෙත්වා තත්ථ සයිතං දාරකං දිස්වා සංවඩ්ඪෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසි. පොක්ඛරෙ සයිතත්තා පොක්ඛරසාතීති වස්ස නාමං අකාසි; එකස්ස ඨානන්තරෙ නෙමිත්තිකං, තෙන කිර ජානුස්සොණිනාමකං පුරොහිතට්ඨානං ලද්ධං, සො තෙනෙව පඤ්ඤායි. තෙ සබ්බෙපි **අඤ්ඤෙ ච අභිඤ්ඤාතා බ්‍රාහ්මණමහාසාලා** තස්මා **ඉච්ඡානඞ්ගලෙ පටිවසන්තීති** වෙ: වෙදජ්ඣායනපරිවීමංසනත්ථං.

තෙන කිර සමයෙන කොසලජනපදෙ වෙදකා බ්‍රාහ්මණා වෙදානං සජ්ඣායනකරණත්ථඤ්ච අත්ථුපපරික්ඛණත්ථඤ්ච තස්මිංයෙව ගාමෙ සන්නිපතන්ති අන්තරන්තරා අත්තනො භොගගාමතො ආගම්ම තත්ථ පටිවසන්ති. **වාසෙට්ඨභාරද්වාජාන**න්ති වාසෙට්ඨස්ස ච භාරද්වාජස්ස ච; **අයමන්තරා කථා**ති යං අත්තනො සහායකභාවානුරූපං කථං කථෙන්තා අනුවිචරිංසු, තස්සා කථාය අන්තරා වෙමජ්ඣෙයෙව අයමඤ්ඤා කථා **උදපාදී**ති වුත්තං හොති; **සංසුද්ධගහණිකො**ති සංසුද්ධකුච්ඡිකො, සංසුද්ධාය බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තොති අධිප්පායො, "සමවෙපාකිනියා ගහණියා"ති ආදීසු හි උදරග්ගි ගහණීති වුච්චති, ඉධ පන මාතුකුච්ඡි; **යාව සත්තමා**ති "මාතුමාතා, පිතුපිතා"ති එවං පටිලොමෙන යාව සත්ත ජාතියො; එත්ථ ච පිතාමහො ච පිතාමහී ච පිතාමහා, තථා මාතාමහො ච මාතාමහී ච මාතාමහා, පිතාමහා ච මාතාමහා ච පිතාමහායෙව, පිතාමහානං යුගං **පිතාමහයුගං**; යුගන්ති ආයුප්පමාණං, අභිලාපමත්තමෙව චෙතං[1] අත්ථතො පන පිතාමහායෙව පිතාමහයුගං; **අක්ඛිත්තො**ති ජාතිං ආරබ්භ "කිං සො"ති කෙනචි අනවඤ්ඤාතො; **අනුපක්කුට්ඨො**ති ජාතිසඞ්කෙසවාදෙන අනුපක්කුට්ඨො[2] පුබ්බා; **වත්තසම්පන්නො**ති ආචාරසම්පන්නො; **සඤ්ඤාපෙතු**න්ති ඤාපෙතුං බොධෙතුං, නිරුත්තරං කාතුන්ති වුත්තං හොති; **ආයාමා**ති ගච්ඡාම.

අනුඤ්ඤාතපටිඤ්ඤාතාති "තෙවිජ්ජා තුම්හෙ"ති එවං මයං ආචරියෙහි ච අනුඤ්ඤාතා අත්තනා ච පටිජානිම්හාති අත්ථො; **අස්මා**ති භවාම **උභො**ති ද්වෙපි ජනා; අහං **පොක්ඛරසාතිස්ස තාරුක්ඛස්සායං මාණවො**ති අහං පොක්ඛරසාතිස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසී අග්ගසිස්සො, අයං තාරුක්ඛස්සාති අධිප්පායෙන භණති ආචරියසම්පත්තිං අත්තසම්පත්තිඤ්ච දීපෙන්තො, **තෙවිජ්ජාන**න්ති තිවෙදානං, **කෙවලිනො**ති නිට්ඨං ගතා,[3] **අස්මසෙ** ඉති අම්හ භවාම. ඉදානි තං කෙවලිභාවං[4] විත්ථාරෙන්තො ආහ: පදකස්මා-පෙ-සාදිසාති. තත්ථ **ජප්පෙ**ති වෙදෙ, **කම්මනා**ති දසවිධෙන කුසලකම්මපථකම්මනා, අයං හි පුබ්බෙ සත්තවිධං කායවචීකම්මං සන්ධාය "යතො ඛො භො සීලවා හොතී"ති ආහ, තිවිධං මනොකම්මං සන්ධාය "වත්තසම්පන්නො"ති[5] ආහ. තෙන සමන්නාගතො හි ආචාරසම්පන්නො හොති: ඉදානි තං වචනන්තරෙන දස්සෙන්තො ආහ: **අහඤ්ච කම්මනා බ්‍රූමී**ති. **ඛයාතීත**න්ති ඌනභාවං

---

1. ම. අභිලාපමත්තකෙඤ්චෙතං.
2. සී. අක්කුට්ඨ.
3. ම. සී. නිට්ඨාගතා.
4. සී. කෙවලභාවං.
5. ඉං. වත්තසම්පන්නොති.

අතීතං, පරිපුණ්ණන්ති අත්ථො; **පෙච්චා**ති උපගන්ත්වා.[1] **නමස්සන්තී**ති නමො[2] කරොන්ති. **චක්ඛුං ලොකෙ සමුප්පන්න**න්ති අවිජ්ජන්ධකාරෙ ලොකෙ තං අන්ධකාරං විධමිත්වා ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකාදිඅත්ථසන්දස්සනෙන චක්ඛුං භූත්වා සමුප්පන්නං.

එවං අභිත්ථවිත්වා වාසෙට්ඨෙන යාචිතො භගවා ද්වෙපි ජනෙ සඞ්ගණ්හන්තො ආහ: තෙසං වොහං ව්‍යක්ඛිස්සන්ති ආදි. තත්ථ **ව්‍යක්ඛිස්ස**න්ති ව්‍යාකරිස්සාමි; **අනුපුබ්බ**න්ති තිට්ඨතු තාව බ්‍රාහ්මණචින්තා, කීටපටඞ්ගතිණරුක්ඛතො පභුති වො අනුපුබ්බං ව්‍යක්ඛිස්සන්ති එවමෙත්ථ අධිප්පායො වෙදිතබ්බො, එවං විත්ථාරකථාය විනෙතබ්බා හි තෙ මාණවකා; **ජාතිවිභඞ්ග**න්ති ජාතිවිත්ථාරං; **අඤ්ඤමඤ්ඤා හි ජාතියො**ති තෙසං තෙසං හි පාණානං ජාතියො අඤ්ඤා අඤ්ඤා, නානප්පකාරාති අත්ථො. තතො පාණානං ජාතිවිභඞ්ග කථෙතබ්බෙ "තිණරුක්ඛෙපි ජානාථා"ති අනුපාදින්නකානං තාව කථෙතුං ආරද්ධො. "තං කිමත්ථ"න්ති චෙ: උපාදින්නෙසු සුඛඤ්ඤාපනත්ථං. අනුපාදින්නෙසු හි ජාතිභෙදෙ ගහිතෙ උපාදින්නෙසු සො පාකටතරො හොති. තත්ථ **තිණා**ති නාම අන්තොඵෙග්ගූති බහිසාරානි, තස්මා තාලනාළිකෙරාදයොපි තිණසඞ්ගහං ගච්ඡන්ති, රුක්ඛා නාම බහිඵෙග්ගූ අන්තොසාරා, **තිණා**නි ච රුක්ඛා ච තිණරුක්ඛා, තෙ උපයොගබහුවචනෙන දස්සෙන්තො ආහ: **තිණරුක්ඛෙපි ජානාථා**ති.

න චාපි පටිජානරෙති "මයං තිණා, මයං රුක්ඛා"ති එවම්පි[3] න පටිජානන්ති; **ලිඞ්ගං ජාතිමය**න්ති අපටිජානන්තානම්පි ච තෙසං ජාතිමයමෙව සණ්ඨානං අත්තනො මූලභූතතිණාදිසදිසමෙව හොති, කිං කාරණං: **අඤ්ඤමඤ්ඤා හි ජාතියො**, යස්මා අඤ්ඤා තිණජාති අඤ්ඤා රුක්ඛජාති, තිණෙසුපි අඤ්ඤා තාලජාති අඤ්ඤා නාළිකෙරජාතීති එවං විත්ථාරෙතබ්බං. තෙන කිං දීපෙති? යං ජාතිවසෙන (නානා) හොති, තං අත්තනො පටිඤ්ඤං පරෙසං වා උපදෙසං විනාපි අඤ්ඤජාතිතො විසෙසෙන ගය්හති; යදි ච ජාතියා බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍ය, සොපි අත්තනො පටිඤ්ඤං පරෙසං වා උපදෙසං විනා ඛත්තියතො වෙස්සසුද්දතො වා විසෙසෙන ගය්හෙය්‍ය; න ච ගය්හති; තස්මා න ජාතියා බ්‍රාහ්මණොති, පරතො පන "යථා එතාසු ජාතීසූ"ති ඉමාය ගාථාය එතමත්ථං වචීභෙදෙනෙව ආවිකරිස්සති. එවං අනුපාදින්නෙසු ජාතිභෙදං දස්සෙත්වා උපාදින්නෙසු තං දස්සෙන්තො තතො කීටෙති එවමාදිමාහ. තත්ථ **කීටා**ති කිමයො[4] **පටඞ්ගා**ති පතඞ්ගා, **යාව කුන්ථකිපිල්ලිකෙ**ති කුන්ථකිපිල්ලිකං පරියන්තං කත්වාති අත්ථො. **ඛුද්දකෙ**ති කාළකකණ්ටකාදයො, **මහල්ලකෙ**ති සසබිළාරාදයො, සබ්බෙ හි තෙ අනෙකවණ්ණා. **පාදූදරෙ**ති උදරපාදෙ, උදරංයෙව යෙසං පාදාති වුත්තං හොති; **දීඝපිට්ඨිකෙ**ති සප්පානං හි සීසතො යාව නඞ්ගුට්ඨා පිට්ඨි හොති. තෙන තෙ දීඝපිට්ඨිකාති වුච්චන්ති; තෙපි අනෙකප්පකාරා ආසිවිසාදිභෙදෙන. **ඔදකෙ**ති උදකම්හි ජාතෙ,

1. සී. අපගන්ත්වා. 2. සී. නමොන්ති. 3. සී. I. & V. එකම්පි. 4. ම. කිමියො,

මච්ඡාපි අනෙකප්පකාරා රොහිතමච්ඡාදිභෙදෙන. **පක්ඛීති** සකුණෙ, තෙ හි පක්ඛානං අත්ථිතාය පක්ඛීති වුච්චන්ති, පත්තෙහි යන්තීති **පත්තයානා**, වෙහාසෙ ගච්ඡන්තීති **විහඞ්ගමා**, තෙපි අනෙකප්පකාරා කාකාදිභෙදෙන. එවං ථලජලාකාසගොචරානං පාණානං ජාතිභෙදං **දස්සෙත්වා**-ඉදානි යෙනාධිප්පායෙන තං දස්සෙසි තං ආවිකරොන්තො **යථා එතාසූති** ගාථමාහ.

තස්සත්ථො සඞ්ඛෙපතො පුබ්බෙ වුත්තාධිප්පායවණ්ණනාවසෙනෙව වෙදිතබ්බො, විත්ථාරතො පනෙත්ථ යං වත්තබ්බං තං සයමෙව දස්සෙන්තො න කෙසෙහීති ආදිමාහ, තත්‍රායං යොජනා: යං වුත්තං "නත්ථි මනුස්සෙසු ලිඞ්ගං ජාතිමයං පුථු"ති, තං එවං නත්ථීති වෙදිතබ්බං, සෙය්‍යථිදං: **න කෙසෙහි** න හි "බ්‍රාහ්මණානං ඊදිසා කෙසා හොන්ති ඛත්තියානං ඊදිසා"ති නියමො අත්ථි, යථා හත්ථිඅස්සමිගාදීනන්ති ඉමිනා නයෙන සබ්බං යොජෙතබ්බං; **ලිඞ්ගං ජාතිමයං නෙව යථා අඤ්ඤාසු ජාතිසූති** ඉදං පන වුත්තස්සෙව අත්ථස්ස නිගමනන්ති වෙදිතබ්බං, තස්ස යොජනා: තදෙව යස්මා ඉමෙහි කෙසාදීහි නත්ථි මනුස්සෙසු ලිඞ්ගං ජාතිමයං පුථු, තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං: බ්‍රාහ්මණාදිභෙදෙසු මනුස්සෙසු ලිඞ්ගං ජාතිමයං නෙව යථා අඤ්ඤාසු ජාතිසූති. ඉදානි- එවං ජාතිභෙදෙ අසන්තෙපි[1] "බ්‍රාහ්මණො, ඛත්තියො"ති ඉදං නානත්තං යථා ජාතං, තං **දස්සෙතුං පච්චත්තන්ති** ගාථමාහ. තස්සත්ථො: එතං තිරච්ඡානානං[2] විය යොනිසිද්ධමෙව කෙසාදිසණ්ඨානනානත්තං මනුස්සෙසු බ්‍රාහ්මණාදීනං අත්තනො අත්තනො සරීරෙසු න විජ්ජති, අවිජ්ජමානෙපි පන එතස්මිං යදෙතං "බ්‍රාහ්මණො, ඛත්තියො"ති නානත්තවිධානපරියායං වොකාරං, තං **වොකාරඤ්ච මනුස්සෙසු සමඤ්ඤාය පවුච්චති**, වොහාරමත්තෙන වුච්චතීති.

එත්තාවතා භගවා භාරද්වාජස්ස වාදං නිග්ගහෙත්වා ඉදානි යදි ජාතියා බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍ය, ආජීවසීලාචාරවිපන්නොපි බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍ය, යස්මා පන පොරාණබ්‍රාහ්මණා තස්ස බ්‍රාහ්මණභාවං න ඉච්ඡන්ති, ලොකෙ ච අඤ්ඤෙපි පණ්ඩිතමනුස්සා, තස්මා වාසෙට්ඨස්ස වාදපග්ගහණත්ථං තං දස්සෙන්තො-යො හි කොචි මනුස්සෙසූති ආදිකා අට්ඨ ගාථායො ආහ, තත්ථ **ගොරක්ඛන්ති** ඛෙත්තරක්ඛං, කසිකම්මන්ති වුත්තං හොති, පථවී හි ගොති වුච්චති, තප්පභෙදෙ ච ඛෙත්තං. **පුථුසිප්පෙනාති** තන්තවායකම්මාදිනානාසිප්පෙන. **වොහා**රනාති වණිජ්ජං. **පරපෙස්සෙනාති** පරෙසං වෙය්‍යාවච්චෙන, **ඉස්සත්ථන්ති** ආවුධජීවිකං, උසුඤ්ච සත්තිඤ්චාති වුත්තං හොති, **පොරොහිච්චෙනාති** පුරොහිතකම්මෙන.

එවං බ්‍රාහ්මණසමයෙන ච ලොකවොහාරෙන ච ආජීවසීලාචාරවිපන්නස්ස අබ්‍රාහ්මණභාවං සාධෙත්වා එවං සන්තෙ න ජාතියා බ්‍රාහ්මණො-ගුණෙහි පන බ්‍රාහ්මණො හොති, තස්මා යත්ථ තත්ථ කුලෙ

1. ම. ජාතිභෙදෙසු සන්තෙසු. 2. ම. එවං තිරච්ඡානගතානං.

ජාතො යො ගුණවා, සො බ්‍රාහ්මණො, අයමෙත්ථ අධිප්පායොති එවමෙතං අධිප්පායං අත්ථතො ආපාදෙත්වා පුන තදෙව අධිප්පායං වචීභෙදෙන පකාසෙන්තො ආහ: **නචාහං බ්‍රාහ්මණං බ්‍රූමීති.** තස්සත්ථො: **අහං** පන ය්වායං චතූසු **යොනීසු** යත්ථ කත්ථචි ජාතො, තත්‍රාපි ච විසෙසෙන යො බ්‍රාහ්මණසමඤ්ඤිතාය මාතරි සම්භූතො, තං **යොනිජං මත්තිසම්භවං,** යා චායං "උභතො සුජාතො"ති ආදිනා නයෙන බ්‍රාහ්මණෙහි බ්‍රාහ්මණස්ස පරිසුද්ධුප්පත්තිමග්ගසඞ්ඛාතා යොනි කථීයති, "සංසුද්ධගහණිකො"ති ඉමිනා ච මාතිසම්පත්ති, තතොපි ජාතසම්භූතත්තා යොනිජො මත්තිසම්භවොති ච වුච්චති, තම්පි යොනිජං මත්තිසම්භවං ඉමිනාව යොනිජමත්තිසම්භවමත්තෙන බ්‍රාහ්මණං න බ්‍රූමි. කස්මා? යස්මා "භො භො"ති වචනමත්තෙන අඤ්ඤෙහි සකිඤ්චනෙහි[1] විසිට්ඨත්තා **භොවාදි නාම සො හොති සචෙ හොති සකිඤ්චනො,**- යො පනායං යත්ථ කත්ථචි කුලෙ ජාතොපි රාගාදිකිඤ්චනාභාවෙන අකිඤ්චනො සබ්බගහණපටිනිස්සග්ගෙන ච අනාදානො, **අකිඤ්චනං අනාදානං තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණං,** කස්මා? යස්මා බාහිතපාපොති.

කිඤ්ච භිය්‍යො: සබ්බසංයොජනං ඡෙත්වාති ආදිකා **සත්තවීසති** ගාථා. තත්ථ **සබ්බසංයොජනන්ති** දසවිධං සංයොජනං; **න පරිතස්සතීති** තණ්හාය න භායති; **තමහන්ති** තං අහං රාගාදීනං සඞ්ගානං අතිගතත්තා **සඞ්ගාතිගං,** චතුන්නම්පි යොගානං අභාවෙන **විසංයුත්තං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **නද්ධින්ති**[2] නය්හනභාවෙන පවත්තං කොධං, **වරත්තන්ති** බන්ධනභාවෙන පවත්තං තණ්හං, **සන්දානං සහනුක්කමන්ති** අනුසයානුක්කමසහිතං ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිසන්දානං; ඉදං සබ්බම්පි ඡින්දිත්වා ඨිතං අවිජ්ජාපලිඝස්ස උක්ඛිත්තත්තා **උක්ඛිත්තපලිඝං** චතුන්නං සච්චානං බුද්ධත්තා **බුද්ධං අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො.

අදුට්ඨොති එතං දසහි අක්කොසවත්ථූහි **අක්කොසඤ්ච** පාණිආදීහි පොථනඤ්ච අන්දුබන්ධනාදීහි **බන්ධනඤ්ච යො** අකුද්ධමානසො හුත්වා **අධිවාසෙති,** ඛන්තිබලෙන සමන්නාගතත්තා **ඛන්තිබලං,** පුනප්පුන උප්පත්තියා අනීකභූතෙන තෙනෙව ඛන්තිබලානීකෙන සමන්නාගතත්තා **බලානීකං** තං එවරූපං අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො. **වතවන්තන්ති** ධුතවතෙන සමන්නාගතං, චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන සීලවන්තං, තණ්හාඋස්සදාභාවෙන අනුස්සදං, ඡළින්ද්‍රියදමනෙන දන්තං කොටියං ඨිතෙන අත්තභාවෙන අන්තිමසාරීරං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො. **යො න ලිප්පතීති** එවමෙවං යො අබ්භන්තරෙ දුවිධෙපි කාමෙ න ලිප්පති තස්මිං කාමෙ න සණ්ඨාති, **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **දුක්ඛස්සාති** ඛන්ධදුක්ඛස්ස; **පන්නභාරන්ති** ඔහිතක්ඛන්ධභාරං; චතූහි යොගෙහි සබ්බකිලෙසෙහි වා **විසංයුත්තං තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **ගම්භීරපඤ්ඤන්ති** ගම්භීරෙසු ඛන්ධාදීසු පවත්තාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතං; ධම්මොජපඤ්ඤාය **මෙධාවිං,** "අයං

1. සකිඤ්චනෙහි-බහුසු.
2. නන්ධින්ති-බහුසු.

දුග්ගතියා, අයං සුගතියා, අයං නිබ්බානස්ස මග්ගො, අයං අමග්ගො"ති එවං මග්ගෙ අමග්ගෙ ච ඡෙකතාය **මග්ගාමග්ගස්ස කොවිදං**, අරහත්තසඞ්ඛාතං **උත්තමත්ථං අනුප්පත්තං** තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො. **අසංසට්ඨ**න්ති දස්සනසවණසමුල්ලාපපරිභොගකායසංසග්ගානං අභාවෙන අසංසට්ඨං: **උභය**න්ති ගිහීහි ච **අනාගාරෙහි** චාති උභයෙහිපි අසංසට්ඨං; **අනොකසාරි**න්ති අනාලයචාරිං; **තං** එවරූපං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **නිධායා**ති නික්ඛිපිත්වා ඔරොපෙත්වා; **තසෙසු ථාවරෙසු චා**ති තණ්හාතාසෙන තසෙසු තණ්හාභාවෙන ථිරත්තාය ථාවරෙසු; **යො න හන්තී**ති යො එවං සබ්බසත්තෙසු විගතපටිඝත්තාය නික්ඛිත්තදණ්ඩො නෙව කඤ්චි සයං හනති, න අඤ්ඤෙ **ඝාතෙති**, **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **අවිරුද්ධ**න්ති ආඝාතවසෙන විරුද්ධෙසුපි ලොකියමහාජනෙසු ආඝාතාභාවෙන අවිරුද්ධං. හත්ථගතෙ දණ්ඩෙ වා සත්ථෙ වා අවිජ්ජමානෙපි පරෙසං පහාරදානතො අවිරතත්තා **අත්තදණ්ඩෙසු** ජනෙසු **නිබ්බුතං** නික්ඛිත්තදණ්ඩං, පඤ්චන්නං ඛන්ධානං "අහං මම"න්ති ගහිතත්තා **සාදානෙසු** තස්ස ගහණස්ස අභාවෙන **අනාදානං තං** එවරූපං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **ආරග්ගා**ති යස්සෙතෙ **රාගාදයො** අයඤ්ච පරගුණමක්ඛණලක්ඛණො **මක්ඛො** ආරග්ගා **සාසපො විය** පතිතො, යථා සාසපො ආරග්ගෙ න සන්තිට්ඨති, එවං චිත්තෙ න තිට්ඨන්ති,[1] **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො.

අකක්කසන්ති අඵරුසං, **විඤ්ඤාපනි**න්ති අත්ථවිඤ්ඤාපනිං, **සච්ච**න්ති භූතං; **නාභිසජෙ**ති **යාය** ගිරාය අඤ්ඤං කුජ්ඣාපනවසෙන න ලග්ගාපෙය්‍ය, ඛීණාසවො නාම එවරූපමෙව ගිරං භාසෙය්‍ය, තස්මා **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. සාටකාභරණාදීසු **දීඝං වා රස්සං වා**, මණිමුත්තාදීසු **අණුං වා ථූලං වා**, මහග්ඝඅප්පග්ඝවසෙන **සුභං වා අසුභං වා යො** පුග්ගලො ඉමස්මිං **ලොකෙ** පරපරිග්ගහිතං නාදියති, **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **නිරාසය**න්ති නිත්තණ්හං, **විසංයුත්ත**න්ති සබ්බකිලෙසෙහි වියුත්තං[2] **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **ආලයා**ති තණ්හා; **අඤ්ඤාය අකථංකථී**ති අට්ඨ වත්ථූනි යථාභූතං ජානිත්වා අට්ඨවත්ථුකාය විචිකිච්ඡාය නිබ්බිචිකිච්ඡො; **අමතොගධං අනුප්පත්ත**න්ති අමතං නිබ්බානං ඔගහෙත්වා අනුප්පත්තං; **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **උභො**ති ද්වෙපි **පුඤ්ඤානි පාපානි** ච[3] ඡඩ්ඩෙත්වාති අත්ථො; **සඞ්ග**න්ති රාගාදිභෙදං සඞ්ගං; **උපච්චගා**ති අතික්කන්තො; **තමහං** වට්ටමූලසොකෙන **අසොකං**, අබ්භන්තරෙ රාගරජාදීනං අභාවෙන **විරජං**, නිරුපක්කිලෙසත්තාය **සුද්ධං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **විමල**න්ති අබ්භාදිමලවිරහිතං,[4] **සුද්ධ**න්ති නිරුපක්කිලෙසං, **විප්පසන්න**න්ති පසන්නචිත්තං, **අනාවිල**න්ති කිලෙසාවිලත්තවිරහිතං; **නන්දීභවපරික්ඛීණ**න්ති[5] තීසු

1. සී. තිට්ඨති.
2. විසංයුත්තං-විසුං යුත්තං-විප්පයුත්තං-ඉති ච.
3. ; නත්ථි කත්ථචි.
4. ම. රහිතං.
5. ම. නන්දිරාගපරික්ඛීණන්ති,

භවෙසු සුපරික්ඛීණතණ්හං; **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. යො භික්ඛු **ඉමං රාගපලිපථ**ඤ්චෙව කිලෙස **දුග්ගඤ්ච සංසාර**වට්ටඤ්ච චතුන්නං **සච්චා**නං අප්පටිවිජ්ඣනක **මොහඤ්ච** අතීතො, චත්තාරො ඔඝෙ **තිණ්ණො** හුත්වා **පාරං** අනුප්පත්තො; දුවිධෙන ඣානෙන **ඣායී**, තණ්හාය අභාවෙන **අනෙජො**, කථංකථාය අභාවෙන **අකථංකථී**, උපාදානානං අභාවෙන අනුපාදියිත්වා කිලෙසනිබ්බානෙන **නිබ්බුතො, තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. යො පුග්ගලො **ඉධ** ලොකෙ උභොපි **කාමෙ** හිත්වා **අනාගාරො** හුත්වා පරිබ්බජති, **තං පරික්ඛීණකාම**ඤ්චෙව පරික්ඛීණ**භවඤ්ච** අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො. යො **ඉධ** ලොකෙ **ඡද්වාරිකං තණ්හං** ජහිත්වා ඝරාවාසෙන අනත්ථිකො **අනාගාරො** හුත්වා පරිබ්බජති, **තණ්හාය** චෙව **භවස්ස** ච පරික්ඛීණත්තා තණ්හාභවපරික්ඛීණං **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො.

මානුසකං යොගන්ති මානුසකං ආයුඤ්චෙව පඤ්ච කාමගුණෙ ච,[1] දිබ්බයොගෙපි එසෙව නයො; **උපච්චගා**ති යො මානුසකං යොගං **හිත්වා** දිබ්බං අතික්කන්තො, **තං සබ්බෙහි** චතූහි **යොගෙහි විසංයුත්තං අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **රති**න්ති පඤ්චකාමගුණරතිං, **අරති**න්ති අරඤ්ඤවාසෙ උක්කණ්ඨිතත්තං; **සීතිභූත**න්ති නිබ්බුතං, **නිරූපධි**න්ති නිරූපක්කිලෙසං; **වීර**න්ති **තං** එවරූපං **සබ්බං ඛන්ධලොකං අභිභවිත්වා** ඨිතං විරියවන්තං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. ***යො වෙදී**ති යො **සත්තානං** සබ්බාකාරෙන **චුතිඤ්ච පටිසන්ධිඤ්ච** පාකටං කත්වා ජානාති, **තමහං** අලග්ගතාය **අසත්තං**, පටිපත්තියා[2] සුට්ඨු ගතත්තා **සුගතං**, චතුන්නං සච්චානං බුද්ධතාය **බුද්ධං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො.

යස්සාති යස්සෙතෙ **දෙවාදයො** ගතිං න ජානන්ති, **තමහං** ආසවානං ඛීණතාය ඛීණාසවං, කිලෙසෙහි ආරකත්තා **අරහන්තං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **පුරෙ**ති අතීතක්ඛන්ධෙසු, **පච්ඡා**ති අනාගතෙසු, **මජ්ඣෙ**ති පච්චුප්පන්නෙසු; **කිඤ්චන**න්ති යස්සෙතෙසු ඨානෙසු තණ්හාගාහසඞ්ඛාතං කිඤ්චනං **නත්ථි**, තමහං රාගකිඤ්චනාදීහි **අකිඤ්චනං**, කස්සචි ගහණස්ස අභාවෙන **අනාදානං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. අච්ඡම්භිතත්තෙන උසභසදිසතාය **උසභං**, උත්තමට්ඨෙන **පවරං**, විරියසම්පත්තියා **වීරං**, මහන්තානං සීලක්ඛන්ධාදීනං එසිතත්තා මහෙසිං; **තිණ්ණං** මාරානං විජිතත්තා විජිතාවිනං, නින්හාත කිලෙසතාය **න්හාතකං**, චතුසච්චබුද්ධතාය **බුද්ධං තං** එවරූපං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො, *යො **පුබ්බෙනිවාසං** පාකටං කත්වා ජානාති ඡබ්බීසතිදෙවලොකභෙදං **සග්ගං** චතුබ්බිධං **අපායඤ්ච** දිබ්බචක්ඛුනා **පස්සති, අථො ජාතික්ඛය**සඞ්ඛාතං අරහත්තං පත්තො, **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො.

---

1. ම. පඤ්චවිධකාමගුණෙ. 2. ම. පටිපත්ති.

* 'යො'වෙති(=යො+අවෙති)ඉති යුත්තං විය භාසති, ජානාතීති වුත්තත්තා.

එවං භගවා ගුණතො බ්‍රාහ්මණං වත්වා, "යෙ ජාතිතො[1] බ්‍රාහ්මණොති අභිනිවෙසං කරොන්ති, තෙ ඉදමජානන්තා, සා ච තෙසං දිට්ඨි දුද්දිට්ඨී"ති දස්සෙන්තො සමඤ්ඤා හෙසාති ගාථාද්වයමාහ. තස්සත්ථො: යදිදං "බ්‍රාහ්මණො, ඛත්තියො, භාරද්වාජො, වාසෙට්ඨො"ති **නාම ගොත්තං පකප්පිතං, සමඤ්ඤා හෙසා ලොකස්මිං** පඤ්ඤත්ති වොහාරමත්තන්ති වෙදිතබ්බං, කස්මා? යස්මා **සම්මුච්චා සමුදාගතං.** සමඤ්ඤාය ආගතං, තං හි **තත්ථ තත්ථ** ජාතකාලෙවස්ස[2] ඤාති සාලොහිතෙහි **පකප්පිතං** කතං, නො චෙ තං එවං පකප්පෙය්‍යුං, න කොචි කඤ්චි දිස්වා "අයං බ්‍රාහ්මණො"ති වා "භාරද්වාජො"ති වා ජානෙය්‍ය, එවං පකප්පිතඤ්චෙතං **දීඝරත්තං අනුසයිතං දිට්ඨිගතං අජානතං** පකප්පිතං නාමගොත්තං "නාමගොත්තමත්තමෙතං සංවොහාරත්ථං පකප්පිත"න්ති අජානන්තානං සත්තානං හදයෙ දීඝරත්තං දිට්ඨිගතං අනුසයිතං, තස්ස අනුසයිතත්තා තං නාමගොත්තං **අජානන්තා තෙ පබ්‍රුවන්ති:** "ජාතියා හොති බ්‍රාහ්මණො"ති, අජානන්තා[3] යෙව එවං වදන්තීති වුත්තං හොති.

එවං "යෙ ජාතිතො බ්‍රාහ්මණොති අභිනිවෙසං කරොන්ති, තෙ ඉදං වොහාරමත්තමෙව අජානන්තා, සා ච තෙසං දිට්ඨි දුද්දිට්ඨී"ති දස්සෙත්වා ඉදානි නිප්පරියායමෙව ජාතිවාදං පටික්ඛිපන්තො කම්මවාදඤ්ච නිරොපෙන්තො **න ජච්චාති** ආදිමාහ. තත්ථ **කම්මනා බ්‍රාහ්මණො හොති කම්මනා හොති අබ්‍රාහ්මණොති** ඉමිස්සා උපඩ්ඪගාථාය අත්ථවිත්ථාරණත්ථං කස්සකො කම්මනාති ආදි වුත්තං, තත්ථ **කම්මනාති** පච්චුප්පන්නෙන කසිකම්මාදිනිබ්බත්තකචෙතනා කම්මනා. **පටිච්චසමුප්පාදදසාති** "ඉමිනා පච්චයෙන එවං හොතී"ති එවං පටිච්චසමුප්පාදදස්සාවිනො, **කම්මවිපාකකොවිදාති** "සම්මානාවමානාරහෙ කුලෙ කම්මවසෙන උප්පත්ති හොති. අඤ්ඤාපි හීනපණීතතා හීනපණීතෙ කම්මෙ විපච්චමානෙ හොතී"ති එවං කම්මවිපාකෙ කුසලා; **කම්මනා වත්තතීති** ගාථාය පන **ලොකොති** වා **පජාති** වා **සත්තාති** වා එකොයෙව අත්ථො, වචනමත්තෙන[4] භෙදො. පුරිමපදෙන චෙත්ථ "අත්ථි බ්‍රහ්මා මහා බ්‍රහ්මා සෙට්ඨො සඤ්ජිතා වසී පිතා භූතභව්‍යාන"න්ති ඉමිස්සා දිට්ඨියා නිසෙධො වෙදිතබ්බො. කම්මනා හි වත්තති තාසු තාසු ගතීසු උප්පජ්ජති ලොකො, තස්ස කො සඤ්ජිතාති; දුතියෙන එවං කම්මනා උප්පන්නොපි ච පවත්තියම්පි අතීතපච්චුප්පන්නභෙදෙන කම්මනා එව වත්තති සුඛදුක්ඛානි පච්චනුභොන්තො. හීනපණීතාදිභාවං ආපජ්ජන්තො පවත්තතීති දස්සෙති, තතියෙන තමෙවත්ථං නිගමෙති: එවං සබ්බථාපි **කම්මනිබන්ධනා සත්තා** කම්මෙනෙව බද්ධා හුත්වා පවත්තන්ති න අඤ්ඤථාති; චතුත්ථෙන තමත්ථං උපමාය විභාවෙති: **රථස්සාණීව යායතොති,** යථා රථස්ස යායතො ආණි නිබන්ධනං හොති න තාය අනිබද්ධො යාති, එවං ලොකස්ස උප්පජ්ජතො

1. ම. යොනිතො.
2. ම. ජාතකාලෙයෙවස්ස.
3. ම. අජානන්තා.
4. ප-වං. වචනමත්තෙන.

පවත්තතො ච කම්මං නිබද්ධනං, න තෙන අනිබද්ධො උප්පජ්ජති නප්පවත්තතීති. ඉදානි-යස්මා එවං කම්මනිබද්ධො ලොකො, තස්මා සෙට්ඨෙන කම්මනා සෙට්ඨභාවං දස්සෙන්තො තපෙනාති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **තපෙනාති** ඉන්ද්‍රියසංවරෙන, **බ්‍රහ්මචරියෙනාති** සික්ඛානිස්සිතෙන වුත්තාවසෙසසෙට්ඨචරියෙන, **සංයමෙනාති** සීලෙන, **දමෙනාති** පඤ්ඤාය; එතෙන සෙට්ඨෙන සෙට්ඨෙට්ඨෙන බ්‍රහ්මභූතෙන කම්මනා **බ්‍රාහ්මණො හොති**, කස්මා? යස්මා **එතං බ්‍රාහ්මණං උත්තමං**, යස්මා එතං කම්මං උත්තමො බ්‍රහ්මභාවොති වුත්තං හොති; **බ්‍රහ්මාන**න්තිපි පාඨො. තස්සත්ථො: බ්‍රහ්මං ආනෙතීති බ්‍රහ්මානං, බ්‍රහ්මභාවං ආනෙති ආවහති දෙතීති වුත්තං හොති. දුතියගාථාය **සන්තොති** සන්තකිලෙසො **බ්‍රහ්මා සක්කොති** බ්‍රහ්මා ච සක්කො ච යො එවරූපො සො න කෙවලං බ්‍රාහ්මණො අපි ච ඛො බ්‍රහ්මා ච සක්කො ච සො **විජානතං** පණ්ඩිතානං. **එවං වාසෙට්ඨ ජානාහීති** වුත්තං හොති, සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

වාසෙට්ඨසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 10.

එවමෙම සුතන්ති කොකාලිකසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස උප්පත්ති අත්ථවණ්ණනායමෙව ආවිභවිස්සති, අත්ථවණ්ණනාය චස්ස **එවමෙම සුත**න්ති ආදි වුත්තනයමෙව, "අථ ඛො කොකාලිකො"ති එත්ථ පන "කො අයං කොකාලිකො? කස්මා ච උපසඞ්කමී"ති? වුච්චතෙ:

අයං කිර කොකාලිරට්ඨෙ කොකාලීනගරෙ කොකාලිසෙට්ඨිස්ස පුත්තො, පබ්බජිත්වා පිතරා කාරපිතවිහාරෙයෙව පටිවසති චූළකොකාලිකොති නාමෙන, න දෙවදත්තසිස්සො,[1] සො හි බ්‍රාහ්මණපුත්තො මහාකොකාලිකොති පඤ්ඤායි, භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ජනපදචාරිකං චරමානා උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය විවෙකවාසං වසිතුකාමා තෙ භික්ඛූ උය්‍යොජෙත්වා අත්තනො පත්තචීවරමාදාය තස්මිං ජනපදෙ තං නගරං පත්වා විහාරං අගමංසු, තත්ථ තෙන කොකාලිකෙන සද්ධිං සමොදිත්වා තං ආහංසු: "ආවුසො මයං ඉධ තෙමාසං වසිස්සාම, මා කස්සචි ආරොචෙය්‍යාසී"ති. සො "සාධූ"ති පටිසුණිත්වා තෙමාසෙ අතීතෙ ඉතරදිවසං පගෙව නගරං පවිසිත්වා ආරොචෙසි: "තුම්හෙ අග්ගසාවකෙ ඉධාගන්ත්වා වසමානෙ න ජානිත්ථ, න තෙ කොචි පච්චයෙනාපි නිමන්තෙසි." නගරවාසිනො "කස්මා නො භන්තෙ නාරොචයිත්ථ"-"කිං ආරොචිතෙන, කිං නාද්දසථ ද්වෙ භික්ඛූ වසන්තෙ"-"නනු එතෙ අග්ගසාවකා"ති. තෙ ඛිප්පං සන්නිපතිත්වා සප්පිගුළවත්ථාදීනි ආනෙත්වා කොකාලිකස්ස පුරතො නික්ඛිපිංසු.

සො චින්තෙසි: පරමප්පිච්ඡා අග්ගසාවකා. පයුත්තවාචාය උප්පන්නො ලාභොති ඤත්වා න සාදියිස්සන්ති, අසාදියන්තා අද්ධා ආවාසිකස්ස දෙථාති භණිස්සන්ති; හන්දාහං ඉමං ලාභං ගාහාපෙත්වා ගච්ඡාමී"ති,

---

1. ම. දෙවදත්තස්ස සිස්සො.

සො තථා අකාසි, ථෙරා දිස්වාව පයුත්තවාචාය[1] උප්පන්නභාවං ඤත්වා "ඉමෙ පච්චයා නෙව අම්හාකං න කොකාලිකස්ස වට්ටන්තී"ති චින්තෙත්වා "ආවාසිකස්ස දෙථා"ති අවත්වා පටික්ඛිපිත්වා පක්කමිංසු. තෙන කොකාලිකො "කථං හි නාම අත්තනා අගණ්හන්තා මය්හම්පි න දාපෙසු"න්ති දෙමනස්සං උප්පාදෙසි, තෙ භගවතො සන්තිකං අගමිංසු; භගවා ච පවාරෙත්වා සචෙ අත්තනා ජනපදචාරිකං න ගච්ඡති, අග්ගසාවකෙ පෙසෙති "චරථ භික්ඛවෙ චාරිකං බහුජනහිතායා"ති ආදීනි වත්වා; ඉදං ආචිණ්ණං තථාගතානං, තෙන ඛො පන සමයෙන අත්තනා අගන්තුකාමො හොති, අථ ඛො පුනදෙව උය්‍යොජෙසි: "ගච්ඡථ භික්ඛවෙ-චරථ චාරික"න්ති. තෙ පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං චාරිකං චරමානා අනුපුබ්බෙන තස්මිං රට්ඨෙ තමෙව නගරං අගමිංසු. නාගරා ථෙරෙ සඤ්ජානිත්වා සහ පරික්ඛාරෙහි දානං සජ්ජෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා දානමදංසු, ථෙරානඤ්ච පරික්ඛාරෙ උප නාමෙසුං; ථෙරා ගහෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදංසු. තං දිස්වා කොකා ලිකො චින්තෙසි: "ඉමෙ පුබ්බෙ අප්පිච්ඡා අහෙසුං, ඉදානි ලොභාභි භූතා පාපිච්ඡා ජාතා; පුබ්බෙපි අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨපවිවිත්තසදිසා මඤ්ඤෙ, ඉමෙ පාපිච්ඡා අසන්තගුණදීපකා පාපභික්ඛූ"ති සො ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා "ආවුසො තුම්හෙ පුබ්බෙ අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පවිවිත්තා විය අහුවත්ථ, ඉදානි පනත්ථ පාපභික්ඛූ ජාතා"ති වත්වා පත්තචීවර මාදාය තදහෙව තරමානරූපො නික්ඛමිත්වා "ගන්ත්වා භගවතො එත මත්ථං ආරොචෙස්සාමී"ති සාවත්ථාභිමුඛො ගන්ත්වා අනුපුබ්බෙන භග වන්තං උපසඞ්කමි, අයමෙත්ථ කොකාලිකො ඉමිනා කාරණෙන උප සඞ්කමි. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො කොකාලිකො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමී**ති ආදි.

භගවා තං තුරිතතුරිතං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ච ආවජ්ජෙත්වා අඤ්ඤාසි: "අග්ගසාවකෙ අක්කොසිතුකාමො ආගතො"ති, "සක්කා නු ඛො පටි සෙධෙතු"න්ති ච ආවජ්ජෙන්තො "න සක්කා, ථෙරෙසු අපරජ්ඣිත්වා ආගතො එකංසෙන පදුමනිරයෙ උප්පජ්ජිස්සතී"ති අද්දස; එවං දිස්වාපි පන "සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙපි නාම ගරහන්තං සුත්වා න නිසෙ ධෙතී"ති පරවාදමොචනත්ථං අරියූපවාදස්ස මහාසාවජ්ජභාවදස්ස නත්ථඤ්ච මා හෙවන්ති ආදිනා නයෙන තික්ඛත්තුං පටිසෙධෙසි. තත්ථ **මා හෙව**න්ති මා එවමාහ, මා එවං භණීති අත්ථො; **පෙසලා**ති පියසීලා; **සද්ධායිකා**ති සද්ධාගමකරා, පසාදාවහාති වුත්තං හොති; **පච්ච යිකා**ති පච්චයකරා, "එවමෙත"න්ති සන්නිට්ඨානාවහාති වුත්තං හොති; **අචිරපක්කන්තස්සා**ති පක්කන්තස්ස සතො න චිරෙනෙව; **සබ්බො කායො ඵුටො අහොසී**ති කෙසග්ගමත්තම්පි ඔකාසං අවජ්ජෙත්වා සකල සරීරං අට්ඨීනි භින්දිත්වා උග්ගතාහි **පිළකාහි** අජ්ඣොත්ථටං අහොසි.

තත්‍ර-යස්මා බුද්ධානුභාවෙන තථාරූපං[2] කම්මං බුද්ධානං සම්මුඛී භාවෙ විපාකං න දෙති දස්සනූපචාරෙ පන විජහිතමත්තෙ දෙති, තස්මා තස්ස අචිරපක්කන්තස්ස පිළකා උට්ඨහිංසු, තෙනෙව වුත්තං:

1. ම. සම්පයුත්තවාචාය. 2. සී. තථානුරූපං.

අචිරපක්කන්තස්ස කොකාලිකස්සාති. අථ "කස්මා තත්ථෙව න අවචා සී"ති චෙ: කම්මානුභාවෙන, ඔකාසකතං හි කම්මං අවස්සං විපච්චති, තං තස්ස තත්ථ ඨාතුං න දෙති. සො කම්මානුභාවෙන චොදියමානො **උට්ඨායාසනා පක්කාමි, කලායමත්තියොති** චණකමත්තියො, **බෙලුව සලාටුකමත්තියොති** තරුණබෙලුවමත්තියො; **පභිජ්ජිංසූති** භිජ්ජිංසු තාසු භින්නාසු සකලසරීරං පනසපක්කං විය අහොසි. සො පක්කෙන ගත්තෙන අනයව්‍යසනං පත්වා දුක්ඛාභිභූතො ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ සයි. අථ ධම්මසවණත්ථං ආගතාගතා මනුස්සා තං දිස්වා "ධිකොකා කාලිය ධිකොකාකාලිය, අයුත්තමකාසි, අත්තනො එවාසි මුඛං නිස්සාය අනයව්‍යසනං පත්තො"ති ආහංසු. තෙසං සුත්වා ආරක්ඛදෙවතා ධික්කාරං අකංසු, ආරක්ඛදෙවතානං ආකාසට්ඨදෙවතා, ඉමිනා උපායෙන යාව අකනිට්ඨභවනා එකධික්කාරො උදපාදි.

තදා තුදු නාම[1] භික්ඛු කොකාලිකස්ස උපජ්ඣායො අනාගාමිඵලං පත්වා සුද්ධාවාසෙසු නිබ්බත්තො හොති, සොපි සමාපත්තියා වුට්ඨිතො තං ධික්කාරං සුත්වා ආගම්ම කොකාලියං ඔවදි: සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු චිත්තප්පසාදනත්ථං, සො තස්සාපි වචනං අගහෙත්වා අඤ්ඤදත්‍ථු තමෙව අපරාධෙත්වා කාලං කත්වා පදුමනිරයෙ උප්පජ්ජි,[2] තෙනාහ: **අථ ඛො කොකාලිකො භික්ඛු තෙනෙවාබාධෙන-පෙ-ආඝාතෙත්වාති.**

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පතීති "කො අයං බ්‍රහ්මා? කස්මා ච පන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොචා"ති: අයං කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ සහකො නාම භික්ඛු අනාගාමී හුත්වා සුද්ධාවාසෙසු උපපන්නො, තත්ථ නං සහම්පතිබ්‍රහ්මාති සඤ්ජානන්ති. සො පන "අහං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පදුමනිරයං කිත්තෙස්සාමි, තතො භගවා භික්ඛූනං ආරොචෙස්සති, අථානුසන්ධිකුසලා භික්ඛූ තත්ථායුප්පමාණං පුච්ඡිස්සන්ති, භගවා ආචික්ඛන්තො අරියූපවාදෙ ආදීනවං පකාසෙස්සතී"ති ඉමිනා කාරණෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච; භගවා තථෙව අකාසි, අඤ්ඤතරොපි භික්ඛු පුච්ඡි, තෙන ච පුට්ඨො සෙය්‍යථාපි භික්ඛූති ආදිමාහ.

තත්ථ **වීසතිඛාරිකොති** මාගධකෙන පත්ථෙන චත්තාරො පත්ථා කොසලරට්ඨෙ එකපත්ථො හොති, තෙන පත්ථෙන චත්තාරො පත්ථා ආළ්හකං, චත්තාරි ආළ්හකානි දොණං, චතුදොණං මානිකා,[3] චතුමානිකා ඛාරි නාම ඛාරියා වීසතිඛාරිකො. **තිලවාහොති** තිලසකටං; **අබ්බුදො නිරයොති** අබ්බුදො නාම කොචි පච්චෙකනිරයො නත්ථි, අවීචිම්හියෙව අබ්බුදගණනාය පච්චනොකාසො පන අබ්බුදො නිරයොති වුත්තො, එස නයො **නිරබ්බුදාදීසු.** තත්ථ වස්සගණනාපි එවං වෙදිතබ්බා: යථෙව හි සතං සතසහස්සානි කොටි හොති, එවං සතං සතසහස්ස කොටියො පකොටි නාම හොති, සතං සතසහස්සපකොටියො

1. ම. චතුදිපනාම. 2. ඉං. නිරයං උපපජ්ජී. 3. ම. චතු ; ණමානං.

කොටිපපකොටි නාම, සතං සතසහසසකොටිපපකොටියො නහුතං, සතං සතසහසසනහුතානි නින්නහුතං, සතං සතසහසසනින්නහුතානි එකං අබබුදනති, තතො වීසතිගුණං නිරබබුදං, එස නයො සබබත්ථ; කෙචි පන "තත්ථ තත්ථ පරිදෙවනානතෙතනපි කමමකරණනානතෙතන ච ඉමානි නාමානි ලද්ධානී"තිපි වදනති, අපරෙ: "සීතතරතාව එතෙ"ති.

අථාපරනති තදත්ථවිසෙසත්ථදීපකං ගාථාබනධනං සඞ්ඛාය වුතතං, පාඨවසෙන වුතතවීසතිගාථාසු හි එත්ථ "සතං සහසසානී"ති අයමෙකා එව ගාථා වුතතත්ථදීපිකා, සෙසා විසෙසත්ථදීපිකා එව; අවසානෙ ගාථාවයමෙව පන මහාට්ඨකථායං විනිවජ්ජිතපාඨෙ නත්ථි, තෙනාවොචුමහ: "වීසතිගාථාසූ"ති. තත්ථ **කුඨාරී**ති අත්තච්ඡෙදකට්ඨෙන කුඨාරිසදිසා ඵරුසවාචා; **ඡින්දතී**ති කුසලමූලසඞ්ඛාතං අත්තනො මූලංයෙව නිකනතති. **නින්දිය**නති නිනදනීයං; **තං වාපි නින්දති යො පසංසියො**ති යො උත්තමත්ථෙන පසංසාරහො පුගගලො, තං වා සො පාපිච්ඡතාදීනි ආරොපෙත්වා ගරහති; **විචිනාතී**ති උපචිනාති, **කලි**නති අපරාධං; **අයං කලී**ති අයං අපරාධො; **අක්ඛෙසූ**ති ජූතකීළනඅක්ඛෙසු; **සබබසසාපි සහාපි අත්තනා**ති සබ්බෙන අත්තනො ධනෙනපි අත්තනාපි සද්ධිං; **සුගතෙසූ**ති සුට්ඨුගතත්තා සුන්දරඤ්ච ඨානං ගතත්තා සුගතනාමකෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙසු; **මනං පදූසයෙ** ඉති යො මනං පදූසෙය්‍ය, තස්සායං මනොපදොසො එව **මහන්තතරො කලී**ති වුතතං හොති, කසමා? යසමා සතං සහසසානං–පෙ–පාපකං යසමා වසස ගණනාය එත්තකො සො කාලො, යං කාලං **අරියගරහී වාචං මනඤ්ච පණිධාය පාපකං නිරයං උපෙති**-තත්ථ පච්චතීති වුතතං හොති, ඉදං හි සඞ්ඛෙපෙන පදුමනිරයෙ ආයුප්පමාණං, ඉදනති අපරෙනපි නයෙන "අයමෙව මහන්තතරො කලි යො සුගතෙසු මනං පදූසයෙ"ති ඉමමත්ථං විභාවෙන්තො අභූතවාදීති ආදිමාහ. තත්ථ **අභූතවාදී**ති අරියූපවාදවසෙන අලිකවාදී; **නිරය**නති පදුමාදිං; **පෙච්ච සමා භවන්තී**ති ඉතො පට්ඨාය ගනත්වා නිරයූපපත්තියා සමා භවනති; **පරත්ථා**ති පරලොකෙ කිඤ්ච භියෙය්‍යා: යො අප්පදුට්ඨස්සාති. තත්ථ පදොසාභාවෙන අප්පදුට්ඨො, අවිජ්ජාමලාභාවෙන **සුද්ධො**, පාපකිච්ඡාවචරාභාවෙන **අනඞ්ගණො**ති වෙදිතබ්බො; අප්පදුට්ඨත්තා වා සුද්ධසස, සුද්ධත්තා අනඞ්ගණස්සාති එවමෙත්ථ යොජෙතබ්බං.

එවං සුගතෙසු මනොපදොසසස මහන්තතරකලිභාවං සාධෙත්වා ඉදානි තුරිතවණ්ණගාථා නාම චුද්දස ගාථා ආහ. ඉමා කිර කොකාලිකං මීයමානං ඔවදන්තෙනායසමතා මහාමොග්ගල්ලානෙන වුතතා,–"මහාබ්‍රහ්මුනා"ති එකෙ, තාසං ඉමිනා සුත්තෙන සද්ධිං එකසඞ්ගහත්ථං අයමුද්දෙසො: යො ලොභගුණෙ අනුයුත්තොති ආදි. තත්ථ පඨමගාථාය තාව ගුණොති තිට්ඨිට්ඨත්තා අනෙකක්ඛත්තුං පවත්තත්තා වා ලොභොයෙව ලොභගුණො, තණ්හායෙතං අධිවචනං; **අවදඤ්ඤූ**ති අවචනඤ්ඤූ

බුද්ධානම්පි ඔවාදං අගණ්හන්තෙන, **මච්ඡරීති** පඤ්චවිධමච්ඡරියෙන, පෙසුණියස්මිං අනුයුත්තො අග්ගසාවකානං භෙදකාමතාය, සෙසං පාකටමෙව, ඉදං වුත්තං හොති: **සො** ආවුසො කොකාලික තුම්හාදිසො අනුයුත්තලොභතණ්හාය **ලොභගුණෙ අනුයුත්තො අස්සද්ධො කදරියො අවදඤ්ඤූ මච්ඡරී පෙසුණියස්මිං අනුයුත්තො සො වචසා පරිභාසති අඤ්ඤං** අපරිභාසනෙය්‍යම්පි පුග්ගලං, තෙන තං වදාමි: මුඛදුග්ගාති ගාථාත්තයං, තස්සායං අනුත්තානපදත්ථො: **මුඛදුග්ග** මුඛවිසම, **විභූත** විගතභූත අලිකවාදි, **අනරිය** අසප්පුරිස, **භූනහු** භූතිහනක වුද්ධිනාසක, **පුරිසන්ත** අන්තිමපුරිස **කලි** අලක්ඛිපුරිස **අවජාත** බුද්ධස්ස අවජාතපුත්ත. **රජං ආකිරසීති** කිලෙසරජං අත්තනි පක්ඛිපසි; **පපතන්ති** සොබ්භං; **පපාතන්තිපි** පාඨො, සො එවත්ථො; **පපදන්තිපි** පාඨො, මහානිරයන්ති අත්ථො. **ඉති**[1] **හ තන්ති** එත්ථ හ ඉති නිපාතො, **තන්ති** තං කුසලාකුසලකම්මං; අථවා **හ තන්ති** ගතං පටිපන්නං, උපචිතන්ති අත්ථො; **සුවාමීති** සාමී තස්ස කම්මස්ස කත්තා, සො හි තං කම්මං **ලභතෙව**, න'ස්ස තං නස්සතීති වුත්තං හොති; යස්මා ච ලභති, තස්මා **දුක්ඛං මන්දො** පෙ-කිබ්බිසකාරී. ඉදානි යං දුක්ඛං මන්දො පස්සති, තං පකාසෙන්තො **අයොසඞ්කුසමාහතට්ඨානන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ පුරිමඋපඩ්ඪගාථාය තාව අත්ථො: යං තං අයොසඞ්කූහි සමාහතට්ඨානං සන්ධාය භගවතා "තමෙනං භික්ඛවෙ නිරයපාලා පඤ්චවිධබන්ධනං නාම කාරණං කාරෙන්තී"ති වුත්තං, තං උපෙති; එවං උපෙන්තො ච තත්ථෙව ආදිත්තාය පථවියා නිපජ්ජාපෙත්වා නිරයපාලෙහි පඤ්චසු ඨානෙසු ආකොටියමානං තත්තායොඛීලසඞ්ඛාතං තිණ්හධාරං අයසූලං උපෙති, යං සන්ධාය භගවතා වුත්තං: "තත්තං අයොඛීලං හත්ථෙ ගමෙන්තී"ති ආදි, තතො පරං උපඩ්ඪගාථා අනෙකානි වස්සසහස්සානි තත්ථ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසානුභවනත්ථං අනුපුබ්බෙන ඛාරොදිකනදීතීරං ගතස්ස යං තං "තත්තං අයොගුළං මුඛෙ පක්ඛිපන්ති තත්තං තම්බලොහං මුඛෙ ආසිඤ්චන්තී"ති වුත්තං, තං සන්ධාය වුත්තං.

තත්ථ **අයොති** ලොහං, **ගුළසන්නිභන්ති** බෙළුවසණ්ඨානං, අයොගහණෙන චෙත්ථ තම්බලොහං ඉතරෙන අයොගුළං[2] වෙදිතබ්බං; **පතිරූපන්ති** කතකම්මානුරූපං, තතො පරාසු ගාථාසු **න හි වග්ගූති** "ගණ්හථ පහරථා"ති ආදීනි **වදන්තා** නරකපාලා මධුරවචනං න **වදන්ති; නාභිජවන්තීති** න සුමුඛභාවෙන අභිමුඛා ජවන්ති න සුමුඛා උපසඞ්කමන්ති, අයනව්‍යසනං ආවහන්තා එව උපසඞ්කමන්තීති වුත්තං හොති; **න තාණං උපෙන්තීති** තාණං ලෙනං පටිසරණං හුත්වා න උපගච්ඡන්ති, ගණ්හන්තා හනන්තා එව උපෙන්තීති වුත්තං හොති; **අඞ්ගාරෙ සන්ථතෙ සෙන්තීති** අඞ්ගාරපබ්බතං ආරොපිතා සමන්තා අනෙකානි වස්සසහස්සානි සන්ථතෙ අඞ්ගාරෙ සෙන්ති; **අග්ගිනිසමං ජලිතන්ති** සමන්තතො ජලිතං සබ්බදිසාසු වා සම්පජ්ජලිතං අග්ගිං;

---

1. එති-කත්ථචි. 2. සී. I. අයොලොහගුළං.

පවිසන්තීති මහානිරයෙ පක්ඛිත්තා සමානා ඔගාහන්ති, මහානිරයො නාම, යො සො "චතුක්කණ්ණො"ති වුත්තො, යං යොජනසතෙ ඨත්වා පස්සතං අක්ඛීනි භිජ්ජන්ති. **ජාලෙන ච ඔනහියානා**ති අයොජාලෙන පළිවෙඨෙත්වා මිගළුද්දකා මිගං විය **හනන්ති**, ඉදං දෙවදූතෙ අවුත්ත කම්මකාරණං: **අන්ධංව තිමිසං ආයන්තී**ති අන්ධකරණෙන අන්ධමෙව, බහලන්ධකාරත්තා තිමිසන්ති සඤ්ඤිතධූමරොරුව නාම නරකං ගච්ඡන්ති, තත්‍ර කිර තෙසං ඛරධූමං ඝායිත්වා අක්ඛීනි භිජ්ජන්ති, තෙන අන්ධංවාති වුත්තං; **තං විතතං හි යථා මහිකායො**ති තඤ්ච අන්ධතිමිසං මහිකායො විය විත්ථතං හොතීති අත්ථො, **විතත**න්තිපි පාඨො; ඉදම්පි දෙවදූතෙ අවුත්තකම්මකාරණමෙව.

අථ **ලොහමය**න්ති අයං පන ලොහකුම්භී පථවිපරියන්තිකා චතුනහුතාධිකානි වෙ යොජනසතසහස්සානි ගම්භීරා සමතිත්තිකා තත්ථ ලොහපූරා හොති; **පච්චන්ති හි තාසු චිරරත්ත**න්ති තාසු කුම්භීසු දීඝරත්තං පච්චන්ති; **අග්ගිනිසමාසූ**ති අග්ගිසමාසු; **සමුප්පිලවාසො**ති සමුප්පිලවන්තා, සකිම්පි උද්ධං සකිම්පි අධො ගච්ඡමානා ඵෙණුද්දෙහකං පච්චන්තීති වුත්තං හොති; දෙවදූතෙ වුත්තනයෙනෙව තං වෙදිතබ්බං. **පුබ්බලොහිතමිස්සෙ**ති පුබ්බලොහිතමිස්සාය ලොහකුම්භියා; **තත්ථ කි**න්ති තත්ථ **දිසත**න්ති දිසං; **අධිසෙතී**ති ගච්ඡති, **අභිසෙතී**තිපි පාඨො, තත්ථ **යං යං** දිසං අල්ලීයති අපස්සයතීති අත්ථො; **කිලිස්සතී**ති බාධීයති, **කිලිජ්ජතී**තිපි පාඨො. පූති හොතීති අත්ථො; **සමධූසමානො**ති තෙන පුබ්බලොහිතෙන ධූපිතො සමානො; ඉදම්පි දෙවදූතෙ **අවුත්තකම්ම**කාරණං. **පුළවාවසථෙ**ති පුළවානං ආවාසෙ, අයම්පි ලොහකුම්භීයෙව දෙවදූතෙ "ගූථනිරයො"ති වුත්තා; යත්ථ පතිතස්ස සූචිමුඛපාණා ඡවිආදීනි ඡින්දිත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ඛාදන්ති; **ගන්තුං න හි තීරමපත්ථී**ති අපගන්තුං න හි තීරං අත්ථි; **තීරවමත්ථී**තිපි පාඨො, සොයෙවත්ථො, තීරමෙව එත්ථ තීරවන්ති වුත්තං.

සබ්බසමා හි සමන්තකපල්ලාති යස්මා තස්සා කුම්භියා උපරි භාගෙපි නික්කුජ්ජිතත්තා සබ්බත්ථ සමා සමන්තතො කටාහා, තස්මා අපගන්තුං තීරං නත්ථීති වුත්තං හොති, **අසිපත්තවනං** දෙවදූතෙ වුත්තනයමෙව, තං හි දූරතො රමණීයං අම්බවනං විය දිස්සති, අථෙත්ථ ලොභෙන නෙරයිකා පවිසන්ති, තතො තෙසං වාතෙරිතානි පත්තානි පතිත්වා අඞ්ගපච්චඞ්ගානි ඡින්දන්ති, තෙනාහ: **තං පවිසන්ති සමච්ඡිදගත්තා**ති. තං පවිසන්ති, තතො සුට්ඨු ඡින්නගත්තා හොන්තීති; **ජිව්හං බළිසෙන ගහෙත්වා ආරජයාරජයා විහනන්තී**ති තත්ථ අසිපත්තවනෙ වෙගෙන ධාවිත්වා පතිතානං මුසාවාදීනං නිරයපාලා ජිව්හං බළිසෙන නික්කඩ්ඪිත්වා යථා මනුස්සා අල්ලචම්මං භූමියං පත්ථරිත්වා ඛීලෙහි ආකොටෙන්ති. එවං ආකොටෙත්වා ඵරසූහි ඵාලෙත්වා එකමෙකං කොට්ඨං ඡින්දිත්වා විහනන්ති ඡින්නඡින්නකොටි පුනප්පුන සමුට්ඨාති; **ආරචයා රචයා**තිපි පාඨො, ආවිඤ්ඡිත්වා ආවිඤ්ඡිත්වාති අත්ථො; එතම්පි දෙවදූතෙ

අවුත්තකම්මකරණං, **වෙතරණි**න්ති දෙවදූතෙ "මහතී ඛාරොදිකා නදී"ති වුත්තා නදී, සා කිර ගඞ්ගා විය උදකභරිතා දිස්සති, අථෙනං නහායිස්සාම පිවිස්සාමාති නෙරයිකා පතන්ති; **තිණ්හධාරං ඛුරධාර**න්ති තිණ්හධාරඛුරධාරවතින්ති වුත්තං හොති, තස්සා කිර නදියා උද්ධමධො උභයතීරෙසු ච තිණ්හධාරා ඛුරා පටිපාටියා ඨපිතා විය තිට්ඨන්ති; තෙන සා තිණ්හධාරා ඛුරධාරාති වුච්චති–තං තිණ්හධාරඛුරධාරං උදකාසාය **උපෙන්ති,** අල්ලීයන්තීති අත්ථො; එවං උපෙතා ච පාපකම්මෙන චොදිතා **තත්ථ මන්දා, පපතන්ති,** බාලාති අත්ථො. **සාමා සබලා**ති එතං පරතො සොණාති ඉමිනා යොජෙතබ්බං සාමවණ්ණා කම්මාසවණ්ණා ච සොණා ඛාදන්තීති වුත්තං හොති; **කාකොලගණා**ති කණ්හකාකගණා; **පටිගිද්ධා**ති සුට්ඨු සඤ්ජාතගෙධා හුත්වා, මහාගිජ්ඣාති එකෙ; **කුලලා**ති කුලලපක්ඛිනො, සෙනානමෙතං නාමන්ති එකෙ; **වායසා**ති අකණ්හකාකා; ඉදම්පි දෙවදූතෙ අවුත්තකම්මකරණං, තත්ථ වුත්තානිපි පන කානිචි ඉධ න වුත්තානි, තානි එතෙසං පුරිමපච්ඡිමභාගත්තා වුත්තානෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බානි.

ඉදානි සබ්බමෙවෙතං නරකවුත්තිං දස්සෙත්වා ඔවදන්තො කිච්චා චන අයන්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: **කිච්චා චන අයං ඉධ** නරකෙ නානප්පකාරකම්මකරණභෙදා වුත්තන්ති, **යඤ්ජනො පස්සති කිබ්බිසකාරී තස්මා ඉධ ජීවිතසෙසෙ** ජීවිතසන්තතියා විජ්ජමානාය ඉධ ලොකෙ ඨිතො යෙව සමානො සරණගමනාදිකුසලධම්මානුට්ඨානෙන **කිච්චකරො නරො** භවෙය්‍ය, කිච්චකරො භවන්තොපි ච සාතච්චකාරිතාය සෙනෙව භවෙය්‍ය **න පමජ්ජෙ** මුහුත්තම්පි න පමාදං ආපජ්ජෙය්‍යාති. අයමෙත්ථ සමුච්චයවණ්ණනා, යස්මා පන වුත්තාවසෙසානි පදානි පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව, තස්මා අනුපදවණ්ණනා න කතාති.

කොකාලිකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 11.

ආනන්දජාතෙති නාලකසුත්තං. කා උප්පත්ති? පදුමුත්තරස්ස කිර භගවතො සාවකං මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නං දිස්වා තථත්තං අභිකඞ්ඛමානො තතොප්පභුති කප්පසතසහස්සං පාරමියො පූරෙත්වා අසිතස්ස ඉසිනො භාගිනෙය්‍යො නාලකො නාම තාපසො භගවන්තං ධම්මචක්කප්පවත්තිතදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ "අඤ්ඤාතමෙත"න්ති ආදීහි වීසහි ගාථාහි මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡි, තස්ස භගවා "මොනෙය්‍යන්තෙ උපඤ්ඤිස්ස"න්ති ආදිනා නයෙන තං ව්‍යාකාසි, පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති සඞ්ගීතිං කරොන්තෙනායස්මතා මහාකස්සපෙන ආයස්මා ආනන්දො තමෙව මොනෙය්‍යපටිපදං පුට්ඨො, යෙන යදා ච සමාදපිතො නාලකො භගවන්තං පුච්ඡි, තං සබ්බං පාකටං කත්වා දස්සෙතුකාමො "ආනන්දජාතෙ"ති ආදිකා වීසතිවත්ථුගාථායො වත්වා අභාසි, තං සබ්බම්පි නාලකසුත්තන්ති වුච්චති.

තත්ථ **ආනන්දජාතෙති** සමිද්ධිජාතෙ වුද්ධිප්පත්තෙ, **පතීතෙති** තුට්ඨෙ; අථවා ආනන්දජාතෙ පමුදිතෙ; **පතීතෙති** සොමනස්සජාතෙ; **සුචිවසනෙති** අකිලිට්ඨවසනෙ, දෙවානං හි කප්පරුක්ඛනිබ්බත්තානි වත්ථානි රජං වා මලං වා න ගණ්හන්ති; **දුස්සං ගහෙත්වාති** ඉධ-දුස්ස සදිසත්තා "දුස්ස"න්ති ලද්ධවොහාරං දිබ්බවත්ථං උක්ඛිපිත්වා; **අසිතො ඉසීති** කණ්හසරීරවණ්ණත්තා එවං ලද්ධනාමො ඉසි; **දිවාවිහාරෙති** දිවාවිහාරට්ඨානෙ. සෙසං පදතො උත්තානමෙව, සම්බන්ධතො පන අයං කිර සුද්ධොදනස්ස පිතු සීහහනුරඤ්ඤො පුරොහිතො සුද්ධොදනස්ස පි අනභිසිත්තකාලෙ සිප්පාචරියො හුත්වා අභිසිත්තකාලෙ පුරොහිතොයෙව අහොසි, තස්ස සායං පාතං රාජුපට්ඨානං ආගතස්ස රාජා දහරකාලෙ විය නිපච්චකාරං අකත්වා අඤ්ජලිකම්මමත්තමෙව කරොති, ධම්මතා කිරෙසා පත්තාභිසෙකානං සක්‍යරාජූනං, පුරොහිතො තෙන නිබ්බිජ්ජිත්වා "පබ්බජාමහං මහාරාජා"ති ආහ, රාජා තස්ස නිච්ඡයං ඤත්වා "තෙන හි ආචරිය මමෙව උය්‍යානෙ වසිතබ්බං, යථා තෙ අහං අභිණ්හං පස්සෙය්‍ය"න්ති යාචි, සො "එවං හොතූ"ති පටිස්සුණිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රඤ්ඤා උපට්ඨහියමානො උය්‍යානෙ යෙව වසන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්චාභිඤ්ඤායො ච නිබ්බත්තෙසි. සො තතොප්පභුති රාජකුලෙ භත්තකිච්චං කත්වා හිමවන්තචාතුම්මහාරාජිකභවනාදීනං අඤ්ඤතරං ගන්ත්වා දිවාවිහාරං කරොති. අථෙකදිවසං තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා රතනවිමානං පවිසිත්වා දිබ්බරතනපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො සමාධිසුඛං අනුභවිත්වා සායණ්හසමයං වුට්ඨාය විමානද්වාරෙ ඨත්වා ඉතොචිතො ච විලොකෙන්තො සට්ඨියොජනාය මහාවීථියා චෙලුක්ඛෙපං කත්වා බොධිසත්තගුණූපසංහිතානි ථුතිවචනානි වත්වා කීළන්තෙ සක්කපමුඛෙ දෙවෙ අද්දස, තෙනාහ යස්මා ආනන්දෙ: ආනන්දජාතෙ-පෙ-දිවාවිහාරෙති. තතො සො එවං "දිස්වාන දෙවෙ-පෙ-කිං පටිච්ච" තත්ථ **උදග්ගෙති** අබ්භුන්නතකායෙ; **චිත්තිං කරිත්වාති** ආදරං කත්වා; **කල්ලරූපොති** තුට්ඨරූපො; සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඉදානි "යදාපි ආසී"ති ආදිකා ගාථා උත්තානසම්බන්ධා එව, පදත්ථො පන පඨමගාථාය තාව **සඞ්ගාමොති** සඞ්ගාමො; **ජයො සුරානන්ති** දෙවානං ජයො, තස්සා විභාවත්ථං අයමනුපුබ්බකථා[1] වෙදිතබ්බා: සක්කො කිර මගධරට්ඨෙ මචලගාමවාසී තෙත්තිංසපුරිසසෙට්ඨො මඝො නාම මාණවො හුත්වා සත්ත වතපදානි පූරෙත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති සද්ධිං පරිසාය. තතො පුබ්බදෙවා "ආගන්තුකදෙවපුත්තා ආගතා, සක්කාරං නෙසං කරොමා"ති වත්වා දිබ්බපදුමානි උපනාමෙසුං උපඩ්ඪරජ්ජෙන ච නිමන්තෙසුං, සක්කො උපඩ්ඪරජ්ජෙන අසන්තුට්ඨො සකං පරිසං සඤ්ඤාපෙත්වා එකදිවසං සුරාමදමත්තෙ තෙ පාදෙ ගහෙත්වා සිනෙරුපබ්බතප්පපාතෙ ඛිපි; තෙසං සිනෙරුස්ස හෙට්ඨිමතලෙ සත

1. ඉං. & ප-වා. අයං අනුපුබ්බිකථා.

සහස්සයොජනං අසුරභවනං නිබ්බත්ති පාරිච්ඡත්තකපටිච්ඡන්ද[1]භූතාය චිත්තපාටලියා උපසොභිතං, තතො තෙ සතිං පටිලභිත්වා තාවතිංසභවනං අපස්සන්තා "අහො රෙ නට්ඨා මයං පානමදදොසෙන; න දානි මයං සුරං පිවිම්හ, අසුරං පිවිම්හ, න දානිම්හ සුරා, අසුරා දානි ජාතම්හා"ති තතොප්පභුති අසුරා ඉච්චෙව උප්පන්නසමඤ්ඤා හුත්වා හන්ද දානි දෙවෙහි සද්ධිං සඞ්ගාමෙමාති සිනෙරුං පරිතො ආරොහිංසු, තතො සක්කො අසුරෙ යුද්ධෙන අබ්භුග්ගන්ත්වා පුනපි සමුද්දෙ පක්ඛිපිත්වා චතූසු ද්වාරෙසු අත්තනො සදිසා ඉන්දපටිමා මාපෙත්වා ඨපෙසි, තතො අසුරා "අප්පමත්තො වතායං සක්කො නිච්චං රක්ඛන්තො තිට්ඨතී"ති චින්තෙත්වා පුනදෙව නගරං අගමිංසු; තතො දෙවා අත්තනො ජයං ඝොසෙන්තා මහාවීථියං වෙලුක්ඛෙපං කරොන්තා නක්ඛත්තං කීළිංසු, අථ අසිතො අතීතානාගතෙ චත්තාළීසකප්පෙ අනුස්සරිතුං සමත්ථතාය "කින්නුඛො ඉමෙහි පුබ්බෙපි එවං කීළිතපුබ්බ"න්ති ආවජ්ජෙන්තො තං දෙවාසුරසඞ්ගාමෙ[2] දෙවවිජයං දිස්වා ආහ: **යදාපි ආසි අසුරෙහි සඞ්ගාමො ජයො සුරානං අසුරා පරාජිතා; තදාපි නෙතාදිසො ලොමහංසනො**ති තස්මිම්පි කාලෙ එතාදිසො ලොමහංසනො පමොදො න ආසි; **කිමබ්භුතං දට්ඨු මරූ පමොදිතා**ති අජ්ජ කිම්පන අබ්භුතං දිස්වා එවං දෙවා පමුදිතාති.

දුතියගාථාය **සෙලෙන්තීති**[3] මුඛෙන උස්සෙලන[4]සද්දං මුඤ්චන්ති; **ගායන්ති** නානාවිධානි ගීතානි, **වාදයන්ති** අට්ඨසට්ඨිං තුරියසහස්සානි, **ඵොටෙන්ති** අප්ඵොටෙන්ති; **පුච්ඡාමි වොහ**න්ති අත්තනා ආවජ්ජිත්වා ඤාතුං සමත්ථොපි[5] තෙසං වචනං සොතුකාමතාය පුච්ඡති; **මෙරුමුද්ධවාසිනො**ති[6] සිනෙරුමුද්ධනි වසන්තෙ, සිනෙරුස්ස හි හෙට්ඨිමතලෙ දසයොජනසහස්සං අසුරභවනං, මජ්ඣිමතලෙ විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරා චත්තාරො මහාදීපා, උපරිමතලෙ දසයොජනසහස්සං තාවතිංසභවනං, තස්මා දෙවා මෙරුමුද්ධවාසිනොති වුච්චන්ති; **මාරිසා**ති දෙවෙ ආමන්තෙති, නිද්දුක්ඛා නිරාබාධාති වුත්තං හොති.

අථස්ස තමත්ථං ආරොචෙන්තෙහි දෙවෙහි වුත්තාය තතියගාථාය **බොධිසත්තො**ති බුජ්ඣනකසත්තො සම්මාසම්බොධිං ගන්තුං අරහො සත්තො; **රතනවරො**ති වරරතනභූතො; **තෙනම්හ තුට්ඨා**ති තෙන කාරණෙන මයං තුට්ඨා, සො හි බුද්ධත්තං පත්වා තථා ධම්මං දෙසෙස්සති, යථා මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච දෙවගණා සෙඛාසෙඛභූමිං පාපුණිස්සාම, මනුස්සාපිස්ස ධම්මං සුත්වා යෙ න සක්ඛිස්සන්ති පරිනිබ්බාතුං, තෙ දානාදීනි කත්වා දෙවලොකෙ පරිපූරෙස්සන්තීති අයං කිර නෙසං අධිප්පායො. තත්ථ **තුට්ඨා කල්‍යරූපා**ති කිඤ්චාපි ඉදං පදද්වයං අත්ථතො අභින්නං, තථාපි "කිමබ්භුතං දට්ඨු මරූ පමොදිතා, කිං දෙවසඞ්ඝා

1. ම. පරිච්ඡත්ත.
2. ම. තදෙව අසුරසඞ්ගාමෙ.
3. ම. සෙල්ලෙන්තීති.
4. ම. මුඛෙන දසෙසත්වා තුන
5. සී. සමත්ථො තථාපි
6. මුද්ධනිවාසිනොති & මුද්ධවාසිනොති-කත්ථචි.

අතිරිව කල්‍යරූපො"ති ඉමස්ස පඤ්හද්වයස්ස විස්සජ්ජනත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදානි යෙනාධිප්පායෙන බොධිසත්තෙ ජාතෙ තුට්ඨා අහෙසුං, තං ආවිකරොන්තෙහි වුත්තාය චතුත්ථගාථාය **සත්ත** ගහණෙන දෙවමනුස්සගහණං, **පජා**ගහණෙන සෙසගතිගහණං,[1] එවං වීහි පදෙහි පඤ්චසුපි ගතීසු සෙට්ඨභාවං දස්සෙති, තිරච්ඡානාපි හි සීහාදයො අසන්තාසාදි[2]ගුණයුත්තා, තෙපි අයමෙව අතිසෙති, තස්මා පජානමුත්තමොති වුත්තො, දෙවමනුස්සෙසු පන යෙ අත්තහිතාය පටිපන්නාදයො චත්තාරො පුග්ගලා, තෙසු උභයහිතපටිපන්නො **අග්ගපුග්ගලො** අයං, නරෙසු ච උසභසදිසත්තා නරුසභො; තෙනස්ස ථුතිං භණන්තා ඉදම්පි පදමවයමාහංසු.

පඤ්චමගාථාය **තං සද්ද**න්ති තං දෙවෙහි වුත්තවචනසද්දං; **අවංසරී**ති ඔතරි; **තද භවන**න්ති තදා භවනං, ඡට්ඨමගාථාය **තතො**ති අසිතස්ස වචනතො අනන්තරං; **උක්කාමුඛෙවා**ති උක්කාමුඛෙ එව; මූසාමුඛෙ[3]ති වුත්තං හොති; **සුකුසලසම්පහට්ඨ**න්ති කුසලෙන සුවණ්ණකාරෙන සඞ්ඝට්ටිතං, සඞ්ඝට්ටෙන්තෙන තාපිතන්ති අධිප්පායො; **දද්දල්ලමාන**න්ති විජ්ජොතමානං; **අසිතව්හයස්සා**ති අසිතනාමස්ස දුතියෙන නාමෙන කණ්හදෙවලස්ස[4] ඉසිනො, සත්තමගාථාය **තාරාසභංවා**ති තාරානං උසභසදිසං, චන්දන්ති අධිප්පායො; **විසුද්ධ**න්ති අබ්භාදිඋපක්කිලෙසරහිතං; **සරදරිවා**ති සරදෙ ඉව; **ආනන්දජාතො**ති සවණමත්තෙනෙව උප්පන්නාය පීතියා පීතිජාතො **අලත්ථ පීතිං** දිස්වාන පුනපි පීතිං ලභි.

තතො පරං බොධිසත්තස්ස දෙවෙහි සදා පයුජ්ජමානසක්කාරදීපනත්ථං වුත්තට්ඨමගාථාය **අනෙකසාඛ**න්ති අනෙකසලාකං, **සහස්සමණ්ඩල**න්ති රත්තසුවණ්ණමයසහස්සමණ්ඩලයුත්තං, **ඡත්ත**න්ති දිබ්බසෙතච්ඡත්තං; **වීතිපතන්තී**ති සරීරං වීජමානා පතනුප්පතනං කරොන්ති. නවමගාථාය **ජටී**ති ජටිලො, **කණ්හසිරිව්හයො**ති කණ්හ-සද්දෙන ච සිරි-සද්දෙන ච අව්හයමානො,[5] තං කිර සිරිකණ්හොතිපි අව්හයන්ති ආමන්තෙන්ති; ආලපන්තීති වුත්තං හොති; **පණ්ඩුකම්බලෙ**ති රත්තකම්බලෙ අධිකාරතො චෙත්ථ "කුමාර"න්ති වත්තබ්බං පාඨසෙසො වා කාතබ්බො, පුරිමගාථායඤ්ච හත්ථපාසගතං සන්ධාය "දිස්වා"ති වුත්තං,- ඉධ පන හත්ථපාසගතං පටිග්ගහණත්ථං උපනීතං **දිස්වා** පුන වචනං න දුස්සති; පුරිමං වා දස්සනං[6] පීතිලාභාපෙක්ඛං ගාථාවසානෙ "විපුලමලත්ථ පීති"න්ති වචනතො, ඉදං පටිග්ගහාපෙක්ඛං අවසානෙ "සුමනො පටිග්ගහෙ"ති වචනතො, පුරිමඤ්ච කුමාරසම්බන්ධමෙව, ඉදං සෙතච්ඡත්තසම්බන්ධම්පි: සතසහස්සග්ඝණිකෙ ගන්ධාරරත්තකම්බලෙ සුවණ්ණනෙක්ඛං විය කුමාරං "ඡත්තං මරූ"ති එත්ථ වුත්තප්පකාරං සෙතච්ඡත්තං ධාරියන්තං මුද්ධනි දිස්වා,- කෙචි පන "ඉදං මානුසකච්ඡත්තං සන්ධාය වුත්ත"න්ති භණන්ති, යථෙව හි දෙවා, එවං මනුස්සාපි ඡත්තචාමර

1. ම. සෙසජාතිගහණං 2. සී. & ම්. අසන්තාසාදි. 3. ම. මූසාඋක්කාමුඛෙ. 4. ම. කණ්හදෙවිලස්ස. 5. ආහූයමානො-ඉති පුත්තං 6. සී. දස්සන.

මොරහත්ථතාලවණ්ටවාලබීජනීහත්ථා මහාපුරිසං උපගච්ඡන්තීති-එවං සන්තෙපි න තස්ස වචනෙන කොචි අතිසයො අත්ථි, තස්මා යථාවුත්තමෙව සුන්දරං; **පටිග්ගහෙ** ඉති උභොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙසි, ඉසිං කිර වන්දාපෙතුං කුමාරං උපනෙසුං, අථස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා ඉසිස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨහිංසු, සො තම්පි අච්ඡරියං දිස්වා **උදග්ගචිත්තො සුමනො** පටිග්ගහෙසි, දසමගාථායං **ජිගිංසකොති** ජිගිංසන්තො,[1] මග්ගන්තො පරියෙසන්තො උපපරික්ඛන්තොති වුත්තං හොති. සො **ලක්ඛණමන්තපාරගූති** ලක්ඛණානඤ්ච වෙදානඤ්ච පාරගතො;[2] **අනුත්තරායන්ති** අනුත්තරො අයං, සො කිර අත්තනො අභිමුඛාගතෙසු **මහාසත්තස්ස** පාදතලෙසු චක්කානි දිස්වා තදනුසාරෙන සෙසලක්ඛණානි ජිගිංසන්තො සබ්බලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා "අද්ධා අයං බුද්ධො භවිස්සතී"ති ඤත්වා එවමාහ.

එකාදසායං **අථත්තනො ගමනන්ති** පටිසන්ධිවසෙන ආරුප්පගමනං **අකල්‍යරූපො ගලයති අස්සුකානීති** තං අත්තනො අරූපූපපත්තිං අනුස්සරිත්වා "න දානාහං අස්ස ධම්මදෙසනං සොතුං ලච්ඡාමී"ති අතුට්ඨරූපො බලවසොකාභිභවෙන දොමනස්සජාතො හුත්වා අස්සූනි පාතෙති ගලයති, **ඝරයතීතිපි** පාඨො. "යදි පනෙස රූපභවෙ චිත්තං නමෙය්‍ය, කිං තත්ථ න උපපජ්ජෙය්‍ය, යෙනෙවං රොදතී"ති? න න උපපජ්ජෙය්‍ය, අකුසලතාය පනෙතං විධිං න ජානාති, "එවං සන්තෙපි දොමනස්සුප්පත්තියෙවස්ස අයුත්තා සමාපත්තිලාභෙන වික්ඛම්භිතත්තා"ති චෙ? න, වික්ඛම්භිතත්තා එව, මග්ගභාවනාය සමුච්ඡින්නා හි කිලෙසා න උප්පජ්ජන්ති, සමාපත්තිලාභීනං පන බලවපච්චයෙන උප්පජ්ජන්ති. "උප්පන්නෙ කිලෙසෙ පරිහීනජ්ඣානත්තා කුතස්ස ආරුප්පගමන"න්ති චෙ? අප්පකසිරෙන පුනාධිගමා, සමාපත්තිලාභිනො හි උප්පන්නෙ කිලෙසෙ බලවවීතික්කමමනාපජ්ජන්තා වූපසන්තමත්තෙනයෙව කිලෙසවෙගෙ පුන තං විසෙසං අප්පකසිරෙනෙවාධිගච්ඡන්ති "පරිහීනවිසෙසා ඉමෙ"තිපි දුවිඤ්ඤෙය්‍යා හොන්ති, තාදිසො ච එසො; **නො චෙ කුමාරෙ භවිස්සති අන්තරායොති** භවිස්සති නු ඛො ඉමස්මිං කුමාරෙ අන්තරායො.

ද්වාදසායං **න ඔරකායන්ති** අයං ඔරකො පරිත්තො න හොති, උත්තරගාථාය වත්තබ්බං බුද්ධභාවං සන්ධායාහ, තෙරසායං **සම්බොධියග්ගන්ති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං, තං හි අවිපරීතභාවෙන සම්මා බුජ්ඣනතො සම්බොධි, කත්ථචි ආවරණාභාවෙන සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තො අග්ගාඤ්ච වුච්චති; **ඵුසිස්සතීති** පාපුණිස්සති; **පරමවිසුද්ධදස්සීති** නිබ්බානදස්සී, තං හි එකන්තවිසුද්ධත්තා පරමවිසුද්ධං; **විත්ථාරිකස්සාති** විත්ථාරිකං අස්ස; **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සාසනං. චුද්දසායං **අථන්තරාති** අන්තරායෙව, අස්ස සම්බොධිප්පත්තිතො ඔරතො එවාති වුත්තං හොති; **න සොස්සන්ති** න සුණිස්සං; **අසමධුරස්සාති** අසමවිරියස්ස; **අට්ටොති** ආතුරො, **ව්‍යසනංගතොති** සුඛවිනාසං පත්තො; **අඝාවීති**

1. සී. ජිගිංසන්තොති ජිගිංසකො. 2. ම පාරංගතො.

දුකඛිතො, සබබං දොමනසසුපපාදමෙව සන්ධායාහ: දොමනසෙසනහි සො ආතුරො, තසසෙව සුඛවයසනතො වයසනං, සුඛවිනාසනතොති වුත්තං හොති, තෙන ච සො චෙතසිකඅසාතෙන අසාවී; පණණරසායං **විපුල ජනෙත්වාති** විපුලං ජනෙත්වා, අයමෙව වා පාඨො; **නිරගමාති** නිගගතො; එවං නිගගතො ච සො **භාගිනෙයයං සයනති** සකං භාගිනෙයයං, අත්තනො භගිනියා පුත්තනති වුත්තං හොති; **සමාදපෙසීති** අත්තනො අපපායුකභාවං ඤත්වා කනිට්ඨභගිනියා ච පුත්තසස නාලකසස මාණවකසස උපචිතපුඤ්ඤතං "අත්තනො බලෙන ඤත්වා වුද්ධිපපත්තො පමාදම්පි ආපජෙජයයා"ති තං **අනුකම්පමානො** භගිනිඝරං ගනත්වා "කහං නාලකො"ති–"බහි භනෙත කීළතී"–"ආනෙථ න"නති ආනාපෙත්වා තං ඛණංයෙව තාපසපබබජ්ජං පබබාජෙත්වා සමාදපෙසි ඔවදි අනුසාසි, කථං? බුද්ධොති ඝොසං–පෙ–බ්‍රහමචරියනති.

තත්‍ථ **යද පරතොති** යදා පරතො; **ධම්මමගගනති** පරමධම්මසස නිබබාණසස මගගං, ධම්මං වා **අගගං** සහ පටිසම්භිදාය නිබබාණං; **තසමිනති** තසස සනතිකෙ; **බ්‍රහමචරියනති** සමණධම්මං, සත්තරසායං **තාදිනාති** තසසණ්ඨිතෙන,[1] තසමිං සමයෙ කිලෙසවික්ඛම්භනෙ සමාධිලාභෙ ච **සති** වික්ඛම්භිතකිලෙසෙන සමාහිතචිත්තෙන චාති අධිපපායො; **අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදසසිනාති** "අයං නාලකො අනාගතෙ භගවතො සනතිකෙ පරමවිසුද්ධං නිබබාණං පසසිසසතී"ති එවං දිට්ඨත්තා සො ඉසි ඉමිනා පරියායෙන අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදසසීති වුත්තො, තෙන අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදසසිනා; **උපචිතපුඤ්ඤසඤ්චයොති** පදුමුත්තරතො පභුති කතපුඤ්ඤසඤ්චයො; **පතිකඛනති**[2] ආගමයමානො; **පරිවසීති** පබබජිත්වා තාපසවෙසෙන වසි; **රක්ඛිතින්ද්‍රියොති** රක්ඛිතසොතින්ද්‍රියො හුත්වා, සො කිර තතො පභුති උදකෙන නිමුජ්ජි "උදකං පවිසිත්වා සොතින්ද්‍රියං විනාසෙයය, තතො ධම්මසවණබාහිරො භවෙයය"නති චින්තෙත්වා;

අට්ඨාරසායං **සුත්වාන ඝොසනති** සො නාලකො එවං පරිවසනෙතා අනුපුබ්බෙන භගවතා **සම්බොධිං** පත්වා බාරාණසියං ධම්මචක්කෙ පවත්තිතෙ තං "භගවතා ධම්මචක්කං පවත්තිතං, සම්මාසම්බුද්ධො වත භගවා උපපනෙනා"ති ආදිනා නයෙන **ජිනවරචක්කවත්තනෙ** පවත්තඝොසං අත්තනො අත්ථකාමාහි දෙවතාහි ආගනත්වා ආරොචිතං සුත්වා; **ගනත්වාන දිසවා ඉසිනිසභනති** සත්තාහං දෙවතාහි මොනෙයයකොලාහලෙ කයිරමානෙ **සත්තමෙ දිවසෙ** ඉසිපතනං ගනත්වා "නාලකො ආගමිසසති, තසස ධම්මං දෙසෙසසාමී"ති ඉමිනා ච අභිසන්ධිනා වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං දිසවා නිසභසදිසං ඉසිනිසභං භගවනතං; **පසනෙනාති** සහ දසසනෙනෙව පසනනචිතෙතා හුත්වා; **මොනෙයයසෙට්ඨනති** ඤාණුත්තමං, මගගඤාණනති වුත්තං හොති;

---

1. සී. තසස ඨිතෙන. 2. සී. පරිකඛනති.

සමාගතෙ අසිතවහයසස සාසනෙනති අසිතසස ඉසිනො ඔවාදකාලෙ අනුපපතෙත, තෙන හි "යදා විවරති ධමමමගගං, තදා ගනතවා පරිපුචඡියානො චරසසු තසමිං භගවති බ්‍රහමචරිය"නති අනුසිටෙඨා, අයඤච සො කාලො, තෙන වුතතං: **සමාගතෙ** අසිතවහයසස සාසනෙනති, සෙසමෙතථ පාකටමෙව, අයං තාව වතථුගාථාවණණනා.

පුචඡාගාථාවයෙ **අඤඤාතමෙතනති** විදිතං මයා එතං, **යථාතථනති** අවිපරීතං; කො අධිපපායො? යං අසිතො "සමෙබාධිං අගගං ඵුසිසසතායං කුමාරො"ති ඤතවා "බුදෙධාති ඝොසං යදි පරතො සුණාසි: සමෙබාධිපතෙතා විවරති ධමමමගග"නති මං අවච, තදෙතං මයා **අසිතසස වචනං** අජජ භගවනතං සකඛිං දිසවා "යථා තථාහමෙවා"ති අඤඤාතනති; **තං තනති** තසමා තං; **සබබධමමාන පාරගූනති** හෙමවතසුතෙත වුතතනයෙන ඡහි ආකාරෙහි සබබධමමානං පාරගතං. **අනාගාරියුපෙතසසාති** අනාගාරියං උපෙතසස, පබබජිතසසාති අතෙථා; **භිකඛාචරියං ජිගීංසතොති** අරියෙහි ආචිණණං අනුපකකිලිටඨං භිකඛාචරියං පරියෙසමානසස; **මොනෙයයනති** මුනීනං සනතකං, **උතතමං පදනති** උතතමපටිපදං, සෙසමෙතථ පාකටමෙව.

අථසස එවං පුටෙඨා භගවා **මොනෙයයං** තෙ උපඤඤිසසනති ආදිනා නයෙන මොනෙයයපටිපදං ඛ්‍යාකාසි. තතථ **උපඤඤිසසනති** උපඤඤාපෙයයං විවරෙයයං, පඤඤාපෙයයනති අතෙථා; **දුකකරං දුරභිසමභවනති**, කාතුඤච දුකඛං කසිරමානඤච සමභවිතුං සහිතුං දුකඛනති වුතතං හොති. අයං පනෙතථ අධිපපායො: අහං තෙ මොනෙයයං පඤඤාපෙයයං, යදි තං කාතුං වා අභිසමෙභාතුං වා සුඛං භවෙයය, එවං පන දුකකරං දුරභිසමභවං පුථුජජනකාලතො පභුති කිලෙසවිතතං අනුපපාදෙතවා පටිපජජිතබබතො, තථා හි තං එකසස බුදධසස එකො සාවකො කාරෙති ච [illegible] චාති. එවං භගවා මොනෙයයසස දුකකරභාවං දුරභිසමභවතඤච දසෙසතවා නාලකසස උසසාහං ජනෙතවා තං අසස වතතුකාමො ආහ: හනද තෙ නං පවකඛාමි, සනථමභසසු දළෙහා භවාති. තතථ **හනදාති** වයවසානතෙථ නිපාතො; **තෙ නං පවකඛාමීති** තුයහං තං මොනෙයයං පවකඛාමි; **සනථමභසසූති** දුකකරකරණසමතෙථන විරියුපතථමෙභන අතතානං උපතථමභය,[1] **දළෙහා භවාති** දුරභිසමභවසහනසමතථාය අසිථිලපරකකමතාය ථිරො හොහි, කිං වුතතං හොති? යසමා තවං උපචිතපුඤඤසමභාරො, තසමාහං එකනතවයවසිතොව හුතවා එවං දුකකරං දුරභිසමභවමපි සමානං තුයහං තං මොනෙයයං පවකඛාමි, සනථමභසසු දළෙහා භවාති.

එවං පරමසලෙලඛං මොනෙයයවතතං වතතුකාමො නාලකං සනථමභනෙ දළහීභාවෙ ච නියොජෙතවා පඨමං තාව ගාමූපනිබදධකිලෙසපපහාණං දසෙසනෙතා **සමානභාගනති**[2] උපඩඪගාථමාහ. තතථ **සමානභාගනති**[2] සමභාගං එකසදිසං නිබබිසෙසාකාරණං; **අකකුටඨ**

1. ම. උපතථමභසසු. 2. සී. සමානභාවනති.

වන්දිතන්ති අක්කොසඤ්ච වන්දනඤ්ච; ඉදානි යථා තං සමානභාගං කයිරාති, තං උපායං දස්සෙන්තො මනොපදොසන්ති උපඩ්ඪගාථමාහ. තස්සත්ථො: අක්කුට්ඨො **මනොපදොසං රක්ඛෙය්‍ය**, වන්දිතො **සන්තො අනුන්නතො චරෙ** රාජාපි වන්දිතො සමානො "මං වන්දතී"ති උද්ධච්චං නාපජ්ජෙය්‍ය. ඉදානි අරඤ්ඤපටිබද්ධකිලෙසප්පහානං දස්සෙන්තො උච්චාවචාති ගාථමාහ, තස්සත්ථො: අරඤ්ඤසඤ්ඤිතෙ **දායෙපි** ඉට්ඨානිට්ඨවසෙන **උච්චාවචා** නානප්පකාරා ආරම්මණා **නිච්ඡරන්ති** චක්ඛාදීනං ආපාථං ආගච්ඡන්ති, තෙ ච ඛො **අග්ගිසිඛූපමා** පරිළාහජනකට්ඨෙන, යථා වා ඩය්හමානෙ වනෙ අග්ගිසිඛා නානප්පකාරතාය උච්චාවචා නිච්ඡරන්ති සධූමාපි විධූමාපි නීලාපි පීතාපි රත්තාපි ඛුද්දකාපි මහන්තාපි, එවං සීහබ්‍යග්ඝමනුස්සවිවිධවිහඞ්ගවිරුතපුප්ඵඵලපල්ලවාදිභෙදවසෙන නානප්පකාරතාය දායෙ උච්චාවචා ආරම්මණා නිච්ඡරන්ති භිංසනකාපි රජනීයාපි දොසනීයාපි මොහනීයාපි, තෙනාහ: උච්චාවචා නිච්ඡරන්ති දායෙ අග්ගිසිඛූපමාති; එවං නිච්ඡරන්තෙසු ච උච්චාවචෙසු ආරම්මණෙසු, යා කාචි උය්‍යානවනචාරිකං ගතා සමානා පකතියා වා වනචාරිණියො කට්ඨහාරිකාදයො රහොගතා දිස්වා හසිතලපිතරුදිතදුන්නිවත්ථාදීහි **නාරියො මුනිං පලොභෙන්ති, තාසු තං මා පලොභයුං** තා නාරියො තං මා තු පලොභයුං, යථා න පලොභෙන්ති, තථා කරොහීති වුත්තං හොති.

එවමස්ස භගවා ගාමෙ ච අරඤ්ඤෙ ච පටිපත්තිවිධිං දස්සෙත්වා ඉදානි සීලසංවරං දස්සෙන්තො විරතො මෙථුනා ධම්මාති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **හිත්වා කාමෙ පරොවරෙති** මෙථුනධම්මතො අවසෙසෙපි සුන්දරෙ ච අසුන්දරෙ ච පඤ්ච කාමගුණෙ හිත්වා, තප්පහානෙන හි මෙථුනවිරති සුසම්පන්නා හොති, තෙනාහ: හිත්වා කාමෙ පරොවරෙති. අයමෙත්ථ අධිප්පායො; "අවිරුද්ධො"ති ආදීනි පන "න හනෙය්‍ය න ඝාතයෙ"ති එත්ථ වුත්තාය පාණාතිපාතා වෙරමණියා සම්පත්තිදස්සනත්ථං වුත්තානි; තත්‍රායං සඞ්ඛෙපවණ්ණනා; පරපක්ඛියෙසු **පාණෙසු අවිරුද්ධො**; අත්තපක්ඛියෙසු **අසාරජ්ජන්තො**, සබ්බෙපි සතණ්හනිත්තණ්හතාය **තසථාවරෙ** පාණෙ– "ජීවිතුකාමතාය අමරිතුකාමතාය සුඛකාමතාය දුක්ඛපටික්කූලතාය ච "**යථා අහං තථා එතෙ**"ති අත්තසමානතාය තෙසු විරොධං විනෙත්වා තෙනෙව පකාරෙන **යථා එතෙ තථා අහ**න්ති පරසමානතාය ච අත්තනි අනුරොධං විනෙන්තො එවං උභයථාපි අනුරොධවිරොධවිප්පහීනො[1] හුත්වා මරණපටික්කූලතාය **අත්තානං උපමං කත්වා**–පාණෙසු යෙ කෙචි තසෙ වා ථාවරෙ වා පාණෙ **න හනෙය්‍ය** සාහත්ථිකාදීහි පයොගෙහි, **න ඝාතයෙ** ආණත්තිකාදීහීති.

එවමස්ස[2] මෙථුනවිරතිපාණාතිපාතවිරතිමුඛෙන සඞ්ඛෙපතො පාතිමොක්ඛසීලං වත්වා "හිත්වා කාමෙ"ති ආදීහි ඉන්ද්‍රියසංවරඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි ආජීවපාරිසුද්ධිං දස්සෙන්තො හිත්වා ඉච්ඡඤ්චාති

1. ප-වා. විප්පහානො. 2. සී. එවමෙවස්ස.

ගාථමාහ තස්සත්ථො: යායං තණ්හා "එකං ලද්ධා දුතියං ඉච්ඡති, වෙ ලද්ධා තතියං, සතසහස්සං ලද්ධා තතුත්තරිම්පි ඉච්ඡතීති එවං අප්පටිලද්ධවිසයං ඉච්ඡනතො[1] ඉච්ඡාති වුච්චති, යො චායං පටිලද්ධවිසය ලුබ්භනො[2] ලොභො, තං **හිත්වා ඉච්ඡඤ්ච ලොභඤ්ච, යත්ථ සත්තො පුථුජ්ජනො** යස්මිං චීවරාදිප්පච්චයෙ තෙහි ඉච්ඡාලොභෙහි පුථුජ්ජනො සත්තො ලග්ගො පටිබද්ධො තිට්ඨති, තත්ථ තං උභයම්පි හිත්වා පච්චයත්ථං ආජීවපාරිසුද්ධිං අවිරොධෙන්තො[3] ඤාණචක්ඛුනා **චක්ඛුමා** හුත්වා ඉමං මොනෙය්‍යපටිපදං **පටිපජ්ජෙය්‍ය**, එවං හි පටිපන්නො **තරෙය්‍ය නරකං ඉමං**, දුප්පූරට්ඨෙන නරකසඞ්ඛාතං මිච්ඡාජීවහෙතුභූතං ඉමං පච්චයතණ්හං තරෙය්‍ය, ඉමාය වා[4] පටිපදාය තරෙය්‍යාති වුත්තං හොති. එවං පච්චයතණ්හාපහානමුඛෙන ආජීවපාරිසුද්ධිං දස්සෙත්වා ඉදානි භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාමුඛෙන පච්චයපරිභොගසීලං තදනුසාරෙනෙව යාව අරහත්තප්පත්ති තාව පටිපදං දස්සෙන්තො ඌනූදරොති ගාථමාහ,[5] තස්සත්ථො: ධම්මෙන සමෙන ලද්ධෙසු ඉතරීතරචීවරාදීසු පච්චයෙසු ආහාරං තාව ආහාරෙන්තො:

"චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුත්වා උදකං පිවෙ,
අලං ඵාසුවිහාරාය පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො"ති

වුත්තනයෙන[6] **ඌනූදරො** අස්ස න වාතභරිතභස්තා විය උද්ධුමාතූදරො, භත්තසම්මදප්පච්චයා ථිනමිද්ධං පරිහරෙය්‍යාති වුත්තං හොති; ඌනූදරො හොන්තොපි ච **මිතාහාරො අස්ස** භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ 'නෙව දවායා"ති ආදිනා පච්චවෙක්ඛණෙන ගුණතො දොසතො[7] ච පරිච්ඡින්නාහාරො; එවං මිතාහාරො සමානොපි පච්චය-ධුතඞ්ග-පරියත්ති-අධිගමවසෙන චතුබ්බිධාය අප්පිච්ඡතාය **අප්පිච්ඡො අස්ස**, එකංසෙන හි මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නෙන භික්ඛුනා එවං අප්පිච්ඡෙන භවිතබ්බං.

තත්ථ එකෙකස්මිං පච්චයෙ තීහි සන්තොසෙහි සන්තුස්සනා පච්චයප්පිච්ඡතා, ධුතඞ්ගධරස්සෙව සතො "ධුතවාති මං පරෙ ජානන්තූ"ති අනිච්ඡනතා ධුතඞ්ගප්පිච්ඡතා, බහුස්සුතස්සෙව සතො "බහුස්සුතොති මං පරෙ ජානන්තූ"ති අනිච්ඡනතා පරියත්තිඅප්පිච්ඡතා මජ්ඣන්තිකත්ථෙරස්ස විය. අධිගමසම්පන්නස්සෙව සතො "අධිගතො අයං කුසලං ධම්මන්ති මං පරෙ ජානන්තූ"ති අනිච්ඡනතා අධිගමප්පිච්ඡතා, සා ච[8] අරහත්තාධිගමතො[9] ඔරං වෙදිතබ්බා, අරහත්තාධිගමත්ථං හි අයං පටිපදාති; එවං අප්පිච්ඡොපි ච අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාලොලුප්පං හිත්වා **අලොලුප්පො** අස්ස, එවං අලොලුප්පො හි **සො ච[10] ඉච්ඡාය නිච්ඡාතො අනිච්ඡො හොති නිබ්බුතො,** යාය ඉච්ඡාය ඡාතා හොන්ති සත්තා ඛුප්පිපාසාතුරා විය අතිත්තා, තාය ඉච්ඡාය අනිච්ඡො හොති

1. ප-වං ඉච්ඡන්ති. සී. ඉච්ඡන්තො
2. ම. විසයං ලුබ්භනතො.
3. ඉ. & සී. I. අවිරාධෙන්තො.
4. ම. ඉමාය.
5. ම. ඌනොදරොති ආදිමාහ.
6. ම. නයෙනෙව.
7. ම. සී I, V. දෙසතො.
8. ම. යාව.
9. ම. ගමනතො.
10. ම. සදා.

අතිවච්ඡන්තා ච නිච්ඡාතො **හොති අනාතුරො** පරමතිත්තිප්පත්තො, එවං නිච්ඡාතත්තා නිබ්බුතො **හොති** වූපසන්තකිලෙසපරිළාහොති; එව මෙත්ථ උප්පටිපාටියා යොජනා වෙදිතබ්බා.

එවං යාව අරහත්තප්පත්ති, **තාව** පටිපදං කථෙත්වා ඉදානි තං පටි පදං පටිපන්නස්ස භික්ඛුනො අරහත්තප්පත්තිතො[1] ධුතඞ්ගසමාදානං සෙනාසනවත්තඤ්ච කථෙන්තො ස පිණ්ඩචාරන්ති ගාථාචතුක්කමාහ, තත්ථ **ස පිණ්ඩචාරං චරිත්වා**ති සො භික්ඛු භික්ඛං චරිත්වා භත්තකිච්චං වා කත්වා; **වනන්තමභිහාරයෙ**ති අප්පසද්දිතො ගිහිපපඤ්චෙන වනමෙව ගවෙසෙය්‍ය; **උපට්ඨිතො රුක්ඛමූලස්මි**න්ති රුක්ඛමූලෙ ඨිතො වා හුත්වා, **ආසනූපගතො**ති ආසනං උපගතො වා හුත්වා, නිසින්නොති වුත්තං හොති; **මුනී**ති මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නො, එත්ථ ච පිණ්ඩචාරං චරිත්වාති ඉමිනා පිණ්ඩපාතියඞ්ගං වුත්තං, යස්මා පන උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකො සපදානචාරී එකාසනිකො පත්ත පිණ්ඩිකො ඛලුපච්ඡාභත්තිකො ච හොතියෙව[2] තෙචීවරිකපංසුකූලම්පි ච සමාදියතෙව, තස්මා ඉමානිපි ඡ වුත්තානෙව හොන්ති; වනන්ත මභිහාරයෙති ඉමිනා පන ආරඤ්ඤිකඞ්ගං වුත්තං, උපට්ඨිතො රුක්ඛ මූලස්මින්ති ඉමිනා රුක්ඛමූලිකඞ්ගං, ආසනූපගතොති ඉමිනා නෙසජ්ජි කඞ්ගං, යථාක්කමං පන ච තෙසං අනුලොමත්තා අබ්භොකාසික- යථාසන්ථතික-සොසානිකඞ්ගානි වුත්තානි යෙව හොන්තීති එවමෙතාය ගාථාය තෙරසධුතඞ්ගානි නාලකත්ථෙරස්ස කථෙසි.

ස ඣානපසුතො ධීරොති සො අනුප්පන්නස්ස ඣානස්ස උප්පාද නෙන උප්පන්නස්ස ආවජ්ජනාධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණෙහි ච ඣානෙසු පසුතො අනුයුත්තො, **ධීරො**ති ධිතිසම්පන්නො; **වනන්තෙ රමිතො සියා**ති වනෙ අභිරතො සියා, ගාමන්තෙ සෙනාසනෙ නාභි රමෙය්‍යාති වුත්තං හොති; **ඣායෙථ රුක්ඛමූලස්මිං අත්තානමභිතො සය**න්ති න කෙවලං ලොකියජ්ඣානපසුතොයෙව සියා, අපි ච බො තස්මිංයෙව රුක්ඛමූලෙ සොතාපත්තිමග්ගාදිසම්පයුත්තෙන ලොකුත්තර ජ්ඣානෙනාපි අත්තානං අතීව තොසෙන්තො ඣායෙථ, පරමස්සා සප්පත්තියා හි ලොකුත්තරජ්ඣානෙනෙව චිත්තං අතීව තුස්සති න අඤ්ඤෙන, තෙනාහ: අත්තානමභිතොසයන්ති, එවං ඉමාය ගාථාය ඣානපසුතතාය වනන්තසෙනාසනාභිරතිං අරහත්තඤ්ච කථෙසි.

ඉදානි යස්මා ඉමං ධම්මදෙසනං සුත්වා නාලකත්ථෙරො වනන්තමභි හාරෙත්වා නිරාහාරොපි පටිපදාපූරණෙ අතීව උස්සුකො අහොසි, නිරාහාරෙන සමණධම්මං කාතුං න සක්කා, තථා කරොන්තස්ස ජීවිතං නප්පවත්තති, කිලෙසෙ පන අනුප්පාදෙන්තෙන ආහාරො පරියෙසි තබ්බො, අයමෙත්ථ ඤායො, තස්මා තස්ස භගවා "අපරාපරෙසුපි දිවසෙසු පිණ්ඩාය චරිතබ්බං, කිලෙසා පන න උප්පාදෙතබ්බා"ති දස්සනත්ථං අරහත්තප්පත්තිතො යෙව භික්ඛාචාරවත්තං කථෙන්තො

1. ම. අරහත්තප්පවත්තිතො. 2. සී I. & V. භත්තිකොයෙව.

තතො රත්‍යා විවසනෙති ආදිකා ඡ ගාථායො අභාසි, තත්‍ථ **තතොති** "සපිණ්ඩචාරං චරිත්‍වා වනන්තමභිහාරයෙ"ති එත්‍ථ වුත්තපිණ්ඩචාරවනන්තාභිහාරතො උත්තරිම්පි; **රත්‍යා විවසනෙති** රත්තිසමතික්කමෙ දුතියදිවසෙති වුත්තං හොති; **ගාමන්තමභිහාරයෙති** ආභිසමාචාරිකවත්තං කත්‍වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව විවෙකං අනුබ්‍රූහෙත්‍වා ගතපච්චාගතවත්තෙන වුත්තනයෙන කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො ගාමං ගවෙසෙය්‍ය; **අව්හානං නාභිනන්දෙය්‍යාති** "භන්තෙ අම්හාකං ඝරෙ භුඤ්ජිතබ්බ"න්ති නිමන්තණං, "දෙති නු ඛො, න දෙති, සුන්දරං නු ඛො දෙති, අසුන්දරං නු ඛො දෙතී"ති එවරූපං විතක්කං, භොජනඤ්ච පටිපදාපූරකො භික්ඛු නාභිනන්දෙය්‍ය න පටිග්ගණ්හෙය්‍යාති වුත්තං හොති,-යදි පන බලක්කාරෙන පත්තං ගහෙත්‍වා පූරෙත්‍වා දෙන්ති, පරිභුඤ්ජිත්‍වා සමණධම්මො කාතබ්බො, ධුතඞ්ගං න කුප්පති, තදුපාදාය පන තං ගාමං න පවිසිතබ්බං; **අභිහාරඤ්ච ගාමතොති** සචෙ ගාමං පවිට්ඨස්ස පාතිසතෙහිපි භත්තං අභිහරන්ති, තම්පි නාභිනන්දෙය්‍ය තතො එකසිත්‍ථම්පි න පතිගණ්හෙය්‍ය, අඤ්ඤදත්‍ථු ඝරපටිපාටියා පිණ්ඩපාතමෙව චරෙය්‍යාති. **න මුනී ගාමමාගම්ම කුලෙසු සහසා චරෙති** සො ච මොනත්‍ථාය පටිපන්නකො මුනි ගාමං ගතො සමානො කුලෙසු සහසා න චරෙ, සහසොකිතාදි අනනුලොමිකං ගිහිසංසග්ගං න ආපජ්ජෙය්‍යාති වුත්තං හොති;

ඝාසෙසනං ඡින්නකථො න වාචං පයුතං භණෙති ඡින්නකථො විය හුත්‍වා ඔභාසපරිකථානිමිත්තවිඤ්ඤත්තිපයුත්තං ඝාසෙසනවාචං **න භණෙ**, සචෙ ආබාධෙය්‍ය, ගිලානො සමානො ගෙලඤ්ඤපටිබාහනත්‍ථාය භණෙය්‍ය සෙනාසනත්‍ථාය වා විඤ්ඤත්තිං ඨපෙත්‍වා ඔභාසපරිකථානිමිත්තපයුත්තං, අවසෙසපච්චයත්‍ථාය පන අගිලානො නෙව කිඤ්චි භණෙය්‍යාති, අලත්‍ථං යදිදන්ති ඉමිස්සා පන ගාථාය අයමත්‍ථො: ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො අප්පමත්තකෙපි කිස්මිඤ්චි ලද්ධෙ "**අලත්‍ථං යං, ඉදං සාධූ**"ති චින්තෙත්‍වා, අලද්ධෙ "නාලත්‍ථං, කුසලං ඉති"[1] තම්පි සුන්දරන්ති චින්තෙත්‍වා උභයෙනෙව ලාභාලාභෙන **සො තාදී** නිබ්බිකාරො හුත්‍වා **රුක්ඛංව උපනිවත්තති**, යථාපි පුරිසො ඵලගවෙසී රුක්ඛං උපගම්ම ඵලං ලද්ධාපි අලද්ධාපි අනනුනීතො අප්පටිහතො මජ්ඣත්තොයෙව හුත්‍වා ගච්ඡති, එවං කුලං උපගම්ම ලාභං ලද්ධාපි අලද්ධාපි මජ්ඣත්තොව හුත්‍වා ගච්ඡතීති.

සපත්තපාණීති ගාථා උත්තානත්‍ථාව, උච්චාවචාති ඉමිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො: එවං භික්ඛාචාරවත්තසම්පන්නො හුත්‍වාපි තාවතකෙනෙව තුට්ඨිං අනාපජ්ජිත්‍වා පටිපදං ආරභෙය්‍ය, පටිපත්තිසාරං හි සාසනං, සා චායං: උච්චාවචා-පෙ-මුතන්ති, තස්සත්‍ථො: සා චායං මග්ග**පටිපදා** උත්තමනිහීනභෙදතො **උච්චාවචා** බුද්ධ**සමණෙන පකාසිතා** -සුඛාපටිපදා හි ඛිප්පාභිඤ්ඤා උච්චා, දුක්ඛාපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා අවචා, ඉතරා ද්වෙ එකෙනඞ්ගෙන උච්චා එකෙන අවචා, පඨමා එව වා

1, කුසලාමීති-මජ්ඣු.

උච්චා, ඉතරා තිස්සොපි අවචා, තාය වෙතාය උච්චාය[1] අවචාය වා පටිපදාය **න පාරං දිගුණං යන්ති**[2]-දුගුණන්ති වා පාඨො,-එකමග්ගෙන ද්වික්ඛත්තුං නිබ්බාණං න යන්තීති අත්ථො, කස්මා: යෙන මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීණා, තෙසං පුන අප්පහාතබ්බතො, එතෙන පරිහාණධම්මාභාවං දීපෙති; **නයිදං එකගුණං මුත**න්ති තඤ්ච ඉදං පාරං එකක්ඛත්තුංයෙව ඵුසනාරහම්පි න හොති, කස්මා: එකෙන මග්ගෙන සබ්බකිලෙසප්පහාණාභාවතො, එතෙන එකමග්ගෙනෙව අරහත්තාභාවං දීපෙති, ඉදානි පටිපදානිසංසං දස්සෙන්තො යස්ස ච විසතාති ගාථමාහ, තස්සත්ථො: **යස්ස ච** එවං පටිපන්නස්ස **භික්ඛුනො** තාය පටිපදාය පහීණත්තා අට්ඨසතතණ්හාවිචරිත[3]භාවෙන විසතත්තා **විසතා** තණ්හා නත්ථි, තස්ස කිලෙසසොතච්ඡෙදෙන **ඡින්නසොතස්ස** කුසලාකුසලප්පහාණෙන **කිච්චාකිච්චප්පහීණස්ස** රාගජො වා දොසජො වා අප්පමත්තකොපි **පරිළාහො න විජ්ජතී**ති.

ඉදානි, යස්මා ඉමා ගාථායො සුත්වා නාලකත්ථෙරස්ස චිත්තං උදපාදි: "යදි එත්තකං මොනෙය්‍යං, සුකරං, න දුක්කරං, සක්කා අප්පකසිරෙන පූරෙතු"න්ති, තස්මාස්ස භගවා "දුක්කරමෙව මොනෙය්‍ය"න්ති දස්සෙන්තො පුන මොනෙය්‍යන්තෙ උපඤ්ඤිස්සන්[4]ති ආදිමාහ. තත්ථ **උපඤ්ඤිස්ස**[4]න්ති උපදිසිස්සං, කථිස්සන්ති[5] වුත්තං හොති; ඛුරධාරා උපමා අස්සාති **ඛුරධාරූපමො, භවෙ**ති භවෙය්‍ය; කො අධිප්පායො? මොනෙය්‍යං පටිපන්නො භික්ඛු ඛුරධාරං උපමං කත්වා, පච්චයෙසු වත්තෙය්‍ය, යථා මධුදිද්ධං[6] ඛුරධාරං ලිහන්තො ඡෙදතො ජිව්හං රක්ඛති, එවං ධම්මෙන ලද්ධෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තො චිත්තං කිලෙසුප්පත්තිතො රක්ඛෙය්‍යාති වුත්තං හොති, "පච්චයෙ හි පරිසුද්ධෙන ඤායෙන ලද්ධුඤ්ච අනවජ්ජපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුඤ්ච න සුඛෙන සක්කා"ති භගවා පච්චයනිස්සිතමෙව බහුසො භණති; **ජිව්හාය තාලුමාහච්ච උදරෙ සංයතො සියා**ති ජිව්හාය තාලුං උප්පීළෙත්වාපි රසතණ්හං විනොදෙන්තො කිලිට්ඨෙන මග්ගෙන[7] උප්පන්නෙ පච්චයෙ අසෙවන්තො[8] උදරෙ සංයතො සියා. **අලීනචිත්තො ච සියා**ති නිච්චං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අට්ඨිතකාරිතාය අකුසිතචිත්තො ච භවෙය්‍ය; **න චාපි බහු චින්තයෙ**ති ඤාතිජනපදාමරවිතක්කවසෙන ච බහුං න චින්තෙය්‍ය; **නිරාමගන්ධො අසිතො බ්‍රහ්මචරියපරායණො**ති නික්කිලෙසො ච[9] හුත්වා තණ්හාදිට්ඨීහි කිස්මිඤ්චි භවෙ අනිස්සිතො සික්ඛාත්තයසකලසාසනබ්‍රහ්මචරියපරායණො එව භවෙය්‍ය,

එකාසනස්සාති විවිත්තාසනස්ස, ආසනමුඛෙන චෙත්ථ සබ්බඉරියාපථා වුත්තා, යතො සබ්බිරියාපථෙසු එකීභාවස්ස සික්ඛෙය්‍යාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං, එකාසනස්සාති ච සම්පදානවචනමෙතං. **සමණූපාසනස්ස චා**ති සමණෙහි උපාසිතබ්බස්ස අට්ඨතිංසාරම්මණ

1 සී. I. තාය උච්චාය. 2. යාති-කත්ථචි. 3. සී. විචරිතා. 4. ම. උපඤ්ඤිස්සං. 5. ම. කථිස්සන්ති. 6. ම. මධුබින්දු. 7. ම. මග්ගෙන. 8. ඉං. අනාචරන්තො. 9. ම-ව,

භාවනානුයොගස්ස සමණානං වා උපාසනභූතස්ස අට්ඨතිංසාරම්මණ
භෙදස්සෙව, ඉදම්පි සම්පදානවචනමෙව, උපාසනත්ථන්ති වුත්තං හොති;
එත්ථ ච එකාසනෙන කායවිවෙකො සමණූපාසනෙන චිත්තවිවෙකො
වුත්තො හොතීති වෙදිතබ්බො; **එකත්තං මොනමක්ඛාතන්ති** එව
මිදං කායචිත්තවිවෙකවසෙන එකත්තං මොනන්ති අක්ඛාතං; **එකො
ච අභිරමිස්සසීති** ඉදං පන උත්තරගාථාපෙක්ඛපදං, "අථ භාසිහි[1]
දස දිසා"ති ඉමිනා අස්ස සම්බන්ධො. **භාසිහීති** භාසිස්සසි පකාසෙස්සසි,
ඉමං පටිපදං භාවෙන්තො සබ්බදිසාසු කිත්තියා පාකටො භවිස්සසීති
වුත්තං හොති, සුත්වා ධීරානන්ති ආදීනං පන චතුන්නං පදානං
අයමත්ථො: යෙන ච කිත්තිඝොසෙන භාසිහි[1] දස දිසා, **තං ධීරානං
ඣායීනං කාමචාගිනං නිග්ඝොසං සුත්වා** අථ ත්වං තෙන උද්ධච්ච
මනාපජ්ජිත්වා **භීය්‍යො හිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච** කරෙය්‍යාසි, තෙන ඝොසෙන
හරායමානො "නිය්‍යාණිකපටිපදා අය"න්ති සද්ධං උප්පාදෙත්වා උත්තරිං
පටිපත්තිමෙව බ්‍රූහෙය්‍යාසි; **මාමකොති** එවං හි සන්තො මම සාවකො
හොතීති. **තං නදීහීති** යං තං මයා "හිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච භීය්‍යො කුබ්බෙ
ථා"ති වදතා "උද්ධච්චං න කාතබ්බ"න්ති වුත්තං, තං ඉමිනා නදී
නිදස්සනෙනාපි **ජානාථ**,[2] තබ්බිපරියයඤ්ච[3] සොබ්භෙසු ච පදරෙසු ච
ජානාථ-සොබ්භෙසූති මාතිකාසු, **පදරෙසූති** දරීසු

කථං? **සනන්තා යන්ති කුස්සුබ්භා තුණ්හී යන්ති[4] මහොදධීති**
කුස්සුබ්භා හි සොබ්භපදරාදිභෙදා සබ්බාපි කුන්නදියො සනන්තා සද්දං
කරොන්තා උද්ධතා හුත්වා යන්ති, ගඞ්ගාදිභෙදා පන මහානදියො තුණ්හී
යන්ති, එවං "මොනෙය්‍යං පූරෙමී"ති උද්ධතො හොති අමාමකො,
මාමකො පන හිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච උප්පාදෙත්වා නිච්චිතොනාව හොති,
කිඤ්ච භීය්‍යො: **යදූනකං**-පෙ-**පණ්ඩිතොති**, තත්ථ සියා: සචෙ **අඩ්ඪ
කුම්භූපමො** බාලො සනන්තතාය[5] රහදො පූරොව **පණ්ඩිතො** සන්ත
තාය, අථ කස්මා බුද්ධසමණො එවං ධම්මදෙසනාව්‍යාවටො හුත්වා
බහුං භාසතීති ඉමිනා සම්බන්ධෙන යං සමණොති ගාථමාහ, තස්සත්ථො:
යං **බුද්ධසමණො බහුං භාසති** උපෙතං අත්ථසංහිතං අත්ථූපෙතං
ධම්මූපෙතඤ්ච හිතෙන ච සංහිතං, තං න උද්ධච්චෙන,[6] අපි ච ඛො
ජානං සො ධම්මං දෙසෙති දිවසම්පි දෙසෙන්තො නිප්පපඤ්චොව
හුත්වා, තස්ස හි සබ්බං වචීකම්මං ඤාණානුපරිවත්ති; එව දෙසෙන්තො ච
"**ඉදමස්ස** හිතං, ඉදමස්ස හිත"න්ති නානප්පකාරතො **ජානං සො
බහු භාසති** න කෙවලං බහුභාණිතාය.

අවසානගාථාය සම්බන්ධො: එවං තාව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සමන්නා
ගතො බුද්ධසමණො ජානං සො ධම්මං දෙසෙති ජානං සො බහු
භාසති, තෙන දෙසිතං පන ධම්මං නිබ්බෙධභාගියෙනෙව ඤාණෙන
සො ච ජානං යතත්තො ජානං න බහු භාසති-ස මුනි මොන

---

1. ම. භාසිසි 3. තබ්බිපරියායඤ්ච & තබ්බිපරියායඤ්ච-කත්ථචි. 4. යාති-කත්ථචි
2. ම. නිදස්සනෙන විජානාථ. 5. සණ්තාය & සනන්තතාය-කත්ථචි.
6. ඉං. න උද්ධච්චෙන & සී. ම. උද්ධච්චෙන.

මරහති සමුනි මොනමජ්ඣගාති. තස්සත්ථො: තං ධම්මං ජානන්තො යතත්තො ගුත්තචිත්තො හුත්වා, යං භාසිතං සත්තානං හිතසුඛාවහං න හොති, තං ජානං න බහු භාසති, සො එවංවිධො මොනත්ථං පටිපන්නකො මුනි මොනෙය්‍යපටිපදාසඞ්ඛාතං මොනං අරහති, න කෙවලඤ්ච අරහතියෙව, අපි ච ඛො පන ස මුනි අරහත්තමග්ගඤාණසඞ්ඛාතං මොනං අජ්ඣගා ඉච්චෙව වෙදිතබ්බොති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

තං සුත්වා නාලකත්ථෙරො තීසු ඨානෙසු අප්පිච්ඡො අහොසි: දස්සනෙ සවණෙ පුච්ඡායාති, සො හි දෙසනාපරියොසානෙ පසන්නචිත්තො[1] භගවන්තං වන්දිත්වා වනං පවිට්ඨො පුන "අහො වතාහං භගවන්තං පස්සෙය්‍ය"න්ති ලොලභාවං න ජනෙසි, අයමස්ස දස්සනෙ අප්පිච්ඡතා, තථා "අහො වතාහං පුන ධම්මදෙසනං සුණෙය්‍ය"න්ති ලොලභාවං න ජනෙසි, අයමස්ස සවණෙ අප්පිච්ඡතා "අහො වතාහං පුන මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡෙය්‍ය"න්ති ලොලභාවං න ජනෙසි, අයමස්ස පුච්ඡාය අප්පිච්ඡතා, සො එවං අප්පිච්ඡො සමානො පබ්බතපාදං පවිසිත්වා එකවනසණ්ඩෙ ද්වෙ දිවසානි න වසි, එකරුක්ඛමූලෙ ද්වෙ දිවසානි න නිසීදි, එකගාමෙ ද්වෙ දිවසානි පිණ්ඩාය න පාවිසි, ඉති වනතො වනං රුක්ඛතො රුක්ඛං ගාමතො ගාමං ආහිණ්ඩන්තො අනුරූපපටිපදං පටිපජ්ජිත්වා අග්ගඵලෙ පතිට්ඨාසි, අථ යස්මා මොනෙය්‍යපටිපදං උක්කට්ඨං කත්වා පූරෙන්තො භික්ඛු සත්තෙව මාසානි ජීවති, මජ්ඣිමං කත්වා පූරෙන්තො සත්ත වස්සානි, මන්දං කත්වා පූරෙන්තො සොළස වස්සානි, අයඤ්ච උක්කට්ඨං කත්වා පූරෙසි, තස්මා සත්ත මාසෙ[2] ඨත්වා අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරපරික්ඛයං ඤත්වා නහායිත්වා නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සගුණං[3] සඞ්ඝාටිං පාරුපිත්වා දසබලාභිමුඛො පඤ්චපතිට්ඨිතං වන්දිත්වා අඤ්ජලිමපග්ගහෙත්වා හිඞ්ගුලපබ්බතං නිස්සාය ඨිතකොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි, තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා භගවා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සරීරකිච්චං කත්වා ධාතුයො ගාහාපෙත්වා[4] චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා අගමාසීති.

නාලකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

3, 12.

එවමෙම සුතන්ති ද්වයතානුපස්සනාසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති, අත්තජ්ඣාසයෙන හි භගවා ඉදං සුත්තං දෙසෙසි, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පනස්ස අත්ථවණ්ණනායමෙව ආවිභවිස්සති.

තත්ථ **එවමෙම සුත**න්ති ආදීනි වුත්තනයානෙව;[5] **පුබ්බාරාමෙති** සාවත්ථිනගරස්ස පුරත්ථිමදිසායං ආරාමෙ; **මිගාරමාතුපාසාදෙති** එත්ථ විසාඛා උපාසිකා අත්තනො සසුරෙන මිගාරෙන සෙට්ඨිනා මාතුට්ඨානෙ

---

1. සී. & ම. චිත්තො ච. 2. ම. මාසෙයෙව. 3. ඉං. දිගුණං. 4. සී. I. II. සඞ්ගාහාපෙත්වා. 5. සී. නයෙනෙව.

ඨපිතත්තා මිගාරමාතාති වුච්චති තාය මිගාරමාතාය නවකොටි අග්ඝනකං මහාලතාපිළන්ධනං විස්සජ්ජෙත්වා කාරාපිතො පාසාදො හෙට්ඨා ච උපරි ච පඤ්ච ගබ්භසතානි කත්වා සහස්සකූටාගාරගබ්භො සො මිගාරමාතුපාසාදොති වුච්චති, තස්මිං මිගාරමාතුපාසාදෙ, **තෙන ඛො පන සමයෙන භගවාති** යං සමයං භගවා සාවත්ථිං නිස්සාය පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ විහරති, තෙන සමයෙන; **තදහුපොසථෙති** තං අහු උපොසථෙ, උපොසථදිවසෙති වුත්තං හොති; **පණ්ණරසෙති** ඉදං උපොසථග්ගහණෙන සම්පත්තාවසෙසුපොසථපටික්ඛෙපවචනං; **පුණ්ණාය පුණ්ණමාය රත්තියාති** පණ්ණරසදිවසත්තා දිවසගණනාය අබ්භාදිඋපක්කිලෙසවිරහිතත්තා රත්තිගුණසම්පත්තියා ච පුණ්ණත්තා පුණ්ණාය පරිපුණ්ණචන්දත්තා පුණ්ණමාය ච රත්තියා; **භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතොති** භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතො; **අබ්භොකාසෙ නිසින්නො හොතීති** මිගාරමාතුරතනපාසාදපරිවෙණෙ අබ්භොකාසෙ උපරි අප්පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො හොති; **තුණ්හීභූතං තුණ්හීභූතන්ති** අතීව තුණ්හීභූතං, යතො යතො වා අනුවිලොකෙති, තතො තතො තුණ්හීභූතං, තුණ්හීභූතං වාචාය-පුන තුණ්හීභූතං කායෙන; **භික්ඛුසඞ්ඝං අනුවිලොකෙත්වාති** තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නං අනෙකසහස්සභික්ඛුපරිමාණං තුණ්හීභූතං තුණ්හීභූතං භික්ඛුසඞ්ඝං "එත්තකා එත්ථ සොතාපන්නා, එත්තකා සකදාගාමිනො. එත්තකා අනාගාමිනො, එත්තකා ආරද්ධවිපස්සකා කල්‍යාණපුථුජ්ජනා; ඉමස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස කීදිසී ධම්මදෙසනා සප්පායා"ති සප්පායධම්මදෙසනාපරිච්ඡෙදනත්ථං ඉතො චිතො ච විලොකෙත්වා.

යෙ තෙ භික්ඛවෙ කුසලා ධම්මාති යෙ තෙ ආරොග්‍යට්ඨෙන අනවජ්ජට්ඨෙන ඉට්ඨඵලට්ඨෙන කොසල්ලසම්භූතට්ඨෙන ච[1] කුසලා සත්තතිංස බොධිපක්ඛියධම්මා තජ්ජාතිකා වා පරියත්තිධම්මා; **අරියා නිය්‍යානිකා සම්බොධගාමිනොති** උපගන්තබ්බට්ඨෙන අරියා; ලොකතො නිය්‍යානට්ඨෙන නිය්‍යානිකා, සම්බොධසඞ්ඛාතං අරහත්තං ගමනට්ඨෙන සම්බොධගාමිනො; **තෙසං වො භික්ඛවෙ-පෙ-සවණාය;** තෙසං භික්ඛවෙ කුසලානං-පෙ-සම්බොධගාමීනං **කා උපනිසා** කිං කාරණං කිං පයොජනං තුම්හාකං සවණාය, කිමත්ථං තුම්හෙ තෙ ධම්මෙ සුණාථාති වුත්තං හොති. **යාවදෙව ද්වයතානං ධම්මානං යථාභූතං ඤාණායාති එත්ථ යාවදෙවාති** පරිච්ඡෙදාවධාරණවචනං; ද්වෙ අවයවා එතෙසන්ති ද්වයා, ද්වයා එව ද්වයතා, තෙසං ද්වයතානං, ද්වයානන්තිපි පාඨො; **යථාභූතං ඤාණායාති** අවිපරීතඤාණාය; කිං වුත්තං හොති; යදෙතං ලොකියලොකුත්තරාදි[2]භෙදෙන ද්විධා වවත්ථිතානං ධම්මානං විපස්සනාසඞ්ඛාතං යථාභූතං ඤාණං: එතදත්ථාය න ඉතො[3] භිය්‍යොති, සවණෙන හි එත්තකං හොති, තදුත්තරිං විසෙසාධිගමො භාවනායාති, **කිඤ්ච ද්වයතං වදෙථාති** එත්ථ පන සචෙ වො භික්ඛවෙ සියා "කිඤ්ච තුම්හෙ භන්තෙ ද්වයතං වදෙථා"ති අයමධිප්පායො, පදත්ථො පන කිඤ්ච ද්වය

1. සී. සම්භූතට්ඨෙන ච. 2. ම. ලොකුත්තර 3. ම. තතො.

භාවං වදෙථාති, තතො භගවා ද්වයතං දස්සෙන්තො ඉදං දුක්ඛන්ති එවමාදිමාහ, තත්ථ ද්වයතානං චතුසච්චධම්මානං "ඉදං දුක්ඛං, අයං දුක්ඛසමුදයො"ති එවං ලොකියස්ස එකස්ස අවයවස්ස සහෙතුකස්ස වා දුක්ඛස්ස දස්සනෙන **අයමෙකානුපස්සනා**, ඉතරා ලොකුත්තරස්ස දුතියස්ස අවයවස්ස සඋපායස්ස වා නිරොධස්ස දස්සනෙන **දුතියානුපස්සනා**, පඨමා චෙත්ථ තතියචතුත්ථවිසුද්ධීහි[1] හොති, දුතියා පඤ්චමවිසුද්ධියා; **සම්මා ද්වයතානුපස්සිනො**ති ඉමිනා වුත්තනයෙන සම්මා ද්වයධම්මෙ අනුපස්සන්තස්ස. සතියා අවිප්පවාසෙන **අප්පමත්තස්ස** කායිකචෙතසිකවීරියාතාපෙන **ආතාපිනො**, කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛත්තා **පහිතත්තස්ස**; **පාටිකඞ්ඛ**න්ති ඉච්ඡිතබ්බං; **දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා**ති අස්මිං යෙව වා අත්තභාවෙ අරහත්තං; **සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා**ති, උපාදිසෙසන්ති පුනබ්භවවසෙන උපාදාතබ්බක්ඛන්ධසෙසං වුච්චති, තස්මිං වා සති අනාගාමිභාවො පාටිකඞ්ඛොති දස්සෙති.- තත්ථ කිඤ්චාපි හෙට්ඨිමඵලානිපි[2] එවං ද්වයතානුපස්සිනො[3] හොන්ති, උපරිමඵලෙසු පන උස්සාහං ජනෙන්තො එවමාහ.

ඉදමවොචාති ආදි සඞ්ගීතිකාරානං වචනං, තත්ථ **ඉද**න්ති "යෙ තෙ භික්ඛවෙ"ති ආදි-වුත්තනිදස්සනං, **එත**න්ති ඉදානි "යෙ දුක්ඛ"න්ති එවමාදි- වත්තබ්බගාථාබන්ධනිදස්සනං, ඉමා ච ගාථා චතුසච්චදීපකත්තා වුත්තත්ථදීපිකා එව; එවං සන්තෙපි ගාථාරුචිකානං, පච්ඡා ආගතානං, පුබ්බෙ වුත්තං අසමත්ථානය අනුග්ගහෙත්වා "ඉදානි යදි වදෙය්‍ය සුන්දර"න්ති ආකඞ්ඛන්තානං, වික්ඛිත්තචිත්තානඤ්ච අත්ථාය වුත්තා[4] විසෙසත්ථදීපිකා චාති; අවිපස්සකෙ ච දස්සෙත්වා තෙසං වට්ටවිවට්ට[5] දස්සනතො. තස්මා විසෙසත්ථදස්සනත්ථමෙව වුත්තා,- එස නයො ඉතො පරම්පි ගාථාවචනෙසු, තත්ථ **යත්ථ චා**ති නිබ්බානං දස්සෙති, නිබ්බානෙ හි **දුක්ඛං සබ්බසො උපරුජ්ඣති** සබ්බප්පකාරං උපරුජ්ඣති සහෙතුකං උපරුජ්ඣති **අසෙසඤ්ච** උපරුජ්ඣති;[6] **තඤ්ච මග්ග**න්ති තඤ්ච අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, **චෙතොවිමුත්තිහීනා තෙ අථො පඤ්ඤාවිමුත්තියා**ති එත්ථ අරහත්තඵලසමාධි රාගවිරාගා චෙතොවිමුත්ති අරහත්තඵලපඤ්ඤා අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්තීති වෙදිතබ්බා, තණ්හාචරිතෙන වා අප්පනාඣානබලෙන කිලෙසෙ වික්ඛම්භෙත්වා අධිගතං අරහත්තඵලං රාගවිරාගා චෙතොවිමුත්ති, දිට්ඨිචරිතෙන උපචාරජ්ඣානමත්තං නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සිත්වා අධිගතං අරහත්තඵලං අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්ති, අනාගාමිඵලං වා කාම[7]රාගං සන්ධාය රාගවිරාගා චෙතොවිමුත්ති, අරහත්තඵලං සබ්බප්පකාරතො අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්තීති; **අන්තකිරියායා**ති වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකරණත්ථාය; **ජාතිජරූපගා**ති ජාතිජරං උපගතා, ජාතිජරාය වා උපගතා, න පරිමුච්චන්ති ජාතිජරායාති එවං වෙදිතබ්බා, සෙසමෙත්ථ ආදිතොපභුති පාකට

1. සී. සුද්ධීහි
2. සී ඉං. ඵලානි
3. සී. ද්වයතානුපස්සිනො ච.
4. ම. වුත්තා.
5. ඉං. චාති; අවිපස්සකෙ විපස්සකෙ-පෙ- ජිතකාචජිතාන වට්ටවිවට්ට & ම. විවට්ට-ඉති නත්ථි.
6. ම. අසෙසඤ්ච උපරුජ්ඣති-නත්ථි.
7. ම. භව.

මෙව, ගාථාපරියොසානෙ ච සට්ඨිමත්තා භික්ඛූ තං දෙසනං උග්ගහෙත්වා විපස්සිත්වා තස්මිංයෙව ආසනෙ අරහත්තං පාපුණිංසු,-යථා චෙත්ථ, එවං සබ්බවාරෙසු.

අතො එව[1] භගවා **සියා අඤ්ඤෙනාපි පරියායෙනා**ති ආදිනා නයෙන නානප්පකාරතො ද්වයතානුපස්සනං ආහ, තත්ථ දුතියවාරෙ **උපධිපච්චයා**ති සාසවකම්මපච්චයා, සාසවකම්මං හි ඉධ උපධීති අධිප්පෙතං; **අසෙසවිරාගනිරොධා**ති අසෙසං විරාගෙන නිරොධා අසෙසවිරාගසඞ්ඛාතා වා නිරොධා, **උපධිනිදානා**ති කම්මපච්චයා; **දුක්ඛස්ස ජාතිප්පභවානුපස්සී**ති වට්ටදුක්ඛස්ස ජාතිකාරණං උපධීති අනුපස්සන්තො, සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව, එවමයම්පි වාරො චත්තාරි සච්චානි දීපෙත්වා අරහත්තනිකූටෙනෙව වුත්තො,-යථා චායං, එවං සබ්බවාරා.

තත්ථ තතියවාරෙ **අවිජ්ජාපච්චයා**ති භවගාමිකම්මසම්භාර අවිජ්ජාපච්චයා, **දුක්ඛං** පන සබ්බත්ථ වට්ටදුක්ඛමෙව, **ජාතිමරණසංසාර**න්ති ඛන්ධනිබ්බත්තිං* ජාතිං,* ඛන්ධභෙදං මරණං, ඛන්ධපටිපාටිං* සංසාරඤ්ච; **වජන්තී**ති ගච්ඡන්ති උපෙන්ති; **ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාව**න්ති ඉමං මනුස්සභාවං ඉතො අවසෙස[2] අඤ්ඤනිකායභාවඤ්ච; **ගතී**ති පච්චයභාවො. **අවිජ්ජා හය**න්ති[3] අවිජ්ජා හි අයං; **විජ්ජාගතා ච යෙ සත්තා**ති යෙ අරහත්තමග්ගවිජ්ජාය කිලෙසෙ විජ්ඣිත්වා ගතා ඛීණාසවසත්තා, සෙසමුත්තානත්ථමෙව.

චතුත්ථවාරෙ **සඞ්ඛාරපච්චයා**ති පුඤ්ඤපුඤ්ඤානෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරපච්චයා, **එතමාදීනවං ඤත්වා**ති 'යදිදං[4] **දුක්ඛං සඞ්ඛාරපච්චයා**" එතමාදීනවන්ති ඤත්වා; **සබ්බසඞ්ඛාරසමථා**ති සබ්බෙසං වුත්තප්පකාරානං සඞ්ඛාරානං මග්ගඤාණෙන සමථා, උපගතාය[5] ඵලසමත්ථතායාති වුත්තං හොති; **සඤ්ඤාන**න්ති කාමසඤ්ඤාදීනං මග්ගෙනෙව **උපරොධනා**; **එතං ඤත්වා යථා තථ**න්ති එතං දුක්ඛක්ඛයං අවිපරීතං ඤත්වා. **සම්මද්දසා**ති සම්මා දස්සනා;[6] **සම්මදඤ්ඤායා**ති සඞ්ඛතං අනිච්චාදිතො ඤත්වා; **මාරසංයොග**න්ති තෙභූමකවට්ටං, සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

පඤ්චමවාරෙ **විඤ්ඤාණපච්චයා**ති කම්මසහජාතාභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණපච්චයා, **නිච්ඡාතො**ති නිත්තණ්හො, **පරිනිබ්බුතො**ති කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො හොති, සෙසං පාකටමෙව.

ඡට්ඨ[7]වාරෙ **ඵස්සපච්චයා**ති අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තඵස්සපච්චයාති අත්ථො; එවං එත්ථ පදපටිපාටියා වත්තබ්බානි නාමරූපසළායතනානි අවත්වා ඵස්සො වුත්තො, තානි හි රූපමිස්සකත්තා කම්මසම්පයුත්තානෙව න හොන්ති,[8] ඉදඤ්ච වට්ටදුක්ඛං කම්මතො වා

1. ම. එවං. 4. ම. යදි. 7. ම. ඡට්ඨම. * ඉධ බහුසු බින්දු නත්ථි.
2. ම. අවසෙසං. 5. ම. උපහතත්තාය. උපහතාය-කත්ථචි.
3. ම. හායන්ති. 6. ප-වා. දස්සනාය. 8. ප-වා. හොන්ත.

සම්භවෙය්‍යා කම්මසම්පයුත්තධම්මතො වාති, **භවසොතානුසාරිනා**ති තණ්හානුසාරීනං, **පරිඤ්ඤායා**ති තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා; **අඤ්ඤායා**ති අරහත්තමග්ගපඤ්ඤාය ඤත්වා; **උපසමෙ රතා**ති ඵලසමාපත්තිවසෙන නිබ්බානෙ රතා; **ඵස්සාභිසමයා**ති ඵස්සනිරොධා, සෙසං පාකටමෙව.

සත්තමවාරෙ **වෙදනාපච්චයා**ති කම්මසම්පයුත්තවෙදනාපච්චයා; **අදුක්ඛමසුඛං සහා**ති අදුක්ඛමසුඛෙන සහ, **එතං දුක්ඛන්ති ඤත්වා**ති එතං සබ්බං වෙදයිතං[1] දුක්ඛකාරණන්ති ඤත්වා, විපරිණාමට්ඨිති අඤ්ඤාණදුක්ඛතාහි වා දුක්ඛං[2] ඤත්වා; **මොසධම්ම**න්ති නස්සනධම්මං, **පලොකින**න්ති ජරාමරණෙහි පලුජ්ජනධම්මං; **ඵුස්ස ඵුස්සා**ති උදයව්‍යය ඤාණෙන ඵුසිත්වා ඵුසිත්වා; **වයං පස්ස**න්ති අන්තෙ භඞ්ගමෙව[3] පස්සන්තො; **එවං තත්ථ විජානාති**[4]ති එවං තා වෙදනා විජානාති තත්ථ වා දුක්ඛභාවං විජානාති; **වෙදනානං ඛයා**ති තතො පරං මග්ගඤාණෙන කම්මසම්පයුත්තානං වෙදනානං ඛයා; සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

අට්ඨමවාරෙ **තණ්හාපච්චයා**ති කම්මසම්භාරතණ්හාපච්චයා, **එතමාදීනවං ඤත්වා තණ්හා* දුක්ඛස්ස සම්භව**න්ති එතං දුක්ඛස්ස සම්භවං තණ්හාය ආදීනවං ඤත්වා, සෙසමුත්තානත්ථමෙව.

නවමවාරෙ **උපාදානපච්චයා**ති කම්මසම්භාරඋපාදානපච්චයා, **භවො**ති විපාකභවො ඛන්ධපාතුභාවො; **භූතො දුක්ඛ**න්ති භූතො සම්භූතො වට්ටදුක්ඛං **නිගච්ඡති; ජාතස්ස මරණ**න්ති යත්‍රාපි "භූතො සුඛං නිගච්ඡතී"ති බාලා මඤ්ඤන්ති, තත්‍රාපි දුක්ඛමෙව දස්සෙන්තො ආහ: **ජාතස්ස මරණං හොතීති.** දුතියගාථාය යොජනා: අනිච්චාදීහි **සම්මදඤ්ඤාය පණ්ඩිතා උපාදානක්ඛයා ජාතික්ඛයං** නිබ්බානං **අභිඤ්ඤාය නාගච්ඡන්ති පුනබ්භව**න්ති.

දසමවාරෙ **ආරම්භපච්චයා**ති කම්මසම්පයුත්තවිරියපච්චයා, **අනාරම්භ**[5] **විමුත්තිනො**ති අනාරම්භෙ නිබ්බානෙ විමුත්තස්ස, සෙසමුත්තානත්ථමෙව.

එකාදසමවාරෙ **ආහාරපච්චයා**ති කම්මසම්පයුත්තආහාරපච්චයා; අපරො නයො: චතුබ්බිධා සත්තා රූපූපගා වෙදනූපගා සඤ්ඤූපගා සඞ්ඛාරූපගාති; තත්ථ එකාදසවිධාය කාමධාතුයා සත්තා රූපූපගා කබලීකාරාහාරසෙවනතො;[6] රූපධාතුයා සත්තා අඤ්ඤත්‍ර අසඤ්ඤෙහි වෙදනූපගා ඵස්සාහාර[7]සෙවනතො, හෙට්ඨා තිවිධාය අරූපධාතුයා සත්තා සඤ්ඤූපගා සඤ්ඤාහි නිබ්බත්තමනොසඤ්චෙතනාහාර[8]සෙවනතො, භවග්ගෙ සත්තා සඞ්ඛාරූපගා සඞ්ඛාරාහිනිබ්බත්තවිඤ්ඤාණාහාරසෙවනතොති, එවම්පි **යං කිඤ්චි දුක්ඛං සම්භොති සබ්බං ආහාරපච්චයා**ති වෙදිතබ්බං, **ආරොග්‍ය**න්ති නිබ්බානං,

---

1. සී. වෙදිතබ්බං.
2. ම. දුක්ඛන්ති.
3. සී. II. & V. භවඞ්ගමෙව.
4. විරජ්ජති-සුත්තනිපාත.
5. අනාරම්භෙ-බුද්ධ.
6. සී කබලිඞ්කාරාහාරං සෙවනතො.
7. සී. ඵස්සාහාරං.
8. සී. මනොසඤ්චෙතනාහාරං.

* තණ්හං.

සඞ්ඛාය සෙවීති චත්තාරො පච්චයෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා සෙවමානො, පඤ්චක්ඛන්ධා ද්වාදසායතනානි අට්ඨාරස ධාතුයොති එවං වා ලොකං සඞ්ඛාය "අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා"ති ඤාණෙන සෙවමානො; **ධම්මට්ඨොති** චතුසච්චධම්මෙ ඨිතො; **සඞ්ඛං නොපෙතීති** "දෙවො"ති "මනුස්සො"ති වා ආදිකං සඞ්ඛං න ගච්ඡති, සෙසමුත්තානමෙව[1].

ද්වාදසමවාරෙ **ඉඤ්ජිතපච්චයාති** තණ්හාමානදිට්ඨිකම්මකිලෙස ඉඤ්ජිතෙසු යතො කුතොචි කම්මසමහාරිඤ්ජිතප්පච්චයා, **එජං වොස්සජ්ජාති** තණ්හං වජ්ජිත්වා; **සඞ්ඛාරෙ උපරුන්ධියාති** කම්මං කම්මසම්පයුත්තෙ ච සඞ්ඛාරෙ නිරොධෙත්වා, සෙසමුත්තානමෙව.

තෙරසමවාරෙ **නිස්සිතස්ස චලිතන්ති** තණ්හාය තණ්හාදිට්ඨිමානෙහි වා ඛන්ධෙ නිස්සිතස්ස සීහසුත්තෙ දෙවානං විය භය[2] චලිතං හොති, සෙසමුත්තානමෙව.

චුද්දසමවාරෙ **රූපෙහීති** රූපභවෙහි රූපසමාපත්තීහි වා; **ආරුප්පාති** අරූපභවා අරූපසමාපත්තියො වා; **නිරොධොති** නිබ්බානං. **මච්චුහායිනොති** මරණමච්චු-කිලෙසමච්චු-දෙවපුත්තමච්චුහායිනො, තිවිධම්පි තං මච්චුං හිත්වා ගාමිනොති වුත්තං හොති, සෙසමුත්තානමෙව.

පණ්ණරසමවාරෙ **යන්ති** නාමරූපං සන්ධාය, තං හි ලොකෙන ධුවසුභසුඛත්තවසෙන "**ඉදං සච්ච**"න්ති උපනිජ්ඣායිතං[3] දිට්ඨමාලොකිතං; **තදමරියානන්ති** තං ඉදං අරියානං, අනුනාසික-ඉකාරලොපං කත්වා වුත්තං; **එතං මුසාති** එතං ධුවාදිවසෙන ගහිතම්පි මුසා, න තාදිසං හොතීති; පුන **යන්ති** නිබ්බානං සන්ධාය, තං හි ලොකෙන රූපවෙදනාදීනං අභාවතො **ඉදං මුසා**-න්ති කිඤ්චීති **උපනිජ්ඣායිතං. තදමරියානමෙතං සච්චන්ති** තං ඉදං අරියානං එතං නික්කිලෙසසඞ්ඛාතා සුභභාවා දුක්ඛපටිපක්ඛසඞ්ඛාතා සුඛභාවා අච්චන්තසන්තිසඞ්ඛාතා නිච්චභාවා ච අනපගමනතො පරමත්ථතො සච්චන්ති **යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨං-අනත්තනි අත්තමානින්ති** අනත්තනි නාමරූපෙ අත්තමානිං;[4] **ඉදං සච්චන්ති මඤ්ඤතීති** ඉදං නාමරූපං ධුවාදිවසෙන "සච්ච"න්ති මඤ්ඤති, **යෙන යෙන හීති** යෙන යෙන රූපෙ වා වෙදනාය වා "මම රූපං, වෙදනා"ති ආදිනා නයෙන **මඤ්ඤන්ති; තතො තන්ති** තතො මඤ්ඤිතා ආකාරා තං නාමරූපං **හොති අඤ්ඤථා,** කිං කාරණං; **තං හි තස්ස මුසා හොති** යස්මා තං යථා මඤ්ඤිතා ආකාරා මුසා හොති; තස්මා අඤ්ඤථා හොතීති අත්ථො; "කස්මා පන මුසා හොතී"ති: **මොසධම්මං හි ඉත්තරං** යස්මා යං ඉත්තරං පරිත්තපච්චුපට්ඨානං, තං මොසධම්මං නස්සනධම්මං හොති, තථාරූපඤ්ච නාමරූපන්ති. **සච්චාභිසමයාති** සච්චාවබොධා[5] සෙසමුත්තානමෙව.

1. ම සෙසමුත්තානත්ථමෙව.
2. ප-වා භයං.
3. ම උපනිජ්ඣායිතං.
4. ම. අනත්තමානීති අනත්තනි නාමරූපෙ වෙදනාදීනං අභාවතො ඉදං මුසා තන්ති [අත්තමානං.
5. ම, සච්චාවබොධාය.

සොළසමවාරෙ **යන්ති** ඡබ්බිධං ඉට්ඨාරම්මණං සන්ධායාහ, තං හි ලොකෙන සලභ-මච්ඡ[1]-මක්කටාදීහි පදීප-බළිස-ලෙපාදයො විය **"එතං සුඛ"**න්ති **උපනිජ්ඣායිතං; තදමරියානං "එතං දුක්ඛ"**න්ති තං ඉදං අරියානං "කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා විරූපරූපෙන මථෙන්ති චිත්ත"න්ති ආදිනා නයෙන "එතං දුක්ඛ"න්ති **යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුද්දිට්ඨං**; පුන **යන්ති**[2] නිබ්බානමෙව සන්ධායාහ, තං හි ලොකෙන කාමගුණාභාවා **"දුක්ඛ"න්ති උපනිජ්ඣායිතං; තදමරියාන**න්ති තං ඉදං අරියානං පරමත්ථසුඛතො **"එතං[3] සුඛ"**න්ති යථා භූතං **සම්මප්පඤ්ඤාය සුද්දිට්ඨං, කෙවලාති** අනවසෙසා; **ඉට්ඨාති** ඉච්ඡිතා පත්ථිතා, **කන්තාති** පියා, **මනාපාති** මනවුද්ධිකරා; **යාවතත්ථීති වුච්චතීති** යාවතා එතෙ ඡ ආරම්මණා "අත්ථී"ති වුච්චන්ති, වචනව්‍යත්තයො වෙදිතබ්බො. **එතෙ වොති** එතෙ, නිපාතමත්තං හෙත්ථ වොකාරො, **සුඛන්ති දිට්ඨං අරියෙභි සක්කායස්ස උපරොධන**න්ති සුඛමිති අරියෙහි පඤ්චක්ඛන්ධනිරොධො දිට්ඨො, නිබ්බානන්ති වුත්තං හොති; **පච්චනීකමිදං හොතීති** පටිලොමමිදං දස්සනං හොති; **පස්සත**න්ති පස්සන්තානං, පණ්ඩිතානන්ති වුත්තං හොති, යං **පරෙති** එත්ථ **ය**න්ති වත්ථුකාමෙ සන්ධායාහ, පුන "යං පරෙ"ති එත්ථ නිබ්බානං; **පස්සාති** සොතාරං ආලපති, **ධම්ම**න්ති නිබ්බානධම්මං: **සම්පමූළ්හෙත්ථ 'විද්දසූති** සම්පමූළ්හා එත්ථ අවිද්දසූ බාලා, කිං කාරණං සම්පමූළ්හා?

නිවුතානං[4] තමො හොති අන්ධකාරො අපස්සතං[5] බාලානං අවිජ්ජාය[5] නිවුතානං[4] ඔත්ථටානං අන්ධභාවකරණො තමො හොති, යෙන නිබ්බානධම්මං දට්ඨුං න සක්කොන්ති; **සතඤ්ච විවටං හොති ආලොකො පස්සතාමිවාති** සතඤ්ච සප්පුරිසානං පඤ්ඤාදස්සනෙන පස්සතං ආලොකොව විවටං හොති නිබ්බානං; **සන්තිකෙ න විජානන්ති මගා[6] ධම්මස්ස'කොවිදාති** යං අත්තනො සරීරෙ තචපඤ්චකමත්තං පරිච්ඡින්දිත්වා අනන්තරමෙව අධිගන්තබ්බතො අත්තනො ඛන්ධානං වා නිරොධමත්තතො සන්තිකෙ නිබ්බානං, තමෙවං සන්තිකෙ සන්තම්පි න විජානන්ති[7] මගභූතා ජනා මග්ගා**මග්ග ධම්මස්ස** සබ්බධම්මස්ස වා අකොවිදා, සබ්බථා-**භව**රාග-පෙ-සුසම්බුද්ධො; තත්ථ **මාරධෙය්‍යානුපන්නෙහීති** තෙභූමකවට්ටං අනුපන්නෙහි. පච්ඡිමගාථාය සම්බන්ධො: එවං අසුසම්බුද්ධඤ්ච- කොනු අඤ්ඤත්‍ර මරියෙහීති. තස්සත්ථො: ඨපෙත්වා අරියෙ කො නු අඤ්ඤො නිබ්බාන පදං ජානිතුං **අරහති, යං පදං** චතුත්ථෙන අරියමග්ගෙන **සම්ම දඤ්ඤාය** අනන්තරමෙව **අනාසවා** හුත්වා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන **පරිනිබ්බන්ති**, සම්මදඤ්ඤාය වා අනාසවා හුත්වා අන්තෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බන්තීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

---

1. ම. මච්ඡකුම්ම
2. ම. ඉදන්ති.
3. ම ඉදං.
4. ඉං. නීවුතානං (සාධූති මඤ්ඤෙ)
5-5. ම. යස්මා අපස්සතං බාලානං [කො විවටං හොති අවිජ්ජං.
6. ම. මගා.
7. ම. නපි ජානන්ති.

අත්තමනාති තුට්ඨමනා, **අභිනන්දුන්ති** අභිනන්දිංසු; **ඉමස්මිං ඛො පන වෙය්‍යාකරණෙති** ඉමස්මිං සොළසමෙ වෙය්‍යාකරණෙ; **භඤ්ඤමානෙති** භණියමානෙ. සෙසං පාකටමෙව. එවං සබ්බෙසුපි සොළසසු වෙය්‍යාකරණෙසු සට්ඨිමත්තෙන සට්ඨිමත්තෙන කත්වා සට්ඨිඅධිකානං නවන්නං භික්ඛුසතානං **අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු**, සොළසක්ඛත්තුඤ්ච චත්තාරි කත්වා චතුසට්ඨි සච්චානෙත්ථ වෙනෙය්‍ය[1] වසෙන නානප්පකාරතො දෙසිතානීති.

ද්වයතානුපස්සනාසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ච වග්ගො තතියො නාමෙන මහාවග්ගොති.

---

4. 1.

කාමං කාමයමානස්සාති කාමසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො සාවත්ථියා ජෙතවනස්ස ච අන්තරෙ අචිරවතීනදී[2]තීරෙ "යවං වපිස්සාමී"ති[3] ඛෙත්තං කසති. භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පිණ්ඩාය පවිසන්තො තං දිස්වා ආවජ්ජෙන්තො[4] අද්දස: "අස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස යවා විනස්සිස්සන්තී"ති[5]. පුන උපනිස්සයසම්පත්තිං ආවජ්ජෙන්තො[4] චස්ස සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං අද්දස, "කදා පාපුණෙය්‍යා"ති ආවජ්ජෙන්තො[4] ච "සස්සෙ විනට්ඨෙ සොකාභිභූතො ධම්මදෙසනං සුත්වා"ති අද්දස; තතො චින්තෙසි: "සචාහං තදා එව බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිස්සාමි, න මෙ ඔවාදං සොතබ්බං මඤ්ඤිස්සති, නානාරුචිකා හි බ්‍රාහ්මණා; හන්ද තං ඉතො පභුති යෙව සඞ්ගණ්හාමි,[6] එවං මයි මුදුචිත්තො හුත්වා තදා ඔවාදං සොස්සතී"ති බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: "කිං බ්‍රාහ්මණ කරොසී"ති, බ්‍රාහ්මණො "එවං උච්චාකුලීනො සමණො ගොතමො මයා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොතී"ති තාවතකෙනෙව භගවති පසන්නචිත්තො හුත්වා "ඛෙත්තං භො ගොතම කසාමි, යවං වපිස්සාමී"ති ආහ. අථ සාරිපුත්තත්ථෙරො චින්තෙසි: "භගවා බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරමකාසි, න ච අහෙතු අප්පච්චයා තථාගතා එවං කරොන්ති; හන්දාහම්පි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොමී"ති බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිත්වා තථෙව පටිසන්ථාරමකාසි. එවං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො සෙසා ච අසීති මහාසාවකා; බ්‍රාහ්මණො අතීව අත්තමනො අහොසි, අථ භගවා සම්පජ්ජමානෙපි සස්සෙ එකදිවසං කතභත්තකිච්චො සාවත්ථිතො ජෙතවනං ගච්ඡන්තො මග්ගා ඔක්කම්ම[7] බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආහ: "සුන්දරං තෙ බ්‍රාහ්මණ යවඛෙත්ත"න්ති, "එවං භො ගොතම සුන්දරං;

---

1. ම. වෙනෙය්‍යාකරණ. 3. සි. ම. වාපෙස්සාමීති. 5. විනස්සිස්සන්ති-බහුසු. [බහුසු.
2. අචිරවති-කත්ථචි. 4. ආවජ්ජන්තො-බහුසු. 6. ම. සඞ්ගණ්හිස්සාමීති. 7. උක්කම්ම-

සචෙ සම්පජ්ජිස්සති,[1] තුම්හාකම්පි සංවිභාගං කරිස්සාමී"ති අථස්ස චතුමාසච්චයෙන යවා නිප්ඵජ්ජිංසු; තස්ස "අජ්ජ වා සෙව වා ලායිස්සාමී"ති උස්සුක්කං කුරුමානස්සෙව මහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා සබ්බරත්තිං වස්සි අචිරවතී නදී පූරා ආගන්ත්වා සබ්බං යවං වහි. බ්‍රාහ්මණො සබ්බරත්තිං අනත්තමනො හුත්වා පභාතෙ නදීතීරං ගතො සබ්බං[2] සස්සවිපත්තිං දිස්වා "විනට්ඨොම්හි කථං දානි ජීවිස්සාමී"ති බලවසොකං උප්පාදෙසි. භගවාපි[3] තමෙව රත්තිං පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො අජ්ජ බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මදෙසනාති කාලං[4] ඤත්වා භික්ඛාචාරවත්තෙන සාවත්ථිං පවිසිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරද්වාරෙ අට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං දිස්වා "සොකාභිභූතං මං අස්සාසෙතුකාමො සමණො ගොතමො ආගතො"ති චින්තෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා පත්තං ගහෙත්වා භගවන්තං නිසීදාපෙසි. භගවා ජානන්තොව බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡි: "කිං බ්‍රාහ්මණ පදුට්ඨචිත්තො වියාසී"ති "ආම භො ගොතම, සබ්බං මෙ යවක්ඛෙත්තං උදකෙන වූළ්හ"න්ති අථ භගවා "න බ්‍රාහ්මණ විපන්නෙන දොමනස්සං සම්පන්නෙන වා සොමනස්සං කාතබ්බං, කාමා හි නාම විපජ්ජන්තිපි සම්පජ්ජන්තිපී"ති[5] වත්වා තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සප්පායං ඤත්වා ධම්මදෙසනාවසෙන[6] ඉදං සුත්තමභාසි; තත්ථ සඞ්ඛෙපතො පදත්ථසම්බන්ධමත්තමෙව වණ්ණයිස්සාම, විත්ථාරො පන නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො-යථා ච ඉමස්මිං සුත්තෙ, එවං ඉතො පරං සබ්බසුත්තෙසු.

තත්ථ **කාම**න්ති මනාපියරූපාදිතෙභූමකධම්මසඞ්ඛාතං වත්ථුකාමං; **කාමයමානස්සා**ති ඉච්ඡමානස්ස; **තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣතී**ති තස්ස[7] කාමයමානස්ස සත්තස්ස තං කාමසඞ්ඛාතං වත්ථුං සමිජ්ඣති චෙ,[8] සචෙ සො තං ලභතීති වුත්තං හොති; **අද්ධා පීතිමනො හොතී**ති එකංසං සන්තුට්ඨ[9] චිත්තො හොති; **ලද්ධා**ති ලභිත්වා; **මච්චො**ති සත්තො; **යදිච්ඡතී**ති යං ඉච්ඡති. **තස්ස චෙ කාමයානස්සා**ති තස්ස පුග්ගලස්ස කාමෙ ඉච්ඡමානස්ස කාමෙන වා ආයායමානස්ස; **ඡන්දජාතස්සා**ති ජාතතණ්හස්ස; **ජන්තුනො**ති සත්තස්ස; **තෙ කාමා පරිහායන්තී**ති තෙ කාමා පරිහායන්ති චෙ; **සල්ලවිද්ධොව රුප්පතී**ති අථ අයොමයාදිනා සල්ලෙන විද්ධො විය පීළීයති.

තතියගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො: **යො** පන ඉමෙ **කාමෙ** තත්ථ ඡන්දරාගවික්ඛම්භනෙන[10] වා සමුච්ඡෙදෙන වා අත්තනො පාදෙන **සප්පස්ස සිරං** විය **පරිවජ්ජෙති, සො** භික්ඛු සබ්බං ලොකං විසරිත්වා ඨිතත්තා **ලොකෙ විසත්තිකා**සඞ්ඛාතං තණ්හං **සතො** හුත්වා **සමතිවත්තතී**ති.

---

1. සම්පජ්ජති-බහූසු.
2. ම. සබ්බ.-නත්ථි.
3. ම. භගවා.
4. ඉං සී. II, V. දෙසනාකාලං. & සී. I. ම. දෙසනාකාලන්ති.
5. විපජ්ජන්තිපීති-බහූසු.
6 දෙසනාවසානෙ-බහූසු
7 ම තස්ස-නත්ථි.
8. චෙ-නත්ථි බහූසු.
9 ම. තුට්ඨ.
10. ඡන්දරාගප්පහානෙන.

තතො පරං[1] තිස්සන්නං ගාථානං අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: **යො** එතං සාලික්ඛෙත්තාදිං **ඛෙත්තං** වා ඝරවත්ථාදි **වත්ථුං** වා කහාපණසඞ්ඛාතං හිරඤ්ඤං වා ගො-අස්සභෙදං **ගවාස්සං** වා ඉත්ථිසඤ්ඤිතා **ථියො**[2] වා **ඤාතිබන්ධවාදී බන්ධූ** වා අඤ්ඤෙ වා මනාපියරූපාදී **පුථූ කාමෙ අනුගිජ්ඣති, තං** පුග්ගලං අබලසඞ්ඛාතා කිලෙසා **බලීයන්ති** සහන්ති මද්දන්ති, සද්ධාබලාදිවිරහෙන වා අබලං තං පුග්ගලං **අබලා** කිලෙසා **බලීයන්ති** අබලත්තා බලීයන්තීති අත්ථො; අථ **තං** කාමගිද්ධං කාමෙ රක්ඛන්තං පරියෙසන්තඤ්ච සීහාදයො ච පාකටපරිස්සයා කායදුච්චරිතාදයො ච අපාකටපරිස්සයා මද්දන්ති: **තතො** අපාකටපරිස්සයෙහි අභිභූතං **තං** පුග්ගලං ජාතිආදි **දුක්ඛමන්වෙති**[3] **භින්නං නාවං උදකං විය අන්වෙති. තස්මා** කායගතාසතිආදිභාවනාය **ජන්තු සදා සතො** හුත්වා වික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදවසෙන රූපාදීසු වත්ථුකාමෙසු සබ්බප්පකාරම්පි කිලෙසකාමං පරිවජ්ජෙන්තො **කාමානි පරිවජ්ජයෙ. එවං තෙ** කාමෙ **පහාය** තප්පහානකරමග්ගෙනෙව චතුබ්බිධම්පි **තරෙ ඔඝං** තරෙය්‍ය තරිතුං සක්කුණෙය්‍ය; තතො යථා පුරිසො උදකගරුකං **නාවං සිඤ්චිත්වා** ලහුකාය නාවාය අප්පකසිරෙනෙව **පාරගූ** භවෙය්‍ය පාරං ගච්ඡෙය්‍ය, එවමෙව අත්තභාවනාවං **කිලෙසූදකගරුකං සිඤ්චිත්වා** ලහුකෙන අත්තභාවෙන පාරගූ භවෙය්‍ය **සබ්බධම්මපාරං** නිබ්බානං ගතො භවෙය්‍ය අරහත්තප්පත්තියා ගච්ඡෙය්‍ය ච අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බානෙනාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසූති.

කාමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 2.

සත්තො ගුහායන්ති ගුහට්ඨකසුත්තං කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මා පිණ්ඩොලභාරද්වාජො-කොසම්බියං ගඞ්ගාතටෙ උදකවනං[4] නාම උදෙනස්ස උය්‍යානං-තත්ථ අගමාසි සීතලෙ පදෙසෙ දිවාවිහාරං නිසීදිතුකාමො; අඤ්ඤදාපි චායං ගච්ඡතෙව තත්ථ පුබ්බාසෙවනෙන, යථා ගවම්පතිත්ථෙරො තාවතිංසභවනන්ති වුත්තනය මෙතං වඞ්ගීසසුත්තවණ්ණනායං. සො තත්ථ ගඞ්ගාතීරෙ රුක්ඛමූලෙ සමාපත්තිං අප්පෙත්වා දිවාවිහාරං නිසීදි. රාජාපි ඛො උදෙනො තං දිවසං යෙව උය්‍යානකීළිකං ගන්ත්වා බහුදෙව දිවසභාගං නච්චගීතාදීහි උය්‍යානෙ කීළිත්වා පානමදමත්තො එකිස්සා ඉත්ථියා අඞ්කෙ සීසං කත්වා සයි. සෙසිත්ථියො "සුත්තො රාජා"ති උට්ඨහිත්වා උය්‍යානෙ පුප්ඵඵලාදීනි ගණ්හන්තියො ථෙරං දිස්වා හිරොත්තප්පං උපට්ඨපෙත්වා "මා සද්දමකත්ථා"ති අඤ්ඤමඤ්ඤං නිවාරෙත්වා අප්පසද්දා උපසඞ්කමිත්වා

---

1. ප-වා. පරතං-තථා බහූසු. 2. ම. ඉත්ථිසඤ්ඤිතාදි හරියා. 3. දුක්ඛං-සාත්ථ. 4. ම. ගඞ්ගාය තීරෙ වටවකං.

වන්දිත්වා ථෙරං සම්පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු.[1] ථෙරො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය තාසං ධම්මං දෙසෙසි; තා තුට්ඨා "සාධු සාධූ"ති වත්වා සුණන්ති. රඤ්ඤො සීසං අඞ්කතාදාය නිසින්නිත්ථී "ඉමා මං ඔහාය කීළන්තී"ති තාසු ඉස්සාපකතා ඌරුං චාලෙත්වා රාජානං පබොධෙසි.[2] රාජා පටිබුජ්ඣිත්වා ඉත්ථාගාරං අපස්සන්තො "කුහිං ඉමා වසලියො"ති ආහ. සා ආහ: "තුම්හෙසු අබහුකතා සමණං රමයිස්සාමාති ගතා"ති. සො රුට්ඨො ථෙරාභිමුඛො අගමාසි; තා ඉත්ථියො රාජානං දිස්වා එකච්චා උට්ඨහිංසු, එකච්චා "මහාරාජ පබ්බජිතස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුණොමා"ති න උට්ඨහිංසු. සො තෙන භිය්‍යොසොමත්තාය රුට්ඨො ථෙරං අවන්දිත්වාව "කිමත්ථං ආගතොසී"ති ආහ. "විවෙකත්ථං මහාරාජා"ති. සො "විවෙකත්ථාය ආගතා එවං ඉත්ථාගාරපරිවුතා නිසීදන්තී"ති වත්වා "තව විවෙකං කථෙහී"ති ආහ. ථෙරො විසාරදොපි විවෙකකථාය[3] "නායං අඤ්ඤාතුකාමො පුච්ඡතී"ති තුණ්හී අහොසි. රාජා "සචෙ න කථෙසි, තම්බකිපිල්ලිකෙහි තං ඛාදාපෙස්සාමී"ති අඤ්ඤතරස්මිං අසොකරුක්ඛෙ තම්බකිපිල්ලිකපුටං ගණ්හන්තො අත්තනොව උපරි විකිරි. සො සරීරං පුඤ්ඡිත්වා අඤ්ඤං පුටං ගහෙත්වා ථෙරාභිමුඛො අගමාසි; ථෙරො "සචායං රාජා මයි අපරජ්ඣෙය්‍ය, අපායාභිමුඛො භවෙය්‍යා"ති තං අනුකම්පමානො ඉද්ධියා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ගතො. තතො ඉත්ථියො ආහංසු: "මහාරාජ අඤ්ඤෙ රාජානො ඊදිසං පබ්බජිතං දිස්වා පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජෙන්ති, ත්වං[4] තම්බකිපිල්ලිකපුටෙන ආසාදෙතුං ආරද්ධො අහොසි, කුලවංසං නාසෙතුං උට්ඨිතො"ති. සො අත්තනො දොසං ඤත්වා තුණ්හී හුත්වා උය්‍යානපාලං පුච්ඡි: 'අඤ්ඤදිවසම්පි ථෙරො ඉධාගච්ඡතී"ති. "ආම මහාරාජා"ති. තෙන හි යදා ආගච්ඡති තදා මෙ ආරොචෙය්‍යාසීති. සො එකදිවසං ථෙරෙ ආගතෙ ආරොචෙසි; රාජාපි ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡිත්වා පාණෙහි සරණං ගතො අහොසි.

තම්බකිපිල්ලිකපුටෙන ආසාදිතදිවසෙ පන ථෙරො ආකාසෙන ගන්ත්වා පුන පථවියං නිමුජ්ජිත්වා භගවතො ගන්ධකුටියං උම්මුජ්ජි. භගවාපි ඛො දක්ඛිණෙන[5] පස්සෙන සතො සම්පජානො සීහසෙය්‍යං කප්පයමානො ථෙරං දිස්වා "කිං භාරද්වාජ අකාලෙ ආගතොසී"ති ආහ. ථෙරො "ආම භගවා"ති වත්වා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. තං සුත්වා භගවා "කිං කරිස්සති තස්ස විවෙකකථා කාමගුණගිද්ධස්සා"ති වත්වා දක්ඛිණෙන[5] පස්සෙන නිපන්නොව ථෙරස්ස ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **සත්තො**ති ලග්ගො, **ගුහාය**න්ති කායෙ, කායො හි රාගාදීනං වාළානං වසනොකාසතො ගුහාති වුච්චති; **බහුනාභිච්ඡන්නො**ති බහුනා රාගාදිකිලෙසජාතෙන අභිච්ඡන්නො, එතෙන අජ්ඣත්තබන්ධනං වුත්තං; **තිට්ඨ**න්ති රාගාදිවසෙන තිට්ඨන්තො; **නරො**ති සත්තො;

---

1. ම. එකමන්තං නිසීදිංසු. 2. ප-වා. පරිබොධෙසි. 3. පා. කාමතාය.
4. සී. තං. 5. ම. දක්ඛිණ.

මොහනස්මිං පගාළ්හාති මොහනං වුච්චති කාමගුණා, එත්ථ හි දෙවමනුස්සා මුය්හන්ති, තෙසු **අජ්ඣොගාළ්හා** හුත්වා,-එතෙන බහිද්ධා බන්ධනං වුත්තං. **දූරෙ විවෙකා හි තථාවිධො සොති** සො තථාරූපො නරො තිවිධාපි කායවිවෙකාදිකා විවෙකා දූරෙ අනාසන්නො[1], කිං කාරණා?[2] **කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා**, යස්මා ලොකෙ කාමා සුප්පහායා[3] න හොන්තීති වුත්තං හොති.

එවං පඨමගාථාය "දූරෙ විවෙකා තථාවිධො"ති සාධෙත්වා පුන තථාවිධානං සත්තානං ධම්මතං ආවිකරොන්තො "ඉච්ඡානිදානා"ති ගාථමාහ. තත්ථ **ඉච්ඡානිදානාති** තණ්හාහෙතුකා; **භවසාතබද්ධාති** සුඛවෙදනාදිම්හි භවසාතෙ බද්ධා; **තෙ දුප්පමුඤ්චාති** තෙ භවසාත වත්ථුභූතා ධම්මා තෙ වා තත්ථ බද්ධා ඉච්ඡානිදානා සත්තා දුප්පමොචියා;[4] **න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති** අඤ්ඤෙ[5] ච මොචෙතුං න සක්කොන්ති, කාරණවචනං වා එතං: තෙ සත්තා දුප්පමුඤ්චා, කස්මා: යස්මා අඤ්ඤෙන මොචෙතබ්බා[6] න හොන්ති, යදි පන මුච්චෙය්‍යුං, සකෙන ථාමෙන මුච්චෙය්‍යුන්ති අයමස්ස අත්ථො; **පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානාති** අනාගතෙ අතීතෙ[7] වා කාමෙ අපෙක්ඛමානා, **ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පන්ති** ඉමෙ වා පච්චුප්පන්නෙ කාමෙ පුරිමෙ වා දුවෙපි අතීතානාගතෙ බලවතණ්හාය පත්ථයමානා. ඉමෙසඤ්ච ද්වින්නං පදානං "තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛා"ති ඉමිනාව සම්බන්ධො[8] වෙදිතබ්බො. ඉතරථා අපෙක්ඛමානා ජප්පං[9] කිං කරොන්ති කිං වා කතාති න පඤ්ඤායෙය්‍යුං.

එවං පඨමගාථාය "දූරෙ විවෙකා තථාවිධො"ති සාධෙත්වා දුතියගාථාය ච තථාවිධානං ධම්මතං ආවිකත්වා ඉදානි තෙසං පාපකම්ම කාරණං ආවිකරොන්තො "කාමෙසු ගිද්ධා"ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: **තෙ සත්තා කාමෙසු** පරිභොගතණ්හාය **ගිද්ධා**, පරියෙසනාදිමනුයුත්තත්තා **පසුතා**, සම්මොහමාපන්නත්තා පමූළ්හා,[10] අවබොධමන්තාය මච්ඡරිතාය බුද්ධාදීනං වචනං අනාදියනතාය ච **අවදානියා**, කායවිසමාදිම්හි **විසමෙ නිවිට්ඨා**, අන්තකාලෙ මරණ **දුක්ඛූපනීතා "කිංසු භවිස්සාම ඉතො චුතාසෙ"ති පරිදෙවයන්ති**. යස්මා එතදෙව, තස්මා හි සික්ඛෙථ -පෙ- ආහු ධීරාති. තත්ථ **සික්ඛෙථාති** තිස්සො සික්ඛා ආපජ්ජෙය්‍ය,[11] **ඉධෙවාති** ඉමස්මිං යෙව සාසනෙ. සෙසමුත්තානත්ථමෙව.[12]

ඉදානි යෙ තථා න කරොන්ති, තෙසං ව්‍යසනප්පත්තිං දස්සෙන්තො "පස්සාමී"ති ගාථමාහ. තත්ථ **පස්සාමීති** මංසචක්ඛුආදීහි පෙක්ඛාමි; **ලොකෙති** අපායාදිම්හි; **පරිඵන්දමානන්ති** ඉතොචිතො ච ඵන්දමානං; **පජං ඉමන්ති** ඉමං සත්තකායං;[13] **තණ්හාගතන්ති** තණ්හාය ගතං අභිභූතං, නිපාතිතන්ති අධිප්පායො; **භවෙසූති** කාමභවාදිසු; **හීනා**

1. සී. & ඉං. අනාසන්නො. 5. ම. අඤ්ඤෙන. 9. සී. II. V. ජප්පං. & සී I පී ජප්පං.
2. ඉං. කාරණං. 6. ම පමොචෙතබ්බා 10. සී. I. II. V. සම්මූළ්හා. & ම. සමූළ්හා.
3. සුප්පහානා-කත්ථචි. 7. අතීතෙ-නත්ථි කත්ථචි. 11. ම. ආවජ්ජෙය්‍ය. 13. ම. නිකායං.
4. සී. & ඉං. දුප්පමොචයා. 8. සී. I. II, v. සහ සම්බන්ධො. 12. ම. මුත්තානමෙව.

නරාති හීනකම්මන්තා නරා; **මච්චුමුඛෙ ලපන්තීති** අන්තකාලෙ සම්පත්තෙ මරණමුඛෙ පරිදෙවන්ති; **අවීතතණ්හාසෙති** අවිගතතණ්හා; **භවාභවෙසූති** කාමභවාදිසු, අථවා භවාභවෙසූති භව-භවෙසු පුනප්පුනභවෙසූති වුත්තං හොති.

ඉදානි, යස්මා අවීතතණ්හා **එවං** ඵන්දන්ති ච ලපන්ති ච තස්මා තණ්හාවිනයෙ සමාදපෙන්තො "මමායිතෙ"ති ගාථමාහ. තත්ථ **මමායිතෙති** තණ්හාදිට්ඨිමමත්තෙහි "මම"න්ති පරිග්ගහිතෙ වත්ථුස්මිං; **පස්සථාති** සොතාරෙ ආලපන්තො ආහ; **එතම්පීති** එතම්පි ආදීනවං; සෙසං පාකටමෙව.

එවමෙත්ථ පඨමගාථාය අස්සාදං තතො පරාහි චතූහි ආදීනවඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි සඋපායං නිස්සරණං නිස්සරණානිසංසඤ්ච දස්සෙතුං-සබ්බාහි වා එතාහි කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සඞ්කිලෙසඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං දස්සෙතුං උභොසු අන්තෙසූති ගාථමාහ. තත්ථ **උභොසු අන්තෙසූති** ඵස්ස-ඵස්සසමුදයාදීසු ද්වීසු පරිච්ඡෙදෙසු; **විනෙය්‍ය ඡන්දන්ති** ඡන්දරාගං විනෙත්වා; **ඵස්සං පරිඤ්ඤායාති** චක්ඛුසම්ඵස්සාදිං ඵස්සං, ඵස්සානුසාරෙනෙව තංසම්පයුත්තෙ සබ්බෙපි අරූපධම්මෙ තෙසං වත්ථුද්වාරාරම්මණවසෙන රූපධම්මෙ චාති සකලම්පි නාමරූපං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා; **අනානුගිද්ධොති** රූපාදීසු සබ්බධම්මෙසු අගිද්ධො; **යදත්තගරහි තදකුබ්බමානොති** යං අත්තනා ගරහති, තං අකුරුමානො; **න ලිප්පති දිට්ඨසුතෙසු ධීරොති** සො එවරූපො ධිතිසම්පන්නො ධීරො දිට්ඨෙසු ච සුතෙසු ච ධම්මෙසු ද්වින්නං ලෙපානං එකෙනපි ලෙපෙන න ලිප්පති ආකාසමිව නිරූපලිත්තො අච්චන්තවොදානප්පත්තො හොති.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤාති ගාථාය පන අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: න කෙවලඤ්ච ඵස්සමෙව, අපි ච ඛො පන කාමසඤ්ඤාදිභෙදං සඤ්ඤම්පි සඤ්ඤානුසාරෙන වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව නාමරූපං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා ඉමාය පටිපදාය චතුබ්බිධම්පි **විතරෙය්‍ය ඔඝං**, තතො සො තිණ්ණොඝො තණ්හාදිට්ඨි **පරිග්ගහෙසු** තණ්හාදිට්ඨිලෙපප්පහානෙන **අනූපලිත්තො** ඛීණාසව **මුනි** රාගාදිසල්ලානං අබ්බූළ්හත්තා **අබ්බූළ්හසල්ලො** සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා **අප්පමත්තො චරං**, පුබ්බභාගෙ වා අප්පමත්තො චරන්තො අප්පමාදවිහාරෙන අබ්බූළ්හසල්ලො හුත්වා සකපරත්තභාවාදිභෙදං **නාසිංසති ලොකමිමං පරඤ්ච**, අඤ්ඤදත්ථු චරිමචිත්තනිරොධා නිරූපාදානො ජාතවෙදොව පරිනිබ්බාතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි ධම්මනෙත්තිට්ඨපනමෙව කරොන්තො, න තුත්තරිං[1] ඉමාය දෙසනාය මග්ගං වා ඵලං වා උප්පාදෙසි ඛීණාසවස්ස දෙසිතත්තාති.

ගුහට්ඨකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. ම. සී. I. V. නතු.

4. 3.

වදන්ති වෙ[1] **දුට්ඨමනාපී**ති දුට්ඨට්ඨකං. කා උප්පත්ති? ආදිගාථාය තාව උප්පත්ති: මුනිසුත්තනයෙන භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උප්පන්නං ලාභසක්කාරං අසහමානා තිත්ථියා සුන්දරිං පරිබ්බාජිකං උය්‍යොජෙසුං. සා කිර ජනපදකල්‍යාණී සෙතවත්ථපරිබ්බාජිකාව[2] අහොසි. සා සුන්හාතා සුනිවත්ථා[3] මාලාගන්ධවිලෙපනවිභූසිතා භගවතො ධම්මං සුත්වා සාවත්ථිවාසීනං ජෙතවනතො නික්ඛමනවෙලාය සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා ජෙතවනාභිමුඛී ගච්ඡති; මනුස්සෙහි ච "කුහිං ගච්ඡසී"ති පුච්ඡිතා "සමණං ගොතමං සාවකෙ චස්ස රමයිතුං ගච්ඡාමී"ති වත්වා ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ විචරිත්වා ජෙතවනකොට්ඨකෙ . පිහිතෙ නගරං පවිසිත්වා පභාතෙ පුන ජෙතවනං ගන්ත්වා ගන්ධකුටිසමීපෙ පුප්ඵානි විචිනන්තී විය චරති,[4] බුද්ධුපට්ඨානං ආගතෙහි මනුස්සෙහි "කිමත්ථං ආගතාසී"ති පුච්ඡිතා යං කිඤ්චිදෙව භණති. එවං අඩ්ඪමාසමත්තෙ වීතික්කන්තෙ තිත්ථියා තං ජීවිතා වොරොපෙත්වා පරිඛාතටෙ නිඛණිත්වා පභාතෙ "සුන්දරිං න පස්සාමා"ති කොලාහලං කත්වා රඤ්ඤො ච ආරොචෙත්වා තෙන අනුඤ්ඤාතා ජෙතවනං පවිසිත්වා විචිනන්තා විය තං නිඛාතට්ඨානා උද්ධරිත්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා නගරං අභිහරිත්වා උපක්කොසමකංසු. සබ්බං පාළියං ආගතනයෙන[5] වෙදිතබ්බං.

භගවා තං දිවසං පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තොව "තිත්ථියා අජ්ජ අයසං උප්පාදෙස්සන්තී"ති ඤත්වා "තෙසං සද්දහිත්වා මාදිසෙ චිත්තං පකොපෙත්වා මහාජනො අපායාභිමුඛො මා අහොසී"ති (ගන්ධකුටිද්වාරං පිදහිත්වා*) අන්තොගන්ධකුටියං යෙව අච්ඡි, න නගරං පිණ්ඩාය පාවිසි භික්ඛූ පන ද්වාරං පිහිතං දිස්වා පුබ්බසදිසමෙව පවිසිංසු; මනුස්සා භික්ඛූ දිස්වා නානප්පකාරෙහි අක්කොසිංසු. අථායස්මා ආනන්දො භගවතො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා "තිත්ථියෙහි භන්තෙ මහාඅයසො උප්පාදිතො, න සක්කා ඉධ වසිතුං; විපුලො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා"ති ආහ. "තත්‍රාපි අයසෙ උට්ඨිතෙ කුහිං ගමිස්සසි ආනන්දා"ති. "අඤ්ඤං නගරං භගවා"ති. අථ භගවා "ආගමෙහි ආනන්ද; සත්තාහමෙවායං සද්දො භවිස්සති, සත්තාහච්චයෙන-යෙහි අයසො කතො-තෙසං යෙව උපරි පතිස්සතී"ති වත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස ධම්මදෙසනත්ථං වදන්ති වෙති ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **වදන්තී**ති භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච උපවදන්ති; **දුට්ඨමනාපි එකෙ අථොපි වෙ සච්චමනාපි එකෙ**ති එකච්චෙ දුට්ඨචිත්තා එකච්චෙ තථසඤ්ඤිනොපි හුත්වා, තිත්ථියා දුට්ඨචිත්තා-යෙ තෙසං සුත්වා[6] සද්දහිංසු, තෙ සච්චමනාති අධිප්පායො; **වාදඤ්ච ජාතන්ති** එතං[7] අක්කොසවාදං උප්පන්නං; **මුනි නො උපෙතී**ති

1. සී තෙ. 3 සී, සුන්හාත සුවිවත්ථා. 5 ම. නයෙනෙව. 7 ම, එවං තං
2. ඉං ච-නත්ථි. 4. ම. ඔකිරන්තී විය විචරති 6. ම. වචනං සුත්වා. *. ම. සී. නත්ථි.

අකාරකතාය ච අකුප්පනතාය ච බුද්ධමුනි න උපෙති; **තස්මා මුනි නත්ථිඛීලො කුහිඤ්චීති** තෙන කාරණෙන අයං මුනි රාගාදිඛීලෙහි නත්ථිඛීලො කුහිඤ්චීති වෙදිතබ්බො.

ඉමඤ්ච ගාථං වත්වා භගවා ආනන්දත්ථෙරං පුච්ඡි: "එවං ඛුංසෙත්වා වම්භෙත්වා වුච්චමානා භික්ඛූ ආනන්ද කිං වදන්තී"ති. "න කිඤ්චි භගවා"ති. "න ආනන්ද අහං සීලවා"ති සබ්බත්ථ තුණ්හීභවිතබ්බං. ලොකෙ හි "නාභාසමානං ජානන්ති මිස්සං බාලෙහි පණ්ඩිත"න්ති වත්වා "භික්ඛූ ආනන්ද තෙ මනුස්සෙ එවං පටිචොදෙන්තූ"ති ධම්මදෙසනත්ථාය "අභූතවාදී නිරයං උපෙතී"ති ඉමං ගාථමභාසි. ථෙරො තං උග්ගහෙත්වා භික්ඛූ[1] ආහ: "මනුස්සා තුම්හෙහි ඉමාය ගාථාය පටිචොදෙතබ්බා"ති. භික්ඛූ තථා අකංසු; පණ්ඩිතා මනුස්සා[2] තුණ්හී අහෙසුං. රාජාපි[3] රාජපුරිසෙ සබ්බතො පෙසෙත්වා-යෙසං ධුත්තානං ලඤ්ජං දත්වා තිත්ථියා තං මාරාපෙසුං-තෙ ගහෙත්වා නිග්ගය්හ තං පවත්තිං ඤත්වා තිත්ථියෙ පරිභාසි. මනුස්සාපි තිත්ථියෙ දිස්වා ලෙඩ්ඩූනා පහරන්ති[4] පංසුනා ඔකිරන්ති: "භගවතො අයසං උප්පාදෙසු"න්ති. ආනන්දත්ථෙරො තං දිස්වා භගවතො ආරොචෙසි; භගවා ථෙරස්ස ඉමං ගාථමභාසි: සකං හි දිට්ඨිං-පෙ-වදෙය්‍යාති. තස්සත්ථො: යායං දිට්ඨි තිත්ථියජනස්ස: සුන්දරිං මාරෙත්වා සමණානං සක්‍යපුත්තියානං අවණ්ණං පකාසෙත්වා එතෙනුපායෙන ලද්ධං සක්කාරං සාදියිස්සාමාති, සො තං දිට්ඨිං කථං අතික්කමෙය්‍ය, අථ ඛො සො අයසො තමෙව තිත්ථියජනං පච්චාගතො තං දිට්ඨිං අච්චෙතුං අසක්කොන්තං, යො වා සස්සතාදිවාදී[5] සො පි **සකං දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍ය** තෙන දිට්ඨිච්ඡන්දෙන **අනුනීතො** තාය ච දිට්ඨි **රුචියා නිවිට්ඨො**, අපි ච ඛො පන **සයං සමත්තානි පකුබ්බමානො** අත්තනාව පරිපුණ්ණානි තානි දිට්ඨිගතානි කාරෙන්තො යථා ජානෙය්‍ය, **තථෙව වදෙය්‍යා**ති.

අථ රාජා සත්තාහච්චයෙන තං කුණපං ඡඩ්ඩාපෙත්වා සායණ්හසමයං විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා ආහ: "නනු භන්තෙ ඊදිසෙ අයසෙ උප්පන්නෙ මය්හම්පි ආරොචෙතබ්බං සියා"ති. එවං වුත්තෙ භගවා "න මහාරාජ-අහං සීලවා ගුණසම්පන්නොති පරෙසං ආරොචෙතුං අරියානං පතිරූප"න්ති වත්වා තස්සා අට්ඨුප්පත්තියං යො අත්තනො සීලවතානීති අවසෙසගාථායො අභාසි. තත්ථ **සීලවතානීති** පාතිමොක්ඛාදීනි සීලානි ආරඤ්ඤකාදීනි[6] ධුතඞ්ගවතානි ච **අනානුපුට්ඨො**[7]ති අපුච්ඡිතො; **පාවා**ති වදති; **අනරියධම්මං කුසලා තමාහු යො ආතුමානං සයමෙව පාවා**ති යො එවං අත්තානං සයමෙව වදති, **තස්ස** තං වාදං "අනරියධම්මො එසො"ති කුසලා එවං කථෙන්ති. **සන්තො**ති රාගාදිකිලෙසවූපසමෙන සන්තො, තථා **අභිනිබ්බුතත්තො**; **ඉතිහන්ති සීලෙසු අකත්ථ**

---

1. ම. තෙ භික්ඛූ. 3. ම. රාජා. 5. ම. යො වා යස්ස තාදී. 7. සී. අනනුපුට්ඨො.
2. ම. පණ්ඩිතමනුස්සා. 4. සී. හනන්ති. 6. ම. සුසානිකාධිකාරඤ්ඤකාදීනි.

මානොති "අහමස්මි සීලසම්පන්නො"ති ආදිනා නයෙන ඉති සීලෙසු අකත්ථමානො, සීලනිමිත්තං අත්තුපනායිකං වාචමභාසමානොති වුත්තං හොති; **තමරියධම්මං කුසලා වදන්තී**ති තස්ස තං අකත්ථනං "අරියධම්මො එසො"ති බුද්ධාදයො ඛන්ධාදිකුසලා වදන්ති; **යස්සුස්සදා නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ**ති යස්ස ඛීණාසවස්ස රාගාදයො සත්ත උස්සදා කුහිඤ්චි ලොකෙ නත්ථි, තස්ස තං අකත්ථනං "අරියධම්මො එසො"ති එවං කුසලා වදන්තීති සම්බන්ධො.

එවං ඛීණාසවපටිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි දිට්ඨිගතිකානං තිත්ථියානං පටිපත්තිං රඤ්ඤො දස්සෙන්තො ආහ: පකප්පිතා සඞ්ඛතාති. තත්ථ **පකප්පිතා**ති පරිකප්පිතා; **සඞ්ඛතා**ති පච්චයාභිසඞ්ඛතා; **යස්සා**ති යස්ස කස්සචි දිට්ඨිගතිකස්ස; **ධම්මා**ති දිට්ඨියො; **පුරක්ඛතා**ති පුරතො කතා; **සන්තී**ති විජ්ජන්ති[1] **අවිවදාතා**ති අවොදාතා; **යදත්තනි පස්සති ආනිසංසං තං නිස්සිතො කුප්ප-පටිච්ච-සන්ති**න්ති[2] යස්සෙතෙ දිට්ඨිධම්මා පුරක්ඛතා අවොදාතා සන්ති, සො එවංවිධො, යස්මා අත්තනි තස්සා දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මිකඤ්ච සක්කාරාදිං සම්පරායිකඤ්ච ගතිවිසෙසාදිං ආනිසංසං පස්සති, තස්මා තඤ්ච ආනිසංසං තඤ්ච කුප්පතාය ච පටිච්චසමුප්පන්නතාය ච සම්මුතිසන්තතාය ච කුප්ප-පටිච්ච-සන්තිසඞ්ඛාතං දිට්ඨිං නිස්සිතොව හොති, සො තං නිස්සිතත්තා අත්තානං වා උක්කංසෙය්‍ය පරෙ වා වම්භෙය්‍ය අභූතෙහිපි ගුණදොසෙහි. එවං නිස්සිතෙන ච **දිට්ඨිනිවෙසා**-පෙ-**ආදියතී ච ධම්ම**න්ති.

තත්ථ **දිට්ඨිනිවෙසා**ති ඉදං සච්චාභිනිවෙසසඞ්ඛාතානි දිට්ඨිනිවෙසනානි; **න හි ස්වාතිවත්තා**ති සුඛෙන අතිවත්තිතබ්බා න හොන්ති; **ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීත**න්ති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිධම්මෙසු තං තං සමුග්ගහීතං අභිනිවිට්ඨං ධම්මං නිච්ඡිනිත්වා පවත්තත්තා දිට්ඨිනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තාති වුත්තං හොති; **තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු නිරස්සතී ආදියතී ච ධම්ම**න්ති යස්මා න හි ස්වාතිවත්තා, තස්මා නරො තෙසු යෙව දිට්ඨිනිවෙසනෙසු අජසීලගොසීලකුක්කුරසීලපඤ්චාතපමරුප්පපාත උක්කුටිකප්පධාන කණ්ටකාපස්සයාදිභෙදං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානගණාදිභෙදං වා තං තං ධම්මං නිරස්සති ච ආදියති ච ජහාති ච ගණ්හාති ච වනමක්කටො විය තං තං සාඛන්ති වුත්තං හොති; එවං නිරස්සන්තො ච ආදියන්තො ච අනවට්ඨිතචිත්තත්තා අසන්තෙහිපි ගුණදොසෙහි අත්තනො වා පරස්ස වා යසායසං උප්පාදෙය්‍ය. යො පනායං සබ්බදිට්ඨිගතාදිදොසධුතත්තාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතත්තා ධොනො, තස්ස ධොනස්ස හි-පෙ-අනූපයො සො. කිං වුත්තං හොති: ධොතධම්මෙන[3] සමන්නාගමා **ධොනස්ස** ධුතසබ්බපාපස්ස අරහතො කත්ථචි **ලොකෙ** තෙසු තෙසු **භවෙසු පකප්පිතා දිට්ඨි නත්ථි**: සො තස්සා දිට්ඨියා අභාවෙන තෙ,[4] යාය ච අත්තනා කතං පාපකම්මං පටිච්ඡාදෙන්තා තිත්ථියා මායාය මානෙන වා එතං

---

1. ම. සංවිජ්ජන්ති.
2. ම. කුප්පං පටිච්චසන්තින්ති.
3. ප-වා & ඉං. ධොතධම්ම.
4. සී අභාවෙ.

අගතිං ගච්ඡන්ති, තම්පි **මායඤ්ච මානඤ්ච පහාය ධොනො** රාගාදීනං දොසානං **කෙන ගච්ඡෙය්‍ය** දිට්ඨධම්මෙ සම්පරායෙ වා නිරයාදිසු ගති විසෙසෙසු කෙන සඞ්ඛං ගච්ඡෙය්‍ය, **අනූපයො සො** සොහි තණ්හාදිට්ඨි උපයානං ද්වින්නං අභාවෙන අනූපයොති. යො පන තෙසං ද්වින්නං භාවෙන උපයො හොති, සො **උපයො හි-පෙ-දිට්ඨිමිධෙව සබ්බ**න්ති. තත්ථ **උපයොති** තණ්හාදිට්ඨිනිස්සිතො; **ධම්මෙසු උපෙති වාද**න්ති "රත්තො"ති වා "දුට්ඨො"ති වා එවං තෙසු තෙසු ධම්මෙසු උපෙති වාදං; **අනූපයං කෙන කථං වදෙය්‍යා**ති තණ්හාදිට්ඨිපහාණෙන අනූපයං ඛීණාසවං කෙන රාගෙන වා දොසෙන වා කථං "රත්තො"ති වා "දුට්ඨො"ති වා වදෙය්‍ය, එවං අනූපවජ්ජො ච[1] සො කිං තිත්ථියා විය කතපටිච්ඡාදකො භවිස්සතීති අධිප්පායො; **අත්තං නිරත්තං නහි තස්ස අත්ථී**ති තස්ස හි අත්තදිට්ඨි වා උච්ඡෙදදිට්ඨි වා නත්ථි, ගහණමුඤ්චනං වාපි අත්තනිරත්තසඤ්ඤිතං නත්ථි; "කිං කාරණා නත්ථීති චෙ: **අධොසි සො දිට්ඨිමිධෙව සබ්බං** යස්මා සො ඉධෙව අත්තභාවෙ **ඤාණ**වාතෙන සබ්බං දිට්ඨිගතං **අධොසි** පජහි විනොදෙසීති **අරහත්තනිකූටෙන** දෙසනං නිට්ඨපෙසි; තං සුත්වා රාජා අත්තමනො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පක්කාමීති.

දුට්ඨට්ඨකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 4.

පස්සාමි සුද්ධන්ති සුද්ධට්ඨකං. කා උප්පත්ති? අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බාරාණසීවාසී අඤ්ඤතරො කුටුම්බිකො පඤ්චහි සකටසතෙහි පච්චන්තජනපදං අගමාසි භණ්ඩගහණත්ථං. තත්ථ වනචරකෙන සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා තස්ස පණ්ණාකාරං දත්වා පුච්ඡි: "කච්චි තෙ සම්ම චන්දනසාරං දිට්ඨපුබ්බ"න්ති, "ආම සාමී"ති ච වුත්තෙන තෙනෙව සද්ධිං චන්දනවනං පවිසිත්වා සබ්බසකටානි චන්දනසාරස්ස පූරෙත්වා[2] තම්පි වනචරකං "යදා සම්ම බාරාණසිං ආගච්ඡසි, තදා චන්දනසාරං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාසී"ති වත්වා බාරාණසිංයෙව අගමාසි. අථ අපරෙන සමයෙන සොපි වනචරකො චන්දනසාර ගහෙත්වා තස්ස ඝරං අගමාසි. සො තං දිස්වා සබ්බං පටිසන්ථාරං කත්වා සායණ්හසමයෙ චන්දනසාරං පිංසාපෙත්වා සමුග්ගං පූරෙත්වා "ගච්ඡ සම්ම නහායිත්වා ආගච්ඡා"ති අත්තනො පුරිසෙන සද්ධිං නහානතිත්ථං පෙසෙසි. තෙන ච සමයෙන බාරාණසියං උස්සවො හොති. අථ බාරාණසීවාසිනො පාතොව දානං දත්වා සායං සුද්ධවත්ථනිවත්ථා මාලාගන්ධාදීනි ගහෙත්වා කස්සපස්ස භගවතො මහාචෙතියං වන්දිතුං ගච්ඡන්ති. සො වනචරකො තෙ දිස්වා "මහාජනො කුහිං ගච්ඡතී"ති පුච්ඡි,. "විහාරං චෙතියවන්දනත්ථායා"ති ච සුත්වා සයම්පි අගමාසි. තත්ථ[3] මනුස්සෙ හරිතාලමනොසිලාදීහි නානප්පකාරෙන චෙතියෙ පූජං කරොන්තෙ දිස්වා කිඤ්චි චිත්‍රං[4] කාතුං අජානන්තො තං චන්දනං

---

1. ම. අනුපවාදෙව. 2. ඉං. & සී. හරිත්වා. 3. තස්ස-කත්ථචි. 4. ම. විචිත්‍රං.

ගහෙත්වා මහාචෙතියෙ සුවණ්ණඝටිකානං උපරි කංසපාතිමත්තං මණ්ඩලං අකාසි. අථ තත්ථ සූරියුග්ගමනවෙලායං සූරියරස්මියො උට්ඨහිංසු. සො තං දිස්වා පසීදි පත්ථනඤ්ච අකාසි, "යත්ථ යත්ථ නිබ්බත්තාමි, ඊදිසා මෙ රංසී උරෙ උට්ඨහන්තූ"ති. සො කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති; තස්ස උරෙ රංසියො උට්ඨහිංසු, චන්දමණ්ඩලං වියස්ස උරමණ්ඩලං විරොචති, චන්දාභො දෙවපුත්තොත්වෙව ච නං සඤ්ජානිංසු. සො තාය සම්පත්තියා ඡසු දෙවලොකෙසු අනුලොම පටිලොමතො එකං බුද්ධන්තරං ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවති උප්පන්නෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, තථෙවස්ස උරෙ චන්ද මණ්ඩලසදිසං රංසිමණ්ඩලං අහොසි, නාමකරණදිවසෙ චස්ස මඞ්ගලං කත්වා බ්‍රාහ්මණා තං මණ්ඩලං දිස්වා "ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණො අයං කුමාරො"ති විම්හිතා චන්දාභොත්වෙව නාමමකංසු. තං වයප්පත්තං බ්‍රාහ්මණා ගහෙත්වා අලඞ්කරිත්වා පට්ටසාටකං පාරුපාපෙත්වා රථෙ ආරොපෙත්වා "මහාබ්‍රහ්මා'ය"න්ති පූජෙත්වා "යො චන්දාභං පස්සති, සො යසධනාදීනි ලභති සම්පරායඤ්ච සග්ගං ගච්ඡතී"ති උග්ඝොසෙන්තා ගාමනිගමරාජධානීසු ආහිණ්ඩන්ති. ගතගතට්ඨානෙ මනුස්සා "එස කිර භො චන්දාභො නාම, යො තං පස්සති, සො යසධනසග්ගාදීනි ලභතී"ති උපරූපරි ආගච්ඡන්ති, සකලජම්බුදීපො චලි; බ්‍රාහ්මණා තුච්ඡහත්ථකානං ආගතානං න දස්සෙන්ති, සතං වා සහස්සං වා ගහෙත්වා ආගතානමෙව දස්සෙන්ති. එවං චන්දාභං ගහෙත්වා අනුවිචරන්තා බ්‍රාහ්මණා කමෙන සාවත්ථිං අනුප්පත්තා.

තෙන ච සමයෙන සත්ථා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙන්තො. අථ චන්දාභො සාවත්ථිං පත්වා සමුද්දපක්ඛන්ත[1]කුන්නදී විය අපාකටො අහොසි, "චන්දාභො"ති භණන්තොපි නත්ථි. සො සායණ්හසමයෙ මහාජනකායං මාලාගන්ධාදීනි ආදාය ජෙතවනාභිමුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා "කුහිං ගච්ඡථා"ති පුච්ඡි, 'බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, සො බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තං සොතුං ජෙතවනං ගච්ඡාමා"ති ච තෙසං වචනං සුත්වා සොපි බ්‍රාහ්මණගණපරිවුතො තත්ථෙව අගමාසි; භගවා ච තස්මිං සමයෙ ධම්මසභායං වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නොව හොති. චන්දාභො භගවන්තං උපසඞ්කම්ම මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදි; තාවදෙව චස්ස සො ආලොකො අන්තරහිතො, බුද්ධාලොකස්ස හි සමීපෙ අසීතිහත්ථබ්භන්තරෙ අඤ්ඤො ආලොකො නාභිභොති. සො "ආලොකො මෙ නට්ඨො"ති නිසීදිත්වාව උට්ඨාසි, උට්ඨහිත්වා ච ගන්තුං ආරද්ධො.

අථ නං අඤ්ඤතරො පුරිසො ආහ: "කිං චන්දාභ සමණස්ස ගොතමස්ස භීතො ගච්ඡසී"ති. "නාහං භීතො ගච්ඡාමි, අපි ච මෙ ඉමස්ස තෙජෙන ආලොකො න සම්පජ්ජතී"ති පුනදෙව භගවතො පුරතො නිසීදිත්වා පාදතලා පට්ඨාය යාව කෙසන්තා[2] රූපරංසිලක්ඛණාදි

1. ඉං, පක්ඛන්ත. 2. කෙසග්ගා-කත්ථචි.

සම්පත්තිං දිස්වා “මහෙසක්ඛො සමණො ගොතමො, මම උරෙ අප්පමත්තකො ආලොකො උට්ඨිතො, තාවතකෙනාපි මං ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණා සකලජම්බුදීපං විචරන්ති, එවං වරලක්ඛණසම්පත්තිසමන්නාගතස්ස සමණස්ස ගොතමස්ස නෙව මානො න දප්පො: අද්ධා අයං අනොමගුණසමන්නාගතො භවිස්සති සත්ථා දෙවමනුස්සානන්ති අතිවිය පසන්නචිත්තො භගවන්තං වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා අඤ්ඤතරං ථෙරං ආණාපෙසි: “පබ්බාජෙහි න”න්ති. සො තං පබ්බාජෙත්වා තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්තො චන්දාභො ථෙරොති විස්සුතො අහොසි. තං ආරබ්භ භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං: “කින්නු ඛො ආවුසො යෙ චන්දාභං අද්දසංසු, තෙ යසං වා ධනං වා ලභිංසු සග්ගං වා ගච්ඡිංසු විසුද්ධිං වා පාපුණිංසු තෙන චක්ඛුද්වාරිකරූපදස්සනෙනා”ති. භගවා තස්සා අට්ඨුප්පත්තියං ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පඨමගාථාය තාවත්ථො: න භික්ඛවෙ එවරූපෙන දස්සනෙන සුද්ධි හොති, අපි ච ඛො කිලෙසමලිනත්තා අසුද්ධං කිලෙසරොගානං අවිගමා සරොගමෙව චන්දාභං බ්‍රාහ්මණං අඤ්ඤං වා එවරූපං දිස්වා දිට්ඨිගතිකො බාලො අභිජානාති: “**පස්සාමි සුද්ධං පරමං අරොගං**, තෙන ච **දිට්ඨි**සඞ්ඛාතෙන දස්සනෙන **සංසුද්ධි නරස්ස හොතී**ති; සො එවං **අභිජානන්තො** තං දස්සනං “පරම”න්ති ඤත්වා තස්මිං දස්සනෙ **සුද්ධානුපස්සී** සමානො තං[1] දස්සනං මග්ගඤාණන්ති පච්චෙති, තම්පන මග්ගඤාණං න හොති, තෙනාහ: දිට්ඨෙන ච සුද්ධීති දුතියගාථං, තස්සත්ථො: තෙන රූපදස්සනසඞ්ඛාතෙන **දිට්ඨෙන** යදි කිලෙස**සුද්ධි නරස්ස හොති**, තෙන **වා ඤාණෙන සො** යදි ජාතිආදි **දුක්ඛං පජහාති**,[2] එවං සන්තෙ අරියමග්ගතො **අඤ්ඤෙන** අසුද්ධිමග්ගෙනෙව **සො සුජ්ඣති**, රාගාදීහි උපධීහි **සඋපධිකො** එව සමානො සුජ්ඣතීති ආපන්නං හොති: න ච එවංවිධො සුජ්ඣති; තස්මා **දිට්ඨී හි නං පාව තථා වදානං**. සා නං දිට්ඨියෙව “මිච්ඡාදිට්ඨිකො අය”න්ති කථෙති දිට්ඨිඅනුරූපං “සස්සතො ලොකො”ති ආදිනා නයෙන[3] තථා තථා වදන්තං.

න බ්‍රාහ්මණොති තතියගාථා. තස්සත්ථො: යො පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො හොති, සො මග්ගෙන අධිගතාසවක්ඛයො **ඛීණාසව බ්‍රාහ්මණො** අරියමග්ගඤාණතො අඤ්ඤතො අභිමඞ්ගලසම්මතරූපසඞ්ඛාතෙ **දිට්ඨෙ** තථාවිධසද්දසඞ්ඛාතෙ **සුතෙ** අවීතික්කමසඞ්ඛාතෙ **සීලෙ** හත්ථිවතාදිභෙදෙ **වතෙ** පථවිආදිභෙදෙ **මුතෙ** ච උප්පන්නෙන මිච්ඡාඤාණෙන සුද්ධිං න ආහ. සෙසමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වණ්ණභණනත්ථාය[4] වුත්තං: සො හි තෙධාතුකෙ **පුඤ්ඤෙ** සබ්බස්මිඤ්ච පාපෙ **අනුපලිත්තො** තස්ස පහීනත්තා, අත්තදිට්ඨියා **යස්ස** කස්සචි වා ගහණස්ස පහීනත්තා අත්තඤ්ජහො, පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදීනං අකරණතො **න ඉධ පකුබ්බමානො**ති වුච්චති, තස්මා නං එවං පසංසන්තො ආහ; **සබ්බසෙසෙව චස්ස** පුරිමපදෙන **සම්බන්ධො** වෙදිතබ්බො.

---

1. ඉං. පස්සී තං. 2. සී. පජහති. 3. ආදිනා පන-කත්ථචි 4. ම. භණනත්ථං.

"**පුඤ්ඤෙ** ච පාපෙ ච අනූපලිත්තො අත්තඤ්ජහො න ඉධ පකුබ්බ**මානො න බ්‍රාහ්මණො** අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහා"ති වත්වා ඉදානි යෙ දිට්ඨි**ගතිකා අඤ්ඤතො** සුද්ධිං බ්‍රුවන්ති, තෙසං තස්සා දිට්ඨියා අනිබ්බාණවාහකභාවං[1] **දස්සෙන්තො** පුරිමං පහායාති ගාථමාහ, තස්සත්ථො: **තෙ** හි **අඤ්ඤතො** සුද්ධිවාදා සමානාපි-යස්සා දිට්ඨියා අප්පහීනත්තා ගහණ**මුඤ්චනං** හොති-තාය **පුරිමං** සත්ථාරාදිං **පහාය අපරං** නිස්සිතා **එජා**සඞ්ඛාතාය තණ්හාය **අනුගතා** අභිභූතා රාගාදිභෙදං **න තරන්ති සඞ්ගං**, **තඤ්ච** අතරන්තා තං[2] තං ධම්මං උග්ගණ්හන්ති ච **නිස්සජ්ජන්ති** ච **මක්කටොව සාඛ**න්ති.

පඤ්චමගාථාය සම්බන්ධො: යො ච සො "දිට්ඨී හි නං පාව තථා **වදන්ත**"න්ති වුත්තො, සො-සයං සමාදායාති. තත්ථ **සය**න්ති **සාමං**; **සමාදායා**ති ගහෙත්වා; **වතානී**ති හත්ථිවතාදීනි; **උච්චාවච**න්ති **අපරා**පරං **හීන**පණීතං වා **සත්ථා**රතො සත්ථාරාදිං; **සඤ්ඤසත්තොති**, කාම**සඤ්ඤා**දීසු ලග්ගො; **විද්වා ච වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්ම**න්ති පරමත්ථ**විදූ ච අරහා** චතූහි මග්ගඤාණවෙදෙහි චතුසච්චධම්මං **අභිසමෙච්චාති**, **සෙසං** පාකටමෙව **ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වාති** සො භූරිපඤ්ඤො ඛීණාසවො-යං කිඤ්චි දිට්ඨං වා **සුතං වා** මුතං වා-තෙසු සබ්බධම්මෙසු මාරසෙනං විනාසෙත්වා ඨිතභා**වෙන විසෙ**නිභූතො; **තමෙව දස්සි**න්ති තමෙවං විසුද්ධදස්සිං; **විවටං චරන්ත**න්ති තණ්හාච්ඡදනාදිවිගමෙන විවටං හුත්වා චරන්තං; **කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යා**ති කෙන ඉධ ලොකෙ තණ්හාකප්පෙන වා දිට්ඨි**කප්පෙ**න වා කොචි විකප්පෙය්‍ය, තෙසං වා පහීනත්තා රාගාදිනා **පුබ්බෙ වුත්තෙ**නාති.

න කප්පයන්තීති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච: කිඤ්ච භියො? තෙ හි **තාදිසා** සන්තො ද්වින්නං කප්පානං පුරෙක්ඛාරානඤ්ච කෙනචි **න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති**, පරමත්ථඅච්චන්තසුද්ධිංයෙව අකිරිය-**සස්ස**තදිට්ඨිං අච්චන්තසුද්ධීති[3] න තෙ වදන්ති; **ආදානගන්ථං ගථිතං විසජ්ජා**ති චතුබ්බිධම්පි රූපාදීනං ආදායකත්තා ආදානගන්ථං අත්තනො **චිත්තස**න්තානෙ ගථිතං බද්ධං අරියමග්ගසත්ථෙන විසජ්ජ **ඡින්දිත්වා**. **සෙසං** පාකටමෙව.

සීමාතිගොති ගාථා එකපුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය වුත්තා; පුබ්බ**සදිසො එව** පනස්සා සම්බන්ධො, සො එවං අත්ථවණ්ණනාය සද්ධිං වෙදිතබ්බො: කිඤ්ච භියො, සො ඊදිසො භූරිපඤ්ඤො චතුන්නං කිලෙසසීමානං අතීතත්තා **සීමාතිගො** බාහිතපාපත්තා ච **බ්‍රාහ්මණො** ඉත්ථම්භූතස්ස ච **තස්ස නත්ථි** පරචිත්ත-පුබ්බෙනිවාසඤාණෙහි **ඤත්වා වා** මංසචක්ඛුදිබ්බචක්ඛූහි **දිස්වා වා** කිඤ්චි සමුග්ගහීතං[4], අභිනිවිට්ඨන්ති

1. ඉං. & ප-වා. අනිබ්බාහකභාවං. 3. ප-වා. පුරත්ථ න කරොන්ති, "අච්චන්ත
2. සී. තඤ්ච. 4. සමුග්ඝාතං-කත්ථචි. [සුද්ධී"ති අකිරියසස්සතදිට්ඨිං අච්චන්තසුද්ධීති

වුත්තං හොති; සො ච කාමරාගාදිඅභාවතො **න රාගරාගී**[1]; රූපාරූපරාගාභාවතො **න විරාගරත්තො**, යතො එවංවිධස්ස "**ඉදං පර**"න්ති කිඤ්චි **ඉධ උග්ගහිතං නත්ථී**ති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

සුද්ධට්ඨකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 5.

පරමන්ති දිට්ඨීසූති පරමට්ඨකං. කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ නානාතිත්ථියා සන්නිපතිත්වා අත්තනො අත්තනො[2] දිට්ඨිං දීපෙන්තා "ඉදං පරමං ඉදං පරම"න්ති කලහං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සම්බහුලෙ ජච්චන්ධෙ සන්නිපාතාපෙත්වා "ඉමෙසං හත්ථිං දස්සෙථා"ති ආණාපෙසි. රාජපුරිසා අන්ධෙ සන්නිපාතාපෙත්වා හත්ථිං පුරතො ඨපෙත්වා "පස්සථා"ති ආහංසු. තෙ හත්ථිස්ස එකමෙකඞ්ගං පරාමසිංසු. තතො රඤ්ඤා "කීදිසො කීදිසො භන්තෙ හත්ථී"ති පුට්ඨා—යො සොණ්ඩං පරාමසි, සො—"සෙය්‍යථාපි මහාරාජ නඞ්ගලීසා"ති භණි, යෙ දන්තාදීනි පරාමසිංසු, තෙ ඉතරං "මා භො රඤ්ඤො පුරතො මුසා භණී"ති පරිභාසිත්වා "සෙය්‍යථාපි මහාරාජ භිත්තිඛීලො"ති ආදීනි[3] ආහංසු. රාජා තං[4] සබ්බං සුත්වා "ඊදිසො තුම්හාකං සමයො"ති තිත්ථියෙ උය්‍යොජෙසි. අඤ්ඤතරො පිණ්ඩචාරිකො තං පවත්තිං ඤත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තස්සා අට්ඨුප්පත්තියං භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා "යථා භික්ඛවෙ ජච්චන්ධා හත්ථිං අජානන්තා තං තං අඞ්ගං පරාමසිත්වා විවදිංසු, එවං තිත්ථියා විමොක්ඛන්තිකං ධම්මං අජානන්තා තං තං[2] දිට්ඨිං පරාමසිත්වා විවදන්තී"ති[5] වත්වා ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ **පරමන්ති දිට්ඨීසු පරිබ්බසානො**ති "ඉදං පරම"න්ති ගහෙත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසමානො; **යදුත්තරිං කුරුතෙ**ති යං අත්තනො සත්ථාරාදිං සෙට්ඨං කරොති; **හීනා**ති **අඤ්ඤෙ තතො සබ්බමාහා**ති තං අත්තනො සත්ථාරාදිං ඨපෙත්වා තතො අඤ්ඤෙ සබ්බෙ "හීනා ඉමෙ"ති ආහ; **තස්මා විවාදානි අවීතිවත්තො**ති තෙන කාරණෙන සො දිට්ඨිකලහෙ අවීතිවත්තොව හොති. දුතියගාථාය අත්ථො: එවං අවීතිවත්තො ච **යං දිට්ඨෙ සුතෙ සීලබ්බතෙ මුතෙ**ති එතෙසු වත්ථූසු උප්පන්නදිට්ඨිසඞ්ඛාතෙ **අත්තනි** පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරං **ආනිසංසං පස්සති තදෙව සො තත්ථ** සකාය දිට්ඨියා ආනිසංසං "ඉදං සෙට්ඨ"න්ති අභිනිවිසිත්වා **අඤ්ඤං සබ්බං** පරසත්ථාරාදිකං **නිහීනතො පස්සති.** තතියගාථාය අත්ථො; එවං පස්සතො චස්ස—**යං** අත්තනො සත්ථාරාදිං **නිස්සිතො අඤ්ඤං** පරසත්ථාරාදිං **හීනං පස්සති තං** පස්සනං **ගන්ථ**මෙව **කුසලා වදන්ති**, බන්ධනන්ති වුත්තං හොති; යස්මා එතදෙව[6] **තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සීලබ්බතං භික්ඛු න නිස්සයෙය්‍ය,**

---

1. රාගී-කත්ථචි.
2. සී. I. II. V. එකමෙව.
3. සී. I. II. V. ඛීලොති.
4. සී. I. II. V. රාජා.
5. සී. I. විවදිංසූති.
6. සී. I. II. V. තදෙව.

නාභිනිවිසෙය්‍යාති වුත්තං හොති. චතුත්ථගාථායත්ථො: න කෙවලං දිට්ඨසුතාදිං න නිස්සයෙය්‍ය, අපි ච ඛො පන අසඤ්ජාතං උපරූපරි **දිට්ඨිම්පි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය** න ජනෙය්‍යාති වුත්තං හොති;- කීදිසං: **ඤාණෙන වා සීලවතෙන වාපි** සමාපත්තිඤාණාදිනා ඤාණෙන වා සීලවතෙන වා යා කප්පියති, එතාදිසිං[1] න කප්පෙය්‍ය; න කෙවලඤ්ච දිට්ඨිං න කප්පෙය්‍ය. අපි ච ඛො පන මානෙනාපි ජාතිආදීහි වත්ථූහි **සමොති අත්තානමනූපනෙය්‍ය හීනො න මඤ්ඤෙථ විසෙසි වාපීති.**[2] පඤ්චමගාථායත්ථො: එවං හි දිට්ඨිං අකප්පෙන්තො අමඤ්ඤමානො ච **අත්තං පහාය අනුපාදියානො**, ඉධ වා යං පුබ්බෙ ගහිතං, තං පහාය අපරං අගණ්හන්තො තස්මිම්පි වුත්තප්පකාරෙ ඤාණෙ දුවිධං **නිස්සයං නො කරොති**, අකරොන්තො ච **ස වෙ වියුත්තෙසු** නානා දිට්ඨිවසෙන භින්නෙසු සත්තෙසු **න වග්ගසාරී** ඡන්දාදිවසෙන අගච්ඡන ධම්මො හුත්වා ද්වාසට්ඨියා[3] දිට්ඨිසු **කිඤ්චිපි දිට්ඨිං න පච්චෙති**, න පච්චා **ගච්ඡතීති** වුත්තං හොති.

ඉදානි යො සො[4] ඉමාය ගාථාය වුත්තො ඛීණාසවො, තස්ස වණ්ණ භණන්තො යස්සූභයන්තෙති ආදිකා තිස්සො ගාථායො ආහ. තත්ථ **උභයන්තෙති** පුබ්බෙ වුත්තඵස්සාදිභෙදෙ; **පණිධීති** තණ්හා; **භවාභවායාති** පුනප්පුනභවාය; **ඉධ වා හුරං වාති** සකත්තභාවාදිභෙදෙ ඉධ වා පරත්තභාවාදිභෙදෙ පරත්ථ වා; **දිට්ඨෙ වාති** දිට්ඨසුද්ධියා වා, **එස** නයො සුතාදිසු; **සඤ්ඤාති** සඤ්ඤාසමුට්ඨාපිතා දිට්ඨි. **ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිතා සෙති** ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතධම්මාපි තෙසං "ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ"න්ති එවං න පටිච්ඡිතා: **පාරං ගතො න පච්චෙති තාදීති** නිබ්බාණපාරං ගතො තෙන තෙන මග්ගෙන පහීනෙ කිලෙසෙ පුන නාගච්ඡති පඤ්චහි ච ආකාරෙහි තාදී[5] හොතීති. සෙසං පාකට මෙවාති.

පරමට්ඨකසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

4. 6.

අප්පං වත ජීවිතන්ති ජරාසුත්තං. කා උප්පත්ති: එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා-යානි තානි බුද්ධානං සරීරරොග්‍ය සම්පාදනං අනුප්පන්නසික්ඛාපදපඤ්ඤපනං වෙනෙය්‍යදමනං තථා රූපාය අට්ඨුප්පත්තියා ජාතකාදිකථනන්ති ආදීනි ජනපදචාරිකා නිමිත්තානි-තානි සමවෙක්ඛිත්වා ජනපදචාරිකං පක්කාමි, අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො සායං සාකෙතං අනුප්පත්තො අඤ්ජනවනං පාවිසි, සාකෙතවාසිනො සුත්වා "අකාලො ඉදානි භගවන්තං දස්සනායා"ති විභාතාය රත්තියා මාලාගන්ධාදීනි ගහෙත්වා භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා පූජනවන්දනසම්මොදනාදීනි කත්වා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු යාව භගවතො

1. ම. & සී. එතාදි.
2. ම. වාපීති & සී. I. විසෙසවාපීති.
3. ම. වාසට්ඨිසු.
4. සී. යො.
5. ම. තාදිසො.

ගාමං පවිසන[1]වෙලා, අථ භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාකෙතං පිණ්ඩාය පාවිසි. තං අඤ්ඤතරො සාකෙතකො බ්‍රාහ්මණමහාසාලො නගරා නික්ඛමන්තො නගරද්වාරෙ අද්දස, දිස්වා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා 'චිර[2]දිට්ඨො'සි පුත්ත මයා''ති පරිදෙවයමානො අභිමුඛො අගමාසි. භගවා භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙසි; ''අයං භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණො යං ඉච්ඡති, තං කරොතු, න වාරෙතබ්බො''ති. බ්‍රාහ්මණොපි වච්ඡගිද්ධිනීව ගාවී[3] ආගන්ත්වා භගවතො කායං පුරතො ච පච්ඡතො ච දක්ඛිණතො ච වාමතො චාති සමන්තා ආලිඞ්ගි ''චිර[2]දිට්ඨො'සි පුත්ත, චිරං විනා අහොසී''ති භණන්තො,-යදි පන සො තථා කාතුං න ලභෙය්‍ය, හදයං ඵාලෙත්වා මරෙය්‍ය-සො භගවන්තං අවොච: ''භගවා තුම්හෙහි සද්ධිං ආගතානං භික්ඛූනං අහමෙව භික්ඛං දාතුං සමත්ථො, මමෙව අනුග්ගහං කරොථා''ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන, බ්‍රාහ්මණො භගවතො පත්තං ගහෙත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො බ්‍රාහ්මණියා පෙසෙසි: ''පුත්තො ආගතො, ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බ''න්ති, සා තථා කත්වා ආගමනං පස්සන්තී ඨිතා භගවන්තං අන්තරවීථියංයෙව දිස්වා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා ''චිර[2]දිට්ඨො''සි පුත්ත මයා''ති පාදෙසු ගහෙත්වා රොදිත්වා ඝරං අතිනෙත්වා සක්කච්චං භොජෙසි; භුත්තාවිනො බ්‍රාහ්මණො පත්තං අපනාමෙසි. භගවා තෙසං සප්පායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ උභොපි සොතාපන්නා අහෙසුං. අථ භගවන්තං යාචිංසු: ''යාව භන්තෙ භගවා ඉමං නගරං උපනිස්සාය විහරති, අම්හාකං ඝරෙයෙව භික්ඛා ගහෙතබ්බා''ති. භගවා ''න බුද්ධා එවං එකං නිබද්ධට්ඨානංයෙව ගච්ඡන්තී''ති පටික්ඛිපි. තෙ ආහංසු; ''තෙන හි භන්තෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පිණ්ඩාය චරිත්වාපි තුම්හෙ ඉධෙව භත්තකිච්චං කත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා විහාරං ගච්ඡථා''ති. භගවා තෙසං අනුග්ගහත්ථාය[4] තථා අකාසි. මනුස්සා බ්‍රාහ්මණඤ්ච බ්‍රාහ්මණිඤ්ච ''බුද්ධපිතා බුද්ධමාතා''ත්වෙව වොහරිංසු, තම්පි කුලං ''බුද්ධකුල''න්ති නාමං ලභි. ආනන්දත්ථෙරො භගවන්තං පුච්ඡි: ''අහං භගවතො මාතාපිතරො ජානාමි, ඉමෙ පන කස්මා වදන්ති? අහං බුද්ධමාතා අහං බුද්ධපිතා''ති. භගවා ආහ: ''නිරන්තරං මෙ ආනන්ද බ්‍රාහ්මණී ච බ්‍රාහ්මණො ච පඤ්ච ජාතිසතානි මාතාපිතරො අහෙසුං, පඤ්ච ජාතිසතානි මාතාපිතූනං ජෙට්ඨකා, පඤ්ච ජාතිසතානි කනිට්ඨකා, තෙ පුබ්බසිනෙහෙනෙව කථෙන්තී''ති ඉමඤ්ච ගාථං අභාසි:

''පුබ්බෙව සන්නිවාසෙන පච්චුප්පන්නහිතෙන වා,
එවන්තං ජායතෙ පෙමං උප්පලංව යථොදකෙ''ති.

තතො භගවා සාකෙතෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා පුන චාරිකං චරමානො සාවත්ථිමෙව අගමාසි. සොපි බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා පතිරූපං ධම්මදෙසනං සුත්වා සෙසමග්ගෙ පාපු

1. ම. ගාමප්පවෙසන සී. II. v, ගාමං.
2. ඉං. චිරං.
3. සී. I. V. ගිද්ධිනී ගාවිව.
4. ම, අනුග්ගහණත්ථාය.

ණිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායිංසු. නගරෙ බ්‍රාහ්මණා සන්නිපතිංසු: "අම්හාකං ඤාතකෙ සක්කරිස්සාමා"ති; සොතාපන්න—සකදාගාමි—අනාගාමිනො උපාසකාපි සන්නිපතිංසු, උපාසිකායො ච: අම්හාකං සහධම්මිකෙ සක්කරිස්සාමාති. තෙ සබ්බෙපි කම්බලකූටාගාරං ආරොපෙත්වා මාලාගන්ධාදීහි පූජෙන්තා නගරා නික්ඛාමෙසුං.

භගවාපි තං දිවසං පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙසං පරිනිබ්බාණං ඤත්වා "තත්‍ර මයි ගතෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා බහුජනස්ස ධම්මාභිසමයො ච භවිස්සතී"ති ඤත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිතො ආගන්ත්වා ආළාහනමෙව පාවිසි. මනුස්සා දිස්වා "මාතාපිතූනං සරීරකිච්චං කාතුකාමො භගවා ආගතො"ති වන්දිත්වා අට්ඨංසු, නාගරාපි කූටාගාරං පූජෙන්තා ආළාහනං ආනෙත්වා භගවන්තං පුච්ඡිංසු: "ගහට්ඨඅරියසාවකා කථං පූජෙතබ්බා"ති, භගවා "යථා අසෙඛා පූජීයන්ති, තථා පූජෙතබ්බා ඉමෙ"ති අධිප්පායෙන තෙසං අසෙඛමුනිභාවං දීපෙන්තො ඉමං ගාථමාහ:

"අහිංසකා යෙ මුනයො නිච්චං කායෙන සංවුතා,
තෙ යන්ති අච්චුතං ඨානං යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ"ති.

තඤ්ච පරිසං ඔලොකෙත්වා තඞ්ඛණානුරූපං ධම්මං දෙසෙන්තො ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **අප්පං වත ජීවිතං ඉද**න්ති ඉදං වත මනුස්සානං ජීවිතං අප්පං පරිත්තං ඨිතිපරිත්තතාය සරසපරිත්තතායාති සල්ලසුත්තෙපි වුත්තනයමෙතං; **ඔරං වස්සසතාපි මීය**තීති වස්සසතා ඔරං කලලාදිකාලෙපි මීයති; **අතිච්චා**ති වස්සසතං අතික්කමිත්වා; **ජරසාපි මීය**තීති ජරායපි මීයති, **මමායිතෙ**ති මමායිතවත්ථුකාරණා; **විනාභාවසන්තමෙවිද**න්ති සන්තවිනාභාවං විජ්ජමානවිනාභාවමෙව ඉදං, න සක්කා විනාභාවෙන න භවිතුන්ති වුත්තං හොති. **මාමකො**ති මම උපාසකො භික්ඛු වාති සඞ්ඛං ගතො, බුද්ධාදීනි වා වත්ථූනි මමායමානො, **සඞ්ගත**න්ති සමාගතං දිට්ඨපුබ්බං වා; **පියායිත**න්ති පියං කතං, **නාමමෙවාවසිස්සති අක්ඛෙය්‍ය**න්ති සබ්බං රූපාදිධම්මජාතං පහීයති, **නාමමත්ත**මෙව තු **අවසිස්සති** "බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතො"ති එවං **අක්ඛාතුං** කථෙතුං; **මුනයො**ති ඛීණාසවමුනයො; **ඛෙමදස්සිනො**ති නිබ්බාණදස්සිනො.

සත්තමගාථා එවං මරණබ්භාහතෙ ලොකෙ අනුරූපපටිපත්තිදස්සනත්ථං වුත්තා. තත්ථ **පතිලීනචරස්සා**ති තතො තතො පතිලීනං චිත්තං කත්වා චරන්තස්ස; **භික්ඛුනො**ති කල්‍යාණපුථුජ්ජනස්ස[1] සෙඛස්ස වා; **සාමග්ගියමාහු තස්ස තං යො අත්තානං භවනෙ න දස්සයෙ**ති තස්සෙතං පතිරූපමාහු, යො එවං පටිපන්නො නිරයාදිභෙදෙ භවනෙ අත්තානං න දස්සෙය්‍ය, එවං හි සො ඉමම්හා මරණා මුච්චෙය්‍යාති අධිප්පායො.

1 ම. පුථුජ්ජනස්ස වා.

ඉදානි "යො අත්තානං භවෙන න දස්සයෙ"ති එවං ඛීණාසවො විභාවිතො; තස්ස වණ්ණභණනත්ථං ඉතො පරා තිස්සො ගාථායො ආහ, තත්ථ **සබ්බධී**ති ද්වාදසසු ආයතනෙසු, **යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වා**ති[1] එත්ථ පන "යදිදං දිට්ඨසුතං" එත්ථ වා-මුතෙසු වා ධම්මෙසු එවං **මුනි න උපලිප්පතී**ති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. **ධොනො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වා**ති තත්‍රාපි[2] "යදිදං දිට්ඨසුතං" තෙන වත්ථුනා න මඤ්ඤති, මුතෙසු වා ධම්මෙසු න මඤ්ඤතී"ති එවමෙවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො; **නහි සො රජ්ජති නො විරජ්ජතී**ති බාලපුථුජ්ජනා විය න රජ්ජති, කල්‍යාණපුථුජ්ජනසෙඛා විය න විරජ්ජති, රාගස්ස පන ඛීණත්තා විරත්තොත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති. දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි.

ජරාසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

4. 7.

මෙථුනං අනුයුත්තස්සාති තිස්ස-මෙත්තෙය්‍ය සුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ තිස්සමෙත්තෙය්‍යා නාම ද්වෙ සහායා සාවත්ථිං ආගමංසු.[3] තෙ සායණ්හසමයෙ මහාජනං ජෙතවනාභිමුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා "කුහිං ගච්ඡථා"ති පුච්ඡිංසු, තතො තෙහි "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තං සොතුං ජෙතවනං ගච්ඡාමා"ති වුත්තෙ "මයම්පි සොස්සාමා"ති අගමංසු තෙ අවඤ්ඤඛ ධම්මදෙසකස්ස භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පරිසන්තරෙ නිසින්නාව චින්තෙසුං; "න සක්කා අගාරමජ්ඣෙ ඨිතෙනායං ධම්මො පරිපූරෙතු"න්ති. අථ අපක්කන්තෙ[4] මහාජනෙ භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචිංසු; භගවා "ඉමෙ පබ්බාජෙහී"ති අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආණාපෙසි. සො තෙ පබ්බාජෙත්වා තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා අරඤ්ඤවාසං ගන්තුමාරද්ධො. මෙත්තෙය්‍යො තිස්සමාහ; "ආවුසො උපජ්ඣායො අරඤ්ඤං ගච්ඡති; මයම්පි ගච්ඡාමා"ති. තිස්සො "අලං ආවුසො, භගවතො දස්සනං ධම්මසවණඤ්චාහං පිහෙමි, ගච්ඡ ත්ව"න්ති වත්වා න අගමාසි, මෙත්තෙය්‍යො උපජ්ඣායෙන සහ ගන්ත්වා අරඤ්ඤෙ සමණධම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි සද්ධිං ආචරියුපජ්ඣායෙහි. තිස්සස්සාපි ජෙට්ඨභාතා ව්‍යාධිනා කාලමකාසි; සො තං සුත්වා අත්තනො ගාමං අගමාසි; තත්‍ර නං ඤාතකා පලොභෙත්වා උප්පබ්බාජෙසුං. මෙත්තෙය්‍යොපි ආචරියුපජ්ඣායෙහි සද්ධිං සාවත්ථිං ආගතො

අථ භගවා වුත්ථවස්සො ජනපදචාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන තං ගාමං පාපුණි. තත්ථ මෙත්තෙය්‍යො භගවන්තං වන්දිත්වා "ඉමස්මිං ගාමෙ භන්තෙ මම ගිහිසහායො අත්ථි; මුහුත්තං තාව අංගමෙථ අනු

---

1. ම. මුතෙසු වාති. 2. සී. අත්‍රාපි. 3. සී. අගමංසු. 4. අපක්කමන්තෙ-කත්ථචි.

කම්පං උපාදය්‍යා"ති වත්වා ගාමං පවිසිත්වා තං භගවතො සන්තිකං ආනෙත්වා එකමන්තං ඨිතො තස්සත්ථාය ආදිගාථාය භගවන්තං පඤ්හං **පුච්ඡි.** තස්ස ව්‍යාකරොන්තො භගවා සෙසගාථායො අභාසි. අයමස්ස සුත්තස්ස උප්පත්ති.

තත්ථ **මෙථුනං අනුයුත්තස්සාති** මෙථුනධම්මසමායුත්තස්ස; **ඉතී**ති එවමාහ; **ආයස්මා**ති පියවචනමෙතං; **තිස්සා**ති නාමං තස්ස ථෙරස්ස, සො හි තිස්සොති නාමෙන; **මෙත්තෙය්‍යා**ති ගොත්තං, ගොත්තවසෙනෙව චෙස පාකටො අහොසි, තස්මා අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තං; "තිස්ස-මෙත්තෙය්‍යා නාම ද්වෙ සහායා"ති; **විඝාත**න්ති උපඝාතං; **බ්‍රූහී**ති ආචික්ඛ; **මාරිසා**ති පියවචනමෙතං, නිද්දුක්ඛාති වුත්තං හොති; **සුත්වාන තව සාසන**න්ති තව වචනං සුත්වා; **විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙ**ති සහායං ආරබ්භ ධම්මදෙසනං යාචන්තො භණති, සො පන සික්ඛිතසික්ඛොයෙව.

මුස්සති වාපි සාසනන්ති පරියත්තිපටිපත්තිතො දුවිධම්පි සාසනං නස්සති; **පී**ති පදපූරණමත්තං; **එතං තස්මිං අනාරිය**න්ති තස්මිං පුග්ගලෙ එතං අනරියං යදිදං මිච්ඡාපටිපදා. **එකො පුබ්බෙ චරිත්වානා**ති පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන වා ගණවවස්සග්ගත්ථෙන වා පුබ්බෙ එකො විහරිත්වා; **යානං භන්තංව තං ලොකෙ හීනමාහු පුථුජ්ජන**න්ති තං විබ්භන්තකං පුග්ගලං, යථා හත්ථියානාදි යානං විසමම්පි ආරොහති ආරොහකම්පි භඤ්ජති පපාතෙපි පපතති, එවං කායදුච්චරිතාදිවිසමාරොහණෙන නරකාදිසු අත්තභඤ්ජනෙන ජාතිපපාතාදිසු පපතනෙන ච යානං භන්තංව ආහු හීනං, පුථුජ්ජනඤ්ච ආහූති. **යසොකිත්ති**න්ති චාති ලාභසක්කාරෙ පසංසා ච; **පුබ්බෙ**ති පබ්බජිතභාවෙ; **හායතෙ වාපි[1] තස්ස සා**ති තස්ස විබ්භන්තකස්ස සතො සො ච යසො සා ච කිත්ති හායති; **එතම්පි දිස්වා**ති එතම්පි පුබ්බෙ යසකිත්තීනං භාවං පච්ඡා ච හානිං දිස්වා; **සික්ඛෙථ මෙථුනං විප්පහාතවෙ**ති තිස්සො සික්ඛා සික්ඛෙථ, කිං කාරණං: මෙථුනං විප්පහාතවෙ, මෙථුනප්පහාණත්ථායාති වුත්තං හොති.

යො හි මෙථුනං න විප්පජහාති, සඞ්කප්පෙහි-පෙ-තථාවිධො. තත්ථ **පරෙතො**ති සමන්නාගතො; **පරෙසං නිග්ඝොස**න්ති උපජ්ඣායාදීනං නින්දාවචනං; **මඞ්කු හොතී**ති දුම්මනො හොති.

ඉතො පරා ගාථා පාකටසම්බන්ධා එව. තාසු **සත්ථානී**ති කායදුච්චරිතාදීනි, තානි හි අත්තනො පරෙසඤ්ච ඡෙදනට්ඨෙන සත්ථානීති වුච්චන්ති, තෙසු චායං විසෙසතො චොදිතො මුසාවචනසත්ථානෙව කරොති "ඉමිනා කාරණෙනාහං විබ්භන්තො"ති භණන්තො, තෙනෙවාහ: එසඛ්වස්ස මහාගෙධො මොසවජ්ජං පගාහතීති. තත්ථ **එසඛ්වස්සා**ති එස ඛො අස්ස; **මහාගෙධො**ති මහාබන්ධනං; "කතමො"ති චෙ: යදිදං **මොසවජ්ජං පගාහති,** ස්වාස්ස මුසාවාදජ්ඣාගාහො මහාගෙධොති වෙදිතබ්බො. **මන්දොව පරිකිලිස්සතී**ති පාණ

1. චාපි-කත්ථචි.

වධාදීනි කරොන්තො තතොනිදානඤ්ච දුක්ඛමනුභොන්තො භොගපරියෙසනාරක්ඛණානි ච කරොන්තො මොමූහො විය පරිකිලිස්සති. **එතමාදීනවං ඤත්වා මුනි පුබ්බාපරෙ ඉධාති** එත්ථ "යසො කිත්ති ච යා පුබ්බෙ හායතෙ වාපි තස්ස සා"ති ඉතො පභුති වුත්තෙ පුබ්බාපරෙ ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ පුබ්බතො අපරෙ සමණභාවා **විබ්භන්තකභාවෙ**[1] ආදීනවං මුනි ඤත්වා; **එතදරියානං උත්තමන්ති** යදිදං විවෙකචරියා, එතං බුද්ධාදීනං අරියානං උත්තමං, තස්මා **විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙථාති** අධිප්පායො; **න තෙන සෙට්ඨො මඤ්ඤෙථාති** තෙන ච විවෙකෙන න අත්තානං "සෙට්ඨො අහ"න්ති මඤ්ඤෙය්‍ය, තෙන ථද්ධො න භවෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **රිත්තස්සාති** විවිත්තස්ස කායදුච්චරිතාදිවිරහිතස්ස; **ඔඝතිණ්ණස්ස පිහයන්ති කාමෙසු ගධිතා පජාති** වත්ථුකාමෙසු ලග්ගා සත්තා තස්ස චතුරොඝතිණ්ණස්ස පිහයන්ති ඉණායිකා විය ආනණ්‍යස්සාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ තිස්සො සොතාපත්තිඵලං පත්වා පච්ඡා පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසීති.

තිස්ස-මෙත්තෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 8.

ඉධෙව සුද්ධීති පසූරසුත්තං. කා උප්පත්ති: භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ පසූරො නාම පරිබ්බාජකො මහාවාදී, සො "අහමස්මි සකලජම්බුදීපෙ වාදෙන අග්ගො, තස්මා යථා ජම්බුදීපස්ස ජම්බු පඤ්ඤාණං, එවං මමාපි භවිතුං අරහතී"ති ජම්බුසාඛං ධජං කත්වා සකලජම්බුදීපෙ පටිවාදං අනාසාදෙන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා නගරද්වාරෙ වාලිකාතලං කත්වා තත්ථ සාඛං උස්සාපෙත්වා "යො මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො, සො ඉමං සාඛං භඤ්ජතූ"ති වත්වා නගරං පාවිසි; තං ඨානං මහාජනො පරිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො භත්තකිච්චං කත්වා සාවත්ථිතො නික්ඛමති; සො තං දිස්වා සම්බහුලෙ ගාමදාරකෙ පුච්ඡි: "කිමෙතං දාරකා"ති. තෙ සබ්බං ආචික්ඛිංසු. "තෙන හි තං තුම්හෙ උද්ධරිත්වා පාදෙහි භඤ්ජථ වාදත්ථිකො විහාරං ආගච්ඡතූති ච භණථා"ති වත්වා පක්කාමි. පරිබ්බාජකො පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො ආගන්ත්වා උද්ධරිත්වා භග්ගං සාඛං දිස්වා "කෙනිදං කාරිත"න්ති පුච්ඡි, "බුද්ධසාවකෙන සාරිපුත්තෙනා"ති ච වුත්තෙ පමුදිතො හුත්වා "අජ්ජ මම ජයං සමණස්ස ච පරාජයං පණ්ඩිතා පස්සන්තූ"ති පඤ්හවීමංසකෙ කාරණිකෙ ආනෙතුං සාවත්ථිං පවිසිත්වා වීථිසිඞ්ඝාටකචච්චරෙසු විචරන්තො "සමණස්ස ගොතමස්ස අග්ගසාවකෙන සහ වාදෙ පඤ්ඤාපටිභානං සොතුකාමා මෙ හොන්තො නික්ඛමන්තූ"ති උග්ඝොසෙසි.

---

1. සී. භාවෙං.

“පණ්ඩිතානං වචනං සොස්සාමා”ති සාසනෙ පසන්නාපි අප්පසන්නාපි බහූ මනුස්සා නික්ඛමිංසු. තතො පසූරො මහාජනපරිවුතො “එවං වුත්තෙ එවං භණිස්සාමී”ති ආදීනි විතක්කෙන්තො විහාරං අගමාසි. ථෙරො “විහාරෙ උච්චාසද්දමහාසද්දෙ ජනව්‍යාකුලඤ්ච මා අහොසී”ති ජෙතවනවාරකොට්ඨකෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදි. පරිබ්බාජකො ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා “ත්වං භො පබ්බජිත මය්හං ජම්බුධජං භඤ්ජාපෙසී”ති ආහ, “ආම පරිබ්බාජකා”ති ච වුත්තෙ “හොතු නො භො කාචි කථාපවත්තී”ති ආහ; “හොතු පරිබ්බාජකා”ති ච ථෙරෙන සම්පටිච්ඡිතෙ “ත්වං සමණ පුච්ඡ, අහං විස්සජ්ජෙස්සාමී”ති ආහ, තතො නං ථෙරො අවච: “කිං පරිබ්බාජක දුක්කරං පුච්ඡා උදාහු විස්සජ්ජන”න්ති. “විස්සජ්ජනං භො පබ්බජිත, පුච්ඡාය කිං දුක්කරං, තං යො හි කොචි යං කිඤ්චි පුච්ඡතී”ති. “තෙන හි පරිබ්බාජක ත්වං පුච්ඡ, අහං විස්සජ්ජෙස්සාමී”ති.

එවං වුත්තෙ පරිබ්බාජකො “සාධුරූපො භික්ඛු ඨානෙ සාඛං භඤ්ජාපෙසී”ති විම්හිතචිත්තො හුත්වා ථෙරං පුච්ඡි: කො පුරිසස්ස කාමො?ති. “සඞ්කප්පරාගො පුරිසස්ස කාමො”ති ථෙරො ආහ. සො තං සුත්වා ථෙරෙ විරුද්ධසඤ්ඤී හුත්වා පරාජයං ආරොපෙතුකාමොව ආහ: “චිත්‍රවිචිත්‍රාරම්මණං[1] පන භො පබ්බජිත පුරිසස්ස කාමං න වදෙසී”ති. “ආම පරිබ්බාජක, න වදෙමී”ති.[2] තතො නං පරිබ්බාජකො යාව තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං කාරාපෙත්වා “සුණන්තු භොන්තො සමණස්ස වාදෙ දොස”න්ති පඤ්හවීමංසකෙ ආලපිත්වා ආහ: “භො පබ්බජිත තුම්හාකං සබ්‍රහ්මචාරයො අරඤ්ඤෙ විහරන්තී”ති, ආම පරිබ්බාජක විහරන්තී”ති. “තෙ තත්ථ විහරන්තා කාමවිතක්කාදයො විතක්කෙ විතක්කෙන්තී”ති. “ආම පරිබ්බාජක පුථුජ්ජනා සහසා විතක්කෙන්තී”ති. “යදි එවං, තෙසං සමණභාවො කුතො, නනු තෙ ආගාරිකා[3] කාමභොගිනො හොන්තී”ති,-එවඤ්ච වත්වා අථාපරං එතදවොච:

“තෙ න වෙ[4] කාමා යානි චිත්‍රානි ලොකෙ,
සඞ්කප්පරාගඤ්ච වදෙසි කාමං;
සඞ්කප්පයං අකුසලෙ විතක්කෙ
භික්ඛූපි තෙ හෙස්සන්ති කාමභොගී”ති.

අථ ථෙරො පරිබ්බාජකස්ස වාදෙ දොසං දස්සෙන්තො ආහ: “කිං පරිබ්බාජක සඞ්කප්පරාගං පුරිසස්ස කාමං න වදෙසි, චිත්‍රවිචිත්‍රාරම්මණං වදෙසී”ති. “ආම භො පබ්බජිතා”ති. තතො නං ථෙරො යාව තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං කාරාපෙත්වා “සුණාථ ආවුසො පරිබ්බාජකස්ස වාදෙ දොස”න්ති පඤ්හවීමංසකෙ ආලපිත්වා ආහ: “ආවුසො පසූර තව සත්ථා අත්ථී”ති. “ආම පබ්බජිත අත්ථී”ති. “සො චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපාරම්මණං පස්සති? සද්දාරම්මණාදීනි වා සෙවතී”ති “ආම පබ්බජිත සෙවතී”ති. යදි එවං, තස්ස සත්ථුභාවො කුතො; නනු සො ආගාරිකො කාමභොගී හොතී”ති,-එවඤ්ච පන වත්වා අථාපරං එතදවොච:

1. සී. චිත්තවිචිත්‍රාරම්මණං.
2. ම. න වදාමීති.
3. අගාරිකා-සත්ථච.
4. ම. නතෙ චෙ & නතෙ-සංයුත්ත.

"තෙ වෙ කාමා යානි චිත්‍රානි ලොකෙ,
සඞ්කප්පරාගං න වදෙසි කාමං;
පස්සන්තො රූපානි මනොරමානි
සුණන්තො සද්දානි මනොරමානි

ඝායන්තො ගන්ධානි මනොරමානි
සායන්තො රසානි මනොරමානි
ඵුසන්තො ඵස්සානි මනොරමානි
සත්ථාපි තෙ හෙස්සති කාමභොගී"ති.

එවං වුත්තෙ නිප්පටිභානො පරිබ්බාජකො "අයං පබ්බජිතො මහාවාදී, ඉමස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා වාදසත්ථං සික්ඛිස්සාමී"ති සාවත්ථිං පවිසිත්වා පත්තචීවරං පරියෙසිත්වා ජෙතවනං පවිට්ඨො තත්ථ ලාළුදායිං සුවණ්ණවණ්ණං කායූපපන්නං සරීරකාරාකප්පෙසු සමන්තපාසාදිකං දිස්වා "අයං භික්ඛු මහාපඤ්ඤො මහාවාදී"ති මන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තං වාදෙන නිග්ගහෙත්වා සලිඞ්ගන තං යෙව තිත්ථායතනං පක්කමිත්වා පුන "සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං වාදං කරිස්සාමී"ති සාවත්ථියං පුරිමනයෙනෙව උග්ඝොසෙත්වා මහාජන පරිවුතො "එවං සමණං ගොතමං නිග්ගහෙස්සාමී"ති ආදීනි වදන්තො ජෙතවනං අගමාසි. ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ අධිවත්ථා දෙවතා "අයං අභාජනභූතො"ති මුඛබන්ධමස්ස අකාසි. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා මූගො විය නිසීදි, මනුස්සා "ඉදානි පුච්ඡිස්සති, ඉදානි පුච්ඡිස්සතී"ති තස්ස මුඛං උල්ලොකෙත්වා "වදෙහි භො පසූර, වදෙහි භො පසූරා"ති උච්චාසද්දමහාසද්දා අහෙසුං. අථ භගවා "කිං පසූරො වදිස්සතී"ති වත්වා තත්ථ සම්පත්තපරිසාය ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව සඞ්ඛෙපො: ඉමෙ දිට්ඨිගතිකා අත්තනො දිට්ඨිං සන්ධාය "ඉධෙව සුද්ධි"න්ති[1] වදන්ති, අඤ්ඤෙසු පන ධම්මෙසු විසුද්ධිං නාහු; එවං සන්තෙ අත්තනො සත්ථාරාදීනි නිස්සිතා තත්ථෙව "එස වාදෙ සුභො"ති එවං සුභවාදා හුත්වා පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණා "සස්සතො ලොකො"ති ආදිසු පච්චෙකසච්චෙසු නිවිට්ඨා.

එවං නිවිට්ඨා ච 'තෙ වාදකාමා'ති ගාථා. තත්ථ බාලං දහන්ති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤන්ති "අයං බාලො"ති එවං වෙපි ජනා අඤ්ඤමඤ්ඤං බාලං දහන්ති බාලතො පස්සන්ති; වදන්ති තෙ අඤ්ඤසිතා කථොජ්ජන්ති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤසත්ථාරාදිං නිස්සිතා කලහං වදන්ති. පසංසකාමා කුසලා වදානාති පසංසත්ථිකා උභොපි මයං කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදාති එවං සඤ්ඤිනො හුත්වා. එවං වදන්තෙසු ච තෙසු නියමතො එකො[2] එව 'යුත්තො කථාය'න්ති ගාථා. තත්ථ යුත්තො කථායන්ති විවාද[3]කථාය උස්සුකො; පසංසමිච්ඡං විනිඝාති හොතීති අත්තනො පසංසමිච්ඡන්තො "කථං නුබො නිග්ගහෙස්සාමී"ති ආදිනා

1. ඉං. & ප-වා. සුද්ධීති. 2. ම. එකො නියමතො. 3. සී. I. II. V. වාද.

නයෙන පුබ්බෙව වාදකථංකථාවිනිපාතී හොති. **අපාහතස්මි**න්ති පඤ්හවීමංසකෙහි "**අත්ථාපගතං තෙ භණිතං, ව්‍යඤ්ජනාපගතං තෙ භණිත**"න්ති ආදිනා නයෙන අපසාදිතෙ වාදෙ;[1] **නින්දාය සො කුප්පතී**ති එවං අපාහතස්මිඤ්ච වාදෙ උප්පන්නාය නින්දාය සො කුප්පති; **රන්ධමෙසී**ති පරස්ස රන්ධමෙව ගවෙසන්තො. න කෙවලඤ්ච කුප්පති, අපිච ඛො පන 'යමස්ස වාද'න්ති ගාථා. තත්ථ **පරිහීනමාහු අපාහත**න්ති අත්ථව්‍යඤ්ජනාදිතො අපාහතං පරිහීනං වදන්ති; **පරිදෙවතී**ති තන්නිමිත්තං සො "අඤ්ඤං මයා ආවජ්ජිත"න්ති ආදීනි විප්පලපති; **සොචතී**ති "තස්ස ජයො"ති ආදීනි ආරබ්භ සොචති; **උපච්චගා ම**න්ති **අනුත්ථුනාතී**ති "සො මං වාදෙන[2] වාදං **අතික්කන්තො**"ති ආදිනා නයෙන සුටඨුතරං විප්පලපති. **එතෙ විවාදා සමණෙසූ**ති **එත්ථ** පන **සමණා** වුච්චන්ති බාහිරපරිබ්බාජකා; **එතෙසු උග්ඝාති නිඝාති හොතී**ති එතෙසු වාදෙසු ජයපරාජයාදිවසෙන චිත්තස්ස උග්ඝාතං නිඝාතඤ්ච පාපුණන්තො උග්ඝාතී නිඝාතී ච[3] හොති; **විරමෙ කථොජ්ජ**න්ති පජහෙය්‍ය කලහං; **න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභා**ති න හි එත්ථ පසංසලාභතො අඤ්ඤො අත්ථො අත්ථි. ජිටය් ගාථායත්ථො: යස්මා ච න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභා, තස්මා පරමං ලාභං ලභන්තොපි "සුන්දරො අය"න්ති **තත්ථ**[4] දිට්ඨියා **පසංසිතො වා පන හොති** තං **වාදං පරිසමජ්ඣෙ** දීපෙත්වා; තතො **සො තෙන** ජයත්ථෙන තුට්ඨිං වා දන්තවිදංසකං වා ආපජ්ජන්තො **හසති** මානෙන ච **උන්නමති,** කිං කාරණං: යස්මා **තං** ජයත්ථං පප්පුය්‍ය යථාමනො ජාතො. **එවං** උන්නමතො ච 'යා උන්නතී'ති ගාථා, තත්ථ **මානාතිමානං වදතී පනෙසො**ති එසො පන තං උන්නතිං "විඝාතභූමී"ති අබුජ්ඣමානො මානඤ්ච අතිමානඤ්ච වදතියෙව.

එවං වාදෙ දොසං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්ස වාදං අසම්පටිච්ඡන්තො සූරොති ගාථමාහ. තත්ථ **රාජඛාදායා**ති රාජඛාදනීයෙන භටපථෙනාති වුත්තං හොති; **අභිගජ්ජමෙති පටිසූරමිච්ඡ**න්ති යථා සො පටිසූරං ඉච්ඡන්තො අභිගජ්ජන්තො එති, එවං දිට්ඨිගතිකං නිදස්සෙති; **යෙනෙව සො තෙන පලෙහී**ති යෙන සො තුය්හං පටිසූරො තෙන ගච්ඡ; **පුබ්බෙව නත්ථි යදිදං යුධායා**ති යං පනිදං කිලෙසජාතං යුද්ධාය සියා තං එතං පුබ්බෙව නත්ථි, බොධිමූලෙයෙව පහීනන්ති දස්සෙති.

සෙසගාථා පාකටසම්බන්ධායෙව තත්ථ **විවාදියන්තී**ති[5] විවදන්ති; **පටිසෙනිකත්තා**ති පටිලොමකාරකො, **විසෙනි කත්වා**ති කිලෙසසෙනං විනාසෙත්වා; **කිං ලභෙථා**ති පටිමල්ලං කිං ලභිස්සසි; **පසූරා**ති තං පරිබ්බාජකං ආලපති; **යෙසීධ නත්ථී**ති යෙසං ඉධ නත්ථි. **පවිතක්ක**න්ති "ජයො නු ඛො මෙ භවිස්සතී"ති ආදීනි විතක්කෙන්තො; **ධොනෙන යුගං සමාගමා**ති ධූතකිලෙසෙන බුද්ධෙන සද්ධිං

1. අපහරිතෙ & අපහාරිතෙ-කත්ථචි. 2. සී. I. මං. 3. උග්ඝාතිනිඝාතීමං =මාථ=මාච-කත්ථචි. 4. සී. I. තත්ථි. 5. විවාදයන්තීති-කත්ථචි.

යුගග්ගාහං සමාපන්නො; **නහි ත්වං සක්ඛසි සම්පයාතවෙ**ති කොත්ථුකාදයො[1] විය සීහාදීහි ධොනෙන සහ යුගං ගහෙත්වා එකපදම්පි සම්පයාතුං යුගග්ගාහමෙව වා සම්පාදෙතුං න සක්ඛිස්සසීති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති.

පසූරසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා

---

4. 9.

දිස්වාන තණ්හන්ති **මාගන්දියසුත්තං**. කා උප්පත්ති: එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තො පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො කුරූසු කම්මාසදම්මනිගමවාසිනො මාගන්දියස්ස[2] නාම බ්‍රාහ්මණස්ස සපජාපතිකස්ස අරහත්තූපනිස්සයං දිස්වා තාවදෙව සාවත්ථිතො තත්ථ ගන්ත්වා කම්මාසදම්මස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඩෙ නිසීදිත්වා සුවණ්ණොභාසං මුඤ්චි. මාගන්දියොපි තං ඛණං තත්ථ මුඛධොවනත්ථං ගතො සුවණ්ණොභාසං දිස්වා "කිං ඉද"න්ති ඉතොචිතො ච පෙක්ඛමානො[3] භගවන්තං දිස්වා අත්තමනො අහොසි. තස්ස හි[4] ධීතා සුවණ්ණවණ්ණා, තං බහූ ඛත්තියකුමාරාදයො වාරයන්තා න ලභන්ති, බ්‍රාහ්මණො එවංලද්ධිකො හොති: සමණස්සෙව නං සුවණ්ණවණ්ණස්ස දස්සාමීති. සො භගවන්තං දිස්වා අයං මෙ ධීතාය සමානවණ්ණො, ඉමස්ස නං දස්සාමීති චිත්තං උප්පාදෙසි. තස්මා දිස්වාව අත්තමනො අහොසි. සො වෙගෙන ඝරං ආගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිං ආහ: "හොති හොති, මයා ධීතාය සමානවණ්ණො පුරිසො දිට්ඨො; අලඞ්කරොහි දාරිකං, තස්ස නං දස්සාමා"ති. බ්‍රාහ්මණියා දාරිකං ගන්ධොදකෙන නහාපෙත්වා වත්ථපුප්ඵාලඞ්කාරාදීහි අලඞ්කරොන්තියා එව භගවතො භික්ඛාචාරවෙලා සම්පත්තා.

අථ භගවා කම්මාසදම්මං පිණ්ඩාය පාවිසි. තෙපි උභො ධීතරං ගහෙත්වා භගවතො නිසින්නොකාසං අගමංසු. තත්ථ භගවන්තං අදිස්වා බ්‍රාහ්මණී ඉතොචිතො ච විලොකෙන්තී භගවතො නිසජ්ජට්ඨානං තිණසන්ථාරකං අද්දස. බුද්ධානඤ්ච අධිට්ඨානබලෙන වසිතොකාසො පදනික්ඛෙපො ච අබ්‍යාකුලා හොන්ති, සා බ්‍රාහ්මණං ආහ: "එස බ්‍රාහ්මණ තස්ස තිණසන්ථාරො"ති. "ආම හොතී"ති, "තෙන හි බ්‍රාහ්මණ අම්හාකං ආගමනකම්මං න සම්පජ්ජිස්සතී"ති. 'කස්මා හොතී"ති. "පෙක්ඛ බ්‍රාහ්මණ, අබ්‍යාකුලො තිණසන්ථාරකො, කාමාභිභූතා සත්තෙන පරිභුත්තො"ති. බ්‍රාහ්මණො "මා හොති මඞ්ගලෙ පරියෙසිය මාතෙ අමඞ්ගලං අවචා"ති ආහ. පුනපි බ්‍රාහ්මණී ඉතොචිතො ච විචරන්තී භගවතො පදනික්ඛෙපං දිස්වා ආහ: "පස්ස බ්‍රාහ්මණ පදනික්ඛෙපං, නායං සත්තො කාමෙසු ගධිතො"ති, "කථං ත්වං හොති ජානාසී"ති ච වුත්තා අත්තනො ඤාණබලං දස්සෙන්තී ආහ:

---

1. සී. ආදයො. 2. කාසු-බහූසු. 3. ම. පෙක්ඛන්තො. 4. ම. කිර.

"රත්තස්ස හි උක්කුටිකං පදං භවෙ,
දුට්ඨස්ස හොති අනුකඩ්ඪිතං පදං,
මූළ්හස්ස හොති සහසානුපීළිතං,
විවත්තච්ඡද්දස්සිදමීදිසං පද"න්ති.

අයඤ්චරහි තෙසං කථා විප්පකතා, අථ භගවා සත්ථගන්තකිච්චො තමෙව වනසණ්ඩං ආගතො. බ්‍රාහ්මණී භගවතො වරලක්ඛණඛචිතං[1] ව්‍යාමප්පභාපරික්ඛිත්තං රූපං දිස්වා බ්‍රාහ්මණං ආහ: "එස තයා බ්‍රාහ්මණ දිට්ඨො"ති. "ආම භොති," "ආගතකම්මං න සම්පජ්ජිස්සතෙව; එවරූපො නාම කාමෙ පරිභුඤ්ජිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී"ති. තෙසං එවං වදන්තානඤ්ඤෙව භගවා තිණසන්ථරෙ[2] නිසීදි. අථ බ්‍රාහ්මණො ධීතරං වාමෙන හත්ථෙන ගහෙත්වා කමණ්ඩලුං දක්ඛිණෙන භගවන්තං උප සඞ්කමිත්වා "භො පබ්බජිත ත්වඤ්ච සුවණ්ණවණ්ණො, අයඤ්ච දාරිකා; අනුච්ඡවිකා එසා තව; ඉමාහං භොතො භරියං පොසාවනත්ථාය දම්මි, පටිගණ්හ උදකුපසට්ඨං[3] දාරිකා"න්ති වත්වා දාතුකාමො අට්ඨාසි. භගවා බ්‍රාහ්මණං අනාලපිත්වා අඤ්ඤෙන සද්ධිං සල්ලපමානො විය 'දිස්වාන තණ්හ'න්ති ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: අජපාලනිග්‍රොධමූලෙ නානාරූපානි නිම්මිණිත්වා අභිකාමං ආගතං මාරධීතරං දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච ඡන්ද මත්තම්පි මෙ මෙථුනස්මිං නාහොසි, කිමෙවිදං ඉමිස්සා දාරිකාය මුත්ත කරීසපුණ්ණං රූපං දිස්වා භවිස්සති, සබ්බදා පාදපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙ, කුතො නෙන[4] සංවසිතුන්ති.

තතො මාගන්දියො "පබ්බජිතා නාම මානුසකෙ කාමෙ පහාය දිබ්බකාමත්ථාය පබ්බජන්ති, අයඤ්ච දිබ්බෙපි කාමෙ න ඉච්ඡති ඉදම්පි ඉත්ථිරතනං; කානු අස්ස දිට්ඨී"ති පුච්ඡිතුං දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ එතාදිසඤ්චෙ රතනන්ති දිබ්බිත්ථිරතනං සන්ධාය භණති, නාරින්ති අත්තනො ධීතරං සන්ධාය; දිට්ඨිගතං සීලවතානුජීවිතන්ති දිට්ඨිඤ්ච සීලඤ්ච වතඤ්ච ජීවිතඤ්ච; භවූපපත්තිඤ්ච වදෙසි කීදිසන්ති අත්තනො භවූපපත්තිං වත්වා කීදිසං වදසීති.

ඉතො පරා වෙ ගාථා විස්සජ්ජනපුච්ඡානයෙන පවත්තත්තා පාකට සම්බන්ධායෙව. තාසු පඨමගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො: තස්ස මය්හං මාගන්දිය වාසට්ඨිදිට්ඨිගත ධම්මෙසු නිච්ඡිනිත්වා "ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ"න්ති එවං ඉදං වදාමීති සමුග්ගහීතං න හොති තන්ති න විජ්ජති, කිං කාරණං: අහං හි පස්සන්තො දිට්ඨිසු ආදීනවං කිඤ්චි දිට්ඨිං අගහෙත්වා සච්චානි පච්චිනන්තො අජ්ඣත්තානං රාගාදීනං සන්තිභාවෙන අජ්ඣත්තසන්ති සඞ්ඛාතං නිබ්බානමෙව අද්දසන්ති. දුතියගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො: යානි මානි දිට්ඨිගතානි තෙහි තෙහි සත්තෙහි විනිච්ඡිනිත්වා ගහිතත්තා විනිච්ඡයාති ච අත්තනො පච්චයෙහි අභිසඞ්ඛතභාවාදිනා නයෙන

1. සී. I V. කචිතං. 2. සී. සන්ථරෙ. 3. සී. II. උදකූපසඤ්ඤං. 4. සී. I. තෙන.

පක්ඛපිතානි වාති වුච්චන්ති, තෙ **ත්වං මුනි** දිට්ඨිගතධම්මෙ අග්ගහෙත්වා **අජ්ඣත්තසන්තීති**[1] **යමෙතමත්ථං බ්‍රූසි** ආචික්ඛ මෙ, කථං නු ධීරෙහි පවෙදිතං කථං පකාසිතං ධීරෙහි **නං** පදන්ති.

අථස්ස භගවා යථා යෙන උපායෙන තං පදං ධීරෙහි පකාසිතං, තං උපායං **සප්පටිපක්ඛං** දස්සෙන්තො න දිට්ඨියාති ගාථමාහ. **තත්ථ න දිට්ඨියාති** ආදීහි දිට්ඨිසුතිසමාපත්තිඤාණබාහිරසීලවතානි පටික්ඛිපති; **සුද්ධිමාහාති** එත්ථ වුත්තං 'ආහ' සද්දං සබ්බත්ථ **න**කාරෙන සද්ධිං යොජෙත්වා පුරිසව්‍යත්තයං කත්වා "දිට්ඨියා සුද්ධිං නාහං කථෙමී"ති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො, යථා චෙත්ථ, එවං උත්තරපදෙසුපි,-තත්ථ ච **අදිට්ඨියා නාහාති** දසවත්ථුකං සම්මාදිට්ඨිං විනා න කථෙමි, තථා **අස්සුතියාති** නවඞ්ගං සවණං විනා, **අඤ්ඤාණාති** කම්මස්සකතාසච්චානුලොමිකඤ්ඤාණං විනා, **අසීලතාති** පාතිමොක්ඛසංවරං විනා, **අබ්බතාති** ධුතඞ්ගවතං විනා, **නොපි තෙනාති** තෙසු එකමෙකෙන දිට්ඨිආදිමත්තෙනාපි නො කථෙමීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො; **එතෙ ච නිස්සජ්ජ අනුග්ගහායාති** එතෙ ච පුරිමෙ දිට්ඨිආදිභෙදෙ කණ්හපක්ඛියෙ[2]ධම්මෙ සමුග්ඝාත[3] කාරණෙන[4] නිස්සජ්ජ, පච්ඡිමෙ අදිට්ඨිආදිභෙදෙ සුක්කපක්ඛියෙ අත්තමමායතාපජ්ජනෙන අනුග්ගහාය; **සන්තො අනිස්සාය භවං න ජප්පෙති** ඉමාය පටිපත්තියා රාගාදිවූපසමෙන සන්තො චක්ඛාදීසු කිඤ්චි ධම්මං අනිස්සාය එකම්පි භවං න ජප්පෙ, අපිහෙතුං අපත්ථෙතුං සමත්ථො සියා, අයමස්ස අජ්ඣත්තසන්තීති අධිප්පායො.

එවං වුත්තෙ වචනත්ථං අසල්ලක්ඛෙන්තො මාගන්දියො නො චෙ කිරාති ගාථමාහ. තත්ථ දිට්ඨාදීනි වුත්තනයෙනෙව,[5] **කණ්හපක්ඛියානි** යෙව පන සන්ධාය උභයත්‍රාපි ආහ; **ආහ** සද්දං පන **නො-චෙ-කිර** සද්දෙන යොජෙත්වා "නො චෙ කිරාහ, නො චෙ කිර කථෙසී"ති එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො; **මොමුහන්ති** අතිමූළ්හං මොහනං වා; **පච්චෙන්තීති** ජානන්ති.

අථස්ස භගවා තං දිට්ඨිං නිස්සාය පුච්ඡං පටික්ඛිපන්තො දිට්ඨිඤ්ච නිස්සායාති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: ත්වං මාගන්දිය දිට්ඨිං නිස්සාය පුනප්පුන **පුච්ඡමානො**, යානි තෙ දිට්ඨිගතානි **සමුග්ගහීතානි**, තෙසු එව **සමුග්ගහීතෙසු** එවං පමොහං ආගතො, **ඉතො ච** මයා වුත්තජ්ඣත්තසන්තිතො පටිපත්තිතො ධම්මදෙසනාතො **අණුම්පි යුත්තසඤ්ඤං න පස්සසි**[6] තෙන කාරණෙන **ත්වං** ඉමං ධම්මං **මොමුහතො** පස්සසී[6]ති.

එවං සමුග්ගහීතෙසු පමොහෙන මාගන්දියස්ස විවාදාපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු අඤ්ඤෙසු ච ධම්මෙසු විගතප්පමොහස්ස අත්තනො නිබ්බිවාදතං දස්සෙන්තො 'සමො විසෙසී'ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: **යො** එවං තිවිධමානෙන වා දිට්ඨියා වා **මඤ්ඤති**, සො **තෙන** මානෙන තාය වා දිට්ඨියා තෙන වා පුග්ගලෙන විවදෙය්‍ය, **යො** පන අම්හාදිසො

---

1. සී. සන්තීති.
2. සී. I II. V. පක්ඛියෙ.
3. පං. සමුග්ගහීත.
4. කාරණෙන-කත්ථචි.
5. ම. තයෙනෙව.
6. සී. I & ම. පස්සි.

ඉමාසු **තීසු විධාසු අවිකම්පමානො සමො විසෙසීති න තස්ස හොති** "න ච හීනො"ති පාඨසෙසො. කිඤ්ච භිය්‍යො? සච්චන්ති සොති ගාථා. තස්සත්ථො: **සො** එවරූපො පහීණමානදිට්ඨිකො මාදිසො බාහිතපාපත්තාදිනා නයෙන **බ්‍රාහ්මණො ඉදමෙව සච්ච**න්ති **කිං වදෙය්‍ය** කිං වත්තුං භණෙය්‍ය කෙන වා කාරණෙන භණෙය්‍ය, "මය්හං සච්චං තුය්හං **මුසාති වා කෙන** මානෙන දිට්ඨියා පුග්ගලෙන වා **විවදෙය්‍ය;** යස්මිං මාදිසෙ ඛීණාසවෙ "සදිසො 'හමස්මී"ති පවත්තියා සමං වා,[1] ඉතරද්වයභාවෙන පවත්තියා **විසමං වා නත්ථි,** සමානාදිසු **කෙන වාදං පටිසංයුඤ්ජෙය්‍ය** පටිප්ඵරෙය්‍යාති. තඤ්හි එකංසෙනෙවරූපො පුග්ගලො-'ඔකං පහායා'ති ගාථා. තත්ථ **ඔකං පහායාති** රූපධාත්වාදි විඤ්ඤාණස්ස ඔකාසං තත්‍ර ඡන්දරාගප්පහාණෙන ඡඩ්ඩෙත්වා; **අනිකෙතසාරීති** රූපනිමිත්තනිකෙතාදීනි තණ්හාවසෙන අසරන්තො; **ගාමෙ අකුබ්බං මුනිසන්ථවානීති** ගාමෙ ගිහිසන්ථවානි අකරොන්තො; **කාමෙහි රිත්තො**ති කාමෙසු[2] ඡන්දරාගාභාවෙන සබ්බකාමෙහි පුථුභූතො; **අපුරෙක්ඛරානො**ති ආයතිං අත්තභාවං අනභිනිබ්බත්තෙන්තො; **කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කයිරා**ති ජනෙන සද්ධිං විග්ගාහිකකථං න කථෙය්‍ය.

සො එවරූපො-'යෙහි විවිත්තො'ති ගාථා, තත්ථ **යෙහීති** යෙහි දිට්ඨිගතිකාදීහි; **විවිත්තො විචරෙය්‍යාති** රිත්තො චරෙය්‍ය; **න තානි උග්ගය්හ වදෙය්‍ය නාගොති** ආගුං න කරොතීති ආදිනා නයෙන නාගො තානි දිට්ඨිගතානි උග්ගහෙත්වා න වදෙය්‍ය; **එලම්බුජ**න්ති එලසඤ්ඤකෙ අම්බුම්හි ජාතං **කණ්ටකනාළං වාරිජං,** පදුමන්ති වුත්තං හොති; **යථා ජලෙන පඞ්කෙන ච නූපලිත්ත**න්ති තං පදුමං යථා ජලෙන ච පඞ්කෙන ච අනුපලිත්තං හොති; **එවං මුනි සන්තිවාදො අගිද්ධොති** එවං අජ්ඣත්තසන්තිවාදො මුනි ගෙධාභාවෙන අගිද්ධො; **කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තො**ති දුවිධෙපි කාමෙ අපායාදිකෙ ච ලොකෙ ද්වීහිපි ලෙපෙහි අනුපලිත්තො හොති.

කිඤ්ච භිය්‍යො? 'න වෙදගූ'ති ගාථා. තත්ථ **න වෙදගූ දිට්ඨියා**ති චතු**මග්ගවෙදගූ** මාදිසො දිට්ඨියායකො න හොති, දිට්ඨියා ගච්ඡන්තො වා තං **සාරතො** පච්චෙන්තො වා න හොති,-තත්ථ වචනත්ථො: යාතීති යා**ත**තො කරණවචනෙන දිට්ඨියා යාතීතිපි දිට්ඨියා, උපයොගත්ථෙ **සාමි**වචනෙන දිට්ඨිං යාතීතිපි දිට්ඨියා; **න මුතියා සමානමෙතීති** මුතරූපාදිභෙදාය මුතියාපි සො මානං න එති; **න හි තම්මයො සොති** **තණ්හා**දිට්ඨිවසෙන තම්මයො හොති තප්පරායණො, අයම්පන න තාදිසො; **න කම්මුනා නොපි සුතෙන නෙය්‍යොති** පුඤ්ඤාභි**සඞ්ඛා**රාදිකම්මුනා වා සුතසුද්ධිආදිනා සුතෙන වා සො නෙතබ්බො න හොති; **අනූපනීතො සො නිවෙසනෙසූති** සො ද්වින්නම්පි උපයානං **පහීණත්තා** සබ්බෙසු තණ්හාදිට්ඨිනිවෙසනෙසු අනුපනීතො. තස්ස ච **එවං විධස්ස**-'සඤ්ඤාවිරත්තස්සා'ති ගාථා. තත්ථ **සඤ්ඤාවිරත්තස්සාති**

1. සී. එං-නත්ථි. 2. ඉං සී. කාමාසු.

නෙක්ඛම්මසඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමාය භාවනාය **පහීනකාමාදිසඤ්ඤස්ස**, ඉමිනා උභතොභාගවිමුත්තො සමථයානිකො ච අධිප්පෙතො; **පඤ්ඤාවිමුත්තස්සාති** විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමාය භාවනාය සබ්බකිලෙසෙහි විමුත්තස්ස, ඉමිනා සුක්ඛවිපස්සකො අධිප්පෙතො; **සඤ්ඤඤ්ච දිට්ඨිඤ්ච යෙ අග්ගහෙසුං තෙ ඝට්ටයන්තා විචරන්ති ලොකෙති** යෙ පන කාමසඤ්ඤාදිකං සඤ්ඤං අග්ගහෙසුං, තෙ විසෙසතො ගහට්ඨා කාමාධිකරණා-යෙ ච දිට්ඨිං අග්ගහෙසුං, තෙ විසෙසතො පබ්බජිතා ධම්මාධිකරණං අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝට්ටෙන්තා විචරන්ති. සෙසමෙත්ථ යං අවුත්තං, තං වුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසූති.

මාගන්දියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 10.

කථංදස්සීති පුරාභෙදසුත්තං. කා උප්පත්ති: ඉමස්ස සුත්තස්ස ඉතො පරෙසඤ්ච පඤ්චන්නං කලහවිවාද-චූළවියූහ-මහාවියූහ-තුවටක සුත්ත-අත්තදණ්ඩසුත්තානං සම්මාපරිබ්බාජනියස්ස උප්පත්තියං වුත්තනයෙනෙව සාමඤ්ඤතො උප්පත්ති වුත්තා, විසෙසතො පන යථෙව තස්මිං මහාසමයෙ රාගචරිතදෙවතානං සප්පායවසෙන ධම්මං දෙසෙතුං නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා සම්මාපරිබ්බාජනිය සුත්තමභාසි, එවං තස්මිං යෙව මහාසමයෙ "කිංනුඛො පුරා සරීරභෙදා කත්තබ්බ"න්ති උප්පන්නචිත්තානං දෙවතානං චිත්තං ඤත්වා තාසං අනුග්ගහත්ථං අඩ්ඪතෙළසභික්ඛුසතපරිවාරං නිම්මිතබුද්ධං ආකාසෙනානෙත්වා තෙනත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පුච්ඡාය තාව සො නිම්මිතො **කථංදස්සීති** අධිපඤ්ඤං-**කථංසීලොති** අධිසීලං-**උපසන්තොති** අධිචිත්තං පුච්ඡති. සෙසං පාකටමෙව.

විස්සජ්ජනෙ පන භගවා සරූපෙන අධිපඤ්ඤාදීනි අවිස්සජ්ජෙත්වාව අධිපඤ්ඤාදිප්පභාවෙන යෙසං කිලෙසානං උපසමා උපසන්තොති වුච්චති-නානාදෙවතානං ආසයානුලොමෙන තෙසං උපසමමෙව දීපෙන්තො "වීතතණ්හො"ති ආදිකා ගාථායො අභාසි. තත්ථ ආදිතො අට්ඨන්නං ගාථානං "තං බ්‍රූමි උපසන්තො"ති ඉමාය ගාථාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, තතො පරාසං "සවෙ සන්තොති වුච්චතී"ති ඉමිනා සබ්බපච්ඡිමෙන පදෙන.

අනුපදවණ්ණනානයෙන ච "**වීතතණ්හො පුරා භෙදාති** යො සරීරභෙදා පුබ්බමෙව පහීනතණ්හො, **පුබ්බමන්තමනිස්සිතො**"ති අතීතද්ධාදිභෙදඤ්ච පුබ්බං අන්තං අනිස්සිතො, **වෙමජ්ඣෙ නූපසඞ්ඛෙය්‍යොති** පච්චුප්පන්නෙපි අද්ධනි "රත්තො"ති ආදිනා නයෙන

න උපසඞ්ඛාතබ්බො, **තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතන්**ති තස්ස අරහතො චිත්තං පුරෙක්ඛාරතා[1] අභාවා අනාගතෙ අද්ධනි පුරක්ඛතම්පි නත්ථි, තං බ්‍රූමි උපසන්තොති එවමෙත්ථ යොජනාපි වෙදිතබ්බා. **එස** නයො සබ්බත්ථ; ඉතො පරං පන යොජනං අදස්සෙත්වා අනුත්තානපදවණ්ණනංයෙව කරිස්සාම, **අසන්තාසීති** තෙන තෙන අලාභකෙන අසන්තසන්තො; **අවිකත්ථීති** සීලාදීහි අවිකත්ථනසීලො; **අකුක්කුච්චොති** හත්ථකුක්කුච්චාදිවිරහිතො; **මන්තභාණීති** මන්තාය පරිග්ගහෙත්වා වාචං භාසිතා; **අනුද්ධතොති** උද්ධච්චවිරහිතො; **සවෙ වාචායතොති** සො වාචාය යතො සංයතො චතුදොසරහිතං වාචං භාසිතා හොති. **නිරාසත්තීති** නිත්තණ්හා; **විවෙකදස්සී ඵස්සෙසූති** පච්චුප්පන්නෙසු චක්ඛුසම්ඵස්සාදිසු අත්තාදිභාවවිවෙකං පස්සති; **දිට්ඨීසු ච න නීයතීති** ද්වාසට්ඨිදිට්ඨීසු කායචි දිට්ඨියා න නීයති. **පතිලීනොති** රාගාදීනං පහීණත්තා තතො අපගතො; **අකුහකොති** අවිම්හාපකො තීහි කුහනවත්ථූහි; **අපිහාලූති** අපිහනසීලො, පත්ථනා තණ්හාය රහිතොති වුත්තං හොති; **අමච්ඡරීති** පඤ්චමච්ඡෙරරහිතො; **අප්පගබ්භොති** කායපාගබ්භියාදිරහිතො; **අජෙගුච්ඡොති** සම්පන්න සීලාදිතාය අජෙගුච්ඡනීයො අසෙචනකො මනාපො; **පෙසුණෙය්‍යෙ ච නො යුතොති** ද්වීහි ආකාරෙහි උපසංහරිතබ්බ පිසුනකම්මෙ අයුත්තො. **සාතියෙසු අනස්සාවීති** සාතවත්ථූසු කාමගුණෙසු තණ්හාසන්ථවවිරහිතො; **සණ්හොති** සණ්හෙහි කායකම්මාදීහි සමන්නාගතො; **පටිභානවාති** පරියත්තිපරිපුච්ඡාධිගමපටිභානෙහි සමන්නාගතො; **න සද්ධොති** සාමං අධිගතං ධම්මං න කස්සචි සද්දහති.

න විරජ්ජතීති ඛයා රාගස්ස විරත්තත්තා ඉදානි න විරජ්ජති. **ලාභකම්‍යා න සික්ඛතීති** න ලාභපත්ථනාය සුත්තන්තාදීනි සික්ඛති; **අවිරුද්ධො ච තණ්හාය රසෙසු නානුගිජ්ඣතීති** විරොධාභාවෙන ච අවිරුද්ධො හුත්වා තණ්හාය මූලරසාදීසු ගෙධං නාපජ්ජති. **උපෙක්ඛකොති** ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාය සමන්නාගතො; **සතොති** කායානුපස්සනාදි සතියුත්තො, **නිස්සයනාති** තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයා; **ඤත්වා ධම්මන්ති** අනිච්චාදීහි ආකාරෙහි ධම්මං ජානිත්වා; **අනිස්සිතොති** එවං තෙහි නිස්සයෙහි අනිස්සිතො, තෙන අඤ්ඤත්‍ර ධම්මඤ්ඤාණා තස්ස නිස්සයානං අභාවොති දීපෙති; **භවාය විභවාය වාති** සස්සතාය උච්ඡෙදාය[2] වා. **තං බ්‍රූමි උපසන්තොති** තං එවරූපං එකෙකගාථාය වුත්තං "උපසන්තො"ති කථෙමි; **අතාරි සො විසත්තිකන්ති** සො ඉමං විසතාදිභාවෙන විසත්තිකාසඞ්ඛාතං මහාතණ්හං අතරි.

ඉදානි තමෙව උපසන්තං පසංසන්තො ආහ: න තස්ස **පුත්තාති** එවමාදි. තත්ථ **පුත්තා** අත්තජාදයො චත්තාරො, එත්ථ ච පුත්තපරිග්ගහාදයො පුත්තාති නාමෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා, තෙ හිස්ස **න විජ්ජන්ති**, තෙසං වා අභාවෙන පුත්තාදයො න විජ්ජන්තීති. **යෙන**

1. පුරක්ඛාරතා-කත්ථචි. 2. සී. උච්ඡෙදතාය.

නං වජ්ජු පුථුජ්ජනා අථො සමණබ්‍රාහ්මණාති යෙන තං රාගාදිනා වජ්ජෙන පුථුජ්ජනා සබ්බෙපි දෙවමනුස්සා ඉතො බහිද්ධා සමණබ්‍රාහ්මණා ච “රත්තො වා දුට්ඨො වා”ති වදෙය්‍යුං; **තං තස්ස අපුරෙක්ඛත**න්ති තං රාගාදිවජ්ජං තස්ස අරහතො අපුරෙක්ඛතං; **තස්මා වාදෙසු නෙජතීති** තංකාරණා නින්දාවචනෙසු න කම්පති. **න උස්සෙසු වදතීති** විසිට්ඨෙසු අත්තානං අන්තො කත්වා “අහං විසිට්ඨො”ති. අතිමානවසෙන න වදති,–එස නයො ඉතරෙසු ද්වීසු; **කප්පං නෙති අකප්පියොති** සො එවරූපො දුවිධම්පි කප්පං න එති, කස්මා? යස්මා අකප්පියො, පහීණකප්පොති වුත්තං හොති. **සක**න්ති “මය්හ”න්ති පරිග්ගහිතං; **අසතා ච න සොචතීති** අවිජ්ජමානාදිනා ච අසතා ච න සොචති; **ධම්මෙසු ච න ගච්ඡතීති** සබ්බධම්මෙසු ඡන්දාදිවසෙන න ගච්ඡති; **ස වෙ සන්තොති වුච්චතීති** සො එවරූපො නරුත්තමො සන්තොති වුච්චතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ කොටිසහස්සදෙවතානං **අරහත්තප්පත්ති අහොසි,** සොතාපන්නාදීනං ගණනා නත්ථීති.

පුරාභෙදසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 11.

කුතො පහූතා කලහාති කලහවිවාදසුත්තං. කා උප්පත්ති: ඉදම්පි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ “කුතො නු ඛො කලහාදයො අට්ඨ ධම්මා පවත්තන්තී”ති උප්පන්නචිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තෙ ධම්මෙ ආවිකාතුං පුරිමනයෙනෙව නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං,

තත්ථ පුච්ඡාවිස්සජ්ජනක්කමෙන ඨිතත්තා සබ්බගාථා පාකටසම්බන්ධායෙව. අනුත්තානපදවණ්ණනා පනෙතාසං එවං වෙදිතබ්බා: **කුතො පහූතා කලහා විවාදාති** කලහො ච තස්ස පුබ්බභාගො විවාදො චාති ඉමෙ කුතො ජාතා; **පරිදෙවසොකා සහ මච්ඡරා චාති** පරිදෙවසොකා ච සහ මච්ඡරා කුතො පහූතා; **මානාතිමානා සහ පෙසුනා චාති** මානා ච අතිමානා ච පෙසුනා ච කුතො පහූතා; **තෙති** සබ්බෙපි අට්ඨ කිලෙසධම්මා; **තදිඞ්ඝ බ්‍රූහීති** තං මයා පුච්ඡිතං අත්ථං බ්‍රූහි, යාචාමි තං අහන්ති, යාචනත්ථො හි **ඉඞ්ඝාති** නිපාතො. **පියා පහූතාති** පියවත්ථුතො ජාතා, යුත්ති පනෙත්ථ නිද්දෙසෙ වුත්තා එව. **මච්ඡරියයුත්තා කලහා විවාදාති** ඉමිනා කලහවිවාදදීනං[1] න කෙවලං පියවත්ථුමෙව මච්ඡරියම්පි පච්චයං දස්සෙති, කලහවිවාදසීසෙන චෙත්ථ සබ්බෙපි තෙ ධම්මා වුත්තාති වෙදිතබ්බා, යථා ච එතෙසං මච්ඡරියං, තථා පෙසුනානඤ්ච විවාදං, තෙනාහ: **විවාදජාතෙසු ච පෙසුනානීති. පියා සු ලොකස්මිං කුතොනිදානා යෙ වාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙති** “පියා පහූතා කලහා”ති යෙ එත්ථ

---

1. ම. විවාදනං.

වුත්තා, තෙ පියා ලොකස්මිං කුතොනිදානා, න කෙවලඤ්ච පියා, යෙ වා අපි[1] ඛත්තියාදයො ලොභා විචරන්ති ලොභහෙතු ලොභෙනාභිභූතා විචරන්ති, තෙසං සො ලොභො ච කුතොනිදානොති වෙ අත්ථෙ එකාය පුච්ඡාය පුච්ඡති; **ආසා ච නිට්ඨා චාති** ආසා ච තස්සා සමිද්ධි ච. **යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්ති** සම්පරායණාය හොන්ති, පරායණං හොන්තීති වුත්තං හොති,-එකායෙවායම්පි පුච්ඡා. **ඡන්දනිදානානීති** කාමච්ඡන්දාදිඡන්දනිදානානි; **යෙ වාපි ලොභා විචරන්තීති** යෙ වාපි ඛත්තියාදයො ලොභා විචරන්ති, තෙසං ලොභොපි ඡන්දනිදානොති වෙපි අත්ථෙ එකතො විස්සජ්ජෙති; **ඉතොනිදානාති** ඡන්දනිදානා **එවාති** වුත්තං හොති. **කුතොනිදානාති** එතෙසු ච සද්දසිද්ධි සූචිලොමසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. **විනිච්ඡයාති** තණ්හාදිට්ඨිවිනිච්ඡයා; **යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තාති** යෙ වා අඤ්ඤෙපි කොධාදීහි සම්පයුත්තා තථාරූපා වා අකුසලා ධම්මා බුද්ධසමණෙන වුත්තා, තෙ කුතො පභූතාති. **තමූපනිස්සාය පහොති ඡන්දොති** තං සුඛදුක්ඛවෙදනා-තදුභයවත්ථුසඞ්ඛාතං සාතාසාතං උපනිස්සාය සංයොගවියොගපත්ථනාවසෙන ඡන්දො පහොති; එත්තාවතා "ඡන්දො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො"ති අයං පඤ්හො විස්සජ්ජිතො හොති; **රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්චාති** රූපෙසු වයඤ්ච උප්පාදඤ්ච දිස්වා; **විනිච්ඡයං කුරුතෙ ජන්තු ලොකෙති** අපායාදිකෙ ලොකෙ අයං ජන්තු භොගාධිගමනත්ථං තණ්හාවිනිච්ඡයං "අත්තා මෙ උප්පන්නො"ති ආදිනා නයෙන දිට්ඨිවිනිච්ඡයඤ්ච කුරුතෙ, යුත්ති පනෙත්ථ නිද්දෙසෙ වුත්තා එව එත්තාවතා "විනිච්ඡයා වාපි කුතො පභූතා"ති අයං පඤ්හො විස්සජ්ජිතො හොති. **එතෙපි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තෙති** එතෙපි ලොභාදයො ධම්මා සාතාසාතද්වයෙ සන්තෙ එව පහොන්ති උප්පජ්ජන්ති, උප්පත්තිවිධි ච තෙසං නිද්දෙසෙ වුත්තායෙව, එත්තාවතා තතියපඤ්හො විස්සජ්ජිතො හොති.

ඉදානි යො එවං විස්සජ්ජිතෙසෙවෙතෙසු පඤ්හෙසු කථංකථී භවෙය්‍ය, තස්ස කථංකථාපහානූපායං දස්සෙන්තො ආහ: **කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙති** ඤාණදස්සනඤාණාධිගමනත්ථං තිස්සො සික්ඛා සික්ඛෙය්‍යාති වුත්තං හොති,-කිං කාරණං: **ඤත්වා පවුත්තා සමණෙන ධම්මා** බුද්ධසමණෙන හි ඤත්වාව ධම්මා වුත්තා,-නත්ථි තස්ස ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං,[2] අත්තනො පන ඤාණාභාවෙන අජානන්තො න ජානෙය්‍ය, න දෙසනාදොසෙන, තස්මා කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙ, ඤත්වා පවුත්තා සමණෙන ධම්මාති. **සාතං අසාතඤ්ච කුතොනිදානාති** එත්ථ සාතාසාතන්ති සුඛදුක්ඛවෙදනා එව අධිප්පෙතා, **න භවන්ති හෙතෙති** න භවන්ති එතෙ; **විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං, එතං මෙ පබ්‍රූහි යතොනිදානන්ති** සාතාසාතානං විභවං භවඤ්ච එතම්පි යං අත්ථං, ලිඞ්ගව්‍යත්තයො එත්ථ කතො; ඉදං පන වුත්තං හොති; "සාතාසාතානං විභවො භවො වා"ති යො එස අත්ථො, එතං මෙ

1. ම. යෙ වාපි. 2. ඤාණං-බහුසු.

පබ්‍රෑහි යතොනිදානන්ති, එත්ථ ච සාතාසාතානං විභවභවවත්ථුකා විභවභවදිට්ඨියො එවං විභවං භවන්ති අත්ථතො වෙදිතබ්බා, තථා හි: ඉමස්ස පඤ්හස්ස විස්සජ්ජනපක්ඛෙ· "භවදිට්ඨිපි ඵස්සනිදානා, විභවදිට්ඨිපි ඵස්සනිදානා"ති නිද්දෙසෙ වුත්තං. **ඉතොනිදානන්ති** ඵස්සනිදානං. **කිස්මිං විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සාති** කිස්මිං වීතිවත්තෙ චක්ඛුසම්ඵස්සාදයො පඤ්ච ඵස්සා න ඵුසන්ති, **නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්චාති** සම්පයුත්තකනාමං වත්ථාරම්මණරූපඤ්ච පටිච්ච; **රූපෙ විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සාති** රූපෙ වීතිවත්තෙ පඤ්ච ඵස්සා න ඵුසන්ති. **කථංසමෙතස්සාති** කථං පටිපන්නස්ස; **විභොති රූපන්ති** රූපං පන න භවති න භවෙය්‍ය වා; **සුඛං දුඛං වාති** ඉට්ඨානිට්ඨං රූපමෙව පුච්ඡති. **න සඤ්ඤසඤ්ඤීති** යථා සමෙතස්ස විභොති රූපං, සො පකතිසඤ්ඤාය සඤ්ඤීපි න හොති; **න විසඤ්ඤසඤ්ඤීති** විසඤ්ඤායපි විරූපාය සඤ්ඤාය සඤ්ඤී න හොති උම්මත්තකො වා ඛිත්තචිත්තො වා; **නොපි අසඤ්ඤීති** සඤ්ඤාවිරහිතොපි න හොති නිරොධසමාපන්නො වා අසඤ්ඤසත්තො වා; **න විභූතසඤ්ඤීති** "සබ්බසො රූපසඤ්ඤාන"න්ති ආදිනා නයෙන සමතික්කන්තසඤ්ඤීපි න හොති අරූපජ්ඣානලාභී:

එවං සමෙතස්ස විභොති රූපන්ති එතස්මිං සඤ්ඤසඤ්ඤිතාදිභාවෙ අඨත්වා–යදෙතං වුත්තං "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ–පෙ–ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිපටිලාභත්ථාය චිත්තං අභිනීහරතී"ති–එවං සමෙතස්ස අරූපමග්ගසමඞ්ගිනො විභොති රූපං; **සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛාති** එවං පටිපන්නස්සාපි යා සඤ්ඤා, තන්නිදානා තණ්හාදිට්ඨිපපඤ්චා අප්පහීනා එව හොන්තීති දස්සෙති. **එත්තාවතග්ගං නො වදන්ති හෙකෙ යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ උදාහු අඤ්ඤම්පි වදන්ති එත්තොති** එත්තාවතා නු ඉධ පණ්ඩිතා සමණබ්‍රාහ්මණා අග්ගං සුද්ධිං වදන්ති? උදාහු අඤ්ඤම්පි එත්තො අරූපසමාපත්තිතො අධිකං වදන්තීති පුච්ඡති. **එත්තාවතග්ගම්පි වදන්ති හෙකෙති** එකෙ සස්සතවාදා සමණබ්‍රාහ්මණා පණ්ඩිතමානිනො එත්තාවතාපි අග්ගං සුද්ධිං වදන්ති; **තෙසං පුනෙකෙ සමයං වදන්තීති** තෙසංයෙව එකෙ උච්ඡෙදවාදං වදන්ති; **අනුපාදිසෙසෙ කුසලා වදානාති** අනුපාදිසෙසෙ කුසලවාදා සමානා; **එතෙ ච ඤත්වා උපනිස්සිතාති** එතෙ ච දිට්ඨිගතිකෙ "සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨියො නිස්සිතා"ති ඤත්වා; **ඤත්වා මුනී නිස්සයෙ සො වීමංසීති** නිස්සයෙ ච ඤත්වා සො වීමංසී පණ්ඩිතො බුද්ධමුනී; **ඤත්වා විමුත්තොති** දුක්ඛානිච්චාදිතො ධම්මෙ ඤත්වා විමුත්තො; **භවාභවාය න සමෙතීති** පුනප්පුන උප්පත්තියා න සමාගච්ඡතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුරාභෙදසුත්තෙ වුත්තසදිසොයෙවාභිසමයො අහොසීති.

කලහවිවාදසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

4. 12.

සකං සකං දිට්ඨිපරිබ්බසානාති චූළවියූහසුත්තං. කා උප්පත්ති: ඉදම්පි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ "සබ්බෙපි ඉමෙ දිට්ඨිගතිකා "සාධුරූපම්හා"ති භණන්ති, කින්නුඛො සාධුරූපාව ඉමෙ අත්තනො එව දිට්ඨියා පතිට්ඨහන්ති? උදාහු අඤ්ඤම්පි දිට්ඨිං පතිගණ්හන්තී"ති උප්පන්නචිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තමත්ථං පකාසෙතුං පුරිමනයෙනෙව නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං.

තත්ථ ආදිතො ද්වෙපි ගාථා පුච්ඡාගාථායෙව, තාසු **සකං සකං දිට්ඨිපරිබ්බසානා**ති අත්තනො අත්තනො දිට්ඨියා වසමානා; **විග්ගය්හ නානා කුසලා වදන්තී**ති දිට්ඨිබලවග්ගාහං ගහෙත්වා "තත්ථ කුසලම්හා"ති පටිජානමානා පුථුපුථු වදන්ති එකං න වදන්ති; **යො එවං ජානාති සවෙදි ධම්මං, ඉදං පටික්කොසමකෙවලී සො**ති තඤ්ච දිට්ඨිං සන්ධාය "යො එවං ජානාති, සො ධම්මං වෙදියති, ඉදං පන පටික්කොසන්තො හීනො හොතී"ති වදන්ති, **බාලො**ති හීනො; **අකුසලො**ති අවිද්වා.

ඉදානි තිස්සො විස්සජ්ජනගාථා හොන්ති; තා පුරිමද්ධෙන වුත්තමත්ථං පච්ඡිමද්ධෙන පතිබ්‍යූහිත්වා ඨිතා, තෙන ච්‍යූහෙන උත්තරසුත්තතො ච අප්පකත්තා ඉදං සුත්තං චූළවියූහන්ති නාමං ලභි. තත්ථ **පරස්ස චෙ ධම්ම**න්ති පරස්ස දිට්ඨිං; **සබ්බෙව ඉමෙ බාලා**ති එවං සන්තෙ සබ්බෙව ඉමෙ බාලා හොන්තීති අධිප්පායො, කිං කාරණං: **සබ්බෙවිමෙ**[1] **දිට්ඨිපරිබ්බසානා**ති, **සන්දිට්ඨියා**-පෙ-**මුතිමා**ති සකාය දිට්ඨියා **න විවදාතා** න වොදාතා සංකිලිට්ඨාව සමානා, **සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුතිමා**ති සංසුද්ධපඤ්ඤා ච කුසලා ච මුතිමන්තො ච තෙ හොන්ති චෙ: අථවා **සන්දිට්ඨියා චෙ පනා**ති පාඨො, තස්සත්ථො: සකාය පන දිට්ඨියා වොදාතා සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුතිමන්තො හොන්ති චෙ: **න තෙසං කොචී**ති එවං සන්තෙ තෙසං එකොපි හීනපඤ්ඤො න හොති, කිං කාරණං: **දිට්ඨී හි තෙසම්පි තථා සමත්තා**, යථා ඉතරෙසන්ති; න වාහමෙතන්ති ගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො: **යං** තෙ **මිථු** ද්වෙ ද්වෙ ජනා අඤ්ඤමඤ්ඤං "බාලා"ති ආහු, **අහං එතං තථියං** තච්ඡන්ති **නෙව** බ්‍රූමි, කිං කාරණං; යස්මා සබ්බෙව තෙ **සකං සකං දිට්ඨිං** "ඉදමෙව **සච්චං**, මොඝමඤ්ඤ"න්ති **අකංසු**, තෙන ච කාරණෙන "බාලො"ති **දහන්ති**; එත්ථ ච **තථිය**න්ති **තථිව**න්තිපි පාඨො.

යමාහූති පුච්ඡාගාථාය-**යං** දිට්ඨිසච්චං තථියන්ති **එකෙ ආහු**; එකං හි සච්චන්ති විස්සජ්ජනගාථාය-**එකං සච්චං** නිරොධො මග්ගො වා; **යස්මිං පජා නො විවදෙ පජාන**න්ති යම්හි **ස**ච්චෙ පජානන්තො[2] පජා නො විවදෙය්‍ය; **සයං ථුනන්තී**ති අත්තනා වදන්ති. කස්මානූති පුච්ඡාගාථාය **පවාදියාසෙ**ති වාදිනො; **උදාහු තෙ තක්කමනුස්සරන්තී**ති උදාහු අත්තනො තක්කමත්තං අනුගච්ඡන්ති. න හෙවාති විස්සජ්ජනගාථාය **අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය නිච්චානී**ති ඨපෙත්වා සඤ්ඤා

1. සබ්බෙපිමෙ-කත්ථචි. 2. පජානන්තී?

මඤ්ඤන්ත "නිච්ච"න්ති ගහිතග්ගහණාති; **තක්කඤ්ච දිට්ඨීසු පකප්පයිත්වාති** අත්තනො මිච්ඡාසඞ්කප්පමත්තං දිට්ඨීසු ජනෙත්වා, යස්මා පන දිට්ඨීසු විතක්කං ජනෙන්තො දිට්ඨියොපි ජනෙන්ති, තස්මා නිද්දෙසෙ වුත්තං: "දිට්ඨිගතානි ජනෙන්ති සඤ්ජනෙන්තී"ති ආදි.

ඉදානි එවං නානාසද්දෙසු අසන්තෙසු තක්කමත්තං අනුස්සරන්තානං දිට්ඨිගතිකානං විප්පටිපත්තිං දස්සෙතුං දිට්ඨෙති ආදිකා ගාථායො අභාසි. තත්ථ **දිට්ඨෙති** දිට්ඨං, දිට්ඨවිසුද්ධීති අධිප්පායො, **එස** නයො සුතාදීසු; **එතෙ ච නිස්සාය විමානදස්සීති** එතෙ දිට්ඨිධම්මෙ නිස්සයිත්වා සුද්ධිභාවසඞ්ඛාතං විමානං අසම්මානං පස්සන්තොපි; **විනිච්ඡයෙ ඨත්වා**-පෙ-**අකුසලොති චාහාති** එවං විමානදස්සීපි තස්මිං දිට්ඨිවිනිච්ඡයෙ ඨත්වා තුට්ඨිජාතො හාසජාතො හුත්වා "පරො හීනො ච අවිද්දා චා"ති එවං වදතියෙව, එවං සන්තෙ, යෙනෙවාති ගාථා. තත්ථ **සයං අත්තනාති** සයමෙව අත්තානං; **විමානෙතීති** ගරහති; **තදෙව පාවාති** තදෙව වචනං තං වා දිට්ඨිං වදති තං වා පුග්ගලං, **අතිසාර** දිට්ඨියාති ගාථායත්ථො: **සො** එවං තාය ලක්ඛණාතිසාරිණියා **අතිසාර** දිට්ඨියා **සමත්තො** පුණ්ණො උම්මත්තො, තෙන ච **දිට්ඨිමානෙන මත්තො**, "පරිපුණ්ණො අහං කෙවලී"ති එවං **පරිපුණ්ණමානී සය**මෙව අත්තානං මනසා "අහං පණ්ඩිතො"ති අභිසිඤ්චති, කිං කාරණං: **දිට්ඨී හි සා තස්ස තථා සමත්තාති**,

පරස්ස වෙති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච: කිඤ්ච භිය්‍යො, යො සො විනිච්ඡයෙ ඨත්වා පහස්සමානො "බාලො පරො අකුසලො"ති චාහ, තස්ස **පරස්ස වෙ හි වචසා** සො තෙන වුච්චමානො **නිහීනො** හොති, **තුමො සහා හොති නිහීනපඤ්ඤො** සොපි තෙනෙව සහ නිහීනපඤ්ඤො හොති, සොපි හි තං "බාලො"ති වදති; **අථස්ස** වචනං අප්පමාණං, සො පන **සය**මෙව **වෙදගූ ච ධීරො ච හොති**,–එවං සන්තෙ **න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථි**, සබ්බෙපි හි තෙ අත්තනො ඉච්ඡාය **පණ්ඩිතා**, අඤ්ඤං ඉතොති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච: "අථ චෙ සයං වෙදගූ හොති ධීරො, න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථී"ති එවං හි වුත්තෙපි සියා කස්සචි; "කස්මා"ති, තත්ථ වුච්චතෙ: යස්මා **අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති ධම්මං අපරද්ධා සුද්ධිං අකෙවලිනො එවං හි තිත්ථ්‍යා පුථුසො වදන්ති**, "යෙ ඉතො අඤ්ඤං දිට්ඨිං අභිවදන්ති, යෙ අපරද්ධා විරද්ධා සුද්ධිමග්ගං; අකෙවලිනො ච තෙ"ති එවං පුථූ තිත්ථියා යස්මා වදන්තීති වුත්තං හොති; "කස්මා පනෙවං වදන්තී"ති චෙ: **සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙභිරත්තා**, යස්මා සකෙන දිට්ඨිරාගෙන අභිරත්තාති වුත්තං හොති.

එවං අභිරත්තා ච, **ඉධෙව සුද්ධීති** ගාථා. තත්ථ **සකායනෙති** සකමග්ගෙ; **දළ්හං වදානාති** දළ්හවාදා, එවඤ්ච දළ්හවාදෙසු තෙසු යො කොචි තිත්ථියො **සකායනෙ චාපි දළ්හං වදානො කමෙත්ථ බාලොති පරං දහෙය්‍ය**. සඞ්ඛෙපතො තත්ථ සස්සතුච්ඡෙදසඞ්ඛාතෙ විත්ථාරතො වා

නත්ථික-ඉස්සර-කාරණ-නියතිආදිභෙදෙ සකෙ ආයතනෙ "ඉදමෙව සච්ච"න්ති දළ්හං වදානො කං පරං එත්ථ දිට්ඨිගතෙ "බාලො"ති සහ ධම්මෙන පස්සෙය්‍ය, නනු සබ්බොපි තස්ස මතෙන පණ්ඩිතො එව සුප්පටිපන්නො එව ච; එවං සන්තෙන ච **සයමෙව සො මෙධගං ආවහෙය්‍ය පරං වදං බාලං අසුද්ධධම්මං** සොපි පරං "බාලො ච අසුද්ධධම්මො ච අය"න්ති වදන්තො අත්තනාව කලහං ආවහෙය්‍ය, කස්මා: යස්මා සබ්බොපි තස්ස මතෙන පණ්ඩිතො එව සුප්පටිපන්නො එව ච, "එවං සබ්බථාපි **විනිච්ඡයෙ ඨත්වා සයං පමාය උද්ධං සො ලොකස්මිං විවාදමෙති** දිට්ඨියං ඨත්වා සයඤ්ච සත්ථාරාදීනි මිණිත්වා සො භිය්‍යො විවාදමෙතී"ති එවං පන විනිච්ඡයෙසු ආදීනවං ඤත්වා අරියමග්ගෙන **හිත්වාන සබ්බානි විනිච්ඡයානි න මෙධගං කුරුතෙ ජන්තු ලොකෙති** අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ[1] පුරා භෙදසුත්තෙ වුත්තසදිසො එවාභිසමයො අහොසීති.

චූළවියූහසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

4. 13.

යෙ කෙචිමෙති මහාවියූහසුත්තං. කා උප්පත්ති: ඉදම්පි තස්මිං යෙව මහාසමයෙ "කින්නුඛො ඉමෙ දිට්ඨිපරිබ්බාජකා විඤ්ඤූනං සන්තිකා නින්දමෙව ලභන්ති උදාහු පසංසම්පී"ති උප්පන්නචිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තමත්ථං ආවිකාතුං පුරිමනයෙන නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං.

තත්ථ **අන්වානයන්තීති** අනුආනයන්ති පුනප්පුන ආහරන්ති. ඉදන්ති යස්මා තෙ "ඉදමෙව සච්ච"න්ති වදන්තාපි දිට්ඨිගතිකා වාදිනො කදාචි කත්ථචි පසංසම්පි ලභන්ති, යං එතං පසංසාසඞ්ඛාතං වාදඵලං, තං අප්පං රාගාදීනං සමාය සමත්ථං න හොති, කො පන වාදෙ දුතියෙ නින්දාඵලෙ, තස්මා එතමත්ථං දස්සෙන්තො ඉමං තාව විස්සජ්ජනගාථමාහ: අප්පං හි එතං න අලං සමාය, දුවෙ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රූමීති ආදි. තත්ථ **දුවෙ විවාදස්ස ඵලානීති** නින්දාපසංසා ච ජයපරාජයාදීනි වා තංසභාගානි; **එවම්පි දිස්වාති** "නින්දා අනිට්ඨා එව, පසංසා නාලං සමායා"ති එවම්පි විවාදඵලෙ ආදීනවං දිස්වා; **ඛෙමාභිපස්සං අවිවාදභූමින්ති** අවිවාදභූමිං නිබ්බාණං "ඛෙම"න්ති පස්සමානො. එවං හි අවිවදමානො, යා කාචිමාති ගාථා, තත්ථ **සම්මුතියොති** දිට්ඨියො: **පුථුජ්ජාති** පුථුජ්ජනසම්භවා; **සො උපයං කිමෙය්‍යාති** සො උපගන්තබ්බට්ඨෙන උපයං රූපාදිසු එකම්පි ධම්මං උපෙය්‍ය, කෙන වා කාරණෙන උපෙය්‍ය; **දිට්ඨෙ සුතෙ ඛන්තිං අකුබ්බමානොති** දිට්ඨසුතසුද්ධීසු පෙමං අකරොන්තො. ඉතො බාහිරා පන-සීලුත්තමාති ගාථා. තස්සත්ථො: සීලං යෙව උත්තමං මඤ්ඤමානා **සීලුත්තමා** එකෙ භොන්තො **සංයමමත්තෙන සුද්ධිං** වදන්ති තත්ථ

---

1. ම. දෙසනාවසානෙ.

වතාදීසු ච **වතං සමාදාය උපට්ඨිතා** ඉධෙව දිට්ඨියං **අස්ස තතො සුද්ධීති භවූපනීතා** භවජෙග්ඛාසිතා සමානා වදන්ති, අපි ච තෙ **කුසලා වදානා** "කුසලා මය"න්ති එවංවාදා, එවං සීලුත්තමෙසු ච තෙසු තථා පටිපන්නෙසු යො කොචි, සචෙ චුතොති ගාථා. තස්සත්ථො: **සචෙ** තතො **සීලවතතො** පරවිච්ඡින්දනෙන වා අසම්භුනනෙන වා **චුතො හොති**, සො තං සීලබ්බතාදි **කම්මං** පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරකම්මං වා **විරාධයිත්වා වෙධති**, න කෙවලඤ්ච වෙධති; අපි ච ඛො තං සීලබ්බතසුද්ධිං **ජප්පති** ච විප්පලපති **පත්ථෙති** ච, කිං ඉව: **සත්ථාව හීනො පවසං ඝරම්හා** පවසන්තො සත්ථතො හීනො යථා තං ඝරං සත්ථං වා පත්ථෙය්‍යාති.

එවං පන සීලුත්තමානං පවෙධකාරණං, අරියසාවකො-සීලබ්බතං වාපි පහාය **සබ්බ**න්ති ගාථා. තත්ථ **සාවජ්ජානවජ්ජ**න්ති සබ්බා-කුසලං ලොකියකුසලඤ්ච; **එතං සුද්ධිං අසුද්ධින්ති අපත්ථයානො**ති පඤ්චකාමගුණාදිභෙදං එතං සුද්ධිං අකුසලාදිභෙදං අසුද්ධිඤ්ච අපත්ථයමානො; **විරතො චරෙ**ති සුද්ධියා අසුද්ධියා ච විරතො චරෙය්‍ය; **සන්තිං අනුග්ගහාය**ාති දිට්ඨිං අගහෙත්වා. එවං ඉතො බාහිරකෙ සීලුත්තමෙ සංයමෙන විසුද්ධිවාදෙ, තෙසං විඝාතං, සීලබ්බතප්පහායිනො අරහතො ච පටිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤථාපි සුද්ධිවාදෙ බාහිරකෙ දස්සෙන්තො තමූපනිස්සායාති ගාථමාහ.

තස්සත්ථො: සන්තඤ්ඤෙපි සමණබ්‍රාහ්මණා, තෙ **ජිගුච්ඡිතං** අමරං තපං වා **දිට්ඨ**සුද්ධිආදීසු වා අඤ්ඤතරං **උපනිස්සාය** අකිරිය දිට්ඨියා වා **උද්ධංසරා** හුත්වා භවාභවෙසු **අවීතතණ්හා සුද්ධිං අනුත්ථුනන්ති** වදන්ති කථෙන්තීති, එවං තෙසං අවීතතණ්හානං සුද්ධිං අනුත්ථුනන්තානං යොපි සුද්ධිප්පත්තමෙව අත්තානං මඤ්ඤෙය්‍ය, තස්සාපි අවීතතණ්හත්තා භවාභවෙසු තං තං වත්ථුං **පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි** පුනප්පුන හොන්ති යෙවාති අධිප්පායො, තණ්හා හි ආසෙවිතා තණ්හං වඩ්ඪයතෙව, න කෙවලඤ්ච ජප්පිතානි, **සංවෙධිතඤ්චාපි පකප්පිතෙසු**, තණ්හාදිට්ඨීහි යස්ස පකප්පිතෙසු වත්ථූසු සංවෙධිතම්පි හොතීති වුත්තං හොති; භවාභවෙ පන වීතතණ්හත්තා ආයතිං **චුතූපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථි, ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුහිඤ්ච ජප්පෙ**. අයං එතිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො, සෙසං නිද්දෙසෙ වුත්තමෙව.

යමාහූති පුච්ඡාගාථා.

ඉදානි, යස්මා එකොපි එත්ථ වාදෙ සච්චො නත්ථි, කෙවලං දිට්ඨිමත්තකෙන හි තෙ වදන්ති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො සකං හිති ඉමං තාව විස්සජ්ජනගාථමාහ. තත්ථ **සම්මුතී**ති දිට්ඨිං, එවමෙතෙසු සකං ධම්මං පරිපුණ්ණං බ්‍රුවන්තෙසු අඤ්ඤස්ස පන ධම්මං "හීන"න්ති වදන්තෙසු යස්ස කස්සචි- පරස්ස වෙ වම්භයිතෙන හීනොති ගාථා. තස්සත්ථො: යදි **පරස්ස** නින්දිතකාරණා **හීනො** භවෙය්‍ය, **න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි** අග්ගො භවෙය්‍ය, කිං කාරණං: **පුථූ හි**

අඤ්ඤස්ස වදන්ති ධම්මං නිහීනන්ති, සබ්බෙ ච[1] තෙ **සමග්ගි දළ්හං වදනා** සකධම්මෙව දළ්හවාදා එව, කිඤ්ච භිය්‍යො?; සද්ධම්ම[2]පූජාති ගාථා. තස්සත්ථො: තෙ ච තිත්ථියා **යථා පසංසන්ති සකායනානි, සද්ධම්මපූජාපි** නෙසං **තථෙව** වත්තති, තෙ හි අතිවිය සත්ථාරාදීනි සක්කරොන්ති; තත්ථ යදි තෙ පමාණා[3] සියුං, එවං සන්තෙ **සබ්බෙව වාදා තථියා[4] භවෙය්‍යුං**, කිං කාරණං.[5] **සුද්ධී හි නෙසං පච්චත්තමෙව** න සා අඤ්ඤත්‍ර සිජ්ඣති නාපි පරමත්ථතො, අත්තනි දිට්ඨිගාහමත්තමෙව හි තං තෙසං පරප්පච්චයනෙය්‍යබුද්ධීනං. යො වා පන විපරීතො බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො, තස්ස-න බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යමත්ථීති ගාථා. තස්සත්ථො: **බ්‍රාහ්මණස්ස** හි “සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා”ති ආදිනා නයෙන සුදිට්ඨත්තා පරෙන නෙතබ්බං **ඤාණං නත්ථි**, දිට්ඨි **ධම්මෙසු** “ඉදමෙව සච්ච”න්ති නිච්ඡිනිත්වා **සමුග්ගහීතමපි** නත්ථි, තඞ්කාරණා සො දිට්ඨිකලහානි අතීතො, **න** ච **සො සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤං** අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානාදීහි,

ජානාමීති ගාථාය **සම්බන්ධො** අත්ථො ච: එවං වුත්තො ච පරමත්ථ බ්‍රාහ්මණො නහි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤං, අඤ්ඤෙ පන තිත්ථියා පරචිත්තඤාණාදීහි ජානන්තා පස්සන්තාපි **ජානාමි පස්සාමි තථෙව එතන්ති** එවං වදන්තාපි ච **දිට්ඨියා සුද්ධිං පච්චෙන්ති**, කස්මා: යස්මා තෙසු **එකොපි අද්දක්ඛි චෙ** අද්දස චෙපි තෙන පරචිත්තඤාණාදිනා[6] යථාභූතමත්ථං, **කිං හි තුමස්ස තෙන** තස්ස තෙන දස්සනෙන කිං කතං-කිං දුක්ඛපරිඤ්ඤා සාධිතා උදාහු සමුදයප්පහාණාදීනං අඤ්ඤතරං,-යතො සබ්බථාපි අතික්කමිත්වා අරියමග්ගං තෙ තිත්ථියා **අඤ්ඤෙනෙව වදන්ති සුද්ධිං**, අතික්කමිත්වා වා තෙ තිත්ථියෙ බුද්ධාදයො අඤ්ඤෙනෙව වදන්ති සුද්ධින්ති.

පස්සං නරොති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච: කිඤ්ච භිය්‍යො; ය්වායං **පරචිත්තඤාණාදීහි** අද්දක්ඛි, සො **පස්සං නරො දක්ඛිති නාමරූපං, තතො පරං දිස්වාන වා ඤස්සති තානිමෙව** නාමරූපානි නිච්චතො, සුඛතො වා න **අඤ්ඤථා**; සො එවං පස්සන්තො **කාමං බහුං පස්සතු අප්පකං වා** නාමරූපං නිච්චතො සුඛතො ච, අථස්ස එවරූපෙන දස්සනෙන **නත්ථි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්තීති**. නිවිස්ස වාදීති ගාථාය **සම්බන්ධො අත්ථො ච**:තෙන ච **දස්සනෙන** සුද්ධියා අසතියාපි යො“ජානාමි පස්සාමි තථෙව එත”න්ති එවං **නිවිස්සවාදී**, එතං වා දස්සනං පටිච්ච දිට්ඨියා සුද්ධිං පච්චෙන්තො “ඉදමෙව සච්ච”න්ති එවං නිවිස්සවාදී, සො **සුබ්බිනයො න** හොති තං තථා **පකප්පිතං** අභිසඞ්ඛතං **දිට්ඨිං පුරෙක්ඛරානො**, සො[7] හි යං[7] සත්ථාරාදිං නිස්සිතො **තත්ථෙව සුභං වදානො සුද්ධිං වදො** “පරිසුද්ධවාදො පරිසුද්ධදස්සනො වා අහ”න්ති අත්තානං **මඤ්ඤමානො තත්ථ තථද්දසා සො** තත්ථ සකාය දිට්ඨියා අවිපරීත**මෙව සො** අද්දස, යථා සා දිට්ඨි පවත්තති, තථෙව තං අද්දස,[8] අඤ්ඤථා

1. සබ්බෙව-බහූසු. 3. ඉං. පමාණා. 5. සී. කාරණං. 7. නත්ථි බහූසු.
2. සී. සකධම්ම. 4. තථිවා-කත්ථචි. 6. ම. පරචිත්තාදිනා. 8. ම. පස්සති.

පසංසිතුං න ඉච්ඡන්තීති අධිප්පායො, එවං පකප්පිතං දිට්ඨිං පුරෙක්ඛර ණෙසු තීසුපියෙසු– න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සඞ්ඛාති ගාථා. තත්ථ **සඞ්ඛා**ති සඞ්ඛාය, ජානිත්වාති අත්ථො; **නාපි ඤාණබන්ධූ**ති සමාපත්ති ඤාණාදිනා අකතතණ්හාදිට්ඨිබන්ධු, තත්ථ විග්ගහො: නාපි අස්ස ඤාණෙන කතො බන්ධු අත්ථීති නාපි ඤාණබන්ධු; **සම්මුතියො**ති දිට්ඨියො; **පුථුජ්ජා**ති පුථුජ්ජනසම්භවා; **උග්ගහණන්තමඤ්ඤෙ**ති උග්ගහණන්ති අඤ්ඤෙ, අඤ්ඤෙ තා සම්මුතියො උග්ගණ්හන්තීති වුත්තං හොති.

කිඤ්ච භිය්‍යො; විස්සජ්ජ ගන්ථානීති ගාථා. තත්ථ **අනුග්ගහො**ති උග්ගහණවිරහිතො, සොපි නාස්ස උග්ගහොති අනුග්ගහො, න වා උග්ගණ්හාතීති අනුග්ගහො, කිඤ්ච භිය්‍යො; සො එවරූපො–පුබ්බාසවෙති ගාථා. තත්ථ **පුබ්බාසවෙ**ති අතීතරූපාදීනි ආරබ්භ උප්පජ්ජමානධම්මෙ කිලෙසෙ, **නවෙ**ති පච්චුප්පන්නරූපාදීනි ආරබ්භ උප්පජ්ජමානධම්මෙ; **න ඡන්දගූ**ති න ඡන්දාදිවසෙන ගච්ඡති; **අනත්තගරහී**ති කතාකතවසෙන අත්තානං අගරහන්තො එවං අනත්තගරහී ච,– සො සබ්බධම්මෙසූති ගාථා. තත්ථ **සබ්බධම්මෙසූ**ති වාදස[1]දිට්ඨිධම්මෙසු **යං කිඤ්චි දිට්ඨං වා**ති එවං පභෙදෙසු **පන්නභාරො**ති පතිත[2]භාරො; න කප්පෙතීති **න කප්පියො**, දුවිධම්පි කප්පං න කරොතීති අත්ථො; **නූපරතො**ති පුථුජ්ජන කල්‍යාණක–සෙඛා විය උපරතිසමඞ්ගීපි න හොති; **න පත්ථියො**ති නිත්තණ්හො, තණ්හා හි පත්ථයතීති පත්ථියා, නාස්ස පත්ථියාති=න පත්ථියොති. සෙසං තත්ථ තත්ථ පාකටමෙවාති න වුත්තං, එවං අර හත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුරාභෙද සුත්තෙ වුත්තසදිසො එවාභිසමයො අහොසීති.

මහාබ්‍යූහ සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 14.

පුච්ඡාමි තන්ති තුවටකසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉදම්පි තස්මිං යෙව මහාසමයෙ "කා නු ඛො අරහත්තප්පත්තියා පටිපත්තී"ති උප්පන්න චිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තමත්ථං පකාසෙතුං පුරිමනයෙනෙව නිම්මිතබුද්ධෙන'ත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං.

තත්ථ ආදිගාථාය තාව **පුච්ඡාමී**ති එත්ථ අදිට්ඨජොතනාදිවසෙන පුච්ඡා විභජිතා; **ආදිච්චබන්ධු**න්ති ආදිච්චස්ස ගොත්තබන්ධුං; **විවෙකං සන්තිපදඤ්චා**ති විවෙකඤ්ච සන්තිපදඤ්ච; **කථං දිස්වා**ති කෙන කාර ණෙන දිස්වා, කථං පවත්තදස්සනො හුත්වාති වුත්තං හොති.

අථ භගවා–යස්මා යථා පස්සන්තො කිලෙසෙ උපරුන්ධති, තථා පවත්තදස්සනො හුත්වා පරිනිබ්බාති, තස්මා තමත්ථං ආවිකරොන්තො නානප්පකාරෙන තං දෙවපරිසං කිලෙසප්පහානෙ නියොජෙන්තො මූලං පපඤ්චසඞ්ඛායාති ආරභිත්වා පඤ්චගාථා අභාසි, තත්ථ ආදිගාථාය

---

1. වාසට්ඨි–කත්ථචි. 2. ම. පාතිත.

තාව සඞ්ඛෙපතො: "පපඤ්චා"ති සඞ්ඛාතත්තා පපඤ්චා එව පපඤ්චසඞ්ඛා, තස්සා අවිජ්ජාදයො කිලෙසා මූලං, තං **පපඤ්චසඞ්ඛාය මූලං අස්මීති** පවත්තමානඤ්ච **සබ්බං මන්තාය උපරුන්ධෙ, යා කාචි අජ්ඣත්තං තණ්හා** උප්පජ්ජෙය්‍යුං, තාසං **විනයාය සදා සතො සික්ඛෙ** උපට්ඨිතස්සති හුත්වා සික්ඛෙය්‍යාති. එවං තාව පඨමගාථාය එව තිසික්ඛා සුත්තං දෙසනං අරහත්තනිකූටෙන දෙසෙත්වා පුන මානප්පහාණවසෙන දෙසෙතුං 'යං කිඤ්චී'ති ගාථමාහ. තත්ථ **යං කිඤ්චි ධම්මමභිජඤ්ඤා අජ්ඣත්ත**න්ති යං කිඤ්චි උච්චාකුලීනතාදිකං අත්තනො ගුණං ජානෙය්‍ය, **අථවාපි බහිද්ධා** ආචරියුපජ්ඣායාදීනං[1] වා ගුණං ජානෙය්‍ය; **න තෙන මානං**[2] **කුබ්බෙථා**ති තෙන ගුණෙන මානං න කරෙය්‍ය **ඉදානිස්ස** අකරණවිධිං දස්සෙන්තො 'සෙය්‍යො න තෙනා'ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: **තෙන** ච මානෙන "සෙය්‍යොහ"න්ති වා "නීචොහ"න්ති වා "සරික්ඛොහ"න්ති **වාපි න මඤ්ඤෙය්‍ය**, තෙහි ච උච්චාකුලීනතාදීහි ගුණෙහි **ඵුට්ඨො අනෙකරූපෙහි** "අහං උච්චාකුලා පබ්බජිතො"ති ආදිනා නයෙන අත්තානං විකප්පෙන්තො **න තිට්ඨෙය්‍ය,**

එවං මානප්පහාණවසෙනපි දෙසෙත්වා ඉදානි කිලෙසූපසමවසෙන දෙසෙතුං 'අජ්ඣත්තමෙවා'ති ගාථමාහ. තත්ථ **අජ්ඣත්තමෙව උපසමෙ**ති අත්තනි එව රාගාදී සබ්බකිලෙසෙ උපසමෙය්‍ය; **න අඤ්ඤතො භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍යා**ති ඨපෙත්වා ච සතිපට්ඨානාදීනි අඤ්ඤෙන උපායෙන සන්තිං න පරියෙසෙය්‍ය; **කුතො නිරත්තං වා**ති නිරත්තං කුතො එව, ඉදානි අජ්ඣත්තං උපසන්තස්ස ඛීණාසවස්ස තාදීභාවං දස්සෙන්තො 'මජ්ඣෙ යථා'ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: **යථා** මහා **සමුද්දස්ස** උපරිමහෙට්ඨිමභාගානං වෙමජ්ඣසඞ්ඛාතෙ චතුයොජනසහස්සප්පමාණෙ **මජ්ඣෙ**-පබ්බතන්තරෙ ඨිතස්ස වා මජ්ඣෙ සමුද්දස්ස **ඌමි න ජායති; ඨිතොව** සො හොති අවිකම්පමානො, **එවං අනෙජො** ඛීණාසවො ලාභාදිසු **ඨිතො අස්ස** අවිකම්පමානො; සො තාදිසො රාගාදිං **උස්සදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චීති.**

ඉදානි එතං[3] අරහත්තනිකූටෙන දෙසිතධම්මදෙසනං අබ්භනුමොදන්තො තස්ස ච අරහත්තස්ස ආදිපටිපදං[4] පුච්ඡන්තො නිම්මිතබුද්ධො 'අකිත්තයී'ති ගාථමාහ. තත්ථ **අකිත්තයී**ති ආචික්ඛි; **විවටචක්ඛූ**ති විවටෙහි අනාවරණෙහි පඤ්චහි චක්ඛූහි සමන්නාගතො; **සක්ඛිධම්ම**න්ති සයං අභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛං[5] ධම්මං; **පරිස්සයවිනය**න්ති පරිස්සයවිනයනං; **පටිපදං වදෙහී**ති ඉදානි පටිපත්තිං වදෙහි; **භද්දන්තෙ**ති භද්දං තව අත්ථූති භගවන්තං ආලපන්තො ආහ, අථ වා භද්දං සුන්දරං තව පටිපදං වදෙහීතිපි වුත්තං හොති; **පාතිමොක්ඛං අථවාපි සමාධි**න්ති තමෙව පටිපදං භින්දිත්වා පුච්ඡති; පටිපදන්ති එතෙන වා මග්ගං පුච්ඡති, ඉතරෙහි සීලං සමාධිඤ්ච පුච්ඡති.

---

1. ඉං. ආචරියුපජ්ඣායානං 2. ථාමං-බහූසු. 3. එවං-කත්ථචි. 4. සී. ආදිපදං. 5. පච්චක්ඛ-බහූසු.

අථස්ස භගවා-යස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරො සීලස්ස රක්ඛා, යස්මා වා ඉමිනාʼනුක්කමෙන[1] දෙසියමානා අයං දෙසනා තාසං දෙවතානං සප්පායා, තස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරතො පභුති පටිපදං දස්සෙන්තො 'චක්ඛූහී'ති ආදිමාරද්ධො. තත්ථ **චක්ඛූහි නෙව ලොලස්සා**ති අදිට්ඨදක්ඛිතබ්බාදිවසෙන චක්ඛූහි ලොලො නෙවස්ස; **ගාමකථාය ආවරයෙ සොත**න්ති තිරච්ඡානකථාතො සොතං ආවරෙය්‍ය. **ඵස්සෙනා**ති රොගඵස්සෙන; **භවඤ්ච නාභිජප්පෙය්‍යා**ති තස්ස ඵස්සස්ස විනොදනත්ථාය කාමභවාදිභවඤ්ච න පත්ථෙය්‍ය; **භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍යා**ති තස්ස ඵස්සස්ස පච්චයභූතෙසු සීහබ්‍යග්ඝාදීසු භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍ය, අවසෙසෙසු වා සාණින්ද්‍රියමනින්ද්‍රියවිසයෙසු නප්පවෙධෙය්‍ය, එවං පරිපූරො ඉන්ද්‍රියසංවරො වුත්තො හොති; පුරිමෙහි වා ඉන්ද්‍රියසංවරං දස්සෙත්වා ඉමිනා "අරඤ්ඤෙ වසතා භෙරවං දිස්වා වා සුත්වා වා න වෙධිතබ්බන්ති"න්ති දස්සෙති.

ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරාති එතෙසං අන්නාදීනං යං කිඤ්චි ධම්මෙන ලභිත්වා "අරඤ්ඤෙ ච සෙනාසනෙ වසතා සදා දුල්ලභ"න්ති චින්තෙත්වා සන්නිධිං න කරෙය්‍ය; **ඣායී න පාදලොලස්සා**ති ඣානාභිරතො ච න ච පාදලොලො අස්ස; **විරමෙ කුක්කුච්චං නප්පමජ්ජෙය්‍යා**ති හත්ථකුක්කුච්චාදිං කුක්කුච්චං විනොදෙය්‍ය සක්කච්චකාරිතාය චෙත්ථ නප්පමජ්ජෙය්‍ය, **තන්දිං මායං හස්සං ඛිඩ්ඩ**න්ති ආලසියඤ්ච මායඤ්ච හස්සඤ්ච කායිකවාචසිකඛිඩ්ඩඤ්ච; **සවිභූස**න්ති සද්ධිං විභූසාය; **ආථබ්බණ**න්ති ආථබ්බණිකමන්තප්පයොගං; **සුපින**න්ති සුපිනසත්ථං, **ලක්ඛණ**න්ති මණිලක්ඛණාදිං; **නො විදහෙ**ති නප්පයොජෙය්‍ය; **විරුතඤ්චා**ති මිගාදීනං වස්සිතං, **පෙසුණෙය්‍ය**න්ති පෙසුඤ්ඤං, **කයවික්කයෙ**ති පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධිං වඤ්චනාවසෙන වා උදයපත්ථනාවසෙන වා **න තිට්ඨෙය්‍ය, උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍යා**ති උපවාදකරෙ කිලෙසෙ අභිනිබ්බත්තෙන්තො අත්තනි පරෙහි සමණබ්‍රාහ්මණෙහි උපවාදං න ජනෙය්‍ය; **ගාමෙ ච නාභිසජ්ජෙය්‍යා**ති ගාමෙ ච ගිහිසංසග්ගාදීහි නාභිසජ්ජෙය්‍ය; **ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍යා**ති ලාභකාමතාය ජනං නාලපෙය්‍ය;

පයුත්තන්ති චීවරාදීහි සම්පයුත්තං තදත්ථං වා පයොජිතං; **මොසවජ්ජෙ න නීයෙථා**ති මුසාවාදෙ න නීයෙථ; **ජීවිතෙනා**ති ජීවිකාය, **සුත්වා රුසිතො බහුං වාචං සමණානං වා පුථුවචනාන**න්ති රුසිතො ඝට්ටිතො පරෙහි තෙසං සමණානං වා ඛත්තියාදිභෙදානං වා අඤ්ඤෙසං පුථුවචනානං බහුම්පි අනිට්ඨවාචං සුත්වා; **න පටිවජ්ජා**ති න පටිවදෙය්‍ය,-කිං කාරණං? **න හි සන්තො පටිසෙනිං කරොන්ති**. **එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤායා**ති සබ්බමෙතං යථාවුත්තධම්මං[2] ඤත්වා; **විචින**න්ති විචිනන්තො; **සන්තීති නිබ්බුතිං ඤත්වා**ති නිබ්බුතිං රාගාදීනං සන්තීති ඤත්වා "කිං කාරණං නප්පමජ්ජෙ"ඉති චෙ: 'අභිභූ හි සො'ති

1. ම. ඉමිනානුක්කමෙන. 2. ම. යථාභූතං ධම්මං.

ගාථා. තත්ථ **අභිභූති** රූපාදීනං අභිභවිතා, **අනභිභූතොති** තෙහි අනභිභූතො; **සක්ඛිං ධම්මං අනීතිහමද්දසීති** පච්චක්ඛමෙව අනීතිහං ධම්මමද්දක්ඛි; **සදා නමස්සමනුසික්ඛෙති** සදා නමස්සන්තො තිස්සො සික්ඛායො සික්ඛෙය්‍ය.

සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව; කෙවලං පන එත්ථ "චක්ඛූහි නෙව ලොලො"ති ආදීහි ඉන්ද්‍රියසංවරො, "අන්නානමථො පානාන"න්ති ආදීහි සන්නිධිපටික්ඛෙපමුඛෙන පච්චයපටිසෙවනසීලං, මෙථුනමොසවජ්ජපෙසුනියාදීහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලං, "ආථබ්බණං සුපිනං[1] ලක්ඛණ"න්ති ආදීහි ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං, "ඣායී අස්සා"ති ඉමිනා සමාධි, "විචිනං භික්ඛූ"ති ඉමිනා පඤ්ඤා; "සදා සතො සික්ඛෙ"ති ඉමිනා පුන සඞ්ඛෙපතො තිස්සොපි සික්ඛා, "අථාසනෙසු සයනෙසු අප්පසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්‍ය, නිද්දං න බහුලීකරෙය්‍යා"ති ආදීහි සීලසමාධිපඤ්ඤානං උපකාරාපකාර[2]සඞ්ගණ්හණවිනොදනානි වුත්තානීති.

එවං භගවා නිම්මිතස්ස පරිපුණ්ණපටිපදං වත්වා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුරාභෙදසුත්තෙ වුත්තසදිසො එවාභිසමයො අහොසීති.

තුවටකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

4. 15.

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතන්ති **අත්තදණ්ඩසුත්තං**. කා උප්පත්ති: යො සො සම්මාපරිබ්බාජනියසුත්තස්ස උප්පත්තියං වුච්චමානාය සාකියකොලියානං උදකං පටිච්ච කලහො වණ්ණිතො, තං ඤත්වා භගවා ඤාතකා කලහං කරොන්ති, හන්ද තෙ වාරෙමී"ති චින්තං සෙනානං මජ්ඣෙ ඨත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පඨමගාථායත්ථො: යං ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකං වා සම්පරායිකං වා භයං[2] ජාතං, තං සබ්බං **අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං** අත්තනො දුච්චරිතකාරණා ජාතං, එවං සන්තෙපි **ජනං පස්සථ මෙධගං** ඉමං සාකියාදිජනං පස්සථ අඤ්ඤමඤ්ඤං මෙධකං හිංසකං බාධකන්ති.

එවං තං පටිවිරුද්ධං විප්පටිපන්නං ජනං පරිභාසිත්වා අත්තනො සම්මාපටිපත්තිදස්සනෙන තස්ස සංවෙගං ජනෙතුං ආහ: **සංවෙගං කිත්තයිස්සාමි යථා සංවිජිතං මයා** පුබ්බෙ බොධිසත්තෙනෙව සතාති අධිප්පායො.

ඉදානි යථානෙන සංවිජිතං,[3] තං පකාරං දස්සෙන්තො ඵන්දමානන්ති ආදිමාහ. තත්ථ **ඵන්දමාන**න්ති තණ්හාදීහි[4] කම්පමානං; **අප්පොදකෙති** අප්පඋදකෙ; **අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි ව්‍යාරුද්ධෙ දිස්වාති** නානාසත්තෙ ච අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි සද්ධිං විරුද්ධෙ දිස්වා; **මං භයමාවිසීති** මං භයං පවිට්ඨං. **සමන්තමසාරො ලොකොති** නිරයං ආදිං

1. සුපින-බහුසු. 2. ම. නත්ථි. 3. සී. සංවිදිතං. 4. ම. තණ්හාදිවසීසු.

ඤත්වා සමන්තතො ලොකො අසාරො නිච්චසාරාදිවිරහිතො; **දිසා සබ්බා සමෙරිතා**ති සබ්බා දිසා අනිච්චතාය කම්පිතා; **ඉච්ඡං භවන මත්තනො**ති අත්තනො තාණං ඉච්ඡන්තො; **නාද්දසාසිං අනොසිත**න්ති කිඤ්චි[1] ඨානං ජරාදීහි අනජ්ඣාවුත්ථං නාද්දක්ඛිං. **ඔසානෙත්වෙව ව්‍යාරුද්ධෙ දිස්වා මෙ අරතී අහූ**ති යොබ්බඤ්ඤාදීනං ඔසානෙ එව අන්තගමකෙ එව විනාසකෙ එව ජරාදිමහි ව්‍යාරුද්ධෙ ආඝාතචිත්තෙන සත්තෙ දිස්වා අරති මෙ අහොසි; **අථෙත්ථ සල්ල**න්ති අථ එතෙසු සත්තෙසු රාගාදිසල්ලං; **හදයනිස්සිත**න්ති චිත්තනිස්සිතං. "කථංආනුභාවං සල්ල"න්ති චෙ: 'යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණො'ති ගාථා. තත්ථ **දිසා සබ්බා විධාවතී**ති සබ්බා දුච්චරිතදිසාපි පුරත්ථිමාදිදිසාවිදිසාපි ධාවති; **තමෙව සල්ලං අබ්බුය්හ න ධාවති න සීදතී**ති තමෙව සල්ලං උද්ධරිත්වා තා ච දිසා න ධාවති චතුරොඝෙ ච න සීදතීති.

එවං මහානුභාවෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණස්සාපි ච **සත්තෙසු**—'තත්ථ සික්ඛානුගීයන්ති යානි ලොකෙ ගධිතානී'ති ගාථා. **තස්සත්ථො**: යෙ **ලොකෙ** පඤ්ච කාමගුණා[2] 'පටිලාභාය ගධීයන්තී'ති කත්වා **ගධිතානී**ති වුච්චන්ති, චිරකාලාසෙවිතත්තා වා ගධිතානීති, **තත්ථ** තන්නිමිත්තං හත්ථිසික්ඛාදිකා අනෙකා **සික්ඛා** කථීයන්ති උග්ගය්හන්ති වා,- පස්සථ යාව පමත්තො වායං ලොකො; යතො පණ්ඩිතො කුලපුත්තො **තෙසු** වා ගධිතෙසු තාසු වා සික්ඛාසු අධිමුත්තො **න සියා** අඤ්ඤදත්ථු අනිච්චාදි දස්සනෙන **නිබ්බිජ්ජ සබ්බසො කාමෙ අත්තනො නිබ්බාණමෙව සික්ඛෙති**

ඉදානි—යථා නිබ්බාණාය සික්ඛිතබ්බං, තං දස්සෙන්තො 'සච්චො සියා'ති ආදිමාහ. තත්ථ **සච්චො**ති වාචාසච්චෙන ඤාණසච්චෙන මග්ගසච්චෙන ච සමන්නාගතො; **රිත්තපෙසුණො**ති පහීනපෙසුණො; **වෙවිච්ඡ**න්ති මච්ඡරියං, **නිද්දං තන්දිං සහෙ ථීන**න්ති පචලායිකඤ්ච කායාලසියඤ්ච චිත්තාලසියඤ්චාති ඉමෙ තයො ධම්මෙ අභිභවෙය්‍ය; **නිබ්බාණමනසො**ති නිබ්බාණනින්නචිත්තො, **සාහසා**ති රත්තස්ස යාගචරියාදිභෙදා සාහසකරණා, **පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍යා**ති අතීතං නාභිනන්දෙය්‍ය; **නවෙ**ති පච්චුප්පන්නෙ; **හීයමානෙ**ති විනස්සමානෙ; **ආකාසං න සිතො සියා**ති තණ්හං නිස්සිතො න භවෙය්‍ය, තණ්හා හි රූපාදීනං ආකාසනතො ආකාසොති වුච්චති, "කිංකාරණං ආකාසං න සිතො සියා"ති චෙ? අහං හි ඉමං—'ගෙධං බ්‍රූමී'ති ගාථා. තස්සත්ථො: අහං හි ඉමං ආකාසසඞ්ඛාතං තණ්හං රූපාදීසු ගිජ්ඣනතො **ගෙධං බ්‍රූමි** "ගෙධො"ති වදාමි; කිඤ්ච භිය්‍යො? අවහනනට්ඨෙන "ඔඝො"ති ච ආජවනට්ඨෙන "**ආජව**"න්ති ච, "ඉදං මය්හං, ඉදං මය්හ"න්ති ජප්පකාරණතො "**ජප්පන**"න්ති ච, දුම්මුඤ්චනට්ඨෙන "**ආරම්මණ**"න්ති ච, කම්පකරණෙන "**කම්පන**"න්ති ච බ්‍රූමි, එසා ච ලොකස්ස පලිබොධනට්ඨෙන දුරතික්කමණීයට්ඨෙන ච **කාමපඞ්කො දුරච්චයො**ති. "ආකාසං න සිතො සියා"ති එවං වුත්තෙන වා "කිමෙතං ආකාස"න්ති

1. කඤ්චි - මජ්ඣු. 2. ගුණ - මජ්ඣු.

වෙ: ගෙධං බ්‍රූමීති එවම්පි තස්සා ගාථාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්‍ථ පදයොජනා: "ආකාස"න්ති ගෙධං බ්‍රූමීති, තථා ය්වායං "මහොඝො"ති වුච්චති, තං බ්‍රූමි; ආජවං බ්‍රූමි; ජප්පනං බ්‍රූමි; කම්පනං බ්‍රූමි; ය්වායං සදෙවකෙ ලොකෙ කාමපඞ්කො දුරච්චයො, තං බ්‍රූමි, එවමෙතං ගෙධාදිපරියායං ආකාසං අනිස්සිතො-'සච්චා අවොක්කම්මා'ති ගාථා. තස්සත්‍ථො: පුබ්බෙ වුත්තා තිවිධා **සච්චා අවොක්කම්ම** මොනෙය්‍යප්පත්තියා **මුනීති** සඞ්ඛං ගතො නිබ්බාණත්‍ථලෙ **තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො, සවෙ** එවරූපො සබ්බානි ආයතනානි **නිස්සජ්ජිත්වා සන්තොති** වුච්චතීති. කිඤ්ච භිය්‍යො? සවෙ විද්වාති ගාථා. තත්‍ථ **ඤත්වා ධම්ම**න්ති අනිච්චාදිනයෙන සඞ්ඛතධම්මං ඤත්වා; **සම්මා සො ලොකෙ ඉරීයානො**ති අසම්මා ඉරියනකරානං කිලෙසානං පහාණා සම්මා සො ලොකෙ ඉරියමානො, එවං අපිහෙන්තො ච,-යොධ කාමෙති ගාථා, තත්‍ථ **සඞ්ග**න්ති සත්තවිධසඞ්ගඤ්ච; **සො අච්චතරි නාජ්ඣෙතී**ති නාභිජ්ඣති. තස්මා, තුම්හෙසුපි යො එවරූපො හොතුං ඉච්ඡති, තං වදාමි: යං පුබ්බෙති ගාථා. තත්‍ථ **යං පුබ්බෙ**ති අතීතෙ සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනධම්මං කිලෙසජාතං අතීතකම්මඤ්ච; **පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චන**න්ති අනාගතෙපි සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනධම්මං රාගාදිකිඤ්චනං මාහු; **මජ්ඣෙ චෙ නො ගහෙස්සසී**ති පච්චුප්පන්නෙ රූපාදිධම්මෙපි න ගහෙස්සසි චෙ.

එවං "උපසන්තො චරිස්සසී"ති අරහත්තප්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අරහතො ථුතිවසෙන ඉතො පරා ගාථායො අභාසි. තත්‍ථ සබ්බසොති ගාථාය **මමායිත**න්ති මමත්තකරණං, මම ඉදන්ති ගහිතං වා වත්‍ථු; **අසතා ච න සොචතී**ති අවිජ්ජමානකාරණා අසන්තකාරණා න සොචති;[1] **න ජීයතී**ති ජානිං නාධිගච්ඡති. කිඤ්ච භිය්‍යො? යස්ස නත්‍ථී'ති ගාථා. තත්‍ථ **කිඤ්චන**න්ති කිඤ්චි රූපාදිධම්මජාතං, කිඤ්ච භිය්‍යො? **අනුට්ඨුරී**ති ගාථා, තත්‍ථ **අනුට්ඨුරී**ති අනිස්සුකී, **අනිට්ඨුරී**[2]තිපි කෙචි පඨන්ති; **සබ්බධී සමො**ති සබ්බත්‍ථ සමො, උපෙක්ඛකොති අධිප්පායො, කිං **වුත්තං හොති**: යො සො "නත්‍ථි මෙ"ති න සොචති, තමහං අවිකම්පිතං පුග්ගලං පුට්ඨො සමානො **අනිට්ඨුරී අනනුගිද්ධො අනෙජො සබ්බධී සමො**"ති ඉමං තස්මිං පුග්ගලෙ චතුබ්බිධං **ආනිසංසං බ්‍රූමි.** කිඤ්ච **භිය්‍යො? අනෙජස්සා**ති ගාථා. තත්‍ථ **නිසඞ්ඛිතී**ති පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදිසු යො **කොචි** සඞ්ඛාරො, **සො** හි-යස්මා නිසඞ්ඛරීයති නිසඞ්ඛරොති ච, තස්මා **නිසඞ්ඛිතී**ති වුච්චති; **වියාරම්භා**ති විවිධා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදිකා ආරම්භා; **ඛෙමං පස්සති සබ්බධී**ති සබ්බත්‍ථ අභයමෙව පස්සති, එවං **පස්සන්තො**,-න සමෙසූති ගාථා. තත්‍ථ **න වදතී**ති "සදිසො 'හමස්මී"ති ආදිනා මානවසෙන සමෙසුපි අත්තානං න වදති, **ඔමෙසුපි, උස්සෙසුපි; නාදෙති න නිරස්සතී**ති රූපාදීසු කිඤ්චි ධම්මං න ගණ්හාති **න නිස්සජති.** සෙසං සබ්බත්‍ථ පාකටමෙව, එවං අරහත්තනිකූටෙන

1. සී. I, II, & V. අවිජ්ජමානකාරණා න සොචති අවිජ්ජමානකාරණා අසන්ත කාරණා න සොචති. 2. අනස්සුකී අනුට්ඨුරී-කත්ථචි.

දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසතා සාකියකුමාරා ච කොලියකුමාරා ච එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතා, තෙ ගහෙත්වා භගවා මහාවනං පාවිසීති.

පරමත්ථජොතිකාය ඛුද්දකට්ඨකථාය
සුත්තනිපාතස්සත්ථවණ්ණනාය
අත්තදණ්ඩසුත්තවණ්ණනා
සමත්තාති.

---

4. 16.

න මෙ දිට්ඨොති සාරිපුත්තසුත්තං. ථෙරපඤ්හසුත්තන්තිපි වුච්චති. කා උප්පත්ති: ඉමස්ස සුත්තස්ස උප්පත්ති–රාජගහෙ සෙට්ඨිස්ස චන්දනඝටිකාය පටිලාභං ආදිං කත්වා තාය ඝටිකාය කතස්ස පත්තස්ස ආකාසෙ උස්සාපනං, ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජස්ස ඉද්ධියා පත්තගහණං, තස්මිං වත්ථුස්මිං සාවකානං ඉද්ධිපටික්ඛෙපො, තිත්ථියානං භගවතා සද්ධිං පාටිහාරියං කාතුකාමතා, පාටිහාරියකරණං, භගවතො සාවත්ථිගමනං, තිත්ථියානුබන්ධනං, සාවත්ථියං පසෙනදිනො බුද්ධුපගමනං, ගණ්ඩම්බපාතුභාවො, චතුන්නං පරිසානං තිත්ථියජයත්ථං පාටිහාරියකරණුස්සුක්කනිවාරණං, යමකපාටිහාරියකරණං, කතපාටිහාරියස්ස භගවතො තාවතිංසගමනං, තත්ථ තෙමාසං ධම්මදෙසනා, ආයස්මතා අනුරුද්ධත්ථෙරෙන යාචිතස්ස දෙවලොකතො සඞ්කස්ස නගරෙ ඔරොහණන්ති ඉමානි වත්ථූනි අන්තරන්තරෙ ච ජාතකානි විත්ථාරෙත්වා–යාව දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි පූජියමානො භගවා මජ්ඣෙ මණිමයෙන සොපානෙන සඞ්කස්සනගරෙ ඔරුය්හ සොපාණකළෙවරෙ අට්ඨාසි,

> “යෙ ඣානපසුතා ධීරා නෙක්ඛම්මූපසමෙ රතා,
> දෙවාපි තෙසං පිහයන්ති සම්බුද්ධානං සතීමත”න්ති.

ඉමිස්සා ධම්මපදගාථාය වුච්චමානාය වුත්තා, සොපානකළෙවරෙ ඨිතං පන භගවන්තං සබ්බපඨමං ආයස්මා සාරිපුත්තො වන්දි, තතො උප්පලවණ්ණා භික්ඛුණී, අථාපරෙ ජනකායො, තත්‍ර භගවා චින්තෙසි: “ඉමිස්සං පරිසතිං මොග්ගල්ලානො ඉද්ධියා අග්ගොති පාකටො, අනුරුද්ධො දිබ්බචක්ඛුනා, පුණ්ණො ධම්මකථිකත්තෙන, සාරිපුත්තං පනායං පරිසා න කෙනචි ගුණෙන එවං අග්ගොති ජානාති; යන්නූනාහං සාරිපුත්තං පඤ්ඤාගුණෙන පකාසෙය්‍යන්ති. අථ ථෙරං පඤ්හං පුච්ඡි, ථෙරො භගවතා පුච්ඡිතං පුච්ඡිතං පුථුජ්ජනපඤ්හං සෙඛපඤ්හං අසෙඛපඤ්හඤ්ච සබ්බං විස්සජ්ජෙසි, තදා නං ජනො “පඤ්ඤාය අග්ගො”ති අඤ්ඤාසි. අථ භගවා: සාරිපුත්තො න ඉදානෙව පඤ්ඤාය අග්ගො, අතීතෙ පරොසහස්සා ඉසයො වනමූලඵලාහාරා පබ්බතපාදෙ වසන්ති, තෙසං ආචරියස්ස ආබාධො උප්පජ්ජි, උපට්ඨානානි වත්තන්ති; ජෙට්ඨන්තෙවාසී “සප්පායභෙසජ්ජං ආහරිස්සාමි, ආචරියං අප්පමත්තා

උපට්ඨහථා"ති වත්වා මනුස්සපථං අගමාසි. තස්මිං අනාගතෙයෙව ආචරියො කාලමකාසි, තං "ඉදානි කාලං කරිස්සතී"ති අන්තෙවාසිකා සමාපත්තිං ආරබ්භ පුච්ඡිංසු; සො "නත්ථි කිඤ්චී"ති ආහ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං සන්ධාය, අන්තෙවාසිනො "නත්ථි ආචරියස්ස අධිගමො"ති අග්ගහෙසුං, අථ ජෙට්ඨන්තෙවාසී භෙසජ්ජං ආදාය ආගන්ත්වා තං කාලකතං දිස්වා "ආචරියං කිඤ්චි පුච්ඡිත්ථා"ති ආහ. "අපුච්ඡිම්හ[1] නත්ථි කිඤ්චීති ආහ, න කිඤ්චි ආචරියෙන අධිගත"න්ති, "නත්ථි කිඤ්චීති වදන්තො ආචරියො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං පවෙදෙසි, සක්කාතබ්බො ආචරියො"ති:

> "පරොසහස්සම්පි සමාගතානං
> කන්දෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤා;
> එකොපි සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤො,
> යො භාසිතස්ස විජානාති අත්ථ"න්ති.

කථිතෙ ච පන භගවතා[2] ජාතකෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං අත්ථාය සප්පායසෙනාසන ගොචරසීලවතාදීනි පුච්ඡිතුං "න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙ"ති ඉමං ථුතිගාථං ආදිං කත්වා අට්ඨ ගාථායො අභාසි, තමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තො භගවා තතො පරා සෙසගාථාති.

තත්ථ **ඉතො පුබ්බෙ**ති ඉතො සඞ්කස්සනගරෙ ඔතරණතො පුබ්බෙ; **වග්ගුවදො**ති සුන්දරවදො; **තුසිතා ගණිමාගතො**ති තුසිතා කායා චවිත්වා මාතුකුච්ඡිං ආගතත්තා තුසිතා ආගතො, ගණාචරියත්තා ගණී, සන්තුට්ඨට්ඨෙන වා තුසිතසඞ්ඛාතා දෙවලොකා ගණී ආගතො; තුසිතානං වා අරහන්තානං ගණී ආගතොති. දුතියගාථාය **සදෙවකස්ස ලොකස්ස යථා දිස්සතී**ති සදෙවකස්ස ලොකස්ස විය මනුස්සානම්පි දිස්සති. යථා වා දිස්සතීති තච්ඡතො අවිපරීතතො දිස්සති; **චක්ඛුමා**ති උත්තමචක්ඛු; **එකො**ති පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතාදීහි එකො; **රති**න්ති නෙක්ඛම්මරතිආදිං, තතියගාථාය **බහුන්නං ඉධ බද්ධාන**න්ති ඉධ බහුන්නං ඛත්තියාදීනං, සිස්සා හි ආචරියෙ පටිබද්ධවුත්තිත්තා බද්ධාති වුච්චන්ති; **අත්ථි පඤ්හෙන ආගම**න්ති අත්ථිකො පඤ්හෙන ආගතොම්හි අත්ථිකානං වා පඤ්හෙන, අත්ථි ආගමනං වාති. චතුත්ථගාථාය **විජිගුච්ඡතො**ති ජාතිආදීහි අට්ටීයතො; **රිත්තමාසන**න්ති විවිත්තං මඤ්චපීඨං; **පබ්බතානං ගුහාසු වා**ති "පබ්බතගුහාසු වා රිත්තමාසනං භජතො"ති සම්බන්ධිතබ්බං. පඤ්චමගාථාය **උච්චාවචෙසූ**ති හීනපණීතෙසු; **සයනෙසූ**ති විහාරාදිසු සෙනාසනෙසු; **කීවන්තො තත්ථ භෙරවා**ති කිත්තකා තත්ථ භයකාරණා; **කූවන්තො**තිපි පාඨො, කූජන්තොති වස්ස අත්ථො, න පන පුබ්බෙනාපරං සන්ධියති. ඡට්ඨමගාථාය **කති පරිස්සයා**ති කිත්තකා උපද්දවා; **අමතං දිස**න්ති නිබ්බානං; තං හි අමතන්ති තථා නිද්දිසිතබ්බතො දිසා චාති, තෙන වුත්තං: අමතං

1. ම, ආපුච්ඡිම්හා. 2. ම, භගවතො.

දිසන්ති. **අභිසම්භවෙ**ති අභිභවෙය්‍ය; **පන්තම්හී**ති පරියන්තෙ; සත්තමගාථාය **ක්‍යාස්ස ව්‍යප්පථයො අස්සූ**ති කීදිසානි තස්ස වචනානි අස්සු. අට්ඨමගාථාය **එකොදි නිපකො**ති එකග්ගචිත්තො පණ්ඩිතො.

එවං ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන තීහි ගාථාහි භගවන්තං ථොමෙත්වා පඤ්චහි ගාථාහි පඤ්චසතානං සිස්සානං අත්ථාය සෙනාසනගොචරසීලවතාදීනි පුච්ඡිතො භගවා තමත්ථං පකාසෙන්තො **විජිගුච්ඡමානස්සා**ති ආදිනා නයෙන විස්සජ්ජෙතුමාරද්ධො. තත්ථ පඨමගාථාය තාවත්ථො: ජාතිආදීහි **විජිගුච්ඡමානස්ස රිත්තාසනං සයනං සෙවතො චෙ සම්බොධිකාමස්ස** සාරිපුත්තභික්ඛුනො **යදිදං ඵාසු** විහාරෙ **යථානුධම්මං**-යො ච අනුධම්මො, **තං තෙ පවක්ඛාමි යථාපජානං**-යථා පජානන්තො වදෙය්‍ය, එවං වදාමීති. දුතියගාථාය **පරියන්තචාරී**ති සීලාදීසු චතූසු පරියන්තෙසු චරමානො; **ඩංසාධිපාතාන**න්ති පිඞ්ගලමක්ඛිකානඤ්ච සෙසමක්ඛිකානඤ්ච, සෙසමක්ඛිකා හි තතො තතො අධිපතිත්වා ඛාදන්ති, තස්මා අධිපාතාති වුච්චන්ති; **මනුස්සඵස්සාන**න්ති චොරාදිඵස්සානං; තතියගාථාය **පරධම්මිකා** නාම සත්ත සහධම්මිකවජ්ජා සබ්බෙපි බාහිරකා; **කුසලානුඑසී**ති කුසලධම්මෙ අන්වෙසමානො; චතුත්ථගාථාය **ආතඞ්කඵස්සෙනා**ති රොගඵස්සෙන; **සීතං අච්චුණ්හ**න්ති සීතඤ්ච අච්චුණ්හඤ්ච; **සො තෙහි ඵුට්ඨො බහුධා**ති සො තෙහි ආතඞ්කාදීහි අනෙකෙහි ආකාරෙහි ඵුට්ඨො සමානොපි; **අනොකො**ති අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණාදීනං අනොකාසභූතො.

එවං "භික්ඛුනො විජිගුච්ඡතො"ති ආදීහි තීහි ගාථාහි පුට්ඨමත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි "ක්‍යාස්ස ව්‍යප්පථයො"ති ආදිනා නයෙන පුට්ඨං විස්සජ්ජෙන්තො--ථෙය්‍යං න කාරෙය්‍යාති ආදිමාහ. තත්ථ **එසෙ**ති එරෙය්‍ය; **යදාවිලත්තං මනසො විජඤ්ඤා**ති යං චිත්තස්ස ආවිලත්තං විජානෙය්‍ය, තං සබ්බං "කණ්හස්ස පක්ඛො"ති විනොදෙය්‍ය. **මූලම්පි තෙසං පලිඛඤ්ඤ තිට්ඨෙ**ති තෙසං කොධාතිමානානං යං අවිජ්ජාදිකං මූලං, තම්පි පලිඛණිත්වා තිට්ඨෙය්‍ය; **අද්ධා භවන්තො අභිසම්භවෙය්‍යා**ති එවං පියාප්පියං අභිභවන්තො එකංසෙනෙව අභිභවෙය්‍ය, න තත්ථ සිථිලං පරක්කමෙය්‍යාති අධිප්පායො. **පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා**ති පඤ්ඤං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා; **කල්‍යාණපීතී**ති කල්‍යාණාය පීතියා සමන්නාගතො; **චතුරො සහෙථ පරිදෙවධම්මෙ**ති අනන්තරගාථාය වුච්චමානෙ පරිදෙවනියධම්මෙ සහෙය්‍ය. **කිංසු අසිස්සාමී**ති කිං භුඤ්ජිස්සාමි; **කුවං වා අසිස්ස**න්ති කුහිං වා අසිස්සාමි; **දුක්ඛං වත සෙත්ථ කුවජ්ජ සෙස්ස**න්ති ඉමං රත්තිං දුක්ඛං සයිං, අජ්ජ ආගමනරත්තිං කත්ථ සයිස්සං; **එතෙ විතක්කෙ**ති එතෙ පිණ්ඩපාතනිස්සිතෙ ද්වෙ සෙනාසනනිස්සිතෙ ද්වෙති චත්තාරො විතක්කෙ; **අනිකෙතචාරී**ති අපලිබොධචාරී නිත්තණ්හචාරී. **කාලෙ**ති පිණ්ඩපාතකාලෙ පිණ්ඩපාතසඞ්ඛ්‍යං **අන්නං** වා චීවරකාලෙ චීවරසඞ්ඛ්‍යං **වසනං** වා **ලද්ධා**, ධම්මෙන සමෙනාති අධිප්පායො; **මත්තං සො ජඤ්ඤා**ති පටිග්ගහණෙ ච පරි

භොගෙ ච පමාණං ජානෙය්‍ය; **ඉධාති** සාසනෙ, නිපාතමත්තමෙව වා එතං; **තොසනත්ථ**න්ති සන්තොසත්ථං, එතදත්ථං මත්තං ජානෙය්‍යාති වුත්තං හොති; **සො තෙසු ගුත්තොති** සො භික්ඛු තෙසු පච්චයෙසු ගුත්තො; **යතචාරීති** සංයතවිහාරො රක්ඛිතිරියාපථො රක්ඛිතකායවචීමනොද්වාරො වාති වුත්තං හොති; **යතුචාරී**තිපි පාඨො, සො යෙවත්ථො; **රුසිතොති** රෙසිතො, ඝට්ටිතොති වුත්තං හොති. **ඣානානුයුත්තොති** අනුප්පන්නානුප්පාදනෙන උප්පන්නාසෙවනෙන ච ඣානෙ අනුයුත්තො; **උපෙඛමාරබ්භ සමාහිතත්තොති** චතුත්ථජ්ඣානුපෙඛං උප්පාදෙත්වා සමාහිතචිත්තො; **තක්කාසයං කුක්කුච්චියූපච්ඡින්දෙති** කාමවිතක්කාදිං තක්කඤ්ච කාමසඤ්ඤාදිං තස්ස තක්කස්ස ආසයඤ්ච හත්ථකුක්කුච්චාදිං කුක්කුච්චියඤ්ච උපච්ඡින්දෙය්‍ය. **චුදිතො වචීභි සතිමාභිනන්දෙති** උපජ්ඣායාදීහි වාචාහි චොදිතො සමානො සතිමා හුත්වා තං චොදනං අභිනන්දෙය්‍ය; **වාචං පමුඤ්චෙ කුසලන්ති** ඤාණසමුට්ඨිතං වාචං පමුඤ්චෙය්‍ය; **නාතිවෙල**න්ති අතීතවෙලම්පන වාචං කාලවෙලඤ්ච සීලවෙලඤ්ච අතික්කන්තං නප්පමුඤ්චෙය්‍ය; **ජනවාදධම්මායාති** ජනපරිවාදකථාය; **න චෙතයෙය්‍යාති** චෙතනං න උප්පාදෙය්‍ය.

අථාපරන්ති අථ ඉදානි ඉතො පරම්පි; **පඤ්ච රජානීති** රූපරාගාදීනි පඤ්ච රජානි; **යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛෙති** යෙසං උපට්ඨිතසති හුත්වා විනයත්ථං තිස්සො සික්ඛා සික්ඛෙය්‍ය, **එවං** සික්ඛිතො හි **රූපෙසු**-පෙ-**ඵස්සෙසු සහෙථ රාගං**, න අඤ්ඤෙති. තතො සො තෙසං විනයාය සික්ඛන්තො අනුක්කමෙන,-**එතෙසු** ධම්මෙසූති ගාථා. තත්ථ **එතෙසූති** රූපාදිසු; **කාලෙන සො සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානොති** සො භික්ඛු-යවායං "උද්ධතෙ චිත්තෙ සමාධිස්ස කාලො"ති ආදිනා නයෙන කාලො වුත්තො-තෙන කාලෙන **සබ්බං** සඞ්ඛතධම්මං අනිච්චාදිනයෙන පරිවීමංසමානො; **එකොදිභූතො විහනෙ තමං සොති** සො එකග්ගචිත්තො සබ්බං මොහාදිතමං විහනෙය්‍ය, නත්ථි එත්ථ සංසයො. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්ච භික්ඛුසතා අරහත්තං පත්තා, තිංසකොටිසඞ්ඛානඤ්ච දෙවමනුස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ච වග්ගො චතුත්ථො නාමෙන

අට්ඨකවග්ගො.

පාරායණවග්ග.

---

5. 1.

කොසලානං පුරාති පාරායණවග්ගස්ස වත්ථුගාථා. තාසං උප්පත්ති: අතීතෙ කිර බාරාණසීවාසී එකො රුක්ඛවඩ්ඪකී සකෙ ආචරියකෙ අදුතියො, තස්ස සොළස සිස්සා, එකමෙකස්ස සහස්සං අන්තෙවාසිකා; එවං තෙ සත්තරසාධිකසොළසසහස්සා ආචරියන්තෙවාසිකා සබ්බෙපි බාරාණසිං උපනිස්සාය ජීවිකං කප්පෙන්තා පබ්බතසමීපං ගන්ත්වා රුක්ඛෙ ගහෙත්වා තත්ථෙව නානාපාසාදවිකතියො නිට්ඨපෙත්වා කුල්ලං බන්ධිත්වා ගඞ්ගාය බාරාණසිං ආනෙත්වා–සචෙ රාජා අත්ථිකො හොති, රඤ්ඤො එකභූමකං වා සත්තභූමකං වා පාසාදං යොජෙත්වා දෙන්ති, නො චෙ, අඤ්ඤෙසම්පි වික්කිණිත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්ති.

අථ නෙසං එකදිවසං ආචරියො–“න සක්කා වඩ්ඪකීකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙතුං,[1] දුක්කරං හි ජරාකාලෙ[2] එතං කම්ම”න්ති චින්තෙත්වා අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි: “තාතා උදුම්බරාදයො අප්පසාරරුක්ඛෙ ආනෙථා”ති. තෙ “සාධූ”ති පටිස්සුණිත්වා ආනයිංසු. සො තෙහි කට්ඨසකුණං කත්වා තස්සබ්භන්තරං පවිසිත්වා යන්තං පූරෙසි; කට්ඨසකුණො සුපණ්ණරාජා විය ආකාසෙ ලඞ්ඝිත්වා වනස්ස උපරි චරිත්වා අන්තෙවාසීනං පුරතො ඔරුහි.[3] අථාචරියො සිස්සෙ ආහ: “තාතා ඊදිසානි කට්ඨවාහනානි කත්වා සක්කා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙතුං, තුම්හෙපි තාතා එතානි කරොථ; රජ්ජං ගහෙත්වා ජීවිස්සාම, දුක්ඛං වඩ්ඪකිසිප්පෙන ජීවිතු”න්ති. තෙ තථා කත්වා ආචරියස්ස පටිවෙදෙසුං. තතො තෙ ආචරියො ආහ: “කතමං තාතා රජ්ජං ගණ්හාමා”ති. “බාරාණසීරජ්ජං ආචරියා”ති. “අලං තාතා, මා එතං රුච්චි,[4] මයං හි තං ගහෙත්වාපි “වඩ්ඪකී රාජා, වඩ්ඪකී යුවරාජා”ති වඩ්ඪකීවාදා න මුච්චිස්සාම; මහන්තො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා”ති.

තතො සපුත්තදාරකා කට්ඨවාහනානි අභිරුහිත්වා[5] සජ්ජාවුධා හුත්වා හිමවන්තාභිමුඛා හුත්වා හිමවති අඤ්ඤතරං නගරං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙයෙව පච්චුට්ඨහංසු. තත්ථ රජ්ජං ගහෙත්වා ආචරියං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු, සො කට්ඨවාහනො රාජාති පාකටො අහොසි, තං හි නගරං තෙන[6] ගහිතත්තා කට්ඨවාහනනගරන්තෙව නාමං ලභි, තථා සකල රට්ඨම්පි. කට්ඨවාහනො රාජා ධම්මිකො අහොසි, තථා යුවරාජා, අමච්චට්ඨානෙසු ච ඨපිතා සොළස සිස්සා. තං රට්ඨං රඤ්ඤො චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි සඞ්ගය්හමානං අතිවිය ඉද්ධං පීතං නිරුපද්දවඤ්ච අහොසි, නාගරා ජානපදා රාජානඤ්ච රාජපරිසඤ්ච අතිවිය මමායිංසු: ‘භද්දකො නො රාජා ලද්ධො, භද්දිකා රාජපරිසා”ති.

---

1. ඉ. නිච්චං ජීවිතුං.
2. ම. රාජකුලෙ.
3. සී. I. V. ඔරුය්හ.
4. සී. රුචි.
5. ම. පුත්තදාරකෙ–පෙ–අභිරුහා
6. ම. තෙසි.

[පෙත්වා.

අථෙකදිවසං මජ්ඣිමදෙසතො වාණිජා භණ්ඩං ගහෙත්වා කට්ඨවාහනනගරං අගමංසු, පණ්ණාකාරඤ්ච ගහෙත්වා රාජානං පස්සිංසු. රාජා "කුතො ආගතත්ථා"ති සබ්බං පුච්ඡි. "බාරාණසිතො දෙවා"ති. සො තත්ථ සබ්බං පවත්තිං පුච්ඡිත්වා "තුම්හාකං රඤ්ඤා සද්ධිං මම මිත්තභාවං කරොථා"ති ආහ. තෙ "සාධූ"ති සම්පටිච්ඡිංසු. සො තෙසං පරිබ්බයං දත්වා ගමනකාලෙ සම්පත්තෙ පුන ආදරෙන ගන්ත්වා[1] විස්සජ්ජෙසි. තෙ බාරාණසිං ගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා "කට්ඨවාහනරට්ඨා ආගතානං වාණිජකානං අජ්ජතග්ගෙ සුඞ්කං මුඤ්චාමී"ති භෙරිං චරාපෙත්වා "අත්ථු මෙ කට්ඨවාහනො මිත්තො"ති-වෙපි අදිට්ඨමිත්තා අහෙසුං. කට්ඨවාහනොපි ච සකලනගරෙ භෙරිං චරාපෙසි: "අජ්ජතග්ගෙ බාරාණසිතො ආගතානං වාණිජානං සුඞ්කං මුඤ්චාමි, පරිබ්බයො ච තෙසං දාතබ්බො"ති. තතො බාරාණසීරාජා කට්ඨවාහනස්ස ලෙඛං පෙසෙසි: "සචෙ තස්මිං ජනපදෙ දට්ඨුං වා සොතුං වා අරහරූපං කිඤ්චි අච්ඡරියං උප්පජ්ජති, අම්හෙපි දක්ඛාපෙතු ච සාවෙතු චා"ති. සොපිස්ස තථෙව පටිලෙඛං පෙසෙසි.

එවං තෙසං කතිකං කත්වා වසන්තානං කදාචි කට්ඨවාහනස්ස අතිමහග්ඝා අච්චන්තසුඛුමා කම්බලා උප්පජ්ජිංසු බාලසුරියමරුත්ත[2] මාලකසදිසා වණ්ණෙන. තෙ දිස්වා රාජා "මම සහායස්ස පෙසෙමී"ති දන්තකාරෙහි අට්ඨ දන්තකරණ්ඩකෙ[3] ලිඛාපෙත්වා තෙසු කරණ්ඩකෙසු[3] තෙ කම්බලෙ පක්ඛිපිත්වා ලාඛාචරියෙහි බහි ලාඛාගොළකසදිසෙ කාරාපෙත්වා අට්ඨපි ලාඛාගොළකෙ සමුග්ගෙ පක්ඛිපිත්වා වත්ථෙන වෙඨෙත්වා රාජමුද්දිකාය ලඤ්ඡෙත්වා 'බාරාණසීරඤ්ඤො දෙථා"ති අමච්චෙ පෙසෙසි, ලෙඛඤ්ච අදාසි: "අයං පණ්ණාකාරො නගරමජ්ඣෙ අමච්චපරිවුතෙන පෙක්ඛිතබ්බො"ති. තෙ ගහෙත්වා බාරාණසීරඤ්ඤො අදංසු. සො ලෙඛං වාචෙත්වා අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා නගරමජ්ඣෙ රාජඞ්ගණෙ ලඤ්ඡනං භින්දිත්වා පලිවෙඨනෙ අපනෙත්වා සමුග්ගං විවරිත්වා අට්ඨ ලාඛාගොළකෙ දිස්වා "මම සහායො ලාඛාගොළකෙහි කීළනබාලකානං විය මය්හං ලාඛාගොළකෙ පෙසෙසී"ති මඞ්කු හුත්වා එකං ලාඛාගොළකං අත්තනො[4] නිසින්නාසනෙ පහරි; තාවදෙව ලාඛා පරිපති,[5] දන්තකරණ්ඩකො විවරං දත්වා වෙහාගො අහොසි. සො අබ්භන්තරෙ කම්බලං දිස්වා ඉතරෙපි විවරි, සබ්බත්ථ තථෙව අහොසි; එකමෙකො කම්බලො දීඝතො සොළස-විත්ථාරතො අට්ඨ හත්ථො අහොසි. පසාරිතෙ කම්බලෙ රාජඞ්ගණං සුරියප්පභාය ඔභාසිතමිව අහොසි.

තං දිස්වා මහාජනො අඞ්ගුලියො විධුනි, චෙලුක්ඛෙපඤ්ච අකාසි: "අම්හාකං රඤ්ඤො අදිට්ඨසහායො කට්ඨවාහනරාජා එවරූපං පණ්ණාකාරං පෙසෙසි, යුත්තං එවරූපං මිත්තං කාතු"න්ති අත්තමනො අහොසි. රාජා පාවාරිකෙ පක්කොසාපෙත්වා එකමෙකං කම්බලං අග්ඝාපෙසි, සබ්බෙ අනග්ඝා අහෙසුං. තතො චින්තෙසි: "පච්ඡා

1. ම වත්වා 2. සී. I. V. මාරුත්ත. 3. ම. කරණ්ඩ. 4. සී. අත්තනා 5. ම. පරිපති.

පෙසෙන්තෙන පඨමං පෙසිතපණ්ණාකාරතො විගුණං පෙසෙතුං යුත්තං; කින්නු ඛො අහං සහායස්ස පෙසෙය්‍ය”න්ති. තෙන ච සමයෙන කස්සපො භගවා උප්පජ්ජිත්වා බාරාණසියං විහරති. අථ රඤ්ඤො එතදහොසි: “වත්ථුත්තයරතනතො අඤ්ඤං උත්තමරතනං නත්ථි; හන්දාහං වත්ථුත්තයරතනස්ස උප්පන්නභාවං සහායස්ස පෙසෙමී”ති. සො:-

“බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පන්නො හිතාය සබ්බපාණිනං,
ධම්මො ලොකෙ සමුප්පන්නො සුඛාය සබ්බපාණිනං,
සඞ්ඝො ලොකෙ සමුප්පන්නො පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තර”න්ති

ඉමං ගාථං–යාව අරහත්තං–තාව එකභික්ඛුස්ස පටිපත්තිඤ්ච සුවණ්ණපට්ටෙ ජාතිහිඞ්ගුලකෙන ලිඛාපෙත්වා සත්තරතනමයෙ සමුග්ගෙ පක්ඛිපිත්වා, තං සමුග්ගං මණිමයෙ සමුග්ගෙ, මණිමයං මසාරගල්ලමයෙ, මසාරගල්ලමයං ලොහිතඞ්කමයෙ, ලොහිතඞ්කමයං සුවණ්ණමයෙ, සුවණ්ණමයං රජතමයෙ, රජතමයං දන්තමයෙ, දන්තමයං සාරමයෙ පක්ඛිපිත්වා, සාරමයං සමුග්ගං පෙළාය පක්ඛිපිත්වා, පෙළං දුස්සෙන වෙඨෙත්වා ලඤ්ඡෙත්වා මත්තවරවාරණං සොණ්ණද්ධජං සොණ්ණාලඞ්කාරං හෙමජාලසඤ්ඡන්නං කාරෙත්වා තස්ස උපරි පල්ලඞ්කං පඤ්ඤපෙත්වා පල්ලඞ්කෙ පෙළං ආරොපෙත්වා, සෙතච්ඡත්තෙන ධාරියමානෙන සබ්බගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජාය කරීයමානාය තාලාවචරෙහි ථුතිසතානි ගායමානෙහි යාව අත්තනො රජ්ජසීමා, තාව මග්ගං අලඞ්කාරාපෙත්වා සයමෙව නෙසි, තත්‍ර ඨත්වා ච සාමන්තරාජූනං පණ්ණාකාරං පෙසෙසි: “එවං සක්කරොන්තෙහි අයං පණ්ණාකාරො පෙසෙතබ්බො”ති.

තං සුත්වා තෙ තෙ රාජානො පටිමග්ගං ආගන්ත්වා–යාව කට්ඨවාහනස්ස රජ්ජසීමා, තාව නයිංසු; කට්ඨවාහනොපි සුත්වා පටිමග්ගං ආගන්ත්වා තථෙව පූජෙන්තො නගරං පාපෙත්වා අමච්චෙ ච නාගරෙ ච සන්නිපාතෙත්වා රාජඞ්ගණෙ පලිවෙඨනදුස්සං අපනෙත්වා පෙළං විවරිත්වා පෙළාය සමුග්ගං පස්සිත්වා අනුපුබ්බෙන සබ්බසමුග්ගෙ විවරිත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලෙඛං පස්සිත්වා “කප්පසතසහස්සෙහි අතිදුල්ලභං මම සහායො පණ්ණාකාරරතනං පෙසෙසී”ති අත්තමනො හුත්වා “අස්සුතපුබ්බං වත සුණිම්හා–බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පන්නොති; යන්නූනාහං ගන්ත්වා බුද්ධඤ්ච පස්සෙය්‍යං ධම්මඤ්ච සුණෙය්‍ය”න්ති චින්තෙත්වා අමච්චෙ ආමන්තෙසි: “බුද්ධධම්මසඞ්ඝරතනානි කිර ලොකෙ උප්පන්නානි; කිං කාතබ්බං මඤ්ඤථා”ති. තෙ ආහංසු: “ඉධෙව තුම්හෙ මහාරාජ හොථ, මයං ගන්ත්වා පවත්තිං ජානිස්සාමා”ති,

තතො සොළසසහස්සපරිවාරා සොළස අමච්චා රාජානං අභිවාදෙත්වා “යදි බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො පුන දස්සනං නත්ථි. යදි න උප්පන්නො, ආගමිස්සාමා”ති නිග්ගතා, රඤ්ඤො පන භාගිනෙය්‍යො පච්ඡා රාජානං වන්දිත්වා අහම්පි ගච්ඡාමීති ආහ. “තාත ත්වං බුද්ධුප්පාදං ඤත්වා පුනාගන්ත්වා මම ආරොචෙහී”ති. සො “සාධූ”ති සම්පටිච්ඡිත්වා අගමාසි: තෙ සබ්බෙපි සබ්බත්ථ එකරත්ති

වාසෙන ගන්ත්වා බාරාණසිං පත්තා; අසම්පත්තෙසෙව ච තෙසු භගවා පරිනිබ්බායි. තෙ "කො බුද්ධො කුහිං බුද්ධො"ති සකලවිහාරං ආහිණ්ඩන්තා සම්මුඛසාවකෙ දිස්වා පුච්ඡිංසු. තෙ තෙසං 'බුද්ධො පරිනිබ්බුතො"ති ආචික්ඛිංසු. තෙ "අහො දූරද්ධානං ආගන්ත්වා දස්සනමත්තම්පි න ලභිම්හා"ති පරිදෙවමානා[1] 'කිං භන්තෙ කොචි භගවතා දින්නඔවාදො අත්ථී'ති පුච්ඡිංසු. "ආම උපාසකා අත්ථි: සරණත්තයෙ පතිට්ඨාතබ්බං, පඤ්ච සීලානි සමාදාතබ්බානි, අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො උපොසථො උපවසිතබ්බො, දානං දාතබ්බං, පබ්බජිතබ්බ"න්ති, තෙ සුත්වා තං භාගිනෙය්‍යාමච්චං ඨපෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජිංසු; භාගිනෙය්‍යො පරිභොගධාතුං ගහෙත්වා කට්ඨවාහනරට්ඨාභිමුඛො පක්කාමි,-පරිභොගධාතු නාම බොධිරුක්ඛපත්තචීවරාදීනි; අයං පන භගවතො ධම්මසාරකං ධම්මධරං විනයධරං එකං ථෙරඤ්ච ගහෙත්වා පක්කාමි,-අනුපුබ්බෙන ච නගරං ගන්ත්වා "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො ච පරිනිබ්බුතො වා"ති රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා භගවතා දින්නොවාදං ආචික්ඛි. රාජා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා විහාරං කාරාපෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිරුක්ඛං රොපෙත්වා සරණත්තයෙ පඤ්චසු ච නිච්චසීලෙසු පතිට්ඨාය අට්ඨඞ්ගුපෙතං උපොසථං උපවසන්තො දානානි දෙන්තො යාවතායුකං ඨත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. තෙපි සොළස සහස්සා පබ්බජිත්වා පුථුජ්ජනකාලකිරියං කත්වා තස්සෙව රඤ්ඤො පරිවාරා සම්පජ්ජිංසු.

තෙ එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවති අනුප්පන්නෙයෙව දෙවලොකතො චවිත්වා-ආචරියො පසෙනදිනො පිතු පුරොහිතස්ස පුත්තො ජාතො නාමෙන බාවරී[2] තීහි මහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ, පිතුනො ච අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානෙ අට්ඨාසි, අවසෙසාපි සොළස සහස්සා තස්සෙව සාවත්ථියා බ්‍රාහ්මණකුලෙසු නිබ්බත්තා, තෙසු සොළස ජෙට්ඨන්තෙවාසිනො බාවරිස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගහෙසුං, ඉතරෙ සොළස සහස්සා තෙසංයෙව සන්තිකෙති එවං තෙ පුනපි සබ්බෙ සමාගච්ඡිංසු. කොසලරාජාපි කාලමකාසි, තතො පසෙනදිං අභිසිඤ්චිංසු; බාවරී තස්සාපි පුරොහිතො අහොසි රාජා පිතරා දින්නඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච භොගං බාවරිස්ස අදාසි, සො හි දහරකාලෙ තස්සෙව සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගහෙසි, තතො බාවරී රඤ්ඤො ආරොචෙසි; "පබ්බජිස්සාමි මහාරාජා"ති, "ආචරිය තුම්හෙසු ඨිතෙසු මම පිතා ඨිතො විය හොති; මා පබ්බජිත්ථා"ති, "අලං මහාරාජ, පබ්බජිස්සාමී"ති, රාජා වාරෙතුං අසක්කොන්තො 'සායං පාතං මම දස්සනට්ඨානෙ රාජුය්‍යානෙ පබ්බජථා"ති යාචි. ආචරියො සොළසසහස්සපරිවාරෙහි සොළසසිස්සෙහි සද්ධිං[3] තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රාජුය්‍යානෙ වසි; රාජා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති, සායං පාතඤ්චස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති.

1. පරිදෙවයමානා-බහුසු. 2. බාවාරීති=බහුසු. 3. ම. නත්ථි.

අථෙකදිවසං අන්තෙවාසිනො ආචරියමාහංසු; "නගරසමීපෙ වාසො නාම මහාපලිබොධො, විජනසම්පාතං ආචරිය ඔකාසං ගච්ඡාම, පන්තසෙනාසනවාසො නාම බහූපකාරො පබ්බජිතාන"න්ති. ආචරියො "සාධූ"ති සම්පටිච්ඡිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි; රාජා නික්ඛන්තුං වාරෙත්වා වාරෙතුං අසක්කොන්තො ද්වෙ සතසහස්සානි දත්වා ද්වෙ ච අමච්චෙ ආණාපෙසි: "යත්ථ ඉසිගණො වාසං ඉච්ඡති, තත්ථ අස්සමං කත්වා දෙථා"ති. තතො ආචරියො සොළසසහස්සජටිලපරිවුතො අමච්චෙහි අනුගම්මමානො උත්තරජනපදා දක්ඛිණජනපදාභිමුඛො අගමාසි. තමත්ථං ගහෙත්වා ආයස්මා ආනන්දො සඞ්ගීතිකාලෙ පාරායනවග්ගස්ස නිදානං ආරොපෙන්තො ඉමා ගාථායො අභාසි.

තත්ථ **කොසලානං පුරා**ති කොසලරට්ඨස්ස නගරා, සාවත්ථිතොති වුත්තං හොති; **ආකිඤ්චඤ්ඤ**න්ති අකිඤ්චනභාවං, පරිග්ගහූපකරණවිවෙකන්ති වුත්තං හොති. **සො අස්සකස්ස විසයෙ අළකස්ස[1] සමාසනෙ**ති සො බ්‍රාහ්මණො අස්සකස්ස ච අළකස්ස චාති ද්වින්නං අන්ධක[2]රාජූනං සමාසන්නෙ විසයෙ ආසන්නෙ රට්ඨෙ, ද්වින්නම්පි රට්ඨානං[3] මජ්ඣෙති අධිප්පායො; **ගොදාවරී[4]කූලෙ**ති ගොදාවරී[4]නදීකූලෙ, යත්ථ ගොදාවරී[4] ද්විධා භිජ්ජිත්වා තියොජනප්පමාණං අන්තරදීපමකාසි **සබ්බං** කපිට්ඨවනසඤ්ඡන්නං, යත්ථ පුබ්බෙ සරභඞ්ගාදයො වසිංසු, තස්මිං පදෙසෙති අධිප්පායො, සො කිර තං පදෙසං දිස්වා "අයං පුබ්බ සමණාලයො, පබ්බජිතසාරුප්ප"න්ති අමච්චානං නිවෙදෙසි; අමච්චා භූමිගහණත්ථං අස්සකරඤ්ඤො සතසහස්සං අළකරඤ්ඤො සතසහස්සං අදංසු; තෙ තස්ස පදෙසං අඩ්ඪඩ්ඪයොජනමත්තන්ති සබ්බමපි පඤ්චයොජනමත්තං පදෙසං අදංසු. තෙසං කිර රජ්ජසීමන්තරෙ සො පදෙසො හොති. අමච්චා තත්ථ අස්සමං කාරෙත්වා සාවත්ථිතො ච අඤ්ඤම්පි ධනං ආහරාපෙත්වා ගොචරගාමං නිවෙසෙත්වා අගමංසු.[5]

උඤ්ඡෙන ච ඵලෙන චාති උඤ්ඡාචරියාය ච වනමූලඵලෙන ච, තස්මා වුත්තං: තස්සෙව උපනිස්සාය ගාමො ච විපුලො අහූති. **තස්සා**ති තස්ස ගොදාවරීකූලස්ස, තස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස, උපයොගත්ථෙ වෙතං සාමිවචනං, තං උපනිස්සායාති අත්ථො; **තතො ජාතෙන ආයෙන මහායඤ්ඤමකප්පයී**ති තස්මිං ගාමෙ කසිකම්මාදිනා සතසහස්සං ආයො උප්පජ්ජි, තං ගහෙත්වා කුටුම්බිකා රඤ්ඤො අස්සකස්ස සන්තිකං අගමිංසු: "සාදියතු දෙවො ආය"න්ති. සො "නාහං සාදියාමි, ආචරියස්සෙව උපනෙථා"ති ආහ; ආචරියොපි තං අත්තනො අගහෙත්වා දානයඤ්ඤං අකප්පයි, එවං සො සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ දානමදාසි. මහායඤ්ඤන්ති ගාථායත්ථො: සො එවං සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ දානයඤ්ඤං යජන්තො එකස්මිං සංවච්ඡරෙ තං **මහායඤ්ඤං යජිත්වා** තතො ගාමා නික්ඛම්ම **පුන පාවිසි අස්සමං**, පවිට්ඨො ච

1. ම. මූළකස්ස.
2. ම. රට්ඨානං අබ්භන්තරෙ.
3. රජ්ජානං-සාළවි.
4. ගොධාවරී-බහූසු
5. අදංසු-සාළවි.

පණ්ණසාලං පවිසිත්වා "සුට්ඨු දින්න"න්ති දත්වා අනුමජ්ජන්තො නිසීදි; **එවං තස්මිං සවිට්ඨම්හි** තරුණාය[1] බ්‍රාහ්මණියා ඝරෙ කම්මං **අකාතු** කාමාය "එසො බ්‍රාහ්මණ බාවරී ගොදාවරීතීරෙ අනුසංවච්ඡරං **සත සහස්සං** විස්සජ්ජෙති; ගච්ඡ තතො පඤ්ච සතානි යාචිත්වා දාසිං **මෙ** ආනෙහී"ති පෙසිතො **අඤ්ඤො ආගඤ්ඡි බ්‍රාහ්මණොති, උග්ඝට්ට පාදොති** මග්ගක්කමනෙන ඝට්ටපාදතලො, පණ්හිකාය වා පණ්හිකං ගොප්ඵකෙන වා ගොප්ඵකං ජණ්ණුකෙන වා ජණ්ණුකං ආහනිත්වා[2] පි ඝට්ටපාදො. **සුඛඤ්ච කුසලං පුච්ඡීති** සුඛඤ්ච කුසලඤ්ච පුච්ඡි; "කච්චි භො බ්‍රාහ්මණ සුඛං කච්චි කුසල"න්ති, **අනුජානාහීති** අනුමඤ්ඤාහි සද්දහාහි. **සත්තධාති** සත්තවිධෙන; **අභිසඞ්ඛරිත්වාති** ගොමයචන පුප්ඵකුසතිණාදීනි ආදාය සීසං සීසං බාවරිස්ස අස්සමද්වාරං ගන්ත්වා ගොමයෙන භූමිං උපලිම්පිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා තිණානි සන්ථරිත්වා වාමපාදකං[3] කමණ්ඩලුදකෙන ධොවිත්වා සත්තපාදමත්තං ගන්ත්වා අත්තනො පාදතලෙ පරාමසන්තො එවරූපං කුහනං සාපාති වුත්තං හොති; **භෙරවං සො අකිත්තයීති** භයජනකං වචනං අකිත්තයි, "සචෙ මෙ යාචමානස්සා"ති ඉමං ගාථං අභාසීති අධිප්පායො; **දුක්ඛිතොති** දොමනස්සජාතො. **උස්සුස්සතීති** "තස්ස තං වචනං කදාචි සච්චං භවෙය්‍යා"ති මඤ්ඤමානො සුස්සති. **දෙවතාති** අස්සමෙ අධිවත්ථා දෙවතා එව. **මුද්ධනි මුද්ධපාතෙ වාති** මුද්ධෙ වා[4] මුද්ධපාතෙ වා.[5] **භොතී චරහි ජානාතීති** භොති වෙ ජානාති; **මුද්ධාධිපාතඤ්චාති** මුද්ධපාතඤ්ච.[6] **ඤාණං මෙතන්ති** ඤාණං මෙ එත්ථ.

පුරෙති එකූනතිංසවස්සවයකාලෙ බාවරීබ්‍රාහ්මණෙ පන ගොදාවරී තීරෙ වසමානෙ[7] අට්ඨන්නං වස්සානං අච්චයෙන බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි; **අපච්චොති** අනුවංසො. **සබ්බාභිඤ්ඤාබලප්පත්තොති** සබ්බං අභිඤ්ඤාය බලප්පත්තො වා සබ්බා වා අභිඤ්ඤායො බලානි ච පත්තො; **විමුත්තොති** ආරම්මණං කත්වා පවත්තියා විමුත්තචිත්තො. **සොකස්සාති** සොකො අස්ස. **පභූතපඤ්ඤොති** මහාපඤ්ඤො; **වරභූරිමෙධසොති** උත්තමවිපුලපඤ්ඤො, භූතෙ අභිරතවරපඤ්ඤො වා; **විධුරොති** විගතධුරො, අප්පටිමොති වුත්තං හොති. **මන්තපාරගෙති** වෙදපාරගෙ. **පස්සෙවහාති** පස්සථ. **අජානතන්ති** අජානන්තානං. **ලක්ඛණානීති** ලක්ඛණානි; **ව්‍යාඛ්‍යාතාති** කථිතානි, විත්ථාරිතානීති වුත්තං හොති; **සමත්තාති** සමත්තානි, පරිපුණ්ණානීති වුත්තං හොති.

ධම්මෙන මනුසාසතීති ධම්මෙන අනුසාසති. **ජාතිං ගොත්තඤ්ච ලක්ඛණන්ති** "කිච්චිරං ජාතො"ති මම ජාතිඤ්ච ගොත්තඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච; **මන්තෙ සිස්සෙ චාති** මයා පඨිතවෙදෙ ච මම සිස්සෙ ච; **මනසායෙව පුච්ඡථාති** ඉමෙ සත්ත පඤ්හෙ චිත්තෙනෙව පුච්ඡථ. **තිස්ස මෙත්තෙය්‍යොති** එකොයෙවේස නාමගොත්තවසෙන වුත්තො.

1. තරුණියා.? 2. ආහනිත්වා.? 3. ම. පාදං. 4. සී. මුද්ධෙ වාති න 5. සී පතනෙ වා. 6. සී. පාතනඤ්ච. 7. සී. සමානෙ.

දුභයොති උභො; **පච්චෙකගණීනො**ති විසුං විසුං ගණවන්තො; **පුබ්බවාසනවාසිතා**ති පුබ්බෙ කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තපූරණවාසනාය වාසිතචිත්තා. **මාහිස්සති**න්ති මාහිස්සතිනාමකං **පුරිම** නගරන්ති වුත්තං හොති, තඤ්ච නගරං පවිට්ඨාති අධිප්පායො, එවං සබ්බත්ථ; **ගොනද්ධ**න්ති ගොධපුරස්ස නාමං; **වනසව්හය**න්ති තුම්බවනගරං[1] වුච්චති, **වනසාවත්ථී**ති එකෙ, එවං වනසාවත්ථිතො කොසම්බිං කොසම්බිතො ච සාකෙතං අනුප්පත්තානං කිර තෙසං සොළසන්නං ජටිලානං ජයොජනමත්තා පරිසා අහොසි

අථ භගවා "බාවරිස්ස ජටිලා මහාජනං සංවඩ්ඪෙන්තා ආගච්ඡන්ති, න ච තාව තෙසං ඉන්ද්‍රියානි පරිපාකං ගච්ඡන්ති, නපි අයං දෙසො සප්පායො, මගධක්ඛෙත්තෙ පන තෙසං පාසාණකචෙතියං සප්පායං, තත්‍ර හි මයි ධම්මං දෙසෙන්තෙ මහාජනස්ස ධම්මාභිසමයො භවිස්සති, සබ්බනගරානි ච පවිසිත්වා ආගච්ඡන්තා බහුනා ජනෙන ගමිස්සන්තී"ති භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථිතො රාජගහාභිමුඛො අගමාසි. තෙපි ජටිලා සාවත්ථිං ආගන්ත්වා විහාරං පවිසිත්වා "කො බුද්ධො, කුහිං බුද්ධො"ති විචිනන්තා ගන්ධකුටිමූලං ගන්ත්වා භගවතො පදනික්ඛෙපං දිස්වා "රත්තස්ස හි උක්කුටිකං පදං භවෙ-පෙ- විවත්තච්ඡද්දස්සිදම්දිසං පද"න්ති "සබ්බඤ්ඤු බුද්ධො"ති නිට්ඨං ගතා. භගවාපි අනුපුබ්බෙන සෙතව්‍යකපිලවත්ථුආදීනි නගරානි පවිසිත්වා මහාජනං සංවඩ්ඪෙන්තො පාසාණකචෙතියං ගතො; ජටිලාපි තාව දෙව සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා සබ්බානි තානි නගරානි පවිසිත්වා පාසාණකචෙතියමෙව අගමංසු, තෙන වුත්තං: **කොසම්බිඤ්චාපි සාකෙතං සාවත්ථිඤ්ච පුරුත්තමං සෙතව්‍යං කපිලවත්ථු**න්ති ආදි.

තත්ථ **මාගධං පුර**න්ති මාගධපුරං, රාජගහන්ති අධිප්පායො; **පාසාණකං චෙතිය**න්ති මහතො පාසාණස්ස උපරි පුබ්බෙ දෙවට්ඨානං අහොසි, උප්පන්නෙ පන භගවති විහාරො ජාතො, සො තෙනෙව පුරිමවොහාරෙන පාසාණකං චෙතියන්ති වුච්චති. **තසිතොව උදක**න්ති තෙ හි ජටිලා වෙගසා භගවන්තං අනුබන්ධමානා සායං ගතමග්ගං පාතො-පාතො ගතමග්ගඤ්ච සායං ගච්ඡන්තා "එත්ථ භගවා"ති සුත්වා අතිවිය පීතිපාමොජ්ජජාතා තං චෙතියමභිරූහිංසු, තෙන වුත්තං: **තුරිතා පබ්බතමාරුහු**න්ති. **එකමන්තං ඨිතො හට්ඨො**ති තස්මිං පාසාණකෙ චෙතියෙ සක්කෙන මාපිතමහාමණ්ඩපෙ නිසින්නං භගවන්තං දිස්වා "කච්චි ඉසයො ඛමණීය"න්ති ආදිනා නයෙන භගවතා පටිසම්මොදනීයෙ කතෙ "ඛමණීයං භො ගොතමා"ති ආදීහි සයම්පි පටිසන්ථාරං කත්වා අජිතො ජෙට්ඨන්තෙවාසී එකමන්තං ඨිතො හට්ඨචිත්තො හුත්වා **මනොපඤ්හෙ අපුච්ඡි.**

තත්ථ **ආදිස්සා**ති "කතිවස්සො"ති එවං උද්දිස්ස; **ජම්මන**න්ති අම්හාකං ආචරියස්ස ජාතිං බ්‍රූහීති පුච්ඡති. **පාරමී**ති නිට්ඨාගමනං, **වීසං වස්සසත**න්ති වීසතිවස්සාධිකං වස්සසතං. **ලක්ඛණෙ**ති මහා

1. ම. පවනනගරං.

පුරිසලක්ඛණෙ, එතස්මිං ඉතො පරෙසු ච ඉතිහාසාදිසු අනවයොති අධිප්පායො, පරපදං වා ආනෙත්වා තෙසු පාරමිං ගතොති යොජෙතබ්බං; **පඤ්ච සතානි වාචෙතීති** පකතිඅලසදුම්මෙධමාණවකානං පඤ්ච සතානි සයං මන්තෙ වාචෙති; **සධම්මන්ති** සකෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ, තෙවිජ්ජකෙ පාවචනෙති වුත්තං හොති. **ලක්ඛණානං පවිචයන්ති** ලක්ඛණානං විත්ථාරං, කතමානි නාතිස්ස ගත්තෙ තීණි ලක්ඛණානීති පුච්ඡති. **පුච්ඡං හීති** පුච්ඡමානං. **කමෙතං පටිභාසතීති** දෙවාදිසු කං පුග්ගලං එතං පඤ්හවචනං පටිභාසතීති. එවං බ්‍රාහ්මණො පඤ්චන්නං පඤ්හානං වෙය්‍යාකරණං සුත්වා අවසෙසෙ ද්වෙ පුච්ඡන්තො මුද්ධං මුද්ධාධිපාතඤ්චාති ආහ.

අථස්ස භගවා තෙ ව්‍යාකරොන්තො අවිජ්ජා මුද්ධාති ගාථමාහ. **තත්ථ** යස්මා චතූසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණභූතා අවිජ්ජා සංසාරස්ස සීසං, **තස්මා අවිජ්ජා මුද්ධාති** ආහ. යස්මා ච අරහත්තමග්ගවිජ්ජා අත්තනා සහජාතෙහි සද්ධාසතිසමාධිකත්තුකම්‍යතාඡන්දවිරියෙහි සමන්නාගතා ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨභාවමුපගතත්තා තං මුද්ධානං අධිපාතෙති, තස්මා **විජ්ජා මුද්ධාධිපාතිනීති** ආදිමාහ. **තතො වෙදෙන මහතාති** අථ ඉමං පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා උප්පන්නාය මහාපීතියා **සන්ථම්භිත්වා**–අලීනභාවං කායචිත්තානං ඔදග්ගියං පත්වාති අත්ථො; පතිත්වා ච "බාවරී"ති ඉමං ගාථමාහ. අථ නං අනුකම්පමානො භගවා "සුඛිතො"ති ගාථමාහ, වත්වා ච "බාවරිස්ස වා"ති සබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙසි. තත්ථ **සබ්බෙසන්ති** අවසෙසානං වා සොළසසහස්සානන්ති. **තත්ථ පුච්ඡි තථාගතන්ති** තත්ථ පාසාණකෙ චෙතියෙ තත්ථ වා පරිසාය තෙසු වා පවාරිතෙසු **අජිතො පඨමං පුච්ඡීති**. සෙසං සබ්බගාථාසු පාකටමෙවාති.

අයං තාවෙත්ථ වත්ථුගාථාවණ්ණනා.

තස්මිං පන පඨමෙ **නිවුතොති** පටිච්ඡාදිතො; **කිස්සාභිලෙපනං බ්‍රූසීති** කිං අස්ස ලොකස්ස අභිලෙපනං වදෙසි. **වෙවිච්ඡා පමාදා නප්පකාසතීති** මච්ඡරියහෙතු ච පමාදහෙතු ච නප්පකාසති, මච්ඡරියං හිස්ස දානාදිගුණෙහි පකාසිතුං න දෙති, පමාදො සීලාදීහි; **ජප්පාභිලෙපනන්ති** තණ්හා අස්ස ලොකස්ස මක්කටලෙපො[1] විය මක්කටස්ස අභිලෙපනං; **දුක්ඛන්ති** ජාතිආදිකං දුක්ඛං. **සවන්ති සබ්බධි සොතාති** සබ්බෙසු රූපාදිසු ආයතනෙසු තණ්හාදිකා සොතා සන්දන්ති; **කිං නිවාරණන්ති** තෙසං කිං ආවරණං කා රක්ඛාති; **සංවරං බ්‍රූහීති** තං තෙසං නිවාරණසඞ්ඛාතං සංවරං බ්‍රූහි, එතෙන සාවසෙසප්පහානං පුච්ඡති; **කෙන සොතා පිපීයරෙති** කෙන ධම්මෙන සොතා පිපිය්‍යන්ති පච්ඡිජ්ජන්ති, එතෙන අනවසෙසප්පහානං පුච්ඡති. **සති තෙසං නිවාරණන්ති** විපස්සනායුත්තා කුසලාකුසලානං ධම්මානං ගතියො සමන්නෙසමානා සති තෙසං සොතානං නිවාරණං; **සොතානං සංවරං බ්‍රූමීති** තමෙවාහං සතිං සොතානං සංවරං බ්‍රූමීති

1. ම. මක්කටාලෙපො.

අධිප්පායො; **පඤ්ඤායෙතෙ පිධීයරෙති** රූපාදීසු පන අනිච්චතාදි පටිවෙධසාධිකාය මග්ගපඤ්ඤාය එතෙ සොතා සබ්බසො පිධීයන්තීති; පඤ්ඤා චෙවාති පඤ්හගාථාය–යාචායං තයා වුත්තා **පඤ්ඤා** යා ච සති යඤ්ච තදවසෙසං **නාමරූපං, එතං** සබ්බම්පි **කත්ථ නිරුජ්ඣති? එතමෙම** පඤ්හං **පුට්ඨො** බ්‍රෑහීති එවං සඞ්ඛෙපත්ථො වෙදිතබ්බො. විස්සජ්ජනගාථාය පනස්ස–යස්මා පඤ්ඤාසතියො නාමෙනෙව සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති, තස්මා තා විසුං න වුත්තා, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො: යං මං ත්වං **අජිත එතං පඤ්හං** පුච්ඡි "කත්ථෙතං උපරුජ්ඣතී"ති, **තං තෙ-යත්ථ නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣති**, තං වදන්තො වදාමි,-තස්ස තස්ස හි විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන[1] සහෙව අපුබ්බං අචරිමං එත්ථෙතං උපරුජ්ඣති, එත්ථෙව විඤ්ඤාණනිරොධෙ නිරුජ්ඣති, එතං විඤ්ඤාණනිරොධං තස්ස නිරොධො නාතිවත්තතීති වුත්තං හොති.

එත්තාවතා ච "දුක්ඛමස්ස මහබ්භය"න්ති ඉමිනා පකාසිතං දුක්ඛසච්චං, "යානි සොතානී"ති ඉමිනා සමුදයසච්චං, "පඤ්ඤායෙතෙ පිධීයරෙ"ති ඉමිනා මග්ගසච්චං, "එත්ථෙතං උපරුජ්ඣතී"ති ඉමිනා නිරොධසච්චන්ති එවං චත්තාරි සච්චානි සුත්වාපි අරියභූමිං අනධිගතො පුන සෙඛාසෙඛපටිපදං පුච්ඡන්තො "යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මා"ති ගාථමාහ. තත්ථ **සඞ්ඛාතධම්මාති** අනිච්චාදිවසෙන පරිවීමංසිතධම්මා, අරහතං එතං අධිවචනං; **සෙඛාති** සීලාදීනි සික්ඛමානා අවසෙසා අරියපුග්ගලා; **පුථූති** බහූ සත්තජනා; **තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පබ්‍රෑහීති** තෙසං මෙ සෙඛාසෙඛානං නිපකො පණ්ඩිතො ත්වං පුට්ඨො පටිපත්තිං බ්‍රෑහීති.

අථස්ස භගවා–යස්මා සෙඛෙන කාමච්ඡන්දනීවරණං ආදිං කත්වා **සබ්බ**කිලෙසා පහාතබ්බා එව, තස්මා කාමෙසූති උපඩ්ඪගාථාය සෙඛපටිපදං දස්සෙති. තස්සත්ථො: වත්ථු **කාමෙසු** කිලෙසකාමෙන **නාභිගිජ්ඣෙය්‍ය**, කායදුච්චරිතාදයො ච මනසො ආවිලභාවකරෙ ධම්මෙ පජහන්තො **මනසා අනාවිලො සියාති**. යස්මා පන අසෙඛො අනිච්චාදිවසෙන සබ්බසඞ්ඛාරාදීනං පරිතුලිතත්තා **කුසලො සබ්බධම්මෙසු** කායානුපස්සනාසතිආදීහි ච **සතො** සක්කායදිට්ඨිආදීනං භින්නත්තා භික්ඛුභාවං පත්තො ච පරිබ්බජති, තස්මා කුසලොති උපඩ්ඪගාථාය අසෙඛපටිපදං දස්සෙති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව.

එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ අජිතො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අන්තෙවාසිසහස්සෙන; අඤ්ඤෙසඤ්ච අනෙකසහස්සානං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි. සහ අරහත්තප්පත්තියා ච ආයස්මතො අජිතස්ස අන්තෙවාසිසහස්සස්ස ච[2] අජිනජටාවාකචීරාදීනි අන්තරධායිංසු, සබ්බෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා චඞ්ගුලකෙසා එහිභික්ඛූ හුත්වා භගවන්තං නමස්සමානා පඤ්ජලිකා නිසීදිංසූති.

පරමත්ථජොතිකාය ඛුද්දකට්ඨකථාය
අජිතසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. නිරොධෙ-සාළුවි. 2. ස අන්තෙවාසිකස්ස-බහුපු

5. 2.

කොධ සන්තුසිතොති තිස්සමෙත්තෙය්‍ය සුත්තං. කා උප්පත්ති: සබ්බසුත්තානං පුච්ඡාවසිකා එව උප්පත්ති; තෙ හි බ්‍රාහ්මණා "කතාවකාසා පුච්ඡව්හො"ති භගවතා පවාරිතත්තා අත්තනො අත්තනො සංසයං පුච්ඡිංසු, පුට්ඨො පුට්ඨො ච තෙසං භගවා ව්‍යාකාසි,–එවං පුච්ඡාවසිකානෙවෙතානි සුත්තානීති වෙදිතබ්බානි. නිට්ඨිතෙ පන අජිතසුත්තෙ "කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං මච්චුරාජා න පස්සතී"ති එවං මොඝරාජා පුච්ඡිතුං ආරභි; තං–"න තාවස්ස ඉන්ද්‍රියානි පරිපාකං ගතානී"ති ඤත්වා භගවා "තිට්ඨ ත්වං මොඝරාජ, අඤ්ඤො පුච්ඡතූ"ති පටික්ඛිපි. තතො තිස්සමෙත්තෙය්‍යො අත්තනො සංසයං පුච්ඡන්තො කොධාතිගාථමාහ.

තත්ථ **කොධ සන්තුසිතොති** කො ඉධ[1] තුට්ඨො; **ඉඤ්ජිතාති** තණ්හාදිට්ඨිවිප්ඵන්දිතානි; **උභන්තමභිඤ්ඤායාති** උභො අන්තෙ අභිජානිත්වා: **මන්තා න ලිප්පතීති** පඤ්ඤාය න ලිප්පති.

තස්සෙතමත්ථං ව්‍යාකරොන්තො භගවා කාමෙසූති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **කාමෙසු බ්‍රහ්මචරියවාති** කාමනිමිත්තං බ්‍රහ්මචරියවා, කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා මග්ගබ්‍රහ්මචරියෙන සමන්නාගතොති වුත්තං හොති, එත්තාවතා සන්තුසිතං[2] දස්සෙති, වීතතණ්හොති ආදීහි අනිඤ්ජිතං, තත්ථ **සඞ්ඛාය නිබ්බුතොති** අනිච්චාදිවසෙන ධම්මෙ වීමංසිත්වා රාගාදිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො; සෙසං තත්ථ තත්ථ වුත්තනයත්තා පාකටමෙව එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙන දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අන්තෙවාසිසහස්සෙන, අඤ්ඤෙසඤ්ච අනෙකසහස්සානං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි. සෙසං පුබ්බසදිසමෙවාති.

තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 3.

අනෙජන්ති පුණ්ණක සුත්තං. ඉදම්පි පුරිමනයෙනෙව මොඝරාජානං පටික්ඛිපිත්වා වුත්තං. තත්ථ **මූලදස්සාවින්ති** අකුසලමූලාදිදස්සාවිං; **ඉසයොති** ඉසිනාමකා ජටිලා; **යඤ්ඤන්ති** දෙය්‍යධම්මං; **අකප්පයිංසූති** පරියෙසන්ති. **ආසිංසමානාති** රූපාදීනි පත්ථයමානා, **ඉත්ථත්තන්ති**[3] ඉත්ථභාවඤ්ච පත්ථයමානා, මනුස්සාදිභාවං ඉච්ඡන්තාති වුත්තං හොති; **ජරං සිතාති** ජරං නිස්සිතා.[4] ජරාමුඛෙන චෙත්ථ සබ්බවට්ටදුක්ඛං වුත්තං, තං නිස්සිතා තතො අපරිමුච්චමානා එව කප්පයිංසූති දීපෙති. **කච්චිස්ස තෙ භගවා යඤ්ඤපථෙ අප්පමත්තා අතාරුං ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති** එත්ථ යඤ්ඤොයෙව යඤ්ඤපථො, ඉදං වුත්තං හොති: කච්චි තෙ යඤ්ඤෙ අප්පමත්තා හුත්වා යඤ්ඤං කප්පයන්තා වට්ටදුක්ඛං උත්තරිංසූති. **ආසිංසන්තීති** රූපපටිලාභාදයො

1. ම. ඉධ සන්තො. 3. ම. සන්තුට්ඨිතං. 3. ම. ඉත්ථභාවන්ති. 4. සී. ජරානිස්සිතා.

පත්ථෙන්ති; **ථොමයන්තී**ති "සුචිං දින්න"න්ති ආදිනා නයෙන යඤ්ඤාදීනි පසංසන්ති; **අභිජප්පන්තී**ති රූපාදිපටිලාභාය වාචං භින්දන්ති; **ජුහන්තී**ති දෙන්ති; **කාමාභිජප්පන්ති පටිච්ච ලාභ**න්ති රූපාදිපටිලාභං පටිච්ච පුනප්පුන කාමෙ එව අභිජප්පන්ති, "අහො වත අම්හාකං සියු"න්ති වදන්ති, තණ්හඤ්ච තත්ථ වඩ්ඪෙන්තීති වුත්තං හොති; **යාජයොගා**ති යාගාධිමුත්තා; **භවරාගරත්තා**ති එවමිමෙහි ආසිංසාදීහි භවරාගෙනෙව රත්තා, භවරාගරත්තා වා හුත්වා එතානි ආසිංසාදීනි කරොන්තා **නාතරිංසු** ජාතිආදිවට්ටදුක්ඛං, න උත්තරිංසූති, **අථ කො චරහී**ති අථ ඉදානි කො අඤ්ඤො **අතාරී**ති. **සඞ්ඛායා**ති ඤාණෙන වීමංසිත්වා; **පරොවරානී**ති පරානි ච, අවරානි[1] ච, පරත්තභාවසකත්තභාවාදීනි පරානි ච අවරානි[1] චාති වුත්තං හොති; **විධූමො**ති කායදුච්චරිතාදිධූමවිරහිතො, **අනීඝො**ති රාගාදිඊඝවිරහිතො; **අතාරි සො**ති සො එවරූපො අරහා **ජාතිජරං** අතාරි, සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අන්තෙවාසිසහස්සෙන, අඤ්ඤෙසඤ්ච අනෙකසහස්සානං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි, සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

පුණ්ණකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 4.

පුච්ඡාමි තන්ති **මෙත්තගූ** සුත්තං. තත්ථ **මඤ්ඤාමි තං වෙදගුං භාවිතත්ත**න්ති "අයං වෙදගූ"ති ච "භාවිතත්තො"ති ච එවං තං මඤ්ඤාමි, **අපුච්ඡසී**ති එත්ථ අ ඉති පදපූරණමත්තෙන නිපාතො, පුච්ඡසිච්චෙව අත්ථො; **පවක්ඛාමි යථා පජාන**න්ති, යථා පජානන්තො ආචික්ඛති, එවං ආචික්ඛාමි; **උපධිනිදානා පභවන්ති දුක්ඛා**ති තණ්හාදිඋපධිනිදානා ජාතිආදිදුක්ඛවිසෙසා භවන්ති. එවං උපධිනිදානතො පභවන්තෙසු දුක්ඛෙසු, යො වෙ අවිද්වාති ගාථා. තත්ථ **පජාන**න්ති සඞ්ඛාරෙ අනිච්චාදිවසෙන ජානන්තො; **දුක්ඛස්ස ජාතිප්පභවානුපස්සී**ති "වට්ටදුක්ඛස්ස ජාතිකාරණං උපධී"ති අනුපස්සන්තො; **සොකපරිද්දවඤ්චා**ති සොකඤ්ච පරිද්දවඤ්ච; **තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො**ති යථා යථා සත්තා ජානන්ති තථා තථා පඤ්ඤාපනවසෙන විදිතො එස ධම්මොති. **කිත්තයිස්සාමි තෙ ධම්ම**න්ති නිබ්බානධම්මං නිබ්බානගාමිනීපටිපදාධම්මඤ්ච දෙසයිස්සාමි; **දිට්ඨෙ ධම්මෙ**ති දිට්ඨෙ දුක්ඛාදිධම්මෙ, ඉමස්මිං එව වා අත්තභාවෙ; **අනීතිහ**න්ති අත්තපච්චක්ඛං; **යං විදිත්වා**ති යං ධම්මං "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන සම්මසන්තො විදිත්වා, **තඤ්චාහං අභිනන්දාමී**ති තං වුත්තප්පකාරධම්මජොතකං තව වචනමහං පත්ථයාමි; **ධම්මමුත්තම**න්ති තඤ්ච ධම්මං උත්තමං අභිනන්දාමි. **උද්ධං අධො තිරියඤ්චාපි**

---

1. ඔරානි-මජ්ඣු.

මජ්ඣෙති එත්ථ උද්ධන්ති අනාගතද්ධා වුච්චති, අධොති අතීතද්ධා, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙති පච්චුප්පන්නද්ධා; **එතෙසු නන්දිඤ්ච නිවෙසනඤ්ච පණුජ්ජ විඤ්ඤාණ**න්ති එතෙසු උද්ධාදීසු තණ්හඤ්ච දිට්ඨිනිවෙසනඤ්ච අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණඤ්ච පණුදෙහි, පණුදිත්වා ච **භවෙ න තිට්ඨෙ** එවං සන්තො දුවිධෙපි භවෙ න තිට්ඨෙය්‍ය, එවං තාව පණුජ්ජ සද්දස්ස "පණුදෙහී"ති ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ සම්බන්ධො; "පණුදිත්වා"ති එතස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ 'භවෙ න තිට්ඨෙ"ති අයමෙව[1] සම්බන්ධො, එතානි නන්දිනිවෙසනවිඤ්ඤාණානි පණුදිත්වා දුවිධෙපි භවෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති වුත්තං හොති. එතානි විනොදෙත්වා භවෙ අතිට්ඨන්තො එසො, එවං විහාරීති ගාථා. තත්ථ **ඉධෙවා**ති ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ ඉමස්මිංයෙව වා අත්තභාවෙ, **සුකිත්තිතං ගොතම නූපධීක**න්ති එත්ථ අනුපධිකන්ති නිබ්බානං, තං සන්ධාය භගවන්තං ආලපන්තො ආහ: සුකිත්තිතං ගොතම නූපධීකන්ති, න කෙවලඤ්ච ත්වමෙව පහාසි, තෙ චාපීති ගාථා, තත්ථ **අට්ඨිත**න්ති සක්කච්චං සදා වා; **තං තං නමස්සාමී**ති තස්මා තං නමස්සාමි; **සමෙච්චා**ති උපගන්ත්වා; **නාගා**ති භගවන්තං ආලපන්තො ආහ,

ඉදානි තං භගවා "අද්ධා හි භගවා පහාසි දුක්ඛ"න්ති එවං තෙන බ්‍රාහ්මණෙන විදිතොපි අත්තානං අනුපනෙත්වාව පහීනදුක්ඛෙන පුග්ගලෙන ඔවදන්තො–යං බ්‍රාහ්මණන්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: **යං** ත්වං **අභි**ජානන්තො– "අයං බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො, වෙදෙහි ගතත්තා **වෙදගූ**, කිඤ්චනාභාවා **අකිඤ්චනො**, කාමෙසු ච භවෙසු ච අසත්තත්තා **කාමභවෙ අසත්තො**ති **ජඤ්ඤා** ජානෙය්‍යාසි, **අද්ධා සො ඉමං ඔඝං අතාරි, තිණ්ණො ච පාරං අඛිලො අකඞ්ඛො**. කිඤ්ච භිය්‍යො? විද්වා ච සොති ගාථා. තත්ථ **ඉධා**ති ඉමස්මිං සාසනෙ අත්තභාවෙ වා; **විසජ්ජා**ති වොස්සජ්ජිත්වා, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ වුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

මෙත්තගූසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 5.

පුච්ඡාමි තන්ති ධොතකසුත්තං. තත්ථ **වාචාභිකඞ්ඛාමී**ති වාචං අභිකඞ්ඛාමි· **සික්ඛෙ නිබ්බානමත්තනො**ති අත්තනො රාගාදීනං නිබ්බානත්ථාය අධිසීලාදීනි සික්ඛෙය්‍යං. **ඉතො**ති මම මුඛතො, එවං වුත්තෙ අත්තමනො ධොතකො භගවන්තං අභිත්ථවමානො. කථංකථාපමොක්ඛං යාචන්තො–පස්සාමහන්ති ගාථමාහ. තත්ථ **පස්සාමහං දෙවමනුස්සලොකෙ**ති පස්සාමි අහං දෙවමනුස්සලොකෙ; **තං තං නමස්සාමී**ති එවරූපං තං නමස්සාමි; **පමුඤ්චා**ති පමොචෙහි, **අථස්ස** භගවා අත්තාධීනමෙව කථංකථාපමොක්ඛං ඔඝතරණමුඛෙන

1. අයත්තාව-කත්ථචි.

දෙසෙන්තො– නාහන්ති ගාථමාහ. තත්ථ **නාහං ගමිස්සාමීති** අහං න ගමිස්සාමි, න සික්ඛිස්සාමි න වායමිස්සාමීති වුත්තං හොති; **පමොචනායාති** පමොචෙතුං; **කථංකථින්ති** සකඞ්ඛං; **තරෙසීති** තරෙය්‍යාසි, එවං වුත්තෙ අත්තමනතරො ධොතකො භගවන්තං අභිත්ථවමානො අනුසාසනිං යාචන්තො–අනුසාස බ්‍රහ්මෙති ගාථමාහ, තත්ථ බ්‍රහ්මාති සෙට්ඨවචනමෙතං, තෙන භගවන්තං ආමන්තයමානො ආහ: **අනුසාස බ්‍රහ්මෙති**; **විවෙකධම්මන්ති** සබ්බසඞ්ඛාරවිවෙකං නිබ්බානධම්මං; **අබ්‍යාපජ්ජමානොති** නානප්පකාරතං අනාපජ්ජමානො; **ඉධෙව සන්තොති** ඉධෙව සමානො; **අසිතොති** අනිස්සිතො, ඉතො පරා ද්වෙ ගාථා මෙත්තගූසුත්තෙ වුත්තනයා එව, කෙවලං හි තත්ථ “ධම්මං” ඉධ “සන්ති”න්ති අයං විසෙසො, තතියගාථායපි පුබ්බද්ධං තත්ථ වුත්තනයමෙව, අපරද්ධෙ **සඞ්ගොති** සජ්ජනට්ඨානං, ලග්ගනන්ති වුත්තං හොති, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච වුත්තසදිසොයෙව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

ධොතකසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

5. 6.

එකො අහන්ති උපසීවසුත්තං. තත්ථ **මහන්තමොඝන්ති** මහන්තං ඔඝං; **අනිස්සිතොති** පුග්ගලං වා ධම්මං වා අනල්ලීනො; **නො විසහාමීති** න සක්කොමි; **ආරම්මණන්ති** නිස්සයං; **යං නිස්සිතොති** යං ධම්මං වා පුග්ගලං වා නිස්සිතො. ඉදානි–යස්මා සො බ්‍රාහ්මණො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභී තඤ්ච සන්තම්පි නිස්සයං න ජානාති, තෙනස්ස භගවා තඤ්ච නිස්සයං උත්තරිඤ්ච **නිය්‍යානපථං**[1] දෙසෙන්තො– ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති ගාථමාහ, තත්ථ **පෙක්ඛමානොති** තං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං සතො සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහිත්වා ච අනිච්චාදිවසෙන පස්සමානො; **නත්ථීති නිස්සායාති** තං න’ත්ථි කිඤ්චීති පවත්තසමාපත්තිං ආරම්මණං කත්වා; **තරස්සු ඔඝන්ති** තතො පභුති පවත්තාය විපස්සනාය යථානුරූපං චතුබ්බිධම්පි ඔඝං තරස්සු; **කථාහීති** කථංකථාහි; **තණ්හක්ඛයං නත්තමහාභිපස්සාති**[2] රත්තින්දිවං නිබ්බානං විභූතං කත්වා පස්ස, එතෙනස්ස දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං කථෙති,

ඉදානි “කාමෙ පහායා”ති සුත්වා වික්ඛම්භනවසෙන අත්තනො පහීනෙ කාමෙ සම්පස්සමානො–**සබ්බෙසූති** ගාථමාහ. (තත්ථ) **හිත්වා මඤ්ඤන්ති** අඤ්ඤං තතො හෙට්ඨා ඡබ්බිධම්පි සමාපත්තිං හිත්වා; **සඤ්ඤාවිමොක්ඛෙ පරමෙති** සත්තසු සඤ්ඤාවිමොක්ඛෙසු උත්තමෙ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ; **තිට්ඨෙය්‍ය සො තත්ථ අනානුයායීති** සො පුග්ගලො තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනබ්‍රහ්මලොකෙ අවිගච්ඡමානො තිට්ඨෙය්‍යාති පුච්ඡති, අථස්ස භගවා සට්ඨිකප්පසහස්සමත්තංයෙව ඨානං

---

1. ම. පදං.   2. ම. රත්තමහං විපස්සාති.

අනුජානන්තො තතියගාථමාහ, එවං තස්ස තත්ථ ඨානං සුත්වා ඉදානිස්ස සස්සතුච්ඡෙදභාවං පුච්ඡන්තො-තිට්ඨෙ චෙති ගාථමාහ. තත්ථ **පූගම්පි වස්සාන**න්ති අනෙකසඞ්ඛ්‍යම්පි වස්සානං, ගණරාසින්ති අත්ථො; **පූගම්පි වස්සානී**තිපි පාඨො. තත්ථ විභත්තිබ්‍යත්තයෙන සාමිවචනස්ස පච්චත්තවචනං කාතබ්බං. "පූග"න්ති වා එතස්ස "බහූනී"ති අත්ථො වත්තබ්බො; **පූගානී**ති වාපි පඨන්ති; පුරිමපාඨොයෙව සබ්බසුන්දරො; **තත්ථෙව සො සීති සියා විමුත්තො**ති සො පුග්ගලො තත්ථෙව ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ නානාදුක්ඛෙහි විමුත්තො සීතිභාවං පත්තො භවෙය්‍ය, නිබ්බාණප්පත්තො සස්සතො හුත්වා තිට්ඨෙය්‍යාති අධිප්පායො; **චවෙථ විඤ්ඤාණං තථාවිධස්සා**ති උදාහු තථාවිධස්ස විඤ්ඤාණං අනුපාදාය පරිනිබ්බායෙය්‍යාති උච්ඡෙදං පුච්ඡති, පටිසන්ධිගහණත්ථං වාපි භවෙය්‍යාති පටිසන්ධිම්පිස්ස පුච්ඡති,

අථ භගවා උච්ඡෙදසස්සතං අනුපගම්ම තත්ථ උප්පන්නස්ස අරියසාවකස්ස අනුපාදාය පරිනිබ්බාණං දස්සෙන්තො--අච්චි යථාති ගාථමාහ, තත්ථ **අත්ථං පලෙතී**ති අත්ථං ගච්ඡති; **න උපෙති සඞ්ඛ**න්ති "අමුකං නාම දිසං ගතො"ති වොහාරං න ගච්ඡති; **එවං මුනී නාමකායා විමුත්තො**ති එවං තත්ථ උප්පන්නො සෙඛමුනි පකතියා පුබ්බෙව රූපකායා විමුත්තො, තත්ථ චතුත්ථමග්ගං නිබ්බත්තෙත්වා නාමකායස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා පුන නාමකායාපි විමුත්තො උභතොභාගවිමුත්තො ඛීණාසවො හුත්වා අනුපාදානිබ්බාණසඞ්ඛාතං අත්ථං පලෙති න උපෙති සඞ්ඛං "ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා"ති එවමාදිකං; ඉදානි "අත්ථං පලෙතී"ති සුත්වා තස්ස යොනිසො අත්ථං අසල්ලක්ඛෙන්තො "අත්ථං ගතො සො"ති ගාථමාහ, තස්සත්ථො: **සො අත්ථඞ්ගතො**, උදාහු **නත්ථි**, **උදාහු වෙ සස්සතියා** සස්සතභාවෙන **අරොගො** අවිපරිණාමධම්මො සො? එවං **තං මෙ මුනි සාධු වියාකරොහි**, කිං කාරණං: **තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මො**ති. අථස්ස භගවා තථා අවත්තබ්බතං දස්සෙන්තො -අත්ථඞ්ගතස්සාති ගාථමාහ. තත්ථ **අත්ථංගතස්සා**ති අනුපාදාපරිනිබ්බුතස්ස; **න පමාණමත්ථී**ති රූපාදිපමාණං නත්ථි; **යෙන නං වජ්ජු**න්ති යෙන රාගාදිනා[1] වදෙය්‍යුං; **සබ්බෙසු ධම්මෙසූ**ති සබ්බෙසු ඛන්ධාදිධම්මෙසු, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ච වුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

උපසීවසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

5. 7.

සන්ති ලොකෙති නන්දසුත්තං තත්ථ පඨමගාථායත්ථො: **ලොකෙ** ඛත්තියාදයො **ජනා** ආජීවක[2]නිගණ්ඨාදිකෙ සන්ධාය **සන්ති මුනයො**ති **වදන්ති**; **තයිදං කථංසූ**ති කිං නු ඛො තෙ සමාපත්තිඤාණාදිනා

1. ම. රාගාදිජාතං. 2. ම. ආජීව.

ඤාණෙන උපපන්නත්තා **ඤාණූපපන්නං නො මුනිං වදන්ති** එවංවිධං නු වදන්ති **උදාහු වෙ** නානප්පකාරකෙන ලූඛජීවිතසඞ්ඛාතෙන **ජීවිතෙනූපපන්න**න්ති, අථ භගවා තදුභයං පටික්ඛිපිත්වා මුනිං දස්සෙන්තො න දිට්ඨියාති ගාථමාහ, ඉදානි "දිට්ඨාදීහි සුද්ධී"ති වදන්තානං වාදෙ කඞ්ඛාපහානත්ථං–යෙ කෙචිමෙති පුච්ඡති. තත්ථ **අනෙකරූපෙනාති** කොතුක[1]මඞ්ගලාදිනාපි; **තත්ථ යතා[2]චරන්තාති** තත්ථ සකාය[3] දිට්ඨියා ගුත්තා විහරන්තා, අථස්ස[4] තථා සුද්ධිඅභාවං දීපෙන්තො භගවා දුතියං ගාථමාහ, එවං "න තරිංසු තෙ"ති සුත්වා ඉදානි–යො අතාරි, තං සොතුකාමො–යෙ කෙචිමෙති පුච්ඡති, අථස්ස භගවා ඔඝතිණ්ණමුඛෙන ජාතිජරාතිණ්ණෙ දස්සෙන්තො තතියං[5] ගාථමාහ. තත්ථ **නිවුතාති** ඔවුතා[6] පරියොනද්ධා; **යෙසීධාති** යෙසු ඉධ, එත්ථ ච සු ඉති නිපාතමත්තං; **තණ්හං පරිඤ්ඤායාති** තීහි පරිඤ්ඤාහි තණ්හං පරිජානිත්වා; සෙසං **සබ්බත්ථ** පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා පාකටමෙව.

එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ[7] පන නන්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දමානො 'එතාභිනන්දාමී'ති ගාථමාහ, ඉධාපි ච පුබ්බෙ වුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

නන්දසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

5. 8.

යෙ මෙ පුබ්බෙති හෙමකසුත්තං. තත්ථ **යෙ මෙ පුබ්බෙ ව්‍යාකංසූති** යෙ බාවරිආදයො පුබ්බෙ මය්හං සකං ලද්ධිං ව්‍යාකංසු; **හුරං ගොතමසාසනාති** ගොතමසාසනා පුබ්බතරං; **සබ්බං තං තක්කවඩ්ඪනන්ති** සබ්බං තං කාමවිතක්කාදිවඩ්ඪනං. **තණ්හානිඝාතනන්ති** තණ්හාවිනාසනං.

අථස්ස භගවා තථා[8] ධම්මං ආචික්ඛන්තො–ඉධාති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **එතදඤ්ඤාය යෙ සතාති** එතං **නිබ්බාණපදමච්චුතං** "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන විපස්සන්තා **අනුපුබ්බෙන** ජානිත්වා යෙ කායානුපස්සනාසතිආදීහි සතා; **දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතාති** විදිතධම්මත්තා දිට්ඨධම්මත්තා රාගාදිනිබ්බාණෙන ච **අභිනිබ්බුතා**, **සෙසං** සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

හෙමකසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1 කොතු-තළ්ච් & ම. කොතුහල. 4. ම. අථ. 6. ඔපුතා-බහුසු. 8. සී. I. II. තථ.
2. ප-වා. යථා. 3. ම. සකාය. 5. දුතියං-බහුසු. 7. සී. I. II. V. දෙසනාවසානෙ.

5. 9.

යස්මිං කාමාති තොදෙය්‍යසුත්තං. තත්‍ථ **විමොක්ඛො තස්ස කීදිසොති** තස්ස කීදිසො විමොක්ඛො ඉච්ඡිතබ්බොති පුච්ඡති. ඉදානි තස්ස අඤ්ඤවිමොක්ඛාභාවං දස්සෙන්තො භගවා දුතියං ගාථමාහ. තත්‍ථ **විමොක්ඛො තස්ස නාපරොති** තස්ස අඤ්ඤො විමොක්ඛො නත්‍ථි. එවං "තණ්හක්ඛයො එව විමොක්ඛො"ති වුත්තෙපි තමත්‍ථං අසල්ලක්ඛෙන්තො-නිරාසසො[1] සො උද ආසසානොති පුන පුච්ඡති. තත්‍ථ **උද පඤ්ඤකප්පීති** උදාහු සමාපත්තිඤාණාදිනා ඤාණෙන තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා කප්පයති. **අථස්ස** භගවා තං ආවිකරොන්තො දුතියං ගාථමාහ. තත්‍ථ **කාමභවෙති** කාමෙ භවෙ ච; සෙසං සබ්බත්‍ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

තොදෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 10.

මජ්ඣෙ සරස්මින්ති කප්පසුත්තං. තත්‍ථ **මජ්ඣෙ සරස්මින්ති** පුරිමපච්ඡිමකොටිපඤ්ඤාණාභාවතො මජ්ඣභූතෙ සංසාරෙති වුත්තං හොති; **තිට්ඨතන්ති** තිට්ඨමානානං; **යථයිදං[2] නාපරං සියාති** යථා ඉදං දුක්ඛං පුන න භවෙය්‍ය.

අථස්ස භගවා තමත්‍ථං ව්‍යාකරොන්තො තිස්සො ගාථායො අභාසි. තත්‍ථ **අකිඤ්චනන්ති** කිඤ්චනපටිපක්ඛං, **අනාදානන්ති** ආදානපටිපක්ඛං, කිඤ්චනාදානවූපසමන්ති වුත්තං හොති; **අනාපරන්ති** අපරපටිභාගදීපවිරහිතං, සෙට්ඨන්ති වුත්තං හොති. **න තෙ මාරස්ස පද්ධගූති** තෙ **මාරස්ස** පද්ධචරා පරිචාරකා සිස්සා න හොන්ති. සෙසං සබ්බත්‍ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

කප්පසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 11.

සුත්වානහන්ති ජතුකණ්ණිසුත්තං. තත්‍ථ **සුත්වානහං වීරමකාම කාමින්ති** අහං "ඉතිපි සො භගවා"ති ආදිනා නයෙන වීරං-කාමානං අකාමනතො අකාමකාමිං බුද්ධං සුත්වා; **අකාමමාගමන්ති** නික්කාමං භගවන්තං පුච්ඡිතුං ආගතොම්හි; **සහාජනෙත්තාති** සහජාතසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණචක්ඛු; **යථා තච්ඡන්ති** යථා තථං; **බ්‍රූහි මෙති** පුන යාචන්තො භණති, යාචන්තො හි සහස්සක්ඛත්තුම්පි භණෙය්‍ය, කො පන වාදො ද්වික්ඛත්තුං; **තෙජී තෙජසාති** තෙජෙන සමන්නාගතො තෙජසා **අභිභුය්‍ය; යමහං විජඤ්ඤං ජාතිජරාය ඉධ විප්පහානන්ති** යමහං ජාතිජරානං පහානභූතං ධම්මං ඉධෙව ජානෙය්‍යං

---

1. නිරාසයො & නිරාසසො-කත්‍ථචි. 2. ම. යථායිදං.

අථස්ස භගවා තං ධම්මමාචික්ඛන්තො තිස්සො ගාථායො අභාසි. තත්ථ **නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො**ති නිබ්බාණඤ්ච නිබ්බාණගාමිනිඤ්ච පටිපදං "ඛෙම"න්ති දිස්වා; **උග්ගහිත**න්ති තණ්හාදිට්ඨිවසෙන ගහිතං; **නිරත්තං වා**ති නිරසිතබ්බං වා, මුඤ්චිතබ්බන්ති වුත්තං හොති; **මා තෙ විජ්ජිත්ථා**ති මා තෙ අහොසි; **කිඤ්චන**න්ති රාගාදිකිඤ්චනං වාපි තෙ මා විජ්ජිත්ථ. **පුබ්බෙ**ති අතීතෙ සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනකිලෙසා; **බ්‍රාහ්මණා**ති භගවා ජතුකණ්ණිං ආලපති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

ජතුකණ්ණිසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 12.

ඔකං ජහන්ති භද්‍රාවුධසුත්තං. තත්ථ **ඔකං ජහ**න්ති ආලයං ජහං, **තණ්හච්ඡිද**න්ති ඡතණ්හාකායච්ඡිදං, **අනෙජ**න්ති ලොකධම්මෙසු නික්කම්පං, **නන්දිං ජහ**න්ති අනාගතරූපාදිපත්ථනාජහං, එකා එව හි තණ්හා වුත්තිවසෙන ඉධ නානප්පකාරතො වුත්තා; **කප්පං ජහ**න්ති දුවිධකප්පජහං; **අභියාචෙ**ති අතිවිය යාචාමි; **සුත්වාන නාගස්ස අපනමිස්සන්ති ඉතො**ති නාගස්ස තව භගවා වචනං සුත්වා ඉතො පාසාණකචෙතියතො බහූ ජනා පක්කමිස්සන්තීති අධිප්පායො. **ජනපදෙහි සඞ්ගතා**ති අඞ්ගාදීහි ජනපදෙහි ඉධ සමාගතා; **වියාකරොහී**ති ධම්මං දෙසෙහි.

අථස්ස ආසයානුලොමෙන ධම්මං දෙසෙන්තො භගවා චෙ ගාථායො අභාසි. තත්ථ **ආදානතණ්හ**න්ති රූපාදීනං ආදායිකං ගහණතණ්හං, තණ්හුපාදානන්ති වුත්තං හොති; **යං යං හි ලොකස්මිං උපාදියන්තී**ති එතෙසු උද්ධාදිභෙදෙසු යං යං ගණ්හන්ති; **තෙනෙව මාරො ජන්තු**න්ති තෙනෙව උපාදානපච්චයනිබ්බත්තකම්මාභිසඞ්ඛාරනිබ්බත්තවසෙන[1] පටිසන්ධික්ඛන්ධමාරො සත්තං අනුගච්ඡති. **තස්මා පජාන**න්ති තස්මා එවමාදීනවං අනිච්චාදිවසෙන වා සඞ්ඛාරෙ ජානන්තො; **ආදානසත්තෙ ඉති පෙක්ඛමානො පජං ඉමං මච්චුධෙය්‍යෙ විසත්ත**න්ති ආදාතබ්බට්ඨෙන ආදානෙසු රූපාදීසු සත්තෙ සබ්බලොකෙ ඉමං පජං මච්චුධෙය්‍යෙ ලග්ගං පෙක්ඛමානො, ආදානසත්තෙ වා ආදානාභිනිවිට්ඨෙ පුග්ගලෙ ආදානසඞ්ගහෙතුඤ්ච ඉමං පජං මච්චුධෙය්‍යෙ ලග්ගං තතො වීතික්කමිතුමසමත්ථං ඉති පෙක්ඛමානො **කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ න උපාදියෙථා**ති. සෙසං සබ්බත්ථ[2] පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

භද්‍රාවුධසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. වසෙන-කත්ථචි. 2. සී. තත්ථ.

5. 13.

ඣායින්ති උදයසුත්තං. තත්ථ **අඤ්ඤාවිමොක්ඛන්ති** පඤ්ඤානුභාවනිජ්ඣාතං විමොක්ඛං පුච්ඡති. අථ භගවා=යස්මා උදයො චතුත්ථජ්ඣානලාභී, තස්මාස්ස පටිලද්ධජ්ඣානවසෙන නානප්පකාරතො අඤ්ඤාවිමොක්ඛං දස්සෙන්තො ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **පහානං කාමච්ඡන්දාන**න්ති යම්පි ඉදං පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙන්තස්ස කාමච්ඡන්දප්පහානං, තම්පි **අඤ්ඤාවිමොක්ඛං පබ්‍රූමි,**-එවං සබ්බපදානි යොජෙතබ්බානි; **උපෙක්ඛාසතිසංසුද්ධ**න්ති චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛාසතීහි සංසුද්ධං; **ධම්මතක්කපුරෙජව**න්ති ඉමිනා තස්මිං චතුත්ථජ්ඣානවිමොක්ඛෙ ඨත්වා ඣානඞ්ගානි විපස්සිත්වා අධිගතං අරහත්තවිමොක්ඛං වදති, අරහත්තවිමොක්ඛස්ස හි මග්ගසම්පයුත්තසම්මාසඞ්කප්පාදිභෙදො ධම්මතක්කො පුරෙජවො හොති, තෙනාහ: **ධම්මතක්කපුරෙජව**න්ති; **අවිජ්ජාය පභෙදන**න්ති එතමෙව ච අඤ්ඤාවිමොක්ඛං අවිජ්ජාප්පභෙදසඞ්ඛාතං නිබ්බාණං නිස්සාය ජාතත්තා කාරණොපචාරෙන "අවිජ්ජාය පභෙදන"න්ති පබ්‍රූමීති. අවිජ්ජාප්පභෙදනවචනෙන වුත්තං නිබ්බාණං සුත්වා "තං කිස්ස විප්පහානෙන වුච්චතී"ති පුච්ඡන්තො 'කිංසු සංයොජනො'ති ගාථමාහ. තත්ථ **කිංසුසංයොජනො**ති කිංසංයොජනො; **විචාරණ**න්ති විචරණකාරණං; **කිස්සස්ස විප්පහානෙනා**ති කින්නාමකස්ස අස්ස ධම්මස්ස විප්පහානෙන, අථස්ස භගවා තමත්ථං ව්‍යාකරොන්තො 'නන්දි සංයොජනො'ති ගාථමාහ. තත්ථ **විතක්කස්සා**ති කාමවිතක්කාදිකො විතක්කො අස්ස. ඉදානි තස්ස නිබ්බාණස්ස මග්ගං පුච්ඡන්තො 'කථං සතස්සා'ති ගාථමාහ. තත්ථ **විඤ්ඤාණ**න්ති අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං; අථස්ස මග්ගං කථෙන්තො භගවා අජ්ඣත්තඤ්චාති ගාථමාහ. තත්ථ **එවං සතස්සා**ති එවං සතස්ස සම්පජානස්ස, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

උදයසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 14.

යො අතීතන්ති **පොසාල**සුත්තං. තත්ථ **යො අතීතං ආදිසතී**ති යො භගවා අත්තනො ච පරෙසඤ්ච "එකම්පි ජාති"න්ති ආදිභෙදං අතීතං ආදිසති. **විභූතරූපසඤ්ඤිස්සා**ති සමතික්කන්තරූපසඤ්ඤිස්ස; **සබ්බකායප්පහායිනො**ති තදඞ්ගවික්ඛම්භනවසෙන සබ්බරූපකායප්පහායිනො, පහීනරූපභවපටිසන්ධිකස්සාති අධිප්පායො; **නත්ථි කිඤ්චීති පස්සතො**ති විඤ්ඤාණාභාවවිපස්සනෙන "නත්ථි කිඤ්චී"ති පස්සතො, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභිනොති වුත්තං හොති; **ඤාණං සක්කා නු පුච්ඡාමී**ති සක්කාති භගවන්තං ආලපන්තො ආහ: තස්ස පුග්ගලස්ස ඤාණං පුච්ඡාමි, කීදිසං ඉච්ඡිතබ්බන්ති; **කථං නෙය්‍යො**ති කථං සො නෙතබ්බො, කථමස්ස උත්තරිං ඤාණං උප්පාදෙතබ්බන්ති

අථස්ස භගවා තාදිසෙ පුග්ගලෙ අත්තනො අප්පටිහතඤාණතං පකාසෙත්වා තං ඤාණං ව්‍යාකාතුං ගාථාවයමාහ. තත්ථ **විඤ්ඤාණට්ඨිතියො සබ්බා අභිජානං තථාගතොති** අභිසඞ්ඛාරවසෙන චතස්සො පටිසන්ධිවසෙන සත්තාති එවං සබ්බා විඤ්ඤාණට්ඨිතියො අභිජානන්තො තථාගතො; **තිට්ඨන්තමෙනං ජානාතීති** කාමාභිසඞ්ඛාරවසෙන තිට්ඨන්තමෙතං පුග්ගලං ජානාති: "අයං එවංගතිකො භවිස්සතී"ති; **විමුත්ත**න්ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනාධිමුත්තං;[1] **තප්පරායණ**න්ති තම්මයං. **ආකිඤ්චඤ්ඤසම්භවං ඤත්වාති** ආකිඤ්චඤ්ඤායතනජනකං කම්මාභිසඞ්ඛාරං ඤත්වා, කින්ති: "පලිබොධො අය"න්ති; **නන්දි සංයොජනං ඉතීති** යා ච තස්ස අරූපරාගසඞ්ඛාතා නන්දී, තඤ්ච "සංයොජනං"ඉති ඤත්වා; **තතො තත්ථ විපස්සතීති** අථ තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා තං සමාපත්තිං අනිච්චාදිවසෙන විපස්සති; **එතං ඤාණං තථං තස්සාති** එතං තස්ස පුග්ගලස්ස එවං විපස්සතො අනුක්කමෙන උප්පන්නං අරහත්තඤාණං අවිපරීතං; **වුසීමතොති** වුසිතවාසස්ස; සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ (ච) පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

පොසාලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 15.

මොඝරාජසුත්තං. තත්ථ **ද්වාහ**න්ති ද්වෙ වාරෙ අහං, සො හි පුබ්බෙ **අජිතසුත්ත**ස්ස ච තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තස්ස ච අවසානෙ විච්ඡිතුං භගවන්තං පුච්ඡි භගවා පනස්ස[2] ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමයමානො න ව්‍යාකාසි, තෙනාහ: **ද්වාහං සක්කං අපුච්ඡිස්ස**න්ති; **යාවතතියඤ්ච දෙවීසි ව්‍යාකරොතීති මෙ සුත**න්ති "යාවතතියඤ්ච සහධම්මිකං පුට්ඨො විසුද්ධිදෙවභූතො ඉසි භගවා සම්මාසම්බුද්ධො ව්‍යාකරොතී"ති එවං මෙ සුතං, ගොධාවරීතීරෙයෙව කිර සො එව මස්සොසි, තෙනාහ: ව්‍යාකරොතීති මෙ සුතන්ති, **අයං ලොකොති** මනුස්සලොකො, **පරො ලොකොති** තං ඨපෙත්වා අවසෙසො, **සදෙවකොති** බ්‍රහ්මලොකං ඨපෙත්වා අවසෙසො උපපත්තිදෙවසම්මුතිදෙවයුත්තො; **බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකොති** එතං වා"සදෙවකෙ ලොකෙ"ති ආදිතො[3] නයස්ස නිදස්සනමත්තං, තෙන සබ්බොපි වුත්තප්පකාරො ලොකො වෙදිතබ්බො. **එවං අභික්කන්තදස්සාවි**න්ති එවං අග්ගදස්සාවිං, සදෙවකස්ස ලොකස්ස අජ්ඣාසයාධිමුත්තිගතිපරායණාදීනි පස්සිතුං සමත්ථන්ති දස්සෙති, **සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සූති** අවසියපවත්තසල්ලක්ඛණවසෙන වා තුච්ඡසඞ්ඛාරසමනුපස්සනාවසෙන වාති විහාකාරෙහි[4] සුඤ්ඤතො ලොකං පස්ස; **අත්තානුදිට්ඨිං ඌහච්චාති**

---

1. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනාදිසු [අධිමුත්තං-සාස්වි.
2. තස්ස-බහුසු
3. ආදි & ආදිතා-සාස්වි.
4. ම. සඞ්ඛාරනු-පෙ-ද්වීහි කාරණෙහි.

සක්කායදිට්ඨිං උත්තරිත්වා, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච වුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

මොඝරාජසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 16.

ජිණ්ණොහමස්මීති පිඞ්ගිය සුත්තං. තත්ථ **ජිණ්ණොහමස්මි අබලො වීතවණ්ණොති** සො කිර බ්‍රාහ්මණො ජරාභිභූතො වීසංවස්සසතිකො ජාතියා, දුබ්බලො ච "ඉධ පදං[1] කරිස්සාමී"ති අඤ්ඤත්‍රෙව කරොති, විනට්ඨපුරිමච්ඡවිවණ්ණො ච, තෙනාහ: ජිණ්ණො'හමස්මි අබලො වීතවණ්ණොති; **මාහං නස්සං මොමුහො අන්තරායාති** මාහං තුය්හං ධම්මං අසච්ඡිකත්වා අන්තරා එව අවිද්වා හුත්වා අනස්සිං; **ජාතිජරාය ඉධ විප්පහානන්ති** ඉධෙව තව පාදමූලෙ පාසාණකෙ වා චෙතියෙ ජාතිජරාය විප්පහානං නිබ්බාණං **ධම්මං යමහං විජඤ්ඤං**, තමෙම **ආචික්ඛ**. ඉදානි යස්මා පිඞ්ගියො කායෙ සාපෙක්ඛතාය "ජිණ්ණො හමස්මී"ති ආදිමාහ, තෙනස්ස භගවා කායෙ සිනෙහප්පහානත්ථං දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤමානෙති ගාථමාහ, තත්ථ **රූපෙසූති** රූපහෙතු රූපපච්චයා; **විහඤ්ඤමානෙති** කම්මකාරණාදීහි උපහඤ්ඤමානෙ; **රුප්පන්ති රූපෙසූති** චක්ඛුරොගාදීහි ච රූපහෙතුයෙව **ජනා** රුප්පන්ති බාධියන්ති-එවං භගවතා, යාව අරහත්තං, තාව කථිතං පටිපත්තිං සුත්වාපි පිඞ්ගියො ජරාදුබ්බලතාය විසෙසං අනධිගන්ත්වාව පුන 'දිසා චතස්සො'ති ඉමාය ගාථාය භගවන්තං ථොමෙන්තො දෙසනං යාචති, අථස්ස භගවා-පුනපි යාව අරහත්තං, තාව පටිපදං දස්සෙන්තො 'තණ්හාධිපන්නෙ'ති ගාථමාහ, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව.

එවං ඉදම්පි සුත්තං භගවා අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනා පරියොසානෙ ච පිඞ්ගියො අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, සො කිර අන්තරන්තරා චින්තෙසි: "එවං විචිත්‍රපටිභානං නාම දෙසනං නලභි මය්හං මාතුලො බාවරී සවණායා"ති, තෙන සිනෙහවික්ඛෙපෙන අරහත්තං පාපුණිතුං නාසක්ඛි, අන්තෙවාසිනො පනස්ස සහස්සජටිලා[2] අරහත්තං පාපුණිංසු, සබ්බෙ එව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා එහිභික්ඛුනො අහෙසුන්ති.

පිඞ්ගියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

ඉතො පරං **සඞ්ගීතිකාරා** දෙසනං ථොමෙන්තා-ඉදමවොච භගවාති ආදිමාහංසු, තත්ථ **ඉදමවොචාති** ඉදං පාරායණං අවොච; **පරිචාරකසොළසානන්ති** බාවරිස්ස පරිචාරකෙන පිඞ්ගියෙන සහ සොළසන්නං, බුද්ධස්ස වා භගවතො පරිචාරකානං සොළසානන්ති පරිචාරකා

---

1. ම. පාදං.   2. ම. සහ පටිසම්භිදාහි.

සොළසන්නං, තෙ[1] එව ච බ්‍රාහ්මණා, තත්ථ සොළසපරිසා පන පුරතො ච පච්ඡතො ච වාමපස්සතො ච දක්ඛිණපස්සතො ච ඡ ඡ යොජනානි නිසින්නා උජුකෙන ද්වාදසයොජනිකා අහොසි; **අජ්ඣිට්ඨොති** යාචිතො; **අත්ථමඤ්ඤායාති** පාළිඅත්ථමඤ්ඤාය, **ධම්මමඤ්ඤායාති** පාළිං අඤ්ඤාය. **පාරායණන්ති** එවං **ඉමස්ස[2] ධම්මපරියායස්ස අධිවචනං** ආරොපෙත්වා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං නාමානි කිත්තයන්තා අජිතොති -පෙ- බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමුන්ති ආහංසු. තත්ථ **සම්පන්නචරණන්ති** නිබ්බාණපදට්ඨානභූතෙන පාතිමොක්ඛසීලාදිනා සම්පන්නං; **ඉසින්ති** මහෙසිං; සෙසං පාකටමෙව, තතො පරං **බ්‍රහ්මචරියමචරිංසූති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියං අචරිංසු. **තස්මා පාරායණන්ති** තස්ස පාරභූතස්ස නිබ්බාණස්ස අයනන්ති වුත්තං හොති.

පාරායණමනුගායිස්සන්ති අස්ස අයං සම්බන්ධො; භගවතා හි පාරායණෙ දෙසිතෙ සොළස සහස්සා ජටිලා අරහත්තං පාපුණිංසු, අවසෙසානඤ්ච චුද්දසකොටිසඞ්ඛානං දෙවමනුස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි, වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි;

“තතො පාසාණකෙ රම්මෙ පාරායණසමාගමෙ,
අමතං පාපයී බුද්ධො චුද්දස පාණකොටියො”ති.

නිට්ඨිතාය පන ධම්මදෙසනාය තතො තතො ආගතා මනුස්සා භගවතො ආනුභාවෙන අත්තනො අත්තනො ගාමනිගමාදීසෙව පාතුරහෙසුං, භගවාපි සාවත්ථිමෙව අගමාසි පරිවාරකසොළසාදීහි අනෙකෙහි භික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතො, තත්ථ පිඞ්ගියො භගවන්තං වන්දිත්වා ආහ: “ගච්ඡාමහං භන්තෙ බාවරිස්ස බුද්ධුප්පාදං ආරොචෙතුං, පටිස්සුතං හි තස්ස මයා”ති, අථ භගවතා අනුඤ්ඤාතො ඤාණගමනෙනෙව ගොදාවරීතීරං ගන්ත්වා පාදගමනෙන අස්සමාභිමුඛො අගමාසි. තමෙනං බාවරී බ්‍රාහ්මණො මග්ගං ඔලොකෙන්තො නිසින්නො දූරතොව ඛාරිජටාදිවිරහිතං භික්ඛුවෙසෙන ආගච්ඡන්තං දිස්වා “බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පන්නො”ති නිට්ඨං අගමාසි, සම්පත්තඤ්චාපි නං පුච්ඡි “කිං පිඞ්ගිය බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො”ති, “ආම බ්‍රාහ්මණ උප්පන්නො පාසාණකෙ චෙතියෙ නිසින්නො අම්හාකං ධම්මං දෙසෙසි, තමහං තුය්හං දෙසිස්සාමී”ති, තතො බාවරී මහතා සක්කාරෙන සපරිසො තං පූජෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙසි, තත්ථ නිසීදිත්වා පිඞ්ගියො ‘පාරායණමනුගායිස්ස’න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **අනුගායිස්සන්ති** භගවතා ගීතං අනුගායිස්සං; **යථා අද්දක්ඛීති** යථා සාමං සච්චාභිසම්බොධෙන අසාධාරණඤාණෙන ච අද්දක්ඛි; **නික්කාමොති** පහීණකාමො; **නික්ඛාමොතිපි** පාඨො, විරියවාති අත්ථො. නික්ඛන්තො වා අකුසලපක්ඛා; **නිබ්බනොති** කිලෙසවනවිරහිතො

---

1. ම. එතෙ. 2. ම. එවන්නාමස්ස.

තණ්හාවිරහිතො එව වා; **කිස්ස හෙතු මුසා භණෙ**ති යෙහි කිලෙසෙහි මුසා භණෙය්‍ය, එතෙ තස්ස පහීණාති දස්සෙති, එතෙන බ්‍රාහ්මණස්ස සවනෙ උස්සාහං ජනෙති. **වණ්ණූපසංහිත**න්ති ගුණූපසංහිතං, **සච්චව්හයො**[1] "බුද්ධො"ති සච්චෙනෙව අව්හානෙන නාමෙන යුත්තො; **බ්‍රහ්මෙ**ති තං බ්‍රාහ්මණං ආලපති, **කුබ්බනක**න්ති පරිත්තවනං; **බහුප්ඵලං කානනමාවසෙය්‍යා**ති අනෙකඵලවිකතිභරිතං කානනං ආගම්ම වසෙය්‍ය; **අප්පදස්සෙ**ති බාවරි[2]ප්පභුතිකෙ පරිත්තපඤ්ඤෙ; **මහොදධි**න්ති අනොතත්තාදිං මහන්තං උදකරාසිං. **යෙමෙ පුබ්බෙ**ති යෙ ඉමෙ පුබ්බෙ, **තමනුදාසිනො**ති තමොනුදො ආසීනො; **භූරිපඤ්ඤාණො**ති ඤාණද්ධජො, **භූරිමෙධසො**ති විපුලපඤ්ඤො, **සන්දිට්ඨිකමකාලික**න්ති සාමං පස්සිතබ්බඵලං න ච කාලන්තරෙ පත්තබ්බඵලං; **අනීතික**න්ති කිලෙසඊති විරහිතං. අථ නං බාවරී ආහ:'කිං නු තම්හා'ති ද්වෙ ගාථා, තතො පිඞ්ගියො භගවතො සන්තිකා අවිප්පවාසමෙව දීපෙන්තො 'නාහං තම්හා'ති ආදිමාහ; යො මෙ-පෙ-

පස්සාමි නං මනසා චක්ඛුනාවාති තං බුද්ධමහං චක්ඛුනා විය මනසා පස්සාමි; **නමස්සමානොව වසෙමි**[3] **රත්ති**න්ති නමස්සමානොව රත්තිං අතිනාමෙමි. **තෙන තෙනෙව නතො**ති යෙන දිසාභාගෙන බුද්ධො තෙන තෙනෙවාහම්පි නතො තන්නින්නො තප්පොණොති දස්සෙති, **දුබ්බලථාමකස්සා**ති අප්පත්ථාමකස්ස, අථවා දුබ්බලස්ස දුත්ථාමකස්ස ච, බලවීරියහීනස්සාති වුත්තං හොති; **තෙනෙව කායො න පරෙතී**ති තෙනෙව දුබ්බලථාමකත්තෙන කායො න ගච්ඡති, යෙන වා බුද්ධො තෙන න ගච්ඡති; **න පලෙතී**තිපි පාඨො, සො එවත්ථො; **තත්ථා**ති බුද්ධස්ස සන්තිකෙ: **සඞ්කප්පයන්තායා**ති සඞ්කප්ප[4]ගමනෙන; **තෙන යුත්තො**ති යෙන බුද්ධො තෙන යුත්තො පයුත්තො අනුයුත්තොති දස්සෙති, **පඞ්කෙ සයානො**ති කාමකද්දමෙ සයමානො; **දීපා දීපමුපප්ලවි**න්ති සත්ථාරාදිතො සත්ථාරාදිං අභිගඤ්ඡිං; **අද්දසාසිං සම්බුද්ධ**න්ති සොහං එවං දුද්දිට්ඨිං ගහෙත්වා අන්වාහිණ්ඩන්තො **අථ** පාසාණකෙ චෙතියෙ බුද්ධමද්දක්ඛිං.

ඉමිස්සා ගාථාය අවසානෙ[5] පිඞ්ගියස්ස ච බාවරිස්ස ච ඉන්ද්‍රියපරිපාකං විදිත්වා භගවා සාවත්ථියං ඨිතොයෙව සුවණ්ණාභං මුඤ්චි. පිඞ්ගියො බාවරිස්ස බුද්ධගුණෙ වණ්ණයන්තො නිසින්නො එව තං ඔභාසං දිස්වා "කිමිද"න්ති විලොකෙන්තො භගවන්තං අත්තනො[6] පුරතො ඨිතං විය දිස්වා බාවරීබ්‍රාහ්මණස්ස "බුද්ධො ආගතො"ති ආරොචෙසි. බ්‍රාහ්මණො උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිම්පග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. භගවා ඔභාසං ඵරිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස අත්තානං දස්සෙන්තො උභින්නම්පි සප්පායං විදිත්වා පිඞ්ගියමෙව ආලපමානො-යථා අහු වක්කලීති ඉමං ගාථමභාසි, තස්සත්ථො: යථා වක්කලිත්ථෙරො සද්ධාධිමුත්තො අහොසි

1. ම. සච්චව්හො. 2. බාවරිය-බහූසු. 3. නමස්සමානො විවසෙමි-බහූසු. 4. ඉ., තෙන සඞ්කප්ප. 5. ම. චාවසානෙ. 6. අත්තනා-බහූසු.

සද්ධාධුරෙන ච අරහත්තං පාපුණි, යථා ච සොළසන්නං එකො භද්‍රාවුධො නාම, යථා ච ආළවිගොතමො, එවමෙව ත්වම්පි පමුඤ්චස්සු සද්ධං; තතො සද්ධාය අධිමුච්චන්තො "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන විපස්සනං ආරභිත්වා **මච්චුධෙය්‍යස්ස පාරං නිබ්බානං ගමිස්සසී**ති අරහත්තනිකූටෙන[1] දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පිඞ්ගියො අරහත්තෙ, බාවරී අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි; බාවරීබ්‍රාහ්මණස්ස සිස්සා පන පඤ්ච සතා සොතාපන්නා අහෙසුං.

ඉදානි පිඞ්ගියො අත්තනො පසාදං නිවෙදෙන්තො '**එස භිය්‍යො**'ති ආදිමාහ, තත්ථ **පටිභානවා**ති පටිභානපටිසම්භිදූපෙතො, **අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤායා**ති අධිදෙවකරෙ ධම්මෙ ඤත්වා; **පරොවර**න්ති හීනප්පණීතං අත්තනො ච පරස්ස ච අධිදෙවත්තකරං සබ්බං ධම්මජාතං වෙදීති වුත්තං හොති; **කඞ්ඛීනං පටිජානත**න්ති කඞ්ඛීනංයෙව සතං "නික්කඞ්ඛම්හා"ති පටිජානන්තානං, **අසංහීර**න්ති රාගාදීහි අසංහාරියං; **අසඞ්කුප්ප**න්ති අකුප්පං අවිපරිණාමධම්මං, ඊහිපි පදෙහි නිබ්බානං භණති; **අද්ධා ගමිස්සාමී**ති එකංසෙනෙව තං අනුපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං ගමිස්සාමි; **න මෙත්ථ කඞ්ඛා**ති නත්ථි මෙ එත්ථ නිබ්බානෙ කඞ්ඛා, **එවං මං ධාරෙහි අධිමුත්තචිත්ත**න්ති පිඞ්ගියො "එවමෙව ත්වම්පි පමුඤ්චස්සු සද්ධ"න්ති ඉමිනා භගවතො ඔවාදෙන අත්තනි සද්ධං උප්පාදෙත්වා සද්ධාධුරෙනෙව ච විමුච්චිත්වා තං සද්ධාධිමුත්තතං පකාසෙන්තො භගවන්තං ආහ: එවං මං ධාරෙථාති.

නිට්ඨිතො පාරායනවග්ගොති.[2]

එත්තාවතා ච–යං වුත්තං:

"උත්තමං වන්දනෙය්‍යානං වන්දිත්වා රතනත්තයං,
යො ඛුද්දකනිකායම්හි ඛුද්දාචාරප්පහායිනා.

දෙසිතො ලොකනාථෙන ලොකනිස්සරණෙසිනා;
තස්ස සුත්තනිපාතස්ස කරිස්සාමත්ථවණ්ණන"න්ති.

එත්ථ උරගවග්ගාදිපඤ්චවග්ගසඞ්ගහස්ස උරගසුත්තාදිසත්තති සුත්තප්පභෙදස්ස සුත්තනිපාතස්ස අත්ථවණ්ණනා කතා හොති. තෙනෙතං වුච්චති.

ඉමං සුත්තනිපාතස්ස කරොන්තෙනත්ථවණ්ණනං,
සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන යං පත්තං කුසලං මයා.

---

1. ම. නිකූටෙනෙව.
2. ම. ඉති සොළසසුත්තපටිමණ්ඩිතො පඤ්චමො පාරායනවග්ගො පරිසමත්තොති.
2. ම. ඉති පරමත්ථජොතිකාය පරියත්තිප්පමාණතො චතුචත්තාළීසභාණවාර පටිමණ්ඩිතා සුත්තනිපාතවණ්ණනා පරිසමත්තාති.

තස්සානුභාවතො ඛිප්පං ධම්මෙ අරියප්පවෙදිතෙ,
වුඩ්ඪිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාතු අයං ජනොති.

පරියත්තිප්පමාණතො චතුවත්තාළීසමත්තා භාණවාරා.

පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියගුණපතිමණ්ඩිතෙන සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයසමුදිතෙන සකසමයසමයන්තරගහනජ්ඣොගාහනසමත්ථෙන පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියසමන්නාගතෙන තිපිටකපරියත්තිප්පභෙදෙ සාට්ඨකථෙ සත්ථුසාසනෙ අප්පටිහතඤ්ඤාණප්පභාවෙන මහාවෙය්‍යාකරණෙන කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනලාවණ්ණයුත්තෙන යුත්තමුත්තවාදිනා වාදිවරෙන මහාකවිනා ජළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පභෙදගුණපතිමණ්ඩිතෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ සුප්පතිට්ඨිතබුද්ධීනං ථෙරවංසප්පදීපානං ථෙරානං මහාවිහාරවාසීනං වංසාලඞ්කාරභූතෙන විපුලවිසුද්ධබුද්ධිනා බුද්ධඝොසොති ගරූහි ගහිතනාමධෙය්‍යෙන ථෙරෙන කතායං පරමත්ථජොතිකා නාම සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

තාව තිට්ඨතු ලොකස්මිං ලොකනිත්ථරණෙසිනං,
දස්සෙන්තී කුලපුත්තානං නයං සීලවිසුද්ධියා.

යාව බුද්ධොති නාමම්පි සුද්ධචිත්තස්ස තාදිනො,
ලොකම්හි ලොකජෙට්ඨස්ස පවත්තති මහෙසිනොති.

සුත්තනිපාතට්ඨකථා

නිට්ඨිතා.

ToC

පරමත්ථජොතිකා
නාම
සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

INDEX.

පිට්ඨඞ්කා.

පිට්ඨඞ්කා.

පිට්ඨිකා.

පිට්ඨිකා.

පිට්ඨඞ්කා.

පිට්ඨඞ්කා.

පිට්ඨඞ්කා.

පිට්ඨඞ්කා.

පිටඅංකය.

පිටඅංකා.

පිට්ඨඞ්කා.

පිට්ඨඞ්කා.